

REESE LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Received Man. 27, 1803.
767

Accessions No. 50 bg 2. Class No. 1212

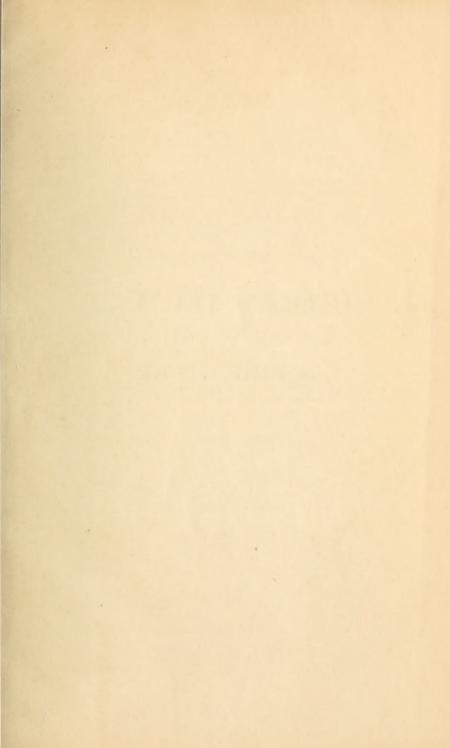
PA 6105 V24 V.15 Valpy -

Southern Branch
of the
University of California
Los Angeles

PA 6105 V24 V.15

This book is	DUE on the last date stamped below	
Form L-9-15m-8,'26		

Digitized by the Internet Archive in 2008 with funding from Microsoft Corporation

C. JULII CÆSARIS

OPERA OMNIA.

VOL. III.

C. JULII CÆSARIS OPERA OMNIA

EX EDITIONE OBERLINIANA

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

J. CELSI COMMENTARIIS &c. &c.

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

accurate recensita.

VOLUMEN TERTIUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

50 bg 2

munitionesque idem significat ac opus munitionum hibernorum. Sic apud Virgilium Æn. 1.65. ' molemque et montes insuper altos Imposuit:' hoc est. molem ultorum montium. Vide G. J. Vossium Inst. Orat. v. 313. Davis. Nodum hie in scirpo quærit Ciaccomius, dum vel opus vel munitionesque delendum existimat. Nam præterquam quod, opus hibernorum munitionesque, idem significare possit ac, opus munitionum hibernorum, (id quod annotavit Davisius;) liquet porro vocem, opus, latiore omnino significatu usurpari, quam munitiones. Refellitur Ciacconius maxime simili nostri loco B. Civ. 1. 20, 'Opera munitionesque prope esse perfectas.' Hirt. de B. Alex. c. 1. 'Munitiones operibus augentur.'

5 Existimaverat] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Edit. Rom. Recentiores. existimaret. Clark.

Consilio celeriter convocato] Ita hic et paullo post legitur in editt. Rom. et Ven. quemadmodum etiam ex conjectura reposuit J. F. Gronovius ad Livii xhiv. 11. Alii Codd. habent concilio celeriter convocato, et quo in concilio. Mendose. Davis. Consilio hic et paullo post recte Bong. pr. Lovan. Oxon. Egm. et tres quatuorve alii cum Edd. primis. V. et ad v. 28. 'ad consilium rem deferunt.'

10 Posset] Codd. plerique possent. Clark. Male itaque revocavit ille singularem: nam præter Edd. primas, etiam Stephanus, Scaliger, Davisius, allique ediderunt possent: quod exhibent mei omnes. Adi ad 11. 5. 'Commeatus ut sine periculo ad eum portari possent,' ut legendum diximus.

15 Rei eventum experiri] Ne hæc quidem phrasis sueta scriptoribus antiquis. Fulvius Ursinus non incommode opperiri emendabat. Anonymus: 'Quo tamen consilio non rejecto, sed dilato, elegerunt armis potius experiri, quam fuga, siqua

esset ad salutem via.' Etiam Græcus: της τούτου τοῦ πράγματος ἀποβάσεως Itaque ego omnino reor πειρᾶσθαι. Casarem scripsisse experiri. Et puto licere dicere, experiri quomodo res procedat, nam idem hic eventus est. Vossius. Hæc loquendi ratio insolens visa est F. Ursino, qui propterea emendavit rei eventum opperiri. Sed absque causa sontica. Curtius v. 8. 17. 'Ut eadem constantia animorum, qua præterita tolerastis, experiamini quicquid deinde fors tulerit. Sed et noster B. G. 11, 16. ' belli fortunam experiri' dixit. Davis. Recta hæc omnino et sana sunt, xxv. 27. ' fortunam navalis certaminis experiri.' Justin. 11. 2. v. 6. ' fortunam maris experiri.' Eadem conjuncta verba habet Curtius vIII. 13. § 12. ' Parvæ rei discrimine, summæ experiebatur eventum.' Noster 1.31. 'fortunamque, quæcumque accidat, experiantur.' Vide etiam ad VII. 78. B. Civ. II. 30.

IV. 1 Rebus quas constituissent collocandis In vv. cc. legitur quoque colloquendis, quod Hotomanno impense Ego neminem ita locutum placet. Plautus Milite 'colloqui aliquem' dixit: at non colloqui rem aliquam. Tacito frequens, 'disserere rem aliquam:' sic Annal. 1. 'bona pacis incassum disserebant,' minus id usitatum ævo Juliano. Itaque damno prorsus sententiam Hotomanni. Præsertim cum Cæsar dicat jam constitutum de rebus fuisse, quid igitur postea colleguio opus? Vossius. Hæc locutio non satis proba videtur J. M. Bruto; ejus nimirum animo non obversabatur locus Hirtii, qui rebus omnibus confectis et collocatis usus est Beil. Alex. c. 33. Mire nugantur, qui emendant, colloquendis. Clark. Bene defendunt hanc lectionem contra Mstos aliquot, in quibus et Bongars, prim. cum Edd. quibusd, et viros doctos Vossius et Davisius. Geminus plane locus est Ciceronis ad Famil. Ep. 11. 13. in f. Cum prima æstiva adtigissem, militaremque rem collocassem: ubi itidem Ursinus reponendum conjicit militemque in ea.' Gruterus hic conjecerat 'vix ut de rebus, q. c., conloquendi, ne dum administrandi.'

4 Gasaque in vallum conjicere] Gasa tela sunt Gallica. Servius ad Virgilii Æn. viii. 662. 'Gæsa,' inquit, 'hastæ viriles; nam etiam viros fortes Galli Gæsos vocant.' Vide quæ collegit J. Lipsius Pol. iv. 4. Davis.

5 Neque ullum frustra telum ex loco superiore mittere? Iterum nugatur Hotomannus, et legit inferiore. Nam. inquit, Galli edita loca armatis compleverant. Fateor, sed iidem decurrerant in vallem subjectam. qui e vallo in planitiem tela conjicit, illene ex loco inferiore jaculatur? Vossius. Nec minus mire hic dormitarunt viri eruditi, Ant. Muretus, (Var. Lect. x. 15.) qui hoc ad Gallos et montes transferendum vellet ; et Hotomannus, qui emendat, ex loco inferiore. Cum nihil manifestius sit, quam ex loco superiore, idem esse videlicet atque ex vallo. Uti annotavit Brantius et Vossius. Clark. 1. 26. et Yv. Villiom. in Controv. Titii vi. 11. quæ recte citat Brantius.

7 Occurrere] Ill, Heinsius margini pro conjectura adlevit accurrere: et Leidensis prim. ac tert. cum Ed. Incerta exhibent concurrere: frustra. Occurrere idem est, quod celeriter succurrere, et ut suo more explicat Cæsar, auxilium ferre; sive simpliciter, præsto esse. Adi Cel. Burm. et quos laudat, ad Sabini Epist. Demoph, vs. 19. 'Forsitan aut nondum fractis occurrere rebus: ac socerum ad Val. Max. 1. 7. & Ext. 10. et Snakenburg, ad Curt. vii. 5, § 10, 'Ut filiis suis occurrerent.' Infra vII. 24. 'Ut quo primum occurreretur, vel cui rei ferretur auxilium, vix ratio iniri possit.' c, 84. 'Nec facile pluribus locis occurrit.' Hirt. B. Afric. c. 17. 'Subsidio sais occurrunt:' uni cadem varietas. c. 85. 'nt suis subsidio occurrerent.' c. 31. 'donec sibi veteranorum pars in secundo commeatu occurrisset.' Adde c. 79.

11 Non modo defesso] Pro co quod est non modo non; alteram enim e particulis negativis omittunt boni auctores. Vide notat. ad B. G. viii. 33. Davis. V. et ad II. 17.

v. 2 Vires et tela nostris deficerent] Dativum hic mordicus retinent Mss. et Edd. Vett. cum tamen II. 10. 'Atque ipsos res frumentaria deficere cœpit:' ubi nonnulli ipsis. Quare emendat Heinsius hic quoque pro loquendi more, optimis scriptoribus adhibito, nostros, ad Ovid. F. III. 665. additque locum B. Civ. II. 4. 'Nostros vires lassitudine deficiebant;' sed et illic vulgo, et in plerisque Mss. exstat nostris; sed Leid. nostro, et Petav. Vossian. aliigne nostros. B. G. v. 32. 'Ut eum omnia deficere viderentur:' ubi itidem variatur. Accusativum tamen omnes Mss. retinent VII. 50. ' quem jam sanguis viresque deficient,' et longe plurimi : B. Civ. III. 99. 'eum vires deficerent:' eumque præfero; forsan hic abesse posset, præsertim quia sequitur nostris: etiam 'vires deficere exercitum' dixit Livius XXVIII. 15. Plura vide in notis Cl. Burm. ad Phædr. F. v. 5, 'turbam deficient loca;' Drakenb. ad Silium viii. 661, et x. 193, ' Non hasta viros, non deficit ensis:' ano utroque loco constanter Mss. tamen Dativum habent; uti et apud Valer. Maxim. I. v. § 1, Ext. 3. 'Nisi vinum nobis defecisset:' et vii. 10. Ext. 1. · Tempus deficiet externa narrantem, multi narranti. Consule soceri mei notas, et Cort. ad Plin. Ep. 111. 9. 9. Et fors utrumque casum usurparunt antiqui: unde et deficio neutrum et deficior formarunt: de passivo plura ad viii. 3.

5 Deducta] Male Scaliger Ciacconii conjecturam in textum recepit. In Marg. Ed. Plant. producta. Omnes vero Mss. et Edd. habent perducta, id est, plane deducta: quæ vis præpositionis per in omnibus fere compositis.

P. Sextus Baculus] Orosius et exscriptor ejus Preculphas Pacuvius corrupte habent: in Anonymo nostro, ut antea, constanter est 'P. Sextius Baculus.' Vossius. Editt. Rom. et Ven. (ac Med.) exhibent 'P. Sextius Bibaculus,' et hoc modo ubique reponendum censuerunt Joan. Brantius et Fr. Hotomannus, quem vide ad B. G. II. 25. Davis.

VI. 4 Eos qui in spem potiendorum castrorum venerant? Ciacconius et Ursinus, qui spe p. c. venerant legunt, absarde profecto. Nam omnino hæc different: ait Cæsar barbaros jam spem habuisse castra expugnandi: illi, cos venisse, ut castris potirentur. Sic etiam locutus 1. 18. 'Si quid accidat Romanis, summam in spem regni per Helvetios obtinendi venire.' Sic quoque vII. 12. 'In Vossius. spem auxilii venerunt.' c. 29. 'Simul in spem veniebant de reliquis,' &c. B. Civ. 1. 71. 'In eam spem venerat.' Cort. ad Cic. ad Fam. 1x. Ep. 1. 'In spem tamen venio.' Dein potiundorum Bong. prim. Petav. Egm. et 6 alii cum Edd. priscis. Recte, ut sæpius alibi: 'spes potiundi oppidi' H. 7. 'faciundi, interficiundi,' &c. 1. 7. 13. 31. v. 29. 41. vii. 56. B. C. 1. 41. 11. 39. 111. 2. Bis hoc restituit Heinsius Ovidio Met. 1x. 752. x. 569. aliique aliis locis.

7 Plus tertiu parte interfecta] Etiam Anonymus amplius x millibus. Orosius tamen et Freculphus xxx milia cæsa aiunt. Quod non tam librarii, quam illorum esse errorem arbitror. Vossius.

VII. 4 Illyricum] Bongars. pr. et Leidens. pr. carent $\tau \hat{\varphi}$ in: et sæpe regionum nominibus contra vulgarem Grammaticorum regulam non additur; uti contra urbium nomina sæpe præpositionem recipiunt. Consule notata ad Lucan, viii. 108, 428, 845. Davis, ad Hirt, Præf. l. viii. ' Rerum gestarum Galliæ:' et ita Apulei. Metam. Ed. Colv. l. II. p. 28. 'Meritoque ignoras Thessalia- te consistere.' Pricæus legit sine necessitate mediaque. Vide et Colv. ad l. I. p. 9, ' Macedoniam profectus:' qui tamen locus non est sanus. Hoc sensu foret capiendum in Catalectis Scalig. p. 91. ' Qualia Trinacriæ doctus amat juvenis.' Si quidem vera est lectio: nam placet magis, guod Cl. Broukhusins sui libri margini adlevit Trinacria; ut sit dictum Juvenis Trinacria; quemadmodum hospes Epheso, Zacuntho, Vinum Chio, Magius Cremona: de quo ad B. Civ. 1. 24. nam Javenis Tringcriæ pro Siculo inepte dicitur. Accusativo vide Sanctium et ad eum Perizon. Min. IV. 6. § 3. ac quos laudat Cortius ad Sallust. Jug. c. 7. 62. ' Quos Hispaniam mittebat,' aliosque. Justin, vii. 1. 'Cum Emathiam venisset.' Sic præter alios duo etiam Mss. a me visi: vulgo in E. Vide et infra Davis, ad v. 55. B. Civ. 1. 31. 'Cum Africam venisset' Mss. duo. Adde B. Civ. III. 10. 41. 'Macedoniam ad Pompeium pervenit' Mss. omnes fere: et omnes c. 106. ' Ægyptum iter habere.' B. Alex. c. 35. ' Profectus est Armeniam' Ms. Petay, V. etiam c. 13. et sic Mss. omnes in B. Hisp. c. 35. 'Lusitaniam proficiscitur.' In Ablativo si ponatur regionis nomen, æque sine præpositione, ac cum ea construi solet.

7 Proximus mari Oceano] Mircr, Ciacconium dicere illud mari abundare, et expungendum esse. Nam eodem modo dixit de B. G. l. 1. 'Eam rem non minus ex usu terræ Galliæ, quam P. R. accidisse:' eodem modo flumen Rhenus, et digitus pollex dixit. Nam Oceanus est peculiare nomen illus maris. Cui ignarum illud Taciti: 'Mari Oceano, aut longinquis amnibus septum imperium.' Vossius. Ita

ex Mss. restituit F. Ursinus, et ita legi in optimis quibusque Codd. testater J Fr. Gronovius ad Livii vIII. 32. cam pleræque editt. minus eleganter habeant proximus mari Oceano. Sed sive hoc sive illo modo scribamus, nemo dubitet, quin infeliciter rem gesserit P. Ciacconius, qui vocem mare inducendam censuit. Catullus Carm. cxvi. 'Usque ad Hyperboreos et mare ad Oceanum.' Lucius Ampelius lib. Memor. c. 1. Aqua, ex qua mare Oceanum. Pomponius Mela II. 6. p. 246. ' Paullatim se in postrum et Oceanum mare extendit.' Idem III. 3. dixit 'Oceano litore,' si Manuscriptis ab Is. Vossio laudatis fidem habeamus. Davis. Mare Oceanum. Sic Mss. et Recentiores Editt, elegantius quam Vett. quæ habent, mari Oceano. Merito autem hic reprehendit Davisius Ciacconium, qui vocem mare delendam vellet; cum et alii Autores optimi, et ipse Cæsar alibi, 'mare Oceanum' Clark. Accusativum exhidicat. bent Bong. prim. Andin. Petav. Leid. pr. Voss. pr. Scalig. Egm. Lovan. et quinque alii cum Ed. Inc. Vide ad L. 54. 'Proximi Rhenum.' mare vel muri servant Mss. ad unum omnes, Editique præter Aldin. Adi notata ad 1. 1. ' continetur Garumna flumine, Oceano mari;' ut scribendam conjeci, necdum pænitet.

8 In Andibus Ita ex Mss. et Edd. Vett. restituimus; cum Scaliger et Recentiores male omiserint præpositionem. Non enim urbis nomen est. sed populi. Quod et Cellarius observavit. Clark. Legendum in Andibus, at habent Petav. Gottorp. Voss. et Egmond. non enim urbis, sed populi nomen est, quemadmodum Cellarius et Clarkius notarunt. Davis. In addunt præterea Bongars. primus, Andin. Scalig. Oxon. Leidenses et Vossiani omnes, Lovan, Duker. Dorvill. et cuncti aliorum cum editis. Dein hiemarat reposui ex Bongars, prim. Scal. et Msto Hotomanni. In ceteris Mss. meis aliorumque hiemaverat præter Codices ab Ursino citatos et Faërno; a quo vel ab Aldo manavit hiemabat: nam antiquiores Edd. dant hiemaverat. Ceterum in Andinis membranis exaratur in Andexavis.

10 Frumenti petendi caussa] Mss. frumenti caussa. Gr. Interpr. επί τὰ ἐπιτήδεια. Scaliger et Editt. recentiores, frumenti commeatusque petendi caussa. Quod videtur esse interpretamentum. Hotomannus conjicit, frumentandi caussa. Clark. Delevit cum Faërno Clarkius e textu commea . tusque, quam sane vocem una cum tô petendi non agnoscunt mei Codices plerique cum Hotom, Brantii et Bruti libris ac primis Edd. non tamen Scaliger intrusit commeatusque petendi; nam eas voces jam agnoscunt Vascos. Aldus, Steph. Gryph. Strada, Plantinus et alii. Immo comparent quoque in Andino, Leidensi primo, Oxon, Cujac. Scalig. quare ego quidem retinui. Et sane cur non potius ejecerunt frumentique: ut placebat alii Viro docto: nam præcesserat inopia frumenti; vel petendi? Sed nulla variatione opus est; multo minus inepta Hotomanni conjectura frumentandi. Solet Cæsar sæpe jungere ' frumentum commeatumque.' Vide ad t. 48. 'Uti frumento commeatuque intercluderetur.' III. 6. 'frumenti commeatusque inopia.' IV. 30. 'frumento commeatuque prohibere,' vii. 38. 'Magnum numerum frumenti commeatusque.' B. Afr. c. 8. 'Commeatus frumentum.' Petere autem commeatum eodem sensu jam habuimus c. 2.

11 Eusubios | Ciacconius legendum existimat, Lexuvios; Cellarius, Unellos. Græc. Οὐνέλλων. Quod et probabilius; sic enim infra, 'Unellos, Curiosolitas, Lexovios,' conjunctim memorat Cæsar. Clark. Sic reposuit Ursinus ex suo Faërnique codice. Pariter edidit Beroaldus. At Eusubios non memorant alii scriptores. Norvic. Gottorp. Ortel. dant Eusebios. Lego missus in Unellos: et sic exhibuit Gryphius. Metaphrastes etiam Græcus εἰs τὴν τῶν OΥΝΕΛΛΩΝ. Vide sis infra c. 11. Davis. cur. sec. Eusubios exhibent jam Edd. Rom. Med. Ven. Habent Mss. Esubios, Esobios, Eusebios, Esbios, Subios, Sesuvios denique. Sed Esubios optimi, ut interim edidi. Muellos eduderunt jam olim Aldus, Vascos. Stephanus, Gryphius, Plantinus, aliique. Vide ad vii. 75. ʿAd Venetos Unellos.'

viii. 1 Hujus civitatis est longe amplissima auctoritas] Anonymus, 'Is frumenti finitimas legatos singulos, ad Venetos vero geminos destinavit: quod gens illa esset omnium ejus regionis potentissima, cujus hodie, quod sciam (sic transeunt res humanæ) ne nomen quidem aut vestigium ullum extat.' Ubi scribe, 'Is frumenti caussa ad civitates finitimas,' &c. Vossius.

4 Usu nauticarum rerum ceteros ant.] Egmund. exhibet nautarum: nam rerum ab eo Cod. exsulat, uti et a Bongars. primo, Lovan. Vossianis, Egmund. Gott. Leid, sec. tertio Dorvill. At rerum agnoscent Scalig. Leidensis pr. et Oxon, item Petav, et Duker, Sed hi tantom a manu secunda. Non adparet quoque in Ed. Incerta. Quæ vox tamen videtur modo omissa ob repetitas easdem syllabas; nam reliquos tum aliorum Mss. tum mei, exceptis Leid. pr. Oxon. et Petav., omnes exhibent cum Edd. Veteribus. Aliter conjici posset olim scriptum fuisse nauticorum: quomodo passim vocantur illi; qui navem gubernant. Cui lectioni favet Græcus εμπειρία τῶν ναυτικῶν: de cujus vocis plurimo usu adi Stephanum in Thes.

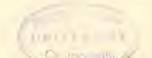
5 In magno impetu maris atque aperto] Libero, quem littora in arctius eoëuntia non impediunt. Miror quid in mentem venerit P. Ciacconio, qui legit in mari magni impetus atque aperto, cum omnes Codd. vulgatam lectionem teneant, cujus sensus facilis est et rei congruus. Paris. Lipsius orae libri adscripserat ambitu: ut e. 9. 'in vastissimo atque apertissimo mari:' Sed recte se habet vulgatum, pro 'mari impetuoso.' V. VIII. 18. et Cel. Burm. ad Prolog. Phædri l. III. 'Hebrique tenuit inpetus.'

6 Portubus Sic edidit Davisius rursus cum aliis Edd. sed portibus habent Edd. primæ, item Aldi, Plantini, Scaligeri et aliæ. Vossius de Anal. 11. 18, scribit, 'apud Cæsarem in 111 de B. Civili nunc portubus, nunc portibus editum invenias: sed in Mstis est portubus per u.' At vero hic loci portibus exstat in Bongars. pr. Leid. pr. Voss. pr. Lovan. Egm. et aliis multis. Portis Voss. sec. c. 12. 'Raris ac prope nullis portubus.' Mss. magno numero et Edd. eædem portibus. B. Civ. 1. 35. Mss. plerique cum Edd. primis, &c. 'portibus recipere,' nec secus c. 73.111. 15. 'mari portibusque' Mss. a me visi: uti et l. xxv. 'longius portibus.' Quare portibus restitni. In Hirtio quoque variatur B. Afric. c. 97.

8 Retinendi Silii atque V.] Monet Ursinus, in Vett. Codd. post has voces additum esse et si quos intercipere potuerunt. Idem testari possum de Cujaciano, Leidensi primo, et margine Petaviani. Verum nec in Græco Interprete, nec Celso comparent. Cæsare tamen non indigna videntur.

14 Eundemque omnis] Ultima vox est, ut videtur, quarti casus; Accusativos enim plurales tertiæ declinationis ita terminarunt veteres. Vide A. Gellium Noct. Att. XLII. 20. et Henr. Norisium ad Cenot. Pis. Diss. Iv. 3. Daris, Male Ciacconius libeutius legeret omnes. Vide ad initium horum Commentar.

17 Mullent] Ita exarant Mss. Hotomanni et mei cum Edd. primis, præter Oxon., (forte etiam Petav.) in quo

malint, ut exhibuerunt Vascos. Ald. Gryph. Steph. aliique. Sed et alibi Cæsar post præsens adhibet inperfectum subjunctivi: si Mstis habenda est fides. V. ad I. 8. B. Civ. II. 39. 'Accelerat, ut posset.' B. Civ. III. 109. 'Ut in potestate haberet, efficit.' B. Afric. c. 37. 'imperat, ut essent præsto.' c. 85. 'Ut fuga salutem pararent, egrediuntur.' c. 88. 'hortatur, ut servitia manumitterent:' et 'cchortatur, ut portæ aperirentur.'

rx. 3 In flamine Ligeri] Bongars. pr. Lovan. Petav. et 4 alii cum Edd. primis Ligere. Sed Mss. Scalig. et Leid. prim. dant Ligeris: ut 'flumen Rheni,' &c. 'flumine Tiberis,' Valer. Max. 11. 4. 5. ubi alii Tiberi. Vide et VV. f.L. B. Alex. c. 28. 'Mons Cevepua' Mss. vt. 56. 'Oppidum Thapsi' Mss. B. Afric. c. 28. ubi plura.

Quod influit Oceanum] Sie B. G. I. 8. 'Quem flamen Rhodanum influit.' In allis legitur, 'quod influit in Oceanum.' Sed præpositio, ut monet F. Ursinus, abest a Vett. Codicibus, quam ideo expungendam censuimus. Davis. Abest sane hac prapositio a Leid, primo, Oxon, Scalig, et una vel altera editione. Sed in ceteris Mss. et Edd, comparet, et magis respondet stylo Cæsaris, qui præpositionem geminare amat. . Certe ubique retinendam esse, ubi plurimi et meliores jubent Codices, negabit nemo, nt contra non inculcanda est, ubi Codd. abnuunt. Vide ad 1, 48, 'ad nostros adequitare.' B. G. 1. 8. non habent Mss. 'Quem,' sed 'qui in flumen Rh. influit:' ubi adduxi vII. 57. 'in flumen Sequanam influit.' IV. 10. 'in Oceanum' et 'in Rhenum influit.' Ib. ' multisque capitibus in Oceanum influit.' vi. 33. ' Quod influit in Mosam.' B. Alex. c. 29. ' Quod in Nilum influebat.'

5 Quam primum potuit] Sic Scaliger et seqq. Mss. omnes et Edd. Vett. quum primum: ut c. 11. 'quum primum posset.' Sed jam restituit id Clarkius.

7 Cognito C. adventul Turbant hie rursus Mss. nam Bongarsiani, Vossiani, Leidenses, Cujac. Petav. Egm. Lovan, Gott, Duker, Dorvill, nec dubito de aliis, item Edd. Rom. Incerta, Mediol. Ven. addunt certiores facti: quod genus quidem duplici ratione recte se habet, et forsan etiam ab Auctore profectum est. Vide ad 11. 7. et multis locis Frontini: Cortium ad Sallust. B. Cat. c. 6. 'Civitates, quos luxuria atque avaritia vexabant.' B. Civ. III. 81. 'Nulla fuit civitas quin imperata facerent.' Sic Mss. quidam vII. 36. ' unam esse civitatem. Ejus anctoritate reliquos contineri,' ubi vide plura. c. 61. 'legiones atque omnes perturbatos.' B. Civ. 11. 41. ' prima et secunda post hos.' B. Afric. c. 53. 'legiones, veriti,' &c. et similia sapissime, præsertim, quando nomina urbium ponuntur cum adjectivis et verbis Pl. Num. et Mascul, Gen, de quibus vide Voss, ad B. Civ. 11. 19. et præter alios inprimis sarpe ad Livium Gronov, ut viii. 11. infra vi. 3. vii. 37. Sed quid erit cognito adventu certiores facti. Certe vel superest aliquid, vel deest, vel scribendum erat de subito C. adventu sive inopinato vel inopino. Cognoscit et certior factus in Mss. et Edd. vulgo jungitur quoque vII. 1. ubi vide.

9 Legatos, quod nomen apud omnes nationes] An legati vocandi, quos supra tribb. militum dixit, emissos ad frumentum conquirendum? Sane licet. Dio tamen l. xxxix, p. 109. ait primo missos milites frumenti caussa: ubi illi retenti sunt, legatos qui repeterent. Quod non displicet. Tamen Cæsar ipse dicit infra: 'retentio equitum Romanorum.' Quibus verbis manifeste ostendit frumenti conquisitores, quia publico missu venerant, abs se legatos appellari. Et legati apud Livium 'nuncios se populi Romani' vocant. Vossius. Legatos-retentos abs se et in vincula conjectos. Lege Quod quantum in se faciretentis abs se et in vincula conjectis: hoc enim facinus est, quod admiserant. Ac ita vel in suo codice legit, vel legeudum conjecti Græcus, ut ex ejus versione patet. Davis. cur. sec. Mss. muil mutant, neque mutandi caussam video: admisses scelus erat, legatos ab iis fuisse retentos.

Nomen apud omnes nationes sanctum] Gottorp. Voss. et Egmond. dant ad omnes, nec immerito sic legit Cl. Drakenborgius ad Silii XIII. 606. Davis, cur. sec. Placet hic describere inedita Gruteri verba. 'Ad omnes nationes. Sic Mss. nostri, aliorumque, sic Edd, principes annorum centum: substitutum exinde apud. Frustra. Eadem notio etiam alteri præpositioni: quemadmodum diu est, quod ad Ciceroni- Philippicas demonstravit Hier. Ferrarius : heicque ad marginem Codicis sui annotavit P. Daniel, carum nomen Musis.' Hacterus Gruterus. Adde Ursin. et Brantium. Et sic quoque Vossiani omnes, Lovan. Duker. Dorvill. Leid. sec. ac tert. et Edd. Stephani ac Elzev. Iv. 16. 'Tantum esse nomen atque opinionem ejus exercitus etiam ad ultimas Germanorum nationes:' et sæpius. Adde III. Heins, ad Ovid, Fast, IV. 310, 'Ad rigidos promtaque lingua senes:' et Perizonii ac Soceri mei notas ad Valer, Max. III. 7. § 5. plura vide ad I. 31. 'ante fuerant ad Cæsarem.' v. 53. 'ad exercitum manere decrevit.' viii. 2. 'Cohortibus ad inpedimenta relictis.' Ms. Andin. vulgo additur tuenda. B. C. III. 60. 'contemtionem illis ad omnes adtulit.'

19 Romanos neque ullam, &c.] Nemo hic quidquam de varietate admonet: quum tamen Bongars. Leidenses, Scalig. Vossiani, Egmund. et alii plures cum Ed. Incerta exhibeant posse, quam Romanos: in Petaviano videtur esse que: ullam deest a M. prima in Bong. pr. An seripsit auctor namque R.?

22 Vastissimo atque apertissimo] Uncis fere inclusissem verba quædam et alio charactere expressissem, quæ omnino arbitror, e Glessa in textum inrepsisse: sed cum incerta sint, quænam supposititia sint, nihil novare ausus fui. At non agnoscunt vastissimo atque Oxoniensis neque Andinus: nti nec Edd. Rom. Mediol. Ven. In Leidensi primo et Scaligerano per Vossium conlato incluso vastissimo mari alque in ap. Contra atque apertissimo non visitur in Bongars, primo, nec Ms. Hotomanni: uti IV. 23. ' Aperto ac plano litore,' Mss. plerique carent τω aperto: in ante aperto rursus addit Dorvill. et alius. Pro atque in Mss. et Edd. quibusdam ac. Sed vastissimo atque videtur delendum: intrusumque ex c. 12. 'Vasto atque aperto mari.' Hie unum sufficit, quod obponatur concluso. c. 8. 'In magno impetu maris atque aperto.' Verum tamen, cum varie quoque legatur apertissimo, nam Carrar. habet amplissimo, Leid. pr. aperto. Scalig. in paratissimo, immo in optimo Bong, alioque non adpareat, nec obposita captasse Cæsarem pateat, possunt facile duo ultima esse supposititia. Vastum et clausum sic jungit Lucanus III. 651. 652. quem locum notaverat etiam Cl. Wasse. ' Brachia nec licuit vasto jactare profundo, Sed clauso periere mari.' Vastum mare, vasti campi millies pro lato et aperto æquore ponuntur.

28 Ambialites] Miror ipsi Scaligero id nomen adeo placuisse, ut editioni suæ insereret. Ego omnino Ambianos ex Ms. meo et v. c. emendo: quam lectionem quoquê Ciacconius et Ursinus in codd. suis repererunt. Nisi magis placeat quod in Orosio et Freculpho est Ambivaritos. Prius tamen retinuerim. Vossius. Ambianos etiam Andin. Oxon. et Leid. pr. quod etiam recepit Clarkius, Ambururitos Ortelii Cod. a Lipsio conlatus. Ceteri Ambiliatos ut dedi, vel Ambiliatos, et Edd.

Vett.

x. 2 Mulla Cæsarem ad id bellum incitabant] Dissentit Strabo, qui bellum susceptum a Venetis ait, prohibendæ navigationis Britannicæ caussa, quod ea insula pro emporio ipsis erat: ἔτοιμοι γὰρ ἦσαν κωλύειν τὸν εἰς τὴν Βρεττανικὴν πλοῦν, χρώμενοι τῷ ἐμπορίφ. Κοssius.

9 Libertati studere] En rursus codicum discrepantiam. Bongarsiani, Vossiani cum plerisque vulgatum retinent. Sed Ursini Codd. Petav. Cujac. Leid. prim. Scalig. Andin. Oxon. libertatis studiose incitari vel studio inc. quod tamen fere explicationem putarem alterins locutionis cum Ursino, cui olim etiam placuerat. Nisi incitare se et incitari studio locutiones essent Cæsari adamatæ. Vide infra ad c. 12. et B. Civ. 1. 79. 'Incitati cursu.'

XI. 4 Auxilio a Belgis arcessiti] Veterrimus Codex Petavianus initio habuit in auxilio, sive inter auxilia, vel auxiliares copias: quod si plures confirmarent Codices, non damnarem. Sic enim omnino legendum, ut conjeci, e Mss. apud Frontin. 11, 13, ' Quum in auxilio Ægyptiis adversus Persas venisset.' Justin. v. 11. 'In eo prœlio x milia Græcorum in auxilio Cyri fuere:' ubi male Schefferus contra plerosque Mss. ejici vult τὸ in. Val. Max. III. 2. 12. 'a Thracibus, quorum is magnum numerum in præsidio habebat;' i. e. Auxiliares. Florus III. 3. § 13. ' Quæ quasi subsidio Noricos insederat Alpium tumulos.' Mss. aliorum et quatuor Leidd, in subsidio; nec dubito quin recte. Salmasius et Dukerus legunt in subsidium. Infra vi. 33. 'legioni, quæ in præsidio relinquebatur.' Sed et illic locum denotare potest. Eutropius vi. 22. 'Qui Pompeio in auxilium apud Thessaliam fuerat.' Ms. auxilio.

12 D. Brutum adolescentem] Brutus egregiæ erat indolis, eaque prudentiæ specimina ediderat, at Cæsar ei tantum munus non sine gravi ratione credidisse videatur. Fieri tamen potest, ut amor paternus in causa partim fuerit, cur adolescens ad tantam dignitatem sit provectus; Cæsar enim cum Servilia Bruti matre consuevit, καὶ καθ΄ οὖς μάλιστα χρόνους ὁ ἔρως ἐπέφλεγεν, γενόμενον τὸν Βροῦτον ὑπέπειστό πως ἐξ ἐαυτοῦ γεγονέναι. Verba sunt Plutarchi in Bruto p. 986. Vide et Suetonium in Jul. c. 1. Davis. Dele Notam: nam Decimum Brutum cum M. Bruto imprudens confuderam. Idem, cur. sec.

XII. 2 In extremis lingulis promontoriisque | Meliores libri habent linguis. Festus: 'Lingua promontorii genus non excellentis, sed molliter in planum devexi.' Pacuvius in Chryse, 'Id promontorium, cuius lingua in altum projicit.' Apud Gellium IV. 17. Sic et Livius sæpe. Ciaccon. Si pluribus exemplis opus est, suppeditabit A. Schottus Obs. III. 28. Davis. Linguis sic Mss. Reg. et Vossii. Ms. Eliens. et Editi plerique. lingulis. Quod idem est. Clark. Quinam sint illi meliores libri, quos laudat Ciacconius, nescio: linguis habet Carrar. et Edd. Flor. Vascos. Stradæ, Steph. Gryph. A. 1546. nam priores exhibent lingulis et Elzev. Qualis etiam ille Codex Vossii sit. quem Clarkius laudat, itidem ignoro. Nam omnes Vossiani a me visi cum reliquis cunctis Bongarsii, Leidensibus, Andino, Lovan. Petav. Palat. Oxon. Duker. Dorvill. aliorumque Mss. et Edd. priscis servant lingulis. Ex Egmund, et Gott, nihil adnotatum erat. Lingulæ sunt tenues linguæ, ut ait Lucanus 1, 614, ubi etiam vide, et hic Hotom. ac Brantium et Salmas. Plin. Exercitat. p. 57.

3 Quum ex ulto se æstus incitavisset] Cum æstus accessisset, nam, ut verbis utar Silii Italici l. 111. 59. 'Luna, immissis per cærula bigis, Fertque refertque frotum, sequiturque reciproca Tethys:' ita enim oh metrum lege, non Thetis, ut habent editi. Sie locutus est noster IV. 17. 'Ut quo major vis aquæ se incitavisset, hoc arctius illigata tenerentur.' Dacis. Pro XII. Petrus Bertius Diss. de Agg. et Molibus c. 10. T. II. Th. Saleng, legit XXIV. ut debuit scribere, nisi errarit Cæsar.

7 Extruso mari aggere] Lipsius margini adlevit excluso, quomodo varia habet lectio Bongars. primi. At nil muto. Græcus bene ἐξωσθείσης κόμασι τῆς θαλάσσης. Submotum dixit eo sensu Seneca, et Lucan, viii. 445. Vide Torrent. et alios ad Horat. Od. III. 1. 33. 'Contracta pisces æquora sentiunt, Jactis in altum molibus.' Alio seusu Mela II. 6. 7. 'extrudere montem, promontorium in mare' dixit loca, quæ in mare excurrunt, tt si hic construas 'extruso aggere in mare.'

8 Ferme] Mss. Reg. Eliens. et Vostii, et Editt. Vett. oppidi. Clark. His ferme mænibus adæquatis' ex Petav. Gottorp. Norvic. aliisque codicibus legendum, his oppidi mænibus adæquatis. Sic etiam Græcus. Davis, cur. sec. Fere pro ferme habet solus Oxoniensis; ceteri Mss. omnes, ut et Ursin. dant oppidi. Cujac. et Leid. pr. isdem m. oppidi. Reposui itaque eppidi, ut etiam habent Edd. pleræque, sed ita, ut ferme retinuerim cum Ms. Brantii et Editis nonnullis. Ejecit oppidi Aldus; dein Gryph. in pr. Ed. ac Plantin. et seqq.

12 Hoc eo favilius] Sic Ms. Regius. Al. hæc. Clark. Carrar. quoque et Duker. hoc. Reliqui omnes cum Edd. hæc. quod cur mutaverit Clarkius, caussam non video. Dein portibus dedi per i ex Mss. optimis duodecim, pluribusve, et multis Editis. V. adc. 8

ad c. 8.

Namque ipsorum naves ad hunc modum factæ] Orosius: 'Barbarorum naves solido robore intextæ, cavernisque prævalidis obduratæ.' Nescio quid per cavernas velit: qua-

re dispiciendum censeo. Nec, si catenis legas, satis commodum sensum video. Vossius.

3 Ac decessum astus | Petav. præbet ad dec. sive cum æstus decedit. Recte quidem; ut vada sit Nomina-Nunc verbum excipere videtur rectius convenire cum decessu, quam vada. Ea sane esset hypallage pro vadum excipit navem. Sexcenties enim excipere aliquem dicuntur loca, in quæ se contulit. Phædr. 1. 12. 'Silva tum excepit fo um.' Excipere alnos ordinibus cupa: um' Lucan. IV. 422. Excipere tamen decessum recte possunt dici naves: ut omnia, quæ incurrent in nos, etiam Metaphorice excipere dicimur. 1. 1. vs. 221, 'Excepturus aquas sonipes.' Atque ita ultimo substantivo junxisset verbum proprium, licet præcederet aliud, quod alius significationis verbum postulare videtur. Quomodo sexcenties loqui veteres notum est. Adi modo quos laudat Cel. Duker, ad Flor. II. 7. 8.; 17. 12. et Cel. Burm. ad Phædr. IV. 17. § 31. et quos non? Vide etiam Frontin, 11. 5. 31, et plura ad Hirt. viii. 5. Argute vero, sed nimis poëtice Leidensis sec. hic habet decipere, hoc est deludere, transire vada, licet æstus decedat.

Decessum æstus] Carrar. Cod. discessum. Utrumque recte; sed male Sambucus e Veteri, ut ait, Codice, probat desessum. Adi notata ad Frontin. III. 9. 'sub discessum æstus maritimi.' Aliter et recessum dicebant.

9 Anchoræ pro funibus ferreis catenis revinctæ] Manifestus ergo error Strabonis est, quando ait, l. Iv. p. 195. κατενανμάχησε δὲ ράδίως, οὐκ ἐμβόλοις χρώμενος (ἦν γὰρ παχέα τὰ ξύλα), ἀλλ' ἀνέμφ φερομένων ἐπ' αὐτον, κατέσπων οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἱστία δορυδρεπάνοις ἢν γὰρ σκύτινα, διὰ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων ἀλύσεις δ' ἔτεινον ἀντὶ κάλων: id est, Facile autem Cæsar eos vicit, non committendis natibus (quippe Venetorum naves e crassoligno), sed cum vento incitatæ in eos ferenderica se con section of the sect

rentur, Romani falcibus hastis præfixis, vela detrahebant; nam pellicea erant, ob vim ventorum: catenas autem pro rudentibus tretenderant. Unde videmus primo non de antennis, sed velis detractis, Strabonem dicere, et quando ait pro funibus catenas habuisse, non potuerunt funes præcidi, qui non crant. Etiam Dio 1. xxxix. p. 3. vela discissa ait. Vossius.

11 Ha sice propter lini inopiam? Addidi Ila anctoritate Mstorum Bongars, primi, Andin. Petav. Lovan. Vossiani primi, Leidensis primi, Egmund, cum quinque aliis, uti et Variantibus Bruti, et Ed. Incerta: quasi diceret, has quidem fiebat. Glossa est in Leid. sec. hæc faciebant: hec etiam Carrar, et Duk, aliique antiquo more pro hæ: de quo alibi: præterea inserui eo; ante quod est m. verisim., quod, jubentibus id Mss. quatuordecim, et Edd. primis, aliisque. Eo, quod, i. e ideo quia. Vide ad I. 6. 23. ' sive eo, quod re frumentaria intercludi posse confiderent.'

14 Posse] Hanc vocem ex Mss. et Vett. Editt. restitui; quam Scaliger et Recentiores omiserant. Græeus item, δύνασθαι. Clark. monuit etiam Davisius, inserendum esse to posse: quod sane agnoscunt Mss. præter Cujac, Andin, Scalig, Oxoniensem et Leid. prim. a manu prima: neque habent eam Edd. Manutii, et Aldi, Gryphii prima aliæque. Reposuit forsan Davisius et Clarkius, quod putarent, tum præstare, adverbia præmitti verbo regi. Mihi a librariis intrusum videtur. Quum sciam, passim illud verbum omitti. 11. 30. ' sese conlocare confiderent.' v. 26. 'controversias minui posse sperarent.' In uno ex optimis non adparet posse. Vide insuper ad II. 32. et B. Civ. II. 31. 'expugnari posse confidimus.' Eadem confusio in Nepot. Alcib. c. 4. § 6. Ceterum judicat Hotom. rectins videri arbitrantur. Mihi secus videtur: totam gentem delevit Cæsar. Adi c. 16.

16 Ut una celeritate, et pulsu remorum præstarent] Corruptus Dionis locus l. XXXIX. p. 110. ubi ait Romanorum naves celeritate, Venetas mole præstitisse: nam ibi legitur de Venetis, και τω μεγέθει και τη ταχύτητι προείγον: Et magnitudine et celeritate præstabant : lege παχύτητι, crassitudine, qua voce usus eadem de re Strabo: ait enim, ην γάρ παχέα τὰ ξυλά. Tossius. In una cel. exaratur in Leidensi primo et Oxoniensi, probante Cl. Wassio. Certe sic invenitur apud Lucret, v. 1354, 'Nam longe præstat in arte.' Et alias sæpissime eam propositionem addi vi significationis τοῦ per contra Grammaticorum regu-Vide etiam las sæpe monuimus. Sciopp. Veris. 1. 4. et Observ. Misc. Vol. quart. Cl. Drak, ad Liv. 1, 52. simile est. 'In agris vastandis hosti nocere' v. 19. Adde varias lectiones v. 30. vii. 38. 'In mendacio permovere.' B. C. 1, 22. 'In ea re civitate Restituenda etiam Val. expulsi. Max. e Mss. 1. 8. § 9. 'In ista flamma Pompeius cremetur.'

Pulsu remorum prastarent] Quia Cujacius testatus est in suo codice legi p. r. incitatione pr. Gruterus suspicatur pulsu esse e Glossa in textum admissum: incitationem additur quoque in Leidensi primo. Quare vehementer adridet egregia Gruteri conjectura: licet nequaquam negem pulsu remorum bene dictum esse. Sed magis verisimile est, librarios τὸ incitatione explicuisse per pulsu, vocem vulgarem, quam contra, quamquam et legi posset pulsu remorum incitata, deleta copula. Solet etiam Cæsar id verbum hac in re adhibere. c. 14. 'Navigio remis incitato.' IV. 25. 'naves longas remis incitari.' VII. 60. 'lintres magno sonitu remorum incitatæ.' B. C. 11. 6. ' naves sese in eam incitaverant.' B. Civ. III. 24. ' seaphæ se in hostes incitaverunt.' Sic fere Valor. Max. 131. 2. \$ 10. vehe-

mente ictu remorum concitata classis.' Aliter passim impellere dicunt. Vide VV. DD. ad Ovid. Met. vin. 103. 'inpulsæ tonsis carinæ' Lucan. 111. 527. id est, incitatæ nostro auc-Dein præstaret rescripsi; ut est in Mss. meis omnibus, Petavianum si excipias, et Editionibus primis, aliisque quam plurimis. Pertinet enim ad classem, oppositam ταîs navibus. Nimis ambigue hic locutus esset Cæsar, si plurali fuisset usus.

18 Neque enim his nostræ rostro nocere poterant? Sic iterum noster infra c. 14.: sic et Strabo Geogr. l. IV. p. 159. At Florus III. 10. ita scribit de navibus Venetorum. 'Illæ rudes et informes, et statim naufragæ, quun rostra sensissent.' Hunc vero Scriptorem graviter errasse vel ipsa navium descriptio satis ostendit. Davis. Vide illic Cel. Duker.

20 Telum adjiciebatur | Sic vel more solito adicebatur Mss. et Edd. Vett. nisi quod in nonnullis sit adjiciebant. Solus Ms. Andinus et Edd. quædam, ut Aldi, Plantini, &c. præbent adigebatur: quod præferebat Brantius. Vide ad IV. 23. 'In litus telum ad-

iici posset.'

Et eadem de caussa minus incommode scopulis continebantur | Hotomannus legebat minus commode copulis continebantur. Ut copulæ sint manus ferreæ, quæ navibus injiciuntur. Sed copulas ea significatione apud veteres reperiri, id vero nequaquam ostendit. Alioqui vox non absurda est. Ego non video, quomodo hæc conciliari possint, quum si retenta veteri lectione, minus commode, dicamus naves Venetorum propter altitudinem ac latitudinem non facile bæsisse inter angustias scopulorum, quippe quo intrare aut recipi propter molem nequirent. Contra, Romanas naves, quia minores, facilius intra scopulos compelli et allidi iisdem potuisse. Quod si probemus minus commode, Cæsar dixerit pro minus facile. Græcus sane habet obre bablus. Fossius. Minus commodel Sic Mss. omnes. Græcus, obte bablws. Scaliger et Recentiores, minus incommode, Clark, Norvic, et alii Msti minus commode. Pal. autem copulis. Mihi ergo dabium non videtur. quin εὐστόχως reposnerit Hotomannus, minus commode copulis continebantur: naves enim altiores erant, quam, ut its manus ferrew commode possent injici. D. quidem Vossius legit minus commode scopulis continebantur, censetque Venetorum naves propter altitudinem non facile hæsisse inter angustias scopulorum. Sed altitudo nihil ad hanc rem confert, ideogne rejicienda est ejas explicatio. Davis. cur. sec. Copulis etiam videtur amplexus esse Lipsius. Eam enim vocem oræ libri sui adleverat: mihi vero videtur esse verissima, licet exemplum geminum plane adferre nequeam, quod solum desiderabat Vossius. Sed cur solus omne manuum ferrearum, harpaginum, corvorum, &c. genus Cæsar non potnit adpellare copulas? Sicut solus Lucanus. vel fors etiam Frontinus (V. ad II. 3. 24.) de illis dixit manicas: præsertim cum copula et manica sint Synonyma, et manuum vincula utrumque notent. Plura de copula vide apud Salmas, ad Capitolin. Maximinum Junior. c. 1. ' Dextrocherium cum copula de hyacinthis quatuor.'

22 Savire | Se savire Voss. pr. Lov. sævire ventus cæp. et desunt ab And. et Oxon. et se non leguntur in B. pr. Pal. Lov. Gott. Voss. tert. Leid. tert. Petav. a m. pr. Dorv. et Ed. Inc. et solum abest a Voss. pr. sec. Egm. Duk. Leid. sec. Non male Gruterus suspicatur se sævienti rento d., aut et se v. ded. esse subposita : forte ut quum se, sævire v. quum c., vento dedissent. Sed quis se vento dat, quando sævire ventus incipit? Considerent acutiores. Posteriora poëtis magis quam historicis usurpata abundare omnino videntur: sed agnoscit

utrumque Græcus.

23 Derelictæ Mss. Ursini, Petav. a m. sec. Gott. Voss. sec. et tert. relictæ. Et sane recte relingui sive derelinqui naves dicuntur ab æstu recedente, com in vadis hærent; quomodo et deseri et destitui passim dicuntur, quæ in sicco relinquantur, agua minuente, sive αμπώτεως γενοméuns, ut vertit Græcus. Verum hoc dixerat auctor supra in vadis consisterent. Præterea optimi Codices Bongars. Vossian, prim. Leid, prim. et tert. Lovan. Egmund. et Ed. Incerta habent rei relictæ. Quare cum Ill. Heinsio malim rejectæ. Sæviente vento, et æstu recedente in vadis consistebant tutius, et ab æstu redeunte per tempestatem rejectæ, &c. Quod verbum hac in re proprium cum aliis non raro adhibet noster B. G. v. 5. 'Naves tempestate rejectas cursum tenere non potuisse.' c. 23. ' paucæ locum caperent, reliquæ fere omnes rejicerentur.' V. Cl. Burm, ad Vell. 1. 1. 'Tempestate in Cretam rejectus.' Referri et dejici ait IV. 28.

25 Erant extimescendi] Mss. et Editt. Vett. erat extimescendus. Quod perinde. Clark. Pluralem cum Faërno et Ursino recepit Scaliger et seqq. eumque confirmant Leidens, prim. et Scalig. cum Græco Interprete. Ceteri omnes tam Msti quam Editi singularem agnoscunt; quem ego temere non mutatum mallem.

xiv. 4 Exspectandam classem] Celeb. Drakenburg. e Msto Gottorp. forsan restituendum arbitratur exspectandum ad Silium xv. 105. 'Nec bona censendum.' Adde Erudit. Arntzen. ad Aurel. Victor. de Viris Illust. c. 10. 'ad recipiendum Tarquinios:' sane ita exaratur quoque in Vossiano tertio, qui semper fere illi consentit, et Ed. Incerta. In iisdem legitur quoque v.1. 'ad multitudinem transportandum.' vii. 14. 'ad detractandam militiam,' Edd. Rom. Ven. et Med. per y. Adde B. Alex. viii. 18.

9. Sed ii libri tantæ non sunt apud me auctoritatis, ut ceterorum omnium Codicum lectionem ideo spernam; licet sciam vulgo, sed vulgo tantum, et forsan in uno alteroque Ms. ita quoque scribi B. Civ. 1, 34. ' ad occupandum Massiliam,' Vide 111, et quæ notavimus ad Frontin. III. 6. 6 7. ad liberandum eorum rempublicam;' et Cel. Duker. ad Florum 1. 9. 'ad augendum populi majestatem:' sed tres Mss. Leidd, ut edidit Nam in hisce Duker, augendam. dubiis nihil tutius est, quam optimos sequi Codices; ut apud Apul. Metam, l. x. p. 222. Ed. Pric. 'ad explorandum mansaetudinem.' Sic enim optimi Mss. Florent. et Bertin. cum Edd. Antiquis. vulgo explorandam. In quibusdam editis, ut Vascos. Gryph. Steph. &c. est exspecture. Margo Plant. Ed. exspectari.

5 Circiter CCXX naves paratissimæ] Bong. prim. Petav. Vossiani omnes, Egmund. Gottorp. expressis litteris dant in accusativo ducentus XX. Quod videndum, num alibi ita adhibeat noster cum substantivo in Nomin. casu.

Paratissimæ atque omni armorum genere ornatissimæ] Dio Venetos fiducia navium suarum nulla in prœlium arma attulisse ait. Quod adversatur Cæsaris verbis. Et fortasse veriora, quæ Dion ait, hauseritque ex Ephemeridibus, quæ meliori fide, ut supra ostendimus, conscriptæ erant. Vos-Dion l. xxxix, p. 110, ait Venetos fiducia navium suarum nullum telorum genus secum adduxisse, qua de causa P. Ciacconio et Vossio frontibus adversis inter se pugnare visi sunt noster et celeberrimus Historicus. Mihi vero non placet commentum: crediderim enim arma hic denotare vela, funes, reliquaque navibus ornandis necessaria. Sic supra c. 13. Naves ad hunc modum factæ armatæque erant.' Sic et v. 1. 'Ea quæ sunt usui ad armandas naves, ex

Hispania apportari jubet;' spartum videlicet, quo conficiuntur funes ac rudentes, qui et Græcis ὅπλα dicuntur. Hesychius. "Οπλα, τὰ τῆς νεώς σχοινία. Oppianus etiam Cyneg. I. 121. δπλα νηών pro armamentis navium dixit. Cæsaris verbum servavit Paulus Orosius; qui vi. 8. hanc historiam ita narrat: 'Continuo ccxx naves eorum paratæ et omni armorum genere instructissimæ, progressæ portu, ex adverso restiterunt.' Davis. Armamentis navem armare.' B. Civ. I. 36. et sæpissime. Amant enim magis armamenta dicere, quam arma. Apud poëtas tamen non raro eo sensu arma occurrunt. Adi Cel. Burm. ad Ovid. Art. Amat. II. 50. Davis. ad B. Civ. II. 4, ' Naves armaverant;' et passim alios.

8 Neque tribunis] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Rom. [vel tribunis.] Clark, Mss. omnes et Edd. ante Plantinianam a Lipsio procuratam exhibent vel: quod idcirco restitui, immerito sede suz expulsum. 1v. 20. ' Neque quem usum belli haberent, aut quantæ nationes incolerent, neque, &c. reperire poterat.' v. 6. ' Neque recusandi aut deprecandi caussa.' Sic enim Mss. c. 16. 'Neque consistendi aut ex essedis desiliendi.' Adde vii. 64. VIII. 15. ' Neque pernoctare aut diutius permanere,' vulgo neque. B. Civ. III. 15. ' Neque lignandi atque aquandi, neque naves ad terram religandi:' ubi vulgo etiam neque. Corruperunt ita etiam Apul. 1.111. p.50. Ed. Pric. 'Neque tuæ dignitatis, nec etiam prosapiæ tuorum ignari sumus." Mss. enim et Edd. Vett. ' vel etiam.'

10 Quam rationem pugnæ insisterent] Non necesse est, ut cum P. Giacconio reponamus, 'quam rationem pugnæ instituerent.' Terentius Eun. Act. 11. Sc. 3. 3. 'Ubi quæram? ubi investigem? quem perconter? quam insistam viam?' Cicero de Orat. 111. 45. 'Quonam igitur modo tantum munus insistemus,' ubi in non-

nullis Codd, legitar instituemus. Sed est Glossema. Davis. Plerique Mss. et Edd. Vett. 'qua ratione.' præter alios et Ed. Stephan, bene quartum casum servant Bongars. Petav. Egmund. Vossian. prim. atque ita Mss. quidam apud Terent. Phorm. 1. 14. 15. ' qua quærere insistam via.' Apul. l. III. init. 'Angiportum insistimus.' Locum Terentii ex Eunucho ipse Ciacconius, aliosque ex Virgilio adduxit Brantius. Et Lamb. ad Lucret, 1. 407. 'Institerant vestigia certa viaï:' de verbo insistere adi etiam Cel. Burm. ad Sueton. Vitell. c. 2. 'Insistere' autem et 'instituere' sæpius permutantur: vide ad c. 23. Et sic Plaut. in Sticho III. 1. 26. 'si hanc rationem instituis.' Infra vi. 9. 'instituta ratione.' Verbum vero insistere videtur in se habere significationem ardoris, studii, maximæque intentionis ad eam rem quam agere instituimus. Sic vi. 5. 'Totus et mente et animo in bellum Ambiorigis insistit.' Plant. Mil. Glor. 11. 4. 4. 'Age jam nunc insiste in dolos.' Virgil. Æn. IV. 533. 'Sic adeo insistit. secumque ita corde volutat:' ubi videndus Servius e Planto adducens 'Hunc sermonem institi.' Studium rei notat etiam in Velleio 1. 17. 'temporumque institerit notis.' Quo sensu capi posset etiam Apul. Met. l. x. p. 186. Ed. Pric. 'Insistens jubebat:' quamquam et simpliciter pro consistens ibi non damno. Vide Miscell. Obs. T. III. Vol. 2. p. 397.

11 Noceri] Mss. et Editt. Vett. nocere. Quod rectius est. Græcus, μη δύνασθαι σφῶς τοὺς Γάλλους ΒΛΑΠ-ΤΕΙΝ. Clark. Nocere est quoque in Lovan. cum tribus aliis, sed recentissimis: quare alterum, utpote rectum, loco moveri nolim.

12 Tantum tamen] Priorem voculam addidi ex editt. Rom. et Ven.: cum in aliis perperam omittatur; quod factum, ut opinor, ex similitudine, quæ inter hanc et sequentem

vocem intercedit. Vide not, ad 1.15. Davis. Scribit Davisius, ex Editt. Pem, et Ven, Tantum tamen; et priorem vocem perperam in aliis omissam censet. Sed integra est sententia sine ista voce. Clark. Editio quidem Mediol, quæ semper fere cum Romana conspirat, utramque vocem habet ; sed sine dubio inde id ortum est, quod e varia scriptura, quæ est perpetua in tantum et tamen, in textum ambæ sint receptæ. Tuntum hie etiam Petavian, et placebat Grutero. Sed elegantius negligitur: nam solet ut subjungi; licet omittantur tam, ita vel adeo: ut hoc ipso capite bis, ut quum omnis Gallicis, &c. et ut nullum, &c. et cap, seq, ut perpauca, &c. Observavit hoc contra Davisium quoque Cl. Bos Animadvers. in Cas. p. 16. Verbulo id monui ad Frontin, I. I. § 5. Sic adeo olim intruserant in Apuleii Metam, l. 1. p. 7. Ed. Colv. in fin. 'Ut grabatulus,' &c. Intrusum etiam v. 15. 'Tamen ut nostri,' &c. vulgo enim ita tamen: et vii. 28. 'Silentio ex fuga excepit, ut,' &c. vulgo' sic ex fuga.' V. etiam vi. 24. vii, 57. Liger ex nivibus creverat, ut transiri vado non posse videretur: et viii. 41. 48. B. Civ. II. 6. III, 56. 96. B. Alex. c. 19. ubi vulgo male exsulabat ut. Adde B. Afric. c. 47. 'Ita transportaverat, ut:' ubi Leid. pr. non agnoscit ita.

16 Non absimili forma muralium falcium] Sunt qui ruralium legant, sed absurde. Nec me Græcus moverit, qui γεωργικῶν δρεπάνων ait. Meminit falcium, quibus lapides evelluntur, Vegetius. Sed Lipsius diversas illas a muralibus arbitratur: et has tantum detergendis mænium pinnis institutas arbitratur. An vere, nequaquam adfirmaverim. Potuerunt sane eædem et idon æ esse pinnis detergendis, et subruendis muris, aut lapidibus evellendis. Vossius. Ruralium est in Ms. Ursini, Scalig. et Petaviano, sed egregie muralium defendit

contra Robortellum Car. Sigonius c. 27. Thes. Critic. T. 11. p. 167. et seqq. qui consulendus est. Moralium exaratur in Voss. pr. Lovan. Buslid. Egm. Gott. et Ed. Incerta. Ruralium R. Stephanus jam exhibuit.

18 Destinabant | Distinabant plerique legunt, etiam Lipsius vii. 22. ubi est, 'quas cum destinaverant, tormentis introrsus reducebant.' Libro quoque primo B. C. c. 25. legas ' has quaternis anchoris ex quatuor angulis destinabat.' Codicum magna varietas est, ut non temere statuendum sit, quæ lectio præstet. Scio quidem esse viros doctos, qui destinare pro deligare usurpatum vett, dicant, sed autoritatem desidero. Nam Apuleii (eius verba enim adducunt) testimonio Cæsaris comprobare dictionem velle, id non facile faciendum mihi videtur. Apud Varronem 1. 20. reperias minus usitatam notionem vocis destinare; ait enim, ' Novellos quum quis emerit juvencos, si corum colla in furcas destinata incluserit, ac dederit cibum.' Ubi destinare nihil aliud esse putarem quam dirigere, uti cum dicitur destinare certos ictus, quod et dirigere ictus aut vulnera Tacitus dixit. Sed jam destitutas ibi legendum, ex Mss. ostendit Victorius. Proinde nullus veterum, quod sciam, juvat. In glossis est destinat, περισπά; vereor ne distinct legendum sit : nam περισπάν inter cætera est distinere, distringere negotiis. Illud magis miror, quod in Glossis Philoxeni legitur destinat, àpoσίει: quid enim commune τφ destino cum àpoolw? Dicam, quod subito in mentem venit. Puto legisse autorem illa Maronis: 'et me destinat aræ.' et intellexisse destinat hir esse devovet. Quod verbum in Antiquario suo Laurenbergius hic explicat, deligat, imperite prorsus. Sed ne temere Glossarii verba trahere ad Maronis locum videar, est simile quid in Glossario, quod Ms. habemus. Ibi enim legitur, 'Malagrama, herba vene-

nosa:' lego, 'Mala gramina.' Et respexit ad illud einsder , ... En. II. 'coluber mala gramma mastes.' Quantum ad Cæsaris verba, non a bitror mutandum quidquam, cum .: Vitruvius, Augustei ævi scriptor, v. 12. destinare pro deligare ter usarpaverit. Et destinare apud veteres significationes complures habuisse certum est. Sic ex Nonio discimus parare, et emere notavisse : ait enim. Destinare dicitur parare.' Destinare, emere.' Lucillias 1. xxvIII. ' Facio, ad lenonem venio, tribus in libertatem millibus destinor.' Etiam pro designare usus Curtius, cum ait, ' conjectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, ferre Dioxippus nequivit.' Suetonius et medii ævi Scriptores pro mittere usurpant. Corippo cestina columen est seu falcrum, cum ait: 'Et Thomas Libycæ nutantis destina terræ.' Eodem modo usus Arnobius. Vossius. Ut probet Ciacconius vulgarem lectionem distinebant, adfert locum IV. 17. 'binis utrimque fibulis ab utraque parte distinehantur:' sed et illic Davisius legendum putat destinabantur; licet ec leco abnuant Mss. nam ceteris locis nic a Vossie addactis Mss. exhibent destinabantur vel distinabantur. Vide ibi Comment, Hic quoque Coll. Voss. sive Cod. Scal. Leidens, primus et tertius cum Ed. Incerta servarunt destinabant, ut bene edidere Davisius et Clarkius. Ceteri Mss. potiores distinebant cum plerisque Edd. Recentiores Codd. ut et Voss. prim. Letinebant, quod tamen foret melius, quam distinctant, quod dividere, separare notat, sive quovis modo curare, at quæ disjuncta sint non coëant, non vero alligare, ut hoc et illis locis debet.

19 Prærumpebantur] Leidens. prim. prorumpebantur. Ursini Codd. Lovan. et Ed. Princeps perrumpebantur: ut malebat Faërnus. Nil muto. Solemnis est variatio. Ovid. Metam.

xiv. 547. 'Stupea prærumpit Phrygia etinacula classis.' Potius malim pro abscissis cum Mss. Ursini et eodem Leidensi præcisis: de quo composito adi Heinsium ad Ovid. Epist. Her. xx. vers. 143. Frontinus cam alibi, tum iv. 2. 'Cinctu tegæ præciso;' quamquam hic potius notatet, ante abscisis. Nam sie saltem e ceteris Mss. et Edd. vetustis, quibassam facit Scaliger, reposul. V. ibidem p. 49. et Davis, ad vii. 73. 'firmir ramis abscisis.' Colv. ad Apul. iv. 70. 'Manum prorsus abscidinus.' Male Edd. novitiæ abscindinus.

M.V. I Disjectis ut d. antennis] Ur. sinus videndum ait, an non legendem sit dejectis: quia supra dixerat au tar 'antennæ concidebant.' Est qui dissectis malit: sed probo omnino jectis: id est, de summo malo 'n naves vel mare jactis, idque confirmatur ab optimis membranis Andini , creberrima confusione. Sic 'dejectum in pelagus corpus Lucan. III. 660. et 691. 'Tela mari dejecta.' Sed ibi præstat disjectu i, sparsa, Ovid. Metam, XII. 289. 'Insani dejectam viribus austri Forte trabem nactus:' quem locum egregie viudicavit Cel. Burm. ad Valer. Flace. VIII. 289. et ita ' avem cœlo dejicere' pro ferire, ut cadat : de qua locutione consule Cel. Drakenb, ad Silium l. II. vers. 96. Propius accedit J. Gbsequens c. 87. ' Navis velum fulmine ex antemna in aquas dejectum, et impensas omnes ignis consumsit.' Sic nunc eum locum lego cum Cl. Lipsio pro 'fulmin: exanimatum.' Huc faciunt Dig. 1. xIv. Tit. 2. § 6. ' Navis adversa tempestate deprensa' (Vide Bentl. ad Horat. p. 43.) 'ictu fulminis deustis armamentis et arbore et antemna,' &c. Inpensas vero ibidem retineo; sive pro armamentis capias cum Burmanno ad Ovid. Epist. vn. 188, sive pro mercibus cum Cl. Wesselingo Probabil. c. 7. p. 67.

2 Circumsisterent | Mss. et Editt.

Vett. circumsceterant. Qua Lectio acque ferr potest. Clark Inperiectum solos retiaet de tot me « Codd. Leliensis primis et Scaig, com Carrar, ut ediderint etia » Vascos, Gryphius. Steph. Straia et deinceps. Alterum itagne revocavi. Contra IV. 26. pensos e reumsissiviums Mss omnes. et Clarku Editio comunistationia. V. et N. 37. v. 7. 44. Male etiam Ed. E. 28. describier exhibet pro transcentery.

7. Tanto sabios maisaria] Quid set mai apor, focat Festos. Finstra, inquit. desentur, com in manifluctus non meventur, quam Græci manacaz vocant. Hanc Sulphins Severus Dial. I. 4. p. 381. ur vocas Græcæ viz exprimeret, "melliciem maris" numouravit. Dorts. V. Comment.

9 Que posem res ad negerium conficiendum receme fuit (poertune). Alter Fiorus III 10. Com Venetis etiam navale bellium, sed major cum Oceano quam com psis navibus riva.—Histobat in vail, pugna, coum metions soluts com inso certamine subductus. Oceanus intercedere ballo sideretar. Hume autem seriptorem incognicer esse lapsum com res ipsa clamat, tum ex Dirus I. XXXIX. p. 110 abunte pater. Daries.

Maxime feet abportuna] Non spernenda same est leur a Misserum Ursion. Cujar. Andin. Leud. primi. Ovon. et Scaleg maximus fuit alporeum est: at sæpe magna unid esse. Francis librarus vicetur fuisse, qued scriptum invenerint maxime.

12 As have purita] Greec. & Sear research. Miss et plerique Edici, hara fere puerta. Claris. Admisigner: qued sel anomales vide tur operariore vitto ex Editions Amstelædamensi A. 1607. excilisse. Priores enim, quod sciam, omnes cum Miss. cuaetts agnos unt.

XVI. 10 Reliques sub corona rencidir.] Bello captos coronari, atque ita venom lari solore et Cato, et ex co Gellius, tradicire. Ille in libro de re

militari, hie Noet. Attacar. vii. 4. Hotomannus tamen quamvis in re manifesta novas conject ras adfert, scincet, servos in orbem dispositos faisse, que facilius ab enteribus cons.derari possent. Ege, ettamsi veteres nihil hac de re produdissent. tamen iustissimas me habere caussas putarem, cur ineptam hanc opinionem dicerem. Primo enum confundit erben cum corona: in ordem stare dicontur, qui rotundum globum sua multitudice facient. Com nam facient, qui atiquem, vel aliquid circumstant. Yeque hoe pro illo usquam usurpatum soio. Comma semper de illis dicitur, ani cingunt vei urbem, vei concionantem, aut tale quid. Orbis de militia loquer de illis, qui cinguntur ab aliis. Præterea si in orbem stabant servi, quare dicti sub corona venire. Nam sub hasta, canssam habet, cum sub eam transirent. Sed ineptire Hotomannum ince clarius. Et vel vulgatus hodieque mos ostendat, que venalibus cerena appendi solet. Arbitrer quaque servas clim. si non omnes distrahi ecdem die peterant, inclusos frisse publico alicui loco, et suspensam præ forious coronam, quæ indicio esset, venalia intos mancipia baberi. l'assius.

AVII. 6 Autorei, Eburorices] Legendom estendent Vin doeti, Cellarius, Brantins, &c. Autorei Eburorices, sine distinctione, ut sit unus scilicet populus. Clark. Monent id quoque Ghareunus, Ursions, et Ciacconius; neque alter est in Mss. vetustionious. Hine malim quoque vii. 76. Lexeriis, Autorios Eburoricious, Vulgo Eburonibus.

10 Connement Lovan Gottorp, et chatter alli cum Edd. Rom. Incerta. Medici. Ven concentrat. Verissime: sec 11. 6. 'Qu'm tanta multitudo lapudes ac tela cocjicerent.' v. 27. 'Haberent in se juris multitudo' Vessian prim. Hist. B. Alex. c. 23. 'Multitudin: esse inpedimento, quo

minus se dederent.' c. 32. 'Multitudo oppidanorum Cæsari occurrerunt.' B. Hisp. c. 4. ' multitudo cum exissent,' Sic Mss. Hinc emendandum reor Corn. Nepotem partim e Mss. partim conjectura, in Epaminonda c. 7. 'Cujus errore eo esset deducta res, ut illa multitudo militum de salute pertimescerent:' vulgo deducta illa mil. mult. ut omnes, &c. Sæpissime Livius, V. Cl. Drak, ad III. 21. 'Multitudo consulum fidem inplorant.' Et ita sæpe in collectivis noster, ut aliquoties monendum, v. 8. antiquissimus Bongars. ' magna manus convenissent,' pro magnæ, sed ibi perterritæ sequitur. B. Civ. 11. 6. ' magna vis telorum vulnera inferebant :' ubi omnino consulenda, quæ notantur.

20 Nisi aquo loco, aut opportunitate liqua data] Eleganter Græci macoνεξίαν vocant, cum quis in pugna meliori conditione utitur : sic Xenophon Cyropæd. l. I. p. 33. τί δε λέουσι, καλ άρκτοις, καὶ παρδάκεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενα έμάχεσθε, άλλα μετά πλεονεξίας τινός ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά: Cur autem cum leonibus, et ursis ac pardis non æquo marte congrediebamini, sed ita semper adversus hasce feras certare conabamini, ut conditione vos meliori essetis. Latinis nulla vox est quæ πλεονεξίας hunc significatum exprimere possit. Belgis roordeel est, ut cum dicunt met voordeel vechten. Vossius.

21 Legato dimicandum non existimabat] Proba vox legati hoc loco, et retinenda. Opponit Cæsar hic imperatorem et legatum. Sabinus non putabat sibi, quippe legato tantum, pugnandum esse, cum magna hostium multitudine, absente Cæsare, qui summum imperium tenebat. Miror sane Ursinum et Ciacconium ejicere vocem hanc voluisse. Idem.

XVIII. 12 Multæ res ad hoc consilium Gallos hortabantur] Tradit Dio lib. XXXIX. p. 111. Gallos nulla consideratione adhibita hoc facinus suscepisse; πάνυ γάρ τοι διακορεῖς καὶ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ ῆσαν. Sed Cæsar multas hujusce consilii rationes protulit, et. inter alias, cibariorum inopiam. Davis.

19 Sarmentis virgultisque collectis] Putat Hotomannus, Hirtium viii, 15. cum ait, 'Gallo, in acies edere solitos in fascibus stramentorum ac virgultorum:' et addit, hoc in superioribus commentariis demonstratum esse, ad hunc locum respexisse. Video quidem et hic et illic stramentorum virgultorumque mentionem, sed malla sedendi hoc loco mentio, qua in quæstione cardo rei versatur. Itaque non temere affirmaverim, Hirtium hunc locum intellexisse. Præsertim cum hic Cæsar dicat, Gallos colle. gisse fasces; et Anonymus I. III. p. 61. 'sarmentis variaque materia ex agris collecta.' Vossius.

XIX. 4 Exanimatique pervenerunt] Examinatus pluribus locis Cæsar dixit. pro eo, qui fatigatus ægre spiritum trahit. Quod non facile apud alios autores reperias; quibus exanimatus plerumque consternatum et pavidum notat. Græcus sane significanter transtulit απειπόντων. Nam απειπείν ita lassari est, ut vix spiritum ducere possis. Libro septimo exanimatus Cæsar pro mortuo usurpavit: 'ab dextro latere transjectus exanimatusque concidit.' Quomodo et Valer. Maximus usus 1x. 12. Altera cum falso mortis filii nuntio domi mæsta sederet, ad primum conspectum redeuntis exanimata est.' Qua notione exanimis plerumque alii autores dicunt. Vossius. Cursu lassati ac proin ægre spiritum ahentes. Sic cum alibi, tum B. C. III. 92. Simul fore ut duplicato cursu Cæsaris milites exanimarentur et la situdine conficerentur.' Hujusce significatus rationem suppeditabunt not, ad B. G. II. 23. Davis.

8 Hostium inscientia] In editis inscitia: sed alteram lectionem servat optimæ notæ Codex Andinus, ut testatur J. F. Gronovius, nec aliter Ms. Norvic. Recte. Sic supra c. 9. 'Navigationem impeditam propter inscientiam locorum paucitatemque portuum sciebant.' Vide porro c. 13. et B.G. vi. 43. Ita etiam loqui solent optimi quique auctores, ut notat vir doctissimus ad Livii XXII. 25. Davis. Non modo Eliensis et Andinus, sed et Bongars. Vossiani, Leidenses, Petav. Lovan. Egmund, Oxon, Duker, Gottorp, et Regius, teste Clarkio, cum Ed. Incerta exhibent inscientia. Adde Munker, ad Fulgent. p. 101. et Doctiss. A. Gronovium ad Justin. 1v. 5. 'inscientia ducum: et inprimis Cel. Burmann, ad Quinctil, Instit. Orat. 1x. 4. Ilibrariorum insectari inscientiam.' Infra vII. 43. ' propter inscientiam levitatemque vulgi.'

9 Ut ne unum quidem nostrorum impetum ferrent] Petr. Ciacconius reponit ut ne primum quidem, &c. Sed mutatione nihil est opus. Livius xxIII. 42. 'Te ad unum modo ictum vigentem, velut aculeo amisso torpere.' Lactantius v. 4. 'Uno simul impetu profligarem.' Sic ex Mstis legendum; nam editi perperam repræsentant uno semel impetu. Cl. Mamertinus Pan. I. 5. 2. 'aperto Marte atque uno impetu perculisti.' Vide sis et Nazarium Pan. IX. 18. 6. ac Tacitum Ann. I. 51. Davis. In Add. et cur. sec.

xx. 3 Ex tertia parte Galliæ] Lipsius libri sui oræ adlevit, deleto ex, tertia pars. Certe scabri quid inest in hac locutione. Verum optime medetur Bongars, primus ac Vess, tertius Gallia. Ea pars est æstimanda Gallia pro parte tertia. Cicero pro domo c. 14. 'Populus R, habebit neque ex parte dimidia reliquos Sacerdotes:' de Divin, 11. 9. 'Senatum majore ex parte ipse cooptasset.' Sic passim ex parte i. e. pro parte: contra ex toto. IV. 22. 'Ex magna parte Morinorum legati ad eum venerunt.'

5 L. Valerius Præconinus legatus. exercitu pulso, interfectus esset, atque unde L. Manilius Procos, impedimentis amissis profugisset] Gracus habet Aobκιος Βαλήριος Πρηκόνιος, στρατηγός των 'Ρωμαίων, et Λούκιος Μάλλιος αὐτὸς δ προύπατος. Locus haud dubie mendosus, quem Hotomannus quoque tentavit, pro L. Valerius, legens M. Aurelius, pro L. Manilius Procos, C. Manilius consul. Nomen illud Mallii in aliis quoque Græcis Siculis tabulis reperit Pighius, et præterea in vet. inscriptione. Itaque non dubito hic rescribere, Cn. Mallius. Ursinus hoc arno proconsulem fuisse ait, quod nescio unde probari possit. Et pro L. Valerius, seriberem quoque M. Aurelius, sed nescio quorsum illud Præconinus spectet. Nam Aurelius hic, uti ex Orosio liquet, Scaurus cognominatus? An Præconinus corruptum dicemus ex Proconsul? Sed videndum, quid tum legati vox. In v. c. Scal. erat L. Varius, P. Coninus. Vid. Velleium p. 27. b. Vossius. Cum nec L. Valerii Præconini nec L. Manilii Procos. in Gallia victorum recordaretur Fr. Hotomannus, pro L. Valerio reposuit M. Aurelium, nec Præconini ullam habuit rationem; C. autem Manilium Cons. in locum L. Manilii Procos, suffecit, cuius emendationes amplexus est D. Vossius. Sed, ne dicam nimias esse mutationes, et M. Aurelium non fuisse legatum sed Consulem, annus, quo P. Crassus in Aquitaniam pervenit, erat U. C. DCXCVIII. M. vero Aurelius a Cimbris et Teutonis victus est U. C. DCXLVI. C. Manilius U. C. DCXLIX. ut docet D. Petavius Doct. Temp. 1. XIII. p. 644. Quandoquidem igitur inter P. Crassi adventum in Aquitaniam et C. Manilium victum, annorum sit XLIX. intercapedo, vix quisquam est, cui tantum spacium paucis annis significari videbitur, præsertim cum quadriennio ante ipsius Cæsaris natalem, hæc clades accideret. Alio

igitur confugiendum est, de quo adeunda notarum appendix; longioris enim disquisitionis res est. Davis. Pace doctorum virorum hic locus frustra de mendo suspectus est: nam civitates hic memoratæ clare ostendunt Crassum non agitasse circa ea loca, quis antea Silani, Scauri, Cassii, Manlii, Servilii copiæ deletæ sunt, ad quos respicit Auctor de Bell. Gall. 1. 7. et 12. aliter pro Lucius Valerius Praconinus, ipse illico reposuissem Pisonem Cæsoninum, qui Cæsaris cognatus fuit; sed vel ex Cæsaris verbis patet, aliam esse pugnam Manilianam, aliam vero illam, in qua occubuit Piso. 'Hic,' inquit, pagus quum domo exisset, patrum nostrorum memoria L. Cassium Consulem interfecerat,' c. 7. et paucis interjectis, ' Qua in re Cæsar non solum publicas, sed etiam privatas iniurias ultus est, quod ejus soceri Pisonis avum, Lucium Pisonem legatum, Tigurini eodem prælio, quo Cassium, interfecerant.' Hoc prælium commissum dicit ' Patrum nostrorum momoria,' De Manliano vero sic memorat B. G. 111. 20. ' Eodem fere tempore P. Crassus quum in Aquitaniam pervenisset;' et paullo post, 'quum intelligeret in iis locis sibi bellum gerendum, ubi paucis ante annis Lucius Val. Præconinus, &c. unde nihil mihi planius, quam quod hæc bella diversis temporibus administrata sint; illud nimirum Patrum, hoc ipsius Cæsaris memoria. Inducto igitur Pisone Cæsonino, alius quærendus est, cujus nomen salva annalium fide retineatur. Puto itaque bellum Sertoriamum hoc in loco respici, fretus ipsomet Cæsare B. G. III. 23. ' Duces vero ii deliguntur, qui una cum Sertorio omnes annos fuerant.' Si vero iidem idonei duces erant sub adventum Crassi, qui Sertorii ætate ducum munia obierant, nihil ex ratione temporum depromi possit, quod probet, 7d paucis abhine annis ab hujus belli tempore dissidere. . Sed Lucius Manilius, vel, ut alii, Manlius, ab Herculeio Sertorii quæstore copiis, impedimentis, postremo, vita exutus est. Quod accidit in primo congressu Pompeii et Metelli cum Sertorianis. Nec sane quidquam video, quod magnopere facit contra nostram hanc de bello Sertoriano conjecturam, nisi quod vel, paucis abhine annis a Cxsare res gesta narratur, vel quod Præconini nomen in fastis non occurrit. At vero ex Macrobio constat, Cæsaris natalem incidisse in annum U. C. 653. qui propterea (hocce prœlio facto U. C. 675.) annum egit vicesimum primum, et illo etiam anno, quo Crassus Aquitaniam obtinuit U. C. 698. octavum supra quadragesimum. Cecidit ergo Manlius anno, ante Crassi adventum, vicesimo septimo. Quod si Cæsaris paucis abhinc annis, ad istam annorum intercapedinem extendi possit, res ex parte acta est. Sed hoc demum est quod Interpretes male habet; nempe auctores, qui acta Sertorii et Metelli fuse persecuti sunt, de Præconino nostro dixere ne gru quidem. Sed quid tum postea? Num ideo corruptus noster, quod forte dicit quod non dictum prius? Imo res illos prorsus latuit, proinde sedulo advertendum, Præconinus non fuisse solum et unicum cognomen gentis Æliæ: quidni ergo lateat alicubi noster legatus, sub nomine alieno? Fortasse vulgo non adeo per hoc cognomen innotuit, cum fuerit et novum et ex officio inditum. Utcunque se res habet, Pighius, hand secus atque interpretes, quod duplex gentis Æliæ cognomen ignorabat, locum hunc intactum Quod si aliquod nuprætermisit. misma hujusce avi erni potuerit Praconini aut Stilonis cognomine insignitum, de hoc nodo solvendo non prorsus desperarem: donec id fiat, conjecturis insistendum. Itaque sic censeo. Probabile est primo, ex locis

Cæsaris inter se collatis, Præconinum et Manlium non codem prælio fui-se aut tempore peremptos: contrarium saltem, neque ab illo, nec ab alio quoquam probabitur. Ab illis itaque Auctoribus, qui Manlium proconsulem, M. Domitium legatum, Antonium (qui tamen ex partibus Sertorianis fuit) et Thorium ab Hirculeio fusos memorant, nihil adduci potest contra Præconinum, quem alicunde oppetiisse hand absurda suspicio est. Neque enim Domitius codem prœlio cecidit, quo Lælius; quam in rem contende Florum III. 22. et Frontinum II. 5. cum Plutarchi Sertorio. Secundo excute universos hac de re historicos, invenies solummodo quatuor legatos; tametsi 2. imperatores, si non plures, uno eodemque tempore Sertorium hincinde premebant; Domitium Manlii, 'nempe, legatum, Thorium Metelli, Memmium, et si Julio Obsequenti fides habeatur, Didium Lælium, Pompeii. Unde perspicue palam est, duos ad minimum legatos, et forte inter eos Præconinum, non solum vita, sed fama etiam et rumore spoliatos; utroque imperatore nunquam ex more Romano pauciores tribus legatis, sæpius plures secum ducente. Denique locum hunc, levi mutatione ad veteris memoriæ fidem sic accommodandum censeo; Lucius Elius Praconinus: æque enim potnit Cæsar omittere alterum ex cognominibus, Stilonem nempe, atque alii Pracconinum. Neque te moveat, quod cognominis hujusce Consulares Fasti plane sint immemores: cum et Plinius N. Hist. XXXIII. 2. et XXXVII. 1. et Suetonius de illustr. Gram. c. 3. diserte asserunt, Stilones Præconinos a Præconis officio nuncupatos, anno ante Ciceronis ætatem quinquagesimo, ut ex ejus de Claris Orat. c. 56. colligitur. Ælium porro hunc Varronis præceptorem fuisse idem tradit; Festus vero et Agellius Orationibus in usum Pompeii, Cæpionis, et Rufi condendis inclaruisse, cum Metello in exilium usque profectum: quod sane conjecturæ nostræ maxime favet; nam cum imperatores eos ut plurimum in legatorum numerum adsciverint, qui eos vel sanguinis vel amicitiæ necessitudine attigerunt, vix dubito, quin ipse Ælius Stilo (ad quem sæpius provocant Grammatici) pater fuerit eius Lucii Ælii, quem hoc loco intelligit Cæsar; qui propter honorem infelici filio habitum ab Metello, illum in exilium abeuntem prosecutus est. Neque audiendus Lipsius, dum Stilouem de Catasta emptum narrat libro de Magnitudine Urbis Roma; de Daphnide autem vera sunt quæ ex Suetonio in legati nostri ignominiam transcripsit. Cicero alicubi Stilonem equitem vocat, et Spartianus in vita Severi Lucium quendam Stilonem inter nobiles recenset. Hæc rescripsit vir amicissimus Josephus Wasse, de hoc loco sententiam rogatus. Idem.

10 Tolosa] Ms, Reg. a Tolosa, Quomodo sæpissime loquitur Cæsar. Clark. A addit quoque Leidens. sec. V. infra ad vi. 3. sed Tolosæ hie est in Bongars, primo.

11 Narbone Narbonæ Bongars. prim. Quomodo et in Accus. Narbonam summus Casaubon, testatur, se perpetuo in optimo Cæsaris Codice vidisse ad Strabon. 1. IV. p. 281. Ed. Amst. Narbona Leid. prim. Lovan. et quinque alii cum Ed. Incerta; ut alibi Narbonam in Accus. V. VII. 7. VIII. 46. B. Civ. II. 21. passim in Mss. Salaminam pro Salamina. V. ad Nep. Arist, c. 2. Ancon et Ancona B. C. I. 11. ubi vide. Carmon et Carmona B. Alex. c. 57. sic Leucadam pro Leucada Mss. nonnulli Flori rv. 11. ubi vide Dukerum, vulgo ibi Leucadem: sed præstat Leucada: plura congessi ad Frontin. 1. 3. § 6. 'qui Persida intraverant,' et p. 342, nec non Cl. Drakenb. et Duk. ad Liv. 1. 18.

Quæ sunt civitates Galliæ provinciæ

finitima, ex his regionibus Non displicet conjectura Ciacconii, emendantis, que sunt civitates Gallie provinciæ, finitimæ his regionibus. Ursinus nugatur, cum vocem Gallia delendam censet. Nam Gallia provincia dicitur, ut Gallia Belgica: quod autem plerumque provincia appellatur ἀπλώς ea Galliæ pars, id κατ' έξοχην Vossius. Hunc locum P. Ciacconius eumque secutus Vossius sic corrigunt. Tolosa, &c. quæ sunt civitates Gallia provincia, finitima his regionibus; nec sane hæc inconcinna est emendatio, haud tamen necessaria, ut exemplis monstravit J. Fr. Gronovius ad Livii xxv. 27. Nimirum is est optimorum scriptorum usus, ut, propter interjecta verba Parenthesi inclusa, easdem voces aut eundem sensum repetant. Sic noster infra c. 22. 'Adcantuannus, qui summam imperii tenebat cum DC. devotis (quos illi Soldurios appellant, &c.) cum iis Adcantuannus eruptionem facere conatur.' Hunc etiam locum temere sollicitat idem Ciacconius, quapropter pluribus opus est exemplis. Silius Italieus III. 425. ' Letique Deus (si credere fas est) Causa fuit leti miseræ Deus.' Nullum est in verbis ulcus, quod tamen Ch. Cellarius et Cl. Dausquius censuerunt, fortasse ob sequentia, ubi sic legitur, ' Edidit alvo (Namque, ut serpentem, patrias exhorruit iras) Confestim dulces liquit turbata parentes.' Hæc quidem corrupta sunt, nec tamen iis medicinam invenere Critici. Scribendum edit ut alvo. &c. Consulas et hanc in rem eiusdem Silii x. 480. ac Ælianum Hist. Anim. 1. 30. et 11. 21. Davis. Finitimæ his regionibus. Ita hunc locum feliciter emendavit Ciacconius. Vulgo: et Narbone, (quæ sunt civitates Galliæ provinciæ finitimæ,) ex his regionibus nominatim, &c. Davisius, quamvis Ciacconii emendationem laudet, necessariam tamen non putat; quia

iste nimirum sit optimorum Scriptorum usus, ut post verba Parenthesi inclusa, easdem voces aut enndem sensum repetant. Et sufficit quidem hæc ratio, quamobrem voces, ex his regionibus, post Parenthesin possint tolerari. Verum ista non est maxima, in vulgata lectione, difficultas. Multo majoris momenti est, quod quærit Cellarius: quomodo nimirum istæ civitates finitimæ appellari possint Romanorum Provinciæ, quæ non sint utique finitima, sed in ipsa Provincia sitæ. Nisi forte, etiam in vulgata lectione, ita construi possint hæ voces, ut provinciæ non sit scilicet dativi, sed genitivi casus; et finitimæ intelligatur finitima his locis; qua tamen durior est constructio. Verum totam denique difficultatem tollit Ms. Regius; in quo ita plane scriptum est, quomodo legendum conjecit Ciacconius, ('quæ sunt civitates Galliæ provinciæ, finitimæ his regionibus:) nominatim,' &c. Clark. Notam meam sic refinge. Hanc lectionem defendit J. Fr. Gronovius ad Livii xxv. 27. Nimirum, quod probe vir summus animadvertit, is est optimorum scriptorum usus, ut, propter interjecta verba quædam Parenthesi conclusa, vel easdem voces, vel eundem sensum repetant. Sic noster infra c. 22, 'Adcantuannus,' &c. Hunc enim locum temere sollicitat Petr. Ciacconius: quapropter pluribus opus est Silius Italicus III. 425. exemplis. Letique Deus, si credere fas est, causa fuit leti miseræ Deus:' nullum est in verbis ulcus, quod tamen Dausquius et Cellarius statuerunt. Idem x. 480. 'Quondam sub regibus illa, Quæ Libycos tenuit frenos, sub regibus olim Roma fuit.' Consulas et Ælianum Hist. Anim, 1. 30. 11. 21. Cum tamen Tolosa, Carcaso, et Narbo sint urbes ipsius Galliæ provinciæ, non ei tantum finitimæ; omnino cum Petr. Ciacconio et Vossio rescripserim, 'Tolosa, Carcasone, Narbone, (quæ sunt civitates Galliæ provinciæ finitimæ his regionibus,) nominatim,' &c. et Cl. quidem Clarkius hanc lectionem auctoritate Msti Regii munivit, ac merito probavit. Davis. cur. sec. Mei omnes servant ex, finitimæ cum Galliæ jungendum: donec certius quid idonei Codicis auctoritas suggerat. V. I. 16.

12 Viris fortibus nominatim evocatis Ad illum morem respexit haud dubie Donatus cum ad Terentii ait hæc verba: '.Simalio, Donax, Syrisce sequimini. Hujusmodi,' inquit, ' militia per tumultum repente suscipitur, et dicitur Evocatio, ubi dux alloquitur cives: Qui Remp, salvam esse vult, me sequimini.' Nam et hic nominatim Simalio, Donax, et Syriscus vocantur. Sed fallitur in eo Donatus, quod ait evocationem per tumultum fieri. De conjuratione illud verum, et tum dax dicere solet, ' Qui Remp. salvam esse vult, me sequatur:' neque illud evocatio, sed conjuratio dicebatur. Neque, quod quidem ego sciam, nominatim in conjuratione illud fieri solitum, sed simpliciter, illa, quæ diximus, verba dicebantur, et simul tum jurabant: unde et conjurationi nomen. Vossius.

Sotiatium | Sic hodie passim edunt ex Plinio, et Mss. Ursini. Immo audacter Cellarius ait in Vet. Codicibus esse Sotiates, et male in Editis Sontiates: quasi nullus codex Sontiatium et Sontiates mox exhiberet. At ego testari possum in Mstis novem a me ipso inspectis, item Lov. Petav. Egmund. et ceteris cum Mss. aliorum Sontiatum vel Sonciatum, et mox Sontiates et in Græco Metaphraste exstare: quamvis veram esse lectionem non putem, et n inrepsisse eodem modo, quo supra II. 6. succendunt pro succedunt. Nam et Athenæus 1. vr. ut Cellarius observat, vel potius Nicol. Damascen. Σωτιάνους vocat. Adi Casaub, ad Athen, p. 436. saltem Sotiatum edere, non Sotiatium debuerant: cum eam terminationem non confirment Codices.

13 Cujus adventu cognito Sotiates] 'Απίατας vocat Dio, sed corrupti libri, ut jam alii notarunt, et facilis error ex σωτιάται, nam σ in α abiit; ωτ in π. Vossius.

XXI. 5 Tandem tamen In Mss. Reg. Eliens, et Vossii, deest vox Tandem. In Edit. Vet. Rom. deest Tamen. Deest tandem in Mss. meis omnibus et Carrar, ac Ed. Incerta. contra tamen abest a ceteris cunctis Editionibus, quod sciam, usque ad Scaliger, qui primus junctim exhibuit tandem tamen. Sed male. idem valet quod denique, tandem. Ovid. Metam. H. 336. 'Exanimesque artus primo, mox ossa requirens, Reperit ossa tamen, peregrina condita Justin. xxx. 2. 'Mors eius diu occultata fuit.' Re tamen cognita: ubi codem modo, ut hic, subjungitur $\tau \hat{\varphi}$ diu: ac Schefferus male mutare conatur in tandem: quo nomine bene eum reprehendit Broukhusius, qui cum Passeratio videndus ad Propert. El. II. 1. 76. 'Unde tamen veniant tot mala, coca via est.' Adde Davis, ad viii, 19.

9 Alias eruptione t., alias] Eleganter Lovaniensis et Dorvillii mei Codd. ac Edit. princeps, Mediol. et Ven. omittunt primum alias. Vere, ut solet aliquoties cum aliis noster. Vide omnino ad 1. 8. 'Helvetii ea spe dejecti, alii vadis Rhodani,' &c. Forsan et ejiciendum est c. 25. 'Quum alii fossas complerent, alii, multis telis conjectis:' certe Leidensis primus non agnoscit.

10 Cujus rei sunt longe peritissimi]
Ait Gellius IX. 14. 'C. Cæsar in libro
de Analogia secundo hujus die, et hujus specie, dicendum putat.' Ciacconius et Ursinus hinc affirmare ausi,
non rei hoc loco, sed re scribendum:
apage cum talibus nugis. Dies, species, facies, et quæ alia Gellius memorat desinunt in es post vocalem, sive,

ut in Græcis dicimus, es purum: nihil tale in res, spes, aut similibus. Vossius. Adi 11. 23.

11 Erwiw secturæ sunt] Variant codices, nam alii stricturæ habent. Ciacconius utrumque et stricturæ et secturæ glossam esse arbitratur. Vix crediderim: nam non adeo vulgaris illa vox stricturæ, vel secturæ, ut temere quis eam inserturus fuerit. Tamen nescio quis hac notione usurpaverit præter Cæsarem. Stricturam esse scintillam, item ferri laminam, et percussionem docet ex Lucillio et Marone Nonius. Et in glossis strictura μέταλλον. Secturas ainnt notare fodinas a secando. Sed autoritatem velim. Vossius. In Ms. Andino legitur Afariæ structuræ. In Oxon. vero secturaque Afaria structuraque. In quatuor membranis et Ed. Incerta securæque, Petav, saturæque, Ceteri fere omnes secturæque. Edd. secturæ præter Scaliger, in cujus ἐκδόσει est structuræ. Forsan non male: ut intelligat substructiones, quibus metalli fodinas apertas tenebant, et suffulciebant columnis. V. Polluc. VII. Has structuras certe Diodorus Siculus I, XVI, p. 514. κατασκευάς VOcat: strictura pro massa ferri videtur sumta a Plinio xxxIV. 14, ubi consule Comment. et omnino Casaub. ad Strab. l. v. p. 342. Ed. Amst. ubi multa vocis stricturæ habet exempla; unde patet notare ferrum vel æs, jam decoctum in fornacibus, et in massam quamdam coactum. Videat eruditus lector, an duorum generum fodinas intelligat auctor, tam ferri nempe quam æris: sane non de nihilo est, quod in Mstis tantum non omnibus addatur que, quod miror, ab Interpretum nemine animadversum vel monitum: simpliciter sine substantivo VII. 22. ' apud eos magnæ sunt ferrariæ.'

XXII. 2 Advantuannus, qui summam imperii tenebat, cum de devotis, quos illi Soldurios appellant] Lege Adiatomus, vel Adiatumnus. Illud Athenæus habet: hoc V. C. Scalig, ubi scriptum Adcantuannus vel Adiatumnus, facile mutatur i in c et m in an. Ambigebat librarius, an a lineam suprascriptam haberet hoc modo Adca'tuannus: itaque scripsit utrumque. Apud Athenæum autem ex Nicolao Damasceno legere est, 'Αδιάτομον τὸν τῶν Σωτιατών βασιλέα, έθνος δὲ τοῦτο Κελτικου, έξακοσίους έχειν λογάδας περί αύτον, ούς καλείσθαι άπο Γαλάτων τη πατρίω γλώττη Σιλοδούνους, τοῦτο δ' ἐστίν Έλληνιστί εὐχωλιμαΐοι. Simile apud Græcos juramentum fuit, quod post secundam irruptionem Mardonii in Atticam dixerint : nam teste Diodoro 1. XI. p. 23. juraverant ii, οὐ καταλείψω τοὺς Ἡγημόνας οὕτε ζῶντας οὕτε ἀποθανόντας. Forsan eo modo apud Carthaginenses quoque lepos λόχος dictus. tanquam devotus, et quia sacramento se adstrinxerant milites li, ducem se nequaquam deserturos esse. Scribit de iis Diodorus I. xx. Γενναίας δε μάχης γενομένης, "Αννων μέν έχων συναγωνιζόμενον τον ίερον λόχον τῶν ἐπιλέκτων άνδρών, και σπεύδων ποιήσαι διά τούτων την νικην, ενέκειτο βαρύς τοις Έλλησι, καί συχνούς ανήρει. Et paullo post tradit, acerrime hos pugnasse, nec nisi occiso Hannone, is autem dux erat, et prementibus acerrime hostibus, cessisse. At libro xvi. affirmat, omnes, qui in sacra hac acie erant, ad internecionem cæsos. Télos de ol μέν ίερον λόχον αναπληρούντες, και τον μεν αριθμόν ύντες δισχίλιοι και πεντακόσιοι ταις δ' αρεταις και δύξαις έτι δε ταις οὐσίαις πρωτεύοντες άπαντες άγωνισάμενοι λαμπρώς κατεκόπησαν [κατέπεσον]. Prorsus simile Germanorum instituto, de quibus Tacitus ait: 'Esse illis infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem principi suo ex acie re-Ubi videmus ίερδν hunc cessisse.' λόχον similem Prætoriæ cohorti apud Romanos in eo fuisse, quod fortissinius quisque in eum deligeretur. Addit de opibus Diodorus, qualis hodie apud Turcas Janizarorum ordo. Qui-

bus locis inducor, idem prope Carthaginensibus ίερδη λόγον fuisse, quod apud Romanos prætorianus miles: certe videmus utriusque religionem fuisse, imo nefas imperatorem dese-Vossius. Florentina editio satis antiqua Adiantimus habet. veteres, Adiatonnus. Legendum vero Adiatomus ex Nicolao Damasceno, quem citat Athenœus vi. 13. p. 249, 'Αδιάτομον τὸν τῶν Σωτιατῶν βασιλέα, **ἔθνος δὲ τοῦτο Κελτικὸν, έξακοσίους ἔχειν** λογάδας περί αύτον, ούς καλείσθαι άπο Γαλατών, τῆ πατρίω γλώττη, Σιλοδούνους τοῦτο δ' ἐστὶν εὐχωλιμαῖοι. Εχ quo videndum an apud Cæsarem legi debeat Solidunos. Item an hæc verba, quæ post longam parenthesim repetuntur, delenda sint, cum iis Adcantuannus. Ciuccon. Cave Soldurios cum viro erudito mutes in Solidunos: nam et apud Athenæum Σιλοδούρους vera est lectio, ut ex Eustathio docet Is. Casaubonus Anim. col. 436. Quod autem suspicatur Ciacconius, in nostro verba quædam esse delenda, id vero jam confutavimus ad hujusce libri c. 20. Vide et J. F. Gronovium ad Senec. de ira 1. 3. Davis. tomus ita legendum ostendit Davisius. Vulgo, Advantuannus. Ms. Reg. Adiatunus. Mss. Vossii, Adiatonus. Edit. Rom. Adiatonnus. Clark. Mss. meliores, Adiatunus, Adiatunnus, vel Adiatonnus cum Edd. primis. Vulgatum servant Lovan, Oxon, et Leid. prim. cum Cujac, quare nihil temere muto. 'Αδκαντούϊνος Græco Interpreti. Celso Adiaterinus. Ceteri Mss. variant; sed pro c habent constanter i. At lubricum est, in hisce nominibus certi quid statuere sine vel Mstorum vel plurium auctorum consensu. Æque enim Nicol. Damascenus potnit esse corruptus, ac noster: quare, ut dixi, cum Ciacconio, Ursino, et Vossio, non ausus sum recipere Adiatomus; ut fecit Cl. Clarke, male eam emendationem Davisio adscribens. Hæret etiam Casaubonus: i tamen loco τοῦ c videtur esse admittendum.

5 Se amicitiæ dediderint] Sic rescripsi e Codd. longe plurimis ac Vett. Edd. dediderunt minus bene Ed. Davis, et quædam aliæ, Perperam autem Ciacconius legendum conjicit devoverunt; quia statim sic loquitur Cæsar: verum hæc caussa debebat ei fuisse, cur nihil mutaret; ne bis idem inculcaret verbum citra necessitatem. Ejusdem autem significationis esse 70 dedere, nemo nescit. Dedere se alicui, patriæ, reip. locutio frequens est Terentio, Ciceroni, Livio, Nepoti, aliisque. Unum itaque sufficiat exemplum And. 1. 1. 36. 'Cum quibus erat cumque una, iis sese dedere; Eorum studiis obsequi: adversus nemini.' Atque ita e Mss. rescribendum judico in Nepot. Them. c. 1. 'totum se dedidit reip. diligentius amicis, famæque serviens:' ubi vide Doct. Juvenem A. van Staveren.

9 Mori recusaret | Sic apud Justin. 1. 10. 'regnum ut eriperent Magis, mori non recusarent.' Curt. IV. 14. 22. ' Pro quibus ipse mori non recuso:' et ita cum Infinitivo millies. Verum Mss. antiqui et integerrimæ fidei Andin. Oxon. et Leid. prim. dant mortem: ut idem Curt. v. 9, & 1. 'Victoriam ut speremus, mortem non recusemus.' Valer. Max. III. 2. § Ext. 8. 'filios mortem non recusan-Infra B. Civ. III. 33. 'Recusare munus.' Nec secus alii passim. Consule Cel. Burm. ad Phædri Fab. III. 13. ' Non recusassent fidem.'

12 Repulsus in oppidum est: uti tumen] Sic vulgo exhibent. Sed Mss. tum aliorum, tum mei, tantum non omnes, et Edd. Inc. Stephani, aliæque præbent repulsus, tamen uti, &c. quod, ut multo elegantius, idcirco reposui.

Græcus. In plerisque Mss. et editis habemus Vocontiorum. Sed hæc lectio aperte est falsa: cum enim Cæsar Aquitanos intra flumen Garum-

nam contineat, ut patet ex lib. I. initio, fieri non potest, ut hic locum habeant Vocontii, qui trans Rhodanum incolentes ad Alpes pertinebant. Vide Hadr. Valesium not. Gall. p. 586. Ch. Cellarium Geogr. Ant. II. 11. p. 156. Davis. Sic jam emendarunt plurimi Viri docti; atque ita editum est a R. Stephano, Scaligero, aliisque. Edd. primæ Vocatiorum vel Vocantium. In meorum Codicum uno reperi tantum Vocontiorum. Plerique Vocatirum, Vocatinum, et similia habent.

5 Quoquo versus Per m exhibent Bong, prim. Vossian, prim. aliique plurimi cum Edd. Vascos. Stephani. Stradæ, et aliis. Edd. primæ cum Petav. Lovan. et octo aliis quaquaversum. Sed id notat magis locum, ubi quid inest. Alterum designat locum, quorsum quid vergat. Vide Ferrar. ad Ciceron. Phil. 1x. in f. 'pedes triginta quoquo versus adsignet.' Apul. l. 11. p. 21. Met. Ed. Pric. 'Oculi in adspectu micantes, prorsus aquilinum os, quoquoversum floridum,' ut legendum videtur e Mss. l. vIII. p. 172. 'quoquoversum fluente purpura.' Sic 'undique versum:' de quo vide Gronov. Observ. 1.7. Per s exprimit tamen auctor VII. 41. 'Dimittit quoquo versus legationes.' et c. 14, 'quoquo versus, quo,' &c. B. Civ. 1. 25. 'Quoquo versus pedum xxx.' c. 36. 'quoquo versus classem dimittunt.' B. C. II. 8. 'patebat quoquo versus pedes xxx.' item B. Afric. c. 24,

7 Quæ sunt citerioris Hispaniæ, finitimæ Aquitaniæ] Perperam Ciacconius ejicit vocem 'Aquitaniæ.' Ipse supra emendaverat, 'quæ sunt civitates Galliæ provinciæ, fiuitimæ his regionibus.' Et ea verba ad hunc quoqne locum adducit. Itaque nescio, cur hic absurde adeo mutet. Videri possit non intellexisse correctionem, quam ante non malam fecerat. Vossius:

14 Commeatibus nostros intercludere instituunt] V. c. et Ms. noster insistunt. Sic Catullus carmine ad Hortalum: 'Et qui principio sub terra quærere venas Institit, ac ferri frangere duritiem,' Idem. Insistunt invenitur quoque in Leidensi primo. Oxoniensi, Andino, atque Editionibus S. Gryphii et R. Stephani, obvia commutatione, Adi notata ad c. 14. 'Rationem pugnæ insistere:' ubi alii quoque instituere : sed et confer omnino Celeb. Burm. quosque laudat, ad Quinctil. Instit. Orat. 1. 5. 'Instituerunt dare.' Instituere autem hoc sensu tam frequens est Cæsari, ut contra ceteros Mss. omnes nihil innovare ausim. Vide loca quædam apud J. F. Gronov. ad Livium xxvIII. 46. 'Montanos instituit obpugnare.' c. 28, 'castra munire instituisset.' c. 29. 'silvas cædere instituit,' v. 23, 'deportare instituit,' non const. ut vulgo.

16 Non facile diduci] Facile hic tuto est, recte Græcus ἀσφαλῶs. Vossius.

20 Hac re ad consilium] Sic restituimus ex editt. Rom. et Ven. Aliæ concilium habent; sed perperam, ut multis docet J. F. Gronovius ad Livii XLIV. 2. Davis. Consilium est in Bongars. primo, Voss. pr. sec. Egmund. Scalig. Oxon. aliisque multis et Edd. Med. Ven. V. ad v. 28.

XXIV. 1 Acie instructa] Sic Ms. Regius et Edit. Rom. Al. instituta. Clark. Instructa quidem legitur in recentissimis Mss. Duker. Dorvill. Leid. sec. et multis Editis; non male: ut B. Civ. I. 82. et sæpe. Sed instituta præferunt Bongarsiani, Petav. Lovan. Leid. prim. Voss. prim. Cujac. Scalig. Oxon. Egmund. cetefique cum Ed. Incerta, Beroaldi, Scaligeri, Davisii, aliisque: quod expungi idcirco non oportuit, uti nec IV. 14. 'Acie triplici instituta.' Vide ibidem, et quæ notantur ad II. 30. Ita et Petav. Cod. VIII. 28. 'instituit

aciem:' et Leid. sec. B. Civ. II. 26.
'Aciem instituit' pro 'instruit.' Leid.
pr. III. 11. acie instituta.' Immo
Mes. ennes B. Alex. c. 37. 'parte
copiarum pre vallo instituta,' vulgo
'instructa.' Sic 'instituere vineas,'
'arbores' pro perto ordine collocare.
Vide Erud. Arntzen. ad Aurel. Victor. Epit. c. 49. 'Constituere aciem'
II. 19. ubi nounulli maluerunt construcre. Sed vide illic conlecta.

2 Auxiliis in mediam aciem conjectis] Ut ea in fide contineret: alioqui Socialis exercitus in alas erat divisus. Vide J. Lipsium Mil. Rom. Dial. 1. 7. Davis.

Conjectis | Sic primus e suo codice videtur edidisse Scaliger. edebatur vulgo collocatis; quod non est in Mss. nisi recentissimis. Longe plurimi mei aliorumque cum Ed. Inc. collectis. Sed tamen in Cnjac. Andin. Oxoniensi et Scalig, servatur conjectis: uti viri docti legunt quoque II. 28. 'quos una cum pueris mulieribusque in æstuaria ac paludes conjectos dixeramus:' ubi vide. Adde vi. 40. 'Hine dejecti se in ligna manipulosque conjiciunt.' B. Afric. c. 15. 'Intra cancellos conjecti.' Liv. III. 29. 'Sarcinas in unum conjici inbeant.

8 Inpeditos agmine] Mss. mei omnes, item Clarkii, cum Edd. primis, nec non Vasc. Steph. Gryph. pluribusque addunt præpositionem in agmine. Recte; ut sæpe in itinere: unde excidit quoque in Mss. præpositio vII. 42. V. et ad Front. I. 2. 7. II. 5. 42. Hirt. B. Alex. c. 43. 'In agmine dimicare.' vIII. 27. 'sub sarcinis in itinere adgressi:' quare eam Cæsari restitui. Sic plane vII. 65. 'In agmine inpeditos adoriantur.'

9 Sub sarcinis inferiores animo] Quia sarcinis onusti, æqua conditione pugnæ non uterentur, ac proinde, desperata victoria, animos demitterent. Nemo sane non videt Pet. Ciacconium nimia emendandi licen-

tia usum esse, cum reponat 'sub sarcinis in itinere adoriri;' cui lectioni ne unus quidem favet Codex. Davis. Inferiores in nullo Msto, aut Ed. ante Scaligerum inveni, sed inferiore habent Edd. quædam et Ms. Brantii, Eliens, Scalig, Cujac, Andin. Leid. pr. et Oxoniens, ut puto. Inferioresque est in Carrar. At infirmiore Mss. longe plurimi, vetustissimique et plerique Editi. Infirmioreque vel rique legas in Mss. Reg. Leid. sec. Duker. Dorvill. Edd. Rom. Ven. Vascos, aliisque. Neque aliter interpres Græcus άμφι τὰ σκευοφόρα ασχολουμένοις, αθυμοτάτοις τ' αὐτοῖς ἐπιτίθεσθαι. Ceterum non quidem penitus damno infirmiores; mihi tamen placet magis inferiores, tum quia id integerrimi servant Mss. tum quia altera videatur expositio rav inferiores: quamvis infirmior militaris sit vox. Nam passim apud omnes occurrunt firmi et infirmi milites; ut alibi sæpius monitum. Fere ut hic B. Civ. 1. 64. 'Infirmiores milites, quorum aut animus aut vires videbantur sustinere non posse.' B. C. 1. 3. 'terrentur infirmiores, dubii confirmantur,' Sed inferiores hoc sensu usus est Hirtius VIII. 14. 'Aut ætate aut viribus inferiores aut inermes:' ut est in Mss. omnibus. Vide ibi Davis. infirmiores illic malebat quoque Ciacconius.

12 Quum sua cunctatione, atque opinione, timidiores hostes, nostros milites ad pugnandum alacriores effecisset | Nugatur iterum Hotomannus, cum opinionem hic pro auctoritate et opinione virtutis positam ait. Prorsus hic idem Cæsar vult, quod superius de Sabino dixit: 'hac confirmata opinione timoris.' Ursinus in v. c. reperit, 'quum sua cunctatio atque opinio.' Emendo omnino: 'Hac re perspecta Crassus, quum sua cunctatione atque opinione timoris hostes nostros milites ad pugnandum alacriores effecissent.' Juvat me Græcus,

qui habet: ὁ γνοὺς ὁ Κράσσος, καὶ τοὺς μέν πολεμίους τέτε σφών αναβολή και ή (lego ην) φίβιο παρείχον δύξη, τούς ξαυτού στρατιώτως προθυμοτέρους els την μάχην ἀπερηάσασθαι. Quin et Anonymus Celsi exscriptor, qui habet p. 63, 'Romani hostium tarditatem non considio imputantes, sed pavori, et hortante duce, et militibus pugnæ signum una voce poscentibus, signo dato castra aggrediuntur.' Vel si hoc minus placet, lege cum v. c. ' cum sua cunctatio atque opinio timidiores hostes, nostros milites a. p. a. effecisset.' Et dicat tunc Cæsar; hostilem militem, quippe ignarum, quo consilio duces sui cunctarentur, timere cœpisse, Romanos alacriores factos. Et sic Livius 1. VII. 'Cum ipsa cunctatio et hosti animos minuisset, et auxisset nostris.' Hic hostes expone hostium gregarios milites, nam nullus timorem induit ob id, quod consulto facit. Illud autem sua in ipsa cum Ciacconio mutare supervacuum est. Philippus Rubenius Elect. 1. 8. legebat 'cum sua cunctorumque opinione timidiores hostes, n. m. a. p. a. effecissent:' quod rejicio: et primam conjecturam veram esse nullus ambigo. Vossius. 'Quum sua cunctatio atque opinio,' &c. Ita ex vet. Cod. optime restituit Ursinus. Scaliger, editique omnes, et Mss. fere, 'Crassus quum sua cunctatione atque opinione ef-Quod ineptissimum est. fecisset.' In Crasso enim nulla cunctatio.' E contrario; 'non cunctandum' (jam ante dixerat Auctor) 'existimavit' (Crassus,) 'quin pugna decertaret.' Quod si istud, sua cunctatione, intelligatur utique hostium; jam neque Latinitas, neque sensus patietur, ut Crassus timidos dicatur effecisse hostes, sua (hoc est, ipsorum) cunctatione. Quocirca Ursinum omnino sequendum existimo, Digna tamen notatu est Vossii conjectura: 'quum sua cunctatione atque opinione timoris hostes, nostros

mil'tes ad pumpara dacriores effecissent Java com Carens, ani habel: 6 gross 6 Kpfar s, Rai Tobs Her πολεμίους τητε σωλυ αν βιλή και ή (emendat Volsie, Sr. sel perperam) ΦΟΒΟΥ παρείνου δέξ . ετον έφυτου στρατιώντας προύρ ροτή τις είς την μόχην άπερράσωοθω. Justinei eum et Ms. Is. Vossii codex (si forte in manus ei incidisset,) qui habet effecissent. Atque hujus demam Codicis lectio. forte non inferior est Ursini; præsertim, quod a vulgata lectione Mss. omnium, una solum literula differat. 'Crassus; quum sua cunctatione atque opinione timidiores (jam facti) hostes, nostros milites alacriores ad pugnandum effecissent,' &c. Ursiniani codicis lectio egregie confirmatur a Dukeriano, qui cunctatio atque opinio, uti Clarkius jam edidit, exhibet, et maxime simili loco Cæsaris v. 33. 'Quod consilium nostris spem minuit, et hostes ad pugnam alacriores effecit.' At vero multo magis mihi adridet Vossii conjectura, sive potius R. Stephani, in cujus correctissima editione timoris et effecissent expressa sunt. Immo effecissent dant Bongars. prim. Voss. prim. Egm. Lov. Leid. tertius, Dorvill. et Ed. Incerta A. 1473. Quod idcirco rescribi jussi: et sic nulla emendatione violenta opus est, Timidiores hostes est Nominativus.

XXV. 1 Alii foss. compl., alii, &c.] Primo loco τὸ alii deest in Leidensi primo. Non male. Vide ad I. 8. 'Ratibusque complaribus factis; alii,' &c.

6 Ab hostibus constanter] Audacter et intrepide. Perperam Græcus vertit φρονίμως, qua-i hæc vox idem denotaret ac sapienter. Suetonius Tiber. c. 19. 'Prælia aliquanto constantius inibat.' Vide etiam notat. ad B. G. 1. 11. Davis. Hirt. B. Afric. c. 84. 'In periculo constanter agendum.'

XXVI. 3 Eductis quatuor cohortibus]
Mss. et Editt. Vett. eductis his cohor-

tibus. Nimirum, aut vox quatuor interpretamentum est; aut potius, cum scriptum esset, IIII. Librarii legerunt iis vel his. Grac. Interpr. σπείρας τρείς. Clark. His cohortibus etiam Celsus et plurimi meorum Codd, vel is seu hiis. Tota vox deest in Carrar, et Ms. Sambuci, Inde habet Egmund. Sed tamen 70 quatuor restat in Cujac. Andino, Leid. primo, Scalig. et Oxoniensi: quare nil innovo.

4 Integræ ab labore | Sic quoque Celsus, sed nullus Codex Mstus. Interitæ vel interritæ plerique cum Edd. Vett. sed Andin, Oxon, Duker, et Voss, secundus habent intritæ; quomodo ex vitiosa τοῦ interitæ scriptura conjecit jam olim Gruterus, et pluribus legendum esse contendit J. F. Gronov, ad Livium XXII. 39. Intritæ pro non tritæ, non defatigatæ, àκραιφνείς, ut ait Græcus Interpres, cujus glossa est integra.

8 Atque his perruptis] In vv. cc. erat proruptis. Unde Faërnus prorutis faciebat. Ego etiam τὸ proruptis probum aio. Cæsar reciproce per et pro usurpat. Sic dixit perturbare pro eo, quod vulgo proturbare, sic prosequi pro persequi passim habet. Vossius. Prorutis. Hæc lectio debetur Gabr. Faërni libro : Mss. enim et editi proruptis exhibent; quæ sane lectio videtur reducenda. Curtius IV. 13. 26. 'atque ille, prorupto vallo, exire copias jubet.' Tacitus Annal. xv. 40. 'finis incendio factus. proruptis per immensum ædificiis:' et Hist. I. 86. 'Prorupto ponte sublicio.' Utrobique frustra esse crediderim virum summum J. F. Gronovium, qui prorutis et proruto reponit. Davis. Msti fere dant proruntis. quam lectionem sanam putat Vossius: ego vero non item. Curtius tamen IV. 13. 26. 'Atque ille prorupto vallo exire copias jubet.' At optimi Msti proruto vallo. Recte. Tacitus Annal. xv. 40. 'Finis incendio factus, proruptis per immensum ædificiis.' Lege prorutis, at bene J. Fr. Gronovius. Idem Hist. 1, 86, prorupto ponte sublicio. Scribe proruto cum eodem viro doctissimo, quem vide ad Annal. 1, 68. et ad Livii IV. 29. Idem. cur, sec. Proruptis est in Mss. omnibus primisque Editionibus, item Gryphii, Clarkii, aliisque. Sed bene Vascosanus, Stephanus, Brutus, Scaliger, Davisiusque exhibuerunt prorutis, eorumque posterior recte mutavit sententiam, et Gronovio adsensum præbuit. Proclivis est librariorum lapsus, ut litteram p interponant. Frequens est locutio proruere vallum et similia. Præter Gronovium vide Cl. Drakenb. ad Livium ' proruto vallo:' et Silium 1. 373, 'Prorutus agger.' Lucan, IX, 490, 'Saxa discussis proruta muris.' Vellei, 11. 63. 'Per acastrorum proruto vallo.' Frontin. II. 5. § 8. 'Desertum proruit vallum et castra cepit.' Idque restituendum arbitror B. Civ. III. ' prorutis his munitionibus:' vulgo ' protinus :' '. proruta opera, quibus rura cinguntur' Plin, Ep. vIII. 17. Perruptis dederunt Aldus, Plantinus, aliique vulgo, ac videtur placuisse Ill. Heinsio vii. 83. ' Nulla munitione perrupta.'

14 Contenderunt] Sic ex meis solus Dukerianus a manu prima. Nam correctum est intenderunt, quod servant ceteri omnes, et Edd. primæ ac Vett. pleræque, uti et Gryphii, Stephani, &c. Neque mutatum id in contend. oportuit. Intendebant Petav. 'Intendunt fuga salutem petere' idem est, ac intendere fugam, quod crebro apud auctores occurrit. Cum infinitivo hoc verbum sæpe etiam construitur. Sallust. B. Jugurth. 107. 'Quo ire intenderant :' c. 92. 'locum summa vi capere intendit.' Tacit. Ann. x1. 32. 'Ire obviam et aspici a marito intendit.' Histor. 11, 12. 'Arcere Othonianos intendit.' Et sic alii. Consule Sanctium in Min. ac ibidem Perizon, IV. 4, 68, et Ill. N. Heins. ad Valer, Flace, VII. 114, Eadem variatio IV. 18. 'in fines Sygambrorum intendit:' ubi plura. Mox conrenisse reposui pro renisse ex Bongarsianis, Petaviano, Leidensi primo, Scalig. Duker. aliisque. Nec aliter Edd. Inc. Vascos. Gryphii, Stephani, et Stradæ.

XXVII. 3 Preciani] Quinam hi sint, ignorant Interpretes. Alio etiam nomine vocandos fuisse docent Mss. in quibus et Ed. Ven. est Ptianii vel Pitanii, aut simile quid. Lacianii Leid. sec. Procianii Duker. Verum in hisce nominibus tam vehementer turbant libri mauu exarati, ut extricari vix queas.

4 Elusates] Ita bene emendavit Ursinus, pluribusque confirmavit Scalig. Auson. Lect. II. 7. ac clare exhibet Cujacianus Codex, teste Grutero. Adde Surit. ad Itiner. Anton. p. 358. Ed. Wessel. Harduin. ad Plin. IV. 19. Ceteri Mss. et Edd. Vett. cum Græco Interprete Flustates vel Frustates. Dein post Cocosates delevi que, auctoribus Mss. omnibus (præter unum alterumque recentissimum) et Ed. Incerta.

Sibuzates] Sic vetustissimi Mss. Bongars. Petav. Leid. prim. Scalig. aliique cum Græco Interprete. Vulgo Siburzates vel Sibutzates. In quibusdam, ut et Ed. Inc. non comparet hoc nomen. Sibyllates videntur esse Plinio loco citato; ubi vide.

xxvIII. 6 Bellum agere | Testatur F. Ursinus hunc locum in Vett. Codd. ita scribi; unde factum, ut hanc lectionem in textum reciperem: licet enim rarus sit loquendi modus, probus tamen est, ut docuit J. Fr. Gronovius Observ. II. 3. Vulgg. 'bellum gerere,' quod ex Glossa ortum habuit, Davis. Hic locus docet rursus, quo diversa fuisse Cæsaris exemplaria, ex quibus vulgati codices descripti sunt. Nam Mss. Scalig. Cujac. Andin. Oxon. Leid. prim. qui solent conspirare, etiam cum Ursini libris sæpe, soli habent agere instituerunt: cum Bongarsiani, Vossiani, Lovan. Petav. ceterique magno numero retineant eerere coperunt. Agere elegantins certe est, quam ut a librariis proficisci potuerit. Pompon. Mela 1. 16. 'Ut aliena etiam bella mercede agerent.' Lucan. IV. 2. 'Martem Cæsar agit.' Claud. Cons. Probi et Olybr. vers. 78. 'agere prœlia;' qui aliquoties etiam 'agere bella.' Sed lege omnino Gronov. quoque Obs. Iv. 14. ad Livii xxvIII. 46. Burmann, ad Quinctil. Inst. Orat. x. 1. p. 98, 'Quis enim caneret bella melius, quam qui sic egerit.' Item eum, ut et Barth. ad Gratii Cyneg. vs. 220. B. Afric. c. 40. ubi 'res agebatur' Leid, pr. pro gerebatur et sæpius. Sic 'agere regnum,' ' provinciam.' Vide Er. Arntzen, ad Aurel. Vict. c. 47. de Vir. Illust. 'Agere curam' pro gerere curam alicujus. Consule Heins, et Burm. ad Ovid. Epist. Her. xvr. vs. 302. 'Agere consulatum' Valer, Max. III. 8, 3, ubi adi socer, et ita Ms. Harlem. 1x. 7. 1. pro gerere. Et passim confanduntur. V. Comm. ad Nepot. Timol. IV. De verbo instituerunt diximus quædam ad c. 23. idque iam ab aliis Editoribus, ut R. Stephano et Scaligero receptum est. Invenit etiam in suis Aicardus: cepit et instituit confunduntur statim quoque c. 29.

10 Quum perv. Casur] Mss. plerique et Edd. primæ quum Cas. perv. quo exhibui ordine. Alii Casar quum perv. unde suspicor, an non Casaris nomen e marginali glossa in textum hic irrepserit, ut sæpe.

16 Dependiderunt] Sic Mss. optimi plurimique, quod bene defendit Brantius loco v. 54. 'tantum ejus opinionis deperdidisse.' Sic dependerint Mss. quidam pro pependerint B. G. 1. 44. 'derelictæ,' 111. 13. 'perdiderunt' est in Petav. et alio per Gruterum collato, item Leid. sec. Dorvill. et Edd. Rom. Mediol. Ven. Sed disperdiderunt visitur in Leid. primo et tertio, Ortelii, et Gottorp. ac Ed. Incerta, uti et in quibusdam

1. v. Non mala etiam est lectio, quam Beroald. Aldus, Gryph. Stephan. Plantin. aliique amplexi fucrunt desideraverunt: at ea confirmatur solo Ms. Oxoniensi: cum tamen propria sit dictio in re militari, de occisis, captis perditisve militibus, ut cuivis notum est: et aliquoties ab ipso Cæsare adhibetur. Et ita v. 23. 'nulla navis desiderabatur:' ut et B. Civ. II. 7. vII. 51. 'milites sunt pcc. desiderati;' et B. Alex. c. 40.

et alibi lignum vocat. Ita enim Curtius vi. 6. 28. 'Multam materiam ceciderat miles.' Vide et Quintilianum in Præf. ad Inst. Orat. 1. vii. p. 329. Davis. Sic passim omnes Latini.

10 Sub pellibus Vetus locutio, pro eo quod est Sub tentoriis, quæ pellibus constabant. Valerius Maximus 11. 7. 'Neve tentorium ex pellibus haberet.' Tacitus l. XIII. 'Retentusque omnis exercitus sub pellibus, quamvis hieme sæva adeo, ut obducta glacie, nisi effossa, humus tentoriis locum non præberet.' Hirtius de Beil. Afric. c. 47. 'Perquam

pauci sub pellibus acquiescebant.' Livius l. XXIII. 'Ubi primum sub pellibus haberi cœpti sunt.' Hotoman. Vide J. Lipsium Mil. Rom. Dial. v. 5. Davis.

13 Proxime bellum fecerant] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Edit, Rom. maxime. Clark. Etiam omnes mei et Edd. Vett. uti et Mss. Bruti et Brantii habent maxime. Maximum in Leid. tertio est. An legendum quæ quum sive cum maxime b. f. Græcus tamen vulgato adstipulatur, in quo legitur νεωστί: immo proxime videtur scriptum esse in Cuiac, atque Oxoniensi; quoniam ex illis nihil varietatis est adnotatum. Crebro autem hæ voces in Mss. permutantur, ut VIII. 34. Vide Cel. Burm, ad Vellei. H. 36. Cort. ad Plin. Ep. v. 12. Monui etiam quædam ad Frontinum. Nec secus variatur in Apul. Apol. init. 'reprehensionem pro maximo crimine aspernatur.' Sic enim Elmenh, e Flor, Cod, cui accedunt Lips. et Ed. Junt. 'proximo crimine.' In alio crimen. Vulgo proximam crimini.

DE BELLO GALLICO.

LIB. IV.

Cap. 1. 2 Usipetes Germani, et item Tenchtheri] Plutarchus in Cæsare, δύο Γερμανικῶν ἐθνῶν μεγάλων, οθς Ἰπας καλοῦσι τοὺς ἐτέρους, τοὺς δὲ Τεντερίδας. Sane passim in Græcis scriptoribus videas propria nomina librariorum inscitia corrupta, et plerumque primores vocabulorum partes avellunt, indeque aliquam particulam copulativam, aut articulum fingunt, ut hic οθς Ἰπας, pro Οὐσίπετας. Simile apud Ptolemæum οἱ Ἰρομάνδυες, pro Οὐφομάνδυες. Sic apud Dionem quodam

loco legi καl Σουέλλαν, pro Κασσουέλλαν, nam Cassivellaunum designat. Etiam in Cæsare Ms. ubi secundo commentariorum legitur in Nantuates, invenio in Antuates: ubi putarunt exscriptores n litteram, a priore vocula in adhæsisse τῷ Nantuates. Vossius.

9 Bellandi caussa suis ex finibus ed.] Primum cum pronomen suis non compareat in Mss. optimis, Bongars. pr. Petav. Vossiano pr. Lov. Carrar. aliisque multis, neque in Edd. primis, exsulare istud jussi. Dein bellandi ex caussa Voss, sec. item primus a m. sec. et Bongars, primus, qui simpliciter habebat bellandi ex fin. educunt; quam vix dubito veram esse lectionem, immo forsan e suis librarii. aliquid deesse credentes, finxerunt caussa: nam solet sæpius pronomen addere Casar. Sed amant historici, casum Genitivum ponere, omissa caussa vel gratia; seu ένεκα vel ergo: quod sexcenties docuerunt Viri Docti. Consule mode Stewech, ad Arnob. l. vi. p. 192. et quos congessit Arntzen, ad Aurel, Victor, de Vir. Ill. c. 2. ' Quæ aquæ hauriendæ descenderat.' Noster ipse IV. 17. 'Naves, dejiciendi operis, a barbaris essent missæ:' uti legendum e Mss. videbimus; uti et v. 8. ' Quas sui quisque commodi fecerat.' B. Civ. II. 12. III. 9. 71. Adde etiam c. 26. 44. VII. 54. 77. VIII. 4. B. Civ. 1. 82. 'Illi impediendæ rei legiones educunt.' Sic enim recte Davis, qui videndus, uti et ad B. Alex. c. 85. ' dissolvendæ disciplinæ essent:' nec non Sanctius cum Perizonio in Min. IV. 4. § 9. 14. ac Ger. Vossius ad Vellei. 1. 12. ubi ait, se idem genus locutionis ter Mstorum ope Cæsari restituisse, et in notis suis de eo acturum promittit; quod fato præventus præstare nequiit.

10 Reliqui domi manent, pro se atque illis colunt] Mss. Brant. Norvic. et Editt. Rom. Ven. aliæque veteres habent, Reliqui, qui domi manserunt (vel manserint) se atque illos alunt. Solus, quod equidem scio, Codex Ursinianus vulgatæ lectioni fidem facit. Davis. Reliqui, qui domi manent, pro se atque illis colunt. Scaliger, et Recentiores; Reliqui domi manent: pro se, &c. Verum cum Mss. omnes habeant, reliqui QUI; vocem istam restituendam existimavi. Pro se atque illis colunt, ex Ms. Ursini est: Alii omnes, se atque illos ALUNT. Græcus, οί μεν εν τη πατρίδι καταμείναντες έαυτούς τε καλ έκείνους ΤΡΕ- ΦΟΥΣΙ. Clark. Primo reposui qui domi manserint, ut habent, vel manserunt, Mss. mei omnes; et Edd. Vett. msi quod Oxon. servat quod. manent, et Edd. Aldi, Gryphi Steph. aliæque dant remanserint. Durissima est auribus repetitio reliqui domi manent; et statim illi domi remanent. Gruterus omnia hæe qui domi manserint, ut superflua resecare mallet.

Pro se atque illis colunt] Ex unico Latini Latinii Viterbiensis codice
Ursinus, Hetomannus, et Scaliger
cum Aicardo hoc receperunt. Verum
cum nec aliorum, nec mei Codd, numero viginti et plures, uti et Gracus
interpres valgatum servant se atque
illos alunt, puto me jure merito illam
lectionem Cæsari reddidisse, quamvis alteram pro se colunt satis Latinam esse probari possit.

12 Neque agricultura, neque ratio atque usus belli] Ita ex Mss. omnibus et Editt. Vett. restitui. Scaliger et Recentiores; neque agricultura, neque ratio neque usus belli. Perperam. Bimembris enim, non trimembris est sententia. Clark. Neque usus belli; Legendum atque usus belli, quod ex Mstis et Vett. editis. C. Clarkius adnotavit. Davis. cur. sec. Atque cuncti mostri quoque, excepto Vossiano primo, uti et nec vetustiores omnes pro neque.

14 Uno in loco incolendi caussa licet] Ms. noster colendi, quod Ciacconius probat. Ego prius malo. Cæsar hic non de agricultura, sed habitatione loquitur. Explicat se ipse Cæsar, cum vi. 21. de moribus Germanorum scribens ait: 'anno post alio transire cogunt:' et paullo post, 'ne accuratius ad frigora atque æstus vitandos ædificent,' Græcus quoque κατοικείν habet. Vossius. Proba videtur colendi lectio, quæ incolendi significatione apud bonos Auctores occurrit. Pomponius Mela 1, 19, de Ponto Euxino: 'Olim,' inquit, 'ex colentium sævo admodum ingenio Axenus-dictus.' Silius Italicus v. 242, 'Nisi quem Deus ima colentum Damnasset Stygiæ nocti.' vIII. 69. 'Non cœli, non illa soli, non gnara colentum.' Cum hæc vocis potestas fuerit paullo rarior, Librarii oræ Codicum notius eo sensu vocabulum adlevere, quod tandem in contextum orationis est receptum, Davis, Codex etiam Ciacconii, et membranæ Andinæ, atque Oxonienses cum Ed. Clarkii præferunt colendi. Et certe nemo sanus negaverit, passim colere occurrere pro inhabitare, absolute. non minus eundem usum habet τδ incolere, præsertim in Cæsare B. G. 1. 1. ' Qui trans Rhenum incolunt.' c. 5. 'qui trans R. incoluerant.' II. 3. ' qui cis Rhenum incolunt:' ubi etiam vide IV. 20. 'quantæ nationes incolerent:' et crebro. Livius 1. 1. 'qui inter mare Alpesque incolebant.' Sueton. Cæs. c. 25. ' qui trans Rhenum incolunt,' et passim omnes. Curtius VII. 6. 12. 'Qui super Bosporon incolunt.' Sic recte Mss. vulgo Bosporo. Acidalius vult Bosporum colunt. Nulla igitur caussa est, cur a vulgari lectione ob unum alterumque Codicem discedamus.

15 Sed maximam partem lacte atque pecore vivunt Id est, maxima ex parte. Græcismus Cæsari familiaris. Infra: et reliquam partem hiemis se eorum copiis aluerunt.' Supra III. 12. 'hæc eo facilius magnam partem æstatis faciebant.' v. 7. 'Qui magnam partem omnis temporis in his locis flare consuevit.' vII. 25. ' Ne majorem æstatis partem flumine impediretur.' Cui simile est illud Ciceronis de reditu suo ad populum: ' magnam partem tectis ac tenebris continebantur.' Plura suggeret Græcorum schola. quorum id proprium; κατά enim libenter exaudiunt. Brant. Vide et Lambinum ad Lucretii l. III. p. 297. Ed. Francof. Davis. Adde quæ dicta ad I. 12.

20 Et immani corporum magnitudine

efficit] Mss. et Editt. Vett. et immani corporum magnitudine homines efficit. Quod cur a Scaligero et recentioribus mutatum, equidem non video. Græcus item, καὶ πελωρίους μεγέθους. 'ΑΝΔΡΑΣ παρέχει. Clark. Msti fere, addita vocula, dant magnitudine homines efficit, vel efficit homines. Sed verbum homines in vetustissimo Carrariensi fuit inductum; et ejus incerta positura facit, ut Librariis deberi videatur. Lego et vires alit et immanem corporum magnitudinem efficit. Hoc modo nitida fit oratio, cum plerorumque Codicum lectio prorsus infrunita sit. Davis. cur. sec. Perperam Scaliger delevit vocem homines, quam constantissime servant omnes omnium meique Codices et Edd. Nec scio, quomodo infrunita possit audire. Certe est Latinissima, homines magnitudine, sc. præditi, vel magnitudinis: quare non opus erat; ut Cl. Perizon, conjiceret scribendum afficit, ad Sanctii Minervam IV. 4. § 5. ubi plena manu hujus locutionis habes exempla. Ovidius Metam, 11. 639. 'Fit longo corpore serpens.' Sed et adde Cl. Burmann. ad Phædr. II. 5. 'tunica cirris dependentibus,' vi. 7. 'Difficili transitu flumen, ripisque præruptis.' B. Civ. III. 37. 'rivus difficilibus ripis.' B. Afric. c. 40. 'corpora mirifica specie amplitudineque.' Immo sic Mss. vi. 10. 'silvam ibi esse infinita magnitudine:' et c. 16, ' immani magnitudine simulacra.' V. etiam B. Civ. 1. 64. 23 Magna est pars corporis aperta]

Vide notat. ad B. G. vi. 21. Davis. Aperta; et laventur in fluminibus] Sic Scaliger et recentiores. Mss. et Editt. Vett. (aperta. Et lavantur in fluminibus.) Quæ lectio æque ferri potest. Clark. Laventur a Beroaldo ortum jäm legas in Edd. Veneta A. 1517. Aldi, Gryph. Steph. Rosseti, Plantini et aliis. Sed in Mss. si forte unum alterumque excipias, est lavantur.

Voccs ad eos non agnoscunt Mss. Bongars. Petav. Andin. Leidens. prim. Oxon. Scalig. Vossian. prim. sec. et Egmond. In Scalig. et Leid. prime est aditus eo magis, quasi eo pro ad eos fuerit, ut alibi, sumtum: at B. Civ. II. 1. 'qua est aditus ad id mare.' Sed ceteri, ut reposui, magis eo.

2 Quam quo] Codices nonnulli quam quod. Sed utrumque æque Latine dicitur. Clark. Mei omnes exhibent quo. Vide tamen ad 1, 23, sive eo

quod, &c.

4 Galli delectantur-parant | Sic Mss. Reg. Eliens, et Vossii: Vett. quoque Edd. et Interpr. Græcus. Scaliger et Recentiores Gallia delectatur: parat. Minus, ut mihi quidem videtur, eleganter. Clark. Ut Scaliger edidit, habent Codex Ursini, et Andin. Ceteri omnes præbent Galli delectantur-parant vel parent. Quare medium elegi, et scripturam Codicis Oxoniensis sum amplexus Gallia delectatur, quæque parant : sc. Galli. Hæc autem numeri variatio ansam dedit loci corrumpendi. c. 4. 'Vulgus circumsistat, cogantque.' Pluribus hoc docui ad II. 11. ' Equitatum. His præfecit.' Adde quam plurima exempla allata a Cortio ad Sallust. Cat. 23. 6 6. Jug. c. 14. § 13. c. 85. § 38. &c. et infra vII. 10. et 35. 'Uterque extitisset, fereque castra ponerent.' e. 72. ' multitudo advolaret, aut tela conjicere possent.'

Impenso parat pretio] Ursinus reponit Immenso, quod non placet. Sic enim etiam locutus Livius II. 9. 'Salis quoque vendendi arbitrium, quia impenso pretio venibat in publicum omni sumptu, ademtum privatis.' Hotoman. Vide et Ciceronem ad Atticum 1. xiv. Epist. 12. et Festum. Davis. Nec secus plus semel Apuleius. V. Scip. Gentil. in Apolog. p.

161.

5 Germani importatis non utuntur]
Mss. omnes, Germani importatis his

non utuntur. Unde, omissa voce, Germani, quod interpretamentum esse potest; legendum conjecerim, importatis hi non utuntur. Græcus, είσαγομέναις ATTOI οὐ γρώνται. Clark. Recte Clarkius advertit, in Mss. addi particulam his: nam et ita reperi in 19. meis, et Edd. Rom. Mediol. Ven. et Inc. Verum non recte illum buic loco medicinam facere, existimo. Nisi me enim adridens fallat conjectura, scripsit Cæsar: ' Quin etiam jumentis Germani importatitiis non utuntur.' Sic diserte Hirtius B. Afr. c. 20. 'frumento in Africa nisi importatitio uti non posse:' ubi ante Ursinum erat quoque tato: sic congestitius agger B. Civ. II. 15. Alibi tamen 'ære utuntur inportato' v. 12. et B. Civ. III. 42. 'frumento utuntur inportato:' ubi in Leid. pr. inportatu. Quæ sunt apud eos nata prava atque

que codice est: quamvis Cujac. habeat parva. Locutus similiter Xenophon Cyropæd. l. i. p. 20. ἀλλ' οδν πονηροί γε φαινόμενοι, καὶ ἐπὶ πονηρῶν ίππαρίων δχούμενοι: Sed et pravi videntur, et pravis equis vehuntur. Hovnpos est nullius pretii, nec aspectu nec incessu pulcher, inhabilis, ineptus ad Vossius. usum. Prava. Sic Mss. Græcus, μικράς, parra. Quem nonnulli sequuntur. Sed vera est vulgata lectio. Clark. Licet non damnem temere τὸ prava, quod plurimi confirmant Codices, et Edd. antiquitus, atque ante Gryphium fere, si excipias Venetam A. 1494. cusæ, quodque amplecti videntur Gronov. ad Liv. Iv. 26. et Burmann, ad Gratii Cyneget, 499, et 289, 'Jamque inde excernere parvos:' habet tamen et vox parva, quibus se defendat. Nam sic est in Cod. Brantii, Scaligeri,

Leidensi primo, Oxoniensi, Duker.

Gottorp. et Vossiano tertio et aliis,

atque Edd. Gryph, et Stephani. Præ-

terea Tacitus c. 5. de Mor. Germ.

deformia | Sic recte in Petaviano quo-

3 U

ait: ' Pecorum fecunda, sed plerumque hæc inprocera: ne armentis quidem suis honor aut gloria frontis.' Immo pravos non fuisse, sive, nt Vossius explicat ineptos ad usum, satis videtur patere e sequentibus; quia summum laborem perferre potuerunt. Quare magis incline in to parta: que etiam vocabulo strictius Germanorum equos descripsisset, quam generali voce pravus: nisi vara, sive incurvis et lunatis pedibus, reliquit auctor. Parva etiam prætulit III. Heinsius, ut patet ex ipsius Codicis ora. In Bong, primo est pava supra scripto r ante a. In Ed. Inc. prima.

6 Summi ut sint laboris] Hoc est, ut maximum laborem tolerent. Davis.

9 Adsuefaciunt] Mss. et Edd. Vett. assuefecerunt. Quod æque fert temporum ratio. Græc. διδάξαντες. Clark. Sed adsuefaciunt exstat in Cujac. Andin. Scalig. Oxon. Leid. primo, et Edd. Aldi, Ursini, Gryph. ac Stephani: quare nihil innovo.

10 Quum usus est] Vulg, Cum usus poscit. Sed cum omnes Mss. et editt. veteres lectionem a nobis receptam tueantur, causa visa non est, cur Codicum auctoritatem deseramus; utraque enim locutio æque est Latina. Davis. Sic Mss. et Edd. Vett. Scaliger et Recentiores, quum usus poscit, quod nihilo elegantius. Clark, Mirum, non accuratius consultas esse a viris doctis veteres Editiones. Nam Aldus, Gryph. Stephanus et Plantinus aliique jam exhibuerant poscit; quod etiam Scaliger in suo invenit Codice. Neque aliter Cujac. Andin. Leid. prim. et Oxon. more solito eorum Codicum, qui a ceteris Mss. passim dissentiant. Infra tamen vi. 15. 'Quum est usus, atque aliquod bellum incidit.'

13 Audent] Ita Mss. et Edd. Vett. Scaliger et Recentiores audeant. Minus recte. Clark. Nisi Carrar. et Duker. a m. pr. haberent audeant, crederem modo typographorum esse

erratum in Scaligeri Ed. nam et in Elzev. A. 1675. scribitur audent, ut debet salvo sensu.

III. 3 Civitatium De voce civitatium, quam nonnulli rejecerunt, vide G. J. Vossium de Anal. II. 14. Davis. Civitatium hic exhibet solus Bongars. primus, sed vide vII. 36. Cæteri Mss. et Edd. fere ciritatum; ut solent ubique minus integriores libri v. 22. Ms. Scal. civitatium; uti VII. 83. Egmund. et viii. 23. Bong. et Voss. pr. c. 30. Ms. Andin. ac B. Alex. c. 26. Scalig. 'paludium' c. 73. Ms. Oxon, 'obsidium' nonnulli vi. 9. 'necessitatium' vII. 89. Voss. pr. ' simultatium' nonnulli B. Alex. c. 49. Adde præter alios Cl. Burm. de Vectig. c. 11. et Drak, ad Liv. 1. 9. 43. IV. 33.

3 Non potuisse] Mss. et Editt. Vett. non posse. Mutarunt Scaliger et recentiores; quod non adverterent vocem posse tam imperfecti esse temporis, quam præsentis. Clark. Aldus et Gryph. etiam potuisse contra Mss. omnes. Non solum hac re significant, civitates multas suam vim non sustinere potuisse, sed etiam adhucdum non posse.

4 Una ex parte a Suevis] Ms. a Suis. Ita quoque in suo codice Ciacconius repererat, et ab iis emendarat: perperam. Vulgata lectio clara, et proba est. Vossius.

Millia passuum sexcenta agri vacare dicuntur] Fædissimus error, et nihilominus a Scaligero quoque transmissus. Lipsius Elect. II. 7. et Hotomannus Lx rescribebant. Et facile DC potuit fieri ex Lx. Græcus habet στάδια πεντακισχίλια διακοσίων δέοντα, quod tantundem est ac passuum millia sexcenta. Ego ex Ms. nostro rescribo centum, Vossius. Eruditissimi viri Fr. Hotomannus et Just. Lipsius Elect. 11. 7. legunt millia passaum Lx. Idem etiam ante eos suspicatus est Joan. Glandorpius. Sola, qua innixi sunt, ratio est, quia

'millia passuum' pc. spatium nimis enorme videbantur. Sed me non habent adsentientem; cum enim constet, in hisce De Bell, Gallico libris civitatem regionis incolas denotare, si una ex parte a Suevis circiter millia passuum LX, tantum vacarent, perexiguas oporteret esse regiones, si hac re significaretur magnum numerum ciritatium suam vim sustinere non potuisse. Ob hanc etiam causam nihil moror lectionem Codicis Vossiani, qui exhibet circiter millia passuum c. præterquam enim quod alii omnes vulgatam retineant, facile fieri potuit, ut vel casu excideret D. vel emendatorculus aliquis expunxerit. Hand tamen negandum, cum hæc a Germanis acceperit Cæsar, famam timori conjunctam, ut fit, aliquatenus auxisse. Davis. Probat Davisii defensionem Clarkins, Nihilominus mihi nequaquam displicet Vossiani Codicis lectio Centum: utpote quam confirmant Cujacianus, et Oxoniensis cum margine Ed. Gryphianæ. Celso tamen dicitur 'ingens atque incredibilis solitudo.' Sic enim scribendum, non solicitudo.

6 Ut est captus Germanorum] Male noster Ms. ut est campus Germanorum. Recte Græcus ώς γε κατὰ Γερμανούς. Vossius.

7 Et paullo qui sunt ejusdem generis, etiam ceteris humaniores | Mutant Ciacconius et Hotomannus, sed nihil opus. Fateor trajecta paullum verba, quæ non male ita legas: et paullo etiam ceteris, qui sunt ejusdem generis, humaniores. Vossius. Legit P. Ciacconius Et paullo, quam sunt ejusdem generis etiam ceteri, humaniores; cui emendationi favet Ms. Norv. habet enim et paullo, quam sunt, &c. Hotomannus autem reponit, et qui paullo sunt ceteris ejusdem gentis humaniores. Sed majore, quam par est, libertate utitur vir eruditus; non enim modo vocem unam transponit, et alteram omittit, verum etiam vocabulum generis in gentis mutavit; absque causa sontica, cum genus pro natione sumatur, ut patet ex Curtii v. 1. 40. Mihi nihil simplicius videtur, quam quod in editt. Rom. et Ven. inveni, Et qui paullo sunt eiusdem generis etiam ceteris humaniores, licet ob crebras in Cæsare et Hirtio vocum transpositiones nihil mutandum censuerim; ideo nec audiendus est Vossius, qui eas hoc modo disponit: Paullo etiam ceteris, qui sunt ejusdem generis, humaniores. Davis, Et qui paullo sunt ejusdem generis etiam cæteris humaniores. Sic ex Editt. Rom, et Ven, restitui. Quam lectionem optimam et simplicissimam judicavit quoque Davisius. Vulgatam tamen retinet, et paullo qui sunt ejusdem generis, &c. 'propter crebras' inquit 'in Cæsare vocum transpositiones.' Atqui in Cæsare nullæ sunt duræ vocum transpositiones. sparsim affert Vir Doctissimus exempla, eæ non sunt transpositiones, sed naturalis et elegantissimus verborum ordo; uti suis in locis ostendetur. Vide infra ad v. 50. Hoc in loco: cum scriptum esset, et qui paullo sunt : mutavit (opinor) Librariorum incuria qui in quam, abbreviate scriptam; et quam paullo sunt, &c. Deinde, ne nulla videretur Syntaxeos facies, transpositis vocibus scripserunt, et paullo quam sunt: quomodo et hodie in Ms. Eliensi videre est. Denique, postulante sententia, restituerunt Viri docti vocem qui: Et paullo qui sunt, &c. Unde rescribendum, et qui paullo sunt, &c. Possem tamen, si conjecturæ indulgere liceret; quandoquidem in plerisque Mss. scriptum est, non et qui paullo, sed et paullo qui; et in Editis Stephani, Vascosani et Rosseti, omissa prima ista vocula et, legitur paullo qui sunt, &c. possem, inquam, conjicere legendum, Paulloque sunt, &c. Porro, quod conjecit Hotomannus, legendum ejusdem gentis; id in Ms. Reg. ita plane scriptum reperitur. Nec tamen quidquam mutan-

dum. Clark. Sic agunt viri docti, quasi illud qui in plerisque inveniretur Mss, unde etiam Cl, Heinsins conjecit Et qui sunt einsdem gentis paullo quam ceteri, h. Verum qui paullo sine ct comparet modo in recentissimis Leid, sec. Bong, tert, Dorvill, et Edd. Mediol. Ven. aliisque Edd. Sed Bongars, prim. sec. Petay, Lovan, Vossiani omnes, Cujac. Scalig. Leid. pr. et tert. Oxon. Egmund. Gottorp, aliique cum Ed. Incerta, Stephani et pluribus exhibent et paullo quam sunt. Duker, et qui paullo quam s. dein pro etiam Leid. pr. sunt. Ceteri fere omnes Mss. et. Quare donec, certius quid probetur, meram Mstorum lectionem reposui bono sensu Succedunt Ubii, &c. et paullo humaniores, quam sunt homines ejusdem generis, et, Sc. humaniores ceteris, nempe Germanis. Fraudi videtur librariis et interpretibus quibusdam fuisse, quod duo diversos casus addiderit uni comparativo; sed hoc ut in multis adjectivis, et verbis diversos casus regentibus est frequens (vide ad viii. 46.) sic non insolens quoque in Comparativis. Horat. Serm. 1. 6. 110. 'Hoc ego commodius, quam tu, præclare senator, Millibus atque aliis, vivo.' si non placent, et præstat intelligere solum de ceteris Germanis, (quomodo etiam cepit Græcus vertens καὶ ἡμερώτεροί τι των άλλων διισεθνών είσιν) legere malim sine quam vel qui, et paullo sunt ej. generis etiam ceteris h. Tunc interpolationi ansam dedisset ignoratio nominativi ἀπὸ κοινοῦ repetendi quorum fuit civitas, et, sc. qui sunt h. qui tamen loquendi modus est frequens, ut alibi multis ostenderunt docti. Vide loca, quo lectorem ablegem, ad Frontin, IV. 1. § 39. Voss. de Art. Grammat. vii. 55. et J. Perizon. ad S. Minerv. 1. 18. § 1. Eodem plane modo Hirt. de B. Afric. c. 64. 'Ligarius, quem Cæsar in Hispania cum reliquis dimiserat, et postea se ad Pompeium contulerat,' sc. 'et qui.'

Hirt. B. Alex. c. 56. 'Quibus pecunias imperasset, neque contulissent,' pro neque qui c. Qui locus effugit diligentiam landatissimi Viri B. Huidekoperi in libro dicto proeve van Tael en Dichtkunde, p. 388. Idem Hirt. c. 97. 'Leptitanos, quorum Juba bona diripuerat, et ad senatum questi,' &c. pro et qui ad s. Sallust, B. Jug. c. 101. ' Quos Volux adduxerat, neque adfuerant' pro et qui non adf. Ciacconius autem legebat, et paullo quam sunt ejusdem generis ceteri etiam h. At Rob, Stephan, edidit, et paullo quam sunt ejusdem gentis et generis h. Aicardus emendabat, an e Mss. nescio, qui paullo sunt ei, generis ceteris h. ut ad Germanos, non Ubios hæc referantur. Gentis pro generis est quoque in Bongars, tertio, ut et Edd. Vascon, et Stradæ. Sed hoc perinde Genus poni pro gente, populo, natione passin, jam in Lexicis adnotatum est. c. 21. 'genus hominum perspexisset.' vii. 22. 'Ut est summæ genus sollertiæ:' ubi eadem variatio. B. Civ. 1. 39. 'optimi generis hominum.'

9 Multumque] Ita Mss. Reg. et. Vossii, et Edit. Rom. Al. multique. Clark. Recte Clarkius revocavit multumque; quod iu meorum longe plurimis, et Edd. Vett. ac sec. Gryph. et Stephan, restat. Sic c. 1. 'Multum pecore vivunt, multumque sunt in venationibus.' Ceterum in Mss. Gott. Leidensi tertio, Voss. tert. et Ed. Incerta scribitur modo quod Rhenum adtingunt, quod Gall. resectis ceteris. Immo quod ante Gall. licet et alia servent, addunt etiam Bongars. Vossiani omnes, Leid, pr. Scal. Lovan, Duk. Dorvil, et Edd. Rom. Mediol. aliæque. Et certe conjunctiones repetere amat Cæsar.

12 Gravitatemque civitatis] Hoc est populi frequentiam, ut alibi humilitatem infrequentiam hominum vocat. Vossius.

13 Humiliores infirmioresque redeze-

runt] Sic restituimus ex Ms. Norv. et Editt. Rom. Ven. aliisque Vett. impressis, cum in recentioribus legatur humiliores infirmioresque reddiderunt, quæ quidem lectio ex Glossemate ortum habuit. Vide not. ad B. G. H. 27. Davis. Sic quoque omnes mei. Reddiderunt Scaliger temere recepit e Faërni libro.

IV. 2 Qui complures annos-sustinuerunt | Plerique Mss. et veteres cusi habent, ' qui, cum plures annos Suevorum vim sustinuerint,' &c. Vulgatam tamen lectionem retineo. Simile fere mendum occurrit apud Senecam in Cons. ad Helviam c. 16. ubi in edit, Gronov. sic legitur; 'Nunquam tibi placuit vestis, quæ nihil amplius nudaret, cum poneretur,' sensu quidem egregio, sed qui non e Manuscriptis, sed Lipsii ingenio profluxit. Cum Pal. sec. teste Grutero, habeat vestis, quæ ad nihil aliud, quam ut nudaret, componetur; ad quam lectionem alii etiam Mss. tantum non accedunt: mihi dubium non videtur, quin scribendum sit vestis, quæ ad nihil aliud, quam ut nudaret, componeretur. fere Hieronymus in Epist, ad Lætam. ' Talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur.' Davis. Codd. nonnulli, 4 Cum plures-sustinuerint.' Sed vera est vulgata lectio. Si enim, cum plures, scriptum esset; scribendum erat deinceps, sustinuissent. Clark. Hæc vero varietas tantum orta est ex eo, quod cum plures scripserint librarii pro complures. Hoc patet inde, quod Bong. prim. Voss. primus, Egmund. et alii habeant cumplures, licet servent sustinuerunt: quod adeoque cum melioribus Mss. ut Cujaciano, Scalig. Oxon. Leidensi primo, &c. retineo. Recentiores modo Codices dant sustinucrint. Petav. sustinerent. Camerar, sustinuerant. Hotom. sustinuissent. c. 11. ' Hæc arbitrabatur: tamen sese,' &c.

6 Multitudinis adventul Non male:

sed vetustiores Mss. ut Bongars, primus, And. Vossiani omnes, Oxon. Leid. tert. et Ed. Incerta exhibent aditu. Quo alludunt etiam Petav, et Gottorp, auditu: nisi malis hoc ipsum præferre, ut jam abierint Menapii ad famam adventus eorum. Sed Græcus etiam ἐφόδφ habet. In Leid. primo hæc vox non comparet a manu prima. Eadem variatio in Mss. est VIII. 18.

13 Rursus reverterunt] Pleonasmus est, optimis quibusque scriptoribus frequens. Curtius III. 11. 14. 'Rursus in prælium redeunt.' Petronius Satir. c. 10. 'Rursus in memoriam revocatus injuriæ.' Vide et c. 23. Davis. VII. 9. 'Rursus exercitum reducit.'

15 Obpresserunt] Rectum hoc, et inopinata præsertim aggressione proprium. Notabilis tamen est lectio vetusti Codicis Vossiani primi percusserunt, id est, consternarunt, vel etiam conciderunt.

18 Quæ citra Rhenum erat] Ms. noster quieta in suis sedibus erat. Tum pro citra male circa habet, Vossius. Miror, Interpretum neminem, præter solum Vossium, aliquid hoc loco monuisse. Persuasum tamen mihi est, illa verba quieta in suis sedibus profecta esse a Cæsare, quare ea suo auctori restitui; nam etiam Andinæ membranæ exhibent, quæ citra R. qui in suis sedibus: et Oxon. quæ c. R. quæ in suis sedibus. Immo Scaligeri Codex et Ed. R. Stephani jam habent quieta in suis sedibus. Ad hæc vertit quoque ea Græcus τοὺς ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ηρέμα όντας Μεναπίους. Confer notata ad Frontin. 1. 1. 8. Pro ædificiis Lipsius margini adlevit vicis.

v. 9 Rumoribus] Ita præter Ursinianos Codices etiam Scalig. And. Leid. prim. Oxon. et Cujac. et Edd. aliquot. Sed ceteri Mss. et Edd. primæ rebus inculcant. 'Rumores adferuntur' vii. 59. et sæpe. V. etiam B. Civ. i. 53.

11 E vestigio Ut extemplo: sic B.

Civ. 11. 12. 'e vestigio diriperentur.' c. 25. ' Qui non ex vestigio ad castra Corneliana vela direxisset:' et cap. seq. ' et e vestigio temporis primum agmen erat in conspectu.' Sive ut illic habent Mss. et Edd. Vett. et vestigio sine præpositione, ut h. loco Duker, a manu prima, et Ed. Veneta, viii. 21. 'e vestigio mittunt legatos.' Verum Bongars, prim, Andin. Leidenses et Vossiani omnes, Egmund. Lovan, aliique cum Ed. Romana et Incerta in vestigio. Cicero in Pison. c. 9. 'eodem in templo, eodem et loci vestigio et temporis.' Apulei. Met. l. vi. p. 192. Ed. Paris. 'In ipso vestigio ipsaque semita collapsam possidet,' Infra vII. 25, 'salutem in illo vestigio temporis positam:' at B. C. II. 7. 'urbs eodem vestigio capta videretur.'

Quum incertis rumoribus serviant] Frustra Ciacconius legebat, 'cum incerta ut eorum anribus serviant, et plerumque ad voluntatem eorum ficta respondeant.' Nam cur primo incerta dicit Cæsar, postea ficta? Anonymus Celsi exscriptor p. 65. ' regunturque rumoribus etiam falsis.' Vossius. Fidem adhibeant, et iis permoti ad res gerendas se componant. phrasi usus est Plautus Trinum, Act. 111. Sc. 2. 14. 'Nec tuis depellor dictis, quin rumori serviam.' In Ms. Norv. et editt. Rom. Ven. aliisque perperam scribitur incertis moribus serviant. Ita tamen legit Aimoinus 1. 9. Davis.

VI. 1 Ne graviori bello occurreret]
Cum vox occurrere, idem persæpe
significet, ac prævenire; quidam editi
habent, ut graviori bello occurreret.
Clark. Ut Edd. Vascos. et Stradæ
contra Mss. omnes. Intelligit Cæsar,
ne in gravius bellum incideret.

5 Invitatosque] Languidius videtur dictum, invitatos hostes ut discederent. Quid si legamus supplicatos, aut aliquid simile? Græcus habet ίκετεύοντας. Non enim id jam vult Cæsar, Gallos

invitasse Germanos, ut in Galliam transirent, (quomodo supra in primo libro fecerant) sed suppliciter rogasse, ut discederent. Clark. Recte defendit vulgatum Cl. Wasse, subintelligendo promissis vel simili re: quomodo alibi invitari præda, ut vi. 35. et similia dicuntur. Celsns etiam c. 65. 'Invitantes hortantesque, ut a leva Rheni abscederent, seque inferrent in intima Galliarum, nihil eis defuturum omnium, quæ petissent.'

7 Adducti] Vossian. prim. et Leid. sec. abducti sive abrepti. Ne muta tamen. B. G. 1.3. 'His rebus adducti et auctoritate Q. permoti:' et sæpe. B. Afric, c, 40. 'pretio pollicitationibusque adducti,' et c. 55. Crebro etiam apud Ciceronem Fam. 1. 9. 'quibus rebus adductus.' Nepos Dion. 2. 'precibus adductus' et pas-Hinc patet Mss. plurimos esse sequendos in Con. c. 3. 'ad credendum adducebatur:' vulgo induc. vi. 10. 'inopia cibariorum adducti,' nisi mecum ibi malis adflicti, vel adfecti, c. 12. ' qua necessitate adductus:' pro quo etiam Mss. nonnulli apud Hirt. B. Alex. c. 57. 'abductum necessitate: sed et idem c. 6, et c. 71, 'necessitate est adductus.' B. Afric. c. 84. 'dolore adductus.' V. et vii. 36. 50. B. Civ. 11. 20. 'Timore adductum: ubi itidem variatur: 'opinione adductus,' 11. 27.

8 Condrusorum] Mss. et Vett. editi Condrusonum, quod mutavit P. Ciacconius; forsan autem immerito, cur enim non æque dici poterit Condruso et Condrusus ac Teuto et Teutonus? Certe Cæsar secundam et tertiam declinationem in nominibus propriis sæpe permiscuit. Davis. Adsensum hic fere tribuissem Davisio; cum Mss. plerique habeant Condrusonum. Adde Glareanum ad c. 10. Mediomatricum vel Mediomatricorum. Sed cum Leid. prim. et Vossianus tert. præter alios Condrusorum clare exhibeant, Ciacconio, aliisque Cæsaris locis con-

fidere tutius credidi. Condrusorium Cod. alius, et Ed. Rom.

VII. 2 Quibus in locis] Leidensis primus non agnoscit locis contra Cæsaris morem, de quo egi ad II. 18. Sed et facere capit ponit post audichut. Mss. etiam fere omnes, et Edd. Vett. ut edidi esse Germanos habent, pro G. esse. Forsan mallet quis, ea omnia quibus, &c. audiehat resecare. Me tamen, Cæsarianæ perspicuitatis gnarum, non adsentientem haberet.

4 Legati ad cum] Sic Ms. Reg. Græcus πρὸς αὐτόν. Alii ab iis. Clark. Ad eum habet Ed. Vascosani et Stradæ. Ceteri Mss. mei et aliorum omnes ab his. Gruterus et hoc quoque deletum mallet.

12 Quibus ne dii quidem immortales pares esse possint | Vetus et jactabunda formula: sic Homero ἀντίθεοι heroës appellati. Tale, 'Tydidem superis parem.' Vossius. Similiter fere Cæsar in Orat, apud Auctorem de B. Hisp. c. 42. 'An me deleto non animadvertebatis decem habere legiones populum Romanum, quæ non solum vobis obsistere, sed etiam cœlum diruere possent?' Homerus etiam Deos inducit ab hominibus victos et vulneratos, quam ob causam eum merito reprehendit Plato Rep. l. II. p. 530. Vide et Lucianum Joy, Trag. Tom. II. p. 139. Sic Ethnici, ancipiti furore acti, quos impie in Deorum numerum adsciverant, hominibus imbecilliores, dum Deos esse crederent, inepte finxerunt. Davis.

viii. 3 Neque verum esse] 'Verum' hie æquum aut rectum denotat, quomodo Horatius, Sat. 11. 3. dixit: 'An quæcumque facit Mæcenas, te quoque verum est.' Et Epist. 1. 7. 'Metiri se quemque sno modulo ac pede verum est.' Et quod hic non verum dixit Cæsar, non æquum dicunt postea Germani, cum Cæsari respondent: 'si, se invito, Germanos in Galliam transire, non æquum existimaret, cur sui quidquam esse imperii

aut potestatis trans Rhenum postularet?' Cicero pro domo sua, ut quidem in libris calamo exaratis legitur. ' Qui negas esse verum (rulgati juris) ulli rei extra ordinem præfici.' Brantius. Vide J. F. Gronovium ad Livii 111. 43. et ad Senecæ de ira 11. 29. Davis. Adde Cl. Drakenb. et alios ad Liv. 11. 48. ' Verum esse habere eos, quorum sanguine ac sudore partus sit.'

8 Hoc se ab Ubiis impetraturum] Anonymus Celsi exscriptor, pro his verbis habet: 'se Suevis imperaturum, ut ab corum offensionibus abstineant.' Non dubito corrupta esse: vel malo eum Cæsaris codice usum. Vossius. In Carrar. Codice scribitur hoc Suevis imperaturum; unde ita opinor locum emendari oportere, hoc se his imperaturum: verisimile enim est, cum crebra hoc loco mentio Suevorum fieret, Librarium inscitia Sueris pro se his vel se iis reposuisse. J. Mich. Brutus. Carrariensis Codicis lectionem exhibent Jul. Celsus p. 66. Ms. Norv. et edit. Rom. 1472. In Veneta autem legitur hoc Sucvis impetraturum. Davis. Cum Mss. habeant corrupte, hoc Suevis imperaturum, felicissima videtur J. Mich. Bruti conjectura, legendum, hoc se eis, sc. Ubiis, impetraturum. Favet Græcus, ταῦτα παρ' αὐτῶν ἀποκομίζεσθαι. Clurk. Mss. plerique et Edd. primæ hoc Suevis imperaturum; nisi quod vetustiores, ut Bongars, pr. sec. Voss, prim. et alii, dent Suebis, et Ubiis pro varia lectione sit in Leid. tert. ab Ubiis impetraturos Petav. Sed Ortelian. et Leidensis primus verissime, ut reposui, hoc se Ubiis imperaturum.

X. 1 Mosa profluit ex monte l'ogeso]
Mss. Brant. Norv. et editt. Rom.
Ven. aliæque, transpositis vocabuli
elementis, habent Vosego, quemadmodum etiam legit Metaphrastes. Ad
hanc fere formam accedunt medii ævi
scriptores, ut docet Christ. Cellarius
Geogr. Ant. 11. 2. p. 112. Davis. Cum

Viris doctis et Mss. omnibus præter solum Andinum, itemque Edd. primis et R. Steph. rescripsi Vosego pro Vogeso, Vosago P. Divæi de Antiq. Gall. Belg. p. 56. Vide ad Lucan. I. 397. 'Castraque, quæ Vogesi curvam super ardua rupem Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.' Adde Gudium ad Inscript. Grut. p. 94. n. 10.

VOSEGO MAXSHMINUS V. S. L. L.

neque aliter in ineditis observationibus Gruterus.

2 Parte quadam ex Rheno recepta]
Sic constantissime Mss. cum aliorum
tum mei omnes uti et Edd. Vett.
Rheno Edd. Ven. 1517. Vascos. Stradæ et Gryph. unde in posteriores videtur Rheni inrepsisse, quod confidenter expunxi; nisi quis malit ex
parte q. Rheno recepto; quia recepto
scribitur in Andino Codice. Vide ad
111. 20. 'ex parte tertia Gallia.'

3 Vhalis | Sic ediderunt etiam Davis. et Clark. Alii Walis ut est in Ms. Cujac. et Ciacconii: alii Valis, uti vel Valos, legendum putat Cellarius; alii Vahales, vel Vahalis, ut Glarean. et Cluverius de tribus Rheni Alveis p. 71. quod secutus sum. Mss. vetustiores, uti et Edd. antiquæ Vacalos, Vacalus, cum metaphraste, vel Vaculus. Valus tamen, et Vallus, Valis invenitur in aliis. Immo Vualis in Marg. Vossiani primi, uti et in Carrar. Duker. Voss. sec. Aicardi, et aliis, ac quibusdam Edd. exhibetur. Vulgo additur quoque in recentioribus nonnullis.

Insulam effic. Batavorum, neque langius ab eo m. p. LXXX. in Oceanum transit] Ita hunc locum vel in O. influit exhibent Editores medii ac præcedentis seculi plerique, hodiernique omnes. Et innumeri Viri docti hunc Cæsaris locum suis commentariis inlustrare, ac veterem patriæ nostræ Geographiam inde constituere conati

sunt. Dum interim tam in diversas sæpe abeant partes, ut hodie facile magnum volumen conscribere possimus de variis huius loci interpretationibus. Interim, quod mirum, sic agunt cuncti, quasi in his verbis nulla sit Codicum varietas, quæ tamen hic maxime advertenda fuerat, et certe memorabilis est. Etenim Mss. Bongars. Vossiani, Leidenses omnes, item Egmund, Gottorp, Lovan, Duker, Dorvill. et Edd. Rom. Inc. Mediol. Ven. aliæque exhibent Insulamque efficit B., in Oceanum influit; neque longius ab Oceano m. p. LXXX in Rhenum influit. At vero Petav. And. Oxon. Scalig. Bouhier. pr. Eliens. Reg, et alii aliorum, quod verbo monuit Clarkius, dant Insulam efficit Batavorum, neque longius ab Oceano m. p. in Rhenum influit; nisi quod in Andin. sit insula, quam eff. pro secundo influit in nonnullis, teste Manutio, est in Rhenum transit; atque ita etiam Ill. Bouhierii Cod. alter. Pessime ergo Hotomannus scripsit, in omnibus libris exstare in Oceanum influit; qui videtur, non attendisse influit in plerisque Mss. bis repeti, aut intellexisse Editiones, quas vidit. Sic enim offendi in Gryph. Stephani, aliisque Quomodo vero hic excusum esse. locus jam constituendus sit, me nescire fateor. Certissima tamen videtur hæc lectio, quam e Mss. reposui. Mosa, &c. quæ adpellatur Vahalis, insulamque efficit Batavorum, in Oceanum influit; neque longius ab Oceano m. p. LXXX in Rhenum transit. Forsau ut uno cornu et suo nomine in Oceanum, altero cornu et Mosæ nomine in Rhenum mutato, cum quo per Vahalem commixtus erat, juxta Brielam per latum Helium in Oceanum effundi dicat. Certe Tacitus Hist. IV. 12. et Plin. IV. 15. et reliqui veterum, diserte scripserunt, Insulam Batavorum ab divortio Rheni, usque ad Oceanum, includi ab utroque latere a Rheno. Clare etiam testatur

Tacitus Hist, v. 23. ' Mosæ fluminis amnem per Rhenum Oceano affundi:' et 'Rhenum' vocatum esse, eo quo dixi loco, non Mosam, certissimum est. Vel, ut apertius me explicem, pro accuratione, qua solet Cæsar, simplicissima intelligit Mosam variis scilicet ostiis in Oceanum influere, sed ita ut post receptum a se ad S. Andrew infra Thielam castellum Rhenum, sive ejus partem Vahalim, ipse rursus inferiore loco in Rhenum eiusve nomen uno cornu transeat: nempe non longius ab Oceano m. p. LXXX. quo autem loco Cæsar eum transitum intellexerit, pro certo adfirmare non ausim: Vulgaris lectio ab eo in O. influit esset explicanda durissime, ut sit ab eo, scil, loco, quo recipit Vahalim. Immo in Rhenum transit, auctorem scripsisse, non obscure videntur innuere verba Rhenus autem. Præterea in Oceanum transire pro influere dubito an Latinum sit. Certe ita nusquam Cæsar. Nec obstat repetitio Oceanum et Oceano. Frequens enim id Cæsari esse docuimus ad 1. 43. 44. et 11. 9. Aliis conjecturis olim tentare hunc locum aggressus fui; quas, quia ipse jam damno, proponere operæ pretium non duxi. Quidquid sit, copulam que necessario inserendam judico: postquam enim Vahalis a Mosa receptus est, non primo efficitur insula Batavorum; sed Vahalis jam diu ante confluentes (de quibus c. 15.) cum Rheno sine Mosa id præstiterat. Quid si ex lectione Cod. And. et aliorum eo, efficias insulamque cum eo efficit Batav. &c. Verum quidem est Græcum interpretem ut vulgo legisse, sed ille corruptos Codices non secus ac illi, qui hunc locum tam misere interpolarunt, secutus est. Ceterum ex meis Codd. Bouh. pr. Leid. sec. et Voss. sec. post Batavorum inferciunt e Glossa quæ adpellatur Batua. Pet. quoque dat milibus passuum per fines LXXX. Plinius toti insulæ modo dat spatium c milium p. Sed vide Pont. de Rheni Divort. c. 4.

8 Oceano adpropinquavit] Membranæ Andinæ et Oxoniens, Oceanum adpropinguat: quod sane non temere spernendum; licet sæpius dativo utatur auctor. Certe adpropinquat prætuli: quia ita quoque dant cum aliis Leidenses, Egm. Voss. tert. Scalig. Duk. Dorvill. Edd. primæ et R. Stephani, Vasc. Stradæ, aliæque. vII. 82. 'Munitionibus adpropinquarent,' in Voss, primo munitiones. Auctor B. Hisp, c. 5, 'fluminis ripas adpropinquantes.' Sic enim Mss. ibid. c. 30. 'iniquum locum adpropinquassent' est in Leid. pr. Ita propinguare, proximare cum Accus, apud alios. Vide in Miscell. Observat. ad Apul. Met. l. x1. p. 248. 'Ripam proximamus.' ' Naves adnare' noster B. Civ. 11. 44.

11 Atque ovis avium vivere existimantur] Græci, et Plinius ac Mela, Oonas appellant. Sane ut multi volunt hodieque vetus nomen retinet insularum una, quam Eyerlandt vocamus. Negat tamen Cluverius de hac insula scribere Cæsarem potuisse. Vide German. ejus part. 2. p. 134. Vossius.

12 Multisque capitibus in Oceanum influit | Rarum sane apud veteres, imo, quod quidem ego sciam, a nemine alio usurpatum vocabulum hac Nam ἐκβολὰs plerumque notione. Utcumque Lambinus vocant ostia. comment, ad 1. Horat, odam contentendat caput, quando de fluvio dicitur, semper notare ostium. inter cætera probatum it his Maroronis verbis ex Ge. IV. vers. 319. 'Tristis ad extremi sacrum caput astitit amnis.' Sed fallitur. Nam hic caput omnino notat fontem amnis, uti et Servius affirmat; et abunde vel sola vox sacri indicat. Nam fontes fluviorum sacri credebantur nymphis, earumque sedes esse. Unde et Maro paulo post ait Aristæum pasto-

rem (de quo bic sermo) cum matrem implorasset, receptum ab ea in domicilium, subditque : ' Jamque domum mirans genitricis, et humida regna, Speluncisque lacus clausos lucosque sonantes, Ibat,' Nam hic speluncaloca sunt unde fontes oriuntur. Sic et Horatius l. 1. ode 1. ' nune viridi membra sub arbuto Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.' Ubi Acro: 'Sacræ aquæ, omnis enim fons in origine sua sacer est.' Sed illud videndum, qua ratione Cæsar dixerit Rhenum capitibus multis influere in Oceanum. Fortassis synecdoche est totius pro parte, ut quemadmodum ora vel os sæpe pro toto corpore, aut capite apud historicos invenias, ita hic caput pro ore vel ostio fluminis dicatur. Forsan et simile sit ab arberibus, quorum radicem appellare pedem possis, ut rami cacumina sunt. Caput autem in homine supremum, ita et in flumine fons pes sit, ostia, capita. Vossius. Virgilius Æn. VIII. 727. Rhenum bicornem nominat, et Asinius Pollio hoc flumen δίστομον fuisse dixit, μεμψάμενος τους πλείω λέγοντας, ut docet Strabo Geogr. l. IV. p. 193. Inter eos fortasse Cæsar: nam Asinium hunc parum diligenter parumque integra veritate compositos hosce Commentarios putasse, narrat Suctonius in Julio c. 56. Davis. Vide omnino Cluv. de Rheni alveis, Junium, Pontanum, aliosque plurimos. Temere autem agere Viros doctos, qui capitibus, id est, ostiis, mutant in captis viis, vel egressibus, exitibus, &c. ostendi ad Lucan. III. 201. 'Sparsamque profundo Multifidi Peucen unum caput adluit Histri.' Cujus loci mea explicatio confirmatur a Statio Silv. v. 2, 137, 'Hister et undoso circumflua conjuge Peuce:' ubi vide Doct. Markl. Adde Cl. Mamert. Pan. II. 16. 'Citra Mæotim sub extrema septemtrionis plaga, qua fervidum caput Danubius evolvit:' qui locus citatur etiam a Davis; ad vIII. 41.

Immo ostia fluviorum capitis humani barbati forma depingi solere, existimat Doct. Cannegiet dissert. de Brittenb. c. 9. Mihi tamen potius videntur eo simpliciter ipsi fluvii designari; qui senes et patres passim andiunt.

XI. 7 Principes ac Senatus fecissent? Duk. a manu pr. et Voss. tert. dant Princeps, errore orto a seq. verbo fecissent: nam pro illo plurali numero habent Bongars, prim. Leidens. prim, Egmund, Duker, et Vossianus secundus fecisset. Quæ constructio apud optimos quosque scriptores frequens est. Vide ad Lucan. 1. 200. 422. et alibi sæpins. Virgil, Georg. II. 495, 'Illum non populi fasces, non purpura regum Flexit.' Sic etiam Mss. Lactantii in Phœn. 129. ' Hoc humeri, pectusque decens velamine fulget:' pro fulgent. vi. 12. 'Summa auctoritas erat magnæque clientelæ.' Sic enim Mss. potiores. Vide etiam VII. 13, 52, 'Non castrorum munitiones, non murus oppidi potnisset.' Hinc etiam B. C. 1. 2. 'Intercedit Antonius, Q. Cassius, tribuni pl. non intercedunt.' Adde Ibid. c. 76. et B. Alex. c. 2. 'fines Ægyptii regnumque pertinet:' quæ loca adi.

XII. 2 Quum ipsi non amplius DCCC. equites haberent] Mirum sane videretur, tam pancos Germanos tantum Romanorum numerum fuisse aggressos, nisi nos rationem docuisset Cæsar supra c. 11. 'Neque eorum moribus,' inquit, 'turpius quidquam aut inertius habetur, quam ephippiis uti; itaque ad quemvis numerum ephippiatorum equitum, quamvis pauci, audire audeaut.' Ephippiatos autem fuisse equites Romanos satis constat. Vide Hier. Magium Misc. II. 14. Davisius.

7 Rursus resistentibus] Sic recte editio Rom. In recentioribus virgula inter duas hasce voces fuit posita, quam ideo delevi, quod non appareat Germanos in hoc prœlio antea ad pedes desiliisse, sed certum sit Romanos semel perturbatos iterum repugnasse. Idem. Male antea ediderant rursus, res. nostris. Ceterum in Mss. plerisque et Edd. multis non comparet vox nostris. In Edd. Basil. R. Steph. aliisque, item Mss. Ursini, Leid. pr. his vel iis resistentibus; quod tamen eodem redit nempe ad nostros, qui præcesserant: forsan ex ns fecerum iis pro nostris: nam in membranis Andinis habetur r. in resistentibus cons.

8 Suffossisque equis] Non suis, sed Romanorum; ut recte observavit Hotomannus. Clark. Que bene inserunt Codd. Ursini, Scal. And. Oxon. et Leid. prim. cum Edd. Rom. et Med. Nam Ed. Incerta et aliæ cum ceteris Mss. habent sulfossis equis; unde nata Hotomanni explicatio. Neque aliter Metaphrastes.

11 In conspectum agminis nostri venissent] Mss. Reg. et Vossii, in conspectu. Quæ vera Lectio. Sic enim sæpissime loquitur Cæsar, l. vii. § 45. l. viii. § 7, 19, 22, et 23. De Bello Civ. n. 27. et 32. Non quod motus ad locum, in ablativo (ut aiunt Grammatici), proprie efferri queat; sed quod, in conspectu venire, sit, eum in locum venire, ubi stes videlicet, vel ambules, vel pugnes deinceps in conspectu. Sic apud Cæsarem, 'venire' et 'considere' scilicet 'in castris.' Vide supra l. xIV. p. 45. Sic Cicero: 'Venit in Senatu,' hoc est, inter Senatores; vel venit et consedit in Senatu. Sic infra apud Hirtium, de Bello Africano c. 36. 'oppido, in quocomportata fuerant:' hoc est, in quo reposita erant-quæ comportata fuerant, Et ibid. 'in quod' (Mss. habent in quo) 'Juba frumentum comportaverat.' Sic apud Poëtam, 'Pilam projecit in herba;' hoc est, non simpliciter ' projecit in terram,' (quomodo interpretantur Grammatici,) sed ita in terram motu obliquo projecit, ut deinceps in herba provolveretur. Sic apud Plinium II, 103, 'in Piceno lacu,' in aquam nimarum, 'dejectum,' Vide etiam infra, de Bello Civ. 1. 22. et 11. 2. Clark In conspectu quoque Leidens, prim, ut venire in castris legi voluit Clarkius n. 17. quod et alibi in Mss. nonnullis occurrit. Sic in conspectu constituere' 1, 51, quidam: VII. 48. 'In conspectu proferre' quidam. viii. 8. 'In conspectu adducere.' et B. Civ. 1. 22. 'In conspectu deducatur' Codices multi habent: quos locos adi. Item Erud. Arntz. ad Aurel. Vict. de Vir. Ill. c. 14. 'In conspectu protulerunt.' Plura tum Casaris, tum aliorum loca, in quibus hæc variantur, congessi ad Frontin. 1. 10. § 1. At talia ex uno alterove Msto, et quidem recentiore, qualis notæ sunt Reg. et Voss. sec. ubique inculcanda non arbitror. Majoris auctoritatis est Bongars, primus c. 47. 'In conspectu venit.' Vide etiam ad viii. 8, 48, et alia

12 Ex equitibus nostris interficientur IV. et LXX.] Anonymus Celsi exscriptor, p. 67. 'Id,' inquit, 'cum hostes advertissent, quam' (lego quanquam) 'numero longe impares, repentino impetu invecti, quadringentos septuaginta ex eis occiderant.' Vossius.

16 Illum ex periculo eripuit Ita edidi, fidem secutus Manuscriptorum et antiquissimarum editt. Sic infra vII. 46, 'Vix se ex manibus prædantium militum eriperet.' Vulgati Codices præpositionem hic omittunt. Davis. Ex periculo eripuit. Ita optime, pro Cæsaris loquendi ratione, ex Mss. et Vett. Editt. restituit Davisius. Scaliger et Recentiores, illum periculo eripuit. Clark. Leidens, primus omittit præpositionem, haud dubie contra Julianum Stylum v. 37. ex prælin elabi Mss. plerique e carent. Ceterum servo ruln., nescio, unde videas in Edd. Ursini et Manutii.

XIII. 10 Intermitteret] Sic Ms. Reg. et Edd. Vett. nonnullæ. Al. prætermitteret, Clark, Intermitteret probavit e suo Msto etiam Brantius: et sane ita habent quoque Andin, Lovan. Duker. Dorvill. Leid. sec. aliique cum Edd. Rom. Mediol. et pluribus: id est, interponeret. Vide hic Brantium et Davisium ad l. 1, 27, 'Nocte intermissa,' c. 1, 'Obsides dare intermiserant' pro 'præterm.' v. 7. 'Intermissa profectione,' id est, prætermissa. V. et c. 8. vii. 9. 'neque diurno neque nocturno itinere intermisso:' c. 23. 'ne tempus ab opere intermitteretur.'

12 Eadem perfidia et simulatione usi Germani Immerito vocem Germani ejicit Hotomannus, et suspectam habet Scaliger. Ego hic άπλότητα καλ σαφήνειαν Cæsaris agnosco, qui omnem tollere vult ambiguitatem. Nam quia proxime dixit. Gallos, hoc uno prœlio audito, de novis rebus cogitasse, ne hic rursus de iisdem loqui videatur, addit Germani. Porro desidero hic bonam fidem in Cæsare: nam Dion l. xxxix. p. 113. A. B. disertim ait, equitatum Romanorum a Germanorum junioribus in fugam conjectum; non probantibus id senioribus, quod invitis junioribus maleficii excusandi caussa ad Cæsarem profectos dicit. Vossius.

14 Simul ut dicebatur, &c.] Eruditissimus vir Fr. Hotomannus non meminit se primam vocem hoc modo ante omnia positam vidisse, ideoque eam loco suo detrudit: et nescio quid mutat. Sed perperam. Quintilianus Inst. Orat. Præf. 'simul ut pleniori obsequio demererer amantissimos mei, simul ne vulgarem viam ingressus, alienis demum vestigiis insisterem.' Vide et Curtium IV. 10.

11. Davis. Adde Cl. Burm. ad Vellei. II. 4. § 4. 'Simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo.'

18 Oblatos gavisus retineri jussit] Primo pro gavisus Mss. quos Hotomannus et Brantius videre, dant gravius; neque aliter Bongars. Petav. Vossiani, Leidenses, Scalig, Egmund, Lovan. Gottorp. Duker. Dorvill. aliique cum Edd, priscis; unde Lipsius conjiciebat gratis: mallem tunc ingratiis. Verum post hanc vocem, in Mss. Andin. Scalig. Bongars, Vossianis, Petav. Egm. Gott. Leid. tert. Duker, et Ed. Incerta additur illos. Et ita plane Græcus: τούτοις δὲ παρροῦσιν ὁ Καῖσαρ ἡσθεὶς, ἐκείνους μὲν κατέσχεν. Non male: sæpissime enim pronomina is et ille abundare docuerunt viri docti. Confer quos laudat Arntz, ad Aurel, Vict. de Viris Ill. c. 27. 43. Et hoc perspicuitati Julianæ apprime convenit. Ut verum tamen fatear, aliud hic quid latere propter τδ gravius videtur. An gratulatus? Vide 1. 54.

XIV. 1 Instructa] Sic Ms. Reg. et Editt. Vett. nonnullæ. Al. instituta. Quod idem est. Clark. Errat Vir doctus, dum pro instituta reponit instructa. Instituta mei constanter habent Mss. et Ed. Incerta. Adi notata ad l. III. 24. 'duplici acie instituta.' Petavianus tamen exhibet constituta; itidem bene. Confer dicta ad II. 18. 'Aciem ordinesque constituerant,' ubi male Ciacconius malebat construxerant.

4 Discessu suorum] Mire dictum pro retentione suorum, ait Hotomannus. Frustra. Ait Cæsar Germanos imparatos fuisse, quia senioribus ad impetrandas inducias digressis, nibil jam prælium timebant. Sed sæpe aliquanto infelicior Hotomannus in explicandis Cæsaris verbis. Vossius. Merito hic mirandum proponit Vossius Hotomannum, qui mire dictum putat, discessu suorum, pro retentione suorum. Quasi vero qui apud Cæsarem detinerentur, non discessissent usque a Suis. Clark.

5 Consilii habendi] Sic Mss. et Edd. constanter. Malim tamen cum Gronovio ad Liv. xliv. 2. Concilii; quia

agitur de toto populi vel exercitus conventu, non de paucis consiliariis. c. 19. 'More suo concilio habito' e Mss. et sæpissime: ut crebro monitum in Cæsare. v. 2. 'ad concilia venire:' præsertim cum de barbaris agatur. vii. 65. 'convocatisque ad concilium præfectis equitum Vercingetorix,' ubi alii malunt consilium.

6 Perturbantur] Ita Mss. et Editi. Postulare tamen videtur temporum ratio, ut legatur perturbabantur. Quanquam in re præterita tanguam præsenti narranda, ferri quoque potest lectio vulgata. Clark. Perturbabantur est in solo Duker, et Edd. Aldi, Vase. Stradæ, Gryphii ac Stephani. Præsens Historicorum stylo convenit. Vide ad Frontin. 1, 2, 61. et supra ad I. 8. Ceterum perperam in Edd. Aldi, Gryphii, Plantini aliisque additur ut copiasne, &c. nescirent, quid præstaret: contra Mstos, et Edd. primas. Horum verborum vis satis latet in verbo perturbantur. Sic vII. 35. 'Erat in m. Cæsari difficultatibus res, ne,' &c. ubi subintelligi debet metuenti. Plura vide apud Cort. ad Sallustii B. Cat. c. 46, 'anxins erat, quid facto opus :' vulgo additur dubitans.

9 Pristini diei] Pristinus dies pro eo qui proxime antecedit, quem vulgus Pridianum diceret. Hoc idem animadverti apud Ciceronem de Orat. 1. 8. 'Ibi ut ex pristino sermone relaxarentur animi omnium, solebat Cotta narrare,' &c. Nam ibi pridianum sine dubio significat. Hotoman. Hujusce significationis plura, quam forte putavit Hotomannus, extant exempla. Curtius viii. 4. 2. 'Primus dies quietum iter præbuit, proximus ei nondum quidem procellosus et tristis : obscurior tamen pristino,' Macrobius Saturn, 1, 4, ' Die pristine eodem modo dicebatur, quod significabat die pristino, id est, priore; quod nunc pridie dicitur, converso compositionis ordine, quasi pristino die.' Hæc sublegit ex A. Gellii Noct. Attic. x..24. Davis. Suetonins Aug. c. 94. 'somnium pristinæ noctis familiaribus forte narrabat.' Vide sis et B. C. 1. 74. Idem, cur. sec. Adde Brantium.

Quo in loco qui, &c.] Sic Mss. et Editt. Vett. Græcus item, καὶ ἘΝΤΑΥΘΑ μέν. Recentiores, Quorum qui, &c. Quod perinde est. Clark. Edd. quidem veteres habent quo in loco; non vero Mss. nisì unus et alter recentior; sed quo loco, cum Ed. Incerta. At quorum Scaliger edidit e suo, ut videtur, codice; cui adstipulantur Cujac. Andin. Oxon. et Leidens. primus. Quod librarii non intellexisse videntur. Certe id rursus inmutare, non erat opus: quorum sc. castrorum homines.

14 Ad quos consectundos] Legebat Hotomannus conservandos. Quia putat Cæsarem potius prætermissurum fuisse hoc, quam ut memoraret equitatum a se emissum ad concidendum sexum et ætatem imbellem. Quasi non frequens illud sit et eitra crudelitatis notam. Hinc Tacitus, et alii toties: 'Non ætas, non sexus miserationem invenit.' Cæsar ipse v11.28. 'Sic et Genabensi cæde, et labore operis incitati, non ætate confectis, non mulieribus, non infantibus pepercerunt.' Vossius.

xv. 3 Ad confluentem Mosæ et Rheni] Graviter hallucinatus est Ph. Cluverius, qui German. 11. 14. legit 'ad confluentes Mosellæ et Rheni,' ut multis demonstrat Joan. Is. Pontanus discept. Chorogr. de Rheni divortiis c. 5. p. 27. Davis. Confluens et confluentes utrumque dicitur. Vide Drak, ad Liv. 1v. 17. 'Ad confluentes consedit.'

4 Magno numero interfecto, reliqui se in flumen præcipitaverunt] Nemo tam rudis, aut imperitus rerum, qui fraudem Cæsaris ex ipsiusmet verbis non facile colligat, qui Germanos trium dierum induciis confisos, itaque iam animis otiosos, et tale nihil metuentes, interea, dum com legatis et Principibus agere crederetur, ex improviso oppressit. Advertit hoc et conqueritur Joan. Goropius Becanus in Atuat. ut jure merito, cum hujus victoriæ caussa supplicatio a Senatu Romæ decreta esset, Cato sententiam tulerit dedendum esse Barbaris Cæsarem, expiandamque urbis nomine violationem fæderum, vertendasque in sontis caput execrationes, ut scribit Canusius apud Plutarchum in Cæsare. Brantius. Huc etiam referendum, quod habet Suetonius in Julio c. 24. Davis.

6 Et vi fluminis Optimi Codices Bongars, primus, Leidensis prim. Scalig. Oxon. et Aicardi non agnoscunt copulam et: ut non raro loqui amant Cæsar et Hirtius; licet sæpius corruperint librarii vel editores, Vide modo c. seq. § 5. c. 20. § 2. 'loca, portus, aditus cognovisset;' et innumeris locis. Vide etiam c. 25. 38. h. libri. v. 33. vi. 2. 12. rebus, gratia, dignitate amplificata. Sic enim Mss. plura dicenda ad vi. 22. viii. 51. 1. B. Civ. c. 84. III. 55. B. Al. c. 66. Afr. c. 8. 57. Itaque et delevi. Præsertim, cum videam, hunc scribendi modum hic corruptioni ansam dedisse. Nam in Petav. legas in flumine; in Egmund. vero in fluminis alveo sine et. Vossianus prim. olim habuerat lassitudine obvressi; sed dein additum flumine; uti legas quoque in secundo. Pro vi fluminis Mss. quoque prave in flumine B. Civ. 1. 64. Vide etiam B. Civ. III. 71.

XVI. 11 Ad quos quum Casar nuncios misisset] Usipetum et Tenchtherorum reliquias a Sicambris non petiit Cæsar, quod id se impetraturum speraret, sed ut, iis negatis, Rheni transeundi occasionem captaret, si Dioni fides l. xxxix. p. 113. Hoc facile credent illi, quibus satis spectatum est hujusce Imperatoris ingenium. Vide et Plutarchum in Cæs.

Tom. 1. p. 718. Davis.

13 Uti sibi dederent] Mss. sedecim, et in iis vetustissimi quique cum Ed. Incerta carent $\tau \widehat{\varphi}$ uti. Quare expunxi, ut olim sæpius debui in Frontino. Vide ad 1. 4. \S 7. et 1v. 5. \S 7. uti et infra h. l. c. 21. v. 58. vi. 10. 23. vii. 38. 63. 85. viii. 20. B. C. 1. 21. 32. 76. III. 25. B. Alex. c. 59. 4 mittit, sibi subsidio veniret.' Item B. Afric. c. 39. Adde Doct. Juvenem A. V. Staveren ad Nepot. Milt. c. 1.

17 Legatos miserant] Leid. pr. leg. ad Cæs. m. Sed Andin. et Oxon. non agnoscunt legatos; ut suspiceris, institiam esse vocem. Adi notata ad I. 34. 'Ut ad Ariovistum legatos mitteret.'

20 Reipub.] Mss. et Edd. Vett. populi Romani. Græcus τῶν Ῥωμαίων. Clurk. Ut Scaliger e suo codice primus edidit, exhibent Mss. Ursini, Cujac. Oxon. Leidenses, Petav. ad oram aliique; quare Reip. contra ceteros retinui.

23 Tantum esse nomen atque opinionem Editt. Recentiores habent nomen apud eos atque opinionem; nos autem, ex fide Manuscriptorum et antiquitus cusorum, voces plane superfluas omisimus. Davis. E suo Codice rursus $\tau à$ apud eos intrusit Scaliger, quæ et in suo reperit Ursinus. Comparent etiam in Cujac. Leidensi primo; minus bene, ut ego quoque existimo.

Opinionem exercitus Romani, Ariovisto p.] Sic quidem cum multis editis Mss. Scal. Cuj. Oxon. et Leid. pr. vel Romani exercitus. Verum ceteri omnes Edd. primæ pro Romani habent ejus, sc. Cæsaris; quod cur mutatum sit, nescio. Præterea pro exercitus, Ariovisto in Lovan. Gott. Voss. tert. Leid. tert. Dorvill. Ortelii aliisque, ut et Edd. Rom. Mediol. Ven. Incerta, Beroaldi, &c. exstat exercitu Ariovisti pulso: quod non nemini placere poterit.

XVII. 8 Rationem igitur pontis] Seconda vox comparet in solis recentissimis Mss. Leid. sec. et Dorvill. Ceteri, ut et Ed. Inc. et Aicard. non agnoscunt hanc particulam a librario connectendæ orationis ergo insertam.

Sesquipedalia] Hoc est, Sesquipedali crassitudine, ut omnes putant. Hieron. Magius Misc. IV. 20. Davis.

11 Demissa in flumen defixerat | Primo demissa primus, quod sciam, edidit Scaliger e Msto Ursini, cui adstipulatur solus Oxoniensis. Ceteri Mss. et Edd. priores inmissa exhibent. Scilicet e terra in aquam intelligit: unde patet rectius cum plerisque Mss. legi in flumen, quam in flumine: quod inveni in Leid. primo et Edd. Rom. Mediol. Ven. Aldi, Gryphii, aliisque. Illi nempe conjunxerunt in flumine defixerat: nam hoc verbum utrumque casum admittere vidimus jam ad Frontin. H. 3. § 17. 'In terram defigerent,' et usu veniet infra B. Civ. 11. 2. ' asseres in terra defigebantur.' Male autem Editores quidam cum pro præpositione sumserunt, et τέλειον στίγμα post procumberent posuerunt.

12 Fistucisque] Quid fistuca et fistucatio sit, dudum docuerunt viri docti; quare frustra est Leo Baptista Albertus legens figistucis; et in menda cubant Mss. Cujac. Scalig. Leidens. pr. item pro var. lect. Petav. in quibus est festuculis: in Egm. fusticis, in Lovan. et Sambuci fistulis, in Leid. sec. festucis.

Directa ad p. s. prona ac fastigata]
Notandum in Edd. primis et Mss.
omnibus, præter Hotom. librum et
unum Bouhier. exarari, Directæ, sive
potius derectæ, ut habent vetustiores
quique, vel directe; eadem variatio
vii. 23. vii. 27. B. Civ. II. 9. 21.
III. 46. et statim, pronæ ac fastigiatæ sive fastigatæ, præter unicum
Leid. secundum recentissimum, vel

prone ac fustigiate: ut et in Urs. Ms. quin etiam Ed. Incerta directe et prone ac fastigiate præfert. Et sane nihilo deterius vulgato; sed parum aut nihil refert.

13 Fastigata] Sic scribendum, non fastigiata, ut habent editt. Vide not. B. G. II. 8. Davis. Clar. tamen Clarkius cum D. Vossio et Barthio prætulit fastigiata. Sed doctissimorum virorum emendationem omnino confirmant integerrimi Codices Bongars. prim. et Andin. fastigatæ; et Leidens. prim. fatigatæ: hine fastigatio, non fastigiatio.

14 Contraria duo, &c.] Scripserat Cæsar, His item contraria II. Legendum existimo, His item contraria bina. Sic enim supra, 'Tigna bina.' Quod et sententia omnino postulat. Clark.

15 Juncta] V. Cod. Ursini, Andin. Leidens. prim. et Oxon. dant dijuncta vel dicincta. Quasi hoc composito intelligere voluisset Cæsar, se ita bina tigna junxisse, ut tamen intervallo duorum pedum distarent, uti scribit supra et mox. Conjuncta male Gottorp.

Ab inferiore parte | Fluminis, ut opinor, licet aliter visum J. Lipsio. (1.11. Poliore, in f.) Sic locutus est noster B. G. 1. 1. ' Pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni.' Sic et Phædrus Fab. 1. 1. 3. de Lupo et Aguo ad cundem rivum venientibus: 'Superior, inquit, 'stabat Lupus, longeque inferior Agnus,' hoc est, propius ad fluminis ostium. Davis. Ab inferiori parte. Fluminis. Ut recte interpretatur Davisius. Hæc nimirum tigna in inferiori parte fluminis, procumbebant prona adversus flumen; sicuti altera illa in superiori parte fluminis, procumbebant prona secundum flu-Ac mire erravit Lipsius, qui has voces, ab inferiori parte, refert ad præcedentes, pedum quadragenum; ac si Cæsar intervallum tignorum, ab inferiore sui parte demonstrasset. Clark.

17 Hac utraquel Mss. et Editt. Vett. Hæc utraque insuper. Clark. Revocavi vocem insuper, auctoribus Mss. omnibus, et Edd. plerisque. Male ab Aldi, Scal. et segg. Edd. exsulabat : VII. 23. ' alius insuper ordo additur.' B. Civ. 11. 9. ' Centones insuper injecerunt.' Apul. Met. l. 1. in f. 'insuper pisces inscendere.' Perperam autem Jucundus Veronensis, 'Hæc utraque bipedales trabes inmissæ distinebant' legebat; quæ certe inepta et supervacua est correctio, ut jam ostendit Glareanus: licet sit in veteri Hotomanni Codice. Inmissa exaratur in Leid, primo.

Bipedalibus] Crassitudine. Quod erat scilicet intervallum juncturæ tig-

norum. Clark.

19 Distinebantur Huic verbo ligandi significatus non competit, quem tamen postulat fibularum mentio. Lege destinabantur. Apuleius Metam. 1. 1, 'Membris ejus destinatis, virilia exsecamus,' Vide etiam not. ad B. G. III. 14. Davis. Non favent tamen Msti. Sed pauci habent destin. vel detinebantur. De usu verborum distinere et destinare egimus loco citato, unde videtur non male Hotomannus explicuisse. 'Quod bipedalis trabs utroque suo cavo contraria tigna distinebat, i. e. utrique incumbens, quodammodo propellebat:' nam hæ trabes inmittebantur binis ab utraque fluminis parte tignis; ut in adnexa tabula videre est. De horum verborum confusione monuimus etiam quædamad Lucan, IV. 675. 'Vasti plaga fervida regni Distinct Oceanum.' Immo distincri non esse mutandum patet e sequentibus disclusis et revinctis: per quæ se ipse explicat Cæsar.

23 Hæc directa materia] Secundum longitudinem pontis. Clark, e Lipsio.

Materie] Sic excudi curavi pro vulgato materia, ex Codd. Cujac. et Leidensi primo: quo vitatur concursus literæ a. Vide ad Lucan. VIII. 137. VII. 24. materiem Mss. Bong. Lovan. &c.

25 Sublicæ ad inferiorem partem fluminis oblique adigebantur] Fatetur Hotomannus, se non intelligere, quod miror: putabat superiorem partem legendum: et sublicas has idem esse quod defensores postea Cæsar appel-Sublicas Cæsar Sed frustra. 'ad inferiorem partem fluminis' posuit, et contra impetum aquarum, ne in alterum latus pons impelleretur. Quod fieri poterat violento amnis Defensores autem non aliud cursu. erant, quam pali supra pontem defixi, ne injectæ flumini arbores contingere pontem possent. Plana res est, et ipse Cæsar semet explicat. Quamvis et Lipsium Poliorc. l. II. D. S. de sublicis dubitasse videam. Mibi nihil ambigendum videtur. Vossius. Eruditissimus vir Joan, Clericus Art. Crit. P. III. S. I. C. vI. 21. legit ad inferiorem partem flumini, ut intelligenda sit inferior pars, non fluminis, sed pontis; censet enim sublicas vim fluminis excepturas, ad partem eius. quæ erat supra pontem, collocari Sed hanc emendationem oportere. necessariam esse non arbitror; plane enim mihi satisfecit Vossii explicatio, quæ et J. Lipsio in mentem venerat. Accedit, quod Cæsar paullo post, has sublicas ad inferiorem partem fluminis adactas, aliis supra pontem sitis opponere videatur, adeo ut utraque series supra pontem non fuerit collocata. Davis. Hotomannus conjicit, superiorem partem. Quem merito reprehendit Vossius. Addit enim statim Cæsar, et aliæ item supra pontem. Quamobrem erravit itidem et Vir doctissimus Joan. Clericus; qui emendat, 'ad inferiorem partem, 'scil. pontis, ' Flumini, oblique adigebantur:' quasi inferior pars Pontis hic opponeretur superiori, quæ jam supra materia directa constrata narrabatur; cum e contrario manifestum sit, (ut recte

annotarunt Vossius et Davisius,) sublicas has ad inferiorem partem Fluminis, opponi alteris illis mox supra pontem, hoc est, in superiori parte Fluminis, adactis. Adde, quod vox proxima, nihilo secius, manifesto referat hæc, non ad id, quod dictum est de materia directa, sed ad id quod ante narratum est de tanta operis firmitudine: ut adeo etiam Latinitatem Cæsaris corruperit vir doctissimus. Clark.

26 Quæ pro pariete subjectæ] In aliis codicibus erat pro ariete. Græcus habet οἱ δίκην κριοῦ τὴν γέφυραν ερείδοντες. Mihi illud pro pariete minime placet. Et tamen ne de ariete quidem satis clara res est. Magnus Turnebus Advers, xxiv, 30, illud pro ariete tantundem hic esse putat, quam pro defensione, aut munimento. Et citat locum Ciceronis in Topicis, ubi ait: 'Nam jacere telum voluntatis est; ferire quem nolueris, fortunæ, Ex quo aries ille subjicitur in vestris actionibus, si telum manu fugit magis, quam jecit.' Sed alio respicere Tullium jam egregie observatum est Hotomanno. Vossius. Ut tigna illa sustentarent. Miror sane Lipsium hæc non intellexisse, prout ingenne fatetur Poliore, l. 11. Dial. 5. In aliis Codd. est pro ariete, quemadmodum etiam legit Metaphrastes. Sed ex ea lectione sensum idoneum non exsculpsere viri eruditi, licet operam dederit inter alios Hadr. Turnebus Advers. xxIV. 30. Davis. Ad sustentanda tigna. Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Vett. Editt. pleræque pro ariete. Græcus δίκην κριοῦ. Clark. Maximo opere hic desudarunt viri docti; nihilo minus parum profecerunt: dum nimis adhærentes vocibus ad inferiorem p. fluminis et pro pariete subodorari nequiverunt alibi mendam latere, quæ locum reddit obscurissimum, sed ut spero, Mstorum ope tandem tolletur. Editur vulgo sublicæ oblique adigebantur: Sublicæ sive

subliquæ, ut exaratur in veterrimis membranis Leidensibus, (vide Scalig. ad Festum,) si proprium vocis usum spectes, numquam oblique adiguntur, sed directe ad perpendiculum, sicut ipse loquitur auctor, ut sublicas distinguat ab aliis trabium infixarum formis, B. Civ. III. 49. 'Sublicis in terram demissis.' Quid ergo? primum Bong, prim. Vossiani omnes, Leid. sec. et tert. Egmund. Gottorp Lovan, Dorvill, Duker, Bouhier, et alii, item Edd. primæ Rom. Med. Inc. Ven. uti et R. Stephani addunt copulam et post sublica. Recte omnino. Non jam demissas in rundum trabes intelligit Cæsar; quales erant, quæ vel sub ponte et trabibus bipedalibus directe infixæ sunt, vel ante pontem in superiore parte fluminis. Sed intelligit trabes Oblicas sive obliquas ad inferiorem fluminis partem, non eo modo, quo viri docti existimant, notatas in Tabula N. F. ad tigna singula, sed adnexas ponti in longitudinem ab Gallica ripa ad Germanicam, atque ita cum omni opere conjunctas, et pro pariete positas. Si Obliquas sublicas capis ea positura, quam vulgo effingunt, nec Latine locutus est auctor, nec quid sequentia significent, intelligo. Obliquæ enim trabes nequeunt dici illæ, quæ in fluminis fundum, non directo perpendiculo defixæ sunt; nam eæ vocantur pronæ, fastigatæ, supinæ, adclives, et similiter. At obliquæ sunt, quæ in longitudinem et ad latus operis adplicantur. Sic navis dicitur obliqua; quando non contra fluminis cursum, vel undarum inpetum recta dirigitur, sed latere vim aquarum excipit. Vide notas ad Lucan. III. 628. ' Per obliquum crebros latus accipit ictus.' Cui navi obponitur directa apud Hirt. B. Alex. 64, vii. 73, 'obliquis ordinibus: ubi vide. Κατὰ πλάγων vertit Græcus Interpres: sensus ergo Cæsaris est; trabes præterea et ad inferiorem partem esse, et ad superiorem.

Primæ Sc. oblique, ut pro pariete subjectæ vim fluminis exciperent, alteræ in flumen mediocri inter se spatio forsau directe actæ, ut defenderent a ponte arborum truncos, aut alia dejiciendi pontis caussa ab hostibus missa. Ceterum Vett. Edd. et multi Codices, in quibus Voss. pr. scribunt per diphthongum a. Quod perinde est. Dici enim potest trabs obliqua agitur, tam commode, quam oblique: ut paullo ante habuimus, tigna fistucis adegerat, non derecta, sed prona; ubi vide; sed et pro vulgato adigebantur, convenientius meæ sententiæ exaratur in Mss. omnibus. Petavianum et Oxoniensem si forte excipias, uti et Edd, priscis agebantur. Quod verbum crebro quidem usurpatur pro adigere: ut agere gladium, telum, &c. Confer Celer. Burman, ad Vellei, II. 80. et ad Ovid. Metam. x. 179. et me ad Lucan. III. 469. 'ingenti verberis actu:' quod nunc etiam cum aliis præfero. Sic 'agere ictum' Liv. xLII. 63. Præsertim tamen de iis operibus, quæ in longitudinem vel latitudinem extenduntur; ut passim agere turrem, aggerem (vide ad B. Alex. c. 73.) fossam, limitem, vineas, &c. Ergo sublicas oblique agere notat, per totam pontis longitudinem tignis fastigatis adnectere. His jam ita constitutis, facile patet, lectionem istam, pro ariete, quæ servatur in Mss. plerisque, quamque Ursinus, sed plane ἀπροσδιόνυσον, explicare conatur, falsam esse; retinendamque, ut hodie recte edunt, pariete; quod habent Faërni, Ursini et Lipsii Codd. uti et Oxon. Arietem fabricarunt ex figura obliquarum trabium, quam sibi perverse finxerunt librarii. At cui usui ille aries, qualem machinam nostrates vocant hircum een bok, in sinistra atque inferiore pontis parte? Ego profecto non video. Obliquas egit trabes, et inde quasi parietem fecit, ut, æstu fluminis ibi represso et excepto, vis ingruentis

aquæ ad superiorem pontis partem ea quoque re inminueretur. Hinc etiam subjectas dicit: quum aliter, objectas vel projectas scribere debuisset, ac cum omni opere conjunctas: at vero in vulgaris constructionis tabula solis tignis tantummodo adnexæ sunt istæ sublicæ. Pro pariete idem fere quod instar muri 11. 17. Est forsan, quod hisce obponi possit; sed quia hoc pacto Mstorum lectionem servo, et majori difficultati medeor, in textum inmittere ausus fui.

27 Et aliæ] Sic rescripsimus ex Ms. Norv. et editt. veteribus, cum manifestum sit sublicas intelligi. Recentiores perperam habent alia. Davis. Ita optime restituit Davisius ex Mss. et Edd. Vett. Scaliger typographico, (ut opinor) errore edidit (et alia item) quem secuti sunt recentiores. Clark. Has quoque trabes nimis prope pontem collocant Interpretes. Ne nocerent inmissa, mihi videntur longiori spatio a ponte fuisse statuendæ: $\pi\rho$ o $\beta\delta\lambda$ ovs eas vocat Plutarchus, qui consulendus. In Vita Cæsaris p. 719. Ed. Paris.

28 Deficiendi operis caussa] Bongars. prim. Vossianus prim. cum secundo, Leidens. tertius, Lovaniensis, Egmundan. Petav. a manu prima et alii cum Editione incerta et excerptis Pulmanni non agnoscunt vocem caussa. Docte sane et eleganter. Vide omnino ad lib. hujus c. 1. bellandi caussa e finibus educunt.

30 Earum] Sic Ms. Reg. Græcus item ἐκείνων. Al. earum rerum. Quod perinde est. Clark. Non sane perinde est. Nam Julianus stylus flagitat addi rerum: quam vocem servant Mss. mei omnes; et solet addere infinitis locis et singulis fere capitibus Cæsar, licet aliud substantivum præcedat, quo pronomen posset referri. Sic h. l. c. 2. 'Vinum inportari non sinunt, quod ea re' i. e. vino 'ad laborem ferendum,' &c. et passim. Immo hoc loco pertinet tam ad 'arborum

truncos,' quorum etiam cit. 1. mentionem facit Plutarchus, quam ad 'naves.' c. 31. 'ad eas res erant usui' præcedit, 'ad naves reficiendas.' Vide etiam Brutum ad c. 34. His rebus, &c. ubi Mss. quidam diebus. Immo ipse Clarkius bene restituit v. 26. ' quæ de re communi dicere vellent; quibus rebus controversias minui posse sperarent.' Adi quoque 1.19. vi. 30. vii. 13. et ad B. Civ. 1, 2, 26, 52, 'Annona crevit, quæ fere res,' &c. ubi Hotom. etiam deleri volebat. Vide et B. Civ. 11. 25. B. Civ. 111. 47. ' Pecus vero, cujus rei copia.' Adde c. 59. Hirt. B. Alex. 1. 'aqua pabuloque, quarum alterius rei.' Idem fecit Sallustius, ad quem vide Cortium B. Jug. c. 84. 63.

XVIII. 3 In fines S. contendit] Codices Fulviani, Cujacii et Leidensis prim. intendit. Non male. Terent. And. II. 24. 'Sed ubi quæram, aut quo nunc primum intendam?' Plura vide supra ad III. 26. 'Salutem petere intenderunt.'

4 A compluribus civitatibus ad eum legati veniunt] Hinc emendandus est Jul. Celsus vit. Cæs. p. 71. ubi de hac re ita loquitur. 'Pergenti multarum urbium legiones occurrerunt amicitam pacemque petentium.' Scribe legationes, quod J. G. Grævium fugisse miror. Davis.

7 Sigambri] Ursinus in Mss. invenerat ut Sig. Hinc merito conjecit scribendum esse at S. quod confirmant Mss. Cujacii, Scaligeri, ac Leidensis primus, et Græcus οί δὲ δὴ Σικ. quare inserui eam voculam.

xix. 2 Frumentisque succisis] Sic ex ingenio emendavit Fr. Hotomannus, quam conjecturam postea firmavit Joan. Brantii Ms. Alii perperam exhibent frumentisque succensis. Davis. Accedunt Codd. Ursini, Petavian. Lovan. et Ed. R. Stephani. Confer II. Heins. ad Ovid. Epist. Her. xx. 143. Corruptionis caussam vide ad II. 6. 'Portas succedunt.' c. 38,

hujus libri 'agris vastatis frumentis succisis, ædificiis incensis:' ubi non-nulli etiam succensis.

6 Misisse] Sic Mss. Reg. et Vossii. Al. dimisisse. Clark. Temere Clarkius ejecit rò di, quod servant Mss. plurimi, et Edd. priscæ præter unam et alteram, ac Leid. pr. sec. Voss. prim. sec. et Oxoniensem. Atque ita sæpissime loquitur cum aliis Cæsar. Consule Doct, Bosium Animady, ad Cæsarem p. 17. Cel. Burm. ad Ovid. Metam. III. 381, 'Atque aciem partes dimisit in omnes.' Cl. Drak. ad Liv. IV. 52. 'dimissis circa omnes populos legatis.' Infra c. 34. 'Nuncios in omnes partes dimiserunt.' v. 49. 'Speculatoribus in omnes partes dimissis.' c. 53. 'Nuncios in omnes partes dimittebant.' vi. 43. viii. 5. ut in Ms. legitur: et passim.

8 In silvas deponerent] Bongars. Vossiani omnes, Egmund. Gottorp. Leid. tert. Scalig. Oxon. et Ursini cum Edd. Inc. Beroaldi, Steph. Stradæ aliisque et Clarkii in silvis. Nil temere tamen muto. 'In silvas abdere' statim habuimus et lib. v. 3. Idem est ac 'intra silvas;' ut alibi loquitur.

10 Ibi Romanorum adv. exsp. atque ibi decertare const.] Mss. et Editt. Vett. hic Rom. adv. exsp. Quod optime respondet verbis præcedentibus hunc esse locum delectum, &c. In Mss. Reg. deest, 'atque ibi decertare.' Quod forte Glossema esse poterit. Clark. Hic etiam Mss. mei omnes, et Editt, ante Scaligerum, quod sciam; quare revocavi: sequentia agnoscunt etiam cuncti libri præter recentissimum Vossian. quæ frustra de glossemate suspecta habet vir doctus. Nam et Celsus et Metaphrastes exhibent.

17 Profectum] Leid. tertius cum Ed. Incerta profectus. Sed Bongars, prim. Leid. prim. Scalig. et Gottorp, perfectum. Cave, quid mutes. Ovid. Art. 11. 589. 'Hoc tibi profectum, Vulcane:'uti emendavit N. Heinsius, Immo Livius III. 14. 'ibi plurimum profectum est.' xxxI. 6. 'Satis ad utrumque profectum ratus.' Noster vII. 65. 'Ad reliqui-temporis pacem parum profici.' B. C. I. 24. 'Neque idem profici longo itineris spatio, ac si coram disceptetur;' uti legendum e Mss. B. C. III. 15. 'Profectum aliquid existimabant.' III. 59. 'Nihil profici equitatu.' B. Alex. c. 3. 'Neque quidquam profectum;' cap. 3. 'neque multum profici.' Adde Clar. Drakenb. ad Liv. III. 61. § 12.

XX. 2 Ad Septemtrionem] Bongars, prim. Leidens. pr. Scalig. Oxon. Aicardi et R. Stephani Septemtriones: verissime. B. G. 1. 1. 'Vergit ad Septemtriones.' Atque ita e Mss. legendum v. 13. 'Tertium est contra Septemtriones:' ubi similiter peccant. VII. 83. 'Erat a Septemtrionibus collis.' Nepos in Milt. c. 1. 'Ventus a Septemtrionibus oriens:' et alii.

3 Quod omnibus fere Gallicis bellis, hostibus nostris inde subministrata auxilia intelligebat | Suetonius Jul. c. 47. ait fuisse qui prodiderint, Cæsarem 'Britanniam petisse spe margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exegisse pondus.' Quippe deliciarum ejusmodi cupidissimum Cæsarem fuisse. Unde et subdit Suetonius: 'Gemmas, toreumata, signa, tabulas operis antiqui, semper animosissime comparasse.' Miror ego hic loci neminem doctorum voce animosissime offensum. Etenim aliena est. Emendo prorsus avidissime: et nequis audaciæ hic plus quam rationis dicat, eandem vocem reperi in Celso, qui Tranquilli complura tantum non ad verbum exscripsit. Et siquis attendat, facile videbit caussam lapsus. Scripserat librarius avidissime, unde alter (nam facile u et n confundi solita) animosissime fecit, solum d litera in os resoluta; et lineola $\tau \hat{\varphi}$ in superducta. Vossius.

6 Magno sibi usui] Usus hic utilita-

tem denotat. Sic cum alibi, tum B. C. II. 8. 'Inventum est magno esse usui posse, si hæc esset in altitudinem turris elata.' Similiter Corn. Severus in Ætna vers. 260. 'Callent rure manus, glebarum usum experiuntur.' Id est, commodum, quod ex diversi generis glebis provenire potest, experientia compertum habent. Usum autem emendavimus, cum editt. vett. habeant 'Glebarum usu experiuntur.' Nuperus quidem interpres, vir eruditissimus, legit 'Glebasque usu experiuntur;' sed minore mutatione locus sanari potest, ut vidimus. Duvis.

7 Si modo insulam adisset] Insulam vocat Britanniam fama tantum motus; nam rem ita se habere non nisi multo post Cæsaris tempora compertum est. Vide not. ad B. G. v. 13. Idem.

9 Illo adit quisquam Sic ex Ursini Codicibus deinceps recte rescripserunt Scaliger ac multi Viri Docti. Antea edebatur vulgo adit ad illos : quod inveni solum in Oxon, forsan et in Cujac, ac Andino. Sed adit illos vel illos adit cum Ed. Inc. habent quatuor vel quinque mei, in quibus Leidensis primus et Petav. Verum Bongars, Vossian, pr. Egmund, aliique cum Mss. Ursini et Brantii illo adit: quod idcirco temere in Edd. Amstel. ac Lugdun. mutatum rursus in ad illos adit; licet nequaquam dam. narem, si Mss. addicerent. V. ad r. 46. Ad extremum vitæ periculum adire.' B. Civ. 1. 87. 'Ad Casarem adierunt. B. Civ. II. 7. et passim alii.

11 Galliam] Clarkii codices, meique numero undecim vel plures, in quibus optimi Bongars. Lovan. Vossian. primus, uti et Edd. Rom. Mediol. Ven. Incerta, aliæque præbent Gallias: quod sæpe est in Celso. Recte. Sic dictæ, ut Hispaniæ. Ita Hirt. VIII. 49. Sueton. Cæs. c. 12. et passim.

12 Convocatis] Mss. Clarkii, item mei tantum non omnes vocatis cum

Ed. Incerta, Scilicet scripserat Cæsar evocatis, quod servarunt codices Ursini, Andin. Leidensis prim. et Oxon. e periit per præcedentis vocis itaque litteram finalem, v. 4, 'Quos nominatim evocaverat;' ubi itidem sequitur convocatis vel vocatis, c. 53, 'Principibus ad se evocatis.' c. 57. 'Equites undique evocat,' Sic Mss. utrobique; vulgo vocatis et convocat. B. Civ. III. 105. 'Senatores omnes ex provincia evocasse.' vi. 34. 6 Omnes ad se evocat.' Sic enim Mss. ubi plura. B. Civ. I. 3. 'Misso ad vesperum senatu, omnes, qui sunt ejus ordinis, a Pompeio evocantur.' Eadem variatio apud Ovid, Fast, vi. 322.

Ms. Vossii, majorem. Græc. νανλοχώτατοι λιμένες. Neutra lectio mala. Priori favet, quod infra ait Cæsar de magnitudine navium, c. 24. Posteriori, quod de numero, c. 22. Clark. Majorem etiam Ursini Codd. et Voss. sec. ac tert. Sed primus cum ceteris rectius majorum; nisi quod Scalig. et Leid. primus exhibeant majoris navigium multitudinis: quasi navigium posset significare stationem navium: quod notandum.

XXI. 1 Ad hæc cognoscenda, priusquam periculum- pramittit | Emendat Hotomannus, prius qui, Quod rectius esse quivis facile videt: non enim Volusenum misit Cæsar, ut ipse postea periculum faceret. Quod si ita est, an non memoria lapsus Suetonius in Julio c. 58. cum ait: 'Neque in Britanniam transvexit, nisi ante per se portus et navigationem, et accessum ad insulam explorasset.' Quomodo enim per se, cum Cæsar ipse hic præmisisse ait C. Volusenum cum longa navi? Nisi quod, ut Jurisconsulti nostri affirmant, per se egisse videatur, quod mandato ipsius legatus. Brantius. Malim equidem Suctonium cum summo viro Is. Casaubono uvnμονικοῦ άμαρτήματος postulare; licet enim Imperator dici possit id fecisse, quod ejus jussu et auspiciis peragunt Ministri, ut notavimus ad B. G. J. 12. nemo tamen per se res gessisse perhibetur, nisi quas ipse perpetravit. Certe ita statuit Jul, Celsus, ut apparet ex iis, quæ habet de vit, Cæs, p. 72. Nec audiendus est Vossius, qui pro altera stat sententia. Davis. Priusquam periculum faceret,-præmittit. Ms. Reg. faciat. Sed utrovis modo constat temporum ratio, cum tanquam præsens narretur res præterita. Hotomannus emendat, prius qui, &c. Quod rectius esse, inquit Brantius, quivis facile videt : non enim Volusenum præmisit Cæsar, ut ipse postea periculum faceret. Verum longe errant isti Viri eruditi: quamvis enim non Volusenum præmiserit Cæsar, ut ipse per se postea rerum earundem cognoscendarum periculum faceret; at eum ideo præmisit, ut ipse postea cum exercitu periculum faceret insulam adeundi. Quæ est Authoris mens, satis manifesta. Clark, πρίν τοῦ πειρασθαι Metaphrastes. Male etiam Ciacconius mavult prius, qui,

2 C. Volusenum cum navi longa præmittit | Anonymus Celsi exscriptor cum narrasset præmissum a Cæsare Volusenum, quinto die revertisse, subjicit: 'Hæc ita communis quidem habet historia: habeo tamen non ignobiles auctores, qui Cæsarem per seipsum portus et navigationem, et accessum ad insulam explorasse confirment. Quod ut credi posset, ipse ducis animus facit, et similis aliis in rebus audacia.' Haud dubie petivit ex Tranquillo, qui fere iisdem verbis ait: 'Exercitum neque in Britanniam transvexit, nisi ante per se portus et navigationem et accessum ad insulam explorasset.' Sed decepit Anonymum, quod recte Imperatori tribuuntur, quæ per ministros suos gerit, ut supra ostendimus l. 1, Animadversorum. Vossius.

7 Veneticum] Ms. Reg. Venetum. Quod et rectius. Clark. Eademque varietas III. 18. 'spes Venetici belli :'
ubi Petav. 'Veneti,' alii 'Venetii.'
Celsus 'Veneto in bello :' nil muto.
'Nanetici' pro varia lectione rursus
Bong. primus.

Fecerat classem] Sic Mss. ut puto, Ursini, Cujac. Scal. Leid. pr. et Oxon. Ceteri mei omnes et Carrar. cum Editionibus primis effecerat. c. 18. et VII. 35. de ponte omni opere effecto: et VII. 9. 'opus efficitur.' VIII. 35. 'opus effectum:' et sæpissime composito pro simplici. B. Civ. III. 39. 'super qua turrim effectam obposuit:' de navibus B. Civ. I. 36. 'Quibus effectis armatisque.'

11 Obsides dare atque imp. P. R. obtemperare Hoc est, daturos et obtemperaturos. Sic supra 11. 32. 'Illi se quæ imperarentur facere dixerunt.' Et vii. 11. 'Necessario dispersos hostes ex ædificiis petere.' Ciaccon. Sic et Terentius Phorm. Act. III. Sc. 2. 46. 'Cras mane argentum mihi miles dare se dixit.' Sulpicius Severus Hist. Sacr. 1. 25. 'Ille vero abnuere se, infractis suorum viribus, cum ipse minimus esset, tantum opus suscipere.' Quidam sane hunc loquendi modum suspectum habuere, sed satis eos confutant illa, quæ attulimus, exempla. Davis. Hinc tamen factum est, ut Ursini Codex, eo probante, dederit, 'obsides dare atque imperio populi Romani paratos obtemperare.' Sed penultima vox necessaria non est, ut pluribus comprobabo. Ovidins Heroid. III. 57, 'Quin etiam fama est, cum crastina fulserit Eos, Te dare nubiferis linea vela notis.' Et Metam. viii. 739. 'Census dare me pro morte paciscor.' Plautus Menæchm, act. III. sc. 3, 15, 'dicam curare? M. dicito: curabitur.' Ubi Lambinus, quod hanc loquendi rationem in memoriam non revocaret, perperam curassere reposuit. Vide sis et J. Fr. Gronovium ad Livii 11. 5. Idem. cur. sec. Erudite tuetur hanc lectionem Davisius, exemplis ex optimis

Authoribus et ex ipso Cæsare adductis; ut audiendi non sint, qui emendant, daturos. Infra l. vi. § 9. 'Si amplius obsidum velit, dare pollicentur.' Vide etiam Annot. ad vii. 36. Clark. Et adi ipsum Ursinum in curis secundis, Ciaccon. ac nos ad 11. 32. 'facere dixerunt.'

13 Domum remisit] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, remittit: quæ lectio, quamquam et altera quoque defendi potest, verior videtur? Sequitur enin 'Et cum his una Comium mittit.' Clark, Legendum remittit; et sic Petav. Norvic. Gottorp. Voss. Egmond. Daris. cur. sec. Remittit etiam Codd. Ursini, et mei uno alteroque recentiore excepto, item Celsus et Edd. Inc. Vascos. R. Steph. Stradæ aliæque: quare id tempus reposui.

14 Comium] Recte Cellarius monet in Dione scribi Κόμμον, ut et nummo Thes. Brandenb. p. 305. Nam ita exaratur quoque in optimis Mss. Bongars. primo, Vossiano pr. Leidensi pr. Scaliger. Petav. Lovan. Egmund. aliisque et Ed. Romana: quod idcirco reposui hic et infra. Adi etiam notata ad Frontin. II. 13. § 11. Commius Atrebas.

17 Magna habebatur] Recte, si ita esset in vetustis libris: verum Codices mei Bongars. pr. Vossian. pr. Leid. pr. And. Scalig. item Voss. sec. et Leid. tert. exhibent magni: quod cur postponamus, caussa nulla est. Magni æstimare, putare, esse locutiones sunt notissimæ: atque ita etiam habere. Cicero in Verrin. laudatus a J. G. Vossio de Constr. c. 29. ' Quanti auctoritas ejus haberetur.'

18 Ut—sequantur] In iisdem Codd, deest ut. Neque ullo sententiæ detrimento. Clark. Contra rectius hic adesse censet Cl. Wasse; quia ante eleganter aberat imperat, adeat et hortetur. Exsulat quidem a plerisque Mss. et Edd. primis, sed in vetustioribus comparet; uti in Bongars. Petav. And. Leid. pr. Oxon. Lovan

aliisque: quare eam hic particulam retinere satius est.

20 Regionibus] In eisdem Codd. regionibus omnibus. Clark. Omnibus invenias quoque in Bongars. Petav. Vossianis omnibus, Lovan. ac multis aliis, et Edd. plerisque Vett. Sed ratio et mens Cæsaris ei adversari videtur: quare rectius omisit Metaphrastes, uti et Codd. And. Scal. Leid. pr. Oxon. et Edd. Vascos. Gryphii, Stephani, Plant. et seqq.

XXII. 3 Se de superioris temporis consilio excusarent] Quo fiebat, ut legatos ad Cæsarem non mitterent, bellumque iis illatum propulsarent. Romani enim, ut ipsis visum est, singulari jure gaudebant; illis enim licitum erat, quosvis pro libitu aggredi, populus autem, qui se, suaque non dederet, piaculum admittebat. Nec soli hac in re contra justitiam peccarunt, ut apparet ex modo, quo erga Musicanum se gessit Alexander. Vide Arrianum de Exp. Alex. l. v. p. 134. Davis.

4 Nostræ consuetudinis imperiti] Ignari Populum Romanum non modo erga dedititios humanitatem exercere, sed et eos a vicinorum injuriis tutos præstare solitum. Idem.

6 Sibi] Deest in Mss. et Vett. Edd. Clark. In suis Codicibus tamen esse monuit Ursinus, atque servatur item in Scalig. et Leid. pr. uti et a Metaphraste.

12 Navibus circiter LXXX] Ms. Norv. editt. Rom. Ven. aliæque habent DCCCLXXX. Sed pro vulgato numero stat Orosius 1. vi. ut et res ipsa. Davis. 'Eos in fidem recepit. Navibus—coactis.' Ita ex Mss. Editt. vett. et Græco Interprete restitui. Scaliger et recentiores omnes, pessima interpunctione, sententiam prorsus turbarunt; 'eos in fidem recepit navibus,' &c. Mss. Reg. et Eliens. et Edit. Rom. aliæque habent 880. Clark. Octingentis octoginta etiam Mss. mei undecim, in quibus ipsi Bongars. pr.

et Voss. pr. Ineptissime sane...Vernm numerum servant Petav. Scalig, Leid, prim. Oxon, et alii. Menda sine dubio e Glossemate nata est.

14 Navium longarum] Sic vocat quascunque militares, ac onerariis opponit, ut et Græci μακρὰ πλοΐα. Vide J. A. Bosium ad Corn. Nepotis Themist. c, 2. 5. et Joan. Schefferum Mil. Nav. 11. 2. Davis.

16 Qua ex eo loco millibus passuum] Ciacconius ambigebat, an legeret, ex eo loco a millibus p. Quia l. v. Cæsar ait a 'millibus passuum duobus.' Sed attendere debuerat, alind esse ex eq loco a millibus passuum duobus, aliud a millibus passuum duobus. Nam quando illud ex eo loco retines, abundabit τδ a: quando a retines, supervacuum erit illud ex eo loco. Vossius. Nonnulli Codd. ex eo loco a millibus. Et alibi quidem ait Cæsar 'a millibus passuum.' Sed Vossius contendere non sine ratione videtur, locutionem istam post voces ex eo loco minus convenire. Clark. Nihilominus ab milibus exhibent Ms. Brantii, Bongars. pr. Voss. pr. Leid. pr. Petav. Lovan. Egmund, et alii quatuor cum Ed. Inc. a milibus Duker. Voss. tert. et Edd. Rom. ac Mediol, quem consensum ego vencratus ab inserui. V. infra ad vi. 7.

21 Deducendum d. Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Edd. Vett. ducendum. Clark. 'Deducendum' e suis codicibus produxit Ursinus; et ex meis agnoscunt Andinus, Cujac. Scalig. Leid. prim. et Oxon. qui suo more conspirant: quocirca etiam nihil muto. Frequens autem in his est confusio. Vide Cl. Drakenb. ad Livium III. 62. Cort. ad Sall. Catil. 55. supra 1. 43. ' legionem equis devexerat.' Mss. plerique male vexerat. Eadem variatio c. 38. 'In M. fines legiones duxerat.' v. 24. 'legionem in Morinos ducendam dedit :' et millies : præfero simplex: nam deducere notat vulgo vel abducere, V. ad II. 33, vel in planum ducere, aut in longum ducere:

quarum significationum nulla hic locum habet : forsan fuerat adducendum: ut v. 46, 'in Atrebatium fines legionem adducat.' III. 28, 'Eo exercitum adduxit.' Front. 1. 6. 'quibus locis alii ducere,' vIII. 35, ' jumenta ad oppidum adducit:' ubi itidem plerique Mss. ducit. c. 36. 'legionem armatam adducit,' B. Alex. c, 68, 69. et passim, Nihilominus, ut dixi, optimorum Codicum lectionem loco movere non sustinui. Vide ad B. Civ. II. 19. ' Deductis in arcem cohortibus.' Immo et deducere coloniam obvium est. V. ad Lucan, IV. 397.

22 P. Sulpicium Rufum] Indicio, arbitror, nummus Cæsaris est, qui averso latere navem impressam habet addita inscriptione ΠΟΥΒ ΣΟΥΛΠΙ-KIOΣ, POΥΦ. Vossius.

XXIII. 2 Tert. f. vigilia solvit] Mss. Urs. Pet. And. Leid. prim. 'naves solvit:' quod videri posset e Glossa natum. Solvere enim pro naves solvere sæpius occurrit. Videndum tamen. an plenus Cæsaris stylus non præoptet id addi. Certe aliis locis solet adponere: ut B. C. I. 28, III. 6, 14, 26. et sæpius. Sed, uti hic, ita v. 23. secunda quum solvisset vigilia.' Vide de his ad vII. 85. Amplius addit. Leid. pr. noctis. Sed hoc, sine dubio, Glossema sapit.

4 Id paullo tardius Grac. περί ταῦτα. In Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Edd. Vett. deest. Clark. Cum Clarkio hanc particulam revocavi e Mss. Scal. Leid. primo, Oxon. Petav. aliisque, uti et Edd. Vascos. Stephani,

Gryph. sec. et aliis.

7 Copias armatas] Lovaniensis. Leidens, secundus, item Dorvillii codices cum Editionibus primis, Romana, Mediolanensi et Ven. exhibent turmas armatas. In Leidensi primo vox armatas non comparet, nisi a manu secunda inter versus; et in Ed. Elzevirii editur firmatas. Forsan copias armatas Glossa fuerit τοῦ turmas. 8 Natura, Adeo] Ita Scaliger et

Recentiores: Mss. et Edd. Vett. et Interpres Græc, 'hæc erat natura, atque ita montibus,' &c. Clark. Adeo legas in Mss. Ursini, Cujacii, Scaligeri, Andinis, Leidens, pr. et Oxoniensi: præcedit atque ibi,

Montibus angustis mare continebatur Locum hunc suspectum habet P. Ciacconius, legitque montium angustiis, vel montibus mare continebatur. Sed mutatione nihil est opus; vult enim Cæsar, mare montibus in magnam latitudinem diffusis circumdari, περιέχεσθαι, ut recte Metaphrastes. 'Aditus insulæ esse munitos mirificis molibus' narrat et Cicero ad Attic, l. IV. Epist. 16. Davis. Metaphrastes in sua versione vocis angustis rationem non habuit. Perperam. Nam pari modo montem angustum dixit Tacitus Ann. IV. 47. Idem, cur. sec.

9 Adjici posset Tta vel adici exaratur in Palat, Bongars, tert. Leid. sec. Duk. Dorvill. Pulm. (forsan et Scalig. Oxon. et Andin.) atque Edd. Rom. Med. Ven. et plerisque. Sed Mss. Bongars, pr. sec. Vossiani omnes, Leid. prim. et tertius, Lovan. Egmund. Gottorp, aliæque cum Ed. Incerta, Aldi, Gryphii et aliis habent adigi: quod ob Codicum præstantiam hoc loco præferendum videtur eodem sensu, quo adjici. Ut enim agere telum æque dicitur ac jacere; de quo vide ad c. 17. quidni ita adigere idem erit ac adjicere? Sic etiam 'agere turres,' et 'adigere turres' v. 43. Certe 'adigere telum,' 'ferrum alicui,' 'in pectus' et similia sæpius occurrunt. V. Ovid. Met. v. 70. 78, vi. 27, xii. 324, 453. xv. 562. Justin. 1. 9. in quibus tamen alia quædam ratio. Propius accedit locus in Ibin. 307. 'jaculis moriaris adactis: et Valer. Max. III. 2. § 23. 'Pila hostium corporibus adegisti:' ubi vide etiam soceri notas, II. 21. tamen plerique Mss. quam quo telum adici posset; et 111. 13. 'Neque facile telum adjiciebatur:' et c. 14. 'satis commode tela adjici possent:'

B. Civ. II. 34. 'priusquam telum adjici posset:' ubi Mss. abici. B. Afric. c. 56. 'quo telum adjici,' Mss. abici, 'non posset:' at B. Civ. III. 51. et 56. Mss. constanter dant telum tormentumve adigi; nec non B. Afric. c. 72. 'Cui parti corporis telum adigi possit.' Confusionis caussa est crebra permutatio litterarum c et g. Sic subicere et subigere confunduntur in Lucan, vii. 574.

14 Ut res maritimæ postularent] Legendum ut maritimæ res postulabant. Ordo verborum est a Mstis. Davis. cur. sec.

15 Ut quæ celerem atque instabilem motum haberent] Ob æstus et ventorum inconstantiam. Fr. quidem Hotomannus et P. Ciacconius legunt, ut quoniam celerem, &c. Malo autem exemplo sollicitatur recepta lectio, cum sensus rei sit congruus, et oratio bene Latina. Idem. Reponunt Ciacconius et Hotomannus ut quoniam. merito arguit Vir doctissimus Davisius, sententiam perspicuam turbantes. Si quid conjecturæ judulgendum esset, delerem equidem istud ut, jam tertium in eadem sententia repetitum. Sed sine codicibus nihil mutandum, Clark, Videtur tamen hic turbatum esse: nam in Petaviano post vocem postularent additur verbum adhiberetur. Pro quæ in Mss. meis omnibus, si forsan Oxoniensem excipias, et Edd. vetustis scribitur quam: unde R. Stephanus fecit quia. Singularis est lectio Leidensis secundi quæ quam c. postulabant etiam Hotomannus voluit. Sed rectius forsan hinc legas 'monuitque ut r. m. ratio, maxime' vel ' maximeque ut res maritimæ postulant, quæ quam celerem,' &c. quamvis ut quæ, si in Mss. esset, non damnem. Recte me conjecisse postulant, videtur patere e Mss. in quibus exaratur ratio est. Posset etiam legi uti, sic enim Oxon. rei m. ratio maximeque uti res maritima, qua

c. a. i. m. h. ad n. et ad t. ab iis adm. resectis postularent ut et omnes res.

19 Millia passuum vIII.] Ms. Norv: habet millia passuum VII, quam lectionem secutus est Jul. Celsus vit. Cæs. p. 74. Pro ea in editt, Rom, et Ven. male legitur centum. Vitium a scribente Librario profluxit, qui dictantem non satis audivit. Græens hoc in loco στάδιον έντεῦθεν προέλθων. Mendose quidem, nt apparet: Gothof. tamen Jungermannus se nequiit expedire. Scribendum στάδια ν', hoc est, quinquaginta, qui stadiorum numerus ad millia passuum septem tantum non assurgit. Davis. Bongars. Vossiani, Leidenses, Petav. Lovan. Egmund. Duker. Dorvill. Gottorp, et Ed. Incerta 1473. unanimiter exhibent septem vel vII. quare de co numero non dubitans, vii tantum in textu excudi curavi.

XXIV. 2 Et essedariis Essedum Gallica vox, ut vett. produnt. In glossis veterib. invenio, Adseda sella quadrijugis. An igitur et essedum vox Latina ab assidendo, vel insidendo? Si Servio credimus, in Belgio inventa sunt esseda, unde Maro dixerit Geo. III. 'Belgica vel molli melius feret esseda collo.' Ubi ille, 'Gallicana' inquit 'vehicula. Nam Belga civitas est Galliæ, in qua hujuscemodi vehiculi repertus est usus.' Jornandes c. 2. de rebus Geticis ait, vocem Britannicam esse, quod tantundem fere, ac si Gallicam dicas. Verba ejus sunt: 'Bellum gerunt' (Britanni) 'non tantum equitatu vel pedite, verum bigis, curribusque falcatis: quos more vulgari Esseda vocant,' Fallitur nisi idem est Essedum ac Covinus. Nam Mela, ex quo pleraque hæe Jornandes descripsit, disertim ait: III. 2. 'Dimicant non equitatu modo, aut pedite, verum et bigis et curribus, Gallice armati. Covinos vocant, quorum falcatis axibus utuntur.' Pintianus pro pedite reponebat peditatu, sed frustra, ut vel, silente me, Jornandes arguat. Cæterum sæpe miratus sum, nihil in omnibus hisce commentariis Cæsarem de falcatis curribus Gallorum vel Britannorum dicere. Unde omnino verum credo. quod olim Asinius Pollio dicere solitus, Cæsarem multa mutaturum fuisse. si diutius vixisset. Imprimis cum disertim apud Frontinum II. 3. Strategem. legam: 'C. Cæsar Gallorum falcatas quadrigas eadem ratione palis defixis excepit, inhibuitque.' Hæc autem ex Ephemeridibus Cæsaris hausta vix ambigo. Vossius.

7 Onere armorum pressis] Mss. et Vett. Edd. oppressis. Quod et elegantius. Clark. Bene hoc observat Clarkius: obpressis exaratum est in omnibus meis, aliorumque. Quare reduxi, et reposui armorum onere e Leid. primo. Quod concinnius.

8 De navibus desiliendum] Editt. nuperæ præpositionem omittunt, quam reducendam censuimus, cum in Mss. et veteribus impressis compareat. Sic Cicero pro Milone c. 10. 'Hic de rheda, rejecta penula, desiliisset.' Davis. Ursini hæc culpa est, qui monuit, a Cod. suo exsulare de; uti abest quoque a Scaligeri Msto; qui ideo ejecit; in Leid. pr. est cum. Ceteri retinent rectius e Juliano stylo: exequis desiliunt Cap. sec. ex navi c. seq. ubi itidem Leid. pr. de navi.

Et fluctibus cons.] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Edd. Vett. et in fluctibus: quod magis Latinum. Græcus è ν $\tau \hat{\varphi}$ $\hat{\varphi} \hat{\varphi}$. Crediderim equidem in Scaligerana Editione errore typographico omissam præpositionem. Quam secuti sunt recentiores. Clurk. Carrariensis Cod. auctoritati, cui adstipulatur Duker. ejecit Scaliger $\tau \delta$ in. Sed nostri omnes etiam servant; quocirca revocavi præpositionem hic quoque.

13 Non eadem alacritate] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Interpres Græcus et Editt. Vett. Scaliger et Recentiores, non omnes eadem alacritate. Quod illorum assumentum esse puto, qui ne Cæsar suorum fortitudinem narrando minuisse videretur, verebantur. Clark. Omnes Scaliger e suo Codice videtur addidisse. Eamque vocem agnoscit Oxoniensis; forsan etiam Petav. et Cujac. sed in ceteris Mss. non comparet. Delendum ego quoque suspicor. Statim Mstorum jussu consuerant rursus edidi tantum non omnium, et Edd. primarum. Vide ad 1. 43. In Vossiano primo solo vidi consueverant.

14 Utebantur | Non male. Sæpissime ita idem verbum repetit Cæsar, et male rò uti delere tentat Ciaccon. At in Oxon. Codice non minus eleganter hic scribitur nitebantur. Vide VII. 63. B. Civ. I. 35. 'Tamen virtute et patientia nitebantur.' Valer. Max. III. 2. 23. 'Summo studio ad id capiendum niteretur:' ubi vide Vorst. Idem c. 8. 66. forum summo studio nitebatur.' Infra B. Alex. c. 20. 'animo nixi.' B. Civ. II. 6. 'Celeritate navis enisus est.' Mss. multi usus. Eadem confusio B. Civ. III. 43. 'Auctoritate niti;' et c. 35. 'vi nitebatur.' Idem reponit Ciacconius in B. Alex. c. 58. Eadem varietas in Nep. Phoc. c. 3. 'Insidiis niterentur' apud nostrum quoque B. G. 1. 13. Contra in Apul. Met. l. 111. p. 43. scribendum auctoritate Ms. a me consulti violentia utitur non nititur: ut vidit jam olim e conjectura Sciopp, susp. Lect. 111, 16.

XXV. 1 Animadvertit] Membranæ Andinæ et Oxonienses optime animum advertit: ut edidi. Vide ad 1.24.

2 Et motus ad usum expeditior] Pro ἡ χρεία πρὸς τὴν κίνησιν ταχύτερα. Simile illud, 'Dare classibus Austros.' Sic Hirtius principio libri de bello Africano: 'Tabernaculum secundum litus ipsum constituit, ut prope fluctus verberaret.' Eodem modo I. de bello Civili: 'Naves factæ subito ex humida materia non eundem usum celeritatis habebant.' Vossius. Frus-

tra est P. Ciacconius, qui legendum conjicit usus ad motum expeditior; est enim Hypallage, cujus non rara sunt exempla apud optimos auctores. Corn. Severus in Ætna vs. 55. 'Removet caligine mundum,' boc est, removet caliginem e mundo. Sic et vs. 226. habemus in editt. antiquis 'Capitique attollere cœlum,' cum Jos. Scaliger., eumque secutus nuperus editor, perperam reposuerint caput atque attollere cælo, quod hanc figuram in animum non revocarent. Eodem plane modo Silius Italicus x. 204, dixit 'Sublatum pulvere campum Vulturnus rotat,' pro eo, quod est, pulverem sublatum campo. Davis. Ineptissime Ciacconius legendum contendit, (et usus ad motum expeditior.) Nec quicquam felicius Viri Doctissimi Vossius et Davisius, qui veram lectionem tuentur, sed Hypallagen esse aiunt, pro eo, quod dici potuisset, usus ad Motum expeditior. Quasi vero aut Usus recte dici posset expeditus, Græc. ταχύτερα; aut, Motus ad usum expeditior, non esset maxime naturalis et rerum et verborum ordo. Profecto, quas constructiones ex bonis Auctoribus ad Hypallagen referre solent Grammatici, eæ aut ex corruptis fere sunt Codicibus, aut ex sinceris male intellectæ. Et ridiculus prorsus est Vossius in eo, quem ex Hirtio ad hanc rem citat, loco: ubi, cum ait Hirtius, 'Tabernaculum secundum littus ipsum constituit, ut prope fluctus verberaret;' istud fluctus ita plurali numero construit Vir doctus, ut, absurdissima Hypallage, tabernaculum scilicet verberare dicatur fluctus marinos. Clark, Lycophron vs. 105. Στεββάν ένοπλίσουσιν ἀλέναις πλάτην. Ubi Tzetzes, 'Αντιστρόφως είπεν άντι του τὰς χείρας ένοπλίσουσιν ταις στερραίς κώπαις. In Casare tamen, ut observavit Cl. Clarkius, naturalis est et rerum et verborum ordo, ut fallantur ii, qui vel mutationem tentarunt, vel Hypaliagen somniarunt. Davis. cur. sec. Rectius

Hypallagen statueres in Hirtii verbis B. Alex. c. 28. 'Variis generum munitionibus:' si ab optimis Codicibus stare licet. Non temere tamen ea videtur admittenda, ut et alibi monui; præsertim apud Historicos; quamvis sciam, aliter videri viris quibusdam doctis.

9 Atque] Sic Mss. et Editt. Vett. Meliusque convenit, quam quod Scaliger et recentiores reposuerunt, At. Clark. At scriptum est in Cujac. Scalig. Oxon. et Leid. primo, atque Edd. Aldi, Gryphii, Stephani aliisque. Prætuli tamen ego quoque, quod ceteri exhibent Mss. et Edd. primæ atque. Ursini Codd. ac, ipso probante. Eadem variatio v. 3. 7. bis 23. B. Civ. II. 29. B. Afric. 18. Quod sæpe male in atqui mutatur. Consule Miscell. Observ. vol. IV. p. 126. Cic. pro Arch. c. 7. Terent. And. 1. 3. 20. Ad. III. 3. 28. &c.

12 Milites] Non damno. Præpono tamen lectionem Mstorum Cujac. Scalig. Oxon. Leidens. primi, Fulviani, et Aicardi cum Edd. Vascos. Gryphii, Stradæ, Stephani aliisque, Commilitones. Hoc nomen Aquilifero convenientius, et ad persuadendum militibus multo aptius est: quare et ipsi Imperatores, Alexander, Cæsar, &c. ea Commilitonum voce non abstinuerunt. Neque aliter hic loci Celsus, et Metaphrastes.

16 Ne tantum dedecus admitterctur] Aquila nimirum prodita, quod maximæ ignominiæ ducebatur. Vide J. Lipsium Mil. Rom. lib. 1v. Dial. 5, Davis.

18 Alii ex proximis navibus] Sic recentiores ex conjectura Fr. Hotomanni. In Manuscriptis autem et antiquitus cusis legimus ex proximis primis, vel ex primis proximis navibus, ut forte sit scribendum ex primæ proximis aut ex proximis primæ, navi videlicet, ex qua milites jam desilierant. Davis. Ex proximis primis navibus, Sic Mss. et Editt, Vett. Quod

cum non intelligeret Hotomannus, vocem primis ejecit. Quem secuti sunt Scaliger et recentiores omnes. Davisius, aliquanto propior vero, conjecit legendum, ex proximis primæ. Sed nihil opus. Sententia enim perspicua est; ex navibus, quæ proximæ essent primis: vel, ex aliis navibus in primo ordine proximis: proximis nimirum ei navi, e qua desilierat Aquilifer; in primo autem ordine, scilicet eo in ordine, qui erat earum, quæ ante cæteras essent littori appulsæ. Clark. Etiam Mss. mei omnes ad unum; sed in iis, uti nec in Edd. Vett. non comparet τδ alii. Quod ab Aldo primum intrusum credo, quem tamen non secutus est R. Stephanus. Pro ea voce alii inseruerunt nostri, ut est in Mss. Duker, Dorvill. At in Edd. Rom. Meet Leid, sec. diol, et Ven, habetur nostri cum ex primis proximis consp. In Florentina vero nostri proximis ex primis, &c. unde scribendum conjecit Brutus nostri proximi ex primis. Mihi non dubium est, et alii et nostri esse Glossatorum; nec placet tamen proximis primis: quamvis Mstos sequens ita exhibuerim. An scripsit Auctor hos item ex proximis navibus primi qui conspexissent? vel etiam primi quum, sensu codem : sed prius malim. Græcus solummodo habet οἱ ἐκ τῶν ἐγγὺς νεών κατανοήσαντες. Qui ejecerunt 7ò primis, natum certo crediderunt e varia lectione. An maximis? de quarum vocum variatione egi ad p. 1038. Cl. Burm. ad Suet. Claud. c. 33. Sed magis inclino, ut unam harum vocum Glossam censeam. Sic vi. 25. Mss. audisse, adisse. Plura vide ad p. 1063. octingentis octoginta: p. 1075. transjectum, transmissum.

acriter] Hoc in prœlio fortissime se gessit, et egregia facinora præstitit M. Scæva, ob quæ Centurionatus honore illum auxit Imperator; cujus tamen benignitas modum excessisse

mihi quidem non videretur, si ea litteris consignasset. Historiam vide apud Val. Maximum 111. 2. et Jul. Celsum vit. Cæs. p. 75. Davis.

8 In aversos] Vulgo, in universos. Codex Ursini habet, in adversos. Unde felix Ciacconii conjectura, in aversos. Clark. Si aversi essent Romani, non tantum pedem retulisse, sed turpiter terga dedisse debuerunt: quod hic loci de suis militibus fassum fuisse Cæsarem non est credibile: εἰς σύμπαντας etiam Græcus.

9 Animadvertisset] Petav. advertisset eleganter quidem, sed sollemni variatione. Vide ad Frontin. 1. 5. § 16. 11. § 7. Infra vii. 45. viii. 16. et alibi. At Codd. Andinus et Oxonrursus animum advertisset: ut rescripsi

etiam cap. præcedenti.

12 Simul in arido constiterunt] Ita Mss. et veteres impressi: recentiores autem simul atque in arido constiterunt. Sed a Codd, perperam abiere. Auctor de Bell. Hisp. c. 36, 'Ad quem simul nuncius allatus est, confestim sequi coepit.' Curtius III. 11. 4. 'Tela-simul erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur.' et ejusdem vi. 3, 9, Davis, in arido constiterunt. Ita optime ex Mss. et Editt. Vett. restituit Davisius. Scaliger et Recentiores, ex Librariorum imperitorum emendatione, simul atque in arido constiterunt, Clark. Atque comparet jam in Edd. Ven. 1517. Aldi, Plantini, aliisque, perperam. B. Civ. 1. 30. ' simul ad se mitti audierunt.' Male Brutus 'simul atque.' Eadem varietas B. Civ. 111. 26. B. Afric. c. 35. 'simul ad eum sunt adducti.' Adi viros laudatos ab Erud. Arntzenio ad Aurel. Vict. Epit. c. 10. 'Simul imperium accepit,' et quæ notantur ad Frontin. II. 3. § 14, 'Simul ad pedites ventum esset.' Hinc emendandus quoque Apul. Metam. l. II. p. 23. Ed. Pric. ' Nam simul quemquam conspexerit.' Sic enim Mss. et Edd.

Vett. Colvius, et seqq. ediderunt cum. l. IV. p. 65. 'simul eum prostratum despexit.'

XXVII. 2 Ad Casarem legatos de pace miserunt] Legati, quos miserunt, erant Morini, Britannis amicitia juncti. Vide Dionem l. XXXIX. p. 114. Davis.

3 Sese facturos] Deest in Mss. sese Al. facturos. Al. facturos esse. Clark, Vulgatum servant Cujac. Scal. Leid. pr. et Oxon. Ceteri cum Edd. primis facturos esse.

7 Imperatoris mandata perferret | Plerique Mss. et omnes impressi usque ad Manucianam editionem exhibent Oratoris modo Cæsaris mandata perferret; sed probe se habet lectio vulgata. Oratorem enim pro legato nuspiam usurpavit Cæsar, præterquam quod duæ primæ voces Glossam olent. Davis. Mss. et Editt. Oratoris modo, Cæsaris mandata deferret. Quod. ut recte observat Davisius, glossam olet. Scaliger et recentiores, perferret. Clark. Imperatoris mandata, ut vulgo editur, in solis Andino et Oxoniensi Mss. reperias. Ceteri Mss. omnes consentiunt cum olim Editis, uti et Metaphrastes Græcus τοῦ Καίσαρος έντάλματα ώς πρέσβυν. Quod nimis temere non damnandum videtur: cum antiquissimi servent Codd. Oratoris modo addere potuit Cæsar; ut eo clarius pateret, jus gentium ab Britannis in eo vinciendo violatum fuisse; quod nefas et in Ariovisto reprehendit auctor 1. 43. Immo miratur Gruterus, eam lectionem cuiquam mortalium sordere potuisse præ altera plane, ut ait, inepta Imperatoris mandata. Male autem Clarkius perferret credit a Scaligero ortum. Nam et Aldus, Stephanus, Gryphius aliique sic ediderunt, et exstat in Scalig. And, Leid. pr. Oxon. ac Cujac, et Ursini Codd, qua propter iterata mutatione non opus fuit. Utrumque jungit B. Civ. 1. 9. ' Per quos ea, quæ vellet, ad eum perferrentur, petit ab ntroque, quoniam Pompeii mandata ad se detulerint.' Fama ad eum perlata.' v. 39. Vide et B. Civ. 11. 27. Quid sit perferre patet ibid. ex c. 40. 'Mittuntur a Cicerone litteræ, magnis propositis præmiis, si pertulissent.' Nep. Paus. c. 4. 'si epistolam pertulisset.' Eadem variatio v. 45. Apul. l. vi. p. 22. 'Veneream pertulit legationem :' Minus bene Wouw. et Pric. protulit.

17 Convenere-commendarunt | Mss. et Edd. Vett. convenire et commendare cæperunt. Clark. Convenerunt Ed. R. Steph. et Ms. Scal. Vulgatis adstipulatur Oxoniensis, ut videtur: quia nihil ex eo adnotatum est. Ceteri omnes et Edd. primæ convenere vel conveniunt et commendare conerunt. Ursinus reperit in suis esse infinitivum sine τφ cæperunt, historicorum more. Sed credo in notis errasse, et vocem caperunt omisisse librarios. Aliter et jusserunt posset subintelligi. Revocavi ego, quod plurimi et antiquissimi dant Codices: nisi quod convenere cum multis retinuerim, aptissimo, ni fallor, sensu.

xxvIII. 1 Pace firmata] Licet hoc per se non damnem, excudendum tamen fuit, quod ostentant Mss. Jam vero Bongars. Leidenses, Vossiani, Lovan. Egmund. Scalig. et tres alii cum Mss. Carrar, et Brantii ac Ed. Incerta habent p. confirmata.

9 Dejicerentur] Proba vox. Dejicitur, qui deorsum impellitur. Male Ciacconius rejicerentur legebat. Nam Cæsar ut rationem hujus vocabuli ostendat, ipse paullo ante ait, 'ad inferiorem insulæ partem.' Vossius. Andin. et Oxon. e Glossa dissiparentur. Deferri ait c. 36. et v. 8.

XXIX. 1 Quæ dies] Hoc rursus intrusum est ab recentioribus. In Ms. Oxon, item Ed, Ald, Steph. Gryph. aliisque uon comparet dies. Sed Mss. tantum non omn. et Edd. primæ exhibent qui. Quod idcirco reposui. Sic B. Civ. 111. 22. 'jussu Pompeii,

quæ mandata,' &c. Sallust. B. Jug. c. 36. 'ante comitia, quod tempus :' ubi V. Cort. Sic legendum omnino. Horat. Od. rv. 11. 14. 'Idus tibi sunt agendæ, Qui dies,' &c.

2 Maritimos æstus maximos—nostrisque id erat incognitum] Maximi fiunt æstus, cum Luna est plena, quia subjecta spatia magis premit, propterea quod tum sit in Perigeio: cum autem Romani Mare Mediterraneum navigabant, quod in plerisque locis æstum non patitur, ob causas, quas dicet Joan, Clericus Phys. 11. 8. 20. facile fieri potuit, ut æstuum rationem ignorarent. Davis.

5 Complebat] Mss. et Edd. Vett. compleverat. Quæ lectio æque ferri potest. Clark. Inperfectum servant de more Mss. Cuj. And. Scal. Oxon. et Leid. pr. Ceteri compleverat; nisi quod in Carr. complerat, et in Petav.

complexerat.

13 Hiemare] Scaligeri Cod. et Leid.
primus hiemari. Quod rectum esse suspicor, ut navigari c. 31. hibernari hoc loco Celsus. Veniri e Mss. vt. 36. ubi plura. Concurritur c. 79. at plerique concurrunt. Adde ad c. 85. contendi.

XXX. 1 Post prælium] Mss. Cuj. Scal. And. Oxon. Leid. pr. et Edd. R. Stephani ac Gryphii p. prælium factum. Optime: millies, ut ita dicam, jungit Cæsar prælium factum, et facto prælio. B. Civ. 111. 72. 'Non ex concursu acri facto, non prælio,' &c. Nec obstat sequens facienda. Nam hæc ipsa verbi repetitio, Cæsari familiaris, omissionis caussa fuit librariis. V. ad 1. 44. eaque singulis fere paginis in Cæsare occurrit.

2 Ad ea, quæ jusserat Cæsar, facienda convenerant] Pulchra Manutii emendatio. Mss. et Vett. Editt. ad Cæsarem convenerant. Græcus Interpr. rectius οἱ πρόσθεν τὰ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προσταχθησόμενὰ σφισι ποιήσειν ὁμολογήσαντες. Clark. Antea vulgatæ lectioni adstipulantur plerique Mss. et ipse auctor

c. 28. 'principesque undique convenere, et se commendare cœperunt.' Dubitat autem Hotomannus, an Manutius ex ingenio, an ex libro vetere hanc emendationem hauserit. Sciendum igitur, e Mss. esse prolatum. Nam habent ita iidem Codices, qui et post prœlium factum servarunt.

7 Optimum factul Vossian, pr. Leid. pr. Oxon. ut et Voss, sec, ac Leid, tert. Item tres Duker, scilicet, Egmund, et Gottorp, a manu prima, et Ed. Incerta exhibent optimum factum. Quomodo multi viri docti passim scribere amant. Vide Colvium et Pricæum ad Apulei, l. 1. p. 8. Ed. Colv. 'Optimum itaque factum visum est.' Mss. tamen plerique et Edd. Vett. factu. Item Wassium et Cortium ad Sallust. B. Cat. c. 14. et 32. 'Optimum factum credens, exercitum augere.' Supra 1. 3. et vii. 64. ' perfacile factu esse,' in aliis est facto; in aliis factum: et Hirt. B. Alex. c. 30. et c. 42. 'difficile factu.' In nonnullis factum. B. Afric. c. 48. 'facile intellectum' Mss. plerique; sed ibi alium sensum etiam admittit.

9 Reditu interclusis Imo aditu inquit Hotomannus. Quod perperam dictum: nam Cæsar ait putasse Britannos, si Cæsarem cum suis delere potuissent, aut reditu in Galliam intercludere, nullos posthac Romanos in insulam transjecturos fuisse, metu eorum quæ Cæsari accidissent. Hæc scripseram, cum forte incidi in locum Roberti Titii, ubi hanc Hotomanni sententiam damnat, et merito quidem, sed tanta malignitate, ut, quantum bona observatione laudis, tantum impotentia animi reprehensionis meritus sit. Vossius.

XXXI. 4 Ex eventu navium suarum]
Ex eo, quod evenerat navibus suis.
Sic Valerius Maximus 1. 6. Exempl.
ext. 1. 'Quo genere monstri tanti
apparatus significatus est eventus.'
Ultimam vocem P. Ciacconius frustra
delendam censet: nam et sic apud

Curtium IV. 5. 18. Amphoterus et Hegelochus suas copias vocant, quæ corum fidei erant commissæ. Daris. Hirtius B. G. vIII. 21. 'Quæ Bellovacorum speculabantur eventum.' Similiter Livius VII. 9. ' Duorum eventum' dixit. Idem XXXIII. 48. 'Ita Africa Hannibal excessit, sæpius patriæ, quam suorum eventus miseratus.' Ibi J. Fr. Gronovius reponit suos eventus: malim sugrum rerum eventus, quod Mstorum lectioni propius accedit. Idem, cur. sec. 'exitus fortunarum' vii. 77. Immo B. Civ. 11. 5. ' suarum omnium fortunarum eventum' ait.

XXXII. 3 Pars hominum in agris remaneret] Non Romanos intelligit, sed Britannos. Expressit Metaphrastes, qui habet μέρους τῶν Βρεταννῶν ἔτι ἐν τοῖς ἀγροῖς μενόντων, quo modo dilucidior multo et clarior est oratio. Davis.

10 Duas in stationem succedere | Mss. omnes tam aliorum, quam mei et Edd. usque ad Scaligeranam duas ex reliquis, vel ex rel. duas : quas voces contra perspicuitatem Cæsaris, ob repetitionem vocis reliquas sine dubio, temere ejecit vir summus. Nihil frequentius hac copia in nostro auctore ubivis occurrit. V. ad I. 44. quare revocavi. Immo addidissem pene cohortes; quod itidem est in Mss, et Edd. primis. Sed inhibuerunt me Codd. Scal. Leid. pr. Oxon, et alii forsan, a quibus abest quoque.

18 Paucis interfectis] Aliter Dion hæc refert. Δεξάμενοι δὲ (Βρεταννοί) τινὰς ὡς καὶ ἐς φιλίαν χώραν σφῶν πρὸς κομιδὴν τῶν ἐπιτηδείων πεμφθέντας, αὐτούς τε πλὴν ὀλίγων πάντας ἔφθειραν. Vide l. xxxix. p. 115. A. Davis.

**EXXIII. 6 Îta se collocant] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, ita currus collocant. Quod idem est. Quare nihil opus est Hotomanni conjectura, qui reponit, Ita se et currus collocant. Ad suos ad Aurigas curribus suis insidentes. Clark. Quis primus sé ediderit, certum mihi non est. Hoc

scio, ita scribi in solis Mss. Andino et Oxon, qui tamen hic tantæ non sunt auctoritatis, uti ceterorum inmenso numero codicum lectionem currus, damnare possim, quam etiam secuti sunt Editores Prisci. Cursus Scal. et Leid, pr. Vix dubium mihi est, quin scripserit auctor curru se conlocant. Paullo ante reposui, Mss. omnibus et sensu ipso flagitante cum Edd. primis paullatim ex pr. Vulgatum paullum e contractione natum est: ex pro e habent etiam Bong. prim. Lovan. Egmund, multique alii. - In Addendis subjicit Oudendorp. : Non respuo nunc se et currus c. licet non obstet singularis numerus curru. Vide ad p. 220. B. Civ. 1. 57. sub oculis domini suam probare operam studebant.' B. Alex. c. 20. 'Expeditas ad anchoram naves:' ubi Edd. aliæ anchoras,

7 Ad suos receptum habeant] Minime necessum est, Fr. Hotomanno adsentiamur, qui legit ad cos: illi enim, quæ vox antecessit, sunt ii, qui ex essedis desiliunt, et pedibus præliantur. Davis.

XXXIV. 4 Ad lacessendum hostem, et committendum prælium Hostem nesciunt Carrar. Voss. Egmond, locumque sic exhibent 'ad lacessendum et ad committendum prælium.' Cum iis faciunt Norvic. Gottorp. et Lovan. nisi quod non compareat geminata præpositio. Ac hostem addidisse videntur Librarii, quod φράσιν non intelligerent. Livius xxxIII. 7. 'Principio a paucis procurrentibus lacessita pugna est.' Lucanus IV. 720. 'Mittitur, exigua qui prælia prima lacessat. Eliciatque mann.' Vide Virgilium Æn. v. 429. xi. 253. et Statium Theb. 1. 413. Davis. cur. sec. Optime Davisius in sec. curis hanc adnotavit observationem : nam etiam Bongarsianus prim. Leidenses et Vossiani omnes, item Duker, et Dorvill. cum Edd. Romana, Mediol. Veneta atque Incerta non agnoscunt 70 hostem; sed

quidem repetunt præpositionem ad. Lacessere pugnam elegans est locutio, de qua egi ad Lucan. III. 553. 'Sed Graiis habiles pugnamque lacessere pinus.' Et ita Ms. Taurin. apud Stat. XI. 158. 'privamque lacessere pugnam.' Alibi noster dicit 'commovere prælium' I. 23. ac 'prælii sollicitationes' II. 8. quibus locis vide plura. Deinceps Juliano stylo egregie convenit præpositionis geminatio; de qua adi ad I. 44. et III. 1. v. 31. in f. vII. 32.

XXXV. 2 Ut si] Bongars. primus, Voss. prim. Petav. Lovan. Egmund. aliique sex cum Ed. Incerta et. Forsan non male. Vide ad 11. 10. 'Constituerunt optimum esse,' &c. 'et convenirent.'

3 Equites circiter XXX Hotomannus ait ccc, et errorem credit ortum ex 300, pro quo librarius scripserit 30. Sed non arbitror ipsum Hotomannum putasse in ullo alicujus autoritatis vel antiquitatis codice tales numerorum notas reperiri, qualibus vulgo utimur. Nullus adeo imperitus, qui nesciat notas eas a Gothis et Vandalis in Hispaniam illatas. sius. Memoria lapsus est vir eruditus: Hispani enim non a Gothis et Vandalis, sed a Mauris barbaras hasce numerorum notas accepisse dicuntur. Vide Jos. Scaligeri Epist. ccxxIII. p. 435. ed. Francof. et G. J. Vossium de Scient. Math. c. 8. & 6. et 7. Is. tamen Vossius ad Melæ 1. 12. docet cifras has, quibus jam utimur, non ab Indis aut Arabibus fluxisse, sed antiquissimis et Romanis fuisse cognitas. Utcunque vero hæc res se habeat, non necessaria est Hotomanni conjectura, ut apparet ex Hirtii B. Afric. c. 6. Davis.

9 Ædificiis adflictis incensisque] Vulgo ædificiis incensis: sed lectionem, quam exhibuimus, in Codice Andino reperit vir summus J. F. Gronovius, eamque pluribus confirmat Obs. Iv. 8. p. 110. seq. Idem. Errat Cl. Da-

visius, et cum eo Clarkius, putantes, magnum Gronovium ex Mss. Andino legere 'ædificiis adflictis incensisque.' Nequaquam, sed pro adificiis incensis in illo invenit et probavit optime addictis incensisque scil. omnibus tam vicis, et frumentis, quam ædificiis, ut alibi sæpins loquitur auctor. Consule, quæso, Observat. ejus: neque aliter restat in Oxoniensi: quare delevi vò adificiis, quæ vox pro altera adflictis in plurimos Mss, inrepsit, De verbo adfligere eo sensu pro sternere, evertere, plura vide apud Celeb. Drakenb, ad Silium 1, 674, B. Civ. III. 27. 'tempestas adflixit naves,' 'Adflicta urbs' pro eversa Valerio Maximo v. 1. § 4.

XXXVI. 5 Hiemi navigationem subjiciendam] In plerisque Codd. 'hiemis navigationem subeundam.' Sed verior est vulgata lectio. Clark. Sic recte Ursinus et Hotomannus e suis Codd. restituerunt; iisque adstipulantur mei præter aliquot recentiores. Ita enim exhibent Cujac. Bongars. pr. et sec. Petav. (nisi quod in eo sit a m. pr. hieme) Andin. Oxon. Scalig. Leid. prim. Egmond. &c. In Voss. pr. et sec. hiemis n. subiciendam. In tertio ac Gottorp. hiemi n. subeundam.

8 Ex his] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Edit. Rom. Sed ex his. Clark. Ex Petav. Norvic. Gottorp. Voss. Lovan. et Egmond. lege 'sed ex iis onerariæ 11. eosdem, quos reliquæ, portus capere non potuerunt, et paulo infra delatæ sunt.' Davis. cur. sec. Uti scribendum ex illis Mss. voluit Davisius, sic olim ante Aldum fuit editum, et confirmatur a meis, si forte unum alterumve excipias: immo et Vascosanus, Stephanus, aliique ac recentiores Amstel, et Lugdun, ita exhibuerunt: nisi quod eosdem portus junxerint ultimi. Aldus et reliqui fere Ex his o. 11 e. p. q. r. c. n. p. Sed, &c. Ceterum pro relique. in Bong. pr. Voss. pr. sec. Egmund. et Leid, tert, est reliqui. Ut ad nautas per Synthesin eleganter referatur, de quo vide ad III. 9. ac Cl. Burm. ad Ovid. Met. r. 160. Et ita clare B. Civ. III. 24. 'Quadriremes v misit: quæ, quum adpropinquasent, nostri refugerunt; illi incitati,' &c. III. 87. 'Copiæ,' &c. 'et plerique' e Mss. Adde B. Alex. c. 2. 'Cohortes' et 'obportuni.' In Ed. Incerta 'reliquis.'

XXXVII. 10 Amplius horis Præfero, anod exstat in Lovan, et Dorvill, codicibus ac Editionibus primis Romana, Mediol, et Veneta, horas. Sic enim, subintellecto quam, cum aliis loqui non raro amat Cæsar. Vide ad viti. 10. Adde Davis, ad Hirt. B. Afric. c. 45. et Viros doctos ad Vell. II. 1. Sic 'longius milia vIII' v. 53, ubi in aliis milibus perperam. Sed tamen T. 15. 'Amplius v millibus passuum interesset:' et alibi. vIII. 16. ' Non amplius patentem passibus mille.' Sed Ms. Leid. pr. passus. B. Civ. 1. 82, 'non amplius II milibus distabant:' et ita in plerisque Mss. Hirtii loco indicato 'amplius xxxvi annis.'

XXXVIII. 4 Quo perfugio s. a. fuerant usi, &c.] Vehementer hic turbant

veteres libri. Nam primo vox perfugio non adparet in Bongars, pr. sec. Pet. Gott. a m. pr. Egmund. Lovan, Duk. Dorvill, et tribus aliis. atque Edd. Rom. Mediol. Veneta et Incerta. In Vossiano primo etiam non est, sed vacuum relictum est spatinm. Dein perfuerant Bongars. prim, sec. Voss. pr. sec. semper fuerant Lovan, et sex alii cum jisdem Editis: erant usi Cuiac. et Leidens. primus. Tandem omnes fere exsulant a Cujac. Scalig. Oxon. et Leid. primo, sed agnoscunt eas voces Celsus quoque et Gr. Iidem scripti retinent venerunt. At ceteri omnes et Edd. primæ pervenerunt sollemni variatione. Quid hinc extricandum sit, videant acutiores. An per superiorem annum fuerant usi? Vide ad VI. 36. ' per omnes superiores dies:' an latet verbum perfugerant vel superfuerant? Mihi non liquet. Tota periodus salvo sensu abesse poterat; quare uncis inclusi.

10 In Belgis] Aut potius cum Cluverio Germ. Antiq. 11. 2. 'in Belgio,' id est, Bellovacis. Vide ibid. et sæpius infra.

DE BELLO GALLICO.

LIB. V.

CAP. I. 2 Instituerat] Mss. plerique, et Edd. Vett. consueverat. Græcus εἰώθει. Clark. Scilicet instituerat ex Ursini Codice receptum est, qui tamen pro varia lectione adscriptum habebat consueverat: neque aliter exstabat in Scaligerano. Sæpe Cæsar 'instituit agere' adhibet; quotannis vero insti-

tuere mira est locutio. Quare reposui, non quidem consueverat, quod ante Ursinum vulgo editum, sed consuerat; ut servatur in Ms. Brantii, meisque Codicibus quindecim et Ed. Incerta. Vide ad 1. 43. Ceteri consueverat. Nisi velles quotannis jungere potius τῷ faccre. Instituere ex-

Delph. et Var. Clas.

Cæsar

3 Y

ponit per solere Vossius ad vi. 44. 'Ut instituerat, in Italiam ad conventus agendos profectus est:' qui locus hunc maxime confirmaret, nisi plurimi Codices aliud juberent.

6 Subductionesque, paullo] Ms. Reg. et Edit. Rom. subductiores, paulloque, &c. Clark. Sic etiam Lovan. Leid. sec. et Edd. Med. Ven. sed Carr. Palat. Gott. et Voss. tert. subductioresque: unde nata est altera inepta lectio. Humiliores fecit naves Casar, ui facilius subduci et in arido collocari possent: si quid esset mutandum, rescribi placeret subductionisque, quod in aliis esse notavit Ciacconius. Substrictiores, paulloque Vascos, subductiones navium hoc sensu apud Vitruvium quoque occurrere ut c. 11. et passim verbum subducere, jam in Lexicis observatum est. Adde hic Hotomannum.

7 Nostro Mari] Ita Mediterraneum vocabant Romani. Pomponius Mela I. 1. post descriptum illud mare, 'Id omne,' inquit, 'qua venit, quaque dispergitur, uno vocabulo nostrum mare dicitur.' Vide et 111. 1. Davis. In n. m. Sic Mss. et Editt. Vett. Scaliger et recentiores omittunt in. Sunt qui legant, in reliquis utimur maribus. Sed hæc ex sequentibus in alienum locum transcripta. Clark. Etiam mei omnes agnoscunt præpositionem; quare reponi eam curavi.

9 Minus magnos] Sic ex v. c. restituit Gabr. Faërnus, et ita exhibent Ms. Norv. et editt. Rom. Ald. cum aliis nonnullis: pleræque enim magis magnos repræsentant, unde Hadr. Valesius in Valesianis p. 178. legendum conjecit maris magnos; sed ita loqui non solitus est Cæsar, et lectionem, quam retinuimus, res ipsa postulat. Davis. Codd. nonnulli magis magnos perperam. Clark. Magis comparet in solis Andino et Oxoniensi: ceteri omnes cum Edd. primis minus; ut ipsa ratio et experientia, judice etiam Grutero, legi jubent.

Ex præcedenti magis inrepsit et huc loci. Confunduntur hæ voces quoque vii. 53.

11 In reliquis utimur maribus Sic recte Ursinus et Hotomannus e Mss. ac Prisciano vII. 70. Ed. Puts. seribendum esse docuerunt. Nec secus exstat in Mss. aliorum et meis quindecim, et Edd, prioribus, Gryphius et alii exhibuerunt in alio muri uti adsueverant: quod habetur quoque in Andino et Oxon, male tamen, respectu vov mari: cum Priscianus expresse hunc citet locum, ut ostendat, probum esse to maribus. Quare vide, num præstet bona lectio, mihi certe valde adridet, quam servarunt Mss. Cujacianus, Scaliger. et Leidensis primus. q. q. in reliquis maribus uti adsueverant. Utuntur Ed. Bernaldi.

12 Omnes actuarias] Naves actuariae celeritate præstabant, et velis simul ac remis agebantur. Vide Isidorum Hispalensem XIX. 1. De iis fuse Joan. Schefferus Mil. Nav. 11. 11. p. 81. seqq. Davis.

13 Qua sunt usui ad armandas naves] Funibus reliquoque apparatu instruendas. Vide not. ad B. G. III. 14. Spartum præcipue intelligit, cujus mirificum esse in Hispania proventum docebunt Strabo Geogr. l. III. p. 160. B. et Plinius H. N. XIX. 11. Idem.

20 Demonstrant] Malit Ciacconius demonstrent, ut $\tau \hat{\varphi}$ doceant respondeat. Sed vide notata ad Frontin. Præf. 1. III. et supra ad II. 10. ac vII. 35. Adde B. Civ. I. 80. Gruterus vellet delere, ut et seq. demonstrat. Sed consule dicta ad I. 43.

21 Accepta oratione] Adsentior Hadr. Valesio, qui in Vales. p. 178. legit accepta ratione, id est, satisfactione, excusatione. Quod et Ursino ante eum in mentem venerat, cui Hotomannus temere refragatur. Davis. Ursinus et Valesius conjiciunt legendum, accepta ratione corum.

Quibus adsentitur Davisius. Sed nihil opus. Græcus, ἀκούσας αὐτῶν. Mss. plerique, Percepta oratione, &c. Clark. Fulv. Ursinus et Hadr. Valesius in Vales. p. 178. legunt accepta ratione eorum. Æquius autem est, ut cum Petay, Norvic. Bongars. tribus, Gottorp, Voss, et Egmond. reponas percepta oratione eorum. Davis. cur. sec. Non conject ita Ursinus, sed in veteri libro scriptum reperit; quod et ego inveni in Scalig. et Leid. primo. Non adeo male, si ejicias cum quibusdam Mss. rationibus. Sed non opus: si enim audivit orationem, etiam rationem accepit, nisi participium accepta velis capere cum Ciacconio eo sensu, quo Cæsar sæpe dicit accipere satisfactionem: id est, eorum ratione contentum esse 'accipere jusjurandum' B. Civ. III. 28. Nam accepta exstat in Cujac. Scal. Oxon. et Leid. pr. Reliqui codices mei cum aliorum Mstis et Edd. priscis percepta; quod tamen Hotomanno non magis placuit, quam alterum ratione. Præcepta est in Palat. Ego quoque nil temere muto: et accepta oratione explico, audita oratione, qua contentus fuit et adquievit ob rationes in ea expositas. Eadem varietas apud Sallust. B. Jug. c. 22. ' Quorum Jugurtha accepta oratione respondit.'

II. 6 Constructas Mss. Bongars. pr. sec. Andin. Vossiani omnes. Petav. Lovan. Egm. Leid. pr. et alii cum Edd. Incerta, Aldi, Gryphii, Cellariique habent instructas. Non tantum ædificatas naves, sed et armamentis ornatas invenit, ita ut paucis diebus deduci possent. Proprium autem hoc in re navali bellica est verbum. c. 5. 'Reliquas paratas ad navigandum atque omnibus rebus instructas invenit.' Vide et B. Civ. I. 36. III. 100. 'tectas instructasque scaphas.' Virgil. Æn. 11, 254. ' Phalanx instructis navibus ibat.' Justin. v. 4. 1. Instructis navibus exspectabant.' Frontin. 11. 5. 47. 'Instructa classis ad pugnandum processisset,' et passim illi, ceterique historici. Delevi itaque vulgarem lectionem const. quæ non confirmatur, nisi a Carrar. et recentissimis Codd. Duk. Bong. tert. Pal. et Leid. sec. forsan etiam ab Oxon.

Neque multum abesse ab eo] Ultimam vocem cum penultima abundare censent P. Ciacconius et Jos. Scaliger. Sed aliquoties observavimus, Cæsarem nonnulla plenius extulisse, quam alii fere solent; idcirco nihil mutarim, præcipue cum libri omnes vulgatam lectionem constanter retineant, ac Cicero Tusc. Quæst. I. 31. dicat 'Tantum autem abest ab eo, ut malum mors sit;' qui loquendi modus non differt ab eo, quem hic noster adhibuit. Davis.

10 Commodissimum in B. transjectum e. c. c. milium p. XXX a continentil Mss. plerique et Editt. Vett. transmissum a continenti. Sed vox transmissum interpretamentum videtur illius transjectum in linea superiore positæ. Temere Scaliger et seqq. e Clark. Faërni unico codice tacite ejecerunt vocem transmissum, quæ in ceteris omnium, meisque codicibus reperitur, ut et in Edd. Veteribus, ac Gryphii, Stephani, Lipsiique scilicet post numerum xxx. In Palatino vero milia scribitur: quasi transmissus idem posset notare, ac distans vel simile. Non puto. Multo verior est Hotomanni conjectura, qua censet trajectum, ut est in Mss. e Glossa substantivi rarissimi transmissus in textum inrepsisse: addo ego, et dein transmissum pro adjectivo sumtum, et in seg. versum detrusum Transmissus hoc sensu usurpatur hoc ipso lib. c. 13. 'Pari spatio transmissus atque ex Gallia est in Britanniam.' Hanc emendationem vehementer confirmat Lucani locus IV. 137. ubi pari modo vulgo transjecta vel trajecta legas, uti hic; sed in veterrimo Vossiano recte trans-

Transductis et transmissis confunduntur vii. 35. transvexisset et transmisisset B. Civ. III. 29, ut B. C. VII. 61. 'exercitus transmittitur.' Ea itaque tuto forsan acquiescere possimus. Verum tamen hic inveni in Voss, secundo transmissurus. Recte et sano sensu. Cæsar transmissurus a continente cognoverat, ex eo portu trajectum esse commodissimum. Sic transmissus pro transmissurus exaratur in Mediceo Cod. Frontini IV. 1. 31. Distinctio tum ponenda erit post xxx. Eleganter etiam legi posset transmissuris. Commodissimus illine est trajectus iis, qui transmittere volunt e continenti. De quo loquendi more adi summum virum J. F. Gronov. ad Liv. 1. 8. 'Locus, qui nunc septus descendentibus inter duos lucos est.' xxvi. 26, 'Sita Anticyra est in Locride læva parte sinum Car. intrantibus.' Mela II. 1. 'In Mæotida remeantibus, ad dextram Europe est.' Curt. v. 1. § 11. 'Euntibus a parte læva Arabia campestre iter est:' et passim omnes Historici. Lectori idcirco liberum relinquens arbitrium e tribus hisce conjecturis unam eligendi, edi curavi, quod in Mss. innumeris exstat, transmissum. Priori conjecturæ favent et Metaphrastes et Celsus, qui tantum unam vocem agnoscunt. Ceterum perperam omnino Doct, Clarkius cum Faërno transmissum putat esse interpretamentum vulgarissimæ vocis trajectus; licet occurrat et apud Hirt. B. Alex. c. 56, 'Auxilia mittit ad Trajectum,' sive Fretum Herculeum. Porro de discrepantia spatii, qua differt Cæsar ab aliis, post Ciaccon. et Casaubon. ad Strabon. l. IV. p. 193. et 199. Ed. Par. qui legit. XL. vide Cl. Cannegiet. Diss. de Brittenb. p. 70.

13 Relinquit; ipse proficiscitur] Mss. Bongars. pr. sec. Leid. pr. Voss. prim. Lovan. Oxon. et multi alii cum Edd. principibus reliquit: recte. Mu-

tarunt, quia sequitur proficiscitur. Sed hanc temporum permutationem frequentem esse vidimus jam ad 1. 36. 'facit et recepit,' vel 'fecit et recipit.'

111. 3 Ut supra demonstravimus] Grutero hæc verba, sæpius in Cæsare occurrentia, pro Glossemate hic quidem suspecta sunt. Favet ei, quod in Lovaniensi scribatur diximus, Dein illa inter se etiam ejecta mallet: neque conspicias ea in Edd. Rom. Mediol. Ven. Trajecta etiam sunt ante τà de princ. in Leid. primo: sed aliud suadet perpetua Cæsariani styli copia.

12 A flumine Rheno ad initium Rhemorum pertinet | Cum Cæsar vi. 28, dicat: 'Arduenna a ripis Rheni finibusque Trevirorum ad Nervios pertinet.' Ciacconius putabat legendum et hic Nerviorum, motus auctoritate Orosii, qui Nervios habet. Sed mihi non persuadet. Probum utrumque est: nam Arduenna a flumine Rheno incipiens paullatim latius diffunditur, et una parte Rhemos, altera Nervios attingit. Et sane, si non alium ejus rei auctorem habeam. facile tamen crediderim Anonymo Celsi exscriptori, qui ait: 'Per Arduennam sylvam maximam omnium Galliarum, quæ inter Treviros Nerviosque et Rhemos D, et eo amplius passuum millibus, in longum, ita enim proditum a scriptoribus rerum, in latum vero, unius, aut circiter æstivæ lucis itinere, quod ego ipse sum emensus, extenditur.' Vossius.

14 Et familiaritate Cing. adducti]
Mss. duo Ursini, Cujac. Scalig. Oxon. Leidens. prim. et margo Petav. atque Ed. R. Steph. auctoritate. Neque aliter Metaphrastes ἀξιώματι. Videtur tamen librarii cujusdam inventum esse ex 1. 3. 'His rebus adducti; et auctoritate Orgetorigis permoti.'

7 Indutiomarus Ad simplicitatem Cæsaris attendisse non videntur Jos.

Scaliger et P. Ciacconius, cum hoc verbum putarent expungendum: auctores enim, qui σαφηνεία student, sæpe hoc modo voces repetunt. Minucius Felix Oct. p. 52. 'Sit Thales Milesius omnium primus, qui primus de cœlestibus disputavit. Idem Thales Milesius rerum initium aquam dixit.' Vide et B. G. Iv. 13. Davis. Indutionarus | Delendam existimant hanc vocem Ciacconius et Scaliger. Et sane, ad sententiam, supervacanea est. Habet tamen momentum suum id, quod affert Davisius de simplicitate et σαφηνεία hujus Auctoris. Clark. Agnoscunt etiam mei omnes, Celsus, et Metaphrastes, sed rectius Petay. Cujac. And. Leid. pr. Oxon. et Ed. R. Stephani ponunt ante vocem veritus: quos secutus sum. Ea tamen sedis mutatio non-, nihil favet doctis Viris, quibus deleri placebat.

24 Permissurum Edd. Rom. Mediol. Ven. et Flor. commissurum. Quia scilicet præcedebat permitteret. V. ad 1. 44. et de verbo permittere ad Lucan. vii. 286. Liv. xxxvi. 27. 'Ut in fidem se permitterent Rom.' similis confusio apud Ciceron. Catil. I. 2. 'C. Mario et L. Valerio Coss. est permissa Resp.' quod mutari non debuit. Infra c. 11. 'Summa imperii permissa Cassivellanno,' B. C. l. 1. Respub. senatui, populoque Romano permittatur.' Apul. Met. l. vIII. p. 168. 'Cui cunctam familiæ tutelam dominus permiserat suus.' Sic Mss. et Edd. Vett. male Elmenhorst. Scriv. et Flor. commiserat contra vulgarem Apuleii stylum, quamquam is non semper sibi constet. V. Pric. Add. ad l. IV. p. 67. plus notat quam comm. Cic. Verr. 1, 32. 'Incommoda sua nostris committere legibus, quam dolori suo permittere maluerunt.'

Iv. 5 Et in iis filio] Bongars. prim. Scaliger. Leidenses, Vossiani, Lovan. Egmund. aliique multi cum Edd. primis ac R. Steph. carent $\tau \hat{\varphi}$ et.

Vere. In iis desunt in Petav. Pal, Oxon. et Edd. quibu dam: filiis exstat in Cujac. Scalig. et Leid. primo contra Celsum et Metaphrasten.

7 Consolatus Indutiomarum] Eo, ut arbitror, certiore facto, filium propinquosque ejus nihil detrimenti capturos, licet secum in Britanniam obsidum loco ducerentur. V. c. 5, et 6. Davis.

9 Sigillutim] In Mss. constanter præter unum alterumque recentiorem, et Edd. priscis singillatim. Adi ad III. 2.

13 Id factum gr. tulit] Mss. aliorum et mei xI. cum multis Edd. Id tulit factum. Unde prona oritur suspicio, τὸ factum esse e Glossa; quæ confirmatur Mss. Gott. Leid. tert. Voss. tert. et Ed. Inc. in quibus ea vox non comparet. Carrar. Id in se factum.

v. 2 xL. naves] Julius Celsus de vit. Cæs. p. 80. habet sexaginta, quem etiam numerum retinent Ms. Norv. ac editt. antiquissimæ Rom. Ven. et Beroald. Stat autem pro vulgata lectione Metaphrastes. Davis. Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. antiquæ plurimæ habent; LX. Clark. LX. etiam Mss. mei septemdecim, in quibus Petav. et Egmund. expressis litteris habent sexaginta. In corruptum Cod. ut in Lovan. et Oxon. vel similem inciderit Metaphrastes.

In Meldis] Belgis. Sic Ms. Reg. Al. Meldis. Clark. Cum Clarkio faciunt Beroaldus, Rhellicanus, Hotomannus, et Brantius, atque Editores Rom. Mediol. Ven. Verum Belgis non invenitur, nisi in Mss. recentissimis; quales sunt Bongars. tert. Palatin. Leid. sec. Dukerian. Dorvill. sed tamen Carrar. qui forsan et ipse est notæ recentioris Codex, ut suspicor sæpius, licet aliud de eo testetur Brutus, et Bongars. primi margo a m. sec. agnoscunt quoque Belgis. Ceteri vetustiores quique servant

Meldis: præterquam quod in Andino et Oxoniensi scribatur Melvis Heduis: et in ora Meldis: quod et retinent Celsus ac Metaphrastes. us. Nec enim credibile e notissimis Belgis librarios fecisse Meldis ignota fere gente. Et unde, quæso, scit Hotomannus, veritatem lectionis Belgis ex superioribus plane intelligi? De hac re ne yoù quidem supra, Magis stringit, quod Ptolemæus et Plinius Meldos collocant in Gallia Lugdunensi ultra Ædnos et Parisios versus Galliam Narbonensem: ubi naves factas ad transmittendum in Britanniam, neutiquam At vero huic difficultati succurrit Strabo, a Rhellicano adductus IV. 194. Ed. Paris. Ubi clare infra Parisios ponit, et ad mare: Elol kal of Παρίσιοι, &c. και Μέλδοι και Ληξοουίοι, παρωκεανίται οδτοι.

4 Relatas] Mss. Reg. Eliens, et Vossii, et Editt. vett. exhibent revertisse. Clark. Loco vocis ultimæ rescribatur revertisse; quod volunt Bongars. tres, Petav. Norvic. Palat. Gottorp. Voss. et Egmond. Davis. Etiam revertisse Cujac. cur. sec. Vossiani et Leidenses omnes, Scaliger. Lovan. Duker. Dorvill. et Edd. Vascos. Stradæ ac Gryphii A. 1546. cum primis. Quare hoc loco tanti mihi non sunt Andinus et Oxon. ut cum iis retineam relatas: cum sequatur reliquas paratas. Licet participium per se non damnem: passim ferri, deferri, referri naves dici, notissimum est.

vi. 2 Secum ducere] Non male; licet modo præcesserit. Sed aliud verbum hic reponere Mss. flagitant. Abire enim est in Scalig. Voss. primo, Cujac. et Petav. Marg. Egm. et tribus aliis cum Ed. Incerta. Habere vero, quod unice rectum est, scribitur in Bongarsianis, Leidensi primo, Oxoniensi, Petav. Cujac. Marg. Duker. aliisque, uti et Edd. Vascos. Stradæ, Stephanique. viii. 6. quas

secum habebat.

7 Neque deprecandi] Mss. et Editt. Vett. aut deprecandi; quod rectius, non enim bimembris, sed simplex est sententia. Clark. Etiam mei septemdecim vel plures aut, quod reposui. Vide ad III. 14. Edd. primæ neque dep. causa aut recusandi. Lipsius, quod sciam, primus exhiberi curavit neque. Ciaccon. delet dictum ac tamen post ferebant inserit.

12 Religionibus sese diceret impediri] Fortasse quod omina vel auspicia sibi adversa esse præ se ferret. Pharnaces apud Hirtium de Bell. Alex, c. 74, 'auspiciis et religionibus inductus-descendere prærupta valle cœpit.' Eo verisimilior est hæc sententia, quod apud Gallos erant vates, qui διά τε της οίωνοσκοπίας και δια της των ίερείων θυσίας, τὰ μέλλοντα προλέγουσι, και παν το πληθος έχουσιν ύπήκοον, teste Diodoro Siculo I. v. p. 380. ed. Rhodom. Davis. Ita etiam exponit Rhellicanus, et Glandorpius. Hotomannus capit de voto obeundo vel justis solvendis. Minus bene, Sueton, in Cæsare c. 86. 'Ideoque et quæ religiones monerent, et quæ renunciarent amici, neglexisse.' Adde c. 59. 'Ne religione quidem ulla a quoquam incepto absterritus.' etiam Liv. 1. 31. Nec secus alii.

vII. 1 Tantum civitati Æduæ dignitatis tribuebat] Permutatis casibus, rescribit P. Ciacconius, 'Tantum civitatis Æduæ dignitati tribuebat;' sed priore modo locutus est Minucius Felix Octav. p. 18. 'Antiquitas,' inquit, 'ceremoniis atque fanis tantum sanctitatis tribuere consuevit,' &c. Ideo vulgata lectio loco suo non est movenda. Davis.

8 In his locis flare consuevit] In Mss. Vossianis, Bongars. primo et sec. Lovan. Gott. Duker. Dorvill. Leid. sec. ac tert. item Edd. Rom. Med. Ven. et Inc. non conspicitur vox locis: in Petav. est partibus. doctius. Adi ad vi. 11. Nihilominus

spuria videtur. Vide ad Frontin. 1. 6. § 25. Cort. ad Plin. VIII. 17. § 5. Nisi quis totam periodum cum Lipsio Glossematis suspectam habere malit. Præsertim cum in Dorvill. Lovaniensi ac Leid. sec. et Edd. Rom. Med. Ven. exaratur consuevit sufflare. Gruterus conjiciebat, tantum scribendum esse temp. his fl. cons. scil. Gallis ejus loci.

11 Conscendere naves jubet] Ms. Norv. conscendere in naves, quod etiam probum. Ovidius in Epist. Hypsipyles Jasoni vs. 65. 'Ultimus e Sociis sacram conscendis in Argo.' Lentulusin Epist, ad Ciceronem Fam. Epist. XII. 14. 'Idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naves et Italiam peteret.' Vide et Epist. XIV. 7. Davis. In n. Sic Mss. Reg. Eliens, et Vossii; quod et exemplis allatis tuetur Davisius, Al. conscendere naves. Clark. Mss. Bongars. Vossiani, Leidens. pr. Oxon. Scalig. Petav. Lovan, aliique magno numero cum Ed. Inc. in naves: quare cum Clarkio id reposui. Eadem varietas apud Frontin, 1. 12. 2, 'conscendens navem.' Petrens. Cod. in nav. Sic dicitur 'adscendere navem' et 'in navem.' V. ad Nepot. Them. 8. in navem omnibus ignotus nautis adscendit.'

Atque] Ita Ms. Reg. Al. at. Quod parum interest. Clark. Sed mei omnes retinent at. Vide ad IV. 25. Dein vulgo contra plerosque Mss. imped. omn. In Bong. pr. et Leid. tertio legas omnibus. II. 3. in Mss. omni opinione pro omnium.

Impeditis omnium animis] Dum sarcinis componendis, reliquisque rebus ad iter parandis distinerentur. Sic Cicero de Legg. l. 1. p. 19. ed. Turneb. 'Neque impedito animo res apte suscipi potest,' pro occupato et curis obruto. Davis. Vide ad v1. 20.

17 Pro sano facturum] Tanquam sanum, vel, ut sanum et prudentem

facere par erat. Sic de Bell. Civ. III. 109. 'Isque maxime vellet pro communi amico atque arbitro controversias Regum componere.' Plautus Menæch. Act. v. Sc. 5, 28, 'Hoc quidem ædepol hand pro insano verbum respondit mihi.' Et mox vs. 42. 'Satin' hæc pro sano maledicta maledictis respondeo?' Et multo ante Act. II. Sc. 2, 24. 'Pro sano loqueris, cum me meo appellas nomine,' Ubi tamen mendose legitur, 'pro sane.' Hotoman. Vide Nic. Heinsium in Ovidii Epist. Briseid. Achilli vs. 98, Davis. Similiter Sallustius: ' Populum Romanum haud pro bono facturum, si jure gentium sese prohiberet.' Vossius.

18 Ille enim revocatus resistere] Enim hic affirmativa particula, et pro enimvero. Usus eodem modo Tacitus. Sæpins quoque apud Plantum et alios invenire est. Unde frustra enimvero emendabat Ciacconius, Idem. Ille autem revocatus, resistere. Codd. plerique; Ille enim revocatus resistere, quæ et proba lectio est. Ut illud enim idem sit, quod At enim vel Enimvero. Clark. Soli Petav. et alius recens cum Edd. primis retinent autem. Sed enim pro at enim non raro ponitur. Terent, Phorm, v. 8. 90. 'Enim solus nequeo:' ubi in nonnullis Mss. at enim. Adde Elmenhorst. Indic. in Apuleium, et hic Ursin, atque Hotom. Vide et B. C. 1. 21. et 81. 'Illi enim adverso vitio castrorum.' Nam sic Mss. B. Civ. II. 32. 'Desertos enim,' &c.

21 Circumsistunt, hominemque interf.] Mss. Reg. et Vossii, et Editt. Vett. aliquot. 'Circumsistunt hominem, atque interficiunt.' Quod perinde est. Clark. Atque Ursini, Brantii, meique Mss. magno numero, et quotquot sunt notæ melioris cum Edd. primis; quare revocavi. 'Circumsistere aliquem' passim dicit Cæsar. V. ad III. 15.

VIII. 3 Rem frumentariam provide-

ret] Sic Mss. Reg. Eliens. ef Vossii, et Edit. Rom. Quomodo et alibi Cæsar loquitur. Al. rei frumentariæ. Utrumque recte. Clark. Hoc e suis præfert quoque Hotom. propter vi. 10. 'Rem frumentariam providet.' Sæpissime noster 're frumentaria provisa:' et vi. 44. 'frumento proviso.' Adstipulantur Mss. Brantii, Bongars. sec. Egm. et sex septemve alii cum Edd. Mediol. Ven. et Incerta. In Bongars. pr. Voss. pr. et sec. Re frumentaria, omissa lineola, m denotante.

6 Quem in continente reliquerat, ad Solis occasum naves solvit Nihil mutant Codices nostri; at Joan. Frid. Gronovius se in membranis Andinis invenisse testatur, Quam in continente relinquebat, Solis occasu naves solvit, cujus quidem optimi Msti lectionem propugnat vir summus Observ. Iv. 4. Davis. Sed et vulgata æque est proba. Nam et, Solis occasu, et, ad Solis occasum, usurpant optimi Auctores. Et, pari numero (ei) quem, idem est ac, pari numero quam. Et sive reliquerat scribatur, sive relinquebat, constat temporum ratio: nam et, cum naves conscendisset Cæsar, equites in continente reliquerat; et, cum naves solveret, eosdem relinquebat. Clark. Retinui ego quem cum Mss. ceteris omnibus; sed relinquebat, solis occasu ostentant quoque Cujac. Scalig. Oxon. Leid. pr. et solis occasu jam edidit R. Stephanus.

7 Provectus] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Edit. Rom. Græcus item, ἀνήχθη. Scaliger et recentiores, profectus. Clark. Cum Clarkio et Mss. Bongars. Petav. Scal. Oxon. Vossianis duobus, Egm. et tribus aliis, ac Edd. Vetustis rescripsi provectus. Quæ locutio in re navali est frequentissima. Vide Cl. Burm. ad Quinctil. Inst. Iv. 2. 'Solvimus oram, provecti sumus.' Arntz. ad Aurel. Vict. de Vir. Ill. c. 22. 'Antium provecti sunt.' B. Civ. II. 5. 'frete Salling prayehitur.'

Sed aliter ibi Mss. B. Civ. 111. 8. 'A terra provectæ naves.' V. etiam B. Afric. c. 3. c. 97. 'A Caralibus secundum terram provectus.' Sic enim Mss. et Edd. Vett. nunc profectus.

13 Militum virtus] Hic significat patientiam, quam præstiterunt in subeundo remigandi labore. Cum virtus proprie sit 'animi fortitudo, qua mala toleramus,' ut docet Cicero Tusc. Quæst. II. 18. noster adhibuit ad denotandum corporeum laborem fortiter latum. Davis.

19 Quæ eum annotinis Primo ridere eos libet, qui annotinas naves annonarias interpretantur, quod Glareanus et Rhellicanus et alii crediderunt. Annotinus est, qui unius tantum anni est: et recte Græcus σὺν ταῖς τοῦ πρόσθεν έτους. In Glossis lego Annotini, έτησίαι, ένιαύσιοι. Nescio an probem. Neque enim annuum et annotinum idem esse arbitror. Scaliger notis ad Festum vocem hanc ab annos, annotis deducebat, ita annotinus sit πολυετής, sive annosus, quod falsum. Annotinis est ab annus, ut a sero serotinus, a vesper vespertinus. Sic usus Columella IV. 24. ' Ungues custodum annotinos resecato.' Eodem modo ab hornus factum hornotinus, quo usus idem Columelia, et Cato de R. R. Vossius. Docuit idem Petavius ad Themistii Orat, XIII. p. 665.

Commodi caussa] Bonga's. tres, Voss. primus, Egmund. Gottorp. Palat. et quatuor alii cum Ed. Incerta optime omittunt τὸ caussa: quare ejeci. Adi Iv. 1. 'Bellandi caussa.' Præterea fecerant non male profecto recentiores Palat. Dorvill. et Bongars, tertius cum Edd. Rom. Mediol. Ven. et aliis. V. ad I. 39.

20 Una erant visæ, timore a litore discesserant] In Ms. nostro est, uno erant visæ tempore, quod fere præferam vulgatæ lectioni. Nam cum Cæsar paullo ante dicat perterritæ, cur hic repetat timore? Vossius.

Iidem Codd .-- uno erant visæ tempore: a littore discesserant. Quod et rectius videtur. Supervacuum enim illud, timore; cum jam præcessisset, perterritæ. Ut recte annotavit Vossius. Clark. Uno tempore etiam exhibent Mss. mei et aliorum omnes præter unicum Ursini et varias lectiones Scaligerani; quod temere illi adripuerunt. Ceteræ Edd, consentiunt cum Mss.: quare etiam restitui, et mox anchoram, fide Mss.: de qua locutione adi Cel. Burm. ad Sueton. Claud, c. 34. 'exspirantium faciem.' c. 12. 'utuntur taleis pro nummo:' plura alibi.

1X. 5 Eo minus veritus navibus] Phrasis est paullo rarior, qua tamen usus est et Cicero Acad. Quæst. 1V. 45. Davis.

7 Q. Atrium prafecit] Ursinus negat notam sibi familiam Atriam, et Arrium hic legere mavult. Ego nihil muto, cum in Inscript. antiqua Atrii quoque nomen occurrat:

Q. ATRIO. CLONIO LEG. AVG. PR. PR.

PROVINCIARUM
THRACIÆ, CAPPADOCIÆ,
SYRIÆ MAIORIS.
HISPANIÆ, CITERIORIS
CLAVDIVS, IVSTVS.
LEG, VII. GEMIN, P. F
SEVERIANÆ, ALEXANDRINÆ
PRÆSIDI, ABSTINENSISSIMO,
Vossius. Titurium exhibent Duker,
et Vossian, secundus, et statim Titurio Leid, pr. Attio Ed. Rom. contra
Celsum et Metaphrasten, Atriorum
nomen aliquoties occurrit in Inser,
Gruter, corpore, Vide, Indicem, et
in Gudianis p. 152, N. 5.

L. ATRIO L. F. VEL. PRIMI GENIO VET. AUG.

Præfecit] Non necessum est, ut cum P. Ciacconio legamus Q. Atrium præfecerat; nam verba, eo minus relinquebat, habenda sunt tanquam Parenthesi inclusa. Davis. Ciacconius legit, præfecerat; ut cohæreat cum

eo, quod præcessit, relinquebat. Sed, præfecit, vera est lectio; et cohæret, non cum relinquebat, sed cum præcedente contendit: quod et observavit Davisius. Clark.

17 Et aggere ad munitiones adjecto] Proba lectio. Ciacconius, quia infra legitur adacta turri, et hic emendabat adacta. Frustra. Agger proprie jaci dicitur, turris agi. Vossius. Merito hic reprehendit Vossius Ciacconium; qui, quoniam infra legitur, adacta turri, et hic emendat adacto. Inscite admodum. Nam (ut optime adnotat iste Vir Doctissimus) Agger proprie jaci dicitur, Turris agi. Clark.

19 Longius persequi] Mss. omnes Bongarsiani, Leidenses, Vossiani, Petav. Lovan. Egm. Duker, et tres alii cum Edd. Rom. Mediol. Ven. et Incerta prosequi. Quem consensum veneratus, id reposui: licet sciam, quod plerumque persequi dicatur inimicus, prosequi amicus et comes. Sed aliter Cæsar, Vide Voss, ad 111, 26, Sic hoc libro c. 52. 'Longius prosequi veritus, quod silvæ paludesque intercedebant:' ubi eadem confusio. V. et varias lectiones cap. seq. 1v. 26. 'Atque cos in fugam dederunt, neque longius prosequi potuerunt.' B. Civ. II. 8. ' Hinc ad repellendum et prosequendum hostem procurrebant.' c. 41. 'Neque fugientes longius prosequi: ubi vide Ciaccon, III. 51, 'Insequentes nostros, ne longius prosequerentur, revocavit.' Eadem varietas B. Afric. c. 15. B. Hispan, c. 10. 'longius ad Cordubam versus prosecuti sunt eos:' sic enim Mss. et Edd. Vett. Sic ' fortuna prosequitur inimica' apud Hirt. B. Alex. c. 25. Si tamen ibi a Mss. nonnullis standum quidem est.

x. 1 Milites equitesque in expeditionem misit] Milites pro pedite dixit, eodem modo de bello civili: II. 41. 'Ne militibus quidem, ut defessis; neque equitibus, ut paucis, et labore confectis, studium ad pugnandum

virtusque deerat.' Ut Livins viros decade III. l. 1. 'Jamque omnibus satis comparatis ad trajiciendum, terrebat ex adverso hostis, omnem ripam equitesque virique obtinentes.' Nec difacile conjectu est, cur ita solus pedes, non eques appelletur. Nam prima inter mortales pedestria prœlia fuere. Solus id Palæphatus satis docuerit de Incr. c. 1. cum ait, νεανίσκοι δέ τινες έπινοοῦσιν Ίππους κέλητας διδάξαι πρότερον γάρ οὐκ ἡπίσταντο ἐφ' ἵππων ὀχεῖσθαι, άλλα μόνον άρμασιν έχρωντο: Adolescentuli vero nonnulli equos domare tum primum aggressi, quomodo equites sessoresque dorso gestarent, illos docere excogitant, Prius enim homines equis vehi nesciebant, verum curribus duntaxat utebantur. Et hinc ob insolentiam rei cum primi sessores equorum conspecti κενταύρων nomen reportavere: nam homines esse non putabant. Itaque similis locutio in illo Cæsaris de bello Civili 11, 39. 'Capti homines equitesque producebantur.' Ubi fortasse emendatorculus quispiam reponat equique; non ego; qui in quatuor probis codicibus, et omnibus editis equites invenio. Aut si alte adeo repetere caussam hujus non placeat (non est tamen adeo absurda, quam prima fronte forte aliqui judicabunt), dicendum militem vocari peditem, quia exercitus potissima ille pars. Quemadmodum autem prima prœlia terra fuere, priusquam mari pugnaretur: ita Cæsar supra IV. 24. terrestria prælia dixit pedestria: nam, ubi de Romanis loquitur, qui in fluctibus stantes pugnabant, ait: 'Quibus rebus nostri perterriti, atque hujus omnino generis pugnæ imperiti, non omnes eadem alacritate, ac studio, quo in pedestribus uti prœliis consueverant, utebantur.' Vossius. Vide quos congessi ad Frontin. 11. 3. 14. Adi et infra ad VII. 61, et sexcenties in his commentariis.

6 In litore ejectas] Leidens. pr. Cuj. Scalig. Oxon. cum Edd. Aldi, Steph. Gryphii aliisque in litus. Sed Faërni, Hotomanni, Brantii, meique ceteri Codd. cum Edd. primis servant litore. Recte: nam præterquam quod sæpe in cum ablativo ponatur, licet vel insit motus significatio, sive potius ille motus præcesserit, ut notatum sæpissime, hæc ipsa vox litore ita usurpatur a Lucano 11. 710. 'Hic hæsere rates geminæ, classique paratas Excepere manus, tractoque in litore bello Hic primum,' &c. ubi vide notas. Adposite magis Virgil. Æn. 1v. 373. 'Ejectum litore, egentem Excepi.' Consule et ibi Commentarios.

T Subsisterent] Pulmanni Excerpta, Duker. Dorvill. et Edd. Romana, Mediol. Ven. substin. vel sustinerent. Non male, sed cave, admittas. Est enim hoc loco Glossa τοῦ subsistere: de quo verbo consule summum Gronovium Observ. I. 17. et ad Livium xxvII. 7. 'Vix Annibali atque ejus armis subsistentem.' Ovid. l. III. ex P. El. 4. 83. 'Res quoque tanta fuit, quantæ subsistere, summo Æneidos vati grande fuisset onus.' Adde Glandorp. et ad vIII. 28. 'toto agmine subsistentes.'

XI. 2 Itinere desistere | Editt. primæ et Beroald. habent in itinere consistere. Mss. Brant. et Norvic. cum Ed. Steph. In itinere resistere, quam lectionem probat Hotoman, Davis, Mss. Reg. Eliens. et Vossii 'in itinere resistere.' Clark. Mss. etiam mei plerique in itinere resistere et in Pal. consistere. Petav. vero non agnoscit præpositionem: immo desistere servant Ms. antiquissimus Ursini, Andin. Cujac. Scalig. Leidens, pr. et Oxon. ac cum plurimis editis etiam Stephani Ed. A. 1544. Multisque hanc lectionem optime propugnat Cl. Bos in Animadvers. ad Cæs. p. 18. Adde B. G. I. S. ' Hoc conatu destiterunt.' IV. 12. 'Ut non prius fuga desisterent.' Vim hujus verbi, ac mutatæ mentis consiliique significationem pluribus inlustrat elegantissimus

Broukhus, ad Tibull, 1, 9, 71, Eadem τοῦ de, τe, con variatio in hoc verbo est apud Ovid. Epist. Her. av. 8. et sæpius.

6 Deligit et jubet | Mss. omnes Leidenses, Gottorp. Voss. tert. Duker. et Ed. Incerta delegit. Recte: vide notata ad 1. 8. IV. 14. et statim ' reliquit, proficiscitur:' c. 49. ' consedit et castra communit.' V. et vi. 4. 9. ' Accepit et perquirit :' VII. 4. ' non destitit et habet :' c. 12, ' obpugnatione destitit et proficiscitur:' VIII. 1. 'præfecit et proficiscitur:' c. 19. 45. In Andino vero quod scribitur deligi, librarii inventum est, qui consentire id voluit cum arcessiri. Adi VII. 13. 6 Equitatum educi jubet, præliumque committit.' Immo ipse per se delegit, non deligi jussit. VII. 58. 'Oppidum incendant, pontesque rescindi jubent.'

Arcessiri] Sic e Mss. ut semper, scribendum non accers. Ceterum Mss. plerique et Edd. quædam habent arcessi. At vulgatum retinetur a Bongarsiano sec. Leidensi primo, Scaligerano, Cujac. Duker, ac quatuor aliis cum Edd, priscis, præter Incertam. Vide Cellar, et supra nos ad

1. 31.

12 Ad laborem militum intermissis Legit quidem Joan, Brantius, 'ab labore militum intermissis;' sed nihil est causæ, cur quidquam mutemus. Sic infra hujusce libri c. 39. 'Nulla pars nocturni temporis ad laborem intermittitur.' Quem etiam locum simili modo depravare conatus est Phil. Beroaldus: in eius enim editione contra omnium Codd, fidem legitur, ab labore intermittitur. Davis. Recte hic arguit Davisius Brantium et Beroaldum, qui legunt ab labore. Ineleganter admodum, præterquam quod prior illa constructio Cæsari valde familiaris. Clark. Id est, ut laborarent nihilominus, etiamsi nox esset: a labore tamen hic exaratur in vetusto Bongars, sec. ut de B. Civ. I.

32. ' ut reliquum tempus a labore intermitteretur.' vii. 23. 'ne quod tempus ab opere intermitteretur.' Frequenter tamen ad et ab confunduntur. Vide omnino ad viii. 41. Sic 11. 12. 'a defensione desistere' in Leid, pr. 'ad defensionem:' B. Civ. 1, 2, 'Rapiditate fluminis ad transeundum non inpedirentur.'

18 Permissa est Cassivellauno] In Dione corrupte Sovéllar legi, et unde ortus error, supra ostendimus initio notarum ad 1. 1v. In Polyæno Κασόλαυλου, non minus depravate legitur. Vossius, Casibellano vel Casivellano Mss. quidam. Ceterum, nt exhibui sine verbo est, inveni in Mss. meis antiquioribus Bongarsianis, Petav. Vossianis, Lovan, Leid, primo, Oxon, et aliis multis ac Ed. Incerta: vulgo convenerant. Summa, &c. permissa est C.

XII. 1 Quos natos in Insula ipsa] Quorum majores ex ipsa terra Britannica prorepserunt. Similis est locutio apud Thucydidem l. I. init. Την γοῦν 'Αττικην ἄνθρωποι ἄκουν οἱ αὐτοὶ ἀεί. Ubi Scholiastes, τῷ γένει δηλονότι, inquit, οὐ γὰρ ἦσαν ἀθάνατοι, Antiquissimæ autem nationes sese putarunt αὐτόχθονας, quod in eadem terra diu moratæ, originis tandem obliviscerentur. Davis.

2 Memoria proditum | Hotomannus ubique et apud nostrum et alios dicit. inveniri in casu tertio memoriæ. Sed fallitur vir doctus. Aliquando enim occurrit in Ablat. memoria. Vide ad Obseq. c. 86. ' Proditum est memoria,' Vorstium ad Valer, Maxim, 11. 6. § 10. ' Memoria proditum est.' Apul. Apol. p. 329. Ed. Colv. 'Eum memoria prodiderunt.' Variatur etiam in Mss. sæpissime apud Livium. ut III. 54. IX. 27. XL. 29. et alibi. Ad ea vero loca consule omnino Celeb. Drakenburgium. Apud nostrum quoque variant codices v. 25. et B. Civ. 111. 17.

3 Ex Belgio] Ms. Norv. et edit.

Ven. ex Belgis, et ita loqui solet noster: itaque reponendum videtur: neque enim credibile est, Cæsarem de solo Belgio agere, de quo infra c. 24. quod tamen Hadr. Valesius not. Gall. p. 80. arbitratus est. Davis. Sic Mss. Reg. et Elieus. al. Belgis. ex Belgio. Clark. Monet avoque Glareanus in aliis codicibus scribi Belgis, et ita legi contra suos Mss. iam voluit Hotomannus. Verum hoc loco Msti mei retinent Belgio præter recentiores, Duker. Gottorp. et Voss. tertium. At c. 24. 'Tres (legiones) in Belgio conlocavit,' habent fere omnes libri Belgis, Iidem vero ex Belgio retinent c. 25. Medio loco rectius Davisius e Cluverio Belgium capit de Belgicæ Galliæ regione proprie dicta Belgio. Et sane non aliter sumendum est: nam Glareanus, et Glandorp. perperam intellexerunt oppidum. Quod reprehendit jam olim Petrus Divæus libro Galliæ Belgicæ Antiquit. edito Antv. 1566. l. 1. p. 10. ubi inbecillem tamen addit rationem: quod addatur præpositio. quam a nemine Latine docto putat additam nominibus urbium. Contrarium patet ex ipso Cæsare alibi. Hic Belgis e novitiis licet Codicibus cum viris doctis post Clarkium retinui : nam etiam Cluverius putavit hic Belgis esse restituendum, quia loquitur Cæsar de pluribus civitatibus, iisque, qui Belgis erant adtributi, ut Atrebates aliique. Vide Germ. Ant. II. 2. Nec non Cl. Wesseling, ad Anton. Itiner. p. 478, ubi Belgæ in Britannia recensentur.

5 Et bello illato ibi remanserunt]
Operam ludit Fr. Hotomannus, dum
reponit, bello illato ibi pervenerunt.
Recte se habet vulgata lectio. Antecedens est pro consequente. Davis.
Plerique Codices permanserunt. Clark,
Hotomannus non pervenerunt scribi
voluit, sed ex civ. bello illato eo pervaserant. At refellit jam eum Brantius.
Rectius autem remanserunt est in Mss.

Cuj. Scal. Leid. prim. Oxon. et Edd. quibusdam: nam ceteri cum Edd. primis dant perm. Paullo post revocavi τὸ pecorum ex Mss. cunctis, si forte Oxoniensem excipias, et Edd. primis. Cur id mutarint ex unico Ursini Codice, nescio. Eadem variatio infra v. 21. sed tamen v. 3. et 6. 'Magno pecoris atque hominum numero:' uti et v. 35. ubi etiam variatur.

7 Ædificia fere Gallicis consimilia] Jornandes II. 11. 'Virgeas habitant casas, communia tecta cum pecore, sylvæque illis sæpe sunt domus.' Vossius.

3 Utuntur aut areo, aut taleis ferreis In Ms. nostro est, 'utuntur aut ære, aut nummo æreo, aut aliis ferreis ad certum pondus examinatis.' In aliis legitur aut annulis ferreis, et sic Græcus legit, qui habet δακτυλίοις σιδηριvois. Hotomannus, Ciacconius, Faërnus laminis emendant. Scaliger taleis edidit. Non dubito, quin auctoritate v. c. Et sic videmus hodieque in Suecia pro pecunia usurpari æris quasi præsegmina diversa forma, quæ taleas haud immerito appelles. Non tamen temere ideo recipiendam hanc lectionem censeo, præsertim si nullus vv. cc. juvet. In aliis codd. erat lanceis ferreis. Ego amplius deliberandum arbitror. Fortassis autem illud annuli adeo absurdum non sit, cum in Oriente Chinensibus usurpentur nummi hac forma: ubi si. quæ interius quadrata for-

ma exscissa sunt, ad rotundam redigas, babes annuli formam. Et potuere Britanni talibus uti. Sed Britannorum simplicitati illud de taleis magis congruit. Quare retinendum tantisper statuo, donec commodius quid succurrat. Imprimis cum Solinus dicat 'Nummum refutant, dant merces et accipiunt.' Vossius. Ita edidit Jos. Scaliger; Just. autem Lipsius, 'aut nummo æreo, aut annulis ferreis;'

nterque conjectura sua fretus: in Codd, enim aliter exaratum est. Vossii Ms. habet aut ære, aut, (ut editt. Rom. Ven. Beroald.,) nummo areo (aureo Mss. Brant, et Norvic, cum antiquitus editis) aut aliis ferreis, cum in prædictis Mss. et impressis libris legatur aut annulis ferreis. Gabriel Faërnus, aliique reposuerunt aut laminis ferreis; absque causa sontica. Nos quidem totum locum ita scribendum existimamus, Utuntur aut ære aut annulis ferreis, &c. Voces enim aut areo nummo inanis sunt explicatio τοῦ ære; quod cum deprehenderent nonnulli librarii, scripserunt aut nummo aureo. Perperam: nam, præterquam quod eos nummo aureo usos non quasi singulare aliquid notaret Casar, tum temporis aurum in Britannia non erat inventum. Cicero Epist. ad Famil. VII. 7. 'In Britannia nihil esse audio neque auri, neque argenti.' Idem ad Atticum IV. 15. ' Illud jam cognitum est, neque argenti scrupulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem prædæ, nisi ex mancipiis.' etiam ostendant operam lusisse Fr. Hotomannum, qui legit aut minimo ære, aut auro, aut laminis ferreis, &c. ex eo quod Tacitus scripserit in Agric. ' Fert Britannia aurum et argentum et alia metalla;' fieri enim potest, ut horum fodinæ post Julium sint aper-Fatendum tamen est, Strabonem, qui Augusto imperante vixit, idem esse testatum Geogr. l. IV. p. 199. Sed eo etiam scribente res comperta esse potuit, quæ priores fugit. Davis. Aut are, aut annulis ferreis. Hanc lectionem cum doctissimo Davisio amplector. Mss. variant, fædati glossematis, quæ ex margine irrepserunt. Scaliger edidit, aut æreo aut taleis ferreis: sed Mss. Reg. Eliens, et Vossii, habent; aut æreaut annulis, Græcus item, δακτυλίοις, Videtur Scaliger istud taleis excudisse ex voce aliis, quæ in quibusdam Mss. pro annulis scripta reperitur. Faërnus reposuit laminis. Judicet lector eruditus. Clark. Mirum in modum hic turbant libri veteres. Pro æreo. quod nihil esse existimo, habent tamen are Mss. mei omnes, ni fallor, et Edd. Veteres. Unus et alter Codex aliorum exhibet quidem, ut autem nummo æreo, cum Edd, Aldi, Stephani, Gryphii, aliisque. Sed hoc natum est ex eo, quod multi Codices addant aut nummo areo vel aureo sine dubio ex Glossa vocis aris: autem vero pro aut inveni in Mss. septem, inter quos Petavianus. Deinceps aut aliis ferreis est in Mss. quibusvis vetustioribus, ut Bongars, pr. sec. Petav. Vossianis pr. sec. Egm. et Oxon, certo indicio, Scaligerum egregie restituisse taleis. Absorpta est littera t a vocula aut : quia quid esset talea, non capiebant librarii. Immo quid dubitandum? taleis diserte scriptum inveni in excerptis Msti Scaligerani, Leidensi primo; uti et in Cujaciano; ex quo edidi utuntur aut are ant taleis. id est, laminis, ἐλάσμασι (V. Strab. 1. III. p. 233.) ferreis: quod addidit, quia proprie talea est e ligno, VII, 73. 'Taleæ pedem longæ ferreis hamis infixis:' ubi etiam Mss. et aliæ, taliæ: eamque vocem restituendam arbitror Nepoti in Paus, c. 3, 'legatos ad eum cum talea miserunt.' Mss. enim habent lana, lancea, clava: vulgo seutola e Græcis auctoribus. Quare errant Viri docti, qui existimant aliis in Mss. corruptum esse ex anulis; uti aliter solet scribi pro annulis : quæ vox non exstat, nisi in Codd, recentioribus,

10 Pro nummo] Invenio in Ed. Elzevir. pro numero, contra Mss. omnes, excepto Leid. tert. In aliis Edd. uti et Lugdun. ultima, atque Edd. primis est pro nummis. In Mss. Andino et Oxon. hæc duo verba non comparent. Verum ceteri Mss. omnes, tam aliorum, quam mei et plerique Edd. exhibent nummo seu numo: unde corruptum numero. 'Αντί νομισμού Metaphrastes. Vide ad p. 220. 'naves

deligatas ad anchoram.

Plumbum album] Stannum. Κασσίτεροs. Vide Plinium H. N. XXXVI. 16. Davis.

XIII. 1 Insula natura triquetra] Ex accurata hac Britanniæ descriptione erant, qui colligerent hosce Commentarios non esse Cæsaris, cum, nisi Claudio imperante, non constiterit utrum insula fuerit necne. ΝΧΧΙΧ. p. 114. Τοίς μέν πάνυ πρώτοις και Έλληνων και 'Ρωμαίων ούδ' ότι έστιν. εγιγνώσκετο τοις δε έπειτα, ες αμφισβήτησιν, έἴτε ήπειρος εἴτε καὶ νῆσος εἴη, αφίκετο-Προϊόντος δὲ δὴ τοῦ χρόνου, τρότερου τε έπ' Αγρικόλου αυτιστρατήγου και νύν έπι Σεβήρου αυτοκράτορος νήσος οὖσα σαφῶς ἐλήλενκται. Vide et Tacitum in Agric. c: 10. Sed hæc ex fama didicit Cæsar, ut et illa, quæ de interioribus Britannis scribit, ad eos enim nunquam penetravit; unde factum, ut Pomponius Mela III. 6. Britanniam tandem apertam Claudio gratuletur. Davis. In Egmond. Codice scriptum est Insulæ natura, Sane neutiquam male B. G. 1. 21, 'Qualis esset natura montis:' quo ex loco aliisque (in quibus tum apud alios, tum nostrum crebro occurrit loci natura) patet errasse virum doctum, qui legendum esse figura, sui codicis margini adleverat. Notandum autem. in Petav. Scaliger. et Leid. pr. Codd. scribi triquadra, id est, triquetra, in tres quadras distincta. Nam inde formari vocem volunt. Sed Sicilia triquetra, non triquadra dicitur. Cur vero Scaliger mox omnes cum Carrar. Cod. ejecerit, et post eum sequentes. subodorari nequeo. Recte Mss. mei cuncti, et Edd. Vett. fere omnes : qua verborum conjunctione nihil apud nostrum est crebrius : c. 23. ' Reliquæ fere omnes :' c. 53. 'omnes fere civitates:' vII. 19, et sexcenties.

4 Hoc latus tenet c milia] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Vett. hoc (scil. latus) pertinet. Quæ lectio ferri quoque possit. Clark. Vulgatum servant Cujac. Scalig. Leid. pr. et Oxon. nisi quod ille cum Ed. Ald. det Hujus, male. Continet unus Lipsii, quod voluit et Leid. tert. in quo continenter. Præfero vulgatum, quod et receperunt Vascos. Gryphius, Stephanus, aliique.

6 Hibernia] Mss. Cujac. Scalig. et Leidens. prim. addunt Insula: quod pro Cæsaris perspicuitate credo inserendum esse. Addidit etiam Græcus '1βερνία καλουμένη νῆσος. Dein æstimatur reposni ex Mss. novem, in quibus Leid. prim. atque Edd. primitus cusis. Spatii enim æstimatio proprie dicitur, uti ponderis. Plin. VII. 1. 'æstimatione nocturnæ quietis dimidio quisque spatio vitæ suæ vivit.' VI. 19. et B. Civ. I. 87. 'æstimatione facta.' De hoc verbo adi ad II. 17. Bis statim sequitur existimare.

9 In hoc medio cursu est insula, quæ appellatur Mona] Apud Jornandem corrupte Memma legitur pro Mona: quod Lipsio quoque observatum post emendationem advertimus. At Hotomanni stuporem mirari satis nequeo, qui cum apud Florum III. 10. legisset de Cæsare: 'In Britanniam transit mira celeritate: quippe qui tertia vigilia Morino solvisset a portu, minus quam medio die insulam ingressus est:' hæc inquam cum legisset, non dubitavit pro Morino rescribere Monino, et putat respici ad Monam insulam. Nequeo satis mirari doctissimum virum fœde adeo sui oblitum esse. Vossius. ex quo hunc Fr. Hotomanni errorem notavit Is. Casaubonus not. ad Strabonis l. IV. p. 93. Davis. Vide commentarios ad Florum.

10 Objectæ] Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Edd. Vett. subjectæ. Clark. Subjectæ e suis quoque malebat Hotomannus, et ita cum Mss. Editiones pleræque. Quo notaretur ejus Momæ propinquas esse, et quasi ad eam pertinere. B. Civ. III. 79. 'Heraclea, quæ subjecta est Candaviæ,'

At vero Cuiac. Andin. Scal. Leid. prim. Oxon. et Edd. Aldi, Stephani, prima Gryphii, objectæ exhibent, cum Metaphraste ἀντικεῖσθαι. ' Objectis silvis' vi. 37. statim 'objecta terra :' et rursus B. Civ. III. 79. 'Æginium, quod est objectum obpositumque Candaviæ: c. 100, 'insula objecta portui.' 'Objectus insularum' apud Plinium et alios passim : s adhærens ex præc. voce minores, (unde in ora Bong. sec.) procreavit sub: quæ variatio crebra est. Paullo post male Petav, cum quatuor aliis et Edd. Rom. Med. Ven. continuo. Vide Ciaccon. ad IV. 34. 'Continuos complures dies.' Præterea non opus est, cum Faërno contra Mstos codices reponere sub brumam. Vide ad II. 11.

11 De quibus insulis—noctem] Qui ita scripserunt, ignaris Astronomiæ fumos vendidere. Similiter ineptierunt ii, qui tradidere continuos dies esse senis mensibus, et totidem continuas noctes in Mona, quæ distat a Camaloduno Britanniæ oppido circiter ducentis millibus. Vide Plinium H. N. II. 75. Davis.

13 Percunctationibus reperiebamus] Ita se restituisse confirmat Godef. Stewechius ad Vegetii III. 8. cum in Vulgg. legeretur percunctantibus reperiebamus. Ms. tamen Norvic, ac editt. Rom. et Beroald. ita exhibent. ut emendavit vir eruditus. Pet. Ciacconius hic reponendum censuit percunctati omnino reperiebamus. Sed nihil est causæ, cur quidquam mutemus. Idem. Percunctationibus sive potius percontationibus Mss. omnes, et Edd. Stewechius in corruptam editionem inciderit necesse est. Paullo post habent Mss. tantum non cuncti et Edd. priscæ, ut edidi, non noctes, quam in continente: et videbamus non absurde exsulat ab Oxoniensi: sed nisi pro sed sæpe etiam in Terentio occurrit. Adi Parœum ad Eunuch. 111. 4. Extr. ' Nisi quidquid hic est :'

et Pric. ad Apul. 1. IV. p. 78. 'Nisi tandem lanius, &c. despoliavit latronem.'

13 Nisi-videbamus] Vocula prior vim adversativam hic obtinet. Sie et apud Ciceronem ad Famil. Epist. XIII. 73. 'De re nihil possum judicare, nisi illud mihi certe persuadeo, te, talem virum, nihil temere fecisse.' Vide etiam J. F. Gronovium ad Plauti Menæchm. Prol. vs. 59. Davis.

Ex aqua mensuris] Intelligit quas vulgo clepsydras vocamus, quibus olim usos Romanos cuique grarum est. Vossius.

16 DCC milium passuum] Ultima vox non comparet in ullo meorum Codicum, numero viginti duorum, nec etiam in Edd. Rom. Med. Ven. ac Incerta: recte. Sæpe enim hæc vox subintelligitur: ut jam vidimus ad I. 15. 'Non amplius quinis millibus interesset.' Mox 'septemtriones' iidem Msti et Edd. aliæque præter Leid. sec. Dixi de iis IV. 20.

18 Huic millia, &c. esse existimatur? Mss. et Edd. Vett. hoc m. passuum, Forte legendum hoc millium passuum. Clark. Hoc etiam reperi in meis sexdecim. In Duker, Voss, sec. ac Ed. Flor, et Incerta est hæc. Huic habent. Cujac. Scalig. et Leid. primus. Tota vox deest Oxoniensi. Pro existimatur vero scribitur arbitrantur in Scalig. Leid. primo, Andino, Oxon, et Edd. Aldi, Vascos. Gryphii, Steph. et aliis. Unde conjicio legendum esse huic et existimantur: vel cum aliis Edd. hoc arbitrantur. Sed malim prius. Dein pro centena milia Mss. et Edd. quidam centum milibus. Sed Bongarsiani, Petav. Vossiani, Egmund. Leid. prim. et alii, centum vel c milium. Quod vel ob Codicum antiquitatem præferendum erat.

XIV. 2 Neque multum a Gallica different consuetudine] Mss. Carrar, et Norvic, omittunt præpositionem. Sic et Plinius H. N. 1x. 35. 'Origo atque geni-

tura conchæ est haud multum ostrearum conchis differens.' Ab antiquissimis etiam editionibus Rom, Ven. Beroald, abest eadem vocula, Davis. A Gallica different. Mss. et Editt. Vett. Gallica different; omissa Præpositione. Clark. Meorum etiam Mss. quindecim, in quibus Bong, prim. Voss. prim. Egm. non habent; sed tamen alii, ut Bongars, sec. Lovan. Scalig. Leid. prim. Oxon. &c. retinent a. Quod idcirco delere nolui: nam et apud Plinium conchis potius videtur esse Dativus : uti eodem libro 8. 'haud differens Suillæ:' et ita II. 103, 'Ceteris differentes.' Adde Bos. ad Nepot. Ages. c. 7. 'Sic enim domus erat instructa, ut nulla in re differret cuivis inopis.' Cum Ablativo si construat, solet addere præpositionem, nisi designetur res, per quam different: uti si hic dixisset 'a Gallis different consuctudine.' Sed ita VI. 21. 'Germani multum ab hac consuetudine different;' at c. 16, 'hoc ab reliquis different.' c. 25. 'different ab ceteris.' viii. 25, 'cultu et feritate non multum a Germanis differebat.' Adde ad vi. 28, 'a cornibus differt. Nisi eadem sit ratio et usus verbi differre ac distare: quod eadem significatione habet Dativum et Ablativum. Vide ad Lucan, viii. 487, et Arntzen. ad Aurel. Victor. Epit. c. 5. 'Distare principes Neronis quinquennio.'

5 Omnes vero se Britanni vitro inficiunt, quod cæruleum efficit colorem]
Vocem vitri jam plerique doctorum ex antiquissimis codicibus receperunt. In nonnullis codd. est glasto, et hanc quoque Græcus interpres retinuit. Sunt qui ex Plinio irrepsisse putent, qui xxii. 1. ait: 'Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris et nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.' Ciacconius ait hunc locum efficere, ut quidam multo minus

apud Cæsarem glasti vocem ferant, cum dicat Plinius Æthiopum colorem glastum imitari. Et ita putabat etiam vir doctus P. Victorius Var. Lect. xix. 3. Sed hoc argumentum nullius pretii, neque enim quando quis aliquid imitatur, statim sequitur, hoc per omnia simile esse illi, quod imitatur. Et glastum efficit fuscum colorem, et Æthiopum color idem est, itaque non temere Plinius hoc dixit. Ego pro certo habeo glastum et vitrum idem esse. Non adspernandum hac in re est testimonium Humfredi Lhuyd Cambro-Britanni, qui in patriæ suæ descriptione ait: 'Nec hi, sed Britanni, ut Cæsar et alii referunt, corpora glasto in cæruleum colorem, ut hostibus terribiliores viderentur, pingere soliti. Et nobis in hunc diem (quod antiquitatem probare videtur) cæruleus color glas dicitur, quo nomine et herba illa plantagini haud dissimilis, et mercatoribus nunc optime cognita, nuncupatur.' Sane hodieque Belgis vitrum glas vocatur. Cæterum ut dubitem glasto Cæsar, an vitro scripserit, facit, quod video sæpe illi exoticas voces usurpatas. Sic in alce, et ambacti, et soldurii, aliisque. Nec frustra Planudes, vel quisquis Cæsaris interpres eandem vocem retinuit. Rursum ut credam vitro scripsisse, movet me non modo autoritas Melæ, qui III. 6. habet, 'incertum ob decorem, an quid aliud, vitro corpora infecti,' Jornandes c. 2. qui verba Melæ exscribit, 'ob decorem,' ait, 'nescio, an aliam ob rem, ferro pingunt corpora.' Ubi audacter dicerem scribendum esse vitro, nisi scirem Britannos non vitro tantum, sed et ferro prius pingere corpora solere, ut facilius cicatrices imbiberent colorem cærnlenm. Testis est Herodianus. qui l. 111. ait: τὰ δὲ σώματα στίζονται γραφαίς ποικίλων ζώων παντοδαπών εἰκόσιν. όθεν οὐδ' ἀμφιέννυνται, Ίνα δη σκέπωσι τοῦ σώματος τὰς γραφάς. Ubi

recte usurpat vocem ἀμφιέννυνται; nam Britannis erat ex pelle vestis, ut Casar docet. Itaque anterior pars aperta, posterior tecta. Sed clare Solinus fine c. 25, 'Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras, jam inde a pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus hominis incremento pigmenti notæ crescunt. Neque quidquam magis patientiæ loco feræ nationes ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.' Notas eas stigmata recte Isidorus nuncupat xix. 23. 'Nonnullæ etiam gentes non solum in vestibus, sed et in corpore aliqua sibi propria quasi insignia vindicant, ut videmus cirros Germanorum: granos et cinnabar Gothorum: stigmata Britonum.' Cæterum quod de omnibus Britannis Cæsar ait, id de Siluribus prodit Tacitus in Agricolæ vita: et ex eo quoque Jornandes, qui ait 'Sylorum colorati vultus, torto plerique crine et nigro nascuntur:' lege Silurum; nam sæpe in eo scriptore nomina corrupta sunt. Claudianus 1. 11. de laudibus Stiliconis obscurius eandem rem tangit cum ait: 'Inde Caledonio velata Britannia monstro, Ferro picta genas: cujus vestigia verrit Carulus Oceanique astum mentitur amictus.' Ubi carulus amictus non vestis, aut simile quid est. sed ita appellat vitrum, quod verrit vestigia ferri, sive inditur cicatricibus, ut colorem bibant. Similem morem ferro incidendi corpora habuerunt quoque Illyrii et Thraces. Autor Strabo est l. vii. p. 218. etiam Japodes Liburniæ populi, de quibus ait: κατάσκικτοι δ' όμοίως καλ τοις άλλοις Ίλλυρίοις καὶ Θραξί: Notis compuncti sunt corpora, ut et Illyriorum cæteri et Thraces. Viget hodieque mos ille in gentibus, quæ Magellanicum sinum propter habitant. Vossius. Mira est hoc loco et veterum codicum et interpretum varietas. Nam libri qui-

dam habent, glasto inficiunt, alii ultro, nonnulli nitro, major pars vitro; quæ lectiones, fere omnes, suos sunt assertores nactæ. Sunt enim qui glastum probent, quod scribat Plinius XXII. 1. 'Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris et nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.' Sed id aliis non placet, quod non caruleum, ut est apud Cæsarem, sed Æthiopum colorem efficiat : et quod eo non Britanni omnes aut semper, ut ait Cæsar, sed fæminæ, quæ viris junctæ sunt, et in sacris tantum quibusdam oblini solent. Sed præcipne, quod in nullo Cæsaris exemplari paullo vetustiori glastum reperiatur. Sunt qui ex ultro parva mutatione luteo fecerunt, auctoritate Vitruvii adducti. qui vii. 14. ita scribit: 'qui non possunt chrysocolla propter caritatem uti, herba, quæ luteum appellatur, cæruleum inficiunt, et utuntur viridissimo colore.' Sed id propterea non admittitur a viris doctis, quod luteum non efficiat caruleum colorem, ut Casar ait : sed cæruleus luteo infectus viridem reddat colorem. Ac vidi, qui nitro legendum esse contendant, quod apud Vitruvium vII. 11. 'nitro cæruleum temperetur.' Verum cum ea temperatura non solo nitro fiat, sed arena insuper et ære Cyprio, nihil Vitruvius hac parte juvat, neque si quis nitro corpus inficiat, cæruleus efficitur color. Cum autem in codice Fulvii Ursini, qui antiquior multo emendatiorque aliis est, legatur vitro, eaque scriptura in aliis manuscriptis reperiatur, ea lectio omnino vera esse videtur; est enim vitrum herba, quæ in Gallia frequentissima nascitur, quæ cæruleum colorem efficit. Eam Græci Isatim vocant, Galli ipsi pastellum. Vitruvins, ut quidem legitur in duobus manuscriptis, quibus sum usus, et uno antiquæ editionis, vii. 14. sic scribit: 'Idem propter ino-

piam coloris Indici, cretam Selinusiam, aut anulariam, vitro, quod Græci Isatin appellant, inficientes, imitationem faciunt coloris Indici.' to aliis duobus libris item manuscriptis erat visallin aut visalsin, in nullo vero δαλον, ut quidam imprimendum curarunt. Quin vero apud Vitruvium legi debeat Isatim, dubitari non potest, cum Oribasius scribat 'Isatim infectores Vitrum appellare,' Plin. xxxv. 6. de Indico loquens sic ait : ' Qui adulterant vero Indicum, stercora columbina, aut certam Selinusiam, aut anulariam vitro inficiunt.' Sic enim legitur in excusis. Herodianns 111. 47. de Britannis: τὰ δὲ σώματα στίζονται γραφαίς ποικίλων ζώων παντοδαπών εἰκόσιν. ὅθεν οὐδ' ἀμφιέννυνται. Ίνα δη σκέπωσι τοῦ σώματος τὰς γοαφάς. Ergo apud Melam III. 6. cum de Britannis ait, 'incertum ob decorem, an quid aliud ultro corpora inficiunt,' reponendum est vitro, Ciaccon, Hujus animadversionem hie exstare volui, quod, expositis doctorum virorum sententiis, earum plerasque refutarit. Plerasque dico, non omnes; mihi enim perplacet opinio Joan. Brodæi, qui Miscell. v. 11. legit Glusto, nec rationes, quibus contra eam militat Ciacconius, ullius plane sant momenti. Nam I. Plinius H. N. XXII. 1. non tradit Glastum efficere Æthiopum colorem, sed imitari; quod verum: color enim caruleus, cum satur est, ad fuscum accedit. Hinc Homerus cum alibi passim, tum Il. A. 350. πόντον vocat οἴνοπα, hoc est, ut recte Scholiastes, μέλανα, licet mare cæruleo colore sit tinctum. II. Cum glastum et vitrum eadem sit herba, ut ostendit Is. Vossius ad Melæ III. 6. non magis contra glastum, quam contra vitrum militat, quod Plinius prodiderit eo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitas esse quibusdam in sacris, quasi nunquam ipsi Britanni, nec feminæ quidem semper, co uterentur. At contrarium liquet vel ex Solini c. 25, adeo ut Plinium μνημονικώ άμαρτήματι lapsum arbitrer. III. In eo plane falsus est Ciacconius, quod scripserit in nullo Cæsaris exemplari paullo vetustiore Glastum reperiri, cum non solum in suo Codice ita legit Metaphrastes. sed et antiquitus cusa ex optimis Mss. edita hanc vocem repræsentent. Verum quidem est, editt. Rom. Ven. Beroald, aliasque retinere ultro (pro vitro) glasto; adeo ut eorum verborum alterutrum ex Glossemate sit ortum; utri vero hoc contigerit, non difficile erit æstimatu, si reputemus moris non fuisse Librariis, vocem Romanam et usu vulgari tritam, peregrina et rariore explicare : cum igitur glastum sit vox Britannica, citrum autem Latina, hæc illius Glossema est habenda. Duvis. Cum in aliis Mss. scriptum sit, vitro; in aliis, glasto: permultis argumentis inter se contendunt Viri docti, utram scripserit Cæsar. Ego in eam partem propendo, ut vitrum scripsisse Cæsarem existimem, voce scilicet Latina: propterea quod voce Britannica si usus fuisset, addidisset utique quod vocant, quod appellant, aut aliquid simile. Sic enim aliis in locis, ubi voces Gallicas adhibet, hujusmodi aliquid apponere solet. Supra in libro tertio; 'Quos illi,' inquit, 'Soldurios appellant.' Libro sexto; 'Sunt item, quæ appellantur Alces.' Libro tertio, de Bello Civili; 'Pontones, quod est genus navium Gallicarum.' Inferius, in eodem libro; 'Est etiam genus radicis inventum, quod appellatur Chara.' Nec magni est, quod affert doctissimus Davisius: 'exemplaria antiquitus cusa ex optimis Mss. retinere utrumque vitrum et glastum; adeo ut eorum verborum alterutrum ex Glossemate sit ortum; utri vero hoc contigerit, non difficile fore æstimatu, si reputemus moris non fuisse Librariis, vocem Romanam et usu vulgari tritam, peregrina et rariore ex-

plicare: cum igitur Glastum sit vox Britannica, Vitrum autem Latina; hanc illins Glossema esse habendam." Hoc, inquam, quamvis ingeniose excogitatum, non tamen magni est. Vitrum enim, quamvis sit rox Romana, at non tamen (isto significatu) usu vulgari trita. Atque ista de causa, ad eam explicandam, Librarii adposuerunt vocem Britannicam, Glustum. Clark. Optime refellit Ciacconius varias Virorum doctorum conjecturas, quos etiam recensitos videre potes in notis Brantii, quibusque adde Sambucum, qui inepte luto, ac Hotomannum, qui lutro pro herba Lysimachia vulgo dicta ridicule conjecerunt. Vitro vera lectio est, ut optime etiam Turnebus Advers. vi. 17. xxiii. 22, et Vossius aliique ad Melam, et inprimis Salmasius in Plin. Exerc. p. 180. docuerunt. Egregie autem Clarkius hic docet, si voce glasto voluisset uti Cæsar, additurum eum fuisse, adpellato, vel simile. Præterea testari possum, in nullo Codice meorum numero viginti et plurium adparere glasto. Sed in Mss. quatuordecim et Ed. Inc. esse ultro: quomodo et in Mss. Melæ ac Vitruvii (quod et de Palat. Cod. Gruterus, et de suo Pulmannus in schedis, quæ penes me sunt, testantur) Viri docti esse docuerunt: ultra in Ms. Melæ quoque inveni. Nitro est in margine Duker. (qui in textu habet ultro,) Pulmanni et Gott. ac Voss. tert. Sed vitro disertissime exaratur in Ursini Cod. item in Andino, et Oxoniensi, ac Leid. sec. in quo est ultro vel vitro. Recte etiam defenderunt eruditi 78 cæruleum, pro quo cerineum vel cerinum, id est, luteum, reponi volebat Sambucus. Ab hoc autem colore ipsum Britannorum seu Britanum nomen esse ortum existimant non male nonnulli. V. Cl. Cannegiet. Diss. de Brittoburgo. Ceterum in Lovaniensi exstat: 'Omnis vero se Britannia;' argute, non tamen vere, ut existimo.

Vide ad IV. 2. 'Gallia delectatur, et impenso parant pretio.'

6 Horribiliore sunt in pugna adspectu] Mss. Reg. Eliens. et Voss. ct Editt. Vett. 'horridiores sunt in pugna adspectu.' Quod idem est. Clarke. 'Atque hoc horribiliore sunt in pugna adspectu.' Mss. habent horridiores. Lege: 'atque hoc horridiore sunt in pugna adspectu,' quemadmodum Gryphius edidit, Davis, cur. sec. Horribiliore retinent Andinus, Scalig, et Oxon, horribiliores Leid, pr. Ceteri omnes horridiores; nisi quod Vascos. et Gryphius cum Ed. Stradæ horridiore exhibiterint, quos sequor cum Davisio, licet ipsum horridiores retineri posset ex Plinio XI, 18, 'apes horridæ sunt adspectu:' quamvis sciam ibi horridum dici et hominem, non tam ob colorem, quam hirsutiem et squalidos et promissos capillos. Unde illa omnia dicuntur horrere, quæ hirsutas setas, folia densa, squalentes capillos, barbamque habent, et ita incomta et formidabilia sunt. Vide Cel. Burm, ad Petron, c. 99. Heins, ad Ovid, Met. XI. 176, allisque locis multis, et passim viros doctos, quo sensu etiam 'horrida ora' Ovidio ex Ponto III. 3, 17, 'Horrida pendebant molles super ora capilli.' Verum ipse ille locus juvat, quia hic quoque, ut ibi, 'horridus adspectus' jungatur cum 'capillis promissis,' quo horridi erant Britanni, et vitro illito horridiores fiebant. Sed et de adspectu Valer. Max. IV. 4. § 1. 'Illarum froms hilaris,' &c. 'et hujus horridior adspectus solidis bonis abundet.' Curt. VIII. 9. § 31. de Brachmanibus 'Agreste et horridum genus est.' Præterea dicitur et de aliis rebus, ut horrida tempestas, verba, horridus clamor, &c.

11 A quibus primum virgines quæque ductæ sunt] Mss. Eliens. et Vossii; quo (Ms. Reg. quorum) primum virgo quæque deducta: Edit. Rom. adducta est. Clarke. Primum pro quebus in

Bongarsianis, Vossianis, Lovaniensi, Bouhier, pr. Egmund, Gottorp, Duk. Dorvill, Leid, tert, et Ed. Incerta scribitur quo. In Ursin, et Brant. a quo. In Leid, sec. Bouh. sec. quorum. At in Leid. primo et Oxon. quibus sine præpositione: dein constanter Mas, omnes et Ed. Incerta virgo deducta est, præter Scalig. Oxon, et Leid, prim. Ita tamen, ut in Oxon. sit primo et in Leidensi deductæ. uno Urs. ducta. Quare confidenter reposni quo virgo deducta est. Quo enim valet quorsum, ad quos. Vide Heinsium ad Ovid. Ep. XIII. 34. et alios. Nec obstat, quod præcedat pluralis; ut monui ad 1. 6. Adde Perizon, ad Sanctii Minery, p. 489. Sic vii. 58. 'Navibus conjunctis, atque eo m. inpositis.' B. Civ. III. 24. 'Scaphas contexit, eoque milites inposuit.' 1, 42, ' equos equitibus detractis, eo legionarios inponere.' Deduci autem proprie dici virginem, quæ alicui conciliatur, quis nescit e Suetonii loco in Cæs. c. 50. 'Tertia deducta est?' ubi vide Comment, et omnino Ciofan, ac Burm, ad Ovid, Epist. Her. xvi. 313, 'Pene suis ad te manibus deducit amantem.'

xv. 1 Prælio] Mss. et Vett. Editt, prælium. Clark. Non omnes. Nam prælium ex meis tantum habent perperam Vossiani, Gott. Leid. sec. tert. et Dorvill. et Edd. primæ. Latinum non est prælium confligere.

2 Tamen] Sic Mss. et Vett. Edd. Scaliger et Recentiores ita tamen. Sed nihil opus. Clark. Errat Clarkius; cum ita a Scaligero intrusum censet. Nam et Vascos, Aldus, Gryphius, Stephanus, Lipsius, aliique sic exhibuerunt, et confirmatur a Mss. Scalig. Leid. primo, atque Oxoniensi: forsan et aliis. Verum Bougarsiani, Lovan. Vossiani, Egmund. ac plures non agnoscunt. Et rectius quidem. Adi notata ad III. 14. 'Turribus excitatis: tamen, &c. ut neque tela adjici possent.' Delevi

itaque cum Clarkio, ut supervacuam vocem. *Ita ut* in nostro aliud quid notat II. 19.

3 In silvas collesque | Non hoc damno, confirmatum ab omnibus Mss. et sæpe ita junctum. Quia tamen mox dicit tantum 'e silvis se ejecerunt;' et 'postero demum die in collibus constiterunt:' ut ait c. 17. ac Metaphrastes vertit simpliciter els rà vánn, adridet nonnihil conjectura 'in silvas callesque:' invios scilicet, ut addunt sæpe scriptores; quo tutius latere possent. Callis enim in collis abiit sæpe. Vide Torrent. ad Cæsar. Suetonii c. 19. 'Silvæ callesque decernerentur:' uti et Misc. Observ. Mart. et Apul. 1733. p. 307. 'Silvestres calles' ait Curtius v. 4. placet vero, eam vocem e Mss. quibusdam cum Cortio reponere in Lucano IV. 129. 'Tollere silva comas. stagnis emergere colles Incipiunt, visogne die durescere valles.' Si quid ibi mutandum foret, pro colles, scribere calles, non vero loco τοῦ valles mallem; namque tam plana et jacentia, quam edita, refluis aquis, et cessantibus imbribus, apparuisse, innuit Auctor.

9 Atque his primis legionum duarum] Primæ cohortes ceteris præstabant, non hominum numero, ut perperam arbitratus est Joan. Glandorpius, sed virtute; erant enim ex præstantissimis et fortissimis viris confectæ. Vide Just. Lipsium Mil. Rom. Dial. 1. 4. Davis.

10 Intermisso percxigno loci spatio inter se, constitissent] Ita hunc locum, mutata solum interpunctione, restitui. Editi omnes; intermisso perexiguo loci spatio, inter se constitissent. Qui sensus est nullus. Ideoque Hotomannus existimavit voces, inter se, delendas esse. Sed Græcus recte intellexit, δλίγον ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχουσῶν. Clurk. Voces inter se tollendas censuit Hotomannus. At si distinguas, quum hæc, intermisso perexi-

guo loci spatio inter se, constitissent; locus integritati suæ restituatur, ut Cl. Clarkius observavit. Davis. cur. sec.

11 Perterritis nostris Ταράξαντες recte vertit Metaphrastes. Britanni novo pugnæ genere scilicet perturbaverunt Romanos. Veram in Vossiano sec. est peremptis. At in Voss. primo et Bongars. pr. pertemptis: in posteriore autem a manu secunda. uti in Bong. sec. pertemptatis. Quod quid sibi velit nescio: nisi forte Auctor scripserit prætentatis, ut dixerit, novo genere pugnæ expertos fuisse Britannes, quid in Romanos valerent. Sic 'prætantato sinu' Sueton. Aug. c. 35. Lucan. IX. 397. ' Fatoque pericula vestra Prætentate meo.' Adi omnino quos laudat Cl. Burmann. ad Ovid. Metam. xIV. 189. 'Prætentatque manu silvas.' Utcumque tamen hæc conjectura adrideat, nil temere mutari velim. Novum erat enim pugnæ genus Romaais, non vero Britannis, qui ita pugnare solebant. Adde Veget. I. 8. · tiro exercitio prætentandus.'

12 Per medios proruperunt | Sic quidem Leid, pr. sec. et Oxon, cum Edd. primis, uti et Aldi, Gryphii, et aliis. Sed ceteri Mss. item Vascos. Strada, Stephan. cum Ciacconio præferunt perruperunt. Id quod magis mihi placet. Quamvis et vulgatum se satis defendere queat. Liv. xxvI. 7. 'per castra ad Capuam perrumpere.' Vide ad Frontin. 1. 5. § 12. 'Per stationes hostium perrupit,' vel ' prorupit.' Eadem variatio 1, 8, ' perrumpere possent conati.' vi. 40. per medios hostes perrumpunt: et VII. 19. 'Paludem perrumpere.' Adde B. Civ. 1. 67. 'Omni ratione perrumpendum.' Sic 'rates perrumpere' B. Civ. 1. 26. Prorumpere magis videntur illi dici, qui ex ordinibus ad hostes procurrent, et lacessunt prœlium. Perrumpere ii, qui ordines hostium turbant, V. Drak. ad Liv. III.

61. § 9. vel munitiones transcendunt ac diffringunt. Ceterum perperam Hotomannus hic inseri volebat hostes. Romanos intelligit Auctor sive nostros.

13 Q. Laberius Durus] Orosius, Freculphus, Celsus, aut potius Anonymus exscriptor ejus constanter habent Labienus, sed corrupte, aut valde ego fallor. Vossius. Labienus est et in Ursini Codice, ac Cujacii, et Leid. pr. Voss. sec. et tertio.

14 Submissis coh.] Non damno hoc. Cum ceteris enim crebro noster submittere pro subsidio mittere usus est. Adtentionem tamen meretur alia lectio, quae restat in Mss. Cuiac. Andin. Scalig. Oxon. et Leidens. primo inmissis. Confer notata ad Lucan, vi. 291. 'Cum super e totis inmisit collibus agmen, Effuditque acies obseptnm Magnus in hostem.' Quod jam malo, adstipulantibus etiam Cortii Mstis, et in primis ad VII. 523. ' Inque latus belli, qua se vagus hostis agebat, Inmittit subitum, non motis cornibus, agmen:' quo loco cum Mss. plerisque emittit tamen nunc præfero. Solent enim sæpe variari præpositiones, ut tam denotetur locus, ex quo, quam ad quem locum fiat motus. Adi Cl. Drak, ad Liv. 1. 57. 'Avolant Romam;' et Iv. 18. 'equites in hostem emisit.' Frontin. 11. 7. § 8. ' Turmas, quæ eos sequerentur, inmisit.' Immo infra vii. 40. 'Agmen Æduorum conspicatus inmisso equitatu, iter eorum moratus.' V. et B. Civ. II. 41. et Hirt. B. Afric. c. 18, 'Subito inmittit cohortes, turmasque suorum:' item c. 39. 75. 78.

XVI. 3. Gravitatem armorum] Non male. Placet tamen magis, quod legitur in iisdem, quos de τφ inmissis laudavi Codicibus, quodque procul dubio e suis Mss. recepit R. Stephanus, armatura, δπλίσεως, ut vertit Graeus. Armatura enim proprie est ipsum genus armorum. Hirt. B. Alex.

c. 34. 68. 'disciplina atque armatura nostra.' Consule omnino Manutium ad Ciceron. Epist. Fam. vII. 1. 'Armatura varia equitatus peditatusque.' Armatura etiam hoc sensu in Mss. et Edd. quibusdam apud Curt. III. 2. § 5. et Liv. xxvI. 5. Sed malim. ibi cum aliis armatu, atque ipso Gronovio ad locum Livii: ubi vide.

5 Magno cum periculo dimicare] Mss. et Editt. Vett. magno cum periculo præljo dimicare, Clark, Bongars, tres, Petav. Norvic. Lovan. Gottorp. Voss, Egmond, et Pal, exhibent magno cum periculo prælio dimicare; nec aliter, iis volentibus, lego. Davis. cur. sec. Mei aliorum libris Mss. et Pulm, schedis consentiunt præter ante dictos Codd. qui suo more a reliquis secessionem faciunt. Restitui tamen eam vocem: cum eam non respueret Cæsaris stylus, et facile ob præcedens periculum excidisse credibile sit. Prælio dimicare Latina et obvia est locutio. vi. 17. 'Quum prælio dimicare constituerunt.' c. 31. 'prœlio dimicandum.' VII. 7. B. Civ. III. 37. ' prœlio decertare :' unde et ' certamen prœlii' B. Alex. c. 16.

9 Equestris autem prælii ratio] Ambigebat Glareanus de Britannis, Romanis, an utrisque Cæsar loquatur. Sed nulla hic difficultas est. Nam equestre prælium proprie hic accipiendum: nempe, ubi utrimque equis concurritur; alioque frustra bonum hic sensum quæras. Sane sic et Græcus intellexit: et sic l. 1. ubi de equestri prælio Romanorum cum Helvetiis loquitur. Vossius.

xvii. 2 Lentius] Bongarsiani, Petav. Egm. Lovan. Voss. prim. cum quinque aliis et Edd. primis lenius vel ac lenius. Carrar. cum tribus meis recentioribus et Ed. Inc. perpetua fere variatione levius, quod placebat Bruto; minus bene. Lenius idem est, quod lentius. Leniter idem quod lente. Unde passim lenis fluvius obponitur rapido et terrenti. Leniter

ire' Hirt. B. Afric. c. 6. procedere et similia crebro. Vide Cel. Burm. ad Phædri Fab. 25. 'Pota leniter.' Adde ad B. Civ. 1. 1. 'Sin cubetetur atque agat lenius:' ubi male alii lentius. Latius est in Leid. primo.

8 Fecerunt, quoad subsidio Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Ed. Rom. fecerunt. Quo subsidio, &c. Etiam Mss. mei tantum non omnes. Nam Oxon, et Cujac, quoad servant: quibus accedunt Bongars, pr. et sec. in quibus legas quod. Reliqui quo cum Edd, Mediol. Ven. et Incerta; sine sensu, sed sollemni mutatione. Quoad hic valet, donec. Dicit Auctor, pedites hostium covias, quas repulerant, tam din secutos esse (quod hinc patet, etiam paullo melius esse, quam inseq.) donec sequi amplius eos nequiverunt: quia equites confisi jam subsidio peditum irruerunt quoque in ipsos, atque pracipites in fugam dederunt. Unde gravis armaturæ milites eos ultra persequi non poterant. De hac particula plura vide apud Cl. Perizon. ad Sanct, Minery, III. 6, § 1. et Cortium ad Sallust. Jug. c. 41. § 9. ' Quod semet ipsa præcipitavit.' c. 14. ' Quoad legiones collocasset.' Eadem confusio in Apul. Met. 1. 6. 'Quoad semet ad istam faciem fortuna perduxit.' Sic Ed. Scriv. Sed Mss. et Edd. vulgares quo vel quod, defendente hoc Sciopp. Susp. Lect. IV. 6. et Ferr. El. I. 19. Quod pro quoad valet in quantum. Ceterum mox τὸ se non comparet in Mss. meis quindecim, neque in Edd. primis. Nec forsan opus est, ut adverbialiter ponat post eodem sensu, quo Græcus hic $\delta \pi \iota \sigma \theta \epsilon \nu$. Mihi tamen retinere $\tau \delta$ se, magis placet cum Mss. Cuiac. And. Scal. Oxon. et Leid. primo.

XVIII. 2 Cassivellauni] Σουέλλαν corrupte apud Dionem legi alibi monuimus. Etiam Polyæno vocatur Κασολαύλος: scribe apud utrumque Κασσουελλούνος. Vessius. V. ad c. 11.

4 Animum advertit] Vulgg, animadvertit. Nos autem Msti. Norvic. lectionem sequimur. Vide not. ad B. G. 1, 24. Observavit etiam vir doctissimus J. Georg. Grævius ad Ciceronis Offic. 11, 19. Librarios plurimis in locis elegantem hunc loquendi modum mutasse, ut alterum substituerent. Davis. Sic etiam quatuordecim ex meis.

6 Ejusdem generis sub aqua defixæ sudes flumine tegebantur] Lipsius in Poliorceticis l. v. dial. 3. quærit cur flumine hic legatur, cum paullo ante dixerit Cæsar sub aqua. Itaque pro flumine ambigit, an reponat plumbo, Sed ambigit, non statuit. Sane iuvare videtur opinionem illius Beda; cum Hist, Augl. 1. 2. ait: 'Quarum vestigia sudium ibidem usque hodie visuntur, quod singula earum ad modum humani femoris grossæ, et circumfusæ plumbo, immobiliter hæreant in profundum fluminis infixa.' Sed considerare oportet, sudes illas acutas ab Cæsare dici: nam cum antea dixisset, ripam acutis sudibus præfixis munitam fuisse, subdit, ejusdem generis sudes sub aqua latnisse. Itaque plumbum habuerint ima su-Atqui quomodo tune dicat Cæsar tectas plumbo fuisse? Nam plumbum acutas facere sudes nequibat. Ego itaque malo vulgatam retinere lectionem. Quod autem Cæsar primo ait sub aqua defixas sudes, tantundem est, ac si dicat fundo fluminis infixas sudes fuisse: dein subdit, 'flumine tegebantur,' ut ostendat non exstitisse cacumina earum ex aqua. Beda de plumbo dicit, sed videor mihi occurrere illi argumento posse. Nam quis affirmet illas sudes, quarum vestigia Bedæ tempore deprehensa, easdem fuisse, quæ Cæsaris tempore flumini infixæ fuerunt. Inquit Cæsar flumen illud uno tantum loco pedibus transiri potuisse. Forsan Britanni postea bellis intestinis concussi prohibendis transitu amnis conterraneis sudes illas posuere. Equidem ego id crediderim: nec temere muto in Cæsare; nisi veteris codicis autoritas accedat. Sed illud notandum, quod Polyænus ait Strateg. VIII. 23. Cæsari elephantum unum in Britannia fuisse, cui imposita turris; ejusque terrore Britanni dilapsi custodiam amnis deseruerint. Nihil tamen de bellua illa in Cæsare legitur; unde suspicor Polyanum id hausisse ex Ephemeridibus Cæsaris. in quibus multa a Cæsare annotata fuisse, quæ his Commentariis non memorantur, jam initio notarum observavimus. Vossius.

9 Atque impetu | Mss. Reg. Eliens. et Vossii ea celeritate, atque eo impetu. Clark. Eo agnoscunt quoque Bongars, prim. et secund. Vossiani omnes, Petav. Egmund. Lovan. et quatuor alii, cum Ed. Incerta, Vascos. Stradæ, Gryphii posteriore, et recentioribus. Et quamvis alicui videri possit morari sententiam, unde Grutero etiam atque impetu ejicere placebat, tamen mihi videtur stylo Cæsaris magis convenire, qui pronomina et adjectiva æque ac præpositiones sæpe geminare solet. vi. 42. 'Omnes vici atque omnia ædificia,' Vide etiam ad vi. 11. B. Civ. 1. 7. ' Qua voce et quo SCto.' Hirt. B. Afric. c. 19. 'Hac spe atque ea fiducia.'

xix. 1 Ut supra demonstravimus, omni deposita spe contentionis] In editis omnibus ita interpunctus est hic locus, ut ambiguum sit quo referantur hæ voces, ut supra demonstravimus; cum manifestum sit eas ad istud solum, omni deposita spe contentionis, referri debere. Quanti interdum sit momenti res tam perexigua, vide infra, quæ annotavimus, de bello Civili, 111. 39. Clark.

3 Relictis] Recentiores retentis; sed omnium Mstorum et antiquitus cusorum lectionem absque causa sontica deseruerunt, ut exemplis

monstravit Ger. G. J. F. Vossius ad Velleii Paterculi II. 81. Daris. Relictis. Scaliger et recentiores, contra omnium Codicum fidem, et sine ulla omnino causa, scripserunt, retentis: voce admodum incleganti in locum elegantioris suffecta. Quos proinde merito carpit Davisius. Clark. Male Clarkius pronunciat, retentis a Scaligero inductum esse. Nam multæ ante ipsum Edd, ita iam exhibent, ut Ald. Vascos. Steph. Gryph. Plant. aliæque. In nullo tamen inveni Codice, nisi quod nullam varietatem enotatam vidi e Scaligerano. Relictis ergo idem erit ac reliquis sc. secum, ut conjecit rescribendum Gruterus: quomodo Relinquebatur mox et alibi apud nostrum, (docente Cl. Bossio Animady, in Cas. p. 19. et restituimus nos B. Civ. 1. 79.) ponitur pro reliquum erat. Alioquin facilis esset conjectura electis vel selectis. v. 52. 'Non esse relictum militem sine vulnere:' ubi Mss. plurimi reliquum. Vide et VII. 70. et clare B. Civ. 1. 41. 'Quos sibi præsidio reliquerat;' ubi vide, et ad c. 80. 'relictis legionibus subsequitur:' uti et B. C. III. 74. 'Relictis munitionibus.' Liv. IV. 27. 'nulla in prœlio justo relicta spe :' i. e. reliqua.

Itinera nostra servabat] Observabat; παρετήρει; ut recte Græcus. Silius Italicus vi. 384. 'Servabam vultus Ducis, et prodentia sensum Lumina.' Vide et vs. 565. Davis. Rectius adduxisset Vir doctus Terent. locum in And. i. 3. 7. 'Me infensus servat.' Hoc enim animo id agebat Britannus. Passim servare pro obs. invenias. Vide ad Lucan. i. 601. et alibi.

8 Effunderct] Mss. Reg. Eliens. et Vossii ejecerat eum Editt. Vett. Clark. In Petav. est ejiceret. At Bongars. tres, Lovan. Norvic. Gottorp. Voss. et Egmond. habent ejeceral, ac eorum ductu sic rescribas velim. Vide c. 21. Davis. cur. sec.

Hoc monet et ita legendum contendit Cortius ad Plinium Epist. viii. 17. § 3. Brantius e suo codice prætulisse etiam videtur eiecerat. enim 1. IV. 'se ex castris ejecerunt,' et vii. 28. 47. ac Hirt. B. Alex. c. 19. 20. 'se ex oppido ejecerant:' ut est mox c. 21. 'se e castris ejecit,' B. Civ. 111. 96. Et sane, ut aliorum Codices, sic etiam mei exhibent ejecerat, præter Leidensem prim. Oxon. Cuj. Andinum, et Scalig, qui cum Edd. Vascos. Aldi, Steph. Gryphii, Urs. ceterisque, quod sine dubio e Mss. et illi admiserunt, servant effunderet. Rectius omnino. Ejicere se ex loco amavit Cæsar, non simpliciter in locum: quamvis id Latinum esse non negem. Vide enim ad Frontin. II. 9. § 6. Liv. 1. 40. 'ambo se foras ejiciunt: et sæpe. Ac contra prætulisse videtur effundere se in locum, non ex loco. Sexcenties autem effundi in hostes, in campum, et effundere se dici de hostili inpetu subito, si probare vellem, putidus forem. Præterea ejicere rectum esset, si e castris vel oppido se in agros effudisse dixisset, sed hic notat modo liberiorem per agros discursum a palantibus prædatoribus factum: 'se ad cognoscendum effudit' B. Civ. 11. 7. Eiiceret est in Duker.

9 Viis notis] Ultima vox non comparet in Mss. neque Edd. primis, uti nec Vascos. Steph. aliorumque. Ex meis soli Andinus et Oxon. cum Aldo, Gryphio, Plant. &c. servant. Nec etiam supervacuam esse hanc vocem, credo. Angustas vias intelligit, quas noverant soli Britanni, adeoque ad insidias Romanis ponendas erant aptissimæ. De hac vocis notus emphasi vide omnino, quæ laudat Cel. Burm. ad Phædr. F. 1. 11. 'Quæ dum paventes exitus notos petunt.' Frontin. II. 5. 7. 'Quum ipse per solidos ac notos sibi transitus evaderet,' &c. Adde 1. 5. 5. et alios.

xx. 2 Ex qua Mandubratius adolescens | Cambdenus, alique aiunt Mandubratium hunc Orosio vocari Androgorium: quia ait Orosius vi. 9. 'Interea Trinobantum firmissima civitas cum Androgorio duce, datis XL obsidibus, Cæsari sese dedidit.' Sed ego hine affirmare non ausim, eundem esse Androgorium et Mandubratium. Nam inquit Cæsar, Mandubratium in continentem ad se venisse, rogasseque Trinobantes postea, ut eum cum imperio ad se mitteret Cæsar. Orosius vero ait Androgorium tunc ducem fuisse Trinobantibus. Sed quis hinc colligat eundem utrumque esse? Mihi non videtur. Potuit Androgorius absente Mandubratio Trinobantibus imperare. Vossius.

3 In continentem Galliam Injuriam mihi facere simplicitati Cæsaris videntur et Ciacconius, in notis suis, et Scaliger in editione sua, cum vocem Galliam suspectam habent, atque expungi volunt. Idem. Ultimam vocem expungendam censuere Fr. Hotomannus, P. Ciacconius, et Jos. Scaliger. Sed nibil opus est, ut eorum calculis nostrum adjiciamus, cum Livius xxx1. 45. 'continentem Atticam' dixerit, et 'continentem terram,' Corn. Nepos Themist. III. et Eumenius Paneg. Iv. 3. Davis. Suspectam habuerent vocem Galliam Ciacconius, Hotomannus, et Scaliger. Sed prorsus sine caussa, ut ostenderunt Viri doctissimi Vossius et Davisius. Deest tamen in Græco Interprete. Clark. Exsulat etiam a Lovaniensi contra plenum et solitum Cæsari stylum.

4 Imanuentius] Sic etiam Græcus, et Edd. Vett. ac Novæ. Sed hujus nominis nullum exstat vestigium in Mss. Bongarsianis, Leidensibus, Vossianis, Lovaniensi, Egmund. Oxon. Petav. et, ut semel dicam, in nullis meorum, neque etiam in Ed. Incerta.

12 Frumentumque miserunt] Eleganter ad varietatem Leidens. prim. et Oxoniensis frumentaque: quo ostendat etiam, non tantum celeriter et ad numerum, sed et copiosius imperata subministrasse. Sic IV. 19. et alibi 'frumentis succisis.' I. 16. 'frumenta in agris matura non erant.' Adde VI. 43. B. Civ. II. 37. Ms. Petav. B. Civ. III. 50. et passim: quare reponere id non sum veritus.

XXI. 2 Cenimagni] Tametsi temere et sine auctoritate veteris codicis mutandum nihil putem, est tamen cur paullum corruptum esse hoc nomen arbitror. Ait Cæsar eodem hocce libro: 'Maritima pars ab iis, qui prædæ, ac belli inferendi caussa ex Belgio (scilicet in Britanniam) transierant, qui omnes fere ils nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eo pervenerunt, et bello illato ibi remanserunt,' &c. autem non in Belgio quidem, verum in Celtica Gallia Aulerci Cenomani, unde mihi illud Cenimagni depravatum videtur; sane Græcus interpres habet Κενίμανοι: quam levis autem mutatio i in o. Itaque fere legam Cenomani. Sane mox quoque video vestigia alterius Gallici nominis in Cassii: nam in Belgica sunt Velocasses, vicini Veromanduis. Etiam Ancalites non abhorret ab Ambialites. Sed potuerunt etiam Cæsaris tempore nomina illa paululum degenera-Quare nihil muto. Vossius. Alibi factam hujusce populi mentionem non reperies, qua de causa J. Lipsius ad Taciti xII. 32. Icenos et Cangos intelligi existimat, quorum meminit Annalium scriptor. Guil. autem Cambdenus Britann, p. 329. Edit. Lond. 1607, hanc vocem ex Icenis et Regnis conflatam arbitratur, præsertim quod Ms. quem inspexerat, diviso vocabulo exhibebat Ceni Agni. Præstat autem vulgatam lectionem retinere; fieri enim potest, ut horum, quia ignobilis esset populus, nulla apud scriptores alios supersit memoria; quod etiam ceteris hoc in loco memoratis contingit. Davis. Juvat vehementer Vossii conjecturam Codex Egmund. Cenomagni: immo idem in margine habebat Cenomanni. Sc magni sic Leid. sec. sed plerumque in Mss. varia occurrunt monstra in nominibus propriis: quate illa omnia enotare, operæ non est pretium.

3 Cæsuri dedidcrunt] Dederunt unus et alter. Sed recte, quod rescripsi, dedunt Bong. prim. Vossian. prim. Leid. prim. Petav. Egmund. Oxon. Lovan. Scalig. et alii multi cum Mss. aliorum et Edd. Vascosani, Stephani, et plurium.

4 Oppidum Cassivellauni] Beda 1. 2. Historiæ Anglicæ oppidam hoc Cassibellaum vocat. Errore an recte, non dijudicaverim. Prius tamen facilius credam. Vossius.

6 Oppidum autem Britanni vocant, &c.] Usi sunt voce Caer; hac autem radicem habet verbum ATP, quod convocare significat, quia eo convocati ex agris conveniebant, ut notavit vir doctissimus Joan. Clericus Art. Crit. P. 11. S. 2. c. 3. 9. Davis.

9 Locum] Sic etiam Celsus et Metaphrastes cum Mss. Solus Dorvillianus lucum non ineleganter. Silvas inpeditas vocat paullo ante. Crebro autem hæc vox in locus præ facillima mutatione depravata. est. V. Front. 1.
2. 10. 111. 2. 5. Infra vi. 13. Cl. Drakenb. ad Livium XXI. 48. Locum retineo: nam ut lucus in locus, sic contra locus in lucus aliquando abit. Consule Salmas, ad Tertull. pall. p.m. 193. Infra p. 301. luco jam olim bene legit Is. Casaub. Præf. ad Diog. Laërt.

Plerique Mss. et omnes antiquitus impressi cum Metaphraste, huic duci idem nomen attribuunt, ac Regulorum primo paullo aute memorato. Ms. autem Norv. utrobique Lugotorigem exhibet; adeo ut nullus dubi-

tem, quin unus idemque vir denotetur. Adversantur quidem Fr. Hotomannus et Joan, Brantius, quoniam hic Ducis, superius autem Regis fiat mentio: quasi scilicet Rex, nobilis Dux esse non potuerit! Et sane Jul. Celsus vit. Cæs. p. 87. diserte testatur 'unum Regem esse captum, cui Lugotorix nomen erat.' Hinc medicina, ut videtur, fieri potest Floro, qui III. 10, 18, ita loquitur: 'Cæsar unum quoque e Regibus Cavelanis' (vel Cavelianis) 'in vincula dedit.' At nullus Britannorum Rex captus est præter hunc sive Lugotorigem, sive Cingetorigem. Fidenter itaque scribo, 'Unum quoque e Regibus Cantianis in vincula dedit.' me quidem fugit, a veteribus, Cantii incolas, Cantios fuisse vocatos, sed Flori ævo aliter se res habere potuit. Joan, Freinshemius et J. G. Grævius reposuerunt e Regibus Cassivellauni; sed præterquam quod hæc emendatio nimium recedat a lectionis receptæ vestigiis, mira est locutio unus e Regibus Cassivellauni, pro co quod est, unius e Regibus qui Cassivellauno suberant. Davis. Cingetorige. Sic Mss. plerique et Editt. Vett. Ut sit idem videlicet, qui'supra Rex appellatus fuerit. Scaliger edidit, Lugotorige. Quomodo et in Ms. Eliensi scriptum est. Sed cum in isto Codice et supra quoque scriptum sit Lugotorix; unus idemque esse videtur. Non tamen dissimulandum, in priore loco, cum initio scriptum fuisset Cingetorix, manu deinceps emendatrice factum Lugotorix. Græcus utrobique habet, Κιγγετόριγα. Clark. Lugotorige etiam Ms. Hotom. et Brantii; ut et Bongars, prim, sec. Vossiani omnes, Egmund. Dukerian. Dorvill. et Ed. Incerta. In Palat. Lutogorige. Leid. tert. Logotorige. Non video caussam, cur id nomen non præferamus: cum per voces nobili duce eum clarissime a præcedentibus regibus distinguat. Cingetorige in quosdam Mstos e præcedenti irrepsit, uti in Andinum Orgetorige: qui erat Helvetiorum dux l. 1.

12 Statuisset hiemem agere] Mss. Reg. Eliens. et Vossii constituisset hiemare. Clark. Constituisset (instituisset Bong. sec.) hiemare exhibent cum Ed. Inc. mei omnes, ut et aliorum; præter Ursin. Cujac. Scalig. Audin. Leid. prim. et Oxoniensem, solito more. Brantii liber, et Edd. aliquot, ut Beròaldi, Vasc. Aldi, Gryphii, &c. statuisset hiemare: quod Brantius defendit duobus Cæsaris locis, quibus plura addi possent: sed statuit hiemem agere elegantius est, quam ut a librario profectum fuisse, credi fas sit.

18 Noceat | Cuiac. Andin. et Oxon. cum Edd. Romana, Mediol. et Veneta bellum faciat. Locutione elegantissima, nec tantum ab optimis quibusvis scriptoribus, sed et ab ipso auctore adhibita l. III, in fine; 'civitatibus, quæ proxime bellum fecerant;' ubi vide Cellarium. v. 28. ' populo Romano bellum facere;' quo loco consule Davisium. vII. 2. 'bellum facturos pollicentur.' B. Afric. c. 88, 'ad bellum faciendum:' ac Cl. Burm, ad Ovid, Metam, vIII. 58. 'Justa facit certe pro nato bella;' et socerum meum ad Valer. Maxim. v. 4. 3. Cortium ad Sallust, B. Catil. c. 26. 'Constituit bellum facere.' Livius 1. 38, 'Inde priscis Latinis bellum fecit.' Cicero pro Font. c. 12. 'si illi bellum facere conabuntur.' Merito igitur adrisit hæc lectio summo Gronovio ad Livium, ut et margini adlevit Heinsius, et nos in textum admisimus.

XXIII. 4 Duobus commeatibus exercitum reporture constituit] Commeatum vocabant, et recte Beroaldus, cum plures una naves aliquo appulissent. Græcis πορευτικός στόλος, ut ex veteri inscriptione docet Casaubonus ad Suetonii Aug. c. 98. Brant. Hanc commeatus significationem multis ex-

emplis adstruxit Phil. Rubenius Elect. II. 13. Davis. Hirt. B. Afric. c. 31. 'Donec sibi veteranarım legionum pars aliqua in secundo commeatu occurrisset.' Adde c. 37. et 44.

Reporture] Rursus Cujacian. Leidens. prim. et Oxon. cum Ed. R. Stephani 'deportare.' Recte. 111. 12. 'sua omnia deportabant' sc. navibus. B. Civ. 1. 27. 'Naves, quæ priorem partem exercitus eo deportaverant.' Vide et B. Civ. 11. 43. Deportari præterea dicebantur ea, quæ ex provincia advehebantur. Consule Gronov. Observ. 1. 12.

Constituit] Mss. Reg. Eliens. et Vossii instituit. Clark. Instituit efficacius Mss. aliorum et mei, quod sciam, omnes cum Ed. Incerta, præter Oxoniensem. E Cæsaris stylo id reposui. Vide ad III. 23. 'Commeatibus nostros intercludere instituunt,' et alibi.

6 Ulla navis] Cujacian, Bongars. et Leidens. prim., optimi Codices, habent nulla. More Græco neque nullus, vehementiore negatione. Propert. II. 15. 5. Nulla neque ante tuas orietur rixa tabernas.' Nemesian, Ecl. 11, 46, 'Nullos nec myrtus nec laurus spirat odores.' Vide laudatos ad Lucan, 1, 642, et a Cortio ad Sallust. B. Jug. c. 13. et Nepot. Att. c. 11. ' Neque non malebat ulcisci,' Immo apud nostrum vii. 77. 'Nolite,' &c. 'neque prosternere:' ubi vide Davis,: quamquam ibi secundo loco velitis potest subintelligi. B. Civ. II. 17. 'neque se in nullam partem movebat' in Msto.

10 Locum caperent] Ad locum destinatum pervenirent. Sic supra IV. 26. dixit insulam capere. Fr. tamen Hotomannus Cæsarem non intellexit; ait enim obscuram sibi esse sententiam, nisi forte locum capere dicantur naves, quæ cursum tenent; cum is sit sensus, quem supra dixi. Davis.

11 Rejicerentur] Inepte Mss. fere omnes cum Ed. Incerta habent refice-

rentur. Recte Græcus ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀπεώσθησαν. Bongars. tert. referentur; pro referrentur, rectius. Rejici et referri utrumque hoc sensu adhibet Auctor. Confer notata ad 111. 14.

13 Navigatione excluderetur] Mss. Reg. Eliens, et Voss. a navigatione. Clark. A navig. est in Ms. Brantii, Edd. Inc. et Beroaldi ac meis codicibus, præter Leid. prim. et Oxon. In Scalig. et navig. 'Excludi a gubernaculis civitatum' Cicero de Orat. I. 2. Infra v11. 55. 'si ab re frumentaria Romanos excluderet,' uti est in Mss. Ibi vide plura.

14 Summa tranquillitate consecuta] Sic Mss. Reg. et Vossii, et Editt. Rom. Ms. Eliens. secuta. Græcus, πολλῆς συνευεχθείσης γαλήνης. Scaliger et Recentiores, summam tranquillitatem consecutus. Clark. Non ita rescripsit Scaliger. Nam jam ante Aldus, Gryphius, Plantinus, aliique sic exhibuerant, et confirmatur ab Oxoniensi, forsan et Cujac. atque Andino. Ceteri cum priscis editis tranquillitate consecuta vel secuta, quod est in plerisque recentioribus.

15 Inita vigilia] Cujac. Andin. et Oxon. Edd. Rom. Mediol. Ven. non agnoscunt vocem inita: et certe abesse poterat. Sed et 11. 2. 'Inita æstate,' Oxon. et Andin. ineunte habent. Ubi vide plura. Addit etiam Græcus ἀρχομένηs, ut notaverit Cæsar ipsum secundæ vigiliæ initium. Sic certe B. Civ. III. 54. 'tertia inita vigilia exercitum eduxit.'

xxiv. 7 Tertiam in Essuos] Essuorum Cæsar nusquam alibi, nec, quod sciam, ullus veterum Geographorum meminit. Unde subit suspicari corruptum esse locum. Reponendum existimo Æduos. Nam plerumque Ædui et Rhemi junguntur. Accedit quod Cæsar hanc pacatissimam esse partem dicit, quod de mulla alia terra æque dici poterat. Inquit etiam auctor hæc hiberna contenta fuisse centum passuum millibus, exceptis Ros-

cii hibernis. At vero Geographorum fædus mihi hac parte error videtur, qui Essuos juxta Nervios collocavere. Nam ita medii sint inter omnes illas nationes, quas Cæsar statim nominavit. Præterea cum Cæsar legiones accivit, jussit Crassum ex Bellovacis venire, qui passuum milibus circiter xxv. a Samarobriva aberat. Dein Labienum ex Rhemis, Fabium ex Morinis accivit. qui multo longius aberant. Cur non potius usurus fuisset Roscii legione, quæ et propior, et in pacatiori parte? Mihi sane τδ Æduis rectum videtur. Putabam antea Suessionibus legendum, sed hoc penitus damno. Eo probabilior est Vossii conjectura, quod etiam apud Plinium H. N. IV. 18. Ædui in vet. Cod. corrupte legantur Esui. Ciacconius scribit Itesuos, qui etiam sunt Celticæ populus ab eodem Plinio memoratus. Davis. Æduos reposuit Clarkius, quomodo rescribi etiam voluit Valesius, ut Cellarius monet. Suessiones vel Vessones conjecerat etiam Rhellicanus. Mss. omnes constanter cum Metaphraste Essuos retinent: unde Itesuos Ciacconii præferrem. Vix videntur librarii notissimam vocem Æduos, quæ sexcenties in Cæsare occurrit, corrupturi fuisse: quare interim Essuos servavi.

9 Tres in Belgio collocavit] Cum omnes fere hæ legiones, de quibus hic Cæsar loquitur, in Belgica Gallia positæ fuerint, nec verisimile sit, Cæsarem de solis his dicturum fuisse separatim, quod de omnibus dici poterat; Commentatorum nonnulli Belgium hic esse nomen urbis putaverunt, quæ caput fuerit Bellovacorum, Quorum opinionem vel solum id convincat, quod Cæsar hic dicit in Belgio, et postea ex Belgio, qualia de urbibus dici nequaquam solita. Sed et ipsa repugnat historia. Nam Cæsar ait anguste hoc anno frumentum provenisse, eoque dividendas fuisse

legiones in plura hiberna: quomodo igitur in urbem unam compulerit? Absurdum sane id, ut jampridem observatum magno Geographo Philippo Cluvero. Sed quæri possit, ubi et anibus terminis clausa fuerit regio illa: Cluverus claudit eam Sequana, Esiaque fluminibus, hinc linea ab Esia ad Samarim flumen, et Samari inde Oceano, ac postremum linea recta Belgas, a Caletibus ac Vellocassibus discernit: sane non arbitror accuratius describi potuisse. Itaque in Belgio fuerunt Bellovaci, ut satis Cæsar ipse ostendit, cum infra Crassum ex Bellovacis revocat, quem hic in Belgio collocatum dicit: sed fortassis tamen hand peccet, qui latins Belgium extendat, nimirum ab ea parte, qua jacent Vellocasses. Nam Cæsar superius de Britannia loquens dixit: 'Maritima pars ab iis incolitur, qui prædæ ac belli inferendi caussa ex Belgio transierant, qui omnes fere iis nominibus' civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus co pervenerunt,' Erant autem Vellocasses contermini illis tractibus, et in Britannis Cassos fuisse ex Cæsare discimus. Unde suspicari possimus, nomen hoc ex illo factum, et Vellocasses etiam in Belgica fuisse. Scio equidem supra dixisse me arbitrari Cenimagni corruptum ex Cenomani. Sed illi Celticæ populi, et hucusque Belgium extensum fuisse nemo puto tam insipidus est, qui arbitretur, aut me putare existimet. De Vellocassibus verisimilior res est. Aut dicendum, cum Cæsar ait ex Belgio nationes in Britanniam transiisse, id dictum non quia ex solo Belgio sed vicinis etiam tractibus, omnique adeo maritima ora eo transgressas in Britanniam fuisse, Quod facile crediderim; præsertim cum sciam Venetis quoque commercia cum Britannis fuisse. Sed illud magis miror, in nemine alio veterum auctorum hujus Belgii mentionem inveniri. Nisi quod Servius obiter ad Georgic. III. 204. ' Belgica vel molli melius feret esseda collo.' 'Belgica esseda,' inquit, Gallicana vehicula. Nam Belgæ civitas est Galliæ, in qua hujusmodi vehiculi repertus est usus.' Ubi Belgium ab eo intelligi dubium non est, nam omnem Belgicam Galliam nemo einsdem civitatis nomine complexus est. Vossius. Cum pleræque legiones, de gnibus antea locutus est Casar, in Gallia Belgica fuerint collocatæ, Ph. Cluverius Germ. II. 11. asserit Belgium proprie dictum Galliæ Belgicæ fuisse partem, quæ Bellovacos, paucosque alios populos contineret. Et sane ita se res habeat oportet, cum et Lucanus de B. C. I. 426. postquam Leucos et alios Galliæ Belgicæ populos memoravit, aiat, 'Et docilis rector rostrati Belga Covini.' Vide Hadr. Valesium not. Gall. p. 79. 80. Davis. Non recte Hotomannus in Belgis hic prætulit, quamvis fatendum sit, ita scribi in Codicibus tantum non omnibus; nam ubi ita loquitur Cæsar, intelligit totam Galliam Belgicam. Hic vero capi debet de Belgicæ parte, proprie dicta Belgio: quod ideireo cum Cujac, et Andino bene servarunt Edd, primæ, et aliæ. Vide ad c. 12. et ad viii. 46. ' IV legiones in Belgio conlecavit.'

Crassum Quæstorem et L. Mun. &c.] Ita Petav. Lovan. Oxon. et Bong. tert. forsan et And. ac Cujac. In ceteris Mss. pro quæstorem legas Quintum, et Ed. Incerta, sine dubio male: nam singulis legionibus singulos præfecit legatos. Unde Cl. Dukeri codex et Edd. Rom. Mediol. ac Ven. abjiciunt totam vocem. Sed vide ad cap. sequens. Rursus ubi eum nominat Cæsar c. 46. 'ad M. Crassum quæstorem mittit,' ibi quoque non comparet Qu. in Oxoniensi, immo VI. 6. 'cum C. Fabio legato et M. Crasso Quæstore.' And, et Oxon. simpliciter legatos.

13 Cativulci] Sie in nullo legitur Codice. In 14. Mss. et Edd. Rom. Mediol. est Catuolci. In Ven. Catuloci. In Lovan. Cativolci: in ceteris et Ed. Inc. Catuloici. Κατιβούλκου Græcus. Restitui igitur o, quanvis c. 26. in plurimis sit Caturulco: unde maluit Clar. Gudius Catuvolco: uti plerique habent Mss. yt. 31.

20 Millibus passuum c] Aut nota numeralis excidit, aut lapsus est Cæsar, nam ab Atuatica Eburonum castello, ad Crassi hiberna circiter CLXXX millia passuum. Vide Ph. Cluverium Germ. 11. 2. Sed ut Cæsar aut Librarii defectu, Metaphrastes excessu peccavit: habet enim ἐν ὀγδυήκοντα σταδίων μυριάσι περιείχετο, cum millia passuum c a stadiis pecc conficiantur. Davis.

21 Legiones collocatas] Sic reposuimus Mstorum Ciaccon, et Norvic, ac editt. Flor. Steph. Gryph, fidem secuti; quæ quidem lectio confirmatur ex c. 25. hujusce libri, ubi sic loquitur: 'Certior factus in hiberna perventum, locumque hibernis esse munitum.' In Vulgg. collocasset, quasi ipse Cæsar collocandis legionibus operam dedisset. Idem. Ita ex Mss. Eliensi, et Ciacconii, et veteribus quibusdam excusis, edidit Davisius; quemodo et in Mss. Reg. et Vossii legitur. Editio vetus Romana, Scaliger, et Recentiores habent, collocasset. Quod idem fere est. Clark. Conlocasset diserte exhibent Andinus, Oxoniensis et Leid, prim, cum Editis Beroaldo antiquioribus. Nec video, cur Cæsar diei non possit conlocare legiones: qui paullo ante dicitur ' angustius milites collocasse in navibus' et 'exercitum collocare in hibernis.' Scilicet jussu suo, præsentia, et cura. Verum quam jam conlocatas ex ceteris Mss. receptum sit, rursus novare quid nolui. Statim Edd. Rom. Mediol, et Vett. dant in Galliam pro intra Galliam; quod satis defendi potest ex Confectancis ad Frontin. 1.

3. 6. et innumeris locis, ut Mss. præbent in B. Alex. c. 44. 'In Illyricum gesta.' Sed vide Clark. ad B. Afric. c. 47. 'in Africam:' m adhæsit e seq. voce morari; et cuncti Mss. hic constanter habent Gallia.

xxv. 6 Inimici palam, multis etiam ex civitate auctoribus, interfecerunt] Ita omnes fere Editi. Suspicor tamen potius interpungendum; 'inimici, palam multis etiam ex civitate auctoribus, interfecerunt,' Si enim eum palam interfecerunt inimici: jam illud. multis etiam ex civitate auctoribus paulum admodum ad sensum adaugendum conferet. At si inimici eum interfecerunt; simpliciter dicas; jam illud, palam multis etiam ex civitate auctoribus, ad atrocitatem rei augendam multum conferre videbitur. Verum tamen, ut quod res est dicam. post multis etiam deesse videtur vocabulum aliquod (principibus, vel aliquid simile;) quod in Mss. corrupte scriptum est ex his, vel ex eis; et quod Græcus expressit, πολλών της πόλεως ('ΑΡΧΟΝΤΩΝ) τούτου τοῦ πράγματος αίτίων γεγενημένων. Cujusmodi vox aliqua si inserta sit; jam utro modo interpungatur sententia, perinde erit. Clark. Vetus Faërni codex, Bongars. pr. sec. Lovan. Gottorp. Voss. Egmond. et Norvic. exhibent, Tertium jam hunc annum regnantem inimicis jam multis palam ex civitate et his vel et iis auctoribus eum interfecerunt. Unde rescribendum videtur, Tertium jum tunc annum regnantem inimici, etiam multis palam ex civitate cædis auctoribus, eum interfecerunt. Græcus habet, πολλών της πόλεως 'APXONTΩN τούτου τοῦ πράγματος αἰτίων γεγενημένων. Ex suo videlicet ingenio nomen άρχόντων supplevit. Davis. cur. sec. Faërnus e Vet. Cod. legebat Inimicis tam multis palam ex civitate, et his auctoribus eum interf. Hotomannus cum Brantio simpliciter Inimici multis etiam ex civ. nalam auctoribus interf. Sed accuratius Codices perpendamus.

Primo pro hunc habent Edd. Romana, Mediol. Ven. nunc. Dein inimicis jam multis palam etiam est in Petav. Scalig. aliisque quam plurimis, et Ed. Inc. Nam Leid. prim, secunda, Oxon. Palat. Bong. tert. et Voss, tert, habent Inimici. Ftiam abest ab Oxon, dein et iis vel his auct, est in Mss. plerisque et Ed. Inc. ex his Leid, sec. multis a. Palat, iis a. Edd. Rom. Med. Ven. eum interf. addunt eædem Edd, et præter citatos a Davisio Mss. etiam octo meorum. Sed neque ex iis neque eum agnoscunt Leid. pr. Scal. neque Ox. Nihilo minus puto restituendum esse locum hoc modo: 'Tertium jam hunc annum regnantem inimici, sed jam multis palam ex civitate necis auctoribus, eum interfecerunt.' Ex inimici sed, vel sed jam, corruptum est inimicis etiam. Ex necis n elapsa restitit et iis vel et is; ut est in Vossiano primo. Placet mihi hunc et eum simul scribere, non ut eum per pleonasmum abundet, et hunc referas ad Tasgetium, licet sciam sæpissime illud pronomen ita addi. Vide citatos ad vIII. 3. Sed jungo hunc annum tertium: quod videtur sensisse etiam R. Stephanus, qui edidit Tertium hunc jam. Sed librarius hunc ad Tasgetium referens ejecit eum; unde id in nonnullis Codicibus non adparet: uti recte censet Erud. Wopkens Tull, Lect. III. 4, Alii vero hunc et eum non concoquentes nunc substituerunt, non adeo male, jam nunc; quæ etiam particulæ ita sæpe junguntur. Hunc ob consensum tamen codicum præstat. Sensus est, jam ab eo tempore fuisse hunc annum tertium, quo regnaret. Hoc enim pronomen, tempori additum, proxime præcedens et continuum tempus notat. Vide quos ibi laudavit vir doctus, et Cl. Cort. ad Sallust. B. Jug. xi. 6. 'His proximis annis: 'et ad B. C. 1. 5. 'Iisque v primus diebus.' Ex Mss. itaque hunc locum constitui, non ausus tamen sed

et necis, vel si id mavis, cadis inserere.

8 Ad plures res pertinebat] Nullam caussam video; cur hic retineamus illud res, præcedente ea res, et nullo codice, saltem meorum, nec Carr. nec Ed. Incerta eam vocem hic agnoscente; quamquam alicui videri posset excidisse ob præcedentem syllabam vocis plures. Sed ego Mstis cedere malim. Statim pro inpulsu Carrar, et Dukerianus cum Aicardo habent inpulsione: quod præferre videtur Brutus: ut contemtionem pro contemtu. Verum corum codicum auctoritas mihi tanti non est, ut ideo a vulgatis recedam et sollemni quasi formula, meo, tuo, &c. inpulsu. Præterea inpense amat Cæsar quartæ declinationis nomina. c. 27. missu, coactu: ubi vide Brant.

9 Cum legione] Oxon. culti legione: unde suspicabatur Cl. Wasse, an non legionis numerus sub eo lateret: quam suspicionem augere potest scriptura codicis Bongarsiani primi cum religione: quasi fuisset cum vi leg. Sed quam ei legionem dederit, supra quoque non addit, c. 24.

12 Legatis quæstoribusque | Doctiss. Ciacconius legi volebat quæstoreque; quomodo ait scribi in duobus Mss. Codicibus: quia in singulis provinciis unus tantum erat quæstor. Hinc quidem multos legatos habuit Cæsar. sed unum quæstorem, qui a populo, ut legati ab imperatore, legebantur. I. 51. 'singulis legionibus singulos legatos et quæstorem præfecit:' ubi plura Ciaccon, IV. 31. 'Consilio cum legatis et quæstore communicato,' Cap. præc. multos legatos, sed unum quæstorem Crassum nominat: et alibi sæpius. At in Mss. plurimis et Edd. Vett. etiam Roscius vocatur quæstor c. 53. sed ibi vide. Mss. tamen mei et aliorum constanter exhibent quæstoribus, nisi quod in Voss, secondo non compareat que. Quid ergo dicemus? corruptumne esse locum? sie certe

1v. 22. quæstori, legatis, in Mss. duobus optimæ notæ scribitur male quæstoribus: an sub quæstorum nomine intelligi etiam proquæstorem? nam et illo vivo quæstore aliquando in provincia aderat: ut docet Sigonius de Ant. Jure Provinc. 11. 3. χιλιάρχουs vertit Metaphrastes: quasi tribunos legerit vel intellexerit.

XXVI. 7 Castra oppugnatum | Variant Codices. Alii habent, ad castra oppugnandi, scil. causa. Alii, ad castra pugnatum. Alii, ad castra oppugnatum. Clark. Uti ab Hotom, et nunc vulgo editum, in nullo, si forte Faërni excipias, scribitur codice; habent enim Mss. et Edd. Vett. ad castra oppugnatum, expugnatum (Lipsii unus pugnatum Edd. Rom. Med. Ven.) Recte; ad castra venerunt oppugnatum. Sed pro eo oppugnanda est in Leid, pr. Scal. Oxon. et alio, atque Edd. Aldi, Steph. Gryphii, &c. atque ita sæpius Cæsar. Vide Ciacconium; sed tamen inde suspiceris hic olim fuisse obpugnandi, scilicet gratia; quod (nescio an e Mss. an Edd.) protulerunt Rhellicanus et Manutius, ac probaverunt. Adi omnino ad IV. 1. notata.

11 Aliqui prodirent] Leid. pr. et tert. aliquis: scilicet quia statim illi librarii invenerunt prodiret: nam ita, præterquam in iis, exaratur quoque in Bongarsiano primo, Lovan. Egmund. Vossianis omnibus, ac Gottorp. et Ed. Incerta. prodesset Voss. sec. Videndum, num aliqui dixerint pro aliquis, ut qui pro quis: quod notum: nisi forsan lineola omissa numero singulari præbuerit ansam. Certe Metaphrastes et Celsus pluralem agnoscunt.

13 Quibus rebus] Sic Mss. et Editt. Vett. Scaliger et Recentiores omittunt, rebus. Clark. Rebus addunt omnes omnium Mss. et Edd. Veteres: sed Vasc. Aldus, Strada, Stephanus, Gryphius aliique ante Scalig. jam omiserunt male; uti patet ex notatis ad 1v. 17. et B. Civ. 1. 2. Si quid

ejiciendum esset, potius extruderem re; quia commune pro re communi passim ponitur, ut vidimus ad 11.5. sed non opus est contra Mstos quid innovare.

XXVII. 1 C. Arpinius Tta Scaliger ex Ursini Cod. primus, quod sciam, edidit, eigne lectioni adstipulatur omnino Leidensis primus, in quo Gajus Arpinius. Ceteri scripti et editi, quantum scio C. vel G. Carpinejus. Græcis Καρπηνήϊος. Seq. etiam cap. pro C. Arpinius editi ante Scalig. et plerique Mss. cum Metaphraste Carpinejus. Ex eo tamen loco rectum esse Arpin. sine C. satis patet. Nam illic optimi quivis Codd. quos ibi enumeravi, habent Arpineus simpliciter sine C. At in aliis ibi Carpinius vel Carpitius exaratur: quod indicio est, prænomen Caii seu Gaii adhæsisse genti non Arpinio, sed Arpinejo. Hoc enim verissimum puto. Arpinejus gentili nomine dictus hic homo, ut Appulejus, Aurunculejus, Fontejus, Livinejus, Pompejus, Saufejus, Proculejus, et alii plurimi gentili nomine in ejus exeunte: quod viris doctis non suboluisse miror.

3 Missu Casaris consueverat Turbant hic rursus libri. Nam Pulm. Schedæ, Carrar. Duker. a m. pr. Petav. Gott. Voss. et Leid. tert. cum Ed. Incerta ac Gryphii jussu; immo pejus injussu Edd. Rom. Mediol. Ven. missi Bong. pr. missum Voss, sec. dein consucrant Bong. prim. et consucverant Leid, prim. et Oxon.: consuerunt autem Lovan, Gottorp. Voss. et Leid. tert. cum Ed. Incerta, quasi uterque ad Ambiorigem jussu Cæsaris soliti fuissent ventitare. Nihil minus. Hispanus solus ad Ambiorigem jam ante ibat, nt bene Celsus et Metaphrastes, missu Casaris, id est, mittente Cæsare, ut, apud alios missu Galbæ, missu Ephororum, &c. immo noster vi. 7. 'venisse legiones missu Cæsaris.' Contra jussu Bruti pro missu retinendum B. Civ. 11. 22. videtur.

Consucrat etiam, ut sæpe, Vossian. primus, Egmund, et quatuor alii. Ob incertam tamen Codicum lectionem hic vulgatum retineo.

4 In hunc modum locutus] Sic quidem Cujac, Petay, Scal, Leid, pr. et Oxon. At ceteri cum Edd. primis, aliisque ad hunc m. Parum refert; sed quid Cæsar tamen scripserit, editoris est inquirere ac lectori proponere. 11. 31. qui ad hunc modum locuti.' B. Civ. III. 88. 'Ad hunc modum instructa acies.'

11 Fecerit Ita Mss. Reg. Eliens. et Vossii. Quomodo ubique ferme loquitur Cæsar. Scaliger, aliique, fecerat. Clark, Etiam Edd, primæ et Aldi, Gryphii, &c. fecerat cum Mss. aliquot, ut male ubique variatur, et paullo ante in c. 25, sed fecerit est in Mss. 13, lisque melioribus, ac Ed. R. Steph. c. 28. ' quæ audierint.' c. 38. 'quas acceperint.' c. 58. 'viderit' et 'occiderint:' ubi vide, VI. 10. 'postquam venerint:' sic enim Mss. c. 17, 'quæ ceperint' vi. 42, VII. 1. B. C. 1. 66, 87, et crebro. In Cod. Scal. et Leid. prim. 'Neque hii quod fecerint.' Quod tamen non sequor. Melius forsan in Leid. primo est de Inpugnatione; nisi et hoc sit librarii lusus, licet non inelegans.

13 Haberet juris in sel Hoc ordine est in Bong. pr. Voss. pr. Scal. Leid. pr. aliisque et Ed. R. Steph. non in se juris. Præterea Vossian, primus exhibet haberent: quod præstat. Vide ad III. 17.4 Magnaque multitudo con-

venerant.'

21 Legio alteri legioni Bongars. prim, Andin. Lovan, et Dorvillii Codices cum Edd, Romana, Mediolanensi, Ven. aliisque veteribus, teste Brantio, alteræ: quo faciunt etiam Vossian, prim, sec. et Egmund, altere: quod, licet obsoleta intrudendo non deditus sim; hic tamen auctoritate Mstorum admisi: nam et apud Terent, est Heaut. 11. 3. 30. 'alteræ dum narrat,' ubi vide, et confirmatur a Prisciano I. vi. p. 678. et l. XIII. p. 959. Ed. Putsch, et Nepot, Eum. c. 1. ' præfuit alteræ equitum alæ:' ubi vide Comment. Sic alibi tota, sola, ullæ, et similia, a Grammaticis et Criticis sæpe animadversa. Hucreferendum altero forsanvii. 25,

24 Pro pietate satisfecerit | Pietas hic amorem patriæ significat. Cicero de Invent, 11. 22. 'Pietas erga patriam-officium conservare monet.' Silius Italicus IV. 398. 'Felices leti, vietas quos addidit umbris.' Vide etiam vIII. 329, et x. 593. Davis.

25 Pro beneficiis Casarem monere, orare Titurium pro hospitio | Sic edidit primus, quod sciam, Scaliger; et secure receperant posteriores; quam in omnibus Editis et Mss. scribatur Cæsaris, ut debet. Fraudi videtur fuisse Viro magno, quod locus interpunctione mala laboret. Ita enim distinguendum erat 'habere nunc se rationem officii pro beneficiis Cæsaris; monere, orare,' &c. Ait se Gallis satisfecisse pro pietate, nunc habere rationem officii sui pro Cæsaris beneficiis; quare se monere, immo orare pro hospitio Titurium: ipsum Cæsarem monere non poterat, qui aberat. Atque ita hunc locum ceperunt recte Metaphrastes et Celsus, qui conferri merentur, uti et sequentia. Pro orare in Bong. sec. quare inepte.

32 Absit] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Rom. exhibent ab his. Clark. Solus cum Ursini libro Faërnus ante Scaligerum ejecit ab his vel ab iis; neque voces hæ comparere videntur in And. aut Oxon. quoniam ex iis nihil excerpti hic habeo. Verum in Hotomanni, Brantii, ceterisque meis Mss. et Editis ab his visuntur scilicet hibernis. Perspicuitas Juliani styli flagitare videtur ut adsint hæ voces; quare restitui. c. 46. 'Cujus hiberna aberant ab eo milia passuum xxv. vi. 7. 'ab eo non longius aberat:' et passim. V. ad Nepot. Milt. c. 4. 'Is abest ab oppido.' Rectius statim τδ se ejecisse me puto auctoritate Bongarsianorum, Vossianorum, Egm. Lov. et sex aliorum, atque Edd. Rom. Inc. Ven. Mediol. Ingrata est repetitio 'illud se polliceri se.' V. ad II. 31. et cap. seq. Immo et suos in nullo antedictorum Codd. nec Editionum adparet, uti nec in Petav. Istud tamen ob ambiguitatem, quæ forsan alicui suboriri posset, et quia And. Leid. pr. Scal. Oxon. et forsan Ursini Mss. servant, servavi quoque: fines suos etiam sexcenties jungit Cæsar.

xxvIII. 1 Arpinejus] Sic Bongars. sec. Andin. Petav. Leid. prim. Scalig. Voss. prim. et Egmund. In Voss. sec. Arpinius. Lovan. et alii cum Edd. primis Carpinejus, alii Carpitius. Sed solum est verum Arpinejus, cui adhæsit prænomen; et inde factum Carp. quod hic non magis necessarium est, quam Quinti, in nomine Junii. Omisit sine dubio Cæsar, tam illius, quam hujus prænomen.

5 Bellum facere] Hunc loquendi modum inter Sallustii raros et insolentes ponit Seneca Epist. 114. Sed perperam. Corn. Nepos Ages. c. 2.

Persuasit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Asiam, bellumque Regi facerent.' Sic etiam loquuntur præstantissimi Linguæ Latinæ auctores, ut ostendit Ch. Cellarius Cur. Poster. p. 91. seq. Daris. V. ad c. 22. 'Trinobantibus bellum faciat.'

6 Ad consilium rem deferunt] Sie restitui ex Ms. Norv. et ita legit Græcus interpres; vertit enim, τοῦτο τῆ βανλῆ ἀνακοινώσαντες. Vulgg. ad concilium. Male omnino. De vocum consilii et concilii differentia videndus J. F. Gronovius ad Livii XLIV. 2. Davis. Consentiumt Mss. mei plerique cum Edd. Rom. Inc. Mediol. Ven. R. Stephani aliisque, ut debent. V. ad III. 3. 23. et alibi. Hoc et restituendum vI. 7. 'Loquitur in consilio :' non per c. et vII. 60. 'Consilio con-

vocato' vulgo per c, uti et B. Civ. T. 67. 'Disputatur in consilio' e Mss. V. et B. C. 11. 30. 'Consilio convocato;' ut et 111. 86, 87. ubi vulgo etiam male concilio legitur, ut et B. Alex. c. 57.

7 Exstitit] Sic Ms. Reg. Al. existit. Utrumvis recte; cum res præterita, tanquam præsens, narretur. Clark. Extitit etiam Leid. pr. et sec. sed recte se habet vulgatum: cui rei indicio est scriptura Codd. Andin. Cujac. Oxon. et Edd. Aldin. Gryphiique prima, ex iis tot causis controversia orta est. Nam de existit factum ex iis tol, ut jam advertit Hotomannus. Orta ex Glossa. B. C. 1. 20. 'intereos dissensio exsistit.' Plura vide ad VI. 5. 'motus exsistat.' Liv. II. 32. 'si bellum exsistat.'

11 Quantasvis magnas copias Recte notavit Fr. Hotomannus vulgo dici quantumvis magnas, vel quantasvis copias. Nihil tamen mutarim, cum hujusmodi πλεονασμών non desint exempla. Livius XLIV. 27. 'Ut quanta maxima posset præda ex victo Romanis reservaretur.' Curtius v. 9. 1. ' Quanto maximo possumus cultu.' Minucius Felix Octay. p. 11. 'Certum aliquod de summa rerum ac Majestate decernere, de qua tot omnibus seculis Philosophia deliberat.' Dav. Male magnas exsulat ab Ed. R. Stephani, item Mss. Andin. et Oxon. et τὸ ctiam a Lovan, ac 4 recentioribus et Edd. Rom. ac Med. quamvis Florent. Ed. Sed meliori ordine plerique Mss. exhibent, et Ed. Inc. magnas ctiam copias. Similia notavi in Miscell. Observ. vol. ii. t. 2. p. 305. ad Apulei. Met. III. p. 61. 'Quanto maximo nisu poteram: ut legendum est. Plin. Epist. l. 111. in f. ' quantum maximum potuit:' ubi vide Cort. Rationem autem hujus locutionis 'quantasvis, magnas etiam' videre potes apud Cl. Perizon, in Sanctii Min. p. m. 493. Dein optime viri docti ex Ursini codice reposucrunt

quid esse: cui consentiunt Bong. sec. Andin. Leid. prim. Scal. Oxon. Cujac. Male in ceteris et Edd. primis, aliisque multis, etiam Gryphii quid esset. Vide ad 1. 7. et sæpe.

xxix. 5 Interficiendi] Bongars. prim. Leidens. prim. Lovan. Egmund. et Dorvill. optime interficiundi. Vide ad II. 6. 'spem potiundi.' c. 41. 'regrediundi.' c. 52. 'ferundum.' c. 53. 'satis faciundi.' Deinde præpositionem non agnoscunt 'cum contemt.' Bongars. pr. sec. Vossiani, Leidenses, Egm. et duo alii, uti nec Edd. primæ, ac R. Stephani; non male, nisi tamen excidisse videtur ob sequens con. Amat addere præpositiones Cæsar.

8 Sed rem spectare] Mss. nonnulli et vett. cusi Rem exspectare, unde forte legendum se specture, licet aliquando subintelligatur Pronomen. Idem mendum occurrit apud Petronium Satir. c. 17. ubi de Quartilla. ' Din flevit, ac ne tum quidem nos ullum adjecimus verbum, sed taciti exspectavimus lacrimas ad ostentationem doloris paratas,' Lege Spectavimus, loquitur enim de Quartillæ lacrimis. Davis. Cum Mss. nonnulli et Edd. Vett. habeant exspectare, ingeniose conficit Davisius legendum se spectare. Quamquam et subintelligi potest id pronomen. Clark. Nihil crebrius est variatione των specture et exspectare; et sæpissime in Cæsare occurrit. Exspectare hic ex meis habent Mss. 9. et Edd. primæ. Spectari L. tert. Vir doctus margini adscripsit f. spectarem. Frustra. Omittitur reciprocum: ut hoc ipso e. 'arbitrari.' c. 27. 'polliceri daturum' ac sexcenties. De verbo spectare adi II. 20. 4 Nihil Cæsaris imperium spectabant' vel ' exspectabant.'

9 Magno esse Germanis dolori Ariovisti mortem] Nihil Cæsar usquam de morte Ariovisti nisi hoc loco scripsit. Unde Cluverius Germ. l. III. p. 7. malehat sortem legere. Sed audax hæç

conjectura. Nam quid attinebat mortem memorare, cum Cæsari post unum illud prælium nihil cum Ariovisto res fuerit. Nec solet ille extra gesta sua evagari. Sane et Græcus θάνατον vertit, et in Anonymo eandem vocem invenio, et retineo. Voss.

11 Sub imperium redactam] Leidens, prim. sec. Duker. Palatin. et Dorvill, sub imperio. Sub quo scilicet jam erant. Simile est, quod Cortius in Mss. quibusdam invenit sub imperio cogere in Sallust. B. Jug. c. 18. § 12. Et sic quidam volunt dici posse sub jugo mittere. V. ad 1. 7. Sed a vulgatis non recedo. Facile hæc variatio, ut dixi, oriri potuit ex pronunciatione syllabæ om pro um.

13 Sine certa re] Celsus sine magna causa. Verior est explicatio, sine cognitione certa, Gallos omnia hiberna simul obpugnaturos, et rebellaturos. Sed Codd. Cujac. Oxon. et Ed. R. Steph. ac Gryphii margo habert spe: quo facit Græcus, qui habet Ambiorigem ἔνευ τινδε ἐλπίδος τὸν πόλεμον βουλεύσασθαι. At hoc non dicit Cæsar. Alios ergo Codices habuerit ille, necesse est: res et spes confunduntur quoque vii. 3. in f. et passim.

17 Unam esse in celeritate positam salutem] Sic Virgilius Æn. 11. 354. 'Una salus victis.' Et infra: 'tamen unum communis salutis auxilium in celeritate ponebat.' Et Corn. Tacitus annal. 1. 'Temporis ac necessitatis monet. Unam in armis salutem,' &c. Ciaccon, Frustra igitur est Fr. Hotomannus, cui placet una sexto casu. Davis. Unam, Emendat Hotomannus, una. Quomodo et in Ms. Reg. scriptum est. Sed erudite exemplis allatis ostendit Davisius, alteram illam veriorem esse lectionem. Erudite quoque idem Vir Doctissimus longinqua vocem ex Mss. et Editt, Vett. restituit; cum Scaliger et Recentiores edidissent, longa. Clark. Jam ante Scaligerum Aldus, Stephanus, Gryphius, Plantin, aliique ediderunt longa, et exaratur in Mss. Andin. et Oxoniensi. 1. 47. 'longinqua consuetudine' eadem est varietas. derum pertimescenda confirmatur ab t'aj. And. Leid. pr. Oxon. et Edd. Aldi ac Gryphii prima. Nam in ceteris Mss. et Edd. quotquot vidi timenda, simpliciter. Unam defendit quoque Cort. ad Sall. B. Catil. c. 43. § 1.

20 Longinqua obsidione] Longinquum pro diuturno poni multis exemplis docuit elegantissimi ingenii vir Janus Broukhusius ad Propertii Eleg. 1. 6. 27. Vide etiam not. ad B. G. 1. 47. Hoc cum fugeret nuperos editores, longa hic loci intruserant; nos autem ex Msto Norvic. et antiquitus excusis suum Cæsari verbum restituimus. Davis.

XXX. 6 Rationem reposcent] Typothetarum, credo, errore in Davisianam editionem inrepsit deposcent; quod tamen secutus est Clarkius. Sed Mss. omnes et præcedentes Edd. exhibent reposcent. Elegantius, et magis proprie hac in re. Valer. Max. III. 7. § 1. 'Cum a L. Scipione ratio in Curia reposceretur.' De verbo deposcere adi Cl. Drak. ad Liv. II. 13. 'ad Cleliam deposcendam.'

8 Casum Mss. et Editt. Vett. belli casum. Græcus τοῦ πολέμου τύχην, Clark. Hæc quoque vox temere, præeuntibus Mss. et Edd. ut ait, ab Hotomanno proscripta, et a Scaligero ac seqq. ejecta est. Quos Codices, quasque Edd. viderit, nescio; sed in Mss. meis omnibus, numero viginti, et Edd. quas ego consului, reperitur; quare addidi rursus. Paullo ante Ciacconius e Gellii verbis x. 24. 'Sacerdotes quum condicunt in diem tertium, diem perendini dicunt,' hic quoque ita scripsisse Cæsarem existimat. Non ego credulus illi. Cicero pro Muræna c. 12. Utrum diem tertium, an perendinum, &c.

9 Nec rejecti] Mss. et Edd. Vett. non, rejecti, &c. Quod æque Latinum. Clark. Nec ediderunt Aldus, Plant. Scal. aliique. Ne Gryphius, Strada, et pauci seqq. quod tamen præfert Brutus. Non servavit Stephanus, et est in Mss. meis tredecim. Nec tamen retinent Leid. pr. Cujac. Oxon. And. et forsan alii. Sed vehementior videtur esse vis in particula non hoc loco.

xxxi. 1 Comprehendunt utrumque, et orant] Comprehendunt, hoc est, prensant, amplectuntur. Videtur historiam hanc vetus nummus exprimere, cui inscriptum Titurii nomen. Nam nisi fallor et hic Cotta et Sahinus contendentes sculpti, et miles dissidentes dirimere conatur. Ecce autem. Vossius.

Indigna Vossio hæc observatio est, et plane inepta. Nam vel fictus est iste nummus, vel potius nullus. Nec enim exstare potest. Vide Cl. Haverk, Thes. Morell, in G. Tituria. Immo quis credat, a Tituriis in suæ gentis dedecus nummum hunc esse cusum? Nam Titurii culpa hæc clades accidit. Suspicor Vossium, viso obscurioris typi nummo, in quo Tarpeja virgo per Sabinos scutis obruta comparet, hinc tam absurdum ectypum finxisse. En verum, qualem possideo; qualesque passim apud nummariæ rei scriptores invenias.

6 Tandem dat Cotta permotus manus] Hoc est cedit, victorum instar. Sic

Arnobius 1. I. p. 26. 'Sed concedamus interdum, manum vestris opinionibus dantes,' &c. Usurpavit et Cicero, cum ait de amicitia: 'Qui litigare se simulans blandiatur atque ad extremum det manus.' Erat autem ille mos dedititiorum, sed de illis proprie dicitur tendere manus. Unde Cæsar vii. 40, 'Litavici fraude perspecta Ædui manus tendere, et deditionem significare, et projectis armis mortem deprecari incipiunt: Zosimus l. 11. πολλούς δὲ ζωγρία έλων τὸ περιλειφθέν πλήθος χείρας ανατείναν έδέξατο. Vossius. Si hujusce phraseωs plura desideres exempla, adeundæ Ch. Cellarii notæ ad Corn. Nepotis Hamile, c. 1. 4. Davis, In Andino scribitur permotas, ut dictum esset ac victas manus dare: quod frequens apud Poëtas. At in Casare nil mutes; nisi malis manum auctoritate antiquissimi Bongarsiani. In singulari dare manum non raro occurrit. Variatur in Mss. quoque in Nepotis loco per Davisium citato victi manum dedissent: ubi vide Comment, permotum est in Voss. sec. Cur autem Clarkius ordinem mutaverit, edideritque dat manus Cotta permotus, scire velim; nisi offenderit eum permotus manus: cui malo optime medetur Bong. manum. Alii Editores permotus etiam locant post manus: et jungunt cum superiores contra Mss. immo exsulat id participium a Dukeriano.

8 Prima luce ituros] Temerariæ sunt conjecturæ Ursini, ac Ciacconii, quorum hic iter corrigit pro ituros, ille e veteribus Grammaticis tam hic, quam mox et alibi primo luci. Uterque contra Mss. omnes libros, Cæsarisque perpetuam simplicitate. Prima luce, nocte, primo vespere aliquoties dicit auctor noster. Vide ad 1. 27. VII. 62.

11 Omnia excogitantur, quare nec sine periculo] Hoc est, ita se gerunt, quasi id operam dent, ne sine periculo, &c. Contrarium sensum procudit Metaphrastes, qui hoc modo locum vertit: παντὶ τρίπω δὲ προενόησαν δμως, ὅπως μήτε μένουτες κινδυνεύωσι, μήτε καμνόντων τῆ ἀγρυπνία τών στρατιωτῶν ὁ κοινὸς κίνδυνος αὐξηθῆ. Tanquam in suo Codice legisset Quare et sine periculo maneatur, nec languore militum, &c. Contra rem ipsam: adeo ut vel·libro vitioso usus sit, vel auctoris mentem non intellexerit. Davis.

XXXII. 3 Obportuno atque occulto loco] Ita etiam Græcus et Mss. vetustiores. Sed attentionem tamen meretur lectio Codd. Dukeriani et Leid. secundi atque Edd. Rom. Mediol. Ven. obportuno consilio atque occulto loco. Quæ habet suas satis Veneres.

XXXIII. 2 Trepidare, concursare] Sic Ms. Reg. Alii, paulo minus eleganter, trepidare et concursare. Clark. Omnes etiam mei inserunt et. Nihilominus Clarkium hic secutus sum.

3 Atque ut eum deficere] Oxon. utque ei d. Leidensis etiam primus exhibet ei. Vide congesta ad 111. 5. 'Vires et tela nostris deficerent.'

9 Quumque propter l.] Mss. fere omnes, et Edd. primæ, quum sine τδ que. Bong. sec. et quum. In Leid. primo quod quum. Fors fuerit Quoad, quum propter.

11 Quoque loco] Recentiores Mss. Duker. Dorvil. et Leid. sec. cum Edd. Rom. Med. Ven. quoquo; ut passim occurrit quoquomodo, tempore, pacto, &c. Sed et quisque sæpissime pro quoquo seu singulis invenitur. Vide ad I. 39. Quare veteriores plurimosque Codd. sequor. Eadem comosque Codd. sequor. Eadem confusio vII. 83. 'Quid, quoque pacto agi placeat:' ubi optimi quique quoquo. Adi Cort. ad Sallust. B. Cat. c. 13. 'Quid quoque modo audierat.'

12 Pronunciari] Bongars, pr. sec. Petav. Vossiani omnes, Egmund. Leid. pr. Oxon. et tres alii dant pronunciare cum Ed. Incerta. Quod ob antiquissimorum Codd. auctoritatem

recepi hic et cap. seq. &c. Sæpe ita contra Grammaticorum canonem additur infinitivus Activus, subintellecto aliquo Accusativo. Vide ad 11. 5. Castra munire jubet.'

Atque in orbem consisterent] Vide Joan. Brantium ad IV. 37. Davis. B. Alex. c. 40. 'in orbem se recepit.'

15 Ad pugnandum alacriores] Bong, prim. Andin. Oxon. et Leidens. primus ad pugnam: εἰs τὴν μάχην Metaphrastes: quod muito elegantius est vulgato; quare reposui, licet alteri lectioni suffragetur locus 111. 24. 'Nostros milites alacriores ad pugnandum effecissent.' Sed II. 16. 'Ad pugnam inutiles:' et B. Civ. III. 25. 'Alacriores ad custodiam.'

18 Quæque quisque] Bongars, prim. Dorvill. et Editt. Rom. Med. Ven. habent quæ quisque, sine copula, quod ut elegantius, ita verissimum esse patet e sequentibus 'properaret, clamore ac fl. complerentur.' Sic enim habent Mss. Carr. Ursini, Brantii et mei omnes, vel et fl. cum Editt. primis. Vulgo illic quoque insertum 'et clamore ac fletu.' Sæpissime illam copulam ab librariis vel editoribus intrusam contra Cæsaris stylum docuinus ad 1v. 15.

20 Atque arripere] Andin. Oxon. Duker, et Leid, tert, abripere: quod prætuli. Non enim modo manum iis rebus injecerunt, sed et eas secum abstulerunt. Perpetua est horum compositorum in Mss. variatio, V. Cl. Drakenb. ad Silium v. 229. ad Liv. 11. 33. § 7. 111. 48. 'ab lanio cultro arrepto:' unde et adripere hic defendi posset. Apul. Met. 111. 54. ' E mediis papillis capillos absconditos iratus arripuit.' Sed et ibi forsan melius abripuit Heins, legit ad Ovid, Met. vii. 731. et Observ. Misc. V. 2. t. 2. p. 304. Dein pronunciare rursus exaratur in Bong. pr. sec. Vossianis omnibus, Lovan. Egmund. et 6 aliis, et Edd. Rom. Med. Ven. Incerta aliisque. V. cap. præc.

XXXIV. 5 Evant et virtute et numero pugnando pares] Sic recte emendavit Jos. Scaliger, cum Msti et editt. vett. habeant numero pugnandi pares, unde Gabr. Faërnus ex ingenio legebat numero pugnantium pares, Phil, autem Beroaldus, omissa voce, scribit Erant et virtute et numero pares; cujus conjecturam probat Joan, Brantius. Frustra omnes: non enim tradere voluit noster Romanos Eburonibus fuisse numero æquales: nec id ex hoc loco conficitur, quod tamen arbitratus est P. Ciacconius, cui propterea placet, Erant (Eburones) et loco et numero superiores: nostri tametsi a Duce, &c. notat solummodo, Romanis sat fuisse et virtutis et numeri, quo æquis conditionibus iniri posset prælium: tantam enim de sua virtute opinionem conceperant, ut. ob fortitudinem, pugnæ se pares existimarent, licet inferiores fuerint hominum multitudine, Davis, Mutila videtur et perturbata hujus sententiæ pars prior. Numero enim, nullo modo pares erant Romani tantæ multitudini hostium; de virtute autem eorum, in posteriori parte sententiæ dicitur. Quocirca, etsi tolerari posse videtur ingeniosa Davisii explicatio, qua Romanos docet numero non quidem hostibus dici æquales, sed pares quodammodo pugnando, hoc est, satis multos, qui prœlium inire possent etiam cum tanta multitudine; tamen adeo abiecta est hæc locutio. adeoque hiulca et nitoris Cæsareani dissimillima oratio, tamque parum cum eo, quod sequitur 'Tametsi a Duce,' &c. connexa, ut nullus dubitem, quin sensum ipsissimum Cæsaris attigerit Ciacconius, licet verba nimis audacem præ se ferant conjecturam; qui hoc modo emendat, 'Erant (hostes) et loco et numero superiores: nostri tametsi a duce et a fortuna deserebantur, tamen omnem sp. sal. in virt. ponebant.' Clark. Tamctsi a duce et a fortuna deserebantur,

tamen omnem spem, &c. Cum superioribus hac male cohærent: levis tamen mutatio locum sanabit. Igitur lego, nam etsi a duce, &c. Davis, cur. sec. Mire hic locus Criticos exer-Romani enim minime pares erant numero: licet ita quoque verterit Metaphrastes: quare animo pugnandi conjecit Glareanus; atque ita est in marg. Vascos. Invertit voces R. Stephanus numero et virtute. Sed hoc eodem redit. Scaliger quidem recte reponens pugnando, ut est in Bongars, sec. Petav. Leid, primo et aliis nonnullis Mss. pro pugnandi, quod est in Mss. plurimis, locum hunc juvit, et Davisius deinceps acuta sane explicatione. Verum tamen ipse Davisius, tametsi, &c. non cohærere apte cum præcedentibus fateri debuit, ideoque conjecit nam etsi: quas particulas sic jungit auctor 1, 46, et alibi. Alius Vir doctus tentavit hoc modo, Erant a virtute pro numero, pugnando pares nostri, qui tametsi. Sed præter quod hæc nimis a membranis recedunt, de virtute Romanorum bis idem fere paucis verbis inculcasset. Quare quocumque te vertas, patet satis verbum nostri referendum esse ad sequentia: atque ita diserte et clare distinguitur in Mss. vetustissimis, Bongars, primo, Petay, Vossiano primo, Scalig. Leidensi primo et tertio; nec dubito, quin ita etiam sit in aliis. Vossiani certe secundi exscriptor hæc de Eburonibus cepit, in quo nostris. An ergo recipiemus conjecturam Ciacconii numero superi-Nihil minus: nam ne diores? cam, quod audacissima sit conjectura, quis credat Cæsarem scripsisse Eburones suis militibus, de quibus tam egregia prædicat, virtute fuisse superiores? Ut paucis dicam. Latet mendum in vois et numero, et legendum contendo Erant et virtute Eburones pugnando pares. Nostri tametsi ab d.: vel potius cum Oxon. tamenetsi ab d. sensu apertissimo: es in Co-

dice quodam casu excidit; hinc ex Eburon, and nihit erat, fecerunt et numero; quod sive de Romanis sive de Eburonibus capias, falsissimum est. Tametsi vel tamen etsi sequente tamen. pro quamvis, est frequentissimum, Vide quæ laudant Rittershus, ad Cassian. Scioppius susp. lect. 11, 13. Cl. Duker, ad Florum p. 6, et Cort. ad Sallust. Catil. c. 21. 'Tamen etsi illis quieta,' &c. ' tamen postulare plerique,' et aliis locis eum aliosque. Restituendum id quoque Valerio Maximo III. 7. § 2. Ext. ' Tametsi ab aliis non inpetrat, domestico tamen acceptam judicio refert:' ubi vide Varias Lect. vulgo eam etsi. Nostro inprimis est familiare; et ita quidem, ut una, vel duæ voces præcedant τὸ tametsi vel tamen etsi. 1, 30, 'Intelligere sese: tametsi pœnas repetisset; tamen,' &c. vii. 43. ' Quæ tametsi Cæsar intelligebat, tamen.' Ibid. c. 50. 'Ac tametsi animadvertebantur, tamen:' quibus locis Muretus citat tamen etsi. XI. 17. Var. Lect. sed de his suo loco. viii. 10. ' tamen etsi numero non amplius erant D, tamen.' Adde viii. 20. B. Civ. 1. 26. 111.67. Præterea e Mss. tantum non omnibus, iisque vetustioribus magno numero exhibui ab duce et a fort. Sic 1, 37, 'ab Æduis et a Treviris.' 11.23, 'a fronte et ab sinistra parte,' B. C. 1. 25, 'a fronte atque ab utroque latere.' Adde c. 67. III. 10. ' ab senatu et a populo.' Ut vulgo, ita legendum vII. 17. 'A flumine et a palude;' vulgo deest a contra Cæsaris morem. c. 32. 'a bello atque ab hoste' Edd. quædam, et ita Mss. et Edd. B. Civ. 111. 3. V. supra ad 11. 10. et crebro.

7 Quæque cohors procurreret] Ita legitur in Msto Norvic. et recte quidem; respicit enim noster ad id, quod factum est, postquam in orbem constiterant Romani. Vulgg. procurrerat vel procucurrerat. Ms. Carrar. procurrebut, quæ lectio ob κακοφωνίαν a me est repudiata; sequitur enim magnus

hostium numerus cadebat.' Davis. Sic Mss. Reg. Eliens. Al. procurrerat. Clark. Consentiunt Scal. Oxon. Leid. pr. sec. procurrebat Duker. Leid. sec. procucurrerat Edd. Rom. Med. Ven.

xxxv. 3 Interim ea partel Ms. Norvic. ac editt. antiquissimæ Rom. Ven. Beroald, et Steph, exhibent eam partem, hoc est, κατά eam partem: quæ quidem lectio est recipienda: sic enim loqui amat Casar. Davis. Vide notat. ad B. G. IV. 1. Mss. et Editt. Vett. 'eam partem nudari;' hoc est, nudari agmen eam partem, scil, ea sui parte. Quam lectionem erudite propugnat Davisius. Clark. Etiam Mss. Carr. omnesque mei, Edd.que Aldi, Stradæ, Gryph. sec. aliæque. Quare eum casum revocavi; de quo quædam etiam dixi ad 1, 12, 'Magnam partem' vii. 68. et alibi: quamquam et hoc loco ad ellipsin refugere non necesse erat; et exponi potest eam agminis vel militum partem nudari; quod malim: nec tamen opus est cum Cujac. Scalig. Leid. pr. Oxon. Aic. et Ed. R. Steph. reponere 'recipere.' Constructio est: Necesse erat, eam agminis partem nudari, et tela recipi ab aperto latere. Quodvis eligas, per me licet.

5 Egressi] Placet mihi magis lectio Mss. Andin. Leidens, pr. et Ed. R. Stephani progressi. Gr. προῆλθον, id est, procurrerant. c. 43. 'Quorum progredi ausus est nemo.' Progredi in egredi abiit quoque vii. 35. in Mss. plerisque.

9 Tot incommodis] Sic legimus cum
Ms. Norvic. et veteribus cusis, non
tam multis incommodis, ut habent recentiores: Eadem enim vox paullo
post repetita insuaviorem reddit orationem. Davis. Tot incommodis. Ita
Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt.
Vett. Recentiores habent, tam multis.
Clark. Sic etiam exhibent Codices
mostri. Soli Andin. et Ox. cum Edd.
Aldi, prima Gryphii, Plant. Scal.
Cellar. &c. tam multis. In Leid. pr.

inverso ordine legas tot tumen: quod suavius aures mulcere licet videatur, nihilominus temere non est admittendum. Solet Cæsar hae voce incipere periodum: sic Mss. plerique vII. 76. 'Tamen tanta:' ubi vulgo tunta tumen. Hirt. vIII. 21. 'tamen magnum.' rursus Leid. pr. magnum tamen. B. G. I. 7. 'Tamen, ut spatium intercederet.' B. C. c. 45. 'Tamen virtute,' &c.

13 Primum pilum duxerat] Primi pili erat centurio. De hac dignitate videndus Justus Lipsius Mil. Rom. l. 11. Dial. 8. Davis.

18 In adversum os Dictum hoc fere, ut apud Terentium 'in os laudare :' vel potius eo sensu, quo B. Civ. III. 99. 'gladio in os adversum conjecto.' Non tamen puto, ita a Cæsare scriptum fuisse, sed sine $\tau \hat{\varphi}$ in, per Synecdochen Græcam usitatissimam. Qua in opinione me vehementer confirmant membranæ Cujac. Scalig. et Leid. primi: adversus os vel hos. Oxon, adversus omnes, Immo in excerptis Cod. Andini clare tantum video adversum os. Lucan. vii. 621. Ore quis adverso demissum faucibus ensem Expulerit moriens anima.'-[In Addendis subjicit:] Nil muta. Confirmatur hoc vehementer ab Ovid. Met. v. 384. 'Inque cor hamata percussit arundine Ditem:' quamvis etiam locus ille suspectus sit, harum elegantiarum peritissimo Judici, Cel. Burmanno.

NXXVI. 2 Interpretem suum Cn. Pompeium] Supra dixit C. Arpinium ad Ambiorigem missum, sed non vocat interpretem. Ut non ausim hunc locum suspectum habere, quod Ciacconium fecisse video. Meminit Cicero in epistolis ad Atticum Cn. Pompeii interpretis, sed incertum an hunc designet. Vossius. Ursinus dicit in suis esse C. Arpinium vel Carpinejum. Gryph. Ed. habet C. Pompejum. Si addicerent Codices, non alienus essem a lectione C. Arpinijum.

7 Ille cum Cotta saucio communicat, &c.] Multiplex est in hisce gestis referendis Dionis error. Κότταs, inquit ille, παραχρῆμα μετὰ πολλῶν ἀπώλετο, καὶ τὸν Σαβίνον ὁ ᾿Αμβιόριξ μετεπέμψατο μὲν, ὡς καὶ σώσων. οὕτε γὰρ τοῖς γιγνομένοις παρῆν, καὶ πιστὸς αὐτῷ καὶ τότε ἐτ' ἐδόκει εἶναι. Vide l. xl. p. 123. D. Ed. Hanov. Sed hwc omnia redarguit Cæsaris narratio. Duvis.

9 Se sperare] Se deest in Mss. Reg. et Eliensi. Et quidem non raro in hujusmodi locutionibus subintelligitur. Clark. Se non comparet quoque in Bongarsianis, Vossianis, Petav. Egm. Lovan. et aliis sex, ut nec in Carr. nec Edd. primis: ut supra 'sperare a multit, inpetrari posse;' et sexcenties. V. ad II. 31. Ejeci ideiro. E suo Codice primus rescribi fecit Ursinus. Dein ex optimis Mss. Bong. pr. sec. Petav. Leid. pr. et Oxon. dedi inpetrare, pro inpetrari. Hoc verbum sæpe auctor in activo adhibet, omisso accusativo ejus rei, quam inpetremus. Vide ad 1. 9. 'Ut eo deprecatore a Seguanis inpetrarent.' Hoc cum non adverterent librarii, alii se intruserunt, alii salutem, alli inpetrari reposuerunt.

11 In eo perseverat] Cujac. Andin. Scalig. et Ed. R. Steph. constitit, exhibent; Oxon. vero consistit. Optime, constitit, ni fallor; cujus Glossa est perseverat, permanet. Cicero Ep. ad Famil. vii. 17. 'Quod jam videris certa aliqua in sententia constitisse.' Sive a constare. Idem Ep. ad Fam. 1. 9. § 32. 'Qua in sententia si constare voluissent.' B. Civ. I. 85. 'omnium ordinum partes in misericordia constitisse.' Sive a consistere. Hirt. B. Afric. c. 31. 'in opere consistere,' id est, permanere.

XXXVII. 9 Interficitur cum maxima parte militum] Narrat Suetonius in Julio c. IV. casum hunc adversum in Germanorum finibus Cæsari contigisse: quod cum Cæsaris relatione in concordiam redigere nequiit Julius Celsus vit. Cas. p. 91, Ed. Lond. Sed iserat facilis: Eburones nimirum Germani vocabantur. Vide B. G. 11, 3, et 4, Davis.

14 Illi] Hoc est, Reliqui, qui se in castra receperant. Sicque habent Mss. Eliens. et Vossii, et Edit. Rom. Scaliger et Recentiores, Alii. Quod eo significatu vix Latinum est. Clark. Illi recte restituit Clarkius; sed male ad Scaligerum refert $\tau \delta$ alii: cum ita jam ediderint Mediol. Ven. Aldus, Gryphius, Plantinus, aliique; quod ex meis agnoscunt soli recentissimi Codd. Bong. tert. Duker, et Leid. sec.

XXXVIII. 7 Interfectos esse legatos duos] In Ms. Andino legatos duo reperit Joan. Fr. Gronovius, qui ita legendum statuit: constat enim casum Accusativum masculini Generis hoc vel illo modo enunciatum. Vide viri doctissimi notas ad Livii XXXV. 21. Davis. Duo rescripsi cum Gronovio. Infra vII. 33. 'Duos ex una familia,' non modo Andin., sed multi Codices vetustissimi duo exhibent: ubi dicam plura. Numerum hic omittit Lovan.

XXXIX. 1 Centrones] Cum hos populos non facile memoratos ab aliis invenies, nescio cur viri docti non secuti sint optimorum Codicum fidem. Certe in Bongars, primo, sec. Vossiano pr. Leidensi pr. Petay, Loyan, Egmund. Scalig. aliisque multis exaratum est Ceutrones: quod ideirco reposui: donec certior eius populi nobis fiat notitia. Dein ignoti etiam cum aliis Pleumosii: quare rescripsi Pleumoxios: non quod tum eos noscam, sed quod ita dent Mss. Cujac. Bong, pr. sec. Lov. et 4 alii, Pleumoximos Leid. pr. Scalig. Voss. prim. et recentiores 6 cum Ed. Inc. Pleumaxitos Petav. unde patet, in omnibus servari litteram x. Denique Gordunos nullus agnoscit Codex, sed Geidunos vel Geidunnos Bong, pr. sec. tert, Cujac. Voss. pr. et 7 alii cum Lovan. et Ed. Inc. quod ideiro rescripsi: Geudunnos Leid, pr. et Scal, Ged, Petay.

Voss, sec. Gundunos Leodius legendum putat.

. 5 Huic quoque accidit | Mss. et veteres impressi 'huc gnoque accidit;' scribo hic, quod et Fr. Hotomanno suboluit. Ita etiam legit Metaphrastes. Davis. Hic. Ita optime emendarunt Hotomannus et Davisius, Mss. et Edd. Vett. habent huc, vel huic. Scaliger et Recentiores huic. Græcus recte Ἐνταῦθα. Clark. Hic si legas, respiceret auctor ad dicta c. 26. 'Subitoque obpressis lignatoribus,' Sed huc non est, nisi in 5 Mss. recentissimis et Edd. primis: unde male Brutus conjiciebat accedit vel accessit. Huic, nti jam ediderunt Aldus, Vascos, Steph. Gryph. Plantin, &c. recte se habet, sc. Ciceroni accidit, quod ante Titurio, ut obprimerentur lignatores. Hinc est in Duker. Hic tamen in Schedis Pulmanni, quod non omnino damno; nam ita hic abiit quoque in huic c. 44. ubi V. Varias LL. et c. 45. 'Hic servo,' &c.

13 Atque hanc adepti victoriam] Hotomannus de mendo suspicatur, et Cæsarem scripsisse 'hac adepta victoria.' Mallem siluisset. Sic Tacitus I. Annalium: 'neve occisus Augusti pronepos nocentiores vos faciat.' Non occiderant milites Germanici filium, sed metus erat, ne facerent. Vossius.

xl. 4 Turres admodum cxx] Sic exhibent Codices manu exarati cum antiquis impressis; Recentiores enim mediam vocem expunxerant. Frustra. Curtius 1v. 9. 24. 'Mille admodum equites præmiserat.' Et c. 12. 6. 'Bactriani ibant equites mille admodum.' Justinus xl. 14. 11. 'Inter hæc occc admodum Græci occurrunt Alexandro.' Vide et xxiv. 1. 6. Davis. Vide et Brant. et alibi sæpe Viros doctos. De turribus ipsis, a quibus extructæ fuerint, et an non hæc removenda sint ad c. 42. vide ibidem Vossium.

9 Deinceps reliquis Cum in Mss. sedes vocis τοῦ deinceps ita varietur. ut in his sit 'reliquis deinceps;' in illis 'relig, fit deinceps;' in aliis, ut vulgo; ac in Vossiano primo non compareat, nisi a secunda manu ad marginem; existimare quis posset. eam vocem subposititiam esse. Mihi tamen secus videtur; et ab auctore 'reliquus deinceps' adhibitum pleonastice, ut solent illa 'rursus reverti,' et similia sexcenties. Et, ni fallor, alibi quoque sic locutus est: 'rursus reduxit' vi. 3. Sic 'deinde deinceps,' 'postea deinceps;' de quibus consule Viros doctos ad Liv. II. 47. 'mox deinde' Ovid. Met. IX. 143. Infra 'vulgo universi,' &c. Vide plura B. Civ. III. 61.

10 Ad laborem] Brantius ex uno codice mavult a labore: vide notata ad c. 11. 'ne nocturnis quidem temporibus ad laborem militum intermissis.'

11 Ad proximi diei oppugnationem] Propter oppugnationem. Livius 1. 7. 'Quum actæ boves quædam ad desiderium, ut fit, relictarum mugissent.' Licet igitur hic de Romanis loquatur Cæsar, non necesse est, ut cum Fr. Hotomanno propugnationem reponamus. Davis. Lipsius etiam margini adscripserat pro. In Voss. primo scribitur ad pr. die oppossunt; in Egmund. appossent. In Voss. vero sec. Gottorp. et Ed. Inc. pro opus sunt est possunt: cujus corruptionis caussam videmus in Voss, et Egm. in Edd. Rom. Med. Veneta hæc desunt. Ad autem bene defendit Davisius, pro propter sumtum: atque ita Cæsar sæpissime. Vide B. Civ. 11. 32. 111. 11. 'Mutatis ad celeritatem jumentis.' B. G. vii. 85, 'Exiguum loci ad declivitatem fastigium,' &c. Vide etiam vIII. 50. B. Civ. III. 84. 'electos ad pernicitatem:' et ad B. Alex. c. 16. 'electi ad virtutem.'

XLI. 2 Sermonis aditum] Prius verbum Glossematis suspectum habet

Pet. Ciacconius. At non est audiendus. Eumenius Paneg. 1v. 1. 5. 'Jampridem mihi- divinarum patris tui aurium aditus evenerit.' Sed et noster B. C. 1. 74. 'aditum commendationis' dixit. Davis. Ita alibi, 'fandi aditus,' 'conveniendi aditus,' 'postulandi aditus,' &c. B. C. 1. 74. 'aditum commendationis.' 'Aditum sermonemque' jungit B. G. vi. 13. 'aditus ad conanda ca' B. Civ. 1, 31.

7 Ambiorigem ostentant fuciendæ fidei caussa] Nimirum ut crederet Cicero, omnem Galliam in armis esse, quando videret humilem Eburonum civitatem arma capere ausam; ipsumque Ambiorigem, tantopere Cæsari devinctum, hostilia sumsisse, Aut ut ostenderent interiisse Cottam et Sabinum: quod verisimile non videretur, Eburones, quorum in ditione duæ legiones hiemabant, ansuros alia hiberna aggredi, priusquam Cottam et Sabinum ac legiones delevissent. Nam prorsus falli Ciacconium puto, qui Arpinium legebat. Præsertim cum nihil de capto Arpinio aut Carpineio Cæsar dixerit. Vossius.

15 Accipere] Sic Mss. et Edd. Vett. Scaliger et Recentiores, ullam accipere, Clark. Scaliger non addidit primus τδ ullam. Nam hanc voculam jam agnoscunt Edd. Ven. 1517. Bas. Vasc. Ald. et seqq. et comparet in Cujac. Scal. And. Leid. pr. et Oxon. Ceteri et Edd. primæ non habent, at Metaphr. τινά.

17 Se sperare] Se deest in Mss. et Editt. Vett. ut sæpe. Clark. Licet iidem scripti et Edd. quos præc. nota enumeravi, addant se, putem tamen hic, a ceteris et Edd. primis rectius abesse. V. ad c. 36.

18 Pro ejus justitia] Justitia hic non denotat voluntatem sua cuique tribuendi, sed clementiam aut misericordiam. Sic apud Ciceronem pro M. Marcello c. 4. 'Hæc tua justitia et lenitas animi florescet quotidie magis,' &c. Terentius in Heaut. Act. 1. Sc. 1. 33. 'Meæ stultitæ in justitia tua sit aliquid præsidii.' Similiter voces Græcæ et Hebraicæ, quæ justitiam significant, elementiam notant seu bonitatem, ut ostendit Grotius ad Matthæi 1. 19. Davis.

NLII. 2 Hæc, et superiorum] Sic Mss. Græcus item $\ell\kappa \tau \epsilon \tau \hat{\eta}s$. Scaliger et Recentiores omittunt et. Clark, Et excudi quoque curavi, auctoritate Mstorum meorum sexdecim. Innonnullis et Edd. Rom. Med. Ven. Gryph. Inc. aliisque est ex. Aldus jam et Plantin. omisere $\tau \delta$ et, non vero R. Stephanus.

4 Nacti captivos] Mss. plerique habebant captivos. Clark. Nacti servant Cuj. Scal. Leid. pr. And. Oxon. quod rectum esse patet ex seqq. ab his: pro quibus ideo in Carr. et Leid. sec. est a quibus; aliter enim habebant, quod est in Mss. ceteris et Edd. primis, non videbant valere. Græc. αλχμαλώτους λαβόντες, ὑπ' αὐτῶν ἐδιδώσκοντο. In Oxoniensi, ut sæpe, est nancti. Ceterum his post nulla ejeci auctoritate Mstorum meorum novemdecim et Edd. primarum ac R. Stephani.

5 Quæ esset] Ciacconius ait se malle essent, ut est in Gryphii libro, ut ad ferramenta referatur. Rectius, uti puto, atque ita Duker. et Ed. Elzev. Verum optimi Codd. Andin. Leid. prim. et Scalig. cum Ed. Stephani præbent sunt, Recte: quod et alibi mutatum erat in Mss. ut IV. 29. 'Omnia deerant, quæ ad reficiendas eas usui sunt.' v. 1. 'Quæ sunt usui ad armandas naves.' vII. 11. 'Quæque ad eam rem usui sint, militibus imperat.' B. C. I. 19. 'Quæque usui ad defendendum oppidum sint, parent.' Sed tamen B. Civ. II. 35. 'rebus indigebant, quæ ad obpugnationem castrorum erant usui.' Ceterum Hotom. non dubitat, quin legendum sit 'cum esset:' at 'nulla copia' est Ablativus: unde in Leid, sec. inepte additur uterentur.

6 Sagulisque In quæ scilicet reponebant manu exhaustam terram. ut bene exponit Hotomannus. Nam et Græcus χιτώσιν et explicat Orosius vi. 10. 'Gladiis concidendo terram et sagulis exportando,' Brutus tamen e Cod. Carrar. et Ed. Flor. sarculis vel cum Vascos, furculis mavult: quia Casar non dicit, cos nulla habuisse ferramenta, sed tantum illa, quæ sunt ad exhauriendam terram idonea. Et certe sarculis inveni quoque in Voss, secundo et margine Dorviliani Cod, surculis in Duker. Verum cum hi sint recentissimi Codices, parum auctoritatis illis adscribere soleo. Quamquam 'sagulis terram exhaurire,' ut mira res, sic singularis est locutio.

7 Cogebantur] Ms. Reg. et Edit. Rom. nitebantur: Mss. Eliens. et Vossii, corrupte, videbantur. Græcus ηναγκάσθησαν. Clark, Videbantur exstat in Bong. primo, sec. Vossianis tribus, Petav. Pal. Lovan. Egm. ac 4 aliis et Ed. Inc. aliisque: nitebantur vero in Bong. tert. Ortel. Leid. sec. et alio atque Ed. Mediol. Ven. Beroaldi, Vascos, sed perperam. Cogebantur, quod a Mss. Hotom. Ursin. Cuj. Scal. Leid. pr. And. et Oxon. servatur, mutarunt illi, qui credebant cogi huc non convenire, quia faciebant volentes. Quod licet verum sit, necessitas tamen et inopia ferramentorum cogebat eos, illis instrumentis uti, quæ non idonea erant, id est, 'gladiis, manibus, sagulisque.' Vide ad vi. 5. 'Cum Transrhenanis congredi cogeretur.' Ceterum cum hine videamus cogi et niti confuudi, malim nunc ex Mss. tribus in Frontino legere niterentur vel eniterentur 1. 11. § 3. Ubi Ill. Bouhierius conjiciebat etiam erigerentur.

8 Millium passuum xv in circuitu munitionem perfecerunt, reliquisque diebus turres, &c.] Addit Orosius numerum, scilicet cxx. Ait enim vi. 10. 'Vix tribus horis vallum pedum x, fossam pedum xv per millia passuum xv in circuitu perfecerunt, Præterea cxx turres mira altitudine extruxerunt.' Sed Orosius confudit historiam Cæsaris, qui supra dixit Romanos tot turres una nocte extruxisse, incredibili celeritate. Et quia hic ait quoque Cæsar turres a Gallis extructas, ille numerum supra de Romanis positum adjecit. Tamen incredibilis illa legionis unæ celeritas fuerit ut cxx turres una nocte excitarent. An dicemus recte in Orosio legi, et transposita in Cæsare verba? Vossius, 'Millium passuum xv in circuitu, munitionem perfecerunt.' Mss. Reg. et Eliens 'Vallum millium passuum xv in circuitu munitionum perfecerunt.' Nonnulli codices, 'x millium passuum circuitu, munitionem pedum xv perfecerunt.' Similiter Græens: περίβολον, περίοδον δη δυήκοντα στάδια. ύψος δὲ πεντεκαίδεκα πύδας. ἀπετέλεσαν. Qua forte verior lectio. Adeo ut e plerisque libris aliquid excidisse videatur. Clark. Turbant hic vehementer Mss. et Editi: unde etiam Metaphrastes auctior est vulgatis; et ex eo e plerisque libris excidisse quid suspicatur Clarkius. Contra Hotomannus, qui locum, ut vulgo legitur, constituit ex Orosio et verbis præcedentibus hujusce Capitis, auctiores, quam debent, Mstos factos esse opinatur. Pro 'millium passuum quindecim' habent simpliciter x milium vel decem m. Mss. Faërni, Ursini, Cujac. Scal. Andin. Leid. prim. Oxon. et Edd. Bas. Vasc. Ald. Gryph. Stephani, Cellarii, aliique. Sed iidem Mss. et Ed. R. Steph. tunc post munitionem addunt hæc pedum xv: quæ scriptura plane convenit cum Metaphraste; 80 stadia enim efficiunt 10 milia passuum: et certe satis amplum est spatium pro magnitudine hibernorum unius legionis, uti bene observat Glareanus; at milium pedum xv, quod est in Mss. multis et Edd. primis, nimis parvum

in circuitu est spatium circummunitionis: pedum xII est in Petay, in Bong, tert, etiam x. Ex nostro ergo emendandus Orosius, qui vulgo habet quindecim, errore librariorum, ut puto, quia jungitur illic 'vallum pedum x, et fossam pedum xv per milia passuum xv in circuitu perfecerunt.' Sed an ergo admittendum pedum xv hic loci cum Stephano et Metaphraste? Nequaquam. Quid enim significat 'munitio pedum xv?' an fossa intelligitur, an vallum, an in latitudinem, an altitudinem? Immo omnia simul, et totum opus. Patet ergo hoc inrepsisse in Mstos ex præcedente, ubi jam dixerat de valli altitudine et fossæ latitudine. Immo vallum ante milium vel pro milium legas hic quoque in Lovan. Brant. ac quinque aliis cum Ed. Incerta. Vel potius ortæ sunt e Glossa milium p. x. ad marginem alii exposuerunt passuum, alii pedum, et pro x notarunt alii, in nonnullis esse xv. P. adhuc restat in Cod. Achillis Statii, Bong. pr. sec. Voss. pr. Egmund. Rectius abesse jussi e Mss. optimis; nam sæpissime passuum subintelligi, docui iam ad 1, 12. Constructio est munitionem milium x in circuitu. Non vero contra Mstos et nostri morem jungenda milium circuitu sine præpositione, uti est in Edd. Bas. Vasc. Aldi. Gryph, Steph. Cell, aliisque. Contra in circumitum Petav. et circuitum scribitur in Mss. integerrimis Bong. primo, sec. And. Oxon. Egmund. quomodo sæpe in latitudinem, altitudinem et alia. Adi ad II. 5. Immo sic Mss. tantum non omnes viii. 33. ' vallum in oppidi circuitum ducere instituit.' In Ablativo tamen retinetur. 1. 21. 'qualis in circuitu adscensus.' 11. 29. 'Omnibus in circuitu partibus:' et c. 30. 'Vallo pedum XII, in circuita XV milium circummuniti:' ubi, ut hic, sine roîs passuum: quod male desiderari putabat Hotomannus, et B. Civ. III. 63, 'milium

passuum xvII. in circuitu munitiones complexus.' Hirt. B. Alex. c. 61. 'In circuitu oppidi.' Variant quoque Mss. et Edd. apud Melam I. 9. § 60.

Orosius: 'Et cum jam septem dies noctesque succidui hostium cunei pugnarent.' Mire usurpavit vocem succidui a succedendo: sed condonandum illud ævo Orosii. Veteres Romani vocem illam a succidendo derivassent, unde succidaneus. Vossius.

2 Ferventes fusili ex argilla glandes] Hæret hic Hotomannus et primo ambigit an arvina pro argilla legat, ut per arvinam sevum denotetur. Sed Postea 'ferventes sulphure ex argilla glandes.' Vel sie ferventes fictili ex argilla glandes. Nescio, an usquam legatur fictilis argilla: fictilia occurrere scio. Denique postremam addit conjecturam Fusiles ferventi ex argilla glandes. Sed nulla ex omnibus emendationibus placet. Quantum ad ultimam idem dicit Hotomannus, quod Cæsar ait, nam si argilla funditur, an liceat dicere fusilis argilla? Ego recta esse Cæsaris verba arbitror; et innuere eum argillæ genus, unde hodieque statuæ funduntur, Sane Græcus vertit: διαπύρους σφαίρας έξ άργύλλης τετηγμένης κατεσκευασμένους. Orosius habet; testas fundis ferventes intorsere. Idem. Lipsius Polyorc, v. D. 2. explicat vasa argillacea ferventi materia repleta, quas glandes a simili usu dixerit. Nam eæ alias solebant esse plumbeæ, quæ e funda missæ a poëtis passim finguntur motu suo incalescere et liquefieri. Consule Cl. Drakenb. ad Silium I. 317. et Burm. ad Val. Flacc. III. 96.

Et fervefacta jacula] Græcus διάπυρα βέλη. Si vim vocis fervefacta examines, videantur solum cuspides candentes fuisse. Sed non id voluit Cæsar, quem non dubito intelligere falaricas, aut simile teli genus, quod stuppa veteres circumligabant. Orosius illustrat, cum ait, 'flammataque tela focis, ac mox concepto igne rutilantia intra castra jecerunt.' Statius Papinius Thebaidos I. v. 'crinitum missile' appellat: 'Spiculaque et multa crinitum missile flamma.' Ubi commentator ejus Placidus Lactantius per stuppam ignem insertum fuisse demonstrat. Sed dubitari possit, an temporibus illis, de quibus loquitur Papinius, inventum fuerit id teli genus. Vossius. Ignita tela, διάπυρα βέλη, ut recte Metaphrastes; qualia sunt malleoli et falaricæ, de quibus videndus Lipsius Poliorc. l. v. Dial. 5. Davis.

3 In casas quæ more Gallico stramentis erant tectæ] Jornandes de Britannis, 'virgeas habitant casas,' ait, jam vero Britannorum ædificia Gallicis consimilia fuisse supra Cæsar retulit. Etiam scriptor de bello Hispaniensi: 'ad casas, quæ stramentis ab nostris hibernorum caussa ædificatæ erant.' Vossius.

6 Insecuti, quasi parta, &c.] Ita et Græcus, κρανγῆ ἐπακολουθήσαντες. Plerique tamen Codices, clamore, sicuti parta, &c. Quod perinde est. Clark. Vulgatæ lectioni favent quoque Cujac. And. Scal. Leid. pr. et Oxon. et ex parte Petav. qui habet secuti et quasi a m. sec. Ceteri omnes cum Edd. antiquissimis sicuti parta jam.

12 Non modo demigrandi caussa] Recte Græcus οὐχ' ὅπως φυγῆς ἐμέμνηντο. Demigrare hic idem Cæsari, quod aliis deserere castra aut fugere. Vossius. Animo loci sui relinquendi. Plantus Amphit. Act. 1. Sc. 1. 85. 'Animam omittunt, priusquamı loco demigrent.' Cave P. Ciacconio fidem habeas, qui verbum restinguendi aptius judicat. Davis.

13 Pane ne respiceret quidem] Desiderio commotus earum rerum, quas erat perditurus. Jul. Celsus vit. Cæs. p. 96. de hac re sic loquitur: Cum fortunæ eorum incendio omnes absumerentur, nunquam aliquis

ad illas oculum reflecteret.' Multis hanc locutionem illustravit vir summus Joan. Clericus Art. Crit. Part. 1. c. 11. § 11. Davis.

17 Ut se] Hanc locutionem non intellexit Hotomannus. Emendat enim 'Ita se,' &c. Quod tamen sensum nullo modo mutat. Clurk. Quasi diceret ut pote qui se, &c. V. ad Front. I. 2. in f. vel ut dicitur: Ut erant, sicut erant: quæ trita est locutio. Immo noster aliquoties ita hac particula utitur: vide vI. 7. vII. 45. 61. 88. et consule Cl. Bos. Animadv. ad Cæsarem p. 20. plane uti hic, vII. 46. 'Ut meridie conquieverat.' c. 68. 'ut pro castris collocaverat.' vIII. 14. 'uti consederant:' uti legendum est.

XLIV. 2 Primis ordinibus] Rhellicanus videtur hæc ita capere; quasi illi jam ad primos ordines hostium venissent: perperam. Describit Cæsar gradum eorum in militia: uti optime exponit Lips, de re Mil. l. II. Dial. 8.

T. Pulfio et L. Varenus] Manu exarati Codices, tum mei, tum aliorum et Edd, antiquissimæ cum Celso constanter hic et deinceps exhibent T. Pullo, nisi quod unus et alter recentior et Edd. Rom. Med. Ven. dent Pulfius Andin. In Meta-Pullus. phraste scribitur, ut in vulgatis Πουλφίων et Βαρήνος. Sed unde, velim scire. Lib. quidem tertio B. Civ. c. 67. legimus de T. Pulcione, quem viri Docti eumdem putant: at ibi in Mss. multis est Pulione vel Pulejone. Etiam Valer. Max. v. 4, in f. cujusdam juvenis Pinnensis, cui Pultoni cognomen erat, Italico bello fortissimi, meminit. Verum ille nihil ad nostrum. Pulliorum mentio frequens in Gruteri Inscriptionibus, uti et Varenorum: pro quo hic Mss. et Edd. pp. ac Celsus Vorenus vel Norenus: sed variant dein, et multi tum quoque dant Verenus. Nihil muto, sed constans Mstorum lectio, mutandum

quid esse in Pulfionis nomine mihi persuadet.

4 Uter alteri] Bongarsiani, Vossiani, Leidenses, Petav. Lovan. Egmund, Duker, Gottoro, Palat, Dorvill. et Edd. Rom. Ven. Incerta, Mediol. habent quinam; nisi quod in Leid. prim. sit quisnam. Recte quinam: de qua voce consule Cl. Burm. ad Phædri Fab. v. 1. Nec obstet alicui, quod pro utro ponatur, et de duobus sit sermo. Sic enim et quis sæpe de duobus occurrit. Flor. 1. 10. quis sexus: sed adi Vossium de Analog. IV. 2. Pric. ad Apul. Met. l. II. p. 37. ac viros doctos, et inprimis Anonymum contra Bentleium ad Phædri Fab. 1. 24. 'Quis major esset.' Vide etiam varias lectiones ad B. G. 1. 12. B. Alex, c. 14. B. Hisp, c. 5. Vulgatum alterius lectionis videtur explicatio: nisi velis cuinam alter. 'Uter utri anteferendus,' est c. 44. uti et apud alios. Ceterum in iisdem Mss. et Codd. exaratur de locis, non loco, quod tamen magis arridet: quare cum Scal, Oxon, et And, Mss, forsan et aliis, ut Cujac. Ursin. retinui.

7 Quem locum probandæ virtutis tuæ exspectas] Mss. Carrar. et Norvic. cum editt. vetustissimis Rom. Ven. Beroald, a recepta lectione multum abeunt: in iis enim legitur Quem locum tuæ pro lande virtutis exspectas. Sed longe præstat vulgata, quam retinet Græcus. Davis. Plerique Mss. et Edd. Vett. (pro laude virtutis tuæ) sed merito amplectitur Davisius vulgatam lectionem; quam et secutus est Græcus. Clark. Mss. in verborum positione mire variant: habent enim tuæ pro laude virtutis, vel pro tuæ l. virt. vel pro laude tuæ v. vel pro laude virtutis tuæ: unde vehemens mihi nascitur suspicio tuæ irreptitium esse, ac delendum; quod et placebat Grutero. Locum autem librarii videntur cepisse de gradu militari, pro virtute merito. At rectius locum hic capias καιρον cum Græco, sive obpor-

tunam occasionem et locum, quo virtutem suam posset probare: quod verbum servatur ab Andino, Cuiac, et Oxon, coque sensu malim subintelligere caussa. Vide ad IV. 1. At hine simul patet, non scribendum fuisse exspectas; sed spectas, i. e. quæris, circumspicis, quo loco virtutem maxime probare possis. Spectas certe scribitur in Bongarsianis, Vossianis omnibus, 2 Leid. Petav. Pal. Lovan. Egm. Dorvill. Gottorp. et Edd. antiquissimis. Et sæpe in exspectas esse depravatum, vide ad 11. 20. ' Nihil jam Cæsaris imperium spectabant:' ubi.contra in plurimis est exspectabant. Eadem confusio B. Civ. 111. 78. 85.

Hic dies, hic dies] Malim, si per Mss. liceret, hic, hic dies. Pro alacritate et festinatione tam ardentis militis languidior videtur repetitio vocis dies. Certe semel hic dies tantum comparet in Bongarsianis, Vossianis, Petav. Lovan. Leid. primo, Scalig. Gottorp. et aliorum Mss. atque Edd. primis, uti et in Metaphraste. Vide quæ congessit Cort. ad Sallust. B. Catil. c. 10. 'En illa, illa libertas;' et alios passim.

Procedit extra munitiones-in eam irrumpit | Hæc lectio non est a Mss. sed ab ingenio profluxit. Ms. Norv. Procedit ex castris, munitiones quæque parti confertissima visa est, irrumpit. Ms. Carrar, Procedit ex castris, munitionesque, qua parte hostium confertissima visa est, irrumpit. Sic et editt. Rom. Ven. Beroald. nisi quod in illis erumpit. Recte: locus enim hoc modo legendus videtur; procedit ex castris, munitionemque (ut habet ed. Flor.) qua parte hostium confertissima visa est, erumpit. Davis. Procedit ex castris; munitionemque, qua parte hostium confertissima visa est, erumpit. Locus in Mss. perturbatus. Plerique habent, munitionesque. Unde forte legendum; MUNITIONESQUE, parte- visa est, erumpit. idem est, Alii habent, quaque pars

hostium --; irrumpit. Unde coniici posset, istud munitionesque seu munitionemque glossema esse illius ex castris; legendumque procedit ex castris; quæque pars hostium confertissima visa est, irrumpit. Scaliger et recentiores, ex ingenio ediderunt; procedit extra munitiones, et, quæ pars hostium confertissima visa est, in eam irrumpit. Voces in eam, quarum in Mss. nullum est vestigium, quod insererent, nihil erat; manifesto enim subintelliguntur. Clark. Errant Clarissimi Viri Davisius et Clarkius, quum vulgatam lectionem ab ingenio et quidem Scaligeri profectam esse, satis confidenter pronunciant. Nam diserte ita exhibent Cujac. Andinus, Scalig, Leid, prim, et Oxon, cum Edd. Veneta A. 1517. Vascos. Aldi. Gryphii, Stradæ, Stephani, aliisque ante Scaligerum. Notandum tamen in non comparere in Cujac, Leid, nec Oxon. et observandum, munitiones capi debere, quocumque modo legas, de castris' Romanorum. Nam progressus tantum est e suis castris, ante quæ hostibus incurrit. Hoc totius loci contextus clare docet, uti et verba præc. ad munitiones pugnaretur: ac segg. ' sese intra munitiones recipiunt:' unde vera hujus loci lectio facile patebit; neque aliorum correctiones esse admittendas, aut cum Celso intelligendum, ut scribit, ' castris egreditur, communitionem hostium, qua densissima erat, inrumpit.' Nunc videamus, quid ceteri mei Codices exhibeant: ex castris munitionesque qua parte hostium est in Bongars. pr. supra scripto m: atque ita in singul. Lovan. cum Edd. Rom. Mediol. ac Ven. ex castris munitiones quaque parti hostium Mss. 2. et Ed. Inc. Sed ex castris munitione quique parti host. Bong. sec. ex castris munitionemque quæque parti hostium Egmund. Unus Lipsii ex castris munitiones quæcumque parti host, Ortel. ex castris munitiones qua parte. Deni-

que Petav. ex castris munitionem quaque pars hostium. In eam nullus, nisi initio hujus notæ memorati Codd, qui omnes habent pars et Leid, prim, quæque pars agnoscit. Erumpit autem locum hic non habet, et Mss. nemo vetustior præbet, sed tantum Duker. a m. pr. Gottorp. et Vossian. tert. cum Edd. primis, Aldi, aliisque, quam mutationem in Mss. non raram esse, alibi sæpius, (V. ad vII. 69. et ad Lucan. III. 600.) monitum. Ex tot variantibus lectionibus legendum puto. Procedit extra munitiones, quaque pars hostium conf. v. e., in eam inrumpit. Nam ex castris mihi interpretamentum videtur Twv munitionum. Quaque, id est, et ubi. Librarii credentes cum eo substantivum convenire debere, effecerunt parte: atque toti confusioni ansam dedere: de hac particula vide ad I. 6. Sic leg. VII. 84. ' Qua minime visa pars firma est, huc concurritur.' Hæc mihi maxime naturalis ac simplicissima emendatio videtur, quæ et confirmatur a Mss. integerrimis et Metaphraste ἐξῆλθέ τε τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἡ μάλιστα συνεσπαρμένοι έφαίνοντο, ταύτη ἐπέθετο. Si tamen mordicus retinere quis velit castris, legat is ex castris, munitioneque, quaque vel et qua pars hostium c. v. e., in eam inrumpit: pro quo in Leid. pr. etiam est inrupit. Male autem abest præpositio a quibusdam Mss. Frontin. IV. 5. \$ 4. plane, ut infra vII. 50. 'In medios hostes inrupit.' Valer. Max. 111, 2, 1, v1, 37, ' in castra inrumpere.' Adde B. Civ. III. 66. 70. II. 12. sed tamen B. Civ. 1. 27. II. 13. 'oppidum inrumperent.' et sæpius. V. ad Valer. Max. III. 2. 8. 'hostium exercitum inrupit.' Sic etiam Harlem.

10 Nec Varenus quidem] Ita Ms. Reg. Meliusque hoc in loco convenire videtur, quam quod est in vulgatis. Ne Varenus quidem. Clark. Nec exaratum est quoque in Gottorp. et Voss. tertio. Recte si tum deleas:

nt nec valeat et ne. Sic in Mss. neque quidem B. Civ. III. 47. nam vocula tum non comparet in Mss. præterquam in Cuiac, And, Scal, Leid. pr. et Oxon. In quorum ultimis tamen locum habet incertum: nam in Leid, tum quidem, in Oxon, et Ed. R. Steph, sese tum habetur: non addunt eam quoque Edd, antiquissimæ. Sed temere in tam minutis rursus mutare, operæ pretium non est: et mihi videtur potius hic excidisse et ad seqq. Mediocri delapsa esse vocuia tum: ubi vide. Ubivis ne quidem in nec quidem depravatum est. V. Cl. Drakenb. ad Liv. r. 10.

12 Subsequitur; mediocri spatio relicto. Pulfio, &c.] Mss. Reg. Eliens. et Vossii: subsequitur. Tum, mediocri spatio relicto, Pulfio, &c. Quomodo et Græcus accepit: sensu nihilo minus commodo. Clark. Ut et Celsus. Cum ad jactum teli pervenisset Pullo. Sive ergo tum vel tunc addas cum Edd. primis et R. Steph. ac Mss. meis omnibus, si Cujac. Andin. et Oxon. excipias, sive omittas, quia præcessit tum, quo loco in hunc excidisse puto, sensus tamen requirit, plenam distinctionem fuisse ponendam post subsequitur, et spatium intelligendum inter ipsum et Varenum. Neque aliter distinguunt plerique Mss. et Editi.

12 In hostes mittit Bongars. pr. sec. Voss. pr. sec. Petav. Pal. Egmund. Leid. sec. Lovan. Duker. Dorvill. et Edd. primæ cum R. Steph. et Gryphii sec. dant inmittit. Non male pro nostri stylo, qui repetere præpositiones adeo amat. Vide omnino ad vi. 8. ' pila in hostes inmittunt.' Sed tamen ipse auctor 1. 25. scripsit 'e loco superiore pilis missis:' infra c. 48. 'tragulam mittit.' B. Civ. 1. 45, 'ut nullum frustra telum in eos mitteretur:' II. 6. 'vis eminus missa telorum:' c. 9. 'tela tormentis missa:' item Hirt. B. Afr. c. 13. c. 16. et passim, et sæpissime apud Livium, Lucanum, et alios, Tria ergo mitti, emitti, et inmitti tela recte dicuntur, et ab Mstorum auctoritate sola pendet, quid quoque in loco præferamus. Simplex verbum restituendum est Vegetio IV. 22. ' Tanto spicula longius mittit.' enim Mss. multi et vetustissimi a me consulti, non emittit: ibid. c. 29. ' sagittæ quoque arcubus missæ.'

14 Quo percusso et exanimato] Mor-Corn. Nepos Epam. IX. 4. 'Tum, ferro extracto, confestim exanimatus est.' Noster vi. 15. 'Circumventi flamma exanimantur homines.' Vide et vII. 25, ac Val. Maximum IX. 12. 2. Davis.

Hunc scutis protegunt hostes, et in illum universi, &c.] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, hunc protegunt; in hostem universi, &c. Clark. Etiam Mss. aliorum et mei 5 cum Edd. primis prot. in hostem. Duker. in hostes tela omnes conj. Sine dubio e Glossa τοῦ illum; quod bene servant Cujac. And. Scal. Leid. pr. Oxon. cum Metaphraste: et tamen delevi cum e ceteris omnibus, tum e Leid. pr. et Scalig.

15 Regrediendi] Sic et Metaphr, et Celsus. Edd. Rom. Med. Ven. Ingrediendi Mss. Scalig. Oxon. Leid. prim. progrediendi et Cujac, progrediundi, Postea demum hostes inpeditum circumsistunt: quidquid sit, terminatio Gerundii e Cujac, recipienda fuit, V.

ad c. 29. interficiundi.

18 Conantis dextram m. manum] Bongars, prim. Andin. Leidens, pr. Oxon, et Ed. Incerta conanti: quod voluit etiam Bongars, sec. conqti. Optime: unde etiam enatum est præcedens huic pro hic. Dativus hic sæpissime est corruptus in Genitivum; eumque innumeris locis restituerunt viri docti. Adi notata ad Frontin. IV. 5. § 16. 'Thraci oculum eruit:' et Misc. Obs. V. T. 2. p. 194. ad Stat. Theb. 1. 250. ' Excussague gaudia patri:' et quos laudat Doct. van Staveren ad Nep. Paus. c. 4.

Eum tamen contra Mstos ubique intrudere nolim, ut optime suadet Cel. Burm, ad Phædr. F. III. 3, 13. Liv. II. 25. 'fugientibus terga cæsa.' pud Just. xxxiv. 2. 'De spectatoribus captivi facti, præda hostibus fuere' in Msto. inveni, pro hostium. vIII. 27. 'In conspectum veniat hostibus,' ubi eadem confusio. Ceterum manum non comparet in Oxon, et salvo sensu abesse poterat, nisi amaret plenius loqui Cæsar. Dein majore distinctione post manum posita, e Cujac. Andino, et Scalig, delevi que post inpeditum: quod vulgato elegantius videtur: neque aliter legerunt Celsus et Metaphrastes.

21 Veruto transfixum arbitrantur. Illic vero occursat ocius gladio, comminusque r. gerit Varenus E duabus diversis lectionibus hæc ad unam concinnavit audacissime Hotomannus. Quare necesse est, de integro, quid in Mss. legatur, proponere. Bongars. prim. Vossian. pr. Lovan. Egm. et septem vel octo alii cum Ed, Incerta Illum vero obscurantur occisum. Gladio comminus rem, &c. in Carr. obscurant : unde Brutus fingit, hostes abscondisse Pulfionis corpus. Ceteri fere et Edd. ante Scaligerum cum Metaph. et Celso vulgares, Illum veruto transfixum arbitrantur. Varenus gladio comminus, &c. vel arbitrantur transfixum: Petav. occisum pro transfixum, quod legitur ad oram. Recentissimi Bongars, tert, et Leid, sec, ac tertins cum Edd. Rom. Mediol. Ven. et Flor. ac Hotom, libris habent convertit. Illic vero occursat ocius gladio, cominusque, &c. Arbitrantur Varenus qui gl. com. est in Oxon. comminusque est in solo Leid. sec. Celeberr. Gruterus ex Bongars. et Petav. scribebat I. veruto a. defixum. Gladio comminus, Mihi quidem non dubium est, quin illa verba illic vero occursat, sint a mala manu: nam jam ante dictum succurrit, &c. et nata esse ex vero ob-.a. atur. Quare omnino legendum

suspicor Illum Veruto RENTUR transe fixum. Ocius gladio Varenus comminus rem gerit, vel com. rem g. Varenus. Facillima est mutatio ex veruto rentur (cujus glossa est arbitrantur) in vero obscurantur, et vero occursat. Ex ocius fecere occisum, quod est in aliis. Quidquid sit, saltem ista illic vero, ut spuria, ejeci; ab ingenioso lectore interim certiora exspectans.

27 In contentione et certamine] Recentiores certamen. Nos autem lectionem omnium Codd. auctoritate suffultam restituimus. Davis. Certamen forsan operarum vitio in Ed. Scaligeranam inrepsit. Certe nostri etiam omnes servant: ut debent, Contentione pertinet ad æmulationem laudis. Certamine ad mutuum auxilium. In utroque ita utrumque versavit fortuna, ut. &c.

29 Ut alter alteri inimicus auxilio salutique esset] Legendum ut alter alteri, inimicus inimico, auxilio salutique esset, nisi malis ut alter alteri auxilio salutique esset. Priori vero rationi favet Græcus, eaque mihi potior videtur. Daris. cur. sec. Non male, sed nihil juvant Mss. nisi quod inimico excidisse potuisse, pateat ex Leid. pr. et tertio, qui carent utri, et ex Edd. Rom. Med. Ven. in quibus deest virtute.

XLV. 5 Nostrorum militum] Ultimam vocem delendam censuit Jos. Scaliger. Sed unde factum sit, ut in banc suspicionem inciderit vir doctissimus, plane nescio: constat enim Cæsarem hac loquendi formula non raro usum esse. Sic B. G. vi. 39. ' Nostri milites clamorem exaudiunt.' Et vii. 62. 'Neque nostrorum militum victorum impetum sustinere potuerunt.' Vide et Hirtium B. G. VIII. 42. seq. Non erat etiam, cur Gabr. Faërnus hunc locum sollicitaret, et in conspectu nostrorum multo cum cruciatu legeret. Davis. Voluit etiam delere. Gruterus potius, quam ad emendationes recurrere. Male.

Qui id censent, non adtendunt ad Cæsaris stylum. 1v. 34. 'paucitatemque nostrorum militum prædicaverunt:' 11. 33. 'Intromissis militibus nostris:' viii. 22. B. Civ. 11. et inaumeris locis, δσα κόνις.

6 Necabatur] Leidens. prim. et tert. cum Vossiano tertio, Aicard. et Ed. Incerta necabantur; quod inpense præ vulgato placet. Vide etiam ad 11. 23.

Unus intus Nervius | Unus hoc in loco idem denotat ac quidam. B. G. II. 25. 'Scuto ab novissimis uni militi detracto.' Petronius Satir. c. 26. 'Unus servus Agamemnonis interpellavit trepidantes;' ubi vide Joan, Schefferum. Sulpicius Severus vit. B. Martini c. S. 'Indicatur, unum e familia servulum laqueo sibi vitam extorsisse.' Eodem modo iterum locutus est ejusdem libri c. 21. Immerito igitur hanc unius potestatem repudiavit G. J. Vossius de vit. Serm. 1. 33. Davis. Hoc jam e Lexicis notissimum. Sed vide insuper Cel. Burm, ad Ovidii Epist, xv. 162. 'Naias una:' et Johnson Arist. in Bentlei, p. 51. Aurel. Vict. Cæs. c. 3. 'Unus ortus Epiri:' ubi etiam vide Comm. Unus sic satis abundat etiam apud nostrum 1. 12. B. Civ. 11. 27. ' una valle non magna interjecta:' ubi vide Ciaccon. c. 19. 'Unum flumen tantum.'

8 Profugerat Quamvis defendi queat uno alteroque loco profugere pro transfugere (vide ad Frontin, 1. 6. § 1.) tamen rescripsi hic perfugerat auctoritate Mss. tum Ursini, Carrar. tum meorum numero septemdecim. in quibus Bong, pr. sec. Voss, pr. Leid, pr. Petav. Lovan. Egm. et alii e vetustioribus, cum Edd. Flor. Vascos. R. Steph. pluribusque. enim hic Nervius perfuga, non profugus: licet hæ voces crebro permutentar: ut in Apul. l. vi. p. 112. 'servos alienos profugos' Mss. 2. et Ed. Junt. post. perfugus. B. Civ. II. 27. 'ex castris Curionis ad Attium perfugiunt:' et illic eadem varietas; uti et B. Afric. c. 35. 'legionarii in castra Cæsaris perfugerunt:' c. 51. 'si qui perfugere vellent.'

Hic servol Cujac, Bong, sec. Leid. pr. Oxon. Voss. sec. huic servo; quo alludit Bong, pr. hinc: perperam. Nervius enim ille loco natus honesto, non erat servus. Rectius tum substituas hujus, quod est in Lovan. Gottorp, Carr, Duker, et aliis sex cum Edd. Rom. Ven. Inc. Mediol. aliisque, ut persuadet non ad Verticonem, sed Ciceronem referatur, quod et fecit Metaphrastes, qui inepte tamen huic servo etiam legit. Vertit enim οδτος μέν δη τώ Κικέρωνι έλευθερίαν, &c. ύποσχομένω υφίσταται τὰς ἐπιστολὰς διοίσειν, &c. c. 49. 'Cicero Gallum ab eodem Verticone repetit, qui litteras ad Cæsarem referat:' ubi rursus male Cujac. Leid. prim. et Oxon. eundem Verticonem. Bene illic Metaph. et Celsus. Nil muta: hic in Mss. aliquoties abiit in huic. ad c. 39.

10 Affert] Mss. Reg. Eliens, et Vossii, et Edd. Vett. effert. Græcus, έξήνεγκεν. Quæ et verior videtur lectio. Affert enim illud est, quod deinceps dicitur, 'ad Cæsarem per-Clark. Placuit mihi effert cum Bong. Voss. Petav. Lov. et plerisque, uti et Edd. plurimis: infert Voss. pr. a m. pr. Est vir doctus, qui aufert conjecerit. Adfert retinens Cujac. Leid. pr. et tert. Oxon. et Edd. Inc. Aldi, Plantini, sec. Gryph. cum Scal. et seqq. Quomodo si legas, ille non ad servum, sed ad Verticonem vel Ciceronem potius referendum erit, qui litteras jaculo inligatas servo adtulerit. Verum sic B. G. 1. 5. 'sibi quemque domo efferre jubent:' in Ed. Scalig. aliisque exstat afferre: B. Civ. 1. 78. ' ab Herda frumentum jussi erant efferre,' in uno et altero itidem aff.

12 Periculo] Bongars. pr. sec. Vos-

siani omnes, Oxon. Petav. Egmund. aliique plures exhibent periculis cum Quod adeoque recepi, Ed. Incerta. nt Julianum. Sie alibi in plurali commeatus, frumenta, siccitates, voluntates, et similia. Dein restitui cognoscitur auctoritate Mstorum meorum omnium, exceptis Leid, pr. et Oxon., atque Edd. Veterum, quod in cognoscit primum mutarunt Veneti; sed bene, quod iis non obsecuti sint R. Steph. et in sec. Ed. Gryphius. ur excidit in Mss. nonnullis ob sequens Cæsar. Sed ille nominativus rectius, ut vulgo fit, sequentibus est jungendus.

XLVI. 7 Qua sibi sit iter faciendum] Sic Ms. Reg. et Edit. Rom. Mss. Eliens, et Vossii, qua sibi iter faciendum. Quod idem est. Scaliger et Recentiores, qua sibi iter faciendum sciebat. Clark. Non vidisse debuit Clarkius Editiones Veteres; nam Veneti jam A. 1517. Ald. Steph. Gryph. aliique omnes exhibent sciebat, a Beroaldo primo, credo, insertum. saue ita exstat in Mss. Cujac, Andino, Scalig. Leid. pr. Oxon, et Metaphraste διανοούμενος. Pro 60 esset est in Petav. sit tantum comparet in Carr. Ciaccon. Pal. Leid. sec. Duker. Dorvill. qui Codices sunt recentissimi. In ceteris et Edd. primis tantum est qua sibi iter faciendum. Quod præferrem, nisi sciebat retinere satius duxissem. Ceterum faciundum rescripsi ex Cod. Carrar.

8 Possit] Sic Ms. Reg. Quod et Temporum ratio postulat. Scaliger aliique, minus recte, posset. Clark. Clarkio adstipulatur solus Leid. primus. Reliqui Mss. et omnes Edd. posset: quod temere mutavit. Vide ad 1. 8.

10 Exspectandam] In Cujac. Cod. cum sit exercendam, conjecerat ipse vir magnus accersendam, non male profecto, sive potius arcessendam: nam et inveni in Scaliger. et Leid. primo exercendam. Quod tamen elegantius retinere possis pro ad bellum

adhibendam. Adi omnino Cel. Burm. ad Petron, c. 94, 'eum in Eumolpi sanguinem exercuissem:' vel fatigandam itinere longo: ut apud Terent. 'exercere servos.' Liv. 1. 56. 'laboribus exercita plebe:' et passim: hinc laboriosus et exercitus junguntur. V. Comment. ad Sueton. Tiber, c. 6. et Gronov. Obs. Iv. 4. Verum quamvis exercendam valde adblandiatur, recipere tamen nolui; quia vulgaris lectio simplex et naturalis Cæsaris consilio satis convenit, et a Metaphraste et Celso confirmatur: attamen in illis codicibus optimas esse plerumque, ut sæpe monui, lectiones, patet vel e sequenti cogit, quod ii soli ex nostris cum Oxon, et Andino servant. Nam ceteri Mss. omnes et Edd. ante Beroaldum, aliæque habent colligit vel collegit; haud dubie e Glossa. Nihil frequentius est Livio, Cæsari, ceterisque historicis aliisque, quam cogere copias, exercitum, milites, &c. pro colligere, in unum locum redigere. V. vi. 9.

XLVII. 2 Progreditur Hic rursus hæreo; nec quid eligam, scio. Ut enim nunc editur, exstat quidem in Cujac. And. Scalig. Leid. primo, Oxon. et Edd. Beroaldi, et qui eum sequentur. Sed in reliquis omnibus et Edd. primis est procedit. Utrumque adhibet auctor. Inclino tamen magis in procedit: ut vi. 35. Eadem variatio occurrit vii. 14. ubi plura, et B. Afr. c. 75. IV. 11. Possemus conjicere, utrumque verbum esse Glossam verioris profecit ex iis, quæ diximus ad 1. 38. 'tridui viam processisse;' vel profecisse. Sed inhibeor voce seq. præficit: pro qua Mss. 4. et Edd. primæ præfecit: præcedit hic Ed. Inc.

10 Veritus—ut hostium impetum sustinere non posset] Meus liber habet, ne hostium impetum. Sed vereor, ne ab aliquo sit mutatum, qui non existimaret satis Latine dici, vereor ut non: cum Cicero sic loquatur in l. 11.

de legibus: 'quodeirea vereor committere, ut non bene provisa principia ponantur;' et in Tuscul, Quæst, II. 20. 'Et tamen veremur, ut hoc natura non patiatur.' Ciaccon. Hujusce phrasews plura collegit exempla Fr. Sanctius Min. IV. 15, quorum auctoritatem minuere conatur Jac. Perizonius in Addit. p. 915. Davis. Veritus ne-sustinere non posset. Variant Mss. Librariorum inscitia cor-Cæterum nullus dubito, quin legendum sit vel, 'ne-sustinere non posset,' vel, 'ut-sustinere posset.' Quod enim edidit Scaliger, aliique, 'utsustinere non posset.' Latinum non videtur; et omnino cum Perizonio adversus Sanctium existimo, quæ ex bonis Auctoribus afferri solent istiusmodi constructionis exempla, eorum alia ex corruptis esse Codicibus, alia ex sinceris minus intellecta. Quod affert Ciacconius ex Cicerone: vereor committere ut non, prorsus ridiculum est: illud enim, ut non, pendet, non a vereor, sed a committere. In loco isto, Tusc. Quæst. 11. 19. 'veremur ut hoc natura non patiatur;' abest ex optimis Codicibus illud non, Et similiter in cæteris. Quem citant viri docti locum ex Tibullo ' me cognita virtus Terret, ut infirmæ negneant subsistere vires:' est, Adeo ut nequeant. Difficillimum omnium est illud Horatii 'Nam ut ferula cædas meritum majora subire verbera, non vereor.' Constructio tamen ista hujusmodi est: Nam ut ferula cædas meritum majora subire verbera, id equidem non vereor, vel, hoc ne facias, non vereor. Clark. Veritus, si, &c. ut non. Sine dubio vitiosum est, id quod Msti satis docent. Nam pro illo si in Mss. meis quindecim, inter quos Bong. pr. sec. Voss. pr. Lovan, Egm. Petav. &c. ac Edd. primis scribitur ne; immo in Petav. a m. secunda clare ne si exaratur. Adhæc in Leid. primo non comparet ut; quod itaque delevi, et ne reposui ante rò si. Credo, olim

fuisse scriptum. Veritus, ne, ex hibernis fugæ si similem, &c. quomodo facile si abire potuit, et dein quia videbant librarii si adesse debere. illud loco vov ne intrusisse et ut supposuisse. Non delet Lambinus ad Horat. loc. Sat. 1. 3. e scriptis, ut ait, codicibus. Cl. Davisius evictus Cl. Perizonii argumentis ad Sanctium Ed. Ult. p. 812, in iterata Ciceronis Tusc. Disp. editione priorem delevit notam, et edidit Veremur ut hoc natura patiatur. De ea variatione egit quoque Cort. ad Plinium Ep. 1, 8, ' Vereor ergo ut sit satis congruens.'

12 Litteras Casari dimittit | Dimittere litteras est huc illuc mittere, vel circummittere, ut B. C. III. 22. Quod hic locum habere neguit; quare emendat Cl. Bos. Anim, ad Cæs. p. 20. remittit ex Metaphraste ἀντεπίστειλεν. Recte omnino, atque ita diserte scriptum est in Scalig, et Oxoniensi; habentque jam Edd. Ven. 1517. Aldi, Gryphii, Stephani, aliæque. In Leid. pr. simpliciter mittit, uti et in Voss. pr. a m. pr. re exciderat ob præcedens ri. Casaris V. sec. Si tamen quis cum plerisque Mss. malit retinere dimittit; fingat is, Labienum litteras variis exemplis per varios et diversa itinera ad Cæsarem misisse in responsum ejus litterarum, de quibus Cap. præc. Ille rescripsit etiam Celsus.

14 Peditatus cquitatusque copias] Facit hoc subinde Cæsar, ut quæ plerumque ἐλλειπτικῶs efferuntur, plene exprimat. Sic ἁπλῶs copias alii dixissent. Eodem modo alibi dixit, movit in Arvernos versus: quod alii Arvernos versus. Sed hæc levia. Vossius. Alii fere ἀπλῶs copias vel peditatum equitatumque dicunt; sed noster hanc loquendi formulam non infrequenter adhibet. Sic B, G, vi. 6. 'Magnis coactis peditatus equitatusque copiis.' Et vii. 5. 'Copias equitatus peditatusque subsidio Biturigibus mittunt,' Curtius etiam ix. 11. 16, 'Copias

peditum equitumque' dixit. Davis. VII. 76. 'Tantæ copiæ equitatus peditatusque.'

15 Millia p. longe] Quamquam suspectam habet hanc locutionem Scaliger, tamen sæpissime ca utuntur Cæsar atque Hirtius. Infra, vii. 16. viii. 36. in Not. de Bello Civ. ii. 37. de bello Alexand. c. 36. de bello Africano, c. 24. et Annotat. ad c. 30. ibid. c. 67, 68. 77. et Not. ad c. 80. in Annotatis. Vide et Doctissimi Jos. Wasse Notas in Sallustium, p. 242. Clark. Hirt. viii. 29. 'Non longius ab ea cæde plus minus viii. milibus abesse:' et Davisius de B. Civ. ii. 37. ac B. Afric. c. 30.

XLVIII. 2 Communis salutis auxilium] Bongarsian, prim, communius corrupte: sed e quo forsan eruditior est eruenda lectio. Nam in Leidensi pr. et Oxon. exaratur communi salute: Unde fere suspicor, scripsisse Cæsarem Communi saluti. Auxilium dativo junctum; quia auxilium erat communi saluti destinatum 1. 5. ' Domum reditio:' ubi vide Davis. Apulei. Metam, vii. p. 143. Ed. Pric. ' Mandatis dominicis serus auscultator.' Ita enim is locus e Mss. et Edd. Vett. est legendus. Consule insuper C. Scioppium Symb. Cr. p. 56. Gronov. ad Liv. XXIII. 53. 'exprobratio cuiquam:' quomodo et Guietus ac Bentleius emendarunt Terent. And. 1. 1. 17. 'Exprobratio inmemori,' Sall. B. Cat. c. 40. 'Miseriis suis remedium.' Neque hæc repudianda est conjectura, quia auxilium non descendit a verbo Dativum regente; sed contra auxiliari inde derivatur. Vide enim, quæ adfert Cortius ad Sallust. Catil. c. 32. § 1. 'Insidiæ Consuli:' et infra ad vIII. 27. ' Proficiscitur ad auxilium Duratio ferendum:' item B. Civ. 1. 85, 'Urbanis præsidia rebus.' Sic B. Hisp. c. 89. 'Saluti suæ præsidium parare.' In nonnullis est salutis. Immo consule Cl. Drak. ad Liv. III. 48. 'locum seditioni quærere.' Immo idem Livius III. 37.
'Tribuniciam potestatem, munimentum libertati:' ita enim Mss. constanter. Adde IV. 9.

Hanc Gracis conscriptam literis] Robertus Titius legit cacis literis, id est, obscuris literarum notis, quæ non nisi lumini admotæ legi possent, aut simile quid. Nugæ sunt, tametsi egregie ille de Villiomaro se triumphare putet. Hotomannus ait, Gallos vulgo Græce nescivisse, sed peritioribus tantum notam hanc linguam. Fulvius Ursinus putat Græce scriptam fuisse, sed Gallis ignaram linguam illam, solos autem characteres notos fuisse, atque id tradere Strabonem ait: quod falsum, nam ait Strabo, ούτω φιλέλληνας είναι, ώστε καὶ τὰ συμβόλαια έλληνιστί γράφειν. έλληνιστί γράφειν, quid alind quam lingua Græca? Fulvii errorem quodammodo etiam secutus Ciacconius. Sed uterque errat. Gallos Græcam didicisse linguam nullus sanior in dubium devocaverit, sed illos Gallos qui Massiliæ propiores. Quales Helvetii Allobroges, aut his vicinæ gentes. Aut siquis longius sitis quoque notam fuisse linguam arbitretur; Gallis proprie dictis, sive Celtis. Nam Strabonem de his Gallis tantum loqui res ipsa clamat. At in Belgica Gallia nullus unquam veterum dixit floruisse Græcam linguam. Nedum apud Nervios, homines ferissimos, ad quos nullus aditus mercatoribus, sed omne studium in armis. Adversus Titium vero hoc solum adferam, etsi non aliunde constaret, non dubitaturum me, quin Græce Cæsar hanc epistolam scripserit. Eins ipsissima verba hodieque exstare in Polyæno scio Strategem. VIII. 23. Καΐσαρ Κικέρωνι θαβρείν. Προσδέχου βοήθειαν. Quæ optime respondent Cæsaris verbis, nam paullo post ait: 'In literis scribit, se cum legionibus profectum celeriter affore: hortatur ut pristinam virtutem retineat.' Vossius, V. ad vi. 14.

10 Cum epistola ad amentum deligata] Nota usum amenti in literis, ubi per castra hostilia penetrari nequit, ad obsessos mittendis. Sed finis amentorum fuit, ut validius contorquerentur. Unde Numidis noxium fuisse, quod iis destituerentur, discinus ex Orosio v. 15. ubi de pluvia loquitur: 'Porro autem Numidis hastilia telorum, qua manu intorquere sine amentis solent, lubrica, ac per hoc inutitia reddidit.' Idem.

11 Abjiciat] Leid. pr. objiciat. Unus cum Edd. R. Stephani, Stradæ, post. Gryphii, Clarkii adiiciat. Quo non opus esse puto. Adjicere est eo jacere, ut destinatum tangat scopum: vide II. 21. et alibi. Monuit modo Cæsar, ut ab se eam projiceret ita, ut caderet intra castra. Vide Cel. Burm. ad Ovid. Am. 1. 1. El. 7. 12. « Qualiter abjecta de nive manat aqua:' ubi in Mss. nonnullis etiam objecta. B. Civ. III. 56. 'Ut exercitus telis ex vallo abjectis protegi posset:' ubi rursus turbant, ut et B. Afr. c. 56. et B. Hisp. c. 18. 'litteras oppidanis abjecit:' ut malo.

14 Tragulam mittit] Tanquam unus ex hostibus. Dion l. xl. p. 125. A. ΥΩσας αὐτὸ (ἀκόντιον) ἐς τοὺς πολεμίους (lege ὡς ἐς τοὺς πολεμίους) πρὸς πύργον ἐξεπίτηδες προσέπηξε. Sed ex Cæsare liquet, non de industria, sed casu jaculum turri fuisse infixum. Davis.

17 In conventu militum recitat] Observandum arbitror verbum conventu: non enim dixit in concione; quia Græce non omnes milites intelligebant: sed aliquammultis familiaribus, et Græcæ linguæ peritis coactis, qui deinceps ceteris exponerent. Erat ergo Consilium, Concio, et Conventus. Ad consilium adhibebantur legati, tribuni, quæstores; ad concionem, omnes; ad conventum, proximus quisque. Hotoman. Inanis videtur hæc inter conventum et consilium distinctio, quam tamen avide amplexus est Joan. Godvinus. Eæ certe voces in bonis auc-

toribus confunduntur. Dietys Cretensis II. 29. de omnium Græcorum concilio sic loquitur; 'Tali modo conventu dissoluto:' et c. 30. 'defunctorum corpora miserandum in modum confecta, undique in unum colligi jubet, atque in conventu ante ora omnium projici.' Sic Claudianus in Rufinum I. 61. conventum furiarum dieit id, quod antea vs. 28. concilium vocaverat. Davis. Vide Festum in V. consilium et conventus.

XLIX. 3 Armatorum] Bong. pr. sec. Petav. Leid, pr. Voss. pr. Lovan. et alii quinque cum Ed. Incerta armatæ. De quo amplius videndum. Nam armati ponuntur pro militibus. Nepos Dion. 9. 'Navem armatis ornat:' quo loco, neque Justini ibi adducto, nihil est mutandum. Liv. 1. 29. 'Cursus armatorum:' supra 111. 3. 'Multitudine armatorum.' Hirt. viii. 14. 'Copiis armatorum vias pro suis castris instruunt.' At idem c. 35. 'cum cohortibus armatis ex proximis castellis inpetum fecit:' nisi ibi jungendum arm. ex p.

5 Deferat] Cujac. Oxon. et Leid. prim. habent referat, pro iterum ferat, et repetit pro iterum petit. Quod placet: et hincilla littera r forsan nata in præc. voce pro repetit. Horat. Od. 1. 14. 'O navis, referent in mare te novi Fluctus.' Ita sacra annua vel alia referri dicuntur, quæ instaurantur et repetuntur. Vide Cl. Burm. ad Ovid. Rem. Am. 593. 'referens Trieterica Baccho.' Adde Lucan. 1. 74. 180.

7 Omnemque ad eum multitudinem convertisse] Conversam esse. Silius Italicus IX. 646. 'Convertit Varro.' Symmachus I. I. Ep. 1, 'Nec mihi vitio vertat intermissio litterarum.' Curtius IV. 6. 29. 'Ira deinde vertit in rabiem.' Nescio enim quam ob causam Joan. Freinshemius arbitretur, primam vocem in sexto casu positam esse. Eodem modo loquuntur etiam alii, ut multis exemplis monstravit Aldus Manutius ad Sallustii Catil. c.

6. Davis. Innumera hujus locutionis exempla vide in Doct. Cortii excursu vi. ad Sall. B. Jug. c. 74. quosque ibi laudat. Hirt. B. Afric. c. 9. 'Ruspinam cum reliquis copiis convertit.' Quamquam hic posset esse constructio hostes convertisse multitudinem.

8 Allatis, Casar | Sic Ms. Norvic. In editis voces erant transpositæ, adeo ut oratio dura fieret, et confragosa; quapropter, licet crebras Cæsaris μεταθέσεις non ignorarem, vetusti Codicis fide nixus, situm verborum mutavi. Davis. 'Quibus litteris-Cæsar allatis,' &c. Sic Mss. et Editi. Davisius, ex uno Ms. Eliensi, reponit; Quibus litteris -allatis, Casar, &c. Nam 'in Editis,' inquit, 'voces erant transpositæ, adeo ut oratio dura fieret et confragosa;' crebrasque nescio quas comminiscitur Cæsaris μεταθέσεις. Quod omne, merum præjudicium est, ex eo natum, quod de Ablativo absolute posito ineptiunt Grammatici. Revera enim eadem plane est constructio. Quibus literis Casar allatis, suos facit certiores; ac si dixisset, Hac Cæsar oratione, aut, Oratione Cæsar pulcherrima, suos cohortatur. In qua verborum dispositione, manifesto nihil transpositum, nihil durum aut confragosum. Eodemque verborum ordine sæpissime utitur luculentissimus Auctor noster. 1, 11. 6 12. ' Hac re statim Cæsar per speculatores cognita.' l. vi. & 9. 'Cognita Cæsar causa.' l. vii. § 1. 'Indictis inter se principes Galliæ conciliis.' § 16. 'Castris ad eam partem-positis, Cæsar, quæ-aditum angustum habebat; aggerem apparare,' &c. c. 80. 'Uno die intermisso, Galli; atque, hoc spatio, magna cratium-numero effecto; media nocte-egressi,' &c. l. viii. § 3. 'Tali conditione Bituriges proposita.' De bello Civ. III. 11. ' Recepto Cæsar Orico.' c. 39. ' Deductis oræ maritimæ Cæsar præsidiis.' § 52. 'Quibus ille cognitis.' § 63. 'Quibus ad insequendum impeditis, Cæsar, quod fore providerat;—exercitum educit.' De bello Alexand. § 30. 'Quo incommodo Domitius accepto.' Clark. Luculente vulgarem verborum ordinem defendit Clarkius, et confirmant Mss. nisi quod Leidens. primus 70 Cæsar ponat post litteris: quod tamen præferrem. vII. 77. 'Depopulata Gallia Cimbri magnaque in l. calamitate.' Sic Mss. vIII. 15. 'Quorum pertinacia Cæsar cognita:' circiter omittit Ed. Incerta: adlatis deest in Voss. sec. Cæsari Leid. sec. ut conjecit Gruterus. Sed forsan tota vox abundat. Consule notata ad II. 17.

11 Magnam] Deest in Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Edit. Rom. Clark. Abest a Mss. omnibus et Edd. primis, item her. Gryph. si excipias Cujac. Scalig. And. Oxon. Leid. pr. μεγάλην addit Græcus. E Mss. cunctis verborum ordinem mutavi: vulgo hos. mult.

12 Cum tantis copiis | Codd. nonnulli Tantulis. Quod idem est. Tantis hostium; Tantulis suorum. Clark. Omnes Bongarsiani, Vossian. Leidenses, Petav. ceterique, exceptis supra nominatis, et Edd. primæ: tantulis, sine cum: uti et Mss. Brant. et Beroaldi aliæque: perinde autem est, si tantulis legas, an cum addas nec ne. Utrumque adhibuit Cæsar: paullo ante 'omnibus copiis.' Vide ad II. 7. Tantis si admittas, cum addi debet: atque ita Interpretem legisse, ex versione ejus patet. vi. 8. ' tantis copiis tam exiguam manum adoriri.' Lectionem tantulis, quam Cl. Wasse præfert, maxime juvat nostri locus IV. 22. 'has tantularum rerum occupationes,' ubi versa vice illi Mss. qui hic habent tantulis, illic exhibent tantar.et contra: Tantulus occurrit quoque VII. 19.

13 Tum quoniam] Sic Mss. Græcus item Τότε μὲν οδν. Quædam Vett-Editiones, Scaliger quoque et Recentiores tamen quoniam, &c. Perperam et alieno sensu. Non enim id vult

Casar, 'quamvis magni periculi res esset, dimicare; tamen quoniam liberatum obsidione Ciceronem sciebat. ideo consedisse se et castra muniisse,' qui sensus est nullus. Sed, ' quonium magni periculi res esset dimicare: et tum porro, quoniam jam dudum liberatum obsidione Ciceronem sciebat, consedisse se et castra muniisse.' Clark. Etiam Bong. prim. Petav. Vossiani, Egmund. Oxon. et 6 alii cum Ed. Inc. præter Mstos aliorum, habent tum, quod bene explicat Clarkius et recepit Hotomannus. Tunc Leid. pr. Scal. et Ed. R. Steph. deest in Bong, sec. et Leid, sec, sed in eo corrupte dimicarent. Sed videte hic, ut vara vibiam sequatur. Ex eoque omnino, factum dein æquo animo; quod est in Edd. omnibus, quod sciam, vetustis usque ad Scaliger, præterquam in R. Stephani ἐκδόσει. Natum hoc tam ex tamen, quam inde, quod pro eoque in Mss. plurimis sit æquoque vel equoque. Animo etiam legas in Lovan. Duker, Oxon, et aliis, Recte Græcus καὶ οὐκ ἔτι διὰ τοῦτο ταχυτήτος ἔργον είναι ήγούμενος. Mutavi ordinem e Mss. tantum non omnibus pro lib. obs. et mox potest loco ex Leid, pr. et Oxon. ac Vascos, pro l. pot,

LI. 9 Ea] Mss. et Editt. Vett. eas. Clark. At ea recte servarunt Cujac. And. Scal. Oxon. Leid. pr. Voss. tert. et Gott. a m. sec. in quo a m. prima est ad eas, uti et in Ed. Inc. Ea jam Beroaldus et seqq. dederunt. Sic 'eadem transgressi' viii. 10. B. Civ. I. 64. 'ea transire flumen, qua,' &c.

10 Vullum manu scandere] Scalarum ope non adjuti, quæ in hunc usum adhibebantur. Sic supra c. 42. 'Scalis vallum adscendere cæperant.' In Msto Brant. nonnullisque impressis legitur Vullum manu scindere. Absurde. Hæc tamen vitiosa scriptio Græcum interpretem fefellit, qui habet τὸ ἔρυμα τῆ χειρὶ περιτέμνειν. Vascos. editio, cum aliis quibusdam, exhibet

vallum vi conscendere : sed hæc etiam varietas ex librariis vulgatæ lectionis sensum non capientibus ortum duxit. Davis. Ita edidit Scaliger, eumque secutus Davisius, qui interpretatur manu scandere, 'ascendere sine scalarum ope,' Quomodo supra dixerat Cæsar I. v. § 35. ' Scalis vallum ascendere cœperant.' In plerisque Mss. legitur, vallum manu scindere. In Ms. Reg. vallum scindere. Gracus habet, τὸ ἔρυμα τῆ χειρὶ ΠΕΡΙΤΕΜΝΕΙΝ, Quam lectionem Davisius, ut valde absurdam, rejicit. Sed superius dixerat Cæsar 1. III. § 5. vallum scindere, fossas complere. Et illud ipsum vallum manu scindere non necessario ita est accipiendum, ac si nullis uterentur instrumentis. Clark. Ad Frontin. III. 17. § 6. fossas inplere et vi vallum, (sic enim malo) detrahere caperunt, docui rectum esse omnino scindere, tam ex Orosio, Polyæno, Interpr. Græco, quam similibus Cæsaris locis, ac Mss. et Edd. Vett. Hi enim omnes scindere exhibent, nisi quod corruptissimus Voss. sec. det vi conscendere, ut est in Ed. Flor. Beroaldi et margine Vascos. aliorumque: manu abest a solius Leid. primi manu prima. Vix dubito, quin illud scandere typothetarum errore in Ed. Scaligeranam inrepserit.

11 Omnibus portis eruptione facta] Aliter hæc Polyænus Strateg. VIII. 23. ait enim Cæsarem ipsum extra castra sublimem locum conscendisse; posteaque et simul e castris exercitum, et e superiore loco prorupisse Cæsarem, ut a fronte ac tergo hostes clauderentur. Et hac ratione victos Gallos. Vossius.

LII. 1 Veritus] Amplius exhibent Codd. And. Leid. prim. Oxon. Scalig. et Ed. R. Stephani noluit veritus. Atque ita Gr. Interpres, qui et plura addit διώκειν οὐκ ἡβουλήθη, δείσας μὴ ἐνέδρα τις ὅπήει, ὅτι δρύμα, &c.

2 Neque etiam parvulo detrimento illorum locum relinqui videbat] Acuto

Lambinus legit, locum ullum relingui volebat. Codices nonnulli habent: neque ctiam parvulo d. illorum, locum relingui videbat: quos secutus Græcus vertit: έτι δὲ ἐπ' ὀλίγη βλάβη τὸν τόπον τοῦτον ἐκείνους μὴ καταλείψασθαι δρών. Sed prius placet: quam vellem Vet. Cod. lectionem firmaret. Vossius. Illum locum relingui videbat. Scaliger et Recentiores ; neque ctium parrulo detrimento illorum, locum relingui videbat; ut sententia sit, nullum fuisse amplius relictum locum, hostibus nocendi. Sed Mss. omnes habent, illum locum. Ut adeo sententia sit, judicasse Cæsarem, parvulo detrimento, quod ibi hostibus inferri posset, non posse se efficere ut ille locus ab iis relinqueretur : Έτι δὲ ἐπὶ ὀλίγη βλάβη τὸν τόπον ΤΟΥ-ΤΟΝ ἐκείνους μη καταλείψεσθαι δρών, ut interpretatus est Græcus. Qua in sententia, relingui, idem erit ac, relictum iri; quomodo supra dixerat Cæsar IV. § 19. ' polliceantur obsides dare,' pro eo quod est, daturos. Vide etiam ad vii. § 34. Atque hanc quoque posteriorem in sententiam accipi potest etiam prior illa Lectio Scaligerana. Veruntamen, ut quod res est dicam, neque hæc neque illa Lectio, utrovis modo explicata Cæsaris elegantiam et perspicuitatem sapit. Quocirca pulcherrima videtur, si modo ex vetustis Codicibus confirmari posset, Lambini emendatio; neque etiam parvulo detrimento, (suorum videlicet,) ullum locum relinqui volebat: quemadmodum infra Cæsar, vi. § 39. 'ne minimo quidem casui locum relingui debuisse,' ait. Vel, si hæc nimis audax videatur conjectura; quid si isto demum modo legamus? neque ctiam parvulo detrimento, (hostium scilicet,) ullum locum relingui videbat. Quæ sententia et est perspicua, et verba ipsa ex Mss. consentientibus desumta; una solum mutata literula, ullum pro illum. Sed judicet Lector eruditus. Clark. Locus est intricatissimus, e quo me nondum expedio. Lambini conjecturam ad Nep. Hamilc. c. 1. probant etiam Manutius, Ciaccon, et Hotomannus cum Bran-Pro etiam Mss. Ciacc. Brant. Lovan. enim. Unde Ciaccon. conjecit neque enim vel. Dein illorum habent Mss. longe plurimi et meliores: Sed Edd. Vett. illum: uti et Petav. Pal. Gott. Bong. tert. Voss. tert. Duker, et Dorvill. loca Andin, locum eos est in Leid, primo et Oxoniensi, certo indicio altins ulcus latere. Dein copiis deest in Andin. Leid. pr. Oxon. Scalig, et Ed. R. Stephani: non agnoscit etiam Metaphrastes πάντας τοὺς μεθ' έαυτοῦ, σώους έχων. Forsan simplicissima Cæsaris mens est: se revertisse, quia verebatur insidias in silvis: quia eum silvestrem locum ab iis non relinqui videbat, parvo accepto detrimento. Sed videant acutiores: et sane Mstorum varietas cogitandi amplam præbet materiam. Cl. Wasseus conjicit suorum illum locum relingui v. scil. ab hoste. An rescribendum detr. (sc. suorum vel suo) illorum loca a se inrumpi vel etiam illum locum ?

8 Quanta virtute Ita Scaliger et Recentiores. Mss. et Editt. Vett. quanta cum virtute. Quod non mutatum oportuit. Clark. Faërnus jam legit sine particula cum; ut et R. Stephanus; et a suo Codice abesse testatur Ursinus; sicuti abest quoque a Scal. Leid. pr. et Oxoniensi. Reliquis tamen Mss. et Edd. hic adsensum præbere cum Clarkio malui: quia perpetuus Cæsari mos est præpositionem repetere, ut aliquoties monui. De hac ipsa cum adi III. 1. ' Magno cum periculo, magnisque cum portoriis:' dein res sint Mss. vetustiores, ut Bong. pr. Leid, pr. Voss. pr. Lov. Egm. aliique. Item singillatim reposui e Mss. plerisque, inter quos Bong. pr. Voss. pr. Leid. pr. Scal. Ox. Egm. Pulm. Schedæ et Edd. Vett. singulatim Lov. Duker. vide ad III. 2.

16 Virtute corum expiato incommodo] Ait Suctonius in Jul. c. 67. 'Cæsar milites diligebat usque adeo, ut audita clade Tituriana, barbam capillumque summiserit, nec ante demserit, quam vindicasset,' Ego nibil hic singulare video. Nam perbreve illud tempus fuit, quod intercessit inter cladem Titurianam, et casos Gallos. Ipse Cæsar affirmat prius Ambiorigem ad castra Ciceronis venisse, quam nuntii de morte Sabini ad eum allati essent. Itaque facile quis conjectet brevissimum fuisse intermedium illud tempus. Sed dicere possimus Cæsari eo tempore, quo cæsus Titurius, promissiorem barbam et capillos fuisse, nec voluisse demere (cujus rei alioqui observantissimum fuisse alibi Tranquillus ait) priusquam ultus esset. Sed notabile quod Polyænus I, vIII, ait de Rhodogune femina, quæ capillos lavans cognovit subditos defecisse; itaque non abstersis illis, sed revinctis ut erant, exercitum eduxit, juravitque non ante se crines purgaturam, quam rebelles vicisset: tandemque post longum tempus victoria potita abluit crines et collegit. Unde Persarum Regum sigillum etiamnum imaginem impressam habet Rhodogunem disjectis capillis. In Græco est: Tois Περσών βασιλεύσι σφραγίς βασιλική είκών έστιν αναδεδυμένη τὰς τρίχας έχουσα 'Ροδογούνην. In aliis legitur αναλελυμένην, abluentem; ego malo αναδεδυμένην: nam dixit ante Polyænus, non occultasse eam capillos, sed ita ut demissi erant, celeriter colligasse. Est autem hæc Rhodogune filia Xerxis Persarum Regis, quemadmodum ex Ctesia discimus. Vossius.

17 Lætatio] Præterquam in Faërni, Hotomanni, et Brantii Mss. sic exaratur quoque in Bong. pr. sec. Voss. pr. Egmund. Oxon. Palat. Duker. Dorvill. et Marg. Gryphii. Lætitio Voss. sec. Exemplum tamen quæro apud classicum Auctorem. Inter Glossemata reponit Vossius de

Vitiis sermonis 1. 111. p. 469. Al. latitia.

LIII. 3 Abesset] Mss. et Editt. Vett. circiter LX. Clurk. Hotomanni et Brantii Mss. item omnes Vossiani, Leidenses, Bongars. Petav. Pal. Lovan. Duk. Dorvill. Aic. abesset circiter LX. neque aliter Celsus. Verum Metaphrastes habet σταδίους τετρακοσίους και δγδοήκοντα i. e. millia passuum XLVII. et D. adeoque circiter L. Verum L. solum habet Oxon. circiter abest quoque a Scalig. et Cujaciano. Ob quam inconstantiam rescribere, placuit, quod est in longe plurimis abesset circiter LX.

10 Cum legione in sua] Sic et Græcus: εἰς τὰ ἐκείνου χειμάδια ἀποπεμψάμενος. Mss. autem Reg. Eliens. et Vossii, et Edit. Rom. cum legione sua, remittit in hiberna. Clark. Etiam Mss. mei omnes cum Edd. Ven. Med. et Inc. præter Leid. Oxon. Scalig. sed perinde est; nisi malis credere sua superfluum esse, ac scribendum cum legione remittit in hiberna: ut reposuit Aicardus, an e Msto nescio.

18 Neque ullum fere] Ultimam vocem a Recentioribus omissam consensu veterum Codicum tam manu quam typis descriptorum reduximus. Metaphrastes tamen eam in suo libro non invenit; locum enim sic interpretatur Οὐδὲν ΠΑΝΤΑΠΑΣΙ τοῦ χειμώνος μέρος ἀφροντιστῶν ὁ Καῖσαρ διετέλησε. Davis.

19 Conciliis et motu] Edd. antiquissimæ cum Mss. omnibus præter Seal. Oxon. Leid. pr. et And. consiliis; non male hoc loco Ἐπιχείρησιν Græc. ut non cœtus intelligat, sed ipsas consultationes. Talia sunt 'militum consilia' B. Civ. II. 30. Ceterum pro et rescripsi ac unanimi Mstorum consensu.

21 Legato] Codices nonnulli questore, Clark. Legato primum invenio in Ed. Veneta A. 1517. quod receperunt Aldus, Gryphius, Plantinus, Scal. et ita seqq. Et profecto ea

lectio confirmatur ab egregiis Membranis Andinis et Oxoniensibus. Ceteri omnes tam editi, quam scripti quæstore servant. At is erat M. Crassus c. 24. quamvis ibi multi Mss. non addant quæstorem. Quæstores nominat c. 25. si tamen sana est lectio; uti ibi videre est. Forsan nihil addiderat hic Cæsar, et a librariis vel in margine primum adjecta est vox legato et perperam quæstore. Certe nec Metaphrastes, nec Celsus nomen honoris exprimunt.

22 Eurum civitatum, qua Armoricae appellantur] Armorica dicta est Britannia, Galliae Celticæ provincia, quia ad mare erat sita. Vide Guil. Cambdenum Brit. p. 14. Tradit quidem Plinius Hist. Nat. IV. 17. totam Aquitaniam olim Aremoricam dictam. Sed hoc, si verum est, hic locum non habet. Davis. Vide VII. 75.

24 Ab hibernis abfuisse] Male alii constitisse. Andin. fuisse. Scilicet scribendum fuerat afuisse: quod restat in Bongars. primo, Voss. primo et Egmundano. Confer notata ad 1. 36. afuturum.

LIV. 1 Ad se vocatis] Leid. pr. convocatis. Sed Bong. prim. Voss. prim. Lovan. Egmund. et 7. alii cum Ed. Inc. et Aic. ad se evocatis. Quod Cæsari reddidi. Consule ad IV. 20. 'evocatis ad se mercatoribus.'

2 Denunciaret, alias cohortando]
Mss. omnes fere perturbate alias coh.
denunciaret. At Cujac. et Andin.
habent tantum quum sciret deficere,
alias cohortando. Unde conjicias initio tantum fuisse territando, se scire
quæ fierent, alias coh. Nil definio.
Gr. ἐκφοβῶν, καὶ εἰδέναι, ἃ ποιοῦσι λέγων. Alios autem bis est in Pulm.
schedis et Edd. quibusdam pro
alias.

6 Cujus frater Moritasgus] Quidam Gallorum Deus huic fuit cognominis, at ex multis inscriptionibus patet; unde conjecit Th. Reinesius, aliquem δμώνυμον e majoribus Moritasgi nos-

tri, a suis ob merita pro Deo habitum: hic enim erat, ut recte Plinius Hist. Nat. 11. 7. 'vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos.' Adeunda est viri doctissimi Epist. LXVII. p. 597. Davis.

12 Tantumque] Sic Mss. Reg. Græcus item. Τοσούτφ ΔΕ. Quod et melius hic convenit, quam quod in vulgatis habetur. Clark. Nullum alium codicem suffragantem, nec me adsentientem habet Vir Doctiss. Durissimum foret tantumque, et tantamque. Tantum est initium Ἐπφωνήματος. V. Cort. ad Plin. l. vi. Ep. 31. 14.

14 Tantamque omnium voluntatis commutationem attulit | Editt. Rom. et Beroald, habent, Tantamque omnibus voluntatum commutationem attulit : quibus succinunt Ms. Norv. et edit. Ven. nisi quod hæc Typographi errore voluntatem, ille librarii imperitia voluptatum repræsentet, nec in variarum lectionum συλλογαίς ullam Codicum discrepantiam invenio notatam. Non igitur intelligo, cur hanc lectionem mutarint nuperi editores. nisi forte voluntatum plurali numero carere perperam existimarint. Vide B. G. vii. 10. et B. C. i. 40. Davis. Omnibus voluntatum commutationem. Sic Mss. et Editt. vett. Scaliger et Recentiores, omnium voluntatis commutationem. Quæ emendatio, recte annotat Davisius, omnino sine causa videtur facta, Clark, lectio omnium voluntatis non a Scaligero, sed jam a Beroaldo sive Venetis inducta, et dein ab Aldo, Stephano, Gryphio aliisque retenta, confirmatur a Codd. Andin, Scal. Oxon. et Leid. prim. et Græco. In ceteris Mss. et Edd. est Omnibus et voluntatem, voluptatem, voluntatum; ut in optimo Bong, et Voss, pr. Lovan, aliisque multis : commutatio Petay, L. tert. commutationum, Bong. pr. et sec. commutationemque Egm. et alius. Ex qua codicum incertitudine satis patet, plurale voluntatum librarios offendisse et corruptionis caussam fuisse, Ve-

rum optime id vindicavit Davisius: et sæpe nos monuimus Cæsarem eum numerum amasse. Adi modo ad c. 45. Nec enim puto, velle aliquem recipere voluntatem e Voss. pr. Egm. Petay, et commutationum e Bong, pr. ut sit voluntatem commutationum, quomodo plane est in Bongars, sec. quibus significaretur, ut interpolavit Celsus, rerum novarum cupiditas. Ego revocavi cum Clarkio omnibus voluntatum. Quid si tamen admittamus utramque lectionem, omnium voluntatum? Omnes voluntates pro omnium hominum animo, uti supra Omnis opinio 11. 3. ubi vide. Quod tamen non adfirmo. B. Civ. 1. 20. ' Ne qua commutatio fieret voluntatis,'

16 Pro vetere ac perpetua erga poputum Rom. fide] Vide notata ad B. G. 1. 43. Davis.

20 Quod, qui, &c.] Ms. Reg. quod hi qui, &c. Mss. Eliens. et Vossii, et Edit. Rom. corrupte; quod ei qui, &c. Clark.

22 Populi R. Imperia] Bong. pr. sec. Egm. Lovan. et 7. alii cum Ed. Incerta a populo Ro. Voss. pr. sec. et Duk. ea po. Ro. et quia po. Ro. imperia ferrent Edd. Rom. Ven. Med. ea populi Ri. imp. Carr. Imperia a populo Ro. dictum est, quasi imperata a populo, vel jungendo perferrent a populo: sive a Romani p. parte. Vide ad vii. 82. Sed potius malo primam explicationem. Imperia a populo sunt imperia populi. Ut 'legiones a Dejotaro' B. Alexand. c. 34. 'litteræ a Cæsare' pro ' Cæsaris :' vel quæ ab eo venerant, ut hic imperia, quæ a populo Ro, veniunt. De quo adi omnino ad B. Civ. 1. 1. Plura videre potes apud Cortium ad Plinium Ep. IV. 22. 'Hoc a Maurico novum non est.

Lv. 8 Fortunam amplius tentaturos] Primo Mss. quos consului tantum non omnes, aliique et Edd. quædam ampl. fort. Dein Mss. Scalig. Andin. Leid. prim. et Edd. Romana, Mediol. Ven. ac R. Stephani tentandam. Rectius multo et nervosius; quomodo et conjecerat Gruterus. Offendit etiam \(\tau\) tentaturos Ciacconium; quare dicerent voluit post illud participium removere: quod si retinere magis placuerit, melius foret, non sese. Ceterum Manutius venustiorem putat fore lectionem, deleto partem. Hoc qui credit, Cæsaris locupletem stylum et plene loquendi morem non observavit: quod monitum jam sæpissime, et alibi innumeris exemplis demonstratum.

9 Exigere a finitimis, equos parare Sic optime Ursini Codex, Cæteri Mss. et Editt. vett. exercere, a finitimis equos parare. Græcus item, ἀσκείν Quæ tamen lectio manifesto corrupta, Clark, Accedit solus Codex Stephanicus ab Hotomanno laudatus, qui etiam probat. Primus in textum admisit Scaliger, quod avide reliqui, præter Cellarium tamen, adripuerunt. Verum codices mei omnes, uno consensu habent exercere, a. f. excepto Egmundano, in quo legas exarare: unde conficere possis exorare. Verum non video, exercere esse lectionem manifesto corruptam; immo potius ea vox convenit consilio Induciomari, qui serio in animo habebat, Romanis bellum facere, adeoque recentes copias ex militari instituto quotidie exercebat : quare revocavi veterem lectionem; donec pateat, tolerari non posse.

10 Exules damnatosque tota Gallia] Sic edidi ex consensu vetustiorum Codicum; recentiores enim voce tota deleta, legunt e Gallia. Nimirum a Grammaticis decepti, regionum nominibus præpositiones semper addiebere censuerunt. Julius Obsequens de Prodig. c. 63. 'Adversus Cæsarem Pompeius Macedonia cum invitatis gentibus amicis instrueret aciem,' ubi absque causa sontica re-

ponunt in Macedonia. Cicero Acad. Quæst. l. I. n. 12. 'Sic Philosophiam (Brutus) Latinis litteris persequitur, nihil ut iisdem de rebus Græcia desideres,' ubi alii legunt a Gracia, alii Græca, alii a Græcis, Frustra omnes. Silius Italicus IV. 372. 'Ausonia si te fortuna creasset, Ad magnos venture Deos.' Vide et Fr. Sanctium Min. IV, 6. Davis. Gallia. Ita optime restituit Davisius ex Codicum veterum consensu. Græcus item. ἐκ ΠΑΣΗΣ τῆς Γαλατίας. Scaliger, damnatosque Gallia. Al. e Gallia, Clark, Vox tota librarii, ut reor, culpa, ante Scaligerum jam excidit e Plantiniana Lipsii Editione; pro qua perperam e inseruerunt Amstelodamenses et Cellarius. Tota Mss. et Edd. omnes. De præpositionis ea ellipsi egimus ad 11.7. Hic tamen paullum aliud notat, scilicet 'totam per Galliam.' Ut vii. 1. 'Dilectum tota provincia habere instituit.' Ac B. Civ. 1. 26. 'Tota Italia dilectus habentur.' vII. 24. 'toto muro' i. e. per murum. c. 72. 'toto opere.' Sic Mss. quidam vii. 65. 'Tota Gallia erant imperati :' et passim. B. Civ. 111. 1. 'fides tota Italia angustior.'

IVI. 2 Instigatos] Sic Ms. Reg. Al. instigari. Quod perinde est, Clark. Si perinde est, cur ergó a vulgari lectione recedit vir doctus ob unici codicis varietatem. Inveni etiam in solo recentissimo Bong, tertio: instigare Bong, pr. Oxon. et Edd. Rom. Med. Ven.

5 Hoc more Gallorum est initium belli] Habet hæc pro Glossemate Gruterus: quam opinionem vehementer confirmat Petav. Cod. a quo omnia hæc absunt, ut et varietas, quæ est in reliquis Mss. Nam initum bellum est in Egm. bellique lege Bong. sec. bellorum in Palat. Gottorp. Leid. tert. Duker. Dorvill. et Edd. Rom. Inc. Ven. ac Mediol. et aliis. Quod pro quo in Leidensi primo, Voss. tert.

Gott. a m. sec. Quo certe non referendum est ad initium belli, sed ad armatum concilium, quare cetera verba uncis tanquam per parenthesin inclusi.

7 Coguntur Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et vett. Editt. consueverunt. Græcus, εἰώθασι. Clark. Coguntur Beroaldus demum, et Veneti, ac deinceps Aldus, Gryphius aliique excuderunt; et sane ita exaratum est in Andin. atque Oxon, uti et seq. conj. et. Verum ceteri Mss. omnes tam aliorum quam mei et Edd. priores consuerunt qui. Edd. Flor. Vascos. Steph, aliæque consueverunt. Sed id contra nostri est morem. Vide ad Putem scribendum; puberes et armati c. consuerunt. qui. Ut et valeat τδ et quidem. Sed parum hæc referunt: consuerunt et coguntur supra quoque confusa sunt.

11 Hostem judicat] Sic lego suffragante omnium Codicum consensu. Editores nuperi reposuerunt, hostem judicandum curat; quia, ut arbitror, id judicium, improbante concilio, peragi non potuerit. Sed uthoc mali pateretur Cingetorix, Induciomari fiebat opera, cui propterea, pro so-

lemni scriptorum consuetudine, factum imputatur. Davis. Non Editores nuperi reposuerunt judicandum curat. Sed ita jam Veneti A. 1517. Aldus, Basil. Steph. Gryphius aliique exhibuerunt: atque exstat in Cujac. Scalig. et Oxon. Mss. qui etiam habet bona non male sine que. In Andino judicaricurat: Gr. πολέμων ψηφισάμενος. Placet itaque magis judicat.

16 Ac prius, quam id faciat] Reponendum arbitror at prius. Certe Metaphrastes habet πρόσθεν δὲ τούτων. Davis. Reponendum censet Davisius at prius. Et favere sibi existimat Græcum Metaphrastem, πρόσθεν ΔΕ τούτων. Sed et ad Græcam versionem et ad sententiam, perinde est, si legatur ac prius. Et in media sen-

tentia paullo etiam simplicior et venustior est iste loquendi modus. Sic infra, l. vi. § 40. atque ille, &c. Clark. V. ad iv. 25. et vi. 41. 'Ac tantus fuit.'

17 Quæque f. v. præcipit] Conjunctionem que non agnoscit codex ullus, nisi recentissimi Bong, tert. et Dorvill. quare confidenter delevi cum Ed. Incerta allisque, majori distinctione adhibita.

LVII. 1 Manu munitissimis | Priorem voculam ex Glossa adjectam arbitratur Fuly, Ursinus; sed perperam, denotat enim id quod arte humana fit, et naturæ opponitur. Daris. Merito hic reprehendit Davisius Ursinum, qui vocem manu delendam censet. Sine qua utique neque Latinitas constabit, neque sententia. Clark, Adde: Justinus XXIV. 6. 'Nec manu facta, sed naturalia præsidia defendunt.' Cicero Fin. III. 22. 'Quid aut in natura-aut in operibus manu factis tam compositum, tamque compactum, et coagmentatum inveniri potest?" Vide sis et Offic. II. 4. Curtius VII. 2. 'Magnos recessus habent amænosque nemoribus manu consitis.' Quin et noster B. C. III. 44. 'mana sata' pro non sponte nascentibus usurpavit, Davis. cur. sec. Adi Cl. Drakenb. ad Liv. 11. 5. 'manuque adjutum.'

2 Sese contineret castris] Contineret hic exstat in solo Bong, tert, et ille ordo in solis Gott. Voss, tert, et Ed. Inc. Verum ceteri Mss. et Ed. Incerta ac Vascos.; item Stradæ et post. Gryphii dant castris sese vel sese c. teneret. Adi omnino i. 40. 'quum castris ac paludibus se tenuisset.' Eadem confusio B. Civ. I. 69. 'se castris tenuissent.'

5 Nuncios mittil] Oxon. circummittit, omissa voce nuncios. Vide ad 1.
34. statim soli Oxon. et Andin. habent convocat. Reliqui cum Edd. primis, item Vascos. R. Steph. Gryph. post. et pluribus evocat: quod Casari reddidi. Vide ad 1v. 20. 'Evosari reddidi. Vide ad 1v. 20. 'Evosari reddidi.

catis ad se undique mercatoribus.' Dein plerumque omnes retinent constanter hic Mss. non plerique. Consule notata ad 111. 30. 'plerumque omnibus Gallis.'

LVIII. 8 Magna contumelia Mss. Reg. et Vossii, magna cum contumelia. Clark. Præpositionem, quam sexcenties addit Cæsar, ubi alii omittere solent, inserui auctoritate Bongars. primi, sec. Petav. Leidensium omnium, Oxon. Voss. pr. sec. et Egmund. vII. 52. 'Obsidibus summa cum contumelia extortis.' B. Alex. c. 60. 'cum tanta contumelia possessiones Cordubensium flamma consumerentur.' B. Civ. 11. 14, 'Majore cum fiducia:' et passim. Vide tamen ad B. Civ. II. 28. 'Contumelia perfugæ adpellantur.' Sed ibi notat e contumelia.

10 Sub vesperum] Sic Mss. Reg. Al. ubi visum est, sub vesperum, &c. Quæ lectio, ex Codicum plurium consensu, verior. Clark. Mss. et Edd. a me visi omnes addunt ubi visum est: quod delendum non fuit. Græcus δάξαν αὐτοῖς.

12 Perterritis hostibus Bongars. sec. praterr. Sed Bongars, prim. Vossian. prim. Petav. Egmund. et Voss. secund. proterritis verissime: hoc est ita territis, ut in fugam conjicerentur, quod ideo sequitur, nostri more, qui synonyma alterum explicantia jungit: ut statim dispersi dissipatique, Vide de proterrere quædam apud Colv. et Pric. ad Apuleii Met. l. Iv. p. 76. 'ad proterrendos, si qui evigilassent:' male Stew. Sciopp. Wouw. et Scriv. perterr. et Pricæum ad init. l. x. 'propter-terrendos miseros viatores;' et Viros doctos, atque in primis Cl. Burm. ad Phæd. Fab. xIV. § 1. Statius Theb. II. 644. 'Parmaque Menœten Proterrebat agens, trepidis vestigia retro Passibus urguentem:' ubi nil mutandum esse jam olim Barthius Virgilii loco Æn. XII. 289. ostendit. Lactant. de Mort. persec.

c. 44. 'Acies Maximiana proterretur, ipse in fugam versus:' quod nequaquam mutandum in proteritur. Apulei. Met. 1. 111. p. 46. Ed. Pric. 'latrones gladio fugare et proterrere aggressus sum:' ubi itidem e Bertin. Cod. Sciopp. cum Edd. Wouw. ac Scriver. pert. Eadem varietas in Mss. vii. 71. 'Glandibus Gallos perterrent.' Vide et viii. 24. 'Perterritum ac fugientem.'

14 Neu quisquam quemquam privs vulneraret, quam-videret] Mss. Eliens. et Vossii neu quis quem prius, &c. Ms. Reg. neu quemquam prius vulnerarent, quam viderent. Clark. Quem pro quemquam est in Bongars, pr. sec. Petay, Vossianis, Egmund. Gott. Leid, tert, et Ed. Incerta. Recte, ni fallor. Sic Ms. Oxon. vII. 40. 'Interdicit, ne quis quem interficiat.' Quemquam voluit etiam Hotomannus, cum in Editis inveniref quemque. Quisquam alium Leid. pr. et Petav. pro Var. lect. quisquam alterum Oxon.: quis deest in Leid. sec. Bong. tert. et Buslid. Dein vulnerarent et viderent Leid, sec. sed vulneret est in Bong. pr. sec. Petav. Vossianis, Scalig. Egmund, Lovan, Leid, pr., et tert, Oxon, Duker, Gott, aliisque, uti et Edd, primis et plerisque antiquis, nec non Vascos, Steph. Gryph. post. Male vulneraret Aldus reposuit, quem secuti Gryph. Plant. Scal. et dein reli-Vulnerent Bong, tert. Nam et supra petant, non peterent est in Leid. primo, Scalig. et Oxon. ac Ed. R. Stephani. Dein pro videret Bong, pr. sec. Petav. Scalig. Oxon. et alii cum Ed. Ven. 1517. Vasc. Stephani, Gryph. post, et pluribus viderit. V. ad c. 27. Rescripsi igitur fide tam vetustorum Codicum 'petant Ind. neu quis quem,' id est aliquem ' prius vulneret, quam illum int. viderit.'

19 In ipso fluminis vado deprehensus Induciomarus interficitur, caputque ejus refertur in castra] De hac re gesta sic Florus III. 10. 'Induciomarus Treviros—convocavit: ille fortiter a Dolabella summotus relatumque Regis caput.' Sed memoriæ vitio id Dolabellæ tribuit, quod T. Labieno acceptum erat ferendum. Davis.

DE BELLO GALLICO.

LIB. VI.

CAP. 1.3 Titum Sextium] Hæ voces absunt a Msto Norvic. nec eas in suo Codice legit Græcus interpres. Davis.

Delectum] Pulm. Schedæ, Bong. pr. sec. Voss. pr. Egm. Oxon. Lovan. et quatuor alii dilectum. Quod passim, si substantivum sit, in Cæsare ob consensum veterrimorum Codicum, et Festum, recepi. Nota sunt Virorum doctorum collectanea, quæ super hac voce ubivis congessere, quare ea huc non repetam: satis habens semel monuisse id, quod crebro

infra recurret; quibus in locis eos notabo codices, e quibus i reposui.

5 Maneret] Rescripsi auctoritate Mstorum meorum 15. et Ed. Inc. remaneret. In And. Leid. pr. Cujac. et Oxon. est remanebat. Scalig. manebat.

6 Consulis sacramento rogavisset]
Pompeius hoc anno, ut statim Cæsar
dixit, proconsul erat, superiore consul. Unde viri docti pro consulis legunt consul. Ut sit, quos (Pompeius)
consul sacramento rogaverat. Sane con-

jectura bona est. Quid si tamen di- 'posset Tacitus, qui aliquoties utitur camus hic de Pompeio dici; rogaverat cos consulis sacramento, ut III. libro Casar dixit, 'Titurius legato dimicandum non existimabat.' Nam ipse Titurius legatus erat. Pro illa conjectura est, quod facile potuit ex Cos. depravari Consulis. Quod si alteri conjecturæ nostræ locus est, lego quos consul is (Sc. Pompeius) sacramento rogaverat. Sed nec dammare eo τδ consulis velim. Vossius. Cum consul fuerit Pompeius eo tempore, quo milites hosce jurejurando adstrinxit, Petro Ciacconio legendum videtur Consul sacramento regavisset. Si qua opus est mutatione, longe præstat Ph. Rubenii conjectura, cui Consul is divisim scriptus placet, Elect. 1, 15. Davis. Nodum in scirpo hic quærunt, qui, quoniam ipse tum Consul esset Pompeius, quum hosce milites jurejurando adstringeret; ideo legendum volunt, non Consulis, sed Consul, aut Consul is. Quasi vero non similis prorsus esset hæc locutio. atque illa supra, l. 111, & 18, 'Cum tanta multitudine hostium, legato' (hoc est, sibi, qui tantum legatus esset,) 'dimicandum non existimabat,' Quod et recte annotavit Vossius, Clark, Consul is divisim placuit quoque Grutero. Adscripsit vir doctus margini sui Codicis K. Jul. id est. Kalendis Juliis. Consules exaratur in Leid, pr. et rogasset: quasi fuerit rogassent. Gracus habet έν τη ύπατεία: quod juvat conjecturam illorum, qui divisim legunt Consul is. Et certe, nt bene defendat vulgatam lectionem Vossius, obstabat tamen alicui ex amicis, qui illius Genitivi exemplum aliud quærebat, quo Sacramentum, quo milites rogabantur vel adigebantur a consule in nomen suum, vocetur Sacramentum Consulis. In verba et nomen Consulis Sacramento rogari, Sacramentum adigi, &c. passim dicitur. Sed Sacramento consulis rogari an inveniretur, dubitabat. Huic reponi

Sacramento Cæsarum, Vitellii, Vespasiani adigi. Consule Rhenan, et J. Gronovium ad Histor, 11, 55.

8 Ad opinionem Gallia Ultimam vocem ex imperiti hominis glossa ortum habere arbitratur Fr. Hotomannus, quia apud Cæsarem opinio existimationem aut auctoritatem passim denotat, ideoque, pro illius sententia, subscribendum fuit, non Galliæ, sed populi Romani. Verum locus medica manu non indiget, cum ea vox, etiam apud nostrum, id quod sentimus, aliquando significet. Vide B. C. 1. 69. Davis. Vide ad v. 11. vel 40. Ita crebro 'ad spem reliqui temporis,' 'conficiendi negotii.' B. Civ. 1, 29. Adde B. Civ. 17, 39. 'Ne hæc quidem res Curionem ad spem morabatur.'

10 Brevi tempore sarciri] Sarcire est integrum præstare. Vox juris. Festus: 'Sarcito in XII Servius Sulpitius ait significare damnum solvito, præstato.' Unde sartus pro integer: et hinc formula, SARTA TECTA conservare. Vossius. Reparari. Festus voce sarte: Sarcire est integrum facere. Eodem sensu adhibuit noster B. C. 1. 44. 'Dum sarcire detrimentum volunt.' Vide et B. C. III. 67. Metaphora sumta est ab iis, qui laceras vestes reficiunt. Davis. Resarciri. Sic Mss. Reg. Eliens, et Vossii, et Edit. Rom. Al. sarciri. Clark. Si Oxoniensem, forsan et Andinum excipias, habent Mss. mei omnes cum Carrar. ac Pulm. Excerptis et Edd. primis, resarciri. Unde re excidisse potuit ob præcedens tempore, atque ita Mss. quidam B. C. III. 67': sed sarcire pro resarcire damna, usus etiam est Cicero ad Fam. Ep. 1. 9.: ut e Mss. legunt viri docti; nam olim ibi erat resarcire; et Colum. 1x. 15. Noster quoque B. C. III. 71. 'Ut acceptum incommodum virtute sarciretur.' c. 74. 'infamiæ sarciendæ.' Apul. Met. 11. 35, ' id omne de facie sua defectum

sarcire compellitur.' Verum et Sueton, in Claud. c. 6. 'Damnum liberalitate sua resarturum,' Quare revocari posset antiqua lectio. Nam et in Terentio 'Vestis resarcietur.' Gloss.

11 Adaugeri' New recte Mss. plerique et Edd. prime cum Vascos. Strada, posteriore Gryphii, aldique hic quoque prapositionem omittunt. Servant eam Edd. plurimæ cum Mss. Cuj. Scal. And. Leid. pr. et Oxon: atque ita alii scriptores. Hirt. B. Alex. c. 12. Afric. c. 1.

14 Duplicatoque | Censet Ciacconius 70 que abundare, ac delendum esse. Ei favet Græcus, qui vertit duplicavit e. c. numerum. Immo abest quoque a Leid. pr. ac Voss. pr. habet numerum, et Leid. sec. duplicatum numerum. Ceterum, quod idem cohortum mallet ex l. præc. c. 47. 'cæde cohortum cognita,' in eo non audiendus. Nam ibi monuimus cohortium legi in Mss. integrioribus, uti hic Mss. omnibus, et c. 29, 44, ac vii. 65. et passim apud nostrum, aliosque, atque etiam in nummis Antonii, et Inscript. Grut. p. 258. n. 8. ' Cohortium prætoriarum.' Immo hinc Accus. plur. cohortis B. Civ. r. 41. 46. 70. 73.

Mendum perspicuum, inquit Hotomannus, et legendum, quas Cotta et Titurius amiserant. Nugæ sunt, ne quid gravius dicam. Cæsar cohortes, et cum iis Titurium amiserat. Titurii autem solius mentionem facit, quia illius, non Cottæ culpa acceptum detrimentum. Vossius. Sic c. 39. 'Nondum ad eum fama de Titurii morte perlata:' nam et tum Cotta perierat.

H. 5 Civitates] Sic quidem Edd. Rom. Ven. Mediol. Vasc. Stradæ, posterior Gryphii A. 1546. et deinceps Scaligeri, reliquæque Edd. exhibent cum Mss. Oxon, et Dorvill. nisi excerpta fallunt. Nam ceteri MSS. mei omnes, uti et aliorum ac Reg. Clarkii dant civitatibus, quod reposui. Totam vocem non agnoscit Græcus.

11 Obsidibusque de pecunia carent] Nequeo satis mirari adeo hallucinatos hic esse Ursinum et Ciacconium, ut putarent pro de pecunia scribendum ct pecunia, vel utramque hanc vocem inducendam. Diverat ante Cæsar Treviros pecuniam pollicitos; enjus spe cum gentes aliquas pertraxissent, cavent obsidibus de pecunia, id est, se daturos pecuniam. Nec Græcum curo, qui vertit, δμήροις τε καλ χρήμασιν άλλήλων ἐπιστώσαντο. Veritas et res ipsa reclamat. Vossius. Recte etiam Hotomanus jam defendit hunc locum ab Ursini et Ciacconii mutatione. Cavent per obsides datos de pecunia. Obsides dati sunt in pignus, Treviros civitatibus pecuniam promissam so-Sic vii. 2. 'Obsidibus luturos. cavere:' ubi de male alii inculcant: perverse illi viri putarunt, eumdem sensum esse locutionum cavere aliqua re et de aliqua re: qui plane diversus est: ut in notissimo exemplo de illis testamento cavisset. Sic Terent. Eun. 1v. 7. 12. 'sibi cavit loco,' id est, per locum, quem elegit. Pro de male itaque in Ursini Mss. et Leid. sec. ac Bong, tert. atque Edd. Beroaldi, Vasc. Stradæ, Steph. aliisque scribitur et. Rectius Leid. prim. uti et Edd. primæ et de p. pro etiam. Quasi dixerit et per obsides de fœdere, immo etiam de pecunia promissa cavent.

9 Adjunctis cisrhenanis omnibus Germanis] Licet plerique Belgæ orti sint a Germanis, hoc tamén nomine κατ' έξοχὴν insigniuntur cum paucis aliis Condrusi, Eburones, Cæræsi, et Pæmani, ut docet noster B. G. 11. 4. Joan. quidem Goduinus ex Plinii H. N. 1v. 17. Triboccos, Nemetes et Vangiones hic ingerit: immodeste prorsus; cum, præterquam quod nostra sententia ipsius Cæsaris testimonio nitatur, summopere dubitandum videtur, num Nemetes saltem et Vangiones tum temporis cis Rhenum

sedes habuerint. Certe eorum, tanquam Galliam Belgicam habitantium, nusquam meminit Cæsar. Vide Chr. Cellarium Geogr. Ant. 11. 3. p. 189. seq. Davis.

10 Senones ad imperatum non venire] Fallantur Ursinus et Ciacconius, qui malebant ad imperandum. Quia Sallustius dixit Jugurt, c. 62. 'Igitur Jugurtha ubi armis virisque et pecunia spoliatus est, cum ipse ad imperandum Tisidium vocaretur.' Imperabatur Senonibus, ut accederent : illi ad imperatum non veniebant. Eodem modo quo dicitur, ad præscriptum facere, ita et ad imperatum venire. Et vitavit Cæsar hac locutione ambiguitatem τοῦ ad imperandum. Quam et Tullius intellexit, cum ait: ' Nunc ades ad imperandum, sive ad parendum potius.' Nam imperandum activam et passivam significationem habet, imperatum non item. Vossius.

111. 8 Reliqui, &c.] Oxon. Reliquæ p. Senonas, Carnutas, Tr. Eleganter, ut intelligat civitates. Populum quando nominat Cæsar cum aliis sæpe addit civitas. Confer. 111. 9. et ibi notata. Non tamen hic admiserim, quia nusquam præcessit substantivum illud. De Græca terminatione alibi.

11 In Lutetiam Par, transfert Ms. Norvic. et editi veteres exhibent concilium in Lutetiam. Præpositio ab iis expuncta est, qui hoc modo Solœcismum fieri existimarunt, qua in sententia fuere nonvulli apud Quintilianum Inst. Orat. 1. 5. p. 33, Ed. Oxon. Sed perperam. Vide Fr. Sanctium Min. IV. 6. et Jac. Perizonii addit. p. 758. Davis. In Lutetiam. Sic Mss. Reg. et Eliens. Quam Lectionem erudite tuetur Davisius. Sic enim et alibi loqui solet Casar. Alii omittunt præpositionem in. Clark, Præpositionem agnoscunt etiam Carr. Duker. Dorvill. Leid. tert. et Edd. usque ad Scaligerum, excepta Stephaniana. Sic 111, 20, in Mss. nonnullis a Tolosa. VII. 58. et 60. a Meloduno; ubi itidem

variant Mss. c. 80. 'Qui ab Alesia processerant, se in oppidum receperunt.' Adde Davis. ad B. Civ. I. 11. 'ab Arimino: et ad I. 15. Item II. 17. 'In Hispali.' et c. 10. ac III. 12. et c. 100. Cort. ad Sall. B. Cat. 40. Valer Max. I. 87. 'Relatos Albam.' Ms. Harlem. bome notae codex. ad Albam. Plura dixi ad Frontin. I. 3. C. 'in Træzena transferendi.' Non temere tamen hoc inculcaverim: quia et ab Ursini, Ciaccon. Brantii, meisque Mss. plurimis et antiquioribus abest.

13 Afuisse] Sic Andin. Bongars, pr. Lovan. Egmund. Voss, prim. non abfuisse. Vide ad 1. 36.

IV. 1.4cco] Sic quidem etiam Græcus, 'Ακκων' sed Bong. pr. Voss. pr. Scal. Leid. pr. Petav. Egmund. Lovan. Dorv. et Edd. Rom. Mediol. Ven. Acico, Accico. Alii Achico, Athico, Athico, Achilo, Accilio, &c. Ita ut in nullo invenerim istud Acco. Sed in cunctis additum i. Quod recipiendum putarem, nisi c. 44. et vii. 1. Msti constanter retinerent Accone.

4 Deprecandi caussa] Capta sua excusandi, ut vel ex eo patet, quod Cæsar eorum excusationem accepisse se dixerit. Hujusce significationis exempla suppeditabit A. Gellius Noct. Attic. vi. 16. Davis.

7 Estirum tempus instantis belli] Penultima vox abest a Ms. Norvic.: nec, ut opinor, sententiæ est prorsus necessaria: ferri tamen potest, si cum Metaphraste πόλεμον εγκείμενον intelligamus. Joan, Sambucus testatur Codicem veterem habuisse Æstiro tempore instante, belli, non quastionis rem esse arbitrabatur: sed huic lectioni omnes alii refragantur Codd, quapropter temere non est recipienda. Hotomanno placet Æstivum tempus instans, hæc enim vere contigisse ex c. 3. manifestum est. Idem. Æstivo tempore instante est etiam in Lovan. Gott. Voss, tertio, et Editione Incerta. Nil muta. Tempus æstivum erat

tempus cogitandi de bello, quod instabat, non de quæstione. *Instans* si tamen agnoscerent Mss. facile tolerari posse

v. 4 Meruerat, odio civitatis, motus exsistat | In aliis codicibus metuerat. unde Gab. Faërnus legendum conjecit in eum erat. Sed vulgata lectio est retinenda, non item interpunctio: orationem enim hoc modo rectius distinguas; Ex eo, quod meruerat, odio, civitatis motus existat. Pro recepta tamen stat Metaphrastes. Davis. Motus oriretur. Sic Ms. Reg. Al. motus existat. Utroque modo satis constat temporum ratio, cum tauquam præsens narretur res præterita. Interpunctio-odio, civitatis motus, &c. Davisii est. Al. odio civitatis, motus, &c. Sed parum interest. Metuerat habent Mss. mei tres quatuorve recentiores cum Edd. primis, Aldi, aliisque. R. vero Stephanus Faërni lectionem amplexus est in eum erat. Hanc juvat nonnihil scriptura Mstorum Scalig, et Leid, primi Odii: nam civitatis motus jungunt etiam antiquæ Edd. quædam. Præterea quod meruerat non est in Metaphraste nec Celso. Ceterum perperam ex uno Regio existat in oriretur mutavit Clarkius: licet accedant unus Ursini et Voss. sec. Est enim merum Glossema. Exsistere significat subito oriri. Adi omnino Cel. Burm. ad Ovid. Metam, 11, § 261, 'Exsistant montes,' Multus est in hoc verbo noster, v. 28. 'Inter eos exsistit controversia:' ubi itidem Mss. aliquot orta est. III. 15. ' tanta subito tranquillitas exstitit.' vii. 84. 'clamor post tergum pugnantibus exstitit.' vii. 42. 'Repente flamma exstitit,' B. C. III. 3. ' Novusque eorum adventus exstitit.

6 Certaturum] Ita Scaliger, et dein sequentes edunt, notantque in variis lectionibus, sic exstare quoque in Ed. Florent. Verum ceteræ omnes cum Mss. exhibent concertaturum præter Andin. et Oxon, in quibus contenturum.

Post concertaturum addit Petav. ceterum. Voss. prim. tenturum. Egmund. temptaturum. Adeo ut videatur contenturum veriorem esse lectionem. Prælio contendere aliquoties usus est Cæsar. Concertare an alibi, dubito: licet Cicero, Terentins, aliique usurpent. Hoc tamen reposui; quia certum est, præpositionem e Mss. esse addendam.

13 Bello lacesseret] Sic Mss. et Editt. Vett. Scaliger et Recentiores lacessendum. Quod perinde est. Clark. Lacessendum exstat in And. et Lovan. atque Edd. Ven. 1517. Ald. Gryph. et Plantin, prætuli tamen lucesseret e Bong. Leidd. Voss. Cujac. Scal. Lov. ceterisque tam aliorum, quam meis, Verum amplius non bello, sed bellum est in Voss. primo, et sec. Egmund. Duker, et in Bong, primo bello, lacessere bellum est, bellum facere, movere. Vide ad 1v. 34. 'ad lacessendum et ad committendum prœlium.' Hic tamen nihil temere muto: nam et lacessere prælio sæpe apud nostrum: ut B. Civ. 1. 42. B. Afric. c. 45. Ceterum Celeb. Cluverius in Germ. 1, 11, p. 67. pro Treviros legi jubet Rhemos, et c. seq. pro 'eorum finibus,' Rhemorum f. quia Labienus non in Treviris, sed in Remis, corum finitimis, castra habebat. Sed post Induciomari cladem tam in Treviris, quam Remis, sibi invicem vicinis, præsidia locasse Labienum, credibile est: aut saltem propius Treviros movisse, unde et ipsi eum bello lacessere tentarunt.

In Menapios abderet] Ms. Reg. Menapiis. Utrumque Recte. Clark. Ob. Gifanius Ind. Lucret. V. in e vet. Cod. legit Menapiis. Sed ex aliis Mstis refragatur Brantius: quia Cæsar supra dixit ' in superiora loca se abdere:' atque ita sæpe ' in silvas se abdere.' Et sic alii passim vel cum Ablat. sine præpositione vel Dativo. Vide Cl. Burm. ad Vellei. II. 91. 'Abditusque carceri.' Sed tamen Leid, pr. et Oxon. cum Carrar. ac Dukcr.

habeut etiam Menapiis. Immo l. 1. c. 29. exstat 'abditus in tabernaculis.'

14 Congredi cogeretur] Quis? Cæsarne? At ille nominari debuit. Prius membrum pertinet ad Ambiorigem, posterius item, in quo nulla est Cæsaris mentio. Omnino accipi debet de Ambiorige. Mallem itaque congredi conaretur, h. e. conjungere sese, et coire conaretur. Congredi cum aliquo non tantum est pugnare, dimicare; verum etiam idem ac coire et conjungi cum aliquo. Sic Cicero, aliique, Ceterum, ut dixi, scribenda hæc atque intelligenda esse, tam quæ sequentur, quam quæ paullo propius antecedunt, satis confirmant Ambiorigis conjunctionem cum Germanis Transrhenanis. Cæsar veritus, quod per Treviros venisse Germanos in amicitiam Ambiorigis cognoverat, hæc prius illi auxilia detrahenda existimabat: quæ sunt ipsa verba Cæsaris: ideoque postea Cæsar (c. 9.) duabus de caussis Rhenum transire constituit, quarum erat altera, ne Ambiorix receptum ad eos Germanos haberet. Gudius. Hæc Vir Doctiss, ad marginem libri sui adscripserat; bene monens, hæc verba referenda esse ad Ambiorigem. Nihil tamen mutandum existimo. Cogeretur idem notat apud Cæsarem, quam necessitate coactus conaretur, seu niteretur; cum qua voce ideo plus semel confunditur. Confer v. 42. 'Manibus sagulisque terram exhaurire cogebantur:' quæque ibi notantur. B. Civ. 1. 22. 'Adeo esse perterritos nonhullos, ut suæ vitæ durius consulere cogantur:' ubi alii cogitent, alii conentur. Recte itaque vertit Metaphrastes μετά τῶν πέραν τοῦ 'Ρήνου Γερμανών συμμαχίαν ποιείσθαι αναγκάζοιτο. Ceterum pro congredi exaratur in Andinis membranis concedere, in Oxoniensibus vero cum cede. Quod quid velit, cogitent acutiores.

vi. 2 Adiit] Sie Mss. et Editi.

Quod etsi fieri potest; elegantius tamen legeretur, adit. Clark. Optime id monet Vir doctus. Et certe adit exaratur clare in Oxon. et Scaligerano; atque Edd. Vascos. R. Stephani, Stradæ, Gryphiique A. 1546. Quare reposui, probante etiam Cl. Wasseo.

6 Habiturum numero] Scalig. et Leid. prim, in numero. Amat plene loqui Cæsar, et facile præpositio hic excidere potuit ob præcedens m. B. Civ. III. 57. 'In necessariorum numero habere instituerat :' ubi unus Cod. non habet to in. Cicero Ep. ad Fam. XIII. 6. 'haberes enim in namero necessariorum meoram,' c. 23. ' In desertorum ac proditorum numero ducuntur:' ubi Edd. primæ ' habentur.' c. 32, 'in hostium numero duceret.' B. Civ. M. 25, 'in hostium loco habiturum :' quod et sine præpos. III. 21. ' tum hostis loco habendum.' Utrumque autem recte dici, docere possunt notæ Cl. Burmanni ad Phædr. Fab. Iv. 24. ' Quorum es in numero mihi: ' ut 'loco' et ' in loco habere' apud alios: hostium numero ergo esse potest qualitate hostium, pro hostibus. B. Civ. 11. 44. 'legatorum numero.' Vide, quem ibidem laudat Davisius Gronovium Obs. 1. 6. infra 13. ' Ii numero inpiorum habentur.' c. 21. 'Deorum numero ducant.' B. C. III. 82. 'Consulares prætoriosque servorum habere numero.' c. 110. ' militum essent numero.' B. Alex. c. 44. 'numero ægrorum erant relicti.' B. Hisp. c. 16. ' Dedamur hostium numero.' B. Civ. 1. 33. ' codem se habiturum loco,' Sic habere in honore et honore: de quo ad B. Civ. 1, 77.

VII. 3 Hiemaverat] Immo adhucdum hiemabat, Hiems enim nondum erat exacta: quare id restitui auctoritate Leid, pr. Scal, et Oxon, cum Ed. R. Stephani et Metaphraste χειμάζοντι τῷ Λαβιήνφ. Celsus etiam recte 'hiberna Labieni' vocat.

4 Non longius bidui via aberant]

Expuncta voce via, legit Pet. Ciaccorius non longius bidui aberant, quod Cicero Epist. ad Attic. v. 16. dixit, 'quæ aberant bidui,' et Epist. 17. 'a quibus aberam bidui,' Sed in his locutionibus intelligitur via, et plus vice simplici animadvertimus Cæsarem ¿λλείψειs aliis usitatas vitasse. Sic B. G. f. 37. bis habemus 'tridui viam.' Vide et Iv. 4. Davis.

5 A milibus] Hotomanus ait, in Edd. nonnullis esse ab eis m. In aliis a militibus. Ipsi velit delere a perperam. 1v. 22. ab milibus passuum viii. ubi vide, et Ciaccon. ad v. 32. 'A milibus passuum circiter II.'

15 In consilio] Perperam vulgo concilio edunt. Intelligit consilium militare, ad quod retulit Labienus. Ut rescripsi, habent Mss. mei quatuordecim, in quibus optimi quique, et Edd. primæ ac R. Stephani, aliæque. Vide ad 111. 3. v. 27. 6 ad consilium rem deferunt: et sæpius.

16 Dicantur] Sic Mss. Editi dicuntur: minus eleganter. Clark. Dicantur jam correxit Ciacconius; ut etiam Brantii, meique libri et Edd. Inc. Beroaldi, Vascos. Stephani, aliæque exhibent: dicentur solus Duker. dicentur solus Duker. dicentur solus Duker.

bantur Leid. pr.

17 In dubium non devocaturum] Nonnulli ultimam vocem in revocaturum mutant. Absque causa sontica. Cicero pro lege Manil. c. 14. 'Non avaritia ab instituto cursu ad prædam devocavit.' Phædrus Fab. 1. 20. 2. 'Ad perniciem quoque mortales devocat.' In quem locum vide Intt. et Dionys. Lambinum ad Corn. Nepotis Cimonem c. 4. Davis. B. Hisp. c. 24. 'Ea res devocaba*, nt ad dimicandum descenderet.' Sic enim legendum e Elss.

19 Gallorum equitatus] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et vett. Editt. Gallorum equitum. Graveus, Ίππέων Γάλλων. Qued cur a Recentioribus mutatum, equidem non video. Nonnullos Gallicis. Idem Codices nonnullos Gallos Gallicis.

Quod a Cæsaris perspicuitate non abludit. Clark. Equitatus tamen cum Ber. Aldo, ceterisque habent Scal. Oxon. Leid. prim. et Andin. ex meis; Equitatum etiam Duker, ex quo vitio forsan nata varietas, crebra in aliis etiam scriptoribus. Nisi mecum statuas hoe natum ex cavitatuum in plurali, ut alibi. Vide Davis. ad Civ. B. 1. 61. 'magnos equitatus.' B. Civ. 1. 83. 'Equitatus latera cingebant' in Leid. primo. B. Civ. 11. 37. idem 'Reliqui equitatus mitterentur.' Eadem confusio B. Alex. c. 4. 'in equitatus regis inpetum fecisset,' Vide et varias LL. B. Afr. c. 11. 13. 14. ' equitatus se extendere cœperunt.' Adde Cl. Duker, ad Flor, 111. 8. / Circumfusi undique equitatus.' Dein ab iisdem abest Gallos: sine dubio rectius, ni in ταυτολογίαν incurrat turpiter Cæsar.

21 Primisque ordinibus | Sunt quos alibi Cæsar primorum ordinum centuriones appellat. Eodem modo dixit B. Civ. l. III. 'Erat plena lictorum et imperiorum provincia.' Eodem modo B. Paullus, Epist. ad Romanos, c. 12. Πασα ψυχή εξουσίαις ύπερχούσαις ύποτασσέσθω. Ignoravit hoc Hotomannus, ideoque de mendo suspicabatur. Sed frustra. Vossius. Fr. Hotomanno probabile non videtur, totos ordines evocatos, ideoque locum mendi suspectum habet. Vellem tacuisset: primi enim ordines pro primorum ordinum centurionibus hic ponuntur, et recte Græcus vertit τους πρώτους ταξιάρχους. Sic noster B. G. v. 30. 'Quum a Cotta primisque ordinibus acriter resisteretur.' Velleius Paterculus 11. 112, 'Non incruentis centurionibus, quibus etiam primi ordines cecidere.' Vide et Just. Lipsium Mil. Rom. 11. Dial. 8. p. 91. Davis. Vide ad Front. 1. 11. § 2. infra B. Civ. III. 74.

Coactis] Editi convocatis. Sed lectionem, quam recepimus, in Codice Andino reperit Joan. Frid. Gronovius, ut testatur ad Livii xxx. 4. Et sane vulgata scriptura lujusce Glossema fuisse videtur. Davis. Hane lectionem confirmant membranæ Oxonienses et Regiæ, a Clarkio adductæ. Sie alibi vidimus cogcre abisse in colligere. Frequens est auctor in hoc verbo. Quamvis et convocure consilium etiam utatur, ut 111. 3. &c.

22 Suspicionem] Veterrimus Bongars, prim. suspectionem: de qua voce consule, qui laudantur ad Frontin. 1. 8. § 5. 'Ne suspectione prælii diducerent vires.' V. et vii. 54. viii. 41. In Val. Max. vii. 3. § 7. Ms. Harlem. 'suspectionem suam dissimulavit.' Quint. iv. 2. p. 343. In Mss. 2. Voss. suspectione, multisque aliis locis. Adde Parcum ad Terent. iii. 2. 21. 'incidit suspectio.'

VIII. 2 Ne speratam prædam] Hanc lectionem retinent omnes Codices; etiam Græens vertit ἐλπισθεῖσαν λείαν. Petrus tamen Ciacconius, solenni temeritate usus, rescribit paratam, vel insperatam prædam. Pessime; cur enim Labienum adorirentur, nisi præda potiri sperarent. Vide c. 7. Davis.

4 Auxilia] Sic Mss. Reg. et Eliens. Vulgg. auxilium. Clark. Auxilia habet quoque Bong. prim. in margine, et in textu auxilio: præterea Vascos. et Strada quoque auxilia edidere, quo numero bis cap. præc. et seq. ac VIII. 27. usns est, ac sexcentics.

9 Eudem usus simulatione itincris] Perperam Fulvius legebat timoris. Nam Labienus simulaverat se fugere velle. Et hic Cæsar intelligit iter fugæ simile. Unde infra, 'quos fugere credebant.' Vossius. 'simulato itinere.' Vide ad I. 40. 'simulatio rei frumentariæ.'

12 Hostem inpedito atque iniquo l.] Vir doctus in margine conjecit inpeditum, quo facit Cod. Carr. Hostes inpeditos iniquo l. Contra Egmund. in inpedito et Dorv. inpedimento. Rectissime se habet vulgatum. Inpeditus

locus est iniquas; qua voce priorem more suo explicat : passim cum aliis ita loquitur noster, B. G. 111, 28, 'Irpeditioribus locis secuti.' Vide etiam ad Frontin. 11. 3. § 23. Ad inpedita ventum esset:' ubi vulgo erat 'ad inpedimenta.' c. 34. 'Aut locis silvestribus palus inpedita:' ubi etiam Bong, prim. inpedimenta. vii. 12. ' difficilis atque inpedita palus.' VIII. 14. 'Inpedita palude castra dividente.' Vide etiam ad viii. 6. 'in silva inpedita circumdata palude,' e. 10. 'inpeditis locis dispersi,' uti bene editur. In Mss. eadem varietas; et c. 18. 'silvis inpeditissimis,' Vide et B. Civ. 111, 75.

14 Adesse cum] Sic est in And. Scal. Leid. pr. Oxon. et Ed. R. Steph. vulgo cum adesse. Reliqui Mss. et Edd. primæ, aliæque, atque illum adesse. Gr. ἐκεῖνόν τε ἐνθάδε παρεῖναι. Forsan et hic vocula excidit.

17 Dimissis] Ms. Reg. relictis. Gracus κατέλιπε. Clark. Dimissis ad tumulum, quo inpedimenta pramiserat et conlocaverat: licet alioquin passim Cæsar relinquere prasidio dicat. V. ad 1.51. et sæpius. viii. 2. 'cohortibus ad impedimenta relictis;' ubi vulgo additur tuenda. Adi locum.

18 Jaciuni | Mss. Reg. et Versii Edit. Rom. immittunt. Ms. Eliens. mittunt. Clark. Mittunt etiam Ortel. Gott. Voss. tert. Lcid. tert. et Ed. Inc. Iniciunt Leid. sec. Verum Bongars. Petav. Vossian, pr. Leid, prim. Lovan, Scal. Cujac, Egmund, et quatuor alii cum Edd. Mediol, Ven. Str. Steph. poster. Gryph. et pluribus dant inmittunt. Quod etiam amplexus sum. Lucan. 1x, 822, 'Savo sterdis se robore trunci Torsit, et inmisit (jaculum vocat Africa) serpens.' Supra v. 44. 'Pultio pilum in hostes inmittit.' Sic enim e plerisque Mss. legendum diximus. B. Civ. III. 19. 'subito tela inmissa.' c. 92. 'inmissis telis occurrere.' Peticrunt autem reposui pro petiverunt e Bong, pr. Leid. pr. sec. Scalig, aliisque et Ed. R. Stephani.

23 Civitatem recipit] Lege recepit, nt recte Petav. Gottorp. Voss. Egmond. Norvic. ac ita Beroaldus, Gryphius aliique ediderunt. Davis. cur. sec. In præterito habent Mss. omnes: item Edd. primæ aliæque, nti et Clarkii.

25 Domum contulerunt | Mss. Reg. Eliens, et Vossii, et Editt, Vett, receperunt. Quod idem est. Clark, Verum præcedit recepit. Quæ tamen einsdem vocis repetitio non rara est apud nostrum: ut mox c. 9. Et mei quoque plerique cum Edd, ante Beroaldum, aliisque, ut Vascos. Steph. Stradæ, Gryph. post. receperant exhibent. Alterum tamen præfero, idque servant Andin. Oxon, et Scalig, perceperunt Dorv. recipiunt Leid, sec. Verum in Leid. primo est domo. Fuitne olim domum denuo contulerunt? Gr. ἐπανεκεχωρήκεσαν. Vide ad 1. 29. An domum retulerunt, vel domos? Certe in verbis referre et recipere inest etiam timoris significatio.

1x. 2 Alteral Sic And. et Oxon. cum Beroaldo, Venet. 1517. Aldo, Gryph. Ed. priore, Plantino et reliquis: atque ita 12. et 13. vii. 17. 39. B. Civ. III. 109. Ceteri scripti et Editi omnes, quod scio, una erat. Utrumque recte; quamvis prius magis Latinum et elegantins censeat Cort. ad Sallust. Cat. 1. 2. Cic. de Offic. 1. 32. 'Cum duas cerneret vias, unam Voluptatis, alteram Virtutis.' Immo ipse auctor sæpissime et plus, quam 'alter et alter' dicit 'unus et alter.' vII. 5. 'Una ipsi ex parte, altera Arverni.' B. Civ. II. 1. 'duabus ex partibus,' &c. 'una erat proxima p. altera,' &c. 111. 21. 'duas leges promulgavit, unam, &c. alteram:' ubi in Mss. est nonnullis aliam. 111. 52. 'Duobus locis.' 'Uno, &c. Altero,' &c. c. 88, 'dua legiones, quarum una prima, altera tertia, &c. item c. 106. 108. Vide et viii. 54. B. Civ. i. 73. ii. 31. Huc vero non trahenda locutio, 'unus et alter.' Ea enim notat paucos, sed indefinitos, non stricte duos. Vide Cel. Burm. ad Ovid. Rem. Am. 366.

3 Quod auxilia contra se Treviris miserant? Insere vocem Germani, ut recte etiam observatum Hotomanno. Nec dubitandum arbitror, quando et Græcus habet, Βοήθειαν τοις Τρεϋίροις έπεπέμφθησαν οί Γερμανοί. Vossius. Inserit vocem Germani Fr. Hotomannus, approbante Vossio, quandoquidem Græcus habeat βοήθειαν τοιs Τρευίροις επεπεμφθησαν οί ΓΕΡΜΑΝΟΙ. Sed id verbum facile potest subintelligi; nec ita religiosus erat Metaphrastes, quin similia addiderit, cum perspicuitati inservirent. Sic B. G. IV. 32. ubi Cæsar habet 'Pars hominum' (intelligit Britannos) 'in agris remaneret,' Græcus expressit μέρους των Βρεταννών έτι έν τοις άγροις μενόντων, Davis, Addidit Clarkius: Conjecerat etiam Hotomannus contra se Suevi Tr.

10 In deditionem venerant] Supra c. 3. 'In deditionem venire atque obsides sibi dare coëgit.' Verum hoc loco Editio Romana princeps exhibet ditionem. Liv. XXIX. 38. 'Voluntate in ditionem venerunt,' Sic Gron, e Mss. alii deditionem; ut et l. xxx. 'Concesserant in ditionem.' Vereor tamen, ne sine Mss, ubique inmutari debeat. Et videndum, an venire in deditionem non possit exponi, eo venire, ut nos dedamus, dedere se, quomodo et redigere in deditionem posset explicari per eo redigere populum, ut se de-Sic 'in deditionem recipere' III. 21. nisi et hoc corruptum esse fingamus. Venire et accivere in deditionem tolerari posse, non vero redigere in deditionem censet sagacissimus harum elegantiarum judes Cel. Burm. ad Sueton. Vespas. c. 4. cui facile accedo. Confer notata ad II. 34. Nec tamen doctissimis viris ditionem præferentibus obnixe refragari nolim. Sed et Hirt. vIII. 31. 'datis obsidibus veniunt in deditionem:' i. e. dedunt se, ubi ditionem rectius fore videtur: nisi onnes reclamarent Mss. et B. Civ. III. 99. 'In deditionem venerunt amplius xxiv millia.'

13 Ut sibi parcut, ne communi odio Germanorum innocentes pro nocentibus panas pendant] Scribendum nec communi odio, &c. Davis. cur. sec. Mutatione opus esse non video: ne pendet a parcut, non ab orant. Et ita Græcus συγγυώσκευν, μὴ διὰ τὸ αὐτοῦ μῶσοs, &c. Gott. et Voss. tert. et ut s. p. et ne comm. si quid mutandum foret, mallem neu.

15 Si velit, dare pollicentur] Codices nonnulli, si velit dari, pollicentur. Sed vera est vulgata lectio. Sic enim supra libro quarto, 'polliceantur obsides dare.' Vide ad IV. § 19. et ad VII. § 34. Clark. Dari exhibent Mss. Ursini, Scal. Oxon. Leid. pr. Duker. Voss. sec. et Ed. R. Steph. Vulgatæ lectioni adquiesco. Vide ad II. 32. 'Quæ imperarentur, facere dixerunt.'

Obsidum] Bongars, prim. et Scalig, cum Ed. R. Stephani obsidium. Adi ad IV. 2.

17 Ubiorum satisfactionem accepit] Si sana sit vox prima, dubio procul legendum accipit. At Norvic. Gottorp. Voss. Egmond. exhibent, ubi horum satisfactionem accepit: ac sic legit Græcus, Interpungas igitur, missa esse. Ubi horum satisfactionem accepit, aditus, &c. Davis, cur. sec. Mss. Oxon. et Andin. habent Ubiorum. Ceteri omnes, tam mei quam aliorum, et Edd. Vett. item Steph. Gryph. aliæque, Ubi horum. At verisimilius, uti jam animadvertit Brutus, Ubiorum fuisse corruptum in Ubi horum; quum hæc in to Ubiorum. In Mss. perpetua hæè est corruptio. Immo supra pro Ubii, Mss. plerique Ubi. Accipit igitur cum Ursini Co-

dice edidit Clarkius: verum et hoc præteritum inmutari, non erat necesse. Aliquoties jam vidimus, Cæsarem cum reliquis Historicis jungere præteritum cum præsenti tempore: accepit constanter servant mei cuncti. Consule modo ad v. 11. 'delegit et jubet.'

x. 2 Unum in locum c. cogere] Hoc ordine scribitur in Oxon. et Leid, primo, non ut vulgo in unum. In posteriore etiam est agere. Sed hoc e sollemni in Mss. variatione $\tau \hat{\omega}_{\nu} \neq et$ co. Vide ad v. 11. 'Copias in unum locum coactas.'

3 Sunt] Mss. Reg. et Eliens. sint. Quod et elegantius. Clark. Sint rescripsi auctoritate Bong. pr. Voss. pr. Egmund. et sex recentiorum, uti et Ed. R. Stephani.

7 Inopia cibariorum adductos Brutus profert e Gryph, Ed. minimæ formæ abductos: quod probat, scilicet e locis suis. Verum in Edd. Gryphii. quibus ego usus sum, reperi adductos. Adi etiam notata ad IV. 6. 'Qua spe adducti.' v11. 20. 'fame, atque inopia adductos.' Uti et c. 55, et B. Civ. I. 81. 'Inopia pabuli adducti.' 11. 22. 'ad inopiam adducti.' Adde B. Civ. III. 38. 'Angustiis rei frumentariæ adductus.' Singularis autem est lectio, nec inelegans Leid. primi codicis adflictos, et pro deduci, adduci. Vehementer mihi placet istud adflictos i. e. perturbatos, ad incitas redactos; atque adeo coactos, ut aiunt Metaphr. et Celsus. Resp. et Res adflictæ passim. Cicero Ep. ad Fam. vi. 1, in f. 'Nemo est tam adflictus.' Frontin. II. 9. 2. 'ut exercitus desperatione præsidii adfligerentur.' Val. Max. 11. 4. § 4. 'Vis pestilentiæ civitatem domestici mali cura adflixerat.' Infra Hirt, vIII. 21. 'Adflictas opes equestri prœlio,' vel 'adfectas.' 'Adflictari' B. Hisp. c. 3. Supra etiam hoc participium librariorum culpa exsulabat IV. 35. Et forsan litteræ huc pertinentes delapsæ sunt in aliis Codicibus ad seq. voces ad iniquam: unde illi habent in aliquam vet ad aliquam. 'Conflictari inopia' B. Civ. 1. 52. 'Pestilentia' 11. 22. ubi consule Brantium. Posset etiam conjici adfectos. Adi ad vii. 17. 'difficultate rei frumentaria adfecto exercitu.'

8 Ad iniquam pugnandi conditionem] Hotomannus aliquam malebat, et, si in v. c. reperisset, haud dubie ita re-Atqui ego id in scripturus erat. nostro v. c. invenio, nec tamen probo. Allegat Hotomannus, quod supra Cæsar dixit, aliquam pagnandi facultatem. Ego recipio illud aliquam facultatem pugnandi, sed quis mihi dixerit, quid sit illud aliquam conditionem. Sane non memini quemquam veterum ita locutum. Illud scio sæpe inveniri iniquam conditionem. Itaque et retineo hanc scriptionem, et retineri ipse sensus jubet. Etenim nihil mirum, si qui frumenti inopia pugnare coactus iniquiore utatur conditione. Retinet veram lectionem Celsi exscriptor Anonymus, cum ait p. 107. 'Ubios jubet pecora omnia campis abducere, si forte barbaros coactos inedia (cujus impatientissimum genus est) ad iniquum certamen possit inducere.' Vossius. Aliquam tamen agnoscunt etiam Cujac. Oxon. Andin. et Scalig, quorum duo posteriores habent in aliquam, sine dubio male. Rationem corruptionis videor detexisse præc. animadversione. Rectius B. Civ. 1. 71. 'datum iri tamen aliquo loco pugnandi facultatem:' ubi male mutant.

15 Infinite magnitudinis, quæ appellatur, &c.] Mss. Reg. et Vossii, et Edit. Rom. infinita magnitudine. Ms. Eliens. infinitam magnitudine, appellatum, &c. Clark. Infinitam magnitudine est etiam in Gottorp. ac Voss. tert. Vulgata lectro exstat in solo Leid. sec. recentissimo. In reliquis, uti et Edd. primis ac Vascos. Steph. Gryphii, aliisque infinita magnitudine. Atque ita scripsit Cæsar. Vide ad

IV. 1. 'Inmani corporum magnitudine homines.' Mox hanc servant And. Oxon. Scal, Leid. pr. et Petav. Ceteri cum Edd. primis ac longe.

XI. 2 Quo modo] Sic Mss. Reg. et Vossii. In aliis deest modo. Clark. Modo quidem addit Voss. sec. et suprascriptum est in Bongars. primo. Quod Voss. prim. quō Duker. Quō retinent omnes reliqui: quare nil temere cum Clarkio mutes: ἐν τισὶν simpliciter Græcus. Quo ergo valet idem ac qû, vel ut cum subjunctivo pro quomodo vel quantum posita.

4 In omnibus civitatibus atque pagis partibusque] Vertit Metaphrastes, èv πάσαις ταις πόλεσι, καὶ ἐν πάσαις ταις φυλαίς, adeo ut vocem ultimam in suo Codice non repererit, nec dubito, quin e Glossemate sit nata: pagi enim apud Cæsarem dicuntur partes, in quas civitas quæque divisa est. Sic B. G. I. 12, 'Omnis civitas Helvetia in quatuor pages divisa est,' ubi editt. Rom. Ven. Beroald. in quatuor partes exhibent. Davis. Atque in omnibus pagis partibusque. Ita Mss. et Editt. Vett. Græcus item, καὶ ἐν πάσαις. Scaliger et recentiores, sine causa has voces in omnibus omiserunt; puto, quod jam præcessisset, in omnibus civitatibus: quæ ratio nihili est. Porro, in Græca versione deest vox, partibusque. Quam proinde, cum pagi sint partes civitatum, delendam, ut superfluam, existimat Davisius. Sed nihil opus. Est enim elegans Climax : 'Non solum in omnibus civitatibus, atque in omnibus pagis, partibusque (pagorum;) sed pene etiam in singulis domibus,' &c. Clark. Non primus Scaliger, sed jam Veneti, et Aldorum officina ejecerant 'in omnibus.' Nec comparent hæ voces in Oxon. In ceteris omnibus tam aliorum quam meis, et plerisque Editis habentur. Recte omnino, et ex perpetuo ac pleno Cæsaris stylo; ut non solum repetat præpositionem, sed etiam adjectivum. Adi omnino notata ad 111. 1.

' Magno cum periculo magnisque cum portoriis,' vi. 41, 'Omnes vici atque omnia ædificia.' vir. 54, 'Quam in fortunam, quamque in amplitudinem.' Hinc patet retinendam quoque præpositionem statim ' in singulis:' licet ibi exsulet ab Edd. primis et Mss. cunctis, præter Scal. And. Leid, pr. et Oxon, Adde ad II. 10. ' in suis, quam in alienis finibus.' Ceterum partibusque bene defendit Clarkius. Ut verum tamen fatear, magnopere mihi suspecta est ea vox. Nam co loco, quem adducit Davis, etiam Codd. quidam habent partes vel vartes et vagos: ut ibi videre est : hic autem in Voss, primo non comparet que, quod indicio esse possit partibus fuisse adscriptum ad marginem. Immo et in Gottorp. Voss. tert. Leid. tert. atque Ed. Incerta est partibus pagisque, In Scalig. plagis p. Defenditur vox partibus loco c. 35. 'Hæein omnibus Eburonum partibus gerebantur:' ubi Steph. finibus: c. 43. 'Alias regiones partesque peteret.' B. C. 1. 25. 'Italiæ partibus regionibusque Græciæ.' Hirt. B. Alex. c. 42. 'Omnem illam partem regionemque: et c. 72. Vide et ad VIII. 25. 'In omnes partes finium.' Plura dabit J. F. Gronov. Obs. H. 13. passim apud Geographos, Historicos, aliosque.

5 Pene etiam in singulis domibus factiones sunt] Interpretatur Hotomannus extra rem et Cæsaris mentem: ut nullæ domus fuerint, quæ non huic vel illi factioni faverent. Ait Cæsar adeo plenam factionibus Galliam fuisse, ut iisdem in domibus propinqui a propinquis dissiderent. Non multis probare opus, tantum repete, quæ supra de Divitiaco et Dumnorige, infra de Vercingetorige et Gobanitione memorat Cæsar. Etiam apud Tacitum de Segeste et Arminio talia legere est. Vossius.

9 Idque] Sic Cuj. And. Leid. pr. Oxon. et Gott. pro Var. lect. cum

Græco αὕτη δέ. Concisius Scalig. cum Ed. R. Steph. *Id.* Quod mihi etiam præplacet. vii. 72. 'Id hoc consilio.' Reliqui scripti *Itaque* cum Ed. Incerta, et Flor. posses et rescribere *Id quod*. Vide ad B. Civ. 111. 44. 'Id quod,' vel 'idque accidit.'

10 Ne quis ex plebe contra potentiorem auxilii egeret] Egregie Sophocles in Ajace: Καὶ τοὶ σμικροὶ μεγάλων χωρὶς Σφαλερὸν πύργου βῦμα πέλονται. Μετὰ γὰρ μεγάλων βαιὸς ἄριστ' ἄν, Καὶ μέγας ὀρθοῦθ' ὑπὸ μικρῶν. Voss.

12 Si faciat, habeat | Faciant Leid. prim, et Oxon, in quo etiam habeant : haberet Leid. sec. Reliqui cum Edd. cunctis usque ad Scaligerum habet: uti debet. Nisi malis mecum faciant, et habent. Cum quisque dixit, omnes intelligit, et hinc numerum mutat, ut solent poëtæ et historici millies. B. C. 1. 69. ' Nemo erat tam tardus, quin putarent:' sic enim Leid. pr. c. 79. ' nulli ex itinere excedere licebat, quin exciperentur: ex eodem Cod. Hirt. B. Alex. c. 30. ' multitudo defendebat: plurimum autem proficiebant: nbi vulgo additur hostes, c. 71. 'levis armatura exercitum sollicitum habebat, quod interficiebant,' &c. id male mutavit Scaliger. Adi etiam quos laudat Cort. ad Sall. B. Cat. c. 23. et Plin. Ep. 1. 19. Ep. v. 6. 27. Nep. Eum. 9. § 2. Drak. ad Liv. IV. 16. Valer, Max. 11.7. § 15. ' Neve quis eorum intra castra tenderet, &c. neve locum, &c. cingerent neve tentorium ex p. haberent.' Ita Ms. Harlem.

14 In partes divisæ sunt duas] Sic Mss. Editi habent, 'in duas partes divisæ sunt.' Sed prior iste multo concinnior est verborum ordo. Sic initio statim libri primi; 'Gallia est omnis divisa in partes tres.' Clark. Mss. etiam mei, et Edd. primæ 'in p. d. sunt duas,' vel 'in p. d. duas sunt:' ut et Steph. vel 'divisæ s. in p. duas.' Fors abundat duas.

XII. 2 Erant] Rectius hæc vox

abest a Cujac. Leid. pr. Oxon. Scalig. et Ed. R. Steph. Vide notata ad iv. 11. In Gott. Voss. tert. Ed. Inc.

5 Eosque ad se magnis jacturis Vir maximus Justus Lipsius I. 11. Elect. c. 7. putabat legendum capturis. Sed illum erroris ipse Cæsar arguit, cum de bello civili 111. 112. ait: 'Magnis enim jacturis sibi quisque corum animos conciliabat.' Jacturæ Cæsari sunt munera. Et puto metaphoricam locutionem esse, desumtam ab iis, qui in periculo naufragii sunt. Nam jactura proprie dicitur de illis, qui merces, aut onera navium in fluctus abjiciunt. Igitur quemadmodum illi furorem Oceani injectis mercibus, ita homines aliorum animos muneribus sibi conciliant. Vossius. Cl. Salmasius ad jus Atticum et Romanum, cum hoc in loco tum alibi pro jacturis reponit pacturis. Sed hanc vocem pro donis etiam Ciceroni usitatam esse multis exemplis ostendit J. Fr. Gronovius de Pec. Vet. Iv. 4. p. 627. Davis. Adde Gifan, Obs. Ling, Lat. p. 111. et hic Brant.; ut et Gronov. rursus ad Plaut. Sticho v. 4. ' Jactura dabitur nemini.' Quo pertinent etiam missilia, similiaque. Vide etiam Cellar. ad B. Alex. c. 49. 'Qui modo aliquam jacturam facere posset:' i, e. qui sumtus expendere posset.

14 Infecta re redierat] De hac re sic Eumenius Pan. vII. c. 3. 'Quum finitimæ nationes, ipsi illi Romanæ fraternitati, non gloriæ invidentes, et usque in perniciem sui odiis incitatæ, Germanos sibi auxiliarios invocassent, princeps Æduus in senatum venit, rem docuit —— Impetrata ope, Romanum exercitum Cæsaremque cis Rhodanum prinus induxit.' Sed plane falsus est Rhetor, nam nec Divitiacus opem impetravit, ut diserte testatur noster, nec Cæsar Rhodanum prinu transiit, ut Æduos a Germanis liberaret. Vide B.G. 1. 11. Davis. In-

fecta exstat in Andin, et Ox, ex formula quasi solemni re Infecta: ἄπρακτος Græc. Verum Mss. reliqui et Edd. sex primæ 'Inperfecta' i. non plane ad finem perducta. Liv. 1. 54. 'Ut re inperfecta redit Gabios.' Drak, ad Liv. v. 3. ubi similis varietas. Vulgatum tamen magis placet. VII. 17. 'Numquam infecta re discederent :' ubi plerique Codd, începta vel incerta, c. 82, 'Infecta re reverterunt.' B. C. 1. 33, 'Infectis iis.' 11. 14. ' reliquos infecta re in oppidum repulerunt:' ubi itidem variatur. III. 40, ' Re infecta inde discessit:' item c. 57: Nep. Milt. 7. 'Infectis rebus discessisset.' Male vulgo ibi a pugna additur: et reliqui passim.

21 Adæquare] Donatus Jannoctius emendavit ex antiquo Cod. adæquari: quomodo plures habere libros testatur Ciacconius. Idque placet Bruto; babentque Edd. Gryph. et aliæ. At mei omnes adæquare servant. Et recte pro similes sive pares esse, neutraliter. Vide omnino ad viii. 41. 'Quæmænibus adæquaret.' Dein intelligebant ii Ciaccon. liber Mstus et Edd. R. Stephani, Vascos. et Stradæ, non male; licet non opus sit: 'intelligebantur ii 'Lovan. Leid. sec. et tert.

23 In clientelam dicabant | Ms. Carrar. et impressi Rom. Ven. Beroald. Gryph, Steph, habent 'in clientelam dederant;' et ita legi oportere existimo. Ita ' dare in potestatem' Livius, 'dare in quæstionem' Cicero, 'dare in manum,' 'nuptias,' 'matrimonium' Terentius dixit. Brutus, et Davis. Mss. Reg. et Voss. et Edd. Vett. 'dederant.' Quod idem est. Clark: Ducebant Egm. dicebant Voss, prim, quæ sunt corrupta ex dicabant: quod ex meis servant Bong. prim. Leidens. prim. et tert. Oxon. Cujac. Petav. Gott. Voss. tert. et item Mss. Brant. Eliens. Ed. Inc. Aldi, aliægne. Dicarant V. Cod. Ursini, cui id placet; unde etiam oriri potuit istud dederant. Dediderant Beroald, cap. seq. 'In servitutem sese dicant nobilibus:' ubi Aimoinus habet addicunt e vulgari formula.

XIII, 1 Aliquo sunt numero et honore] Ultima voce pro more suo Cæsar priorem rursus explicat: neque necesse est, cum Viro docto, qui legendum nomine ad libri sui marginem adleverat, quidquam mutare. Porro in aliquo, præpositione addita, habent Oxon, ac Leid. prim. et sec. cum Edd. Aldi, Ven. Gryphii, aliisque, quod Hotomannus ait corrigendum esse ita, ut absit præpositio. Utrumque in usu est: pro, in honore esse aliquo. Propert. El, II. 21. 55, 'Et quæcumque erat in numero Romana puella.' Lucret. v. 83, ' Nec fuit in numero.' Cicero Orat. c. 61. 'Nemo, qui aliquo esset in numero.' At sine præpos, idem ad Fam. Ep. 1. 10. ' Ubi aliquo numero sis:' et statim & 4. 'Magno sunt apud eos honore,' Utroque modo etiam Livius, vide ad II. 22. 'In ingenti gloria esse,' et alii. Sic supra vidimus habere numero et in numero ad lib. hujus c. 6.

2 Nam plebs] Bongars, prim. Andin. Leid. pr. Oxon. Voss. pr. Lovan. Egm. Scalig. Carr. Duker. et Voss. sec. cum Pulm. Schedis, et Ed. Flor. plebes. Quod sine dubio a Cæsare profectum est, et sæpissime auctoribus restituerunt Viri docti. Vide quos laudat Cort. ad Sallust. B. Catil. c. 37. 'Cuncta plebes,' aliosque passim. Recte jam'ediderunt in Hirt. B. Alex. c. 5. 'plebes ac multitudo,' quod confirmant ibi Pet. Leid. pr. et Scal. aliique.

3 Nulli] Bong. prim. Vossiani, Egmund. Pulm. Schedæ, Carrar. et 5 alii cum Edd. Rom. Mediol. Ven. Incerta, aliisque nullo. Reete. Ullus enim et nullus cum aliis similibus declinantur antique, ut vulgaria adjectiva: quod tamen temere sæpe intrudere ubique, ut et in Lucano (IV. 441. VHI. 8. 9. 157. 370.) conantur Viri quidam docti. Exstat etiam in anti-

quo Msto viii. 55. 'Nullo erat dubium.' Et in plerisque, immo Edd. vulgatis B. Civ. 11. 7. ' Nullo usui fuere.' Vide quoque ad B. Alex. c. 15. Adi Pareum ad Ter. And. III. 5. 2. et quos citat Cl. Munker, ad Fulgent. Contin. p. 139. Lips. Antiq. Lect. 1. 5. Scalig. et Broukh, ad Prop. 1. 20, 35. Dein concilio præfert Leidens, primus; quod recipi posset, ut de ipso conventu populi, non de consultatione accipiatur. Quamvis frequentem locutionem esse 'adhibere aliquem consilio,' non sum nescius: ἐν οὐδεμία παρακαλεῖται βουλή Græc.

8 Alterum est Druidum | Non arbitror absurdius fore, si Druidum nomen deducam ab Hebræis, quam cum Romanis a Græco δρῦς deducere. Nam potuit id nomen mansisseex veteribus reliquiis primæ linguæ. Sane Druidas antiquissimos esse vel illud satis ostendat, quod nullus auctorum prodit, quando cœperint. Igitur derivarem illud vocabulum a 277 daras quod est exquirere, sciscitari, consulere. Unde Torous est ille, qui consulitur : sane congruit hæc vox nomini Druis. Et sic apellati fuerint, tanquam qui oracula reddebant: hinc sane אור dourasa Chaldæis quoque est concionator, prædicator. Sed hæc ut incerta mitto. Vossius. Elias Schedius de Diis Germ. Syngr. 11. 3. et Vossius Etvmologiam Druidum a verbo Hebraico petendam existimarunt. Sed admodum fit verisimile, nomen a voce Celtica Deru esse deducendum: hæc enim quercum significat, cui affinis est Græca δρθs, a nonnullis ob soni similitudinem pro Druidum radice habita. Hoc veriverbium ex eo firmatur, quod robora singulari veneratione sint prosecuti. Plinius H. N. xvi. 44. ' Nihil habent Druidæ-visco et arbore, in qua gignatur, si modo sit robur, sacratius. Jam per se roborum eligunt lucos,

nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Graca possint Druida videri.' Ob eximium hunc cultum robori exhibitum, nonnulli putarunt, quercum ab iis pro simulacro Jovis habitam. Maximus Tyrius Dissert. l. XXXVIII. p. 400. Ed. Cantab. Κελτοί σέβουσι μεν Δία, άγαλμα δε Διδς Κελτικών δους ύψηλή. Quin etiam Græci eos Σαρωνίδας ἀπὸ τῶν Σαρωνίδων a quercubus vocarunt. Diodorus Siculus Bibl, l. v. p. 308. Ed. Rhodom. Φιλόσοφοί τέ τινές είσι καὶ θεολόγοι περιττώς τιμώμενοι, οδς Σαρωνίδας ονομάζουσι. Vide Guil. Cambdenum Brit. p. 10. seq. et Edm. Dickensonum Delph, Phæniciss, p. 188. Davis.

9 Rebus divinis intersunt] Explicat Strabo Geogr. 1. IV. p. 198. θύεται δὲ οὐκ ἄνευ Δρυΐδων, quod ponere visum, ne cum Hotomanno (et Brantio) de veritate hujus lectionis ambigas, aut præsunt pro intersunt emendes. Vossius. Vide et Diodorum Siculum Bibl. I. V. p. 308. Davis.

14 Si de finibus | Primam voculam a recentioribus prorsus omissam fide Ms. Norv. et editt. vett. restituimus: quo modo, ut videtur, sententia longe est elegantior. Davis. lam, si, a Scaligero et recentioribus omissam, ad concinnitatem autem sententiæ permultum conferentem, ex Ms. Eliensi et Editt. Vett. optime restituit Davisius. Clark. Temere nimis Davisio Clarkins. Nam illud si hoc loco non comparet, quantum scio, in Editione, aut vetere aut recentiore; quare nescio, quas Veteres Editiones hic intelligat Davisius. Non exaratum etiam est in ullo Msto præter solum Egmondanum: quare rursus ejicere nolui, quum eleganter repetatur.

15 Decernunt] Bong. prim. Vossiani, Lovan. Egm. Oxon. et quatuor alii cum Carr. et Edd. Vett. discern. quomodo dicimus discernere litem Verum recte Hotomannus et Brantius emendarunt quoque decernunt, ut jam Vasc. Steph. et Gryph. ediderunt ac servant Petav. et Scalig. cum Leid. primo et Andino, id est, dijudicant, cernendi finem faciunt, quod judiciis et cognitionibus proprium. Consulo omnino Gronov. Obs. 111. 17. ad Livium VII. 9. et alibi, ac Periz. ad Sanct. Min. 11. 13. IV. 15. p. 784. Eadem confusio B. Civ. I. 35. 'Neque sui judicii, neque suarum esse virium, decernere:' ubi vide plura.

16 Si quis] Bene Andin. Eov. Egm. et quinque alii qui cum Ed. Incerta, uti et Oxon. ac Leid. primo, in quibus tamen si qui privati. In Bong. pr. si quid suprasc. autem. Vide ad I. 48. 'si qui equo deciderat.' Sic Mss. etiam § 9. 'si qui excellit.'

Publicus | Codices nonnulli populus. Clark. Populus invenitur quoque in Ms. Brantii, item Bong. pr. And. Leid, pr. Scal, Oxon, Voss, pr. Leid. tert. Edd. Ven. Aldi, Steph. Gryphii, aliorumque, ut et Aimoini: idque etiam placuit Hotomanno. fortasse totæ civitates a sacris arcerentur, et publicus non ita dicant Latini, pro homine, qui magistratum gerat, in oppositionem privati: δημότην reddidit Græcus; rectius vertisset δημόσιον. Mihi vero, licet rarior sit locutio, non displicet publicus pro eo, qui publicum munus gerat : quia hic cum privato, ut solent sexcenties hæ voces, jungit. Populus autem inrepsit in Mstos vetustissimos; quia forsan scripserit Cæsar Poplicus, ut in Ennii versu apud Ciceron. Fam. Ep. VII. 6. et in Inscript. Gruteri. Vide Cl. Drakenb. ad Silium l. II. Init. Poplicola et vs. 251. Si tamen quis nihilominus mavult populus, per me licet: modo tum simul legat si qui privati. Et potuit sequens singul. numerus stetit corruptioni ansam dedisse librariis putantibus, tum debuisse dici steterunt. Sed vide ad cap. prac. et iv. 11.

19 Iis omnes decedant] Hotoman. cum Brantio et Budavo, uti et vulgo, capiant hæc verba de obviis, qui, ne corum contagione polluantur, occurrentes illis, de via decedunt iis. Recte quidem, si vulgaris lectio sana est. Verum Metaphrastes illa non vertit Græce; et Mss. Andin. ac Leid. prim. cum Scalig. et Ed. R. Steph. exhibent ab iis o. discedunt. In alio descendunt solemni confusione. Ab exaratur quoque in Oxon, et Petaviano inter versus, agnoscuntque præpositionem Ven. 1517. Gryph. et Plantin. Sed decedere iis elegantius videtur, tanquam pollutis et leprosis apud Judæos. Rem explicat aliquo modo Cicero Catil. I. 7. ' Quid quod adventu tuo isto subsellia vacuefacta sunt? Quod omnes consulares, simulatque adsedisti, partem istam subselliorum nudam atque inanem reliquerunt?' Vide etiam ad 1. 44. 'Qui nisi decedat, et si decessisset.' Ceterum eorum non est in Edd. primis, neque Vascos, Stephani, aliisque, uti nec in Aimoino, aut Mstis meis, præter Andin. Leid. prim. et Oxon, sed agnoscit etiam Græcus.

24 Hoc mortuo, si quis-At si sunt] Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Edit. Rom. 'Hoc mortuo, aut siquis-aut, si sunt,' &c. Nihilominus eleganter. Adlegitur in iisdem Codd. deest. Clark. Post mortuo addunt aut etiam Mss. Brantii, aliorumque et mei cum Edd. primis, exceptis rursus Cui. Scal. And. Leid. pr. et Oxon. atque ita Metaphrastes; rectius, ut mihi videtur. Cod. Egmund, ulterius interpolavit 'si mortuo succedit ejus heres, aut si.' Dein qui non quis optime Bong. pr. a m. pr. Voss. pr. Leid. pr. Egmund. Lovan. et multi alii cum Ed. Iucerta, bene, ut monui supra. At cum Metaphraste elde servant eleganter soli Oxon, et And. Reliqui omnes, tum aliorum, tum mei, et Editi præter Basil. Ven. 1517. Ald. Gryph. Plant. &c. aut.

Non male legas 'aut succedit, aut si sunt,' &c. Denique adlegitur restat in Cujac. Petav. Sealig. And. Oxon, et Leid, pr. in ano adligitur. Reliqui, et Edd. primæ cum Beroaldo non habent, junguntque præcedenti verbo succedit. In Bongars, primo a m. secunda suprascriptum deligitur. ένα οι Δρουίδαι αιρούνται Græc. Bene, at non item adlegitur. Hoc enim verbum adhibent auctores. quando unus cetero cætui additur, vel in collegium-quoddam adsciscitur pari auctoritate ét dignitate: hoc vero loco intelligitur unus ex cœtu et ex omnibus electus, ut ceteris præsit; quocirca suspectum est mihi vehementer de Glossemate, nisi eligitur subponere velles, vel deligitur potius seu delegitur. Vide Var. lect. ad I. 3. vII. 83. et alibi. c. 23. 'Magistratus, qui ei bello præfnit, deliguntur.' Nepos, Ages. c. 1. et passim. Glossar, deligo, ἐπιλέγομαι. Certe in Mss. aliquando confunduntur. Vide Misc. Obs. Vol. 1v. p. 140, ad Apnleii l. xi. p. 262. 'In collegium me pastophorum, immo inter ipsos decurionum quinquennales adlegit,' vulgo elegit. Valer. Max. II. 2. § 10. 'a Censoribus in ordinem senatorium adlectum.' Sic etiam Harlem. Ms. electum minus bene in quibusdam.

28 Quæ regio totius Galliæ media habetur] Delphi umbilicus terræ, ubi oraculum Apollinis. Vossius. Hic situs in causa erat, cur concilium eo in loco cogeretur: nullus enim alius Druidis ex omni Gallia confluentibus æque fuit commodus. Non aliam ob rationem Delphis conveniebant Amphictyones, quam quod illi in Græciæ meditullio fuerint collocati. Vide Strabonem Geogr. l. 1x. p. 419. et Pausaniam l. vii. p. 445. Davis.

Consident in loco consecrato] Τόπφ Græcus. Sed luco mallem legere, siquis vetus codex juvaret. Nam plerumque talia loca deligi ad sacros conventus solent. Sane Lucanus l. 1. vs. 453. de Druidis ait, 'nemora alta remotis Incolitis lucis.' Vossius. Vide de hac confusione supra ad v. 21. Et sane luco suprascriptum hic est in Oxon. locis tamen servant omnes quoque c. 17. 'Exstructos tumulos locis consecratis conspicari licet.' Sed ibi alia res est. Adde soceri notam ad Val. Max. 1. 1. 19.

XIV. 1 Druides a bello abesse consueverunt] Joannes Baptista Pius Annot. c. 62. ait dicere Lucanum in bello Druidas esse solere. Verba Annæi, quibus id adstruere nititur, hæc sunt l. I. vs. 450. 'Et vos barbaricos ritus moremque sinistrum Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis.' Sed aliud voluit Lucanus: nimirum, quia Druidæ illum, qui sacrificandus erat, sagittas conficiebant, ut Strabo Geogr. l. Iv. d. 108. tradit, et mos ille a Tiberio interdictus a Claudio sublatus erat, ideo dicit positis ab armis eos repetiisse fædum morem. Vossius. Male Lucani locum exponit Vossius. armis notat pacem et quietem, qua jacent arma vel post decennale bellum ab armis cessatum est per Gallos et Romanos; unde liberi Romanorum metu et securi sacra intermissa repetebant. Uti bene Scholiastes. Adde Vir. Doct. Misc. Obs. Т. п. V. 3. р. 266.

4 A parentibus propinquisque] Sic Mss. Editi 'a propinquis parentibusque.' Ordine minus naturali. Clark. Uti optime e Mss. restituit Clark. ediderant jam quoque Ven. Vasc. Steph. Gryph. Ed. post. aliique.

5 Magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur] Lege magnum illi numerum, &c. ut recte Petav. Davis. cur. sec. Cur illi mavelit Davisius ex unico Codice, nescio. Ibi certe bonum fundit sensum pro 'in illa disciplina Druidum.' Græcus etiam ἐνταῦθα.

Versuum ediscere dicuntur] 'Επῶν Græcus optime. Et fallitur mirum in modum Hotomannus, qui putat hic per versus intelligi involutos verborum sensus. Quem erroris vel solus arguat Lucanus cum l. I. vs. 449. ait: 'Plurima securi fudistis carmina Bardi.' Nam his gentibus, illud potissimum memoriæ genus, unde Tacitus de moribus Germanorum : 'celebrant carminibus antiquis, quod unum apud illos memoriæ et annalium genus est.' Adde quod antiquissima poësis sacra fuit aut parænetiea, in honorem præstantium virorum, unde apud Xenoph, primo Cyropædiæ, φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ άδεται έτι, και νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων quia augustius aliquid carmina spirant, quam prosa oratio. Itaque nihil mirum, si apud Gallos etiam versibus divina complecterentur. Sed de vetustissima poësi siquis plura scire velit, adeat opus patris mei de arte Poëtica, ubi fuse cuncta disseruntur. Ad Cæsaris verba ut redeamus, ait ille, carmina edisci ab iis, qui in disciplina Druidarum erant. Horum carminum autores Bardi, Nam ut Strabo ait l. IV. p. 197, tria apud Gallos hominum genera in honore erant, Bardi, Vates, Druidæ. Bardos ait fuisse δμνητάς καὶ ποιητάς, hymnorum cantores et poëtas. Vates ίεροποιούς, καὶ φυσιλόγους. sacerdotes, et naturam contemplantes. Druidas vero moralem quoque philosophiam exposuisse. Cæsar tria hæc genera sub Druidarum nomine complectitur, nam cum ait, 'illi rebus divinis intersunt, sacrificia publica ae privata procurant,' &c. intelligendi sunt vates. Eosdem quoque designat, com ait, 'Multa præterca de sideribus, atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, &c. disputant.' Bardos notari diximus, ubi inquit, 'magnum ibi numerum versuum ediscere coguntur.' Hoc quatenus δμνητικοί, alterum eorum studium respexit Lucanus: I. 447. 'Vos quoque qui fortes animas belloque peremtas, Laudibus in longum, vates, dimittitis ævum, Plurima securi fudistis carmina Bardi.' Ubi vates quoque appellat eos, id est, ποιητάs. Druidarum philosophiam spectant, quæ Cæsar memorat de æternitate animarum, aliaque, quæ ethica; nam talibus, inquit Cæsar, homines 'maxime ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto.' Vossius.

9 Gracis literis utantur \ Vocem Græcis non sine caussa videtur ejicere Hotomannus. Tamen retinuit Græcus: ego adulterinam censeo, aut si cui audacius id videtur, non temere admittendam. Vossius. Jos. Scaliger Epist. xvi. Fr. Hotomannus et Vossius primam vocem censent inducendam. Rob. Titins loc. Controv. 1. Iv. reponit cacis, Sam. autem Petitus Obs. 1. 7. crassis, rudes intelligens, quæ Græcarum et Romanarum elegantiam non adæguabant. Sed cum omnes libri vulgatam lectionem exhibeant, mihi omnino videtur retinenda. Massiliam coloniam deduxerunt Asiatici Phocæenses, Græco sermone usi: 'ab his autem Galli usum vitæ cultioris. deposita et mansuefacta barbariadidicerunt,' ut tradit Justinus XLIII. 4. Omnino igitur crediderim, Gallis antea nullum foisse litterarum usum, adeoque, cum eas a Massiliensibus acceperint, nihil mirum fuisse Græ-Hinc factum est, ut 'in castris Helvetiorum tabulæ repertæ sint Græcis litteris confectæ,' quemadmodum docet noster B. G. 1, 29. Non enim ibi cum Joan. Rhellicano Græcum sermonem, sed litteras tantum Græcas intellexerim, nec Gallos ullis aliis tum temporis usos fuisse manifestum. Sed si tabulas illas Græco sermone confectas concedamus, fieri non potest, ut eadem significatione hic locum obtineat, cum omnes Druidæ linguam Græcam non callerent; Divitiacus enim, qui unus

fuit e Druidis, veluti testatur Cicero de Divin. 1. 41. interprete opus habuit, ut cum Cæsare colloqueretur: qui Græce fuit peritissimus, Vide B. G. r. 19. Non est etiam quod cum Hotomanno Francogall. c. 2. arbitreris, phrasin, quam adhibet Cæsar, non solum elementa, verum etiam sermonem ipsum necessario denotare: contrarium enim liquet ex Plinii Hist. Nat. vii. 57. 'Gentium' inquit ille, 'consensus tacitus primus omnium conspiravit, ut Ionum litteris uterentur.' Scio quidem, vocem Ionum viro doctissimo expungendam videri, sed vehementer erravit, ut pulchre ostendit vir summus Jos. Scaliger in Anim. Euseb. p. 104. Davis. Gracis qui habent suspectam, eos juvat Cod. Voss. sec. in quo scribitur rationibus gerendis. omnino male. Gracus litteras cum Davisio interpretor scripturam Græcam, et litterarum formas, non linguam et sermonem : uti 1, 29. Atque ita Tacitus de Mor. Germ. c. 3. ' Monumentaque et tumulos quosdam exstare Græcis litteris inscriptis in confinio Germaniæ Rhætiæque:' ubi vide Lipsium. Hinc recte distinguit Justin. xx. 5. 'Nequis Carthaginiensis aut litteris Græcis aut sermoni studeret, ne aut loqui cum hoste aut scribere sine interprete posset.' Immo de Gallis tradit Strabo, quod contractuum formulas scribant έλληνιστί; quem citarunt Viri docti ad v. 48. 'Hanc Græcis conscriptam litteris mittit:' ubi tamen etiam de ipsa lingua capio; licet non plane necesse sit. Nam Druides et illi, qui abesse a bello solebant, litteras eas callebant, non vulgus militum.

10 In vulgus] Mss. mei omnes, item Edd. Incerta, Stradæ, Stephani, Gryphiique Vulgum: quod mutare non debuerant editores alii. Varronem enim, Sallustium, Horatium, Nepotem, aliosque sic hoc nomen declinasse, notum est. Adi Cl. Burm.

ad Phædr. Fab. Iv. 14. 'Vulgi fictilis, Qui simul obfendit ad Fortunam frangitur.' 'Apulei. Met. 1. II. p. 28. 'edicit in vulgum:' ubi etiam Mss. aliquot male vulgus.

15 Non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios] Hæc Pythagoræ fuit sententia. Diodorus Siculus Bibl. l. v. p. 306. Evigybei γαο παο' αὐτοῖς (Γαλάταις) ὁ Πυθαγόρου λόγος, ότι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους είναι συμβέβηκε, καὶ δι' ἐτῶν ὡρισμένων πάλιν βιούν, είς έτερον σώμα της ψυγης εἰσδυομένης. Sed an a Pythagora Druides hauserint, an ipse potius ab illis, dubium videtur Just. Lipsio Physiol, Stoic. I. III. Diss. 12. Alexander sane apud Clementem Alexandrinum Strom. 1. 1. p. 223. Ed. Lugd, tradit Pythagoram aκηκοέναι Γαλατών. Sed magis accederem Amm. Marcellino, qui hac de re sic loquitur xv. 9. 'Druidæ ingeniis celsiores, ut auctoritas Pythagoræ decrevit, sodaliciis adstricti consortiis, quæstionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt; ut, despectantes humana, pronunciarint animas immortales,' Certe cum Galli litteris Massiliæ operam dederint, ut apparet ex Strabonis l. IV. p. 181. non mirum, eos Pythagoricis dogmatibus fuisse imbutos. Davis. In hac certe sententia fuisse videtur Jamblichus vit. Pythag, n. 173. Diserte vero Origenes Philos. c. 2. p. 46. 'O τοῦ Πυθαγόρου οἰκέτης Ζάμολξις τοὺς παρὰ Κελτοίς Δρυίδας λέγεται διδάξαι φιλοσοφείν την Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν. Eadem fere repetit c. 25, p. 168, seqq. Idem. cur. sec.

16 Hav maxime ad virtutem] Fortitudinem bellicam, nam, ut Galli 'forent ad bella meliores, æternas esse animas vitamque alteram ad manes Druidæ docucrunt,' si Pomp. Melæ fides III. 2. Vide et Lucanum I. 454. seq. Idem.

xv. 5 Amplissimus] Ms. Reg. Angl. Amplissimis Leid. pr. amplissimus co-

piis amplissimis, e varia lectione. Ceterum optime idem habent. Constructio enim est versantur, atque ita habent, ut quisque eorum, quomodo hac tria verba disponit Petav. Vulgo male post eorum distinguebant. Sed et per se quisque jungi posset plurali numero habent. Vide ad I. 39.

6 Plurimos circum se ambactos | Merito dubitet quis Latinum vocabulum. an Gallicum sit. Illud certum hodieque nobis usurpari. Qui Latinum esse contendunt, citant Glossas vett. ubi legitur : Ambactus, δούλος μισθωτός, ώs Έννιος. Scaliger ad Festum vocem ambactus, quæ apud Ennium reperitur, ait Latinam esse: at hic apud Cæsarem Gallicam. Ego non frustra id recipiendum arbitror, præsertim cum sciam et Ennium annalibus suis voces exoticas inseruisse: qualis boia, aliæque. Cæsar sane pluribus locis peregrinis quoque vocibus utitur. Cujusmodi sunt, Vergobretus, urus (quam vocem Gallicam esse etiam Macrobius ait, et Germani hodieque uhrochsz appellant), item alces, &c. Sane ego arbitrer, vocem esse Gallicam, eo magis, quod explicat eam Cæsar et addit clientes. At si ambacti vocabulum hic Latinum esse dicamus et notare μισθωτόν, necessario dicendum, eum non esse clientem. Præterea nihil Cæsar hic ait de mercenariis, sed supra dixit, plebem egenam se nobilibus in servitutem dicare, et eadem illis jura esse in hos, quæ dominis in servos. At in mercenarios non id juris est. Vossius. Hac voce usus est Ennius: Glossæ vett. Ambuctus, δούλος μισθωτός, ώς Evvios. Jos. Scaliger ad Festum, verbum Cæsarianum Gallicis vocabulis adscripsit, Ennianum autem Romana civitate donavit: nec forsan abs re; cum ita dici possint servi mercede conducti, quod eircumagantur, quo lubet conducentibus, ut animadvertit G. J. Vossius in Etymol. qui tamen mire lapsus est in eo, quod dixerit

Casarem hanc vocem usurpasse ' pro viris dignitate præstantibus, mancipii alicujus aut agri præfectis,' nihil enim clarius est, quam solos Equitum clientes denotari, quæ vox épunveias EVEREV est adjecta: præterguam guod Cæsar c. 13. testatus est solos Druidas et Equites 'aliquo esse numero atque honore.' Davis. Vide etiam de hac voce Turneb, xIV, 12. Amicos male hic Oxon, et Andin, Codd, Adi omnino Cluver, Germ. Ant. 1. 41. et exactissimi judicii curæque Virum eximium B. Huidekoperum, in Belgico libro proeve van Tael en Dichtkunde p. 586. &c. unde patet Ambactos esse satellites, stipatores, Trouwanten.

XVI. 1 Natio est omnis Gallorum] Non male: sed Bongars, prim, Petay, Lovan, Vossiani, Egmund, ceterique omnes Mss. cum Editis usque ad Scaligerum præter Ms. Ursin. Leid. pr. Cuj. Oxon. et Andin. exhibent omnium. Unde conjicias, olim fuisse a Cæsare scriptum hominum: sæpe dictum, auctorem nostrum plene efferre, quod alii solent Elliptice: Omnium autem et hominum mutatio facillima est; quia in Mss. solet, ut notum, adspiratio omitti. Sic Onos pro honos (etiam in Bong. pr. c. 13.) ortus pro hortus, umerus pro humerus et similia. Natio igitur hominum Gallorum idem, quod Natio Gallorum, Gracorum, aliaque. Atque ita loquitur Cæsar I. 31. 6 Harudum hominum.' Adde quæ collegimus ad II. 33. ' plerumque hominibus' vel 'omnibus Gallis.' Ita et 'homines adolescentes' c. 28. legendum est. Adde et ad c. 29, 'Omnes Germani.' Eadem confusio c. 30, ut et viii. 36. B. Afr. c. 10. Omnis vero hic placuit etiam Hotomanno, quod temere inmutare nolui. Græc. Oi dè Γάλλοι έθνος. Nisi omnium Gallorum capias pro omnium sive trium Galliarum, ad differentiam unius Galliæ sive totius, id est, illius, de qua agit ibi. De qua vide Vossium ad vII. 4. Procumbunt omnibus Gallis ad pedes, ne totius Galliæ urbem,' &c. vii. 15. in Mss. et Edd. Immo h. lib. c. 18. 'Galli se omnes ferunt,' &c.

2 Nisi vita h. reddatur, non posse aliter Mss. Bong. Vossiani, Leidenses, Scalig. Egmund. Lovan. Gottorp. et Ed. Inc. non nisi v. quo perspicue semel abundat non; et vel posteriore loco ejiciendum, vel potius nisi non aut nisi si rescribendum hoc loco est : de quo egimus ad 11. 31. 'Nisi si quid auxilii sit.' Sæpe invenias non aliter quam si: vel non aliter quam, V, ad Front. 1. 1. 10. quod tamen non credo alicui hoc loco placiturum. Ceterum recte Scaliger addidit primus 70 aliter, quod exstat in Mstis Ursini, Leid. primo, Scalig. et Bongars. primo a m. secunda. Reliqui ea voce carent. Sueton, in Ner. c. 36, ' tamquam aliter illi non possent, nisi morte succurrere.' Ex Oxoniensi autem et Bong, primo nisi hominis vita rescripsi; qui verborum ordo suavior est vulgato vita hominis.

8 Publiceque ejusdem generis habent instituta sacrificial Placidus Lactantius in Thebaid. Statii l. x. p. 368. Lustrare civitatem humana hostia Gallicus mos est. Nam aliquis de egentissimis pelliciebatur præmiis, ut se ad hoc venderet: qui anno toto publicis sumtibus alebatur purioribus cibis, denique certo et solenni die. per totam civitatem ductus, ex urbe extra pomeria saxis occidebatur a populo.' Etiam Eryc. Olaus 1. 1. Hist. Suec. ' Præter hæc autem,' inquit, 'instituta, fuerat quædam solennitas generalis, de novennio in novemium exactissime celebranda. ad quam omnis multitudo omnium provinciarum Gothicæ nationis venire, et donaria tenebatur offerre. Quando et viva offerebantur sacrificia de hominibus et brutis, quorum sanguine Deos placabant. Corpora vero in luco quodam proximo suspendebant, putantes arbores ipsas ex morte immolatorum divas et sacras, quibus

idcirco plurimum deferebant.' Haud absimilem morem tempore Claudii legimus inductum Tarracinis a Firmino Pontifice. De quo quærenti Cæsario S. Martyri hunc in modum responderunt oppidi cives. 'Ad sex vel octo menses nutritur hic quispiam pro illius voluntate. Iis exactis mensibus, armatus et ornatus ascendit in montem, et pro salute Reip, et principum civiumque salute, atque ut immortale sibi paret nomen, cum equo se agit e monte præcipitem. Eius vero cadaver honorifice admodum colligitur, et ad templum Apollinis perductum concrematur, cinisque ejus in templo pro civium et Reip, salute reconditur.' Hæc Surius in vita Cæsarii. Vossius.

9 Immani magnitudine simulaera] Merito immani magnitudine, nam et Strabo l. IV. p. 197. κολοσσόν γος at. Id.

11 Supplicia eorum qui in furto] Ciacconius hic supplicia putat notare supplicationes, quemadmodum Sallustius, et Varro, ac Tacitus hanc vocem usurpavere. Sed Cæsaris dictio vix quidquam commune habet cum Sallustio, aut Tacito: ego supplicia prorsus statuo hic vulgari notione pro τιμωρία accipienda. Nam non memini supplicia innocentium legere me pro supplicationes quæ fiunt per mortem innocentium. Et mihi non recte Ciacconius σύνταξιν perpendisse videtur. Idem. Non pro supplicationibus sumsit Ciacconius, sed pro victimis, immo oblationibus, et sacrificiis: quomodo aliquoties hæc vox usurpatur. V. Elmenh. Indic. in Apulei. et Cort. ad Sallust. B. Catil. c. 9. 'In subpliciis deorum magnifici.' Quomodo etiam capi omnino hic debet, licet τιμωρίαν vertat quoque Metaphrastes. Ait auctor, eos inmolare innocentes, non punire, si noxii: attamen gratiora arbitrantur sacrificia furum aut latronum. Porro in furto aut in latr. rescripsi auctoritate Mss. Bong. pr. Voss. pr. Petav. Egm. Lovan. Gott. cum quatuor aliis ac Ed. Incerta ex perpetuo auctoris stylo. Vide ad II. 10. Immo forsan in aliqua etiam est scribendum: quod restat in Mss. 4. recentioribus et Edd. primis, aliisque, ut Steph. Gryph. In furto aut desunt ab Edd. Rom. Med. Ven. et Græcus solum habet έν τυνι κλοπῆ.

13 Nova] Bongars, prim. et Scalig. novia: atque ita legit Franc. Floridus contra Vallam disputans, noviam significare culpam. Vide de Latin. Vet. Jurisc. p. 11. &c. Perizon, ad Sanct. Min. p. 568. N. Heins. ac Burm. ad Vellel. 1. 12. et quæ notantur ad Festum, ac Drakenb. ad Liv. II. 54. 'Neminem noviæ pænitebat.' Sic enim ibi quoque vetustissimi Codices.

XVII. 1 Deum maxime Mercurium]
Ita placuit Græco interpreti, Ciacconio, et Scaligero vocem Deum legere in genitivo plurali: quia eodem modo Tacitus dixerat 'Deum maxime Mercurium colunt.' Sed illud magis e more Taciti quam Cæsaris. Mihi prorsus rectum videtur illud Deum accusandi casu. Eodem modo sæpe in vett. lapp. reperias DEO MERCVRIO, cum aliorum Deorum nomina plerumque simpliciter habebantur. Ninirum NEPTVNO. A-POLLINI. Exemplum esto lapis iste.

DEO. MERCVRIO. SING
EX. VOTO. IVL. GALLICVS
ET. AVR. SIBVLLA. P. L. L
At aliis Diis sacratæ Inscriptiones
sunt

L. ARVLENVS ANOPTES APOLLINI.

Et,

DIANAE TITVS. MENIVS F. V. S.

Atque tales sæpissime occurrunt. Vossius. Mss. multi Dm.

Mercurium colunt] Minutius in Oc-

tavio: 'Inde adeo per universa imperia, provincias, oppida, videmus singulos sacrorum ritus gentiles habere, et deos colere municipes, ut Eleusinios Cererem, Phrygas Martem. Epidaurios Æsculapium, Chaldæos Belum, Astarten Syros, Dianam Taurios, Gallos Mercurium, universa Romanos.' Quem Wodam appellatum iis et prodidit Paullus Diaconus 1, 1, de gestis Longob, et testatur hodie lingua nostra, cum Wodensdach diem Mercurii appellamus. Lipsius notis ad Tacitum putat, Mercurium non Wodam dictum, sed Wonsdam, vel Wondam. Nempe a lucro, and Germanis wondst vel windst dicitur. Sed argumentum illud parum validum. Possimus similiter probare Wodam rectum esse, hoc modo. Ait Cæsar itinerum ducem a Germanis coli Mercurium. Et nostra lingua woud apud Britannos quoque wood, saltum, sylvam aut agrum notat. Cur ergo non æque dicere liceat, Mercurium a would vel wood vocatum Wodam; quam a wondst Wonsdam? Imprimis cum veterum nullus tradiderit eum ita appellatum fuisse. Mihi sane et hoc figmentum et illud æque ridendum videtur. Si Erico Olao credimus, Suecis Othinus, aut Oden vocabatur : ait enim Hist. Suecicæ : 1. 1. 'Secundum vero scilicet Othinum, pro danda et conservanda eis pace, et vita tranquilla colebant Sueci; quando erant contra hostes pugnaturi, eum pro victoria invocabant, quartam feriam ei pro libaminis tempore deputantes, a quo dicta est dies illa Odensdach.' Sed Wodan (ita n. scribendum jam Cluver, ostendit) quoque Teutanem, aut ut alii volunt Teutatem appellatum fuisse discimus: Meminit Lucanus, ' Et quibus immitis placatur sanguine diro Theutates.' Et prodit Cicero de Natur. Deorum III. pag. 341. Mercurium eum, qui Argum interemerat, ideo Ægyptiis præfuisse, ac leges et literas iis tradidisse; eumque appellari Thoth apud Ægyptios, quo nomine et primus anni mensis vocetur. Prorsus autem congruere videntur illa nomina Thoth et Teuth, ac Teuthates. Unde suspicetur quis ab eadem origine esse. Sane id putabat Geographorum maximus Philippus Cluverus, qui in Germania sua ostendere conatur, omnes gentes in enunciando supremi Dei nomine propemodum congruisse. Sic qui Germanis et Ægyptiis Theuth, Græcis Θεδs, vel Zebs, vel Δεδs, Latinis Deus: quæ voces valde similes sunt. Equidem ingeniosa, imo acutissima esse, quæ magnus vir fuse disserit, ne invidia quidem negaverit. Et ut falsa dicere ea sit impudentis, nisi aliud probet, ita velim tamen scire, a qua origine omnia hæc nomina defluxerint: nam id si sciretur, aut magnum ad conjecturam Cluveri momentum haberet, aut eam everteret. Cæterum, ad Teutanem ut redeam, præterire hic non libet Taciti locum, qui Annal. I. ait: 'Profana simul et sacra, et celeberrimum illis gentibus templum, quod Tanfanæ vocabant, solo æquantur.' Ignorabat Lipsius, quis Deus signaretur, aitque nonnullos ἐτυμολογίζειν, quasi esset a 't aenfang, quod nostra lingua principium rerum notat. Placuitque idem Philippo Cluvero viro summo. Mihi tamen aliter videtur, et vix dubito hic legendum Teutanæ. Sane Heda, quando eandem ex Tacito historiam narrat, habet Taufanæ: jam quam facile t in f mutatur? A vero pro e nihil novi in nostra lingua. Sane sæpe Germani ubi nos e, habent a, ut petuerit scripsisse Tacitus Tautanæ. Exemplum habemus apud eundem auctorem eodem libro, cum inquit: ' Positoque castello super vestigia paterni præsidii in monte Tauno, expeditum exercitum in Chattos rapit.' Ubi non anxie cum Lipsio inquiram, quis ille mons sit: quippe arbitror Taunum nihil aliud esse quam duynen: ut ex appellativo proprium Tacitus fecerit: aut si accuratior (ut existimo) auctor ille, quam ut talem errorem impingat, dicere possumus altiores iis locis colles per excellentiam habuisse nomen duynen. Vossius. Sed vide ad Lucan. I. 445.

3 Hunc viarum atque itinerum ducem Ut et alia gentes, unde Graci εὐόδιον, ut alii ἐνόδιον, Theocritus Idyli, xxv. 3. Έκ τοι ξείνε πρόφρων μυθήσομαι όσσ' έρεείνεις, Ερμέω άζομενος δεινην ύπιν είνιόδοιο, Τὸν γάρ φασι μέγιστον ἐπουρανίων κεχηλώσθαι, Είκεν όδου ζαχρείον ανήνηταί τις όδίτην: Tibi vero, hospes, libens aperiam quacunque quaris, Mercurii gravem iram timens itinerum ducis. Hunc enim ferunt maxime e cœlestibus irasci, Siquis indigentem itineris aversetur viatorem. Recte etiam Græcus Casaris interpres transtulit hyénova. quomodo Mercurium quoque appellavit Aristophanes in Pluto, et alii. L'ossius

Hunc ad quæstus pecuniæ, mercaturasque] Unde et negotiatorem appellavere. Hinc Inscriptio anno 1599. Metis reperta.

MERCVRIO. NEGOTIATORI SACRVM NVMISIVS. ALBINVS EX. VOTO

Vossius. Ipse Mercurius apud Plantum Amphit. Prol. vs. 11. 'Id jam seitis concessum et datum Mihi esse ab Diis aliis, nunciis præsim et lucro.' Hine factum, ut Mercurio lucra litarentur, teste Eumenio Paneg. III. 17. 'Quin et ejus nomen a mercibus est ductum: hunc etenim negotiorum omnium existimabant esse Deum.' Vide Festum et Isidorum Hispalensem VIII. 11. Davis.

5 Post hunc Apoltinem] Belenum nuncupabant, vel Belinum, ut satis notum: quin et Abellionem, ut ex Inscript. vett. et auctoribus colligitur. Colebatur etiam ab Aquileiensibus, uti discere est non modo ex Capitolino in vita Maximin. verum et Herodiano, qui l. VIII. eum vocat Bέλιν, non ut cæteri Belinum: verba sunt, Βέλιν δε καλούσι, τούτον σέβουσί τε ύπερφυώς, 'Απόλλωνα είναι έθέλοντες. Sed vereor, ut integer locus sit, Quid enim adeone incognitum Herodiano nomen Belini? præsertim quod pluribus saxis inscriptum Aquileiæ fuisse certo constat. Nam Aquileiæ et templum Beleni Apollinis, et Deum ipsum summo honore cultum fuisse colligo tum ex verbis Herodiani, ubi oraculo Apollinis Belini confirmatos ait oppidanorum animos, qui obsessi alio contendere nequibant ad consulendum, sed maxime quod eum nuncupat έπιχώριον illius urbis θεόν: et denique etiam indicat hæc inscriptio Aquileiæ exstans:

BELENO
AVG. SACR.
L. CORNELIUS
L. FIL. VELL.
SECVNDINVS
AQVIL.
EVOC. AVG. N
QVOD. IN. VRB.
DONVM. VOV.
AQVIL.
PERLATVM
LIBENS. POSVIT
L. D. D. D.

Videmus hic donum, quod L. Cornelius Beleno voverat, cum ipse in Urbe, seu Romæ esset, primo Aquileiam pertulisse. Nimirum quia mos olim, si quid votum Numini alicui, deferre id in oppidum, ubi maxime colebatur. Sic dona Fortunæ vota Antium delata. Sed hoc notum. Ad Herodianum redeo, et affirmo vix verisimile videri, tam noto omnibus Belini nomine, eum Βέλιν scripturum fuisse. Quare emendo Βέλινον καλούσι τούτον, σέβουσί τε ὑπερφυῶς. Quam facile enim potuit ex o fieri δ , ex ν , ϵ ! Sane sæpissime eo modo depravata propria nomina apud Græcos scriptores esse, jam supra ostendi. Nunc demum video idem Salmasio placuisse.

Cæterum Beleni nomen factum ex לעל baal, aut bel, unde pluribus gentium diis vocabula sua. Neque enim adeo cum Pithœo errandum, ut credamus Belenum a jactu sive emissione radiorum id nomen accepisse. Nugæ sunt, et digna Græculis commenta, neque certius quidquam quam Belenum, ut dixi, venire a 573. Unde et Hesychius: Βέλα, inquit, ήλιος καὶ αὐγή. Hæc manifeste rei veritatem evincunt. Nunc video recte eadem observavisse doctum virum Seldenum, verum eadem a me cogitata, antequam ejus librum percurrerem, mihi conscius sum. Porro sacerdotes Beleni Pateras vocatos ex Ausonio discimus, cum ait de Attio Patera: 'Beleni sacratum ducis e templo genus: Et inde vobis nomina: Tibi Pateræ: sic ministros nuncupant Apollinaris mystici.' Ubi moneo Apollinaris, vel si mavis Apollinares scribendum, et tamen aliter Vinetus ac Scaliger ediderunt : quod miror. Vossius.

Martem] Quem Hesum nuncupavere. Occurrit hoc nomen apud Lactant. de falsa Sapient. 1. 21. ' Galli Esum atque Teutatem humano cruore placabant.' Quorum illum Martem esse hinc colligitur, quod Mercurio et Marti captivi litabantur. Nam ait Cæsar infra: 'Martem bella regere arbitrantur; huic, quum prælio dimicare constituerunt, ea, quæ bello ceperint, plerumque devoyent.' Quin et Tacitus Annal, l. XIII. 'Sed Bellum Hermunduris prosperum: Cattis exitio fuit: quia victores diversam aciem Marti ac Mercurio sacravere. quo voto equi, viri, cuncta victa occidioni dantur.' Deinde confirmantur eadem verbis Lucani 1. 445, ' Ex quibus immitis placatur sanguine diro Teutates; horrensque feris altaribus Hesus.' Ubi utrumque conjungit, ut vix ambigam Lactantium sua ex Lucano sumsisse, cum paullo post hunc poëtam citet. Cluverus putat pro-

prium Martis nomen fuisse Thies. Movet illum quod Martis dies, qui nobis Dynsdagh, vel Dussendagh est, magis Septentrionalibus vocetur Titsdach, atque illas nationes veterem dialectum maxime retinere ait. Sed mihi id non placet, neque enim arbitror in Martis nomine T literam fuisse, quæ quod occurrit in voce Thits. dach ex articulo factum, pro De Hes dach: nec dubito, quantum ad hanc vocem, propius nostram linguam ad veterem illam Gallorum linguam accedere, quam Septentrionalium sermonem: dicimus enim nos Dysdagh, quasi dicas d'Hesdach: facile antem vocalis mutatur e in i. Sed ego arbitror proprium et genuinum Martis nomen fuisse Cososus, uti in veteri Inscriptione est, quæ inedita legitur in vico Leproso in finibus Biturigum:

FLAVIA. CVBA. FIRMANI FILIA COSOSO. DEO. MARTI. SVO HOC. SIGNVM. DONAVIT AVGVSTO.

Facile autem potuit depravari nomen illud, ut ex Cososo fieret Chososus, inde Chosus vel Hosus et Hesus. Porro quia antea Cæsar dixit Gallos maxime Mercurium coluisse, et alii autores prodidere Germanos Martem præ cæteris diis veneratos, idem Cluverus difficultatem hic esse putat, quasi non potuerint Galli summo honore coluisse Mercurium, Germani Martem: quod satis probant verba Procopii infra posita. Vossius. Esus et Teuthates Ms. Bon. Lactantii. Vidde et viros doctos ad Hesychii V. &ŭroi.

Jovem] Nomen ei proprium Thor. i. tonitru. Unde Ericus Olaus. Hist. Suecic. I. 1. 'Thor tanquam potentissimus et summus Deorum, in medio et aliis altior residebat, imagine viri nudi, dextera quidem sceptrum, sinistra vero septem stellas præferentis insignis.' Et mox: 'Pro pluvia et aura necessaria invocabat Tho-

rum, tanquam potentem in sublimi, cujus etiam patrocinio se sperabant ab incommodis impressionum, tonitruo ac tempestatibus, fulmine grandineque conservari; cui singulis hebdomadis quinta feria per deputatos sacerdotes sacrificia offerebat (populus Suecorum); a quo erat dies illa dicta Thorsdach.' Britannorum quibusdam taran tonitru est: unde et Lucano Thor vocatur Taranis. 'Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.' Dubitabam, an idem Jupiter esset, qui Saranicus appellatur in veteri Inscriptione, quæ reperta in pago Mombach haud procul Maguntiaco. Est autem talis:

I. O. M.
SARANICO
CONSERVA
TORI. HONO
RIVS. VII. AL
LEG. XXII. PR,
P. F. M. AVR. GER
MANVS. D. E

Idem. Vide quæ ad Lucanum dixi.

6 De his eandem fere, quam reliquæ gentes, habent opinionem Diversis plane nominibus Galli suos insignierunt Deos; nam quem Mercurium censuerunt Romani, iis dictus est Teutates, quem Martem, Hesus: Galli Belenum et Taranin nominarunt eos, quos Romani cum Apolline suo et Jove confuderunt. Vide Eliam Schedium de Diis Germ. Syngr. 1. 5. segg. Cum autem Romani non absimilia utrisque Diis munia adsignari viderent, eadem esse numina facile credebant, quia Provinciales Deos cum universi Deo miscuerint. Egregia sunt, quæ hac de re disseruit acutissimus vir Joan. Clericus Art. Crit. Part. II, Sect. I, c. 13, 9-15. Davis.

7 Minervam operum atque artificiorum initia transdere] Hanc ob causam de capite Jovis nata dicitur, ut notat Servius ad Virgilii Eclog. 11. 61. Hinc etiam εργάνη vocabatur, quemadmodum tradit Pausanias in Attic. p. 42. *Idem.*

9 Martem bella regere] In plerisque Mss. et impressis Codd. est Martem bella gerere, quam lectionem exhibuit Metaphrastes. Sed longe præstat recepta. Lucretius 1. 33. ' Belli fera mœnera Mayors Armipotens regit.' Simili modo Silius Italicus vi. 307. dixit Martem regere. Vide et vII. 47. Idem. Gerere etiam Aimoin, et plerique mei Codd. cum Edd. primis ac Gryph. aliisque. Sed Regere optime servant Bong, prim, Voss, prim, Egmund. Scalig. Leid. pr. et Oxon. cum Edd. Aldi, Stephani, Hotom. Brant. et pluribus. Consule notas ad Lucan IV. 662. 'tamquam Fortuna locorum Bella regat.' Adde Doct. Markl. ad Stat. Silv. 1. 2. inf. 'Qui leges, qui castra regant.' Cel. Burm. ad Calpurn. Ecl. IV. 8. 'Urbemque regit, pacemque togatam.'

10 Quæ bello ceperunt plerumque devovent] Athenæus IX. 16. p. 160. Tobs Γαλάτας παρ' οις έθος έστιν, ήνικ' αν προτέρημά τι ἐν τοῖς πολέμοις λάβωσι, θύειν τοις θεοίς τους αιχμαλώτους. . Etiam Tacitus Annal. XIII. 'Sed bellum Hermunduris prosperum, Cattis exitio fuit, quia victores diversam aciem Marti ac Mercurio sacravere; quo voto equi, viri, cuncta victa, occidioni dantur.' Memorat Procopius Gothicor. l. 11. p. 233. Thusitas i. Scandinavos eundem suis temporibus morem retinuisse. Verba sunt : Θεούς μέντοι και δαίμονας πολλούς σέβουσιν. οὐρανίους τε καὶ ἀστρίους ἐγγείους τε καὶ θαλασσίους, καὶ ἄλλ' ἄττα δαιμόνια, ἐν ύδασι πηγών τε καὶ ποταμών είναι λεγίμενα θύουσι δὲ ἐνδελεχέστατα ἱερεῖα παντὰ καὶ ἐναγίζουσι τῶν δὲ ἱερείων σφίσι τὸ κάλλιστον ἄνθρωπός ἐστιν, ὅνπερ αν δορυάλωτον ποιήσαντο πρώτον. τούτον γάρ τῷ ἄρει θύουσιν, ἐπεὶ θεὸν αὐτὸν νομίζουσι μέγιστον είναι, ἱεροῦνται δὲ τὸν αίχμάλωτον, οὐ θύονται μόνον, ἀλλὰ καί απο ξύλου κρεμώντες, ή ès τὰς ἀκάνθας

διπτούντες, ταις άλλαις τε κτείναντες θανάτου ίδέαις. Vossius. Ceperint, plerumque devovent. Quæ superaverint, animalia cavta immolant, &c. Scaliger et Recentiores habent, ceperunt. Quod prorsus absurdum. Nondum enim bello quicquam ceperunt, quum jam prælio dimicare constituerunt tantum. Quare omnino cum Ciacconio legendum existimo, quæ bello ceperint; hoc est, quæ capturi sint; quæ futurum est ut capiant; τὰ ληφθησόμενα, ut optime expressit Græcus: atque ita plane scriptum est in Mss. Reg. Eliens. et Vossii, Porro, cum eodem Ciacconio, pro Quæ superaverint, omnino legendum puto, quum. Nam in Ms. Eliensi scriptum est abbreviate, quam: et Librarii, qui non intellexerunt, τδ quum superaverint, oppositum esse $\tau \hat{\varphi}$ quum prælio dimicare constituerunt; scripserunt, quæ superaverint, ut opponi videretur tû quæ bello ceperint. Denique, (quod non observavit Ciacconius,) ex Vet. Edit. Romana scribendum existimo, superaverunt; ut respondeat præcedenti, constituerunt. Jamque tota sententia aperta erit et elegans. 'Huic, quum prœlio dimicare constituerunt, ea, quæ bello ceperint (τὰ ληφθησόμενα,) plerumque devovent: quum superaverunt, animalia capta immolant,' &c. Clark. Ceperint scribitur in Cod. Ach. Stat. et Mss. meis omnibus, et Edd. Vascos. Stephani, Stradæ, Gryphii, aliisque paucis. Priores, item Aldi, plurimæque jam ante Scaliger, male ceperunt. In ceteris nihil variant, nisi quod superaverunt exstat in Edd. Rom. Ven. et Mediol. quod non video esse necessarium.

13 Tumulos] Glandorp. uti et Edd. Ven. Ald. Steph. Gryph. Probi, Plantin. exhibent cumulos: quod et præfert Cel. Duker. ad Florum 11. 4, 5. ex loco Livii v. 39. quem locum etiam citat Glandorpius, 'Galli cæsorum spolia legere, armorumque cumulos, ut mos eis est, coacervare.' Verum

Msti omnes constanter servant tumulos. Nec male. Tumuli sunt facti, qui remanent ex conjectis olim cumulis harum rerum. Tumuli hurum rerum distincte atumulis terrenis, ut loquitur B. G. 1. 43. Creberrime autem hæ voces ob vicinitatem scripturæ et significationis confunduntur. Vide etiam ad Lucan. v. 644. et ix. 485. 'tumulos involvit arenæ:' et Cl. Burm. ad Ovid. Trist. 1. 10. 20.

14 Neque sæpe accidit ut, &c.] Lovan. Buslid, Duker, Dory, et Voss, sec. neque ut sæpe acc, in Leid, vero primo scribitur: 'Namque sæpe sicut accidit, ut,' &c. R. Stephanus etiam cum Vascos, et Strada exhibuerunt namque. Aliter hic videtur legisse Metaphrastes, vertens el nev γάρ τινες, & c. κλεψάντες εύρωνται, τούτους ἀφειδώς κολάζουσι. Quasi in suo Codice invenerit: 'Namque sic ubi accidit, ut, &c. auderet, gravissimum ei' vel 'illi suppl. constitutum est.' Et sane melius procederet inperfectum auderet: ad quod jam offendens Ciacconius conjiciebat audeat: præterea rei non agnoscit Petavianus; et ei deest in Duker. Dorvill. et Voss. secundo. Vide etiam seq. notam. Verum quam encliticam que retineant Mss. omnes, vide, num rescribi possit: 'Namque haud sæpe' vel ' sæpe haud accidit, ut quis auderet.' In lectione Stephani sensus plane contrarius est.

16 Ei rei supplicium] Longe aliter, sed interpolate, si quid video, hæc circumferunt Mss. Cujac. Andin. Leid. prim. Oxoniensis, et Petav. margo. 'Ibi supplicium horum delictorum' vel 'supp. ibi horum. del. cum cruc.' &c.

xviii. 1 Galli se omnes ab Dite patre prognatos prædicant] Hunc Samothen fuisse dictum fide Berosi Anniani tradit Edm. Dickensouus Delph. Phæn. p. 184. sed miror virum eruditum suppositicio illi libro, et turpissimo fabularum sterquilinio credi-

disse. Cum Pluto locis inferis præesse crederetur, putarim Gallos hunc generis sui auctorem fecisse, quia Druidæ memorarunt, 'revera fuisse populi partem indigenam,' ut tradit Amm. Marcellinus xv. 9. adeoque e locis subterraneis prorepsisse. Davis. Πλούτου vertit Græcus, non bene. In Ms. Oxon. Dite; id est, Plutonc.

2 Ab Druidibus] Andin. Scalig. Leid. pr. ex Dr. Quod sane non temere spernas. Sic scire, audire, accipere, petere ex aliquo sæpe eo sensu; nbi vulgus diceret a vel ab. Vide Cort. ad Sallust. B. Jug. c. 20. 'Ex amicis apud Numantiam acceperat.' Immo 'ex copiis suis sperare' pro a cop. Hirt. B. Afric. c. 45.

Oh eum caussam—finiunt] Inepta est ratio, quam protulit noster, nec eam, nt opinor, adsignarunt Druidæ. Hujusce usus non alia fuit causa, quam quia diem ab occasu solis ad occasum esse statuerunt, quemadmodum etiam Athenienses (Germani) aliique. Vide Henr. Lindenbrogium ad Censorin. de Die Nat. c. 23. Davis.

3 Non numero dicrum sed noctium finiunt] Ab antiquissimis mortalium hoc acceptum. Sic et Arabes post occasum solem initium diei statuunt, quem إيلة vel البلغ nuncupant. Vossius.

8 Patiantur] Lege patiuntur, nam sequitur turpe ducunt. Quin ita dant Norvic. Petav. Gottorp. Voss. Egmond. Davis. cur. sec. Licet hæc variatio modi satis defendi queat ex dictis ad 11. 10. et alibi, uti et cap. seq. parui tamen hic auctoritati Mstorum, qui constanter, si Oxoniensem forsan excipias, habent patiuntur cum Editionibus antiquissimis; uti et Vascos. Stephani, Stradæ, et Gryphii poster.

Puerili ætate] Sic Mss. Reg. Eliens, et Vossii, Editi In puerili ætate quod minus concinnum est propter sequentes præpositiones. Clark, Delendam

hic esse præpositionem e suis Codd. jam monuit Ursinus, et ab Edd. Beroaldi et Vascos. abesse docuit Brantius; non agnoscunt eam etiam Strada, Steph. Gryphii posterior, neque Mss. mei præter Leid. pr. et Dorvill. quare expunxi. In conspectu recte reddidit Cæsari Hotomannus ex Aimoino, cum in Ed. qua utebatur reperisset sine $\tau \hat{\varphi}$ in, uti est in Leid. sec. male.

xix. 7 Paterfamiliæ] Sic edidi rursus auctoritate Mstorum Bong. pr. Petav. Voss. pr. Leid. pr. Scal. Egmund. aliorumque sex cum Edd. Rom. Med. Ven. Incerta et pluribus. Adi ad 1. 50. 'Matresfamiliæ eorum.'

11 Funera sunt pro cultu Gallorum] Ita et Ms. noster, sed eadem manu, qua codex exaratus est, varia lectio in margine adscripta est, pro captu Gallorum, quod non rejicio. Græcus ώς κατ' έκείνους γε, ut in ejns codice pro captu fuisse nullus dubitem: nam et supra ubi est, 'ut captus est Germanorum,' eodem modo vertit. Vossius. Codd. nonnulli pro captu. Quod rejiciendum censet Vossius. Nam et Græcus habet ώς κατ' ἐκείνους Cæsar utraque harum vocum alibi utitur, Clark, Cultu retinent ceteri Mss. sed apud Aimoinum est captu: ut iv. 3. 'ut est captus Germaporum:' ubi contra cultus in aliis. Cultu non mutandum: rationem vitæ et educationis, earumque rerum, quæ eo pertinent, notat.

15 Justis funcribus confectis, una cremabantur] Magna lux Cæsari ex Jornandis loco c. 49. ubi describit morem funcris Attilæ: 'Cujus manes.' inquit, 'quibus modis a sua gente honorati sunt, pauca de multis dicere non omittamus. In mediis siquidem campis, et intra tentoria serica cadavere collocato, spectaculum admirandum et solemiter exhibetur. Nam de tota gente Hunnorum electissimi equites in éo loco

quo erat positus in modum Circensium cursibus ambientes, funera ejus cantu funereo tali ordine referebant.' Exinde memorantur breviter gesta Attilæ, quibus recensitis subdit: ' Postquam talibus lamentis est defletus, strabam super tumulum eins, quam appellant ipsi, ingenti comessatione concelebrant, et contraria invicem sibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio explicabant. noctuque secreto cadaver est terra reconditum. Cujus fercula primum auro, secundo argento, tertio ferri rigore communiunt, significantes tali argumento potentissimo regi omnia convenisse: ferrum, quo gentes edomuit; aurum et argentum, quod ornatum Reip. utriusque acceperit. Addunt arma hostium cædibus acquisita. phaleras vario gemmarum fulgore pretiosas, et diversi generis insignia, quibus colitur aulicum decus. Et ut tot et tantis divitiis humana curiositas arceretur. operi deputatos detestabili mercede trucidarunt, emersitque momentanea mors sepelientibus cum sepulto.' Habemus et simile exemplum congestorum hostilium armorum et occisorum captivorum in Statio Thebaid. XII. ubi Menœcei rogum describit 'At non plebeio fumare Menœcea busto Rex genitor Thebæque sinunt, nec robora vilem Struxerunt de more rogum: sed bellicus agger Curribus. et clypeis, Graiorumque omnibus armis Sternitur: hostiles super ipse ut victor acervos, Pacifera lauro crinem, vittisque decorus Accubat.' Paullo post addit: "Spirantes super inferias captiva Pelasgum Corpora, frenatosque pater solatia fortis Bellorum mactabat equos.' Sed quod Vulcanius in priore Statii loco, ubi legitur 'hostiles super ipse ut victor acervos' pro ut emendabat it. nugæ sunt: et si id recipias, otiosum erit verbum accubat quod post sequitur. Nam ait Statius primo

rogum exstructum fuisse, postea ipsum Menœcea, lauro, victoris instar. redimitum, rogo impositum fuisse. Porro ad hune locum Statii Lactantius Scholiastes ait : 'Experis enim hostium extruebatur regibus mortuis pyra; quem ritum sepulturæ hodie quoque barbari servare dicuntur. quem strabas dicunt lingua sua.' Vulcanius putat straffe veram vocem fuisse, ac notasse supplicium vel pænam, quæ de ministris vel captivis sumebatur: mihi illud parum placet. Præsertim si Lactantii verba inspicias, qui ait strabam appellari acervum ex hostium exuviis : itaque malo ita nuncupatum ἀπὸ τοῦ stroopen, quod nobis prædari. Aut si illud minus verum, possimus deducere a streuven, quod vetere Francorum lingua sternere notat : unde streuve, vel struve acervus, constratus cumulus. incerta est: illud constat, antiquissimum hunc esse morem captivos ad funera mactandi, unde Homerus Iliados Ψ. 175. Δώδεκα δὲ Τρώων μεγαθύμων διέας έσθλους Χαλκώ δηϊδων. Vossius. Theod. Marcilius legendum putavit mistis funeribus conferti cremantur: Alii justis funebribus confectis, quemadmodum locutus est Livius 1, 20, Nos lectionem Codicum auctoritate suffultam retinemus; cum enim funera per Ellipsin post justa intelligantur, ut notavit G. J. Vossius de Construct, c. 6, haud mirandum, si noster, more suo, extulerit. Similiter etiam Curtius dixisset justas exeguias. si per Criticos licuerat; nam III. 12. 15. ubi vulgo legitur 'jamque justis defunctorum corporibus solutis,' Ms. Petrensis et edit. Merulæ habent jamque justis defunctorum corporibus solutis exequiis, et ita reponendum arbitror. Davis. Ursinus conjecit etiam cum Lipsio funebribus, atque ita edidit Scaliger. Hotomannus cum eodem Ursino mallet delere τὸ funeribus. Neque defendit satis Ciacconius locutione Ciceronis justa

funerum, aut Davisius, quum ait, in vulgari locutione iusta subaudiendum funera: quod putat etiam Sanctius in Minerva IV. 4. adducto hoc ipso Cæsaris loco. Verum rectius Cl. Perizonius et Scioppius subintelligunt officia, uti apud Apulei, l. vIII. p. 157. Ed. Pric. posses etiam munera, guomodo sape funcbria justa vocantur: adi ad Lucan. viii. 741. extremo sed abest a munere busti; quod nequaquam mutari debet in bustis, vel justis. Immo justa et funera aliquantum distinguit Statius Theb, xII. 34. 'Qui justa ferant, qui funera ducant.' Quod autem Davisius Curtium putet dixisse justis exequiis solutis, non ei adsentior; cum nulli præterea Codd. exequiis agnoscant, et satis aperta videatur esse Glossa. Ceterum Cl. Perizonius debuit inspexisse solam Ed. Scaligeri: cum dicto loco tam simpliciter pronunciet, in Cæsare etiam legi funebribus. Quidquid sit, suspectum est mihi justa funera, et ultimam vocem e Glossa inrepsisse autumo; nisi funebribus cum aliis malis.

XX. 5 Inperitos | ἀπείρους πραγμάτων recte Græcus vertit: si recepta lectio non moveri debeat. Nam Bong. prim. Vossiani omnes, Petav. Egmund. Gottorp. Leid. tert. et Ed. Incerta habent inpeditos, id est, suis quemque rebus occupatos, et non adtente considerantes falsum rumorem, Vide Davis, ad v. 7. 'Inneditis omnium animis.' Terent. Hec. III. 1. 17. 'Inpeditum in ea expedivi animum.' Passim 'inpeditus curis. occupationibus,' &c. Sed sana est vulgata lectio. Adi omnino ad B. Civ. 1. 85. 'Homines inperitos et per conloquium deceptos.'

9 De Rep. nisi per concilium] Tempore concilii, dum concilium celebretur. Sic apud Suetonium in Cæs. c. 80. 'Cunctati utrumne illum in campo per comitia—e ponte dejicerent,' hoc est, dum comitia ageren-

tur. Frustra igitur est Fr. Hotomannus, qui de hujusce lectionis sanitate dubitat. Daris. ἐν τῷ πολιτείᾳ Græcus. Sic per ea tempora, per hiemem, et sexcenta talia.

XXI. 2 Neque sacrificiis student—reliquos ne fama quidem acceperunt] Contrarium liquet ex Taciti de Mor. German. c. 9. 'Deum maxime,' inquit, 'Mercurium colunt, cui, certis diebus, humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem et Martem concessis hostiis placant. Pars Suevorum et Isidi sacrificat.' Facile quidem fieri potest, ut falleretur Cæsar, qui paucos tantum dies in Germanorum finibus moratus est. Vide Ph. Cluverium Germ. 1. 22. Davis.

8 Impuberes permanserunt] Necesse est, ut Cæsar his vocibus denotarit eos, qui cum mulieribus non consueverunt; ab hominis enim arbitrio non pendet, ut pubes serius aut ocius compareat, nec ejus defectus vires auget vel minuit. Simili fere modo hanc Germanorum a Venere abstinentiam, 'longissimam pueritiam' vocavit Pomp. Mela 111. 3. Honesto vocabulo idem hic loci significavit Græcus interpres: vertit enim ἀγάμους διαμένοντας. Idem.

9 Ali vires] Cujac. Petav. Leid. pr. Oxon. et Edd. Ven. 1517. Ald. et prima Gryphii, Ali hoc vires. Recte; nam et hanc particulam repetit Græcus Τούτφ μὲν τὸ τοῦ σόματος μέγεθος, τούτφ δὲ τὴν ῥόμην τρέφεσθαι. Quare restitui. Perperam autem Mss. plurimi et Edd. Vett. habent alii bis. Supra pro opibus citat operibus, memoriæ, credo, vitio Ill. Spanhem. de Præst. Num. T. I. p. 429.

10 Intra annum vero XX feminæ notitiam habuisse] Rem turpiculam modeste designat. Sic Ovidius in Epist. Hypsipyles Jasoni, vs. 43. 'Non ego sum furtim tibi cognita—Turpiter illa virum cognovit adultera Virgo.' Ita et passim sacri Scrip-

tores. Ipsum autem Germanorum institutum calculo suo probavit Ocellus Lucanus de Univ. c. 4. Πρός τὴν, ait antiquissimus ille Philosophus, τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν οὕτως ἔγεσθαι χρὴ τὸν παίδα, ὡς μηδὲ ἐπιζητεῖν πρὸ τῶν εἶκοσιν ἐτῶν τὴν τοιαύτην χρῆσιν. Vide p. 534. Ed. Galeana. Davis. Similiter δεῖν τὸν παίδα οὕτως ἄγεσθαι, ὥστε μὴ ζητεῖν ἐντὸς τῶν εἴκοσιν ἐτῶν τὴν τοιαύτην συνουσίαν præceperunt Pythagorei, sicut testatur Jamblichus, vit. Pythag. n. 210. Idem, cur. sec.

12 Perluuntur Petav. Leid. sec. et tert. proluuntur. Cave, audias. Perluere est penitus madefacere, et totum corpus lavare; proluere notat leviter adspergere. Adi Celeb, Burm. ad Petron. c. 120. 'Nec mea Tisiphone sitientes perluit artus.' Ovid. Met. Iv. 172, 'Dumque ibi perluitar solita Titania lympha.' Apulei. Met. 1. 10. 'Quoad me urinæ spurcissimæ madore perluerent:' ubi itidem Elmenhorst, e Ms. Bertin. mallet, proluerent: quo facit l. 1x. p. 205, 'portentosi cruoris maculas novo sanguinis fluvio proluit:' de quo alias plura; uti spero. Adde Colv. Ibid. 'lotio perlutus:' et Cl. Drakenb. ad Sil. XVII. 300. 'tibi proluit ensem.' Colum. vi. 8. 'Tum vino proluitur os' e Mss.

13 Et pellibus aut parris rhenonum tegumentis utuntur] Sic recte legitur, neque audire te Hotomannum velim. qui renum legebat : videtur illi inconcinna phrasis parcis rhenonum tegumentis, pro parvis rhenonibus. nulla hie difficultas, nam quod ait parvis sagorum tegumentis parum recte dici, et eodem modo neque hoc sanum esse, non admitto, nec prorsus eadem ratio est. Illud tegumentis hic ad explicandum adjectum est, quia rhenonum vox minus nota. Sic fons Timavi, sic alia dicuntur, at non eo tam facile reperias fluvius Danubii. 'Rhenones' (ait Isidorus Orig. XIX. 23.) 'sunt velamina humerorum et

pectoris usque ad umbilicum, atque intortis [an non melius intonsis?] villis adeo hispida, ut imbres respuant, quos vulgo reptos vocant, eo quod longitudo villorum quasi reptat : de quibus Sallustius, Germani intectum Rhenonibus corpus tegunt. Dicti autem rhenones a Rheno Germaniæ flumine, ubi iis frequenter utuntur.' Meminit eorundem et Varro, et Glossæ Mss. 'Rheno est pellicium, vel vestis facta de pellibus, pendensque ad umbilicum.' Erant autem tunicæ illæ non, ut Cluverus vult, sine manicis: breviores habebant, ut legimus apud Sidon. Apollinar. l. IV. epist. 20. ubi describit habitum Sigismeri regii juvenis, et ait : Præter hoc vestis alta, stricta, versicolor, vix appropinguans poplitibus exertis. Manicæ sola brachiorum principia velantes. Viridantia saga limbis marginata puniceis, penduli ex humero gladii, balteis supercurrentibus strinxerant clausa bullatis latera rhenonibus.' Unde simul discimus solitos etiam Germanos bullis ornare rhenones suos, ut hic Sigismerus, qui sponsus erat. Porro rhenonum nomen, ut bene observatum quoque Cluvero est, non ἀπό των βηνών, sen agninis pellibus, multo minus a Rheno, quod dignum Isidoro figmentum est, sed a rhen, quod animal cervi specie adhuc Septentrioni proximis gentibus pelles et habitum sufficit. Adeo ut damnandus minime sit Aimoinus, quem alii perstringunt, quia quo loco hæc Cæsaris verba describit, addiderat rhenonem esse animalis genus. Quin et vulgatum hodieque animal, caprea, idem nomen habet : nec dubito Germanos vestes ex ejus pellibus paravisse. Sane illuc respexit Maro, cum Georg. III. 381. ait: 'Talis Hyperboreo septem subjecta Trioni Gens effrena virum Riphæo tunditur Euro, Et pecudum fulvis velantur corpora setis.' Ubi Servius, 'pecu-

dum fulvis setis,' explicat rhenonibus: 'nam, ut Sallustius dicit in historiis, vestes de pellibus rhenones vocantur.' Nec quod capreis rubri pili sunt quis objectet, cum Maro fulvas setas nuncupat: nam ait Alianus xiv. 14. hist, animal, de caprete genere and κεμάς appellatur, ξανθαί γε μην το λοιπον σωικά είσι. Sed verba Sallustii, quæ a Servio adducuntur, non usquequaque vera sunt, nam non omnes vestes de pellibus rhenones appellatas, id vero pro certo habeo: quare caute et recte Cæsar pellibus primum inquit, quod generale postea ad speciem venit, 'aut parvis rhenonum tegumentis,' Postea autem ab animali factum vesti nomen: nam solitos Germanos vestium vocabula ab animalibus desumere vel nemen Bassaris indicet. Vett. Gloss, in Persii Sat. 1. 'Bassarides, Bacchæ: quibusdam videtur a genere vestis. qua Liber Pater utitur, demissa ad talos, quam Thraces Bassarin. Quidam a vulpibus, quarum pellibus Bacchæ succingebantur. Vulpes Thraces Bassares dicunt.' Quod verum: nam et hodieque vox illa levi mutatione τοῦ b in v et a in o, vos dicitur nobis. Vossius. Rhenonum bene exhibent Voss, prim. Oxon, et alii. Ceteri vetustiores Rhenorum vel Renorum, alii Renonum, Rerum, vel Renum cum Ed. Incerta et Beroaldi; sed recte Rhenonum jam defendit Carrio Ant. Lect. III. 2. cui adde Brantium, et Cl. Duker, ad Flor. 11. 17. § 4. Ceterum non Aimoinus tantum ait hoc loco Rhenones esse animalis genus; nam et Metaphrastes scripsit δήνων καλουμένων ζώων δέρμασιν. Hinc tales Renones seu Reni vel Rhenones, non vero hirci, sunt expressi in nummis gentis Reniæ: ut docet Bertius ad Germaniæ tabulam in sua Ptolemæi Editione. Adde Ursin. in Familiis Romanis, et plura de Renonibus vide, si vis, in Fabri Thesauro, et apud Cluverium.

XXII. 2 In lacte | Sic Mss. et Editt. Vett. recentiores omittunt in. Clark. 'Lacte et caseo et carne consistit:' duas illas particulas copulantes nesciunt Petav. Gottorp. Voss. et Egmond. At Lovan. dat e lacte. Scribo m. pars corum victus (sic Msti) in lacte, caseo, carne, consistit, Scriptor de Bell, Hispan. c. 7. 'Reliquæ ex fugitivis auxiliares consistebant.' Quod Barbarismi Dodwellus insimulat. Sed legendum in fugitivis. Vide Quintilianum Instit. Orat. 1. 10. et Brutum apud Ciceronem Fam. XI. 13. Davis. In habent Mss. et Editi cur. sec. omnes ad Scaligerum usque: quare præpositionem cum aliis revocavi: 11. 33. 'Una in virtute omnis spes salutis consisteret:' ubi etiam variatur: vii. 84. ' Quod suum periculum in aliena vident virtute consistere:' B. Civ. II. 5. 'In eius diei casu fortunarum eventum consistere:' ubi etiam non constant sibi Codices: uti nec III. 14. ' exiguo tempore magnoque casu salus constitit :' III. 3. ' In ea re victoriam et salutem consistere.' Adde B. Alex. c. 15. quoque de Lovaniensi dubito; cujus excerptorum, quæ ego habeo, nota docet quoque et et ab eo abesse; sicut illæ copulæ non comparent in Mss. meis nec Edd, primis, ut et Vascos, Steph. Gryph, post, aliorumque, præterquam in Leid, pr. et Oxeniensi, forsan et Cujac. atque And. Sed rectius e nostri more absunt 1. I. Init. 'Lingua, institutis, legibus differunt:' l. xxiv. 'In inopia, egestate, patientia: B. Civ. II. 4. Et sæpissime. Adi ad IV. 15. 'timore, lassitudine, vi fluminis obpressi.' Ordo των victus corum retinetur ab Petav. Leid. pr. aliisque: quocirca eum retinui, ne ambiguitas oriatur, et ad partem referri possit 70 eorum. Ceterum Hotomannus existimat, hoc loco desiderari vocem omnes e c. 29. 'Quod ut supra demonstravimus, minime omnes Germani agriculturæ student,'

et quia de Suevis supra dixerit, 'agriculturam anud eos non intermitti.' At non opus puto. Recte Glandorpius studere agriculturæ exposuit, non deditos esse ei præter usum necessarium ejus rei. Nam et agros debuisse ab iis coli, licet non magnum ei rei studium et curam adhibeant, ipse auctor in sequentibus de-Aliter posset etiam legi Agriculturæ non student major pars. Victus eorum.' Sed, ut dixi, nequaquam est necessarium, explicat nostrum III. 3. ' Quæ possident: nam ne illa quidem enixe colunt.' Omnes vero c. 29. suspectos esse, ibi vide,

5 Quantum et quo] Sic Mss. Editi quantum eis et quo. Minus eleganter, si non et minus Latine. Dicendum enim esset, quantum sibi, &c. Clark. Consentiunt mei, nisi quod plerique habeant ei quo l. cum Ed. Incerta. Ejeci itaque rò eis: ei et quo Duker. et Carr. Gerundi dedi ex Aimoino pro e. Belligerandi Cellar. Vide ad VIII. 55.

9 Humiliores possessionibus expellant] Tenuiores aut infirmiores. Sic Seneca de ira 1. 3. 'Nemo tam humilis est, qui pœnam vel summi hominis sperare non possit.' Publius Syrus in sentent. 'Auxilia humilia, firma consensus facit:' ubi Tan. Faber perperam reposuit infirma, quod hanc vocis significationem in animum non revocaret. Davis.

11 Ne qua oriatur pecuniæ cupiditas] Vere dictum. Ex pecunia potentiæ cupido, hinc dissidia et factiones. Hotomanni acumen et ingenium laudo, qui ex pecunia non oriri factiones et dissidia putat, ac ideirco reponit potentiæ: quasi non habendi studium in scelera et nefaria quæque homines agat. Egregie Tacitus Historiar. II. Ubi subacto orbe et æmulis urbibus regibusve excisis, securas opes concupiscere vacuum fuit, prima inter patres plebemque certamina exar-

sere.' Lucanus I. 158. 'sed publica belli Semina, quæ populos semper mersere potentes. Namque ut opes nimias mundo fortuna subacto Intulit, et rebus mores cessere secundis, Prædaque, et hostiles luxum suasere rapinæ, Non auro tectisve modus:' et 'Paupertas fugitur, totoque accersitur orbe, Quo gens quæque perit.' Vossius.

XXIII. 1 Latissimas Codd, nonnulli latissime. Quod propugnat Hotomannus, quia Cæsar hac voce alibi utitur: sed alia constructione; quod non videtur Vir doctus satis advertisse. Clark. Scilicet utitur auctor Iv. 1. ' Maximam putant esse laudem, quam latissime a suis finibus vacare agros.' Ex quo loco sine dubio librarii et hic fecerunt latissime: quod in Mss. plerisque et Edd. primis ac Aimoino exstat. Latissimis est in Leid, primo, Oxon, et Edd. multis. Sed latissimas servant Ursini Ms. Petav. et Edd. Vascos, Stradæ, Steph. Gryph. post. Scalig. &c. Dein ejeci τὸ se post prope auctoritate Aimoini et Edd, Vett. ut et Steph. Gryph. &c., ac Mss. omnium præter Leid, pr. et Oxon.

12 Desidiæ minuendæ] Tollendæ prorsus et eradicandæ; hæc enim frequens est hujusce vocis potestas. Horatius Epist, II. 1. 107. 'Crescere res posset, minui damnosa libido.' Sie et noster paullo ante controversias minuere dixit, quod idem valet ac eas dirimere, ac disceptare. Vide etiam not. (Hotomanni) ad B. G. v. 26. Observandum porro est, Lacedæmonios ob eandem causam suis latrocinia permisisse, ut docet Nic. Cragius de Rep. Laced. l. III. p. 181. Davis.

14 Qui sequi velint, profiteantur] Sic Mss. Scaliger et Recentiores ediderunt, ut, qui sequi velint, &c. Longe minus eleganter. Clark. Ita Scaliger edidit e solo Carrar. Omnino male, quare etiam delevi $\tau \delta$ ut: quod sæpissime intrusum contra Mstos in Frontino et Casare moneudum fuit. Adi ad Frontin. II. 4. 1. et supra IV. 16.

15 Caussam] In Oxon, scribitur luti caussam: et adscripsit excerptis Cl. Wasse; an pro lucri? πολέμου addit Græcus.

19 Abrogatur] Codd. plerique derogatur. Clark. In nullo meorum est abrogatur; uti nec in Editis, nisi Aldin, et Plantin. aut Scalig. quare restitui τὸ derogatur. Quinctil. Inst. Orat. 1x. 3. in f. 'cura verborum deroget adfectibus fidem.' Lucan. 1x. 3.59. 'Invidus, annoso famam qui derogat ævo.'

Hospites violare fas non p.] Hinc eos hospitibus tantum bonos nuncupavit Pomp. Mela 111. 3. Hujusce φιλοξενίαs insigne testimonium profert Nicolaus Damascenus, qui lib. de Mor. Gent. p. 8. notat, quod apud Celtas, quo nomine Germani continentur, μείζω ἐστὶν ἐπιτίμια κατὰ τοῦ ξένον ἀνελόντος, ἡ πολίτην. ὑπὲρ τοῦ μὲν γὰρ θάνατος ἡ ζημία, ὑπὲρ τοῦ δὲ πολίτου φυγή. Davis.

20 Ab injuria] Mss. Ursini, Carr. Leid. prim. Scal. et Edd. Vasc. Str. Steph. ac posterior Gryphii non agnoscunt ab. Cave, sequaris. Aliud est prohibere injuria: aliud ab injuria. Prohibemus injuria, quem continemus, ne eam facere possit, prohibemus ab injuria, quem ne accipiat defendimus. v. 21. 'populum ab injuria militum prohibere:' supra c. 10. 'Suevosque a Cheruscis injuriis prohibere.' B. Civ. 1. 23. ' Hos omnes a contumeliis militum conviciisque prohibet.' Quamquam non perpetuo ab omittitur, si priore sumatur significatione. Vide ad I. 10. Cicer. pro L. Man. c. 7. 'a quo periculo prohibete Remp.'

21 Victusque communicatur] In Ciaccon. Msto victumque communicant. In Gottorp. vero et Voss. tert. atque Ed. Inc. victusque communicantur. Forsan non male pro Cæsaris genio;

qui passim adhibet pluralem numerum; ut commeatus, frumenta, quæstus et mercaturas c. 17. venationes et imumera similia: pars victus tamen c. præc. et cap. seq. eodem victu et cultu.

XXIV. 1 Et—ac, &c.] Desunt in Mss. hae conjunctiones. Quali ratione ἀσυνδέτφ sæpissime utitur Cæsar. Edit. Rom. pro et ultro habet ut ultro. Clark. Copulas et et ac ejeci auctoritate Bong. pr. Vossianorum, Leidensium, Petav. Lovan. Egmund. aliorumque et Ed. Inc. ut ultro etiam est in Carrar. et Edd. Mediol. ac Ven. non adeo male per ellipsin τοῦ adeo, ita: de qua supra habuimus: atque ita ut in et abiit in Mss. quibusdam vii. 28. sed et copulæ omissione nihil est frequentius apud nostrum.

5 Eratostheni] Cyrenzo, qui geographiæ scriptor ultimus a Strabone nominatur: vide opus patris mei de Historicis Græcis 1, 17, Vossius, Reponit Ph. Cluverius Germ. III. 47. ' Eratostheni et aliis quibusdam Græcis,' quoniam, ut censet, et ipse Eratosthenes fuerit Græcus. Sed memoria lapsus est vir eruditus; erat enim Cyrenæus, ut summo veterum consensu traditur. Vide G. J. Vossium de Hist. Græcis 1. 17. Davis. Secutus Cluverium est Cellarius. Metaphrastes etiam ἄλλοι τινès Ελληνες. Sed non opus est. Sic 'Jupiter et Dii,' 'Pindarus et Lyrici,' innumeraque similia. Adi omnino Gronov, et Drakenb. ad Liv. III. 25. 'Virginius, et Tribuni;' et quos laudant, nec non Sall. B. Jug. c. 4.

6 Orciniam] Sic vulgo nunc edunt: cum Mss. Bong. pr. Voss. pr. Leid. pr. aliique multi et Edd. primæ habeant Orcyniam. Recte. Græcus Metaphrastes et Ptolemæus vocant Ορκύνιον.

7 Vulgo Tectosages occuparunt] In nonnullis codicibus legi Volcæ Tectosages, etiam Ciacconius observavit. Sed, inquit, nemo veterum populos

illos in Germania posuit, verum in Narbonensi. Non magna difficultas est. Nam cum disertim Strabo l. IV. memoret Volcas in ipsam Asiam co-Ionias misisse, atque ab iis nuncupatos, qui in Phrygia Tectosages vocabantur: quanto credibilius in propinquiora loca facile eos potuisse pervenire. Verum quo proprie loco consederint, non facile dixeris. Rhenanus in commentario rerum Germanicarum eos ad Nicri ripam locat, in Wirtenbergensi ditione, ubi hodieque arx Teck antiquissima visitur, quod vocabulum putat factum ex principe syllaba nominis Tectosages. In Cæsare nostro Ms. margini adscriptum crat Tectosagum terram Franconiam postea dictam: quod si verum, an ab iis Volkach, quod nomen loco, in ea terra, ex Volcarum nomine permansit? Sane temere non adfirmaverim. Id modo dico, mirari me, quid causæ Scaligero fuerit, quod in sua etiam editione depravatam illam vocem rulgo reliquerit, cum reperiantur Mss. qui disertim habent Volca. Quin et Græcus vertit Βόλκαι και οί Τεκτόσαγες άποικοι της Γαλατίας ύντες, sed corruptus locus, et perperam illud καl repetitur. Scribe Βόλκαι οί Τεκτόσαγες. Nisi forte in depravatum codicem inciderat ille, in quo legebatur Volcæ et Tectosages: quod fieri potuit, ut ex postrema litera vocis Volcæ, et prima nominis Tectosages conflaretur particula et, quæ perperam deinde inserta. At illud vulgo originem traxit ex Volgæ, ita enim plerique Msti habent, pro Volcæ; sic plerumque in iisdem codd, reperias Bellovagi, pro Bellovaci: ut sæpe g litera pro c ponatur : quod quamvis leve, notandum tamen; ut videamus, quam sæpe minutæ caussæ originem erroribus præbeant. Vossius, Volcæ recte e Mss. rescribi jussit Ursinus: quod jam exhibuerat Florent, et Vascosanus, at Beroaldus Volga, ut est in Voss. pr. Egm. et aliis. Pervolga-

Aimoin. In plerisque vulgo. In Petav. Vulge. Belgæ Voss, sec, sed Volcæ servavit Leid. sec. ut debet. Tectusages, Toctisages, Toctusages plerique Codices, o et u, c et g pro more confusis. In suo autem codice Metaphrasten legisse et Tectosages, indicio adhuc esse potest Dukerianus, in quo plane et interponitur: quare in eo nil mutem; licet male ex uno populo faciat duos: quod sæpius in priscis factum auctoribus librariorum culpa, sciunt docti. At vero negat Cl. Cluverius in Germ. Ant. 111, 30. fuisse Volcas Tectosagas, id est, Gallos Braccatos; sed Bojos; quare emendat, Boii, Celtica gens occup, e Tacito Germ, c. 28, aliisque. Non mihi li-

10 Nuncque in eadem-patientia, qua Germani, permanent. - Gallis autem. &c.] Codices nonnulli; Nunc, quod in eadem-patientiaque Germani permanent; -- Gallis autem, &c. Atque ita omnino legendum existimat J. M. Brutus. Verum totam periodum attentius perpendenti, apparebit, isto modo, neque illud Nunc apto esse loco positum (dicendum enim potius fuisset, Et, quod nunc in, &c.) neque id quod sequitur, Paullatim, &c. recte cohærere: dicendum enim fuisset. Hi paullatim, &c. Clark. Longe plurimi Mss, habent quod cum Edd, multis, quoniam Leid. pr. et Scal. Natum hoc inde, quod in nonnullis esset scriptum patientiaque (quod vitiosum esse recte monuit jam Ursinus): et intelligerent de Germanis; cum auctor loquatur adhuc de Volcis: ut bene Græcus Metaphrastes cepit, Optime ergo Petav. nunc quoque: quod auctori restitui pro rancido isto nuncque, licet Hotomanno placuerit. Non male etiam Oxon, simpliciter habet nunc. Dukerianus nunc quidem: quod etiam admitti posset: qua autem præbent Mss. mei omnes: et Edd. primæ: perperam deinceps patientiaque ediderunt. Vide ad c. 22.

quam est in Gott. Voss. tert. et Ed. Incerta.

12 Gallis autem propinquitas Nullus sensus est: insere vocem provincia. In Ms. nostro (reperit idem in suo Ciacconius) est provinciarum, corrupte: et rectissime in Graco hac verba leguntur ή μέν της των 'Ρωμαίων επαρχίας πλησιότης: itaque scribe Gallis autem provinciæ propinguitas. Nam duo Cæsar dicit, Gallos effeminatiores fuisse, partim quia propiores provinciæ, cujus cultum et humanitatem paulatim hauserant: partim ob transmarinarum rerum notitiam, id est. quia mercatoribus ad eos aditus erat, et tales plerumque important, quæ ad effeminandos animos pertinent. Vossius. Provinciæ. Scaliger et recentiores hanc vocem omiserunt: sed omnino ad sententiam opus est. Mss. habent Provinciarum. Græcus recte, της των 'Ρωμαίων έπαρχίας. Clark. Non tantum Scaliger, sed Ven. 1517. Basil. Ald. Plantin, alique non agnoscunt vocem provinciæ: quam cum Ciacconio et Hotomanno exhibent Vascos. Strada et R. Stephanus. Vide ad I. 1. 'A cultu atque humanitate provinciæ longissime absunt:' et ad VII. 55. 65. Atque ita clare remanet a prima manu in Dukeriano Codice. Verum cum in Mss. aliorum, meisque reliquis omnibus et Edd. primis sit provinciarum, vix dubito, quin ortum id sit ex compendio scripturæ, et retinendum provinciæ nostræ. Sic enim 1. 2. et 6, atque alibi loquitur, et ideo τῶν Ῥωμαίων addidit Metaphrastes: nisi per provincias intelligere malis et alias regiones a Romanis subactas. Vel denique ex provinciarum refinge provinciæ dum, et post largitur, pone minorem distinctionem: quo simul medebimur orationis hiatui. Et sane in Oxoniensi exaratur sic: G. autem gr provinciarum prop. Aimoinus habet qui ante paullatim.

13 Paullatim] Quoniam hæc nonnihil hiulca videtur oratio; conjicerem legendum, Paullatimque. Clark.

XXV. 2 Latitudo 1x dierum] Dubitat Ciacconius, an reponi debeat latitudo Lx. dierum, quia Cæsar infra ait, 'Neque quisquam est hujus Germaniæ, qui se adisse ad initium ejus silvæ dicat, quum dierum iter Lx processerit, aut, quo ex loco oriatur, acceperit.' Sed illic intelligitur silvæ longitudo, ut cuivis obvium. Daris.

Non enim aliter finiri potest] Finire liic insolentiore significatu est dimetiri seu spatium a finibus ad fines cognoscere. Vossius. Supra c. 18. 'spatia temporis numero noctium finiunt.' Adde quos laudat Celeb. Burm. ad Vell. 1. 10. 'finito arenæ circulo.' Liv. xxxv. 7. 'Diem finiri placuit:' ubi vide Gronov.

4 Nemetum] Hos nominat auctor quoque i. 51. Sed quia illi hinc longius disjuncti sunt, Rhenanus hoc loco malebat Venetum, ut intelligantur Rhetiæ populi: at quia Cæsar nusquam Veneti lacus ejusque accolarum meminit, alii Rhetorum malunt; Glareanus vero Ætuatium, ut iv. 10. pro Nantuatium. Si quid mutandum, mihi cum Rhellicano Venetum maxime placeret: quo ducunt etiam quidam Codices: nam in Gottorp. et Ed. Incerta est Venietum. Immo in Voss. tert. Uenetum. Nemenum Voss. sec. Nemetum Duker.

Rauracorum] Rhenanus, Beroaldus, et Rhellic. cum longe plurimis Mss. et Edd. primis scribunt Tauriacorum, ficta voce, quæ nusquam alibi legitur. Vulgatum fere servavit Voss. primus, in quo Rauriacorum, et Leid. prim. Rauacorum. Taurinorum Leid. sec. Non mutandum est Rauracorum. Sic 1. 5. 'Helvetii persuadent Rauracis, et Tulingis et Latobrigis finitimis:' et alibi.

8 Neque quisquam est hujus Germaniæ] Nescio quid absonum sonare mihi videntur verba illa hujus Germaniæ. Aliter scripta mallem. Et tamen sic omnes codices habent. Græcus habet οὐδεὶς δ' ἐν τῆ Γερμανία ἐστίν. Omittit vocem hujus. Dispiciendum, an tempore Cæsaris divisa Germania fuerit. Vossius. Ulterioris illius partis, de qua proxime locutus est Cæsar. Dionys. tamen Vossio hæc verba nescio quid absonum sonare videntur, quopropter voculam priorem delendam censet. Absurde: quis enim credat Germanos, qui prope Rhenum habitant, quum dierum iter lx processerint, ad initium ejus silvæ non adiise. Davis.

9 Aut adisse] Sic Mss. et Editt. Vett. Scaliger et Recentiores vocem aut sine causa omittunt. Clark. Non tantum Scaliger omisit aut: sed etiam alia duo verba aut audisse: quæ remanent in Mss. et Edd. cunctis: quod miror fugisse Clarkium. Vertit etiam Metaphrastes δστις ή ἀκοῦσαι, ή τ' οὖν εύρειν έαυτον το του δρυμού τούτου πέρας λέγη. Verum ille tum non habet, aut quo ex loco oriatur, acceperit. Unde satis patet ista aut audisse, e Glossa esse nata: quare recte Faërnus ea delenda judicavit, ac bene delevit Scaliger, nisi quod male secundum aut simul ejecerit. Atque ita egregie Andinus et Oxoniensis omittunt aut audisse. Temere vero Hotomannus vult ridisse initium. Ad abest a Voss. sec. Aimoino, Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. male, 'Adire ad aliquem' vel aliquem locum' sæpe cum aliis noster, qui præpositiones geminare amat.

13 Memoriæ prodenda] Leidens. prim. Scaliger. et Carrariensis dant iterum memoria, uti omnes exhibent v. 12. 'Memoria proditum:' ubi vide. Inepte vero Hotomannus supra ex Aimoino præfert ab aliis contra cunctos Codices.

XXVI. 1 Est bos cervi figura] Nolim cum Hotomanno pro bos scribas bisons. Nam quamvis illi absurda locutio videtur 'bos cervi figura,' nihil tamen hic novi. Receptum Romanis ignota animalia, si majora essent, boves appellare, ut satis boves Lucæ innuant: quibus quid cum bove simile sit, nullus ignorat. Sic sane et Plin. viii. 15. 'Paucissima animalia Scythia gignit, inopia fruticum: pauca contermina illa Germania; insignia tamen boum ferorum genera, jubatos bisontes, excellentique vi et velocitate uros,' &c. Sed Gesnerus on bisontem hic a Cæsare descriptum putat, verum rangiferum. Sane cætera facile huc aptaveris verba; de cornibus nullo modo. Rangifero est triplex cornu prope ad hanc for-

mam. Cæsar ait hinc bovi esse cornu unum excelsius, et magis directum illis, quæ Romani noverant, cornibus; dein addit, ab ejus summo sicut palmæ rami quam late diffunduntur. Igitur necessario unum primo cornu directum, postea in ramos diffunditur hoc modo; quod quomodo de rangifero dici

possit, nulla ratione video.
Si bisontem, ut alii voluere,
hic a Cæsare designari putes, obstat quod nihil hic

de jubis Cæsar addit, quas omnes veteres memorant. Et Oppianus de Venat. l. 11. ait: Φρικαλέην χαίτην μέν ἐπωμαδὸν αἰθύσσουσιν: Terribilem comam super armos quatiunt. At rursum quæ de cornibus bisontis tradit Oppianus, vix dixeris, quam congruant cum Cæsaris verbis, quæ hic leguntur, nam ait, 'Οξείαι κεράων δὲ πυριγλωχίνες ακωκαί Χαλκείοις γναμπτοίσιν έπείκελοι άγκίστροισιν: Acutæ sunt cornuum et flammæ specie acuminatæ cuspides Encis et reflexis similes hamis. fecto non poterat commodius exprimere mentem Cæsaris, quando inquit, 'cornua ab ejus summo sicut palmæ rami quam late diffunduntur.' Nam palmæ folia sunt ἐπείκελα γναμπτοίς άγκίστροις. Ob have ego statno vel diversa bisontium genera veteribus fnisse, et aliam speciem a Cæsare, aliam a Plinio describi atque Oppiano; vel animal hoc, de quo Cæsar hic

loquitur, incognitum nobis esse: aut non visum Cæsari bisontem, eoque minus accurate descriptum. Vossius. Adde Cellar.

4 Rami late | Codices nonnulli rami quam late, Plurimi corrupte ramique late. Græcus πολλούς κλάδους. Clark. Quam etiam non agnoscit Aimoinus aut R. Stephanus. Verum optime Cujac, Ursin, Scal. et Leid, prim. cum Andino et Petaviano a m. sec. quam exhibent. Reliqui cum Edd. priscis que. Quam Positivis jungi, ubique in Lexicis occurrit. Apul. Metam. 1. ' satis quam liumane:' si idoneum magis desideras auctorem, adi Cel. Græv. ad Cicer. Att. vii. 15. et Burm, ad Gratii Cyneg: 47. 'Quam commoda nostro Armamenta operi.' VIII. 11. in Ms. 'quam magnis itineribus:' ubi plura. Ceterum elegantissime edidit R. Stephanus 'se, ut palmæ, rami diffundunt.' Vere, si ex Mss. Certe juvant admodum Leidens. pr. et Scalig, in quibus diffundunt.

Eadem est feminæ marisque natura]
Pet. Ciaeconio figura intelligi videtur; ac sane eodem sensu dixit Cæsar B. G. v. 13. 'Insula natura triquetra.' Quia tamen sequentibus verbis formam memorat noster, naturam hic poni pro statura lubens crediderim. Sic Macrobius Saturn. 11. 3. de jocis Ciceronis: 'Idem cum Lentulum generum suum exiguæ naturæ honinem longo gladio accinctum vidisset, Quis, inquit, generum meum ad gladium alligavit?' Davis. Φύσις, Græcus.

XXVII. 1 Sunt item quæ appellantur Alces] Græcus interpres ἄλκες vertit, non ex more Græco; nam Pausanias ἀλκή et ἀλκαl dicit. Latinis forsan in recto olim alx erat, nam Germanis elch erat, quæ terminatio insolens Romanis. Sed pleraque, quæ de alce hic prodidit Cæsar, Plinius de machli memorat, quam bestiam alci non absimilem esse dicit.

Locus est viii. 15. 'Item natam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam machlin, haud dissimilem alci.' Magnus Salmasius legebat 'in urbe,' pro 'hoc orbe:' sed puto defendi priorem lectionem posse, et Plinium orbem Romanum intellexisse, extra quem Scandinavia sita est. Sane sic orbem sæpissime sumserunt vett. ut, 'Orbem jam totum victor Romanus habebat.' Ubi orbis ille intelligitur, qui Romanis suberat. Neque ullus adeo deliret, ut Petronium putavisse existimet. Romanum imperium ad fines mundí pertinuisse. In libris nonnullis achlin legitur, unde subit suspicari ita ipsum Plinium scripsisse: errorem vero ortum ex m vocis narratam, quæ proxime præcessit; nam ex talibus sæpissime oriri errores certum, et sapius supra nobis probatum est. Illud autem achlin factum ex elch: ut sub diverso nomine eandem bestiam Plinius descripserit: sane sic apud Albertum Magnum quoque pro Alce scribitur alches. Potuit autem facile tautillum una gens ab altera variare, ut quod una elch efferebat, altera echl, vel achel pronuntiaret. Nam illud m prorsus ejiciendum puto ut adulterinum. Vossius. Vossii emendationem in Plinio confirmant Mss. optimi, eamque, quasi suam, subpresso Vossii nomine, ibi probat Alberti Magni loco Harduinus. Ceterum Mss. longe plurimi habent hic Altes.

2 Consimilis capris figura et varietas pellium] Optime magnus Salmasius emendabat capreis: quod mirum, neminem doctorum hactenus observasse, cum ratio ipsa reclamet; nec capris, sed capreis sint variæ pelles. In v. c. erat 'consimilis capræ figura:' unde forsan capreæ rescribendum. Plinius viii. 15. facit 'alcem, ni proceritas aurium et cervicis distinguat, jumento similem:' quod pro asino accepit Solinus. Pausanias in Bœo-

ticis inquit esse eam eldos ελάφου και καμήλου μεταξή. Quod de camelo ait ad collum referendum; nam et alii scriptores faciunt alcem mediam inter cervum et equum. Proprie tamen Casar et Plinius mihi descripsisse videntur, Vossius. Recte notavit vir summus Cl. Salmasius legendum capreis: non enim capra, sed caprea variegatis pellibus sunt insignes. Vide Exercit. Plin. p. 232. B. Davis. Vetus Cod. quem innuit Vossius, videtur esse Carrariensis, cui consentit Dukerianus. Salmasianam autem emendationem, quam Clarkius jam in textum recepit, unice corroborat egregius Oxon, Codex, qui diserte refert capreis. Illustr. tamen Snanhemius adsensum non præfert Salmasio; cum figura Alcis, in nummis expressa, magis capræ quam capreæ conveniat, putatque pellium varietatem additam a Cæsare, quasi voluisset innuere, figura Alcem consimilem esse capræ, sed insuper variegata pelle: eigne accedo: guamvis fatear, Cæsarem tum clarius dicere potuisse sed vel sed et varietas pellium. Magnit. Cui quodammodo favet ipse Codex Oxoniensis, in quo deest 70 sed. Jungit cap. seq. 'colore et figura tauri.' Græcus tamen cum præcedentibus connectit, et perperam varietatem pellium alglu tribuit. Præterea docet Spanhemius, Cæsarem confudisse alchin cum alce, eamque observationem sibi ab Harduino ad Plinium sublectam esse ex priore præst. Num. Editione queritur. Vide Edit. sec. Tom. 1. p. 198. Capra et caprea confunditur quoque in Mss. Livii r. 16.

, 3 Mutilæ cornibus] Ne Plin. quidem cornuum facit mentionem, unde suspicor ratum, non esse ea alci. Contra Pausanias ἄλκαι μὲν γὰρ καὶ κέρατα ἐπὶ ταῖε ὀφρύσιν ἔχουσιν οἱ ἄρρενες, τὸ δὲ θῆλυ οὺ φύει τὸ παράπαν, ait maribus cornua in superciliis esse, teminas carere: unde suspicabatur

Gesnerus rangiferos, non alcem, ab eo describi. Ut ut est, sunt alci cornua; unde quis mirari possit, quid Cæsari in mentem venerit, cum mutilas alces cornibus scriberet. Defendi potest; nam sunt quidem alci cornua, sed non omni tempore, quotannis ea amittit. Testatur id quoque Erasmus Stella libro de origine Brussorum: 'Alce autem,' inquit, 'quasi medium genus inter equos et cervos cornua quotannis amittit.' Et forsan hoc Cæsari et Plinio imposuit: nisi aliud genus alces ii descripsere. Vossius.

7 Reclinatæ] Ms. Reg. aliique nonnulli acclinatæ. Clark. Urs. Vascos. Strada et Stephanus cum Gryphii posteriore exhibent, etiam acclinatæ et acclinaverunt: verum Mss. mei constanter vulgatum servant rectius; nisi quod mox Leid, sec. adclinarent et tertius declinaverint, Reclinis, et reclinare dicitur is, qui tergo in aliquid inclinat. Consule Zinzerling. et Barthium; quos laudat Drakenb. ad Silium IX. 470, 'Priscæ reclinis ab ictibus ulmi Terga tuebatur trunco.' Apuleii Metam. l. IV. in f. 'cespitis gremio delapsam leniter reclinat.' Adpositus est Senecæ locus jam in Lexicis notatus Ep. 36. 'Solet obrepere somnus in aliquod adminiculum reclinatis.' Male itaque Turnebus Adv. III. 19. et Brantius accl. præferebant.

10 Accidunt] Andin. Cujac. Oxon. Leidenses, cum Edd. Aldi, Gryphii aliisque abscidunt. Sed abscindere vel abscidere est penitus recidere, ita ut a radice abcedat: quomodo Lucan. VIII. 674. 'trunco cervix abscisa recessit:' et alii. Rectius Ursinus, Stephanus ceterique accidunt prætulerunt. Hoc est non plane abscidunt, sed ita cædunt, ut levi motu procumbant; sive incidunt, quod dat Petavianus, item Carrar. et Duker. cum Dorvill. et Edd. Rom. Mediol. Ven. aliisque et Beroaldi, probante

Turnebo ibidem, ut jam monuit Brantius. Virgil. Ecl. vIII. 29. 'Mopse, novas incide faces.' Seneca Agam. vs. 777. 'Cervice taurus vulnus incisa gerens.' Et ita incidere nervos, venas, spem alibi. Hoc tamen loco mihi videtur esse Glossa verbi accidunt i. e. fere abscidunt. Ut accidere copias, &c. de quo ad vIII. 31. Passim accidere abiit in abscidere. Adi modo Cel. Drakenb. et alios ad Livium III. 10. 'accisæ res.'

12 Se ex consuctudine reclinaverint] Voculam ex in v. c. non reperio. Et similiter Tacitus Annal, v. 'ex quis ob metum paucæ, plures adsuetudine.' Vossius. In Mss. Reg. Eliens. et Vossii deest ex. Utroque modo alibi locutus est Cæsar. Clark. Cur Scaliger hic præpositionem addiderit, nescio. Mss. et Editi omnes ea carent. Quare rursus ejeci; licet sciam, alibi addi. Variant quoque Mss. v. 57.

XXVIII. 2 Magnitudine paullo infra elephantos] Idem tradit Servius; sed miror, quod ait uros in Pyrenæis montibus nasci, quod non memini uspiam proditum, ad II. Georg. Maronis versum 374. 'Sylvestres uri assidue, capreæque sequaces.' 'Sylvestres uri,' inquit, 'id est, boves agrestes, qui in Pyrenæo monte nascuntur inter Gallias et Hispanias posito. Sunt autem, exceptis elephantis, majores animalibus cæteris: dicti uri ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id est, a montibus.' Hic nihil prope veri; confundit Servius saltum Hereynium et Pyrenæum. Quod de montibus ait meræ nugæ sunt. Uri vox mere Germanica; nam et hodieque urochsz dicitur. Vossius.

Infra elephantos] Id est, minor elephantis, 'Infra infimos homines' Ter, Eun. III. 2, 36. ubi vide Rivium. Propert. I. 20, 5. 'Est tibi non infra speciem, non nomine dispar.' Hirt, B. Alex, c. 13. 'Infra hane magnitudinem.' Et sæpissime alii, Ms. Dorvilli

hic habet intra clephantos: ut multa dicuntur esse intra aliquid, cujus terminos non excedunt, sed iis se includunt, et minores sunt. Vide quos laudat Cel. Burm. ad Quinctil. Inst. Orat. IX. 3. 'Ejus scripta intra famam sunt;' et Clar. Duker. ad Flor. I. 3. 'facinus intra gloriam fuit.' In Velleio I. 27. 'intra' placet quoque magno Viro, 'semper infra aliorum astimationes se metientem.' 'Infra' tamen hic servo; nam intra magnitudinem bene dici posse videtur, non intra elephantos.

3 Vis est eorum] Plerique v. corum est. Alii est vis corum. Inter lineas τδ est in Leid, pr. certo indicio, delendam esse voculam, uti et abest a Lovan. Carr. Duker. Dorvill. et Edd. Rom. Mediol. ac Ven.

6 Adolescentes] Optime Leidens, prim. et Scaligeranus homines adolescentes; quam lectionem confirmat perpetuus Cæsaris plenior stylus: ut homines Galli, Harudes, Germani, &c. Terent. Phorm. v. 9. 53. 'homo adolescens si habet unam amicam,' Cicero Ep. ad Fam. 11. 15. 'hominem adolescentem non tam allicere volui.' Sallust, Catil. c. 38. 'Homines adolescentes summam potestatem nacti:' quibus locis vide notas et Grammaticos. Adde Liv. 11. 18. Sall. Jug. c. 6. Plaut, Trinum. 1v. 2. 94. 'amanti homini adolescenti.'

7 Relatis in publicum cornibus] Confirmat ἔδηλος auctor, qui ait: 'Ego Moguntiæ et Wormaciæ, Germaniæ ad Rhenum civitatibus, ingentia boum sylvestrium capita, duplo (ut mihi videbantur) domesticis majora, cum reliquiis quibusdam cornuum, ædificiis publicis affixa' (ante sæcula aliquot, ut fertur) 'olim cum admiratione inspexi.' Citat hunc auctorem Gesnerus. Voss.

11 An. b. cornibus differt] Deest a in Mss. Reg. et Vossii, et Edit. Rom. Clark. A non comparet quoque in Bong. pr. Petav. Lovan. Voss. pr.

Egm. et 6. aliis, uti nec in Edd. primis. Bene si capias in dativo casu, quamquam caussa non est, cur non sequamur aliorum scripturam, quae confirmatur ab Andin. Leid. pr. sec. Scalig. Oxon. aliisque. Vide ad v. 14.

13 In amplissimis epulis pro poeulis utuntur] Isidorus Orig. XII. 1. 'Uri agrestes boves sunt in Germania, habentes cornua in tantum protensa, ut regiis mensis insigni capacitate ex cis gerulæ fiant.' Legerat Isidorus verba Solini dicentis, 'cornua in tantum protenduntur, ut demta ob insignem capacitatem inter regias mensas potuum gerula fiant.' Unde ille pro cornua potuum gerula novam et barbaram vocem gerulæ effinxit, et pro vase aut poeulo utitur. Vossius. Vide Cl. Salmasium Exercit. Plin. p. 230. B. Davis.

Aliam reditus causam affert Dionl. xi. p. 135. Ἐπὶ δὲ δὴ, inquit, τοὺς Κελτοὺς, ὡς καὶ τοῖς Τριονήροις βοηθῆσαι ἐθελήσαντας, ἐστράτενε, καὶ ἔπρεξε μὲν οὐδὲ τότε οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ διὰ ταχέων φόβφ τῶν Σονήβων ἐπανεχώρησε. Cæsaris tamen narrationi potius crediderim; is cnim, siquis alius, intrepidi et audacis erat animi. Davis.

3 Minime omnes Germani agricultura student] Lipsius reponendum putat minime omnium. Mihi scribendum videtur, minime homines Germani, &c. Vide supra c. 22. Idem, cur. sec. Merito suspecta est vox omnes viris doctis, quam nec agnoscit Metaphrastes, nec ipse Cæsar c.22. 'Agriculturæ non student,' quem loncum innuit auctor. Quare si vel unicus addiceret Codex, reciperem homines. Vide ad c. 18. 'Natio est omnium Gallorum.'

6 Partem ultimum pontis rescindit] Notandum, quod Cæsar non dicat recidit, sed rescindit: licet rescindere pontem notet penitus destruere, et tollere: recidere pontem partem ei anferre. Hinc apud Flor. 1. 10. recte Viri docti docuerunt legendum esse ponte reciso: ubi etiam duo Voss. Mss. male, rescisso. Contra in Nep. Milt. c. 3. Ponte rescisso, alii Codd, et in iis Leid, habent reciso non bene. Noster B. G. 1. 7. ' Pontem jubet rescindi.' IV. 37. ' pontemque rescidit,' vii. 35. ' pontium, quos rescindendos curaverat.' c, 58, ' pontesque ejus oppidi rescindi ju-Verum recte animadvertendum, Cæsarem hic non dicere pontem rescindit, sed partem pontis rescindit; quod idem ac si dixisset pontem recidit, Ovid. Metam. 1, 190, 'Sed inmedicabile vulnus, Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.' Ubi forsan melius, quod Cel. Burmannus protulit, vel corpus vel membrum rescribas. Recidere membrum vel corpus est partem ei resecare. Lucan. II. 141. dumque nimis jam putrida membra recidit, Excessit medicina modum,' &c. Plura de hac significatione των recidere et rescindere vide apud Gron, Observ. II. 22. et IV. 16. aliosque.

7 Ripam] Sic Reg. Ms. Al. ripas. Quæ et verior lectio est. Vide ad l. 1. § 28. Clark. Ripam etiam, Duker. et Edd. Vasc. Stradæ, Steph. Gryph. post. aliæque: sed adi ad citatum a Clarkio locum c. 37. 'Ad ripas Rheni consedisse.' Statim 'ab ripis Rheni.'

13 Ad bellum Ambiorigis profectus] Vocem profectus, quæ et in nostro et in aliorum codicibus legebatur, expunxit in sua editione Scaliger, aliorum commentatorum opinionem secutus. Movit eos, quod Cæsar ipse profectus non est, sed Basilum præmisit. Verum quam argumentum hoc ficulnum sit, ostendimus 1. 12. ubi Cæsar concisos a se Tigurinos narrat, quod a Labieno factum: nam recte sibi ipsi adscribit imperator, quod per minores duces facit. Sane et Græcus interpres vocem profectus agnoscit; nam transtulit, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὸν κατὰ τοῦ 'Αμβιόρυγος εξώρμησε πόλεμον. Sed oggerat quispiam, quod Cæsar ait

infra, 'sese confestim subsequi dicit;' respondeo, potuisse Cæsarem partem itineris conficere, et postea subsistere, dein iterum segui. Et infra dicit: 'Cæsar ad vexandos hostes rursus profectus.' Illud tamen negare nolim, si proficiscens pro profectus scriptum esset, magis me probaturum esse hanc lectionem. Et quis scit, an non id reperiatur in quibusdam codicibus. Sane Anonymus Celsi exscriptor ita habet: 'Ipse vero adversus Ambiorigem proficiscens,' &c. Vossius. Sie omnes Codices. Gabr. tamen Faërnus, Pet. Ciacconius, et Fr. Hotomannus, ultimam vocem sustulerunt, quorum judicia secutus Jos. Scaliger in sua editione prorsus expunxit. Ipse retinendam censeo; fieri enim potest, ut Cæsar, confecta itineris parte, substiterit, Minutiumque præmiserit. Hoc Vossium non penitus latuit : quam ob causam legit ad bellum Ambiorigis proficiscens. Sed nulla opus est mutatione. Pomp. Mela I. 13. de specu Corveio. 'Ubi contemplati duravere,' hoc est, contemplantes. Similiter et Minucius Felix Octav. p. 8. dixit 'eandem emensi viam,' pro ea, quam tum temporis emetiebantur. Davis. Male omnino delent 70 profectus, in quo nihil difficultatis video. Cum toto exercitu peditum equitumque 'profectus in via Minucium cum equitatu præmisit.' Ad verba cum equitatu, non satis attendisse videntur interpretes.

Per Arduennam silvam, quæ est totius Gulliæ maxima, atque ab ripis Rheni, finibusque Trevirorum ad Nervios pertinet, millibusque amplius quinigentis in longitudinem patet] Omnia hæe verba in Græco non leguntur, unde suspicari quis possit ab alio inserta ex Orosio: malo tamen credere ipsius Cæsaris esse, certe stylum ejus hic agnosco. Illud miror, fædum adeo errorem in omnibus Cæsaris exemplaribus mansisse, et, pro passuum millibus quinquaginta, scribi 'quin-

gentis: omnino emenda ex Orosio. qui quinquaginta habet, et ipse locorum situs evincit. Vossius. Hoc viderunt jam Ciaccon, ex Orosii l, vi, et Strabonis Liv. ubi σταδίων τετρακοσίων. Item Valesius ac Cluverius: unde Cellarius L in textum admisit. Quod tamen in pullo Mss. restat: 6 passuum' vero perperam addit Petav. Vide ad I. 15. 'Non amplius quinis aut senis millibus passuum interesset.' Dein possit servant Lovan. Oxon. et Dorvill. cum Edd. primis. Reliqui Mss. et Editi posset. notata ad I. S. III. 46. 'scribit, si facere posset:' vide et c. 49. Præterea Mss. plerique ignes in castris f. Alii in castris ignes f. Non agnoscit in castris Metaphrastes, sed Celsus quidem. Omittere solent plerumque alii.

xxx. 5 Omnibus rebus] Ultima vox exsulat a Dorvill. Ms. et Edd. Rom. Mediol. ac Ven. eamque Glossema putavit olim N. Heinsius. Sed vide ad IV. 17. statim potest fortuna reposni e Mss. ubi per ἀποστροφὴν habet Voss. tert. potes, Fortuna. Sed alienæ sunt tales figuræ a Juliani styli simplicitate.

7 Priusque ejus adventus ab hominibus videretur, quam fama ac nunciis afferretur] Ms. noster pro hominibus habet omnibus: ut sunt confundi nata hæc vocabula: ego tamen prius malim. Græcus hæc verba omisit, aut in codice suo non reperit. Vossius. Omnibus est quoque in Bong. pr. And. Leid. pr. Oxon. Cuj. Voss. sec. Duk. et Edd. Vasc. Str. Steph. Gryphii posteriore. V. ad c. 16. Ceterum plus hic turbant Mss. nam Andin. et Oxon. dant: 'Prius videretur ab omnibus, quam fama ac nuncius adventus adferretur.' Leid. vero primus et Cujac. cum Scaligerano: 'Priusque adventus ejus ab o. vid. q. f. ac' vel ' aut nuncius adventus adf.' Nuncius etiam est in Bong. pr. Petav. omnibus Vossianis, Egmund. Gott. Brant. et

aliis, 'Famam ac nuncium adventus adferre' videtur rectius dictum, (sic c. 36, et vii. 59, B. Civ. III. 7, Drak. ad Liv. 1v. 55.) quam 'adferre adventum fama ac nunciis:' de cujus locutionis sinceritate vehementer dubito; licet invenias 'adventus nunciatur,' et similia: aut adferre aliquid nunciis pro annunciare ponatur, ut patet ad VII. 9. ' Hæc fama ac nunciis perferuntur.' Puto adventus ejus non post priusque, sed post nuncius esse ponendum, vel, ibi iis vocibus manentibus, tamen nuncius cum iterata voce adventus legendum esse, ut repetat suo more vocem adventus. Vide cap, præc, et notata ad 1. 44, 'Si iterum experiri velit, iterum paratum sese decertare.' Immo sic forsan hoc loco verior est lectio adificio circ, silva (ut sunt f. adificia:) anod est in And. Leid. pr. Oxon, Scal. et R. Steph. Ed. pro domicilia. Vide IV. 4. VII. 71. 'copias, quas pro oppido conlocaverat, in oppidum recipit.'

11 Effugere mortem | Posterior vox expungenda, quam haud dubie imperitus quispiam librarius adscripsit. Legitur tamen in Græco etiam. Vossius. Pet. Ciacconius, Jos. Scaliger et Vossius posteriorem vocem expungunt. Cum vero eam constanter exhibeant Codices, loco non est movenda, non enim dubito, quin Cæsar in mandatis dederit, ut Ambiorigem seditionis auctorem interficerent, si in potestatem veniret: quemadmodum et erga Indutiomarum se gessit Labienus. Vide B. G. v. 58. Nec vituperari potest loquendi ratio; nam ' effugere invidiam' dixit Corn. Nepos Them, c. 8. et 'effugere casus,' 'livorem,' 'morbum' Seneca de Trang. c. 15. Davis. Delere etiam mallet Cellarius. Sed Mss. Codd. omnes Phædr. Fab. 1. 22. agnoscunt. ' instantem necem Effugere vellet:' θάνατον addit quoque Metaphrastes.

17 Sic et ad] Ita Mss. Editi re-

centiores sic ad. Minus eleganter. Clark. Et addidi e Mss. meis tantum non omnibus et Edd. Vett.

XXXI. 3 Prohibitus fuerit] Ultimam vocem solus ex meis Codd. quod sciam, agnoscit recentissimus Leid. sec. Reliqui omnes cum Carr. et Edd. Flor. ac Incerta carent ea. Recte: pertinent enim hæc ad præcedens verbum 'conduxerit.'

4 Sed certe clam dimissis] Ciacconio sed delendum videtur. Nil muto invitis libris. Auctor vult: Sed hoc non est dubium, quod dimissis, &c. Potius mallem delere clam, quod non comparet in Mss. meis, præter And. et Oxon. uti nec in Edd. priscis; neque Vasc. Str. Steph. Gryph. post. aliisque, neque in Metaphraste, aut Celso. Et profecto ea res clam fieri vix potuit.

6 Continentes paludes] Græcus els τὰ πλησίον ἔλη. Non recte expressit. Continentes, Cæsari est, quod aliis continuæ. Ut alibi Cæsar l. 1. 'quibuscum continenter belium gerunt:' pro assidue: et sub finem l. 111. 'continentesque sylvas ac paludes habebant:'i. continuæs; ac si diceret plena omnia paludum esse. Vossius.

7 Proximi Oceanum] Vulgg. proximi Oceano; sed nos secuti sumus lectionem, quam in optimis membranis invenit J. F. Gronovius, ut testatur ad Livii viii. 32. Davis. Andinis membranis accedunt Oxonienses. Ceteri vulgatis consentiunt. Utrumque casum adhibet auctor. Vide ad I. 54. 'Proximi Rhenum.'

Ii in insulis sese occult.] Carr. et Mss. mei duodecim cum Edd. priscis 'ii in silvis sese occ.' Inepte. Æstus non faciunt silvas. Caussam aberrationis meliores præbent libri, qui omittunt in, uti Bongars. primi, item Cujac. et Leidens. prim. qui exhibent his insulis: his est quoque in Voss. sec. et Oxoniensi. 'In insulas se coll.' Duker. Vera est scriptura his insulis.

Sic occulture se latebris, aliaque non raro occurrunt. Ex insulis fecerunt in sileis: νησιδίαs ait Metaphr. paludes Celsus.

10 Cativulcus] V. c. Catovolcus. Ms. noster Catovicus: quod non displicet. Vossius. Catuvolcus Bong. pr. Leid. pr. Seal. Egm. Voss. pr. aliique meliores. Quidam Catavolcus cum Edd. primis. Cativulcus Mss. 2. et Ed. Inc. Cathovoltus Cels. Sed Cativoltus Petav. unde, ut supra, Cativolcus reposui, cum Metaphr. Κατίβουλκοs: licet non alienus sim a Catuvolcus.

12 Omnibus precibus detestatus Ambiorigem] Familiare Cæsari ita loqui: sic libro vii. 'Omnibus precibus petierunt, ne se et communes liberos hostibus ad supplicium dederet.' Et iterum eodem libro, de Mandubiis: 'flentes omnibus precibus orabant, ut se, in servitutem receptos cibo juvarent.' Hic preces sunt imprecationes, ut et Græcis ἀράομαι, et Hebræis ברך barach (unde Latinorum precari) est diras vel bona alicui precari. Caussa est, quia tam ille, qui bona alicui apprecatur, quam qui eum detestatur, preces Numini suscipit. Vossius. Diris et imprecationibus. Sic Lactantius Div. Inst. 1. 7. ' Cum preces in Apollinem Smyntheum rogatus expromeret.' Hujusmodi exsecrationes, 'preces iratas' vocavit Horatius Satir. 11. 6. 30. Davis. Dele Lactantii exemplum. Et adde: idem Epod. v. S5. 'Sed, dubius unde rumperet silentium, Misit Thyesteas preces.' Sic 'Druidum preces diras,' memorat Tacitus Annal, xiv. 30, Vide J. Fr. Gronovium ad Agelii vi. 16. Idem, cur. sec. Vide Lambinum ad citatum Horatii ex Ep. locum: et hic Brant, Frustra ergo vir doctus libri sui margini adleverat præsentibus.

xxxII. 10 Atuatucam contulit] Hanc lectionem F. Ursini conjecturæ debemus, quam firmat Ptolemæus. Vett. Codd. habent ad Vatucam, unde frustra Lamb. Paschalis legit ad Ratucam. Hubertus autem Thomas Leodius ad Varucam. Multo felicior Hadr. Valesius, qui, nalla munata littera, Aduaticam reposuit. Vide notit. Galliæ p. 565. Davis. Per d scribunt Bong. pr. Voss. pr. Petav. Leid. prim. Egm. Lovan. Scal. et alii; vel ad Vat. Vide ad 11. 4. ad Varutam Ed. R. Steph. Mox delevi vocem Casar auctoritate Mstoram Ursini, meorumque omnium præter Petav. Vide ad 11. 17.

XXXIII. 2 Ad Oceanum versus Hæc plena locutio: alii 70 ad omitterent: similiter antea dixit 'movet in Avernos versus.' Vossius. Alii fere simpliciter dicunt 'Oceanum versus,' sed hæc plena est locutio, cujus exempla non desunt apud optimos Auctores. Sallustius Jugurth. c. 58. 'Animadvertit fugam ad se versum fieri.' Sic et iterum loquitur c. 69. Hirtius Bell. Afr. c. 23. 'Classemque ad insulas Baleares versus convertit.' Vide etiam Velleium Paterculum 1. 15. Davis. Male ergo Petavianus omittit in quasi jungenda essent versus eas p. Hirtius B. Afr. c. 8. 'ad Cercinnam versus: 'c. 62. 'ad Thapsum versus:' et alii sæpissime.

4 Atuaticis Mss. ad Atuaticos. Clark. Aduaticis adiacet, Gifanius Collect, in Lucretium ex vet. codice legit, 'quæ Aduaticos adjacet.' Ita sane dant Petav. Lovan. et Gottorp. ac ita scribendum; vel 'quæ ad Aduaticos adjacet,' ut Carrar. Voss. Egmond. et Norvic exhibent. Davis. cur. sec. Vulgatæ lectioni favent Cujac. And. Oxon. Leid. pr. et Scalig. et confirmatur optimorum scriptorum exemplis. Aduatucos habent etiam Voss. prim. a m. pr. Dorvill, Duker, et Ed. Incerta: eamque lectionem etiam prætuli ad Frontin. III. 9. § 5. ' quæ mari adjacebat.' Verum nunc vidi reliquos Mss. cum meos tum aliorum, exhibere ad Aduatucos adjacet: unde incertus sum, quid præferam. Offendit profecto crebra repetitio præpositionis ad, quam forsan Librarii adjecerunt, ignorantes verbum adjacere posse construi cum Accusativo; qui casus frequens est, in primis Avieno, cum hoc composito. Vide Descr. Orb. Terr. vs. 564, 589, 812, 837. Nec minus verisimile est, primam Syllabam vocis Aduatucos exclusisse præpositionem ad, et præpositionem compositi iterare amat auctor. Vide ad III. 9. Pluribus de hoc loco disquirentes videbis aliquando Viros egregios Duker. et Drakenb. ad Liv. vII. 12. 'Etruriam adjacent.'

5 Ipse cum reliquis tribus | Ursini codex vetustissimus habebat viii: unde ille emendabat IV: nam inquit, 'Cæsar x legionibus in Gallia rem gessit. ut intelligitur ex l. VII. in quo est: Exercitum in duas partes divisit: ry legiones in Senones Parisiosque Labieno ducendas dedit : vi in Arvernos. &c. et l. vi. duas legiones in finibus Trevirorum, duas in Lingonibus, sex reliquas in Senonum finibus.' Magnus Scaliger margini codieis notarum Ursini, quem habemus, hæc verba adscripserat: ' Magnas admovet machinas, ut se deridendum propinet. Nam infra diserte scribitur de Q. Cicerone: nullum ejusmodi casum exspectans, quo 1x oppositis legionibus, maximoque equitatu, &c. IX igitur, non X legiones tum Cæsar habebat.' Hæc Scaliger, qui merito Ursinum reprehendit: verum et ipse lapsus est. Nam perperam quidem Ursinus pro tribus scribebat quatuor. Perperam et Scaliger ix tantum legiones tunc fuisse Cæsari ait. Ipse Cæsar hoc loco dicit Labienum cum tribus legionibus ad Oceanum profectum: parem numerum habuit Trebonius: tres reliquas ipse Cæsar, Ergo novem hic legiones, decimam Cicero habuit, ut diserte hic affirmatur. Itaque vere Ursinus x legiones tunc fuisse Cæsari ait, sed quando pro III emendat quatuor, tum non decem,

sed XI legiones, facit, annumerata illa cui Cicero pra erat. Quod vero Ca sar ait quo novem oppositis legionibus, ita accipiendum. Cicero quum Cæsar cum IX legionibus ad vexandos hostes profectus esset, non putabat objectis IX illis legionibus hostes ad decimam, quam ipse habebat, pervenire posse. Vossius.

Ad flumen Scaldim] In Græco codice Sabin fuit, et in aliis nonnullis, Vide Cluverum, et dispice quod nomen verius. Idem. Hubertus Thomas locum hunc depravatum esse censet, et pro Scalde legendum Sabin, quod hic juxta Namurram, et in finibus Arduennæ sylvæ, in Mosam influat. Huic sententiæ etsi non palam accedit Henricus Glareanus, fatetur tamen, in tabulis Geographicis hodie nequaquam cerni posse, ut Scaldis in Mosam se exoneret. At Gerardus Noviomagus, vir doctissimus, vulgatam lectionem tuetur, recteque Cæsarem scripsisse asserit, Scaldim in Mosam influere, id quod fiat non procul a Brilenio oppido, ubi ante aliquot annos terra pagis et arcibus florens exstiterit; sed hodie vastum ibi mare cerni, coque fieri, ut fluviorum ostia ad veterum præscripta internosci vix queant. Gland. Hoc affirmavit Cæsar, quia flumina hæc inter se æstuariis jungerentur, ut docet Ph. Cluverius Germ, l. II. p. 135. Davis, Iis, qui negant Scaldim in Mosam influxisse, accedit Cellarius, quare etiam Sabin legit, uti fecit quoque Metaphrastes et R. Stephanus: at Mss. omnes uno consensu retinent Scaldem (ut cum aliis edidi) vel Scaldim. Ascaldem, Scaldium Edd. quædam. Vide et P. Pithœum Tom, 11. Thes. Crit. p. 782. et Pet. Divæum Antig, Gall, Belgica p. 57. ubi docet 'extremas Arduendæ partes' non fuisse ad confluentes Sabis et Mosæ, ubi potius Meditullium fuerit, sed longe inferius mare versus, ubi et hodie Scaldis in Mosam infunditur ad Menapios et Zelandos.

8 Post diem septimum sese reversurum confirmat | Id est, post diem septimum inchoatum, ut ante diem septimum est ante diem exactum. Nam disertim ait Cæsar ea die debitum legioni frumentum. Itaque redeundum erat, antequam ille dies septimus expiraret. Et ne dubites, ait infra ipse Cæsar; 'diesque appetebat vII, quem ad diem Cæsar ad impedimenta legionemque reverti constituerat.' nonymus Celsi exscriptor: 'Et digrediens, inquit, se ad diem septimum rediturum spondet.' Porro confirmat Cæsari hoc loco est udfirmat (11. 15.) ut promiscue eæ voces scriptoribus usurpantur: Tacitus etiam firmare dixit: ait cuim; ' neque frustra præstantissimus sapientiæ firmare solitus,' Vossius, Hasce voces in designando tempore idem significare, insigni exemplo monstravit Joan. Clericus Art. Crit. P. II. Sect. 1. c. 10. 5. Davis.

9 In prasidio relinguebatur] Leid. sec. cum Edd. Vascos. Stradæ, R. Stephani et posteriore Gryphii carent τφ in. Non male. Consule dicta ad 1. 51. 'Præsidio reliquit.' Verum cum reliqui Codd, et Edd. retineant in, eam loco movere nolui. Vide notata ad III. 11. 'In auxilio.' Præterquam quod in prasidio hic posset capi simul de loco, castello scilicet Aduatucæ. Unde c. 32, etiam in Membranis Andinis est 'in præsidio inpedimentis legionem reliquit.' Immo infra c. 38. 'In præsidio æger erat relictus.' Gr. στρατοπέδφ. Vide et c. 42. B. C. 1. 15. ' Quas ibi in præsidio habebat:' ubi itidem male a quibusdam abest in. 11. 20. 'Quæ essent ibi in præsidio.' Adde III. 28. B. Alex. c. 23. Liv. 1. 38. 'Collatiæ in præsidio relictus.' Sic B, C. III. 45. præsidium vocat collem. Liv. II. 10. 'Sepiunt urbem præsidiis.' Immo statim non oppidum, non præsidium i. e. φρούριον. Hinc illa locutio 'milites ex præsidiis deducere' et similes: 'in præsidiis disponere' vii. 34.

XXXIV. 2 Non præsidium, non oppidum? Mss. mei tantum non omnes. cum Edd. quibusdam præponunt oppidum: quod ideo secutus sum; licet alio ordine etiam exhibeat Metaphrastes. Dein pro præsidium in Bongars. pr. Voss. pr. Petav. Egmund. et tribus aliis cum Ed. Incerta prædium. Quod satis defendi posse, cuivis liquet. Vulgatum tamen præfero, et de quovis loco munito et firmato operibus militibusque sumo, Vide præcedentem notam, et Davis, ad B. Civ. III. 45. ' præsidium quoddam occupavisset.' Solent autem hæ voces confundi. Sic in Apuleio Met. l. 1x. p. 164. Ed. Colv. ' promittit ei de prædiis suis se daturum ei et frumenti et olivi aliquid.' Mss. quidam et Edd. Vett. pleræque prasidiis. Quæ scilicet sunt vitæ subsidium, de quo hujus vocis sensu adi Cel. Burm. ad Phædr. F. Iv. 21. Verum prædiis ibi scribendum patet e seqq. ad pradictos hortos. Deinomnis in partis reposui e Bong, pr. Oxon, et Leid, primo.

XXXIV. 3 Multitudo. Ubi cuique, &c.] Ita hic locus concipitur quoque in Andin. Scalig. et Oxon. Reliqui Mss. et Edd. ante Beroaldum vel Venetam 1517. item Vascos. Steph. Gryph. posterior. et Strad. distinguunt post defemleret, et pro ubicuique exhibent ubicumque; quod placet Hotomanno. Verum hoc dispersæ multitudini non convenit, quæ una considere nequit. Quare Græcus vertit πανταχόσε τῆς χώρας πλανώμενοι ὅπου, &c. ἐνταθα συνήεσαν. At id non dicit Cæsar.

4 Locus silvestris aut palus inpedita] Ursinus e veteri Cod. legebat locis silvestribus palus inpedita. Quod magno opere adridet Hotomanno; quia sine silvis palus non multum præsidii adtulisset, et passim Cæsar dicat locis silvestribus. Adstipulantur iis Membranæ Andinæ: et vide ad viii. 7. Nihilominus vulgatum, cum quo consentit Græcus, retinere malo. Locum

inpeditum simpliciter sine adjuncta re, qua sit inpeditus, cum reliquis auctoribus dicere amat noster. Adi libri hujus c. 8. Præterea palus inpedita notat locum paludibus inpeditum, palustrem'; quo ob loci inscientiam adire Cæsar non poterat. Hinc sæpe ait in paludes se receperunt et paullo ante in continentes paludes profugit: hoc est, in loca, paludibus inpedita. Alioquin submersi fuissent.

6 Hac loca vicinitatibus erant nota] Græcus τούτων αὐτοὶ τῶν τόπων ἔμπειροι Vicinitates Cæsar appellat eos, qui vicinis locis degebant: ut imperia, pro imperantibus; primores ordines, pro corum centurionibus. Vossius, Arbitratur Vossius cos Cæsari vicinitates hic appellatos, qui vicinis locis degebant. Sed me non habet adsentientem: denotat enim hæe vox propter vicinitates. Sie B. G. v. 34. 'Levitate armorum, et quotidiana exercitatione nihil iis noceri posse.' Et vii. 10. 'Ne ab re frumentaria duris subvectionibus laboraret.' Minucius Felix Octav. p. 5. Relicta domo, conjuge, liberis, et, and est in liberis amabilius, adhuc annis innocentibus.' Vocem penultimam male omnino delevit F. Ursinus, quod hanc sexti casus significationem memoria non teneret. Davis. Errat Cl. Davisius, et cum eo Donat, ad Terent. Heaut. 1. 1. 4. qui vicinitatem putat significare tantum, vicinorum propinquitatem; significat enim ipsos Vicinos, ut passim vox vicinia. Nam male Leid, pr. Cujac, Duker, et quatuor recentiores cum Ed. Incerta habent in civitatibus: cum qua voce sæpe confunditur. Vide notata ad Corn. Nepot. Alcib. c. 3. Wicinitati negotium dant:' ad Sallust, B. Catil. c. 36, 'Vicinitatem antea sollicitatam armis exornat.' Adde Cortium ad c. 24, § 4. Sucton, Aug. c, 6. ' Tenetque vicinitatem opinio.'

8 Poterat universis, ab perterritis ac dispersis] Sic restitui ex Codice F.

Ursini, et ita conjecit Joan, Glandorpius, nec aliter legit Metaphrastes; vertit enim, οὐ μὲν γὰρ ἄν πώποτε ἀθρόοι πορευόμενοι, ύπο των πολεμίων διεσπαρμένων, καλ καταπεπληγμένων δεινίν άν τι έπαθον. Vulgg. poterat, universis perterritis ac dispersis; sed hoc modo aliquid deesse manifestum: unde Fr. Hotomannus reposuit, universis perterritis ac dispersis hostibus. Nos autem vidimus Msti fide et minore mutatione locum sanari posse. Davis. Confirmant hanc emendationem Ursini sive potius Glandorpii Codices, Oxoniensis, et Andin. Reliqui carent præpositione.

11 Et silvæ] Sic Mss. Editi recentiores ac silvæ. Quod hic minus aptum. Clark.

13 Interfici rellet | Vox Casar aut abest, aut subintelligenda est, ut recte notavit Fr. Hotomannus, et res ipsa clamat. In Ms. tamen Norvic. et editt, antiquissimis est interfici vellent, nimirum Romani, Insulse, Græcum tamen in fraudem duxit hæc vitiosa lectio; habet enim ἀνασπᾶσθαι έπίτριπτον γένος οἱ 'Ρωμαῖοι θέλοιεν. Davis. Vide ad II. 17. Hac autem ellipsis sine dubio caussa est depravationis in vellent, tam hic quam seq. versu si continere vellet. Utroque loco habent Mss. mei omnes pluralem præter Andin, et Oxon. Cum antiquis editis ita dedit etiam R. Stephanus aliique.

18 At in] Mss. Eliens. et Vossii, Ut. Al. Codices Et. Clark. Ut exstat quoque in Codd. Urs. aliorumque et meis undecim cum Edd. Ven. Aldi, Gryphii, &c. posita in nonnullis minore distinctione post audacia. Et Carr. Duk. Dorv. Voss. sec. atque Edd. primis Vascos. et aliis. Petav. tamen cum Andino servant At, quod retineo cum R. Steph. Plant. et seqq. Quod si malis, ut, per me licet, h. sensu providebatur, quantum poterat; ut, sive prout, solent constituti in iis angustiis. VIII. 21. 'Magnum ut in

tanta calamitate commodum.' B. Civ. II. 40. 'ut miseris in rebus.' B. Alex. c. 64. 'Secunda, ut hiberna tempestate.' Alibi 'ut est captus Gallorum.' Adde c. 72. B. Alex. et ita alii. V. Drakenb. ad Liv. I. 18. Dein male Vir doctus ad marginem libri sui ejici volebat provideri. Quod elegantissime repetitur: de talibus diximus jam sæpe, et nunc adi modo Cel. Burm. ad Vellei. I. 3. 'Quod quum alii faciant, Tragici frequentissime faciunt.'

20 Omitteretur] Hoc invenitur in solis membranis Andinis et Oxon. forsan et in Cujac. Reliqui cum Edd. Antiquissimis, uti et multis aliis prætermitteretur. Quod cur damnarint Veneti et Aldus, caussam non video. Utrumque quin Latinum sit, nemo sanus dubitabit. Vide ad Hirt. de B. Alex. c. 9. vii. 25, 'Quod prætermittendum non existimavi.' ibi And, et Oxon, Reliqui omnes prætereundum, VII. 54. ' Prætermittendum commodum non existimaverunt.' B. Afric. c. 59. 84. Non arbitror prætermittendum: ubi nonnulli quoque pratereundum: in quibus locis fuit forsan olim prætermittundum.

23 Evocat | Mss. Reg. Eliens, et Vossii, et Editt. Vett. ad se vocat. Forte omiserunt Editores nuperi voces istas, ad se; propter eas, quæ sequentur, ad diripiendos Eburones. Quarum tamen neutræ vacant. Clark. Evocat exhibent Cujac. Andin, Oxon. Leid. pr. et Scalig. Ceteri ad se vocat, Nullum mihi dubium est, quin fuerit ad se evocat : quare id reposui. omnino ad IV. 20. 'Evocatis ad se undique mercatoribus' v. 53. ' Principibus ad se evocatis.' vii. 33. 'ad se Decetiam evocavit.' VII. 24. 'Labienum ad se evocat,' B. Civ. 1. 34. 'Evocat ad se Massiliensium primos.'

25 Quam legionariorum] In aliis quam legionarius miles, quae quidem lectio Fr. Ursino et Fr. Hotomanno videtur in textum recipienda. Davis.

Idem ipse statuo: sic enim dant Cujac. Petav. Gottorp. Voss. Egmond. ac Norvic. Mox non periclitaretur sed periclitetur ex iisdem Codd, reponendum : ac ita dederunt Beroaldus. Gryphius, aliique. Idem, cur. sec. Codd. nonnulli; legionarius miles. Quod idem est. Clark. Legionarius miles etiam Bongars. Leidenses, Vossiani, Scalig, Lovan, ceterique præter Andin, et Oxon, agnoscunt, uti et cum Edd, primis Vascos, Strada, Steph. Gryph. post. eam lectionem admiserunt, quam et ideo in textum recepi: licet verior videatur scriptura legionarii militis. V. Clark. ad B. Civ. 111, 106, Day, ad B. Afric, c. 14, Periclitetur etiam prætuli ob rationem a Clarkio datam, et auctoritatem Bong, pr. Voss, pr. Petav. Lovan. Egm. Scalig. et plurium cum iisdem Editis.

Periclitetur] Sic Mss. Al. periclituretur. Sed melius convenit, periclitetur; propter sequens, tollatur. Clark.

XXXV. 11 Transeunt —: Primos, &c.] Sic Mss. Reg. et Vossii. Al. Transeuntes —, primos, &c. Quod parum interest. Clark. Bene transeunt revocavit Clarkius, quod et Hotomannus vidit; et exaratum est in Bong. pr. Leid. pr. sec. Scalig. Oxon. Petav. Duk. alisque, et Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. Transeunti Voss. pr. Transeunt et Lovan. Transeunt hii Egm. obtoi addit et Græcus.

12 Ubi pons erat imperfectus] In Codice Carrar, scribitur ubi pons erat perfectus; et hanc varietatem animadversione dignam, nec oscitanter prætereundam censet J. M. Brutus. Sed nihil opus est, ut multum temporis in hanc disquisitionem absumamus; prima enim fronte patet, lectionem illam ex sola Librarii ignorantia profluxisse: imperfectum enim Cæsar vocat pontem, quia, 'reducto exercitu, partem ultimam pontis, quæ ripas Ubiorum contingebat, in

longitudinem pedum cc, resciderat,' ut ipse docuit supra c. 29. Davisius. Nonnulli Codices perfectus. male. Clark. Nimis levi pede hoc transilire mihi videntur viri docti. Nam perfectus exaratur etiam in Bong. primo, Leidensibus, Vossianis, Andino, Oxon. Petav. Lovan. Egmund. Gott. et Ed. Incerta. Totam vocem non agnoscit Metaphrastes: præterea dubito, an recisus pons vocari queat inperfectus, qui potius is dicitur, qui numquam fuit effectus, et plane absolutus, ut 'inperfectus commentarius' Hirtio præf. l. viii. 'Inperfecta opera' Sueton, Tiber, c. 40. quamvis ibi malim cum Cel. Burmanno infecta. Vide ergo, num velit innuere auctor simpliciter locum, ' ubi fecerat pontem et præsidium reliquerat Cæsar.' Præsidium certe ab ea parte erat collocatum, ubi pons integer erat. Vide c. 29. Vel si hoc non placet, conjicere possis prafractus i. e. in parte superiore abruptus, sive præsectus aut præscissus. Quod compositum restitui etiam Frontino II. 3. 20. 'præfringerent spicula:' ubi vide plura. Et ita reposui e Mss. in B. Civ. II. 6. 'Præfracto rostro:' 'præcisis pontibus' Celsus p. 101. Ed. Lugd.

21 Fortunatissimis] Ita exhibent And. Cujac. Oxon. Scalig. Voss. pr. a m. pr. et secundus cum Carr. et Duker. aliisque; quo adludit Petav. fortunatissimi. Ut dubitare non debuerit Brantius, quid esset præferendum, licet cum ipsius Codice etiam reliqui mei et Edd. antiquissimæ accusativum ostentent. Vide Clariss. Drakenb. ad Liv. 111. 50. Sed de eo pluribus agemus ad initium B. Civ. 111. 'ei fieri consulem licebat.'

22 Atuatucam venire potestis] Optimae Cl. Menardi membranae habebant Atuaticam veniri potest; quam lectionem probat J. F. Gronovius ad Livii VIII, 34. Davis. Andino Co-

dici adstipulatur Oxoniensis. Recte, quamvis idem fere esse non negem. Vide ad Iv. 29. Vulgatum vertit Metaphrastes.

23 Ne murus quidem cingi] Bene hæc correxerunt et exposuerunt Brutus et Hotomannus, eo militum denotari paucitatem. Atque ita scribitur in Leid, pr. Scal. Cuj. Oxon. Reliqui ut numerus: quod frustra defendit Carrion. ut murus Duker. et Carr. cum Edd. Rom. Ven. et Med. in quibus insuper angi.

25 Oblata spe] Alibi dicit inlata. Sic sæpe occasio oblata, et spes oblata Front. III. 11. § 1. et cap. 17. § 7. Valer. Maxim. III. 8. 2. Verum Mss. Lovan. Gottorp. Leid. tert. Voss. tert. Dorvill. et Edd. Rom. Med. Ven. ac Incerta præbent objecta, Eleganter sane. De re inprovisa passim hoc verbum adhibent; in primis ad aliquem alliciendum. Vide notas ad Phædr. 1. 23. 'Objecto, tentans, an cibo posset capi:' Immo Tacit. Ann. IV. 60. 'Drusum traxit in partes spe objecta principis loci.'

XXXVI. 1 Per omnes superiores dies] Exulat præpositio a Mss. Brant. Norvic. et editt. antiquiss. Rom. Ven. Beroald, nec consuetudo Cæsaris postulat, ut retineatur. Sic B. G. 1. 3. 'Cujus pater regnum in Sequanis multos annos obtinuerat.' Et c. 18. ' Complures annos portoria ---parvo pretio redemta habere.' Eodem modo persæpe loquitur noster. Davis. Deest in Mss. Et deesse potest; ut recte observat Davisius. Clark. Præpositio ad est tamen in Andino, Cujac, Oxon, Leid, pr. et Scaligerano. Ut delere non ausim, licet sæpe alio modo Cæsar loquatur. Vide ad II. 16. Infra c. 38. 'diem jam v. cibo caruerat;' uti legi debet. 'Reliquam partem hiemis' vii. 10. 'Complures dies et annos.' c. 17. et sexcenties, ut ita dicam. Eadem variatio in B. Afric. c. 96. 'ubi classis per id tempus erat,' in aliis ad, in

aliis sine præpositione. Adde Cort. ad Plin. Epist. 11. 11. 'hos dies actum est.' Simili modo peccant librarii apud Livium. Vide Cl. Drakenb. 11. 7. 'Annum luxerunt eum.' Sed forsan etiam 'per superiorem annum' IV. 38. ubi vide.

2 Summa d.] Repone cum summa d. quod imperant Lovan. Norvic. Gottorp. Voss, ac Egm. Davis. cur. sec. Iidem tamen Codices, quos supra nominavi, uti et Petav. non agnoscunt præpositionem: quare et hic inserere non ausus fui; licet id fecerim alibi, et Edd. prim. quoque adsit. Vide ad v. 58.

5 Eum progr.] Deest in Mss. et deesse itidem potest. Clark. Iidem rursus Mss. quos duabus præcedentibus notis laudavi, servant eum. Quidquam igitur innovare nolui: licet rectius absit vocula etiam a primis Edd. ut et Vasc. Steph. &c. Paullo ante ex Mss. omnibus verborum ordinem mutavi. Vulgo erat Cæsaren de n. d. et mox ejus reditu: præterea ejusmodi Mss. uti et Edd. antiquæ, aliæque cum præbeant, id admisi pro hujusnodi.

12 Misit] Mss. mittit. Quod et melius convenit propter sequentia mittuntur et sequetur. Clark, Antiquum obtinent Msti: nam misit restat in iisdem, quos hoc capite sæpius adduvi, et Leid. prim. cum Oxon. ponit post intererat, elegantius. Mittit cum reliquis Mss. habent Edd. primæ, item Vascos. Str. Steph. et Gryph. posterior. Sed hac temporum mutatione apud historicos frequentius nihil esse, sciunt lectores. Mox rursus in castris præter dictos codices et Petav. ad Marg. non habent ceteri libri, neque antiquissima editiones. Græcus έν τη Βαρούτα. Voluit dicere Aduatuca sen in Aduatuca. Dein subsederant præter eosdem Cuj. Petav. Leid. pr. Oxon. And. et Scalig. exhibent alii omnes et Edd. primæ ac Vasc. Strada, Steph. et post.

Gryphii. Quæ æque ad multitudinem calonum, quam ad jumenta, pertinet.

15 Circiter ccc] In Metaphraste διακόσιοι, ducenti. Sed ex ejus Codice nota numeralis excidit; constanter euim vulgatam lectionem retinent alii. Davis.

XXXVII. 1 Casul Ita ex Ursini Codicibus restitui. Quod enim in Editis omnibus est, et casu, perturbat sententiam. Græcus Interpres item recte omisit copulam. Clark. Leg. Hoc ipso tempore etiam casu, &c. nam sensui nocet conjunctio copulans. Davis. cur. sec. Clarkii emendatio magis placet, eamque confirmat codex Oxoniensis: quare delendam fere copulam censeo. Leid. pr. casu et tempore: et causa Ed. Inc. Forsan tamen fuit, Et h. ipso t. id est, Et ecce illo temporis puncto. Sic Celsus 'et Sicambri interim.' &c. 1. 37. ' Hæc eodem tempore mandata referebantur : et ab Æduis legati veniebant.' Apulei. Met. l. I. p. 10. 'Commodum limen evaserant; et fores ad integrum statum resurgunt.' p. 14. 'Nec dum satis, &c. attigerat, et jugulo vulnus dehiscit,' Et l. viii. p. 156. Ed. Pric. Nec diu. ET eum aper furens invadit jacentem, ut e Mss. legi Huc refero Phædr. v. 7. Erat facturus ludos quidam nobiles: Et incipiebat princeps ingredi.' Id est, eo tempore, cum ecce, &c. ubi consule Celeberrimos Viros Bentleium et Burmannum: ac quæ congessi ad Lucan. 1. 231. 'invadit Ariminum, et ignes Solis lucifero fugiebant astra relicto.'

5 Tenderent mercatores] Tendere, tentoria habere est, unde 'hiç sævus tendebat Achilles.' At cum abitus paratur, detendi tentoria dicuntur. Sed notandus hic mos Romanorum, ut mercatores non intra castra morarentur, sed extra sua haberent tentoria. Vossius. Tentoria haberent. Sic apud Virgilium, 'Hic sævus tendebat Achilles.' Et, 'legio latis tendebut in

arvis.' Oppositum, 'Nautici tabernacula detendunt;' apud Livium. Et apud Cæsarem infra, de B. Civ. 111. § 71. 'tabernaculisque detensis.' Clark. Perperam Mss. undecim et Edd. primæ sub valle. Vide Ciaccon. et Hotom. et omnino notas ad Frontin. 1v. 1. 18. 'Omnibus extra vallum jussis tendere.'

16 Novas sibi religiones fingunt] Id est metum. Nam religio pro metu ponitur. Sic Maro VIII. 349. ' Jam tum religio pavidos terrebat agrestes Dira loci.' Sic reciproce metus pro religione. Maro VII. 60. de lauro: ' multosque metu servata per annos.' Ubi Servius: Metu, id est, religione, quæ nascitur per timorem. Hinc Petronius: ' Primus in orbe doos fecit timor, ardua cœlo Fulmina cum caderent.' Id est, metus produxit religionem. Sic quoque apud Romanos. ut Gellius docet IV. 9. ' religiosi dies dicuntur tristi omine infames impeditique, in quibus et res divinas facere, et rem quampiam novam exordiri temperandum est. Quos multitudo imperitorum prave et perperam nefastos appellant.' Inde Alliensis cladis dies religiosus Romanis fuit. Et sic ob Titurii cladem, illis in locis acceptam, quisque infausta quæque sibi ominabatur. Vossius.

Petav. Cujac. Andin. Leid. pr. et Oxon. cum Scalig. Adi dicta ad c. 33. 'In præsidio relinquebatur.' Reliqui tamen Codd. et Edd. antiquissimæ cum præsidio. Sed tum addi debuit locus, quo ille cum præsidio esset relictus. Jam autem eumdem locum Aduatucam sive munita castra, unde Græcus ἐν στρατοπέδω, intelligit: de locutione cum præsidio vide ad viix. 2. 'cum equitatus præsidio.'

P. Sextius Baculus—cujus mentionem superioribus præliis fecimus] Hujusce Bibaculi (sic enim legendum censemus) Nervico et Sedunico prælio meminit Cæsar. Vide B. G. II. 25. et III. 5. Licet autem multæ pugnæ sint postea factæ, et in his libris commemoratæ, in quibus nulla Bibaculi mentio, non necesse est, u�cum Fr. Hotomanno reponamus superioribus libris vel commentariis. Præterquam enim quod superiora sunt, quæcunque præcedant, si, pro viri eruditi sententia, hoc nomen restringatur ad ea, quæ ἀμέσως sunt priora, ne illius quidem emendatio locum habebit. Davis. Bibaculus clare exstat in Leidensi secundo. Vide ad II. 25. et hic etiam Brantium.

2 Apud Cæsarem] Bong. pr. Voss. prim. Leid. pr. Petav. Egmund. Buslid. et sex alii cum Ed. Incerta ad Cæsarem. Verissime pro apud. Vide ad 1. 31. 'Qui fuerant ante ad Cæsarem:' vel ad 111. 9. 'Ad omnes nationes sanctum.' vil. 5. 'quos ad exercitum reliquerat.' Paullo post male Carr. et duo alii cum Edd. Rom. Mediol. Ven. et Edd. Amst. Lugd. ac Davisii ad diem: unde male ea cohærent præcedentibus.' Reliqui scripti et Editi ac, ut debet. v. 25. 'Tertium jam annum regnans.'

4 Ac omnium] Non solent optimi scriptores ponere ac ante vocalem: ut docet Clar. Burm, ad Sueton. Jul. c. 27. et Calig. c. 3. Quare auctoritate Mss. Ursini, Leid. pr. Voss. pr. Scal. Egm. Duker. aliorumque, nec non Edd. Vasc. Steph. et plurium restitui atque. Hinc simul patet, male dedisse Davis. 11. 19. 'ac aperta loca,' pro ac loca aperta, nisi malis atque aperta. Oblitus' enim ibi sum monere ac mutandum esse in atque; si loca deleamus.

9 Relinquit animus Sextium gravibus acceptis vulneribus. Ægre per manus, &c.] Moritur, vita decedit. Vitruvius Archit. 1. 4. cum ad terram producuntur' (pisces) animam cum aqua relinquunt. Terentius Adelph. Act. 111. Sc. 5. 52. Animam relinquam potius quam illam deseram. Sic et

in Sacris litteris ψυχή ritam passim denotat. Vide Matthæi xvi, 25, 26, Plurimi guidem Mss. et editt. Rom. Ven. Beroald, exhibent relinquit animus Sextium gravibus acceptis vulneribus: deficiens ægre per manus, &c. Sed vox deficiens ab imperito oræ Codicis adscripta videtur, ut explicaret, quid sit animum relinquere; dein, ut fit, a Librariis in textum fuit recepta. Davis. Plurimi Mss. et Editt. Vett. post vocem vulneribus, addunt, deficiens. Unde Davisius copjecit legendum vulneribus deficiens. Ægre servatur. Sed languidior paullo est ista locutio 'Relinquit animus Sextium-deficiens.' Elegantior videtur interpunctio illa 'Relinquit animus Sextium gravibus acceptis vulneribus: deficiens, ægre per manus tractus servatur,' Davisius in Addendis ad notas suas vocem deficiens eliminandam tandem existimat. Sed perinde est. Clark. Dele notas sub n. 5. ac earum loco repone: Relinquit animus Sextium gravibus acceptis vulneribus, agre, per manus tractus, servatur: in multis Codd. legitur, ' relinquitanimus Sextium gravibus acceptis vulneribus. Deficiens ægre,' &c. Illa vox addita videtur ab iis, quibus relinguit animus Sextium idem videbatur quod λειποθυμεί, seu animi deliquium patitur Sextius, ac in co sensu φράσιν adhibet Plinius xxx. \$ 16. ut et Curtius viii. 2. Ille tamen mortuus est, adeoque tuenda prorsus est recepta lectio. Sic Homerus de sue interfecto, Odyss. Ξ. 425. Τον δ' έλιπε ψυχή. Vide sis et Lucianum in Toxari T. H. p. 73. Davis, cur. sec. Primo in Ms. Carr. Sambuci, Duker. et Dorvill. legitur, ' Reliqui denegant.' Sextius. Sed Sextium Duk. a m. pr. et Dorvill. Verum præstat vulgatum 'reliquit animus Sextium,' id est, έλιποψύχησε: ut bene vertit Metaphrastes. Perperam Davisius capit pro moritur; et cum alia locutione relinguere animam confundit. At quomodo mortuus dici potest, quem servatum fuisse statim auctor subjicit, Aliud longe est relinouo animam, aliud animus, non anima, ut de morte apud Nepot, in Eum. c. 4. relinquit me, id est, deficior animo, et viribus sive animo linquor. Hinc enim illud deficiens, quod sine dubio e glossa natum, non agnoscit Metaphrastes, neque etiam ullus, quod sciam, Codex, præter Oxoniensem, et Edd. quædam, ut Basil, Vascos, Aldi, Stradæ, R. Stephani, et Gryphii. Ceterum in locis Plinii ac Curtii est liquit, non vero reliquit. Ut hic, ita, sed alia de caussa, apud Ovid. Met. 1. 459. 'fugitque Et color et sanguis; animusque relinguit euntem.'

XXXIX. 8 Oppugnatione] Sic Mss. Al. 'ab oppugnatione.' Sed utroque modo alibi loquitur Cæsar. Clark. Oxoniensis retinet præpositionem. Sed reliqui Mss. et Edd. Veteres ante Venetas vel Aldinas, item aliæ, ut Vascos. Steph. Gryph. carent ea. Rectius pro genio Cæsaris. Aliqua exempla vide ad v. 11. 'Itinere desistere jubet.' vii. 11. 'Obpugnatione desistit:' ubi Leid. pr. 'ab opb.' c. 26. 'consilio destiterunt.' Leid. sec. a cons. at omnes Mss. constanter cum vulgatis B. Civ. II. 13. 'obpugnatione desistunt.'

XL. 5 Etsi Male vulgo hæc interpungunt, quasi unum esset vocabulum etsi, cum et sit jungendum cum confidunt. At valet idem ac tum saltem. Vide Gronov. Observ. Iv. 26. et ad Livium XXIV. 37. Cicero pro Milone c. 34. ' si mihi rep. bona frui non licuerit, at carebo mala.' Non tamen nego etsi aliquando cum subjunctivo construi. Multa enim exempla præter alios conlegit G. J. Voss. de Constr. c. 67. Pompon. Mela II. 2. § 24. 'Etsi non redeant.' Variant Mss. in Livio xxxvi. 40. 'etsi nec Consulatus nec triumphus addatur;' nec non apud Valer. Max. viii. 14. § 4. Sed vide, quæ docebit Cl. Drakenb. ad Livium v. 42. 'Etsi omnia flammis et rapinis æquata vidissent.'

Ubi Faber videbant voluit.

13 Nullo etiam nunc usu rei militaris percepto] Illud percepto expungendum et Scaliger et Ciacconius putabat. Ego nescio an accedere illis ausim. Sic l. VII. 'nt aliquando pro tantis laboribus fructum victoriæ perciperent.' Scio hic paullo aliam rationem esse, sed mihi nec prius damnandum videtur. Vossius. Respicit ad tempus, quod præsens fuit, cum ista gererentur. Minucius Felix Octav. p. 4. 'Cæcilium superstitiosis vanitatibus etiamnunc inhærentem disputatione gravissima ad veram religionem reformavit.' Vide et Sulpicium Severum Hist, Sacr. 1, 34, 2, Davis. Ultima vox Petr. Ciacconio videtur abundare; cujus judicium secutus Jos. Scaliger uncinis eam, tanquam delendam, cinxit. Quod miror: cum Cæsar ipse B. Civ. III. 84. dixerit, ' Qui quotidiana consuetudine usum quoque ejus generis præliorum perciperent.' Vegetius 1. 4. 'Velocitas enim est, quæ percepto exercitio strenuum efficit bellatorem.' Vetus igitur lectio. Codicum auctoritate suffulta, prorsus est retinenda, Idem, in Add, et cur. sec. Nunc hoc sensu sæpissime usurpari, adnotavi etiam post alios ad Lucan, viii. 41, ' Qua nunc tellure latebas Mestior.' Sic enim legendum, etiam fragmentum Mstum Celeb, T. Hemsterhusii docet. Tum et nunc in Mss. confunduntur quoque apud Livium xxxvII. 16. ' Conventis Scipionibus, qui tum circa Thessaliam erant :' et Nep. Hann. c. 4. ubi etiam nunc bene edunt, ut patet ex c. 7. 64.

XLI. 4 Ac tantus fuit] Adversativa particula huic loco melius videtur convenire. Repono itaque ex Ms. Norvic. et edit. Rom. At tantus fuit, &c. Davis. Reponit Davisius ex Ms. Eliens. et Edit. Rem. At. Sed et illud, Ac, eleganter retineri potest. Cujus vim optime expressit Gracus, Tοσούτος δὲ καί, Clark. At exarctur

quoque in Petav. Dorvill. et Voss, tertio: sed recte Clarkius retinet ac. Adi v. 56. Ac prius.

6 Fidem non faceret] Codd. nonnulli, fidem non haberet. Quod absurdum: nisi legatur, haberent, ii scilicet qui in castris essent, et ad quos missus fuerit Volusenus. Clork. Haberent Basil. Ven. 1517. Ald. Gryph, et aliæ: haberet Mss. And. et Oxon. ut nullo sensu tamen legi vólebat G. Canterus Nov. Lect. II. 28. Habere fidem est credere, facere fidem, i. e. persuadere, facere, ut quis credat; πείθειν, ut bene Græcus.

8 Alienata mente] Id est, adeo commota, ut vix compotes sui essent. Sic Celsus dixit IV. 11. 'Oculorum caligo, alienatio mentis, vomitus,' &c. sic ff. l. xlvII. Tit. x. 15. 'Item apud Labeonem quæritur, siquis mentem medicamento, aliove quo alienaverit, an injuriarum actio locum haberet.' Alli emotam, vel commotam mentem dieunt, ni fallor. Vossius. V. Cl. Duker, et Drakenb. ad Liv. III. 47. 'Alienatus ad libidinem animo.'

9 Tantum] Voculam hanc e suo et Ursini Codice addidit Scaliger. Consentiunt Cujac, et Petav..a manu secunda. A cețeris scriptis et Edd; abest, nec plane necessaria est: non agnoscit quoque Metaphrastes.

NLII. 1 Eventus belli non ignarus]
Bong. pr. Voss. pr. Petav. Egmund.
Andin. Cujac. Leid. pr. Oxon. et tres
alii ignoruns. Optime. Eventu est pluralis numeri, quem a nostro amari,
sæpius monui; præterquam quod hoc
loco multo aptior est is numerus,
quam singularis. VIII. 23. 'Bellovacorum speculabantur eventus.' Sic
Mss. quidam. B. C. I. 21. 'Qui quosque eventus exciperent;' uti et illie
legendum e Codicibus.

3 Ne minimo quidem casu] Sic omnes præter Ursin. et Vatic. in iis enim legitur casui, quod longe rectius videtur Fr. Hotomanno. Mallem tacuisset, cum notum sit veteres Dati-

vis quartæ declinationis hanc vel illam terminationem dedisse. Vide G. J. Vossium de Anal, II. 18. Quin et noster 'libris Analogicis omnia istiusmodi sine i littera dicenda censet,' ut tradit A. Gellius Noct. Attic. IV. 16. Davis. Casui etiam Andin. Scalig. Oxon, et Leid. sec. cum Ed. Clarkii, sed male. Vide et Ciaccon. et nos ad 1. 16. 'Summo magistratu præerat.' Hotomannus conject etiam ausu. Sed bene, quod ipse damnaverit. Ill. Heinsins margini adlevit minimum. Verum eodem redit: Veilei, II. 48. 'Defuisset fortunæ locus."

4 Potuisse indicavit] Editi omnes judicavit; sed nos Ms. Norvic, secuti sumus, postulante, ut videtur, sententia. Similiter apud Arnobium 1, 11, p. 53. ed. Plant, ubi legimus ' Quibus (argumentis) ipse si Christus-populorum in conventibus uteretur, quis acquiesceret; quis eum promitteret aperte aliquid iudicare?' scribendum arbitror indicare. Davis. Ita ex Ms. Eliensi restituit Davisius. Al. judicavit. Clark. Tam parva in Mss. differentia est litterarum in et iu. ut vix discernere queas, utrum sic scriptum. Hinc forsan oculos meos decepit. Alioquin 70 indicavit exstat quoque in Leidensibus, Vossianis et Bongars, prime. Quod tamen non credo: licet retinuerim ego quoque: έγνω sive agnovit Metaphrastes. Sed et judicavit non sperno. Judicium iis de rebus dedit. Ceterum avertisset exaratur in Vossianis, Leidensibus, Scalig. Petav. Lov. Bong. primo, Duk. Gott. et Mss. Brant. ac primis Editionibus, aliisque: ut ad Ciceronem referatur, qui huic præsidio præerat. Vide c. 35. sive potius ad Fortunam: quia barbari pabulatores conspicati, et signa legionum credentes, easque redire, eo se converterunt, atque ab oppugnatione destiterunt. Vide c. 39. Sic B. Civ. III. 79. 'Cæsarem Apollonia a directo

itinere averterat; ubi vide plura. In fine hujus capitis obtulerunt habent Mss. mei duodecim et Edd. multæ, etiam Steph. et Clarkii. Scilicet scripserat auctor obtulerint, uti bene exhibuerunt Edd. Rom. Mediol. et Ven. V. ad v. 27.

XLIII. 6 Sed etiam] Quia statim reperitur etiam et paullo post rursus occurrit nec etiam, non ineleganter Oxon. hoc loco videtur carere etiam. Nam et alibi post non solum omittit Auctor etiam. Vide ad I. 18. et Cl. Burm. ad Suet. Jul. c. 14. Mox malit Ciacconius sì qui in præs. &c., tamen iis etium, deducto, &c.

10 Diviso] Cave, ne hic contra Mss. emendare velis diverso vel dimisso, et vide Cel. Burm, ad Ovid. Met. 111. 381. Vide et varias Lectiones VII. 67.

11 Non modo, &c. Sed nec plane] Illud sed cum non compareat in Bong. And. Oxon. Leid. pr. sec. Vossianis, Petav. Cujac. Egm. Lovan. Gottorp. aliisque et Ed. Incerta; patet satis non bene se habere non modo. Et sane optimi illi Codices Audinus et Oxon. non habent istud non: vere: modo notat paullo ante. Quare confidenter delevi non et sed. Consule omnino Cl. Burm. ad Phædr. F. 11. 8. 8.

Captivi] Ita Vascosanus et dein Strada ac R. Steph. et Gryphius Ed. sec, edidit. Sed primæ, aliæque plurimæ Edd. cum Mss. omnibus addunt circumspicerent captivi, nisi quod Cujac. Scalig. et Leid. pr. dent Conspicerent. Oxon. circumspicerentur: et Beroald. conspexisse dicerent. Quid si Cæsar scripserit circumspicientem?

12 Nec plane etiam] Hoc est, necdum plane. Eleganter admodum. Clark.

15 Paullum] Ms. Reg. perpaullum. Quod, hoc in loco, multo est elegantius. Clark. Paullulum Leid. pr. et sec. quomodo etiam alibi Cæsar scribit. 16 Ac silvis aut saltibus] Duæ voces priores non exstant in Mss. longe plurimis, nec in Edd. primis, aut Beroaldi, Vasc. Stradæ, Steph. Gryph. post. Sed agnoscunt tamen Cuj. Oxon. Andin. Leid. prim. Petavian. a m. sec. in quibus tribus ultimis scribitur aut silvis, forsan rectius.

17 Noctu occultatus] Beneficio noctis; quod monendum duxi, ne cum Pet. Ciacconio ultimam vocem deleamus, quia Ambiorix noctis tempore se non inclusum teneret, sed alias regiones tum peteret. Hic enim sensus ex vulgata lectione manat. Davis.

xliv. 6 More majorum supplicium sumsit] Suet. refert in Nerone, c. 49. solitam tunc ' nudi hominis cervicem inseri furcæ, corpus virgis ad necem cædi.' Ejusdem supplicii meminit Hirtius viii. 38. cum ait de Guturvato, ' adeo ut verberibus exanimatum corpus securi feriretur.' At Græcus intellexisse non videtur, cum transtulit, κατὰ τὸ τῆς πόλεως ἀρχαῖον ῆθος, nisi dicas per πόλιν ab eo Romam intelligi, quod non arbitror: nam et paullo post ait ἐν πόλει τῶν Σενόνων. Vossius. Adde Brantium.

8 Aqua atque igni interdixisset \ Ex sollemni et frequenti apud veteres formula. Nihilominus Leidens, primus habet aquam atque ignem. Verum ut concedam interdicere etiam junctum esse Accusativo, quod docuerunt Sanctius et alii in ipsius Minerva III. 3. J. F. Gronov. ad Senec. Epist. 18. et ad Justin. v. 4. omnem humanam opem interdixerant.' Cel. Burm. ad Suet. Ner. c. 32. et Cl. Drakenb. ad Liv. v. 3 .: ubi eadem confusio, quomodo variatur etiam apud nostrum 1. 46. 'Omni Gallia Romanis interdixisset:' tamen non puto, alium casum præter sextum, in hac formula, aqua et igni interdicere, adhibuisse veteres. Citat quidem Sanctius ibidem cum Lexicis locum e Cicerone pro domo c. 18. 'Ut M. Tullio aqua

et ignis interdicatur.' Sed Edd, meliores exhibent igni: verius. Sed et Lactantius 11. 9. 'Exsulibus quoque ignis et aqua interdici solebat: interdicto igitur usu earum rerum:' atque ita Cod. Bonon. cum aliis. Nepos Hamilc. c. 3. 'non poterat interdici soccero gener.' Alio modo Apulei. in Florid. xxII. 'Dives ille cibo interdicitur:' i. e. prohibetur.

10 Agendici] Sic est in nullo meorum Codicum. Sed Bong. pr. Leid. Scalig. Andin. Petav. dant Agedinci. Vide et vii. 10. Ceteri Agedici, Acedici. Vide Ortel. nam Ptolemæo 'Αγήδικον, quod præfert et Ciacconius. Huc faciunt, quæ notavi ad 11. 6. Ridicule Duk. et Dorv. addixit et. Edd. Rom, et Med. Ven. adduxit et.

11 Ut instituerat in Italiam ad conventus agendos profectus est \ Recte l. v. initio dixit: 'discedens ab hibernis Cæsar in Italiam, ut quotannis facere instituerat,' id est, solebat. Initio l. vII. inquit: 'Quieta Gallia, Cæsar, ut constituerat, in Italiam ad conventus agendos proficiscitur.' Sed cum superiore commentario non dixerit Cæsar se constituisse id facere, putabat Ciacconius legendum ut consucrerat, vel constituerat, hic significare consueverat. Neutrum placet. Nam Cæsar, quia quotannis id facere solitus, constituerat et hoc anno proficisci. Locus vero ex tertio de bello Civili, quem Ciacconius allegat, non minus male ab eo exponitur. Crastinus ad milites suos, ' Sequimini me manipulares mei qui fuistis, et vestro Imperatori, quam constituistis, operam date.' Inquit Ciacconjus constituistis hic esse consuevistis. Nugæ. Potuerunt Crastini milites semet obstringere promissis aliquibns non excedendi prœlio ante victoriam. Sed cesso tam levia, in quibus tamen vir doctiss, erravit, admonere. Vossius.

DE BELLO GALLICO.

LIB. VII.

CAP. I. 2 Ubi cognoscit de P. Clodii cæde] Ms. noster: 'Ibi cognoscit de Claudii nece, Senatusque consulto certior factus, ne omnes minores Italiæ conjurårent.' Quin et Græcus similem codicem secutus ένταθθα μέν τον Κλαύδιον φονευθήναι έγνω. Perperam uterque, nisi ut olim pro codex, caudex et similia dixere, ita hic, pro Clodius, Claudius scriptum dicamus. Quod non temere faciendum, cum Romæ, et Claudii, et Clodii fuerint. Quorum illi, ut Tacitus narrat, ab Atta Clauso nomen habuere, nec puto pro Clausus, posse Closus dici, itaque errorem in Ms. et Græco esse omnino statuo. Etiam illud minores pro juniores depravatum est. Probo vero lectionem codicis mei, quatenus in eo non repetitur hæc particula de, sed legitur de Claudii nece, Senatusque consulto. Vossius. Reposui ibi anctoritate Mss. tam Ciacconii, Brantii, quam meorum omnium, uno alteroque excepto; item Edd. primarum, et plerarumque. Dein exclusi etiam prænomen P. nam illud nec Mss. nec Edd. primæ habent. Satisque notus est homo sine prænomine.

3 De Senatusque cons.] Mss. Eliens. et Vossii omittunt præpositionem. Male. Sensus enim is est, quem Græcus recte expressit: τὴν δὲ γερουσίαν ψηφίσασθαι μαθὰν, κ. Clark. Non recte Vossius probat exclusionem præpositionis de, nisi voluerit certior factus simpliciter sequentibus jungere: quod tamen minus concinnum est. Aliud enim est certior fieri de Senatus consulto, aliud certior fieri SCto; ut quivis sentire potest. Nihilominus in aliorum, meisque, quot-

quot ipse consului, Codicibus non adest de; nti nec in Edd. primis, multisque aliis. Cujac. tamen, Oxon. et Andinus cum Ursinianis videntur agnoscere. Et facile excidisse potnit per Syllabam præcedentis vocis cæde. Nisi quis cum Ciacconio malit delere verbum cognoscit, in Ed. Elzev. agnoscit, ut fuerit olim Ibi de Clodii cæde, senatusque consulto certior factus. Ea in lectione certe nihil desiderabis. Supra quoque 111. 9. 'Cognito Cæsaris adventu,' in Mss. fere omnibus additur certiores facti: ubi vide.

Ut omnes Italiæ juniores conjurarent | Conjurare est, ut recte Græcus vertit, συνομνύειν. Unde conjurati illi qui simul juravere. Maro conjurati vocem improprie usurpavit pro eo per quod juratur. Nam Georg. III. ait 'Aut conjurato descendens Dacus ab Istro.' Quem ad locum Junius Philargyrius inquit, 'Aufidius Modestus legisse se affirmabat, hunc morem esse Dacorum, ut cum ad bella proficiscerentur, non prius rem capesserent, quam de Istro certum modum haurientes ore in modum sacri vini, jurarent non se ad patriæ sedem regressuros, nisi hostibus cæsis. Et idcirco Virgilium familiari sibi hypaldixisse, Istrum conjuratum, apud quem Daci conjurare consueve-Maronem hand dubie imitatus est Statius; cum 1. Thebaidos ait: ' bis adactum legibus Istrum, Et conjurato dejectos vertice Dacos.' Bernartius et Lipsius putabant illud vertice referri ad superstitionem Dacorum, quibus, ut ex Strabone discimus, mons sacer erat. Ego nullum nunc commodum satis sensum video.

Malim pro vertice legere vortice, ut Danubium amnem notet Papinius, et dicat Dacos ab illo amne, per quem iurare solebant, a Vespasiano depulsos. Sed conjuratio de qua hic sermo, est ea, quam tangit Maro, cum ait, 'Simul omne tumultu Conjurat trepido Latium.' Nam solebat tum dicere dux, qui Remp, salvam vult me sequatur. Et tunc jurabant omnes simul, quia spatium non erat jusiurandum singulos adigendi. autem hæc conjuratio per edictum institui, quo convenire jubentur juraturi in unum locum. Tangit morem non obscure Cæsar III. de bello civili c. 102, ubi ait: 'Erat edictum Pompeii nomine Amphipoli propositum, uti omnes ejus provinciæ juniores Graci, civesque R. jurandi caussa convenirent. Iidem, uti et Servius ait ad Æn. l. 1. p. 239. Tumultuarii milites vocati, quia talis conjuratio plerumque fieri solita tumultus tempore. Vossius.

6 Addunt ipsi et affingunt rumoribus] Cave cum Pet. Ciacconio reponas Addunt ipsi et affingunt rumores Galli: fama enim acceperant, motum esse urbanum ob Cłodii cædem; hinc affinxerunt, eo Cæsarem retineri, nec ad exercitum venire posse. Celsus p. 116. 'Ejus rei causa' (ob Clodium a Milone interfectum) ' magni Roma motus fuerant; nec fama finibus Italis contineri potuit. Alpesque transcenderat. Hinc rebellantibus occasio data erat historias novas in Cæsarem fingendi. Dicebant, vulgoque percrebuerat, urbanis detentum simultatibus non posse deinceps in provinciam reverti.' Hinc vulgata lectio mire confirmatur. Davis. V. Brant.

9 Imperio subjectos] Lovan. et Dorvill. cum Edd. Romana, Ven. ac Mediol. subditos: quo sensu id adjectivum aliquotics occurrit apud Ovidium. Vide Cl. Burm. ad Am. II. 9. 11. Nihil temere tamen muto vulgatum, quod omnino bene se habet, Aliam hujusce incæpti rationem reddit Florus 111. 10. 12. sie inquiens: 'Aberat tunc Cæsar, Ravennæ delectum agens; et hieme excreverant Alpes; sie interclusum putabant iter.' Falsus est, ut solet: si enim hoc in causa fuit, cur rebellarent, quam ob causam tumultus urbanos præ se ferrent, aut, ue consilia efferantur, curarent? Sed scriptor iste Alpibus id refert, quod de Cebenna erat dicendum, ut apparet ex c. 8. hujusce libri. Duris.

11. 2 Principesque se facturos Bongars. pr. Andin. Leid. pr. Voss. pr. Petav. Lovan. Egm. aliique cum Ed. Ven. non agnoscunt pronomen. Bene omnino. Vide ad II. 31.

4 Obsidibus cavere inter se] Lovan. Duker. Dorvill. et Edd. Rom. Ven. Mediol. aliæque de obsidibus. Quod placet Ciacconio. Sed perperam: cavere de obsidibus aliud esse, aliud cavere obsidibus vidimus ad vi. 2. 'Obsidibusque de pecunia cavent,' id est, obsides dant, in pignus et cautionem dandæ pecunia: uti hic obsides dant in cautionem sui invicem. Rescripsi autem e Mss. optimis inter se cavere, uti et possint cum R. Steph. et Leid. pr. et Scaligerano.

5 Collatis militaribus signis, quo more corum gravissimæ carimoniæ continentur] Ms. noster quod more corum gravissima carimonia continetur. Græcus τὰ στρατιωτικὰ σημεῖα συναθροίσαντες, ὑς ύρκος παρά τοῖς Γάλλοις όσίως διαφυλάττεται. Sed vulgata lectio præstat. Græcus vero mentem Cæsaris non intellexit, qui ait, Gallos in gravissimis rebus, quas enunciari nollent, hoc more usos. Nam carimonia sunt sacra omnia, quemadmodum apud Græcos ὄργια, uti ex Servio discimus. Et si glossis standum, cærimoniæ δημήτρια proprie sunt : quæ sacra quam curiose soleant occultari cuivis notum est. Igitur cærimoniæ pro rebus sacris hic; et Cæsar inquit, quando Galli

signa militaria conferrent, tune summa taciturnitate omnia semper cohibita. Nam hoc indicat vox illa continentur. Porro illud, quod ait per collata signa Carnutes petivisse, ne ab cæteris desererentur, simile est Romano mori; nam quando conjurabant milites, imperator exercitus, prolatis duobus vexillis dicebat: 'Qui vult salvam Remp.' me sequatur.' Autor Servius est in Æneid. viii.: qui ait conjurationem talem fieri non solitam, nisi tempore Italici vel Gallici belli. Vossius.

6 Quo more corum gravissima carimonia continentur] Codd. nonnulli; Quod, more corum, gravissima carimonia continetur. Sed præstat vulgata lectio. Clark. Ante Ursinum, ut et deinceps in multis Editis ac longe plurimis Mss. exstat, quod gravissima cerimonia continetur. Sed Ursini Codd. consentiunt rectius. And. Oxon. Leid, prim. et Scalig. continentur exhibent quoque Gott. et Voss. tert. cum Ed. Incerta. Error natus ex sollemni confusione τοῦ quo et quòd; quam jam sæpissime offendimus.

III. 2 Genabum | Γήναβον Strabo nuncupat: Ptolemæus Καίναβον: Orosius Cenapum. In itinerario Antonini constanter omnibus locis est Cenabum. Vossius. Adde Rhellic, et Ciaccon. Etiam Cenabum Ms. Cl. Haverkampi apud Oros. vi. 11. Nullus tamen meorum hic loci habet Genabum. vel Genabin, vel Genabin, vel Genebin cum Edd. priscis. Genabi Leid. pr. a m. sec. at c. 11. plurimi retinent Genabum. at VIII. 5. &c. Mss. tantum non omnes et Edd. pp. C habent. Quod ubique contra Xyland, ad Strabon, p. 291, præfert Surita, Vide eum p. 348. Ed. Wesselingi, qui dubitat tamen p. 367.

3 Qui negotiandi caussa ibi constiterant] Quorum varia genera fuisse, et collegia, indicant vett. inscriptiones. Sic NEGOTIATORES FRUMENTARII, alique fuere. Constiterant hic est morabantur, degebant. Usus eadem voce infra Cæsar c. 42. 'Idem facere cogunt eos, qui negotiandi caussa ibi constiterant.' Reperitur eodem modo id veteri lapide, qui inventus apud forum Segusianorum:

> NVMINI. AVO DEO. SILVANO FABRI. TIGNVAR QVI. FORO. SECVS CONSISTVNT D. S. P. P.

Vossius.

4 Fusium Cottam | Fufium est in Bongars, pr. Voss, pr. et Egmund. Futium sch. Pulm. Ac Citam habent iidem cum Cujac, Petav. Leid. pr-Egmund. Buslid. tribusque aliis, et Ed. Incerta: uti et Mss. Ursini et Brantii. Metaphrastes quoque non agnoscit Cottam; sed vertit μαλδν κάγαθόν. Quasi legisset Catum honestumque, de qua voce et nomine adi notata ad Lucan, III, 586, vel Kalenum. Nota est gens Fufia plebeia et in ea Q. Fufius Kalenus. Quidquid sit, reposui Citam, ex Mss. Nam Cottam, nomen gentis plebeiæ Aureliæ, huc convenire nequaquam existimo, uti nec Kalenum. De quo ad B. Civ. I. Notandum vero, in Leid. pr. scribi G. et Fusium Citam. Aufustius Catus est in Inscriptionibus.

10 Ante primam confectam vigiliam] Penultimam vocem in suo Codice non invenit, aut inventam neglexit Jul. Celsus; habet enim p. 117. Ed. Lond. 'ante primam noctis proximæ vigiliam.' Alii tamen omnes verbum, de quo agitur, repræsentant, quamobrem retineo. Davisius.

12 Millium passuum circiter CLX] In Anonymo Celsi exscriptore invenio, per LX millia passuum. Græcus habet stadia aso | Confer locorum situm. Vossius. Vide Lips. Cent. III. ad Hisp. et Ital. Epist. LIX. Ceterum vox passuum non comparet in Cujac. Oxon. ac Leidensi primo. Recte omnino. Consule notata ad 1. 15.

1V. 1 Celtilli filius] Anonymus Celsi exscriptor habet Cebali: in Græco est Κερτίλου. Voss. Catuli Gott. et Ed. Inc. Catulli V. tert. Celtili Voss. sec. et Edd. quædam.

2 Principatum Galliæ totius obtinuerat] Distingue, Galliæ Celticæ, seu Galliæ proprie dictæ, de qua Cæsar ait initio operis, 'tertiam partem incolunt, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur.' Nam Celtillum trium Galliarum principatum obtinuisse nullus sanæ mentis crediderit. Proprie autem hic locutus Cæsar: qui quando de tribus Galliis loquitur, dicit omnis Gallia. Nam (inquit Placidus Lactantius ad Thebaid, Statii 1.) 'cum numerum significare volumus, omnes dicimus, cum corpus, totum,' Gallia Celtica corpus unum erat, at tres numero Galliæ sunt. Papinius, libertate poëtarum usus Thebaid, 1. unum pro altero posuit, cum ait: 'Totos in pænam ordire nepotes:' pro eo, quod est, ordire pænam, quæ ad omnes nepotes pertingat. Vossius.

5 Facile eos incendit Leid. pr. et Scal. cum Cujac. facere intendit. Male, nisi quod doceant eos debere abesse : quamvis sciam Ablativo Absoluto subjungi aliquando alium casum, licet de eadem persona sit sermo. Adi Cl. Duker. ad Flor. IV. 12. § 28. Cort. ad Sall. B. Cat. c. 48. 87. Vocula eos non comparet quoque in aliis Leidensibus, nec Vossianis, neque Bongars. Lovan. Oxon. Egmund. Gottorp. uti nec Ed. Inc. Non raro Cæsar, præcedente absoluto ablativo, accusativum eo subintellectum omittit. vi. 43. ' Magno coacto numero, in omnes partes dimittit.' c. 25. 'Exanimato altero, successit tertius;' scil. ei. Vide et ad c. 27. ubi Mss. plerique 'legionibusque, &c. expeditis, cohortatus.' c. 29. 'concilio convocato, consolatus est.' c. 60. ' consilio convocato, cohortatus.' c. 88. 'clamore sublato, excipit clamor.' Adde B. C. 11. 17. uti et c. 34. et 111. 21. 'Eo in Italiam evocato, &c. sibi conjunxit.' c. 67. 'Signo legionis inlato, renunciarunt.' Hirtius etiam et alii sic ablativum ponunt, subintellecto nominativo. Vide ad B. Afric. c. 10. Sic c. 18. 'cohortibus circumdatis cohortatus,' &c. Sic Mss. c. 23. 'Pompeio adveniente, propius accedere passi.' Rursus c. 32. 'electis hominibus cohortatus;' ubi etiam vide,

6 Ab Gobanitione-expellitur ex oppido Gergovial Ms. Norv. et editt. vetustissimæ Rom. Ven. Beroald, hic exhibent prohibetur a Gobanitione; nec video cur primam vocem expunxerint recentiores. Sententia enim lioc modo videtur distinguenda: ' Prohibetur a Gobanitione, patruo suo, reliquisque principibus, qui hanc tentandam fortunam non existimabant: expellitur ex oppido Gergovia,' Est ἀσύνδετον, cujus Schematis exempla congessit G. J. Vossius Inst. Orat. v. 11. Davis, Prohibetur ab Gobanitione-expellitur ex oppido Gergovia: Ita restituit Davisius ex Mss. et Vett. Editt. Scaliger et Recentiores, omissa voce Prohibetur, ediderunt: Ab Gobanitione--expellitur ex oppido Gergovia. Ms. Reg. habet, Prohibetur a Gergovia ab Gobanitione, &c. Deinde, omisso nomine Gergovia, exhibet: expellitur ex oppido. Sed præstat prior lectio. Clark. Cum Regio Codice facit recentissimus Leid. sec. prohibetur a Gergobia, Sedid mihi indicio est, alterum etiam verbum prohibetur esse a mala manu: licet vel maxime legeretur in Mss. omnibus. Non solet auctor hoc verbum tam simpliciter ponere sine adjuncta re, qua quis prohibeatur. Immo non comparet in integerrimis Mss. Petaviano, Ursiniano, Andino, Oxoniensi neque Edd. Veneta 1517. Aldi, Basil, ac Gryphii. adeo ut Scaliger illud non ejecerit. Alii, ut Vascos, Strada, R. Stephanus, et Ed. Gryph. posterior habent prohibetur, &c. expelliturque. At tum malim prohibetur ab G. &c. reliquisque a principibus expellitur. Nisi quis prohibetur non ad Vercingetorigen referre velit;

sed ad istud ad arma concurritur. Ut το ad arma concurri prohibitum sit: quo sensu cepisse videtur Strada, qui post Gergoviam addidit Vercingetorix, uti est in Leid. sec. sed sine dubio e Glossa. Græcus αὐτὸς &c. εἰς χεῦρας μὲν αὐτοῖς οὐ συνέμιξε, καὶ &c. εἰξεβλήθη. Ceterum Gobanitionis nomen per duo nn scribunt Mss. longe plurimi. In Andino autem est a Gobannitico, et in Leid. pr. Scalig. Cujac. a Gobannitino. Gobanitio Ursin. Βανιτιόνος vitiose Metaphrastes.

8 Non tamen desistit] In Mss. præcedit verbum; et in Bongars. pr. Petav. Oxon. Egmund. Voss. pr. Carrar. et quinque aliis, Edd. Incerta ac Florent. Non destitit tamen. Recte: licet sequatur præsens. Vide ad v. 12.

10 In sententiam perducit] Non hoc damnarem, nisi Bong. And. Leid. pr. Voss. pr. Petav. Egm. et tres alii juberent rescribi ad s. V. Cic. ad Att. xvi. 8. Sallust. Jug. B. c. 80. Nep. in Epamin. c. 4. Valer. Max. vii. 3. 6. Vafro consilio ad suam sententiam perduxit.' Utrumque quum Latinum sit, obsequendum est antiquioribus libris.

13 Expellit ex civitate] Ex regione Arvernorum; nam in hisce de Bello Gallico libris civitas nunquam urbem significat, nisi 111. 20. Sic Velleius Paterculus 1. 3. 'Eam regionem armis occupavit, quæ nunc ab ejus nomine Thessalia appellatur, antea Myrmidonum vocitata civitas.' Similiter apud Græcos eandem potestatem interdum πόλις obtinet. Strabo Geogr. 1. VII. p. 356. ed. Paris. Στησίχορος δὲ καλεῖ πόλιν, τὴν χώραν Πίσαν λεγομένην, ὡς ὁ Ποιητὴς τὴν Λέσβον, Μάκαρος πόλιν. Ex Euripide dein et Sophocle idem confirmatur. Daris.

16 Turones — Andes] Bong. Vossiani, Lovan. Cujac. Scalig. Egm. aliique habent Turonos. Iidem etiam cum plerisque reliquis et Edd. primis Andos. Leid. pr. et Scalig. Andros. Forsan Turones, et Andes dicti sint

Turoni et Andi: ut Santones et Santoni, Teutones, Teutoni, &c.; de quibus vide ad 1. 11. et infra c. 7. Gabules et Gabuli. Sed Gabuli etiam c. 64. Cavares et Cavari, alibi: plura vide c. 75. Nisi malis corruptum statuere ex Turonas, et Andas, Græco Accusativo: de quo alibi. Allobrogas c. 64. In Turonis tamen vulgo et in Mss. multis legitur. VIII. 46. ubi vide notas. Andus est apud Lucan. I. 439. Sed versum illum esse spurium adhucdum credimus.

20 Certum numerum militum celeriter ad se adduci jubet] Narrat Strabo Geograph. Iv. p. 191. Vercingetorigem ccc hominum millia huic bello coëgisse. Sed hoc plane fidem superat, et in eo graviter errat doctissimus scriptor, cum tantum numerum ex solis Arvernis confectum statuat, quandoquidem ex Cæsare constet plures in hanc rebellionem consensisse nationes. Vide et Plutarchum in Cæs. p. 720. Davis.

28 Alios] Vocem hanc Clar. Lipsio pro Glessa suspectam fuisse, patet e notula ipsius suo codici adjecta, quam conjecturam aliquantulum confirmat Dorvillii Codex: sed plenus perspicuusque Cæsaris stylus resecare eam omnino vetat.

v. 1 Lucterium Cadurcum] Infra 1. VIII. creberrime Luterius reperias. Etiam in Livio Lutarii nomen reperitur. Nec dubito ita melius scribi. cum hodieque exstet id nomen Luther vel Lothar. Vossius. Et sane Anonymus Celsi exscriptor p. 119, hunc nominat Lutherium, Davis, Sed et infra fere semper in Mss. Lucterius exaratur, uti et apud Oros. l. vi. ubi in Mss. quibusdam Lipterius. Hoc loco Luterium habet Dukerianus, atque ita edi semper curavit Clarkius. Mstis optimis ego accedo. V. ad vIII. 30. Mox Mss. multi Lucretius. Rutenos autem rescripsi auctoritate omnium Codicum, pro Ruthenos; quod nunc vulgo apud Cæsarem obtinebat: sed jam 'Pουτηνούς per τ non θ in Strabone

edidit Casaubonus, aliique apud alios scriptores.

10 Revertuntur] Sic Mss. et Editt. Vett. Scaliger et recentiores : revertunt. Quod minus aptum. Optimi enim auctores, tempore præterito, sæpissime usurpant, reverterunt; præsenti autem tempore, passive fere efferunt, revertuntur. Vide infra de bello Hispan. Not. ad § 12. Fortasse in Editione Scaligerana error erat Typographicus, quem secuti sunt Recentiores. Clark. Recertunt jam legas in Ed. Plantiniana Lipsii, typographico tamen errore, ut puto. Mss. omnes revertuntur: nisi quod Voss. tert. det reverterunt, quæ variatio quoque I. 8. Vide et ad Frontin, III. 11. in f. Ac Laurenberg. Antiq. V. Revorto. Quintil. IX. 3. Inst. Or. assentior et assentio, revertor et reverto. Verum posteriora desunt illic in Mss. plerisque, ut videantur adsutitia. Sed ita certe deverto et devertor: de quo vide Heins, ad Ovid. Am. II. 6, 9. Apul. Met. l. 1. ex Ed. Scriverii nummatior reverto: sed aliæ revertor, l. ix. p. 197. 'ad armillum revertit:' sed Mss. aliquot revertitur.

14 Eane de caussa] Ne frustra quæras in Msto Dorvillii, et Edd. Rom. Ven. ac Mediol. Nec male. Sæpissime in dubitatione prius ne vel an omitti, crebro monuerunt viri docti. Et ita noster c. 15. 'Incendi placeret, an defendi:' nec secus optimi Codices B. Civ. 11. 32. ' Vos vero L. Domitium, an vos Domitius deseruit?' ubi vide, ut et ibid. Davis. ad finem capitis. B. Afr. c. 8. 'fieri posset necne.' In Lucano aliquoties abesse vidimus ad ejus l. v. 569. In Cicerone ita emendat quoque Illust. Bouhier. Catil, 11. c. 6. Delenda est quoque vocula ne in Curtio 111. 8. 17. 'Ipse adesset, an præfectorum aliquis.' Sic Mss.: non ipse ne: et in Val. Max. VI. 2. in fine 'Humi, an sublime putrescam,' Sic enim Mss. Plura vide apud Cl. Drak, ad Liv. II, 8, § 78. 1v. 55, v. 28, et quos laudat.

16 Ponendum, &c.] Ex hoc loco rursus patet, ex diversis exemplaribus descripta fuisse illa, quæ nunc habemus. Quorum optimum fuit illud, unde propagata sunt Mss. Andin. Cujac. Ursin. Oxon. Scalig. et Leid. prim. quæ habent ita, ut vulgo locus hic jam editur. At reliqui omnes Codices Bong. Vossiani, Leidenses, Petav. Lovan. Egmund. Carr. Duker. Dorvill. Gottorp. exhibent proponendum, &c. statim cum Arvernis junguntur. Atque ita etiam Edd. primæ; Beroaldi, aliæque.

17 Se cum Arvernis conjungunt] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Vett. Cum Arvernis junguntur. Quod perinde est. Clark.

vi. 8 Eo tempore pacati viderentur] Fieri enim poterat, ut inimico essent in Cæsarem animo, nec hanc ejus intercipiendi occasionem prætermitterent. Hoc non vidit Fr. Hotomannus. qui locum mendi suspectum habuit, qua de causa reponebat eo tempore non satis pacati; temere prorsus et inconsulte. Davis. Codd. nonnulli quieti. Græcus πρεμείν δοκούντες. Clark, Pacati restat quidem in Cujac. And. et ceteris ejus sectæ Codd. sed reliqui, tum aliorum tum mei et Edd. principes habent quieti; ac vetustiores quidem eo tempore qui quieti. In Gottorp. et Voss. tert. eo t. quique et. Unde Ed. Incerta eo t. quique etiam v. Et videtur vox quieti huic loco melius convenire. Initio hujus libri quieta Gallia. Optime autem locum explicuit Davisius.

VII. 3 Et Gabalos] Straboni Γαβαλεΐs. Plinio IV. 19. Gabales nuncupantur. Quin etin v. c. Cæsaris lego Gabales. Ptolemæus Γάβαλοι habet. Vossius. V. et Ciaccon.

7 Ruthenis, Provincialibus] Tolle distinctionem, ut recte observatum Ciacconio. Græcus quoque habet, Τῶν 'Ρουθήνων ἐν τῆ ἐπαρχία οἰκούντων. Sunt autem duplices Rutheni, alii in Aquitania, in Provincia alii. Et fortasse non male statuamus regionem

conjunctam fuisse, sed cujus in Aquitania pars, pars in Narbonensi Gallia esset. Sane in Strabone est Pouthvoi τε καὶ Γαβαλείς τῆ Ναρβωνίτιδι πλησιά-Covoi. Et Plinius IV. 19. Ruthenos facit 'Narbonensi provinciæ conterminos.' Rursum 11.4. eos in Narbonensi provincia locat. Vossius. Editi Ruthenis, Provincialibus. Sed nos distinctionem induximus fide Ms. Norvic. Græci Interpretis, ac editt. Rom. Ven. Beroald.; observarunt enim viri eruditi, duplices fuisse Ruthenos, alios in Provincia, alios in Aquitania sitos. Vide Plinium Hist. Nat. 111. 4. et IV. 9. Davis.

8 Volcis Arecomicis] Veteres libri typis excusi Volcis, Artomicis; quæ quidem vitiosa lectio Græcum interpretem fefellit: habet enim ἐν τῆ (χώρᾳ) τῶν ἀρεκομικῶν—καὶ τῶν Βόλκων, quasi Volcæ et Arecomici populus essent diversus. Inepte, ut docuit Is. Casaubonus ad Strabonis l. IV. p. 186. Idem.

11 Helvios Ita et Ms. noster. Strabo 'Ελούους vocat. Notat etiam Ciacconius in scripto codice legisse Iluos. Dubium quæ scriptura præstet. Vossius. Mss. Brant. Norvic. ac cdit. Rom. hic et infra exhibent Helretios: vitiose: Cebenna enim non Arvernos ab Helvetiis, sed ab Helviis discludit. De hujusce tamen nominis Orthographia lis est inter Eruditos; Ciacconius enim in suo Codice invenit Iluos, et Strabo Geogr. 1. IV. p. 190. Exovous nominat, Davis. Elvios etiam est in Leid. sec. Hiluorum et Iluorum Mss. fere omnes quoque B. Civ. 1. 35. Heduos Leid. pr. cum 4. aliis : Eduos Ed. Inc. Helvetios Mss. 2. et Edd. primæ: et in illis omnibus eodem modo c. seq.

VIII. 2 Putabat; in Helvios, &c.] Hac interpunctione perspicua fit sententia. Nam quod Editi habent; putabat, in Helvios, &c. ambiguum facit, utrum illud putabat ad Cæsarem referatur, an ad Luterium. Ego ad Luterium potius referendum existimo;

qui videlicet eo repressus ac motus dicitur, quod intrare intra præsidia (quæ Cæsar constituerat, supra c. 7.) periculosum putaret: quod cum ita esset, Cæsar deinceps in Helvios, &c. Clark.

3 Mons Cebenna Hic assidue Straboni Kéunevos. In Ms. nostro est Cenenna, sed corruptum hoc ex Cevenna, quomodo in v. c. alio invenitur. Jam vero v pro b usurpari usitatum. Sic in veteri lap. Transdanuviani, et alia innumera. Vossius. Vide et Brant. Male Edd. quædam Gebenna. Ego prætuli Cevenna: quia ita constanter inveni in vetustissimis libris ut Bong. pr. Leid. pr. Voss. pr. Scalig. Petav. Egmund, multisque aliis: quod et de Cod. Achillis Statii testatur Ciacconius. Cebenna in aliis erat pro Cev. ut Suebi pro Suevi, Gergobia pro Gergovia: et innumeris in nominibus mutatæ sunt b et v. Vide omnino præter plurimos viros doctos Manutii excursum ad Lib. de Bello Hispan. c. 13.

6 Labore] Libri plerique Mss. et antiquitus cusi sudore. Græcus σπουδη, ac si studio legisset. Clark. Sudore e nostris dant quoque Bong, Vossiani, Leidd. sec. et tert. Petav. Lovan. Egm. Gott. Duker. et Dorvill. quod non ausim damnare, licet nimis poëticum videri possit; et Cæsar, quod sciam, nusquam alibi eam vocem ita adhibeat. Sed Velleius tamen 11.128. ' Quod nobilissimis summo cum sudore consequendum est.' Max. vii. 6. § 1. 'Provincias multo sudore et sanguine in potestatem redactas.' Plin. l. II. Ep. 7. 'Decus sudore et sanguine adsegui.' Eo magis autem hic locum habet, quia labor hic non sine sudore, qui milites' decet (Vide ad Sallust. Jug. c. 85. § 40.) peractus est. Quare parum abest, quin adfirmem a Cæsare suo more Synonyma jungente, quorum alterum altero explicatur, scriptum fuisse sudore ac labore : uti et locutus est Cicero pro Fonteio c. 1. 'Qui cum ipso M. Fontejo ferrum ac manus contulerunt, multoque ejus sudore ac labore sub p. R. imperium ditionemque ceciderunt.'

8 Quod sic se] Ita Ms. Reg. eleganter. Al. quod se, &c. Clark. Non capio hanc elegantiam. Istud sic meorum habet nullus.

9 Ne s. quidem umquam homin.] Sic Mss. plerique et meliores, non hom. umq. Præterea in Scalig. et Leid. primo non comparet vox quidem. Non male: sæpius enim ne ponitur pro ne quidem. Consule, quos laudat Clar. Dukerus ad Flor. III. 17. 'Ut ne prima illius flamma posset sustineri: et Cel. Burm. ad Sueton. Aug. viii. 35. 38. ' Ne civibus se committebat,' Petav. Cod. Apul. Met. l. r. p. 17. ' Ne sufficientem supellectilem parare licet,' et passim ne ipse, ne istud, ne omnino, &c. l. IV. p. 66. ac ne cauda. Sic enim Mss. duo: vulgo addunt quidem. Ceterum possint reposui pro possent auctoritate Leid. pr. seq. Voss. pr. sec. Egmund. Scalig. Duker, aliorumque; quomodo et Vascos. Strada, Steph. et plures ediderunt: possunt Dorvill. cum Edd. Rom. Med.

10 Possent] Ms. Vossii possint. Quod et postulare videtur temporum ratio. Clark.

12 Hæc fama ac nuntiis perferuntur] In Leid. pr. ac Scal. Hæc fama nuncii perfertur. In Ms. Brantii, uti et Egmund. Petav. Duker. Dorvill. Pulmanni Schedis et Edd. primis, item Beroaldi, Vasc. Str. Steph. Gryph. post. aliisque fama ac nuncii. Dorvill. perferunt. B. Civ. 1. 23. 'litteris nunciisque Romani perlatis.' Vide quæ dixi ad v1. 30. 'Quam fama ac nunciis (vel nuncius) adferretur.' B. Civ. 11. 102. 'fama de adventu perferebatur.' Nil tamen hic muta. B. Civ. 11. 37. 'Res secundæ nunciis ac litteris perferebatur.'

15 Ad se] Arvernos scilicet, non Vercingetorigem, Clark.

17 In Arvernos versus] Bong. pr.

Voss. prim. Lovan, Egmund, et septem alii cum Ed. Inc. per Arv. Male et contra Cæsaris mentem. Vide ad Frontin. I. 4. § 11. 'In Italiam versus:' ut scribendum docui. Apul. I. II. p. 18. Ed. Colv. 'In Deam,' vel, 'Dianam versum:' nam et ibi sic legendum vidimus alias. Justin. v. 8. 'Demissa in Piræum versus muri brachia.' Sic Mss. vulgo abest in.

IX.7 Rebus] Nonnulli Rebus omnibus. Clark. Omnibus exaratur quoque in Cujac. Leid. pr. Scalig. Oxon. et Petav. ad marginem, uti et Edd. Bas. Vascos. Venet. Ald. Steph. Strad. Gryph. &c. quod si addi placet, jungerem cum illorum plerisque Editoribus $\tau \hat{\varphi}$ suis. Omnes suos alibi quoque jungit Cæsar, ut et c. 10.

Quam maximis potest] Sic veteres cusi. Recentiores autem qua maximis; quæ quidem lectio Typographorum vitio, ut opinor, in Lipsianam editionem irrepsit, ex qua eam bona fide repræsentarunt nuperi editores. Davis. Recte judicat Davisius. Quam Mss. et Editi priores ad unum omnes.

17 Gergoviam Bojorum oppidum] Ms. noster Gergonium, dein suprascriptum est Gergobinnam. Etiam Græcus habet Γεργοβίνναν. In alio v. c. est Gortonam. Contendunt tamen viri docti nullam Boiis oppidum fuisse Gergoviæ nomine. Equidem multum obniti nolim, sed falli nihilominus puto, qui totam vocem hanc irrepsisse a librario putant. dicere malo corruptum mihi nomen videri. Sane veterem errorem esse satis ostendit, quod in multis codicibus legitur. Non omittenda sunt verba Anonymi, qui Celsum exscripsit. Ait autem: 'Vercingetorix, audito Cæsaris digressu, retro in Bituriges reversus, atque hinc profectus in Boios transalpinos, oppidum illorum, sub Helveticæ victoriæ tempus ædificatum a Cæsare, Æduisque traditum, oppugnare disposuit (oppido nomen Gergovia) gloriosum sibi existimans, si Æduorum recentaculum, simulque Cæsareum opus everteret.' Et postea iterum ait : ' Quo cum venisset. Vercingetorix ubi id sensit, Gergoviæ obsidione derelicta, contra eum pergit.' Nolim stare solius Anonymi verbis, sed quid prohibet, quominus duæ in Gallia Gergoviæ fuerint, cum Novioduni nomine etiam tres diversæ urbes reperiantur. Vos-Immerito suspectum habent hoc nomen Scaliger aliique; cum Gergovia hæc dicta sit Boiorum, altera Arvernorum, Clark, Cum Vossio sentit etiam Cellarius. Mihi tamen suspectum est magnopere Gergoriæ sive Gergoniæ, ut aliis, nomen. In nullo enim exstat Codice meo. Sed Gortonam habent Leid. pr. Cujac. Scalig. et Oxon. qui etiam refert Gorboliam ; Gergobinam Cod. Hotom. et Buslid. cum Edd. Rom. Ven. et Mediol. Vascos. Steph. aliisque. Bongars. Voss. Petav. Lovan. Egmund. et reliqui Gorgobinam. Gorgobia et Gorgobina vulgo apud Celsum cum Ed. Incerta. Non alienus sum a Scaligeri sententia, supposititium nomen credentis. De Gergovia Arvernorum oppido agit c. 34, 36, &c.

18 Quos ibi Helvetico prælio victos] Ms. Reg. quod ibi Helvetios, &c. Mss. Eliens, et Vossii, et Edit. Rom. guod ibi Helvetico, &c. Græcus, sicut vulgati, ΟΥΣ ἐν τῆ Ἑλβετικῆ, &c. Clark. Quod exstat etiam in Bong. pr. Voss. pr. Petav. Voss. sec. Carr. Duker. Dorv. et Edd. primis adstipulante Celso. Sibi Bong. pr. et Voss. prim. Nil muta. Cæsar 1. 28. diverat ' Boios petentibus Æduis, ut in finibus suis conlocarent, concessit: quibus illi agros dederunt.' Si id oppidum ædificari curasset ipse Cæsar, mentionem eins rei feeisset; ac Cæsar · am Cæsarodunum, cujus in Turonibus meminit Ptolemæus; vel simili nomine adpellasset. Dein Helvetios eum quod margo etiam Vascosani, sed

Helvetio diserte codex D. Vossii, et Scaligeri; uti 'Helvetius ager' 1. 2. ' Helvetia civitas' c. 12. ubi adi Voss. ac de hisce Gentilibus in ius pro icus, præter Heinsinm aliosque viros doctos ad poëtas, adi A. Cuningham. Horat. Anim. c. 15. Hinc intelligendus Apulei. Met. 1, 4. 'Si Thessaliam proximam civitatem perveneritis.' pro Thessalicam. Nugantur ibi interpretes. Eodem l. in f. 'florem Thessaliæ regionis.' Consule quoque ad Lucan, vi. 402. 'Thessaliæ tellu-Nihilominus Helveticus ris.' Nam aliud est Helvetia civites, aliud Helveticum prælium: quomodo aliud Thessalia civitas, aliud Thessalicum prælium. Sic Veneticum bellum, Nervicum prælium et alia sæpe in Nostro. Dein Victor non ineleganter Bongars, pr. Lovan, Dorvill, et Ms. Brantii ac Edd. Rom. Ven. et Mediol. ἡττηθέντας Gr.

x. 5 Videret] Sic Mss. Reg. et Vossii. Græcus item δρῶσα. Quæ et elegantior lectio. Vulgo videretur. Clark. Recte judicat Clarkius: et confirmatur τὸ videret ab Egmund. Scalig. Leid. primo et secundo. Forsan fuit olim viderent per elegantissimam Synthesin. Adi notata ad Iv. 2. 'Gallia delectatur et inpenso parant pretio:' et Cel. Burm. ad Suet. Calig. c. 51.

XI. 5 Arma proferri, jumenta produci] Non damno id quidem. Ingrata tamen est repetitio τοῦ pro. Quare fere præferam huic conferri: quod exstat in Bongars. pr. Vossianis, Lovan. Egmund. et sex aliis, atque Edd. primis, item Vasc. Str. Steph. Gryph. post. In unum acervum dedititii arma conferre solebant: quando ea proferre cogebantur. Hinc non male Leidens, primus præbet efferri. Confer omnino 11. 33. 'Armorum magna multitudine,' &c. Eadem tamen lectio, sed et variatio est c. 12. 'Arma proferri, equos produci,' ubi iidem Codices, ut et Petav. atque eædem

Edd. conferri exhibent. At ibi proferri omnino retineo, quia Syllaba con ter iam praecessit.

7 Inse ut quamprimum iter faceret Genabum Carnutum proficiscitur] Mirus loquendi modus : proficiscitur, ut quamprimum iter faciat. Tamen nullus commentatorum (miror tam purgatas aures) hac locutione offensus est. Lego ut quamprimum iter perficeret; vel ipse quam primum iter facit et Genabum Carnutum proficiscitur. Græcus transtulit, αὐτὸς δὲ ὅτι τάχιστα πυρεύεσθαι βουλόμενος, ἐπὶ τὴν Γέναβον, πόλιν των Καρνούτων ώρμησεν. Si nulla ex prioribus emendationibus placet, scribe, ut quamprimum iter perficeret. Vossius. Vossio mirus videtur loquendi modus ipse proficiscitur, ut quamprimum iter faceret, qua de causa reponit ut quamprimum iter perficeret, vel ipse quamprimum iter facit et Genabum Carnutum proficiscitur. Nobis neutra harum emendationum placet, et, nisi vehementer fallor, hicce locus mutata interpunctione potest sanari. Sic igitur distingue: C. Trebonium legatum relinquit, ipse ut quamprimum iter faceret. Genabum Carnutum proficiscitur. Certe sensus hinc commodus exsurgit, qui in vulgatis nullus est. Davis. Ipse, ut quamprimum iter faceret, Genabum Carnutum proficiscitur. 'Mirus' inquit Dionys. Vossius, 'loquendi modus, proficiscitur, ut quamprimum iter faciat. Tamen nullus commentatorum (miror, tam purgatas aures) hac locutione offensus est. Lego, ut quamprimum iter perficeret; vel ipse quamprimum iter facit, et Genabum Carnutum proficiscitur. Hæc At vero ridiculum prorsus errorem errasse videtur Vir doctissimus. Ita enim hæc accepit, ac si dixisset Cæsar: Ipse Genabum profieiscitur, ut quamprimum iter faceret Quod plane ridiculum GENABUM. est. Atqui longe alia erat mens Cæsaris. Nimirum ipse; inquit, sine

mora Genabum proficiscitur, ut inde quam primum iter institutum faceret. (GERGOVIAM scilicet adversus Vercingetorigem.) Qui sensus et optimus est, et satis perspicuus. Quare neque omnino audienda Davisii est emendatio, qui Vossio confidens, sensum utique in vulgatis nullum esse, legendum existimat, mutata distinctione, 'Trebonium legatum relinguit, ipse ut quamprimum iter fa-Genabum Carnutum proficisceret. citur.' Quæ est hiulca valde locutio. Clark, Probo Clarkii expositionem, At vero Vossii emendationem egregie confirmat Leidensis primus, in quo conficeret, clariore locutione, Nec obstaret quod id verbum præcedat; (ea enim repetitio Cæsari est frequentissima, ut alibi monitum) nisi inde omnino indicarem emendandum Quod verbum et apud confieret. alios in conficere abiit. Consule omnino Grævium ad Sueton, Cæs, c. 20. ' Diurna acta confierent.' Immo et Brantium ad ipsum Auctorem nostrum huius libri c. 58. 4 Id difficilius confieri animadvertit.' vii. 65. 'iter confici non posse:' ubi in multis Mss. facere: unde putem, et illic confieri relictum a Cæsare.

9 Quum longius cam rem ductum irè existimarent] Corruptissimus est Jul. Celsus, ubi hæc refert; legitur enim p. 121. 'Ad hujus loci (Genabi) defensionem Carnutes consilia conquirebant; eo tamen lentius, quo diutius bellandum crederent rem hæsuram, et simillimum viri esset morem impigerrimi Ducis ignorantibus.' Omnes vident ulcus esse in verbis, cui tamen sanando medicinam non invenit J. G. Gravius. Rescribendum credo 'Ad hujus loci defensionem Carnutes auxilia conquirebant; eo tamen lentius, quo diutius Vellendini (sic enim nomen hoc supra extulit Celsus) crederent rem hæsuram, et simillimum veri esset morem,' &c. Davis.

11 Casar pervenit] Recte Ursinus censuit nomen Cæsaris esse adjectitium, cam in suis Mss. non invenisset. Deest quoque in Brantii Msto, uti et Carrar. meisque ad unum omnibus, atque Edd. primis. Vide ad 11. 17. Sed et simul ejicere debuisset conjunctionem et, quam neque postulat Cæsaris stylus, neque agnoscunt Mss. aut Editiones principes.

14 Pons fluminis Ligeris continebat] Ita placuit reponere viris doctis, etiam Scaligero: sane sic noster quoque Ms. habet. Similiter dixit de Bell, Gall. l. 1. 'ex eo oppido pons ad Helvetios pertinet:' pro pertingit. Sic continet pro contingit. Sed Cæsar continere alio significatu plerumque usurpat. Et in vv. LL; legitur etiam contingebat, quod temere mutare nolim. Hirtius de bello Alex. 'magnis arboribus excisis, quæ longitudine utramque ripam contingerent.' Nisi forte hic continet explicare velimus, urbem adversæ fluminis ripæ adjungit, aut quasi unum cum illa continentem facit. Sed jam retineo illud continebat. Sie Cæsar de bello Civili l. I. p. 223. ed. Plant. 'Continentemque ripæ collem improviso occupat.' Ubi continens est adhærens, vel contingens. Vossius. Sic edidit Jos. Scaliger: in aliis contingebat, quæ quidem lectio ex Glossemate est orta, nec tamen eam non probavit J. M. Brutus. Perperam. Velleius Paterculus 1. 3. ' Corinthum-claustra Peloponnesi continentem, in Isthmo condidit.' Latinus Pacatus Pan. XII. 36. 1. 'Quos cursu non poterant continere, jaculis occupare.' Davis. Contingebat. Hoc est continens erat, sive contigua oppido. Non possum accedere viris doctis, continebat hic præferentibus: donec clariora mihi adducant exempla ejus locutionis pons continet oppidum i. e. oppido adhæret et continua est. Pacatum non moror. Velleii locus huc etiam non Recte 'Corinthus continet

claustra Peloponnesi,' i. c. ampleetitur, vel quomodo et loci natura contineri, &c. de quibus V. ad I. 2. vel alio etiam sensu, præterquam quod locus ille mendo non vacare a plerisque viris doctis credatur. Multo minus huc facit locus Ciceronis Verr. vi. ab Hotomanno adductus ' pars oppidi, mari disjuncta, ponte rursus adjungitur et continetur,' scil. alia cum urbis parte. Nil dico de Cæsaris loco per Vossium adlato: quivis videt, alienum hinc esse; et similem fore, si hic haberetur oppido pons continens erat; ut B. Civil. II. 54. 'continens ripæ collis.' Hæc cum ita sint, verior lectio mihi videtur esse contingebat; quod et in aliorum Edd. ac Mstis habetur, et inter alios amplexi sunt Aldus ac Lipsius seu Plantinus, confirmaturque Mss. Cujac. Petav. Andino, Scalig. et Leidensi primo. 1. 38. 'Reliquum spatium mons continet magna altitudine, ita ut radices ejus montis ex utraque parte ripæ fluminis contingant.'

21 Quin cuncti Vox cuncti abest a Leid, sec. at pro ea in Andin. Cujac, Leid, primo et Oxoniensi legitur Vivi. Utrumque admitterem 'cuncti vivi caperentur.' Vivus capi historicis non infrequens est locutio. Infra l. hoc c. 88. 'Vivus in fuga comprehenditur:' ubi itidem a Codd, nonnullis exsulat vivus. vIII. 35. 'Neminem vivum capi patiuntur.' Vide etiam Bell. Alex. c. 76. et B. Afric. c. 95. 'Vivos capit.' B. Hisp. c. 23. 'vivi capti fuissent:' item c. 41. Liv. III. 9. MCCL. 'vivos captos:' item c. 18. et Iv. 59. ac sæpius.

22 Multitudinis f. intercluserant] Leid. prim. Cujac. Andin. Scalig. atque Edd. Bas. Ven. Vasc. Aldi, Str. Steph. Gryph. Plant. et aliæ multitudini: quod cur denuo mutaverit Scaliger, nescio; cum sine dubio sit elegantius altero.

XII. 2 Desistit] Sic quidem nonnulli Codices. Prætuli tamen destitit, cum Bong. pr. Voss. pr. Petav. Lovan. aliisque sex et Edd. primis: ut c. 4. 'Non tamen destitit, atque in agris habet dilectum:' ubi vide, et alibi sæpius.

3 Biturigum, positum in via Noviodunum] Quale oppidum hoc sit Biturigum, ignoratur. Novioduni bis mentionem alibi facit Cæsar, alterius in Suessionibus II. 12, alterius in Æduis, cujus situm describit hoc libro c. 55. 'Noviodunum erat oppidum Æduorum ad ripas Ligeris opportuno loco positum.' Vide etiam Gallie notitiam. Quare hic Hotomanno placebat rescribi Nevidunum, vicum, quem Biturigibus conjungit. Aimoinus Noviodinum Celso. Noboiodunum Leid. pr. At recte se habet Noviodunum: ut et c. 14. arbitrorque idem esse oppidum, de quo Casar infra loquitur, idque ibi rebellasse, et ab incolis tum incensum esse docet. Omnia enim verba Biturigum positum in via (quæ uncis inclusi) uti nec Novioduni nomen agnoscunt Bongars. Petav. Lovan, Vossiani, Egmond, Gottorp. Leid. sec. Duker. Dorvill. neque Edd. Rom. Ven. Mediol. In Lovan, tert, et Ed. Incerta adest nomen, sed desunt Biturigum p. in via: quæ omnino resecanda judico. Non erat oppidum Biturigum, sed Æduorum, in finibus Biturigum. Nam, hoc occupato, dein ad Biturigas ulterius profectus est et Avaricum can. sequenti etiamnum in finibus Biturigum obpugnatum ivit. De Avarico vide Cl. Wesseling. ad Anton. Itiner. p. 460.

KIII. 1. Præliumque equestre committie]
Fr. Hotomannus mavult præliumque equestre committi, quia Cæsar nondum pugnabat, ut apparet ex eo quod Germanos equites postea submitteret. Sed hoc non impedit, quo minus vulgata lectio possit defendi: nam, cum jussu Cæsaris prælium erat commissum, ipse, pro solenni scriptorum usu, pugnam facere dicitur.

Sic apud Sallustium Jugurth. c. 26.

' Jugurtha — omnes puberes Numidas atque negotiatores promiscue; uti quisque armatis' obvius fuerat, interfecit,' quod idem valet ac interfici jussit. Vide et B. G. v. 56. Davis, Committiur est in Leid. sec. committi jam ediderunt Vasc. Str. Steph. aliique. Verum Infinitivo non opus esse recte censet Davisius, hujusque generis locutionem sæpe ab auctoribus adhibitam esse, multis ostendi ad Frontin. 11. 5. § 46. Vide et supra v. 11. Cl. Burm. ad Suet. Cæs. c. 1.

8 Perduxerunt | Placet magis : quod invenitur in Carrar, Scalig, et Leid, sec. produxerunt, scilicet e latebris protractos ad Cæsarem publico in conspectu deduxerunt, c. 50. 'Producuntur ii.' c. 89. 'jubet arma tradi, principes produci:' 'ii producuntur' et passim. vIII. 38. 'In castra producitur:' ut Mss. quidam. Vulgo etiam perd. B. C. I. 23. 'Ad se produci jubet.' B. C. III. 28. 'Ad eum producti,' Sic enim Mss. Adde III. 71. V. etiam ad Lucan, III. 105. Consule tamen Cl. Drakenb. ad Liv. v. 15. § 8. Ad Imperatorem perductus.

xiv. 6 Quod eq. &c.] Bong. pr. Lovan. Egmund. et sex alii cum Ed. Inc. ut eq. Edd. Rom. Ven. Mediol. atque. Videtur Cæsar scripsisse et quod eq. ipsi ab. et quod, &c. uti alibi sæpissime.

9 Deleri posse] Ms. Reg. et Edit. Rom. diripi posse. Mss. Eliens. et Vossii, corrupte diligi posse. Clark. Deleri non male quidem servant Cuj. Petav. Andin. Oxon. Scal. et Leid. prim. (nisi quod is habeat delere) cum Edd. Veneta 1517. Aldi, Gryph. pr. et Plant. aliisque. Vide Heins. et Drakenb. ad Silium 1x. 39. 'stratis deleto milite campis.' B. Alex. c. 27. 'funditus deleti fuissent:' item B. Afric. c. 52. At Edd. primæ, ut et Vasc. Str. Steph. et aliæ cum Mss. quatuor diripi. Dirigi Ortel. Leid.

tert. et Ed. Incerta. Diligi Bong. pr. Voss. pr. sec. Lovan. Egmund. Deligi Gottorp. et Voss. tert. Diripi notaret, exceptos exui, et petito commeatu spoliari. Sed videtur aliud quid latere, ut discidi, elidi, delici, excepti, vel simile.

11 A Boia quoquoversus Locus corruptus, quem sanare Ursinus et Ciacconius tentavere, pro a Boia reponentes ab hoste. Quod mihi displicet. Græcus habet τοσούτον ἀπὸ τῆς Βοίας καίειν, όσον τους 'Ρωμαίους του προνομεύειν ένεκα, &c. Illud certe a Boia omnino mihi suspectum est, nec e more Cæsaris, qui dixisset a Boiis, Alioqui usitatum id Celsi exscriptori, qui non raro tales ipse voces usurpat: sic 'Arvernæ princeps' ait: sic.et Æduum appellat Æduos, cum inquit: ' Nulloque hostium insequenti, Æduum versus, ubi maxime metuebat, institutum iter arripuit.' Nisi Æduam legere malis. Postea tamen rursus ait: ' petunt ut Æduum accedat.' Vossius. Pro his vocibus Pet. Ciacconius et Fulv. Ursinus reposuerunt ab hoste: eas autem uncis inclusit Jos. Scaliger: omnes tamen retinent Codices, etiam Græcus habet ἀπό της Boias, ut Boiorum regio forte sit intelligenda, eodem modo ac III. 9. Venetiam dixit Venetorum terram; Boiorum enim urbes et pabula non esse incensa patet ex c. 17. Ut tamen verum fatear, me non insensum haberet, cui hæc verba, hoc est, spatio a Boia quoque versus, e margine in textum irrepsisse viderentur. Voces (a Boia) suspectas habet Scaliger. Davisius et Amstelodamenses, ex editione Jungermani. scripserunt: Hoc Est, spatio a Boia quoquo versus, quo, &c. Nimirum istud est errore typographico, ut opinor, irrepsit. Quod cum sententiam prorsus perturbaret, delendum existimavit Davisius totum illud, hoc est, spatio a Boia quoquoversus. Sed in Vulgg. sensus est perspicuus. Clark. a

Bojis mallet Cellarius. In curis secundis deleri jussit Davisius Ut tamen, &c. permotus scilicet a Clarkio.

15 Cum periculo] Ita recte Cujac. And. Scal. Leid. pr. et Oxon. cum Edd. nonnullis. Reliqui Codd. et Edd. primæ aliæque multæ carent præpositione contra perpetuum fere Cæsaris morem. Sic 111. 1. 'Magno cum periculo.' v. 52. 'Quanto cum periculo.' c. 75. 'At ne cum periculo ex castris egredi cogantur 'et passim. Ita alibi 'cum contumelia, cum diligentia, cum dolore.'

16 Progressuros | De more variant Mss. et Edd. nam Bong. prim. Leidenses, Vossiani, Lovan. Egmund. Duk. Gott. Dorvill. et Edd. principes, item Vascos. Steph. Str. aliæque processuros exhibent. De hac variatione jam diximus ad v. 47. 'eo die milia xx. p. procedit;' ut et ibi dant plerique: vulgo progreditur. Utrumque Cæsari in usu est vi. 36. 'longius eum progressum audiebat.' 1. hoc 73. 'longius ab castris progrediebantur' et B. Civ. 1.25. ac c.48. bis. Sed c. 66. 'qui adaquandi caussa longius a castris processerant.' Immo c. 16. 'Quum longius necessario procederent:' et ita crebro, ut nescias, quid præferendum sit.

17 Inpedimentisve exuant] Bong. Vossiani, Leidenses, Egmund. Gott. Duk. Dorvill. et Edd. Principes ac R. Steph. inpedimentisne: quod mutatum sane non oportuit. Opponit auctor ipsos interficere; et eos inpedimentis exuere: atque inter hæc nihil interesse dicit. Metaphr. recte ħ αὐτοὐς ἀποκτείνειν ħ σκευοφόρων ἀποστερεῖν. Et Celsus, 'an hostes occidamus, an bello necessariis spoliemus:' per inpedimenta enim jumenta, et id genus instrumenta bellica intelligit: de quibus plura c. 45.

21 Prædamque tollendam] Male Hotomanno ultima vox supervacanea videtur, refragantibus Mss. omnibus, et pleno ac perspicuo Cæsaris stylo.

Phædr. Fab. 11. 8. 'Avem convocata jubet occidi familia, Prædam-

que tollit.'

23 Æstimari debere Mss. æstimare debere. Quæ et elegantior Lectio. Græcus xon voultew. Clark. Æstimare est tum in aliorum tum in meis Ms. omnibus, uno alteroque forsan excepto; et Edd. antiquissimis. Verum et debere abest a Bong, pr. Vossianis, Lov. Egm. et 5. aliis, uti et Ms. Brant, et iisdem editis. Quod verbum aliquoties subintelligi scio. Adi 11. 32. Hoc ipso capite 'necessario dispersos hostes ex ædificiis petere.' Hic tamen ambiguum nimis foret, et quasi id tantum æstimaret Vercingetorix: quare debere retineo cum Petav. Cuj. Leid. pr. And. Oxon, Scalig, aliisque,

xv. 5 Quod se, prope, &c.] In Ms. Reg. et Ed. Rom. deest, se prope. In Mss. Eliens. et Vossii deest, quod se prope. Clark. Has voces quod se prope non inveni quoque in Bongars. Vossianis, Petav. Egm. Gott. et Ed. Inc. se prope absunt a Lovan. Duk. Dorvill. Edd. Ven. Med. Vasc. Str. Steph. aliisque. Ad hæc pro confidebant in Andino, Oxoniensi et Leid. pr. exstat sperabant. Ut fere credas, olim fuisse 'proponebant, explorata victoria, celeriter amissa reciperatu-

ros.

XVI. 4 In singula diei tempora | Sic recte, et male codex, qui opera habebat. Tempora idem hic Cæsari, quod aliis momenta, vel horæ. Familiaris autem Cæsari hæc vox; sic supra: castris ante oppidum positis, diei tempore exclusus: et sæpe alibi. Sic anni tempore sub finem l. vi.: et hoc libro, 'durissimo tempore anni.' Vossius. Per singulas horas, ut habet Jul. Celsus p. 124. Metaphrastes etiam καθ' έκάστην ώραν, qui tamen interpunxit 'exploratores, in singula diei tempora quæ,' &c. at placet vulgata ratio. Davis. c. 35. 'ex diei tempore,' c. 68, 'diei tempus' et B. C.

VIII. 15. 1. 48. 'tempus anni:' ut et Hirt. B. Alex. c. 3.: ubi vide plura. B. Afric. c. 78. B. Hisp. c. 15, 16.

xvII. 9 Adfecto] Leid. prim. confecto; id est, debilitato, fracto quasi; uti alibi Cæsar. Nil opus tamen mutatione. c. 6. 'Magna difficultate adficiebatur.' B. C. III. 49. 'Aquæ inopia adfectos:' ubi vide. Vellei. II. 84. 'Inopia affectissimi:' et 'valetudine adfectus' B. Civ. II. 31. B. Alex. c. 44. 'vulnere.' B. Civ. III. 84. Alibi quoque hoc in sensu confici et adfici permutantur. Vide ad Front. II. 5. § 39. 'Vulnere adfecit.' Plura de verbo adfici ad vIII. 21.

12 Pecore e longinquioribus vicis adacto] Ciacconius et Ursinus legebant abacto, quia proprium illud vocabulum: unde et abactores dicti, Sed falluntur. Nam ut 'telum intra castra adigere' alibi Cæsar dixit, ita hic pecora; quæ e longinquioribus vicis intra castra adacta ait. locutus quoque Plautus Bacchid. Act. v. scena 11. 'Nam, amabo, quis has huc oves adegit?' Itaque proprie hic Cæsar locutus. Adigere est compellere, cogere, et quemadmodum dicimus cogere armenta in locum aliquem, ita et adigere, Vossius. Vossio adsensum præbet quoque Clarkius: contra Ciacconio favet Hotomannus, et cum eo Edd. Romana, Ven. et Mediolanensis, Beroaldi aliæque. Sed adducto Leid. pr. e Glossa τοῦ adacto, quamvis fingi posset b hic in d esse corruptum: ut factum sæpissime in abducere, et aliis, et videatur melius convenire abigere cum e vicis, quam adigere e vicis, scilicet intra castra; nisi unica præpositione utrumque innuere voluerit Cæsar. Nam Plauti locus parum juvat, quia ibi huc additur. Nihilominus nihil muto. Adi me ad v. 15.: ut hic 'adigere e vicis pecus,' sic contra 'abigere in loca' Livius 1. 7.

22 Quam non civibus Romanis—parentarent] Malim, quam ut non, vel si id displicet, Ciacconium sequere, qui parentare emendabat. Voss. Ciacconius legit parentare: D. autem Vossio placet quam ut non civibus Romanis parentarent. Sed fortasse sana est lectio vulgata; et vox, quam addendam censuit, potest subintelligi. Nisi ita se res habeat, minore mutatione scribendum crediderim quam ne civibus Rom. parentarent. Certe Celsus p. 125. ubi hanc Cæsaris orationem refert, omnia, inquit, pati malumus quam ne nostra mollitic manibus Rom. civium-satisfiat. Davis. Nihil hic mutandum. Subintelligitur ut per modi variationem, de qua egi ad H. 10. ' Constituerunt optimum esse, domum reverti, et ad eos defendendos undique convenirent.' Sic enim Mss. non convenire. Hic quoque librarii inmutare conati sunt: nam præstaret legas in Bong, pr. Voss, pr. sec. Lov. Egm. et Dorvill. præoptare mallet etiam Ciacconius.

AVIII. 5 Eo profectum; quo arbitrabatur] Cum in Lovan. ct Brantii Ms.
pro eo sit esse, eamque vocem omnino
non agnoscant Andin. Leid. pr. Scalig. et Oxon. cum Edd. Rom. Ven.
Mediol. aliisque, omnino putem esse
supervacancam, et satis e scq. quo
intelligendam. Dein arbitraretur reposui auctoritate Mstorum Bong. pr.
Voss. pr. Lovan. Cuj. And. Oxon.
Leid. pr. Egmund. Scalig. aliorumque
magno numero, et Edd. Vasc. Str.
Steph. &c.

9 Arctiores silvas] Ita vocat densiores, quia crebris arboribus arcebatur hominum aditus. Locum recte cepit Græcus interpres, vertit enim δασύτατα δρυμά. Davis.

xix. 8 Viderent,—existimarent;—
perspicerent,—cognoscerent] Ita edidit
Scaliger, aliique. Sed ex Mss. Reg.
Eliens. et Vossii, omnino restituendum existimo videret,—existimaret;
—perspiceret,—cognosceret. Ea enim
multo elegantior est locutio. Et
Græcus habet, ώστε ὁρῶν ἄν τις, &c.

Clark. Non ita primus Scaliger, sed multi jam ante ediderunt : uti Editores primi, item Beroald, Ven. Ald. Gryph, Plant, aliigne, et exstat quoque in Mss. Andin. Oxon. et Scalig. aliisque. Viderent et existimarent habet quoque Leid, pr. sed in duabus ultimis vocibus consentit cum Bong. Vossianis, Leidensibus relignis, Petav. Egmund. Gottorp. Lovan. &c. quod idcirco reposui. Dein elegantius multo Mss. tantum non omnes, et Edd. primæ, ac Beroaldi, necesse sit pro esset : item videat Leid. prim. Andin. et Oxon. ac recusent Leidd. amnes, Voss. prim. et tert. Petav. Egm. Oxon, And, Gott, Ed. Inc. aliæque. Recusasent Bong. pr. recusassent Lovan.

17 Sua salute habeat cariorem Sic omnes Codd. nec aliter legit Jul. Celsus, qui p. 126. ita loquitur, 'nisi vestram vitam meæ præferam saluti.' Cum autem de Cæsaris salute non agatur, sed tantum de gloria, quam, omisso prœlio, non reciperet, omnino legendum crediderim, sua laude habeat cariorem. Favet Græcus, qui habet ην μη τοῦ ξαυτοῦ ἘΠΑΙΝΟΥ την αὐτῶν ζωην περί πλείονος ποιήση. Davis. Sua salute Gracus Interp. τοῦ ἐαυτοῦ 'EHAINOY. Quod cum et sensus manifesto postulet; equidem cum Davisio nullus dubito, quin rescribi debeat sua laude. Clark. Bene, sed salute mordicus retinent Mss. sine ullo sensu. Forsan reponendum est su vita. Sic certe variant Codd, c. 50. cum virtute confunditur salus VII. 84. An virtute hic dixit Casar, ne ips iis videretur timidus? Estiment pro habeat est in Leid. pr. a m. pr.

xx. 1 Insimulatus] Præfero lectionem Vossiani sec. quam exhibet etiam Ciaccon, liber et Vasc, Strad. R. Steph, et Gryph, post, Insimulatur.

5 Fortuito] Ita R. Steph. Scalig, et alii ediderunt. Atque id sane inveni in Voss. pr. Leid, pr. Scalig. Leid. sec. et Bong. pr. a m. sec. et Bong.

pr. a m. sec. testaturque Ursinus per o scriptum quoque esse in suo ac Vaticano Cod, in reliquis Mss. et Edd. est fortuitu. Hirt. de B. Afric. c. 3. ' fortuitu oblatam occasionem.' Sed et ibi Ms. Scal., Latin. et Ursin. et R. Steph. fortuito: immo Leid. pr. fortuito casu. Optime, ut ibi videbimus. Apul. Metam. l. vii. p. 149. Ed. Pric. 'occurrent fortuito.' Ms. Dorvillii contra fortuitu: quomodo etiam Ms. Leid, cum aliis in Hygini Astron. II. 20. ' fortuitu pervenit:' nhi vide Munker. Magis tamen in Cæsare inclino in 70 fortuito, uti et in Cicerone fecit Cl. Grævius cum aliis. Vide Philipp. x. 2. 'tibi non incidit fortuito:' at sæpissime in Mss. et Edd. Ciceronis variatur, nec non Livii et aliorum. Adi Cl. Drakenb. ad II. 28. 'Temere ac fortuito ageret:' et Cel. Burm. ad Sueton. Tib. c. 40. ' fortuito superne delapsa sunt.'

24 Quin etiam ipsis remittere] Græcus, συγγινόσκειν. Sed hæc ita potius accipienda videntur, ut dicat Vercingetorix, 'se imperium, quod in eum contulerant, ipsis libenter remittere: si id ad suum unius honorem, potius quam ad ipsorum omnium salutem, pertinere suspicarentur.' Clark,

26 Hæc] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Vett. Græcus item ταῦτα. Scaliger et recentiores quod. Nullo sensus discrimine. Clark. Hæc etiam omnes mei ad unum: quare revocavi.

39 Se ex hac fuga recipientem] Simili fere modo dixit Seneca Cons. ad Helviam c. 17. 'Huic parem virtutem exhibeas oportet, et animum a luctu recipias.' Non erat igitur, cur Fr. Hotomannus hanc locutionem suspectam haberet. Davis. Sed quod omnem tollit scrupulum, phrasi, quam adhibet Cæsar, usus est supra 1v. 27. Velleius Paterculus 11. 70. 4. 'victus acie cum in tumulum nocte ex fuga se recepisset.' Porro Scaliger, Ursinum secutus, edidit 'se ex

hac fuga recipientem;' cum Norvic. aliique Msti simul ac veteres editi pronomen demonstrativum non agnoscant. Idem. cur. sec. Hac deest in Mss. Reg. Eliens, et Voss. Item in Editt. Vett. et Interpr. Græco. Clark. Hac servatur ab Ursin, Andin, Oxon, et Leid, pr. Ab reliquis abest, ut non necessarium pronomen. Et sic noster II. 12. ' Quum se hostes ex fuga reciperent.' vi. 41. 'Equitatum se ex fuga recepisse dicerent,' Adde vIII. 20. B. Civ. 111: 95. 102. ' quascumque in partes ex fuga se recepisset et ex fuga in civitates se recepisse:' et Hirt, de B. Alex. 3. 47.

XXI. 5 Milia hominum delecta] In Vossiano primo diserte scriptum inveni dilecti. Quod vix a librariis proficisci potuit. Consule notata ad Frontin. IV. 2. § 7. 'C milia barbarorum prælio superati sunt.' Flor. III. 20. 'X amplius milia hominum non modo effugisse contenti:' ubi male Mss. aliorum, et quatuor Leidd. homines. B. Hisp. c. 34. 'Interfecti sunt hominum milia XXII.' Ita etiam Mss. Val. Max. IX. 2. I. et Ext. 3.

7 Quod pene in eo, si id oppidum retinuissent] Ita ex Antiquis quibusdam Editis restitui; addita voce id, ex Mss. Reg. Eliens. et Vossii. Quo pacto sententia fit et perspicua admodum, et locutio elegantissima. Græcus recte expressit, ἐν τούτω γὰρ σχεδόν, εί ταύτην διαφυλάξειαν την πόλιν, την νίκην πασαν κείσθαι. Scaliger et Editt. fere omnes recentiores quod penes eos, si oppidum, &c. sensu, aut abjecto admodum, aut nullo. Clark. Cl. Clarkius legit, quod pæne in eo, si id oppidum retinuissent, summam victoriæ constare intelligebant. Sic certe Græcus in suo codice reperit. At penes cos retinent Cujac. Petav. Gottorp, aliique libri præstantissimi; quapropter illam lectionem non moveo. Sed id agnoscunt Mss. editique veteres. Davis. cur. sec. Pane in eo ex meis habent soli Andinus, et

Oxoniensis, cum Edd. Basil. et Vascos. ac Stradæ margine et R. Stephano. Ceteri tam aliorum, quam mei Mss. et Edd. rectius penes eos. Constare dictum est pro constaturam. Præsens pro Futuro, de quo vide ad II. 32. 'facere dixerunt.' Bene Celsus 'eo consilio ne vel solis Biturigibus salus publica crederetur, vel servati oppidi gloria solorum esset Biturigum, sed Gallorum omnium.' Id autem revocavi ex cunctis Mss. et Ed. priscis.

XXII. 1 Singulari m. nostr. virtuti] Ante hæc verba lacunam esse plerique hactenus docti, ipseque Scaliger sensit. Ego, (quod pace magni viri dixerim) nullum hic hiatum agnosco, nec vel in Mss. aut Græco ullum ejus vestigium reperio. Anonymus quoque Celsi exscriptor eodem omnia ordine prosequitur, nulla re addita. Et si recte historiam perpendamus, cuncta cohærere videbimus. primo refert Cæsar frumentariæ rei angustias suis in castris; exinde digreditur ad discessum Vercingetorigis, accusationem ejus, et quæ alia cam secuta, quibus relatis ad institutum redit. Vossius.

5 Quas cum destinaverant | Alii distinuerant legunt, et in his Justus Lipsius Pol. D. v. 89. Sed vide quæ disseruimus ad librum III. Voss. Codd. nonnulli distinuerant. Clark. lo, quod sciam, Codice inveni distinuerant. Sed ita ediderunt Vascos. Str. Steph. et alii. Distinaverant est in Andin, et Voss. uno: distinuerant placet quoque Hotomanno pro averterant, contrariam in partem adtraxerant. At vero hoc non notat verbum distinere, nisi de diversione duarum partium agatur: quod hic locum non habet. Vide ad III. 14. Quare cum Mss. et Turnebo Advers, xiv. 11, et Vossio, destinaverant retineo.

13 Quantum has quotidianus agger expresserat] Usus Cæsar verbo artis. Deprimere et exprimere duo contraria,

quorum illud demittere, hoc sursum attollere. Sic usus Vitruvius vIII. 7. expressum vocat violentum aquarum adscensum per fistulas. Ait enim. 'Ita per fistulas plumbeas aquam qui ducent, his rationibus bellissime poterunt efficere, et decursus, et circumductiones, et ventres et expressus.' Quin eodem capite, expressiones vocat eminentia loca. 'Sed ea castella neque in decursu, neque in ventris planitie, neque in expressionibus, neque omnino in vallibus, sed in perpetua fiant æqualitate.' Eidem IV. 4. Eminentes expressiones in lapide quadrato, non aliud sunt quam, ut Galli dicunt, enlevures, taillure en point de diamant. Vossius, V. Lips, Pol. 1. II. D. 3, 4. et Voss. ad B. Civ. II, 9.

Commissis suarum turrium malis Nec Ciacconio fidas, qui alis; nec Lipsio, qui aliis emendabat. Illud si recipias, dicendum per alas intelligi vacua spatia, quæ inter turres erant. completa esse. Sive interturria novis asseribus obducta. Sed tum dixisset Cæsar connexas inter se turres fuisse: sed minime id vult, neque opus erat. Nec alterum placet turrium suarum aliis, quomodo Lipsius emendabat. Nam præterguam guod rara in Cæsare talis locutio, quo fine novas turres exstruxissent oppidani. cum jam haberent turres Romanorum turribus oppositas? Vera et genuina lectio in vulgatis est: illud autem committere malos. Cæsari nihil aliud, quam ut hodie in tabulatis fieri videmus, transversariis tignis conjungere malos, seu facies exteriores turris, et novum iis tabulatum superstruere. Vossius. Recte. Mali enim sunt quævis longæ trabes. Frontin. III. 8. § 3. 'Ad mænia malos exæquantes altitudinem jugi subrexit:' κορυφαίς vertit Græcus. Est et dui scalis legat, ut monet Cellarius. Ceterum omnia ab et apertos usque ad finem Capitis desunt Mss. Brant. Vossianis, Lov. Egm. Gott. Dorv. Leid. sec. tert. et Edd. primis, Beroaldi et aliis vetustioribus; immo et a Metaphraste Græco: unde patet eum non optimis Codd. usum faisse. Apertos cuniculos absunt a Carr. Duk.

14 Apertos cuniculos Nota duplices cuniculos tectos et apertos. Quorum hi similes intestinis itineribus, quæ hodie approches vocamus: nisi, quod nunc per anfractus itur, quod an olim fecerint incertum. Tectorum cuniculorum meminit Hirtius vIII. 41. 'Tectos cuniculos agunt ad caput fontis, quod genus operis sine ullo periculo, et sine suspicione hostium facere licebat.' Sed quæri possit, quo fine aperti cuniculi acti sint. Ego nisi, ut hodie fit, sinuati per artem, et objecto aggere defensi fuerint, fateor me nullum usum videre. Hoc ipsum autem ex veteribus ægre comprobari possit. Itaque videndum, an non velit Cæsar cuniculos more solito a Romanis actos, sed ab oppidanis saxorum jactu humum, sub quam agebantur, perfractam esse, ita ut, cum viderent, quo loco hostes mænibus appropinquarent, tali arte eorum opera morarentur. Certe deliberandum amplius censeo. Vossius. Laborant Viri docti, quinam sint cuniculi aperti, (nimirum cuniculis tectis oppositi,) et cui usui. Sed Cæsar simpliciter intelligit cuniculos, postquam vel qua parte essent tandem aperti. Clark,

XXIII. 1 Muris autem omnibus Gallicis hæc fere forma est] Mss. plerique et Editt. Vett. 'Muri autem omnes Gallici hac fere forma sunt.' Quod perinde est. Clark. Vulgatum e suo vel Ursini Codice primus dedit Scaliger: et consentiunt Andin. Leid. prim. Oxon. Reliqui omnes cum ante editis aliam exhibent formam orationis.

2 Trabes directæ perpetuæ in longitudinem] Hoc dicit, trabes directas in solo positas in longum, non in altum; id est, planas jacentesque, et quidem perpetuas solidasque, non e partibus factas, tot pedum. Quod

autem sic accipere oporteat, non de ordine trabium recto et alto, verba sequentia mox evincunt, qui opus aggeratum fuisse, et crevisse, 'dum justa muri altitudo expleretur.' Atqui si trabes rectæ positæ, jam a principio altitudo justa fuisset. Lipsius Poliore, l. 111. Dial. 5. Davis, Ita scilicet, ut earum Longitudo esset Muri Crassitudo. Ut apparet ex eo quod mox sequitur: 'Quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos plerumque introrsus revincta, neque perrumpi neque distrahi potest.' Clark. Trabes perpetuæ Græce vocantur διηνεκείς vel προσεχείς; uti egregio Josephi exemplo de B. Jud. vii. 33. illustrat Cl. Bosius Animady, ad J. Cæsar. p. 21.

4 Hæ revinciuntur introrsus] Codices nonnulli ære vizciuntur extrorsus. Sed vera est vulgata lectio. Clark. Ære vel Ere vinc. est in meorum Mstis septem, et Carrar.; sed clare patet, eam lectionem natam esse e scriptura æ sine adspiratione. Optimi quivis, ut Bong. pr. Leid. pr. Voss. pr. Oxon. Scalig. et alii hæ vel eæ rev. exhibent. Ed. autem Scaligeri hæc: ut supra aliquoties variatum est, autique pro hæ: ea Ed. Plant. dein extrorsus in Mss. fere omnibus et Edd. Vett. legitur. Verum optimi, Leidens. prim. Scalig. Cujac. cum Egmund. Carr. Ciaccon. et Lovan. introrsus servant, uti jam ediderunt Vascos. Str. Steph. et Ed. Gryph, post, ac deinceps cum Lipsio Polyore. III. 5. ubi hoc totum inlustrat caput: εἴσω Metaphrastes. Hotom, et infra 'materia, quæ introrsus revincta.'

6 Alius insuper ordo adjicitur] Saxorum. Duæ trabes, distantes inter se binos pedes, initio ponuntur; intervallum complent saxa: post istarum trabium secundam alius ordo saxorum adjicitur, ne contingant trabes, seu ut alternatim trabes sint et saxa. Nihil hic vidit Just. Lipsius, qui hæc verba de trabibus accepit.

Davis. Neque recte hoc cepit Lipsins, qui de Trabibus, (quanquam illud ferri quidem potest) neque Davisius, qui de Saxis intellexit. Hoc enim ait Cæsar; secundum ordinem Trabium Saxorumque alternorum, ita inferiori ordini superpositum, ut Trabes singulæ Saxis incumbant, Saxa Trabibus. Ut in errorem incideret Davisius, fecerunt verba præcedentia, Trabes directæ-distantes inter se binos pedes; quæ ille ita accepit, ac si DUAS duntaxat trabes dixisset Cæsar, inter se Duos pedes distantes; cum e contrario, 'Trabes-distantes inter se BINOS pedes,' sint manifesto totus inferior ordo Trabium quantumpis multarum, pro longitudine muri, in solo binos pedes inter se distantium: quæ binorum pedum intervalla saxis deinceps grandibus effarcirentur. Clark. Recte porro Ἐπιβάλλουσι vertit Græcus, et adjicitur servat recentissimus Dorvill. Codex cum Edd. primis. rum Mss. mei reliqui omnes cum Carrar. et Ed. Incerta dant additur, Andin, additus.

8 Intermissæ spatiis] Hotomannus non dubitat quin legendum sit intermissis, et ita Cæsaris consuetudinem postulare ait. Et sane confirmat eam conjecturam Leidensis primus et B. Civ. 1. 20. 'Non certis spatiis intermissis.' Verum et ipsa res intermitti dicitur, ubi desinit. c. 17. 'ad eam oppidi partem, quæ intermissa,' &c. c. 70. 'Planitics intermissa collibus.' 1. 38. 'Qua flumen intermittit.' v. 8. 'Vento intermisso.'

12 Ac saxis] Ita restitui ex Mss. Reg. et Vossii et Edit. Rom. Scaliger et recentiores omnes, Aut saxis. Qui sensus est nullus. Clark. Legendum ac saxis, ut ediderunt Beroaldus, Ursinus, Gryphius, aliique. Altera lectio videtur in editionem Scaligeranam vitio typographico irrepisse. Davis. cur. sec. Ac revocavi auetoribus Mss. omnibus. Aut jam est in Ed. Plantiniana. Non

opus autem cum Hotomanno legi pedum quadragenum, vel pedes q. longis, quivis tiro videt, qui spatium mensuræ in Accusativo millies poni, e Grammaticis didicit.

xxiv. 12 Picem alii] Vox alii non comparet in ullo, quod sciam, Codice, aut Ed. ante Scaligernm. Primus Hotomannus scripsit, perspicue hic deesse eam vocem, ut fuerit alii picem. Ex hac conjectura in textum recepit Scaliger. Verum neutiquam necessaria est. Neque habet Metaphrastes. Eruptio fiebat ab aliis scilicet: ubi solet omitti istud alii. Alii vero ignem cujusque generis jaciebant. Et ita Græcus oi δè de ignem jacientibus. Confer omnino exempla congesta ad I. 9. 'Helvetii ea spe dejecti, &c. alii vadis Rhodani.'

14 Occurreretur] Mss. et Edd. Vett. Curreretur. Clark. Recte tamen puto, Scaligerum edidisse occurr. quod exaratum est in ipsius Codice ac Leid. primo. Vide ad 111. 4. 'Eo occurrere et auxilium ferre.'

xxv. 5 Animadvertebant] Cod. Petav. Advertebant. Verum membranæ Andinæ et Oxonienses animum advertebant. Egregie: ut jam vidimus aliquoties. Vide ad 1. 24.

6 In illo vestigio temporis] Sic de bello Civili II. 26. et vestigio temporis primum agmen erat in conspectu.' Usus et Cicero in Pisonem: 'Atque eodem in templo, eodem et loci vestigio, et temporis.' Est autem metaphora ab enntibus, qui vestigiis iisdem din non insistunt. Curtius IV. 5. 'Nunquam diu eodem vestigio stare fortunam.' Alibi Cæsar dixit 'punctum temporis.' De bello Civili II. 14. 'Ita multorum mensium labor, hostium perfidia, et vi tempestatis, puncto temporis interiit.' Vossius. Vide ad IV. 5. 'E vestigio pœnitere.'

14 Altero, successit] Mss. et Editt. Vett. alteri. Clark. At altero servant Mss. Leid. pr. Cujac. Scalig. Oxon. et Andin. cum Edd. Aldi, Gryphii, Plantini, &c. Recte, ut sit Ablativus more Cæsaris, de quo egi ad c. 4. Nisi potius hic sit antiquus Dativus pro alteri. Vide ad v. 27. 'alteræ legioni.'

15 A propugnatoribus | Hotomannus hanc vocem hine alienam censet, legitque protectoribus. Verum id quod substituere conatur, interpretamentum est elegantioris vocis propugnatoris. Propugnator enim, ut proprie dicitur ille, qui obsessus defendit mœnia, vallum, navem : ita sæpe de obsessis, ut hi erant, simpliciter sumitur, vel etiam pro quocumque alterius defensore ponitur. Consule J. F. Gronov. Obs. IV. 17. Hinc patet, a viro docto male etiam adscriptum esse projectoribus, aut in aliis Mss. abiici pro. ut sæpe factum et hinc erratum. V. ad Liv. xxvi. 6. Front. IV. 5. 13.

16 Omni parte] Mss. et Editt. Vett. omni ea parte. Græcus πάντων τῶν ταύτη ὅντων. Clark. Placeret Hotomanno o. ex parte: ut alibi sæpe: et c. 69. ea non est in Bas. Ven. Ald. Gryph. Plant: et seqq. neque in Mss. Cuj. Leid. pr. Oxon. sc. And.: quare nil innovo. Contra in illis Mss. scribitur c. 28. 'ex omni eo numero;' ubi alii omittunt eo; ubi vide. Malim tamen ex p. ut habet Ciacconii liber: 'ex omnibus partibus' c. 80. 'duabus ex partibus' B. Civ. II. 106. 'o, illa parte' Leid. sec.

XXVI. 2 Consilium ceperunt ex oppido profugere] Infinitivus est pro Gerundio, qui quidem loquendi modus Poëtis ex Hellenismo est usitatissimus, nec tamen eum refugerunt optimi prosæ orationis scriptores. Sallustius Catil. c. 17. 'Quibus in otio vel magnifice vel molliter vivere copia erat.' Corn. Nepos Lysandr. c. 3. 'Iniit consilia, reges Lacedæmoniorum tollere.' Justinus XXVI. 1. 3. 'Pellcre ipsum regno consilium cepit.' Vide et Hirtium de Bell. Afric. c. 78. Davis. Vide etiam ad VIII. 44.

8 Cum matresfamilias] In v. c. 'matresfamiliar'. Et ita de bello Civili II. 1. inquit: 'Omnium seniorum, matrumfamiliæ; virginum precibus.' Vossius. Bene id hoc loco, quod tamen omisit supra, monuit Vossius. Familiæ exstat in Bong. Vossianis, Leidensibus, Petav. Egmund. Scalig. Cujac. Lovan. Gott. Duk. Dorv. et Edd. primis, item Vascos. Stradæ, Steph. ac Gryph. poster. Vide cum alibi, tum 1. 50. 'Matresfamiliæ eorum.'

11 Natura et virium infirmitas Pro naturalis virium infirmitas: ἀσθενεία της φύσεως Græcus. Poëtis mos loquendi familiarissimus. In c. 5, est ' naturæ et virium infirmitas,' Vossius. 'Virium infirmitatem' dixit etiam Lactantius Div. Inst. 1. 9. Hic antem est êv διὰ δυοίν, natura enim et virium infirmitas idem denotat ac naturalis virium infirmitas. Sie apud Justinum II. 11. 'Lanæ iis usus ac vestium ignotus est,' pro eo quod est, lanearum vestium. Vide Joan. Georg. Grævium ad Ciceronis Offic. I. 44, Davis, Mss, Reg. et Vossii. natura, &c. Græens, της φύσεως. Clark. Scio, satis bene defendi posse τὸ natura. Verum id retineri contra Mss. non video esse necesse. Jam vero naturæ exaratum est in Bong. Vossianis, Ursin. Oxon. Scalig. Leidd. Lovan. Egmund, neque dubito de aliis vetustioribus; atque ita ediderunt Vascos, Str. Steph, et Gryph, post.

XXVII. 1 Directisque operibus] Mss. Reg. et Voss. erectisque. Edit. Rom. perfectisque. Graveus, συντελέσας. Clark. Perfectisque legas sane in Mss. aliquot, ut Leid. primo, Scal. Oxon. And. Cujac. Dorvill. et Dukeri a m. prima, ut et Edd. Mediol. Ven. Ber. Vasc. Ald. Gr. Steph. Plant. aliisque. Erectis autem in Duker. supra scriptum ac Vossiano sec. idque placebat Hotomanno. Verum retineo ego directisque: quod Ed. Incerta, in qua et directis, jam habet

cum Mss. reliquis, uti et Aicardi, sive derectis, quod est in Voss. pr. et Urs. derelictis Leid. sec. Directis operibus idem est, ac oppidum versus promotis, et institutis, sive ita dispositis, ut operibus illis jam factis nocere et adpropinquari posset urbi. Ita passim dirigere aciem. Imo dirigere castella. Florus IV. 12. § 26. Hinc ibidem § 31. Se dirigere: ubi vide et in Ind. ac Lexicis.

4 Quod paullo incautius custodias in muro dispositas] In Orosio est, 'cum hostilium machinarum amenta nervique languerent.' Vossius.

5 Suosque languidius in opere \ Vet. cod. Suos quoque, quod rectum esse nullus ambigo. Idem. Vetus Dionys. Vossii codex habet, Suos quoque, Nec dubitat vir doctissimus, quin ita legi debeat. At vero id ita demum ferri potest, si, mutata distinctione, tota hoc modo interpungatur sententia: 'arbitratus est. Quod paullo incautius custodias in muro dispositas videbat, suos quoque languidius in opere versari jussit,' &e. Quomodo et Græcus Interpres accepit. Clark. Cujacii etiam Cod. Scaliger. et Oxon. cum Pulm. Schedis et Edd. Vasc. Stradæ, R. Steph. et Ed. Gryph. post. exhibent suos quoque; optime, modo post arbitratus deleamus est: unde majore illa distinctione non est opus. Ed. Inc. suos et l.

6 Intra vineas Nonnulli Codices, extra vineas. Lautusque valde est Hotomannus, qui id sine dubio rectum existimat, quia nimirum vineis contineri legiones non poterunt. Quasi vero, intra vineas non illud ipsum esset, quod censet vir doctissimus Cæsarem dicere debuisse, citra vel post Græc. ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς. Clark. Intra vincus idem est ac intra vallum, intra castra, intra præsidia B. Civ. III. 83.; et similia sexcenta. Verum tamen Mss. mire variant. Nam Bong. pr. præbet 'legionibusque extra vineas in occulto expeditis.' Vossiani vero pr. et sec. Petav.

Egmund. Gott. 'legionibusque extra castra vineas in o. expeditis:' atque ita Lovan, nisi quod ille habeat vineasque. At Leid. sec. et Voss. tert. 'legionibusque extra castra vineis in occ. expeditis: ' extra castra pro intra vineas quoque Duker. In occulto deest Leid. pr. et Scalig. Leid. tert. et Buslid. 'legionibusque extra castra vineas in o. expediri:' quo facit etiam Ed. Incerta habens 'et legionibus extra castra vineas in occ. expediri.' Pro intra in Leid, pr. pro varia lectione est juxta. Ex his varietatibus Codicum legi plenius posset, licet sensus eodem redeat, Legioaibusque extra castra intra vineas in occulto expeditis, cohortatur : sc. eas vel milites. Vide, quæ diximus cap. 4. quamvis et possit referri ad suos, quod præcessit. In occulto possit videri etiam esse interpretamentum των intra vineas. Sed adi 1, 30. Saltem cohortatur prætuli, majore distinctione post perciperent posita, ex Mss. Leidensi primo, Scalig. Oxon. Andino, Dorvill. Carrar. et Edd. primis.

8 Escendissent] Vulgg. adscendissent; sed lectio a nobis recepta est in Cod. Andino, et eam propugnat J. F. Gronovius ad Livii II. 28. Eadem vox Silio Italico videtur restituenda, in quo II. 3. ita legitur, 'Gelidosne scandere tecum Deficiam montes?' Repono escendere. Sic Sallustius Jugurth. c. 97. dixit ' pars equos escendere.' Davis. Attamen Mss. omnes reliqui ad unum, etiam Oxon, qui aliter consentire cum Andino solet, hic et c. 46. Adscensus: pbi vide Periz. et c. 48. Adscendere retinent: quare pace summi viri manium, cum Clarkio ad hic revocavi. Ceterum innumeris locis istud escendere voluerunt inculcare viri docti. Vide quos laudant Cel. Drakenb. ad laud. Livii locum, et Doct. Arntz. ad Aurel. Vict. Ill. c. 58. 'Muros primus adscendit.' Sed et judicium Cel. Burm. ad Suet. Jul. c. 62. B. Civ. 1. 28.

'Muros adscendunt.' Ita adscendere in navem, non escendere. Vide Doct. A. V. Stayeren ad Nepot. Them. c. 8.

9 Præmia proposuit] Pecuniam. Sic Cæsar ob virtutem turmæ Cassianæ donavit millia xiii. ut narrat auctor Bell. Hisp. c. 26. Joan. quidem Brantius præmium, quod hic pollicetur Imperator, muralem fuisse coronam censet. Perperam; hæc enim ei soli, qui primus murum subiit, erat donata. Cæsar autem pluribus præmia, de quibus hic agitur, proponit. Vide A. Gellium Noct. Attic. v. 6. Davis.

XXVIII. 3 Obviam contraveniretur] Faërnus et cum eo Ursinus e Ms. delent contra: at Hotomanno placebat ejicere obviam. Mihi non liquet, an e varia lectione nata sit quædam vox : de qua corruptionis caussa consule Drakenb. ad Liv. III. 44. Burm. ad Suet. Aug. c. 2. 'candidatus petitor.' Huc forsan etiam referenda l. IV. ' proximæ primæ naves.' Vide etiam B. Civ. III. 13. Codd. mei aliorumque utrumque retinent. Similiter B. Afric. c. 45. Contra Cæsarem adversus armatusque consistam.' De tali pleonasmo vide cum alibi, tum ad B. Civ. III. 61. 'Vulgo universi.' Similia etiam vide apud Cl. Drakenb. ad Liv. III. 41. 'ultra vocem excessisset.' Simile fere Ovid. Met. IV. 80. 'Oscula non pervenientia contra.'

6 Ne omnino spes omnis fugæ] Sic Ms. Reg. eleganter. Alii omittunt omnis. Clark. Neque ullus ex meis agnoscit τὸ omnis: quod temere intrusum nolim; licet coutra B. Civ. 111. 53. occurrat 'nemo fuit omnino militum.' Sic temere omnino et omnium bis contra Mss. apud Ciceronem intrudere conatur Doct. Th. Bentl. ad l. I. de Fin. c. 12.

7 Continenti] Male Faërnus et Ursinus ex unico codice Continuo prætulere, licet iis adstipuletur Oxoniensis. Aliud adjectivum amavit noster, ut sæpe jam vidimus. Et ita c. 4.

'labore continenti omnia superare;' et ita B. Civ. III. 63. 'Continentia bella' v. 11. 'Continens flamma' vIII. 15. 'Continentes dies' B. Civ. III. 84. 'Atque ita passim alii. Corrigendus e Ms. Dict. Cret. III. 26. 'Continente flamma,' vulgo continuante ex indicio Cl. Perizonii, qui eum locum hic adscripserat.

13 Omni eo] Deest eo in Mss. et Editt. Vett. Neque ad sententiam opus est ut retineatur. Clark. sententiam quidem non requiritur. sed videndum, num Cæsaris stylus et veneres pronomen addi non flagitent. Certe agnoscunt id Mss. Cuj. Leid. pr. Scal. Ox. et And. Contra c. 25. illi codices carent $\tau \hat{\omega}$ ea in omni ea parte: ubi reliqui cum Edd. pp. admittunt: c. 57. 'Illum omnem locum: c. 75. Mss. plerique omnes hos: c. 79. 'Omnem eam planitiem:' vIII. 46. 'Omnem illam regionem,' uti Mss. plurimi habent: B. Civ. III. 11. 'Omnesque eas naves:' B. Alex. c. 9. 'omni illa regione,' item c. 26. et c. 42. et passim.

16 Silentio sic ex fuga excepit] Ursinus primus ita refinxit locum, e suo codice interponens, sic; putavitque, nisi ita legatur, vix satis aptum sensum elici posse. Eum secutus est Scaliger, et certe particulam illam agnoscunt quoque And. Oxon. et Leid, prim, qui non habet ex fuga, ut et quidam editi. Verum cum in Mss. reliquis omnibus, etiam Scalig. Petav. Cujac. qui alias solent cum nominatis Codd. consentire, non adsit sic, suspecta mihi est vehementer. licet sequatur ut: immo ea conjunctio caussa fuit, cur sciolus adderet sic, putans sine eo sensum non constare, et Hotomannus contra pro ut vellet legere et; quod est quoque in Mss. Carr. Lovan. et 4. recentioribus cum Ed. Incerta, perperam. At vero elegantius tum alii tum noster, particulam sic, tam, ita, &c. ante ut omittere solet. Multis id ostendimus jam III.

14. 'Has altitudo puppium superabat, ut' &c.: ubi intruserant tantum, aliisque locis. Ceterum Leid. sec. dat recepit, male. Recte Hotomannus explicuit excipere fuga per intercipere in ipsa via: ut vi. 35. 'Multos ex fuga dispersos excipiunt.' B. Civ. I. 24. 'Reducitur ad eum deprehensus ex itinere.' Sall. B. Catil. c. 34. 'Ex itinere litteras mittit.' Et ita passim 'ex itinere obpugnare urbem.' et similia.

19 Disparandos] Rarior hujus verbi usus est apud aurei ævi scriptores pro sejungere, separare, unde notandum, in Mss. Gottorp. et Vossiano tert. scribi dispertiendos a dispertire, sive dispartire: quo aliis in locis utitur auctor in Lov. disparandos deducendos ad s. Verum ut hic, ita clare Plautus Rud. in Prol. vs. 6. 'Is nos pergentis alium alia disparat.' Conjecit etiam Cl. Perizonius, hoc verbum restituendam Val. Max. 11. 7. 11. 'manus a corporibus suis districtæ, inque cruentato solo dispersæ:' ut legere malim.

XXIX: 3 Neque in acie | Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii. Editi neque acie minus bene. Clark, Recte Clarkius addidit præpositionem in: quam agnoscunt cum Ed. Inc. et Mss. Urs. Hotom, Brant, mei Codices omnes, excepto recentissimo Dorvilliano, ex Cæsaris genio, quem secutus est Hirtius B. Alex. c. 56. 'Pompeium' in acie victum:' c. 74. 'in acie conflixisse, et vicisse.' Præpositionem hic alii quoque addiderunt. Valer, Max. 1. 5. § 6. Pompeius in acie Pharsalica victus: 111. 2. 4. 'ducem Fidenatium in acie congressus interemisset:' atque ita Mss. innumeri Sallust. Jug. c. 54. § 5. 'Statuit non prœliis, neque in acie, sed alio more bellum gerundum.' Sic quoque c. 64. Mss. plerique in acie dimicaturum: ut et B. Afric. c. 80. 'In acie dimicassent.' B. Afric. c. 42. 'In acie pugnare.' Hine nil mutandum censeo apud Quinctil. Decl. XII. 21. 'In acie confligere.'

6 Secundos rerum eventus] Mss. Carrar. et Norvic. cum editt. Rom. Beroald, exhibent secundos rerum proventus; quæ quidem lectio mihi videtur recipienda. Sic B. G. 11, 38, 'superioris temporis proventum' pro successu posuit, nec aliter 'rebus feliciter provenientibus' dixit Justinus VII. 6. Ita et Apuleius Metam. l. IX. p. 204. et l. x. p. 210. ed. Pricæan. adeo ut vulgatam lectionem e Glossemate ortum habuisse nullus dubitem. Davis. Ratio est, quod provenire non nunquam valet accidere, sive bonus sive malus sit eventus. Suetonius Aug. c. 94. 'Unique omnino magno Alexandro apud easdem aras sacrificanti simile provenisset osten-Vulgo legitur unique olim omnino: sed cum Ms. Memmianus det unique omni magno; vocem olim delendam censui. Idem in Vespas. c. 5, 'Quicquid agitaret volveretque animo, quamlibet magnum id esset,' (sic cum Salmasio legerim) ' proventurum pollicerentur.' Vulcatius Gallicanus in Avidio Cassio c. 3. ' Ne quid fatale proveniret.' Vopiscus in Aureliano c. 18. 'Paventibus cunctis, ne eadem, quæ sub Gallieno fuerant, provenirent.' Vide sis et c. 21. Idem, cur. sec. Proventus. Sic Mss. et Edit. Rom.: quam lectionem, exemplis allatis, erudite tuetur Davisius. Alii habent, eventus. Hisce accedant Mss. etiam mei omnes, præter Cuj. et Leid, pr. Item Edd. Mediol. et Incerta. Omnino recte. . Ita emendavi quoque e Mss. Apuleium l. x. p. 230. Ed. pr. 'Medicinæ proventus adpareat:' vulgo probatus eventus. Vide in Obs. Misc. Vol. III. t. 2. Nec secus rescripsi e Codicibus infra c. 70. ' pugnæ proventum exspectabant.' Valer. Max, III. 2. § 5. Ext. 'Excellentissimos virtutis proventus miserabilis lapsus sequitur;' ubi itidem Cod. Harl, eventus m. casus s. v. 10. § 2. 'In maximo proventu felicitatis nostræ:' ubi vide soceri notas: vIII. 1. 3. 'secundarum rerum proventu abuti.'

XXX. 3 Et conspectum] Sic Mss. et Editt. Vett. Recentiores neque conspectum. Clark. Lege et conspectum, quod jubent Buslid. Norv. et Beroald. Davis. cur. sec. Mei quoque omnes ad unum usque et Edd. pp. ac Vasc. R. St. aliæque et: ἀπὸ κοινοῦ repetendum non; ut fit sæpissime: nec enim opus, cum Eğmundano scribi non fug.

11 Homines insueti laboris Norvic. laboribus, quod probum est; sed altera loquendi ratio Cæsari magis usitata. Sed B. G. v. 6. 'Insuetus navigandi;' ac B. C. 1. 44. 'Insuetos hujus generis pugnæ.' Vide et B. C. III. 49. Non autem necesse est ut verba hoc modo transponamus, sic sunt animo consternati, ut homines insueti laboris, &c. quod tamen, adversantibus libris, P. Ciacconio faciendum videbatur. Davis. laborum. Sic Ms. Reg. Ms. Eliens. insueti laboribus. Vulgg. insueti laboris, Clark. Laboris retinent nostri constanter. Alibi insolens ita utitur auctor, ut B. Civ. II. 36. ubi vide Day.

12 Patienda] Quia alibi noster dicit facere quæ inperarentur, Cl. Ciaccon. hoc etiam loco substituere conatur facienda: ποιητέα certe vertit Græcus. Nihilominus frustra. Nam Mss. Andin. Cujac. Oxon. Leid, pr. et Scalig. cum Edd. Ven. 1517. Basil. Aldi, Vasc. Str. Steph. Gryphii et aliis optime exhibent patienda et perferenda, id est, omnia onera subeunda. Quin et ita exstat in Ursinianis, ut ex ejus nota patet, dum scribit, se non dubitare, quin et perferenda sint Grammatici alicujus glossema, nec reperiri in vet. libro Faërni. Ergo quidem in suis. Synonyma sexcenties a nostro jungi monendum fuit 11. 20. et sæpe. Paullo ante providere et præsentire. IV. 22. 'navibus coactis contractisque :' passim parere et imperata facere. Præterea patior et perfero, cicero et Terentius crebro copulant, ut vel e Lexicis videre est. Quis nescit illud Horatii? 'Rure meo possum quidvis perferre patique.' Hinc etiam B. Civ. III. 15. 'patienter atque æquo animo feire.' Aliquoties patienter ferre etiam dicit auctor, ut vII. 77. B. C. I. 85. Temere ergo Faërno, reliquisque Mss. crediderunt editores, quos non secutus et perferenda auctori restitui.

XXXI. 2 Earum principes donis, &c.] Mss. Eas(bonis corrupte pro donis,) &c. Atque fieri sane potest, nt earum principes interpretamentum sit tov eas. Clark. Uti exhibent vulgo, hoc confirmatur a Mss. Cui. Scal. And. Oxon, et Leid, pr. cum Ursin. Reliqui cum Edd. primis eas bonis pollicitationibus: auod ultimum certe ineptum esse vel ex Brantii nota patet. Earum principes etiam Metaphrastes habet rovs τούτων άρχοντας δωρεαίς τε και ύποσχέσεσι ανακτώμενος. Quare, si quid esset mutandum, mallem eas principesque, vel eas, uti et principes. At, ut dixi, nil muta, c. 64. ' Horum principibus pecunias, civitati imperium pollicetur.'

4 Aut oratione subdola, aut amicitia facillime capi posset] Ms. Norv. et Editt. Rom. Ven. Beroald. penultimam vocem omittunt : sed eam Græcus in suo Codice invenit, et retinendam censeo. In vulgg. erat et oratione subdola, aut amicitia; in aliis corruptius et ratione; nos autem ex Codicibus memoratis Cæsarem emendavimus. Davis. ' Quorum quisque aut oratione subdola, aut amicitia, facillime capi posset.' Hoc est, quorum aut oratione subdola, aut amicitia, facillime quisque capi posset. Recens editi, Scaligeri errorem (typographicum, ut opinor,) optima fide secuti, habent, Et oratione subdola: sensu prorsus nullo. In Mss. plerisque deest capi. Tumque sensus erit, Quorum quisque, aut oratione subdola, aut amicitia, plurimum posset. Sed præstat prior lectio. Clark. Aut or. Mss. mei omnes et Edd. ante Scalig. Dein capi abest a Carrar, et novem ex meis, quorum tamen vetustissimus est Voss. primus. Fraudi fuit librariis vox quisque quam cum quorum construxerunt, Aliam enim esse constructionem bene post Brantium docuit Clarkius, Caussam hanc omissionis me vere subodoratum esse, patet ex Bongars, primo et Lovan, qui dant capere. Melius certe, quam si totum verbum omittatur.

XXXII. 1 Avarici] Bongars. pr. Voss. prim. Lovan. Egmund. et septem recentiores cum Edd, prim. aliisque Avarico. Quod meretur adtendi. licet non statim in textum intrudi velim, præsertim contradicentibus aliis optimæ quoque notæ codicibus, et loco c. 47. Posterioris certe ævi Latinitas fuit; uti olim jam monui ad J. Obseq. c. 114. 'Asculo per ludos Romani trucidati.' Justin, 1, 11, 13, Pontem Abydo fecerat.' Arntzen, ad Aurel, Vict. Epit, c, 37. Sirmio in turri ferrata occiditur.' Variant etiam Mss. B. C. 1. 12. Imo Mss. et Edd. 1. 33. 'Corfinio captum dimiserat,' uno alteroque excepto. Item III. 5. ' hiemare Dyrrachio. Apolloniaque,' c. 105. 'Epheso pecunias ex fano Dianæ tolli;' at c. 34. est Ephesi. Sed ibi potest motus de loco intelligi. B. Afr. c. 34. 'Lilybæo inponit legiones.' Sic et Mss. Nep. in Chabr. c. 2. et alibi. Adi A. van Staveren ad Epam. c. 10. 63.

2 Reliqui comm.] Deest reliqui in Carrar, ut sæpe frumentum et commeatus jungitur. Adi ad III. 7.: sed viii. 7. 'frumentatione et reliquo commeatu prohibere Romanos.'

16 Vedeliacus] V. c. Valetiacus, habet: in Græco etiam est Βαλητιακόs. Ms. noster Valetiatus. Vossius. Valetiacus rescripsi auctoribus Mss. Petiacus rescripsi auctoribus rescripsi auctoribus Rs. Petiacus Rs. Petiacus

tav. Scalig. Lovan. Cujac. Egmund. et tribus aliis, Edd.que Rom. Med. Ven. Vasc. Str. Steph. et pluribus. Valetiatus vel Valeciatus Bong. pr. Voss. pr. Leid. pr. et tres recentiores. Valiciatus Ortel. Veleciacus Leid. tert. Velaciacus Ed. Inc. Valetincus Carr.

18 Populum in suas cujusque eorum clientelas] Ita primus, quod sciam, edidit Scaliger; cui adstipulari videntur membranæ Andinæ, et Oxonienses. Nam nihil variationis ex iis adnotatum in excerptis reperio. Verum reliqui Mss. et Edd. exhibent populum: suas cujusque eorum clientelas, id est, suos cuique favere clientes: atque ita legit Metaphrastes διήρηται μέν ό δήμος διήρηται δέ καὶ ή γερουσία. διήρηνται δέ καλ πάσαι, ώς είπειν, αί έκάστου οίκίαι. Hotomanno placebat suas cuique e. esse cl. Sed nisi vetus lectio sana est, verosimilis est Scaligeri correctio, quia facile in propter præc. populum excidere potuit.

19 Pars cum parte civitatis] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii. Editi, pars cum civitatis parte; ordine verborum longe minus concinno. Clark. Ut disposuit verba Clarkius, edunt Mss. plerique.

XXXIII. 1 Detrimentosum] Ms. Reg. detrimento suo. Clark. Suo pro varia lect. est quoque in Duker. detr. summum est în Voss. sec. suspecta habetur vox a quibusdam viris doctis: quia est ἄπαξ λεγόμενον. Sed et plura singularia habet Cæsar. Alioquin facile esset reponere detrimento sibi vel summæ rei e. At sanum mihi videtur vulgatum: ἐπικίνδυνον ἡγούμενος Metaphr.

10 De jure ant legibus] Mss. Reg. et Eliens. de jure, aut de legibus. Clark. Convenienter Cæsaris stylo iterant quoque Bong. prim. Vossiani omnes, Egmund. et tres alii cum Edd. Inc. et R. Stephani præpositionem de, Id hoc ipso capite vidimus. Adde ad 11. 10. 1v. 34. Infra c. 37. 'de suo

jure et de suis legibus;' et sæpius alibi.

12 Decetiam ad se evoc.] Sic egregie hunc locum emendavit Ursinus e suo codice et recepit Scaliger: cum antea et in Mss. plerisque legeretur etiam ad se vel ad se etiam, aut simpliciter ad se. Decetiam inveni quoque in optimis Mss. Bongars, primo, Leid, pr. Petay, Cuiac, Scaliger, Andino et Oxoniensi. Sed in omnibus illis eo ordine, quo nunc exhibui. In Cuiac. et Petav. marginibus additur Decetia, quæ aliis Decisa. Ortelius quoque in quibusdam reperisse Codicibus se testatur, ac Ciacconius in duobus et in Stephanico Hotomannus. De ea vide etiam Wesseling, ad Anton, Itin. p. 366.

15 Duos ex una familia] Ms. Norv. habet duo ex una familia; ἀρχαϊκῶs, quemadmodum ex Cod. Andin. legendum existimavit J. Fr. Gronovius ad Livii xxxv. 21. Davis. Duo restitui, consentientibus Bongars. pr. Oxon. Vossiano pr. et tertio. Vide etiam ad Frontin. l. I. p. 54. et supra v. 38. restituendum etiam Censorin. c. 24. duo lectores auctore Ms. Colon. teste Stewech. ad Apul. l. vi. p. m. 346. Ambo in Mss. pro ambos infra B. Civ. I. 48.

17 Magistratum deponere] Leidenses, Vossiani, Bongars. Petav. Cujac. Oxon. Lovan. Egmund. Duker. Gottorp. Stephan. et Edd. Inc. Vascos. Stradæ, Stephani et Gryphii poster. imperium. Cujus glossam magistratum perperam in textum receperunt Editores primi, et plerique deinceps ac recentiores. Codices ego sequor.

19 Intermissis magistratibus] His verbis denotari existimant Fr. Hotomannus et Joan. Goduinus magistratum in eadem familia non fuisse continuatum; sed talis sententia ex iis vocibus deduci non potest. Legendum crediderim intromissis magistratibus, inferioribus videlicet, quibus omnibus præerat Vergobretus. Favet

Græcus, qui habet παρόντων των άρχόντων. Davis. Cum doctissimo Davisio existimo legendum, intromissis magistratibus. Gracus παρόντων των άρχόντων Ms. Vossii sec. habet inter Nisi forte illud, intermagistratus. missis magistratibus, ita accipi queat, ut dicatur scilicet, quo tempore vacaret magistratus, Clark. Intermissis pro admissis num sumi posset, videndum, ut intelligat interfuisse ei rei magistratus. Intermixtis mallet Cl. Bos Anim. ad Cæs. p. 23. Omisit hæc verba Celsus.

xxxiv. 2 Dissensionum] Faërnus e suo Codice malebat dissensionis. Et sane multi Mss. et Edd. Veteres ei suffragantur. At vero Cuj. Petav. Scalig. And. Oxon. Leid. prim. cum aliis vulgatum propugnant, uti et perpetuus Julii stylus, qui pluralem amat. Cap. præc. 'ex dissensionibus.'

3 Omissis omnibus rebus Mss. plerique omnibus his rebus. Græcus πάντα άλλα, omnibus aliis rebus. Clark. Beroaldo et Faërno obsecutus est Scaliger, qui ante ipsum ejecerunt 70 his. Mss. omnes, et Edd. exhibent omnibus omissis his rebus. Quod non potui non reponere. Omnibus his rebus vocat discordias et dissensionem, more suo addens res, ubi alii omittere solent, V. ad IV. 17, et hic Brantium, Nisi velis cum aliis et R. Stephano distinguere, 'omnibus omissis, his rebus h. b. servire: quasi dicere voluisset hoc agite; aut potius rescribere suis rebus: ut in Auct. de B. Hisp. 'Omnibus suis rebus relictis.' Liv. III. 46. 'Omissis rebus aliis,' Cum alibi rebus soleat omittere.

12 Ab altera Elaveris parte] Græcus Interpres, Ms. Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald. legunt ab altera fluminis parte, adeo ut lectio recepta ex Glossemate nata videatur. Davis. Parte fluminis. Sic Mss. et Editt. Vett. Græcus item, ποταμοῦ. Quod habet Scaliger et recentiores ab altera Elaveris parte; id equidem, cum Da-

visio, glossema esse crediderim. Clark. Ita agit Clarkius; quasi Elaveris hic loci Scaligeri foret inventum. vero Edd. Ven. Ber. Vasc. Aldi, Str. Steph, Gryph, et Plantini ita jam exhibuerunt: immo Mss. Cujac. And. Oxon, Scal, et Leid, pr. hanc confirmant lectionem: quamvis fatear, mihi verosimilius videri, esse e Glossa natum: utrumque admitterem, nisi jam præcederet ejus fluminis et flumen Sæpissime et fere semper Elaver. solet auctor nomini addere flumen. Fors fuerit 'omnibus interruptis pontibus, ab altera ejus fluminis parte:' vel 'o. int. fluminis pontibus, ab altera ejus p.: 'cui alii adscripserint pro Glossa fluminis, alii Elaveris.

xxxv. 1 Uterque utrique esset exercitus in conspectu] Mss. plurimi uterque utrimque exisset, &c. Sed vera est vulgata lectio. Quam et Græcus secutus est, άλλήλοις καταφανών όντων. Clark. Pro vulgata stant Cuj. Leid. pr. Scal. Oxon. et And. Reliqui cum Edd. primis utrimque exisset. Unde conjicio, olim fuisse a Cæsare scriptum utrique extitissent, i. e. subito adparuissent. Quod verbum hac in re adhibere solent auctores. Vide J. F. Gronov. ad Livium xxv. 21. ' Qui signo dato simul omnes latebris existerent;' et Burm. ad Ovid. Metam. II. 264. Adde notata ad B. Afric. c. 7. Latent inter convalles, et subito exsistunt:' ubi Mss. nonnulli et Edd. Voss. etiam exeunt. Infra c. 51. in Msto Leid. 'Legiones infestis contra hostem signis extiterunt,' B. Civ. III. 105. 'Palma integra ex pavimento exstitisse ostendebatur.'

2 Castris castra poneret] Rectius videtur fore, si scribamus cum Lipsio obponeret. Vide ad B. Alex. c. 10. nisi mavis castrorum: quod certe exstat in Edd. Rom. Ven. Mediol. aliisque. Sed præterea aliud quid latet. Nam in Leid. pr. est ponerent. Non male, sive legas uterque utrique extitissent, sive illic retineas singularem.

Hac enim numeri mutatione nihil est frequentius. Vide præter alia ad IV. 2. 'Gallia delectatur et inpenso parant pretio.' Immo in Bong. pr. Vossianis, Petay, Egmund. Lovan. Carr. Brant. et quinque aliis, atque Edd. primis exhibetur ponebant. Vere e sententia Bruti, si tollas que post fere: quæ particula abest quoque a Lovan. et Brantii Cod.: pro ea in Ed. Ven. est peræque. Verum sequentia tum non cohærebunt, nisi post traducerent ponas τέλειον στίγμα. Atqui et hoc non necesse erat. Quum extitisset et ponebant ferri potest per variationem Modi; de qua egi jam sæpius. Vide ad v. I. 'legatos mittunt, qui doceant, &c. seseque demonstrant.' At tamen omnibus rite perpensis nec ponerent nec ponebant, veram esse lectionem puto. Sed vel poneret, quod idcirco retinui, vel potius ponebat, quod diserte exstat in Ed. Veneta: nam cohærere hæc debent cum præcedentibus et ad Vercingetorigem referri, qui disposuit exploratores, unde bene ejus nomen addit Metaphrastes. Ita ergo hunc locum legere malim: 'cœpit. Quum uterque utrique extitissent exercitus in conspectu, fereque e regione castrorum castra ponebat;' &c. Videtur auctor per numeri modique variationem significare voluisse ad Vercingetorigem se respicere, cujus nomen temere in textum recepit Beroaldus, Uterque plurali jungi, tiro nullus nescit.

5 Quod non fere ante autumnum Elaver vado transiri soleat] Estate igitur major erat Elaver, quod non aliunde factum, quam ex nivibus, quæ eo anni tempore in montibus liquefiunt, ac dein in flumina deferuntur. Sic nostèr infra c. 55. narrat 'Ligerim ex nivibus crevisse, ut omnino vado transiri non posse videatur.' Similem ob causam Rhodanus et lacus Lemannus æstate semper augentur, ut observavit Joan. Clericus Phys. II. 7. 31. Davis. Non spernenda

temere est lectio Leid. primi non nisi fere ante autumnum. Non solet Elaver vado transiri nisi fere ante autumnum: hime majorem æstatis partem, non totam æstatem, inpediretur flumine. Ceterum solet edidi auctoribus Mss. omnibus, uno alteroque recentissimo excepto; quod et jam comparet in Edd. Ven. 1517. Vasc. Str. Steph. Gryph.

9 Cum duabus legionibus in occulto restitit | Non plenis duabus legionibus: xv tantum cohortes erant; quod ipse Cæsar docet: nam sex illi legiones erant; ex his quartam quamque cohortem desumsit, qui numerus efficit xv cohortes. In Fulvii et nostro codice est captis quibusdam cohortibus. Male. Etiam Fulvius nugatur, cum emendat 'demptis quaternis e quibus cohortibus,' Dein subdit: 'Quaternis autem cohortibus detractis ex quatuor legionibus efficiebantur xvi cohortes, quæ speciem duarum pene legionum præbere suis poterant; ut scilicet numerus vi legionum constare videretur, et Vercingetorix Cæsarem in occulto restitisse non suspicaretur.' Idem et Ciacconius sensit: mihi omnino displicet. Caussam errori dedit, quod Fulvius et Ciacconius ordinem verborum Cæsaris secuti. putaverunt primo Cæsarem cum duabus legionibus restitisse: postea ex quaque legione quatuor cohortes detraxisse, ut iv legiones sex legionum speciem præberent. Sed ego aliter accipio. Cæsar cum vi legionibus in Arvernos profectus est, et cum Elaverim non nisi astu transire posset, ipse cum duabus legionibus restitit. Dein ut ostendat, qua ratione illas duas legiones detrahere de exercitu potuerit, ut nihilominus vi legionum species maneret, ait, se quartam quamque cohortem sumsisse. LX cohortes ubi numerantur, necessario quarta pars est xv. Fulvius demtas cohortes putat una cum reliquis legionibus profectas; Cæsar per

demtas cohortes intelligit duas illas legiones, vel proprie loquendo, unam et dimidiam, quam apud se retinuit. Ego miror vocem quartis Scaligero quoque adeo suspectam esse potuisse, ut eam παρεθέσει in sua editione includeret. Vossius.

10 Demptis quartis quibusque \ Mss. et Edd. Vett. demptis quibusdam. Græcus item τινάς σπείρας κατασχών. His, reliquis videlicet copiis, Clark. Quartis servant Mss. Andin. et Oxon. et Leid, sec. et Vascosani margo, Sed demptis non agnoscunt And, et Oxon. et pro quibusque (quod est in solo Andino, si excerptis est credendum) habet Oxon. quidem. Reliqui omnes nec quartis habent, et quibusdam legunt. Demptis etiam modo reperi in Leid, tert, Dok, et Dorvill, Ceteri, quotquot numerare possum, captis quibusdam vel q. captis. Unde adparet saltem captis sive delectis, reponendum pro demtis. De reliquis videant acutiores: mili non satisfacio. An sectis quibusdam cohortibus vel simile quid, ut reliquarum 1v legionum cohortes ita secaverit et diviserit, ut viderentur esse sexaginta. sive sex legiones, quamvis duas eis detraxisset? vel an Vossio adsentiendum, et legendum detractis quartis q. c.? Certe ita Mstis propius adhærebimus. Blastus Vigenerus, quem laudat Brantius, mayult demptis tertiis quibusque cohortibus.

16 Transductis] Excidit hoc vocabulum ex plerisque Mss. Græcus autem habet διεβίβασεν. Clark. Non habent Bong. Vossiani, Petav. Egm. Gott. Leid. sec. tert. Dorvill. Ceteri plerumque trad. Præfero, quod est in Carrar. transmissis. Adi ad v. 2.

XXXVI. 4 De expugnat e desperavit: de obsessione] Hæc si saua sunt, expugnatio per vim et ex itinere, intelligi debet; quare ἀνὰ κράτοs addidit Metaphrastes. Et sane tale quid excidisse videtur, aut pugnando, ut dicebant: cum oppidum per-vim capiebatur. Vide Cort. ad Sallust. B. Catil. c. 7. § 7. Aliquid latere docent etiam manu exarati codices: nam illa desperavit: de obsessione non comparent in Bong. Vossianis, Egmund. Lovan. et quinque aliis, neque in Edd. prims. Pro expugn. vero in Andino, Oxon. Leid. primo habetur obpugnatione. Quasi simpliciter olim fuisset lectum de obpugnatione non prius agendum, &c. sed vulgatum aliquo modo defendit c. 69. 'Ut nisi obsidione expugnari non posse videretur.'

6 Prope oppidum | Codices nonnulli pro oppido. Quæ lectio ferri quoque potest, Clark. Pro oppido cum Edd. Bas. Ven. 1517. Vasc. Ald. Str. Steph. Gryph. habet Oxon, ut 'pro castris' c. 65, 68, 70, VIII, 14, B. Afr. c. 40. 'pro ædibus' et alia. Sic 'pro angustiis' restituimus Frontino II. 4. 6 4, sed nulla est caussa, cur a vulgatis recedamus. Nisi et deleamus in monte: quæ sane non comparent in Bong. Vossianis, Cujac. Petav. Lovan. Egmund. et quinque aliis; neque in Edd. principibus, et e seqq. satis possunt intelligi. Ut prope oppidum in monte sit Glossa των pro oppido, 'Εν ὄρει addit Metaphrastes.

15 Periclitaretur] Nisi inponunt excerpta, habent ita Cujac, Scalig, Oxon. And. Duker, et Dory, cum Edd. Rom. Mediol. Ven. Quare omnino retinendum judico ex 11. 8. 'Quotidie tamen equestribus prœliis, quid hostis virtute posset, et quid nostri auderent, periclitabatur:' ubi Mss. plerique habent sollicitationibus exquirebat: unde quid ibi legendum conjecerim, vide, si tanti est. B. Civ. III. 10. 'fortunam periclitari,' 'virtutem' B. Alex. c. 43. Adde B. Afric. c. 28. 'frugem,' ac Hirt. B. Alex. c. 16. Apul. l. vi. p. 116. Immo plane ut hic, idem Hirtius B. Alex. c. 13. 'periclitati remigio, quid quæque efficere posset.' Hic vero in Mss. reliquis est perspiceretur, nisi quod in Carr. et Voss. sec. oum Stephanico sit perspiceret. In Leid. tert. Ortelii, et Ed. Inc. perficeretur. Estne rescribendum perspecularetur? Hirt. de B. Afric. c. 31. 'Quum de vallo perspecularetur.' At illic prosp. legendum esse e Mss. videbimus.

17 Aquæ magna parte, et pabulatione] Pro usitata Cæsaris loquendi ratione, crediderim legendum, 'Aqua magnam partem,' vel 'magna parte, et pabulatione.' Sed sine Codicum auctoritate, nihil muto. Clark,

18 Prohibituri hostes videbantur] Ms. Reg. 'prohiberi hostes videbantur;' hoc est, videbatur fore, ut prohiberentur. Atque hanc ut veram esse lectionem existimem, faciunt similes istæ locutiones, supra Iv. 21. v. § 43. vi. § 9. et infra viii. 52. Idem. Non male, si Mss. vetustiores addicerent. Præsens pro futuro poni, vel verbum posse omitti, aliquoties supra jam diximus.

19 Præsidio ab iis non nimis firmo] Recte jam olim Ursinus monuit inducendum 70 non. Canterus Var. Lect. II. 28. non minus firmo legebat. Quod Celsi tamen exscriptor, 'Is collis,' inquit, ' quod cæteris omnibus difficilior atque præruptior, negligentius servabatur.' Quin et Græcus ολιγώρως φρουρούμενον vocat. Itaque dubium, quomodo legi præstet. Si hoc retineamus, offendit me vox tamen: et nihilominus, ut verum fateamur, Cæsar ait captum a se collem, priusquam subsidio venire oppidani possent, quod omnino videtur præsidii paucitatem innuere. Vossius. Fulv. Ursinus et Pet. Ciacconius, deleta particula negativa, legunt præsidio ab iis nimis firmo: eodem sensu Gulielmus Canterus Nov. Lect. 11. 28. reponit non minus firmo; et sane sic exhibet Ms. Norvic. Sed nec hanc nec illam conjecturam admitto; si enim mons ille firmissimo præsidio tenetur, quomodo fieri potuit, ut Cæsar eum occuparet, priusquam subsidium ex oppido venire posset? Sana omnino hic est lectio vulgata; at in seqq. reponi debet Tum silentio noctis, ut est in ed. Steph. Davis.

silentio, &c.] Ursinus et Ciacconius legunt, prasidio ab iis nimis firmo: Mss. Reg. Eliens. et Vossii, habent, præsidio ab iis non minus firmo: iidemque Codices, Tamen silen-Græcus vertit, ὀλιγώρως tio, &c. φρουρούμενον. Utra sit verior lectio, non satis constat. Illud solummodo notandum; quod edidit Scaliger et recentiores, non nimis firmo, et, Tamen silentio, &c. nullo modo cohærere posse. Aut igitur hoc modo legenda est tota sententia: 'erat collis egregie munitus: quem si tenerent nostri. et aquæ magna parte (aqua magnam partem,) et pabulatione libera prohibituri hostes videbantur: sed is locus (egregie munitus,) præsidio ab iis non nimis firmo tenebatur. Tum silentio noctis, Cæsar,' &c. Aut isto demum modo: 'erat collis egregie munitus; quem si tenerent nostri et aquæ magna parte et pabulatione libera prohibituri hostes videbantur. Sed is locus (a nostris appetendus) præsidio ab iis nimis firmo (vel non minus firmo) tenebatur. Tamen (videlicet non obstante firmo isto præsidio) silentio noctis, Cæsar,' &c. Eligat Lector eruditus. Clark. Tum edidit Clarkius: verum omnes Mss. retinent tamen. Hotomannus conjiciebat non nimis firmo tamen tenebatur. Silentio: quod non temere spernendum. In Leid. primo est non minus. In Voss. sec. nominis; in Bong. pr. a m. sec. non minimis: qui duo quid sibi velint, nescio. Ed. Incerta simpliciter non firmo. Gottorp. non minis firmo. Quasi voluisset innuere; munitioni minas sive pinnas eminentes defuisse. De quibus vide Cerdam ad Virgil. Æn. IV. 88. 'minæque Murorum ingentes:' et alios. Cui lectioni favent Voss. sec. et Bong. Non tamen ausim id admittere propter rationes prolatas a viro doctiss. in Misc. Obs. v. 4. t. 3. p. 435. Præterea qui tum dici potuit egregie munitus locus? Hotomanni conjectura maxime adridet; nisi tamen modo referas ad egregie munitus: ut fecit et Celsus, subdens sed virtuti nil difficile, nil præruptum. Non nimis est parum. Nepos Alcib. c. 7. Hæc Alcibiadi lætitia non nimis fuit diuturna: ubi alii etiam minus habent. Vide Bosii indicem.

20 Subsidium venire] Mss. subsidio veniri. Quod et elegantius. Clark. Hoc recipere non dubitari confirmatum Mss. meis omnibus, et Hotomanni ac Edd. primis. Vide ad IV. 29. hiemari. VII. 28. 'si contra veniretur.' c. 36. 'subsidio veniri.' c. 70. 'veniri ad se.' B. C. I. 67. 'ad angustias veniri.' c. 84. 'Venitur in eum locum.'

xxxvII. 2 Adjudicatum] Cujac. Andin. Oxon. Scalig. et Leid. prim. adsignatum. Quod verbum sæpe apud Ciceronem, Tacitum, Suetonium, Valer. Maximum, aliosque reperias. Unde suspicor veriorem hanc esse lectionem, et vulgatam esse Glossam. 'Imperium adsignare' Tacit. Hist. v. 30. principatum Val. Max. III. 2. § 1. Vell. II. 38. 'Nullis adsignanda gloria est.'

6 Cum iis præmium communicat] In v. c. erat primum, placuit tamen Scaligero et aliis reponere præmium, quæ vox in quibusdam codicibus reperiebatur. Ego illud præmium prorsus hoc loco alienum esse contendo. Ne Græcus quidem agnoscit, qui habet, έκείνοις πρώτοις την έαυτοῦ γνώμην άνακοινωσάμενος. Non prætermittenda Anonymi verba, qui ait: 'Ille siquidem beneficio obstrictum Cæsaris (lego Cæsari se) fassus, quod sibi justissima tamen favisset in caussa, omissa mentione pecuniæ, quam, ut Romanis fidem frangeret, ab Arvernis acceperat, cum nulla sit perfidia turpior, quam cui avaritiæ caussam dedit, fædoque proposito velum caussæ honestioris obtendens, et plus se

libertati patriæque asserens debere, quam Cæsari, nonnullis adolescentibus nobilibus ac superbis facile persuasit, ut Romanæ amicitiæ vinculum leve discuterent, seque non solum libertati natos, sed imperio meminissent.' Nec videntur accepisse præmium adolescentes, illa enim verba, quæ infra leguntur, et ratione, &c. omnino depravata esse arbitror. Vossius, Ita J. Scaliger ex Codd, antiquis, quibus accedit Ms. Norvic, auctoritas. In aliis est primum; et hæc quidem scriptura Vossio placuit, mihi non item; Cæsar enim adolescentes præmio fuisse deductos postea confirmat. Davis. In nonnullis Codicibus, 'primum communicat.' Utraque lectio ferri potest. Id solummodo notandum, si infra (ubi iterum variant Codices) legatur præmio deductis, tum et hic legendum PRÆMIUM communicat; sin ibi legatur præmii spe ductis (quomodo Græcus vertit xonμάτων ἐλπίδι) tum hic legendum PRI-MUM communicat, ut habet idem interpres έκείνοις πρώτοις ανακοινωσάμεvos. Eligat iterum lector Eruditus. Clark. Non ausim ego movere præmium, quod Mss. longe plurimi cum Ursini codice servant, uti et Ed. Incerta et Beroaldi. Primum tamen est in Cujac. Petav. Lovan. Leid. pr. sec. et Duker. Per præmii communicationem Cæsar intelligit partem pecuniæ, qua ipse ab Arvernis sollicitatus et corruptus erat, illis datam. Sic vi. 19. 'pecunias communicare.' Dein delevi eos; quod sæpissime post hortari omittit auctor, jubentibus Mss. Bong. Vossianis, Lovan. Egm. et 5 aliis atque Edd. pp.

8 Victoriam distineat] Mirum in Mss. quibusdam hic est decompositum dedistineat, ut in Bong. pr. Voss. pr. et Egmund. Tres alii solemni variatione destineat. Alii rursus cum Edd. pp. detineat: id est, moretur, retardet. Sed cave, quid mutes. Elegantissime civitas distinere victoriam

dicitur, quæ ejus perpetuum tenorem interrumpit, et objice suo non patitur eam esse continuam et solidam, ut apud Ovid. 'freta distinet Isthmos.' Eodem sensu Cicero in Philipp. xII. 12. 'per me pacem distineri:' id est, me pacis moram esse, qua interrumpatur. Liv. II. 15. 'Ne quid pacem distineat:' ubi plura. Vide etiam supra ad II. 5. et hic Glarean.

9 Reliquas] Oxon. et Leid. pr. reliquos. Quod satis defendi non solum potest ex notatis ad 111. 9. 'Reliquæ civitates cognito Cæsaris adventu certiores facti.' Sed omnino verum arbitror. v111. 'Lingorum reliquarumque civitatum, quorum m. numerum evocaverat.' Adde Doct. van Staveren ad Nepot. Timoth. c. 2. 'Laconicen, eorum.'

13 Ad Cæsarem disceptatorem] Ita in quibusdam Mss. legi testatur Pet. Ciacconius, quod mecum probat J. F. Gronovius. In aliis disceptaturi, quod Librarii disceptationem partium esse putarent, non judicis. Sed hoc falsum est, ut ostendit vir doctissimus ad Livii xxxvIII. 35. Davis. Sic Mss. Reg. et Vossii. Al. disceptaturi. Clark. Non dubitandum est de veritate lectionis disceptatorem; quam præter Urs. et aliorum Mss. habent Bong. pr. And. Leid. pr. sec. Voss. pr. sec. Oxon. Scalig. Petav. Egm. et Edd. Vasc. et Str. disceptatorum Cuj. disceptaturum Leid. tert. corrupte e disceptatorem. Disceptatum R. Steph. Sed clare Livius 1. 50. ' disceptatorem ait se sumtum inter patrem et filium.' Adde Manut. ad Cicer. l. Iv. ad Fam. Ep. 4. et alios.

15 Et ratione magistratus, et præmio deductis] Omnino depravata esse arbitror. Restituo 'et oratione magistratus, et præmii spe ductis, oratione in v. c. legitur: præmii spe ductis, haud dubie in suo reperit Græcus, quando vertit τῆ τε τοῦ ἄρχον-

τος δημηγορία, και χρημάτων έλπίδι. Nam illud deductis mihi omnino dis-Faërnus legebat adductis. Indicent eruditiores, Vossius, Sic et in Ms. Norv. ac edit. Rom. Ven. Beroald, Steph. Daris. Oratione : sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii. Græcus item δημηγορία. Scaliger et recentiores perperam ratione. Clark. Ratione jam est ju Ed. Plantin, et uno alteroque Ms. recentissimo. niosa autem est Vossii conjectura præmii spe ductis : quamvis vel sic malim adductis; ut IV. 6. 'Qua spe adducti: at male Ciacconius contra Mstos reponere tentat viii. 5, ' calamitate ceterorum adducti,' pro ducti. Deduci necessitatem magis notat, quam persuasionem. Confer. vi. 10. Verum Mss. et Edd, omnes constanter vulgatum servant. Licet vero spe legas, non tamen opus mutare supra præmium in primum: nam potuit cum iis communicare præmium, licet id numerata pecunia non repræsentaverit, sed tantum promiserit. Vossii conjecturam in textum admisit Cellarius.

XXXVIII. 4 Nobilitas omnis | Codex Ciacconii et Ms. Reg. habent, nobilitas nostra omnis: Græcus item, πάντες δ' οἱ τῆς 'ΗΜΕΤΕΡΑΣ πόλεως εὐγενεῖς. Clark. Etiam Celsus 'Omnis noster equitatus.' Atque ediderunt nostra Vascos, Str. Steph. et Gryph. post. At, nostrorum nullus eam vocem repetit: sed tantum non omnes scribunt hoc ordine 'Om. n. equit. omnis nobilitas.' Quod cur mutarint alii, non video; nisi fuerit visum elegantius. At solet aliter Cæsar, qui repetitam vocem primo loco plerumque ponit. Vide modo B. Civ. 1. 53. 56. 'Magnum numerum Sagittariorum, magnum Albicorum inponunt.' c.54. ' prohiberi aqua,' ' prohiberi ingressu.' 11. 5. 'ut omnis juventus, omnesque superioris ætatis.' c. 13. 'nullum ex muro, nullum a nostris,' &c. uti et c. 19. et III. 3. et sic passim.

5 Virdumarus Donec clarius pateat, quæ certa in hac voce Orthographia sit tenenda, reposui Viridomarus hic et in segg, auctoritate Mss. omnium meorum et Brantii: et Edd. primarum ac Vasc. Steph. aliorum. Beroaldus vel quisquis alius Venetiis primum cusit Virdumarus, quod Aldus, Gryph. Plant, et Scaliger sunt secuti. Virdomarus hic Petav. sed infra cum reliquis Viridom. marum corrupte Gott, et Voss. tert. Consule omnino Vinetum et alios ad Florum II. 4. et Comm. ad Aurel. Vict. de Vir. Ill. c. 45. In quorum Codd. constanter Viridom.

11 Multos equites | Sic reposuit Scaliger: cum ante eum vulgo legeretur omnes: quod sane invenitur quoque in Cnjac, Petav. And. Oxon. et Scal. pro Var. lect. uti et Metaphraste: ut respiciat ad præcedentia 'Omnes noster equitatus interiit.' Quare ea lectio videtur verior, licet multos plurimi Cod. et Edd. primæ exhibeant. Nam et Celsus ait, eos de conficta historia nil mutavisse. Præterea si multi modo interfecti forent. poterant hi producti cum reliquis aufugisse, et sese inter militum multitudinem occultare, non necesse habuissent.

25 Eodem mendacio permovet] Edd. Ven. 1517. Ald. Gryph. Plant. 'In eodem m. permanet.' Minus bene, quamquam permanet invenerim in Oxon. et forsan in aliis restat. Permovet certe ex meis habent soli Petav. Gott. et Leid. tert. Reliqui permonet: sollemni variatione τοῦ n. et u. In eod. exaratur in And. Leid. pr. Scal. et Cujac. de cujus præpositionis pleonasmo vide ad III. 13.

27 Suas injurias persequantur] Sibi illatas. 'Injurias' enim 'dicimus tam illorum, qui patiuntur, quam qui faciunt,' ut notavit A, Gellius Noct.

Attic. IX. 12. Davis. Vide ad I. 30. 'Helvetiorum injurias populi Romani.'

XXXIX. 4 Perduxerat] Miror hic loci Mstorum omnium consensum: cum aliis in locis semper fere varientur, et sine dubio multo elegantius hic legeretur produxerat: ut luce clarius probat Cel. Burm. ad Sueton. Claud. c. IV. 'Per eosdem gradus producendus.'

8 Pugnaverat] Bongars, prim. Lovan, Egmund. Voss, prim. et quinque recentiores, cum Edd. primis, pugnaverant. Rectius multo et elegantius: cum verbum pertineat ad utrumque. viii. 54. 'Una a Cæsare, altera a Pompeio mitterentur: 'quod male mutavit Clarkius. B. Afric. c. 67. 'Alter Adrumetum, alter Thapsum obsiderent.' Consule Celeb. Burm. ad Vell. Paterc. 1. 16. 'alter ab altero videri nequiverint.' Par ratio est atque in alius: de quo supra.

xL. 5 In celeritate posita esse] Primo voces transposui Mstorum omnium auctoritate. Dein iisdem jubentibus meis, et Ursini, Brantii aliisque, et Ed. Inc., delevi τὸ esse: quod sine ulla necessitate inculcant Editiones.

12 Ne quemquam] Ms. Oxomensis, ne quis quem interficiat. Bene ex Cl. Wassii judicio, cui subscribo. Jam enim in plerisque Mss. legi vidimus v. 58. 'Neu quis quem prius vulneret.'

13 Eporedorigem] Sic supra hujusce viri nomen extulit. Editt. tamen nuperæ hic loci Emporedorigem exhibent, sed nos ex fide vett. Codicum veram lectionem reduximus. Illa, quæ obtinuit, errore typographico primum admissa, posteriores omnes editt. ut fit, invaserat. Davis.

XLI. 5 Quanto res in periculo esset] Sic ex Ms. Regio restitui. Quod in Editis est, fuerit, minus hic convenit. Non enim id nunciant equites, quanto res in periculo fuerit, sed quanto in periculo tum temporis esset. Clark. Eo tempore fuerit; quando hic equites dimissi a Fabio proficiscebantur. Videtur tamen esset legi quoque in Oxon.; nam nihil enotavit Cl. Wasse, licet collationem ad Clarkii Ed. instituerit.

9 Iisdem in vallo permanendum] Cum integri nimirum nulli essent, qui defessis succederent. Quod non intellexerunt, qui reposuerunt, eodem in vallo; ut recte annotavit Hotomannus. Clark.

10 Omnis generis] Urs. And. Oxon, Scal. Leid, pr. omni genere. Rectius: nisi malis omne genus. Ut id genus per ellipsin, et similia. Vide quæ notavi ad Apul. l. x1. p. 244. 'Alio genere facium lumine.'

11 Magno usui fuisse tormenta] Inepta sunt quæ tomentis adfert Hotomannus, quomodo hic legendum putabat. Optime Græcus intellexit, qui habet καὶ τὰς μὲν μηχανὰς πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἀπείργειν ὁρμὴν μέγα ταὐτη τῆ ἡμέρα συμβαλέσθαι. Vossius.

12 Pluteosque vallo addere] Nimirum ne transcenderent hostes: terram autem subito adeo aggerere nequibat. Plutei autem hic non accipiendi pro machina illa, qua tecti milites opus administrant: sed simpliciter sunt asseres, atque ita eam vocem acceptam veteribus auctor Festus est: 'Plutei crates corio crudo intentæ, quæ solebant opponi militibus opus facientibus, et appellabantur militares. Nunc etiam tabulæ, quibus quid præsepitur, eodem nomine dicuntur.' Vossius.

XLII. 4 — Est innata, ut levem auditionem habeat pro re. comperta] In Mss. scriptum est, habent. Unde distinguendum existimo; 'est innata: Ut levem auditionem habent pro re comperta' Sic Græcus ἐμφύεται: πα̂σι ΓΑΡ, &c. Clark. Habent exaratur in Voss. pr. tert. Egm. Gott. et Ed. Inc. Verum rectius hoc loco reli-

qui Mss. mei et Edd. Vett. usque ad Ed. Plant. præbent habeant; subintellecto ita, adeo vel simili: ut sæpissime. Pari modo IV. 5. 'Est hoc Gallicæ consuetudinis, ut viatores consistere cogant,' &c.

10 Cabillono] Mss. ad unum omnes, quod sciam, (præter And. et Oxon.) et Edd. Vett. hic dant Cavillono. Sed c. 90. plerique Cabilloni retinent. Κα-βιλαύνου Metaphr. Cabillone Celsus: corrupte. Auctores Græci, Strabo, Ptolem. Καβύλλωνου: vel Καβιλλύνου rectius. Placet mihi magis v, ut Cevenna pro Cebenna, Gergovia pro Gergobia. Eadem confusio in Antonini ktiner. ubi vide Cl. Wesseling. p. 360. 363.

10 Tametsi] Muretus legit tamen etsi recte, si e Mstis; sed nostri nihil mutant, et ceteri interpretes de varietate nihil monent. V. ad v. 35. 'Tamen etsi ab duce,' &c.

16 Ac rursus omnem exercitum contraheret | Locus Fr. Hotomanno subobscurus videtur, quia Cæsar exercitum antea non contraxerat, et de contrahendis tantum castris est locutus. Non aliam ob causam hic desudavit vir eruditus, quam quod phrasin Cæsaris non intellexerit. Vult noster se consilia iniisse; ut omnes copias in unum colligeret. Hoc sensit Græcus, qui recte vertit εβουλεύετο πασαν δμού την στρατιάν συναλίζειν. Cæsar enim 'exercitum in duas partes diviserat: IV legiones in Senones Parisiosque Labieno ducendas dederat; vi ipse duxit,' ut monuit hujusce libri c. 34. Has partes iterum conjungere, et, ut loqui amat Justinus, adunare, operam dabat. Pari modo locutus est Frontinus Strateg. 1. 1. 6. nec dubitari potest, quin hæc sit locisententia. Davis.

XLIV. 9 Sed silvestre et angustum, qua esset aditus] Ms. Brant. et editt. Rom. Ven. Beroald. Sed hunc silvestrem et angustum, quæ quidem lectio Grammaticæ repugnat. Ms. Norvic. veræ scriptionis vestigia retinet: in eo enim est, sed hoc silvestre et angustum; omnino scribe sed hac (parte) silvestre et angustum, Davis, Sed hac silvestre et angustum, qua esset aditus. Ita ingeniose restituit Davisius ex Ms. Eliensi; qui habet, sed hoc silvestre, &c. Scaliger, quem secuti sunt recentiores, edidit, sed silvestre et angustum: quæ lectio non ex Codicibus, sed ex ingenio est. In Mss. fere est, sed hunc silvestrem et angustum, qua esset aditus: Quod manifesto corruptum est, cum hunc silvestrem, &c. referri non possit ad dorsum quod præcessit. Ms. Reg. habet, sed hunc silvestrem et angustum, qui esset aditus. Quæ quidem Lectio ferri posset; sed hunc (aditum scilicet) silvestrem, &c. Simplicior tamen est Davisii emendatio, VClark. Hunc silvestrem est etiam in Bong, Vossianis, Leidensibus, Petav. Lovan. Egmund. Duk. Dorvil. Gott. Carr. et Brant. silvestrem Cuj. Andin. Oxon. Scal. cum Edd. Basil. Ven. Ald. Gryph. Plant. qui sine dubio aditum intellexerunt. An hinc posset legi?

XLV. 3 Pervagarentur] Præpositionem servant soli Cuj. Scal. And. Oxon. Leid. pr. in quo est pervagentur cum Ed. R. Stephani et Clarkii. Non male; sed non opus tamen: præsertim cum futurum tempus complectatur. Vide ad I. S. et infra c. 49. In ceteris Mss. et Edd. primis vagarentur: ut statim.

3 Magnum numerum impedimentorum mulorumque ex castris produci, eque iis stramenta detrahi] Ita recte legitur. In v. c. erat 'neque in stramenta,' pro quo Scaliger reposuit eque iis. Mallem cum Ciacconio emendasset atque iis. Nam a facile in n, t in e mutatur. Ego sane nusquam legi detrahere ex aliquo, sed sæpe, detrahere alicui. Non tamen Ciacconio adsentior, qui postea pro impedimentorum legendum putabat jumentorum. Constat impedimentorum nomine etiam

mulos, et id genus animalia contineri. Unde Frontinus, 'Petreius,' inquit, ' in magna aquarum et pabuli inopia impedimenta interfecit.' Sic et Græcis ἀποσκευή pro jumenta. Glossæ ἀποσκευή, σκευοφόρα, sarcinæ, jumenta clitellaria. Prudenter tamen hoc loco Græcus σκευοφόρα vertit, ut ostenderet non sarcinas, sed, quæ illas gestabant, animantes designari. Vossius. Codex Ursini, neque iis; unde Jos. Scaliger edidit eque iis; Pet. autem Ciacconius legendum conjecit atque iis, cum quo facit Dionys, Vossius. Neutra placet emendatio. Melius multo et propius ad vestigia Codicis manu exarati repono deque iis. Sic locutus est Cicero de Orat. 1. 9. ' De hujus,' inquit, ' genere, aut arte, aut gloria detraham.' Corn. Nepos Timol. c. 5. ' De rebus gestis eius detrahere cœpisset.' In hisce quidem locis tralaticius est significatus, sed qui proprii regimen satis ostendat. Sin minus, audi Ciceronem pro Cælio p. 230. Ed. Lambin. 'Non virgo illa vestalis Claudia, quæ patrem complexa triumphantem, ab inimico trib. plebis de curru detrahi passa non est.' Et Offic. III. 6. 'Suum cuique incommodum ferendum est potius, quam de alterius commodis detrahendum.' Sic et iterum loquitur eodem capite. Davis. Sic passim loquitur magnus ille scriptor; sic et alii. Adi sis Tibullum Eleg. 1, 6, 30, Idem, cur. sec. Ursiniano Codici suffragantur Cujac. Scalig. Leidens. prim. et ora Petaviani: unde adparet horum Codicum præstantia præ reliquis, qui constanter cum Metaphraste carent vois mulorumque produci eque iis stramenta et Edd. Ursino prioribus. Ii autem habent stramenta, non ferramenta, ut Ms. Ursin. quo modo ex emendatione Ciacconii vulgo legitur; qui emendationem fulsit loco Apuleii, l. vII. p. 146. Ed. Pric. 'disturbato gestamine, nonnunquam etiam ipsis stramentis abjectis.' Adde

1. VIII. p. 174. Cunctis stramentis me renudatum,' et Glossas. et Gruteri suspiciones. Metuo tamen ego, ne vox sit corrupta, et pro ea strata, quod jam Hotomannus.conjecit, esse substituendum: uti amabant aurei ævi scriptores clitellas mulorum et id genus vocare. Vide ad Front. II. 4. 6. 'jumentorum instratorum centunculis:' (ubi etiam, item ad § 1. et l. 1. 8. 9. vide de hoc strategemate plura,) Seneca Epist. xLvII. ' Equum emturus non ipsum inspicit, sed stratum eius et frenos:' ubi itidem in Msto per Is. Vossium collato, cujus excerpta penes me sunt, exstat stramentum. Quod non leviter opinionem meam confirmat, præsertim cum stramenta aliud quid significent. Ill. quidem Heinsius in Lucano vi. 536. legebat 'Feralis stramenta tori' pro stratis: sed contra Mss. omnes, qui bene retinent fragmenta, quæ a Magis ad incantationem æque adhibebantur, ac navium infelicium durantia damna, sive jacturæ aut fragmenta; quomodo ex Mss. legendum existimo in Apuleii Met. l. III. p. 54. Ceterum ut stramenta pro strata, ita impedimenta in Mss. sæpe pro inpedita; ut alibi docuimus. Porro neque exstat in iisdem libris: unde verosimillime deque conjecit Davisius: quamvis frequentius Dativo jungatur; neque ineptum est Ciacconii atque, quod Cellarius cum aliis recepit, iisque Hotomannus: nam ut neque retinere non possim, facit locus Livii a viris doctis jam adductus vii. 14. 'Mulis strata detrahi jussit, binisque tantum centunculis relictis,' &c. Deque admisit Clarkius. Terent. Heaut. IV. 1. 37. 'de digito annulum detraho.' Amari a Cæsare præpositionis geminationem, singulis fere paginis liquet. Nihilominus detrahere ex aliquo cave cum Vossio neges Latinum esse. Sueton. in Vitellio c. 7. ' Ex aure unionem detractum.' Val. Maximus, cum alibi, tum 111. 5. § 1.

'E manu ejus annulum detraxerunt.'
l. v. 4. § 6. 'e curru violenta manu detrahi.' l. vii. 6. § 2. 'Eque' (plane ut reposuit Scaliger) 'scutis detractas pelles.' Immo multis vere defendit Mstam lectionem Cel. Burmann, ad Suet. Dom. c. 10. 'detractum e spectaculis.' Porro inpedimenta sumi pro jumentis docuit Hotom. hic et ad c. 14. Præterea multa loca ab aliis et me congesta vide ad Frontin. ii. 1. 5. 'Interfectis inpedimentis.'

5 Mulionesque cum cassidibus] Polyænus Strateg. viii. 23. Vossius.

11 Legionem mittit. s. occultat] Hoc Strategema memorat Polyænus VIII.
23. § 10. ita tamen ut ea adsperserit, quorum nec vola nec vestigium apud Cæsarem. Sic non solum milites fortissimos silvis occultatos narrat, sed et ex jussu Imperatoris ἔχειν ἀκόντια βραχέα, καὶ ξιφίδια σύμμετρα, ὅπως τὰς χαμαιπετεῖς ὑλας μὴ περιέχοιεν. ἀλλὰ μηδὲ αὐτοὺς ὀρθοὺς βαδίζειν, εἶς γόνυ δὲ ὀκλάσαντας, ἡρέμα διαδύεσθαι. Davis.

12 Paullum] Veterrimi Bongars. pr. Leid. prim. et Egmund. paullo. Quod mutarunt illi, qui crediderunt paullo non dici, nisi adjuncto comparativo. Sed aliter cum optimis scriptoribus sæpe Cæsar, ut in post paullo et post paullum. Vide et VV. LL. c. 50. 51. 60. 79. Cort. ad Sall. Jug. c. 106. § 3. 'paullo infra,' 'paullo supra' alibi: passim autem in Leid. primo paullo exaratum est pro paullum et paullulum. Ita multum et mullo, nimium et nimio, &c. Cl. Burm. ad Ovid. ex P. III. 4, 47. Post tanto.

13 Omnes illo munitionum copiæ transducuntur] Græcusita accepit, ac si diceret Cæsar; omnium munitionum, quæ extra urbem erant, præsidia ad illum tocum traducuntur. Non male: sed verba corrupta sunt. Emendo ex veteri codice 'omnes illo ad munitionem copiæ transducuntur.' Nam ait Cæsar, vehementer Gallos alteri colli timuisse, ideoque omnes copias illo ad munitionem transductas: sive

ad muniendum alium illum locum, de quo antea dixit: 'ad hunc muniendum locum omnes a Vercingetorige evocatos.' Vossius. Codex Vossii ad munitionem. Quæ lectio quoque non mala est. Clark. Immo melior et confirmata Mss. Cujac. Scalig. And. Oxon. et Leid. primo et c. 48. 'Qui ad alteram partem oppidi, ut supra demonstravimus, munitionis caussa, convenerant.'

15 Tectis insignibus, signisque] Vide notata ad B. G. 1. 22. et 11. 21. Davis.

16 Ne ex opp. animadvert.] Bong. Vossiani, Lovan. Egmund. et sex alii cum Mss. Brantii et Edd. primis, qui ex op. an. contra auctoris mentem. In Leid. pr. est adverterentur. An dedit auctor 'qui ex oppido non adverterentur,' id est, quo, ut? sic in Ms. c. 73. Adverti autem pro conspici, cognosci, alibi quoque occurrit. Vide ad VIII. 16. 'partes adverterent equorum.' Ursinus in codice suo invenit animadverteretur: quod probat, eique quodammodo adstipulatur Metaphr. μὴ τὸ πραπτόμενον δύναιντο οἱ τῆς πόλεως κατιδεῖν.

XLVI. 1 Atque initio adscensus] Escensus est in Cod. Andino; eam vocem hic loci reponendam censuit Joan. Frid. Gronovius ad Livii II. 28. Davis. Adi ad c. 27. Adscensum retinent omnes c. 72. 85. VIII. 14. Sequentia hic adscripsit Cl. Perizonius. Dictys Cretensis l. III. p. 76. 'Tumque primi nostrorum atque hostium escensis curribus bellum ineunt.' Ita in Ms. legitur pro vulgato ascensu. et p. 88. 'Deinde ubi escendit, ipse Autom.' &c. p. 140. Init. l. vi. et p. 147. et 150.

3 Circuitus] Ursiuus videtur e suo codice maluisse circuitu: cui accedit Oxon. pro circuitui: de quo alibi. Malim ego vulgatum retinere. 'Quidquid circuitus accesserat huic' scil, rectæ regioni, 'ad molliendum clivum,' et ita Metaphr.

5 In longitudine | Defendi hoc pos-

se vidimus ad II. 5. in altitudine. Verum Cujac. Oxon. Scal. Leid. pr. Dorvill. et Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. longitudinem. Quod prætuli, uti alibi frequenter, et cap. 69. 'in longitudinem patebat.'

7 Præduxerant] Sic primus, quod sciam, edidit Scaliger, cum ante legeretur produxerant: pro quo Hotomannus conjecit perduxerant: atque ita I. 8. 'Murum in altitudinem pedum xvi, fossamque perducit:' et infra c. 72. 'Duas fossas perduxit:' uti illis locis bene. Sed bic recte præd. et in Silio restituit Scaliger, quod confirmant Mss. Bong. Vossiani, Petay, Lovan, Egmund, Oxon. And. Leid, pr. tert. et Gott. cum Ed. Inc. Passim hoc olim fuisse corruptum vidimus et ad Lucan. IV. 43. ' Munitumque latus lævo præducere gyro:' uti et in Vegetio III. 8. 'Opere tumultuario fossa præducitur.' Vide ad Front. 1. 5. 8. Eadem confusio occurret infra c. 69. 'Maceriam vi in altitudinem pedum præduxerant,' et B. Civ. I. 27. 'fossas transversas præducit.' Adde Lips. de Mil. Rom. l. v. D. 5. Gronov. ad Plin, xxxIII. 4, 'lineas itineri præducunt.'

8 Densissimis castris Aut vehementer fallor, aut nota numeralis hic excidit; persuasum enim habeo, rescribi debere 'tribus densissimis castris;' nam Cæsar postea narrat suos 'trinis castris potitos esse;' et Jul. Celsus p. 141. 'tria ibi hostium castra munitiones insedisse' memorat, quæ 'corripuisse Cæsarianos' infra testatur: atque hoc vult Polyænus Strateg. VIII. 23. § 10. cum docet eos κοατήσαι τοῦ λόφου, posita enim in eo castra occupaverant. Davis. Conjicit Davisius scribendum tribus densissimis castris; propter id, quod sequitur, trinis castris. Græcus habet, πολλοις στρατοπέδοις. Et forte trina castra, tam exiguo in spatio posita, poterant, sine nota numerali, recte

densissima castra appellari. Clark.

10 Eumque transgressi trinis castris potiuntur] Quæ sunt hæc tria castra? nihil supra de iis Cæsar. Sed in Anonymo Celsi exscriptore invenio, ubi hunc collem describit, talia verba: 'Erat autem natura et manu hominum aggestis perplexum iter saxis, et super duplicem difficultatem, tria ibi hostium castra munitiones insederant.' Vossius.

12 Teutomatus] Si idem hic est rex, de quo habuimus c. 51. ut est verosimile, mire hoc loco corrupti sunt Codd. Metaphrastes quidem eodem modo Τουτόμανον νοcat, sed Celsus Votimarum. Mss. vero Bong. pr. Votomatus, Vitom. Cujac. Vicomapatus Petav. alii Notomatus vel Votomapatus, Vocomapatus, Vatomapatus, Notomapatus cum Ed. Inc. Edd. pp. Fontomatus. Sed Leid. pr. et Scal. servant vulgatum, qui priori loco cum Celso et aliis veterrimis Teutomatus exhibent.

13 Superiore corporis parte nudata] Thorace deposito, quod pectoris munimentum erat, ut interpretatur Hotomannus. Nonnulla scripsit hoc de loco Pet. Victorius Var. Lect. xxxvi. 4. sed quæ omnino sunt præter rem. Davis.

XLVII. 2 Legionisque decimæ, quacum erat concionatus? Ita constanter omnes codd. Etiam Græcus habet έδημηγόρευκεν. Gryphius primus edidit qua tum erat comitatus. quoque lectionem probat Justus Lipsius. Illud certum est, nequaquam solitos dicere probos auctores cum aliquo concionari: sed apud aliquem. Addunt non concionandi, sed pugnæ bic rem fuisse. Sed potuit paucis Cæsar ante prælium x legionem adhortatus fuisse. In Stephani codice erat conceronatus, unde Hotomannus reponit commoratus. Noster codex habet 'legionique decimæ, qua cum erat concionatus, signa constituit.' Ego illud 'qua tum erat comitatus,'

quia in Carrariensi codice repertum est, admitto, donec commodior se offerat scriptura. In Anonymo Celsi exscriptore invenio, 'Substitit legio, quæ propinquior erat, altera vero remotior,' &c. Vossius. Codices nonnulli, 'qua tum erat comitatus.' Quam Lectionem amplectuntur quidam Viri Docti, quia Cæsar alibi, non 'cum militibus,' sed 'apud milites concionari,' semper dicat. Clark. Ut vulgo exhibent, exstat in Ursin. Cuiac. Andin. Leid. pr. et Scalig. Reliqui Mss. et Edd. primæ 'legionique, &c. constituit:' nisi quod legioni habeat Lovan, decimæ non agnoscant Gott. Voss. tert. Leid. tert. et Ed. Inc. et constiterunt sit in Oxoniensi et Leid, primo. Ceterum erravit Brantius et cum eo alii, qui putarunt in Carr, libro exstare ' qua tum e. comitatus;' nam Brutus id e sola Gryphii editione protulit, et in Carrar, esse, ut dixi in ceteris, adnotavit. Cum Lipsio in Elect. 11. 7. consentit quoque Brutus. conjicere, 'Qua cum maxime erat concomitatus:' quod compositum in participio adhibuit quoque Plautus. Quum maxime optime huic loco convenit. Vide ad Frontin. II. 9. 6. IV. 5. 2. Rhenan, et Acidal, ad Tacit. Hist. 1. 29. 84. Suspicor tamen Concionari quacum dictum esse ut orare cum aliquo, de quo vide ad B. Civ. 1. 22. 'Cum eo de salute sua orat:' et ut Apulei. ait Met. l. 111. p. 57. ' Multum cum lucerna secreto collocuta.' Immo Sallust. B. Jug. c. 10. ' dicitur hujuscemodi verba cum Jugurtha habuisse' i. e. ad Jugurtham. Terent, Hec. III. 3. 2. 'habere orationem mecum:' pro, ad me. Sic passim 'agere cum populo,' id est concionem habere ad populum, Ovid. Met. vi. 205. 'Talibus est dictis gemina cum prole locuta:' i. e. eam precata est; ut Seneca Ep. x. 'Sic loquere cum Deo, tamquam homines audiant.'

3 At Rel.] Attentius perpendenti apparebit istud at minus apto hic loco esse positum 'signa constitere. At—retinebantur.' Quare ex Ms. Reg. scribendum existimo, Ac. Quamquam et illud at, si referatur ad 'non exaudito tubæ sono' ferri quoque posse videtur. Clark. Ac confirmant Bong. pr. Voss. pr. Petav. Egm. et quatuor alii cum Ed. Incerta. Malim tamen at. Reliquarum legionum (quo ordine Mss. plerique hæc ponunt) milites distinguit a decima legione. Gr. οδ δδ δη τῶν λοιπῶν ταγμάτων στρατιῶται' et Celsus νετο.

4 Magna vallis intercedebat] Ursin. Leidens. pr. Oxon. 'magnæ valles intercedebant.' Vossian. pr. 'magna valles intercedebant,' subscripto puncto sub n. nempe dedit Cæsar ' magna valles intercedebat,' uti egregie servarunt Bongars, prim, et Egmundan. Valles dictum et Vallis, ut ædis et ædes, canis, et canes, puppes et puppis, vulpes et vulpis, aliaque. Vide omnino Servium et Pierium ad Virgil. Æn. xi. 522. 'Est curvo amfractu valles, adcommoda fraudi,' Adde Var. LL. vi. 34, 'valles abdita,' B. Alex. c. 73. 'intercisa valles.' Cel. Burm, ad Phædr, Fab. 1, 7, Drak, ad Liv. 1v. 25. C. 69. in Mss. quibusdam colles cingebat. VIII. S. in nonnullis hostes prodiret, nisi id factum potius per omissionem lineolæ solitæ.

10 Portisque appropinquarunt] Ms. Reg. Appropinquarent. Quod idem est. Clark. Inperfectum prætuli, auctoritate Petav. Leid. pr. et Oxon. aliorumque: adpropinquaverunt Voss. pr. sec. Duk. Verissimum fors fuit adpropinquarint.

13 Matresfamilias de muro] Ms. Norv. et ed. Rom. Beroald. hic exhibent matres familiæ. Sic et infra c. 48. ubi in vulgg. legitur ' matres familias—suas obtestari,' in iisdem Codd. est matres familiæ; et sane alibi hoc modo locutus est noster, ut observavit Vossius ad hujusce libri

c. 26. Davis. Accedunt Mss. mei, quod sciam, omnes, si forsan Oxoniensem excipias, et Edd. primæ, ut et R. Steph. Vide ad 1.50.

14 Pectore nudo]. Optime Andin. et Oxoniensis pectoris fine: doctius, quam a librariis proficisci potuit; quare in textum sine scrupulo admisi. Auctor B. Afric. c. 85. 'Umbilici fine.' Sallust. Hist. l. 111. 'Inguinum fine.' Apul. Flor. N. 15. 'Scapularum finibus.' Hygin. Astron. IV. 12. ' Navis Argo fine totius veli,' Consule insuper Celeberr. Heinsium et Burmann, ad Ovid. Metam. x. 536. et Comment. Virorum doctorum, inprimis A. Gronov, ad Justin, x xx. 4. Orientis fine. Denique Gesner. ad Caton, c. 28. 'operito terra radicibus fini.'

16 Ne mulieribus, &c. abstinerent] Bong. Vossiani, Petav. Egmund. Lovan. et sex recentiores cum Edd. primis exhibent 'ne a mulieribus, &c. abstinerent.' Utrumque cum Latinum sit, pro Juliano genio præpositionis geminationem præferrem, nisi etiam 1. 22. diceret 'prælioque abstinebat.'

18 L. Fabius centurio] Anonymus Celsi exscriptor p. 142. L. Sabinum vocat: nescio unde hauserit, omnes enim Mss. vulgatam lectionem exhibent. Vossius. Sabinus est in Duker. et c. 50. in Bong. pr. Labius Bong. pr. Voss. pr. sec. L. abest a Gott. Dorv. et 3. aliis ac Edd. pp.

NEVIII. 8 Romanis de muro] Duæ postremæ voces exulant a Ms. Norvic. nec eas in súo Codice reperit Græcus; habet enim solummodo πρότερον τὰς χείρας τοῖς 'Ρωμαίοις ὀρέγουσαι. Retinendas tamen censeo, cum alii omnes repræsentent, et appareat ex c. 47. eas feminas de muro Romanos obtestatas esse. Davis. Retinent eas quoque Mss. mei præter Oxon. Gott. Voss. tert. Leid. tert. et Ed. Inc.

10 In conspectu | Sic Ms. Reg. Al.

in conspectum. Vide supra ad IV. § 9. Clark. Suffragatur Oxon. unde tamen temere nil mutari velim. Nam reliqui retinent Accusativum. Adi ad IV. 12.

NLIX. 2 Præmetuens suis] Eleganti hoc vocabulo utitur Lucretius l. III. p. 403. ed. Lamb. ubi inquit 'At mens sibi conscia facti, Præmetuens, adhibet stimulos, torretque flagellis.' Phædro etiam Fab. I. 16. dicitur 'Illa præmetuens dolum.' Græcus transtulit Περὶ τοῖς ἑαυτοῦ δεδιὼς, adeo ut præpositionem abundære sit arbitratus, quod-in ejusmodi compositis interdum accidit. Davis. Plura vide in Comment. ad Phædr.

3 Mittit] Lege misit, uti quidem legitur in Mstis Petav. Gottorp. Voss. Egmond. ac Norvic. Davis. cur. sec. Vulgatum defendi potest. Vide ad c. 45. Verum etiam Bong. pr. Vossiani, Leidenses, et Edd. Inc. ac R. Steph. dant misit. Vel sic tamen nihil temere muto; cum mittit retineant Mss. alii.

L. 6 Dextris humeris exertis Græcus ἄνοπλοι τοὺς ἄμους. Lipsius in Electis expungit vocem humeris, Idem tamen notis ad 1. Annal. Taciti legit 'dextris nudis exertis.' Apud Silium l. viii. legimus de Cethego: 'Ipse humero exertus gentili more parentum Difficili gaudebat equo.' Sed hoc non eo pacati signum: et. si recte Silii mentem adsequor, Cethegus humero exerto prœlium capessebat, ne arma brachio gladium aut tela vibranti impedimento essent. Statius Thebaid. l. IV. 'Exerti ingentes humeros.' Sed et hic de pugnaturis sermo. Quin potius dicere liceat, humeros exertos prœlii indicium fuisse, qui postea velabantur. Unde Stat. 1. Achilleid, 'Sic ubi virgineis Hecate lassata pharetris, Ad patrem fratremque redit, comes hæret eunti Mater, et ipsa humeros, exertaque brachia velat.' Ubi post venationem humeri velantur, quia

tune non amplius opus exerto humero vel brachio. Apud Xenophontem de expedit. Cvri l. vIII. legas Persas, adspectante se Rege Candve, dextram exeruisse, διειρκότες, inquit, τὰς χείρας διὰ τῶν κανδύων, ὥσπερ καὶ νῦν έτι διείρουσι, όταν δρά βασιλεύς. Fortassis hoc illis subjectionis signum fuit, et manum exerebant, quo pectori admoverent, qui venerantibus mos, aut ut ostenderent se ad nutum ejus paratos arma capere. Itaque frustra Lipsius quærit, quomodo humeri exeri possint. Quod vero Cæsar ait, pacatis id insigne fuisse; possis dicere populos pacatos Romanis, quando corum in exercitu depugnabant, solere dextris humeris exertis depugnare. Certe id Gallis usitatum fuisse nullus ambigo: nam ut Livius l. xxII. ait, ubi exercitum Annibalis describit: 'Galli super umbilicum nudi erant.' Itaque quod Ædui dextris humeris exertis erant, id propter prælium factum: sed simul inde agnoscebant Romani pacatos esse seu socios. Cæsar infra 11. de bello Civili ait, 'humerum apertum gladio appetit,' quod idem est quod exertum. De Heduis jam me explico: exertos gerebant humeros ante pugnam, quod non alio spectat, quam ut Romani admonerentur suos esse socios, Vossius, Humeros exertos vocavit noster eos, qui vestibus sunt nudati, quemadmodum Apuleius Metam. l. 11. p. 35. ed. Pricæanæ exertos nuncupavit oculos, quos palpebræ non tegunt. Græcus άνοπλοι τους ώμους, adeo ut vocem primam aut neglexerit, aut in suo Codice non invenerit. Mediam vero pro Glossemate habet Just, Lipsius Elect. 11. 7. et nescire se profitetur, quomodo exeri possint humeri. Eo modo quo bellaturi suos exerebant. Statius Thebaid. 1. 413. ' Exertare humeros, nudamque lacessere pugnam.' Multa hujusmodi collegit vir doctissimus Janus Bronkhusius ad Propert. El. 1. 20. 44. Sedhoc

non quæsiverat Electorum scriptor, si exertos idem denotare ac nudatos in mentem revocasset. Frustra etiam est, cum ad Taciti Hist. 1, 55. reponat 'dextris nudis exertis,' præterquam enim quod hoc deditionis et subjectionis est indicium, quid opus est, ut vulgatam lectionem sollicitemus? Nam humeris exertis docebantur Romani suos esse socios, qui adscendebant, quia in Gallia pacatorum hoc erat insigne. Utramque conjecturam absurdam esse monstravit Octavius Ferrarius de re vest. 1. 9. Nec melior est hariolatio Joan. Meursii, qui Exerc. Crit. Part. II. I. 14. legit 'dextris numeri exertis;' ut numeri sint cohortes. At vox in eo sensu tum temporis non adhibebatur; quamvis sequioris ævi scriptoribus fuit usitata. Vide sis Interpretes ad Taciti Hist. 1. 6. Hermas Past. l. III. Sim. IX. 2. 'Decenter succinctæ exertis brachiis dextris,' hoc est porrectis, extensis. Sic ex Mstis reponendum. Vulgo 'externis brachiis dextris.' Idem c. 9. 'Incinctæ, et exertis humeris, capillisque solutis;' ubi exerti humeri sunt nudati. Pariter apud Josephum Iscanum B. T. II. 608. Venus dicitur, 'Nuda humeros, exerta sinus.' Tertullianus de Pallio, c. 3. 'Cato Juridicinæ suæ in tempore humerum exertus.' Adeo ut in hujusmodi locutionibus duplex sit illius vocis potestas. Si plura de hoc Cæsaris loco videre gestis, adi v. c. Jos. Wassium ad Salustii Catil. c. 44. p. 144. Idem, cur. sec. Exsertis ergo bic nil, nisi nudatis, expeditis, et liberis veste notat. Ovid. Met. II. 270. 'Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu Exserere ausus erat.' 1x. 57. ' Vix tamen exserui sudore fluentia multo Brachia.' Ubi nil mutandum. Virgilio Æn. 1. 492. 'Exserta mamma,' 'latus,' XI. 649. &c. Atque ita alii. Immo et de aliis pro demonstrare vide in notis Scheff, ad Phædr, F.

XII. de exserere humeros consule ad Front. II. 1. 2.

Insigne pacatis] Sic, ut videtur, exhibent Mss. Cujac. Ursiu. And. Scal. Oxon. ex quibus nihil varietatis adnotatum est; sed Reliqui mei omnes cum Carr. et Edd. primis dant pacatum: quasi pro pacatorum; φίλων σημεῖον Gr. dein consucrat rursus edidi, auctoritate Mstorum tantum non omnium, certe vetustissimorum plurium. Vide ad I. 43.

9 Fabius] Celso rursus Sabinus, ut visum et ad c. 47. Immo Bongars. prim. cum Dukeriano ei hic adsensum præbent.

10 De muro præcipitabantur] In Mss. Reg. Eliens, et Vossii et Edit. Romana deest præpositio. Clark. Exsulat quoque præpositio a meis et Edd. primis, si excipias Cujac. Scal. And. Oxonet Leid. prim. qui bene servant; quamquam et B. Civ. 11. 11. §2. præcipitataque muro, occurrat: posset quoque e muro. Nam et muro, e muro, de muro bene Latina sunt. Cum iisdem et Dorv. ac Edd. primis retinui præsens; pro quo imperfectum maluit Clarkius, adstipulantibus ei ceteris Mstis et Edd. quibusdam.

M. Petreius] Hanc lectionem retinet Græcus; at in vet. Cod. et Mss. nostro, Brant. Norvic, nec non impressis Rom. Ven. Beroald. est Petronius, et sic quoque Anonymus Celsi exscriptor habet p. 143. ed. Londin. Vossius. Petreius servant Cujac. And. et Oxon. Reliqui cum Mss. Hotom. et Edd. pp. Petronius. nisi quod in Leidensi pr. sit prætor. In Egm. et Petronius.

11 Portas exscindere] Bong. pr. Leidenses, Vossiani, Oxon. Petav. Egmund. Dorvill. Gottorp. cum Buslid. et Ed. Inc. excidere. Quod mutari nequaquam debuerat. Al. excindere. Vide Cl. Duker. ad Flor. 11. 2. § 36. de excidendis hostium manibus. Arntzen. ad Aurel. Vict. de Vir. Ill. c. 31. É Radicem excidi jussit.' É Ex-

cisis arboribus' B. Civ. 11. 15. Atque ita Mss. jubentibus, quorum duo a me etiam visi sunt, apud Statium rescribendum Theb. x. 911. 'Soceri thalamos' (vel turres) 'excidere Cadmi.' Vulgo exscindere. Eadem variatio in libris Iv. 753. VIII. 515, et passim in Exscindere et excidere urbem. Vide Drakenb. ad Liv. v. 15. § 8. Lactant. v. 3. 'Veritatem penitus excidere.' At Bon. Cod. excindere. Sed vulgatum malo. Horat. Serm. I. 3. 76.' excidi penitus vitium iræ,' Apulei. v. 104. 'ferro caput excideres.'

12 Ac sibi] Iidem Codices habent sui. Clark. Sui Bong. Vossiani, Petav. Egm. Lovan. et 5 recentiores cum Carr. et Edd. primis. Sed ut vulgo, ita passim Cicero et alii. 111. 22. 'fortunis desperare.' At vi participialis nominis Genitivus satis se defendere posset: nam non solum desperare aliquam rem, sed et aliquem occurrit. V. ad Front. IV. 5. § 6.

15 Quidem certe Saluti] Mss. Reg. et Vossii quidem vitæ. Mss. Eliens. quidem certe vitæ. Clark. Rescripsi vitæ jubentibus Mss. quotquot sunt vetustiores: saluti inveni in solis Duk. Dorv. et Leid. sec. nisi vitæ saluti jungere velis.

Li. 2 Intolerantius Gallos insequentes] Cupidius: et apta vox huic rei est. Est enim ejus, qui nescit ipse cupidinem suam sistere. Sic 'immoderate lætari' in Severo dixit Spartianus, 'Septimium Severum immoderatissime, cum moreretur, lætatum.' Vossius.

9 Eo die milites sunt paullo minus DCC desiderati] Hanc cladem memorat Suetonius in Jul. c. 25. 'Per tot successus,' inquit, 'ter, nec amplius, adversum casum expertus; in Britannia classe vi tempestatis prope absumta; et in Gallia, ad Gergoviam legione fusa,'&c. Vide Jul. Celsum p. 144. Davis.

5 Exposito, quid iniquitas loci posset]

Vulgg, exposuit: sed nos secuti sumus lectionem Codicis Andini, quam probavit J. Fr. Gronovius ad Livii 1. 41. Eleganter enim participia hoc modo absolute ponuntur. Curtius IV. 13. 37. 'Adservari transfuga jusso, expositoque, quod nunciatum erat.' Idem v. 12. 7. Darius Artabazum acciri jubet, expositisque, quæ Patron detulerat.' Si pluribus opus est exemplis, adeas G. J. Vossium de Construct, c. 49. p. 179. et 60. p. 230. Idem. Andinis membranis accedunt Leidens, prim. et Oxoniensis. Ad Livii locum vide laudatos a Cel. Duk, et Drakenb, et N. Heins, ad Vellei. 1. 7. et Comment. ad Aur. Vict. Orig. Gentis Rom. c. 13. ' per colloquium inquisito, qui essent.' B. Civ. 1. 30. 'simul Eunonem mitti audierunt, nondum profecto,' &c. Adde ad I. 39. 'Audito, Pompeium,' &c. ut quidam conjiciunt, ut et II. 10. nec non Colvium ad Met. Apuleii l. r. comperto: et ita p. 5. 'probe curato' Mss. et Edd. Vett. Merito in textum quoque recepit Clarkius. Gr. διδάσκων.

10 Acciperet] Bong. Vossiani, Leidenses, Scalig. Petav. Loyan. Egmund. Duk. Carr. Gott. cum Edd. multis vetustissimis et R. Stephani accideret. Quod verum esse nullus dubito. Alibi 'incommodum accidit,' ut viii. 24. B. Civ. 1. 48. et similia: licet et 'accipere detrimentum' noster cum aliis dicat aliquoties.

Quantopere] Bong. pr. Vossian. pr. Egmund. Duker. Gottorp. Voss. sec. Leid. tert. et Ed. Inc. quanto opere, et statim tanto opere iidem, uti et Oxon. Leid. et Voss. sec. Vere. Adi notata ad r. 13. 'suæ magno opere virtuti tribueret.'

15 Non minus] Sic Ms. Reg. Al. Nec minus. Clark. Nec mei retinent omnes, sed in Ursiniano et Vaticano etiam restat non.

Sic Ms. Reg. Vulgg. ad extremum

oratione confirmatis. Mss. Eliens. et Vossii, ad extremam orationem confirmatis. Clark. Vulgatum confirmant Mss. Cujac. Urs. And. Oxon. Leid. pr. Scal. Carrar. Duk. Dorv. In eo tamen ulcus latere puto. Regii Codicis lectionem confirmat Lovan, Hac habita oratione conf. m. Aicard. correxit et extrema or. Verum Bong. pr. Voss. pr. Petav. Egmund. et quinque recentiores cum Ed. Inc. ad extremam orationem. Quod cur non admittamus, nullam video caussam; pro ad orationis finem. Gr. τελευτῶν.

6 Nihilo magis | Sic quidem edidit Vascos. Strada et R. Stephan. cum Urs. et Scalig. ac reliquis, probante Hotomanno, licet testetur in Mss. suis omnibus scribi nihilominus. Consentit vulgatis Metaphrastes eneiδή δε οι πολέμιοι ουκ αντεξήεσαν. Verum Bong. Vossiani Leidenses, And. Oxon, Egmund, Lovan, Duker, Dorv. Gott. et reliqui, ut puto cum Edd. primis, item Aldi, Gryphii, Plantini exhibent nihilominus: et Celsus 'ipse etiam in plana descendit.' Plus tamen in to magis inclino, si idoneis confirmetur Codicibus. Eadem confusio in his vocibus v. 1.

LIV. 3 Pracedere] Bongars. pr. Leid. pr. Vossian. pr. Scalig. Egmund. Duker. et 6 alii cum Edd. Ber. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. antecedere. Recte. c. 12. 'equitatus qui agmen antecesserat.' c. 35. 'Vercingetorix magnis itneribus antecessit.' B. Civ. 11. 24. 'Ipse cum equitatu antecedit ad exploranda castra.' Pragredi 111. 78. ut legendum e Lovan. et antecedere rursus c. 79.

5 Cæsar persp.] In nonnullis proprium nomen ponitur ante etsi. In aliis Cæsar perf. Æd. Sed abest a Bong, pr. Voss. pr. Petav. Lovan. Egmund. et plurimis aliis, ac Inc. Editione. Recte. V. ad 11. 17. Dein maturari est in Oxon. in Leid. pr. et Scalig. maturandi. In Petav. ad naturalem. Fuitne discessum maturandi

scilicet caussa? Vide ad IV. 1. Certe latere quid videtur.

7 Retinendos] Notandum in Oxon. et Andino scribi pertinendos: quod notaret, pertinaciter eos retinendos. Hinc certe derivatur pertinax; nec temere spernendum videtur.

11 Omnibus ereptis copiis Alii habent omnibus ereptis sociis, quæ quidem lectio non est aspernanda. Apparet enim ex B. G. vi. 12. 'Sequanos magnam partem clientium ab Æduis ad se transduxisse.' quisquam dicat alios esse clientes, alios socios, nam Metaphrastes B. G. 1. 31. clientes interpretatur συμμάxous, et fidem superat, multas civitates Æduis se in servitutem έκουσίως dicasse. Davis. Sociis e suis libris præfert etiam Hotom, ut Bas. Ven. 1517. Vascos. Ald. Strad. Gryph. et Plantin. ediderunt. Sed mei omnes cum Edd. primis copiis servant, præter Oxoniensem et Cujac. Sed sub copiis facile clientes, non minus ac totas eorum vires queas subintelligere.

12 Et quam, &c.] Copulam addidi, auctoritate Mstorum omnium, Editionumque ante Scalig. Dein in Ms. Ursini scribitur 'et in eam fortunam amplitudinemque deduxisset.' Rectius, si id admittamus, habent Andin, Oxon. Leid. pr. Scal. et in eam f. amplitudinemque duxisse scilicet exposuit. Verum utramque lectionem suspectam habeo, legoque, et in eam f. eamque in ampl. deduxisse. Nec obstat modi mutatio. Ea fuit corrumpendi loci caussa. Adi ad 11. 10. 'Constituerunt reverti, et convenirent.' Dein anctor non amat tantum præpositiones, sed et adjectiva nominibus juncta repetere. Vide ad vi. 11. 'In omnibus civitatibus, atque in omnibus pagis.'

Lv. 8 Bibracte] Bong. pr. Petav. Voss. pr. Egmund. et septem alii cum Ed. Inc. Bibracti, quo ab Accusativo distinguatur. Sed a Bibracte

tamen retinent Mss. omnes 1.23. et c. 90. infra 'Bibracte hiemare,' præter Dorvill. viii. 1. 'ab oppido Bibracte,' ubi nulla est varietas.

14 Aut itineris Has voces non exhibent Mss. Pinelli et Norvic, quibuscum faciunt edd. Rom. Ven. Beroald. Steph. Gryph. nec in suo Codice legit Græcus, habet enim solummodo πάντας πρός τούτοις έν τη πόλει όντας έμπόρους 'Pωμαίους. Davis. Deest in multis Codicibus, quos citat Davisius. Item in Mss. Reg. et Vos-Clark, Aut itineris agnoscunt Ms. Ciaccon, item Cujac, And, Oxon, Scal. Leid. pr. item Edd. Ven. 1517. Ald. Gryphii Ed. 1536. et Plantin. ante Scalig. Reliquæ fere cum Celso et Mss. tum aliorum tum meis, quod sciam, his verbis carent. Conjicit Cl. Wasse ortam hanc omissionem, quod scriptum fuerit iteris: idque non intellectum ejecisse librarios. Certe sic itere inveni in Bong. pr. 11. 29. ubi vide.

17 Cui] Petav. Voss. pr. Lovan. Egm. Carr. et quinque alii cum Edd. Inc. Flor. quo: sine dubio corrupte pro quoi: quod Leid. sec. De quoi confer et 11. 30. Alibi quoivis pro cuivis in Mss.

22 Injiciendi timoris] Locutio bona et nota, et a nostro aliquoties adhibita. Monendum tamen in Dukeriano exarari inmittendi: quasi jam inmitteret equitatum ipsum, vel telum in eos: quibus in rebus inmittere proprium esse, sciunt docti, et alibi monendum habuimus.

23 Si aut re frumentaria Romanos excludere, aut adductos inopia ex Provincia expellere possent] Provinciam hic noli intelligere τὴν ἐπαρχίαν, seu Narbonensem, sed ditionem, in qua tum Cæsar erat. Unde infra c. 64. ait: 'His constitutis rebus, Æduis, Segusianisque, qui sunt finitimi ei Provinciæ, x millia peditum imperat.' Sed recte hoc loco vet. cod. non habet vocem εi; ita ut multum verear,

ne in codem codice et hic locus rectius legatur. Verba sunt: 'Si re frumentaria Romanos, aut adductos inopia ex Provincia excludere possent.' Duo dicit hostes agitasse, Romanos excludere frumento; vel quando illo carerent, reditu in provinciam. Quam scripturam ut meliorem credam, facit quod infra c. 59, Cæsar ait: 'jam Cæsar a Gergovia discessisse audiebatur, jam de Æduorum defectione, et secundo Galliæ motu rumores afferebantur, Gallique in colloquiis, interclusum itinere et Ligere Cæsarem, inopia frumenti coactum in Provinciam contendisse confirmabant.' Itaque hoc prohibere volebant: alterum autem locum optime in veteri codice scribi qui sunt finitimi Provinciæ, vel illud ostendat, quod ait jussum illum militem Allobrogibus bellum inferre. Et paullo post subjicit Cæsar ' quo facilius subsidium Provinciæ ferri posset.' mirum adversus eosdem milites. Denique nihil clarius loco Cæsaris, quo ait: 'Cæsar, quod hostes equitatu superiores esse intelligebat, et interclusis omnibus itineribus, nulla re ex Provincia, atque Italia sublevari poterat.' En hic dicit Cæsar jam perfectum illud, quod supra aiebat hostes in animo habuisse. Itaque audacter hunc locum hoc pacto mecum scribito: 'Si aut re frumentaria Romanos, aut adductos inopia, ex Provincia, excludere possent.' Vossius. Cum Ædui non id sibi propositi habuisse videantur, ut Romanos e Provincia expellerent, sed ex sua ipsorum solummodo civitate; illumque in finem cos vel commeatibus e Provincia subvehendis prohiberent, vel reditu denique in Provinciam intercluderent: non negligenda videtur lectio, quam in Codice vetusto repperit Dionys. Vossius; viz. ' si aut re frumentaria Romanos, aut adductos inopia ex Provincia excludere possent.' Nisi forte et vulgata lectio ita accipi

possit, ut dicantur Ædui Romanos non ex Provincia expellere, sed adductos inopia rerum ex Provincia subvehendarum, ex sua (Æduorum scilicet) civitate expellere posse se sperare. Utrovis tamen modo, paullo durior videtur, quam Cæsaris solet esse locutio. Et fortean aliquid interciderit, Clark. Locus est corruptus et medicinam tentavit Vossius: sed, ut mihi videtur, parum commodam reperit. Æduis, sicut arbitror, consilium fuit Romanos a Ligeris transitu prohibere, quo eos re frumentaria excluderent, adeoque in provinciam regredi cogerent. Infra c. 59. 'Galli in colloquiis interclusum itinere et Ligere Cæsarem. inopia frumenti coactum, in Provinciam contendisse confirmabant.' Hinc clare vides, quid optarint barbari. Norv. Bongars, pr. Petav. Gottorp. Voss. et Egmond, habent, si ab re frumentaria. Locum itaque sic refingo: si ab re frumentaria Romanos excludere, et adductos inopia in provinciam repellere possent. Levis est mutatio; sed ex ea sensus exsurgit rei congruus. Vide Celsum, p. 147. Davis, cur. sec. Si ab re Mss. fere omnes et Edd. Vett. vel a. Oxon. And. Cuj. ut ab re : quom. Edd. quædam, ut Aldi, Gryphii, Plant. In Leid. pr. tantum est, si re fr. A Scaligero est ex Ursini Codice si aut re. Dein præpositio ex non comparet in Cujac, Leid, pr. Scalig, Oxon, And, Pro expellere Duker, a m. pr. pellere. Excludere Cujac. Leid. pr. Scalig. et Oxon. fors. et Andin. Quod non dubito veram esse lectionem. casius Hellebodius ejicere voluit ex Provincia, vel legere in Provinciam, uti et Hotomannus ac Lipsius. Sed Mstos, optimos sane, sequor. Fraudi fuit librariis repetitio verbi excludere. Sed illa non est infrequens nostro. Vide omnino ad 1. 44. ' si iterum experiri velint, iterum paratum sese decertare. Si pace uti velint.' Distinxisse videtur tamen Cæsar inter excludere a re frumentaria, et excludere provincia vel ex provincia: nisi ex illo ex facere malis etiam. Certe pro aut inopia in Dorvill. est atque in. Præpositionem a restituimus etiam v. 23. 'Ne anni tempore a navigatione excluderetur.' B. Hispan. c. 5. 'ut eum ab oppido commeatuque excluderet.'

LVI. 5 Id ne tum quidem necessario faciendum existimabat \ V. c. ' Id ne metu quidem necessario.' Græcus, τοῦ μὶ ποιείν ἀναγκαίον ἡγήσατο είναι. Vulgatam lectionem præfero, et ait Casar, putasse id nequaquam necessarium esse. Vossius. Mss. habent, ne metu quidem. Græcus, voce transposita, videtur legisse; necessario id ne tum quidem faciendum existimabat : τοῦ μη ποιείν, ἀναγκαίον ἡγήσατο είναι. Clark. Ursini liber, 'ut nemo tunc quidem.' Norvic. autem, Bongars. pr. Petav. Gottorp. Voss. et Egm. dant ut ne metu quidem. Reliqui codices, id ne metu quidem. Cæsar scripsit, id minime tum quidem necessario faciendum existimabat. Davis. cur. sec. Non videntur interpretes et librarii Cæsaris mentem et constructionem perspexisse præter Ciacconium. Non enim jungenda nam existimabat, &c. Sed nam cum infamia et Cevenna, &c. inpediebat, ut converteret iter. Si aliter construas, non cohærent : quod vidit etiam R. Stephanus, quare addidit quum quod infamia; sed contra Mstos. Illa verba id ne tum, &c. existimulat, in parenthesi sunt ponenda: unde statim adparet, quid scripserit Cæsar. Vossianus primus etiam et Lovan. cam tribus aliis dant ut ne metu quidem. Reliqui omnes id ne metu quidem præter Oxoniensem, qui Ursiniano et Ciacconii libro consentit, ut nemo tunc quidem. Hinc rectius Ciaccon. conjecit scribendum ut non nemo, quomodo B. Afr. c. 3. vel potius nemo non. Excidit non propter sequens tum. Ut nemo non audenter

in textu reposui. Quamvis et legi posset ut vel id metu quidem n. f. existimabant. Sed alia correctio verisimilior est. Sic corruptus est Apuleius Metam, l. I. p. 13. ' per somnium jugulari visus sum mihi. Nam et ingulum dolui.' Nam e Mss. et Edd. Vett. scribendum visus sum. Nihil non et j. dolui: id est, valde. Conjecerat etiam Ciacconius quod vel quoniam illi eum n. f. existimabant. Sed bene conjecturam eam deseruit : dein etiam rescripsi faciundum, auctoritate Bong, pr. Voss. pr. Lovan, Petav. Egm. et multorum aliorum ac Edd. primarum, Vascos. Steph, et plurium, Vide ad II. 6.

7 Mons Cevenna] Per v, non b. Mss. fere omnes. Cevennæ Voss. pr. Petav. Egm. Lovan. et septem alii cum Edd. primis. Non male: fumen Ligaris Mss. quidam 111. 9. ubi vide plura, Hesiod. Θεογ. vers. 2. Ἑλικῶνος ὄρος.

8 Adjungi Labieno, atque iis legionibus, quas una miserat, vehementer cupiebat] Nec alii codd. male, in quibus est : quod abjuncto Labieno, a. i. l. q. u. m. v. timebat. Græcus περί απόντι τώ Λαβιηνώ, καὶ τοῖς σὺν ἐκείνω τάγμασι ίσχυρως δεδιώς. Sane nullum adhuc codicem vidi, in quo esset cupiebat, et ignoro unde illa irrepserit. Vossius. Editt. Rom. Beroald. Quod abiuncto Labieno, &c. vehementer timebat, nec aliter Ms. Brant, et edit. Ven. nisi quod in iis Librarii vitio sit adjuncto. Sane hæc lectio non est prorsus repudianda: magis tamen arridet vulgatæ sensus, quod copias suas adunare in animo habuerit Cæsar, ut patet ex c. 43. In omnibus tamen Codd. est vehementer timebat, unde scribendum crediderim vehementer avebat, quæ minima est mutatio, ut qui Mss. inspexerunt, facile concedent. Pet. Ciacconius reponit ' quod Agendico, Labieno, atque iis legionibus, quas una miserat, vehementer timebat.' Sed audacissimas adhibere

conjecturas, illi perquam nimis est familiare. Davis. Codices Mss. habent, abjuncto, (Al. corrupte, adjuncto,) Labieno-timebat. Quomodo et Græcus in suo codice repperit. Davisius legendum conjicit, adjungi Labieno-arebat. Qua est minima mutatio ab eo. auod habent Mss. timebat. Sed voce ea alibi non usus est Cæsar, Clark. Quod adjungi Labieno-rehementer cupiebat. Huic lectioni sane litem non moverem, si præstarent eam Codices. At ii dant, quod adjuncto Labieno-rchementer timebat. Cum Mstis facit Metaphrastes Græcus. Rescribendum puto, quod abjuncto Labieno-vehementer timebat. Davis. cur. sec. Mss. ad unum omnes constanter timebat. Est, qui conjecit adpetebat, vel trepidabat, id est, festinabat. In Oxon, enim est timabat. Sed ipse ille vir doctus has conjecturas abjecit. Pro adjungi in Mss. meis decem ac primis Edd. est adjuncto. Abjuncto Leid. pr. Cujac. Scalig. Ed. R. Steph. et marg. Vasc. quod admisissem, ut sensus saltem constaret, ni persuasum esset nusquam alibi ita locutum Cæsarem. Pro ea vero voce exstat in Duker. et Ed. Flor. ac Ber. Tito. at in Gottorp. ad Labienum. In Vossiano tert. a Labieno: in Dorvill, advicto L. Immo in Leidensi tertio et Ed. Inc. Agedincum Labieno: unde tam alienus hic sum a Davisii sententia, ut omnino cum Ciacconio putem illud oppidum esse reponendum, sive Agendico, seu Agedico malis. Pro Agedico exararunt Agedinco: vide l. v. in f. et vii. 10. 57. Hine facilis lapsus in adjuncto: quo substituto, necessario timebat, debuerunt mutare vel librarii, vel quisquis editorum id primus (Vascosanum credo) fecerit, in cupiebat, et adjuncto in adjungi. Timebat Agedico et Labieno, quia is ibi erat, ut patet cap, sequenti, et ex præcedentibus. Concoquere non potuerunt librarii Agedinco Labieno, non cogitantes omissam esse copulam. Posset etiam scribi Agendici vel Agedici. Sed prius præfero, et in textum confidenter Agendico excudi curayi.

Lvii. 7 Canulogenus Miror Anonymi verbap. 149. 4 Præposito omnibus Camulogeno quodam, cognomine Aurelio, alibi Aurelium invenio. 4 Lege alibi Alercum invenio. Vossius.

10 Animudvertisset] Andin. et Oxon, Animum advert. Recte. Vide ad 1, 24. ' Postquam id animum advertit.'

LVIII. 4 Melodunum pervenit] Sic reposui fidem secutus Codicum Mss. et antiquitus cusorum ; ita et Celsus p. 148. 'Nocturno,' inquit, 'inde silentio digressus, Melodunum venit.' Metaphrastes hic Νοβιόδουνον exhibet : sed infra recte Μελόδουνον legitur, adeo ut Νοβιόδουνον omni procul dubio ex Librarii imperitia sit ortum. Jos. Scaliger, quem secuti sunt recentiores, hic et alibi Metiosedum perperam receperat. Vide not. ad c. 61. Davis, Melodunum. Ita optime restituit Davisius ex Mss. et Editt. vett. Scaliger et recentiores pessime ediderant, Metiosedum: cum jam infra dicat Cæsar, secundo flumine iter fieri Meloduno Lutetiam, secundo item flumine Lutetia Metiosedum. Clurk. Vide Valesii notitiam Galliæ. Mss. Mellodunum, Meledunum, Miladunum, &c. Non tamen sine Codicum: ope mutavit hic Scaliger et bis in seqq. Nam hoc loco Metiosedum est in Oxon. et Meodunum sedum in Leid, pr. Mox pro Meloduno habent aliqui Melodone et Medodone: sed Metiosedo Oxon. Leid. pr. Scalig. Cnjac. et Petav. denique c. seq. a Metiosedo deduxerant habent Andin. Oxon. Scal. Leid. pr. Cujac. Bong. pr. et ad Marg. Petav.

5 Insula Sequanæ] Statim 'in ripis Sequanæ.' Hic vero variant Mss. Nam Sequana legitur in Cujac. Petav. Scalig. Vossianis, Leid. sec. Gottorp. Duker. Dorvill. et Edd. primis. Ut sit adjectivum pro Sequanica. Sic certe apud Lucan. l. 1. § 425. 'Gens Sequana.' In Leid. tert. exaratur in

Insula silva Sequana. In Lovan. I. in. silva Sequanæ: in Bong. pr. I. in. silvæ Sequanæ. In Voss. pr. in ins. Seq. An latet fluvii? quod vix credo tamen. Sed in ins. fluminis Sequanæ habet Egmund. ut c. præced. An de palude hic quoque mentionem fecit? ut statim 'protecti a palude.'

7 Atque eo militibus impositis] Fulv. Ursinus in suo Codice reperit invectis, unde trajectis rescribendum existimavit: sed Librarius repræsentare debuit injectis, quemadmodum legitur in Ms. Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald. Davis. Davisius recte vidit legendum, injectis, ex Ms. Eliensi et Editt. Vett. Quomodo et in Mss. Reg. et Vossii scriptum est. Dein Refectoque Ms. Reg. Al. Refecto. Clark. Adscripsit suo libro Vossius L. injectis, ut in nostro est. Inpositis quidem servant Cuj. Scal. Leid. pr. And. et Oxon. sed reliqui tam aliorum, quam mei et Edd. Vett. dant injectis. Leid. tert. inejectis. Injectis si adhibuit auctor, ad celeritatem indicandam fecerit. Exemplum tamen hujus locutionis quæro. Nescio, an non præstaret invectis. Ceterum refectoque cum Clarkio jam ediderunt Vasc. Str. Steph. Gr. post. Sed meorum nullus habet que.

11 Transducit] Lege traduxit, ut habet Egmond. Davis. cur. sec. Male: licet sequatur capit. Nihil frequentius hac temporum variatione, sape monumus. Vide ad 1. 8. et B. Alex. c. 77.

13 Incendi et rescindi jubent] Petav. et Leidens. prim. incendunt et r. jubent. Quod verius et elegantius puto. Metaphr. ἐνέπρησαν καὶ διέλυσαν. Ac Celsus: vide ad v. 11. 'fabros deligit, et alios arcessiri jubet.' Ceterum ejus abest ab ()xon. qui mox habet contra Labienum cons. quomodo etiam variant libri c. 62. 'Contra castra Labieni erant relicti.'

14 Ipsi profecti palude] Ms. noster perspecta palude. Græcus τῆs λίμνης

έξελθόντες. Ciacconius legebat protecti palude, quod non displicet. Vossius. Placet omnino Ciacconii emendatio protecti palude sive potius a palude: quam præpositionem addunt Cujac. Petay, Scalig, Leid, pr. Edd, Vascon, Str. Steph, Gryph, posterior. Atque hinc ortum puto, quod in reliquis Mss. præter And. et Oxon. ut et Edd. primis scribatur prospecta p. in duobus persp. Mutare non ausus sum tamen profecti; sed præpositionem addidi. Dein maluit Ciacconius ac ripis: quia in Codice suo invenit ad ripas: uti sane habent tum aliorum, tum mei Mss. Bong. Vossiani, Lovan, et 5. alii cum Edd. pp. Leid. prim. in ripa. At nulla hic mutatione opus est. In ripis idem est, quod ad ripas; uti sæpissime in undis pro ad undas.

LIX. 2 Secundo G. motu] Non numero et ordine, sed eventu et successu: nam multo plures Galliæ motus fuerant et rebelliones. Hotom. Ita certe cepit Metaphrastes, qui habet οι τε Γάλλοι νικῶν ἐλέγοντο. Davis. Passim secundum prælium apud nostrum.

6 Qui ante] Voss, pr. a m. pr. Egm. Lovan. et quatuor alii quia ante: unde recte Ill. Heinsius conjecit qui jam ante: quomodo sæpe alibi Cæsar scribit cum ceteris auctoribus.

Per se infideles] Eodem sensu ultimam vocem adhibet Cicero Epist. ad Fam. xv. 4. 'Ex alienissimis,' inquit, 'sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem.' Sic et Hirtius B. Alex. c. 43. Davis.

LX. 1 Concilio] Immo vero consilio militari, scilicet Romanorum; uti exaratur in Bong. pr. Voss. pr. Egmund. Lovan. et 5 aliis cum Edd. Rom. Mediol. et Veneta. Adi ad III. 3. 'Consilio celeriter convocato:' et v. 28. 'Ad consilium dein deferunt,' aliaque loca.

5 Secundo flumine] Secundum flumen hic vocat eam partem, in quam aqua

defertur. Sic Virgilius Ge. III. 447. 'Missusque secundo defluit amne,' hoc est, cum aqua, ut recte Servius. Huic opponitur adversum flumen. Noster tamen c. 58. 'secundo flumine ad Lutetiam iter facere' dixit Labienum, qui ad ripam fluvii juxta ejus decursum profectus est, unde Ms. Norvic. ex Glossemate illic repræsentat secundum flumen. Non ita multo post adversum flumen adhibet, ut rem prorsus contrariam denotet. Davis.

6 Exspecture? Ita scribendum existimo; tum quod Cæsar ita loqui soleat; tum uti cum præcedente progredi aptius cohæreat. Vulgg. exspectari. Clark. Ego contra Mss. nihil innovo. Adi ad B. Civ. 1, 32. 'omnia permisceri mallent, quam imperia dimittere.' Præsertim cum soleat verbum jubeo jungi cum Infin. Activo et Passivo simul. Vide cum alibi, tum ad 11. 5, in fine.

LXI. 1 Exploratores hostium, ut, &c. erant d.] In plerisque Mss. deest ut. Ms. Reg. habet exploratoresque hostium o. f. p. essent d. Quæ lectio ut ferri possit, tamen longe præstat vulgata. Clark. Ut agnoscunt optimi meorum, ut Bong. pr. Petav. Cujac. Scal. And. Oxon. et Leid. pr. Eamque locutionem ab auctore amatam esse vide ad v. 43.

3 Exercitus equitatusque In aliis equitatus, peditatusque. Huic varietati ortum dedit imperitia Librariorum, qui nescii fuerunt, exercitus nomine pedites denotari, quod apud veteres in prœliis primarius fuerit peditum usus. Hinc et pedites κατ' έξοχην milites vocabantur. Cæsar B. G. v. 10. 'Tripartito milites equitesque in expeditionem misit,' ad quem locum vide notata. Velleius Paterculus 11. 15. ' Daplici numero se militum equitumque fungi.' Sulpicius Severus Hist. Sacr. 11. 23. ' Eupator cum centum millibus, et equitum viginti millibus suis subsidio venit.' Absque exscriptorum esset incuria,

dixerat cum centum millibus militum. Similitudo vocum in causa fuit, cur earum altera omitteretur, quod in veterum monumentis non raro accidit, ut exemplis docui ad B. Gall. 1. 15. Alii aliam emendandi viam iniere: sed mihi mea placet ratio. Davis. Male Vascos, Strada et R. Stephanus ediderunt equitatus peditatusque, quod inveni in solo recentissimo Codice Leid, sec. Vide omnino ad v. 10, ac VIII. 36. et de peditibus Silius XIII. 308. 'Stabant innixi pilis exercitus omnis.' Equitatum a copiis distinguit c. 68. 'exercitu disposito equitatum educi jubet.' Hinc B. Civ. 11, 39. 'homines equitesque:' ubi vide plura. Passim legiones equitesque, et milites equitesque. Immo III. 38. 'Exercitum equitatumque collocavit.'

7 Præter consuetudinem tumultuari] Ultima vox passivam significationem obtinet; nec enim raro accidit, ut verba, quæ vocantur deponentia, passive sumantur. Sic apud Apuleium Metam. I. IV. p. 71. 'Magnanimi ducis vigore venerato.' Vide et l. XI. p. 239. Infinita sunt hujusmodi, et mihi fit verisimile, omnia deponentia primitivo usu fuisse vere passiva, qua de re adeundus Jac. Perizonius ad Sanctii Minery, 111. 2. p. 318, segg, Hinc tumultuare olim dicebant, ut exemplis docuit G. J. Vossius Anal. 111. 7. qui c. 6. deponentium passive acceptorum silvulam congessit. Davis. Tumultuari passive vel inpersonaliter optimis scriptoribus in usu esse, jam lexica docent. Vellei, II. 79. § 5. ' Dum inter ducem et supplicem tumultuatur.'

8 In eadem parte] Mss. et Voss. in eamdem partem. Clark. In eamdem partem inveni in solo Oxon. et Edd. Rom. Mediol. Ven. Vascos. Stradæ et Gryph. poster. non male: sed non sollicitanda temere est vulgata lectio.

14 Metiosedum versus] Erravit Joan. Brantius, qui hoc oppidum cum Meloduno confudit; gravissime vero hallucinatus est Jos. Scaliger, qui non solum in eadem fuit sententia, sed et ausu temerario Metiosedum ter substituit: ubi omnes Codd. Melodunum recte exhibebant; quippe Melodunum erat supra Lutetiam in Senonibus positum; Metiosedum autem IV millia passuum infra Lutetiam, ut, præeunte Had. Valesio, monuit Chr. Cellarius Geogr. Ant. 11. 2. p. 133, seqq. Davis.

LXII. 2 Acies cernebatur] In Gottorp. Voss. tert. Dorvill. et Edd. primis reperio cernebatur. Eodem modo, ut exercitus sape collective sunitur cum aliis vocibus. Vide Cl. Drakenb. ad Livium III. 27. et in citato Silii loco. Non tamen hic admitto. Rectius B. Civ. I. 82. 'duas partes acies occupabant.' Scilicet utræque Cæsaris et hostium; et c. 83. 'aciesque continentur:' ac passim Livius.

4 Memoriam tenerent] Codd, Ursin. Brant. Bong. pr. Vossiani, Leidenses, Scalig. And. Oxon. Lovaniensis, Egmund. Duker. Gottorp. et Edd. Inc. Steph. aliæque exhibent memorium r. tinerent, vel inverso ordine; quorum auctoritatem non potui non sequi. Videtur etiam efficacius esse, quam simplex. Consule Cel. Grævium ad Justin. xiv. 1. 'labantium animos retinuit.'

5 Præsentem adesse] Sic Mss. Scaliger aliique nonnulli, hanc vocem omiserunt. Clark. Abest præsentem jam ab Ed. Ven. 1517. Item Ald. Manut. Gryph. et Plant. et sane non comparet quoque in Mss. Andin. Oxon. et forsan aliis. vi. 8. É Eum adesse et hæc coram cernere existimate. Sed videtur tamen hoc loco excidisse librariorum culpa. Adi Hotomærunm. Præs. esse Dæker.

19 Contra castra Labieni] Codices nonnulti contra Labienum. Sed præstat vulgata lectio. Clark. Vulgatis adsentiunt Ms. Hotom. item Cuj. Leid. pr. Scal. And. et Oxon. Ceteri tam aliorum quam mei et Edd. primæ contra Labienum; uti et variatur c. 58. Sed bene vulgatum tuetur Hotom. e c. præced. præsidio e regione castrorum reticto. Videntur librarii non percepisse sensum vocis contra pro ex adverso. Vide ad viii. 41.

21 Nostrorum militum victorum Sic cum Faërno, Ursino, Hotomanno e Ms. rescripsit Scaliger: et suffragantur, quod sciam, And, et Oxon, Reliqui tam aliorum, quam mei, et Edd. priores victorumque: quod non temere hoc loco damnem. etiam eleganter exhibetur in Vossiano tertio Nostrorum vultum, victorumque inpetum. Quod si etiam in antiquiore Codice reperiatur, placeret maxime, licet sciam sæpissime nostros milites dicere Cæsar. Vide ad v. 45. Crebro acrem Romani militis vultum et oculorum aciem ab hostibus ferri non potuisse, in historiis obvium esse, sciunt omnes. 4 Aspectum tantæ multitudinis sustinere' c. 76.

25 Inde Metaphr, ἐντεῦθέν τε. Sed Bong, pr. Vossiani, Lovan. Egmund. Gottorp. Leid, tert. et Ed. Inc. scribunt in diem. Lego indidem. Consule notata ad Front. 11. 4. 5. ' Indidem ostentare se pugnantibus:' ubi vulgo similiter peccabatur. Nep. Epam. c. 5. 'Indidem Thebis.' Plura vide in Bosii Indice. Apulei. 1. 11. 14. 'Aliquid indidem sumo.' l. III. p. 57. 'Indidem egesta pinguedine:' et 'inpartire indidem' et passim. Met. l. II. init. 'aves indidem plumatas:' ubi male Pric. ibidem. V. Flor. Adde B. Civ. III. 11. 'Indidem ad Pompeium contendit:' vulgo ideo; sed Mss. eidem.

LXIII. 4 Nacti obsides—horum supplicio dubitantes territant] Incredibile videtur Fr. Hotomanno, Æduos in obsides Gallos, ad eorum civitates terrendas, sævisse. Diserte tamen hoc testatur et Jul. Celsus p. 150.

'Novioduni,' inquit, 'inventi erant omnium fere obsides populorum, quos ibidem Cæsar sub Æduorum fide reliquerat. Horum ergo suppliciis hæsitantes terrebant,' Inhumane quidem; nec tamen hic quidquam est, quod Barbaris non conveniat. Duris.

6 Ut ad se veniut] Fjeci ut auctoritate Mstorum Petav. Lovan. Gottorp, Voss. tert, Dorv. et Edd. Vetustissimarum. Vide ad IV. 16.

12 Afuerunt] Ita edidi secutus orthographiam Bengars, pr. Andin. Voss, pr. et Egmund, Vide ad 1. 36. afuturum, Anfugerunt Voss, Sec.

18 Requirunt Moc est, desiderant, amissam sentiunt, Vereingetorigem Casari dissimilem experiuntur. Clark. Sic recte cum Hotomanno exponit Clarkius. Cicero pro Mil. c. 1. 'Veterem consuetudinem fori et pristinum morem judiciorum requirunt.' Flor. 1. 16. 'Ut hodie Samnium in ipso Samnio requiratur:' ubi vide Cl. Duker, et nos ad Lucan. vt. 154. 'Interque cadavera quæri.' Hirt. B. Afric. c. 10. 'Onnibus insciis et requirentibus imperatoris consilium.'

LXIV. 1 Denique] Suspecta est vox Hotomanno, qui malit diemque e. r. constitut. huc. Mox idem legendum arbitratur milium, ut sane est in Voss. sec. et aliquotics loquitur Cæsår. Sed vide ad 1. 49. Est Epexegesis.

3 Peditatu] Ante hanc vocem addunt membrana Andina et Oxonienses hac: 'Diemque bello constituit, equites ex sua pecunia ut singulos denarios accipiant, constituit: hos omnes celeriter jubet convenire.' At de pecunia nec Celsus nec Metaphrastes habent quidquam.

4 Neque acie] Mss. et Editt. Vett. (aut in acie) quæ et verior videtur lectio. Vide supra ad § 27. Clark. Aut habent Ms. mei omnes præter Oxon. et Edd, primæ cum Vasc. Str. Steph. et aliis. Recte; nam fortu-

nam tentare et acie dimicare idem est. Consule notata ad 111. 14. 'Neque satis Bruto, vel Tribunis militum,' &c. Dein in acie dant Bong. prim. Petav. Voss. pr. Egm. Lovan. et sex alii cum Edd. primis. Adi ad c. 29. 'Neque in acie vincere.'

9 Libertatemque se consequi videant] Se nesciunt Petay, Levan, Gottorp, Voss, Egmondan. Forsan reponendum libertatemque consequi valcant. Davis, cur. sec. Infeliciter sollicitavit hunc locum Davisius: nam licet cum Edd, pp. etiam Bongars, Vossiani, Leid, sec. tert. Duk. Dorvill. et Carrar, non agnoscant se, quod facile posset subintelligi, ut patet ex iis, quæ scripsi ad 11. 31. vel sic tamen videant, (pro quo Carr. Lovan. Duk. et Voss, sec. dant videantur,) non est mutandum. Consequi ponitur pro consequatures, ut sæpe. Vide ad II. 32. ' Re nunciata ad suos, quæ imperarentur, facere dixerunt:' ubi itidem vulgo erat se. Hic tamen cum Cuiac, And, Oxon, Leid, pr. et Scalig, malim to se retinere, ne libertus videatur consequi: quomodo non solet loqui Cæsar: licet bene Latinum esse non negem.

11 Provinciæ] Codd, nonnulli, ei provinciæ. Minus recte. Clark. Delendum ei jam monnerunt Ciacconius, Hotomannus, et D. Vossius ad c. 55. Neque habent ei Vossii Codex; nec Scalig. Duker. et Ed. R. Stephani: ejus Voss. sec. et Edd. Rom. Ven. ac Mediol. Sebusiani Vascos. et aliis, Secusiani Stephano. Sed vide ad t. 10. et Ciacconium.

15 Volcarum Arecomicorum] Ms. Norvic. habet ac Rhemorum; absurde prorsus, cum Rhemi a locis, de quibus agitur, longissime sint dissiti. Hanc tamen lectionem repræsentat nupera editio Amstelodamensis. In impressis Rom. Ven. Beroald. est Aremicorumque, quæ sane scriptura Græcum interpretem fefellit: vertit enim 'Αρεμίκων τε και τῶν Βίλκων.

Recte quidem fecerat, si verbulo notasset, qui populi fuerint Aremici. Certissime legendum Volcarum Arecomicorum, ut observavit Pet. Ciacconius, quem secutus est Jos. Scaliger. Vide not, ad hujusce libri c. 7. Davis. Volgarum Mss. fere omnes. Belgarum Voss. tert. Ac Remorum, ac Remicorum inepte etiam multi, vel Aremicorum, ut Bong. pr. Voss. pr. aliique; Aremenicorum Leid, pr. Aremicarum Scal. que addit Leid. sec. perperam. At cui bono has librariorum mendas enumerare? Volcarum sive Volgarum Arecomicorum esse scribendum jam etiam docuerunt Glareanns, Casaub. et Brantins.

16 Hic nihilominus] Dele vocem hic, quæ abest a Ms. nostro, et recte. Vossius. Vulgg. hic nihilominus ; unde conjecit Pet. Ciacconius legendum ac nihilominus. Nos autem ex fide Mss. Voss. et Norvic, ac editt. Rom. Ven. Beroald. primam vocem, consentiente D. Vossio, induximus. Nemo sane non videt, eam plane fuisse supervacuam. Davis. Nihilominus. Ita recte restituit Davisius ex Mss. Eliens. et Vossii, et Vett. Editt. Quibuscum consentit Ms. Reg. Scaliger aliique ediderunt, Hic nihilominus. Que vox et prorsus supervacua est, atque etiam sententiam turbat. Clark. Hie jam addiderunt Ven. 1517. Ald. Manut. Gryph. Plantin. Sed in nullo inveni codice. Dein Allobrogas scripsi fide Bong. pr. Voss. pr. Petav. Egm. Lovan. et 6. aliorum, Edd. Ber. Vasc. Steph. et plurium.

18 Ab superiore bello] De eo vide not. ad B. G. 1. 6. Davis.

Resedisse] Leidens, prim. Gottorp. Buslid, et duo alii cum Edit. Inc. redisse. Bene, si additum esset ad sanitatem: ut 1. 42. Nunc id non placet. Majori meretur adtentione, quod exaratur in Vossiano primo residisse. Est enim Metaphora ab exstincta fiamma desumta. Eadem variatio

cum alibi, tum in Lucano IX. 75.

' Jam flamma residit:' quod jam malo. Vide et Markl. ad Statii Silv. l. v. Epic. 3. ubi etiam Ms. Dorvillii mei 'Rogus ille Deorum Siderat.' Seneca Agam. 261. 'Iramque flammis jam residentem incitas.' Plin. II. 11. 'favor et misericordia acres primos inpetus habent, paullatim consilio et ratione velut exstincta considunt.' Eadem varietas apud Livium II. 29. 'Quum iræ resedissent:' ubi consulc Cl. Drakenb. 'subsidit aqua' Hirt. B. Alex. c. 5.: uti et Virgilio, Ovidio, aliisque.

LXV. 16 Sed et Desunt hæ voces in plerisque Codicibus. Clark. cusos si intellexit Clarkius, verum dicit, nam in manu exaratis codicibus tantum non omnibus exstat. In Leid. sec. deest sed: in Voss. sec. sederet eq. in Oxoniensi omnia sed et equitibus Romanis non comparent. Scaliger cum Ursino ex Msto Cod. uti et Carr. primus post Ed. Incertam recepit in textum; at non agnoscit quoque Metaphrastes των τε μυριάρχων και των λοιπων ίππέων 'Ρωμαίων Ίππους. Sed et ille non habet evocatis. Suspectus tamen est locus, et puto excidisse præfectis vel simile.

LXVI. 2 Toti Gallia Cujac. Oxon. Leidens, prim. tota Gallia: id est, per totam Galliam. Vide ad v. 55. ' damnatosque tota Gallia magnis præmiis ad se adlicere.' Nisi varietas hæc orta sit ex antiquo Dativo totæ. Vide ad Lucan. II. 383. et B. Alex. c. 67. Sic supra alteræ, altero, nullo, &c. c. 89. 'toto exercitu capita singula distribuit:' ubi Mss. fere omnes exercitui: quod non opus. Potest enim esse Dativus, ut sæpissime, si non semper, Cæsar. V. ad 1. 16. vel explica per totum exercitum.

7 Ad concilium] Hotomannus mavult consilium; quia indicat modo conventum paucorum præfectorum. Suffragantur ei Lovan. et Leid. sec. et passim convocare consilium dicitur de militari conventu Romanorum, ut sæpe vidimus. Inspice notarum indicem. Quia tamen agitur de barbaris, et talem conventum, quasi conspirantium cœtum considerant Romani, nil hoc loco mutare placet: vide ad IV. 14. et Gronov. ad Livium XLIV. 2. et alios: c. 75. 'Concilio principum indicto.'

12 Proinde, &c.] And. et Oxon. membranæ, deinde jubet uti eos in agmine ador. Unde legendum conjicio proinde in agmine inpeditos ador. Vide ad III. 24. 'inpeditos in agmine adoriri.' Sic enim Mss.

13 Si pedites suis auxilium ferant? Mss. Reg. et Vossii habent corrupte, si peditibus suis, &c. Codices nonnulli, si pedites rebus suis. Quam lectionem cum Hotomanno veram esse existimo. Sic enim et Græcus εί πεζοί τοις σφών σκευοφόροις Βοπθούσιν. Quanquam et subintelligi posse videtur, rebus, vel impedimentis, vel (quod jam præcesserat) agmine impeditos, Clark. Rebus suis inveni in Edd. Vascos. Stradæ, R. Steph. et post. Gryph, sed in nullo Msto codice. And. et Oxon. si pedites eis. Dorvill. si pedites suos. At diserte Leid. pr. si inpedimentis suis. Fors fuit si pedites inpedimentis, vel inpeditis suis scil. equitibus. Respondent enim his sequentia 'sin relictis inpedimentis,' &c. ' nam de equitibus hostium,' &c.

14 Iter confici non posse] Sic Scaliger et Recentiores. Mss. autem et Editt. Vett: iter facere non posse. Quod et cum eo, quod sequitur spoliatum iri, aptius cohæret. Eos iter facere non posse:—Eos spoliatum iri. Clark. Confici servant Ursin. Scalig. Cuj. Leid. pr. And. Oxon. Reliqui ommes facere. Forsan et hic olim fuit confieri. Adi, sis, hujus libri c. 11. 'Quamprimum iter conficeret.'

20 Terrori hostibus futurum] Cujac. T. h. non defuturum. Andin. vero, Oxon. et Leid. prim. terrorem hostium non defuturum. Quod placet, modo

si terrori retineamus: ut diserte exstat in Scaligerano. Liv. III. 50. 10. 'Nec illius dolori nec suæ libertati defuturos:' et alii passim: v. 33. 'Nulla in re communi saluti deerat:' B. Civ. I. 32. ' se oneri non futurum; in Mss. defuturum: ubi vide: II. 39. ' spei ejus studia non deerant:' c. 41. ' Non deest negotio Curio:' III. 79. ' Ne occasioni deesset:' c. 93. ' Huic rei non defuerunt.'

23 Bis per hostium agmen perequitasset] Primo vox bis non comparet in Stephanico Cod. neque in Bongars. pr. Andino, vel Oxon. rectius tamen non negligendam putat Hotomannus, et τδ δls agnoscit Metaphrastes: dein omnes Mss. scribunt agmen hostium, non inverso ordine, ut vulgo edebatur: ag. equitum Oxon. e Glossa. Tandem perequitaverit idem: sed Andina membrana perequitarit: quam veram esse lectionem non dubitavi.

LXVII. 1 Atque omnibus ad jusjurandum adactis] Alii jurejurando adactis, quæ proba est locutio. Vide Justinum vIII. 4. Pet. autem Ciacconius, deleta præpositione, legendum censet, omnibus jusjurandum adactis, et sic edidit J. Scaliger. Sane ita loqui solent boni auctores. Seneca Epist. 96. 'Mandanturque jusjurandum adactis.' Noster B. C. 11. 18. 'Provinciam omnem in sua et Pompeii verba jusjurandum adigebat.' Et B. C. I. 76. 'Ipse idem jusjurandum adigit Afranium,' ubi tamen editt. Vett. habent ad idem jusjurandum; nec sane est, cur cam lectionem loco moveamus. Sallustius Catil. c. 22. ' Cum ad jusjurandum populares celeris sui adigeret.' Hæc plena est loquendi ratio; altera enim non aliunde est orta, quam quod Latini interdum præpositionem έλλειπτικώς οmittebant, si jam esset in verbo composito; qua de re diximus ad B. G. 1. 12. Davis. Clarkius ex Reg. Eliens. et Voss, sec. edidit jurejurando cum Edd. primis. Sed ad jusj. habent Cujac. Scal. Oxon. Andin.: in Leid. pr. est ad jusj. actis; quod confirmat Ciacconii conjecturam, qui videatur etiam ad B. Civ. 1. 76. In reliquis Mss. meis, Brantii, &c. legitur jure-jurando. Quod sine dubio ab explicatione ortum, facitque, ut magis inclinem ad delendam præpositionem. Quæ confusio etiam est in Ulpiani verbis in Dig. Confer Ursin. Wasseum, et Cortium ad Sallustii locum; et infra, ubi optimi Codd. non agnoscunt 70 ad.

9 Converti] Leid. prim. confevri. Sed Bong. pr. Petav. Vossiani, Carrar. Egmund. Lovan. et quinque alii cum Edd. primis constitui: cujus Glossæ et converti et conferri hoc loco videntar. Confer omnino notas ad II. 19. 'Aciem ordinesque constituerant.'

10 Spe auxilii] Quia probe norant, si gravius premerentur, Casarem iis opem laturum. Nihil vidit Fr. Hotomannus, qui ingenue fassus est, se non intelligere, quorsum hæ voces pertineant, et ideirco nescio quid mutandum existimavit. Davis.

21 Contenderant] Lege contenderant, ut recte Norvic. Ita etiam legit Gracus, ac ita edidere Beroaldus, Ursinus, aliique. Davis. cur. sec. In Mss. et Edd. omnibus ante Vossianam, quo sine dubio librarii culpa inrepsit u, contenderant scriptum inveni: quod prima editione non videtur advertisse Davisius. Clarkius etiam contenderant recte edidit.

LXVIII. 1 Copias suas, nt pro] Hotomannus ait, non se intelligere, quorsum particula ut pertineat, ac non potius quas pro suas legatur, nisi forte utrumque retinendum est. Certe suas non comparet in Mss. præter Cujac. And. Oxon. Scal. Leid. pr. et pro ea voce scribitur quas in Duk. et Leid. sec. ac Dorvill. Ut etiam non habet Duker. Sed male. Dicit Cæsar Vercingetorigem pedestres copias ita reduxisse et eo ordine, quo eas

collocaverat. Sic c. 46. 'Ut meridie conquieverat:' c. 61. 'ut erant dispositi.' Adde omnino contra Hotom. notata ad v. 43. 'Ut se sub ipso vallo constipaverant.'

2 Alesiam] Hoc oppidum Velleius Paterculus II. 47. vocat Alexiam, nec aliter antiquissimæ Cæsaris editt, sed scribendi ratio, quæ nunc obtinet, procul dubio est vera, si Diodoro Siculo credas, qui narrat Bibl. l. IV. Herculem κτίσαι πόλιν εὐμεγέθη, την ονομαζομένην ἀπό της κατά την στρατείαν άλης 'Αλησίαν. Davis. scribendum docuerunt dudum G. Vossius ad Velleium et hic Ursinus, uti et Casanbon, ad Strab, l. IV, p. 291. Mss. etiam vetustiores omnes præter Egm. et Carrar. Alesiam hic et infra exarant. Male ergo apud Metaphr. et Celsum per x.

5 Duabusque leg.] Mss. duabus legionibus. Quæ et verior lectio. Vide supra ad II. 13. Clark. Abest etiam copula a Bong. Leidd. Vossianis, Petav. Egm. Lovan. ceterisque, et Edd. primis, quare deleri posset. Deductis autem intellige ab loco superiore aut abductis in tutum. Vide tamen ad IV. 22. et B. Civ. II. 19. 'Deductis in aciem cohortibus.'

7 Circiter tribus millibus hostium] Celsi exscriptor p. 152. 'inter eundem' (leg. eundum) 'decem millibus hostium obtruncatis.' Vossins.

10 Equitatu, qua maxime parte exercitus confidebant, erant pulsi] Variant Mss. et Editt. Vett. Alii habent; equitatus, qua maxime parte exercitus confidebant, erant pulsi. Alii; equitatus quo maxima p. ex. conf., erat pulsus. Alii; equitatu, quo maxima parte exercitus confidebat, erant pulsi. Parvo sensus discrimine. Interpr. Græcus, lectionem vulgatam videtur secutus. Mss. aliorum et mei cum Edd. prim. habent quo maxima parte ex. confidebat: nisi quod Petav. Cujac. et Oxon. cum Andino, et Scalig. recte retineant confidebant.

prim. autem a manu prima exhibet tantum quo maxime confidebat : at Cujac. Ursin. Stephan. quo maxime con-Forsan legendum etiam vifidebant. deri posset quo maximam partem confidebant. Solet auctor cum optimis quibusque magnam partem ita elliptice ponere. Vide, præter alia, citata ad v. 35. qua a Vascosano est, quem secuti sunt reliqui: sed non opus erat ea mutatione. Addit et alibi per adpositionem hac verba, ut B. Civ. 1. 46. 'Submotis cohortibus, ac nomulla parte in oppidum compulsis:' ut est in Mss. omnibus. Vide et ad c. 61, et B. Civ. III. 41. Maxime primum comparet in Ed. R. Stephani, quod Ursinus e suo, et Scaliger atque alii quoque amplexi sunt. Equitatus erat pulsus est modo in uno alteroque recentiore cum Edd. pp. Vasc. Str. Steph. et Gryph. post.

11 Alesiam circumvallare instituit] Oppidum id ab Hercule conditum ex Diodoro discimus, qui l. Iv. Bibl. ait: 'Ηρακλής καταλυτήσας είς την Κελτικήν, καὶ πάσαν ἐπελθών, κατέλυσε μὸν τὰς συνήθεις παρανομίας καὶ ξενοκτονίας, πολλοῦ δὲ πλήθους ἀνθρώπων ἐκ παντὸς έκουσίως συστρατεύοντος, έκτισε πόλιν εύμεγέθη, την δυομαζομένην από της κατά την στρατείαν άλης 'Αλησίαν' πολλούς δέ και των έγχωρίων άλυέμιξεν είς την πόλιν ων ἐπικρατησάντων τῷ πλήθει, Πάλυτας τους κατοικούντας έκβαρβαρωθήναι συνέβη οί δε Κελτοί μέχρι τωνδε των καιρών ετίμων ταύτην την πόλιν, ώς απάσης της Κελτικής οὐσαν καὶ μητρόπολιν' διέμεινε δ' αὐτή πάντα τὸν αφ' 'Ηρακλέους χρόνον έλευθέρα και απόρθητος, μέχρι τοῦ καθ' ἡμῶς χρόνου, τὸ καὶ τελευταΐον ύπο Γαίου Καίσαρος, τοῦ διὰ τδ μέγεθος των πράξεων θεού προσαζορευθέντος, έκ βίας άλοῦσα, συνηναγκάσθη μετά των άλλων Κελτων ύποταγήναι 'Ρωnaiois. Vossius.

LXIX. 7 Sub muro, gnæ pars collis ad Orientem spectabat] Ms. Brant. cum impressis nonnullis ad orientem spectabat solis; at editt. Rom. Ven. Beroald. habent ad orientem solem spectabat ; et ita reponendum videtur : sic enim loqui amat Cæsar. Ita B.G. 1. 1. 'Spectant in Septemtriones et Orientem solem.' Et B. G. v. 13. 'Hujus lateris alter angulus ad orientem Solem.' Miror P. Ciacconii audaciam, qui, nulla ductus litterarum habita ratione, legendum suspicatur sub muro, quæ pars collium in circuitu vacabat. Nihil aliud voluit Cæsar, quam quod expressit Græcus. Υπό δέ, inquit, το τείχος, το του όρους μέρος προς ανατολήν κείμενον οι Γάλλοι τη σφων στρατιά ανεπλήσαν. Davis. Ad orientem Solem. Ita optime restituit Davisius ex quibusdam Editt. vett. Quomodo et in Mss. Reg. Eliens. et Vossii scriptum est. Vulgg. omittunt, Solem. Clark. Solem addunt mei quoque præter Cuj. Andin. Oxon. et Leid. pr. agnoscunt quoque Mediol. Inc. Vascos, Str. et Stephanus. Solis Ms. Brantii. Addi eam vocem plenus Cæsaris stylus requirit.

13 In quibus castellis] Sic rescripsi ex editt. Rom. Ven. Beroald. nec aliter Ms. Norvic. nisi quod in co duæ primæ voces sint transpositæ. Vulgg, ultimam omittunt, quam expunxerunt ii, quos fugit Cæsarens loquendi modus. Sic B. G. I. 6. 'Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire possent.' Et paullo post: 'Diem dicunt, qua die ad ripam Rhodani omnes conveniant.' Apud nostrum et alios optimos auctores frequenter occurrit hæc verborum geminatio. Davis. In quibus castellis. Hic quoque vocem castellis ab aliis omissam, recte, pro Cæsaris loquendi ratione, restituit Davisius ex Editt. Vett. et Ms. Eliens. Quocum conspirat et Ms. Vossii. Clark. Ursinum, qui e suo Codice non repertam vocem castellis abundare putabat, secutus est Scaliger. Et certe non reperitur etiam in Cujac. Oxon. And. et Leid. pr. reliqui cum Edd. ceteris in quibus

castellis vel potius quibus in c. uti etiam Beroald. Vascos. Steph. et alii: quomodo edidi. Innumeris locis hæc repetitio apud nostrum occurrit. Collecta quædam vide ad II. 18. 'Loci natura erat hæc, quem locum nostri castris delegerant:' ubi etiam exsulabat vulgo. viii. 17. 'eo loco, quem in locum missuros arbitraretur.'

14 Irruptio | Codices nonnulli eruptio. Græcus έξοδος. Neutrum male. Eruptio hostium circumvallatorum; irruptio in Romanorum munitiones. Melius tamen illud, irruptio, propter id, quod pancis post lineis sequitur, nequa subito irruptio ab hostium peditatu fiat. Clark. Idem judicat Hotomannus. Male tamen. Hic de eruptione ex oppido Cæsarem loqui, omnino existimo, et confirmatur ea lectio Mss. Carr. et meis ad unum omnibus, (et Edd. Rom. Inc. Ven. Mediol.) præter Andin, et Oxon, in quibus abruptio. In seq. vero loco inruptio malim retinere; quia ibi intelligitur invasio in castra e medio campo, licet et illic eruptio dent Carr. Leid, pr. et tert, cum Edd, primis. De hac confusione adi ad v. 44. 'in eam partem inrumpit;' et ad Frontin. 111. 10. § 1. c. 17. § 4. Infra de B. Afric. c. 82, Hisp. c. 36.: et sæpissime alibi.

LXX. 2 111 millium passuum in longitudinem] Ultimam vocem cum penultima omittunt editt. Rom. Ven. Beroald. sed ratio sermonis Latini non sinit, ut exulent. Fr. Hotomannus mavult 111 millia passuum. Sane ita est in Ms. Norvic. nec aliter locutus est noster hujusce libri c. 69. et 79. At ob plurim. Codd. consensum vulgatam lectionem retineo. Davis. In quibusdam Codicibus 111 millia passuum. Quod perinde est. Æque enim Latine dicitur, patere 111 millia passuum, et, patere (spatium) 111 millium passuum. Clark.

In longitudinem | Desunt hac verba

in nonnullis Codicibus. Sed perpe-Omnino enim retineri debent: non quod, ut credidit Davisius, ratio Sermonis Latini non sinat, ut exulent; nam æque Latine dicitur, patere (spatium) III millium passuum, absolute; ac, patere (spatium) III millium passuum in longitudinem: sed and ad sententiam magis perspicuam necessaria sint. Idem. milia habent Mss. Carr. et mei tantum non omnes; nisi quod in uno et altero sit mill.; uti et Ed. Inc. tribus millibus edidit R. Stephanus. In longitudinem bene defendit Clarkius e perpetuo Casaris stylo. Non agnoscunt eas voces quoque Leid. pr. et Ed. Mediol.

8 Angustioribus portis relictis coarctantur | Expunge vocem relictis, quæ irrepsit incuria librarii, qui librum descripturus ex uno versu in alterum hanc vocem transtulit, hoc pacto. 'Angustioribus portis relictis coarc-Germani acrius usque ad tantur. munitiones sequentur, fit magna cædes, nonnulli relictis equis, fossam transire,' &c. Vossius. Ita et censet Cellarius, me non adsentiente : quamquam et uncis hanc vocem Scaliger incluserat. Omnes Mss. agnoscunt. Videtur ea voce significare Cæsar voluisse, tota castra non tantum, sed et majores portas, fossa et maceria obductas fuisse, ita ut hæ angustiores ad redeundum fuerint relictæ: quare cum hic se coartabant, quidam fossam et maceriam transilire conati sunt. Relictum dicitur Cæsari et alibi id, quod superest. Vide ad v. 19. Immo c. 41. 'duabus relictis portis, obstruere ceteras.'

9 Coartantur] Sic locum hunc exhibent Cujac. And. Oxon. Scalig. et Leid, pr. cum Edd. Vascos. Ven. 1517. et seqq. et ad oram Petav. at Ms. Brantii, Leid. sec. Lovan. Carr. Duk. Dorvill. Pulm. Schedæ et Edd. primæ coacervantur: quod placet Hotomanno, uti et cum; Tum Gcrm.

Reliqui, in quibus Bongars. pr. Buslid. Petav. Egmond. Voss. prim. et Ed. Inc. coacervati tum vel cum G. Quare Tum saltem addidi. Coarctantur coacervati retineri utrumque posset, quo simul eorum cædes acervatim denotetur. II. 27. 'coacervatis cadaveribus.' Coartatio militum apud Hirtium de B. Alex. c. 74. Aut an scribendum Coartantur? Catervatim tum G. &c.? Dein veniri ad se egregie inlustrantur a Cel. Burmanno ad Phædr. Fab. 21. 'Aper fulmineis ad eum venit dentibus.'

LXXI. 2 Consilium capit omnem ab se equitatum noctu dimittere] Dimittendi. Cornelius Nepos Hannib. c. 13. 'Nunc tempus est hujus libri facere finem.' Phædrus Fab. 111. 16. 13. 'Potare est animus nectar: quod Pallas mihi Nuper donavit.' Similium συντάξεων exempla sat multa congessi ad hujusce libri c. 26. Davis. VIII. 44. 'Rebellare consilia inissent;' uti est in Mss. ibique vide plura.

8 Qui si] Hotomannus monet in Cod. esse quod si, neque ullam esse caussam, cur mutetur, addit. Quod ego inveni in Bong. pr. Voss. pr. Leid. pr. Petav. Lovan. Egmund. Carr. et 6 aliis ac primis Edd. Quare revocavi: et paulo ante e Mss. ordinem verborum inverti. Vulgo in cr. host. Mox quoque habeut Mss. quod sciam omnes præter Oxon. et Edd. primæ, item Vascos. Steph. et aliæ delecta LXXX, una secum. Ut reposui. Frequens est quasi formula una mecum, tecum, secum.

10 Ratione inita, frumentum se exigue dierum XXX habere] Sic exhibent Cujac. Bong. prim. Leid. prim. Scalig. And. Oxon. &c. nisi quod duo posteriores dent frumentatione inita: et frumentum in Bong. pr. cum ceteris Mss. et Edd. primis ultimo ponatur loco. Plerique habent Rat. inita exigue dierum XXX frumentum, sine vois se habere: in quibus et Pe-

tav. et Voss. pr. At Lov. Carr. Duk. Dory. Gottorp. Voss. tert. Leid. tert. et Edd. vetustissimæ r. inita exigit d. xxx (xxv Duk.) frumentum; vel exigunt. Perperam omnino. Græcus ἐπιτήδεια ολίγα εἰς τριάκοντα ήμέρας έχω. Pro ratione in Voss. sec. Existimo autem, locum statione. hunc ita refingendum esse. Frumenti ratione inita, exigue vel exiguum se dierum xxx habere. Patet enim satis, alienum in locum inrepsisse frumentum. Sic sæpe pecuniæ ratio, præliorum ratio: et similia passim: frumenti ratio alibi et in nonnullis VII. 75. nbi vide.

11 His datis mandatis] Andin. et Oxon. His dictis. An scripsit auctor. His datis dictis, vel ordine inverso. Dictum enim Imperatoris idem, quod mandatum. Vide ad Frontin. IV. 1. § 39. 'Adversus dictum ejus.'

LXXII. 4 Summa labra] Mss. Reg. Eliens, et Vossii et Editt. Vett. summæ fossæ labra. Clark. Ita quoque Carrar, et Mss. mei omnes præter Cuiac, Oxon, et Andin, In Leid, pr. summa fossæ labra. Miror vero Clarkium non monuisse quoque paullo supra eius solum in Mss. suis, uti est in iisdem meis et Edd. primis, scribi ejus fossæ solum. Immo in Petav. et Bong. pr. ejus fossæ sine τŵ solum: et in Lipsianis summæ labra. Vide Poliorc. l. 11. D. 1. Utroque loco fossæ repetitionem fieri vult Victorius Var. Lect. xxiv. 17. Neutro agnoscit Metaphrastes. Fossæ tamen ut semel addamus, satis flagitat Cæsariani styli perspicuitas: ni altius ulcus latere credamus, ac legendum conjiciamus ut ejus pressæ solum t. p. quantum summæ labra distabant, vel distarent, nti est in Mss. meis et aliorum præter Cujac. Scal. Petav. And, et Oxon, et Edd. primis. Vult Cæsar, fossam in imo fundo tam latam fuisse, quam in summis ripis. Pressæ i. e. effossæ certe facile abire potuit in fossæ. Vide ad Front. 1. 5. 8. 'Fossam transversam inter montes pressit.' Plin. Ep. x. 69. 'fossam ducere, et artius pressam mariæquare.' Hirtius quoque viii. 9. 'fossam derectis lateribus deprimi.' De fossæ labris seu ripis adi Scalig. ad Auson. Urb. v. 9. 'Mæniaque in valli fossam circumdata labro:' et Ill. Schel. Comm. ad Hygin. p. 119. Ita labra cornuum summas extremitates vocat auctor vi. 28.

6 Spatium Bong. pr. Voss. prim. Pet. Lovan. Egmund. et 7. alii cum Carr. et Ed. Inc. spatio. Oxon. et Leid, pr. spatium nec. esset. Puto scribendum spatii; uti et Brutus coniecit. Nec est ex emendatione Jannoctii, Lipsii loco indicato, Victorii, Bruti, Hotomanni, Brantii, consentientibus Mss. et Ed. Inc. præter Petav. Cuj. Scal. Oxon. Leid. pr. et sec. ac Duk. in quibus cum Edd. ante Scalig. reliquis est ne. Male cepit Interpres Græcus. At bene Vossius loco Hirtii explicat. Ceterum pro opus in aliorum et meis Mss. si excipias Cujac, Leid, pr. Scal. Oxon. et Andinum, item Edd. primis, ut et Beroaldi, Vascos, est corpus, probante eodem Victorio, et Jannoctio, sed refragante Hotomanno; quia opus sexcenties hac in re usurpare solet Cæsar. Verum hoc non inpedit, quo minus hic opus munitionum conjunctum et contextum quasi corpus vocaverit: quod doctius est, quam ut e librariorum cerebro nasci potnerit. Ego sane tot numero præstantissimorum Codicum auctoritate motus in textum recepi, satis gnarus corpus vocari posse omne id, quod ex plurimis membris in unum coaluit, unde corpus de Rep., exercitu, populo, libris conjunctis, et aliis rebus dici sæpissime monitum est a viris Doctis. Consule Tennul. ad Front. 11. 2. 8. Græv, ad Cicer, Fam. v. 12. Salmas, Plin, Exerc. initio, et quos landavi ad Lucan, vii. 196, et x. 416. 'Latium sic scindere corpus.' Quamquam fatear opus aliquando in corpus fuisse corruptum. Consule Viros doctos ad Justin. Prol. 'Rem magni animi et operis;' ubi ego quoque in Mss. aliquot inveni corporis. Corona militum cum aliis ibidem bene defendit Victorius; quare nil moror Gifanium in Observ. Ling. Lat. p. 53. e Vet. libro legentem corpus Romanum munu militum: quod quis non videt ex inepta Glossa esse ortum? Hinc etiam in Pulm. Schedis corpus Romanum corona.

Nec facile totum opus militum corona cingeretur | Explicat Hirtius, cum vIII. 11. ait, ' nec locum munitionibus claudi nisi a majore exercitu posse.' Hinc coronare pro cingere dixit Statius Theb. II. ' densagne nemus statione coronant.' Vossius. Huc pertinet locus Lucani vi. 88. ' Agminaque interius muro breviore recepit: Densius ut parva disponeret arma corona:' ubi cave, ne contra Mss. recipias gyro; quod conjecit Markland. ad Stat. silv. v. 2. 121. et consule Schel, ad Hygin, Grom, p. 61.

10 Duas fossas—quarum interiorem] Fuere palam duæ, non una, ut pravo acumine Fr. Hotomannus dixit, nam vult duas nominatas adspectu Sectionis, quæ a flumine medio facta, atque ideo nec interiorem quidem legit, sed inferiorem. Quæ hæc mala libido innovandi est? Certe pro tutela, et reliqua dignitate operis, magis facit, fuisse duplices. J. Lipsius Poliorc. Dial. H. 2. Davis.

13 Huic loricam pinnasque adjecit, grandibus cervis eminentibus] Pinnas et cervos distinguit: accurate, ut omnia in hoc auctore. Nimirum pinnæ directæ stabant in supremo loricæ, ut hodieque sepibus aliisque id genus ferreas pinnas imponi videmus adversum transcensiones. Infra pinnas cervi erant, videlicet inter commissuras aggeris et pluteorum. Ubi pri-

mum hoc nota, pluteos hic (uti et supra notavimus) nihil aliud esse, quam ipsam loricam ex asseribus constructam; nam pluteos hic dicit aggeri impositos, et idem statim dixit de lorica. Inter hanc loricam et aggerem infixi erant cervi. Quo fine? etiam ut transcensum tardarent, ut ipse Cæsar ait. At cervi sunt, auctore Servio, 'furcæ, quæ figuntur ad casæ sustentationem, quæ dictæ sunt cervi ad similitudinem' cornuum cervinorum.' Hi igitur cervi, et proprie magis illud nomen stipites hi, quos Cæsar dicit, gestare poterant, quam furcæ, quæ humo infiguntur; quia eodem modo, quo cervus cornua alicui obvertens caput demittit, ita et hi cervi procumbebant ea ratione. qua hodieque videmus castellis infigi pinnas. Nam pinnis, quomodo veteres figebant eas, in summo loricæ erectis, hodie in belle hand utimur. Vossius, C. 41. ' Pluteosque vallo addere.' Vide et Lipsium loco citato. Sallust. Hist. I. IV. & 11. ' Pluteosque rescindit, ac munitiones demolitur.' Hoc infra c. 86. vocatur 'vallum ac loricam rescindere.' B. C. 1. 25. 'a fronte et latere cratibus ac pluteis rates protegebat.'

LXXIII. 1 Uno tempore] Sic quidem ediderunt Manutius, Plant. Scaliger et reliqui deinceps. Nec male, si e Mss. Sic enim c. 61. 'Uno fere tempore sub lucem nunciatur,' &c. c. 83. Pugnatur uno tempore omnibus locis.' B. C. 1. 20. 'Omnes uno consilio.' B. Civ. III. 15, 'atque uno etiam tempore accidit.' III. 21. ' Quum Casilinum venisset, unoque tempore,' &c. Adde Hirt. B. Alex. c. 8. 17. B. Afric. c. 30. 34.: et sæpius.. Adi Cl. Drak, ad Liv. 1. 51. Verum Edd. reliquæ cum Mss. tum aliorum, quod sciam, tum meis exhibent eo: unde Hotomanno valde placeret eodem: si quis Ms. adjuvaret. Hoc testari possum comparere in membranis primis Leidensibus, Oxoniensibus, et Andinis: dein absorptum a tem. Rescripsi itaque eodem cum Gronovio, donec pateat uno esse in Mss. Alibi Cæsar quoque uno et eodem utitur.

2 Necessel Sic omnes nostri: at Codex Andin, ultimam vocem omittit, quæ, salva Latinitate, abesse potest. Sic Seneca Nat. Quæst, vi. 30. ' Quibus ad cadendum male stantibus, non erat impelli, sed agitari.' Pluribus optimi hujusce Ms. lectionem tuetur J. F. Gronovius Observ. IV. 8. Davis. Andino Codici suffragatur Oxoniensis solito more: quare delevissem pene vocem necesse: nisi viderem, Cellarium repugnare: quia et Græcus ἀναγκαῖον addit. At is corruptis jam Codicibus usus est. ut sexcenties alibi. Plura hujus generis vide apud doctos, quos laudat socer ad Valer. Max. 1.7. § 2. ' Non est inter patrem et filium comparationem fieri:' et Cl. Drakenburg. ad Silium IX. 451. 'Quantumque vicissim Audere est.' Adde et summum Gronov, Observ. 111. 3. et Lips. Ant. Lect. 1. 5. Hinc forsan apud Val. Max. II. 1. Init. 'Opus est enim cognosci,' prima vox; pro qua operæ e Ms. dedit Pighius, ejicienda erit.

8 Aut admodum] Perperam Vascos. Strada, Steph. Manut. Gryph. Plantin. cum Hotomanno haud exhibent. Vel totos truncos quærebat vel crassos ramos. In nullo Codice meo exstat haud. Metaphrastes tamen invenisse debet in suo, στελέχεων τὰς ἀσθενεστέρας κλάδους ἀποτεμών: et sic fere 'Non nimis firmum præsidium' supra. Vel sic tamen præfero cum plerisque viris doctis aut. Vide Lipsium loco cit.

Abscisis] Alii abscissis; sed antiquissimi Mss. tam Cæsaris, quam aliorum auctorum, litteram sibilantem non geminant. Sic Livius xLIV. 5. 'Qua rupes abscisæ erant.' Vide et Ger. Joan. Vossium Anal. III. 26. p. 97. Daris. Mei quoque Mss. omnes abscisis vel abscisis præter Got-

torp.: accisis alii, sed vide Lips. et ad III. 14. 'Quibus abscisis,' et crebro.

Dolabratis Placet hoc ibidem pro dolabra aptatis et concisis; atque ita exstat in Edd. Rom. Mediol. Florentina, immo et in Urziniano ac Leid. sec. dolobratis Duker. et Dorvill, et Ed. Ven. Verum tamen Mss. hi nimis sunt recentes, ut eorum auctoritatem opponere audeam ceteris Mss. quotquot vidi cum aliis, iisque vetustissimis, qui cum reliquis Edd. ante Scaligerum exhibent delibratis; uti etiam restituisse se ait Gifanius e Msto, Ind. Lucr. v. perpetuo. Delibratis i. e. cortice nudatis: quo sensu hoc verbum apud Columellam aliquoties occurrit: dolabrare quis dixerit, quæro. Id potius dolare vocasse veteres videntur: unde etiam Avieno Orbis Desc. 117. vs. 91. 'tectis si quis dolat inpiger ornos, vel salis in fluctus qui cymbam navita texit. Si terit hos saltus,' &c. quomodo hunc locum esse legendum, alibi vidimus: ἀποξέσας hic dat Græcus, quod utrique verbo respondere potest. Ceterum pro secundo atque, quod minus concinne in vulgatis repetitur, rescripsi ac fide Mss. sexdecim, in quibus Bong, pr. Leid, pr. Voss. pr. Lov. Petav. Egm. Scal., uti et Edd. Vascos. Str. Steph, et aliorum.

13 Se ipsi acutissimis vallis induebant] Sic infra 'se ipsi stimulis inopinantes induebant.' Ad verbum Græcus, έαυτούς είς τούς όξυτάτους έκείνους σταυρούς ενέδυον et infra, εαυτούς είς τοὺς σταυροὺς ἀπρόσδόκητοι ἐνέδυον. Recte. Phrasis Græca est, et Xenophon sub finem l, 1. Cyropæd, de lepore; Ίνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐτὸς έαυτον έμπίπτων ένέδυ. Vossius. Antiqua est et elegans loquendi ratio. infra c. 82, 'Se ipsi stimulis inopinantes induebant.' Latinus Pacatus Pan. xII. 34. 3. 'Obviis sudibus induebantur.' Virgilius Æn. x. 681. ' An sese mucrone ob tantum dedecus amens Induat.' Lucretius 1. Iv. p. 509. editt. Wechel. 'Ac nos in fraudem induinus.' Ad eum locum plura Dionys. Lambinus, unde patet, aures Honorato Joannio non esse præbendas, cui placuit se ipsi acutissimis vallis inducebant. Cum eo tamen facere videtur Achilles Statius, qui hujusce facinoris memoriam servavit in notis ad Tibulli Eleg. I. 6. 1. Davis. Vide notata a me ad Lucan. II. 265. 'Quis nolit in isto Ense mori:' et Davis. ad Cicer. de divin. II. 17. 'Cur vos induitis in eas captiones?'

14 Hos cippos appellabant] Vet. cod. cappos, unde Lipsius faciebat scapos. Sed noli audire eum. Cippi sunt columnæ, quæ imponi solent sepulchris. Glossæ; Cippus, στήλη, ανδριάs. Talibus insculpi, solebant monumenta, et nomen sepulti, et quæ alia huc pertinent. Unde Horatius Sermonum 1. 8. 'Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum Hic dabat.' Ubi cippus non tumulum, sed qualem dixi columnam notat. Hæ juxta vias publicas poni solitæ; eoque sæpe obnoxiæ jumentorum aut hominum injuriis. Lucillius apud Festum ait: 'Porro homines nequam malus ut quartariu' cippos Collisere omnes.' Magnus Turnebus in Adversariis cippos interpretatur eminentias, et devia asperague loca. Et interpretatur hæc verba-de imperitis mulionibus, qui mulos suos in cippos eminentes et inæquales, nec planam viam et æquatam sequuntur, ex eoque vel jumenta cespitare et cadere, vel everti vehicula ait, eoque dici illos, cippos collidere. Sed multum fallitur, nam cippos pro tali tumulo aut eminentia nullus scriptor dixit: præterea versus illi corrupte ita leguntur; et recte jam pridem emendavit Scaliger: 'Porto homines nequam, malus ut quartarius, cippos Collisere homines.' Ait se portare homines nequam et insolentes, qui cippos viæ publicæ appositos collisissent, haud aliter atque mali quartarii solent, dum jumenta sua non bene regunt. Igitur cippi tales columnæ: sed et illæ, quæ in via solent poni ad scienda itineris spatia. Lavides Romani vocavere. Unde illud toties repetitum, ad primum ab urbe lapidem; h. e. cippum, Valerius Probus de notis, cipp. 'Cippus, id est terminus, ut cippum, seu Lapidem.' Denique admonebantur talibus cippis viatores, qua transire liceret, privatumne an publicum iter esset, an currui, an equiti, an actui transitus deberetur. Talis Cippus est qui Romæ visitur, qua iter a Pautheo ad viam Flaminiam, qui hæc inscripta habet:

ID. QVOD. INTRA. CIPPOS AD. CAMPVM. VERSVS. SOLI EST. A. CÆS. AVGVST.

REDEMTVM
PRIVATO. PVBLICAVIT.
Item alter cippus Stimigliani in Sabinis.

PER. HANC VIAM. FVNDO C. MARCI. C. L. PHILERONIS ITER. ACTVS DEBETVR.

In veteribus Glossis invenio: Cippus, Ένεδς λίθινος, Κορμός, ποδοκάκη. cogitabam, quid sibi vellet illud eveds λίθινος: locus haud dubie depravatus. Martinius pro ένεδε legebat στύλος, nimis andacter. Certe male distincta hæc verba certum habeo. interpunge Ένεδς, λίθινος κορμός, ποδοκάκη. Ένεδε cippus, quemadmodum mutum hominem statuam appellamus, stupidum, stipitem, omnino id arbitror voluisse Glossographum, tametsi nusquam reperiam ita veteres hac voce usos. Sed quemadmodum Cippum aliæ Glossæ ἀνδριάντα interpretantur, ita statua de homine muto. Jam λίθινος κορμός, illud vere cippus. Nam κορμός truncum notat, cui abseinduntur ramuli, qui inde pullulant. Quod recte congruit cum cippis Cæsaris, qui ait, 'truncis arborum, aut admodum firmis ramis abscisis, atque horum dolabratis, atque præacutis cacuminibus, perpetuæ fossæ ducebantur.' Nisi forte Casar respexit ad alteram notionem vocis cippus, nimirum ποδοκάκην: quia inquit induebant se acutissimis vallis. Certum Ποδοκάκην quoque cippum notare, sive lignum bipatens, quo sontium pedes includentur. Unde haud dubie hodieque vox cippier remansit, quæ carceris custodem notat. Sed non arbitror tamen hoc Cæsarem voluisse. Vossius. Cappos erat a manu emendatrice in Torrentii codice Lovaniensi. Cipos Pulm. Schedæ, item Petav. et Egmund, Κίππους ἀπεκάλουν Metaphr.

Ante hos obliquis ordinibus Ita prima verba exhibent ex meis Cuiac. Andin. Oxon. Scalig. et Leid. pr. cum Metaphr. πρόσθεν δὲ τούτων τῶν τάξεων. Verum Mss. reliqui exhibent quos, nisi quod in Ortelii et Leid. sec. atque Edd. Rom. Ven. Mediol. Florent. sit quibus. Unde putem quid vitii latere. Ordines certe non intelligendum de Scrobium ordinibus: hi enim octoni erant, ut mox ait, sed de ipsis stipitum ordinibus. Forsan quos ante; nisi pro dispositis velles disposuit; sed tum sequentia non bene cohærent. Dein obliquos habent Bongars. prim. Petav. Oxoniensis, Vossian. pr. sec. et Egm. ut ad Cippos seu stipites ipsos, non eorum ordines referas; et obliqui stipites essent fastigati, proni, non derecti. At vide quæ notavi ad IV. 17. ' sublicæ oblique agebantur.' Obliqui ordines sunt transversi, et in quincuncem dispositi i. undequaque quini et angulis rectis: de qua locutione adi omnino interpretes ex Ciceronis lib. de senect. c. 17. Quinctil, VIII. 3. Inst. Orat. Columell. III. 13. δρθίοις πάντοσε στίχοις ait Metaphrastes, non satis clare, qui itidem obliquis refert ad scrobes. Ait enim βόθρους πλαγίους ώρυττε, quasi

fodiebat legerit. Perperam omnino. Ceterum ab reliquis ord. est in Duker. et Dory.

16 Paullatim angustiore ad summum fastigio Ita et Scaliger edidit, vv. cc. ad infimum. Ursinus mire nugatur ad hune locum; nam ita scribit: 'Sed fortasse legendum ad imum, vel potius. in imum. Nam antiqui fimum scribebant pro imum. Et ex duabus dictionibus in fimum, cum unam fecerit librarius, infimum, alius postea addidit particulam ad.' Profecto pudet nugarum, et siluisse mallem. Quasi non infimum et imum idem sint. etiam velim, quo autore Ursinus dicat veteres fimum pro imum scripsisse. Sed gaudeat ille conjectura sua. Magnus Lipsius putabat scribendum infimum. Nam alioqui, inquit, quomodo commode, quod subjicit Cæsar, exculcari terra poterat? Potuit, et commode quidem. Nam etsi scrobes inferius latiores erant, quid prohibet suprema tantum patuisse, ut commode pes inseri, et exculcari terra posset? Præterea si arctius paullatim ad imum coibant, minus profundæ fuissent. Atqui Cæsaris consilium fuit, ut vel læderentur liliis milites, vel in scrobes deciderent, ex quibus minus commode extrahuntur pedes, guando suprema angustiora sunt. 'Ego contendo illud summum probum esse, et tantundem valere, ac si diceret Cæsar, infima scrobis angustiora fuisse. Et melius hic dixit Cæsar ad summum, quam ad infimum. Nam fastigii vox proprie summum notat: sed hic summum dicitur de scrobe, ut altum mare et cœlum vocatur. Vossius. Ad infimum. Sic plures libri, quos probat Just. Lipsius Poliorc. l. II. Dial. 2. p. 518. Et merito guidem; hos enim cippos ex similitudine florum tilia appellabant, ut paullo post testatur Cæsar; at liliis imum est angustius, summa vero magis patent. Jos. Scaliger, hoc, ut opinor, in animum non

revocans, edidit ad summum. Longe autem abest, ut Vossio accedam, qui summum idem ac infimum denotare contendit: nec enim valet ima summis mutare, Davis, Ad infimum, Sic Mss. plerique et Editt. Vett. Scaliger edidit ad summum, Græcus item, eis Utra lectio verior, non convenit inter Viros eruditos: neque ex orationis serie quidquam certi elici potest; cum non satis liqueat, quo respectu dictum sit, ad similitudinem Lilii accedere istas scrobes. Clark. Ad summum habent pleræque Edd. jam ante Scaligerum, iisque suffragatur Codex Oxoniensis, et Cujacii, Verum Mss. reliqui et Edd. primæ cum R. Steph, exhibent ad infimum. Mutasse videntur illi, qui fastigium crediderunt nihil notare, nisi summam altitudinem; cum et profunditatem significet. Quid clarius Virgilii loco Georg. 11. 288. jam in lexicis ubivis obvio, ' Forsitan et scrobibus, quæ sint fastigia, quæras?' Lucan. 1. IV. 296. 'puteusque cavati Montis ad inrigui premitur fastigia campi.' Similiter Apuleio dicitur ' profundi maris udo resedit vertice,' Metam. l. IV. p. 85. Alia dedi insuper in Misc. Observ. Vol. v. T. 1. p. 65. Ad imum conjicit etiam Ciacconius nulli bono.

17 Feminis] Sic recte edunt viri docti. Male Viminis Leid. pr. femoris Cod. Latinii Viterbiensis teste Ursino, et Leid. sec. semis Dorv. et semissis Edd. Rom. Med. Ven. Vide Gland. et Achill. Stat. ad Tibull. 1. 9. 26.: quosque ibi laudat Broukhusius: atque ita sæpissime Apulejus.

20 Singuli ab infimo solo pedes terra exculcabantur] Hoc est, inquit Lipsius, e tribus illis pedibus, quæ erat scrobis altitudo, tertius ab imo terra aggesta et stipata exculcabatur. Cæterum, cum vox pedes hiulcam isto modo orationem faciat; nullus dubito, quin ex Ms. Reg. et Edit. Rom. legendum sit, pedes tres terra, &c. Ut adeo dicat Cæsar, singulos stipites,

(quorum longitudinem hic non demonstraverat; erant autem panlo amplius senum pedum: ab infimo (scrobis) solo, stabiliendi causa, pedes tres fuisse terra exculcatos. Sic enim et Græcus: προς το γήπεδον ΤΡΕΙΣ πόδας ἐπεχώννυε. Clark. Pedes tres exhibent quoque Scalig. Oxon, Leid. prim, et secundus, ac Petavianus cum Edd. Vasc. Strad. Steph. et Gryph. poster. Nihilominus pessime, si quid video. Scrobes illi tantum alti erant tres nedes, et stinites eminebant modo IV digitis: qui ergo potuerint esse senum pedum, vel tres pedes terra exculcari. Illud tres natum est e voce terra, quam ideo non habet Leidens. prim. et sec. In Petav. est terræ tres: in Duker. in terra: in Scal, quoque et Leid, pr. est singuli et. Puta pedes esse nominativum. Singuti pedes exculcabantur terra: id est, in quaque scrobe unus pes vel spatium unius pedis inplebatur, et firmissime stipabatur terra, quo stabilis staret stipes, uti optime contra Hotomannum, delere volentem pedes terra, explicuit fere Lipsius: quamquam si abesset vox pedes, non desiderarem.

22 Virgultis integebatur] Metaph. φουνάνοις έκαλύπτετο. Recte: atque ita Mss. Cujac. And. Scalig. Oxon. et Leid, prim, tegebatur quoque Bong. prim. et Petav. frondibus quas fossis superjecerat in simili re Frontin. 1. 5. § 11. Infra c. 79. 'fossam cratibus integunt.' B. Civ. 1, 25, 'has terra atque aggere integebat,' ut est in Mss. c. 54. 'corpus navium viminibus contextum coriis integebatur.' B. Civ. 11. 15. ' crates luto integuntur.' Stramenta et virgulta junguntur VIII. 15. Nihilominus Vinculis dant Bong, et Pet. immo reliqui Mss. omnes et Edd. Vett, vinculis vel vinclis inpediebatur. Forsan scripserat Cæsar Virgulis, id est, parvis virgis, sive Virculis, hinc vinculis. Nihil enim crebrius est conmutatione roû g et c. Præsertim cum Vett. Romani c pro g adhibuerint, ut in pucnando et similibus innumeris vocabulis; quod jam tironibus notum. Apulei, Metam. l. II. p. 22. Ed. Pric. 'Muscis et herbis et foliis et virgulis et sicubi pampinis:' ubi Ed. Bas. pr. et Mss. Oxon. et Dorvillii mei Virgultis. Non spernenda interim temere videtur quoque lectio Cod, Carrar. Junculis, and et in Pulmanni Schedis invenio, dimin. a Juncis: de quo videndum. Quum autem vinculis erat repositum, convenientius crediderunt librarii invediebatur: quod male præferebat Sambucus. Rectius tum legeres virgultis inaquabatur: ut B. Civ. 1. 27. 'Hæc levibus cratibus terraque inæquat.' Ceterum iidem, quos nominavi, Codices ducti ostendunt. Reliqui cum Edd. primis vincti vel juncti, ex superiore loco; ' quini erant ordines conjuncti inter se;' sed quomodo tum distabant serobium ordines? quare omnino vulgata præplacet.

24 Ex similitudine floris lilium appellabant] Acute, sed quod non facile

dabant] Acute, sed quod non facile quisquam intelligat. Fovea ipsa paullatim ad imum angustior,

cujus medio insertum lignum paullum exstabat, ut e lilii medio exstant quoque. Videmus hic magnam similitudinem, ut non potuerit commodius nomen imponi. Vossius.

LXXIV. 7 Cogerentur] Postulare videtur temporum ratio, ut, ex Mss. Eliens. et Vossii, aut hic scribamus, cogantur; aut jam infra, pro jubet, reponamus jussit. Clark. Cogerentur in nullo est Msto Codice; sed omnes, quod sciam, exhibent cogatur, præter Leid. sec. in quo cogantur. Quia vero in Mss. etiam est aut, scribendum conjicio, At ne cum p. ex castris eg. cogantur vel cogatur, ut ad ipsum referatur Cæsarem. Sed prius malo.

LXXV. 5 Frumentandi rationem] Sic cum Ursino et Faërno ex eorum Mss. reposuit Scaliger, cum vulgo legeretur frumenti rationem. Quomodo Cuj. et Petav. ni excerpta fallunt, habere videntur; omnnio bene. Frumentandi confirmatur tamen Mss. And. et Oxon. Reliqui cum Edd. primis, item Vascos. Steph. aliisque, frumentationem habent, facili corruptela ex frumenti rat. Vide ad c. 71. Immo viii. 34. 'frumenti rationem habendam.'

7 Ambivaretis Ita Scaliger edidit. in v. c. est Ambularetis: alius habet Ambinaretis: quod corruptum ex Ambivaretis non dubito. Alii legunt Ambuaretis, eosque prope Pyrenæos montes collocant, Sane magis id ex Cæsaris mente videtur, qui hoc loco populos minus dissitos plerumque conjungit. Certe ego non arbitror Cæsarem Ambivaretis scripsisse, quia illi in extremo Galliæ, hic gentes Æduis propinguiores pleræque memo-Fulvius legebat Ambarri, quod nescio, an probare ausim, quia puto sub verbis illis eorumque clientibus, comprehendi Ambarros, Segusianos, et Aulercos, cæterasque nationes, quæ hic recensentur, fuisse in clientela Æduorum, nullus veterum, quod sciam, prodidit. Et male, reor, Græcus transfert: τοῖς Ἐδουεῦσι, και τοις έκείνων συμμάχοις, τουτ' έστι Σεκουσιανοίs, &c. Vossius. Mss. mei omnes, quod sciam, constanter Ambluaretis cum Edd. primis. Vet. Cod. quem Vossius nominat, est Scalig. Ambivaritis in schedis Pulm. Ambarris etiam Glarean. et Ciaccon. Amberris Al.

Aulercis Brannovicibus, Brannoviis] Non alibi facta est Aulercorum Brannovicum mentio. Omnes Codd. interpungunt Aulercis, Brannovicibus, Brannoviis; etiam Græcus, τοῖς ἀΑουλέρκοις, τοῖς τε Βραινοούψε, καὶ τοῖς Βραινοούως, adeo ut, si illos sequamur, tres sint populi. Sed in retam obscura nihil potest ἡητῶς adfirmari; verum tamen libris adhærere multo satius, ne nova corruptione Cæsarem maculemus; quam etiam ob causam nolim cum Jos. Scaligero et P. Ciacconio ulti-

mam vocem expungere. Fateor equidem Brannovios alibi non memorari, sed nec Brannovices; hoc tamen non impedit, quominus tales revera fuerint populi. Davis. Blannovicibus Bong. pr. dein Blannoviis vel Blannoviis Mss. 10. meliores: et Urs. Blantionis Gott. Voss. tert. Leid. tert. et Ed. Inc.

8 Millia xxxv Ut partes hæ cum toto (infra, c. 76.) consentiant; ex H. Glareano, (cujus Annotationes ad hunc locum dignissimæ sunt inspectu;) quæ sequuntur, notanda sunt, Maxima enim difficultas ex eo oritur. quinam numeri in hoc computo scribendi sint distributivi. Legendum est hic, triginta quinque, non tricena quina. XII millia: legendum (non duodecim, sed) duodena millia; ut ex sex populis, sint septuaginta duo millia. Octona: ut scilicet ex quatuor populis. sint triginta duo millia. Eleutheris Suessionibus: interpungendem et legendum ex Mss. (in quibus corrupte Helretiis scriptum est,)-Helviis: Suessionibus, &c. Ut Helvii scilicet, sint quatuor præcedentium postremus: Suessiones, septem sequentium populorum primus. Quomodo et Græcus recte distinxit. Quina: ut scilicet ex septem populis, (quorum primus, uti dictum est, numerandi sunt Suessiones;) sint triginta quinque millia. Totidem: scilicet quinque millia, IV millia: Quatuor millia. Terna: ex tribus scilicet populis, novem millia. xxx: legendum ex Mss. quibusdam, bina. Græcus item, δισχιλίους. duabus scilicet exiguis civitatibus, quatuor millia. Porro, numerum istum (xxx) refert Græcus Interpres ad sequentes civitates. Armoricas, τριάκοντα (inquit) ούσας. Sena.: legendum, sex. Ex universis civitatibus Armoricis, parvis, sed numero tam multis, non sena scilicet millia, (quæ ingens esset futura multitudo,) sed sex. Ex quibus omnibus denique deductis octo millibus, quoniam Bellovaci pro decem miserunt duo solummodo; restat summa hominum, ccxLIX millium. Quorum erant octo millia. equitum; peditum, ut infra ait Cæsar, circiter CCXL millia. Clark.

9 Velaunis, qui sub imperio Arvernorum esse consueverunt | Vv. cc. constanter Velaviis habent. Et sic Strabo Geogr. 1. IV. Οὐελλάϊοι δὲ μετὰ τούτους, οί προσωρίζοντο ποτέ 'Αρουερνοίς' νῦν δὲ τάττονται καθ' έαυτούς. Scaliger tamen maluit Velauni: credo, quia sic in Ptolemæo legitur. Et esse codices Cæsaris, in quibus ita legatur, non dubito. Certe Græcus habet Βελαυνίοις. Plinius IV. 19. gentem eam Vellates vocat. Vossius, Vellauniis Scalig. Cuiac, Edd. Vasc. Str. Steph, Gr. Vallaniis Gott, Vellanis Ed. Inc. Vellaviis vel Vellavis ceteri et Edd. primæ, nisi quod nil notatum inveni ex Oxon. et Andino. Velavis Casaubonus in Ms. Cod. invenit. Vide ad Strab. d. loc. p. 290. Ed. Amst. Consucrunt dedi de more, Mss. tantum non omnium auctoritate pro consueverunt. Petav. noscebantur.

10 Senonibus, Sequanis, Biturigibus, Xantonibus, Ruthenis, Carnutibus XII millia] Hadr. Valesius not. Gall. p. 513. non solum legit XXII millia, sed et putat, singulas has gentes, ut erant frequentes ac validæ, hunc numerum contulisse, nec ob aliam causam a Cæsare simul esse commemoratas. Dein ut ejus conjecturæ summa conveniat, cap. 76. reponit ccclviii. millia. Ei sane non assentior; cum enim eundem loquendi modum de omnibus adhibeat Cæsar, non est, cur singulæ harum civitatum xxII millia contulisse videantur, dum reliquæ numerum imperatum conjunctim effecerint. Nec obstat, quod hæ gentes in primis essent firmæ; pro viribus enim civitatum milites non erant imperati: nam si hanc rationem sequerentur principes, vix est ut arbitremur, eos ex Rauracis et Boiis xxx millia, tota vero Armorica vi tantum, fuisse coacturos. Davis.

11 Xantonibus] Sic inepte satis edunt vulgo, cum debeat scribi per S. Præterea Mss. Ciaccon. Bong. Vossiani, Leidenses, Scalig. Petav. Egmund, Gottorp, Lovan, Dorvill. cum Ed. Incerta dant Santonis, et ita alibi Cæsar. Vide ad I. 10, 'In Santonos Helvetii pervenirent.' Quare id reposui.

13 Eleutheris Suessionibus Nescio cujus audacia hic Eleutheri supra memorati irrepserint. Stephanus ita impressit, sed quo auctore? Multo minus scio, quid sint Eleutheri Suessiones. Nusquam sane ita appellatos Veteres codd. Suessiones invenio. habent Helviciis, multo melius. Non quod hanc probam lectionem putem, sed altera minus corruptam. Lego confidenter Helviis: nam et supra quo loco Helviorum mentio a Cæsare facta, corrupte in veteri codice erat Helviciis. Tu itaque hoc modo distingue hæc verba: Octona Pictonibus. et Turonis, et Parisiis, et Helviis. Suessionibus, Ambianis, &c. Vossius. Reposui Helviis. Suessonibus. Mss. omnes Helvetiis vel Elvetiis (ut supra sæpius Helvii, unde alii volunt Elui, corrupte in Mss. vocantur) Senonibus, et ita Edd. primæ. Sed cum Senonas supra habuerimus, recte Vascosanus Suessionibus edidit; propius ad Mss. Suessonibus, ut alibi nostro et aliis. Vide tamen etiam vIII. 6. Heleutheris e Codice Stephanico et aliis (ipse R. Steph. Helvetiis edidit) conjecit Hotomannus: unde Eleutheris arripuit Scaliger, quomodo multi Galli populi cognominantur, id est, liberi, inmunes. Tales non fuere Suessones. Quid plura? Helviis clare comparet in Pulmanni schedis. Bissena milia Leid. sec. et nonnulli ab Hotomanno visi: bisdena Samb. Ms.

16 IV millia, Bellocassis In Mss. omnibus, si forsan Oxon. excipias, non comparet vox millia, uti nec in Edd. Vett. quare eam delevi, utpote

satis intellectam e superioribus. Vide et 1. 29. Dein Mss. multi Belliocassis vel Bajocassis. Veliocassis Vascos, et Str. margo. Velocasses 11. 4. Oros. VI. 11.: quomodo hic etiam reponit Ciacconius, ut puto, bene. Vellocasses VIII. 7.: ubi Mss. plerique Velliocasses quoque. Dicti ergo forent Vellocasses et Vellocassi, ut Santones et Santoni, Caletes Caleti, aliique multi, de quibus alibi. Perperam etiam vulgo distinguuntur Aulerci, Eburones: cum idem sit populus: ut docuit jam Ciacconius, qui Eburonicibus mavult e l. III. c. 17.: sed ibi rectius vulgo et Mss. Aulerci Eburovices: atque ita hoc loco legendum esse jam docuit Valesius in Notitia Galliæ p. 66. Adi etiam Harduini Comm. ad Plin. IV. 18. Scripti tamen mordicus Eburonibus retinent. Abest autem Aulercis a Cuj. et Leid. pr. In Sambuci Cod. pro eo legitur duo. Vide notam sequentem.

17 Boiis xxx Bina exhibent Vascos. Strad. et Ed. Gryph. posterior: immo R. Stephanus cum Interprete Græco facit edens bina: xxx universis civ. Quo modo malim ego quoque, si Msti Codices addicerent, cum Hotomanno. Boiorum enim civitas erat exigua atque infirma, ut ait auctor c. 17.: scilicet post communem Helvetiorum cladem; quippe ante eam contulerant ad bellum capita Rauraci XXIII, Boii XXXII, ut scribit Cæsar 1. 29. Huc facit, quod supra pro Aulercis in quibusdam Codicibus exaretur duo: quod videtur locum alienum occupasse. Quos Mstos nominet Clarkius, qui bina habeant, nescio: ut tamen numerus conveniat, bina etiam ut dixi, malo.

20 Cadetes] II. 4. et apud Hirtium VIII. 7. Caleti vocantur in Mss. uti et apud Orosium VI. 11. ac Plinium. Vide loco indicato l. II. et hic quoque Ciaccon. Recte igitur hoc loco Caletes Ms. Ortel. Caletos Voss. tert. Caleti ergo et Caletes dicti, non Cadetes. Caletæ Glandorpio. In Vas-

cos. Marg. Nannetes. De Osismis, qui varie in Mss. corrumpuntur, vide ad 111. 9.

Lemovices] Hanc vocem delent Pet. Ciacconius et Jos. Scaliger, quia Cæsar Lemovicum supra meminerit. Nihilominus, cum omnes Mss. et Græcus interpres retineant, inducerdam non censuerim: ut enim tres erant Aulerci, ita duo poterant esse Lemovices, quorum hi in Armorica fuere siti, alii non item. Davis. Ex Valesii notitia Galliæ, quem omnino consule p. 269. De Armoricis vide etiam v. 53. Duablintes vel Diablintres reponunt alii ex III. 9.

Veneti, Unelli? Primus ita, quod sciam, edidit Scaliger: cum antea legerentur tantum Unelli: sed Ursinus ait, scribendum Venelli, pro quo V. C. habet Veneti. Hinc sine dubio Venetos addidit Scaliger, vel potius e suo Codice, in quo est Veneti Lemovices Unelli. Reliquis Codd, absunt. Et Unelli Edd. Rom. Med. Ven. II. 34. Ad Venetos, Unellos, Osismios, Curiosolitas, &c. Vide et ad III. 7. Notissima autem Unellorum gens, quos cur mutare voluerit Ursinus, nescio. Ceterum sex sive vi, ut placebat Clarkio, reposui, auctoritate Leid. sec. Lovan. Duk. et Dorv. A reliquis Mss. et Edd. primis exsulat numerus, qui excidit per voces Unelli Ex. Sena Aldi, Gryph. et seqq. fere.

21 Contulerunt] Mss. Eliens. et Vossii, et Edit. Rom. compleverunt. Ms. Reg. impleverunt. Clark. Soli Cujac. Scal. Oxon. et And. habent contulerunt. Έπεμψαν Gr. reliqui Mss. mei omnes, ut et aliorum cum Edd. pp. compleverunt: uti sæpe in rationibus summarum adhibetur hoc verbum. Vulgatum tamen hoc loco præplacet. Non enim antea jam numerus aliquis corum, qui inperabantur, aderat, ut B. Civ. 1. 25. 'legiones ex novis dilectibus confecerat, atque in itinere compleverat:' et 'explere' III. 4.

LXXVI. 1 Ita ut] Ita deest in Mss. Reg.

Eliens, et Vossii, et Editt. Rom. Clark. Abest ab Mss. omnibus præter Cujac. Scalig. Leid. pr. Oxon, et Andinum, item ab Edd. primis et Vascos. Steph. aliisque. Sed vide tamen ad II. 19. 'Ita ut intra silvas aciem constituerat.' Ubi male Davisius ejecit τb ita.

3 Pro quibus meritis] Iidem Codices habent, quibus ille pro meritis. Clark-Id multo suavius sane est. Quare auctoritate omnium Codicum, præter quos modo nominavi, et Edd. primarum, suffragante etiam Cl. Wasseo, id reposui.

9 Coactis equitum VIII millibus, et peditum ccx1 Sic Jul. Celsus p. 154.: sic et omnes Codd. nisi quod antiquitus impressi habeant coactis equitum VII millibus: at totus Gallorum numerus, si et eorum rationem habeas, qui cum Vercingetorige erant ad Alesiam, ccxxxII millia conficit, adeo ut vel ultra numerum imperatum miserint nonnullæ civitates, vel in notas numerales irrepserit vitium. Davis. vii etiam Dorv. vi Duker. xiii Oxon. Dein peditum ccl Leid. pr. Scal. et Oxon, cum Orosio vi. 11, cclx Samb. Cod. ccxl1 legit perperam Hotoman-Tum enim abundat circiter. Recte vero Davisius in curis secundis voluit, suam notam deleri, quia scilicet didicerat, e Glareani, quem consule, et Clarkii computatione numerum bene convenire.

11 Constituebantur: Comio, &c.] Ita etiam Græcus et Celsus. Verum Andin. Leid. pr. Cujae. et Scalig. hæc ita concipiunt pr. constituebantur Commius Atrebas, Viridomarus et Eporedorix Ædui. Vergasilauno, &c. At perperam. Confer. c. 79. et c. 83. 'Vergasilaunum, unum ex IV ducibus.'

18 Præsertim ancipiti prælio] Anceps prælium hic denotat pugnam a tergo et a fronte instantem. Noster B. Civ. 111. 72. 'Non illi ancipitem terrorem intra extraque munitiones

causæ fuisse cogitabant.' Curtius 111. 7. 9. 'Ubi circumiri, ubi ancipiti acic premi possent.' Vide et Corn. Nepotem Datam. c. 7. 3. Davis.

LXXVII. 4 Ac variis dictis sent.] Leid. sec. et: sed Andin. Oxon. Cujac. Leid. prim. et Vossian. tert. apud quos variis d. sent.: quod recipere non dubitavi. Dicere sententiam, caussam, apud senatores, judices, &c. creberrimo in usu est.

8 Natus loco | Mss. Reg. Eliens. et Clark. Ortus exara-Vossii ortus. tur quoque in Bongars. pr. Vossianis, Andino, Oxon, Petav. Leid, pr. Lovan. Egmund. Gottorp. Carrar. Steph, et Duker, cetus Leid, tert, et Ed. Inc. corrupte pro ortus, quod Mstorum consensus restituere me jussit. Id plus notat quam natus. Celsus, in quo male Tritogn. editur, origo illi Arverna, clarum genus. Passim 'ortus ea familia,' 'claris patribus,' 'loco summo,' 'obscuro,' 'hu-Quod e Mss. restituendum Nep. Datam. c. 2. 'Thyus dynastes Paphl. antiquo genere, ortus a Pylæmene,' vulgo natus.

11 Neque ad concilium] Sic restituimus. In vulgatis erat consilium. Male: concionem enim significat, et recte Græcus utrobique habet ἐκκλησίαν. Davis.

15 Mollities | Sic quidem exaratur in Carr. Duker. Dorv. Leid. sec. forsan et in Cujac. ac Scalig, ut apud Terent. Eun. 11, 1, 16, c, 20, ' propter animi mollitiem:' ubi Edd. quædam mollitiam. Hic vero molestia exstat in Mss. octo et Bong, a m. pr. qui a manu emendatrice jam habet mollitia. Et ita in vetustissimis remanet libris, Andino, Petav. Oxoniensi ac Leid. primo et Edd. Rom. Mediol. Ven. Confer Cl. Duker. ad Flor. 1v. 2. § 24. 'pro mollitie nominis:' ubi etiam tres Vossiani dant mollitia. Cic. de finib. 1. 10. 'Officia deserunt mollitia animi.' Sic et planitia B. Civ. 1. 43.

18 Nam apud me multum Tidem Mss. et Edd. Vett. Tantum apud me Græcus item τοσοῦτον. dignitas: Clark. Maxima Mstorum turba Tantum exhibent sine nam. Cum vulgatis faciunt And, et Oxon. Sed Cujac. Scalig. et Leid. prim. nam a. m. tantum d. potest. Sine dubio vere. Ex hac enim lectione alii nam ejeccrunt, alii multum pro tantum finxerunt. Gr. τοσούτον γάρ v. 54. ' Tantum apud barbaros valuit.' Ita quoque Tam ponitur. V. ad B. Civ. 1. 47. Nec enim hic, credo, usu venire potest locutio ista tantum non, id est, fere propemodum. De qua adi Clar. Drak. ad Liv. Iv. 2.: et Indicem Flori: ac soceri notas ad Valer. Maxim. 1. 8. § 10. 'Tantum non ore ipsius Apollinis; et III. 2. § 4. Ext.

22 Concitavimus] Petavianus Cod. Concivimus. Proprie sane hac in re et eleganter: quod sæpe abiit in concitare. Confer notata ad Frontin. 1. 11. § 3. et ad VIII. 21.

Hominum] Bong. pr. Voss. pr. Petav. Leid. pr. Egmund. Lovan. et quatuor alii cum Ed. Inc. In hominum. Ut ponatur pro erga, propter, circa eos mortuos ita animatum, et ob cædem inflammatum esse. Certe non putem esse de nihilo istud in. Adi omnino ad I. 6. 'Bono animo in populo Romano esse.' Non opus tamen est $\tau \hat{\varphi}$ in. Cicero pro L. Man. c. 5. Vos, tot civium R. millibus, &c. necatis, quo tandem animo esse debetis?

23 Consanguineisque] Mss. et Editi plerique consanguineisque nostris. Quæ vera lectio est. Forte errore typographico ex Editione Davisiana excidit vox nostris. Clark.

25 Spoliare] Auctoritate Bong. pr. Vossianorum, Leidensium, Scalig. Egm. Lovan. Carr. Duk. Gott. Dorv. et Edd. primarum reposui exspoliare: consule dest, penitus spoliare. Consule Cel. Heinsium ad Ovid. Metam. XIII. 562. 'Exspoliatque genas oculis,' et qui eum jam laudavit Cl. Burm. ad

Phædr. F. 11. 2. 'exspoliari viros? Infra viii. 50. et Apulei. 11. p. 26. 'caput capillo exspoliaveris.' Sic enim Mss. aliquot, non spoliaveris. Ceterum efficacius aliter Cujac. Oxon. et Leid. prim. hoc vestro (nostro Oxon. Voss. tert.) aux. sp. eos. et forsan hoc in hos et dein eos sp. in ex sp. fuerit depravatum.

27 Nec stultitia ac temeritate vestra - omnem Galliam prosternere] Gemina est negatio pro uña. Terentius Andr. Act. II. Sc. 2. vs. ult. ' Neque tu haud dicas tibi non prædictum; more Græcorum, apud quos duæ particulæ negativæ vehementius negant. Minucius Felix Octav. p. 88. ' Hujusmodi propudia nobis non licet nec audire.' Plura congessit Cl. Janus Broukhusius ad Propertii El. II. 15. 5. Davis. De duplici hac negatione consule notas ad v. 24. 'Neque nulla omnino navis.' Hoc tamen loco commode subintelligi potest velitis: nti sæpe in altero membro per ellipsin contrariæ significationis verbum omittitur. Vide, ut innumeros omittam, Cel. Perizon, ad Sarret, Min. IV. 8. 5. Burm. ad Phædr. Fab. 74. et ad Vellei. 11, 128. Monendum id quoque habui ad Frontin. 11. 5. 31.

30 Romanos —— animine c.] Mss. plerique et Edd. Vett. Romanorum animos —— sine causa: sed vera est vulgata lectio, quam et Græcus bene expressit ἡ τέρψεως σφῶν ἕνεκα, &c. Clark. Sic etiam aliorum Mss. plerique et mei, præter Cujac. And. et Oxon. qui servant egregie vulgatum. Animi c. Vascos. Bong. etiam et Leidenses carent τῷ in. Fors scripsit Cæsar Romanorum manus —— animine caussa: sic sane c. 84. 'Romanorum manus distinentur.'

34 Cujus rei] Ms. Reg. habet testibus — qui hujus rei, &c. Quæ lectio nihilominus elegans est, et a Græco interprete videtur recepta: τοῖς γὰρ Ῥωμαίοις μάρτυσι χρῆσθε, οῖ, &c. Clurk. At interpres non interponit, ut Cæ-

sar, adventure eorum adventum: unde lectio qui hujus omnino dubia esset, ad quos foret referendum, licet fatear satis e sensu constare. Sed cujus rei servant Mss. mei omnes præter Lovan. et Cod. Sambuci, Edd. Vascos. Stradæ Steph. et Gryph. post. Regio Codici suffragantes. Elegantius quid suggerit Leid. primus, qui caret $\tau \hat{\varphi}$ timore. Cujus rei exterriti sc. caussa, ergo. Male rei loco $\tau \hat{o}$ timore omisit Carrariensis. Adi quæ collegimus ad IV. 1. et v. 8. 'Quas sui quisque commodi fecerat,'

35 Quid ergo mei consilii est] Edd. Basil. Vasc. Str. Gryph. Ursin. Steph. Manut. distinguunt ita, Quid ergo? Mei. Atque ita diserte exstat in Bong, pr. Leid, pr. Voss, pr. Pulm, et Contra Beroald. cum Edd. primis distinguit demum post facere? Sed bene Ciacconius cum aliis, ut Aldo, Plant, Scalig. &c. defendit aliam interpunctionem loco Bruti ad Cicer. II. Ep. I. ' Quid ergo est, inquis, tui consilii? Dandus est locus,' Immo judico, elegantius fore, si est hinc ejiceretur. Certe non comparet in Oxoniensi, Quid ergo mei consilii? In Leid. pr. est cons. quæ sedis mutatio a Criticis semper habetur signum alicujus interpolationis.

43 Depopulata Gallia | Verbum hoc, quod deponens censetur, passivam significationem hic obtinet. Sic B. G. 1. 11. 'Sese, depopulatis agris, non facile ab oppidis vim hostium prohibere.' Horatius Od. III. 5. 24. 'Arva Marte coli populata nostro,' Nec hoc mirum videatur, cum et activa terminatio in usu remanserit. Auctor de Bell. Hisp. c. 42. 'Agros vestramque provinciam vestro impulsu depopulavit.' Vide et Virgilium Æn. 1.531. Davis. Adde Davis. ad Auct. de Bello Hisp. uti et vide ad Lucan. 11. 445. Arva premi, quam si ferro populentur et igni,' Virgil, Æn, IV, 402, 'Ingentem formicæ farris acervum Cum populant.' Apud Lactant. de ira Dei

c. 7. vulgo comportant, sed Ms. Bonon, vetustissimus compopulant: idem c. 16. 'terra depopulabitur.'

44. Finibus nostris] Bong. pr. Leidenses, Vossiani, Petav. Scalig. Lovan, Egmund. Gott. Duker, Dorvill. et Edd. primæ, item Vasc. Steph. aliæque multæ interponunt, finibus quidem nostris. Vere omnino. Notat enim profecto, saltem, et quasi tamen. δμως Græc. Vide omnino Cl. Perizon. ad Sanct. Min. 111. 14. § 26. et § 29. et Manut. ad Cicer. Ep. Fam. 1. 9. Idem ad Fam. 11. 1. 'quem quidem ad te perventurum putabam.' Terent. Adelp. 111. 2. 39. 'Mihi quidem non placet:' et ita sæpe.

LXXVIII. 3 Experientur Bongars. pr. Voss. pr. Lovan. Egmund, et duo alii cum Cod. Sambuci, expediantur: atque ita fere 'Aditus expedire' c. 86. sæpe 'expedire rem frumentariam:' 'expedire naves' B. Civ. 1. 56. 11. 4. 'pecunias,' V. Clar. Burm. ad Suet. Calig. c. 41. ubi eadem varietas. Cave tamen, cum Sambuco, mutes. Librariorum lapsus est: quomodo sæpe confunduntur inperiti et inpediti. 111.5. 'extremum auxilium experirentur.' Terent. Eun. IV. 7. 19. 'Omnia prius experiri, quam armis sapientem decet.' Sallust. B. Catil. c. 26.' 'Constituit extrema omnia experiri:' ubi vide Cortium; et supra ad III. 3.

Ad Cr. sententiam descendant 1 Claro sensu. Prius omnia experiri voluerunt, quam ad extremum illud voluerunt decurrere, quod suadebat Critognatus, cujus consilio tamen uterentur tunc, si necessitas urgeret, potius quam se dederent. Atque ita Græcus cepit. Sambuco tamen sanior videtur lectio Msti a Cr. sententia discedant: quod non video, quomodo cum sequentibus possit convenire. In solo tamen Oxoniensi Cod. inveni ad Cr. sententiam; nisi quod nihil video quoque enotatum e Carrariensi, quasi ille, ad sententiam descendant, exhibeat. In reliquis ad unum omni-

bus et Edd. primis exstat ab Cr. sententia discedant: quod verbum quoque prabet Oxon. At Andin, discedatur, Videamus ergo, quo modo Cæsar loquitur, B. G. v. 29, 'ad eiusmodi consilium descendisse,' vi. 16, 'ad innocentium subplicia descendunt,' vii. 33. 'ad vim atque ad arma descenderet.' Sic ibi Mss. integriores. Plerique vero discederet. B. Civ. 1. 9. 'ad omnia se descendere paratum.' c. St. 'Quo necessario descensuros existimabat,' 111, 9, ' ad extremum auxilium descenderunt:' et ita Liv. aliique passim. V. Comment, ad Epit. l. v. Præstat itaque descendant vel descendatur. Mstorum lectioni favet tamen locus B. Civ. 1. 5. 'Ad illud extremum atque ultimum SC. quo numquam ante discessum est.' Verum et illic Vir doctus Fr. Theod. Kohlius Com. Crit. Pentad. II. loco 39. reponere mayult descensum est, me non invito. Non enim ibi agitur de discessione, qua fiebat pedibus in hance vel illam sententiam. Passim autem descendere abiit in discedere. Vide quæ laudavi ad Lucan, 1, 335, 'Regno Ille tuus saltem doceat descendere Sulla: ' uti e Mss, restitui, et nunc in decedere mutandum non censeo, quamvis posset sumi ut apud nostrum 1.44. ' Quod nisi decedat, aut exercitum deducat,' Sed vide Cl. Burm. ad Nemes. Ecl. 11. 89. 6 e silvis descendere :' ubi eadem, ut ubique, confusio.

4 Illo tumen potius utendum consilio] Idem Sambucus e Codice mallet interponi i. t. tempore. Et profecto illud tempore exstat in Carrar, et Mss. meis omnibus præter Cujac. Scalig. Andin. et Oxon., et Edd. primis. Nihilo minus superflua videtur, quamquam capi tempore possit pro opportune, in tempore, tempori, ut diserte est in Lovan. Non enim jungendum illo tempore, sed illo consilio utendum tempore. Vide Donat. ad Terent. And. 1v. 5. 19. et N. Heins. ad Ovid. Epist.

Heroid, Iv. 109. 'Tempore abest.' Leid. pr. tempore p. utendo. Dein quam aut dedit. reposui Mss. et Edd. Vett. auctoribus. Vulgo aut male exsulabat.

10 Dispositis in vallo custodiis Alii custodibus: quam lectionem intulere Librarii: nescierunt enim abstractum pro concreto apud optimos auctores inveniri. Corn. Nepos Epam. vi. 4. Coram frequentissimo legationum conventu.' Valer, Maximus I. 1. 9. 'Non dubitaverunt sacris imperia servire.' Eumenius Pan. IV. 8. 5. 'Cum conjugiis et liberis cæteroque examine necessitudinum-ad loca olim deserta transirent. Hinc Julii Firmici vulgata lectio defendi potest; ait enim p. 23. de error, Prof. Rel. 'Sicque tum ipsa dispensatio (Ceres) quod attulerat frumenta-sepulta in eo loco est; pariter et consecrata.' Vir summus J. F. Gronovius Observ. Eccles. c. 9. reponit dispensatrix, vel dispensata, vel dispensato frumento, Sed locus recte se habet, nec medica manu est opus, ut ex exemplis allatis constat, quibus adde Thomæ Munckeri collectanea ad Hygini Fab. cxx. Davis. custodiis bene retinent e meis Cujac. Scal, And, Oxon, et Lovan, Reliqui Mss. et Edd. pp. custodibus. Alterum elegantius, licet satis frequens etiam. Supra c. 55. 'præsidia custodiasque disponere.' B. Civ. 11.5. 'cum libris atque uxoribus, publicisque custodiis.' 'In statione custodiæ sunt.' Frontino II. 2. in f. et passim nostro aliisque.

Mss. Ciaccon. et Norvic. cum edit. Rom. Ven. Beroald. habent mille passibus, quam etiam lectionem in suo Codice invenit Græcus interpres; vertit enim οὐ πλεῖον ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων ἢ ΟΚΤΩ ΣΤΑΔΙΑ, quæ mille passus conficiunt. Danis. Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Vett. pleræque habent m. Clark. Ex meis soli Andin. et Oxon. habent d. Ceteri omnes, uti

et Mss. Sambuci, et aliorum dant mille cum Edd. primis, item Vascos. Str. Steph. et Gryph. poster.

7 Abditas Non vertit hoc verbum interpres. In Mss. autem septem scribitur additas, solita confusione. In Petay, vero adductas: unde posset legi, abductas, i.e. remotas ab eo loco. Verum non opus id est. Abditas ab eo loco notat sejunctas, abstractas. Male enim vulgo post loco ponebatur distinctio: et frustra conjiciebat Vir Doctus, ad sui libri marginem editas. Sine dubio, quod credidit abditus nil notare, nisi occultum. Sed alia docuit nos Gronov. de Pec. Vet. IV. 8. Tibull. 11. 1. 89. 'Hinc procul abde faces.' Vide etiam ad vi. 5.

LXXX. 5 Omnium militum intenti animi pugnæ eventum exspectabant] In aliis, omnes milites intenti pugnæ eventum exspectabant, ac sic legit Metaphrastes. Mss. autem Carrar. et Norvic, pro eventu exhibent proventum, quæ sane vox (licet ejus usus hoc in sensu sit rarior) idem valet ac eventus: qua de causa vulgatam lectionem Glossematis suspectam habeo. Virgilius Æn. xII. 427. 'Non hæc humanis opibus, non arte magistra Proveniunt.' Plura collegimus not. ad hujusce libri c. 29. Davis. Mss. Reg. Eliens, et Vossii omnes milites intenti. Clark. Sic etiam mei plerique et Edd. primæ: sed uti vulgo editur, exstat in Cujac. Scalig. Leid. pr. And. et Oxon, ac Carrar, in quo male intentati, Edd, Vasc. Stradæ, R. Steph. Gryph. post. o. milites intenti animis. Vide ad Liv. 1. 25. 'In spectaculum animo intenduntur:' et Cl. Burm. ad Suet. Jul. c. 65. Ceterum proventum legendum auctoritate Mstorum meorum tredecim, in quibus Bong, pr. Andin. Oxon, Leid. pr. Lovan. Vossian. pr. Egmund, ut et Carrar, nec non Ed, Inc. Consule notas ad vii, 29, 'Secundos rerum proventus exspectent.'

9 Impetum] Bong, prim. Leid, pr. Oxon. Voss, prim. Petav. Lovan.

Egm. Scalig. et quinque alii cum Edd. Ber. Vascos. Str. Steph. et Gryph. post. inpetus. Recte; quare reposui. Vide collecta exempla ad 1. 26. 'Nostrorum inpetus sustinere non possent.'

10 Pugna superiores | Egregiæ illæ membranæ Andinæ et Leidens, pr. præbent pugnæ. Quod non temere rejicio. Innumera adjectiva habent sæpe Genitivum sibi junctum pro Ablativo. 'Acer belli' Vell. 1. 3. Vide Barth, ad Claudian, I. Rufin, 171. et Cerdam ad Virgil. Georg. IV. 491. 'Animi victus.' Heinsium ad eiusdem B. Gildon, 281. 'Animi anceps;' 'dubius animi' Hirt, B. Alex. c. 56.: ubi vide plura, G. Vossium ad Vellei, 1, 5. 'Disciplinæ clarissimus,' Drakenburg, ad Silium XI, 26, 'veteresque doloris.' Markland, ad Stat. Silv. v. 3. 109. 'Famæque obscura jaceres:' uti est quoque in Msto amici, a me viso. Denique Clar. Dukerum, et quos laudat, ad Flor. III. 17. 'Ægrum rerum temere motarum.' Adde notata ad Lucan. II. 213. 'Et strage cruenta Interruptus aquæ fluxit prior amnis in æquor:' ubi et legi posse aquas docent Avieni loca a me producta in Misc. Observ. Vol. v. pag. 69. Sed præfero tamen Mstorum lectionem.

LXXXI. 6 De vallo deturbare] Sic quidem exaratur in And. Oxon. Cujac. et Scalig. At perturbare, ut c. 86. 'Ex turribus, deturbant,' male habent Leid. pr. Petav. Lovan. et sex alii cum Edd. primis. Proturbare vero Mss. Ursini, Brantii, Bongars. pr. Vossian. pr. Egmund, et Leid, sec. cum Ed. Beroaldi; atque ita Lipsius sui libri oræ adlevit legendum. Quod mihi tamen non placet. B. Civ. III. 21. 'eum de tribunali deturbavit,' ut est in Mss. optimis: nam et eadem ibi confusio. B. Civ. III. 67. ' Pompeianos ex vallo deturbavit.' B. Afric. c. 39. 'præsidiumque inde deturbarent.' Liv. III. 22, 'Volscos vallo deturbat.' Vide Nonium hoc verbo. Vorst. quoque ad Just. 111. 4. citat perturbare. Proturbare videtur magis locum habere, cum quis in terram pronus dejicitur. Perturbare vero, ubi adest confusio. Vide ad 11. 19. 'His facile pulsis ac proturbatis.'

8 Administrare | Sic alibi quoque cum ceteris Historicis et Poëtis loquitur Cæsar. Rarius tamen: at bis B. Gall. 1. 16. 'Cæsar frumentum flagitare, et diem ex die ducere Ædui: 'et B. Civ. 11. 20. 'Hoc magis properare Varro,' 111. 12. 'Illi vero negare' c. 17. Hirt. B. Afr. c. 1, 6. 7. 10. et pluries. Sæpius cæperunt vel parant addit. Sic c. 70. 'Bellum parat administrare: et creberrime: quare non omnino auderem hic librariis adscribere intrusam vocem parant; quam inserunt Mss. tantum non omnes, et Edd. primæ: nec non Vasc. Str. Steph. Gryph. post. nisi viderem tamen fluctuasse librarium Leid. pr. Codicis, qui supra inseruit ceperunt et hic pararent, et in Oxoniensi scribi pariter. In Buslid. parent. Judicium penes lectorem esto. Certe non potest referri ad præcedentia. Non enim parant Romanos deturbare, sed deturbant. Quod magno opere auget suspicionem interpolationis. Vertit Græcus καταβάλλειν ήρξαντο, τάτε, &c. λοιπά παρεσκεύαζον. An latet aliud quid? ut perite, promte, vel simile.

10 Suus cuique locus erat definitus] Codicis Andini lectionem recepimus. Noster B. C. 111. 82. 'Jamque inter se palam de præmiis ac sacerdotiis contendebant, in annosque consulatum definiebant.' Justinus xiv. 1. 9. 'Iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detulissent, magna præmia definiebantur.' Vulgo erat attributus. Sed ea lectio ex interpretatione irrepserat, ut animadvertit J. F. Gronovius, quem vide ad Livii xxxv. 7. Davis, More solito Andinis membranis suffragantur Oxonienses, et eæ quidem solæ. Valer. Max. Iv. 7. § Ext. 1.

'Adpropinquante deinde definita die,' vel 'finita,' quod est in Mss. multis. Vide et ad vi. 25. 'Non enim aliter finiri potest.'

11 Fundis, librilibus] Nonnulli libralibus, quæ lectio firmari poterit ex Vegetio; is enim 11.23. 'libralia saxa' memorat. Sed receptam tuetur Festus: nam ait 'Librilia appellantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachii crassitudinem in modum flagellorum loris revincta;' unde distinguendum videtur, fundis, librilibus, quemadmodum etiam censuit Just. Lipsius Poliorc. IV. Dial. 3. Sane sic exhibent Ms. Brant, et Græcus interpres, qui vertit, σφενδόναις, μεγάλοις τε λίθοις. Davis. In nullo codice a scribitur. Sed mei omnes cum Mss. Ciacc. et Edd. primis tuentur librilibus; excepto, quod exsulet a Cujac. Vide et Pareum in Lex. Crit. p. 677.

13 Perterrent] In Cod. Urs. Bongars. pr. Vossianis, Egmund. Gottorp. Lovan. Dorvill. et Pulm. legas proterrent. Bene si constaret, eos recessisse hoc terrore. Ea enim vis est verbi proterrere: de quo egimus ad v. 58. Jam vero contra e seqq. patet, eos non modo tenuisse locum, sed et magis adpropinquasse, et sub'lucem demum se ad suos recepisse.

LXXXII. 4 Delapsi] Mss. et Edd. Vett. delati. Clark. Καταπέσοντες Græc. Quare nibil rursus innovo, præsertini cum hæc lectio confirmetur Mss. Aud. Oxon. Cujac. Scalig. et Leid. pr. In reliquis exaratur deluti, quod suas habet veneres. Notat enim inproviso eo progressos ac delapsos. Curtius v. 4. § 18. ' Velut in foveas delati hauriebantur.' Quæ voces alibi quoque permutantur. Apud Lucan. III. 57. 'conlapsus in ignes Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.' In aliis Mss. rectius conlatus; ut ibi diximus: quo omnino facit Tibulli locus IV. 1. 22. 'contextis passim fluat ignibus æther,' 'Conlatæ aquæ' Curtio vII. 11. 3.

9 A Vercingetorige præparata erant] Vide et c. 84. Mirum, quod in Bong, pr. Leidensibus, Voss. pr. et tert. Egmund, Lov. Gott. Duk. et Dory. et Ed. Inc. ac Ven. scribatur præparaverant. An a Vercingetorige notat a parte ejus, ubi is erat? uti 'ab labris' vi. 18. 'ab ramis' vii.73, 'A porta' II. 24.: ubi plura. 'Ab limite' Frontin. 1. 5. 10. Et quod propius accedit v. 54., ut est in Mss. quibusdam, 'a populo Romano imperia:' ac Lucan. 1. 58. ' obstent a Cæsare nubes.' Valer. Max. l. rv. 3. in f. 'a sole mihi non obstes.' Vide et Miscell. Observ. A. 1733. Mense Septemb. &c. p. 256. Adde Hirt. B. Afric. c. 28. 'Turmæ equitum ab utrisque ducibus,' &c. Nec enim puto, quemquam crediturum potius, excidisse imperata præparaverant.

10 Priores fossas explent | Postulare videtur sententia, ut legamus, et priores, &c. Non enim hæc istiusmodi est Constructio, quæ possit eleganter esse ἀσύνδετος. Clark. Mihi secus videtur: sequitur Consulunt, adhibent: et ita

sexcenties auctor.

LXXXIII. 2 Ab his cognoscunt \ Ita soli Cujac. And. Oxon. Scalig. et Leid. pr. Reliqui Mss. cum Edd. primis habent ex his, uti noster cum aliis non raro: ut c. 72, ' rebus cognitis ex perfugis.' Cave tamen quid mutes. v. 45. 'Ab his de periculo legionis cognoscitur.' B. Civ. 111. 11. 'Ab iis Cæsar hæc dicta cognovit,' Eadem variatio in Hirt, B. Afric. c. 62.

3 Erat a S.] Lovan, et Dorvill, ex his in S. Forte exsistit a S. Sed vulgatum non temere sollicito.

5 Opere circumplecti non potuerant, nostri necessario, &c.] Clarior multo et dilucidior erit sententia, si hoc modo interpungas: opere circumplecti non potuerant nostri, necessario &c. Ita distinxit Græcus. *Ο, inquit, οὐ δυνηθέντες οί 'Ρωμαίοι πάντοθεν περιοχυρούν, άναγκαίως και τὰ έξης. Davis. Clariorem

multo et dilucidiorem fore sententiam existimat Davisius, si hoc modo interpungas: quem quia - non potuerant nostri, &c. Verum utro modo interpungas, prorsus nihil interest. Etenim utraque loquendi ratio optimis Anctoribus æque est usitata. Clark. Sine dubio clarior est interpunctio, quam prætulit Davisius non modo, sed et pleræque agnoscunt Vett. Edd. et Mss. At insuper aliud quid latet. Nam to quia non comparet in ullo omnino Codice, nec in Metaphraste. Dein potuerant Mss. quatuor et Edd. pp. poterant Leid, pr. sec. et Ed. Gryph. Pro necessario habent necessarioque Scal. Leid, pr. And, et Oxon. et cum Ciacconio pro fecerunt, fecerant. Optime: quo lenissime procedit oratio, ' quem opere circumplecti non potuerant nostri, necessarioque castra fecerant.' Cum que exciderat, quia priores Editores inculcaverunt.

7 C. Can. Rebilus L. vel Lucius, est in Bong, pr. Voss. pr. Lov. Egm. et Urs. ac 6 aliis, item Edd, primis Vasc. Steph. aliisque, uti et Metaphr. qui et habet Regulus cum iisdem Edd. et Dorvill, sed bene Rebilus emendavit Ursinus e suo Cod. Revilus: uti exstat in decem meis. In Bong. pr. suprascr. b more solito confusionis. C. Rebilus vocatur recte c. 90, et viii. 24. ubi in quibusdam Rebilius: ut et B. Civ. II. 24. Suet. Ner. c. 15. Vide Ursinum hic et in Familiis Romanis: et B. Civ. 1.26. Adde me ad B. Afric.

c. 86.

11 Quoque pacto] Id est quid, et quo modo. Verum tamen Andin, habet quo pacto. At Bong, Vossiani, Oxon, Scalig. Egmund. Lovan. Leid. prim. et 4 recentiores cum Edd. primis exhibent quoquo: id est, quovis, ut alibi sæpius. Sed Græc, 71 mûs 76. Adi v. 33. ' Quid quoque loco faciendum esset:' id est, singulis locis: uti mox c. 85. ' Quid quaque in parte geratur:' ubi itidem variant.

12 Meridies] Oxon. Cod. meridiem.

Voss. sec. meridici. At Andin. Bong. pr. Leid. pr. Vossian. pr. Scalig. Lovan. et 4 recentiores et Ed. Incerta meridie: quod non putem temere spernendum. Meridie potest scriptum esse antique pro meridici scilicet tempus, quod præcessit. Vide omnino ad II. 25. 'In parte acie.' Præterea notandum quoque mox legi in Andin. Oxon. Leid. pr. et Scalig. 'ad meridiem propinquare.'

LXXXIV. 1 Ex oppido egreditur, e castris longurios] Ita plerique codices, ut nonnulla deesse videantur. Ursinus pro e castris legebat et crates: alii et rustros. Græcus habet, èk της πόλεως έξηγαγε τὸ σὺν αὐτῷ στράτευμα. Incertum, quæ vera lectio, et exspectandi meliores codices. Voss. Vide Justum Lipsium Poliorc. l. 1. Dial. 9. Davis. Ac crates, longurios, musculos, falces. Ita emendarunt Viri docti, cum in Mss. sit castris longurios, &c. Quod etsi ferri posse quodammodo videtur, quod habuerit Vercingetorix munitiones et castra (supra c. 70.) unde in oppidum se receperat; longe tamen concinnior est lectio ista emendata, crates, longurios, &c. Nisi forte ex Græco Interprete, qui habet άρπαγῶνας, scripserit quis potius, furcas, longurios, &c. Quæ instrumenta et alibi commemorat Cæsar. Clark. Verisimilis quidem videtur Lipsii emendatio ac Nam in nullo codice, quod sciam, exstat e. Sed a plurimis abest præpositio, uti et Edd. primis, vel legunt a, uti est in Cuj. Scal. Leid. pr. And. Oxon. Edd. Vasc. Gryph. aliisque. Præterea c, 81. dixit 'Crates projicere, fundis, sagittis, lapidibus deturbare:' ubi vere exstat in Oxon. cratis, antiquo accusativo, qui facillime in castris abire potuit. Rastros conjecit jam Clareanus, et in marginem recepit Vascosanus, in ipsum contextum Stephan. Ciaccon. ait in Pariensi libro esse etiam ac crates. Non ausus fui tamen ac crates cum Clarkio vel potius ac cratis substituere: nam putem ac castris defendi satis posse iis, quæ leguntur c. 82, et aliis. Ea accurate lector otiosus examinet, et quæ Jos. Castalio Obs. Dec. vi. 5. pro vulgari lectione e castris adfert. A Mstorum fide interim reposui.

4 Acriter] Hanc vocem addidi e Mss. Scalig. et Leid. prim. quamquam in Scalig. corrupte erat occurrit: ὡς ἢδύναντο addit Græcus. Aliquoties ita loquitur Cæsar. Forsan acriter abiit in atque: ut ἀσύνδετος fuerit oratio viii. 19. 42. 'Acerrime præliantur:' sed et B. Civ. I. 80. ' pugnatur acriter ad novissimum agmen.'

5 Quæ minime pars f. visa est] Ita ex Mss. Reg. Eliens, et Vossii restitui. Scaliger et Editi recentiores quæ m. visa pars f. esse. Longe minus eleganter, Clark. Variant Mss. minima Oxon, visa deest Carr. Leid. pr. Duker, et Oxon, firma pars visa Leid, tert. et Voss. tert. pro esse habent esset Leid: pr. et Oxon. cum Edd. Aldi, Gryph. Plant. Reliqui Mss. et Edd. primæ aliæque est. Sed Petav. solus, et vere qua. Gr. ήτε. Quare rescribendum erat: Qua minime visa pars firma est, huc conc. quamquam et visa possit abesse, uti et est. Sed ita plane e Mss. legendum vidimus v. 44. 'Quaque pars hostium confertissima visa est, in eam inrumpit,' Crebro qua fuisse corruptum alibi quoque vidimus.

9 Periculum in aliena v. virtute consistere] Vertit Græcus ἐν τῆ τῶν ἄλλων ἀλκῆ τὸν σφῶν αὐτῶν κίνδυνον κεῖσθαι. Mira tamen videtur locutio: 'Periculum meum consistit in alius virtute.' Verius videtur: 'Salus consistit in aliena virtute.' Sic sane 11. 33. 'Una in virtute omnis spessalutis consisteret:' vel contra 'periculum consistit in alieno timore.' Quare vide, num præferenda sit lectio Mss. Bong. pr. Vossianorum, Leid. pr. et tert. Scalig. Lovan. Pe-

tav. Egmund. Gottorp. ac Duker. cum Ed. Inc. et Ciacc. qui eam abjudicat, salute; ut dicat ab aliena salute suam devendere vitam. Verum et ille sensus e vulgatis elici potest. Sæpe vox salus cum aliis confunditur in Cæsare, ut cum laude et rita. Vide ad cap, 19. Ceterum consistere videtur legi in aliorum Mss. et Lovan. Cujac. And, ac Dorvill. (nam excerpta nihil de varietate monent:) sed Codices omnes reliqui, item Ursini Ms. præbent constare. Quod non damno. vii, 21. ' penes eos summam victoriæ constare:' id est, ab iis dependere. Immo plane sic B. Civ. III. 89. 'Victoriam in earum cohortium virtute constare:' ubi Ciaccon. docet, utrumque a Cæsare adhibitum; et vide meas notas ad vi. 22. Alio sensu vidimus hoc verbum v. 37. 'In eo constitit.'

LXXXV. 2 Laborantibus submittit] Nusquam alibi sic locutus est Cæsar, sed milites aut subsidia aut aliquid istiusmodi huic verbo semper subjicit. Ita B. G. IV. 26. 'Iis subsidia submittebat.' Et vit. 13. 'Equites circiter op submittit.' Ac iterum c. 70. 'Laborantibus nostris Cæsar Germanos submittit.' Sic perpetuo apud nostrum. Non male igitur Pet. Ciacconius legendum conjecit subsidia laborantibus submittit, sed plus valet Ms. Brant. auctoritas, in quo scribitur Laborantibus auxilium submittit. et ita reponendum arbitror. cus etiam, βοήθειαν έπεμπε. Davis. L. auxilium submittit. Sic ex Ms. Brantii et versione Græca reponendum vidit Davisius: cum vox auxilium, quoniam ex plerisque Mss. exciderat, a Scaligero aliisque Editoribus perperam fuisset omissa. Subsidia. quam vocem Ciacconius rescribendam non male conjectt, minus tamen est eleganter cum voce submittit conjuneta. Clark. Cl. Cortius ad Sallust. Jug. 54. in f. frustra hunc locum sollicitari ait: sine dubio, quia cre-

didit a Cæsare profectum submittere absolute. Verum velim mihi ostendi unum locum, in quo auctor, pleni ubique styli, ita loquatur. Contra sæpe monendum fuit, nostrum addere, que alii per ellipsin solent omittere. Unde timide has ellipticas elegantias, ubi Mss. variant nonnihil. proponere debui. V. Ind. movere pro castra movere, solvere pro naves solvere. In unum cogi pro in unum locum cogi: et alia. Absolute tamen plus semel sustinere adhibuisse videtur, ut patet ad II. 25. et B. Civ. II. 19. 'ad diem conveniret.' Forte et conscendere pro navem conscendere Hirt. B. Afr. c. 2.: uti et solvere. V. ad Iv. 23. et c. seq. 'si sustinere non possit:' ubi male Beroald. sustineri. Errat vero Clarkius, cum hanc omissionem auxilii Scaligero adscribat: nullus editor habet. Nec minus bene judicat, cum dicit vocem subsidium minus eleganter conjungi verbo submittit; contrarium liquet ex adductis ad II. 6. 'Nisi subsidium submittatur, sese diutius sustinere non posse.' Quin immo optimus Petav. exhibet l. subsidium submittit, cnjus vocis glossam esse τὸ auxilium versimilius videtur, quam subsidium esse glossam 700 auxilii. Nihilominus cum auxilium etiam agnoscant integerrimi, et bonæ notæ Codd. Oxon, Lovan, et Egmundan, illud cum Davisio et Clarkio sedem suam tenere passus sum. c. 81. ' Auxilio iis alios submittebat.' Hirt. de B. Afric. c. 78, 'equitibus auxilia submittebat.' Ad animum occurrit cum Hotomanno et plerisque capio pro in mentem illis venit, succurrit: utrisque Romanis scilicet et Gallis. Vide tamen in variis lectionibus. De se mox demum agit Cæsar c. seq. 'Ipse adit reliquos: cohortatur,' &c. Defendit etiam Cl. Drakenb. ad Liv. vi. 6. ' Populos juventutem submisisse.'

4 Contendi conv.] Ms. Reg. conveniat contendere. Quæ lectio æque est elegans, Clark. Apage tales ele-

gantias. Cæsar amat inpersonalia passiva, hiemari, pugnari, veniri, concurri et similia sexcenta. Vide ad IV. 20. nec variant mei Mss. nisi quod quidam invertant ordinem. B. Civ. 1. 43. 'Contenditur prælio.'

8 Exiguum loci ad declivitatem fastigium Vv. cc. Iniquum loci, &c. Ursinus et Ciacconius vocem loci inducendam putabant. Quid si legamus Exiguum loci, ob declivitatem, fasti-Ut dicat Cæsar, loci fastigium, quamvis exiguum, tamen ob declivitatem magnum habuisse momentum, Vossius. Sed ad declivitatem idem est, atque etiam elegantion locutio. Clark. In decl. volebat Hotomannus. Sed bene retinet Clarkius. Vide ad v. 40. et B. Alex. c. 16. Frequens est in adhibenda præpositione ad auctor, ut suis locis ostenditur, Adi Indicem, Porro exiguum invenio in solis And, et Oxon. et Edd. Ven. 1517. Aldi, Gryphii, Plant, et segg, item Vasc, Marg, Reliqui omnes cum Edd. ceteris et Metaphraste Iniquum ex c. 83. ' pane iniquo loco et leniter declivi.' rectius est sine dubio exiguum: quo ostendat, ex quam parvis momentis summa in bello discrimina dependeant, ut alibi plenius ingerit. Aggerem autem intelligit a Gallis ad Romanorum munitiones confectum, ut bene exponit Glandorpius cum Metaphraste: alii hæsitant.

10 In vicem] Duabus vocibus separatim e Mss. exhibui: adi Cel. Burm. ad Phædr. 111. 7. 'Salutant in vicem.' Item viii. 6. 'In vicem legionibus onus injungebat.' Adde Cl. Drak. ad Liv. 1. 40. § 6.

LXXXVI. 2 Er. pugnet] Ita restituendum postulat temporum ratio. Al. pugnaret. Clark. Eruptione pugnaret; id, nisi necessario, non faciat: Ursini liber pugnet, id quod postulat temporum ratio. Cum tamen reliqui Msti dent pugnaret, Petav. autem, Norvic. Gottorp. Voss. et Egmond.

habeant id nisi necessario ne faciat: totus locus videtur sic constituendus: Imperat, si sustinere non possit, diductis cohortibus, eruptione pugnare; tamen (abbreviate tn) id, nisi necessario, ne faciat. Davis. cur. sec. Primo et. quod edebatur ante 7ò imperat, recte auctoribus Mss. omnibus delevit Scaliger, dein Clarkius bene restituit pugnet, quod confirmant Andin. Oxon. et Leid, prim, cum e contrario pro possit Lovan, male habet posset. Perperam vero Davisius conjicit legendum pugnare: cum clarum sit, a Cæsare scriptum Imperat pugnet, subintellecta conjunctione ut, quam suprascripsit quidam in Bong, pr. Vide ad IV. 16. Nescio cur non potius tum retinere voluerit pugnaret: quia multis locis illud inperfectum, licet præsens præcedat, in vulgatis Cæsaris Edd. aliorumque auctorum, occurrat. Consule notata ad 1. 8. Non opus est, immo friget το tamen. Ne autem pro non reposui eleganter auctoritate Mstorum omnium, quod etiam Vasc. Strada, Stephanus aliique jam amplexi sunt.

10 Aggere et cratibus aditus expediunt | In Mss. Ursin, Brant. Norvic. et editt, Rom. Ven. Beroald, legitur aggere et cratibus fossas explent. Sic etiam in suo Codice reperit Græcus: habet enim χώματί τε καὶ ἐσχάραις τὰς τάφρους ανεπλήρωσαν, nec improbat Just. Lipsius Poliorc. 1. Dial. 7. Mihi vero dubium non videtur, quin illa lectio Glossemati debeatur, quo quis explicare voluit, qua ratione aditus expedierint Galli; nisi forsan, utraque lectione recepta, cum Fr. Hotomanno scribas Aggere et cratibus fossas explent, aditus expedient. Sed hoc frigidum est; quis enim nescit, expletis fossis, aditus expediri? Præplacet igitur prior ratio. Davis. Codices nonnulli, fossas explent. Quod Hanc lectionem idem est. Clark. primum reperio in Ed. Ven. 1517. quam Aldus, Manut. Gryphius, Plan-

tin. Scaliger et dein reliqui secuti sunt; confirmantque Mss. Andin. et Oxon. Reliqui Mss. quod sciam, omnes tum aliorum Interpretum, et Castalionis, tum mei cum Edd. pp. item Vascos. Steph. et aliis exhibent fossus explent. At vero Petavianus habet fossas expediunt: unde verissima mihi videtur Hotomanni sententia, utrumque admittentis. Falsum enim est, quod putant viri docti, idem esse fossas explere et aditus expedire. Aditus diversi sunt a fossis, quas Cæsar præduxerat, et post eas reliquos aditus, ad vallum usque, scrobibus, stimulis, &c. inpediverat. Hos jam fossis expletis etiam expediunt, et sic vallum tuto succedunt. Confer omnino c. 72, 73, 85, et locum Cæsaris B. Civ. 1. 27. 'Fossas transversas præducit atque ibi sudes stipitesque præacutos defigit. Hæc levibus cratibus terraque inæquat: aditus autem atque itinera maximis defixis trabibus, atque eis præacutis, præsepit.' Vide et Frontin. 1. 5. § 5. Unde, ni fallor, clarissime liquet, aliud esse fossas explere, aliud aditus expedire: quare Mss. auctoribus utrumque admisi: nisi malis fossas et aditus expediunt,

LXXXVII. 1 Primo | Bong. pr. Scalig. Leid. pr. primum. Forsan excidit D. sive Decimum. Nam Metaphrastes Δέκιον, vitiose tamen, addit, uti mox Cajum sive Gajum, cum Metaphr. addunt Mss. mei omnes uti et aliorum: ac Edd. Inc. Vascos. Stradæ, Steph. Gryph. post. et Clarkii: quare addidi quoque. Paullo infra, item Mss. et Edd. Vett. præbent deducit, non educit, ut vulgo male editur. V. modo c. præc. et statim 'quas ex præsidiis deductas,' viii, 54, 'ex præsidiis xv legio deducebatur:' atque ita sexcenties. Adde ad 11, 33.

9 Una de quadraginta cohortibus] Sic Bongars, prim. et Metaph, τριάκοντα καὶ ἐννέα· at una abest a Scalig. Oxon, Leid, prim. de abest a Mss. reliquis, tum aliorum tum meis et Edd. primis. Petav. cum quadraginta. Lx. Voss. sec. Duker. et Sambuci Ms. at contra undecim sive xi legendum putat Ciacconius. Una de quadraginta pro triginta novem an dici liceat, dubito. Beroald. Vascos. Str. Stepl. et alii undequadr. quod, malim. Sic corruptus est in Mss. numerus, unde quadragesimus apud Valer. Max. VIII 7. § 10.

11 Fors obtulit] Sic recte edit. Steph. In aliis scriptum erat sors obtulit. Perperam. B. G. II. 21. 'Quam in partem fors obtulit,' ubi male sors irrepserat. Vide et B. G. VIII. 19. Davis. Fors exhibent Mss. omnes vetustiores, et Edd. Ven. 1517. Aldi, Vasc. Stradæ, Gryphii, aliæque. Iis, quæ ad l. II. adtuli, adde congesta ab Erud. Arntzenio ad Aurel. de Vir. illustr. 13. 'equum, quem fors dederat.'

LXXXVIII. 1 Ex colore vestibus cognito, quo insigni in præliis uti consueverat] Imperatores aut albo aut purpureo sagulo fuerunt induti. Val. Maximus J. 6. 11. 'Ducturus erat (Crassus) a Carris adversus Parthos exercitum. Ei pullum traditum est paludamentum, cum in prælium exeuntibus album, aut purpureum dari soleret." Sed singularis cujusdam, ut opinor, coloris vestitu usus est Cæsar: alioquin inepta forent illa verba, "quo insigni in prœliis uti consueverat.' Non enim Just. Lipsio adsentior, qui in Anal. ad Milit. Rom. Dial. II. 12. eas voces expunxit, et Julii Celsi vibices parum κριτικώς conquestus est. Davis. Vide etiam Hotomanni.

4 Declivia] Ut° apud Lucan. II. 421. 'Montis declivia.' At integerrimus Andin. cum Gottorp. Leid. et Voss. tertio, et Ed. Inc. dant decliva, quod non spernendum. Declivus enim dici æque ac declive cum innumeris ejusmodi adjectivis vidimus ad IV. 114. Variatur quoque supra II. 18. et alibi. Vide etiam ad B. Civ. 1. 45. pluribus de his agemus ad Hirt.

de B. Afric. c. 10. 'Omnia sibi procliva.' Mox Scaliger bene excipit ex Ursini Cod. edidit, cum vulgo ederetur excipitur contra Mss. Bong. pr. Petav. Oxon. Egmund. Vossian. pr. et 4. alios atque Ed. Inc. et Cæsaris genium; ut patet ad VII. 4. 'Convocatis clientibus facile incendit.' Melius habet Lovan. ex v. atque ex omnibus, geminata præpositione, qua de re actum sæpissime.

6 Emissis pilis, g. r. gerunt | Placuit hoc Hotomanno quoque, et exstat in Cuj. Scal. Leid. pr. tert. And. Oxon. et Ven. 1517. Aldi, Gryphii, aliisque; missis Vasc. et Steph. Reliqui Mss. et Edd. primæ omissis cum Metaph. ἀφιέντες. Rectius. Si emissis scripsisset Cæsar, nihil singulare adnotas-Solitum enim Romano militi, pilis emissis, gladium stringere. Sed præ ardore pilis vel abjectis vel neglectis, statim ad gladios venerunt, et uno inpetu ad manum, pede collato, Atque ita emendandum pugnarunt. esse, jam Sambucus, et post eum Cortius monuit ad Sall, B. Catil, c. 60. § 2. 'Pila omittunt: gladiis res geritur.'

10 Dux et princeps Lemovicum | Sic recte Metaphrastes ac nonnulli Codd. manu exarati: in Vett. impressis Rom. Ven. Beroald, absurde legitur dux et princeps Germanorum, cum nulli prorsus huic bello interfuerint Germani, nisi qui a Cæsare steterunt. In Msto Norvic. pessime scribitur dux et princeps Remorum, cum Rhemi his motibus se non immiscuerint, ut testatus est Cæsar hujusce libri c. 63. Davis. Remorum, ut male voluit e suo Cod. Sambucus, exstat in Mss. 6. Sequanorum habent duo, et Ed. Inc. et Voss. pr. Remorum tum, Bong. Egm. Petav. et alii Remustum. Sed Lemovicum Cujac. Scalig. Leid. pr. And, Oxon, et Petav, margo ac Voss, tert. agnoscunt: dein rursus Verçassivellaunus vel Vercassivellanus Mss. omnes, et Edd. pp. aut Cassivellamis,

ut in Leid. pr. et Oxon. Ceterum male vivus omittitur ab Editoribus Rom. Ven. et Ms. Dorvill. et male missus Voss. tert. Vide ad c. 11. 'Quin cuncti vivi caperentur:' ut legendum dixi. In via exaratur in membranis Andinis.

17 Fuissent defessi] Hoc quidem cum Ursino ex unico Codice recepit

Scaliger, et post eum sequentes, ac forsan confirmatur ab Oxon. Nihilominus mihi videtur esse emendatio, sive corruptio potius nasutuli librarii credentis essent non valere; unde etiam Vascos. Ed. pro defessi habet defatigati. Confidenter ego revocavi τὸ essent, uti exhibent ceteri Mss. omnes, et Edd. priores. Frequentissime, hac in constructione, Imperfectum tempus pro plusquamperfecto adhibetur. Vide præter alia, quæ laudant Celeb. Duker, ad Flor. III. 3. § 3. 'si statim urbem petissent, grande discrimen esset:' ac Cortius ad Sallust. Jug. 59. § 3. 'Quivissent, ni pedites magnam cladem facerent.' LXXXIX. 8 Vercingetorix deditur | Flor. III. 10. de Vercingetorige loquens: 'Ipse ille rex, inquit, maximum victoriæ decus, cum in castra venisset, tum. et phaleras et sua arma ante Cæsaris genua projecit. Habes, inquit, fortem virum, vir fortissime, vicisti.' Sed mira illa Flori àviotopnola est. quod Gergoviam octoginta militum

xc.7 Huic M. Sempronium attribuit] Celsi exscriptor p. 159. 'collegam dat,' quod non placet: attribuit hic Casari, est, adjutorem, vel vicarium dat. Sie viii. 6. ait Hirtius: 'Suessionum qui Rhemis erant attributi.' Ubi attributi sunt clientes.

millibus defensam et subactam a Cæ-

sare ait; cum ipse Cæsar dicat se a

Gergovia discessisse. Sed confudit

Alesiam a Cæsare flammis æquatam.

quod nusquam legere memini. Credo

Genabum voluit, quod a se incensum

Gergoviam cum Alesia.

ipse Cæsar fatetur. Vossius.

Vossius. Vide B. G. VIII. 48. Davis. B. Alexand. c. 66. 'Ariarathen Areobarzani adtribuit, qui sub ejus imperio et ditione esset.'

14 His rebus Cæsaris litteris cognitis] Bong, pr. sec. (cujus excerpta hic rursus incipiunt) Petav. Voss. pr. Egm. Lovan. Scalig. et 6 alii; ut et Brant, ac Samb, et Hotom. his litteris cognitis: atque ita Ed. Inc. et R. Steph. Duk. His Cas. l. cogn. Voss. sec. His rebus cognitis. Andin. vero et Oxon, cum Leid, primo, Hujus anni rebus cognitis: uti ediderunt quoque Ven. 1517. Basil. Ald. Manut. Gryph, et Plant. Harum rerum litteris cogn. Ed. Vascos, et Stradæ. Uti jam editur, restituit e suo Cod. Faërnus, et editum jam fuerat a Romanis, Mediolanensibus, Venetis A. 1494. ac Florentinis.

15 Dierum XX supplicatio indicitur] V. c. supplicatio redditur; quasi dicas in grati animi testimonium supplicatio diis redditur pro victoriis, quas concesserant. Quamquam nullus ita veterum, quod sciam, loquatur. Porro supplicatio hic idem est, quod Valerius Max. gratulationem vocat. Nam I. 1. inquit, 'Prisco etiam instituto rebus divinis opera datur, cum aliquid commendandum est, precatione: cum exposcendum, voto: cum solvendum, gratulatione: cum inquirendum, vel extis vel sortibus impetrato: cum solenni ritu peragendum, sacrificio.' Ubi supplicatio præteritur, et pro ea est gratulatio. Sic usus Cicero Epist. XI. 18. ad Brutum: 'Sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus:' et de Provinc, Cons. 'Diis immortalibus non erat exigua eadem gratulatio, qua ex maximis victoriis.' Quam vero precationem hic Maximus appellat, ea Livio est obsecratio, I.

XXXI. 'Supplicationibus,' inquit, 'habitis jam, et obsecratione circa omnia pulvinaria facta.' Nam de novo ibi bello loquitur Livius, et dicere vult commendatam iis rem Romanam, priusquam in provincias abirent consules. Vossius. Indicitur inveni pro varia lectione in solo Leidensi secundo, ut testatur in suo esse Faërnus: atque etiam Vascos. Basil. et deinceps reliqui ediderunt. In ceteris omnibus ac Edd. primis exstat redditur. Sed debuisse saltem addi videtur Diis sive Dis. Forsan olim fuit decernitur. Vide ad Sallust. Jug. c. 55. 'Ob ea feliciter acta Dis inmortalibus supplicia decernere." Supra l. II. et l. IV. in f. 'Ob eas res ex litteris Cæsaris dies xv subplicatio decreta est:' et sic apud alios: vel edicitur: ut apud Prop. 11. 62. 'lege edicta.' Apul. Met. Iv. in f. 'edicitur justitium,' et alibi. At tamen cum in Mss. etiam, licet paucis, compareat indicitur, hoc retineamus: cum hoc verbum sollemnibus sit proprium et ubivis obvium. Sic 'indicere comitia,' 'justitium.' Adi Cl. Drak. ad Liv. 1v. 26. Ovid. Fast. 11. 527. 'Curio legitimis nunc Fornacalia verbis Maximus indicit; nec stata sacra facit.'

* Ad calcem hujusce libri legitur in Metaphraste δ ἐπ' ἄλλφ οὐδενὶ οὐδέκποτε ἐπεποιἡκεσαν: quæ verba de proprio addidisse videtur ad imitationem Cæsaris, qui B. G. 11. 35. ait 'Dies xv supplicatio decreta est; quod ante id tempus acciderat nulli.' Certe 'Cæsarem Metaphrastes nonnunquam ducem deserit, et breves tentat excursus,' ut observavit vir Doctissimus P. D. Huetius de Clar. Intt. p. 219. Davis. De dierum numero adi Cl. P. Wesseling. l. 1. Observ. c. 6.

DE BELLO GALLICO.

LIB. VIII.

Præfatio A. Hirtii] Jam olim super auctore hujus libri dubitatum fuisse, docuit nos Suetonius in Julio, cum ait c. 56, 'Nam Alexandrini, Africique et Hispaniensis incertus auctor est. Alii enim Oppium putant, alii Hirtium: qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum suppleverit.' Ms. noster habebat: 'Ab hinc Hirtii Pansæ incipit præfatio libri vIII.' In Petaviano Cod. nulla inscriptio erat, sed a secunda manu adscriptum, Pansæ rerum gestarum C. Cæsaris, Vossius. Dele vocem postremam; nam nullus A. Hirtius Pansa; sed cum consules fuerint A. U. C. 710, A. Hirtius et C. Vibius Pansa; duos hosce viros in unum hujusce libri scriptorem contulerunt imperiti Librarii. Vide Cl. Dodwellum, dissert, de Julio Celso Et A. quidem Hirtii nomen. omissa voce Pansæ, recte præ se fert editio Beroaldina. Eandem rationem serves oportet in Indicibus, quæ libris de bell. Alex. Afric. et Hispan. sunt præfixæ. Hirtium vero notarium Casaris inepte vocat Lupus Epist. XXXVII. Davis. cur. sec. Ineptior sane inscriptio nulla excogitari a librariis potnit; quam quæ vulgo circumfertur. Hirtio Pansæ tamen hunc librum adscribunt Mss. aliquot vetustiores. Prænomen Auli addunt Andin, et Leidens, pr. sec. ac Scaligeri. Q. vocant Mss. Lovan, et Brant, in Leid, sec. et aliis recentioribus a Grutero (cujus collationes hic rursus incipiunt) inspectis Pansæ nomen recte omittitur, uti et in Edd. Romana, Ven, Mediol. aliisque multis. In margine Dorvilliani libri exaratur C. Hurtius Pansæ Balbo S.; quod quid sibi velit non capio. Alii ineptius adscribunt Julio Celso, Cæsaris familiari; ut Ortelian, Leid, tert, et Ed. Incerta Celsi A. 1473, vel Suetonio Tranquillo, ut Palatinus. Pansæ nomen nolui omnino delere, sed aliis litteris exprimi curavi. Potuerunt quidam A. Hirtio, quidam C. Pansæ, ut alii Oppio, adscribere. Pansæ soli præter Petav. inscribere videtur quoque Oxoniensis. At contra Andinus, Scalig. Bong. prim, tantum exhibent nomen A. Omnino bene: et sic etiam nonnulli Codices ad titulum B. Alexandrini, Africi, et Hispaniensis.

PRÆFATIO, 1 Coactus assiduis] Huic epistolæ præmitti debuit hæc inscriptio, 'A. Hirtius Balbo S.' Illam exhibet Ms. Carrar. nisi quod Caii prænomen perperam repræsentet. Davis. cur. sec. Rescripsi 'A. Hirtius (Pansa) Balbo S.'

4 Rerum gestarum Galliæ] Hæ tres voces desiderabantur in Cod. Peta-

viano, nisi quod recentiore manu adjectæ erant. Certe facile crediderim a librario esse; nam quid illud, rerum gestarum Galliæ, nisi Galliæ pro Gallis positum? Vossius. Ultima vox Dionys. Vossium offendit, quam ob causam reposuit rerum gestarum Gallis, quod idem valet ac inter Gallos. Sulpicius Severus Hist. Sacr. 11, 14.

'Quis co tempore Persis regnaverit.' Corn. Severus in Ætn. vs. 17. 'Ultima quis tacuit invenum certamina Colchis?' Sic enim legendum, non Colchos, at habent editi, unde commoda interpretatio extundi non potest. At in Cæsare nihil opus est ut quidquam mutemus. Ipse Hirtius hujusce libri c. 48. 'Nullas habet Galliæ magno opere res gestas,' Corn. Nepos Chabr. c. 3. 'Plurimum Cypri vixit.' Lucanus vIII. 428. 'Et si Thessaliæ bellum civile peractum est.' Sic membranæ, nec erat necesse ut H. Grotius emendaret Thessalia. Cicero Tusc. Quæst. 11. 22. ' Cum Cupri in manus Nicocreontis Regis incidisset,' Vide et Sallustium Jugarth c. 33. Davis, B. Civ. 111, 106, ' Pompeium Cypri visum.' Similia plura vide apud Voss. de Constr. c. 25. et ad III. 7. 'In Illyricum profectus est.' Nec puto, offensum Vossium a Genitivis, ab utraque parte nomini junctis. Eius enim locutionis exempla dedimus ad 1, 30, 'Helvetiorum injuriis populi Romani.' Auctior est Oxon, edens 'suscepi, Cæsaris qui n. comm. contexui.' Nil muto.

Non comparandos superioribus, &c.] Fateor, me hæc non intelligere 'Cæsaris commentarios r. g. G. non comparandos sup, atque ins, eius scriptis contexui.' Quod notare debet: Commentarios de Cæsaris rebus gestis composui, vel supplevi eos meis, qui non comparandi sunt eius libris. Sed tum saltem debuit addi ultimos vel ultimarum rerum: at vel sic foret hæc locutio durissima. Sensus auctoris esse debet, se ad Commentarios Cæsaris adtexuisse suos commentarios, qui non comparandi sunt superioribus, (scil. VII. Libris de Bello Gallico,) atque insequentibus (de Bello Civili) eius scriptis, noviss. &c. atque ita se interposuisse mediis, vel, ut alii habent minus eleganter ex interpretatione, medium, Casaris scriptis. At hic sensus e vulgata lectione exsculpi nequit.

Comparandos etiam non comparet in Mss. nisi recentissimis. Comparantibus est in Bongars, sec. Petay, Voss. pr. Leid. pr. Cujac. Lovan, ac sex aliis et Edd. Beroaldina prioribus. Comparentibus Bong, prim. Sed Oxoniensis exhibet Comparandis. Sensu claro quidem contexui commentarios Cæsaris non comparandis, sc. commentariis, cum ipsius operibus; sed minus concinna casuum conjunctione. Latere tamen mendum videtur in hoc participio: alioqui levissima mutatione emendari posset locus, scribendo commentariis. Contexui i, e. addidi, adjunxi, et consui Casaris commentariis non comparandos sc. commentarios. &c. quare subdit, quos utinam, &c. Eleganter autem contexere adhibet. quod non modo conjungere, sed et interrupta continuare notat.

6 Novissimeque, imperfectal Reg. Eliens. et Vossii, Novissimumque imperfectum, &c. Clark. Novissimeque imperfectum exaratur in Mss. Urs. And, et Oxon, in Bong, sec. est novisque inperfectum. Ceteri Mss. omnes et Edd. primæ, item Vascos, sec. Steph. aliæque novissimumque inperfectum: nisi quod in Duker, et Voss. sec. ac Ed. Beroaldi sit ac in perfectum. Sed tum elegantius legeretur novissimum atque; quod conjecit Ursinus. At non opus est illam copulam inserere. Si autem hæc sana sunt, ultimum librum intelligat necesse est Belli civilis, eumque inperfectum dicat, qui desinit in vocibus, 'Hæc initia belli Alexandrini fuerunt:' a quibus illum perfecit Hirtius, usque ad exitum, &c. Sucton. in Cæs. c. 56. diserte hæc verba cepit de hoc Octavo libro sive Commentario Belli Gallici, dicens: 'Hirtium qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum suppleverit:' unde forsan legendum 'novissimumque inperfectum, ac de rebus gestis,' &c. Hinc forsan illud ac inperf. in nonnullis codicibus.

14 Ne scientia tantarum r. scriptoribus deesset] Mss. desit; quæ et verior lectio. Clark. Verum τὸ deesset servant And. Cujac. Scalig. Leid. pr. et Oxoniens, qui insuper cum Edd. post Beroaldum usque ad Scaliger, ingerunt vocem gestarum. Nec male, ut opinor. Quia Hirtius suum Cæsarem imitatus plenam orationem adhibuerit; licet gestarum et gestis præcedat. Raro etiam hi codices conspirantes imponunt, aut aliud quid latere significant.

19 Confecerit | Nonnulli libri per-Suetonius in Julio c. 56. perscripserit, et ita lego. Davis. cur. sec. Miror, cur Scaliger hic maluerit sequi Vascos. et R. Stephanum, quibuscum faciunt Strada et Ed. Gryphii posterior, cum tamen Mss. ad unum omnes, tam a Grutero, quam me et aliis inspecti, uti et reliquæ Edd. exhibeant perfecerit, sive absolverit. Sic 'poëma perficere' apud Ciceronem. Contra imperfectus liber supra. Vulgaribus libris deceptus est magnus Casaubonus in Suetonio, ex Hirtio præferens, confecerit: immo ex nostri Codd, lege perfecerit. Fefellissent me hoc loco et Gruteriana excerpta per Cl. Gudium et alios descripta, nisi eos Codd. partim ipse vidissem, partim ex ipsa Gruteri manu cognovissem, perfecerit, non confecerit, in membranis a se inspectis superesse. Idem mihi sæpius usu venit.

24 Sunt nota] Sic Mss. Scaliger et Recentiores, sint nota. Minus recte. Clark. Male reposuit Clarkius sunt. Sint exstat in Cujac. Scalig. Leid. pr. Bong. pr. sec. aliisque, uti et Edd. omnibus, si primas excipias.

Forsan credidit vir doctus, quamquam non cum subjunctivo construi. Sed tu vide, Lector, quæ laudavi ad Lucan. 11. 351. 'Tempora quamquam Sint aliena toris:' uti edidi ex Mss. et adde § 473. 'Quamquam his sedeat castris.' Vide etiam Pearc, ad Cicer, de Orat. 1. 6. Infra c. 55. 'Quamquam esset dubium' in Leid. pr. immo B. Afric. c. 31. 'quamquam adversarii essent magnis copiis freti.' Sic Mss. et Edd. Apulei. Met. l. vi. p. 115. 'Quamquam frustra filium dicam.'

Audimus] Ita exhibent Mss. Atque ita legendum postulat temporum ratio. Tum porro generalis est Propositio: cui minus convenit illud, quod ediderunt Scaliger aliique, audivimus. Clark. Audivimus typographicum est vitium, quod ex editione Scaligerana dimanavit; nam rescribendum audimus, quemadmodum (Edd. primæ) Beroaldus, aliique plures ediderunt. Davis. cur. sec. Audivimus nihilominus exstat in Leid. pr. Oxon, et Voss. tertio.

28 Hoc ipsum crimen arrogantiæ subeo, quod, &c.] Nihil invenustius dici potuit; at jacentem sententiam eriges, eamque Hirtio dignam reddes, si legas 'hoc ipso crimen arrogantiæ subeo.' Ac sic edidit Ant. Gryphius, ut postea deprehendi. etiam Francofurtenses, A. D. 1575. et Lugdunenses, 1576. Davis. cur. sec. Immo ipso jam ediderunt Vascos. Strada, R. Stephanus A. 1544. Seb. Gryph. A. 1536, 1546. et perspicue exaratum superest in Msto Oxoniensi: de Cujac. et Andino dubito. c. 19. 'Hoc ipso fiunt superiores.'

CAP. I. 1 Superiore æstate] Sic ex Ms. Reg. rescripsi: sensumque efficit aptiorem. Al. a superiore æstate. Clark. Legendum, quum superiore æstate: quod ex Msto Regio Cl. Clarkius recte monuit. Davis. cur. sec. Male ex unico eoque recentissimo codice delent prapositionem a viri docti contra Hirtii mentem. Superior astas non intelligitur ejus anni astas, sed pracedentis. Ab ea astate nullum tempus bellandi intermiserat Casar, nam per hiemen maximi motus Gallorum erant facti. Consule initium libri septimi. Immo licet capiamus de inita ejusdem anni astate, vel sic nihil innovari velim contra reliquos Mstos. Sed priorem sensum praefero.

7 Resisti posse Romanis Mss. Reg. Eliens, et Vossii habent, resisti posse a Romanis. Quæ si vera lectio sit, iam hoc dicet Hirtius; Romanos neque, in unum coactis copiis, resistere posse tam multis in locis; neque, divisis copiis, resistere posse tantæ multitudini. Sed neque vulgata lectio loco movenda. Clark. A addunt quoque Mss. Urs. Brantii, uti et Bong. pr. Petav. Leid. pr. Voss. pr. Egm. Lovan. et 4 alii et Ed. Inc. Præstat tamen reliquorum Codicum lectio. Didicerant Galli cum alias, tum præcedenti æstate ad Alesiam, se Romanis pares non esse, si omnes copiæ in unum locum essent coactæ, uti bene exposuit Hotomannus. In Bong. sec. legitur et. Forsan olim fuit posse a se Romanis. Illud a enim non videtur esse de nihilo.

8 Intulissent c.] Quanto elegantius Andinæ et Oxon. membranæ inissent: cujus glossa est intulissent. Ut inire prælium, sic inire bellum, passim adhibent Auctores. Livius xxxvi. 1. 'Vellent juberentne cum Antiocho rege bellum iniri:' et sæpissime. Vellei. II. 3. 'bellaque non caussis inita.' Frontin. I. 1. 8. 'majore bellum molitione inituros.' Justin. viii. 2. 'tot bella victores illo duce inierant.' Adde xii. 11. 6. xvi. et alios. Ipse demum Hirt. B. Afric. c. 91. 'Inito bello.'

. 11. 2 Præficit] Ita reposui ex Ms. Reg. Meliusque convenit cum eo,

quod sequitur, proficiscitur, quam illud, quod habent Editi, præfecit. Clurk. Errat Clarkius. Passim Historici jungunt præteritum et præsens, ut aliquoties jam monendum habuimus. Vide præter alia ad v. 11. 'delegit et jubet.' Immo ordo temporum recte servatur. Prius enim præfecit eum; tum profectus est. Constanter etiam præfecit servant Mss. mei. Adde B. Civ. 11. 26. 'se in castra recepit et Imp. appellatur.'

Equitatus præsidio] Sic Cuj. Scal. Leid. pr. cum And. et Oxon. Reliqui tam aliorum, quam mei, et Edd. Vett. equitum. Nil muta: adde potius e tribus prioribus Mss. cum, ut feci; sic enim solent loqui Cæsar et Hirtius. Vide exempla ad Frontin. III. 3. § 1. 'Cum præsidio Epirotarum urbem obtinebat.' Infra c. 46. 'Cum equitum præsidio:' ubi Leid. pr. etiam equitatus: et B. Afric. c. 79.

3 Kal. Januarii] In Pet. cod. erat Kall. scriptum imperitia librarii: credo, putavit Kalendæ quoque singularem habere numerum, ideoque imitatus veterem morcm, quo coss. pro consules, cos. pro consul, scribebatur. Vossius. Januarii Mss. quidam et plerique Editi. alii Januariis: sed Januarias exhibui fide Bong. pr. Voss. pr. Egmund. Gott. et aliorum atque Edd. primarum, Stephani, &c. Vide Cl. Drak. ad Liv. 1v. 37.

4 Ad legionem XII.] Legionem, quæ cum T. Sextio in Biturigibus hiemabat, hujusce libri c. 11. vocat XIII.: adeo ut vel hic vel illic error sit in numeris. Davis. Hoc loco error est in numeris, uti patet ex VII. 51. ubi mentio fit 'XIII legionis' et 'legati T. Sextii.' Monuit hæc jam Glarcanus, et ad oram suæ Editionis decimam tertiam adscripsit Vascosanus. Immo e c. 24. patet Labienum præfuisse legioni XII.: si quidem sana est lectio: XIII. jam recepit Clarkius.

6 Ad inped. tuenda relictis] Docte et nervose membranæ Andinæ non agnoscunt vocem tuenda; quod videtur intrusum ad sensum fulciendum. Sed ad notat apud: uti crebro 'ad Cæsarem esse,' 'ad exercitum manere.' Vide ad 1.31. III. 9.38. Sic Mss. quidam libro vi. 8. 'turmis præsidio ad inpedimenta relictis:' vulgo dimissis. Ceterum Mss. omnes τελεῖον στίγμα ponunt non post fuerat, sed post relictis.

III. 1 Imparatis disjectisque] In primo et secundo Bong, et Petav, ac Palat. codd. erat dejectisque perperam. Nugatur Hotomannus, cum defectis veram lectionem putat: ipse sensus reclamat. Vossius. Defectis Mss. Stephan. Andin. et Oxon. confirmant, et Rhellican. jam legi voluit. Ceteri Codices, et Edd. Vett. habent dejectis, obvio errore pro dijectis seu disjectis i. e. dissipatis, dispersis; licet dejectis notare posset, turbatis, quod consilio suo et spe deciderint. Detritis Lipsius libri sui oræ adleverat. Nil muta. Sic Capite 7. 'Pabulatione cum exigua tum disjecta:' ubi itidem in quibusdam dejecta. c. 10. 'Raris disjectisque ædificiis.' Adde Ill. N. Heins. ad Ovid. Met. III. 726, 'Trunca sed ostendens disjectis corpora membris.'

2 Accidere fuit necesse] Vocem accidere nescio cujus audacia omissam repono, quando constanter omnes Mss. eam agnoscunt. Et Hirtius sæpe imitatur Cæsaris phrasin, qui de bello civil. c. 85. ait: 'Accidisse igitur his, quod plerumque hominibus nimia pertinacia atque arrogantia accidere soleat.' Quin infra ipse Hirtius: 'Accidebat autem quotidianis pabulationibus, id quod accidere erat necesse,' &c. itaque et hic scribe 'accidere fuit necesse.' Vossius. Vocem accidere, quam Scaliger aliique perperam omiserant, optime ex Mss. restituit Vossius. Atque infra ita loquitur Hirtius; de bello Gall. viii. 10. 'Accidebat autem,id quod accidere erat necesse.' Clark.

Revocavi cum viris doctis verbam accidere, quod addunt tum Edd. Vett. tum Mss. omnes præter nnicum Oxoniensem: ut v. 39. 'Huic quoque accidit, quod fuit necesse.' Nihilominus pleniorem locutionem præfero. Vide ad 1. 44. et 11. 9. 'Facerem, quod nostri majores fecerunt.' 1. 44. 'Quod exercitum in Gaflia habeat, sui opprimendi caussa habere.' Simile infra c. 24. 'Ne simile incommodum accideret, ac Tergestinis accidisset.' B. C. 1. 19. 'Idne fieret, fiebat.' Paullo aliter ac hic v. 33. 'Accidit, quod fieri necesse erat.'

4 Illud vulgare incursionis signum hostium] Trajecta verba ex primo Bongars, et Petav. codd, ita ordino, 'incursionis hostium signum;' pro rulgare in secundo est fugare: Ms. nostr. futuræ. Vossius. Illud vulgare incursionis signum hostium, quod incendiis adificiorum intelligi consuevit. Lego illud incursionis hostium signum, quæ incendiis, &c. Ordo verborum est a Petay, Bongars, pr. Gottorp. Voss. Egmond. Sed quæ nobis debetur; nam pronomen ad incursionem videtur referendum. Davis. cur. sec. Ordo illa verborum hostium signum est etiam in plerisque meis et Edd. vetustis, sed non in Cujac. Leid. pr. et Oxon. At in Vossiano primo a manu prima est incursionibus. Opinor, Hirtium scripsisse illud, vulgare incursioni, signum hostium, quod scilicet, adesse hostes. Non temere enim contra Mss. quod in quæ mutem; ut facit Davisius. Vulgare incursioni notat id, quod in incursionibus plerumque adhiberi solet. S autem e seq. voce signum facile adhærere potuit.

6 Casaris id erat] Voculam id expungo, nixus auctoritate quinque Mss. prim. sec. tert. Bong. Pet. ac Palatini. Vossius. Deest quoque in Mss. Reg. et Eliens. Clark. Nimis obsequentem sibi Vossius habuit Clarkium, ejiciendo $\tau \dot{o}$ id: quamquam fate-

ar abesse quoque a Vossianis, Egmund. Lovan, et aliis, uti et Edd. primis, Beroaldi, Vascos, Steph. aliorumque. Verum tamen servant τδ id Cuiac, Scalig, Andin, Oxon, et Leid, prim. Quare eam particulam expungere mihi religio fuit, cum sciam, sæpissime pronomina is, ille, hic. πλεονάζειν. Vide citatos viros doctos in Miscell. Observ. Vol. III. Т. п. р. 221. Manut. ad Vellei. п. 3. Arntzen, ad Aurel, Vict. de Vir. Ill. c. 27. et c. 43. et innumeris aliis locis. Immo ipse auctor c. 54. 'legionem, &c. eam dedit:' ubi male istam voculam ejecit Clarkius. Valer. Max. 1. 7. § 5. 'M. Cicero, cum in villa quadam campi Atinatis deversaretur, is animo,' &c. Sic Mss. in quibus optimus Harlem. Vide soceri notas.

7 Deficeretur | Vulgg. deficeret ; sed nos secuti sumus lectionem Codicis Norv. et locum ex aliis Mstis ita corrigendum esse vidit Marquardus Gudius ad Phædri Fab. 1. 21. Sic B. C. III. 64. 'Quum gravi vulnere esset affectus Aquilifer, et viribus deficeretur.' De hac voce nos multis agemus ad illius libri c. 11. Davis. Optime, quomodo et in Vossii quoque Ms. scriptum est. Alii minus recte deficeret. Clark. Deficeret in paucissimis et recentioribus exstat Mss, sed et in Leid, primo: quod defendi posset, præsertim si vellent cum Egm. et Dorvill, legeremus; ut copia foret nominativus. Sic B. Civ. 11. 37. 'Non frumentum deficere poterat.' Sed malim accedere Viris doctis, Grutero, Gudio, uti et Editoribus, Aldo, Vasc. Stephano, Gryphio aliisque, et Mss. meis xIV. atque Ed. Inc. 1473. Valer. Maxim, VII. 6. § 2. 'Alimentorum facultate deficî.' Multis hoc de verbo egi ad Front. 1. 7. 1. 'Ea, quibus deficimur.' Cellar. ad B. Civ. III. 64. Voss, ad Vell, II. 64. Cort, ad Plin.

Ep. 11. 16. 'Etiamsi jure deficerentur.'

14 Fideles amicos ret.] Ciacconius mallet legere in fide am. retin. vel fideles ret. ejecta voce amicos. Ego, si quid mutandum est, cum Grutero præferrem facile amicos ret. præsertim cum huic lectioni suffragentur Lovan. Cod. in quo faciles; uti et Palat. Dorvill. et Brant. cum Edd. Beroaldina antiquioribus, quæ dant facile. Nihilominus facile et bene explicari potest lectio vulgaris. 'Amicos retinebat fideles:' id est, faciebat, ut amici manerent sibi fideles, et in fide constarent.

16 Tali conditione Bituriges proposita] Sic Mss. Reg. et Vossii. Vulgg. minus eleganter, 'Tali conditione proposita, Bituriges,' &c. Vide supra ad v. 49. Clark. Contra plurimos Mstos tales verborum trajectiones non sunt inculcandæ, sed defendendæ, si in Mss. reperiantur. E meis nihil mutati ordinis in excerptis adnotatum video.

IV. 4 II milia nummum | Sic reperit Gruterus in solo recentissimo Bong. tert. Ceteri Mss. omnes et Edd. primæ dant tot milia n. Quod fidem excedit. An scripsit Hirtius ad 11 Sæpe enim hanc præposimilia? tionem numeralibus addi, et multis in locis corruptam esse, dudum docuerunt celeberrimi instauratæ Latinitatis duum viri J. F. Gron, de Sestert. 1. 7, et J. G. Grævius ad Suet. Jul. c. 20, 'ad xx milibus civium.' Cæs. B. Gall. 1. 5, 'oppida sua numero ad xii.' B. Civ. I. 39, 'ad vi milia peditum.' III. A. 'Ad eumdem numerum Cotys dederat.' c. 53, 'ad 11 milium numero:' ubi etiam vide Ciaccon, Davis, Clarkium et alios, B. Afric. c. 1. 'equitum ad 11 milia.' Adde c. 21. 'ad ternas cohortes.'

5 Condonanda pollicetur] Condonata in IV. Codd. est prim. sec. Bong. Pet. ac Pal. Ciacconius expungendam

vocem putabat. Et integra sententia abesse profecto poterat. Vossius. Præter Bong, tert, constantissime Mss. cuncti et Ed. Inc. præbent condonata. Forsan fuit ab Hirtii manu condonatæ: id est, eo, quod prædam ipsis condonasset, nomine. Id si minus placeat, a Ciacconii sententia non alienus sum. Ut solent cuique suæ, mea tamen adridet magis con-Male Cellarius etiam ea iectura. prædæ nomine suspecta habuisse videtur. Apul. l. vi. p. 114, 'accepturus indicinæ nomine vII savia.' Sic enim cum Elmenh, et Roaldo scribendum. Ms. noster indicive; vulge indicii. Sic vii. 89. 'Exercitui capita singula, prædæ nomine, distribuit.' Suet. Jul. c. 48. 'Veteranis, prædæ nomine xx milia numum dedit.' ' nauli nomine' p. 121. 'stipendii nomine' Cicero, et Sueton. Cæs. c. 25. passim eo nomine.

6 Recipit] Ita ex Ms. Regio reposui, propter præcedentem pollicetur. Al. recepit. Clark. Ratio, quam adfert Clarkius minus valet, ut vidimus ad c. sec. Nihilominus hoc loco præsens prætuli ex Bongars. pr. Leid. pr. Oxon. Voss. tert. et Dorvill. quia tempus id amant Historici: quod vel ex hoc ipso patet capite.

10 Ex hybernis ab Arare educit] Emendo ex pr. Bong. Pet. et Pal. ducit. Nam si retineas cducit, scribendum erat ex hybernis ad Ararim educit. Sed Bong. habebat, ab Ara reducit, quod corruptum ex Arare ducit. Vossius. Ex pr. Bong. Pet. et Pal. Dionys. Vossius emendat ex hibernis ab Arare ducit. Sane ita exhibent editt. Rom. Ven. Beroald. Cum tamen sec. Bongars, repræsentet ab Ara reducit, rescribendum crediderim ab Arare reducit: frequenter enim fit. ut eadem syllaba repetita in causa sit, cur earum altera omittatur. Davis. Parvo admodum discrimine, Clark, Nihil varietatis e Scalig. Andino, Cu-

jac. ac Bong, tert, enotatum est. Reliqui omnes cum Edd, primis habent ducit. Ex hibernis educere frequens est in his libris locutio. Malim tamen reducit, id est, revocat, retrahit. Ducit non inprobarem, si ipse adfuisset Cæsar, sed per nuncios ex hibernis evocavit. Dein conlectas vel conjectas, quod malebat Heinsius, est in Lovan. Vide ad B. G. 11. 28. 'Majores natu, quos in paludes conjectos dixeramus,' Contra ceteros Codices non muto vulgarem et propriam hac in re dictionem. Placet potius Gruteri conjectura, qui in segq. volebat abjicere τὸ caussa; cum in Palat. Cod. invenerit explicandæ caussa r. f. Adi de hac ellipsi ad IV. 1. et alibi.

v. 2 Ducti] Ciacconius malebat adducti. Cur non potius litterarum ductu insistens tum prætulit inducti? Nil contra Mstos mutandum, cum Latinus sit et elegans simplicis verbi hoc in sensu usus, ut cuivis notum. V. ad vil. 37. Mox pro desertis vicis in Ms. Brant. Lovan. Dorv. aliisque et Edd. primis est vicis desertis, et in Andino ac Oxoniensi exaratur ad nec. rep. exigua constituerant ædificia; unde non inconcinne refingi posset, Vicis desertis, quæque t. h. c. ad nec. exigua constituerant ædificia (nuper enim, &c.) resectis τοîs oppidis et incolebant.

4 Complura oppida dimiserant] Sic pr. sec. tert. Bong. Pet. Pal. sed Cuj. Ms. amiserant. Prima locutio rarior est: tamen non rejicio. Vossius. Amiserant exhibent quoque Scalig. et Leid. pr. ac Gryphii ora. Cave quid mutes; quamvis dimittere frequentius ea dicamur, pro amittere, relinquere, quæ quasi a nobis recédunt, ut dimittere auctoritatem, occasionem, curam, animam, et similia. Verum et alterum non sine exemplo est. Cæsar v. 18. 'ut hostes inpetum legionum sustinere non possent, ripasque dimitterent.' 'Dimittere Siciliam et Sardiniam' Valer. Maxim.

VII. 6. § 1. quamquam ibi priore sensu-posset, et forsan melius, explicari.

8 In tecta partim Gallorum, partim quæ conjectis celeriter stramentis tentoriorum integendorum gratia, erant inædificata, militem contegit | Mira profecto constructio, contegit militem in tecta Profecto vel dicendum Gallorum. est sni oblitum Hirtium subjecisse postremam hanc vocem, vel librariorum errore pro conlegit scriptum esse contegit. Sane ego hoc prope certum habeo: miror vero nemini doctorum hæc verba suspecta fuisse. At illa tentoriorum integendorum gratia Ciacconius putat glossema esse. Ego non arbitror. Tabernacula seu tentoria præter pelles, sua quoque fulcra (sive asseres ii, seu pali fuerint) habuere: quis deinde corium insterneba-Ita hic ait Hirtius, duplicis generis tecta fuisse, alia Gallorum, alia quæ Romani ipsi injectis celeriter stramentis exstruxerant, quo iis pelles insternerent. Vel dicere possimus propter truculentiam tempestatum extructas a Romanis casas fuisse, ac stramine contectas, et sub iis demum tensas pelles, quo tutiores adversus imbrium vim agitarent. Lib. de B. Afric. c. 47. locus est, qui huc pertineat: 'reliqui ex vestimentis tentoriolis factis, atque arundinibus scopisque contextis permanebant,' Sed vide, quæ ad illum locum notavimus. Vossius. Emendat Dionys. Vossius conlegit. Sed fortasse nihil opus. Neque enim absona prorsus est ista constructio, Milites in tecta contegere. Clark. Ciacconius legebat ponit, quæ tectis p. G. partim conj. c. str. ædificaverat, iisque mil. cont. At hoc pacto alios facillime accipiemus auctores. Videamus, num Mss. saniorem præbeant lectionem: nam in vulgatis scabiosi quid inesse, non dubito. Primo partim ante Gall, non agnoscunt Leid, pr. et sec. dein Mss. longe plurimi, non omnes tamen, dant partemque. Mox quæ tent. Leid. sec.

uti et Edd. Rom. Med. Ven. Beroaldi, Basil. sed illæ non habent quæ vel que post partim. Tentoriorumque Palat, tentorium Leid, pr. Scal. Centuriorum Voss. pr. Centor, sec. Teutonorum Ed. Inc. dein tegend. L. sec. Carrar, erat Palat. ædificata Beroald. et Leid. sec. in quo etiam contexit. Non me expedio; sed proxime verum est, ni fallor, atque in tecta partim Gallorum, partim quæ celeriter stramentis conjectis tent, int. gratia, erant inædificata, milites contegit. Videtis, me transposnisse vocem conjectis tantum, sed aliter distinxisse. Sensus auctoris esse videtur: Cæsarem milites disposuisse partim in tecta Gallorum, partim in tecta, quæ ipsi inædificaverant stramentis, conjectis et collectis ad tentoria integenda, si sub divo mansissent: unde etiam minore mutatione scribi posset p. in tecta G. partim conj. c. stramentis, quæ t. int. gratia erant, inædificata m. B. Hisp. c. 16. 'casæ, quæ stramentis erant ædificatæ.' Quidquid sit, hoc firmum maneat, stramenta illa fuisse collecta ad tentoria integenda. Audacior quis ejiceret τδ inædificata, legeretque partem conj. c. stram. quæ tent. integ. gratia erant vel etiam sine gratia. Immo et prius partim posset deleri, suffragante præsertim Leidensi prima: nam in his divisionibus, pars, alii et similia semel omitti solent. Videad I. 8. socerum ad Val. Max. II. 5. § 3. 'pars capitali judicio damnatæ:' et omnino infra ad B. Alex. c. 29. 'dispersi vada fluminis quærentes, partim dem. ripis.' 'Contegit in tecta' dicitur, ut 'occultare in terram' vII. 85. Quamvis et hac constructione non indigeas, si legamus partim conj. stramentis. Tunc enim contegit stramentis jungenda, et ad priora in tecta subintelligendum aliud verbum adfine disponit vel simile quid. Hæc enim elliptica locutio frequentissima est, et nota, ac sexcenties adversa a Viris doctis. Nunc vide modo ad c. 16.

et omnino ad III. 13. nee non ad Flor. IV. 12. 37. 'Aliis oculos, aliis manus amputabant:' et infra Davis. ad B. Civ. III. 28. 'tempestatis et sentinæ vitiis.' Hirt. B. Afric. c. 31. 'pabulandi, lignandi, aut muniendi gratia vallum petierant.' Apulei. Met. IV. p. 66. 'non fusti tantum, sed machæra perfossus morti succumbere:' ut legi e Mss. debet, non percussus occumbere.

11 Mittit] Clarius paullo et efficacius Leid. pr. dimittit. Vide exempla ad Iv. 19. 'nuncios in omnes partes dimisisse:' ubi etiam variant libri recentiores. Mox c. 7. 'Equitum turmas dimittit in omnes partes.' c. 24. 'plures in partes dimittere exercitum.' Adde c. 25.

vi. 4 Sub tempus æstivorum] Ita omnes Codd. mallem æstivum: sed et alterum tolero: tempus æstivorum est æstas. Vossius. Æstivorum enim eleganter opponitur rê hibernorum. Clurk. 'Superioribus æstivis' c. 46. et ibidem 'extremum tempus æstivorum.'

4 Nullum summum bellum posse confari] Sic Mss. omnes. Summum bellum, est quod vulgo generale dicerent. Vossius. Summum bellum est, in quo summa rei verteretur, et a quo maximum dependeret discrimen. V. Gron. ad Liv. XXVI. 10. et XXXVIII. 50.

7 Belli gloria Gallos omnes Belgasque præstabant | Confirmant hanc lectionem omnes Msti Codd. Præstare quando antecellere notat, plerumque dativum regit. Construxit tamen cum accusandi casu quoque Livius l. v. 'Ut nuntiare domum possint, quantum Galli virtute cæteros mortales præstarent.' Nec alia mihi ratione locutus videtur Tacitus Annalium IV. quando præsidere cum accusandi casu dixit: 'Et haud spernenda illic civium sociorumque manus litora Oceani præsidebat.' Vossius. Observat Dionys. Vossius perrarum esse, ut hæc vox, quando notat antecellere, accusativum regat. Id ne quis in posterum credat, exemplis, nisi fallor, efficiam. Quintilianus Instit. Orat, 1, 1, ' Præstat tamen ingenio alius alium.' Idem 11. 20. 'Ea in quoque animalium est virtus, qua præstat cetera vel pleraque.' Corn. Nepos Epam. c. 6. 'Eloquentia omnes eo præstabat tempore.' Idem de Regibus c. 3, 'Animi magnitudine et calliditate omnes in Africa natos præstitisse constat.' Et vit. Hannib. c. 1. 'Non est inficiandum, Hannibalem præstitisse ceteros Imperatores prudentia.' Adi et vit. Attic. c. 3. et 18. Daris. Vide ad 1. 2, 'Virtute omnes præstare:' uti est in Msto.

8 Finitimasque in civitates | Emenda his civitates: ut est in primo ac secundo Bongarsiano codice: aut cum Petaviano induce vocem in. Vulgata lectio absurda nec Latina est. Vossius. Fin. civitates. Sic Mss. Eliens. et Petav. Mss. autem Reg. et Voss. et Editt. Vett. finitimasque iis civitates. Quæ vera demum est lectio. Scaliger (errore, ut opinor, typographico) edidit fin, in civitates. Quem fideliter secuti sunt recentiores; nullo videlicet, neque sensus, neque Latinitatis vestigio. Clark. His reposui e Mss. omnibus: in sine dubio pro iis operarum vitio in Scal. Editionem inrepsit.

9 Correo] Mss. omnes Corbeum nuncupant: noster codex stat pro vulgatis. Vossius. Variant etiam Mss. Orosii. Correo retinent Leid. pr. Scalig. Oxon. constanter hic et in seqq. Immo c. 7. et c. 19. etiam Cujac. Bong. pr. sec. Petav. aliique Correum dant. Cum vulgaribus Mss. et Edd. Vett. Corbeus vocatur quoque in Celso.

Exercitum conparare] Melior videtur lectio illa, quam exhibent Mss. Reg. Eliens. et Vossii, Exercitus comparare: propter id quod sequitur, atque in unum locum cogere. Quanquam utrumque recte dicitur. Clark. Ex-

ercitus cum habeant Manuscripti mei omnes, uno alteroque recentiore excepto, uti et Edd. quædam, ut Steph. Gryphii, &c. eum numerum revocavi. c. 48. 'Quibus in locis Cæsar exercitusque fuissent.' Adde c. 54. 'exercitibus contineri.' B. G. 1. 40. 'nostros exercitus capi posse:' et sexcenties.

11 Erant adtributi] Miror equidem Jul. Celsi verba, qui p. 161. sic loquitur: 'Rhemorum legatio querentium Bellovacos—exercitum comparare,' ut Suessionem suam urbem invaderent. Mira sane fuit hominis imperitia; quippe Suessionem pro urbis nomine habuit, nec intellexit Suessiones dici Rhemis attributos, quod eorum facti erant clientes. Davis.

17 A T. Labieno] Prænomen Titi agnoscunt duo recentissimi Voss. tert. et Dorvill. Omnes reliqui quod sciam L. Lucio, et Oxon. Lilio dant. Cuncti etiam ab, ut reposui. Forsan ejiciendum est prænomen, nisi lateat aliud, quod subodorari nequeo. Non certe legato: tam enim Fabius erat legatus, quam Labienus. Notandum autem mox pro injungebat, in Codice Scaligeri scribi inpingebat. Vide ad c. 49.

VII. 5 Agrorum incolendorum? Colendorum Mss. quinque, quod non minus placet. Aliud Celsus p. 162. ait: ' Comperit nullum fere præter rusticos in ædificiis inveniri. Demigrasse omnes Bellovacos armis idoneos,' &c. Fortasse vitioso codice Hirtii usus erat, qualis Palatinus, qui hoc loco habet: 'atque hos qui agrorum colendorum caussa remansissent, sed speculandi gratia essent remissi.' Ubi si pro sed legas et, constabit sensus: verum vulgata lectio optima est in Hirtio, et verissima. Vossius. Mss. nonnulli colendorum. Quod idem est. Incolendorum inveni in solis Andino et Oxon. Ceteri scripti et Edd. primæ, item Vasc. Str. Steph. aliæque colendorum, quod multum præfero: qui, scilicet, remanserant ad agriculturam exercendam; unde vitam sustentare possent. c. 3. 'rura colentes:' qui non placet e v. c. Ursino.

13 Impedita circumdatum paludel In silva circumdata palude, Ms. Cuj., Bong. pr. sec. Pet. Pal. et v. c. noster : in silva circumdatum palude, Bong, tert. in silva circumdata pelle Ms. noster: quod damno. Vossius. In aliis Codd. omissa voce impedita, legitur in silva, circumdatum palude, quam lectionem Fr. Hotomannus recipiendam putavit, quia statim Casar ulteriores silvas memoret. Nos autem, utraque admissa, scribimus ' Locum castris excelsum in silva, impedita circumdatum palude.' Sic c. 14, 'paludem impeditam' dixit. Cum tamen plurimi Mss. et Editt. vett. Rom. Ven. Beroald. exhibeant circumdata, potius legendum existimarim locum castris excelsum in silva impedita, circumdata palude, delegisse. Certe c. 18. silvas vocavit impeditissimas, Davis. Ex Mss. plurimorum consensu, existimo legendum, Locum castris excelsum in silva, impedita circumdata palude. Codices nonnulli, impedita circumdatum palude. Davisius distinguit, in silva impedita, circumdata palude, parum interest. Priorem tamen lectionem præfero. Clark. Uti vulgo editur, diserte exhibent optimi Codd. Andinus et Oxoniensis. Ceteri tum aliorum, tum mei et Edd. primæ in silva, circumdata palude. Unde legendum esse liquido adparet in silva, inpedita circumdatum, vel si mavis ob plurimorum Codicum consensum circumdata palude. Sed rursus nolo id mutare, quia potest facile ad locum referri. Solent enim palustria esse in ipsis silvis. Unde crebro junguntur silvæ paludesque: et vi. 34. in Mss. quibusdam; 'aut locis silvestribus palus inpedita.' Posset alioquin etiam scribi inpeditum circumdata pa-

lude. Certe inpeditum aiunt esse in Carrariensi, habetque Orosius. De loco invedito, palude inpedita vide plura ad vi. 8. Circumdari tam dicitur id, quod ambit et cingit, quam quod am-Hirt. B. Afric. bitur et cingitur. c. 34. 'Oppido munitiones circumdare:' c. 74. 'Multitudine circumdata.' Vide ad Livium 1, 28, Armata circumdatur legio,' et ad Justin. IV. 4. 'Munitionibus circumdatis.' Ut et circumfundi sæpius. Minus bene Ciaccon. silva inpeditum circumdatum palude. Dein autem conjicit inferiore ac duriore cond. Frustra.

18 Castris Comium | Castris Atrebatem Comium. Bong. pr. sec. tert. Pet. Pal. et v. c. ac Ms. noster. Atrebatem addunt Mss. om-Vossius. nes præter Oxon., uti et Edd. primæ ut supra; quare reposui.

22 Si, ut diceretur, Cæsar Lege dicebatur, ut exhibet Bongars, tert. Davis. cur. sec. Accedit Leidens. sec. et Ms. Latinii, teste Ursino.

24 Decertare cogerentur] Decertare, si Bernartio (notis in Statium) credis. est vehementer et pertinaciter certare. Ut deperire, pro valde perire, &c. Sed multum fallitur. Neque alind aut εμφατικώτερον est hoc decertare, quam certare. Bernartium miror non magis in Papinio versatum fuisse, quam ut hoc diceret: cum constet familiare illi ævo fuisse compositis vocabulis, pro simplicibus uti. idem Statius Thebaid. 1. dequestus pro questus dixit: et Suetonius decanare pro cænare, et alia id genus complura habet. Tale est quod in Julio ejus legimus c. 24. 'Sed rebus prospere decedentibus:' aliis auctoribus diceretur, 'prospere cedentibus,' ut ' male cedere' Horatius et Ovidius dixerunt. Vossius.

25 Adduceret] J. Fr. Gronovius ex optimis, ut ait, membranis legit, 'sin majores copias ageret.' Vide sis eum ad Livii vr. 28. Nostri vero codices vulgatam lectionem tuentur, eamque

retineo, cum Cæsar hoc, non illo, modo loqui soleat. Davis. cur. sec. More solito Andinis membranis adstipulantur Oxonienses, quas hic contra reliquorum Codicum consensum et frequentem in his commentariis usum τοῦ adducere non quidem ausim sequi, ut in textum agere reponam. Verum eam lectionem egregie juvant integerrimi Codices Hirtii ipsius de B. Africo c. 18. 'cunctis copiis auxiliisque actis,' ubi vide : vulgo coactis vel accifis.

VIII. 4 Hostes c. suorum p. prodirent] Elegantius Bong. prim. hostis prodiret: quod ultimum etiam exaratur in Bong. sec. et Egmund. Retento hostes; quasi hostis in Nominativo etiam diceretur hostes, ut vallis et valles et alia, de quibus vide ad vII. 47. Præterea suarum est in Voss, primo: unde Librarii alii dederunt forsan sua; quod restat in Bongars. primo ac Leid. primo, et defendi posset.

6 Veteranas legiones] Mss. quinque Mss. quinque veterrimas. Vossius. Voss. et Brant. Norvic. cum editt. Rom. Ven. Beroald, habent veterrimas legiones: quæ quidem lectio videtur recipienda: veterrimus enim vox est proba, quam induxerunt Librarii, quia minus est proletaria. Vide J. G. Vossium de Anal. 11. 24. Davis. Veterrimas. Sic Mss. plurimi, Hancque lectionem recipiendam existimat Davisius. Al. veteranas. Clark. Omnes omnino Mss. et Edd. ante Scalig, præter Vasc, Str. Steph, et Gryph. post. exhibent Veterrimas, quod mutari non debuit. Veterrimas vocat in collatione aliarum, ut patet ex seqq. Alibi Veteres legiones Cæsar dielt, ut B. Civ. III. 101. ut ipse Hirt. B. Alex. c. 58. quamquam ibi in Leid. pr. est veteranas. Contrarium amplectitur Hotom. ex 1. 24. 'legionum 4 veteranarum:' ubi Mss. tamen mei omnes veteranorum dant. Sed aliter Mss. B. Civ. III. 29, ubi vide.

8 Functal Deestin Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Vett, Et deesse potest, integra sententia. Pro Collatione Mss. in collatione. Clark. Plerique Mss. et Edd. ante Beroaldum non agnoscunt functa. Sed non loqui tam concise solet Hirtius: quare hoc participium retinui auctoritate Cujac. Scalig. Leid. pr. And. et Oxon. ac Petay, a m. sec. Seneca Epist. 93. ' functum omnibus vitæ humanæ stipendiis,' Iidem Codices, et alii non habent in, quod tanquam in omnibus Mss. exstaret, profert Clarkius, sed Edd, primæ exhibuerunt. Quomodo Auctor B. Hispan. c. 31. ' In collatu pari sunt conditione.' Nihilominus vulgarem lectionem præfero.

9 Consilio advocato] Proculdubio legendum concilio, cum omnes milites ad hunc cotum cogerentur. Davis. Concilio est in Edd. Vascos. Str. Steph. Gryphii utraque, et forsan in uno alteroque Mss. At tamen non temere hic mutem. Consilium postquam dimiserat, Tribuni militum, et primi ordinis Centuriones potuerunt ea communicare, ut sæpius ante, cum militibus. Omnibus pertinet ad consilii participes, non ad multitudinem, a qua secernuntur. Concilio edidit quoque Clarkius, qui sine dubio etiam de concione intellexit. Contra idem cum vulgaribus edidit in consilio B. C. 1. 19.: ubi eædem Edd. et Mss. plerique concilio habent, ubi vide: ibidem 'concilia conventusque hominum fugeret.'

14 Irent] Ita ex Ms. Reg. restitui. Quod habent Editi, iret, minus eleganter dictum est. Clark. Ita bene Clarkius, et jam ante eum Vascos. Strada, Stephan. Gryph. post. confirmaturque Mss. Scalig. Oxon. Leid. pr. Vossianis duobus et aliis cum Ed. Inc. 1473.

18 In conspectum hostium] Ms. Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald, habent in conspectu hostium, nec hanc lectionem alia de ratione mutarunt

editores nuperi, quam quod a Grammaticis decepti, accusativum plane necessarium esse perperam censuerunt. Phædrus Fab. v. 1. 'Quisnam cinædus ille in conspectu mco audet venire? Sulpicius Severus Hist, Sacr. 1. 8. ' Qua necessitate Isaac in Geraris ad Regem Abimelec cessit;' ubi etiam Car. Sigonius absque causa sontica reposuit in Gerara. Idem c. 29. 'Urgente nocte, compulsus in oppido.' Alia hanc in rem exempla videre est apud G. J. Vossium de Constr. c. 65. Davis. In conspectu adducit. Vide supra ad IV. 12. Clark. Ita agit Clarkius, ac si Mss. et Edd. omnes darent conspectu, uti etiam VII. 48. VIII. 23. 27. 29. Verum conspectu non comparet, nisi in Voss. pr. Lovan. Egmund. Voss. sec. et tertio ac primis Edd. solemni confusione, ut sæpe dictum est : pec ubique temere recipiendum. Hoc enim pacto facile altera locutio in conspectum posset proscribi, et nullus invenietur locus, in quo non Mss. quidam, omissa lineola, Ablativum ostentent. Delendam autem notam suam in curis secundis monuit Davisius.

IX. 9 Coronisque pro ratione ejus altitudinis | Loriculam pro hac rat. Bong. tert. Pet. Pal, et similiter fere omnes reliqui codd. Sed nec illud coronis rejici velim: nam coronæ sunt fastigia et summitates turrium. Στεφάνους Euripides, στεφανώματα πύργων Sophocles nuncupat. Originem vocabulo dedit, quod ut corona dentata plerumque est, ita sæpe et veterum mœnia, intervalla exigua, aut rimas in summo habebant, quæ pro fenestellis erant propugnantibus. deprehendas hodieque in vetustioribus muris indicia, aut potius ipsissimam formam, Vossius. De hoc loco multo Just. Lipsius Poliore. 11. Dial. Davis. Mss. plurimi Loriculam pro hac ratione. Clark. Coronisque est in solo Faërni libro. In Andino et coronis. In Oxon, et Ursin. Coronis

inæd. elapsis que et seqq. 4 vocibus. Ceteri Mss. omnes et Edd, primæ alizeque Loriculam vel loricam vel luricam pro hac ratione ej. alt. quam lectionem propuguat Lipsius, et ex inædificandi verbo statuit fuisse ligneam. Coronæ optime dici possunt στεφάναι murorum. Vide Græv. ad Hesiod. θεογ. 916. et alios. Sed quid vetat utramque vocem admittere? Quo facit verbum inædificari. Coronis loricam inædificari jussit : i. e. in summo rotundi valli fastigio ædificari loriculam. B. Civ. II. 16. 'Inædificata in muris moenia.' Nam et στεφάνους et στεφάνας pro ipsis muris seu eorum ambitu adhibuerunt Græci, ut ia Epigramm. ύπὸ στεφάνησι πόλησε, lib. I. p. 90. Ed. Steph. Adde eius Thesaurum. Immo hanc emendationem unice confirmat Curtius IV. 4, & 30. 'Angusta muri corona erat : Non pinnæ, sicut alibi, fastigium ejus distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum sepserat.' Hac addunt Edd. ante Scalig. et Mss. præter Faërn, et Andin. tamen, quare rursus intrudere nolui; sed alioquin abjici poterat ejus, si Mss. faverent. conjecturis indulgere licet, en aliam; quam forsan non nemo amplectatur; et loriculam pro coronis ac ratione ej. alt. Loricam et pinnas jungit VII. 72.

14 Ut hostis a duplici propugnatorum ordine depelleretur] Ab hac lectione multum abount Codd, nonnulli, Mss Carrar. et Norvic. Ut ab hostibus duplici propugnatorum ordine defenderentur. Sic et editt. Rom. Ven. Beroald, nisi quod in iis defenderetur. Recte, ut opinor. Locus enim sic videtur legendus ut hostis a duplici fossa, duplici propugnatorum ordine, defenderetur. Ultima vox in causa fuit, cur loco hostis a duplici fossa, reposuerint Librarii ab hostibus duplici fossa: rariorem enim hic obtinet arcendi significationem. Quadrigarius Annal. XII. ' Milites Metelli sauciabantur multo minus, et, quod maxime opus erat, a pinnis hostes defendebant facillime.' Quis non videt, hinc conjecturam nostram quam maxime firmari? Quod multo fiet manifestius, si audiamus A. Gellium Noct. Attic. IX. 1.; ubi sic ille: ' Quod autem ait idem Q. Claudius a pinnis hostis defendebant facillime; animadvertendum est usum esse eum verbo defendebant, non ex vulgari consuetudine, sed admodum proprie et Latine, nam defendere et offendere, inter sese adversa sunt, quorum alterum significat έμποδών έχειν, alterum έκ ποδών ποιείσθαι, quod hoc in loco in Q. Claudio dicitur.' Silius Italicus v. 491. ' Defendere nescia morti Dedecus.' VII. 170. ' Pura soliti defendere lympha.' Vide etiam not. ad B. G. 1. 44. Vulgg. depelleretur ex hujusce verbi interpretatione, et duplici fossa omittunt ob primam vocem proxime repetitam. Davis. et Clark. Egregie hunc locum restituit Davisius, quod e meis Codicibus clarius patet. Nam Bongars. Voss. Petav. Lovan. Egmond. Gott. Dorv. Leid. sec. tert. et alii cum primis Edd, habent ut ab hostibus duplici fossa d. p. o. defenderentur, vel defenderetur. Oxon. et And. cum Scalig. adstipulantur vulgatis; sed hinc patet hostis esse in aliis Mss. at Leid. Sec. hostis et duplici fossa agnoscit; sed retinet depelleretur, quod sine dubio e Glossa intrusum. Sæpe in Cæsare et Hirtio usu venit, ut e duabus lectionibus tertiam elicere debuerimus, quæ ab auctore verosimillime videtur esse profecta. De verbo defendere adi Brant. ad II. 44. et Ill. Heins, ad Ovid. Epist. Her. v. 16. 'Defensa est humili cana pruina casa.' Dictys Cret. 111. 7. 'Regis necem defenderent.' Infra B. Civ. 1. 7. 'Imperatoris injurias defendere.' B. C. II. 2. ' ut ignis jactus et lapides defendi possent.' Adde c. 9. III. 110. 'vim suorum defendebant.

Duplici propugnatorum ordine] Altero scilicet, in pontibus; altero, sub

pontibus, in ipso vallo. Clark.

17 Permitteret | Sic Mss. constanter, vel nermitteret tela. In Leid. pr. t. permitterentur. Edd. tamen primæ, multarque alias dant promittere : idque placuit Heinsio ad Silium Ital, 111, 6 534. Quacumque datur permittere visus.' Sed permittere efficacius est, quo notatur talis jactus, ut pertingant tela ad hostes. Vide notata ad Lucan, IV. 651. Non potuit nati Tellus permittere vires.' Male legi promitti scribit Gruterus se ostendisse in Seneca philosopho et Martiali non solum, sed et nuperrimo Taciti schediasmate: ubi quærant, quibus plus otii est.

Qui propior hostem in ipso vallo collocatus] Quo pro qui habent Mss. quinque: propior hostium vallo coll. tert. propior hostem vallo coll. Palat. propior hostem vallo cum locatus Petav. cum locatus, ex conlocatus factum. Vossius. Vulgata jam lectio est a Scaligero ex Faërni et Ursini Mss. ac emendatione, quicum faciunt And. Oxon. Stephan. Hotomanni Codd. Reliqui Mss. et Edd. Quo. At id ex præcedentibus videtur repetitum. Non enim, quo propior erat miles, tegebatur ponte, sed quia propior erat, ideo tegi ponte eum volebat.

x. 2 Et operum magnitudinem et timorem suum] Non revera timebat, sed metum modo simulavit; quapropter legendum crediderim ex operum magnitudine et timorem suum. Corrigendus etiam est Jul. Celsus p. 162. ubi hæc referens; 'id,' inquit, 'duplici fiebat ex causa, ut et hostibus fiducia opinioque Romanorum metus cresceret,' &c. Legendum opinione. Davis. I. e. simulationem suam timoris. Conjecit Davisius leg. ex op. magnitudine; sed et op. magnitudinem idem est. Clark. Favet Davisio nonnihil Petav. magnitudine et timore suo. tamen muto. Ciacconius conjecit etiam ex op. magnitudine timoris suspicionem, vel quia Ms. habebat ut tim.

hoc amplectebatur.

8 Aut nostra auxilia Gallorum] Sic recte e Ciacconii conjectura edidit Scaliger, et confirmat Cod. Oxon. Reliqui Mss. et Edd. priores aut nostra a. aut G. vel ut in Ms. Brant. et Lovan. aut nostri, aut aux. Verum tum bis idem dixerit auctor. Gallos et Germanos intelligit, qui erant in auxiliis, sive auxiliares Romanorum: de quibus alibi sæpius.

9 Eamdem] Mss. eodem; forte eadem. Clark. Ciacconius conjecit eandem, uti jam ante legerat Ursinus e suo et Faërni libro. Optima est conjectura Clarkii, cui adstipulantur Leid. prim. Scalig. et Oxon. In ceteris Mss. et Edd. prioribus invenias eodem. Sæpe qua ita corruptum in quo; et ea v. 51. Ceterum pro submovebant elegantius Lovan. promovebant; uti olim restituinus in Lucano vi. § 201. 'Hunc aries ferro ballistaque limine portæ Promoveat.'

14 Etsi mediocre] Non mediocre B. sec. Vossius.

15 Tamen stultas cogitationes incitabat barbarorum] Verba Jul. Celsi, ubi hoc narrat, sunt corruptissima. 'Æquo id animo,' inquit ille p. 163. 'ferebat Cæsar, Barbarorum spes manes parvisque successibus inestandas sperans.' Legit J. G. Grævius, 'Barbarorum spes magnis parvisque successibus inescandas sperans.' Sed multum abest, ut scopum attigerit. Repone 'barbarorum spes inancs parvis successibus incitandas sperans.' Davis. Inescandas malim.

18 Tametsi] Scalig. et Leid. prim. tamenctsi. Bene. Confer v. 34. 'Tamen etsi ab duce et a fortuna desercbantur, tamen,' &c.

19 Non amplius erant quingentis] Omnes Msti habent, non amplius erant quingenti: et sic rescribendum. Vossius. Quingenti. Sic Mss. Valgg. quingentis. Quod minus est clegans. Clark. Quingenti rescripsi auctoritate Mss. præter Voss. sec. et Edd. Veterum, uti et R. Stephani: per ellipsin τοῦ quam: uti cum reliquis sæpe amant Cæsar et Hirtius loqui. IV. 12. 'Amplius octingentos equites haberet.' Bis B. Civ. III. 99. B. Afric. c. 1. 5. 'equites minus xxx.' c. 38. 'minus passus cd.' Adde dicta ad IV. 37. sed tamen B. Civ. III. 28. 'paullo minus ducentis:' ubi etiam vide. In Scalig, et Leid. pr. exaratur sed tamen.

Inflabantur | Nitebantur B. pr. sec. tert. Petav. Vossius. Mss. innumeri habent cum Edd. primis, in quibus hæc est periodus, nitebantur, probante Grutero. Mihi secus videtur, et vulgarem lectionem retineo nixus auctoritate Cuiac. Scalig. Leid. pr. And. et Oxon. c. 12. 'Inflantur atque incitantur hostium animi:' ubi tamen melius, quam hic, Codd, fere omnes inflammantur: quo loco dicemus plu-Alibi inflatius; atque ita sæpe alii. Posses legere Barbari inflati nitebantur. Dein reposui rursus fide Codd. Andin. et Oxon. animum advertisset: et c. seq. 'animum advertissent:' ac c. 16, 'Discessum h. animum advertit.' Vide ad 1, 24, et mox c. 11.

XI. 8 Magnis itineribus | Eleganter, et, ut puto, vere Leidensis ille primus habet quam magnis. Adi notata ad VI. 26, 'Rami quam late diffunduntur.' B. Civ. 1, 55, 'Quam magnum numerum intercipiunt.' Sic enim Mss. B. Hisp. c. 33. ' Coenam quam opimam adparari.' Apulei, Met. IV. p. 65. 'loro quam valido,' v. 99. ' quam concolores fallacias,' 101, 'nisu quam valido:' et sæpissime: quare pollem, tentatum esse locum l. viii. Init. 'fuit Charite quam misella' ab Ill. Heinsio ad Ovid. Ep. xvII. 192. legenti inquam. Præcedit sic annunciabat: nec magis valet Gruteri lectio susp. 1. 14. quoniam.

10 Præsidio pabulationibus] Sic Manuscripti, et veteres editt. Primus Gab. Faërnus rescripsit pabulatoribus, quem perperam secutus est Jos. Sca-

liger. Et eodem modo dictum hor, quo apud Spartianum in Pescennio Nigro legitur, 'cum videret provincias facili administrationum mutatione subverti:' pro administrantium. Sic Cæsar de Bello Civili III. 32. 'Erat plena lictorum et imperiorum provincia.' Sed talia plura occurrunt. Vossius. Consentiunt mei omnes. Sic legationes pro legatis, ministeria pro ministris, matrimonia, pro uxoribus, et quæ sunt id genus innumera, quæ supra jam aliquoties occurrerunt et a Viris doctis notata sunt. Vide et c. 16. et c. 19. 'inpetus insidiarum.'

XII. 6 Nostros in insidias | Nostros insidiis, Palat, et B, tert, nostros insidia, Ms. Cujacii. Vossius. Et Ms. Regius. Clark, Nostros insidiis exaratur in And, Oxon. Scalig. Dorvill. Bong. tert. Palat. Petav. a m. sec. (nam a manu prima, ut diximus, hæc non habet cum reliquis antiquioribus) Ed. Beroald. In insidiis Leid. sec. cum Edd. primis. Insidiæ etiam Leid. prim. Grutero suspectæ sunt duæ hæ voces in insidias. Sed quid ni exponere possumus elicere insidiis pro ad insidias? Vide omnino notas ad Lucan. vi. 85. 'discussere salo,' id est, in salum: et adde infra ad B. Civ. II. 19. B. Hisp. c. 13. et sæpissime. Nam in insidiis pro in insidias positum esse, non temere credo; licet sciam aliis hoe non displiciturum, qui in vinculis conjicere, in castris venire et similia propugnant apud aurei ævi scriptores: præterquam quod in hic loci a Mss. absit.

7 Illa dies] Ciacconius rescribit: illo die obv. scil. sors. Emendatione valde ineleganti. Clark. Obvenerat. Non damno: monendum tamen in Lovan. Dorvill. Palat. et Edd. Rom. Ven. ac Mediol. scribi venerat. Quæ mutatio non rara est. Vide Græv. ad Justin. xIII. 4. 'Pars Ptolemæo forte venit.' Burm. ad Phædr. Fab. 2. in fin. 'Majus ne veniat malum.' Venit dies apud anctores frequens est,

de statuto die. B. Gall. 1. 8. 'Ubi ea dies. quam constituerat cum legatis, venit.' B. Civ. 1. 87. 'cujus illi diem nondum venisse dicerent.' V. Cl. Burm. ad Phædr. 1. 16.

12 Vertisco] Verutio Ms. Cujac. et vetus cod. Vossius. Neruto addit Leid. pr. Verutio Scalig. et Cujacii, non antem pro Vertisco habeat Ferutio, ut ait Vossius. Verucio est in Petav. margine. Verisco Pal. et Dorvill. Vertisco duce Leid. sec. Vertistus in Celso. Vertico nomine Gallus occurrit v. 46, 49.

16 Inflantur atque incitantur | Inflammantur est in Mss. quinque. Vossius. Mss. quinque Voss, et Norvic. cum editt. Rom. Ven. Beroald, Steph. inflammantur atque incitantur. Sic noster de Bell. Afric. c. 19. ' Hac spe atque audacia inflammatus Labienus.' Cum igitur ea lectio Codicum auctoritate nitatur, idoneam ejus rejiciendæ causam non video. Davis, Inflammantur. Sic Mss. Al. inflantur. Clark. Inflammantur est etiam in Edd. Mediol. Inc. Vascos. Stradæ aliisque, et Mss. omnibus, exceptis tamen Andin. et Oxon. forsan etiam Cujac, et Scaliger, ac Brantii: nam de varietate nihil ille monet: quare mutare τὸ inflantur rursus nolui, licet et altera lectio Inflammantur non minus sit bona. Sed et cap. præc. inflabantur habuimus: quamquam auctor variare has locutiones, et inflantur ex compendio scripturæ facile nasci potuit: at dubitationem tollat consensus Codd. et Edd. B. Civ. III. 108. 'Hunc incitatum suis, et regis inflatum pollicitationibus.

XIII. 1 Intermittuntur] Bong. pr. sec. Petav. Vossian. pr. sec. Leid. pr. Oxon. Egmund. habent intermittit. Quod non temere damnem. Casaris nomen sæpe in his Commentariis reticetur, ut quod satis per se subintelligatur. Vide ad 11. 17.

6 Resistentilus] Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Edd. Vett. in resistendo.

Clark. In resistendo etiam Vascos. Steph. et alii cum Mss, fere omnibus. Sine dubio ex Glossa alicujus explicantis τδ resistentibus, quod servant Ms, Hotom. Bong, prim. And. et Ox.

12 Aut nonnulli pavore coacti longius profugerent] Bongars, sec. aut mulli pavore coacti. Lego, aut inani pivore coacti, Davis, cur, sec. Sic non exstat in Bong, sec, sed pudore, quod exhibent reliqui omnes Mss. et Edd. ante Scaligerum, qui Ursiniani codicis lectionem recepit, et etiam aniplexus est Gruterns, ac Lipsius, qui libri sui margini adscripsit timore. At pudore, quod sæpe in Mss. commutatur et confunditur cum timore, pavore, non ausim hic penitus damnare. Potuerunt longius profugisse, quia pidebat eos in castra reverti. Ceterum Davisii conjectura non est necessaria. Si quid mutandum, facile esset rescribi nonnullo. Quod plane legitur in Vossiano primo, Nonnullis pudore coactis Bong, tert, et Voss, sec, ac Carrar,

14 Secundis nimiisque rebus? Ita Scaliger edidit. Antea fuerat secundis minimisque rebus: quomodo et legitur in pr. ac sec. Bongars. Pro quo Ursinus legebat maximisque. Ego neutrum recte cepisse locum aio: et rescribo secundis minimis. Hoc est paululum modo secundis. In Cujacii Ms. et v. c. pro minimisque erat parvulis, quod glossema est, postea et textui inrepsit, ac Hirtii ipsius vox extrusa est. Interea vel hæc vox satis ostendat, Hirtium scripsisse minimis, Ego sane commodissimam hic sententiam video. Nam auctor, ut inconstantiam Gallorum describat, ait dubium fuisse, utrum rebus parumper secundis inflatiores, an mediocriter tantum adversis timidiores fuerint. Sed pro eo, quod statim subditur, an adversis mediocribusque, constanter in quinque Mstis B. pr. sec. tert. Pet. ac Palat, est adverso mediocri casu. Ita et v. c. habet, unde non dubito

rescribere hoc pocto totam hanc periodum: 'Ut vix judicari posset, ntrum secundis minimis rebus insolentiores, an adverso mediocri casu timidiores essent.' Vossius. Secundis minimis rebus insolentiores, an adversis mediocribus timidiores essent, Scaliger edidit, secundis nimiisque rebus. Ursinus legit, maximisque rebus. Uterque sensu plane contrario, atque erat mens Auctoris. Mss. habent, secundis minimisque rebus. Quam esse veram lectionem, recte vidit Dionys. Vossius; deleta solummodo particula que, qua addita opus esse facile judicare potuit Librariorum inscitia. Porro. pro adversis mediocribusque, ut Scaliger minus recte edidit; in Mss. est, adrerso mediocri casu. Quod æque probum est. Clark. Non Ursinus, sed Ciacconius legebat maximisque. Perperam omnino. Minimisque Mstorum turba habet cum Edd. Vetustis : unde recte Vossius minimis, male tamen ut Glossam proscribens parculis, uti sine que liquide exstat in Andino, et Oxon. In Leid, pr. est-quoque, uti in Cujac, ar Scalig, parvulisque. Vocula hæc Casari et Hirtio in deliciis fuisse videtur: adeo sæpe ea utuntur: ' parvalum detrimentum' v. 52. ' parvula predia' IV. 39. v. 50. ' parvula caussa' B. Civ. 111. 72. 'parvula navicula' c. 104, et alibi: ut et Hirt, in B. Afric. c. 37. 'parvula proclivitas,' c. 54. 'parvula caussula.' c. 63. 'parvalum navigiolum.' c. 87. 'parvula fossa:' unde puto, me recte in textum recepisse. Jungit auctor uni substantivo duo adjectiva, uti non raro ceteri scriptores, tam hic, quam c. 6. 'nullum summum bellum.' Vide etiam B. Alex. c. 29. Dein adversis mediocribus exhibui, auctoribus Mss. And, Oxon, et Leid, pr. atque Edd. Venet. 1517. Ald. Basil. mcdiocribusque male Manut. Gryph. Plant. Scal'z. et reliqua. At prima cum Mss. reliquis, item Vascos. Str. Steph. Cellarius, &c. Adverso mediocri casu:

quod tamen e Glossa sive explicatione ortum videtur: (nam in Leid. primo scribitur adversis mediocribus casu:) nisi lateat quid abstrusius.

XIV. 4 Aut ætate aut viribus inferiores Loco vocis ultimæ infirmiores reponit Pet, Ciacconius; sed non est, cur quidanam mutemus : inferior evim tantundem valet ac infirmior. Justinus v. 11. 12. ' Exæquandasque vires partium, et inferiores auxilio levandos.' Idem viii. 1. 3. 'Auxilium inferioribus ferendo.' Sic et 'multitudine inferior' est Sulpicii Severi Hist. Sacr. 1. 4. Davis. Bene hoc defendit Davisius. Adde Cæsarem B. G. III. 25. 'sub sarcinis inferiores animo adoriri.' Geminus plane locus est Ovidii Met. av. 652. Viribus inferior (quis enim par esset Atlanti Viribus?)

8 Copias armatorum pro suis instruunt castris Ita e Msto Ciacconii primus edidit Scaliger, quem reliqui secuti sunt : cum valgo ante ipsum excusum esset copiis armatorum castrorum vias instruunt; quæ lectio confirmatur Mss. And. et Oxon, Reliqui cum Edd. primis et R. Steph, copias a. in (deest præpos. Bong. tert. et Voss. sec.) suis instruunt castris. Sine dubio male, et Ciacconii lectio utrique præferenda. Instruere copias pro castris, id est, disponere eas ante castra: quomodo passim 'instrucre legiones,' 'aciem,' et eodem fere modo statim 'instruere legiones pro vallo' c. 15. immo supra c. 9. copius instruunt pro castris. Nihilominus aliud quid ex Mstorum diversitate latere puto, et scribendum opinor copiis armatorum vias pro suis instruunt castris. Instruunt vias copiis, ne eas occupare possint Komani, et sic prius persequi inciperent, &c. ex quibus verbis vias videtur hic esse necessarium: quod facile excidisse potuit ob vicinitatem τοῦ suis.

11 Neque resistentes tanto collis adscensu lacessendos judicabat] Pr. et

sec. B. ac v. c. habent, neque resistentes aggrediendos tanto collis adscensu iulicabant. Quod rectum videtur; nam illud aggrediendos majorem vim habet, Vossius, Aggrediendos, Sic Mss. placimi. Al. lacessendos, Clark, Aggrediendos sive potius adgrediundos (nam ita est in Bong, pr. sec. Voss. pr. sec. Egmund, et aliis) ante tanto exhibent quoque Mss. aliorum et mei, Edd. primæ ac R. Stephani, delentque lacessendos. Verum tamen Andin. Cujac, Leid. prim. Oxon. ita legunt neque resistentes, neque cedentes tanto collis adscensu lacess. jud. Unde elicio hanc lectionem neque resistentes aggrediundos, neque cedentes tanto c. ad. lacess. i. Aggredi eos, dum resisterent, et loco opportuno manerent, noluit Cæsar: ut patet vel ex c. 9. Cedentes autem lacessere omnino studehat; at hoc non poterat fieri fanto collis adscensu: ideo celerrime copias admovit, et jugum, quod intercedebat, occupavit.

14 Nostris militibus] Ita Ms. Reg. In aliis deest nostris. Clark. Addunt eam voculam Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. posterior: sed in Mss. meis

non comparet.

15 Ita quum paludem inpeditam a castris c. dividere (quæ, &c.) Intricatior locus est, nec, ut videtur, sine mendo. Videamus ergo, quid in Mss. sit ac Edd. primis. Ita non habent And, et Oxon, Itaque Ortel, quum deest Bong. pr. At palude impedita Mss. ad unum omnes, nisi quod in Bong, sec, a manu sec, sit palus: uti ctiam in Ortel. et Edd. principibus: a carent Andin. et Oxon. in castris Ort. Divideret Leidenses, Vossiani, Cujac. Scalig. Oxon. Petav. Bong. sec. tert. Palat. Egmund. Gottorp. Dorvill. dividerentur Lovan. Carrar. et Brant, dum videret Bong, pr. dimitterent Andin. Ex his diversitatibus commode legi posse arbitror: Itaque vel ita quum paludes inpeditæ a castris edstra dividerent. Vulgo jungere debent cum animum adverteret. Verum id Cæsar jam demum non animaelvertit, sed quamdiu hic castra habuerat, hoc sciverat. Paludes, ut sæpe, dicuntur totus ille locus palustris. Pluralis autem hic numerus ansam corruptioni dedisse videtur. Mox difficultute legit Ciacconius, ut quæ ad paludem referatur. Sed hæc correctio sine Mstorum ope non est necessaria.

19 Animum adverteret] Eleganteen hanc lectionem Manuscripto Norv. debemus: in editis enim est animum exerteret, quæ sane scriptura pares Veneres non obtinet. Vide not. ad B. G. 1. 24. et B. G. v. 18. Davis. Sic quoque Bong. pr. Voss. pr. And. Oxon. Lovan. Egmund. Gottorp. et duo alii cum Ed. Incerta. Vide ad c. 11.

XV. 5 Cognita, Cæsar] Leid. pr. et Oxon. Cæsar, cognita. Recte. Vide ad II. 49. 'Quibus litteris Cæsar adlatis.'

6 Muniri jubet c.] Non adsentior viro docto, hæc verba pro spuriis habenti, quasi satis subintellecta sub seau. Absolutis operibus. Non ita solent Cæsar et Hirtius. Ceterum munire est in Bong, pr. et Oxon, sed Cujac. Petav. Scalig. et Leid. pr. metatis, Menapios munire jubet castra: quasi hoc onus injunxerit Germanis, qui ipsi erant in auxilio. c. 13. Nihil temere tamen adfirmo. Dein pro absolutis, quod servant Mss. Cui. Scal. Leid. pr. Oxon. et And. reliqui habent, ac solutis. Dorvill. Palat, Carr. et Edd. Rom. Ven. Med. aliæque ac solitis. Gruterus, Lipsiusque hinc conjecerunt leg. castra solitis operibus. At vulgaris lectio multo elegantior est, concinniorque.

10 Sinc cibariis] Sine periculo est in Ms. Cujac. B. pr. sec. tert. Pal. Pet. et vet. cod. nostro. Vossius. Mss. Sine periculo et ceperunt pro inicrunt. Clark. Utrumque est etiam in Mss. meis, et Edd. primis. Soli Codd. Andin. et

Oxon. pro vulgatis faciunt. Et certe sine cibariis verum arbitror. Inpedimenta enim præmiserant jam. Vide c. 14. Quidni scribere possumus neq. pernoctare sine periculo, aut d. permanere sine cibariis? Dein nemo non videt elegantius hic esse inire consilium: cujus glossa est capere: ut patet e Bong. pr. in quo receperunt. Inire consilium nostri cum aliis aliquoties adhibent. II. 13. 'Inito consilio'; et c. 16. infra, 'Consilium initum.'

11 Fasces ubi consederant per manus stramentorum, &c.] Ita omnes Msti habent et hæc et sequentia: verba tamen mire distorta et transposita sunt. Scio quidem subinde id fieri in Cæsare, atque Hirtio, sed una tantum vel altera vocula alieno ponitur loco. Itaque vereor, ut Hirtius ita scripserit. Vossius.

6 Nam in acie sedere Gallos consuesse superioribus commentariis demonstratum est | Putabat Hotomannus respicere Hirtium ad verba, quæ 111. 18. leguntur: 'velut explorata victoria, sarmentis virgultisque collectis, quibus fossas Romanorum compleant, ad castra pergunt.' Ego prorsus id nego: nam quod Hirtius remittit lectorem ad commentarios Casaris, est propter morem Gallorum, quos ait in acie sedere consuevisse. At nihil illo loco Cæsar de sedendi more : quare siquid judico, vel periit hic locus ex commentariis Cæsaris, vel alicubi corruptus legitur. Porro pro commentariis demonstratum est, Mss. B. pr. sec. tert. Pal. Pet. habent commentariis Casaris demonstratum est. Vossius. Crediderim equidem additamentum e margine in textum irrepsisse. Vide Viri doctissimi Jos. Wasse notas ad Sallustium p. 294. Clark. De hoc loco sic Lipsius in Epistola ad Joan. Vivianum data: "Ad quæsitum tuum in Hirtio, seorsim hic habe: Consului librum, qui pervetus apud me a Torrentio: sed is totidem verbis hac repræsentat: Fasces, ubi consederant (nam in acie sedere Gallos consuesse superioribus Commentariis declaratum est) per manus, stramentorum ac 'virgultorum traditos. At tu duo ambigis, et ubi hoc Cæsar? et quomodo credibile. majores nostros in acie et pugna sedisse? De loco Cæsaris, credo Hirtium adspicere istum e Comment. 111. 18. 'Galli sarmentis virgultis collectis, quibus fossas Romanorum complerent, ad castra pergunt.' Non dicit in iis sedisse aperte, fateor; sed tangit fortasse, et assignificat. At quis id credat, inquies? Mehercule nec ego tecum, nec capio, quomodo, ubi ordines disponendi, tela et manus movendæ, ignavi homines sederint. Ego vel a Celso, hoc verbum acici esse, non pro ipso prœlio aut procinctu, sed pro bello arbitrer: id est, ut in castris, et tempore belli majores nostri sederint; aut pro otii voce permutandum. Ut velit scribatque, Gallos, cum otiosi, etiam in ipsis castris plurimum se-Quid miri, inquies? est, pro Romanorum moribus; nam sessio minus apud eos crebra: ambulabant magis aut jacebant. At barbari aliter, quod et Tacitus de Germanis notat; et Strabo de Hispanis, loco, qui valde huc facit, libro III, scribit ' Vettones venisse ad Romana castra, vidisse Centuriones, et Tribunos quosdam per spatia obambulantes, et se vertentes. Illos, arbitratos insanire homines, accurrisse, et manibus nutibusque ad tabernacula sua deduxisse; quasi necessum esset aut sedere in otio, aut in acie pugnare.' Verba ultima Græce sic habent' Ως δέον ή μένειν καθ' ήσυχίαν ίδρυθέντας, ημάχεσθαι. Vides Barbaricum sensum et morem; pro quo tamen etiam legi in Hirtio possit ante aciem. Hæc doctissimus ille vir Centur. ad Belgas Epist. 1. 3. quæ tamen hand arrident. V. C. Jos. Wassius ad Salustii Jugurth, c. 21, additamenti loco ponit

hæc verba, 'nam in acie sedere Gallos consuesse superioribus Commentariis declaratum est;' eaque putat a calamo nugatoris adjecta fuisse; quod voces ubi consederant de sedendi actu ceperit, cum revera denotent ubi castra posucrant. Ingeniose quidem: hoc modo tamen ipsæ voces, ubi consederant, supervacancæ videntur ac inutiles; sequitur enim 'quorum summa erat in castris copia.' Codices dant fasces ut consueverant. Lego ' Fasces, ut consueverant, stramentorum et virgultorum, quorum summa erat in castris copia, per manus inter se transditos,' &c. Ita recte procedit oratio, ne inani tautologia laborat. Nimirum cum nesciret ineptulus aliquis, quem usum in castris præbere possent stramentorum et virgultorum fasces, nisi forsan in iis sederetur; inaudita quadam Gailorum consuetudine Hirtium nostrum censuit adornandum. Davis. cur. sec. Non capio sensum των uti consucverant, quod e Mss. reponi vult Davisius; an ergo fasces soliti erant per manus inter se tradere, vel ante aciem collocare? unde hoc didicit Davisius? Neque etiam Mss. omnes habent nt consucrerant: nam Cujac. Faërn. Ursin. Scalig. Leid. pr. Andin. et Oxon, dant ubi consederant. Consugrant Dory, constituerant Leid, sec. ubi ut consuev. Voss. tert. Ex una et vera Hirtii scriptura, duæ per Glossas confectæ sunt. Legendum enim uti consederant, i. sic uti in castris locati erant, vel sessione proprie sumenda, quod malim, vel uti dispositi erant in genere, quieti nempe, ne tumultuando et discursando res aperiretur Romanis, per manus fasces traditos ante aciem conlocaverunt : sensu claro et eleganti. Usus ille particulæ uti vel ut, a Librariis non perceptus, corruptionis caussa fuit. Sic sæpe in his commentariis; 'sic ut meridie conquieverat, uti pro castris collocaverat.' Et alia sæpe corrupta. Vide omnino ad v. 43. 'Ut se sub ipso vallo constipaverant.' In seqq. accedo omnino Cl. Wasseo. Mss. tamen omnes agnoscunt; ex quibus uti et Edd. pp. reposui etiam namque pro nam. De traditione instrumentorum per manus aliud habemus exemplum vii, 25. de B. Civ. 1. 68.

14 Signo pronunciato] Rarus loquendi mos. Signum hic est σύνθημα, sen tessera, quæ Gallis omnibus data, ut siquando pronunciari eam audissent, incenderent sarmenta ac fugam facerent. Alioqui signum dare plerumque scriptores dicunt. Vossius.

16 A conspectu texit] Ursini codex extulit, quod placuit Faërno. Suffragatur ei Oxon. In Leid. tert. et Ed. Inc. est exercitus Rom. sinc texit vel extulit: quod sumtum esset pro sustulit, abstulit. Nil muto: tegere a conspectu; ut apud Valer. Maxim. IV. 7. § 2. 'Gracchum ab irruentibus telis obpositu corporum texerunt.'

XVI. 3 Et turmas mittit] Abest copula eleganter a Leid. pr. Oxon. Bong. pr. tert. Male vero turmas mittit abest a Mss. omnibus, si excipias Cujac. Scal. Leid. pr. And. et Oxon. Admovit propius pedites Cæsar, sed equitum turmas inmisit ad insequendum, dum interim cum peditibus tardius procedit, insidias veritus.

5 Subsisteret hostis] Sic restitui ex Ms. Norvic. et edit. Beroald. sensu ipso suadante; et hanc sane lectionem, si Codd, nihil juvissent, secutus essem. Vulgg. subsistere conaretur, quasi conatu ullo opus erat ad locum tenendum, quem jam possidebant : eum enim non tentarunt Ro-Davis. Acquiescit in hac emendatione Clarkius, atque ita reposuit, suffragante forsan Oxoniensi. Reliqui Mss. ad unum omnes subsistere. Quod revocavi. Quia facile subintelligi potest aliquod verbum, ut vellet, posset vel simile : licet per unum verbum conaretur se explicet auctor. De his vide ad vii. 77. viii. 5.: et alibi. Si tamen in pluribus idoneis Codd. subsisteret inveniatur, ad id magis inclinarem. Habet autem Gryphius quoque in Margine.

6 Fumum et flammam Tametsi proba hæc lectio, dissimulare tamen non debui in B. pr. sec. tert. Pal. Pet. ac v. c. nostro pro fumum legi, summum jugum. Vossius. Carrar. quoque et Mss. mei omnes, si And. et Oxon, excipias, item Ed. Inc. habent summum jugum vitiose procul dubio: unde tamen facile vera, ut opinor, emcudatio se sensibus nostris offert, scilicet fumum jugem: quomodo conjecit jam olim in ineditis Gruteius: quem laude sua defraudare nolni. Jugis fumus hic est continens, ut supra flammam vocat Hirtius, non intermissus: perpetuo undans; ut poëtæ loquantur. Passim aqua fontana dicitur Jugis. Sallust. B. Jugurt, c. 89. ' jugi aqua utebantur.' Consule Cel. Bentl, ad Horat. Epist. 1. 15. 15. Puteosne perennes Jugis aquæ.' Sic etiam duo Codices, a me visi, non dulcis. Lactantius Epit. c. 11. 'Et tunc etiam lacrimæ juges, et gemitus perpetes.' Sie lego ex antiquissimi Cod. Bonon. lectione jugis. Vulgo luctus et gemitus p. nisi malis cum Psaffio et aliis e Taurin. Ms. lacrima juges, luctus, &c. Nec tantum de liquidis, sed et de aliis rebus usurpatur. Plauto in Pscud. I. 1. 82. 'jugis thesaurus.' Avieno descr. Orb. v. 181. 'Jugis ubique Mugitus pelago est, gemitu loca cuncta resultant.' Veget, II. 23. 'Jugi perpetuoque exercitio.' Apulei. Flor. n. 13. 'Oratio tempore jugis.' Intrare fumum dicit, ut 'intrare insidias' B. C. III. 38.

8 Partes animadverterent equorum]
Sic post R. Stephanum Scaliger, ceterique ediderunt. Olim edebatur
partes animadverterent; equorum ins.
Vulgo ante Scal. excusum est adverterent; equorum ins. sed recte Ciaccon. Hotom. et Brantius distinguen-

tes legunt, adverterent equorum : quomodo jam exhibuerunt Vascos. Basil. Strada et Ed. Gryph. posterior. Confirmaturque Mss. Andinis et Oxoniensi. Ceteri minus bene Animadverterent. Advertere est perspicere et cognoscere equorum suorum priores partes. Quod non poterant præ denso fumo. De hoc istius verbi sensu vide Cl. Burm, ad Gratii Cyneg, 148. 'Advertitur annus:' et ad Nemes. Ecl. 1. 41. 'Tu nostros adverte modos.' Hirt. B. Alex. c. 15. 'Ubi Cæsaris animum advertit Euphranor.' c. 30. 'Quum castra opere vallata adverteret:' ubi itidem Mss. plerique animade. c. 44. 'Repente adversam ad se venientem navem advertit." Sic Mss. optimi, alii animadvertit: atque ita legendum conjeci vii. 45. 'qui ex oppido non adverterentur.' De confusione horum verborum adi ad iv. 16. et B. Civ. I. 81. ' Adverso vitio castrorum.'

14 In pabulat.] Si vel unus idoneus addiceret Codex, amplecterer lectionem Scaligeri, quomodo et conjecit Gruterus, delendo τὸ in: ut pabulationes eodem sumantur sensu, quo c. 11. 'Præsidio pabulationibus mittit.' Sic certe seq. capite rursus Oxon. pro pabulatoribus cxhibet pabulationibus.

XVII. 4 Quos in insidiis eo loco collocaret] Lege collocarat, ut habent Norvic. Voss. Egmond. hoc enim jam factum fuisse, constat. Davis. cum sec. Accedunt Voss. prim. Leid. pr. sec. tert. Egmund. Scalig. Lovan. Dorvill. et Edd. primæ aliæque multæ; quare reposui.

5 Pabulatum missuros suspicaretur] Si in co loco frumenti simul ac pabuli fuit copia, par est, ut censeamus Romanos frumentatum æque ac pabulatum missuros. Quid igitur ? Vocem pabulatum prorsus abundare puto, caque deleta lego, quem in locum propter copiam frumenti el pabuli Romanos missuros suspicaretur. Ne vero soli

meæ conjecturæ fidem des, eam diserte firmant Bongars, tres, Petav. Norvic, Lovan, Gottorp, Davis, cur. Fateor sub verbo pabulatum facillime posse subinteiligi frumentutionem: utraque enim res uno palulationis nomine venit; immo video pabulatum agnosci a Cujac. Scalig. Leid, pr. Oxon, et Andino. Nihilominus malim cum Grutero et Davisio hine eam vocem expellere, auctoritate ceterorum, quotquot vidi Codicum, aliorumque, uti et Edd. antiquissimarum: item Beroaldi. Mittere, subintellecto accusativo ejus, de quo sermo est, sæpissime poni notum est; quamvis intrudatur sæpissime. Vide ad 1. 34.

7 Equitatumque qua consuctudine Ms. Norv. Equitatumque sua consuetudine. An legi possit equitatum, quem sua consuetudine, &c.? Certe clarior hoc modo et dilucidior erit sententia. In Aldino est equitatumque, quem ipse pabulatoribus; quam lectionem probat Fr. Hotomannus; et quidem recepta est facilior, nec tamen admitto, emendatorem enim redolet. Davis. Quem præsidio pabulatoribus mittere semper consueverat: ita exhibet Ms. Regius; nisi quod, pro præsidio, scriptum sit ipse auxilio, Scaliger alique ediderunt, qua conzuetudine: Ms. Eliens, habet, sua consuetudine; forte QUEM sua consuetudine, voce quem in præcedentem equitatumque absorpta, pabulatoribus mittere præsidio consueverat. Clark. Temere hæc interpolavit Clarkius. Nostri omnes vulgatis consentiunt; nisi quod quem c. habeat Leid. sec. sed Bongars, pr. præsidia. Vere: sie 'præsidia Cæsari adduci' Hirt. B. Alex. c. 25. quæ vox hinc excidit in versum sequentem; ubi auxilia esse scribendum recte docuit Vossius. Hic deest in Leid, pr. quod meam opinionem unice confirmat. Cæsarem consuetum esse pabulationibus (sic enim Oxon, vide c. 11.) mittere præsidia equitum præeuntium.

9 Huic interponit præsidia levis armaturæ] Ita quidem Scaliger edidit, aliique, sed potior mihi est autoritas sex Mss. Cujacij, B. pr. sec. tert. Pal. Pet. li habent auxilia, quæ genuina vox. Nam, ut Festus ait, 'auxiliares dicuntur in bello socii Romanorum exterarum nationum. dicti ex Graco vocabulo atenous. and nos dicimus rerum crescentium auctionem.' Atqui loquitur bic Hirtius de Germanicis auxiliis, quæ Cæsar ideo transduxerat Rhenum, (supra dixit auctor noster,) ut equitibus interpositi præliarentur. Et paullo ante de iisdem dixit: 'nostra auxilia Gallorum Germanorumque.' Item infra, 'Germanosque pedites summæ velocitatis.' At vocem præsidia pro auxiliis legere me nusquam memini: et merito. Tria enim diversa sunt præsidium, auxilia, et subsidia. 'Præsidium,' ait Festus, 'est quod pro utilitate ac salute alicujus, auxilii gratia præponitur. Subsidium, quod postpositum est ad subveniendum laborantibus.' Unde et in Glossis præsidium exponitur προστασία, et φρουρά: itaque elephantos et similes belluas optime appellaveris præsidia. subsidiis etiam manifestissima res, et satis declarant hæc verba Cæsaris de Bello Civili I. ' primam aciem quaternæ cohortes ex v. legione tenebant, has subsidiariæ ternæ, et rursus aliæ totidem suæ cujusque legionis subsequebantur.' Hic videmus subsidia quoque e Romanis fuisse, Eosdem tamen auxiliares cohortes confecisse, nullus, arbitror, mihi probaverit: saltem ubi proprie auctores loquuntar. Nam illud observandum. sæpe absolute has voces poni, et auxilium ferre, non minus de Romano, quam Gallo dici posse. Et tum auxilium, præsidium, et subsidium, idem fere notare ac promiscue usurpari omnes scimus : et Glossæ quoque

συμμαχίαν vel βοήθειαν, utrumque interpretantur. Sane ipse etiam Cæsar de Bello Civili III. præsidium posuit pro loco, cujus natura robur addit, uti colles sunt: ait enim; Cum legio Cæsaris nona præsidium quoddam occupavisset, et munire copisset, huic loco propinguum et contrarium collem Pompeius occupavit.' Quem locum frustra tentat Ciacconius: probus est et sanus. l'ossius. Auxilia Mss. ad unum omnes: ut bene emendat Vossius. Sed Edd. primæ, præter Incertam, jam habent præsidia, ne quis credat Scaligeri esse inventum. Vide notam præcedentem. Præsidium autem sæpe de loco ipso dici, vide ad B. Gall. vi. 34.

XVIII. 3 Inpeditissimis aut altissimo flumine] Nihil in hisce temere delendum esse suadent Cujac, Scalig, And, Leid, pr. et Oxon, qui ita hunc locum exhibent: nisi quod ultimi scribant flumine altissimo. Reliqui Codices tum aliorum tum mei et Edd. primæ silvis undique aut impeditissimo flumine: in Bong, primo est Inpetissimo et rec. manu suprascriptum inpetuosissimo; uti diserte exstat in Gottorp, et Voss, tertio: inpedimento Leid, tert, et Ed. Inc. Altissimo videtur excidisse; et inde a silvis ad flumen adjectivam vocem esse translatam. Utrisque vox inpeditus optime convenit. Vide ad vi. 18.: et uti hic, sic B. Civ. 111. 77. 'altissimis fluminibus, atque impeditissimis itineribus:' si quid mutandum, malim 's, u. inpeditissimis, aut impetuosissimo flumine.' Verum dubiæ nimis fidei est vox impetuosus, quæ in Vett. Edd. Plinii xxxv. 10. sub finem legitur, sed Mstorum auctoritate ejecit Harduinus. Impetuose occurrit apud Messallam Corvinum, auctorem subposititium, quare $\epsilon \pi \epsilon \chi \omega$. Quamvis vox impetus de rapacitate fluvii frequenter adhibeatur. Consule modo Cl. Burm. ad Phædri Prol. l. III.

4 Flumine, velut indagine, munitum; hunc circumdederunt] Sic Ms. Reg. Al. hunc insidiis circumdederunt. Quæ plenior et vera lectio est. Neque contemnendus est, quem exhibent nonnulli Codices horum verborum ordinem :- flumine munitum, velut indagine hunc insidiis circumdederunt. Ut illud, velut indagine scilicet, non ad flumine, sed ad insidiis referatur. Clark. Flumine, velut indagine, munitum, hunc insidiis circumdederunt. Aptius, ut opinor, insidize capiendis Romanis destinatæ, quam silva vel flumen reti venatorio (ea enim est indaginis potestas) comparentur. Vide Tacitum in Agricola c: 37. et Livium vII. 47. Igitur lego, 'Campumsilvis undique aut impeditissimo flumine munitum; velut indagine hunc insidiis circumdederunt. Explorato hostium consilio nostri,' &c. Sic enim dant Bongars, tres, Petav. Lovan. Voss. Pal. Egmond, et Norvic. vocabulo altissimo deleto. Davis. cur. Munitum, velut indagine hunc, Ita secure reposui auctoribus Mss. tantum non omnibus, et Edd. vetustis. Insidias indagini comparat, non silvas vel flumen.

Hunc insidiis circumdederunt nostri. Explorato | Locum pessime ab aliis interpunctum et a Scaligero retentum, ita distingue: hunc insidiis circumdederunt. Nostri explorato, &c. Nam præterguam quod ita reliqui omnes Mss. habent, in prim, et sec. Bongars, disertim hac verba ita leguntur: circumdederunt. Explorato hostium consilio nostri. Nam illud circumdederunt, refertur ad hostes, hoc modo: hostes cum campum delegissent ad rem gerendam, hunc insidiis circumdederunt. Nostri explorato eorum consilio in eum campum venerunt. Mutandi primus auctor Ciacconius fuerat, cuius auctoritate decepti alii Hirtium depravarunt. Vossius. Ineptissima plane omnisque sensus experte interpunctione, (ut

recte annotavit Dionys. Vossius,) corrupit hune locum Ciacconius : qui scribit, hunc insidiis circumdederunt nostri. Explorato hostium consilio, &c. Quam tamen absurdissimam emendationem secutus est Scaliger et recentiores. Clamat tum sententia ipsa, tum Mss. quamplurimi; qui habent hunc insidiis circumdederunt. Explorato hostium consilio nostri, &c. Clark. Recte vindicarunt veterem distinctionem Viri docti, quam confirmant cum Edd. pp. mei omnes, qui etiam, exceptis Scal. Cuj. Leid. pr. And. et Oxon. habent Expl. hostium consilio nostri.

8 Quorum adventu] Membranæ Andinæ et Oxon. dant aditus, uti illi aliique meliores libri exhibent Iv. 4. 'Tantæ multitudinis aditu.' Dein fecit rescripsi e Mss. tantum non omnibus, vetustioribus saltem, et Ed. Inc.

11 Incursum sustinent | Sic Mss. et Edd. Vett. Al. impetum. Clark. Nostri decem incursum: quomodo legendum. Davis. cur. sec. Idem e suis monet Brantius, habentque incursum mei plurimi. B. Civ. 1. 41. 'ne repentino hostium incursu exterrerentur.' c. 71. 'vix equitum incursus sustinerent.' Adde B. C. 11. 8. 11. 'qui subitas hostium incursiones sustinerent.' Nihilominus inpetum propuguant Andin, Oxon, Leid, prim, Verum incursum præfero: et vide notata ad Frontin, IV. 1. & 8. 'ad hostium incursum præpararentur.' Inpetum et incursum sic jungit Lucanus IV. 762. 'Neque enim inpetus ille, Incursusque fuit:' uti legendum e Mss. optimis, vel invito Cortio. Vide et Liv. 11. 14. § 6. 'Inpetu se intulerant, ut funderent ipso incursu.' Immo noster B. Civ. 1. 82. 'ad incursum atque inpetum militum:' et ipse Hirtius rursus B. Africo c. 51, ' Magno incursu inpetum fecerunt.' 'Successus et incursus' B. G. II. 20.

13 Quum p. aliquem timorem accidit,

tum multitudine, &c.] In Bong, pr. a m. sec. uti et in Bong, tert, ac Carrar. legas tum. Timorem accidit desunt in Leid. pr. timorem abest a Scaligerano: dein cum est in Scalig. Leid. pr. sec. ac Bong. tert. uti et propter multitudinem in ultimo, item in Carrar. Orta hæe variatio; quia sensum non perceperunt librarii: nti non percepit Hotomannus legens timor. Hirtius dicit, in equestribus præliis tum detrimentum plerumque accipi multitudine, quum propter timorem aliquem (sive aliquorum, quod oræ libri adlevit Lipsius) plures in unum locum conveniunt.

XIX. 2 Erumpunt ceteri. Correo præliante] Pet. Ciacconins pronunciante scribendum existimat. Sed antiquum obtinet, et nulla necessitate coactus, sanam lectionem sollicitat; nam, ut dixit noster c. 18. Correus in turmas impetum fecit, quem ut præliantem Galli videre, ex silvis erumpunt, ut duci auxilium ferant. Hic apertus est et facilis loci sensus. Davis. Qui nimirum, ut jam ante dixerat Hirtius. ' primum cum paucis se ostenderat. utque in proximas turmas impetum fecerat.' Ciacconius emendat: pronunciante. Verum, siquid esset mutandum: aut valde me fallit animus. aut conjectura longe feliciori rescriberem, præeunte. Sed mutatione nulla opus. Clark. Mala distinctione vulgo laborat Hirtius, quæ turbavit sensum. Nam ceteri erumpunt ex silvis, non conjungenda sunt. Sed ceteri erumpunt, scilicet equites nostri, dum primæ, quæ accesserant, turmæ impetum Correi sustinent, præliantis ex silvis. Hoc clare exigit totius loci contextus. Unde sequitur: postquam equites Romanorum et Correi pari marte contenderent, pedites Correi quoque surrexisse et ex silvis processisse, &c. Edd. Vasc. Stradæ paterentur, erumpunt ceteri. Corbeo praliante ex silvis sit, &c. Præliari ex silvis dicit Hirtius, ut idem B. Alex. c. 29.

'ex ripis prælium inire.' Cæsar quoque B. Civ. 111, 67, 'E loco propugnare.'

10 Primos impetus insidiarum Insidiatorum, Sic supra c. 11. pabulationes dixit pro pabulatoribus, ac Bell. Afric. c. 59, armaturas leves pro militibus levis armaturæ, et c. 88. servitia pro servis. Pari modo loquantur alii auctores. Silius Italicus H. 230. 'Spectacula tantum Este viri,' hoc est, spectatores; frustra enim est Casp. Barthius, qui Advers. vi. 25. emendat 'Spectacula tanta Ferte viri.' Sulpicius Severus Hist. Sacr. 1. 24. Matrimonia e victis assumere. Præsto sunt hujusmodi multa. Vide not, ad B. G. vii. 77. Davis.

20 Victi tamen propulsique] Rescribit Pet. Ciacconius, victi tandem propulsique. Non opus est, nam tamen, teste Nonio, significat tandem. Apuleius Metam. 11. p. 21. 'Nullo quidem initio vel omnino vestigio cupidinis mere reperto, cuncta circuibam. Tamen dum lixæ,' &c. Propertius Eleg. II. 1. 76. 'Unde TAMEN veniant tot mala, cæca via est.' Ad cum locum consulendus J. Broukhusius; adi etiam Joan, Boschium ad Petronii Satir. c. 31. Davis,-iis ipsi tenebantur. Victi tamen-confugiunt. Cum illud tamen hæreret; rescribit Ciacconius tandem. Davisius retinet tamen: contenditque vocem istam idem significare quod tandem. Verum hujusmodi aliqua explicatio, simplicior est. Quamvis iniquo clausi loco, tanquam indagine, ut supra dictum est, tenebantur; tamen nonnulli ex victis propulsisque, etiam cum major pars amissa esset, effogerunt. supra ad 1, 32. et infra de Bello Civ. 1. 84. Clark. Ab hoc edoctus Davisius vim vocis tamen jussit notam suam deleri in curis secundis. Infra c. 33. 'Quo defendente nullo, tamen adscendere esset difficile.' Hirt. B. Alex. c. 46. 'Depressa scapha, vulneratus tamen adnatat.'

21 Propulsique | Ita primus, quod sciam, edidit Scaliger e Msto Carrariensi; at Edd. priores cum Mss. Andino, Bongars. pr. sec. tert. Scalig. Petay, Palat, Voss. pr. tert. Egmund. Gottorp. Dorv. et Brant. aliorum exhibent perculsique: periculisque in Ed. Ven. percussi Leid. pr. et sec. cum Lovan, proculsi Voss, sec. Leid, tert. et Ed. Incerta. Quod alicui placere posset ex iis, quæ adferunt Gebhard. et Broukh. ad Propert. III. 6. 3. ' Dum furibunda mero mensam procellit.' Verum revocare malui, quod in optimis libris est perculsi, i. e. profligati, prostrati, dejecti, fusi. Decepit Scaligerum, ut puto, anod perculsi eo sensu sumserit, que sequitur censternati, adeoque ad Tautologiam vitandam, mutavit. Sed passim et proprie id notat, quod diximus: ut vel e lexicis notum est. Cicero pro Marc. c. 6. 'Quos cives amisimus, eos Martis perculit vis:' infra c. 48. 'Magno inpetu pérculsi.' B. Civ. III. 47. 'perculsos aut prœlio superates adorti.' Licet alibi victi pulsique jungantur. Adi ad 1.44.

Quo sors tulerat | Desunt hæc verba in quinque Mstis, B. pr. sec. tert. Pet. Pal. Sed vet. cod. habet pro sors, fors: atque ita emendo. Vossius. Pulm. Schedæ, Cujac. Andin. Scalig. Leid. pr Oxon. quo fors tulerat, consternati: uti edidi, non const. quo sors tul. In Reliquis Mss. et Edd. primis quo f. tul. non comparet; quare Gruterus suspicabatur a mangone hæc esse profecta, præsertim cum tantum 2 effugia fuerint silvæ et flumen. Verum in silvis variæ sunt viæ, per quas evadere poterant fugientes, quo fors tulerat. De voce fors dictum est supra. Ceterum rescripsi itidem profugiunt cum Mss. cunctis, (si forsan excipias And. et Oxon.) atque Edd. priscis, item Steph. Gryphii allisque. Vide ad Front. III. 3, in f.

24 Nulla calamitate victus Correus]

Penultima vox, sensu exigente, deleatur. Arbitror eam e nota marginali in textum irrepsisse. Si hæc emendandi ratio non placeat, paulo post legendum non potuit adduci. Utram malis, elige, nam vel hac vel illa plane est necessaria; quod a nemine observatum miror. Davis. Aut delendam juhet Davisius vocem victus: aut legendum deinceps, non potuit adduci: Nam vel hanc vel illam emendationem plane esse necessariam, idque a nemine observatum, miratur. Verum neque bæc, neque illa demum necessaria est emendatio. Etenim, nulla culamitate victus Correus-votuit adduci. tale est, quale si dicas, nulla calamitate adeo fractus erat, ut potuerit adduci, &c. Clark. Dele notam, et ejus loco adde: Quum interim nulla calamitate victus Correus excedere prælio, silvasque pitere, aut invitantibus nostris ad deditionem potuit adduci, quin, &c. Omnino deesse videtur particula negans. Beroaldus et Ursinus ediderunt haud invitantibus nostris; ac ita legitur in veterrimo Lovan. Transpesita vocula lego, Quum interim nulla calamitate victus Correus excedere prælio, silvasque petere ; invitantibus nostris ad deditionem, hand potuit adduci, quinfortissime. &c. Davis. cur. sec. Haud exstat quoque in Petav. Brant. Mss. uti et Edd. plerisque vetustiorum. Sed bene Ursin. Ciaccon. Hotom, et alii aut legerunt jam olim, et restituerunt excedere et petere : cum in Edd. primis excederet et veteret excuderetur. Constructio enim hæc est: Non potuit Correus calamitatibus ullis victus adduci, ut prœlio excederet, aut non potuit adduci, invitatione nostrorum ad deditionem, quin, &c. Nullus non raro in constructione dissolvi debet in non ullus. V. ad Lucan. v. 5. Infinitivus pro Gerundio uti apud alios, sic et alibi hisce in commentariis occurrit. V. Davis. ad vii. 26, 71. 'Consilium capit equitatum dimittere:' et infra ad c. 44. Non àπδ κοινοῦ repetendum est, ut solet fieri sexcenties. Adi quoque ad Lucan. II. 373. Passim Hirtii stylus est intricatior, et diversus plane a Juliano.

27 Elatos iracundia] Exsulat Participium ab Andin. et Oxon. Quod tamen non probo. 'Elatus spe,' 'victoria,' &c. passim dicitur. Sed et elatus iracundia pro abrepto, et ablato, eleganter usurpatur. Sophocl. Electr. 629. ἐκφέρη πρὸς ὀργήν. Ita 'elati studio' B. Civ. I. 45. 'gloria' III. 79. Sic Apul. III. p. 49. Ed. Pric. 'ad justam indignationem arrecti:' ubi non opus est erecti vel abrepti, quod olim conjeceram. Hinc fors defendi posset Apuleius quoque l. vi. p. 117. 'truci rabie solent efferri:' ubi emendant efferari viri docti, et Barth. Advers. xxxv. 14. me non refragante.

xx. 4. Plus minus 11x. milibus passuum] Ultimam vocem non agnoscunt Mss. tum aliorum, tum mei, uno alteroque excepto, uti nec Edd. primæ. Bene omnino. Vide exempla congesta ad 1. 15. Ceterum male proplus minus Edd. Vascos. Str. Steph. Gryphii post. dant quam. Nec melius, hæc vel \(\tau\) big longius abundare, credebat Gruterus. Sed vide ad v. 47. \(^4\) Hi milia passuum longe ab suis castris consedisse. \(^4\) Plus minus idem valet ac circiter, ad. Poëtis sæ pe plusve minuse.

9 Cognita calamitate | Has voces expunxit Gabr. Faërnus; et in hoc quidem verborum situ omniĥo sunt supervacanex. Sed cum eas constanter exhibeant omnes Codices, videndum, an periodus, transposita una aut altera vocula, hoc modo legi possit: 'At Bellovaci reliquæque civitates, repente ex paucis atque his vulneratis, fuga receptis, qui silvarum beneficio casum evitaverant, cognita calamitate; omnibus adversis, interfecto Correo,' &c. Certe hæc potissima videtur Hirtii emendandi ratio, quam partim vidisse doctissimum virum Fr. Hotomannum lubens fateor. Davis, Jungunt alii sine copula omnibus adversis cognita calam. Grutero hac omnia supposititia videntur. Noli antem cum Davisio transponere verba ex fuga paucis receptis. Ita enim passim et eleganter amant loqui Cæsar et Hirtius, ex fuga, ex labore, &c.: satisque intelligitur, eos cognovisse calamitatem ab illis, qui se ex fuga receperant. c. 30. 'qua ex fuga,' &c. B. C. 1. 31. 'Ex fuga in Africam pervenerat.' Immo sæpe habuimus 'se ex fuga recipere.' V. ad vii. 20. 'ex fuga paucos nactus' B. Civ. 111. 96.

12 Conclamant, ut legati, &c.] Mss. octodecim et Ed. Inc. non agnoscunt τδ ut. Quare ablegavi hanc voculam. Consule notata ad IV. 16. et Frontin. II. 4. 1. 'Proclamat', occuparent ipsi præsentis prælii gloriam.' B. Civ. II. 4. 'excitati, extremo tempore civitati subvenirent:' sic enim meliores Mss. adde c. 5. B. Civ. III. 82.: 'fidem inplorarent, præstaret.' Ita Mss. vulgo ut pr. B. Alex. c. 56. 'Edictum proposuerat, se adirent.' Ita Mss. quidam, non ut se ad. Ceterum male in Leid. pr. Voss. pr. Lovan. et 5 aliis est mittuntur.

xxi. 6 Adflictas opes] Nil temere mutari velim: cum bene Latina sit locutio adflictæ opes. Adi ad vi. 10. Monendum tamen, in Leid. pr. et Oxon. scribi adfectas opes: quod non minus est elegans, ut ibidem patet. Tacit. Hist. ii. 84. 'Adfectæ jam imperii opes.' Apul. l. iv. in f. 'Adfectæ domus triste fatum.' Alibi quoque hoc participium in adflictus abilt. Consule III. Heins. ad Ovid. Am. ii. 2. 21. 'Ibit ad adfectam, quæ non languebit, amicam Visere.'

11 Concitator multitudinis.] Prima vox exsulat ab Dorvill. At in Audin. et Oxon. membranis reperias concitiator. An et hic olim fuit concitor? quæ vox ubique fefe in Mss. abiit in concitator. Vide J. F. Gronov. ad Liv. xxIII. 41. Bongars. ad Just. II. 90. 'Auctor et concitor ejus belli:' ubi in 2. Mss. a me visis quoque concitator.

Supra Petav, vii. 77. 'Galliam concivimus.' Contra Mstos tamen nil muto. Constanter omnes c. 38. 'Principem sceleris illius et concitatorem belli.' c. seq. 'bellum concitare.'

XXIII. 2 Obsides conficiunt] Mss. Lov. et Leid. tert. constituunt. Cave, quid mutes. Conficiunt est, comparant, colligant obsides, quos se daturos Cæsari polliciti erant: uti hunc locum jam exposuit Gronov. ad Liv. xxix. 35, 'ad xxx milia confecisset,' Sape ' conficere exercitum,' ' multitudinem.' Terent. Eun. v. 4. 6. 'Virginem confeci sine molestia, Sine sumtu, sine dispendio:' id est, comparavi. B. Civ. 1. 24. 'Ex iis ccc equites conficit.' V. et Hirt. B. Alex. c. 26. 'legiones' B. C. 1. 25. HI. 107. et crebro: quibus locis in nonnullis Mss. est efficere, quod eodem redit, et a Cæsare sæpe adhibetur quoque, ut B. Civ. I. 15. 31. III. 1. alibi hoc sensu rem, pecuniam conficere.

3 Eventum] Leid. prim. et Oxon. eventus. Bene. Vide ad vr. 42. 'eventus belli non ignorans.'

4 Quen timor cohibebat] Lege quen timor prohibebat, ut jubent Bongars. tres, Petav. Norvic. aliique codices. Davis. cur. sec. Prohibebat exhibent quoque Vossiani, Leidenses, Lovan. Scalig. Egmund. et omnes tum aliorum tum mei, excepto Oxon., nti et Edd. vetustiores: quare reposui, licet alterum non damnem.

13 Ad eam rem delectos transdidit centuriones] Ms. Norv. et editt. Rom. Ven. Beroald. Steph. habent ad eam rem delectos idoneos ei tradidit centuriones: nec intelligo, cur bigam illam verborum repudiarint nuperi. Cæsar B. G. 11. 17. 'Qui locum castris idoneum deligant.' 111. 18. 'Idoneum quendam hominem et callidum delegit Gallum.' VII. 15. 'Defensores idonei oppido deliguntur.' Et sic alibi sæpe. Davis. Ita junxit Eurip. Hec. 525. λεκτοὶ ἔκκριτοι νεανίαι. Idoneos ci in textum jam admisit Clarkius, et ag-

noscunt Mss. mei præter Oxon. et Andin. sed et idoneos a m. pr. non exaratum fuit in Leid. pr. Contra ei abest a Bong. tert. Non autem a Scaligero ejecta sunt hæc verba, sed jam olim Basil. Veneti, Ald. Manut. Gryph. et Plant. ea non agnoverunt. Admisi tamen, sed paullo timidius. At item auctoritate omnium rescripsi ei tradit pro transdidit.

15 Centurio velut insueta re permotus vellet hominem conficere, celeriter a familiaribus prohibitus Comii non potuit] Editiones, omissa voce et, exhibent: Quum-arripuisset; centurio, &c. Qui cum sensus esset nullus, vocem istam et interposui. Verum cum particula illa in nullis reperiatur Mss. atque etiam vox vellet in omnibus Mss. desit, et voces istæ relut insueta re permotus non bene in eo, quo positæ sunt, loco conveniant: et tum in Mss. tum in Editt. Vett. transposita legatur pars sententiæ posterior, celeriter a familiaribus prohibitus Comii, hominem conficere non potuit, utique ne istam quidem, quam edidi, veram esse puto lectionem. Ms. Eliens, hoc modo exhibet: Quum-manum Comii Volusenus arripuisset; centurio, velut insueta re permotus, vel celeriter a familiaribus prohibitus Comii, conficere hominem non potuit : graviter tamen, &c. Unde, ne literula quidem mutata, sed vel ut solummodo pro velut posita, isto demum modo ipsum scripsisse Hirtium nullus dubito: Quum-manum Comii Volusenus arripuisset; centurio, VEL ut insueta re permotus, VEL celeriter a familiaribus prohibitus Comii, conficere hominem non potuit: graviter tamen, &c. Quanto tandem elegantius! Clark, Locus est perturbatus. Norvic. habet Centurio velut insueta re permotus vel celeriter a familiaribus prohibitus Comii, conficere hominem non potuit: et hanc lectionem probat Cl. Clarkius; si modo, divisa vocula, reponatur vel ut insueta re. Eundem ordinem præstant Beroald, et Gryph. In eo solo diversi

abount, quod in iis permotus celeriter exhibeatur, omissa particula disjunc-Lego Centurio vel insueta re permotus, vel celeriter a familiaribus prohibitus Comii hominem conficere non potuit. Qua ratione deletur vox omnino supervacanea. Davis. cur. sec. Bene et ante vò centurio addidit Clarkius, nec enim aliter constat sensus, aut constructio; habentque τδ et Codd, Cujac. Scalig. Leid. prim. And. Oxon, et Bong, pr. eamque conjunctionem, si Ursiniani libri lectio admittatur, addendam monuit jam Hotomannus: quod miror, non adversum esse a summo Scaligero, qui prius in textum Ursiniani Codicis lectionem admisit: Antea edebatur Cent. velut ins. re p. celeriter a fam, pr. Comm. conficere hominem non potuit, aut permotus vel celeriter: atque ita maxima Mstorum turba, unde etiam Lipsius, et P. Aicardus libri sui margini corrigendum adscripserunt vel ins. re permotus, vel celeriter a f. &c. sed vellet etiam est in Cujac. At Ursiniano plane consentiunt Andin. Oxon. hoc modo: vellet Commium conficere, cel. a fam. prohibitus non potuit. Sed Leid. prim. amplior est: habet enim vellet Comm. conficere, c. a f. proh. Commii, conficere hominem non potuit. Prope verum, quod unice nobis servavit Scaligeri Codex; uti rescripsi: et centurio, velut insueta re permotus, vellet Commium interficere, celeriter a familiaribus (Commii) conficere hominem non potuit. Excidisse illa Commium interficere quodammodo etiam docet Egmund. Codex, in quo interficere pro conficere, Commii tamen uncis inclusi, quia hæc videtur interpretatio sive elucidatio lectoris ad vocem familiaribus. Videtis sensum jam clarissimum, et luculentam ac concinnam orationem, totam e Mss. nulla syllaba de meo addita. Centurio erat quasi permotus nova re, quod alter alterius manum prehendisset, quasi inscins, quid hoc sibi vellet .- [Sententiam postea mutari in Addendis fatetur et Clarkianæ emendationi omnino assentitur Oudendorp.]

18 Caput percussit] Caput non comparet in Petav. Andino, Oxon. Lovan. Pal. Dorv. Brant. et Edd. Rom. Mediol. Ven. Tarvis Flor. et aliis. Pro percussit etiam vulneravit Pet. And. et Oxon. Si quid mutandum, delere malim 70 gludio.

Destricti] Sic exaratur in Bong. pr. Vossiano pr. et Egmund. Bene non districti, ut vulgo. Vide ad 1. 25. discreti sine $\tau \tilde{\varphi}$ essent Ed. Inc.

22 Viderant] Sic Ms. Reg. Al. videbant. Clark. At plusquam perfecto nullus meorum, aliive Codd. favent.

23 Numquam in conspectum cujusquam Romani venire] Numquam, fide data. Romanis suam salutem committere. In Msto Norvic, ac editt. Rom. Ven. Beroald. legitur numquam in conspectu cujusquam Romani renire; de qua loquendi ratione vide not, ad hujusce lib. c. 8. Davis. In conspectuvenire. Sic Mss. Vide supra ad IV. 12. Clark. Deleri snam notam in curis secundis jussit Davisius. Ubique cum Clarkio accusativum hunc in ablativum mutare, quid aliud est, quam novandi pruriginem aperire? licet conspectu habeat Lovan. Scalig. et sex alii, sed recentissimi Codd, cum Edd. primis. Vetustiores quique, ut Bong. Voss. pr. Leid, pr. Cujac, And. Oxon. Petav. Egm. aliique dant conspectum.

NNIV. 2 Quæ bellum pararet, quo sibi resisteret] Ms. Norv. et editt. Rom. Ven. Beroald. quæ bellum id pararet, quod sibi resisteret. Reponendum arbitror quæ bellum adpararet, quo sibi resisteret. Cicero pro lege Manil. p. 1564. Ed. Lambin. 'Tautum bellum, tam diuturnum, tam longe lateque dispersum—Cn. Pompeius extrema hieme appararit' Velleius Paterculus 11. 12. 'Tertius in apparatu belli consumtus.' Vide et c. 83. Davis. Probat Davisii conjecturam Clarkius. Nec male, confirmantque

Mss. undecim et Edd. primæ, habentes id. 'Adparatus omnium rerum ad bellum' dicit B. Civ. II. 2. Cæsar. Verum Bong. pr. sec. Cujac. Scal. Petav. Leid. pr. And. Oxon. non agnoscunt. In Carrar. est præpararet. Quod solenni variatione præbent plurimi, non autem Bong. pr. sec. Cujac. And. et Oxon.

4 Diffagere] Sic Mss. Reg. et E-liens. et Vossii, multo elegantius. Vulgg. effugere. Clark. Ita etiam Mss. mei quatuordecim et Edd. Inc. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. Omnino bene: defugere Bong. pr. et Petav. quod placebat Grutero. Sed 'diffugiendi consilium' cap. præc. Cic. in Verr. III. 18. 'Diffugerant permulti,' Sc. ex agris. Lucan. I. 572. 'Quique colunt junctos—mænibus agros, Diffugiunt.' Plura vide ad B. Civ. I. 82. et h. lib. c. 35. 'diffugiunt ad præsidia.'

6 Cum legione XI.] Mss. tantum non omnes, et Edd. priscæ habent vel duodecima vel-XII. quibus obsequendum vult Gruterus. Sed omnino perperam. Mox sequitur Labienum præfuisse legioni XII. si sana est lectio; sed et ex capite sec. clare patet, legionem XI. adtributam fuisse quæstori Antonio. Adi et infra ad B. C. III. 28. 'Qui Lissi præerat.'

9 Illis regionibus præerat Ms. Reg. Eliens. et Vossii in illis regionibus erat. Clark. Ita quoque Bong. pr. sec. Vossiani, Lovan, Egmund, et alii. Leid. pr. et Scalig. vulgatum servant. Verum Cujac. Petav. Pal. Bong, tert. Dorvill, immo Andin. Oxon. et Edd. primæ, ceteræque ad Ursinum et Scaligerum usque in illis r. præerat. Vere, ut reposui. Erat tamen e suo, Faërni et Urs. Cod, præfert Hotomannus. At Ursinus notavit in suo et Faërni Cod. esse qui illis reg. præerat. Crediderunt illi librarii, praesse junctum habere Dativum. Sed Hirt. B. Afric. c. 33. 'Adrumeti præerat.' Adde Cl. Drakenb. ad 11. 6. 'Præerat Aruns.'

11 Levionemque XII, quæ cum eo fuerat in hibernis, in Togatam Galliam mittit] Mss. omnes constanter habent XII. Ciacconius et Ursinus legunt legionem IV. non hic modo, verum et in fine huius libri, ubi dicitur : ' Cæsar tamen, quum de voluntate adversariorum nemini dubium esset, Cn. Pompejo legionem remisit, et ex suo numero xv. quam in Gallia citeriore habuerat, ex S. C. jubet transdi.' Sed hoc loco pro xv. in sec. Msto Bongarsiano est xIV.: vitiose, quando illam Pompeio transditam non fuisse, vel hinc manifeste constet, quod habuit eam Cæsar in Hispania, et primo de Bello Civili ait, occisum ex suis fuisse Q. Fulginium, ' ex primo hastato legionis xIV.' Sed caussa emendandi fuit Ciacconio et Ursino, quod hic dicitur legio XII, in citeriorem Galliam missa, infra ait Hirtius legionem xv. in citeriore Gallia fuisse, ac Pompeio a Cæsare transditam. At ipse Cæsar de Bello Civili III. 88. ait: ' Erant in sinistro cornu legiones duæ transditæ a Cæsare initio dissensionis, ex S. C. quarum una prima, altera tertia appellabatur:' contra Lucanus l. vII. ' cornus tibi cura sinistri Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello, Et quarta legione datur.' Lentulus igitur primæ legioni et quartæ præpositus. Et sane arbitror corruptum in Cæsare numerum. Ut vix dubium relinquam mihi, quin vera observarint. Vossius. Nihil variant quoque mei codices; nisi quod cum aliis et Edd. priscis habeant Legionem autem, præter Petav. Cujac. Scalig. Leid. pr. And. et Oxon, in Leid. tert, et Ed. Inc. legionem XII, undecimam libro suo adlevit Lipsius, quod quid sibi velit, nescio.

14 Decursione barbarorum] Ita reposuit Scaliger. An recte, disquiri merito possit. Antea scriptum erat de incursione. In Petaviano cod. est,

de concursione, in tertio Bongars. discursione: atque ita Lipsius edidit: secundo diversione. Primus tamen codex habet decursione. Veteribus des cursio vocatur equestre certamen. quod manifestius, quam ut probari debeat. Unde Tacitus, de Germanico, ' princeps honori patris decucurrit.' Non tamen hanc decursionis vocem alio significatu apud autorum quemquam legere me memini. Sed decursus pro καταδρομή usurpatur. uti cum amnis de monte decurrere dicitur: itaque si barbari Alpibus decurrentes Tergestinos invaserunt, percommoda hic decursus vox. Decursio etsi hac notione non legerim, tamen improbare temerarii putem, et eius qui nesciat, veteres tam contemtus quam contemtio, tam auctus quam auctio, et innumera id genus alia usurpasse. Sed incursionis vocem huic loco magis congruere arbitror. Vossius. Ms. Reg. discursione. Al. de incursione. Clark. Decursione habent cum Bong, primo et Voss. primo multi ex meis. disc. Voss. sec. discussione Carr. Sed id quod ante Scaligerum vulgo edebatur, servant Cujac. Scalig. Leid. prim. tert. Lovan. Gott. Voss, tert. Dorvill, et Edd. primæ, Neque caussam video, cur hoc mutari debuerit. De caussam notat, uti dicimus ea de caussa et ea caussa; quo facto et quo de facto. Eadem præpositio abest a plerisque Mss. c. 30. ' de detrimento aut timore provinciæ magna infamia caperetur.' Præterquam quod et aliquando abundet. Confer Cl. Burm. ad Nemes. Cyneg. v. 17. et Pric. ad Apulei, l. IV. p. 61. 'Solatium de refectione tribues.' Heum. ad Lactant. Sympos. v. 12. ' de versu.' Vox vero incursio hac in re propria et ubivis obvia est. Nolui tamen rursus inmutare, quia video hoc verbo decursio eodem sensu ab Hirtio usurpatum B. Alex, c. 42. ' Ad decursiones faciendas et bellum inferendum.'

15 Tergestinis] Nullus veterum, quod sciam, hujus cladis Tergestinorum meminit. Vossius,

Qui-impetu corum Codices plerique, quia-impetu incolæ illorum, &c. Clark. Qui servant veterrimi Bong. pr. sec. Cujac. Petav. Voss. pr. Leid. pr. Scal. And, Oxon. aliigue. Quod Egmund, quia Edd, primæ cum aliis recentioribus. Si quis admittere velit, disjungat ille qui a latr. Invetu corum diserte exstat in Cuj. Petav. Scal. Leid. pr. Oxon. et And. a sed Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. incolæ illorum: primæ et aliæ cum Mss. ceteris imp. in colle vel incole vel incolæ illorum. Latere quid videtur. An inpetu incauto, id est, inproviso, inopinato? V. ad Lucan. IV. 17. ' incauto ex hoste,'

17 Depopulandosque] Popul. Dorvill. sed Petav. Leid. prim. Oxon. oppugnandosque. Cuj. vero oppugnandosque occupandos. Nihil eorum sequendum arbitror.

18 Perterritum atque fug.] Bongars, pr. præterritum: forsan fuit proterritum. Vide ad v. 58. 'proterritis hostibus atque in fugam conjectis:' sed c. 27. 'fugientes perterritosque:'dein ac pro atque reposui, fide Mstorum tantum non omnium et Edd. Vasc. Steph. aliorumque. Posse abest quoque a Lovan. Gottorp. Voss. tert. Leid. tert. Dorvill. et Edd. primis. Quod elegantius videtur. De hac ellipsi egimus ad 11. 32. et alibi.

19 Proximum suæ dignitati esse ducebat] Codices plerique dignitatis. Clark. Faërnus voces suæ dignitati vellet delere, ut supervacuas, easque uncis inclusit Scaliger. At Mss. omnes servant, qui, exceptis Petav. Oxon. et Andino, dant dignitatis; item Edd. Inc. Vasc. Str. Steph. Gryphii aliæque. Omnino rectius. Dignitatis Cæsarianæ erat, vivum capere Ambiorigem. At cum hoc non posset fieri, proximum ducebat, suæ dignitatis esse, vastare fines ejus.

20 Vastare civibus, ædificiis, pecore]
Pet. Ciacconius, et Fr. Hotomannus
reponunt vastare vicis, &c. Sed frustra
sunt, cum vulgatam lectionem sollicitent: fines enim æque possunt vastari civibus ac pecore, et c. 25. fatetur
Cæsar se 'omnes partes finium Ambiorigis cædibus, incendiis, rapinis
vastasse;' quod denotat eum cives
trucidasse, ædificia incendisse, pecora rapuisse. Davis.

XXV. 1 Omnes fines partium Ambiorigis 'Εναλλαγή pro partes finium Ambiorigis, quod poëtis quam historicis usitatius. Sic Papinius Thebaid. I. 'ignes Sopitum cinerem, et tepidi libamina sacri Servabant,' pro Cinis ignem servabat. Sed in sec. Cod. Bongarsii erat omnes partes et fines. Carrariensis et Florentinus, uti Ciacconius affirmat, habebant partes finium. Quæ lectio vera sit, dictu arduum. Vossius. Partes finium. Codices nonnulli in omn. fines partium. Quod idem est, Clark, Partes finium est in Bong, pr. Petav. Leid. pr. Cujac. Scalig. aliisque: at fines partium cum quibusdam Edd. dant And. et Oxon. in quo omnis: partes finis Voss. tert. Lovan. Egmund. Gott. Leid, tert. Dorvil. Ed. Inc. partes fines Voss. prim. Leid. sec. finium deest in Voss. sec. Putem, ab Hirtio profectum esse quum in omnis partes per finis Amb. Per enim facile excidisse potuit ob vocem partes. Genitivum pluralem fecerunt pro Genitivo singulari, ut credebant librarii, cum esset accusativus in is. De locutione in omnes partes dimittere adi ad IV. 19, et supra c. 5. 'In omnes partes dimittit.' Quamvis etiam lectio Bong. sec. In omnis partes et finis admitti potest. Consule notata ad vi. 11. 'In omnibus civitatibus atque in omnibus pagis partibusque.'

5 Exercitata bellis] Bongars. prim. Voss. prim. Lovan. Egmund. et 5 aliis cum Edd. Rom. Inc. Mediol. exercita. Quod sane non temere est spernendum. Adi dicta ad Frontin. 11. 1. § 9. Perpetuo autem hæc variantur; exercitationibus inepte Voss. tert.

XXVI. 4 Permanserat, quum pars quædam civitatis ejus defecisset] Ita restituimus, ipsa sententia clamante. Scaliger et Recentiores omnes, pessima interpunctione, sententiam prorsus perturbarunt: Permanserat; quum pars quædam civitatis ejus defecisset, &c. Clark.

5 Lemonum] Testatur Ciaccon. in duodus Codd. scribi Limonum: cum Edd. Vett. haberent Lemonem vel Lemovicum, ut est in Oxon. Limonum vidi quoque in Leid. tert. Palat. et Voss. tert. ac Inc. Ed. Verum ceteri omnes vetustiores Lemonum. Petav. Lemo unum. Putem omnino in Ptolemæo quoque legi debere Λέμωνον. Adi omnino Valesium Not. Gall. p. 449. Hinc e deinceps in Mss. adhæsit Lemonem obp. et Lemonem redit: ubi vide etiam. Surita tamen et Wesseling. i præferunt ad Anton. Itin. p. 459. ubi eadem in Mss. confusio.

7 Dumnaco duce Andium Duracium clausum, Limonum obpugnari] Fædissima est menda, quam miror a nemine animadversam. Ms. Norv. Duracium clausum Limone oppugnari, Sic et editt. vett. Rom. Ven. Beroald. nisi quod illæ Lemone. Recte est Msti Norv. lectio. Distingue Duratium clausum Limone, oppugnari. Tertiæ enim declinationis nomen esse statuimus, et ita omnes Msti præter eos, qui corrupte Limovicum exhibent; unde supra lege ad oppidum Limonem, et infra ad obsidendum Limonem. Hanc scripturam simul cum conjectura nostra tuetur Jul. Celsus p. 165. ' Duracius,' inquit ille, 'tum temporis ad Limonem obsidebatur ab Andio Dumnaco.' Erroris ansam præbuit Pet. Ciacconius, qui Duracium vicum fuisse contendit, cum luce meridiana sit clarius, inter primores fuisse Pictonum. Prius tamen et gravius deliravit Raymundus Marlianus, dum ex hoc loco Duracios finxerit populum, qui perpetuo in amicitia permanserat Romanorum. Davis. Dumnaco duce. Ms. Reg. et Eliens. a dumnaco duce; quæ et melior lectio. Duracium clausum Limone oppugnari. Ita optime restituit Davisius ex Mss. et Edd. Vett. Nisi forte legi possit clausum Limono, obpugnari. Urbs enim ista (annotante Cellario,) Ptolemæo est λίμωνον. Scaliger et Recentiores ediderunt D. c. Limonum opp. Quam lectionem Ciacc. acceptam referent, qui Duracium, hominem Romanis amicissimum, oppidum, esse scilicet existi-Multo autem etiam adhue lantius erravit R. Marlianus (eodem observante Davisio,) qui ex hoc loco Duracios nescio quem populum finxit. Clark. Norvic, dat adumnaco duce Andium. Legendum a Dumnaco d. A. quod etiam Cl. Clarkius animadvertit. Ita diserte repræsentat Egmond. Gottorp. Bong. pr. sec. Davis. cur. sec. Primo a addidi ex Hotom. Cod. Adimniaco, qui nesciebat quid hoc vellet, uti et Voss. primo, et tribus aliis atque Incerta Ed. dein pro Limonum Mss, tantum non omnes Lemonem vel Limone aut Lemone: uti est in Oxon, Lovan, Gott, Leid, tert, Voss. tert. Dorv. et Edd. primis. Libonæ Egm. Errant sine dubio, qui ex scriptura Codd. faciunt hanc urbem tertiæ declinationis; maleque Lemone revocavit Clark. Cur non servatis iisdem litteris Lemoni? quamvis si addicerent Mss. non inprobarem Lemono. Vide ad vII. 32. ' Avarico commoratus.'

12 Obpugnatione] Ms. Scalig. et Edd. Manut. Gryph. obpugnationem. Quod ut adrideat, cave tamen, quid temere mutes. v. 11. 'In his rebus x. dies consumit.' B. C. 1. 27. 'diebus in ea re consumunt.' C. 81. 'in ea re diem consumunt.' B. Afric. c. 78. 'tempus in otio consumebatur.'

xxvII. 4 Ad auxilium Duratio ferendum] Subesse mendosi quid, Mstorum varietas indicare videtur. Auxilia Scalig. ad auxilii Durati Bong. pr. Durati etiam Bong. sec. Scal. Leid. pr. Voss. pr. sec. item Petav. in quo ferendum Durati. Non male suspicatur Gruterus, ferendum esse subposititium. Sed forsan majus ulcus latet, et restituendum ad auxilia Duratio. De plurali auxilia vide ad VI. S. de Dativo ad v. 48. Communis salutis auxilium.

6 Et Romanum externum s. hostem] Sic quidem reposuit Scaliger, ex Hotomanni sententia, et suffragantur And. Oxon. Palat. ac Dorvill. Edd,que Rom. Ven. aliæque primæ. Mss. reliqui et Edd. ceteræ addunt et externum. Leid. pr. ac Scal. et R. hostem et ext. sust. Beroaldus legebat et R. et exercitum, i. e. exercitatum: quod sane confirmatur a Bong. tert. extremum Gott, et Voss, tert, cum Ed. Inc. Ciacconio placebat deleri et Romanum, tamquam ex interpretatione natum: quod mihi non displicet quoque.

11 Etsi nondum in conspectum venerut] Hic etiam editt. antiquissimæ Rom. Ven. exhibent in conspectu renerat, et infra c. 29. 'In conspectu hostium veniunt;' quem probum quidem esse, sed paullo inusitatiorem loquendi modum ostendimus ad hujusce libri c. 8. Vide et Th. Munckerum ad Hygini Fab. L. Davis. In Vide supra ad IV. 12. conspectu. Clark. Temere hunc ablativum ubivis intrudit Clarkius, quem hic ostentant ex meis soli Lov. Scalig. Leid. sec. Dorvill. et Edd. Ven. Med. Adi etiam ad II. 17. et sæpius. Ceterum pro hostibus est hostis in Buslid, et Edd. Rom. Ven. Med. hostium veniat. Oxon. Leid. pr. Scalig. Edd. Vasc. Str. Steph. et aliæ. Magis placet al-Vide ad v. 44. Gladium terum. educere conanti,' &c.

14 Eum locum, quem petebant, peti-

turos Sic Cujac. Scal. Petav. And. Oxon, Leid, pr. In relignis non eum locum, vel n uti et Edd. primis, ac R. Steph, sine dubio corrupte. Pro petebant in Leid. tert, et Ed. Inc. est credebant: at Oxon, Leid, pr. Petav. et Vascos, margine vetebat. acute conjecit Gruterus unum eum l., qui patebat, petit : petere enim et patere frequenter confunduntur. Hinc emendandus auctor Moreti e Mss. Scal. et quem contulit Is. Vossius. 'Hinc sibi depromit, quantum mensura patebat;' vulgo petebat: patet via obvia est locutio. At huic emendationi obstat, quod tum non debuerit potissimum credere, hostes eum locum petituros; sed certissime scire, cum alia non pateret. Quare probo quidem unum, sed petebat præfero. Ipse enim in itinere quoque erat; credebatque hostes eodem, quo ipse tendebat, profecturos.

21 Ita, re bene gesta] Sic rescripsimus ex Msto Norvic. et editt. Rom. Beroald. Vulgg. itaque: haud pro Cæsaris et Hirtii more. Davis. Ita, Sic edidit Davisius ex Ms. Eliensi. Cui suffragantur et Ms. Reg. et Editt. Vett. Recentiores; Itaque. Clark. et Mss. mei omnes.

XXVIII. 3 Q. Atius Varius] Ita quidem e conjectura Fulvii Ursini edidit Scaliger, sive Attius. Quæ gens hoc tempore erat illustris, ut vel e bello civili liquet. Juvant hanc conjecturam Petav. et Egmund., in quibus Q. Tatius Varus. In Leid. pr. Quintus Citatius Durus. Citatius etiam Scalig. Reliqui cum Edd. vetustis habent Q. Titatius Varus; nisi quod in Oxon. non compareat Q. unde facere posses Titus Atius Varus, nisi ignotius lateat nomen.

7 Consistit] Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Editt. Vett. confligit. Clark. Vulgarem lectionem soli propugnant And. et Oxon. Reliqui Mss. omnes tam aliorum, quam mei, item Edd. primæ. Vascos. R. Steph. aliæque confligit, præterquam Petav. in quo constitit: quod verum arbitror; et inde natum confligit, aut pro Glossa superscriptum. Hinc alii infra pro conflixerant ediderunt constiterant.

8 Toto agmine subsistentes, equitibus suis? Sic est in editt. Rom. Ven. Beroald, nec repudio. Haud male tamen Ms. Brant. et Steph. Toto agmine, subsistentibus equitibus suis; nisi forte cum Norvic, legere placeat toto agmine, subsistentibus suis, omissa voce equitibus, Davis, Item Mss. Reg. et Vossii subsistentibus eq. suis, &c. Clark. At subsistentes legas in Cujac, Scal. Petay. Leid. pr. And. et Oxon. Nequaquam tamen damno reliquorum Codicum lectionem subsistentibus eq. suis vel sine equitibus, quam vocem frustra etiam quæras in Gott, et Voss, tert, subsistere enim idem est, quod sustinere; idque hoc loco melius equitibus, qui audacius consistebant, seu confligebant, convenire videtur. B. G. I. 15. 'Hostes audacius subsistere, nonnumquam etiam nostros prœlio lacessere cœperunt.' Adde ad v. 10. 'Ancoræ subsisterent.' Mutasse videntur, ne duo participia similia jungerentur.

12 Et cupiditate celerius Ultima vox abest a Mss. Brant. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald, nec ullam patitur jacturam sententia, equites enim Romani sine peditum auxilio prælium conficere voluerunt. hoc tamen præstandum celeritate fuit opus, quia sequebantur legiones; ideo salva maneat recepta lectio, per me licet. Davis. Neque ego damnarem celerius: si addicerent id mei Mss. aut Vett. Edd. At a cunctis tam aliorum, quam meis constanter ea vox abest, nec in Edd. ante Scalig. vel Lipsianam vidi, præter quam in Vascos, et Stradæ: quare ablegavi hanc voculam sine sensus dispendio. Aiunt tamen ita legi in Carrar.

14 Credentes, &c.] Hæc vox abest a Bong, pr. in quo mox pro nacti est nati a m. pr. nacti vero deest in And. et Petav. qui dat occasione utebantur. Unde non displicuit Grutero olim occ. rati, &c. del. eq. nostri occasione uteb. Nil ego temere moveo.

XXIX. 3 In conspectu—veniunt] Vide supra ad IV. 12. Clark. Conspectu est quidem in Scal. et tribus aliis recentissimis. Temere tamen ubique hunc Ablativum intrusisse Clarkium, monui sæpius, uti et c. 27.

11 Tantum eo prælio interficiunt | In Petaviano codice erat perficiunt. Constat veteribus facere signasse, quod interficere. Unde conficere, interficere. Perficere tamen eo significatu haud Alioqui solet hæc particula sæpe præponi vocibus tali notione, ut cum perimere dicunt. Vossius. At Gruterus, e cujus excerptis varias lectiones habuit Vossius, memoriæ reliquit, in Petaviano esse proficiunt: quod idem probat : quia sequitur interfectis. At hæc ratio parum valet in Cæsare et Hirtio contra ceteros omnes Codd. V. tamen ad IV. 19. tanto erat in Leid. pr. a m. prima.

12 Timore] Sic optime And. Oxon. Cujac. Scalig. et Leid. pr. Reliqui omnes cum Edd. primis eo tempore. Potest admitti utrumque, qui eo tempore timore arma proj.

xxx. 1 Drappeten] Sic Mss. constanter, non Drapetem, et in Nominativo Drappes, &c. nisi quod Cujac. Petay, Scalig, et Leid, pr. Draptes, Draptis in Gen. et in Accus. Drapten perpetuo, item Andin. et Oxon. nisi quod in illis sit Oraptes: at illi c. 39. Drapete, servant. In Leid. pr. tamen aliquando Diraptes. Draptes non displicet. Mox Lucterium, ut vII. 5. &c. exhibui fide optimorum Codd. hic et infra. Sic enim Bongars. Vossiani, Petav. Cui. Scal. Leid. pr. Oxon, et alii multi fere constanter; ut et Edd, Inc. Steph, Vascos, aliæque.

3 Exsulibus o, civitatum] Petav. et Leid. pr. Exsulibus omnibus omnium c. At Andin. et Oxon. Exs. omnium civitatum omnibus. Placet omnibus omnium; uti sæpe hæ et similes voces repeti solent. Dein civitatium reposui ex Andinis membranis. Vide ad IV. 3.

4 Accitis In primo Bong, est ascitis: quod perplacet. Nam facilius crediderim ad eum convenisse exules, quam ut ille dispersos ex omnibus partibus acciverit. In secundo deest hæc vox. Vossius. Vox accitis exsulat a Mss. Carrar. Bongars. sec. Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald. Steph. Gryph.: et in iis locus sic legitur, exulibus omnium civitatum receptis, latrociniis impedimenta, &c. Forsan legendum exulibus omnium civitatum ascitis, receptis latrociniis, hoc est, latronibus, ut matrimonia pro uxoribus, pro servis autem servitia ponuntur. Vide not. ad B. G. vii. 78. et hujusce libri c. 19. Hoc cum non intelligerent Librarii, Syntaxews rationibus consuluisse sibi videbantur, cum verbum ascitis omitterent. Davis. Dele notam ibid, pro qua repone: Vocem accitis nesciunt Bongars. sec. tert. Norvic. Carrar. Pal. Gottorp. Voss. Egmond. dantque exulibus omnium civitatum receptis, latrociniis impedimenta et commeatus, &c. cum quibus facio; nam lutrones sub nomine perditorum hominum comprehenduntur, et perditorum hominum latrocinia paulo post commemorat noster. Vide sic c. 32. Idem, cur. sec. Latrociniis, quod est etiam in meorum plerisque, deleta voce accitis; uti et in Edd. primis, si recipere placeat, malim nihilominus abjicere vocem receptis, et servare adscitis; cujus glossa potius videtur esse receptis, quam vice versa. Adscitis certe pro accitis est in Bong. pr. Petav. Cujac. Scalig. Steph. And. Oxon. Leid. pr. qui omnes integerrimi et fidissimi codices servant rec. latronibus. Ut verum tamen fatear. accedere malim primæ sententiæ Davisii, quæ et Clarkio adrisit, legendo

adscitis, receptis latrociniis. De verbo adsciscere adi omnino Cl. Burm. ad Phædr. 19. 16, 17. et Grat. Cyneg. 16. quosque ibi laudat: 'ducem adsciscere' B. Alex. c. 59.

Latronibus] Mss. plerique, latrociniis. Quam et veram esse lectionem erudite existimat Davisius; latrociniis pro latronibus posito, quomodo alibi matrimoniis pro uxoribus, servitiis pro servis, pabulationibus pro pabulatoribus, &c. Clark.

5 Commeatus] Bene quidem. Vide ad II. 5. non contemnenda tamen Cujac. Cod. lectio, quam et inter versus habet Leid. pr. comitatus: quo nomine intelliguntur tam commeatus, quam subplementa, aliaque ad exercitum venientia. Vide omnino B. Civ. I. 48. 'Neque maximi comitatus, qui ex Italia venerant,' &c. c. 51. 'Magnos comitatus, qui iter habebant ad Cæsarem, ad flumen constitisse.' c. 54. 'Comitatus et qui frumenti caussa processerant.' Quibus locis eadem est confusio, ut et B. G. I. 34.

Hominum v. mil. ex f. conl.] Scal. Leid. pr. hominibus. h. duobus Steph. And. Oxon. et Edd. Ber. Bas. Ald. Man. Gryph. Plant. ¡Recte: ut patet e Bong. pr. hn quo h. duobus m. ex f. quinque c. Aut valde falloy, aut legi debet hominum II. m. ex f. undique conl. II. reposui; sed conjecturam, licet, ut opinor, verissimam, intrudere nolui.

7 Quem in superiore Commentario — cognitum est] Norvic. Bongars. tres, Pet. Pal. Gottorp. Voss. Egmond. et Buslid. præpositionem nesciunt. Lege quem e superiore Commentario — cognitum est. Davis. cur. sec. Abest præpositio a Mss. omnino omnibus et Edd. quibusdam. Quare delevi: neque enim opus est refingere aliam.

11 Ne de timore aut detrimento Provinciæ] Offendunt me paullum hæc verba: rescribo ne detrimento aut timore provinciæ. Quomodo habent y11.

Mss. B. pr. secund, tert. Pet. Pal. v. e. et Ms. noster. Vossius. Cum Vossii Mss. faciunt Norvic, ac editt. Rom. Ven. Beroald. Davis. Ne de timore aut detrimento, &c. Emendat Dionys, Vossius ex Mss, ne detrimento aut timore, &c. Quocum facere Ms. Eliens, et Editt. vett. annotat Davisius. Ms. Reg. habet; ne timore aut detrimento, &c. Clark, Cum Vossio cave ne deleas de; licet Mss. mei sine de habeant vel timore aut detr. vel detrimento aut timore, ut est in vetustissimis, item Edd. Vasc. Str. Steph. aliisque, adsentiente Grutero. Nam de servant And, et Oxon, quod excidit per seq. vocem detrimento. Vide ad c. 24. 'Incommodum accidit de incursione.'

XXXI. 3 Copias esse accitas sciebat] Auctas Petav. occisas B. sec. et Ms. noster: accisas pr. Sic et Norv. Quæ genuina lectio, et sic rescribo: nam subdit Hirtius, ' non dubitabat, quin recenti calamitate submissiores essent futuræ,' Vossius. Quis dubitare possit de hujus lectionis veritate? Merito ergo placuit jam Grutero, et in textum recepit Clarkius: immo jam olim R. Stephanus: occisas est quoque in Egm. Lovan. ac Leid. tert. et Ed. Inc. sed ascitas Leid. pr. Accesas in Voss. sec. immo accisas Scal. quoque, Voss. pr. tert. et Gottorp. Crebro accidi, res. opes, et similia dicuntur, quæ inminuta sunt. De copiis Livius VII. 29. ' robore juventutis acciso.' Plura vide ad Silium Ital. 1. 11. § 302. 'Accitis populis,' ubi alii Attritis, alii Accisis legunt. Sed Accidi populus ipse an dici possit, quæritur. Apud Statinm Theb. XII. 52. 'Ardent excisæ viscera gentis." Barthius quidem vellet accisæ, Sed sine Mss. Excidere copias eleganter etiam dici, vidimus ad Front, 1, 1, § 9. eamque vocem Floro plus semel restituendam alibi docebo. Apulei, 1. vii. p. 137. 'factione militarium v. indagatu confecto atque concisa.'

Ceterum hinc patet accidere arbores rectum esse, non abscidere, supra vi. 27.

5 Instante Dumnaco | Scribo instigante, ex Mss. sex. Bong, primo, secundo, tertio, Petav. Palat. et nostro. Vossius. In Mss. Voss. sex. et Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald. est instigante Dumnaco, et ita reponit Vossius. Parum refert, utrum hoc vel illo modo scribamus: eadem enim est utriusque vocis potestas; sed cum elegantior et rarioris usus sit lectio vulgata, illam teneamus. Davis. Instante servant Cujac, Scal. Petay, (ut diserte testatur Gruterus) Andin. Oxon. et Leid. pr. Reliqui cum Edd. vetustis instigante; sed bene judicat Davis. vulgatum quod deinceps est, esse retinendum: atque ita Terent. Cicero, Livius, aliique loquuntur. Heaut. IV. 4. 16. 'Num ego insto.' Plura vide ad Frontin, IV. 7. 8 5. 'Cum deinde instaret,' ut scribendum docui. Liv. IV. 46. 'Institisse filio,' ubi V. Cl. Drak, Ceterum frustra Ciacconius posse conjicit contra Mstos, et Hirtii mentem.

8 Carnutes, qui sæpe vexati nunquam pacis fecerant mentionem] Fallitur Hirtius: nam l. vr. ipse Cæsar dixit: 'Eodem Carnutes legatos obsidesque mittunt, usi deprecatoribus Rhemis, quorum erant in clientela.' Nisi velit auctor, ab eo tempore, quo novissima conjuratio facta. Vossius.

XXXII. 4 Nec jam liberam vagandi latrocinandique facultatem] In tert. Bongarsii codice, et Ms. nostro est, nec tam libere vagandi latrociniorumque faciendorum facultatem: etiam in primo et secundo Bongars. liberam, erat libere, et pro latrocinandique legebatur, latrociniorumque faciendorum. Idem. Codex Bong. tert. Ms. Voss. cum editt. Rom. Ven. Beroald. Nec tam libere vagandi, latrociniorumque faciendorum facultatem. Ita et Ms. Norvic. nisi quod ille liberam exhibeat. Alii nec jam libere vagandi la-

trociniorumque faciendorum facultatem. Sic latrocinia facere dixit etiam Florus 11. 3. Davis. Perinde est. Clark. Lege igitur nec jam liberam vagandi latrociniorumque faciendorum facultatem haberent. Noster, B. C. II. 11. Non datur libera muri defendendi facultas.' Capitolinus in M. Antonio c. 26. Liberam vagandi potestatem haberent.' Vide sis et Vulcatium Gallicanum in Avidio Cassio c. 9. Davis. cur. sec. Vulgatis accedunt And. et Oxon. In Petav. libere vagandi latrocinandique. In ceteris meis quoque, aliorumque nec jam, vel tam libere vagandi, latrociniorumque faciendorum f. exceptis tamen Scalig. et Leid. primo; qui unice vere, quod rescripsi, et conjecit Davisius, dant nec jam liberam vagandi, latrociniorumque faciendorum fac. nisi malis liberam evagandi. Libere placebat Hotomanno, atque ita B. Civ. 1. 3. 'libere decernendi potestas:' ubi contra Davisius e Cod. rescribit libera.

5 Haberent] Ex Mss. Reg. Eliens. et Vossii, omnino legendum existimo habere. Ut cohæreat non cum puturent, sed cum intrare posse. Pro agris Codices plerique habent finibus. Clark. Habere inveni in solo Voss, sec. male. Non enim tantum putabant, se habere nullam vagandi facultatem, sed omnino jam non habebant. Dein consistunt in agris servarunt ex meis soli And, Oxon, at Scalig, et Leid, pr. consistunt in finibus. Alii cum Bong. pr. et Edd. quibusdam in finibus consistunt: in fin. constituunt Bong. sec. Voss. pr. Egm. et plerique: in fin. se constituunt Bong. tert. Carrar. Palat. Dorv. et Edd. Rom. Med. Ven. construunt Lovan. consistere Egmund. Videtur quid latere. An consistere, se constituere, construere hoc loco glossæ sunt verioris verbi considunt, vel considerunt? Vide ad Lucan, v. 461. 'Junctis vidit considere castris.' Supra vII. 58. ' Contra Labieni castra considunt.' c. 79. ' Non lon-

gius a munitionibus considunt.' Infra c. 36, 'Consident non longius ab oppido:' ubi itidem turbant Mss. et B. Alex. c. 28. 'Considerat cum copiis rex loco,' ac B. Afric. c. 3. 'Ante portam considunt;' item c. 24, 65. Flor. 11, 8. ' Hic rex quibus auxiliis, quibus copiis considerat.' Sic Mss. 3 Vossiani : vulgo sed. Sic et subsidere, residere: de quo vide ad vII. 64. et Cort. ad Plin. Ep. 111. 1. 'Iterum ambulat, iterum residit:' quod et restituendum Apuleio Met. 1. 14. 'Juxta platanum residamus.' enim Mss. et Edd. Vett. Perperam dedit Colvius cum seqq. resideamus .--[Postea in Addendis subjicit:] Ne muta consistunt. Quietam sedem notat post vaga latrocinia. Consule Cl. Burm. ad Ovid. Met. xi. 407. profugum consistere.

XXXIII. 6 Non modo equitatum Poscere res ipsa videtur, ut scribatur, non modo non equitatum: quæ particula librarii incuria, aut imperitia potius, omissa videtur. Vossius. Vossio res ipsa poscere videtur non modo non equitatum, quapropter ultimam particulam negantem librarii incuria, aut imperitia potius, omissam arbitratur. Nolim equidem virum eruditum incuriæ, multo minus imperitiæ, postulare, sed memoria certe lapsus est; hoc enim modo sæpe loquuntur optimi auctores. Cæsar B. G. III. 4. 'Non modo defesso ex pugna excedendi, sed ne saucio quidem ejus loci, ubi constiterat, relinquendi ---facultas dabatur.' Livius 1, 40. 'Non modo civicæ, sed ne Italicæ quidem stirpis.' Sic etiam xxIII. 29. Justinus II. 1. 'Ita ut non modo primæ generare homines, sed ne advenas quidem recipere ac tueri possent.' Vide et J. Vossium de Construct. c. 63. p. 244. Davis. Vide plura ad B. G. II. 17. 'Non modo intrari, sed ne perspici quidem possit.' Cl. Drak. ad Liv. v. 38.

9 In oppidi circuitu] Mss. Reg. Eliens. et Vossii in circuitum. Clark. Circuitum etiam Bongarsiani, Vossiani, Leidenses, Egmund. Petav. Scal. Gott. &c. et Edd. Inc. Vasc. R. Steph. Gryph. post. Recte. Vide tamen ad v. 42. 'In circuitu munitionem perfecerunt;' circumitum Oxon.

xxxiv. 9 Paucos dies morati, ex finibus Cadurcorum] Rescribo, paucos dies morati în finibus Cadurcorum, sublato commate, quod in Lipsiana, et Scaligeri editione est. Pro me stat Petavianus codex. Vossius. Sed melior est vulgata Lectio. Clark. Mei Codices nihil variant: jungenda cx finibus C. frumentum comparant.

15 Moratur | Editi quidam conatur. Inepte. Clark. Monuerunt hoc jam Glareanus, Ciacc. Hotom. et patet clarissime tum ex sensu, tum ex c. 37. conatur esse falsum. Nihilominus sic invenias in Andin. Oxon. Petav. Leid. pr. Palat. Dorvill. a m. pr. aliisque, et Edd. Rom. Ven. et plerisque ante Scalig. An fuit commoratur vel cunctatur potius? pro quo scripserunt librarii, et forsan melius, contatur. Omnino adridet mihi cunctatur, cujus Glossa mera est moratur, In etiam abject auctoribus And. Oxon, Leid, pr. aliisque ante 7ò locis.

xxxv. 2 x M. passuum] Vocem passuum ejeci rursus fide Mstorum octodecim et Edd. primarum. Vide ad B. G. 1. 15.: et sæpe alibi. Statim 'a milibus non amplius x11.'

3 Ipsi inter se provincias partiuntur] Tantundem est ac si curas, vel munia dicas. More Romano locutus est, apud quos Prætores et Consules soliti provincias sortiri: hine provincia pro quovis munere. Apud historicos tamen is mos loquendi oppido rarus est. Vossius.

6 Adducit] Sic quidem Lovan. Cujac. et Scalig. nisi excerpta fallunt. Mss. certe reliqui, et Edd. primæ exhibent modo ducit. Sed adi III. 22. Ceterum in oppidum habent And. Oxon. Leid. pr. Petav. ut actio ipsa pro voluntate ejus ponatur, quomodo passim loquuntur scriptores. Verum vulgata præstat: prius ad oppidum versus egit jumenta; dein in oppidum inportare per illa frumentum instituit.

8 Vigiles castrorum] Excubitores. Lucan. viii. 24. 'Ne rumpite somnos, Castrorum vigiles, nullas tuba verberet aures.' Auctor de Bell. Hisp. c. 3. 'Vigiles non poterant diligentiam præstare.' Vide et c. 35. Davis.

videri possit vox armatis? quia nemo tam fatuus foret, ut crederet, eum inermibus cum cohortibus inpetum fecisse. Sed jungi possunt armatis ex castellis proximis; quas inde scilicet secum sumserat, quo faciunt optimæ membranæ And. Oxon. Petav. Leid. pr. non agnoscentes τὸ cum. Vide tamen ad v. 49. 'Copiæ erant armatæ,' uti est in Mss. multis. Immo c. 36. 'legionem armatam instructamque adducit.'

15 Effugit] Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Edit. Rom. Profugit. Clark. Ursiniani Codicis lectionem recepit Scaliger, quæ confirmatur ab ipsius Codice, item Petaviano, And. et Oxon. in ceteris Mss. et Edd. profugit. Bene utrumque.

XXXVI. 2 x millibus passuum] Supra idem dixit: celare tamen non debui hoc loco in Mstis octo constanter legi XII. Vossius. Millibus non amplius X. Mss. Ciacc. et Norv. cum veteribus editt. habent a millibus non longe amplius XII. quod cur rejiciatur non video. Saltem scribendum a millibus amplius X. Vulgata enim lectio vix est Latina. Davis. A millibus non amplius X. Scaliger et recentiores, millibus. Sed Mss. omnes habent, a millibus. Quam et veram esse lectionem vidit Davisius.

Mss. Reg. et Eliens. et Editt. Vett. habent, a millibus non longe amplius, &c. Vide supra ad v. 47. Clark. A milibus non amplius XII, rescripsi e Mss. omnibus et Edd. Vett. nisi quod Vascos, Bas, Ven. Ald. Gryph. Plant. cum Oxon. codice non ineleganter reliquerint intra milia non amplius XII. quam veriorem etiam lectionem fere opinor. Longe addunt quoque Mss. aliorum et mei (præter Cuj. Scal. Leid. pr. And. et Oxon.) et Edd, primæ. Sed longe si admittas, præstaret abesse a: vel legi debet a se milibus non longe amplius XII. Vide ad v. 47. 'III milia passuum longe ab suis castris abesse:' passuum male inculcat Lipsianus codex.

5 Magnæ felicitatis esse arbitrabatur Hanc lectionem omnes exhibent Codd. et eam sine nota transmisere viri eruditi. At, si ita scripsit Hirtius, plane dormitavit. Censebat Caninius, 'fugato duce altero, perterritos religuos facile opprimi posse;' ejus igitur e re fuit, ut nuncius de Lucterii clade Drapeti perferretur; huic enim ob acceptam calamitatem alia ratione timor incuti non poterat. Ne minime quidem dubito, quin rescribendum sit magnæ infelicitatis esse arbitrabatur. Idem etiam, nisi fallor, iis, qui locum perpendent, videbitur. Davis. Optima conjectura legendum docet Davisius, infelicitatis. Id enim vult Hirtius; magnæ infelicitatis fuisse, neminem ex cæde refugisse in castra, qui de accepta calamitate nuncio allato Drapetem terreret. Felicitatis non muto. Gandebat Caninius, neminem cladis nuncium adferre Drapeti potuisse, ne aufugeret, antequam ad eum de inproviso venire posset; quo subito et inopinato adventu perterritus facilius obprimeretur. Unde non male forsan in Ursini, Petav. et Leid. pr. est perterreri r. facile, et obp. posse. Nisi et aliud quid lateat. Vide varias lectiones.

9 Summæ velocitatis omnes] In IV Mstis, et nostro, pro omnes reperio homines: nec damno: quia statim præcessit omnem equitatum. In Petaviano tamen, qui reliquis emendatior est codicibus, est omnes. Vossius. Codd. nonnulli homines; lege summæ velocitatis homines, quemadmodum recte dant quinque, Vossian. Norvic. Gottorp, Egmond, et Buslid. Davis. cur. sec. Accedunt Voss. pr. Leidenses, Scalig. et alii cum Edd. Incerta, Vascos. Strad. Steph. Gryph. post. verissime. De hac corruptione egi pluribus ad 11. 30. vi. 16. et alibi.

10 In trina castra] Vulgg. intra castra. Sed ex Ursini Codice est, intrina castra. Quam veram esse lectionem recte vidit Ciacconius. Sic enim jam supra dixerat Hirtius; 'trina excelsissimo loco castra fecit,' § 33. Clark. Confirmant in trina Mss. Petav. Andin. Oxon. recepitque jam Hotomannus, Scaliger, aliique.

11 Propius hostem accessisset] Codices propius hostis, vel hostes, ac ita reponendum. Davis. cur. sec. Hostis in Accusativo reposui, fide Mss. Bong. pr. sec. Egmund. Voss. pr. et aliorum. In reliquis et Edd. Vasc. Strad. Steph. est hostes, quod ut et hostem reposuerunt ad ambiguitatem vitandam.

13 Fert consuetudo] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Vett. fere consuetudo est. Clark. Ita optime restat in And. Oxon. et Petav. Male in reliquis, et Edd. pp. item Vasc. Steph, aliisque fere est. vi. 7. 'quam populi Rom. fert consuetudo,' B. Civ. 1. 51. 'ut fert Gallica consuetudo,' et sæpius. Alia vide ad auctorem de B. Hispan. c. 26. 'Opinio fert.' Par. ad Ter. Heaut. II, 1. 3. 'fert adolescentia.'

14 At Germanos equites] Ita visum Scaligero edere, cum in omnibus Codd. legatur, Germanos, equitesque: et ipse Hirtius disertim supra dicat

equites, et cum his pedites Germanos ad oppugnanda castra missos. veterem lectionem retine. Illud tamen dissimulare nolo, paucis ab hoc loco versibus, ubi legitur Germani equitesque signis legionis visis, in Msto Cujacii, primo, secundo, tertio Bong. ac Pet. legi Germani equites: sed noster Ms. et Palat, retinent equitesque. Excusari tamen Scaligeri lectio possit; nam non soli pedites, sed et equites Germani in exercitu Cæsaris fuere. Testatur ipse l. vii, de bello Gallico, et ait: 6 Cæsar ex castris equitatum educi jubet, præliumque equestre committit : laborantibus iam suis Germanos equites circiter cp submittit, quos ab initio habere secum instituerat.' Et aliquanto ante eodem libro: 'Cæsar, quod hostes equitatu superiores esse intelligebat, et, interclusis omnibus itineribus, nulla re ex Provincia atque Italia sublevari poterat, trans Rhenum in Germaniam mittit ad eas civitates, quas superioribus annis pacaverat; equitesque ab his accersit; et levis armaturæ pedites, qui inter eos præliari constituerant.' Nihilominus vulgatam lectionem præfero. Vossius. Germanos, equitesque -. Germani, equitesque. Ita Codices plerique. Scaliger edidit, Germanos equites -. Germani equites, &c. Atque ita utroque in loco scriptum est in Ms. Reg. Neutra lectio mala: fuere enim in exercitu Cæsaris, et pedites et equites Germani. Clark. Que male Scaliger cum Ursino ex ipsius codice omisit hic et infra. Pedites Germanos intelligit, qui equitibus interpositi prœliari solebant, ut ait c. 13, et alibi sæpius. Locutio autem eadem est, ac exercitus equitatusque, milites equilesque, immo homines equitesque B. Civ. H. 39. ubi vide etiam; et similia, quæ aliquoties supra habuimus et ubivis obvia sunt. Adde Cortium ad Sallust. B. Jug. c. 49. ' Equi Numidæque.' Vacillant Mss.: nam equitesque primo loco cum plerisque retinent And. et Oxon, at posteriori omittunt. Utroque loco omittunt etiam Leid. pr. Bong. pr. sec. et alii. Sed omnino retinere præstat cum Vossianis, Lovan. Egmund. et plurimis. Ejecta est copula a librariis, non capientibus lectionis elegantiam.

19 Confestim omnes cohortes] Ut deleatur vox media, jubent Bongars, pr. sec. Petav. Lov. aliique Msti. Davis. cur. sec. Forsan exstat in solo Bong. tert. et Edd. quibusdam. At in ceteris et Edd. primis non comparet: quare ejeci.

XXXVII. 3 Cujus timore augere præsidia et munitione oppidanos circumdare prohibitus erat] In Mss. pr. sec. tert. Bong. Pal, et nostro scriptum invenio cujus timore antea dividere præsidia. Ita et Ms. Cujacii et Petavianus (ad oram) habet : multo sane aptius quam vulgatæ editt. Et miror Scaligerum ac Lipsium aliter edidisse. Nam timore externi hostis ausus non erat Caninius dividere præsidia, ne minus valida resistere nequirent. Unum occurrit, quo defendi vulgata lectio possit, ut hoc modo accipias verba Hirtii. Caninius veritus erat plures milites munitionibus imponere ob externum hostem, cujus metu manum semper in armis paratam habere cogebatur. Interea non dubito, quin præstet scriptura manuscriptorum. Vossius. Antea dividere etiam Ms. Norvic. et Edd. Rom. Ven. Beroaldi. Davis. Ad sensum parum interest. Clark. Bas. Ven. 1517. Ald. Gryph. Manut, et Plant, ante Scaligerum jam ediderunt augere: eamque lectionem confirmant Petay. And. et Oxon. Cujac. a m. sec. Reliqui, etiam Cellarius cum Mss. ceteris, anteu dividere: nisi quod Ciacconii liber sua tum div. et Voss. sec. annua div. Augere non muto, sed antea suo loco restitui. Respicit ad e. 35. ' ne plurimis in locis infirma disponat præsidia.' Augendo præsidia divisisset

illa, et infirma reddidisset.

XXXVIII. 3 Consiliorum capiendorum Belgis facultas d. Sic quidem Mss. plerique et Edd. primæ. Sed cur non repetit Bellovacis? quod videntur sensisse librarii quidam, qui pro Bellovacis dedere supra Belgis, in quibus sunt Bellovaci; qui præcipue susceperant bellum, sed et aliæ civitates Belgarum se iis junxerant. Vide præcedentia et Cluver. Germ. H. 11. qui infra c. 54. pro Belgis substituit frustra Bellovacos, qui satis intelliguntur inde. Quare nihil temere muto: sed eruditior videtur lectio, quam ut proficisci potuerit a librariis, quam servant Petay, Andin, et Oxon, cons. ad capiendum bellum f. d. quomodo exhibuerunt Ven. 1517. Basil. Ald, Gryph. Manut. Plant, aliique. Capere bellum est id capto tempore et occasione facere, suscipere, pro quo frequentius dixerunt sumere bellum. Heins, et Burm, ad Ovid, Epist, 17, in f. Duker, ad Florum IV. 12. Cort. ad Sallust, B. Jugurt, cap. 83. Ita capere et sumere arma idem notant. Aliter legi posset quoque faciendum: quæ verba sexcenties confunduntur: sed non opus est.

6 Quorum consilio in civitate | Non soli rebellionis principes, sed tota gens Carnutum timebat; ideo Cæsar, ut civitatem metu liberaret, Guturvatum ad supplicium deposcit. Quod cum ita sit, omnino superflua videtur vox consilio, quam recte omittunt Ms. Norv. ac editt. Rom. Ven. Beroald. Steph. et sane Carnutes ' principes se ex omnibus bellum facturos' pollicentur, ut dixit Cæsar B. G. vii. 2. quem locum Hirtius noster in animo habuit, cum hæc scriberet. Davis. Quorum in civitate. Ita recte edidit Davisius ex Ms. Eliensi et Edd. Vett. Quomodo et in Ms. Regio scriptum est. Scaliger aliique ediderunt quorum consilio in civitate, &c. perperam. Non enim recte dicas Carnutum consilio initium belli in Carnutum civitate

esse ortum, sed Carnutum in civitate initium belli (Gallici scilicet universi) esse ortum. Clark. Agnoscunt consilio Petay, Cujac, et Edd. quas modo nominavi. Ceteri scripti et Edd. non habent. Nihilominus dubito, an sit quidem Glossa. Non enim tantum in civitate Carnutum, sed et eorum consilio bellum ortum est, uti patet loco per Davisium citato. Quare re-Clarius locutus esset iicere nolui. scribendo quorum cons. et in c. vel quorum in civitate et consilio : aut denique potius, quod præcipue eos, quorum consilio in civ. &c.

10 Guturvatum | Supra nominavit Cæsar Cotuatum et Conetodunum duces Carnutum: sed ille in Petaviano Cod. nominatur Catuatus: et hoc loco in Msto Petaviano scribitur Matruatus pro Guturvatus. In Cujaci Msto et Palatino est Gutruatum, in pr. B. Gutruatium, in tertio Gatriatrium. In Msto nostro est Gutruatrum. In veteri codice M. Gutirnatum, Unde quis in tanta nominum diversitate non immerito suspicetur eundem designari, quem supra Cæsar Cotuatum appellavit. Vossius. Utrobique e suo Codice Gutuatum vel Cotuatum scribendum censet Ciacconius. Certe Guturvatum vel Guturnatum est in nullo Msto. Plerique meliores hic et statim Gutruatum exhibent: nisi quod hoc loco Maturatum Petav. And. et Oxon. dent, M. Guttruatum, Leid. pr. Alii Gutriatum, Gutriatrum, Gutuatrum, Gatuatrum, Sed statim Gutruato And. Pet. Cuj. Leid. pr. Oxon. Bong, pr. sec. Voss, pr. Lovan, et plures cum Edd. primis: quod interim reposui.

12 Perducitur] Leid. pr. tert. Scalig. Carrar. et Ed. Inc. producitur e latebris scilicet protractus. Vide ad vii. 13. 'Ad Cæsarem perduxerunt:' ubi eadem varietas, ut passim.

14 Detrimenta belli a Guturvato accepta referebant] Guturvatum detrimentorum causam esse prædicabant.

Metaphora ducta est a re nummaria; proprie enim acceptum referre dicebantur, qui pecuniam iis numeratam in Codicem accepti referebant. quod præcipue notandum, huic locutioni Dativum apponunt alii Scriptores. Ovidius Trist, El. II. 1. 10. 'Acceptum refero versibus, esse nocens.' Horatius Epist. II. 1. 233. 'Incultis qui versibus, et male natis, Rettulit acceptos, regale numisma, Philippos.' Ad eum locum plura Dionys, Lambinus. Forte igitur apud Hirtium, omissa præpositione, scribendum detrimenta belli Guturvato accepta referebant. Davis. Guturvato. Ita legendum vidit Davisius. Alii omnes habent a Guturvato: quæ tamen et ipsa lectio forte ferri possit. Clark. A deleverent jam Vascos. Strada, R. Steph. Gryph. Ed. post. Mss. omnes servant præpositionem a. Recte quidem, si modo mecum legas qui ei, uti est in Petav. Bong. pr. et Leid pr.; quo facit etiam secundus, qui dat quo. Milites referebant sive narrabant ei, omnia detrimenta belli esse accepta a Gutruato. Non adfuerat enim ipse Cæsar. Accipere detrimentum ab aliquo, cum apud ceteros scriptores, tum crebro in hisce commentariis occurrit. Vide modo B. Civ. III. 72. Si tamen Davisii lectio a bonis codicibus confirmaretur, iis adsensum meum non denegarem. Forsan totum Gutruati nomen est e Glossa ortum, ut ei ad Gutruatum, non ad Cæsarem referatur.

xxxix. 1 De Drapete gesta] Ms. Reg. a Drapete, &c. Et sane, de aliquo geri pro eo, quod est de aliquo fieri, inusitatior est loquendi modus. Clark. De abest a Voss. sec. male. Gesta idem, quod acta, facta. Quæ verba crebro inter se permutantur ab auctoribus. Virgil. G. Iv. 305. 'Hoc geritur.' Adi Gron. Obs. Iv. 14. Munker. ad Fulgent. p. 67. Sic Agere et gerere Remp. Gerere et agere bellum; et cetera hic et alibi.

xl. 3 Neque ab oppugnatione videret ulla conditione recedi posse] Petavianus codex: neque oppugnatione posse recipi, aut conditione ulla videret. Vossius. Petaviani Codicis lectionem probat omnino Gruterus: bene. Caussam enim non video, cur Cæsar ab oppugnatione recedere non posset, salva etiam existimatione: cum modo hanc illamve caussam prætexere voluisset; multo minus, ut id fieri non potuerit, ulla conditione.

6 Quæ pene totum montem cingebat] Quid hoc? vallis pene totum montem cingebat? cur non totum? Emendo, Flumen infimam vallem dividebat, and pene totum montem cingebat. Infra auctor ipse ait c. 12. 'Sub ipsius enim oppidi murum magnus fons prorumpebat ab ea parte, quæ fere pedum ccc intervallo fluminis circuitu vacabat.' Merito dicit pene oppidum flumine cinctum fuisse, cum trecentorum tantum, vel vix trecentorum pedum spatium esset, qua intermittebat amnis. Sane primus ac secundus Bongarsiani codd. non habent quæ: nec tamen quomodo haberent, recte legere potui. Vossius. Dionys. Vossius emendat, quod pene totum, &c. ut scilicet flumen, non vallis, dicatur pene totum montem cingere, Quomodo et infra ait Hirtius, ' fere pedum ccc intervallo, fluminis circuitu vacabat:' vallis enim, cur pene totum, non totum montem cingere dicatur? Sed recte respondet Cellarius, fieri etiam posse, ut vallis montem pene totum, non totum ipsum, cingat; depressior scilicet illa, per quam flumen labatur. Quæ demum si vera lectio sit, erit illud porro observandum, ex eo quod infra dicitur, ' pedum tantum ccc intervallum, fluminis circuitu vacare,' utique flumen vallem illam infimam non divisisse transversam, sed per mediam transisse tota ea sui parte, qua montem cingebat. Clark. Quod margini adlevit Vascosanus, et Lipsius. Quis

videtur esse in Bong. sec. Posset esse qua; ut sit nominativus verbi cingebat etiam flumen. De hac particula diximus supra aliquoties.

8 Hoc avertere] In Petav. And. et Oxon, legitur flumen averti. Scribe hoc flumen averti, loci n. proh. Id flagitare horum Commentariorum stylus videtur. Statim 'magnus fons,' &c. 'hoc fonte.' Averti certe recepi.

9 Sic enim imis] Ita Ms. Steph. Petav. et Oxon. In Andin. sic enim in imis. Carr. infimis enim sic. Reliqui et Edd. primæ aliæque In infimis enim sic. Quare addidi saltem in, elisum a syllaba vocis enim. Nisi altius ulcus et interius sedeat.

17 Multitudo aquatum Ultimam vocem, utpote probam, retineo, sed aliud jubere videntur Msti. Est enim aquarum in duobus, equitorum in alio. Sed Cujac. Andin. Bong. sec. Pet. Leid. pr. Scalig. Egm. Vossian. pr. et 4 alii cum Carrar, et Ed. Inc. exhibent aquatorum. Nec male. Cæs. B. Civ. 1. 73. 'Aquatores ab equitatu premi.' Auctor B. Hisp. c. 21. 'Ad aquatores nostros excurrerunt.' Et sic Livius, alii. Mutassent ii, qui Genitivis duobus utrimque uni substantivo junctis offendebantur; at vide notata ad 1. 30. 'Helvetiorum injurias populi Romani.' Adridet tamen magis hic loci aquatum.

xli. I Sub ipsius oppidi murum magnus fons prorumpebat] Ms. Norv. et Brant. cum editt. Rom. Ven. Beroald. Sub ipsius oppidi murum ubi magnus fons prorumpebat, unde scribendum, mutata distinctione, Quorum omnis postea multitudo aquatum unum in locum conveniebat sub ipsius oppidi murum, ubi magnus fons prorumpebat, &c. Davis. Conveniebat sub ipsius oppidi murum, ubi magnus fons, &c. Ita optime restituit Davisius ex Editt. Vett. et Mss. Eliens, et Brantii: quibuscum consentit Ms. Reg. Scaliger aliique ediderant, convenie-

bant, Sub ipsius oppidi murum, magnus fons, &c. Al. conveniebat. Sub ipsum enim oppidi murum, magnus fons, &c. Clark. Lectionem, quam in textum recepit Davisius, invenias quoque in Vossiano primo, Egmund. Lovan, et 5 recentioribus Mss. cum Edd. primis. At in jisdem, uti etiam in Bong, sec. tert. Pal. Voss. sec. Gott. additur f. aquæ, Verum longe elegantius est vulgata; sive potius sub ipsum enim op. murum: uti exbibent Petav. Andin. Oxon. Enim addunt quoque Cujac. Scalig. Leid, pr. in quo muro, et Edd. Bas. Ven. 1717. Vasc. Ald. Gryph. Manut. Steph. Plant. aliique; quod restitui. Aquæ tamen addidi ob ceterorum Codicum consensum, quem augent Vasc. Strada Steph. aliique. Crebro has voces fons aquæ junctas reperies. Languet nimium istud ubi, et, ut vidimus, in vetustioribus scriptis pon comparet.

3 Fluminis c. vacabat] Nonnihil clarius Petav. et Scalig. a fl. circuitu vacabat. Utrumque Latine dici, nemo nescit.

4 Non sine magno periculo | Sane non damnaverim Petavianum codicem, in quo hæc verba omittuntur, uti et secundo Bongarsiano. Itaque hoc pacto legenda hæc periodus: Hoc fonte prohiberi posse oppidanos cum optarent reliqui, Cæsar unus videret: e regione ejus vineas agere, &c. Vossius. Repetendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ prohiberi posse: quod cum haud caperent e Librariis nonnulli, has voces a quibusdam Codd, exulare jusserunt. Cave enim aures præbeas Vossio, qui eas recte abesse censuit: sequitur enim in Hirtio, quod ejus conjecturam prorsus evertit. Continua certe dimicatio, et loco quidem iniquo magnum affert periculum. Davis. Cæsar unus videret; Non sine magno periculo - aggeres struere capit. Ita distinxi; quoniam quod in Editis erat, Cæsar unus videret eos non sine magno periculo prohiberi posse, difficilis videbatur et

salebrosa constructio. Nec sane recte dicitur Cæsar id umus videre, sine magno periculo fieri non posse; quod utique et reliqui omnes, propter manifestam difficultatem, optarent potius quam sperarent. Ut tamen verum fatear; neque eo, quo edidi modo, caret difficultate hæc locutio. Cum enim proxime sequatur, magno cum labore et continua dimicatione; supervacuum judicare possit quis istud. Non sine magno periculo, in eadem parte sententiæ præmissum. Quamobrem notatu dignum videtur, quod observavit Dionys. Vossius; utique deesse istas voces, Non sine magno periculo, in Codicibus Petaviano et Bongarsiano: ut et in Mss. Eliens. et Is. Vossii desunt. Si conjecturæ indulgere liceat, fieri forte potest, ut ex eo, quod tribus post lineis sine periculo scriptum est, irrepserint. Nam in Ms. Reg. et hic quoque, omissa particula non, scriptum est sine magno periculo; sed judicet lector eruditus. Clark. Quod si durior videatur loquendi ratio, legi queat, quanto cum periculo id fieret, uti quidem dat Egmond. Davis. cur. sec. Non dubium mihi est quin Egmundani Codic. lectio sit e doctioris alicujus hominis interpolatione, qui videret, alteram minus sanam esse : verum tamen eadem manet difficultas. Nam cum id optarent modo reliqui, ntique viderunt quoque sine magno periculo id fieri non posse. Non abest quoque a Palat. Bong. tert. Carrar. Dorv. Leid. sec. Immo omnia non sine m. periculo desunt quoque ab Oxon. Andin. Cujac. Scalig. Leid. pr. Vossianis omnibus, Lovan. Gott. et Edd. Inc. ac R. Stephani; quare omnino eas voces supposititias et alienas existimo, uncisque inclusas aliis litteris excudi curavi. Vel sic tamen ter hoc capite occurrent sine periculo,

5 Adversus m.] Andin. et Oxon. contra montem. Quæ videtur verior lectio. Sic 1v. 20. 'Regiones, quæ

sunt contra Galliam.' v. 13. 'Tertium est contra Septentriones.' vII. 62. 'Contra castra Labieni.' B. Civ. I. 56. 'Insula, quæ est contra Massiliam;' et III. 22. 'Quæ contra portum Br. est.' Adde c. 40. et Davis, ad B. Hisp. c. 27. 'Contra Hispalin.' Adde notata ad Front. I. 4. 7. 'Contra Abydon.'

Aggeres struere] Sic quidem And. Oxon. Petav. Leid. pr. Scal. et Cujac. nisi excerpta fallunt. At Mss. reliqui et Edd. primæ aggerem instruere. Sed Edd. Vasc. Str. Steph. et Gryph. post. Aggeres instruere. Quod omnino verum credo. Saltem instruere revocavi; quod compositum eleganter pro simplici adhiberi solet. 'Contabulationem' vel 'parietes instruere' B. Civ. II. 9.: ubi v. B. Afric. c. 51. 'Opus instruebat.' Adi viros doctos ad Nepotis Them. c. 6. 'Audierunt muros instrui:' ubi eadem varietas. Front. III. 17, 4, 'Instructum duplici munitione castellum,' Restituendum et hoc Apuleio, si vere doceat Elmenhorst. in Mss. Flor. et Bertin. ita legi l. vi. p. 112. ' fanum sublimi fabrica instructum:' vulgo structum: ut l. x. p. 232. ' mons sublimi fabrica instructus,' Adde omnino Scriver. ad Veget. II. 11. Instructores. Hirt. B. Afric. c. 20. officinas ferrarias instruere.

7 Decurrentes, sine periculo præliabantur ;-vulnerabant : Ut tamen non deterrerentur, &c.] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Vett. decurrunt ; eminus sine periculo præliantur; vulnerant : Non deterrentur tamen, &c. Clark, Ut tamen non deterrerentur. Ms. Norvic. prima voce omissa, exhibet non tamen deterrentur. Editt. Rom. Ven. Beroald. non deterrentur tamen. Vulgatam autem lectionem retineo, a qua abiere Librarii, quod ejus elegantiam non intelligerent. Davis. Vulgarem jam lectionem e Mss. Ursini, et Faërni recepit primus Scaliger, eaque confirmatur Mss. Andin. Oxon. Leid.

pr. Cujac. Scalig. et Petav. nisi quod eminus etiam agnoscant Cujac. et Scalig. quare eam vocem addidi confirmatam a Mss. et Edd. reliquis: Deterrentur est quoque in Leid. sec. At exceptis ante nominatis Mss. omnes quoque habent mei, quod de suis monent alii. Sed male. Subintelligitur sic, ita, tamen, ut nostri non deterr. Vide omnino ad III. 14.

10 Et labore] Desunt hæ voces in Petav. Scalig. Leid. pr. And. et Oxon. Bene: supra enim jam dixerat magno cum labore: unde etiam e Mss. illis exciderat. Hic certe plane otiosæ sunt; quare uncis inclusi. Vineis atque operibus v. Joc. d. tantum legas in Oxon. et And.

Eodem tempore tectos cuniculos, crates et vineas agunt ad caput fontis] Ita et Scaliger edidit, et in tertio Bongarsiano reperio. In secundo est cuniculos tectos ad vineas agunt ad caput fontis. Primus, cunic. tect. ad aggeres ac vineas agunt ad caput fontis. Palatinus, cuniculo tectos ad vineas agunt, et ad caput fontis. Nescio tamen, an probare ausim scripturam, quam Scaliger retinuit. Primo quia subdit auctor, illud genus operum sine suspicione hostium facere licuisse: nam crates et vineas conspicere poterant oppidani. Deinde quia nullus scriptorum dixit crates agere. Vossius. Manifeste vitiosa est hæc lectio: neque enim sine ullo periculo et sine suspicione hostium crates projici, et vineæ agi possunt, cum hujusmodi opera in omnium conspectu administrentur. Solis cuniculis hoc convenit, qui sub terram aguntur. Primus Bongars, Cuniculos tectos ad aggeres et vineas agunt ad caput fontis; sic etiam editt. Rom. Ven. Beroald. Ms. autem Palat. Cuniculo tectos ad vineas agunt et ad caput fontis : ita et Carrar. nisi quod ille cuniculos. Bongars. Secundus Cuniculos tectos ad vineas agunt ad caput fontis, pro quo Norvic. habet et caput fontis. Legendum crediderim. Cuniculos tectos ab agrere et vineis agunt ad caput fontis, vel prope ad vestigia aliorum Codicum, cuniculos tectos a vineis agunt ad caput fontis, ut dicat Hirtius, cuniculos a vineis initium cepisse, ad caput autem fontis pertinuisse: et sane c. 43, narrat cuniculis venas fontis intercisas esse atque aversas.' Confirmat hanc conjecturam Jul. Celsus p. 168, 'Cuniculis,' inquit ille, ' sub terram actis ad ipsius fontis venas penetrando pervenit,' Davis. Cuniculos, ab aggere et vineis agunt ad caput fontis .sine suspicione hostium. Pulcherrima hæc est Davisii emendatio. Scaliger aliique ediderant; cuniculos, crates et vineas agunt, &c. Sed præterquam quod jam supra dixerat Hirtius, vineas agere capit, et, non deterrerentur vineas proferri; quod proinde hic repetere supervacuum sit: illud quoque falsum, crates et vineas agi posse, sine suspicione hostium. Mss. variant: Al. ad aggeres et vineas agunt. Al. ad vineas agunt ad caput fontis. Al. ad vineas agunt et ad caput fontis. Emendatione Davisiana haud facile quicquam concinnius reperias. Nisi forte cum Cellario, ex Veteribus quibusdam Editis, sola ista, cuniculos agunt ad caput fontis, vel sine lacuna: vel cum lacuna, cuniculos **** agunt ad caput fontis, scribas. Clark, Ad aggeres ac vineas ag. est in solis Ortel. et Bong, pr. cujus manus hic est recentissima, atque Edd. Rom. Ven. Med. Flor. Cell. Inc. Mss. Fzerni, Urs. et Bong, tert, cun. crates et vin. ag. ineptissime: quam lectionem miror secutum esse Scaligerum. Mss. duodecim vel plures, uti et aliorum cum Ed. Inc. dant ad vineas agunt et caput f. nisi quod Pal. Ortel. Carr. et Dorvill. et ad c. f. quod ultimum edidit Cellarius. At vero Audin. Oxon, et Petav, a manu prima non agnoscunt omnia illa crates et vineas: uti nec Edd. Bas. Ven. 1517. Vasc. Strada, Ald. Gryph. Manut. Stephan.

Plant. Unde parum abest, quin statuam, illa esse repetita pro interpretatione e superioribus, incpte. Ejeci saltem aggeres vel crates, et ab vincis c. hibui, cum soleant sæpe librarii ad mutare in ab. Hinc confusa ab labore et ad laborem. Vide ad v. 9. 'ad sententiam' et 'ab sententia.' V. ad vII. 78. B. C. I. 18. II. 1. 39. et similiter crebro pro ab in Mss. est ad. Orosins ait 'sub obtentu aggeris tuti cuniculos perfodiebant.'

11 Ad caput fontis | Originem atque initium, ut sæpe alias. Vide Lævin. Torrentism ad Horatii Od. 1. 1. 22. At Cæsar B. G. Iv. 10. de Rheno ait, ' multisque capitibus in Oceanum influit;' ubi liquet capitibus ostia denotari: negarunt autem interpretes, hoc vocabulum ea notione alibi usurpatum, nec quisquam dubitet illam vocis potestatem esse rarissimam. Cl. tamen Mamertinus Pan. 11. 16. 4. eodem sensu adhibuit, 'Citra Mæotim,' inquit, 'sub extrema septentrionis plaga, qua fervidum caput Danubius evolvit.' Qui non sunt prorsus ανεωγράφητοι, probe norunt Mæotim non fonti, sed ostiis Danubii esse propinguam. Davis.

12 Suspicione] Voss. pr. et sec. susceptione. Forsan pro suspectione. Vide ad vi. 7.

13 In altitudinem pedum LX.] Sic ex Orosii l. vi. emendavit Pet. Ciacconius, quem in sua editione secutus est Jos. Scaliger, cum e Mss. et antiquis cusis alii habeant pedum IX. alii pedum vi. Davis. Lx. Sic quidem in Petaviano Codice exstare monet Gruterus. Verum vix mihi credibile, aggerem fecisse pedum Lx. et in eo insuper turrim collocatam esse. Andin, et Oxon, cum Edd. Vasc. Ven. Bas. Aldi, Gryph. Manut. et Plantini dant 1x. In reliquis Mss. et Edd. vi. Rectum omnino est ix. Quod patet ex ipso Orosio vi. 11. 'Exstruitur agger et turris pedum sexaginta, cujus vertex adæquare fontis locum possit.' Non dicit Orosius, aggerem fuisse pedum LX. sed aggerem et turrim. Si ergo aggeri des IX pedes et turri L pedes, sive singulis tabulatis v, efficientur LX pedes; quod etiam bene advertit Hotomannus.

15 Æquaretur] Aldus Manutius, allatis exemplis, contendit, legendum, equaret. Atque ita in Ms. Eliensi scriptum esse adnotavit Davisius. Clark. Placet Manutii conjectura æquaret: uti est quoque in Leid. tert. Voss. pr. tert. Lovan. Gottorp. Dorvill, Ed. Inc. aliisque. Sive potius adaquaret: quod servarunt nobis And, Leid, pr. et Scalig. Adæquaretur est in Petay, et Oxon, Præpositionem addendam vel Orosii locus e nostro desumtus docere potest. Adæquare autem cum Dativo vel simpliciter positum neutraliter solet adhiberi. Livius 1, 56, 'Quibus operibus vix nova hæc magnificentia adæquare potuit.' Supra vi. 12. 'Adæquare apud Cæsarem gratia:' ubi etiam alii adæguari malebant. B. Civ. II. 16. 'Virtute se nostris adæquare non posse:' ubi Ms. unus nostros. Vide etiam ad B. Alex. c. 16. 'Virtuti nostrorum adæquare:' ut est in nonnullis.

16 Superaret fontis fastigium] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. vett. superare fontis fastigium posset. Clark. Quod vulgo jam editur, Scaliger primus recepit ex Ursini Codice et confirmatur Mss. And, et Oxon. Reliqui Mss. et Edd. superare f. posset. Dein etiam habent aditum Mss. plerique et Edd. primæ, item R. Steph. aliæque. Sed rectius aditus legitur cum Petav. And. et Oxon. Nam credibile ad fontem plures uno fuisse aditus.

18 Possent adaquari] Ita Cnjac. Leid, pr. Scal. In ceteris et Edd. primis aliisque est aquari; nisi quod in Ursin. And. et Oxon. aliisque sit adaquarentur, bene, si supra legas superare posset. Petav. et Bong. sec. aquarentur. Sed adaquari occurrit quoque apud alios, uti et B. C. 1. 66. 'adaquandi caussa.' Item in Lov. Cod. B. Afric. c. 24. 'adaquandi gratia' et in aliis c. 41.

XLII. 1 Scandulis complent | Primus Turnebus hoc loco scindulis emendavit. Orosius in multis exscriptor Cæsaris scandulis habet. Freculphus exscriptor Orosii sindulis. Sed in optimo et perantiquo Orosii codice, quem Ms. habemus, invenio scindulis (et sic apud Hirtium legitur in Mss. Norv. ac Brant.). Isidorus XIX. 19. 'Scindulæ,' inquit, ,' eo quod scindantur, et dividantur,' Sunt scandulæ tabellæ e ligno, quibus tegi ædes solitas Romæ ex Plinio discimus. Hodieque pro iis lamellas e lapide usurpamus, quæ fortasse inde apud Italos scaglia, Gallis escaille, nobis schalie dicuntur, extrito ndu: quod in lingua nostra novum non est, cum pro tanden, i. e. dentes, etiam tu'en dicamus; pro laeden, onerare, la'en. Usus ea voce et Vitruvius II. 1. et Columella VIII. 3. Sed ab cohorte forinsecus prædictis fenestellis scandulæ similiter injungant, quibus irrepant aves ad requiem nocturnam.' Mihi sane Turnebus audacter nimis ubique scindulæ reponere videtur, cum in cunctis scriptoribus fere scandulæ reperiatur: et Apuleius Metam. 1, 111, p. 54, 'scandulare tectum' dicat, et in ff. de jure immunit. I. ult. scandulariorum mentio fiat. Vide, quæ de hac voce notavit parens mens in Etymologico suo. Vossius. Vocis hujus incerta est scriptura præ codicum varietate. Apud Oros, vi. 11. Mss. fere omnes scindulis vel sindulis. Eamdem dant confusionem viri docti in Apulei. 1. III. ubi consule eos p. 44. Ed. Colv. Hic etiam Oxon. Pulm. Sched. Lovan, et Brantii ac alii 4 recentiores scindulis. Vide Turneb. Advers. XXII. 18. cui inter alios adsensum præbet Stewech. ad Apulei. et Veget. II. 23. 'De tegulis vel scandulis.' Ubi Mss. ejus 7. uti et Scriv. habent i: at Mss. 4. a me visi a servant. Ipse autem cum Wouwerio derivat a voce σκωδαλμός: de qua consule Schol. Aristoph. ad Nub. 130. Ranas 835. Hesych. et Suidam. Verum Mss. in Apuleio et Edd. Vett, propugnant τὸ scandulare tectum. Ego Patri Vossio accedo, et hic scindulis a scindendo, in Apuleio scandulare a scandendo lego.

5 Flamma existit] Carrar. Norvic. Gottorp. Voss. et Egmond. habent flamma extitit: et ut ita reponatur, jubent sequentia. Davis. cur. sec. Exstitit etiam Mss. mei et Edd. primæ. Existit tamen exstare videtur in And. et Oxon. Sed parum refert. De vi verbi adi ad vi. 5. 'Motus exsistat.'

6 Ea vineis et aggere suppressa] Supprimere hic non ἀποκρύπτειν est, sed reprimere, aut retinere, vel morari, ut ipse Hirtius explicat. Sic Cæsar de bello Civili dixit l. I. 'iter supprimere,' pro retrahere se ab itinere, et Livius libro septimo, 'impetum supprimere,' pro reprimere. Vossius. Ita 'supprimere classem' apud Nepot. Timoth. 3. 'Subprimere habenas' Ovidio Art. Am. III. 467. Eidem Met. xv. 282. 'Subpressi fontes.' Ita et 'subprimere hostem insequentem' B. Civ. I. 45. ubi vide Dav.

12 Quam quisque poterat maxime insignis] Quam non agnoscunt Lovan. Norvic, et Buslid. Ac poterat abest ab Egmond. Lege ita quisque maxime insignis, &c. Davis. cur. sec. Male omnino, nam Quam quisque poterat optime edidit Scaliger: cum in Ursin. esset ita ut quam q; et antea exhiberetur Ita ut quisque p. uti est in Mss. multis. Particula autem hæc abest a Mss. sex, Ed. Inc. et in Voss. sec. Ita quisquis ut p. sed quam diserte exstat in Petav. And. Oxon. Leid. pr. Scalig. pro quantum.

Vide præter alia Ill. Heinsium ad Ovid. Rem. Am. 325. 'Quam potes in pejus dotes deflecte puella,' Restituendum hoc Apulei. l. I. p. 10. 'vulnus, quam maxime patebat, spongia offulciens,' non qua. In Bong. sec. est que. Posset etiam scribi qua, ut jungantur cum Edd, primis qua quisque p. maxime insignis sive quocumque modo et loco maxime poterat conspicuus, ut ipsius virtus magis pateret. Adi ad Ovid. Ep. XIII. 41. 'Qua possum, squalore tuos imitata labores.' De hac particula diximus plura superius aliquoties. Eadem variatio B. Civ. III. 67. Ceterum legitur potuit in Voss. tert. et notiorque sine testatior est in Lov. Gott. Vess. tert. Leid. tert. et Ed. Inc. Unde quis conjicere posset notior notiorque; sed vulgatum servare malo. Dein ejus locum variat in Mss. fere omnibus et Edd. primis : quare suspicor abundare. Denique offerebant eleganter legitur in Bong. pr. Gott, et Voss, tert, et Edd. Rom. Mediol. ac Veneta. Conferebant Leid. tert. et Ed. Inc. Vide ad 1. 39. 'Quisque equitatu præerant,' et alibi: quare insignis junxi τφ poterat: adposite Ovid. Trist. III. 4. 75. ' Et quam quisque potest, aliqua mala nostra levate.'

XLIII. 5 Ignari] Mss. Carrar. et Norvic. essent suspensi: quod tantundem valet ac dubii, incerti. Virgilius Æn. 11. 114. 'Suspensi, Eurypylum scitatum oracula Phœbi Mittimus.' Noster Bell, Afric, c. 48, 'Exercitus ejus magis suspensiore animo ante adventum Jubæ commovcbatur.' Editt, Rom. Ven. Beroald, utramque vocem exhibent, in iis enim est essent ignari suspensi. Alterum est Glossema: cum autem hac suspensi potestas sit rarior, quin ea lectio ab auctore, ignari vero a Glossa profluxerit, nullus dubito. Repone igitur : 'cûm quid ageretur in locis reliquis, essent suspensi.' Davis. Mss. Eliens. et Vossii, essent suspensi: Ms. Reg. rescirent, (leg. nescirent). Clark. Ignari, suspensi exaratur quoque in Lovan. Bong. tert. Dorv. Edd. Mediol. Florent. Sed suspensi tantum in Vossianis, Leidensibus, Cujac. Scalig. Bong. sec. tert. Egmund. Gottorp. Palat. Buslid. et Ed. Incerta. At ignari servant Petav. And. et Oxon. Placuit utrumque: cum ignari essent quid ageretur, ideo suspensi solliciti et in dubio atque incerto exsistentes revocant armatos.

7 Prælio] Mss. et Edd. plerique prælii. Quod idem est. Clark. Non damnarem Dativum prælio: si inveniretur in Mss. Sed Mss. et Edd. omnes prælii ante Ed. Amst. 1697: in quam typothetarum vitio sine dubio inrepsit sine prælio, unde in seqq. fine prælio. Durior etiam foret ille casus hoc loco.

9 Et jam, &c.] Sic e Ms. Ursini rescripserunt Viri docti: cum antea legeretur: Magna etiam parte s. s. a. in sent. permaneant: atque ita Mss. mei omnes: nisi quod permanerent restet in And, Oxon, et Bong, pr. a m. prima vetusta, quæ hic rursus adparet. Plerique etiam et Edd. pp. amissa siti suorum. Singularis et bona est lectio Cod. Petaviani: Quum pertinaciter oppidani magna parte suorum s. a. in sententia permanerent, cuniculis, Ceteris resectis. Legendum opinor, Quum pertinaciter oppidani, magna etiam parte suorum amissa siti, in s. permanerent, ad post. Otiosum est 76 resisterent. At postr. Leid. pr.

12 Fons perennis exhaustus] Primus Bongarsii Cod. et Pal. repente perennis exaruit fons: eandemque vocem retinent secundus et tert. Quan lectionem præfero: nam fons non exhaustus, sed aruit, et rationem ex Orosio intelligere est: ait enim, 'repertos in abstruso aquarum meatus per multa dividendo tenuari in semetipsis consumique fecerunt.' Vossius. Bongarsii tres Codd. et Ms. Palat.

hic repræsentant repente perennis exaruit fons, nec aliter editt. Rom. Ven. Beroald, quam lectionem prætulit Dionys. Vossius, quod, ut ait, 'fons non exhaustus, sed arnit.' Nihili est ratio, cum exhaustus siccati vim obti-Sic apud Virgilium Georg. III. 432. 'Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt.' Vulgatam igitur scripturam plurium Mss. auctoritate suffultam retineo. Davis. Codices nonnulli; exaruit, tantamque, &c. Quam lectionem omnino recipiendam existimavit Vossius, quod fons non exhaustus esset, sed exaruerit. At vero merito virum doctissimum reprehendit Davisius, cum exhaustum esse idem sit plane, quod exaruisse. Adde, quod hic fons proprie etiam exhaustus fuerit, venis intercisis videlicet, atque adversis. Clark. Repente perennis exaruit fons tantamque exhibent quoque Mss. Voss. Leidd. Pal. Egm. Lov. Gott. Dorv. et Edd. primæ, nisi quod que in Leid. pr. sit tantum a. m. sec. Repente deest in Bong, tert. Aquæ rep. perennis exar. fons Bong, sec. quomodo fere edidit R. Stephan. aquæ perennis exar. fons. Aquæ fons; uti est in Mss. c. 41. At Petav. And. et Oxon. servant fons perennis exh. tantam. Quod participium nequaquam loco movendum est. Lucan, II. 410. 'Hesperiamque exhaurit aquis:' idem 'exhaustus Iber, exhaustum pelagus' IV. 315. v. 644. et alia. Sed nec exaruit damnare ausim. Quid vetat, quo minus ordinem sequentes Mstorum, legamus, quo facto exhaustus repente perennis exaruit fons, tantamque? Fons alioquin perennis, sed hoc facto exhaustus, repente exaruit. Arescere venas, fontes, &c. crebro occurrit. Et uti repente et facto (quod deest Egmundano) hic excidere potuit ex quibusdam Codd. sic facile ex aliis exhaustus, ex aliis exaruit elabi potuit: id quod sæpissime in his Commentariis usu venit. Paullo ante ignari, suspensi.

13 Ut id non hominum consilio sed Deorum voluntate factum putarent] Nimirum erat in talibus superstitiosa antiquitas: nec temere fontes aut amnes, quibus aliquid divinum inesse credebatur, quin et pro diis colebant, sistere cursum, aut solitum deserere alveum putabant. Hinc apud Tacitum Annalium 1. cum in Senatu ageretur, de avertendis fluminibus, per quæ Tiberis augescit, quo obviam iretur crebris ejus inundationibus, dictitant Reatini, 'Optime rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, utque originem, ita fines dederit. Spectandas etiam religiones sociorum, qui sacra, et lucos, et aras patriis amnibus dicaverint. Quin ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluviis orbatum, minore gloria fluere. Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, sive superstitio valuit, ut in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat.' Vossius. Similis Gallorum existimatio de turribus ambulatoriis 11. 31.

XLIV. 4 Plures rebellare capissent] Ms. Carr. habet plures consilia inissent. Sic et Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald. Etsi autem me non fugit, usum Livium verbo rebellare, et rebellione Cæsarem, ut tamen assentiar facile Carrariensi non solum eius vetustas facit, sed locutionis vis: non enim magis apertæ defectioni, quam occultis Gallorum consiliis erat obviam eundum. Joan. Mich. Brutus. Mss. plerique et Editt. Vett. consilia Quod cur a recentioribus inissent. mutatum, equidem non video. Clark, Vulgarem lectionem servant soli Petav. et Oxon, et pro V. L. Scalig. Ceteri, etiam Andin., mei, et aliorum, atque Edd. primæ consilia inissent. Bong. sec. inirent. An dedit Hirtius plures belli consilia inissent? addendum de bello aliquid videtur. Scilicet hic quoque utrumque admittendum fuerat, Rebellare consilia inis-

sent: a qua lectione non modo non alienus sum, sed veram adeo credo, ut in textum receperim. Rebellare pro ad rebellandum vel rebellandi. Nepos Lys. c. 3. 'Iniit consilia reges tollere.' Plura vide ad vii. 26. 'Consilium ceperunt profugere,' et 71. ' Consilium cepit omnem a se equitatum dimittere:' et Cort, ad Sall, B. Jug. c. 89. Drakenb. ad Liv. III, 4. 9. Amat autem hanc constructionem Hirtius. c. 19. 'Excedere prœlio non adduci potuit:' c. 49. 'propositum habebat continere civitates:' ubi non audiendi Mss. quidam continendi. B. Afr. c. 78. ' Haberent facultatem circumfundi:' et Cæsar aliis locis. B. Civ. 1. 83. 'Uterque tenere propositum videbatur. Cæsar, nisi coactus, prælium non committere.' Sic Mss. vulgo ut committeret.

9 Indignatione et dolore vinculorum? Lege indignitate, sicuti dant Bongars. tres, Petav. Gottorp. Voss. et Egmond. Davis. cur. sec. Mss. etiam Leidenses, Vossiani, Scalig, Palat, et Carrar, cum Ed. Inc. indignitate. Cæsar B. G. II. 14. 'Omnes indignitates contumeliasque perferre.' vii, 56. 'Infamia atque indignitas rei.' At indignatione ex meis servant And. Oxon. Lovan. Dorvill. et Cuj. de qua confusione vide Cl. Drakenb. ad Liv. II. 16. Dein et dolore non comparent in Cujac. Petay. Bong. pr. Scalig. And. Leid. pr. et Oxon, eaque verba nauci non æstumat Gruterus. Non ausim tamen proscribere, licet, si abessent, non magno opere desiderarem. At Velleio quoque junguntur 11. 61. 'Indignatio et dolor omnibus aderat.' Immo Cæsar B. Civ. 1, 84. ' neque corpore dolorem, neque animo ignominiam ferre posse.' Utrumque de animo B. Civ. III. 21. 'Ignominia et dolore permotus.'

10 Sese cibo abstinuit] Hoc verbum vulgo intransitivum censetur; ei tamen vim activam tribuunt boni auctores. Livius XXI. 49. 'Usque ad lucem portu se abstinuerunt.' Lactantius de ira Dei c. 10. 'Quo se homines imperiti a peccando abstinerent.' Augustinus cum alibi, tum de C. D. 1.9. 'Ab eorum reprehensione sese abstinent.' Vide et C. J. Vossium de Construct. c. 22. Davis. Male itaque sese abest ab Oxon. et Bong. sec. et Edd. Rom. Med. Ven. Reliqui Mss. et Edd. primæ aliæque cibo se abst. quomodo exhibui. Valer. Max. 1. 4. in f. 'abstinuit se ab ejus tecti usu:' c. 6. § Ext. 1. 'se ab incepto proposito abstineret,' ubi vide soceri mei notas.

xLv. 4 Redegit] Mss. rectius redigit. Clark. Etiam Mss. mei præter Petav. Cujac. Pal. Leid. pr. Scal. Quare nil muto. Frequentissime præsens et præteritum jungi supra aliquotics monendum futt. Ceterum plerique ordinem mutant redigit in suam pot.

5 Et virtutis et generis summam nobilitatem habebat] Mss. Carrar. et Norv. cum editt. vett. Rom. Ven. Beroald. Et virtutem et generis summam nobilitatem habebat, ut, transposita voce, legi possit summam et virtutem et generis nobilitatem habebat. Vulgatam scripturam non moveo. Davis. Mss. complures virtutem. Sed elegantior est vulgata lectio. Clark. Virtutem est in Vossianis, Leid, sec. tert. Gottorp, Lovan. Dorvill, et Edd, primis. Sed male B. G. 1, 28, 'egregia virtute cogniti:' ubi vide Davisium. Alibi ita Cæsar ait 'Virtutis famam.'

Ms. pr. sec. tert. Bong. et Palat. recte legitur, ut ubi. Voss. Mss. plerique ut ibi recte. Clark. Ubi est in Pet. Oxon. At reliqui cum Edd. primis Steph. aliisque ut ibi; quod reposui: et ubi Leid. sec.

9 Cum equitum præsidio] Non bene Gruterus præferebat eq. præsidio sine cum e Mss. suis, quibuscum quidem consentiunt tum aliorum, tum mei plerique et Ed. Inc. Sed cum rectius servant Petav. Scal. Cuj. Leid. pr. And. et Oxon. et in Leid. pr. ext cquitatus. Vide ad c. 2. 'Cum equitatus præsidio proficiscitur.' Ceterum Narbonam Bong. pr. Lov. Scalig. Leid. pr. sec. Dorvill. Forsan Narbona. Vide ad 111. 20.

11 In Belgio] Ob usum Cæsaris Fr. Hotomannus reponit in Belgis. Sed nec ea consuetudo apud Casarem est perpetua; nam B. G. 111. 9. dixit: 'Naves in Venetiam cogunt,' non in Venetos; et noster paullo post ait: 'ad Legiones in Belgium se recipit.' Vide et c. 54. Fieri etiam potest, ut hic loci Hirtins Belgium vocarit eam Galliæ Belgicæ partem, quam eodem nomine insignivit Cæsar, qua de re vide not, ad B. G. v. 24. Daris. Belgis est tantum in recentioribus Mss. Gott. Voss. tert. Leid. tert. et Ed. Inc. Vide etiam ad IV. 38. v. 12. statim c. 47. 'In Belgium se recepit:' ubi itidem Hotoman, vult: Belgas et c. 49. 'In Belgio hiemaret.' c. 54. 'In Belgio locat.'

13 In Æduos misit Sic quidem Pet. And. et Oxon. non male. Et ita alibi Cæsar: ut v. 24, vii. 90. At Mss. Bong. Voss. Leid. sec. tert. Carr. Lovan. Palat. Gott. Dorv. et Edd. pp. deduxit: ut c. 55. 'Fabium cum totidem in Æduos deducet:' et sæpius Cæsar. Sed præcessit hic, in hiberna deduxit. Egmund. dedit. At Leid, pr. et Scalig. In Æduis constituit: quo facit Ed. R. Stephani In Æduos constituit. Placet maxime in Æduis constituit. B. G. III. in fine: 'In Belgis omnium legionum hiberna constituit.' Alibi constituere aciem. Vide ad II. 19. 'constituere castra' Mss. B. Hisp. c. 27.

14 In Turonis posuit — 11 reliquas in Lem. fines] Mire variant Mss. nam Ursin. Petav. Scal. Cuj. And. Oxon. Leid. pr. primo loco habent quidem Turonis, at altero exhibent fines. Contra reliqui Codices mei, et aliorum, Turones et finibus legunt; quibus cum faciunt Edd. Veterrimæ. At Edd. Vasc. Steph. Stradæ Gryph. posterior utrobique Accusativum exhibuerunt. Certe populus ille vulgo Turones vocantur, non Turoni, quamquam in Accusativo Turonos exaratur in Mss. multis vII. 4. ubi tamen videri possit a Cæsare scriptum Turonas. In Treviris perperam editur in Ed. Ald. Manutii. Clarkius tamen et Davisius in Turonis et finibus præferunt, alterumque ne quidem Latinum esse pronunciat Davisius: mihi secus videtur, et Ablativum in Mstos quosdam primitus inrepsisse credo ex Orthographia Accusativi finis, ut 1. 44. et alibi ponere in aliquid apud alios quoque occurrit, præsertim quando τοῦ contra vel intra, uti hic, significationem aliquam obtinet. Consule notata ad Lucan. vi. ubi in Mss. etiam optimæ notæ. 'In Magni viventem ponite castra.' Val. Max. 11. 5. § 1. 'Statua poneretur in ædem pietatis.' Sic Harl, et alii Mss. apud eumdem vi. 3. § 5. plerique Codd, cum Harlem. 'hoc in finem severitatis et sævitiæ ponendum.' Vide etiam ad B. Afric. c. 51. et Varias LL. B. Civ. 1. 65. ac Comm. ad Ter. And. I. 1, 102. 'In ignem inposita est.' Cæs. B. Civ. III. 14. 'legionibus in naves positis.' illic tamen e Mss. malo in positis: uti videbimus. Jam vero quamvis fines seu finis, et retineam, nihilominus mutari nolim Turonis, in Turones vel Variasse casum videtur Turonas. Hirtius, et hinc nata esse confusio. Nec rarum, duos casus jungi uni verbo vel nomini. Vide Cl. Wasse et Cort. ad Sallust. B. Catil. c. 33. 'Plerique patriæ, sed omnes fama atque fortunis expertes.' Adde B. Civ. 1. 74. et 77. et Apul. 1. 11. p. 23. Ed. Pric. 'Omnem istam lucem imis Tartari, et in vetustum chaos submergere novit:' ubi Becichemius, Wouwerius et Scriverius male e Mss. quibusdam in ima reposuere. l. 111. p. 41. 'Magistratibus corumque ministris et turbæ miscellaneæ cuncta completa.' Sic Mss. et Edd. præter Scriver. turbæ miscellaneæ l. Iv. p. 78. 'Onere vecturæ simul et asperæ viæ toti fatigati.' Male illic Scal. Elmenh. Scriv. et alii asperitate. l. 11. p. 42. 'cædis fatigatum.'

15 Omnem reg.] Mss. Bong. pr. Vossiani, Lovan. Egmund. et 4 alii cum Edd. primis, item Vasc. Steph. uliisque omnem illam reg. quod ne spernas temere, adeasque ad vii. 21.

16 Finibus] Codices nonnulli fines. Quod idem est. Clark. Fines. Lege finibus, auctoritate Bongars. trium, Lovan. Pall. Gottorp. aliorumque codicum. Sed et Latinitas hanc flagitat lectionem. Davis. cur. sec.

19 Omnes conventus percucurrisset]
Conventus vocat oppida quædam suæ
provinciæ, juri dicendo selecta. De
hac verbi notione videndus Joan.
Frid. Gronovius Observ. III. 22. p.
638. Davis.

22 In remp. f. totius G. def.] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Edd. Vett. animo fuisset, in totius G. defectione. Clark. Aliorum quoque et mei codices plerique, cum Edd. primis, fuisset animo in totius G. def. Nec male. Verum tamen cum And, Oxon. Leid, pr. Cujac, Petav. Scalig. Palat. et Bong, tert, retineant, præfere vulgatum; nisi quod malim cum Oxon. et Leid, pr. In Republica: quæ caussa videtur, cur ejecerint Republica. Vide ad B. G. 1. 6. 'Quod nondum bono animo in populo Romano viderentur.' Defectione ponitur quasi esset Ablativus temporis, ut ludis, dissensione, &c. Vide ad II. 1. 'Imperio populi Romani.'

23 Provinciæ illius] Scribe Provinciæ, et omnino dele illius. Ita enim semper loquitur Cæsar, cum Romanorum Provinciam κατ' έξοχὴν memorat. Deest vox illius in Ms. Regio; et in aliis Mss editisque Veteribus,

corrupte emersit ex sequente vocula his; quæ utique deest in iis Codicibus, in quibus legitur prior ista illius. Clark.

Illius. His rebus confectis | Initium capitis alieno loco ponitur, sententia enim quæ præcessit, manca fit et hiulca. Distinctione mutata, totam δησιν sic ordina: ' Quum celeriter omnes conventus percucurrisset; publicas controversias cognovisset; bene meritis præmia tribuisset; (cognoscendi epim maximam facultatem habebat, quali quisque animo in Remp. fuisset, totius Galliæ defectione, quam sustinuerat fidelitate et auxiliis provinciæ illius) his rebus confectis, ad legiones,' &c. Simili modo peccatum initio Tatiani orat. ad Gracos. Μαρσύου δέ, inquit, καὶ 'Ολύμπου την αὐλητικήν ἀπηνέγκασθε. Dein orditur caput secundum his verbis: Φρύγες δε οί αμφότεροι, την διά συριγγος άρμονίαν άγροικοι συνεστήσαντο. Vitiose. Restituendum, Μαρσύου καὶ 'Ολύμπου την αὐλητικην ἀπηνέγκασθε. Φρύγες δε οί αμφύτεροι. Την δια σύριγγος, &c. Phryges enim fuisse Marsyam et Olympum diserte testatus est Clemens Alexandrinus Strom. l. 1, p. 225. ed. Lugd. Prava tamen hæc interpunctio Metaphrastem et omnes illius orationis editores fefellit. Davis. -Provinciæ illius; his rebus confectis, &c. Ita optime interpunxit Davisius, (excepto, quod vocem, illius, delendam non viderat;) cum alii fere Editores, distracta media sententia, novam Sectionem ab istis verbis, His rebus confectis, ineptissime nulloque sensus vestigio exordiantur. pensa enim est isto modo periodi præcedentis constructio, nullamque habet ἀπόδοσιν. Clark. Rectius tamen cum Clar. Clarkio deleatur illius; vel, quoniam Norvic. Bongars. sec. Gottorp, Voss. Egmond, dant provinciæ illius rebus confectis, legatur prorinciæ) illis rebus confectis, &c. Davis. Recte monuerunt Viri Docti, prave Capitis initium postes

riores Editores incepisse ab illis His rebus conf. Bene jam Stephanus, Scaliger, aliique junxerunt cum præcedentibus tribuisset, reliquis parenthesi inclusis, quod secutus sum. In Vossianis quoque, Leid. sec. tert. Dorvill, et Edd, primis non comparet his, et in plerisque distinguitur auxiliis. Provinciæ illius rebus confectis, vel confectis rebus. Sed probabilis maxime emendatio Davisii provinciæ) Illis rebus confectis. Nisi illius emphatice mecum capere malis sensu τοῦ ipsius, vel hoc pronomen substituere. Sexcenties enim ipse et ille confundi, sciunt, qui priscos auctores, eorumque membranaceos codices volverunt. Defectionem Galliæ sustinuerat, nec tantum ei par fuerat, sed et illam represserat fidelitate et auxiliis Provinciæ, cujus civitatibus et principibus bene meritis ideo præmia distribuit.

24 Hibernatque Nemetocennæ? Sic reposui ex editt. Rom. Ven. Beroald. ob verbum præsentis temporis quod antecessit. In vulgg. hibernavitque. Davis. Hibernatque. Ita optime restituit Davisius ex Editt. Vett. Quomodo et in Mss. Reg. Eliens. et Vossii, scriptum est. Al. hibernavitque. Quod cum præcedente, recipit, minus apte cohæret. Clark. Ni Codices plerique hibernatque propugnarent, parum valida esset virorum doctorum ratio. Passim enim præteritum præsenti jungunt historici, ut vidimus paullo supra etiam c. 48. Sed hibernavit est in solo Bong, pr. quod sciam; hiemavit in Leid. pr. et præsens jam exhibuerunt quoque Edd. Med. Inc. Vasc. Str. Steph, alique. Contra recepit est in Leid, pr. sec. Voss. sec. tert. Dorv. et aliis; ut semper variantur.

XLVII. 7 Parente Romanis civitate] Parente sibi omni civitate, Pet. Vossius. Sibi omni est etiam in And. Oxon. Egmund. et Voss. tertio.

8 Commeatus complures qui comporchantur in hiberna] Petavianus, commeatus complures comparatos in hiberna, Idem.

xLVIII. 4 Ad eam virtutem] Petav. ad eam partem virtutis. At Scalig. et Leid. pr. ad eam partis virtutem. Codex vero Ursini, ad eam partam virtutem. Dein qui Leid. pr. et in eo deest in Petav. Plerique Mss. et Edd. primæ habent erat in eo. Videtur quid latere, quod ernere adhue dum nequeo. An fuit ad compertam virt., quæ singularis in eo erat? An ad famam partam virtutis singularis, resectis ceteris? Vix puto.

11 Repente omnium s. inv. f.] Turbant hic rursum Mss. vehementer. Vulgarem lectionem, quæ bona est, retinent Petav. Oxon. And. Palat. Leid. sec. et Edd. Rom. Mediol. Ven. aliæque. Illæ tamen cum plerisque Mss. et Edd. antea dant prod. longius, Primo tum rep. est in Bong. tert. et Edd, Vasc. Str. Steph. Gr. post. tum legas quoque in Voss, pr. et Leid. tert. vicos Voss. sec. Dein Inimicus homini repente omnium scribitur in Cujac. Scalig. Quæ duo prima verba invenias quoque in Bong. pr. sec. Leid. pr. tert. Voss. pr. tert. Egm. Gottorp. Lov. et Ed. Inc. ac margine aliquarum Edd. sed repente abest a Leid. pr. et Bong, sec. et repente omnium desunt in Vossianis, Leid. tert. Egm. Lov. Gott, et Ed. Inc. omnium exsulat a Bong. pr. Unde videant, quibus plus otii est, quid effingi queat certi. Mihi non liquet. Producere simpliciter solet poni pro in insidias perducere. Consule notata ad Nepot. Hann, c. 5. et quæ laudavi ad Luc. 1x. 389, et ad Front. 1. 1. § 11. atque alibi: longius produci occurrit quoque B. Civ. III. 100. B. Alex, c. 38.

12 Ne sua vulnera, perfidia interpasita, paterentur inulta] In primo B. suprascriptum erat, per fidem interpositam: et sic habet sec. ac Palat. per fidem interposita Bong. tert. Mihi nulla lectio ex his placet, et emendo, vulnera, perfidia imposita. Nam Comius a Voluscno vulneratus erat sub

specie colloquii. Unde supra Hirtins de Labieno dixit, 'infidelitatem ejus sine ulla perfidia judicavit com primt posse,' Et ne suspiceris non recte dici vulnera imponere, audi Tullium IV. de Finibus: 'Quæ hic Reip, vulnera imponebat, eadem ille sanabat.' Vossius. Voss, reposuit perfidia imposita, adduxitque locum Ciceronis de fin. l. IV. ubi ait, ' Quæ hic Reip, vulnera imponebat, eadem ille sanabat.' Mss. Bongars, sec. Palat. Norvic. Brant, et editt. Rom. Ven. Beroald. Steph. Vascos. per fidem interpositam. Ms. Bongars. tert. per fidem interposita. Omnino lege per fidem imposita. Nam Volusenus per simulationem colloquii Comium vulneraverat, ut docuit Hirtius c.23. Cic. de Juvent. l. r. fol. 57. B. ed. Lamb. ' Qui sæpenumero nos per fidem fefellerunt, corum orationi fidem habere non debemus.' Cæsar B. G. 1. 46. ' Dici posset eos a se per fidem in colloquio circumventos.' Ad quem locum nos hujusmodi plura collegimus. Davis. Davisii emendationem in textum recepit Clarkius, atque ita jam olim conjecit Gruterus, adducto Livii loco e libro 1. c. 9. 'Cujus ad sollemne ludosque per fas atque fidem decepti venissent:' additque se eam formulam restituisse etiam Plauti Mostell. act. 11. sc. 2. uti et adseruisse aliis auctoribus in Suspicionum libellis, quorum scilicet pars tantum lucem adspexit. Verum ad Livii locum in Cæsare Gruterus legit, per fidem interpositam. Et sic exstat etiam in Lovan. Voss. pr. et quinque recentioribus ac primis Edd. perfidia inposita Egm. et Voss. sec. sed perfidia inposita est in Andin. et Petaviano. Per fidem fallere, decipere, circumvenire bonæ sunt locutiones, sed per fidem vulnus alicui inponere pro aliquem per fidem interpositam deceptum vulnerare, nescio, an æque Latinum sit. Quare dubito, an non aliunde medela huic loco quærenda sit. Certe pro inulta

in Bongars, Vossianis, Lovan, Egmund. Gott. Leid. ser. tert. Carr. Dorv. et anis atque Edd. primis scribitur inpunita, et in Oxon, ac Leid. pr. inulta pater: et perfidia interposita servatur cum ab aliis, tum a Scalig. Cujac. Oxon. Leid. pr. Quare forsan erat scribendum ne sua vulnera, per fidem interpositam inlata, paterentur inpunita. Interponere est prætexere. inferre; quomodo sæpe in his commentariis mora interposita. Alibi Hirtius et Cæsar B. G. 1. 42. ' interposita' i. e. prætexta ' senatus auctoritate' infra c. 52. Immo 'fidem interponere' idem B. Gall. v. 6. B. Civ. 1. 86. Hirt. B. Alex. c. 63. atque ita sæpe alii quoque. Adde Cel. Gronov. Observ. IV. 1. Si quis tamen vel sic malit retinere inulta, cujus glossa videtur esse inpunita, per me licet.

17 Medium femur ejus magnis virib. tr.] Sic quidem est in And, Oxon, et Pet. Alii Codices et Edd. primæ aliæque magnis viribus medium femur trajicit Voluseni, nisi quod Bong, prim. habeat ac m. v. atque ita Ed. R. Steph. a m. vir. Leid. pr. Scalig. Bong. sec. Voss. prim. sec. Egmund. Medium etiam deest in Leid, pr. Grutero placebat legere, resectis ceteris, lanceaque infesta femur trajicit. Forsan l. ingesta a magnis viribus med. femur transjicit. Obvium est ingerere tela. V. ad Lucan. vi. 232. Infesta lancea tamen non ausim damnare. Non enim modo vi. 8. et alibi 'infestis signis ad se ire' occurrit; sed 'infestis pilis procurrere' B. Civ. III. 93. et B. Afric. c. 84. 'Infesto telo ad se venire:' plura vide apud Pricæum ad Apul. Met. l. 1, 'Infesto mucrone: 'et Drakenb. ad Liv. 11. 36. 'Infestis provolare hastis.'

18 Conversi] Mss. Reg. Eliens. et Voss. et Edd. Vett. conversis equis. Clark. Sic quoque unus Ursini, et omnes mei præter Petav. And. et Oxon. In Leid. tamen primo est conversi equis: ut videatur natum equis e Glossa et ex præcedentibus. Converso equo Ursini Cod. antiquissimus. Nil muto, cum idem sit sensus.

20 Pulsi] Sic quidem Petav. Oxon. et And. Sed præcessit pellere, et Mss. reliqui omnes atque Edd. Primæ, Vasc. Steph. aliæque habent perculsi, i. equis dejecti, ut e seqq. patet: quare id revocavi. Vide ad c. 19. 'Victi tamen perculsique.'

21 Quod ubi malum] Mediam vocem omittit Ms. Norvic. Optime. Distingue et lege partim in fuga proteruntur, partim intercipiuntur, quod malum dux (Comius) equi velocitate exitarit. Ibi τελεία στιγμή pingatur. Qui locum perpendet, huic lectioni et distinctioni non refragabitur. Davis.

22 Graviter vulneratus In primo B. hæc inter lineas adjiciuntur evitavit, ac si prælio secundo graviter ab eo vulneratus. Etiam in secundo est ac sic proclio secundo graviter ab eo vulneratus. Vossius. Duo Msti Bongars, et editt. Rom. Ven. Ac si prælio secundo graviter ab co vulneratus prafectus. Ita et Ms. Norvic. et edit. Beroald. nisi quod ha e ac si erat prodio secundo; ille ac sic prælio secundo, &c. An legendum facto prælio secundo, graviter adeo vulneratus præfectus, &c.? Sensus certe congruit, nec nimia est mutatio. Davis. Vulgaris lectio restat solummodo in And. Oxon. et Bong. pr. a m. pr. In Reliquis et Edd. pp. ac si prælio secundo graviter ab eo vuln. &c. Addit Leid. icto ab eo. Carrar. Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. Sic prælio sec. graviter ab eo. Non dubium mihi est, quin scripserit Hirtius: Quod malum (ubi inrepsit ex præc. quod ubi accidit, et delevit etiam Faërnus) d. e. v. evitavit: ac si prælio secundo facto graviter vuln. &c. facto abiisse in ab eo patet ex icto: pro quo male adeo conjecit Davisius ob sequens ut. Sed solet ea conjunctio poni, subintellecto adeo, ita: ut dicendum jam habuimus ad III. 14: Eamque lectionem in textum recepissem; nisi vetuissent Mss. mordicus retinentes vitiose ubi.

27 Unum illud orat] Sie reposui ex Msto Norvic, et edit. Rob. Stephani A. D. 1544. In aliis tam veteribus, quam nuperis legebatur unum erat illud vel unum illud erat, ex quo qui bonam mentem extuderit, per me licet, retineat. Davis. Ita recte restituit Davisius ex Ms. Eliens. et Edit. Stephani; cum Scaliger (errore, ut opinor, typographico) aliique edidissent, Unum illud erat. Quod autem addit vir doctissimus, in aliis omnibus (præterquam Stephani) tam veteribus quam huperis Editionibus legi erat; in eo demum fallitur. Nam et Hotomannus et Joannes Rosselus et Joannes Mich. Brutus et Anonymus apud Plantinum 1586, et Goduinus et Cellarius, in suis omnes Editionibus scripserunt, orat. Orat Mss. o. et Edd. plurimæ, in quibus Venetæ, Vasc. Stradæ, Ald. Gryph, Plant, 1574, &c.

28 In conspectum] Mss. Eliens. et Ed. Rom. in conspectu. Vide supra ad IV. 12. Clark. conspectu Lovan. Dory. Ed. Med.

33 L. Paullo, C. Marcello Coss.] Pantagathus, Ursinus, et Manut. legunt L. Lentulo: atque ita exhibent Ms. Urs. Dorv. et Edd. Rom. Ven. ac Med. P. Lentulo Lov. sed bene Ciacconius et Hotomannus docuerunt errare Viros doctos, ac nono Cæsaris in Gallia anno Paullum cum C. Marcello, C. F. fuisse consules. Sequenti vero, de quo paullo post, L. Lentulum et C. Marcellum, M. Filium, hujus Caii patruelem, et germanum Marci Marcelli, qui duobus annis ante consul fuerat. Fastos et Sueton, Jul. 29. Hinc patet quoque pro L. in Mss. fere omnibus perperam scribi Tito seu T. in Voss. sec. C. Vide plura huc pertinentia ad c. 55.

34 Magnopere] Bongars. pr. Vossian. pr. Oxon. Egmund. dant magno opere. Eleganter et vere. Adi ad 1.13. B. G. Ordo antem, quo verba locavi, est fide Mstorum omnium antiquorum. Vulgo habet G. m. rcs g. In aliis magnopere Galliæ: ut suspiceris Galliæ esse insititium, sicuti etiam non comparet in Leid. sec. tert. et Ed. Inc. At vide in Præf. hujus libri 'rerum gestarum Galliæ.'

XLIX. 2 Nulli spem aut caussam dare armorum] Repono nulli speciem, id est, prætextum. Sulpicius Severus Histor. Sacr. 11. 3. 6. 'Dedentibus semper pacis specie traditum constat,' Ibi Car. Sigonius conjecit legendum dedentibus se per pacis speciem: quæ quidem emendatio satis est concinna, haud tamen necessaria. Suetonius Jul. cap. 82. 'Assidentem conspirati specie officii circumsteterunt.' Sic et alibi loquitur idem scriptor. Florus II. 2. 4. Specie quidem socios juvandi, re autem sollicitante præda.' Mendum in Hirtio procreavit compendiaria scriptura; spem enim et speciem in Manuscriptis sola distinguit lineola, per litteram secundam ducta; hinc fit, ut sæpe confundantur. Davis. Errat vir doc-Sperabat enim semper Gallia caussam novorum motuum. Quare iis omnem spem et prætextum vel caussam adimere volebat. Patet id satis e sequentibus. 'Bellum omnis Gallia libenter sine præsenti periculo susciperet.'

4 Sub decessum suum] Ita scribendum existimo. Sic enim jam infra. Cæsaris decedentis; alii, discessum suum. Clark. Recte Clarkius dec. emendavit, quod egregie confirmant Andin. Oxon. Voss. pr. Palat. Leid. sec. uti et Mss. Ursini ac Faërni, atque ita scribendum margini adlevit Lipsius. Decedere huic rei proprium esse verbum, ut et decessoris, jam tirones sciunt. Adi et Vossium ad cap. seq. Cæsaris decedentis, uti est in Mss.

plurimis et intergerrimis. Ceterum minus bene Scaliger ex Urs. et Faërni libris reposuit Accusativum. Nam omnes ad unum Mss. et Edd. habent Ablativum, at puto Fulvium respexisse tantum ad præpositionem et indicare voluisse, in suis libris esse decessu, non decessum: quamvis hac variatione nihil sit frequentius, et utrumque exemplis defendi possit. Adi ad B. G. II. 11. B. C. I. 27. 'sub ipsa profectione.' Bos. Animady. in Cæs. p. 24.

6 Omnis Gallia susciperet] Sic Cæsar dicit sæpius; cum de tribus Galliis loquitur. Confer Voss. ad vII. 4. Verum nec spernendum temere, quod est in And. et Oxon. quod Galliæ susciperent. Ut e Mss. plerisque restituimus B. G. IV. 20. 'Quæ sunt contra Gallias.'

9 Inponendo] Sic quidem Petav. Scalig. Cujac. And. Oxon. et Leid. pr. cum Bong. pr. a m. sec. ac Dorvill, et Celso: quare nil muto. Verum Bong. pr. a m. pr. et reliqui Codices mei, in quibus Bong. sec. Voss, pr. Lovan, Egmund, &c. uti et Carrar, et Edd. Inc. ac Flor, exhibent injungendo. Non minus eleganter. Vide quos laudat Cel. Burm. proœm. Quinct. Inst. Orat. 'injungere laborem non injuste viderentur:' et sæpe his in commentariis adhibitum. B. Civ. m. 18. 'Iis graviora onera injungebat.' Ipse Hirtius c. 6. 'Expeditionum onus injungebat:' at ibi Scaligeri Codex Inpingebat: unde forsan hic rescribi placeret inpengendo, pro qua voce alii librarii scripserant inpon, alii injung. De hac voce adi, quos et quæ laudat Cl. Duker. ad Flor. III. 12. & 13. 'Hæc Catilinam patriæ suæ inpegit.' Sed tamen inpingere alicui onus num Latine dici possit, adhuc dubito, et injungendo præfero. Mox defessam non agnoscit Bongars, pr. defectam dicit Oros. vi. 12. Sic enim Mss. non defætam.

10 Conditione parendi meliore facile in pace] Tert. Bongarsianus habet conditione parendi meliore facilem: quod non male. Alterum tamen magis ex Hirtii more Vossius.

L. 4 Commendaret sacerdotii petitionem] Lege commendacerat, ut habent Norvic. Buslid. et Egmond. enim tempore municipia petiit, ut eis gratias ob præstita Antonio officia referret. Davis. cur. sec. Commendaverat etiam Bong, pr. Vossiani, Gottorp. Lovan. Leid. sec. tert. et Dory, cum Edd, primis, item Vascos. Steph, aliisque. Verum Cæsarem non habuisse in animo, eo proficisci, ut gratias pro officiis Antonio præstitis ageret, sed ut eum commendaret, patet luce clarius e sequentibus: ubi docet Hirtius, demum in via Cæsarem audivisse, Antonium creatum esse Augurem: at nihilominus Cæsarem non rediisse ad exercitum, sed vel sic colonias et municipia adiisse, ut gratias ageret; et se quoque et honorem suum commendaret in seg, anni petitione. Quare omnino commendaret cum ceteris retineo. Nisi altius hæreat vulnus. Nam Buslid. Egmund. et Petav. habent M. Antonium quæstorem suum comm. sac. petitione, ut loquitur mox Hirtius: petitione restat quoque in Gott. Voss. tert. et Ed. Inc. Forsan pro commendaverat, scribendum commendaret ad S. petitionem i. e. in, propter, ob. Vide ad B. G. v. 40. B. Civ. 11. 32. in f. 111. 101. Et ita alii. Nepos Dat. c. 3, 'exercitus contrahebat ad bellum.' Liv. 1. 9. 'ad ingenium efficaces preces: et sæpe. Immo c. 52. majore commendatione conciliaretur ad consulatus petitionem.' Verum cum sequatur modo ad petitionem et vulgata lectio, optimis Codicibus And, Oxon, Leid, pr. Cujac, aliisque confirmata, bene sese habere videatur, nil innovari suadeo.

5 Gratia] Hanc vocem abundare putavit Ciacconius, et Scaliger uncis inclusit. Frustra. Gratia est illud, quo multum Cæsar apud colonos et municipes valebat ob obtinendum votum. Sueton. Jul. cap. 19. 'Inferior gratia.' Sallust. B. Catil. c. 20. 'Vulgus fuimus sine gratia, sine auctoritate. Itaque omnis gratia, potentia, honos, divitiæ apud illos sunt:' ubi vide Cl. Cort. Statim 'Cæsaris convellere gratiam:' et 'gratia suffragiisque valere.' Neque enim phrasis obstitit, credo, viris doctis: quæ sæpe occurrit in his Commentariis. Vide ad 1. 13. 'Dolo contendere.'

8 Cæsaris decedentis convellere gratiam] Sic recte etiam in Cujacii manuscripto legebatur. Cicero pro Muræna: 'multi obviam prodierunt de provincia decedenti.' Unde is, qui decessit, decessor: qua voce primus Tacitus usus, pro eo, qui legionis imperio abscedebat. Glossæ: Decessor προηγησάμενος, διακάτοχος. Postea et in jure usurpatum pro eo qui de provincia decedit. Barbari scriptores inde ineptam et nulli ignotam vocem prædecessoris formaverunt. Vossius.

16 Qui omnem honorem et dignitatem Casaris exspoliarent | Sic omnes Mss. et vett. impressi, præterquam quod nonnulli spoliarent. Conjecit Pet. Ciacconius legendum omni honore et dignitate Cæsarem exspoliarent, et ita eum secutus edidit J. Scaliger cum recentioribus. Dubitari quidem non potest, quin bæc loquendi ratio sit magis proletaria; proba tamen est et altera. Velleius Paterculus II. 80. 'Spoliata, quam tueri non poterat, dignitas.' Cicero pro M. Cœlio p. 2288. Ed. Lambin. Detrahendæque dignitatis gratia, dixerunt. Et iterum p. 304. 'Parcat juventus pudicitiæ suæ, ne spoliet alienam.' His exemplis inductus, Codicum scripturam revocavi. Davis. etiam secutus est Ciacconii conjecturam, invitis Mss. omnibus, qui habent cum Edd. Vett. spoliarent. Bong. sec. spoliarentur. Andinus tamen et Oxon, cum Petav. servant exspoliarent. Valer. Max. 1. 1. § 20. 'Thesauro Proserpinæ spoliando:' ubi Harlem. Cod. et alii exspoliando.' ubi Vide ad vii, 77. 'Hos vestro auxilio exspoliare.' Ceterum exceptus et seqq. usque ad verba illa c. 53. quo majores, desunt in Bong. sec. Vossianis, Egmund. Gottorp. Leid. tert. et Ed. Inc. Verum ex parte leguntur ad finem hujus libri adtexta, nempe ad verba c. 52. 'cum Cæsaris caussam,' ita ut deficiant in syllaba Cæs.

17 Ereptum Serg. Galbæ consulatum] Contra Suetonius Galbæ c. 3.
4 Hujus nepos (Serg. Galba) ob repulsam consulatus infensus Jul. Cæsari, cujus legatus in Gallia fuerat, conspiravit cum Cassio et Bruto; adeo ut videantur noster et Suetonius frontibus adversis dimicare. Nodum solvit Ph. Rubenius, qui Elect. 1. 27. duplicem fuisse repulsam contendit. Prima, quam memorat Hirtius, evenit, cum Cæsar esset in Galliis; alteram, cujus meminit Suetonius, Cæsare jam dictatore, contigisse censet. Daris.

18 Sibi conjunctus] Pronomen est reciprocum pro demonstrativo, qui quidem loquendi modus Fr. Hotomanno durus videtur, nec tamen eum refugerunt optimi scriptores. Noster Bell. Afric. c. 49, 'Longius sibi progrediendi eripuerunt facultatem.' Sulpicius Severus Hist. Sacr. 11. 2. 4. 'Jam revelato sibi per Dominum mysterio.' Idem Vit. B. Martini xv. 4. 'Plerumque autem contradicentibus sibi rusticis.' Adi etiam Th. Munckerum ad Hygini Fab. 1x, p. 108. Davis. Existimat Davisius, pronomen reciprocum hic positum pro demonstrativo; sed a Grammaticis deceptus. Nam proprie hoc in loco poni debuit pronomen reciprocum. propterea quod continua oratione dixerat Hirtius, 'Cæsarem justam sibi caussam existimare,'- simulque se

et honorem suum commendare:'-'et adversarios suos esse gloriatos.' - et sibi' (eidem scilicet Cæsari) ' Galbam esse conjunctum familiaritate.' Cæterum, quoniam meræ fere tenebræ sunt, quicquid hac de re apud Grammaticos inter se litigantes reperias; breviter totam hujusmodi locutionum rationem apponere visum est. Primarius igitur sive maxime naturalis et præcipuus Reciproci usus, est in sententia Simplici; in qua oratio, unde fuerit transitiva, eo proxime et immediate (quod aiunt) reciprocatur. Ut, Lucretia se interfecit: Cato pectus suum gladio transfixit, Ubi, cum nullo modo ferri queat, ut Demonstrativum ponatur pro Reciproco: quis enim unquam tam barbarus fuit, ut diceret, Lucretia eam interfecit, pro eo quod est, se interfecit? vel, Cato pectus ejus gladio transfixit, pro eo quod est, pectus suum transfixit? Liquet utique, non posse promiscue usurpari Demonstrativum et Reciprocum; sed Demonstrativum semper demonstrative esse positum, Reciprocum semper reciproce, Secundo, usurpatur Reciprocum nihilo minus proprie, et revera reciproce, in sententia Composita; ubi, etsi non quidem immediate (quod aiunt,) at nihilo tamen minus vere, reciprocatur cum eo, quod præcessit: ut, orat Petrus ne deseras se. Nam, quemadmodum recte dicitur, Petrus sollicitus est de se; similiter recte itidem dicitur, sollicitus est Petrus, nequid accidat sibi; sollicitus est, ne deseras se; rogat, ne deseras se; &c. In quibus omnibus illud Se, æque vere reciprocatur cum præcedente Petrus ac in sententia Simplici. Quod si bujusmodisententiæ Compositæ pars utraque in Persona tertia efferatur; ut, rogat Petrus Paulum, ne deserat se ; jam illud Se, vel cum priore et remotiore, vel cum posteriore et propiore Antecedente, poterit æque proprie reciprocari; ut scilicet vel ad Petrum rogantem,

vel ad Paulum deserentem, referatur. Quo pacto cum ambigua demum sit facta constructio; jam aut ex reliquæ orationis contextu manifesta fiat oportebit sententia, ant vitari debebit ista constructio, utcunque purissima et maxime Latina. Atque bæc quidem hactenus satis manifesta. Verum in errorem jam hinc deinceps inducti sunt Grammaticorum plerique, ac si promiscue usurpari possent Demonstrativum et Reciprocum, propterea quod in hujusmodi quidem sententia composita, (aliter prorsus atque in Simplici, uti supra est ostensum,) possit interdum æque Latine usurpari vel Demonstrativum vel Reciprocum. Id quod ideo utique evenit, non quod Reciproca possint unquam aliter usurpari, quam ut sint vere reciproca; nedum quod aliud vocabulum pro alio possit unquam proprie et Latine poni; (id enim, nisi in plane Synonymis, semper est ineptissimum; neque certa ulla esset futura ratio aut norma loquendi;) sed quod, in sententia composita, possit eodem in loco, diverso respectu, poni vel Reciprocum vel Demonstrativum. Exempli gratia; Redde Ciceroni librum suum, vel ejus, ex æquo dici potest; nimirum reciproce librum suum, respectu Ciceronis cui reddatur; vel demonstrative librum ejus, respectu Tui qui reddas. Rogat te Paulus, ne deseras se, vel ne deseras eum: reciproce nimirum, se respectu Pauli qui roget; vel demonstrative, eum, respectu Tui qui deseras. Denique, Reciprocum nonnunquam apud bonos Auctores refertur ad Antecedens subintellectum; ut in isto Plinii, Vinea si macruerit, ei sarmenta sua comburito. Et in durissima ista constructione and Senecam, Puer ad tuum formetur arbitrium, multum sibi dabis; hoc est, multum i dabis, sibi; vel multum ei dabis, quod sibi habeat, Postremo, in isto Ovidii, Respice Laërten, ut jam ei sua lumina condus:

signidem ita scripsisset Ovidius: nam vera lectio longe aliam exhibet constructionem : Respice Laërten : Ut jam sua lumina condas, Supremum fati sustinet ille diem. Atque his demum modis facile explicari poterunt, quæcunque loca apud Sanctium aliosque Grammaticos eum in finem adducta reperias, ut ostendant Reciprocum et Demonstrativum promiscue pro se invicem usurpari posse. Id quod in universum omnibus in linguis, et in omnibus exemplis vocabulorum, quorum aliud scilicet pro alio positum dicatur, non utique prorsus Synonymorum; non potest non esse ineptissimum. Clark. Sic c. 54. 'Cæsar, cum de voluntate adversariorum se spoliari nemini dubium erat.' B. C. I. 24. 'atque ad se Brundisium sit venturus:' id est, ad Pompeium, ad quem scribit: quod male mutant. Vide etiam ad B Alex. c. 38. B. Afric. c. 49. 57.

LI. 4 Itinerum] Vult floribus et coronis conspersa esse: quod facere olim populus solebat cum gaudio aliquem excepturus. Unde legimus in Polybio T. Quintium, cum liberam Græciam pronunciari jussisset, coronarum conjectu honoratum. Oi bè, inquit, πυλλοί στεφάνους επιρρίπτοντες καl λημνίσκους. Et de Curione tr. pl. ait Plutarchus, eum superato in suffragiis Pompeio florum conjectu plausuque a plebe exceptum esse: κάκείνος μέν ώς νενικηκώς λαμπρός ύπο χαρας είς του δημου εξήλατο, κρότω και βολαίς στεφάνων και ανθών δεξάμενον Addit autem ώς νενικηκώς; ut ostendat solitos victores eo honore affici: nam nemo ignorat solitos in Græcia athletas, et olympionicas florum jactu coli, unde notæ illæ ἀνθοβολίας, et φυλλοβολίας voces. Non solis tamen athletis, sed et maximo cuique duci id honoris habitum; quod et Pompeio accidisse e Plutarcho dis-Vossius. Pro locorumque exstat in Bong. pr. Scalig. Leid. pr.

tert. Vossianis, Gottorp. et Ed. Inc. locorum. Omnino rectius. Vide ad B. G. Iv. 15. 'timore, lassitudine, vi fluminis.' Dein pro qua in Leid. sec. est quo, at Bong. pr. et Voss. pr. quæ. Ire viam, portus, forum frequens est poëtis, non item historicis. Recte se habet qua. Adi omnino ad 1. 6. 'Vix qua singuli carri ducerentur.' Quatuor autem hæc verba qua C. it. erat desunt in And. et Oxon.

10 Humiliores] Petav. Scalig. Leid. pr. Voss. pr. et 4 alii cum Ed. Inc. Meliores. Quasi vellet innuere, opulentiores non æque bono animo magnificentiam ostentasse, quam alios, qui meliore in Cæsarem animo erant præditi. Videtur tamen potius hæc lectio nata e more scribendi per omissionem τοῦ h, umiliores. Unde supra docui hominum sæpe abiisse in omnium. Sic Umerus, Omerus, Oratius, et alia innumera.

LII. 2 Celeritate] Bong. pr. cujus hic rursus incipit manus recens, Leid. pr. Scal. Oxon. Buslid. Dorv. et Edd. Rom. Ven. Med. cum celeritate. Quod reposui. Sæpius hæc præpositio fuerat ejecta. Alibi summa cum contumelia, diligentia, periculo, &c. Vide Indicem notarum, et ad B. Hispan. c. 2.

5 T. Labienum Gallia Togata prafecit, quo majore commendatione conciliaretur ad consulatus petitionem Gallia Togata est Cisalpina. Vide Ald. Manutium Quæst, per Epist, l. 11. Ep. 11. Coloniæ et municipia populi Rom. suffragiorum jus habebant, quam ob causam T. Labienum Galliæ Togatæ præfecit Cæsar, quo majore commendatione conciliaretur ad consulatus petitionem. Noster c. 1. ' Municipia et colonias appellaret, quibus M. Antonii Quæstoris sui commendaret sacerdotii petitionem.' iterum, 'Justam sibi caussam municipia et colonias adenndi existimavit, ut iis gratias ageret, quod frequentiam atque officium suum Antonio præstitissent.' Cicero ad Attic. Ep. 1.
1. p. 15. Ed. Græv. 'Quoniam videtur in Suffragiis multum posse Gallia (Cisalpina) cum Romæ a judiciis forum refiiverit, excurremus mense Septembri legati ad Pisonem, ut Januario revertamer.' Ad eum locum videndi sunt Paullus Manutius et Pet. Victorius. De tempore, quo jus suffragii omnibus municipiis et coloniis dabatur, consulas H. Norisium ad Cenot. Pis. Diss. 1. c. 1. Davisius.

15 Obtineri] Vide supra ad vII. 36. 'prohiberi videantur.' Clark. Adi notas ad II. 32. 'facere dixerunt.' unde patet minus bene in And. et Oxoniensi scribi caussam s. facilem. Nam. Dorvill. etiam facilem. Bong. pr. obtinere. Frequens locutio est obtinere rem, caussam: et subintelligitur posse, vel futurum tempus inneitur, ut adlatis locis patet.

21 Pacto] Sic quidem placuit Faërno; e Ms. an e conjectura, non additur. Recepit tamen Hotom, et Scaliger, cum ante eum ederetur facto; atque ita exhibent excerpta Gruteri, meique quotquot hanc partem habent, codices, quare revocavi. Sæpe facto in pacto mutarunt librarii. Adi ad Front. p. 214. 'Quo facto' Hirt. B. Alex. c. 5. 7. 23. Dein tantum non male abest ab And. et Oxon. solum et tantum sequentibus sed etiam non raro subintelligi solet. Vide ad ejusdem II. 13. 5. 'Non armis, sed vulneribus.' Stewech. ad Apul. Met, III. p. m. 326. B. Civ. III, 57. ' Non solum, quæ probasset, exponere, sed etiam,' &c. In Lovan. deest solum.

22 Discess.] Ejeci vocem senatus intrusam a Faërno et Scaligero contra Mss. et Edd. omnes. Melius idem legebat S. C. per disc. f. c. Vide Urs. Quamvis absit vox senatus, facile intelligi potest de discessione senatus pedibus facta. c. 53. 'discessionem faciente Marcello.'

24 Intercesserunt] Sic reposuit Sca-

liger ex conjectura Pantagathi, sed invitis Mss. et Edd. omnibus, in quibus est jusserunt, uti sensus esset, Consules, qui amici in primis erant Pompeio, jusserunt, ne fieret discessio. Sed jubeo, ne quid fiat, vereor ut Latinum sit. Quare verisimilior videtur lectio Codicis Carr. Bong. tert. Leid. sec. Ed. Beroaldi et Vascos. Marg. suaserunt: quod et arridet Bruto. De tota re vide hic Ciacconium et Hotom. Jusserunt interim revocavi e Mss. plurimis et melioribus: quo usns verbo esset Hirtius, ad invidiam conflandam.

LIII. 9 Majores pararent necessitudines | Ms. Norvic. habet necessitates, quæ quidem varietas non de nihilo est: ut enim necessitudo eandem sæpe vim obtinet ac necessitas, sic interdum necessitas idem denotat ac necessitudo. Cæsar B. C. 1. 8. 'Semper se Reip. commoda privatis necessitatibus habuisse potiora,' Sie et Cicero pro Sylla p. 1857. A. Gellius Noct. Attic. XIII. 3. 'Nihil rationis dici potest, qui necessitudo et necessitas separentur. Itaque in libris veterum vulgo reperias necessitudinem, dici pro eo quod necessum est; sed necessitas sane pro jure officioque observantiæ infrequens est; quamquam qui ob hoc insum jus affinitatis familiaritatisque conjuncti sunt, necessarii dicuntur. Repperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plantiam rogationem suasit, necessitatem dictam pro necessitudine, id est, jure affinitatis. Verba hæc sunt: Equidem mihi videtur pro nostra necessitate, non labore, non opera, non industria defuisse.' Hactenus ille: ex quibus patet, lapsum esse Sosipatrum Charisium, qui ἀποτόμως negavit, necessitatem pro necessitudine unquam poni. Davis. Necessitates legitur in Vossianis omnibus, Bongars, sec. Egmund. Lovan. Gott. Buslid. Leid. tert. Bong. pr. pro var. lect. et Ed. Inc. ita variatur quoque B. Civ. 1. 4. Contra pro necessitate in Mss. est necessitudo apud Valer. Max. 1.6. § 12. ubi consule doctos viros. B. C. 1. 8. Mss. vetustiores necessitudinibus habent: plura vide apud Cort. ad Sallust. B. Cat. c. 17. 33.

LIV. 2 Mitteretur] Sic Mss. Reg. et Vossii. Al. mitterentur. Minus eleganter. Clark. Mitteretur cum Ed. Inc. etiam mei omnes, si tamen Pal. et Bong. pr. recentissimæ quidem manus excipias, forsan et Cujac. Scalig. et Andin. Quare Clarkio non parui; licet alterum facile ferri possit. Sed cum agatur de dnabus legionibus sub uno hoc verbo, elegantius adhibetur plurale: quem numerum e Mss. restituimus Cæsari VII. 39. 'Alter pro Convictolitane, alter pro Coto pugnaverant.'

5 Confectam ex delectu Provincia, Cæsari eam tanquam ex suo numero dedit Locus tam certo depravatus, quam luce meridiana diem esse constat. Non dubitavit tamen sic quoque Scaliger edere. Nam prima legio hæc confecta erat ex delectu Galliæ Cisalpinæ, quæ provincia Cæsaris erat. Hanc legionem Pompeius jam dedit Bibulo, tanquam suam; et Cæsar coactus est alteram ex suis addere legionibus. Vossius. esse certo depravatum notavit Dionys. Vossius: qua tamen ratione sit emendandus, nec ille vidit, nec alius quispiam. F. Ursini liber confectam ex delectu provinciæ Cæsaris, ei tanguam ex suo numero dedit. Legendum crediderim confectam ex delectu provinciæ Cæsaris, eam tanquam ex suo numero repetit. Cæsar B. G. vi. 1. 'Simul ab Cn. Pompeio Procos, petit-quos ex Cisalpina Gallia Consulis sacramento rogavisset, ad signa convenire et ad se proficisci juberet:' quod Pompeius et Reip. et amicitiæ tribuit. Hanc legionem, tanquam ex suo numero repetit Pompeius: quam idcirco ei remisit Cæsar. Vide et Dionem l. xL. p. 151. Prima syllaba vocis repetit excidisse videtur ob similitudinem,

quæ ei fuit cum antecedente; dein petit et dedit facile a Librariis confusa, Davis, Provinciæ Cæsaris, tanquam ex s. n. dedit. Codex Ursini habet Confectum ex delectu provinciæ Cæsaris, ei tanquam ex suo numero dedit. Alii omnes Mss. et Editi conf. ex del, provinciæ, Cæsari eam t. ex s. n. dedit. Lectio manifesto depravata. Sed Davisii mutatione nihil opus. Sensus enim manifestus est, t. ex s. n. dedit, scilicet ad Parthicum bellum. Quare hoc modo edidi: conf. ex d, provinciæ Cæsaris, tang. ex s. n. dedit, omissa solummodo voce ei vel eam, quæ sententiam turbat prorsus; et manifesto orta est, prior ex corruptione ultimæ syllabæ vocis præcedentis Cæsaris, posterior ex corruptione primæ syllabæ vocis sequentis tanquam. Clark. Bene defendit Cl. Clarkius verbum dedit, et Cæsaris reposuit, jungens id nomen $\tau \hat{\varphi}$ provinciæ; atque ita ante ipsum scribendum docuerunt Glandorp, et Ciacconius, e lectione Urs. Cod. tantum delens ei. Cæsaris clare etiam exaratur in Leid. pr. et sec. Sed eam Mss. mei cuncti retinent. Et bene per Pleonasmum additur eam, optimorum quorumvis more, uti noster ipse locutus est supra quoque c. 3, 'illud signum, &c. Cæsaris id erat interdicto sublatum: ubi plura adnotavimus. Hotomannus putabat delendam vocem Cæsari.

6 Adversariorum se exspoliari nemini dub. esset] Hæc est Cellarii et vulgaris lectio usque ad Scaligerum; nisi quod Vasc. Str. Steph. et alii dederint spoliari. Primus quod sciam Scaliger verba ista se exspoliari, secutus fidem Cod. Carrar. et Brutum, ejecit; unde etiam non agnoscunt Edd. Dav. et Clarkii; qui inseruerunt pro iis suorum. Sed et ea vox additur in Edd. Amstel. et Lugdun. Mss. plerique et Ed. Inc. cum de v. minime dubium esset adversariorum suorum: dubius Bong. sec. Verum Leid. pr. sec. And. Oxon. Scalig. Cujac. Bong. prim. ex-

hibent de vol. adv. se spoliari nemini dubium esset. In Leid. pr. nulli. Nec video, cur ea sperni lectio debuerit. Cum nemini dubium esset, se (i. e. ipsum Cæsarem, qui præcedit: vide ad c. 50.) spoliari seu exspoliari, prout placebat ipsius inimicis. Certe suorum glossam magis olet, quam alterum se spoliari. Retinui utrumque, cum Edd. Amst. a Grævio procurata, et Lugdun. Hotomannus malebat voce auctius ea se exspol.

8 Et ex suo numero 'xv | Malo cum Ms. nostro, et Cujacii sec. primo. tert. Bong. Pal. Pet. ex suo nomine. Ciacconius et Ursinus pro xv scribunt IV, ut supra dictum. Vossius. Cum iis facit Just. Lipsius Milit. Rom. l. Iv. Dial. 8, p. 212. nec adsensum denegabit, quicunque rem perpendet. Miror autem, cur Vossius. ex nonnullis Manuscriptis legi velit ex suo nomine; cum saltem Latinitas postulat, ut omittatur præpositio. Davis. Ms. Reg. habet et suo nomine. Recteque adnotat Davisius, etiam Latinitatem postulare, ut ista in phrasi omittatur præpositio. Sed manifesto verior est vulgata lectio et ex suo numero transdi, scilicet ad Parthicum bellum. Quemadmodum jam supra de Pompeio dixerat, tanquam ex suo numero dedit, ad idem, nimirum bellum Parthicum. Clark. Atqui Mss. Bongars. Vossiani, Leidd. Lovan. Egmond. Gottorp. item Andin. Scalig. et Codices Ursini, Brantii cum Edd. vetustis, item Vascos. Str. Steph. et alii exhibent et suo nomine, quod non dubito, quin voluerit Vossius etiam: optime. Cæsar remisit legionem Pompeii (ut est in Voss. pr. et sec.) ipsi non suo nomine, sed Pompeii nomine, quia illa erat ea, quam ad bellum Parthicum ex SCto mitteret Pompeius; at suo nomine tradidit illam, quam in Gallia citeriore habuerat. Adsentior autem viris doctis pro xv reponentibus IV, at tum etiam statim scribi debet ıv deducebatur. Vide ad c. 24. et Ursinum aliosque ad B. Civ. III. 88.: ubi tertia pro quarta ponitur. Mordicus tamen Mss. retinent xv vel quintam decimam præter Andinum, qui habet hic, non seq. loco, undecimam. Quare nil in his mutare ausus fui. Ceterum ei addunt Edd. Rom. Ven. Med. Vasc. Str. Steph. Gr. post. et Mss. plerique tradi jubet. Mox reposui tueatur e Mss. And. Oxon. Leid. pr. et Egmund. pro tueretur. In Gott. Leid. tert. Voss. tert. et Ed. Inc. legas tuerentur.

11 Exercitum distr. per hiberna] Grutero placuit magis lectio Borgars, sec. Exercitui distribuit hiberna. Verissime; nam et ita invenitur in membranis Andinis, Oxon. Voss. pr. Egmund. Buslid. Scalig. Gottorp. Brant. ac duobus aliis, et Ed. Incerta. Sed in Leid. pr. et Voss. sec. aliisque Ex. dist. in hiberna. Confusio forsan orta est, quod, ut Cæsar, ita et Hirtius exercitu pro exercitui scripserit.

14 Si Belgae quorum maxima virtus] Quatuor has legiones in Belgio proprie dicto collocatas fuisse censet Phil. Cluverius Germ. II. 2. quam ob causam hic reponit Bellovaci, &c. Si rem ita se habere concedamus, nulla opus est mutatione: Lucanus enim I. 426. Belgam pro Belgii proprie dicti incola usurpavit. Vide notata ad B. G. v. 24. Davis. Vide et supra ad c. 38. 46.

15 Et Ædui] A Ms. Carrar, Brant, et 8 meis, atque Ed. Incerta abest et. Bene Beroaldus edidit si Ædui, quod firmatur a Cod. Bong. tertio; eleganti repetitione.

Norv. cum antiquæ editt. perperam repræsentarent M. Marcellum, ut vidit H. Glareanus, cui temere adversatur Joan. Glandorpius; Caius enim Marcellus tunc temporis consulatum gerebat. Vide Diouem I. xl. p. 148. et 151. Davis. In solo Bong, pr. in-

veni M. perperam. Fuit enim C. Marcellus, atque ita Edd. plerique exhibuerunt e Mss. suis. Aliam lectionem præfert Hotomannus, cujus est mentio in margine Ed. Gryph. a Paulo et Marcello Coss. quam confirmant Andin, et Oxon, qui habet a P. et a Marc. Ego acquiescere malo vulgatæ, quia Marcellus præcipuus Cæsari fuit inimicus, eique, non item collegæ, a ceteris auctoribus adtribuuntur sententiæ gravissimæ in Cæsarem. Immo defensorem habuit Paullum. Vide omnino ad Sueton. Julium c. 29. De his consulibus etiam vide ad c. 48. Nam sequentis anni Consul C. Marcellus, M. Filius, non minus infensus Cæsari fuit, quam hic. Caii filins.

4 Quamquam nulli erat, &c.] In Bongars, sec. hic exaratur nullo, qui etiam non agnoscit vocem quamquam. Vide ad vi. 13. 'Nullo adhibetur consilio:' uti illic habent Mss. multi. Dein esset exstat in Leid. pr. uti loquitur ipse Hirtius, in Præfat. Quamquam sint nota: ubi male reposuit Clarkius sunt, ut ibi docui. Tandem exhibui quidnam pararetur fide Mstorum omnium Vossii, Cujac. Scalig. Leid. pr. tert. Bong. sec. Egmund. Petav. Lovan. Buslid. Gottorp. Edd. Inc. Vascos. Str. Steph. et Gryph. Idque politius etiam visum Grutero, quam vulgare quin arma pararentur: quod natum ex Glossa interlineari.

7 Belli gerendi] Optimi Codices, Petav. Cujac. Cuj. Scal. Leid. pr. Voss. prim. Lov. belligerandi; uti edunt quidam vi. 22. 'studium belligerandi agricultura commutent.' Sed ibi scribendum est belli gerundi: ut sæpius; atque ita diserte hic Egmund. quare id reposui. V. etiam B. Afric. c. 36. Belligerare tamen usus est Cicero, Plautus, Tacitus, ut lexica notant, item Sueton. Aug. c. 94. atque ita Mss. plerique apud Valer. Max. vi. 5. Ceterum rectius tum fore

videtur belligerando, sive potius cum Grutero bello. aut bello. Gerendi, &c. Disceptandi jure potius, quam bello; ut sequens verbum sit initium periodi, quæ cum reliquis perierit. Nam non dubium est mihi, quin desint hic nonnulla. Hoc clare patet e Mss. qui addunt verbum contendit, quod licet sine ullo sensu, ne quid e Codd. pereat, addidi. Sic enim exstat in Bong. sec. Voss. pr. Leid. pr. Lovan. Gottorp. et aliis cum Ed. Inc. Auctius insuper est in Egmund. 'Contendit quadam utraque die futurum.'

DE BELLO CIVILI.

LIB. I.

1 Bello Civili] Hotomannus probat lectionem Msti de Bello Civili Pompeiano, quod inveni etiam in Leid. sec. et Vossiano, item Aicard. Forsan ex Suetonio c. 56. 'Reliquit et rerum suarum commentarios, Gallici, civilisque belli Pompeiani. Nam Alexandrini,' &c.

DIONYSII VOSSII SUPPLEMENTUM

IN

C. JUL. CÆSAR. LIB. I. DE BELLO CIVILI.

Nihil nunc dicam de absurda illorum opinione, qui hos de bello civili commentarios Cæsaris insius esse negant. Quod etsi ne Suetonius quidem affirmaret, tamen satis ipsa dictio Cæsarem nec quemquam alium esse autorem prodit. Illorum accedo sententiæ, qui ἀκεφάλουs hos esse Commentarios arbitrantur. Etenim nequeo persuadere mihi abruptum adeo exordium hujus operis fuisse. Et præmittenda fuisse multa satis ipsa ostendit historia. Quare operæ pretium nobis fuit ex Plutarcho, Appiano, ac Dione contexere, quæ desiderari hoc loco existimamus. Sunt autem hæc: ' Subacta omni Gallia multis de caussis Cæsar cum in Cisalpinam provinciam contendisset, legatos Romam mittit, qui consulatum illi, et provincias prorogari peterent. Ea in petitione Pompeius, qui alieno in Cæsarem animo, nondum tamen inimicitias palam gerebat, neque commendatione sua juvandum eum, neque contra dicendum existimavit. Sed Lentulus et Marcellus coss, qui jam ante inimico in Cæsarem fuerant animo, id prohibendum sibi omnibus modis putavere: Marcellus vero non dubitavit aliis quoque injuriis Cæsarem afficere. Nam nuper coloniam Novumcomum Cæsar in Galliam deduxerat; cui Marcellus jus civitatis ademisse non contentus, decurionem ejus coloniæ Romæ deprehensum, virgis cædi jusserat, et querelas suas Cæsari ut exponeret, dimiserat: qua igno-

minia nullus adhuc civis Romanus fuerat affectus. Quæ dum ita fiunt. venit ad Cæsarem in provinciam C. Curio tribunus plebis. Qui multum pro Republ, et caussa Cæsaris enixus. tandem ubi frustra omnia tentari intellexit, metu adversariorum profugiens, de omnibus, quæ acta essent, et quomodo opprimere eum inimici agitarent, edocuit. Cæsar virum amplissimum, optimeque de se ac de Rep. meritum comiter excepit: et gratias pro summis ejus in se beneficiis egit, At Curio, quia jam non obscure vis in Cæsarem pararetur, suasit ei, ut omnem exercitum quam maturrime contraheret, et oppressam paucorum audacia Rempublicam vindicaret. Cæsar, quamvis ea omnia ita esse haud ignorabat, censuit tamen Reip. imprimis habendam esse rationem: nequis armorum caussam eum esse judicaret. Itaque per amicos id solum contendit, ut duæ sibi legiones, et provincia Gallia Cisalpina, atque Illyricum relinqueretur. Quæ omnia ab illo acta, ut si forte conditionum æquitate adduci possent adversarii, in otio Resp. foret. His postulatis ne ipse quidem Pompeius refragari ausus est. Sed cum nihil a coss, impetraret Cæsar; literas ad senatum perscribit, quibus breviter gestis suis et meritis in Rempubl. percursis, orabat, ne populi sibi beneficium eripiatur. qui absentis rationem haberi proximis comitiis jussisset: non recusare se, si ita senatui populoque Rom. videatur, exercitum dimittere, modo idem a Pompeio fiat. Illo imperium et exercitus retinente, nullam caussam esse, cur inimicorum se injuriis ipse exponeret, et militem dimitteret. Has literas Curioni perferendas tradit: qui incredibili celeritate millia passuum CLX emensus, tridui spatio ad urbem venit, antequam Kal. Januariæ advenissent, aut coss. de Cæsaris imperio quidquam statuere potuissent. Confecto itinere Curio literas retinet, nec nisi in frequente Senatu, et præsentibus Tribb. plebis tradit: metuebat enim, id prius si fecisset, ne ab iis supprimerentur.' Hic deinde subjicienda illa, Literis Cæsaris consulibus traditis: nam verba illa a Fabio C. aliquis ineptus librarius inseruit, quod audacter affirmare non dubito, etsi eas in omnibus Mstis invenio. Vossius.

CAP. I. 1 Litteris a Fabio C. Cæsaris. &c.] Recte Viri docti observant, apertum in his verbis inesse errorem. Nam Cæsaris litteræ non traditæ sunt consulibus a Fabio, sed a Curione, Dein quæritur, an alibi Cæsar de se loquens addiderit prænomen C. et non semper scripserit simplicitér Cæsar. Hinc Vascos. jam, Strada, Steph. Manut, et alii dant a C. Fabio Cæsaris, Exstat tamen locus B. Civ. III. 1. ' Consules creantur Julius Cæsar et Servilius.' Sed Ursinus ibidem Julius adjectitium putat. At B. Civ. 1, 13, 'C. Cæsarem Imperatorem;' ubi quidem aliorum refert verba. Confer Suet. c. 30. 'C. Cæsar condemnatus essem' et ibi Casauboni notam, Etiam apud Hirt. in B. Alex. c. 34. Mss. Petav. et Leid. pr. habent' C. Cæsari victori.' Immo vIII. 54. 'a C. Cæsare,' et B. Afric. c. 35. Mss. et Edd. omnes habent 'C. Cæsarem.' Sic etiam omnes Mss. in c. 88. 'in C. Cæsaris clementia.' Itidem in B. Hispan. c. 2. si quidem sanus est locus. quod non credo. In Mss. plerisque est C. Casaris a Fabio. Hinc Ciacconius, Lipsius, alii legunt a C. Curione; nam turpiter peccat Hotomannus conjiciens a C. Fabio Curione. Cum Curio sit cognomen gentis Scriboniæ. non Fabiæ; quod jam monuit Ursinus. Scaliger et alii cum Vossio ejici malunt a Fabio C. Verum præpositio a omnino est retinenda: immo genuinam Cæsaris scripturam ex parte nobis servavit optimus ille Leidensis primus codex, qui habet a Fabio Casare. Hinc enim scribo Litteris a

Caio Casare, id est a Cæsare missis, quæ a Cæsare venerant. Quod non intelligentes librarii, auctorem tam turpiter interpolarunt. Terentius Phorm. 1. 2. 99. 'Sed epistolam ab eo adlatam esse audivi modo:' id est. eius. Liv. 11. 3. 'His litteras ab Tarquiniis reddunt.' Cicero ad Fam. Epist. II. 17. 'Litteras a te mihi stator tuus reddidit Tarsi.' Immo ipse Cæsar B. Civ. III. 36, 'Scipionem litteræ sunt consecutæ a M. Favonio,' Hinc intelligimus vim locutionis, quam e Mss. restitui B. G. v. 54. 'Imperia a populo Romano,' vII, 17. ' Vox ab iis est audita:' id est, eorum: ubi adi Brant, Similia passim occurrunt innumera. Vide Grammaticos et Gifan, Ind. Lucr. V. A. Gronov. ad Liv. xxvII. 5. 'fides a Consule,' Cort, ad Sallust, Jug. c. 31, 1, ' Multa a vobis.' Si quis tamen mordicus retinere velit nomen Fabii, posset fingere litteras Cæsaris simul et Fabii Consulibus redditas esse, ac legere L. a Fabio ac Cæsare, minima sane vel nulla mutatione. non video caussam, cur de Fabii litteris mentionem fecisset Cæsar, Quare nisi vetaret mos Cæsaris, rescribi facile foret L. a Julio C. Casare. Ut Pupius M. Piso. De quo vide ad 1. 2. Quidquid sit, hoc saltem verissimum est Litteris a Cæsare.

3 Ex litteris ad Senatum referretur] Quo sententias rogati senatores, discessionem facerent. Referebat autem consul, qui priore loco creatus erat, si modo præsens adesset. Nec impedit, quod paullo post ait noster, retulisse consules de Rep. has enim partes unus sustinuit, alter collegæ relationem comprobavit. Vide Paullum Manutium de Sen. Rom. c. 7. Davis.

5 In civitate] Civitatem hic pro Urbe, aut Roma dixit Cæsar. Et sic infra: 'ut tribunos ea re ex civitate expulsos, in suam dignitatem restitueret.' Et ita accipiendum hunc locum satis ostendit, quod postea Cæsar ait,

Quamvis senatus in urbe habebatur. durius illud Hotomanno videatur. Ne quis vero miretur Cæsarem dicere senatum in civitate habitum, scire oportet factum id, quia infra ait Cæsar. ' Proximis diebus habetur senatus extra urbem.' Nam ut ex Paullo Festi abbreviatore discimus, in Bellonæ templo senatus iis dabatur, quos in urbem admittere nolebant Romani. Unde liquet sine caussa Ciacconium pro in civitate reponere indefinite: nempe quia solebant Coss. ad Senatum referre aut infinite de Republica, aut de singulis rebus finite, uti ex Gellio constat. Sed nec valde adversum me habebit, qui hæc verba in civitate arbitretur a librario inserta. Vossius. Merito suspectas habent has voces Viri Eruditi, ut et supervacaneas, et Cæsari hanc in sententiam prorsus insolentes. Clark. Infinite non respuit quoque Hotomannus, si Mss. addicerent, ex Gellio xIV. 7. Cum Scaligero Faërnus, Ursinus, Gruterus ejicere malebant. Magis mihi adridet conjectura Petri Fabri incitate ad Cicer. Acad. 11. 5. ' Exclamant quasi mente incitati:' quam vocem oræ libri sui quoque adlevit Lipsius, qui et adscripsit in calamitate, ut ad sequentia referantur.

13 Sin cunctetur atque agat lenius] Lentius malebat Ciacconius, quod non probo. Cunctari enim, et lentius agere idem sunt, quare nihil attinebat eandem vocem repetere. Cunctari et lenius agere, hic opponitur ei, quod supra dixit, 'si audacter ac fortiter sententias dicere velint.' Nam cunctatur qui timet; et qui lenius agit cum alio quam oportet, aliquem quoque timorem aut studium prodit. Itaque mens Scipionis est, Pompeio mentem esse Reip. non deesse, si exemplum sequatur Senatus: sin ille metu Cæsaris cunctaretur, et lenius de eo decerneret, frustra postea Pompeii auxilia imploraturum. Vossius. Lenius recte defendit Vossius. Liv.

III. 31. 'Tribuni lenius agere cum patribus.' Cl. Drak. ad c. 50. 'leniter agentibus responsum non redditur.' Vide et viros doctos ad Sallust. Jug. c. 60. 'consulto lenius agere,' ubi idem Ciacconius conjiciebat lentius. Plura diximus ad B. G. v. 17. 'Lenius nostros lacessere cœperunt:' uti e Mss. restituimus.

14 Si postea velit, imploraturum] Omnes Codd. exhibent, si postea velit, senatum imploraturum; nec sane editores nuperi ad Cæsaris ἀφέλειαν attendisse videntur, qui vocem penultimam expunxerunt. Davis. Agnoscunt Mss. et Edd. omnes usque ad Lips. et Scalig. quare vocem eam, quod et recte Cl. Clarkius fecit, revocavi.

11. 1 Senatus in urbe habebatur, Pompciusque aderat] Sic Mss. omnes, et recte. Sed torquent se viri docti super hoc loco. Nam quomodo, aiunt, in urbe habito Senatu, adesse Pompeius potuit, qui pro consule ad urbem erat? neque enim talibus licet ingredi urbem, unde et senatus iis in templo Bellonæ extra urbem datur. Ob hæc P. Victorius legebat aberat: quod merito docti omnes damnant. Ciacconius ait in codice quodam se reperisse auerat: et arbitratur corruptum hoc scriptumque antea a. u. erat, hoc est ad urbem erat. Sed velim ostendat, quis hoc compendio a. u. designari dixerit ad urbem. Ego sane in veterum notis nihil tale invenio. Quare et hoc rejicio, et lectionem aderat veram esse statuo. Nam quod ait Cæsar in urbe habitum senatum, et Pompeium adfuisse: inde non sequitur eum in urbe fuisse. Aderat hic est haud longe aberat, nimirum sub urbis mœnibus. Sic infra Cæsar ait, 'Cn. Pompeius pridie ejus diei ex urbe profectus:' ubi illud ex urbe, est pro ab urbe. Constat autem sic sententia. Nam quod Victorio videbatur, ideo Scipionis verba accepta esse, quasi ex ore Pompeii missa fuissent: quia ille aberat: id contra se habet; videbantur enim ab inso Pompejo prolata, quia in propinguo erat: unde credebatur haud dubie Scipio cum Pompeio locutus, et ejus instincta hæc protulisse. Vossius. Cum Vossio faciunt recte Ursinus. Cellarius, Clarkius, et alii. Sed Muretus Var. Lect. x, 20. contendit e suo Msto auerat rescribendam ad urbem erat: immo Hotomanus scribit. se admonitum esse, a viro docto in codice plenis litteris repertum esse ad urbem erat, Sed nil mutandum, Eadem est vis in verbo aderat : id est. præsto erat, ad manum erat, ut succurrere posset. Hincsæpe, jam aderit, Pessime autem aberat ediderunt Manut, Brutus, Plantin, alii,

4 De rep.] Sic quidem Ven. 1517. Ald. Bas. Manut. Gryph. Plantin. et seqq. Non male, si e Mss. sed Codices Brantii, Hotomanni, meique ad unum omnes, et primæ Edd., item Vasc. Strad. Steph. Gryph. post. dant de ea re: quod interim reposui.

10 Abreptis ab eo legionibus] Gifan. in Observ. Ling. Lat. p. 53. e Vet. Cod. emendat correptis: cum in editione, qua utebatur, invenisset corruptis. Et sane Mss. Hotom. Brant. et mei cum Edd. primis dant correptis. Solus recentissimus Leid. sec. habet abreptis. Quod rectius est, et retineo. Si quid mutandum, mallem surreptis iquid mutandum, mallem surreptis vibreptis, fraude scilicet et dolo. Adi ad Lucan. 11. 475. 'Parthorum subducta metu.'

12 Mutatis verbis] Quia Ciacconius in aliis Mss. compererat esse rebus, utrumque pro glossa accipiebat, existimabatque scriptum fuise Paucis mutatis. Non probo. Rebus est in Carr. Petav. Scalig. Leid. pr. sec. Palat. et Vossiano. Bene. Ejus glossa est verbis. Passim res sumuntur pro argumentis, filo orationis, et simili. Vide præter alios Cl. Burm. ad Phædr. 1. 27. Hinc sæpe hac re, his rebus, quibus rebus: cum de oratione vel sermone agatur, tam apud alios,

quam nostrum. Eumdem consule ibid. ad 1v. 9. et Nos ad B. G. 1v. 17. v. 36. 'Quæ de re communi dicere vellent, quibus rebus controversias minui sperarent.' Infra c. 8. 'Eadem fere atque eisdem rebus agit:' ubi alii diebus, alii verbis subponunt. Apulei. 1. x. p. 215. Ed. Pric. 'Quibus verbis accusator urserit' (sic bene Ed. Elm.) 'quibus rebus diluerit reus:' ubi rationibus frustra substitui a Stewechio, jam monuit Sciopp. Veris. I. I. Ep. 4.

17 Terrore præsentis exercitus] Vocem præsentis recte prætermittit Lov. Davis. cur. sec.

21 Intercedit Impedit, ne hac de re fiat Senatusconsultum; tanta enim fuit Tribunorum potestas. Liviana Epit. CIX. 'M. Antonio, Q. Cassio, Tribb. plebis, quoniam intercessionibus id Senatusconsultum impediebant, urbe pulsis.' Adi et Dionem l. XLI, p. 153. Hoc cum eveniret, sententia, quam tulerant Senatores, auctoritas Senatus proprie vocabatur. Vide Joan, Sarium Zamoscium de Sen. Rom. II. 11. et Barn, Brissonium de Form, l. 11, p. 192. Davis. Intercedunt, Codices plerique, Intercedit. Quod tamen minus elegans vi-In Plurali quidem detur. Clark. ediderunt quoque Vascos. Strada, Steph. et Gryph. post. Sed contra Mstos omnino omnes, quod nequaquam mutari debet; licet aliud doceat Grammaticorum regula, Vide ad B. G. IV. 17. 'Principes ac senatus fecisset,' et passim. Adde Cort. ad Sallust. B. Catil. c. 47. in fine. Hinc patet, emendatione non opus esse apud Lucan. l. IV. init. 'Jure pari rector castris Afranius illis Ac Petreins erat:' ubi Markland. ad Stat. Silv. II. 2. 60. reponit: 'Et Petr. erant.' B. Civ. III. 7. 'Erat Orici Vespillo et Rufus cum navibus, quibus præerant:' ubi Clarkius mavult Erant. Contra ubi plures Codices servant pluralem, nolim inculcare singularem numerum. Adi Cl. Drak. ad Liv. 1, 31.

111. 1 Omnes qui sunt ejus ordinis] Putat Hotomannus per ordinem hic non senatum notari, sed inimicos Cæsaris: ut, omnes ejusdem ordinis idem sit, ac si dixisset Cæsar, omnes qui candem sententiam habebant, vel qui earundem erant partium. Sed nolim id ita accipere: puto intelligi per ordinem universum senatum, quem falsum est fuisse prope hominum mille, quod putabat Hotomannus; nam Cæsar dictator ita numerum auxit: antea plures aliquanto quadringentis erant, ut discere est ex epistola Ciceronis ad Atticum, quam scripsit coss. Messalla et Pisone, sive anno urbis pexell, ubi ait: 'Homines ad xv Curioni nullum s. c. facienti, assenserunt, facile ex altera parte cccc affuerunt.' Etiam apud Appianum l. II. de bello Civili de fere quadringentis legimus p. 446. Ἐπανερομένου δὲ τοῦ Κουρίωνος, εὶ ἀμφοτέρους δοκεῖ τὰ ἐν χερσὶν ἀποθέσθαι, δύο μὲν καὶ είκοσιν ανδράσιν απήρεσκε, τριακόσιοι δέ καλ έβδομήκοντα ές το συμφέρον απο της έριδος έπὶ την τοῦ Κουρίωνος γνώμην ἀπέκλιναν: id est, Et cum denuo rogaret Curio, utrum juberent ambos potestatem deponere, duobus et XX hoc displicuit, trecenti LXX, ob utilitatem publicam omissis rixis, in Curionis sententiam transiverant. Unde liquet Syllanum senatum plures aliquanto quam quadringentos homines habuisse. Vossius.

2 Laudat promptos, atque in posterum confirmat] Msti omnes et vett. cusi Laudat Pompeius, atque in posterum confirmat, unde lectionem vulgo receptam extudit Octav. Pantagathus, aliter enim deest vox, quæ segnioribus opponatur. Vide tamen, an scribi posset Laudat Pompeius: acres in posterum confirmat, &c. ut sententia sit, Pompeium initio universos laudasse, quia omnes erant inimico in Cæsarem animo; dein

maxime vehementes confirmasse, segniores autem incitasse; vel etiam laudat Pompeius acres, in posterum confirmat: segniores, &c. Ac hanc sane conjecturam prætulerim. Davisius. Promptos. Mss. et Editt. Vett. habent, Pompeius. Quod et ferri potest. Neque enim necesse est, ut sit, quod to segniores opponatur. Laudat Pompeius omnes; siqui tamen paullo segniores videantur, hos castigatinsuper, atque incitat. Clark. Post opponatur adde : Tacitus in vit. Agricolæ c. 21. laudando promptos, et custigando segnes. Nec ea sane conjectura melius quidquam possum comminisci, nisi forsan, promptiores a Cæsaris manu fuisse judices. Dele vide tamen, &c. ad finem notæ. Davis. cur. sec. Pompeius habent Mss. et Edd. omnes ad Scaligerum usque: quod reposui, donec Pantagathi aut Davisii conjectura certius aliunde confirmetur. Taciti locum jam laudaverat Ciacconius. Clarkio præivit Hotomannus.

6 Completur urbs ad jus comitiorum. Tribunos pl. Curio evocat | Ms. Cujacii et v. c. noster habent et jus comitium. Sic et Ms. Norv. Sed quia hæc comitia jam habebantur ineunte Januario, nec ulla alia brevi futura erant, dispiciendum, an non corruptus locus sit. Sane id putabat Ciacconius, legebatque completur urbs. Ad jus comitiorum tribunos pl. C. Curio evocat. Ut illud completur ad milites Pompeii referatur, quos Cæsar arcessitos dicit: altera verba denotent Curionem evocasse Tribb. plebis ad defendendum illud jus, quod Cæsari superioribus comitiis a populo concessum erat, uti absentis ejus ratio haberetur. Sed mihi insolens illa locutio videtur, evocare aliquem ad jus comitiorum; pro eo quod est, ut jus comitiorum defendat : deinde quo evocavit tribb. Curio? Ego scribo; completur urbs; ad jus comitiorum tribunus pl. C. Curio provocat : vel completur urbs : ad jus comitiorum tribb, pl. et Curio provocant; nam uti ex Dione discimus. Curio tunc pontifex non erat; nisi tribunum nuncupet Cæsar eum, qui illo in ordine aliquando fuit. Vossius. Nisi me animus fallit, scribendum Completur urbs. Ad jus comitiorum Tribunos plebis C, Curio advocat: hæc enim vox ad patrocinium κυρίως pertinet. Davis. Vide sis J. Fr. Gronovium ad Senecæ de Clem. 1. 9. Idem, cur. sec. Rectius sine dubio distinguitur: Completur urbs. Ad jus comitiorum, &c. Quomodo jam Vascos, Str. Steph. aliique ediderunt, eosque secutus sum. Pro evocat Vir doctus conjecit et sevocat. Sed malim, si in eo quid mutandum, advocat: uti apud Tacitum Hist. l. II. quem citavit jam Ciaccon, 'Tribunos plebis in auxilium spretæ potestatis advocavit.' Nota sunt omnia de advocatis. Verum altius vulnus auctori insidet. Petav. Cujac. Scalig. Leid. pr. Lovan. Pulm. schedæ habent Urbs et Jus comitium: atque ita Var. LL. Plant. Ed. 1578. Comitium est quoque in Palat. et Voss. Ejus in Ed. Ven. 1494. Dein pro C. Curio, qui apud Celsum p. 143. corrupte vocatur Cicero, Mss. Pet. Scal. Cujac, Leid, pr. sec. Voss. Lovan. Bong, dant Centurio, cum schedis Pulm. et variis LL. Plant. Unde forsan non procul a vero refingere pos-Completur urbs et ejus Comisemus. tium tribunis mil. Centurionibus, evocatis. Quomodo partim ad libri sui marginem adscripserat Lipsius. Comitium addiderit auctor, quia hoc in foro erat prope curiam: unde metu armatorum senatores, Cæsaris partibus dediti, libere sententiam dicere non ausi fuissent. Urbem militaribus viris plenam fuisse, alii quoque tradunt historici. Alias quoque in tumultu hoc factum. Cicero pro Sextio c. 35. 'forum, comitium, curiam armatis hominibus implevisset.' Immo ipse Cæsar metuebat, ne, si privatus redisset, Milonis exemplo, circumpositis armatis, caussam apud judices diceret, teste Suetonio c. 30. Pro tribunis mil. posset etiam simpliciter scribi tribunis, ut crebro solet. Plebis addere potuit librarius, credens de Tribunis plebis agi.

11 Libere potestas decernendi] Lege cum Bongars. tertio libera decernendi potestas. Vide ad B. G. VIII. 32, Davis. cur. sec. Recentissimo isti Codici nullus meorum subscribit. Sed dec. potest. est in omnibus; quem idcirco ordinem reposui. Hirt de B. Alex. c. 8. 'Mare libere tenerent:' ubi potuisset dicere liberum.

IV. 2 Catonem veteres inimicitiæ Cæsaris incitant, et dolor repulsæl Falsum utrumque: solus Catonem publici amor impulit, qui tantus, ut nec Pompeio quidem satis faveret, quia formidolosam Reip, potentiam eius judicabat. Narrat Plutarchus in vita Pompeii, cum Pompeius senatusconsulto consul factus esset, comiter ab eo appellatum Catonem, et rogavisse Cneum, uti se consilio juvaret. Dein subdit, Κάτων δὲ χάριν μὲν ἔχειν αὐτῷ τὸν Πομπήϊον οὐκ ἡξίου (δι' ἐκεῖνον γάρ, ὧν είπεν, οὐδὲν είπεῖν, διὰ δὲ τὴν πόλιν) έσεσθαι δε σύμβουλος ίδία παρακαλούμενος έαν δέ μη παρακαλήται, δημοσία φράσειν το φαινόμενον τοιούτος οὖν Κάτων ἐν πᾶσι: Cato vero gratias sibi agi a Pompeio passus non est, (neque enim quæ dixisset illius causa sed Reip. protulisse,) consiliumque suum affirmavit seorsum ei non defuturum, si peteret: si non peteret, publice se quod videretur dicturum. Atque talis Cato in omnibus fuit. Huc respexit Velleius Paterc. cum ait 11. 49. ' Consules senatusque caussæ, non Pompeio summam imperii detulerunt.' Quæ verba non intellexit magnus Lipsius, et nescivit, quid illud esset, caussæ deferre summam imperii. Nimirum hoc vult Paterculus: caussæ delatum imperium, et Pompeio propter caussam: nam non tam Pompeio, quam

Reipub. consultum volebant Cato aliique. Ut frustra Lipsius sit, qui emendabat caussa nominis Pompeio summam imperii detulerunt. Vossius.

8 Pro necessitudine] Incuria lapsus est Fr. Hotomannus, qui ait Scipionem Pompeii filiam in matrimonio habuisse, cum e contrario Pompeii fuerit socer. Plutarchus in Cæs, p. 722. Σκιπίων μετὰ δ Πομπηΐου ΠΕΝΘΕ-POΣ είσηγήσατο γνώμην. Vide et Dionem l. xl. p. 144. Davis. Ciacconius e conjectura mavult quæ secum part. Pompeium, Quia partiri cum aliquo notat participem facere B. Civ. III. 82. 'Pompeius suum um Scipione honorem partitur.' Sed ut hoc verum sit in omnibus exemplis. studiose Cæsar ita hic scripsisse videtur, quo exaggeret Scipionis spem, sibi promittentis quamdam electionem in partiendo, ut qui Pompeii esset socer.

9 Adulatio atque ostentatio sui, potentium Potentes nimirum adulabantur sibi ipsi, sesegue ostentabant, quantum in Republica judiciisque tum pollerent. Codd. Vett. habent adulatio atque ostentatio sui et potentium. Quod ab iis videtur insertum. qui nescirent, quid esset; potentium, adulatio et ostentatio sui. Clark. Particulam et ejecit Scaliger e conjectura Octavii Pantagathi, sed invitis Mss. omnibus ac priscis Edd., et, ut mihi videtur, idoneo refragante sensu, quem non cepit Clarkius. Non enim auctor hic vult potentes sibi adulatos esse, seseque ostentasse, sed Scipionem, quem ad arma incitabat spes provinciarum, simul judiciorum metus, magnaque de se ipso opinio, qua sibi adulabatur et se ostentabat, jactans viros potentes, eorumque gratiam, dum et ipse simul iis adulabatur, qui, &c.; quomodo hunc locum recte interpretatum fuisse Manutium, si bene ejus verba intelligo, opinor. Alioquin non ignotam mihi, et Cæsari aliquoties usurpatam esse

constructionem, qua duo Genitivi uni jungantur substantivo, ostendi ad B. Gall. 1. 30. 'Helvetiorum injurias populi Romani.' Multo minus accedere possum Ciacconio legenti jud. metus, atque exponenti, quod Scipio speraverit, Cæsarem judiciorum sibi metu adulaturum, et se tunc illi maxime ostentaturum cum potentibus quibusdam, qui, &c.; quomodo Pisonem Cicero vocat ' judiciorum metú horrentem, adulantem omnibus.' Hotomannus vero, quorsum ostentatio potentum pertineat, nesciens, adsentatio conjiciebat. Sed quid tum differt adulatio ab adsentatione. Manutii expositio maxime, ut dixi, placet, et congruit cum Mss. quorum lectionem revocavi. Monendum tamen in Leid. pr. esse obtestatio sui et potentum, in Leid. vero sec. cunctatio sui et p. et in Voss. obtent. s. et p.

15 Adjunxerat Cæsari] Quidam libri veteres, injunxerat; quod placere videtur J. Fr. Gronovio ad Livii viii. Ipse quidem aliter censeo. Davis. cur. sec. Conjunxerat exstat in Bongars, et Leid, sec. vitiose, quod ortum est ex $\tau \hat{\varphi}$ injunxerat, uti in Ursin. Florent. Lovan. non tantum. sed et in Scalig. Cujac. ac Leid. pr. exaratur; quo facit et Voss, qui habet immiserat: adduxerat alter Ursin. Elegantius omnino est injunxerat, quam quod a Librariis proficisci potuerit. Dicit Cæsar ad invidiam Pompeio augendam, sibi ab eo inimicos illo adfinitatis tempore injunctos fuisse, tanquam grave onus, quod tamen suscipere debebat, contractæ necessitudinis gratia. De verbo injungere plura diximus ad B. G. viii. 49. 'Nulla onera nova injungendo.' Sic Cæsar vII. 77. dixit 'injungere servitutem.' Alii 'injungere detrimentum,' 'injuriam,' 'contumeliam.' Vide Ibid. ad Liv. Gron, sed et viii. 3. Vorst. ad Justin. III. 5. Burmann. ad Ovid, Argum. Met. v. 1. ' Contumeliam sibi gravissimam injunctam.' v. 1 Ruptim atque turbate | Hæc lectio Scaligero placuit. Et ita erat in v. c. ac Ms. Cujac. Petav. ac Palat, Nescio tamen, au probare ausim. Ait Hotomannus ruptim idem esse quod sine ordine, ergo tantundem quoque valet quam turbate. Sed cur idem bis dixerit Cæsar? Ego malim raptim, præsertim cum ruptim, quod sciam, apud auctores non reperiatur. Sic Livius de Carthaginensibus ait, 'aguntur omnia raptim, stimulante fortuna.' Raptim est celeriter; et ait Cæsar omnia sine ordine ac præpropere acta, ut minus spatii Cæsari, ejusque partibus esset ad consultandum: atque huc pertinet, quod subjicit: 'neque docendi ejus spatium propinguis datur.' Opponitur illud raptim ac turbate τω recte atque ordine: quod Græcis δρθώς τε καλ κατά λόγον. Vossius. Utra lectio verior parum constat. Clark. Ruptim est etiam in Leid, pr. Hotoman, et Edd. Rom. Mediol, deruptim Ven, placet tamen magis raptim. Millies raptus et ruptus confunduntur. Vide si res tanti videtur, quos laudat Arntz. ad Aur. Victor, Orig. c. 18, et ad Lucan, vi. 781.

3 Extremi juris intercessione retinendi] Ita Scaliger edidit ex v. c. et sic quoque in suo repererat Ursinus. In aliis exemplaribus erat intercessionem. Non displicet illa lectio, ut illud quod referatur ad vocem juris: itaque Cæsaris mens est: non datur tribunis plebis facultas retinendi per intercessionem extremi juris, quod jus Sylla reliquerat; sed nec alteram lectionem damno, quin pene præferam. Vossius. Codd. Nonnulli habent intercessionem. Quod eodem redit. Clark. Manut. et Hotoman, delent intercessione, Ciacconius interpolat extremum jus intercessionis. Sed male. Intercessione, sive per intercessionem, qua retinebant jus extremum, et in qua sola consistebat,

legas quoque in Leid. pr. sec. Petav. Palat. Bong. Lovan. et Edd. Rom. Med. Ven. aliisque, In Dorvill. est extrema juris intercessione.

5 Sed de sua salute die septimo cogitare coguntur] Recte hæc verba accipienda, nam fæde in iis lapsi sunt cum Ursinus, tum Ciacconius, qui aiunt vii diem hunc fuisse, ex quo magistratum inierunt Tribuni, qui spissus error est: nam Tribuni ut disertim testatur Dionys, Halicar, 4. Id. Decemb. dignitatem auspicabantur. Unde et Plutarchus in Quæstionibus Rom. p. 283. c. ait, Διὰ τὶ περιπόρφυρον δ δήμαρχος οὐ φορεί, τῶν άλλων ἀρχόντων φορούντων: ή τὸ παράπαν οὐδέ ἐστιν ἄρχων: οὐδὲ γὰρ ἡαβδούχους έχουσι, οὐδὲ ἐπὶ δίφρου καθήμενοι χρηματίζουσιν, οὐδὲ ἔτους ἀρχη, καθάπερ οί λοιποί πάντες, άρχοντές είσιν, & c. Voss.

6 Quod illi turbulentissimi] Sensus postulat, ut legatur, cum illi turbulentissimi, &c. Olim quom, at id in quod facile mutatur. Vide ad B. G. 1. 18. Davis. cur. sec. Male mutater conatur Davisius. Quod scilicet cogitare de sua salute.

7 Octavo denique mense Legebam duodecimo mense, et video nunc idem Ciacconium posuisse. Facile enim potuit XII in IIX mutari. Si XII legas, facile conjectu est, quid Cæsar velit. Si octavo retines, dicendum cum Hotomanno propter comitia consularia, quæ octavo post habebantur, dicere Cæsarem tribunos tum demum cœpisse metuere; quia quotidie videbant illos, apud quos rationem reddituri essent actionum suarum. An, quo tempore coss. designabantur, eodem et Tribuno denuntiabatur, ut se pararet ad rationem reddendam omnium quæ egisset, inquirendum censeo. Vossius. Mss. mei decem, et Edd. primitus cusæ exhibent constanter octo d. menses. Pro suarum in Petav. Scalig. Leid. pr. Voss. exstat variarum. An vanarum. i. e. levium? quæ voces sæpissime permutantur. Quod certi hic dicam, nihil habeo. Quare aliis dispiciendum relinquo.

8 Ad illud extremum atque ultimum S.C.] De hoc fuse Barn. Brissonius Form. l. II. p. 211. seqq. Ed. Francos. Davis.

9 In incendio atque desper.] Mss. omnes item Edd. Vasc. Str. Steph. Gryphii addunt in desp. Uti debet, si exprimere volumus id, quod solet passim addere auctor, ut innumeris liquet exemplis. Vide ad B.G. 11. 10. 'ut potius in suis, quam in alienis finibus decertarent.'

10 Latorum audacia Has voces, apposita admirationis nota, Parenthesi includendas censuit J. Fr. Gronovius. Diatr. in Statium c. 3. p. 20. Ipse potius eas, tanquam Glossema, deleo, Davis, cur. sec. Manutius has voces abesse testatur a veteri Pinelli libro. Idem olim suspicatus est latronum audacia, quomodo Ciacconius scribit esse in scripto libro. rum inveni in Voss. alii legunt inepte civium perditorum audacia. nius delebat salutis latorum audacia, ultimamque vocem etiam a Viterbiensi libro exsulare monuit. audacia distinctionem sustuli. Ait Cæsar, ad id SC. numquam ante descensum esse audacia eorum, qui tulerunt, et tale SC. ut fieret, perpulerunt senatores, nisi in incendio atque desperatione salutis omnium civium.

11 Discessum est] Hoc quidem retinent mordicus Mss. cuncti: placet tamen magis conjectura Kohlii legentis descensum est. Non enim agitur de discessione in hanc vel illam sententiam, sed de totius senatus decreto. Adi omnino quæ congessi ad B. G. vu. 78, Ad Critolai sententiam descendant.'

12 Quique procos, sunt ad urbem] Ita primus restituit Aldus Manutius, sed nulla codicis veteris auctoritate motus. Certe in Bong. Petav. et Pal. erat non procos, sed cos. Unde te-

mere mutatum suspicor: et repono consulares. Nam consulares ad urbem manebant, quando in provincias ituri, vel ex iis remeabant, Vossius, Prosive proconsulibus emendavit Pantagathus et Brisson. de Form. l. II. p. m. 212. Proconsules autem præter Manut, etiam legunt Glandorp. Hotom. Ciaccon, et alii; sed nullus Mstorum favet, nec Ed. Vetus. In iis est Consules vel Cons. id est. Consulares; uti bene ante Vossium jam conjecit Brutus. Proconsulibus est quidem apud Ciceron, ad Famil, XVI. Ep. 11. Sed cum fuerint illi Consulares, ut Pompeius, Scipio, Domitius, Cicero; non video, cur non ita potuerit scripsisse Cæsar. Prætores autem bene emendarunt Viri docti ex eodem loco aliisque, quæ videas apud Brissonium: atque ita Petav. Cujac. et plures. Ceterum omnes habet Vossianus, et sunt abest a Scalig. Leid. pr. atque Ed. R. Steph. qui cum Vascos, Str. Gryphio edidit Consules. Quomodo forsan vocaverit Proconsules, ut sæpius apud Florum. V. Duker. ad 11. 20. Infra c. 12. prætor, proprætor vocatur : ubi plura: sed Consulares diserte inveni in Pulmanni schedis.

14 A. D. VII Id. Januar.] Recte Ursinus et Ciacconius putabant mendum latere, et pro vii scribendum esse viii. Error ortus ex sequente vocula id. hoc est idus. Primo enim scriptum erat viii id. librarius unam lineolam omisit. Nam Kal. Januariæ, et IV Nonas, ipsæque Nonæ fasti erant dies, III et Prid. Nonas comitiales: IIX idus iterum fastus: at vii idus comitialis, quo die senatus haberi nequivit. Itaque e quinque primis Januarii diebus, cum duo essent comitiales, per triduum tantum de Cæsare agere senatus potuit. Quod non cepisse videtur Manutius. cum pro iv emendat vi. Ille nimirum inclusit quoque viii Id. Januarii. Sed perperam : nam si hoc Cæ-

sar, voluisset; non addidisset verba illa biduo excepto comitiali: alioqui opus non erat hæc verba addi, quia senatum comitialibus diebus non haberi nulli ignarum erat. Sexto vero mensis Januarii die, qui viii Id. est, senatusconsulta perscripta sunt. Idque verum esse ipsa etiam Cæsaris verba indicant, quibus ait, ' de sua salute die vii cogitare coguntur.' Nam vi Januarii die, qui iix Idus erat, SCta perscripta sunt, postero die qui septimus mensis, de sua salute cogitare coguntur. Itaque eo, quo dixi modo, emendandus locus. forte, quod alioqui non solebat fieri, die comitiali senatus habitus est. Nam etsi lege, quam Cn. Pupius trib. plebis tulerat, et ab eo dicta est Pupia, interdicebatur, ne comitialibus diebus senatus haberetur, contigisse tamen illud aliquando scio. epist. VIII. 8. Cœlius in epist. ad Ciceronem ubi SCta recenset, hæc verba habet: QVOD M. MARCELLYS COS. V. F. DE PROVINCIIS CONSVLARIBVS: D. E. R. I. C. VII L. PAVLLYS, C. MAR-CELLYS COSS. CVM MAGISTRATVM IN-ISSENT, EX A. D. KAL, MART. QVÆ IN SVO MAGISTRATY FYTYRÆ ESSENT. DE CONSVLARIBVS PROVINCIIS AD SE-NATVM REFERRENT, NEQVE PRIVS EX KAL. MART. NEVE QVID CONIVNCTIM DE EA RE REFERRETVR A CONSVLIBVS : VTIQVE EIVS REI CAVSSA PER DIES COMITIALES SENA-TVM HABERENT, S. Q. C. FACERENT. Et l. 11. epist. 'Risi;' ad Q. fratrem ait Tullius : 'comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius interpretatur non impediri se lege Pupia, quo minus habeat senatum.' hoc sciendum extra ordinem factum fuisse. Et quid si etiam hoc tempore id actum? tum rectum sit illud vii Idus: nam Kal. Jan. et IV Non. habitus senatus. Sequitur biduum comitiale: Nonis ipsis et viii Idus habitus senatus. Sunt quatuor dies: adjice quintum comitialem: plenus erit numerus.

Atque adeo pro hac sententia adducere quoque liceat ea, quæ subjicit, 'die septimo de salute sua cogitare coguntur.' Nam vII Id. Januar. idem est septimus mensis dies. Priorem tamen opinionem non damno. Vossius. Quum in Carrar. Voss. et Leid. sec. sit vIII, eum numerum recepi cum Cellario. Idus Januarias plene scripsi e Petav. et Leid. sec. Ceterum haud ineleganter in Lovaniensi exaratur iisque V primis diebus. Vide ad B. G. v. 25. et Viros doctos ad Phædr. Fab. I. 1. 'Ante hos sex menses.'

16 Excepto comitiali] Vir eximius J. Fr. Gronovius ad Senecæ Nat. Quæst.l. III. Præf. reponit biduo exempto comitiali; nec dubium, quin ita loqui potuisset Cæsar. Cum tamen recepta lectio cunctis nitatur Mstis, non equidem video, cur sit repudianda. Davis. cur. sec. Exemto exemplaris sui margini adscripsit quoque Lipsius. Proprie quidem et eleganter. Sed vulgarem lectionem servant Mss. omnes: quamvis facilis lapsus ex exepto.

21 Res ad otium deduci posset] Pacem et tranquillitatem. Sic B. G. VII. 66. 'Ad reliqui temporis pacem atque otium profici.' Ac B. C. 11. 36. 'Erat in oppido multitudo insolens belli, diuturnitate otii.' Vide et scriptorem de Bell. Hisp. c. 42. Davis.

vi. 7 — De reliquis r.] Multæ Edd. in quibus Steph. Aldi, Gryph. Plant. statim de r. in Vasc. sequantur saltem. de. quod displicuit Hotomanno, qui e Ms. expunxit. Verum optimi Petav. Cujac. Scal. Leid. pr. exhibent saltem de rel. rebus: in Voss. ridicule senatusconsultum. Quasi dicat, Quidquid sit, saltem de. Vel au, ut Grammatici quidam volunt, scribendum saltim i. saltuatim, raptim? Vide Vorst. de Latin. susp. c. 18. Auctoritate optimorum Mstorum motus addidi saltem. Ex iisdem Codieibus, Schedis Pulm. et Voss. ejeci

ut, ac dilectus, ut passim, reposui.

8 Habeantur] Recentiores ediderunt, habeatur. Sed ex Edit. Vet. Rom. restitui, habeantur. Sic enim alibi sæpe loquitur Cæsar. Supra c. 1. 'delectus tota Italia habiti.' Infra, hoc cap. 'Tota Italia delectus habentur.' c. 9. 'Tota Italia delectus haberi.' c. 10. 'Non intermissuros — delectus.' c. 11. 'delectus habere.' c. 14. 'Delectus — intermittuntur.' c. 1. 'delectus habebat.' Clark. Habeantur revocavi e Mss. Lovan. Dorvill. et Edd. primis. Habentur marg. Plant. habetur Leid. pr. a m. pr. Sexcenties Cæsar dilectus in plurali usurpat.

9 Sylla propræt. in Mauritaniam In v. c. Mstis Cujac. Bongars. Pal. erat propere, corrupte, ut aliis etiam locis propere scriptum erat, ubi esse oportuerat propræt. Apud Ciceronem epist. ad Attic 1x. 1. legitur 'Faustus proquæst.' Sed in Bessarionis codice, ut Manutius ait, erat prope, eodem modo corruptum ex propræt, quare et ita scribe apud Ciceronem. Sed cum infra dicatur, de Fausto impedit Philippus Trib. pl. videndum quomodo nihilominus a Cicerone propræt. dicatur. Arbitror intercessisse tribunum, quod Cæsar ait, sed nihil interea effecisse. Alioqui non poterat eum Tullius eodem nomine appellare. Sed illud in Cæsare adversatur, quod subdit de reliquis rebus SC. perscribuntur. cur non de Fausto quoque scriptum SC. scilicet quia irritum fuit intercessione Tribuni: aut diu Faustum obtinuisse Mauritaniam, sed SC. non perscriptum esse, quia Tribunus intercesserat: certe non invenio quenquam in Pigio, qui pro prætore administrarit Mauritaniam: unde de Sylla verum esse suspicor. Sed tertium jam succurrit. Nimirum potuit Sylla pro quæstore missus fuisse in Mauritaniam, quæ dignitas minor Nam eum publico in munere

fuisse nullus dubito, quia in epistol. Pompeii ad coss. invenio militem ab eo lectum. Extat ea l. viii. epist. 17. apud Ciceronem ad Atticum: ait enim: 'cum iis militibus, quos Faustus legit.' Sed ait Cæsar, 'de reliquis rebus SC. perscribuntur:' itaque ostendunt hæc verba, hoc de Fausto ratum non fuisse, atque ita et Cæsar, et Cicero recte habeat : nimirum volebant Syllam Patres pro prætore mittere in Mauritaniam, sed obstitit Tribunus: quare pro quæstore abiit. Vossius, Propræt, est emendatio Aldi Manutii. In Mss. omnibus et Edd. pp. propere: nisi quod exsulet a Vaticano et Voss. sollemnis hæc est corruptio. Vide ad B. G. 1. 21. Proprætore exstat in Pulmanni schedis.

13 Provinciæ privatis decernuntur] More Romano locutus est: nam moris erat, priusquam consules novi designarentur, ut illis, qui tunc regebant, consulibus decernerentur provinciæ consulares, in quas statim exspirante magistratu proficiscebantur. Sed accidebat sæpe, ut non mitterentur coss. ii, et sæpe demum tertio, aut quarto post anno in provincias irent: unde illi, qui interea temporis in provincias missi, privati appellabantur. Sed hæc nota. Vossius.

14 Duæ cons. rel. præt.] Has voces non male Octavius Pantagathus suspectas habebat, ut supposititias: quia illæ satis intelliguntur ex seqq. 'in reliquas prov. prætores mittuntur.'

15 Philippus et Marcellus privato consilio prætereuntur] Locus haud dubie corruptus. Pantagathus pro Philippo rescripsit Paullum. Nam superioris anni DCCIII coss. fuere, L. Æmilius Paullus, C. Clandius Marcellus. De Paullo rationem capio, cur illum præterierint Pompeiani: nimirum quia corruptus erat a Cæsare, ut satis ex Dione et Appiano et Plutarcho constat. Sed quare Marcellum, hominem Cæsari infestissimum præterierunt? Nam et M. et

C. Marcellus inimico in Casarem animo erant: unde Cicero epist, ad Atticum IX. 1. 'Marcelli quidem,' inquit, 'nisi gladium Cæsaris timuissent, manerent.' Quare displicet Pantagathi conjectura. In Mstis tribus, nostro, Cujacii, et Petaviano reperiebam pro Marcellus, Cotta, mendose; nam Cotta, ut hoc libro dicitur, Sardiniam obtinuit. Ego censeo Philippi nomen hic rectum esse, sed illud Marcelli suspectum habeo: et lego Marcellinus. Nam anno urbis DCXCVII consules fuerunt L. Cornelius Lentulus Marcellinus, et L. Martius Philippus. Eos sequente anno profectos in consulares provincias oportuerat: sed domi manserunt. quia provincias eas Gabinius et Cæsar obtinebant. Itaque quia adhuc illi in provincias profecti non erant, poscebat æquitas, eorum nunc rationem haberi. Sed non placuit id Pompeianis, nec obscura est ratio: nam Philippus quidem affinitate Cæsari junctus erat : Marcellinus ei infensus, nam bello civili stetit a partibus Cæsaris. Ob hanc caussam Cæsar subjicit mentionem Marcellini et Philippi, quia non Marcello, et Paullo superioris anni consulibus, sed Marcellino et Philippo, qui quinquennium et eo amplius post consulatum privati vixerant, tanquam Senioribus offerri provincias par erat. Nunc video idem quoque Pigio placuisse: quare sententiam hanc retineo. Vossius. Philippo et Cotta Ms. Brant. Carr. Cujac. Petav. Scalig. Lov. Leid. pr. Voss. Edd. Flor. Beroaldi, &c.

16 Privato consilio] Privatum consilium vocat Cæsar id, quod paucorum voluntate actum: seque ipse explicat sub finem hujus libri, cum ait: 'in se jura magistratuum commutari, ne ex prætura et consulatu, ut semper, sed per paucos probati et electi, in provincias mittantur.' Voss.

17 Prætores mittuntur] Pigius legit prætorii, quia SCtum factum erat, ut qui ad urbem erant prætores, viderent, nequid Resp. caperet detrimeuti. Idem.

19 Ad populum referatur] Notat Manutius dici Latine ad populum ferri. ad senatum referri. Et hoc quoque loco in Mstis, nostro, Pal. Pet. erat feratur. Sed, nisi fallor, legi apud probatos quoque autores referre ad populum. Sane in SC. quod legitur epist. Cœlii ad Ciceronem vIII. 8. hæc verba reperio: Senatui placere, auctoritatem perscribi, et de ea re ad senatum populumque referri. Nisi hic illud referri ad senatum dicamus, tanguam dignius membrum. Vossius, Nonnulli Msti feratur, et hanc quidem lectionem Ald. Manutio Latini sermonis consuetudo videtur postulare, cui præivit Paullus Manutius in Ciceronis Epist, ad Fam. 1. 1. Dubium quidem non est, quin illa loquendi ratio sit longe frequentissima, nec tamen alteram non usurparunt probati auctores. Florus III. 21. 9. ' Quum de revocandis, quos Senatus hostes judicaverat, ad populum referretur.' Eandem locutionem Livio restituendam arbitror, apud quem XXIII. 31. sic legitur ex Car. Sigonii conjectura: De trecentis equitibus Campanis, qui in Sicilia cum fide stipendiis emeritis Romam venerant, dein latum ad populum, ut cives Romani essent. At omnes Codd, exhibent delatum ad populum, unde rescripserim relatum ad populum. Idem sane XXI. 6. in impressis ait, 'cum delata ex integro res ad Senatum,' sed in Manuscriptis est relata, probante J. F. Gronovio. Davis. Ad populum feratur. Andenter ego simplex verbum reposui. Nam ita exstat quoque in Mss. Ursini, Ciacconii, item Scalig. Leid, prim. Lovan, Dorvill, Voss. et jam monuit Cl. Dukerus, Florum parum idoneum esse auctorem probandæ Latinitatis, ceteraque exempla, quæ Davisius et Vossius adtulerunt, huc non pertinere.

21 Consules, guod ante in tempus acciderat nunquam | Explodo . Passeratium, qui non dubitavit hoc loco rescribere censores, pro consules: nam, inquit, et vere profecto, sæpissime consules ab urbe profectos. Sed anid hic Censores? aut quomodo verba de lictoribus cohærent, quos nunquam illi habuerunt? Inepta hæc sunt, Quod ad Cæsaris verba attinet, si recte accipiantur, et vera, et recte vulgo scripta sunt. Nam quod ait Consules ex urbe profectos, idque nunquam accidisse, id eatenus verum, quatenus nunquam privati in Capitolio lictores habuerunt. Itaque hæc verba interpretare, ac si scriptum esset. Consules ex urbe proficiscuntur, et quod ante hoc tempus nunquam accidisset, lictores in Capitolio a privatis habitos. At quid, inquies, illa tum verba, contra omnia vetustatis exempla? Recte sane. Pertinent ea ad έμφασιν, nt fæditatem rei tanto magis exprimeret Cæsar, Atque hoc quidem ego arbitror; quod si cui hæc opinio non satisfaciat, fortassis magis placebit dicere hæc verba, quod ante id tempus acciderat numquam, a librario primo margini adscripta, ad explicationem eorum quæ postea seguuntur, contra omnia vetustatis exempla, indeque in textum ir-Sane non absimili modo repsisse. corrupta est Epitome Liviana l. LXXXIX. in qua legitur: 'Sulla dictator factus, quod nemo quidem unquam fecerat, cum fascibus xxiv processit.' Nam falsissimum est id a nemine factum; omnes dictatores habuerunt tot fasces; nam duplicatum illi imperium, ideo et fasces, quot uterque consul habebat. Ut videamus ab inepto homine inserta esse verba illa, quod nemo quidem unauam fecerat. Vossius. Durissima videtur Dionys. Vossii explicatio, nec minus audax conjectura; videamus igitur, an leniorem medicinam huic loco possimus adhibere. Voce

una transposita, rescribendum crediderim paludatique votis nuncupatis exeant, auod ante id tempus acciderat numquam, Consules ex urbe proficiscuntur, &c. hoc sensu: Prætores non exspectant, ut de eorum imperio ad populum referatur, quod superioribus annis acciderat; nec etiam vota nuncupant, paludative exeunt, quod ante id tempus nunquam evenerat. Attamen, ut nihil dissimulem, testatur Livius XXI. 63. ' Flaminium consulem fugisse ne auspicato, profectus in Capitolium ad vota nuncupanda, paludatus inde cum lictoribus ad provinciam iret.' Sed præterquam quod de prætoribus agatur hoc in loco, non de Consulibus, tanta in Flaminium hac de causa fuit invidia, ut illi justum imperium non fuisse crederetur, quod observat idem scriptor XXII. 1. Davis. Conjectura Vossii, e margine in textum inrepsisse ista quod ante id tempus acciderat numquam, non temere rejicienda videtur; quia in illis non constant sibi Codd. ante ultis est in Voss, accidit habent Petav. Palat, Leid. pr. sec. Lovan, Voss. Nihilominus præfero transpositionem, quam fecit Davisius, sive eam, quam proposuit Petavius, sex ista verba removens post lictoresque, ad Themistium p. 595. Ceterum exeant est a Glandorpio et e solo Ursini libro; nam reliqui et Edd. Vett. exhibent exeunt. Forsan altius vulnus latet, et rescribendum paludatique, votis non nuncupatis, Consules, &c. Ut dicat, Consules cum paludamento quidem et imperio, sed votis non nuncupatis, quod ante acciderat numquam, ex urbe profectos esse. Glandorpius interjicit similiter Consules, &c.

22 Et Capitolio privati] Sic quidem Lipsius et Scaliger aliique ediderunt e Cod. Urs. vel ac privati ex ejusdem Urs. et Ciacconii Codd. Reliqui Mss., etiam mei, et Edd. Vett. legunt ex Capitolio: quasi fuisset olim ex SCto; item privatim; nisi quod Bong. et

Voss. dant privatum. In Lovan. distinguitur privatim contra o. v. exempla tota It. dil. habentur. Sed aliorum lectione acquiesco: privati et privatim aliquoties apud nostrum confunduntur. Adi ad 1.17. Qui privatim plus possint, quam ipsi magistratus.' Ceterum dil. est e Pulm. Schedis, Pet. Lov. Leid. pr. Voss. Habentur ex omnibus Mss. et Edd. ante Scaliger, in quam librarii culpa forsan inrepsit singularis. V. supra.

23 Habentur] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii et Edd. Vett. Scaligeret Recentiores minus recte habetur. Clark.

24 Et e fanis t. Nemo non videt, languere hic copulam et. Quare delevi auctoritate Mstorum Pulm, Petav. Cujac. Scalig. Leid. pr. A Lovan. et Vossiano abest e. In Palat. Bong, Leid, sec. Dorv. Edd. Rom. Ven. Med. et a f. t. Dein humanaque rescribi jusserunt iidem Petav. Scalig. Leid. pr. sec. Lovan. Dorv. Voss. et Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. Abest autem vox jura a Leid. sec. nec male, uti e conjectura placebat Grutero. Sallust. Catil. c. 12. 'Divina atque humana promiscua, nihil pensi, atque moderati habere.' Nihil temere tamen reseces.

VII. 3 A quibus diductum et depr.] Sic quidem Edd. primæ et Ms. Hotomanni, cui placuit bene, prætulitque τφ et inductum: quod est in Edd. Ven. 1517. Aldi, Gryphii aliisque, vel τώ deductum, quod Vascos. Steph. et alii ediderunt, estque in Mss. tantum non omnibus. Horat. Od. III. 9, 17. 'Quod si prisca redit Venus, Diductosque jugo cogit aheneo:' et sæpe. Verum quia Mss. longe plurimi habent deductum, quod etiam Ursinus de suis et Brutus de Carr. testatur codice. vide, lector, num mecum hic præoptes scribere seductum, quod servarunt egregiæ membranæ Leidenses pr. cujus glossa est diductum: in quod abiit crebro. Vide omnino summum Gronovium ad Senecæ Cons. Helv. c. 16.

et ad Indum de Morte Claudii. Diducere tamen qui velit retinere, ei exempla plura suppeditabit Celeb. Burm. ad Ovid. Metam. IV. 372. 'Nec me seducat ab isto.' De verbo seducere vide etiam ad Lucan. II. 474. et Heins. ad Ovid. Fast. IV. 384. 'Plura locuturi subito seducimur imbre.' Dein ac pro et rescripsi, auctoritate Mss. omnium et Edd. primarum.

6 Ut tribunitia intercessio armis notaretur, atque opprimeretur, quæ superioribus annis esset restitutal Ciacconius legit: ut tribunitia potestas ab iis notaretur, atque opprimeretur, a quibus superioribus annis esset restituta. Nam. inquit, si tribunitia intercessio amissa non est, quomodo restitui potuit? Sed non distinguit Ciacconius inter intercessionem, quam sub Sulla habuerunt Tribuni, ab ea quam ante et post illum habuerunt. Nam sub Sulla tribunis ademta est nocendi potestas. Pompeius eam reddidit. Alioqui non mala ejus conjectura: sed vix dubito Cæsarem scripsisse ut in vulgatis est. In tribus tamen Mstis, corrupto legitur, ut tribunitia intercessio armis notaretur, atque opprimeretur, quæ superioribus annis armis esset restituta. Vossius. Conjecit etiam Ciaccon, quæ s. annis armis esset constitutu: quomodo Sallust, in Oratione Lepidi dicit 'Tribuniciam potestatem per arma conditam a majoribus.' Et sane vox armis additur in Mss. omnibus et Edd. ad Scaligerum usque: et armis Bong. Leid. sec. et Ciaccon. Primus ejici τὸ armis snasit Ant. Augustinus, et dein Hotomannus, qui etiam conjiciebat sine armis: quia non armis, sed lege, eam restituit, at armis Rempublicam quasi subjectam tum habebant Crassus et Pompeius Coss. quare potuit ita ad invidiam Pompeio majorem conflandam scripsisse Cæsar. Propugnasse se hanc vocem in suspicionum libellis in notis suis hic etiam scribit Gruterus: at quo argumento, non addit. Mstorum lectionem ego revocavi. Ceterum male vir doctus nudaretur conjecit. Notari hac in re adhibuit etiam Cicero ad Att. Ep. v11. 8. 'Tribunus plebis notatus:' quem locum adposite citavit jam idem Ciacconius.

10 Qui amissam restituisse videatur] Ita ediderat Scaliger: in aliis editis est, qui amissa: utrumque recte, et ambigo utrum præferam: si hoc mavis, refertur vox amissa ad illa omnibus rebus; si amissam, refer ad tribunitia potestate. Vossius, Mss. Eliens. et Vossii aliique habent, qui amissa restituisse videatur bona, etiam qua, &c. Ms. Reg. nedum amissa restituisse, &c. Clark, Amissa Mss. Victorii, Brantii, item Petay. Pal. Scalig. Leid. pr. sec. Lovan. Dorv. Bongars, et alii cum Edd. Aldi, Plantini, pluribusque: amissa recte sive ad dona referas, sive ad omnibus rebus. Sæpe enim illis subjungi solet genus neutrum. Adeas modo Cl. Cortium ad Sallust. B. Jug. c. 41. 'abundantia earum rerum, quæ prima mortales ducunt,' et Cl. Burm. ad Phæd. IV. 1. 5. ac Suet. Cland. c. 38. supra ad 11. 21. et 111. 1. Adde IV. 17. Drakenb. et Duker, ad Liv. 1. 31. Iv. 54. Hine junguntur passim vilia rerum, minima rerum, ultima rerum, et similia. Ceterum nedum amissa r. videbatur est etiam in Leid, sec. et Bong, male. Pro dona Leid, sec. habet verum. Dein rescripsi habuerit cum Edd. Vasc. Str. Steph. Victorii et aliis cum Cod. Petav. et Lovan. pro vulgato habuerat, quod e suo Codice obtrusit Hotom, quamquam malo habuerint, scilicet tribuni. Sie enim exaratur in Scalig. Leid. pr. sec. Bong. Voss.

11 Dona etiam quæ ante habuerat] Victorius legebat bona, multum probante Ursino et Ciacconio: ego exulare eam vocem jubeo. Donum est, quod largimur alicui. Sylla cæteris ademtis, intercessionem tamen largitus erat Tribunis: quid commodius

dici poterat? Vossius. Pet. Victorius, quem secuti sunt Fulv. Ursinus, P. Ciacconius, et Fr. Hotomannus, reponendum censuit Var. Lect. x. 24.: bona ctiam, &c. Ego sane vulgatam lectionem suo loco movendam non censeo; dona etiam sunt privilegia seu prærogativæ, Tribuniciæ potestati concessæ. In Msto autem Norv. et aliis vetustis Codicibus locus hoc modo legitur et interpangitur: Pompeium qui amissa restituisse videatur dona, etiam que ante, &c. ac erunt fortasse, quibus hæc ratio non displicebit. Davis.

17 Expiata Saturnini et Gracchorum casibus] Hi cum essent Tribuni plebis, ob seditiones reducendis legibus agrariis concitatas, interfecti sunt. Vide, inter alios, Epit. Livian. 1. LVIII. LIX. et LXIX. Davis.

23 Omnem Galliam, Germaniamque] Elate dictum ab eo, qui primas Germaniæ oras tantum ingressus est. Vossius. Nam licet primas Germaniæ oras tantum ingressus est, tamen complurium civitatum legationes eum adiere, quæ pacem et amicitiam petierunt, ut testatus est Cæsar B. G. IV. 18. Hoc tamen adeo non crediderunt posteri, ut Cæsarem, aliosve ante Maximianum Imperatores, Rhenum transiisse prorsus negaverint. Auctor Paneg. v. 8. 2. 'Hic (Maximianus) quod jam falso traditum de antiquis Imperatoribus putabatur, Romana trans Rhenum signa primus Barbaris gentibus intulit.' Quam vero ob causam historias habuere suspectas, ratio reddi non potest. Davis.

viii. 9 Privatis necessitatibus] Alii necessitudinibus, quæ quidem lectio, ex recepta interpretatione est nata. Vide quæ notavinnus ad B. G. viii. 51. Davis. Necessitatibus est quidem in Faërni, et Hotom. Mss. item Pal. Bong. Dorv. et aliis, atque Edd. primis. Sed vetustissimi mei Petav. Cuj. Scal. Lovan. Leid. pr. sec. Voss. dant necessitudinibus cum plerisque Edd.

quod non ausim præ altero damnare. Perpetuo autem hæ voces commutantur.

13 Ne cum illis nocere se speret] Petav. et Palat. habent, ut cum illis n. s. sp. quod probo. Palatinus pronomen se expungit. Vossius. His in locis perinde est. Clark. Ut habent quoque Cujac. et Leidens. pr. qui item cum Carr. caret $\tau \hat{\varphi}$ se. Ne abest a Lovan.

15 Eadem fere atque eisdem de rebus] Ταυτότης; quare Philippus Rubenius (Elect. 1. 8.) legebat eisdem diebus. Quod perplacet. Veritatem ipsa arguit historia. Vossius. Manifesta ravτολογία. Ita tamen edidit Scaliger, et Recentiores. Rubenius emendat, eisdem diebus: quod Vossio perplacet. Verum cum in Mss. Reg. Eliens, et Vossii, omissa præpositione, scriptum sit, eisdem rebus; crediderim potius legendum, eadem fere, atque eisdem verbis. Clark, Numquam credam, librarios verbis hic mutasse in rebus. Abest præpositio de etiam a Leid. pr. sec. Lovan. Dorvill. et Edd. Rom. Med. Optime: quod non dubito, ab aliorum etiam Codicibus abesse. Rebus est argumentis, ratiocinationibus: quomodo et Græci suum χρημα adhibent. Vide ad cap. sec. 'Qui sententiam Calidii paucis fere mutatis rebus sequebatur;' ubi itidem inculcarunt verbis. Eisdem de rebus Hotom. post Pompeium locare nitebatur: frustra.

IX.7 Sibi semper Reip.] Ultimam vocem omittit Faërni Codex, applaudente Fr. Hotomanno, sed, ut videtur, temere prorsus et inconsulte; respondet enim Cæsar Pompeianæ orationi, qua testatus est 'semper se Reip. commoda privatis necessitatibus habuisse potiora; Cæsarem quoque pro sua dignitate debere et studium et iracundiam suam Reip. dimittere.' Res est manifesta; nec minus certum, operam lusisse Fulv. Ursinum; qui cum Gabr. Faërno reponit'sibi semper Remp. primam fuisse

dignitate.' Hirtius Bell. Alex. c. 8. 4 Fugæ vero nullum esse consilium, non solum iis, qui primam dignitatem haberent.' Idem c. 33. 'Imperii diguitatem,' et c. 36. ' dignitatem populi Rom.' memorat. Davis. mannus non probat lectionem Cod. Faerni remp. primam fuisse dignitate, quomodo etiam exaratur in Leid, sec. Sed sequitur Codicem Ursini, in quo deest Remp. quia non agi putat a Cæsare de dignitate reip., sed sua, Exsulat etiam vox reip, a Vossiano, et Carrar, quam non male defendit Davisius: et contra Brutus et Gruterus non alieni sunt ab Hotomanni sententia; quia statim subdit, se honoris jacturam reip. caussa æquo animo tulisse. Magis locum Glossæ suspectum reddit, quod in Cujac. Petav. Scalig, et Leid, pr. scribatur primum P. R. i. e. populi Romani.

20 Ipsi exercitus dimittant : discedunt in Italia omnes ab armis] Ita optime edidit Scaliger. Ipsi (Cæsar et Pompeius) exercitus suos dimittant; discedant in Italia reliqui omnes ab armis. Davisius aliique ediderunt ; ipsi exercitus dimittantur: ubi vox ipsi prorsus languida est et inepta, Clark. Dimittant scribendum esse e suis Mss. jam viderunt Ursinus, Brutus, Hotomannus; quin et ipsi dimittantur non posse jungi perceperat Augustin. quare ille delebat ipsi. Sed dimittant etiam est in Petay, Palat, Leid, pr. et Voss, atque Edd, Rom, Mediol. Flor.

x. 3 Re deliberata | Hotomannus monet, in antiquis omnibus non comparere 70 re: quod retinet tamen. Lipsius margini adposuit deliberato: uti alibi exposito et simile. Profecto non male. Nam re abest etiam a Mss. mcis, si Dorvill. forsan excipias, et Edd. non modo primis, sed et aliis plerisque. Optime Gruterus conjicit re post deliberata esse ponendum, unde exciderit propter seq. respondent, Ei obsecutus sum, B. G. 1v. 9. 'Re deli-

berata post diem tertium reversu-

4 Per eos remittunt] Gruterus malebat e Petay, permittunt, i. e. curant. ut ad eum perferantur : de qua vi præpositionis in hoc verbo egimus supra. Accedunt Scalig. et Leid. pr. Verum mihi hic loci durius videtur. Malim cum Hotom, et Lipsio per eosdem rem.

x1. 6 Cæsaris consulatu, Pompeius pr. non esset | Turbant hic Mss. In plerisque consulatu Cæsaris, pro quo Glandorpius malebat proconsulatu, atque eo sensu capit Rhellicanus : sed id non opus est. Dicit Cæsar, si post annum exactum nondum profectus Casar est in Voss. pro Pompeius in Petav. Leid. pr. Cujac. Voss. Cons. deest in Lovan, non exsulat quoque a Cuj. Petav. Lovan. Vox Pompeii videtur intrusa, ut suboluit quoque Grutero.

7 Obstrictus] Mallet Ill. Heins. adstrictus. Non male, si Mss. addicerent: nunc nihil muto. B. G. 1. 31. 'Jurejurando civitatem obstringere:' ubi Ed. Rom. adst, 'obstringere beneficio' noster et alii sæpius; 'scelere' infra 11. 32. 'parricidio' Cicero et alii, V. Zinzerling. Prom. Crit. cap, 1. Immo idem apud Cicer. Phil. 11. 33. 'Obstrinxisti religione populum,' sic 'religione,' 'scelere obligare,' &c. alibi. Vide ad Front. IV. 39.

9 Itaque ab Arimino Ait ad hunc locum Ciacconius, ' Non solet Cæsar urbium nominibus præpositiones addere;' itaque pro ab, Cæsar reponit, ut sit, Ituque Casar Arimino. Nugæ sunt: diligentius Cæsarem legisse oportuerat, qui et de bello Gallico l. 1. ait, 'ad Genevam pervenit:' et l. vII. ' ad Lutetiam iter facere cœpit.' Sed id commentatoribus Cæsaris familiare esse invenio, dictionem ejus ignorare. Vossius. Mire dormitavit Pet. Ciacconius, cum scripserit non solere Casarem urbium nominibus præpositiones addere: nihil enim apud nostrum est frequentius. Exemplis ex hoc solum libro depromptis utamur. Sic c. 18. 'Quod oppidum a Corfinio vii millium intervallo abest.' Et c. 25. 'Domitianas enim cohortes protinus a Corfinio in Siciliam miserat.' Ac iterum c. 78. 'Dierum XXII ab Herda frumentum jussi erant efferre.' Sed, si ita res se haberet, non opus erat, ut reponeret Haque Cæsar Arimino: hoc enim nomen facile subintelligitur. Davis. Plura vide ad B. G. III. 6. 'in Lutetiam,' et mox ad c. 15.

11 Cum II legionibus subsistit] Manifestum mendum cum reliquis substitit. Scriptum prius erat cum relig. substitit. Librarius ex re fecit II: liq. putavit esse leg. et scripsit II legionibus. Nam Cæsar unam tantum XIII legionem tunc habebat, ut ipsa historia evincit. Vossius. Hanc lectionem vitiosam esse omnes vident: Cæsar enim tum temporis solam xIII. legionem secum habebat; vide c. 7. nec alia eum nisi postea consequebatur, ut docet hujusce libri c. 15. Rescripserunt igitur Nicasius Ellebodius et Pet. Ciacconius, cum v cohortibus subsistit; Dionys, autem Vossius eodem sensu cum reliquis substitit. Vereor, ut scopum attigerint. Vel deleta voce legionibus, utpote ab imperito intrusa, emendo cum 11 substitit, vel lego cum 11 cohortibus substitit. Ratio est manifesta. Præsto erat Cæsari una tantum legio; in singulis autem legionibus x erant cohortes; harum v Arretium misit Cæsar, 11 Arimini substitit; tribus reliquis Pisaurum, Fanum, Anconam occupavit. Davis. Cum reliquis incidit quoque Ciacconio: legionibus post Davisium e textu penitus ejecit Clarkius. Malim ego pro ea substituere cohortibus, ut conjicit quoque Davisius. Sic cap. seq. cum III. cohortibus, in Leid. pr. est cum III legionibus. Mordicus legionibus, sed inepte Mss. omnes retiment. An retrahendum est ad superius et scribendum legionis? Vide etiam c. 18.

12 Anconam] Si Mss. addicerent, malim Ancona, ab Ancon Nomin. uti aliis vocatur urbs: licet et Anconam in Accus, reperias 11. 4. 35. ubi tamen in Nomin. subdit Ancon. Ancona in Nomin. apud Plin. 111. 13. et in Ablat. c. 14. Idem tamen 11. 72. 'In Ancone.' Quare ubique terminationem Græcam malo. Vide ad B. G. III. 20. 'Narbone.'

XII. 1 Iguvium Thermum prætorem? Sic optime emendarant Stenchus Eugubinus, et Manutius, quem vide cum Hotomanno, ac Scholiaste, aliisque ad Lucanum II. 274, 'Jusque sui pulso jam perdidit Umbria Thermo.' Vulgo Tignium. Sed Ms. Brant. Inguium, Lovan, Itiguum, Itigunorum, et Petav. Cuj. Scal. Leid. pr. Tiguium, Tiguinorum, et statim Tigium, Lovan. Igium. Ceterum notandum, prætorem hic vocari Minucium Thermum, loco Proprætoris, quod substituere volebat Freinsh. in Ind. ad Florum. Sed male. Prætor sæpe vocatur is, qui cum imperio urbi vel provinciæ præest, licet vere non sit Prætor; quomodo et proconsul sumitur. Vide omnino Nepot. Hannib. c. 4. 6 C. Centenium prætorem' cum nota Doctiss. V. Staveren. Cl. Duker. ad Florum II. 30. § 5. et nos ad Frontin. Strateg. 1. 5. 22. et infra ad B. Afric. c. 80.

5 Municipii voluntati] Bong, et Palat. Msti habent civium voluntate. Vossius. Quod Glossema est. Nam et jam infra ait Cæsar, municipiorum voluntatibus. Clark. Civium etiam in Leid. sec. Rectius in Cujac. Petav. et Scalig. municipum: quod ob suaviorem sonum placebat Grutero. Sed aliud latet. Vox voluntati corrupta est, quæ non comparet in Lovan. At in Leid. pr. et Voss. cum Edd. Ber. Manut. voluntatis. Scripsi confidenter voluntate, uti præter Palat. habent

Mss. Urs. Carrar. Dorv. Leid. sec. Pulm. et Edd. Rom. Ven. Mediol. Florent. Adi ad Front. 1. 8. 5. 'paucitate suorum diffidens.' Adde Cl. Burmann. ad Sueton. Jul. c. 3. 'Diffidens occasione.' Apud Tacitum quoque Hist. 11. 23. 'Diffidens paucitati cohortium,' Cel. J. Gronovius testatur in Oxon. Mss. esse paucitate; item Leidenses Mss. B. Civ. 11. 96. 'diffisi eo loco.'

XIII. 2 Docent sui judicii rem non essel Tantundem est ac si dicas, suum non esse judicare, an justis de canssis Cæsar Pompeium, ille Cæsarem persequeretur. Videtur formula aliqua esse in jure prisco usurpata: sic infra ait de Massiliensibus : ' neque sui judicii, neque suarum esse virium, discernere, utra pars justiorem habeat caussam.' Quæ verba optime explicat Velleius II. 1. cum ait: ' Massilia fide melior, quam consilio prudentior, intempestive principalium armorum arbitria captans, quibus ii se debent interponere, qui non parentem coërcere possunt.' non est judicii mei res, idem valet, ac si dicas, Non mihi id arrogantiæ, ut me huic rei interponam: non arrogo mihi arbitrium eius rei. Et de Bello civili III. 12. 'Illi vero daturos se negare, neque portas consuli præclusuros; neque sibi judicium sumturos, contra atque omnis Italia populusque Rom. judicavisset.' Vossius.

6 Habeat rationem posteritatis et periculi] Rubenius more suo infelix, ubi Cæsarem corrigit, Elect. 1. 8. rescribit potestatis: nam, inquit, periculum non in posterum, sed præsens imminebat. Non intellexit mentem Cæsaris. Tu per posteritatem, intellige famam. Quomodo et Julius Celsus, de hac re loquens, ait p. 183. de hac re loquens; 'orant ut famæ, ut suo suorumque discrimini, dum tempus est, consulat:' posteritas profama, quia hæc sola ad posteros transmittitur. Unde et Cicero in Tus-

culan, l. i. p. 20. Ed. Fabr. 'Quum optimus quisque maxime posteritati serviat.' *Idem. Majestatis* frustra oræ libri sui Lipsius adscripsit.

8 Ex primo ordine pauci] Quomodo x aut xx milites prælium committant? An hic per primum ordinem non notantur soli illi, qui in principe linea, ut vulgo loquuntur, stabant? an dicemus ordinem hic pro caterva aut manu aliqua poni. Sane ego maluissem hic scriptum esse agmine. Sed temere mon muto: potuerunt Cæsariani impedito itinere Varum premere: isque deinde a suis de-

12 L. Pupius] Male Pal. et Edd. Vett. hic et infra Puppius. Bong. Pupilus. Cujac. Petav. Leid. pr. Voss. SL' Pupius. Latere videtur aliud pranomen.

sertus. Vossius.

xiv. 4 Protinus aperto sanctiore ærario] Nimirum aliter scribere Cæsari non permittebat posteritatis studium, ut ærarium, quod ab eo effractum nullum est dubium, et omnes autores testantur, diceret se apertum a Lentulo invenisse. Si non alium volumus, Florum audiamus, qui ait, 'Ærarium quoque sanctum, quia tardius aperiebant Tribuni, jussit effringi.' Miror sane Philippi Rubenii simplicitatem, qui Elector. 1. 24. emendat, 'protinus non aperto.' Vossius.

5 Adesse] Inserui copulam et pro etiam auctoritate Mstorum Petav. Cujac. Leid. pr. Bong. Lovan. Si cui jam jamque delere placeret, quia non comparet in Carrar, non valde repugnarem. Adventare enim notat, eum jamjam adfuturum. Vide ad Front. 1. 5. 8. Vel sic tamen ego retinere malo ob solitam Cæsari copiam et perspicuitatem.

7 Pridie ejus diei ex urbe profectus iter ad legiones habebat] Fulvius et Ciacconius legunt Pridie eidus. Nam Pompeius, ut ex verbis Ciccronis colligitur, omnino circa illud tempus ex urbe profectus. Et putant illi

librarium ex pr. eid. fecisse pridie eius diei. Sane mihi verissima conjectasse videntur. Perpende loca Ciceronis, et quæ de Numa, atque anno a Cæsare ordinato aiunt. Vossius. Cum Pompeius ex Urbe proficisceretur, non pridie ejus diei, quo sanctius ærarium esset apertum; uti ex Cicerone ostendit Ciacconius: quærent Viri Docti, an non emendandum sit, pridie Idus ex Urbe, &c. Sed nihil opus. Nam si, ut plerique existimant, non Pompeii, sed Cæsaris jussu effractum fuit ærarium : nihil mirum, si Cæsar, quo die id factum fuerit, non vere demonstret. Clark, Si pridie Idus recipias, rectius foret habuerat : ut addidit Ciacconius: quare nil mutare contra Mstos, satius est.

14 Lentulus libertati confirmat | Sic vv. cc. nonnulli, at Petavianus habet ad forum deductos Lentulus libertatis confirmat; et sic Cujacianus quoque, nisi quod pro deductos retinet vocem productos, quæ in vulgatis est. Lipsins Sat. 1. 14. emendabat Libertate confirmat. Quod non probo. mihi optima videtur lectio quæ in Petav. et Cujac. Ms. est: itaque legerim libertatis confirmat: ut subintelligatur munere: etsi non ignorem. quam insolens Cæsari hæc phrasis. Quin ipsa vulgata lectio mihi Lipsiana emendatione magis placet: an non similis mos est loquendi? quando ait Cic. epist. vii. 13. ad Attic. ' gladiatores Pompeius distribuit binos singulis patribus familiarum.' Ubi similiter dativum et accusativum videmus. Vossius. In Leid. primo scribitur in libertatem conf .: quomodo passim occurrit vindicare in libertatem : pro quo Mss. nonnulli libertati infra c. 22. ubi vide. Verum hic loci profectum ab interpretatione videtur, et verissima esse lectio sane docta et elegans libertatis, quæ restat etiam in Scalig. et Lovaniensi. Confirmare libertatis id est, certos, firmos, securos libertatis esse jussit; nec tantum eos libertatis admonuit, sed plene promisit. Similia vide ad vII. 77. 80. Grammaticorum filii nodum secant, non solvunt; qui Hypallagen esse fingerent, pro quibus libertatem confirmat.

17 Circum familiares conventus Campaniæ custodiæ caussa distribuit] Ursinus et Ciacconius legunt, circum familiæ patres conventus Campani, c. c. d. moti verbis Tullii, quæ paullo ante citavimus. Ego legerim circum familias: et postea vidi item Rubenio placuisse, pro Campaniæ ut Campani rescribamus: ipsa ratio dictare vide. tur; nam Campania et conventus Campanus idem sunt, Vossius, Implexe et morose dictum videtur familiares conventus Campania. enim isti sunt? Cicero, qui in locis vicinis et tantum non in re præsenti fuit, liquido ita narrat, ut gladiatores distributi modo sint in urbe ipsa. Verba ejus Epist. ad Attic. vn. 14. ' Gladiatores Cæsaris, qui Capuæ sunt, sane commode Pompeius distribuit, binos singulis patribus familiarum.' Non ergo temere credimus per alios conventus Campaniæ distributos. Mihi stat legere circum familias conventus Campani. Conventum Campanum accipio ipsos incolas et corpus Capuæ urbis. Sic 'conventum Uticensem' infra nominat : sic 'conventum Cordubensem' II. 19.: sic de hac ipsa urbe III. 21. ' Periculum veritus, quod conventus arma ceperat.' Vide Festum de hac significatione vocis conventus et Asconium atque alios. Jam Campanus a Capua formatur, non Capuanus, quod Varro indicavit l. 1x. LL. Virgilius etiam 'Et Capys, hinc nomen Campanæ ducitur urbi.' Hæc Ph. Rubenius Elect. 1. 8. Vide et J. Fr. Gronovium Observ. III. 22. Daris. Virorum doctorum emendationem in textum recepit Cellarius, familias conv. Campani. Non rejicio temere

familiarum patres, licet sciam frequentius dici, inverso ordine. Mss. in corrupta lectione conspirant.

xv. 1 Auximo Cæsar progressus) In Ms. Norvie, legitur maximo Cæsar progressu, ut scribendum conjecit Pet. Victorius Var. Lect. Iv. 15. cui tamen non accedo, nam, cum Cæsar itinerum suorum seriem contexat, lectionem receptam optime convenire manifestum, ac proinde nemo dubitet, quin alteri sit præferenda; solenne enim fuit Librariis, nomina appellativa, utpote notiora, si aliquo modo congruerent, pro propriis infercire. Davis. Maximo C. progressu Petav. Cujac. Scalig. Leid. pr. Voss, Nihilominus male. Et merito hac lectio jamdiu explosa est a Manutio, Bruto, Ciacconio, Hotom. Brantio, uti et Lamb, ad Cicer, l. viii. ad Att. 18.

4 Cingulo] Ms. Reg. et Editt. Rom. Ex Cingulo. Quæ dietio Cæsari familiaris. Clark. Primus, quod sciam, Scaliger omisit præpositionem. Nam in Editis, quotquot inspexi. additur ex. Sed jam Ciacconius et Brant, monuerunt a suis Mss. eam abesse, uti exsulat quoque a meis antiquioribus Scalig. Cujac. Petav. Leid. pr. Voss. Sic item statim in recentioribus ex Alba, Aliquoties addi a Cæsare præpositionem scio; immo dictum de ea est paullo ante ad c. 11, sed temere contra vetustiores Mss. inculcare eam ubivis notim: alioquin supra pro maximo conjecissem Auximo, id est, ab Auximo: 'a Corfinio' c. 25.: vide et c. 78.

8 Asculum Picenum] Sic et Strabo et alii. Male Codd. Petav. Scalig. Picenumque: erratque Hotomannus, credens nullum aliud esse Asculum; cum etiam sit oppidum ita dictum in Apulia, de quo vide ad Front. 11. 3. 21.

18 Ulcillem Hirum] Faërnus et Manutius malunt Lucejum Hirrum. Quia gentis Lucejæ cognomen est Hirrus:

atque ita inveni in schedis Pulmanni, quasi esset Msti lectio, Pantagathus legebat Adilem Hirrum; at Ursinus Ædilem C. Hirrium; atque ita apud Ciceronem ubique pro Hirro reponebat: quia nota fuit hoc jam tempore gens Hirria, ut ex Varrone, Plinio, et Macrobio probat : quamquam ibi quoque in Mss. plerumque fit Hirrus. In Inscriptionibus Gruteri Hirrii multi occurrunt. L. Hirrii legit quoque Ursin. B. Civ. III, 82.: nti ibi est in Mss. quibusdam. In aliis Hirtii, Ego Hirrum rescripsi auctoritate Mss. Carr. Urs. Cujac. Petav. Voss. et aliorum. Hircum Leid, pr. Actica sec. Artica Samb. similia monstra adparent in Mss. pro Ulcillem, inepto sane vocabulo. In vallem Samb, et Leid, sec. Valum Voss, Vallum Carr. Ulcilem Bong. a m. sec. Sed Ucillum Ursin, Cui. Petay, Scalig. et Leid. pr. Lipsius adscripserat Ocillum vel Ocellum. Non displicet mihi C. Luccium Hirrum. Hotomannus simpliciter legebat Caium Hirrum, observabatque, ei a Pompeio in Epistolis Cic. ad Att. viii. 11. ' tantum tribui v cohortes:' ubi Corradus monet, in Ms. legi 'Camerinum f. in valle fortica cam,' &c.

23 Cohortes ex Alba Sic Ms. Reg. et Edit. Rom. Alii omittunt præpositionem. Clark. Alba, ex Marsis et Pelignis, et finitimis ab regionibus coëgerat. Beroaldus edidit ex Alba et Marsis. Bongars, tert. et Steph. habent finitimis regionibus. Lege igitur, cohortes ex Alba et Marsis et Pelignis et finitimis regionibus coëgerat, ut olim Gryphius repræsentavit. Davis. cur. sec. Uti Gryphius, ita ediderunt, quod sciam, omnes, nisi quod in Edd, antiquioribus plerisque additum sit ab reg. probante e suo Cod. etiam Hotomanno, Ex Alba et Marsis inveni in solis recentissimis Bong. et Leid. sec. Vide supra. ex Pel. Pal. Leid, sec. Dorvill. Ceteri dant coh. Alba, ex M, et Pelignis, uti bene edidit Scaliger: dein et ante fin. non est in Petav. Cujac. Lovan. Leid. pr. Dorv. Voss. sed ab retinent omnes præter Lovan. Bong. et Leid. sec. Vasc. Steph. Gryph. Cogere cum præpositione a aliquoties invenias apud nostrum et alios. c. 33. 'naves a privatis coactas.'

XVI. 1 Recepto Asculo] Ursinus in v. c. reperit recepto oppido, et vocem Asculo σχολαστικώς adjectam putat. Ego pro Asculo in Ms. Cujac. Petav. Palatin, et v. c. inveni Firmo, quod vicinum est Asculo oppidum. Vossius. Firmo exstat quoque in Leid. pr. Voss. Lovan. Dorv. et Edd. Rom. Ven. Mediol, aliisque. Quid ni legimus Recepto Firmo, Asculoque expulso Lentulo? Hine circa hoc tempus Cæsar Firmo progressus, in Epist, Pompeli apud Cicer. Epist, ad Att. VIII. 12. quod male mutare conatus est Victorius. Firmum restitui quoque Frontino IV. 1. 24. Nisi statuamus utrumque et Asculo et Firmo natum e scholio τοῦ oppido, quod est in Ursini Codice.

xvII. 8 In muris] Bongars. Leid. sec. in muros: sed male. Aliud est tormenta in muris disponere, aliud in muros. Quod clare patet ex B. G. II. 29. 30. 'magni ponderis saxa in muro conlocarunt,' et ' turrim in mutos conlocare.'

XVIII. 2. VII millium intervallo] Sic omnes Mss, et recte quidem. Jul. autem Celsus p. 185. ait 'Corfinium progreditur oppidum Pelignorum XII millia passuum distans a Sulmone:' reponendum VII millia passuum. Davis.

4 Cum legionis vIII cohortibus v]
Corruptum putabat Ursinus: idem
ego arbitror, nam infra demum ait
vIII legionem ad Cæsarem venisse.
Ursinus ait in vet. c. legi vII legionis
et rescribit xII: quam conjecturam
non improbo, etsi possit quoque legere xIII, ut codicum plurium numerum, quatenus historia patitur, reti-

neamus. Illud certum, non posse retineri hoc loco octavæ legionis. Vossius. VII edidit Clarkius. Mihi quis numerus reponi debeat, non liquet.

7 Universique et oppidani et milites]
Veriorem putat Hotomannus Msti
sui lectionem Universique oppidani,
rejectis ceteris: quia Sulmonenses
antea dixerint, se a cohortibus coërceri. Fateor et atque et milites abesse
etiam a Bong. Palat. Lov. Leid. sec.
Dorvill. Pulm. Sch. Edd. Rom. Med.
Ven. Nihilominus male. Sulmonenses dixerant modo, se prohiberi a
Lucretio et Attio, non ab eorum
militibus, qui jam simul ac signa
Cæsaris viderunt, una cum oppidanis
aperte Cæsari se favere declararunt.

10 Petit] Grutero videbatur legendum petiit, sine dubio, quia sequitur mitteretur. At tamen vide, quæ congessi ad B. G. 1. 8. et alibi. B. Civ. 111. 69. 'Ne in angustias inciderent, sese præcipitant:' ut est in Mss. Hirt. B. Alex. c. 51. 'dat negotium, ut naves præparentur.'

20 Circummunire] Statim circummunitione. B. G. 11. 30. 'crebrisque castellis circummuniti,' et alibi. Verum Mss. Urs. Hotom. Brant. Petav. Pal. Bong, Lovan, Scalig, Leid, pr. sec. Voss. Dorv. Pulm. Sch. et Edd. Rom. Ven. Med. Ald. Plant. circumvenire: atque ita vulgo legitur c. 81. Conatur tamen eos vallo fossaque circumvenire:' ut et unus e Mss. meis. Nam reliqui circummunire. c. 84. 'pæne ut feras circumventos' in nonnullis: at plurimis circummuni-Vide etiam ad B. C. II. 16. et B. Civ. III. 97. 'montem opere circumvenire instituit:' at illic Mss. tantum non omnes circummunire: uti rursus 11. 36. 'vallo circummunire instituit:' quo loco Edd. primæ quoque Quod, utpote rarius, circumvenire. perperam in circummunire mutaverunt. Nec enim Scaligero accedere possum, qui hoc solo loco edidit circummænire, ut apud Plautum, et alios àρχαίζονταs: quomodo pænire, pæniceus, &c. Sed circumvenire bene et Latine dicitur. Sall. Jug. c. 76. 'Vallo fossaque mænia circumvenit.' Plura vide apud Cl. Wasse in Ind. et Cort. ad Jug. c. 52. 'cuncta mænia exercitu circumvenit.' Restitui igitur Mstorum lectionem, quidquid obnitatur Brantius.

XIX. 1 Dissimulans in Consilio? Hotom, e suo Codice malebat simulans: quia Domitius ista pronuncians non dissimulabat; sed simulabat et fingebat. Certe simulans extat quoque in Palat. Dorvill, et Edd, Rom, ac Med. Sed male. Domitius dissimulabat ea, quæ vere in litteris erant perscripta, et pronunciabat contrarium; ut patet ex seqq. In Ms. per Lipsium collato, puto esse Buslidianum, et Ed. Veneta erat simulatus, forsan pro dissimulatus. Hoc enim deponenti forma aliquoties occurrit. Vide Cl. Burm. ad Vellei, Paterc. II. 109. 'ex male dissimulato agebat æmulum.' Ceterum in Mss. plerisque legitur concilio, uti et Edd. Vasc. Steph. Gryphii utrique. Quod si admittimus, intelligendum esset, eum ad omnes milites habuisse concionem. Quare malim retinere consilio: uti habent Edd. primæ et Mss. Dorv. Voss. aliique, sub quo tribuni militum, centuriones, primive ordines Vide etiam ad comprehenduntur. VIII. 8.

5 Instituit] Sic Ms. Reg. Al. constituit. Clark. Instituit etiam Pulm. Schedæ, solita variatione. Reliqui omnes constituit servant, quod hic loci retineo. De Verbo instituere vide Ind. in notas. De re aperta solet id verbum adhibere auctor.

8 Consiliandi caussa] In aliis consultandi; sed receptam lectionem exhibent Mss. Faërn. Ciaccon. Carrar. Norvic. et editt. Rom. Beroald. nec mihi dubium videtur, quin sit genuina. Noster hujusce libri c. 73. 'Hæc consiliantibus iis, nunciatur.' Apu-

leius Metam. l. I., p. 9. 'Bonus consiliator Aristomenes.' Glossarium vetus: Γνωμοδότης, suasor, consiliator. Plura hanc in rem congessere Chr. Cellarius Cur. Poster. p. 57. ac intt. ad Phædri Fab. 11. 6. Davis. Hotom. quoque, et cuncti mei cum Edd. primis. Recte pro consultandi. Adde Vorst. de Latin. Mer. Susp. p. 21. Gifan. Observ. Ling. Lat. h. V. et hic Cellarium, et infra Brant.

11 Rem in summum periculum deducturum] Reponit Pet. Ciacconins, 'rem summam in periculum;' sed ejus conjecturam evertit ipse Cæsar, qui B. G. v. 31. ait, 'Orant, ne sua dissensione et pertinacia rem in summum periculum deducant.' Miror equidem, unde factum, ut Joan. Brantius, cum hunc locum memoria teneret, ciacconio adsentiri, quam veram lectionem servare, maluerit. Davis. Vide ad dict. l.

14 Proinde si qua facultas fuisset, ad se cum omnibus copiis veniret] Petav. eodem modo habet, nisi quod fuisset facultas in eo, transpositis vocibus, legatur. Mihi hæc verba corrupta videntur, nam cur Pompeius scriberet, siqua fuisset facultas, et non siqua esset. Legendum puto, siqua fugæ sit facultas. Sane sensum præstare nullus ambiget, Vossius. In nonnullis Codd, vocibus transpositis scriptum est, siqua fuisset facultas. corrupta videntur hæc verba. Cur enim Pompeius scriberet, siqua fuisset, et non, siqua esset? Proinde legendum putat, siqua fugæ sit facultas. Nec quenquam dubitaturum existimat, quin sensus isto modo præstantior sit. At vero et in vulgata Lectione, rem attentius perpendenti, optime constabit Temporum ratio; et Viri Doctissimi emendatio ne Latina quidem videbitur. Non enim Latine dicitur, siqua sit facultas, --- veniret: sed, siqua fugæ sit facultas, -- veniat; quod enim Tempora nonnunquam permutentur, cum res præterita tanquam præsens narretur; id hic locum non habet. Fortasse igitur scribendum voluit Vir Doctissimus, siqua fugæ esset facultas. Sed, ut dixi, nihil opus. Optime enim constat Temporum ratio: Postquam (vel siquando) facta fuisset facultus, — veniret. Clark. Esset adscripsit Lipsius: fuisset fac. etiam Leid. pr. et Voss.

XX. 2 Prima vespera] Mss. Carr. Ciacc. Hotom. Brant. vesperi; quod rejecerunt nihilominus viri docti. At tamen etiam Petav. Cujac. Scal. Lovan. Leid. pr. immo omnes mei et Pulm. Schedæ cum Edd. Rom. Mediol. Ven. Beroaldi, Basil. aliisque, dant Vesperi, quem consensum veneratus ita edidi. Vesperum dicere amat Cæsar. Vide ad B. G. 1. 26. Subauditur hora. Hinc ibidem c. 27. prima noctis scribendum e Ms. videtur.

10 Dissensio exstitit, ut --- armis dimicare conarentur] Non dubito quin cum Ms. Norvic, legendum sit Dissensio existit, ut armis dimicare conentur: verba enim tam quæ antecedunt, quam quæ sequuntur, præsentis sunt temporis. Davis. Mss. Reg. Eliens. et Vossii existit, ut conentur. Quam lectionem amplectitur Davisius, propter ea, quæ antecedunt et sequuntur, præsentis temporis. Sed cum tanquam præsens narretur res præterita, perinde est. Clark. Perinde si sit. sequi debemus, quod in optimis remanet Codicibus. Jam vero exsistat legitur in Petav. Palat. Lovan. Bong. Leid. sec. Dorv. et conentur in Petav. Lovan. Leid. pr. sec. Voss. et Bong. quare id prætuli. Sic B. G. v. 98. ' Magnaque inter eos exsistit controversia:' ibi Clarkius etiam extitit.

Offendit me prima vocula; tamen eam repræsentant omnes Mss. præter Norvic. qui et hanc et sequentem prorsus omittit. Conjecit Pet. Ciacconius legendum in nocturni temporis licentia; mibi, minore mutatione,

scribendum placet ex nocturni temporis licentia. Hæ certe voces non raro confunduntur: ex ipso Cæsare aliud exemplum videre est not, ad B. C. III. 49. Davis. Nihil hic opus conjunctione ista et. Non enim duo veretur Cæsar, sed unum: ne militum introitu propter nocturni temporis licentiam oppidum diripiatur. Davisius, quoniam omnes Mss. conjunctionem istam retinere existimavit, scribendum conjecit ex nocturni, &c. Sed non omnes eam exhibent Mss. Omittit enim Ms. Reg. E quo proinde sic restituendus hic locus, ne militum introitu, nocturni temporis licentia. Clark.

8 Murosque adservari] Pet. Fab. Sem. 1. 20. e Ms. sno, uti et Gruter. e Bong. præfert observari: quomodo idem legebat in Floro III. 6. 11. 'fauces sic obditis navibus quasi portam obseravit.' Sed ut observare probum sit, in Floro tamen obseravit præfero cum aliis, et hic adservari. At mox exitus observent mallem, si quid contra Mss. plerosque et optimos mutari necesse sit. Ibi vide B. Civ. III. 28. 'Qui eam partem oræ maritimæ adservabant:' ubi eadem est varietas: et pro observabant stat Davisius.

15 Adservent] Petr. Faber. ibid. item Beroald. Vascos. Str. Steph. et alii observent, uti est in Bong. et Leid. sec. ac Pulm. Sched. Non male, sed nec adservent temere loco movendum est. Ejusdem enim significationis est. Utrumque occurrit apud Terentium, et alios.

16 Vero] Sic Faërnus e Vet. libro, et Manut. ut B. Alex. c. 15. 'Neque vero Alexandriæ fuit quisquam:' at Mss. aliorum et mei omnes cum Edd. Vett. eo. Vasc. Steph. et alii eorum. In aliis eum. Fors enim: i. e. enimvero. Adi ad v. 7. et infra. c. 81. § 3. 'Illa enim adverso vitio,' &c.

17 Tanta erat summa rerum expectatio] Species est Pleonasmi; fere enim dicitur tanta erat rerum exspectatio, omissa voce summa. Sed eadem ratione defendi potest hæc locutio, quantum maximum; nec enim illam loquendi rationem refugerunt optimi scriptores. Vide notata ad B. G. v. 28. Davis. Lactantius sane de Mort. Persec. c. 48. 11. habet, si recte Cellarius edidit, ' quem in tantis summis rebus experti;' ut eodem loquendi modo, quo noster, usus videatur. Non tamen dubito, quin ibi legendum quem in tantis sumus rebus experti. Quin et Cæsar, ut probabile videtur, reliquit tanta erat summarum rerum exspectatio, &c. Davis. cur. sec. Apud Lactant, in Ed. Ultraj, recte jam editur sumus experti. Si sana hic est vulgata lectio, non jungendæ sunt tanta summa: sed summa rerum exspectatio erat tanta. In Voss, legitur summa atque rerum. Malim accedere Lipsio, et Aicardo, qui margini adscripserunt summæ; uti et in Marg. Plant. 1578. et Schedis Pulmanni. Summa rerum, trita est locutio, ut summa belli, imperii, reip., &c. Apud nostrum quoque B. C. II. 30, 'De summa rerum deliberare incipit.' B. C. III, 51, 'Alter omnia agere ad præscriptum, alter libere ad summam rerum consulere debet.' c. 67. 'summa exercitus salva,' B. Alex. c. 10. 'De summa rerum ac salute omnium:' vel potest scribi summa rei. Res summa passim. Vide ad vIII. 6, et crebro.

20 Exciperet] Ita Scaliger et plerique. Ego ex Mss. Eliens, et Vossii præferendum existimo exciperent. Clark. Recte judicat Clarkius: atque ita jam ediderunt Beroald. Manut. Gryph. aliique, et exaratur in Petav. Scalig. Leid. pr. ac Lovan. acciperent in Pal. Bong. Leid. sec. Dorvill. Livins xxxIII. 48. 'Sæpius patriæ quam suorum eventus miseratus.' Plura vide ad B. G. VI. 42. 'Eventus belli non ignoraris.'

XXII. 5 In conspectum] Ms. Eliens. in conspectu. Vide supra ad 1v. 12. Clark. Accedunt Lov. Leid. pr. Scalig. et Edd. Rom. Med.

Cum eo de salute sua agit, atque

obsecrat] Mss. Ciaccon. Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald, repræsentant cum co de salute sua orat atque obsecrat. Sic Plautus Asin. Act. III. Se. 3, 71. 'Hanc, cui daturus hanc, jube petere atque orare micum.' Et Curcul, Act, III, 62. 'Tecum oro et quæso, qui has tabellas afferet Tibi, ut ei detur.' &c. Vide etiam Terentium Hec. Act. IV. Sc. 4. 64. Mihi certum videtur, hanc esse Cæsaris ipsins manum, quam ideo mutarunt Librarii, quod phrasin paullo rariorem non intelligerent. Davis. Merito hoc verbum revocavit Clarkius. Agnoscunt enim Mss. mei decem, et Edd. Rom. Mediol. Ven. Flor. Vasc. Str. Steph. Gryph. et plures. Vide Parei Ind. Plaut. sub V. mecum, tecum, et similia ad B. G. vii. 47. Alioquin agere de aliqua re pro loqui, esset rectissimum. Vide Cl. Burm. ad Phædr. Fab. 52, infra c. 26, ' de compositione agi: et passim.

10 Ab eo] Voces hæ non comparent in Carrar. Lovan. Leid. pr. sec. Voss. Dorv. Edd. Rom. Med. Ven. Abesse etiam puto a Mss. aliis. Nec desiderantur: ἀπὸ κοινοῦ repetendum per eum. Dein in Leid. primo est sublimatus, id est, evectus: sed male. Posterioris ævi est vox. Vide Arntz. ad Aur. Vict. Epist. c. 4. 'Pallas prætoriis ornamentis sublimatus.'

13 Ea re | Eam ob causam. Vitruvius 1. 1. 'Ea re facilius omnia cognoscunt.' Causa autem, quam hic dicit noster, non erat Cæsaris in Italiam adventus, ut perperam enistimavit Fr. Hotomannus; non enim ob eam rationem tribuni sunt ex urbe expulsi, sed quod Cæsarem a contumeliis inimicorum defenderent. Porro operam lusit Gabr, Faërnus, cui hic placet injuria, ut animadverterunt viri eruditi, licet forsan eius conjecturam nonnihil adjuverint Ms. Norv. et editt. Rom. Ven. Beroald. habent enim in ea re. Davis. In ea re exaratur quoque in Ms. Hotom. Ciacc. Lovan. Scalig. Leid. pr. sec. Voss.

Dory, et Edd. Med. Ven. Injuria adscripsit quoque Lipsius. At nihil muto. Sic sæpe qua re et tali re aliaque. Forsan in per pleonasmum in significatione τοῦ per defendi posset ex notatis ad B. G. III. 3, 'præstare in arte.' Huc facit etiam Terent. And. I. 1. 67. 'Neque commovetur animus in ea re tamen.' Consumere in ea re tempus sæpe noster, Atque ita rescribendum in Nepot. Them, c. 7, 'eumque in ea re conari fallere.' Sic Mss. vulgo deest in. Vide et c. 84. 'qua in re.' B. Civ. III. 106. 'In hoc majestatem regiam minui prædicabat.' B. Afric. c. 51. 'In hac ratione opus instruebat,' habet Leid, pr.

16 In libertatem vindicaret \ Notissima et obvia hæc est locutio. Nepos in Thras. c. 1. 'patriam a tyrannis obpressam e servitute in libertatem vindicaret.' Adde Cort. ad Sallust. B. Cat. c. 20. 'nisi nosmetipsi vindicamus in libertatem.' Immo noster ipse 11. 21. 'seseque in libertatem vindicassent.' Meretur tamen adtentionem, quod reperitur in Bong. Leid. sec. et Voss, libertati vindicaret. Quod egregium esse videbatur Grutero. Certe bonum sensum admittit. Vindicare libertati est restituere in libertatem, cujus propria erat respublica, ejusque cives. Vellei. 1. 13. Mummio cognomen virtute partum vindicavit :' Adposite Cicero pro Marc. c. 2. ' Maximam vero partem, quasi suo jure Fortuna sibi vindicat, et pæne omne ducit suum.' Vide etiam Cl, Burm. ad Vellei. II. 100. ' Quidquid liberet, pro licito vindi-Supra c. 14. 'productos libertati confirmat,' unus contra, in libertatem; sed ibi libertatis legendum.

18 Ad suampse solatio] Sic edidit Jos. Scaliger, cum in omnibus Mss. et antiquitus cusis legatur ad suam spem, unde Pet. Ciacconius rescripsit ad suam speiet solatio. Conjecerim potius ad sua spem solatio. Davis. Ad suæ spem solatio. Ita ingeniose emen-

davit Davisius. Mss. et Editt. Vett. ad suam spem solatio. Quod sere idem est. Scaliger et Recentiores; ad suampse solatio. Quæ vox valde inconcinna est, et a Cæsaris dictione aliena. Clark. Suam spem (i. quo ipsi sperent, scilicet de salute) revocavi, auctoribus Mss. omnibus et Edd. ante Scalig. quod mutari non debuit. Alioquin arrideret mihi magis Ciacconii conjectura.

19 Ut suæ vitæ durius consulere cogantur] Ciacconius reposuerat consulere cogitent. Ego vulgatam lectionem præfero, quæ ἐμφατικωτέρη est. Nam quod ait Cæsar cogantur, respicit ad ea verba, adeo esse perterritos nonnullos. Itaque metus eos adigebat. Vossius. Conentur conjecit Gruterus; sed frustra. Vide ad B. G. vi. 5. 'Ne desperata salute cum Transrhenanis congredi cogeretur.'

XXIII. 1 Ubi inluxit | Sæpe adhiberi videas hoc compositum, quum notat triste vel lætum quid, quod is dies advehit. Vide Ciofan, ad Ovid. Met. VII. 430. 'Nullus Erechthidis fertur celebratior illo Inluxisse dies.' Cicero pro Milone c. 26, 'Illud profecto tempus et inlucescet aliquando ille dies,' &c. Sueton. Cæs. c. 81. ' Ea vero nocte, cui inluxit dies cædis;' sed etiam in simplici naturalis lucis adventu adhibuisse auctores pro prima luce certum est. Immo Livius sæpissime ait ubi inluxit. Drakenb. ad II. 7. 'postquam inluxit.' Nihilominus præfero, quod est in vetustissimis Mstis Petav. Leid. pr. Lovan. ubi luxit: quod cum rarius esset, mutarunt librarii. Plaut. Mil. Glor. III. 1. 115. ' Priusquam lucet, adsunt, rogitant, noctu ut somnum ceperim.' Cicero pro Rosc. Amer. c. 34. 'Occisus est a cœna rediens: nondum lucebat, cum Ameriæ scitum est.'

3 Erant Senatorii ordinis] In omnibus Mstis reperio, erant quinquaginta ordines. Nescio, quid sibi ea verba velint, aut unde irrepserint. Vossius.

Sic est in editt. Rom. Ven. Beroald .: at in omnibus Dionys, Vossii Mss. et Norvic. scribitur quinquaginta ordines. nec vir eruditus conjicere potuit, quid sibi ea verba velint, aut unde irrepserint. Fulv. Ursinus testatur vett. Codd. habuisse primi ordinis: unde forsan orti sunt quinquaginta ordines; nam, cum antiquitus numeri figuris notarentur, I in L facile potuit mutari. Si hac via tantæ varietatis rationem reddi non putaveris. augurarer, compendiarie scriptum fuisse erant quinque senat, ordinis, (nam homines ordinis senatorii quinque postea numerat,) ex quo aberrantes Librarii quinquaginta ordines exsculp-Mss. mei omnes, serunt. Davis. Erant quinquaginta, vel L ordines: unde patet fictitiam esse lectionem vulgarem. Grutero I, id est primi ordinis, cum Ursino unice placebat. Clarkio ingeniosa Davisii conjectura videtur verisimilior. Quibus accedo. et numerum quinarium revocandum censeo. Alibi enim quoque hi numeri confunduntur. Vide ad B. G. 1. 53. An ergo scripsit auctor quinque primi ordinis vel e primo aut principe ordine? Dein ante P. Lentulum copulam et, quæ vulgo additur, non agnoscunt etiam Petav. Cujac. Lovan. Scalig. Leid. pr. Pal. Bong. Voss. Dorv. aliique, uti nec Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. ut pateat bene eam deletam esse a Clarkio.

L. Domitius, P. Lentulus Spinther] Ita ex Mss. Reg. et Eliens. restitui. In editis est, L. Domitius, et P. Lentulus Spinther. Quæ conjunctio et sententiam turbat, ac si fuisset aliquis L. Domitius Spinther; cum Cæsar dicat L. Domitium Ahenobarbum. Clark.

9 Loquitur] Ciacconius et Hotom. præferunt locutus, ut minor distinctio ponatur ante dimittit: atque ita ediderunt Vasc. Strada, Steph. Gryph. post. Non male profecto, sed contra omnes Mstos. Paullo ante Manutius legendum putabat filius Domitius, mera novandi prurigine. Ergo c. 74. 84. pro filius Afranii, scribendum filius Afranius: et ubi non? Mss. in talibus sequendi: uti B. C. III. 40. Cn. Pompeius filius: B. Afric. c. 22. ubi variant, uti et c. 89. 'Considio filio.' Recte jam vulgatum defendit Ciacconius.

11 Sestertium sexagies, quod aurum adduxerat Domitius] Editt. Rom. Ven. Beroald. omissis duabus primis vocibus, exhibent aurum, quod adduxerat Domitius; sed aurum abest a Ms. Norvic. At Codd. Brant. Steph. Gryph. Vascos. repræsentant sestertium sexagies, quod advexerat Domitius. quam lectionem probat Joan, Frid. Gronovius de Pec. Vet. l. II. c. 3. p. 149. Davis. Perperam duæ priores voces, transpositis aurum quod omittuntur etiam a Palat. Bong. Pulm. Busl. Dorv. Leid. sec. et Edd. Med. Flor. Sestertium etiam deest in Scalig. peculium suprasc, stipendium Leid. pr. Bene Lovan. Cujac. Pet. Voss. HS. LX. vel H. LX. sive Sestertium Sexagies, non Sestertia Sexaginta. Aurum autem abest quoque a Mss. Petav. Cujac. Lov. Scalig. Leid, pr. Voss. et sine dubio a Glossatore intrusum est.

12 Adduxerat] Summus Gronovius quam merito præferebat lectionem, confirmat etiam Lovan. Petav. Cujac. Scalig. Leid. pr. Voss. et alii forsan, nisi faflunt excerpta. Quæ voces sæpe confunduntur, uti apud Lucan. vi. 442. 'Legit in Hæmoniis, quas non advexerat herbas.'

In publicum deposuerat] Petav. Lovan. Leid. prim. sec. Voss. Bong. et Dorv. in publico. Male, si quid video. Aliud est deponere in publico, quod est exponere, publice proponere; aliud in publicum sive in fidem publicam, seu publicæ rei et ærario publico credere. Ita in medium, in commune sæpissime; licet aliquoties abierint quoque in Ablativum. Vide

ad Lucan. I. 89. et Frontin. III. 2. 6. Quibus addere potes Liv. xxiv. 22. xxvi. 22. Curt. IX. 1. Comment. ad Terent. And. III. 3. 16. Virg. Æn. xi. 335. Infra c. 36. et II. 22. 'frumentum in publicum conferunt:' II. 21. 'pecunias in publicum polliciti.'

13 Ab Duumviris Corfiniensibus] Ea vera lectio, quam depravate codices veteres exhibent. Nam in Pal. et Pet. erat his viris: ut et in Norvic. item Lov. Leid. pr. sec. Voss. Dorv. Ortus ex numero error: primo enim scriptum erat II viris, unde alius fecit bis viris, et sic in Cujacii quoque Ms. est: librarius ignorans, nec recte legens, ex bis fecit his. Quod notare visum, ut constet, unde sæpe errores codicibus inrepant. Vossius.

19 Frentanorum, Larinatium Sic quoque Cujacii codex habebat, Bongarsianus Ferentanorum, corrupte : nam populi hujus nomen est trisyllabum. Erravit eadem in re summus Geographus Abrahamus Ortelius, et putasse videtur a Ferentino dictos Sed Ferentinum est Ferentanos. oppidum Latii, cui nihil commune cum Frentanis. Retinet rectam appellationem Strabo, qui Φρεντανούς nuncupat. Et nequid dubites, ait Silius VIII. 520, 'Marrucina simul Frentanis æmula pubes.' Sed cum Frentanos Larinates eundem populum faciat Plinius Hist. Nat. III. 11. videndum, an non et hic rectius tollatur comma, quod hæc vocabula disjungit. Certe non raro in Cæsare tali interpunctione corrupta populorum nomina, ut libris de bello Gallico 'Aulerci Eburovices,' quos duos populos librarii fecerat error, cum idem sit. Vossius. Ferentinorum male est in Lovan. Palat. Dorvill. et Edd. primis, et plerisque. Ferentanorum Bong. et Leid. sec. Reliqui bene cum Mss. Ursini, item Vascos. Str. Steph. et Gryph. post. Frentanorum. Vide etiam Cellar, et omnino Claver, in Italia Antiqua. Apud Græcos Φρεντανοί vel etiam Φριντανοί corrupte dicuntur.

XXIV. 4 Servos, pastores armat Deleta virgula, legendum credo servos pastores armat: hi enim pastores erant servi, ut ex seqq. liquet. Lactant. Div. Instit. 11. 4. 'Immissis latronibus servis impune sublata est.' Sic Plantus Epid. act. 1. sc. 58. 'Servom bominem.' Dictys Cretensis v. 7, 'avem aquilam,' et c. 10. 'legatos viros' dixerunt. Pastores fuisse servos, certum est. Solent tamen a servis domesticis passim disjungi. Sic III. 4. 'Ex servis, pastorumque numero :' ubi male ex hoc loco ibi ccc vel hic DCCC scribendum putat Ciacconius. Agitur illic de Pompeio filio.

8 Bivius Curius] Corrupte. Sic tamen Mss. nisi quod Leid. pr. Buvius Curius prætor. Glandorpius Vibius, putatque eumdem esse, cujus meminit Quinctil. Inst. Orat. vi. 3. Vide ibi Cl. Burm. Et quamvis idem non sit, malim etiam Vibius, uti et Lipsius libri sui margini adlevit. Curium vero non mutarem in Curtium, ut habent libri quidam apud Cicer. ad Att. Ep. 1x. 6.

12 Cn. Magius Cremona | Cremonensis. Sic B. C. III. 71. 'C. Felginatem Placentia; A. Gravium Puteolis; M. Sacrativirum Capua.' Vitruvius 1. 1. 'Archimedes et Scopinas ab Syracusis.' Terentius Eunuch. act. I. sc. 11. 85. 'Dixti cupere te ex Æthiopia ancillulam.' A. Gellius N. Attic. II. 29. 'Æsopus ille e Phrygia fabulator.' Vide et Thom. Munckerum ad Hygini Fab. xcv11. p. 152. Davis. Pro Cn. in Leid. sec. est C. Abest prænomen a Pulm. Schedis. At Cel. Perizon. in Diss. Triade p. 257. legi jubebat N. sive, ui puto, Numatius. Certe Celsus in Epistola Cæsaris, quam ex Cicerone Ep. ad Att. Ix. 1. inserit, habet 'N. Magni' (pro Magium) ' Pompeii præfectum deprehendi.' Apud Ciceronem etiam Cn. Verum Ibid. Ep. 15.

et 16. scribitur N. Magius. De eodem autem esse sermonem patet ex hoc loco et c. 26. Ceterum Cremonæ habent Petav. Scalig. et Leid. pr. Nil muta. Vide etjam ad B. G. III. 7. et Voss. de Constr. c. 14.

17 Perfici] Codices nonnulli profici.
Ms. Eliens. proficisci, corrupte pro
profici. Clark, Proficisci etiam Lovan. et profici Ms. Ursini et Leid.
prim.: quod multum præfero, immo
unice verum puto. Adi me ad IV. 19.
'Satis ad laudem profectum.'

XXV. 1 Cum legionibus sex pervenit, veteranis quatuor | Emendo veteranis tribus, quomodo in Petaviano optimæ notæ codice, et Bongarsiano legitur; ipsaque id ratio evincit. Nam Cæsaris tres, ut supra ipse ostendit, legiones erant, nimirum XIII, XII, et VIII. hæ sunt veteranæ, quas intelligit. Reliquæ, quas ait ex novis delectibus confectas, et in itinere completas, sunt primum cohortes xxII. ex Gallia missæ: præterea septenæ, quæ sub Attio Peligno fuerant, de quibus ipse ait: 'Cæsar eas cohortes cum exercitu suo conjunxit.' que tres cohortes a Rutilo Lupo ad Curium signa transtulisse ait. Hic numerus efficit cohortes xxxII, hoc est paullo plus quam legiones tres. Ut de lectionis hujus veritate ambigendum ultra non sit. Nam Domitianas cohortes, quæ xxx et eo amplius erant, non junxit Cæsar exercitui suo, sed, ut ipse testatur, in Siciliam misit. Vossius. III jam rescribi curarunt Ciaccon, e Carrer. Codice, et Cellarius ac Clarkius: neque aliter exstat in Leid, primo et Vossiano: ac Flor. Ed. et Beroaldi. In Petav. III. et reliquis. In Leid. pr. III ut r.: in Bong. III ac rel.: in Lovan. IV cum reliquis: in Voss. 111, at reliquis: quod placet. Reliquisque, Ed. Gryph, in qua etiam Is datis m.

9 In potestatem haberet] Ita quoque Scaligero placuit. Mss. tres habent in potestate, quod præferam. Nec

occurrit locus ullus probati auctoris. qui illa phrasi usus sit. Vossius. Nonnulli Codd. In potestate; et ita reponendum censuit Dionys. Vossius, quia nullus ei occurrit locus probati auctoris, qui illa phrasi usus sit. At eam locutionem adhibet Sallustius Jugurth, c. 112. 'Cum talem virum in potestatem habuisset,' Sic et apud Auctorem de Bell. Hispan. c. 36. ubi in vulgg. legitur ' quod Pompeium in potestate haberent,' Mss. recte habent in potestatem. Plura similium locutionum exempla congessit A. Gellius Noct. Attic. 1. 7. Davis. Adde. Glandorp. Ciaccon. Brant. Cellar. Vorst. ad Valer. Max. 1. 6. 3. 'In potestatem futuros.' Gronov, et Cl. Drak. ad Liv. 11, 14, item Cort, et quos laudat, ad Sallust. Catil. 19. 3. 'in clientelam habere' Valer. Max. IV. 3. § 6. et ita alibi in hoc vel illo Ms. apud nostrum. Nihilominus hic Mss. omnes, quantum scio, cum Vasc. Steph. Gryph. post. potestate retinent, ut c. 85. et 11. 21. 111. 109. 111.

15 Molem atque aggerem? Pet, et Pal. habent moles, et cum dux fuerint, malo credere Cæsarem ita scripsisse. Confirmat id Cæsaris epistola ad Q. Pedium, in qua ait de eadem re, 'ab utroque portus cornu moles jacimus.' Sic et c. 28. 'Ad moles Cæsaris adhærescunt.' Sed utrum retineas hand multum interest; neque monuissem, nisi duo codices ita haberent; præsertim cum infra ipse Cæsar dicat e regione molis collocabat. Vossius. Verum si moles scripsisset Cæsar, scribendum erat deinceps et aggeres; quod in Mss. non reperitur: quin et hoc ipsum molem ab utraque parte æque duas ostendit, ac si moles dixisset. Et quod mox subjungit e regione molis, intelligendum est e regione molis utriusque, Clark. Moles tamen est etiam in Lovan. Carrar. Bong. Leid. sec. Voss. Dorvill. et aliis. Recte atque ita edidit jam

Lipsins. Lucan, de hac re 11, 660. ' Sed molibus undas Obstruit,' quamvis sequatur ' tunc aggere multo surgit opus.' Immo noster ipse B. Gall. III. 12. 'Extruso mari aggere ac molibus:' et de hac ipsa re ad Q. Pedium Cæsar apud Cicer. Ep. ad Att. 1x. 14. 'ab utroque portus cornu moles jacimus: et hic c. 28. 'ad moles Cæsaris hæserant.' Amant auctores hac voce in plurali uti.

19 Destinabat | Placet Grutero distinebat, and a m. sec, restat in Bong. et Edd. primis, item Vascos. Steph. aliisque omnibus ad Lipsianam usque. Distinabat est in Petav. Cujac. Scal. Dorvill. ac Leid. pr. Vide ad B. G. III. 14. ' Qui antennas ad malos destinabant.'

21 Atque aggere contegebat In Petav. significantius est integebat. Vossius. Integebat. Sic Mss. Eliens. et Vossii. Al. Contegebat. Clark. Bene reposuit Clarkius integebat: quod confirmant Leid. pr. et Lovan. Vide ad vII. 73. 'Viminibus ac virgultis integebatur: ' B. Civ. 11. 2, 'lignis porticus integebantur.' Plura vide ad B. Civ. III. 19.

XXVI. 11 Impetus ejus | Mss. et Edit. habent etsi impetus ejus: quæ vox etsi prorsus supervacanea est, et e margine videtar irrepsisse. Clark. Vocem etsi temere sustulit Clarkius, ut tollendam eam arbitrabatur Hotomannus contra omnes Mss. non potius censemus, repetendum voluisse auctor tametsi: ut Syllaba ta elapsa sit per præcedens tentata?

12 Rebus | Hæc vox idem significat, quod rationibus; non, at existimavit Ursinus, ex ea corrupte nata est. Clark. Vide ad B. G. IV. 17. Ciacconius quoque rationibus subponere frustra tentavit.

18 Ab armis discedatur] Mire hic nugatur Hotomannus, qui voces istas ab armis delendas existimat; quia jam, inquit, non de discessione ab armis, sed a colloquio agitur. Quasi vero non id ipsum scilicet in colloquio esset agendum, quibus conditionibus foret ab armis discedendum. Clark.

20 Illo autore atque agente] Minus usitatus loquendi mos: alius dixisset, illius suasu atque opera. Vossius. torem, actoremque rei jungunt Cicero et Nepos: quod jam in Lexicis notatum.

22 Sine illis de compositione] Duas primas voces expungendas censet Pet. Ciacconius; hoc autem non aliende factum, quam quod σύνταξιν hand recte perciperet: eodem enim redit, ac si dixisset noster paullo post renunciat, consules abesse, et sine illis de compositione agi non posse; quare malim, ut cum quibusdam codd. legatur nec sine illis de compositione agi Huic constructioni non est impedimento, quod et subjunctivum et infinitivum verbo adjiciatur. Sic enim Livius XLII. 33. ' Publ. Licinius consul S. C. recitari jussit; primum quod bellum Senatus Perseo jussisset: deinde quod veteres centuriones quamplurimum ad id bellum scribi censuisset, nec ulli, qui non major annis L esset, militiæ vacationem esse.' Scio quidem Fr. Sanctium Min. III. 14. hasce locutiones parum Latinas existimasse: sed toto cœlo erravit, ut post alios ostendit vir doctissimus Jac. Perizonius in Addit. p. 502. segq. Davis. Nequeo hic satis mirari doctissimum Davisium, qui legendum existimat, Renunciat quod consules absint, nec sine illis-agi posse. primo valde suspectæ Latinitatis est illud, renunciat quod, Quæ enim affert Perizonius istiusmodi locutionis exempla, pleraque omnia sunt ab eo male intellecta. Et, si phrasis ista suspecta non esset, at a Cæsaris certe loquendi ratione longissime abest; cum in his omnibus libris ne semel quidem occurrat. Secundo, utcunque hoc sit, at illa inconcinna demum et hiulca constructionis mutatio, quod absint, nec-agi posse, ferri

omnino non potest. Quam enim ex Livio adducunt similem constructionem, 'P. Licinius consul S. C. recitari jussit; primum, quod bellum Senatus Perseo jussisset; deinde quod veteres centuriones quamplurimum ad id bellum scribi censuisset; nec ulli, qui non major annis quinquaginta esset, militiæ vacationem esse :' ea prorsus est dissimillima. Etenim voces istæ militiæ vacationem esse, non cum præcedente subjunctivo censuisset, ut existimarunt Perizonius et Davisius, sed cum præcedente infinitivo scribi, manifesto sunt conjunctæ. Et quæ apud bonos Authores revera occurrunt constructionis mutationes, (vide infra III, 19.) eis cum hac nulla prorsus est similitudo. Quam itaque Mss. plerique exhibent lectionem, opinino retineo; renunciat, quod consules bsint, sine illis de compositione agi non posse. Neque opus est, ut cum Ciacconio voces sine illis deleamus. Sunt enim Pleonasmus, optimis Auctoribus non inusitatus. Clark. Davisius Cl. Clarkii argumentis motus notam suam in curis secundis deleri jussit. Ante Ursinum vulgo legebatur nihil sine illis agi posse. Sed ejus Codici accedunt Petav. Cujac. Leid. pr. Scalig. Voss. et alii, in quibus sine illis non posse agi de compositione. Nec sine illis posse agi est in Faërni. Brant. Hotom. Lovan, Dorvill. Palat. et Edd. Rom. Mediol. Ven. non abest quoque a Bong. et Leid. sec. Davisio accedebat Hotomannus. Sed male. Sciebat enim Cæsar, consules abesse, uti patet e cap. præced. ille vero renunciabat, de compositione sine consulibus agi non posse, quia illi abessent. Fors ne fuit scriptum pro ne quidem, ut alibi. Quod sic male ceperunt quoque apud Ciceronem ad Fam. III. 5. 'dixit, quod classe tu velles decedere, perfore adcommodatum sibi :' ubi vide Grævium. Pro infinitivo tamen occurrit apud Auctorem de B. Hisp. c. 36. 'Renunciarunt, quod Pompeium in potestatem haberent.' Quod cum subjunct. hoc sensu adhibuit etiam Apul. 1. x. p. 228. Ed. Pric. 'qui puellæ nunciaeret, quod eam juvenis vocaret ad sese.

24 Et de bello agendum] Scaliger vocem de suspectam habet: et Ciacconius legendum censet, aut et bello agendum, aut et de bello cogitandum. Sed nihil opus. De bello enim agere, idem est ac de bello cogitare. Clark. Recte vulgatum defendit Clarkius. Alioquim maluisset Cæsar et bellum agendum: de quo vide ad B. Gall. III. 28.

XXVII. 14 Expeditos autem ex evocatis sagittariis] Evocati, ut notum, erant milites, qui perfuncti jam omnibus stipendiis evocabantur plerumque non imperio, sed rogatione magis. Hinc beneficiarii a Cæsare de B. Civ. III. 83. dicuntur evocati: ait enim: 'evocatorum circiter duo millia, quæ ex beneficiariis superiorum exercituum ad eum convenerant.' Erant ii sæpe centuriones, hoc est, qui centurionatu functi, vel primores ordines duxerant : sed non semper; nam et gregarios milites evocatos docent hæc verba, quibus sagittarios evocatos nuncupat. In Glossis vett. Evocatus ταξίαρχος exponitur. Quod non semper verum : nam non omnes ordinum ductores fuerunt evocati. Unde Cæsar initio hujus libri ait: 'multi undique ex veteribus Pompeii exercitibus spe præmiorum atque ordinum evocantur.' Attende ad verba spe præmiorum atque ordinum. Duplices nimirum evocatos facit, alios spe ordinum vocatos, hi ταξίαρχοι: alios præmiorum spe, hi gregarii milites, sagittarii, funditores aliique majora habituri stipen-Credo duplicia fuisse; nam ait Cæsar de Domitio: 'militibus in concione agros ex suis possessionibus pollicetur, quaterna in singulos jugera, et pro rata parte centurionibus evocatisque.' Conjungit centuriones

evocatosque, unde tantundem iis promissum videtur. Centuriones autem duplum habuere. Livius: 'Sape dedit militibus denarios, &c. duplex centurioni, triplex equiti.' Sed quod in glossis evocati exponuntur ταξίαρyou, accipere possis, ut evocati sint, quos ordinarios vocat Vegetius, sive qui in primis ordinibus pugnavere. Re ipsa enim diversi sunt, sed idem utrisque honor, ut in primo ordine starent. Tales designat Capitol. in Maximino: 'Hic diu sub Caracalla ordines duxit, centurionatus egit.' En tibi! ordines ducere minus est centurionatu; quem honorem evocatis tributum arbitror. Alioqui istos, quos ordinarios vocat Vegetius, non male exponas id genus homines, qui minores ordines ducunt : hoc est, decani manipulorum; nam cum evocatis eosdem esse non arbitror. Prohibet Vopiscus quando ait: 'militavit primum inter ordinarios, deinde inter equites: ordines duxit, tribunatus egit.' Ordinarii sunt primo in ordine pugnantes, quales decani manipulorum: et en hic gradus, quos observat Vopiscus; primo ordinarios, dein equites ponit; postea ordinum ductores, id est centuriones, nam illi κατ' έξοχην etiam a Cæsare primores ordines, et primorum ordinum centuriones vocantur. Nisi malimus per ordinarios hic designari gregarios, ut prisca militia locuti; quod non improbem. Et ordinarios απλωs dicit non addita voce pedites, eodem modo, quo miles pro pedite dicitur, ut alibi ostendimus. Evocati denique iidem fuere, quos hodie adelborsten nuncupamus: nam et hi duplicia faciunt stipendia, et immunes sunt a vigiliis, aliisque id genus laboribus. Eadem olim apud veteres evocatorum conditio. Illud modo discriminis, quod hi nostri interesse exercitui tenentur; evocati olim, ut diximus, non tenebantur, veteribus non milites appellati, sed pro militibus, uti autor Servius ad 1. Æneid. Maronis, ubi ait: 'Militiæ tria sunt genera. Plerumque enim evocati dicuntur: et non sunt milites, sed pro milite. Unde Sallustius: Neque miles, neve pro milite.' Itaque vere nostros illos duplarios appellare possis. Vossius.

XXVIII. 11 Ut vallum cæcum Festus: 'Cæcum vallum dicitur, in quo præacuti pali terræ adfixi, herbis vel frondibus occuluntur.' Vallum est murus e cespite aut terra adgestus, proinde eminens aliquid. Atqui eminentia latere non possunt: itaque merito quæri possit, quid per cæcum vallum sibi Cæsar velit. nihil aliud esse, quam ripam ipsam fossæ, sed citeriorem, in qua defixæ sudes. Foderat Pompeius fossas: has pone vallum fuit, non e terra adgestum, alioqui enim facile Cæsariani illud vidissent: sed vallum erat respectu fundi fossæ: hanc fossam Pompeius cratibus, dein terra intexerat, ita ut nec sudium, nec fossæ ulla apparerent vestigia. Quod verum esse probatur ex Cæsaris verbis, qui supra dixit, 'fossas transversas viis præducit, atque ibi sudes stipitesque præacutos defigit : hæc levibus cratibus terraque inæquat.' Hic vero, de iisdem operibus loquens ait : ' moniti a Brundisinis ut vallum cæcum, fossasque caveant.' Igitur cum ait ibi sudes defigit, et postea vallum cæcum, idem vult. Vallum sudes habet infixas, ita et ripa. Illud editum est, ita et hæc ripa, si conferas cum fossæ fundo, edita. Idque etiam inpuit Plutarchus, cum itain Pompeio : pag. 1191. et 1192. ἀνέσκαψε την πόλιν καλ διετάφρευσε, καὶ σκολόπων ἐνέπλησε τοὺς στενωπούs: effodit urbem et fossus duxit, stipitibusque implevit semitas. Ubi nihil de vallo excitato ait, sed tantum de stipitibus. Eadem forte ratione aras vocavere saxa, quæ in mari sunt, et tamen supra fluctus non eminent. Unde et saxa illa cæca nuncupantur. Sed ego mallem hoc loco Cæsaris scriptum esse, ut vallos cacos: et clara erit sententia; nam exacte hoc

respondebit superioribus illis, ibi sudes stipitesque præacutos defigit. Sed nec priora displicent, que retineo, donec melius quid occurrerit. Voss.

XXIX. 7 Et a freto] Intelligit Gaditanum sive Herculeum, quod ita κατ' έξοχην vocabatur. Pomponius Mela 1. 3. 'Extra fretum ad Occidentem inæqualis admodum.' Et 11. 7. 'Gades insula, quæ egressis fretum obvia est,' Sic etiam alii loquuntur. Davis. Alii tamen malunt Fretum Siculum intelligere, et magis placet. Vide Cl. Duker. ad Flor. 1. 26. 'Totam inter Alpes fretumque Italiam.' Infra III. 101. 'Vibone ad fretum.' 'Fretense mare' de Siculo freto Cicero ad Attic. x. 7; ubi vide, ut et ad Ep. 11. 1. 'venisse a freto.'

xxx. 5 In Siciliam Curionem proprat.] Si nonnullis credimus, prior eo missus est Asinius Pollio, cujus adventu Cato ex Sicilia profugit. Plutarchus in Caton. p. 785. Πυθόμενος δε (Κάτων) 'Ασίνιον Πολλίωνα παρὰ τῶν πολεμίων ἀφίχθαι μετὰ δυνάμεως eis Μεσήνην, &c. εξέπλευσεν. Appianus Civil. 11. 452. ed. Steph. 'Ασίνιδε τε Πολλίων είς Σικελίαν πεμφθείς, ής ήγειτο Κάτων, πυθανομένω τώ Κάτωνι, πότερα της βουλης ή του δήμου δόγμα φέρων, είς άλλοτρίαν ἐμβάλλοι, ὧδε ἀπεκρίνατο, 'Ο της 'Ιταλίας κρατών ἐπὶ ταῦτα ἔπεμψε και Κάτων μεν τοσόνδε αποκρινάμενος, ότι φειδοί των ύπηκόων, οὐκ ἐνταῦθα αὐτον αμυνείται, δίεπλευσεν έκ Κερκύρας (Male: an supplendum es Κερκύραν, και έκ Κερκύρας? ut mendum procrearit vocum similitudo) ές Πομπήϊον. Εt p. 453. Κουρίωνα μέν άντι Κάτωνος ήρειτο αγείσθαι Σικελίας. Si ita se res habet, falsus est noster, qui Catonem non nisi post adventum Curionis e provincia excessisse narrat. Davis.

6 Cum leg. 111.] Legendum quatuor, ut patet infra ex l. 11. de Bello Civili, c. 23. et 37. inter se collatis. Clark. Lege cum legionibus 1V. Vide quæ diximus ad B. C. 11. 23. Davis, cur. sec.

18 Queritur in concione sese projectum et proditum a Cn. Pompeio] Fictum hoc videtur; nam Cato, si ita tulerat animus, 'Siciliam tenere nullo negotio poterat,' ut testatus est Cicero ad Attic. epist. x. 16: quod et ipse sensit, si Plutarcho fides. Adi vit. Catonis pag. 785. Davis.

XXXI. 9 Ex prætura] Post præturam. Vide J. Fr. Gronovium Observ. IV. 20. At Ms. Norvic. habet paucis ante annis prætor eam provincium obtinuerat. Et sic Cicero pro Ligario p. 2471. 'Interim P. Attius Varus, qui prætor Africam obtinuerat, Uticam venit.' Veteres autem editi vulgatam scripturam retinent. Davis. Mei omnes elegantius vulgatum servant, trita locutione, quæ passim occurrit apud omnes historicos. V. ad c. 46. 'ex primo hastato:' 'ex prædonum bello:' id est, post: B. Civ. II. 23.

10 Cum navibus] Mss. Urs. Petav. Cujac. Pal. Scal. Lov. Leid. pr. Voss. Dorvil. non agnoscunt τὸ cum. Nihilo minus non ausus fere essem proseribere hanc particulam, gnarus, Cæsarem sæpissime eam solere addere. Sed tamen motus Codicum anctoritate et aliis exemplis eam cum Grutero ejicere malim, licet contra Leid. sec. auctius habeat cum duabus navibus. c. 36. 'Domitius navibus Massiliam pervenit.' Adde II. 23. et 24. eadem confusio, 'Marcum Uticam navibus præmittit.' Ibi cum nav. uti est in Mss. 2. præfert Davis.

11 Exponere in terra] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii. Vide supra ad Iv. 12. Al. 'in terram.' Clark. In terra est etiam in Lovan. et Leid. pr. mutatione sollemni. Frontin. 11. 5. 44. 'Expositis in terram militibus:' unus 'in terra.' Hirt. de Bello Alex. c. 10. 'Remiges in terram exposuisset,' ut Mss. constanter habent, et ipse edidit Clarkius. Apud Justin. xviii. 1. 'exponere in portu.' xxii. 5. et Sueton. Cæs. 4. 'in litore.' Sed ibi magis lo-

cus, quo expositus in terram est, designatur, quam ipsa actio. Apud Vellei, tamen 11. 79. editur 'legiones expositæ in terra:' et sic etiam optimi libri Mss. B Civ. 111. 23. 'sagittariis in terra (vurgo terram) expositis.'

XXXII. 9 Divendi mora] Hoc factum a Senatoribus, quibus non arrisit res, de qua agebatur. Ateius Capito de Offic. Senat. apud A. Gellium Noct. Attic. IV. 10, 'Cato rem, quam consulchatar, quoniam non e Republica videbatur, perfici nolebat. Ejus rei gratia ducendæ, longa oratione utebatur, eximebatque dicendo diem; erat enim jus Senatori, ut sententiam rogatus, diceret ante quicquid vellet alii rei, et quoad vellet.' Et 'Senatusconsultum, ante exortum aut post occasum solem factum, ratum non fuisse' ex Varrone notavit idem scriptor N. A. XIV. 7.' Davis.

Dies extrahente] Sic exhibent omnes Cod. quorum auctoritatem sum secutus; Jos. enim Scaliger ex conjectura reposuerat diem extrahente. Perperam; nam veri est simile ea de re sæpius actum fuisse: quare Cato, ne fieret SC. dicendo plures dies exemit, ut etiam vidit Joan. Frid. Gronovius ad Livii xxII. 18. Davis. Dies etiam Mss. mei omnes.

16 Permisceri] Lego permiscere. Davis. cur. sec. Frustra. Adi Cl. Cort. ad Sallust. B. Catil. 51. § 40. Jug. 12. 5: 97. 4. T. Wopkens Lect. 111. 13. Drak. ad Liv. 111. 51. et alibi: ubi ad satietatem videbis exempla junctarum Activæ et Passivæ formarum. Vide etiam ad vii. 60. 'progredi et se exspectari jussit.' Item ad B. Civ. 1. 61. et ad Frontin. H. 1, 18. Infra B. Civ. H. 31. ' Hæc dissimulare et occultare, quam per nos confirmari præstat:' ubi rursus Clark, et Davis, passivum inculcant, Contra B. Afric. c. 51. 'instituit brachia duci et ita erigere,' Davisius vult ducere, perperam. Apulei. Met. l. vII. p. 137. 'illum adscisci et alios

vestigare statuunt:' ubi etiam male ex Oxon. Cod. Pricæus præfert vestigari.

23 Illis se oneri non futurum Sic editt. Rom. et Beroald. at Ven. Illis se honori non futurum. Mss. autem Carrar, et Ciacc. Illise oneri non defuturum, cui lectioni fere accedunt editt. Paris. et Gryph. in quibus est illi se honori non defuturum, nec abhorret Ms. Norvic. habet enim illis se oneri non defuturum. Sic supra locutus est Cæsar hujusce libri c. 1. 'L. Lentulus Consul Senatu Reique publ. se non defuturum pollicetur.' Vide et B. C. III. 93. Davis. Utraque lectio æque bona videtur. Clark. Defuturum etiam Voss. et Busl. Unde si quid contra ceteros Mstos, quod non puto, mutandum foret, legerem defugiant illi, se oneri non defuturum. Glareanus malebat def. illi, se suo honori non defuturum. Tutius retinebitur vulgata ab optimis et plerisque Mss. confirmata. Confer tamen vii. 66. 'Terrori hostibus futurum:' ubi in Mss. etiam non defuturum.

29 Ut operibus anteire studuerit | Sic edidi fidem secutus Mss. Norvic. et Ursin, quam lectionem et ipse Fulvius probavit. Alludunt editt. Rom. Ven. Beroald, in quibus legitur operibus ante studuerit. Opera sunt res gestæ. Sic Justinus II. 6. 1. 'Operaque Atheniensium effectu majora quam vota fuere.' Velleius Paterculus II. 106. ' Pro Dii boni, quanti voluminis opera insequenti æstate, sub duce Tiberio Cæsare, gessimus!' Jos. Scaliger ex nonnullis Codd. edidit ut opibus anteire studuerit, nimirum Pompeius; inficete prorsus: ab hac tamen lectione ne latum quidem unguem recesserunt editores nuperi. Davis. Ut operibus anteire studuerit. Ita optime, ex Mss. Eliensi et Ursini, edidit Davisius. Cur autem Scaligerum, qui ut opibus anteire edidit, hoc de Pompeio dictum intellexisse existimaret, (quod ne Latinitas quidem ullo modo pati-

fur,) equidem non video. Clark. Operibus etiam exhibent mei omnes præter Scal, Lovan, Pal. et Bong, in quibus opibus, omissa lineola, qua solent librarii designare per. Ex Hotomanni conjectura in Scalig. Ed. inrepsisse videtur opibus, quod hic sensum habet nullum, certe absurdum : nec enim opes virium aut ingenii, sed opera et res præclare gestæ Cæsari faciebant gloriam, et ad Pompeium referri non potest, nisi ulterius interpoles cum Hotomanno, ille pro ante reponente. Verum amat idem tamen potius retinere operibus; sed et anteire omnino legitur in Cujac. Petav. Scalig. aliisque, aut Pal. ante Lovan. Dorv. et Edd. primis, item Ald. Gryph. Plant. aliisque. At Vascos. Steph. et alii jam habent anteire, pro quo anteiri est in Leid. pr. et Vossiano.

XXXII. 3 Legationis] Vocem legationis expungendam censeo. Nam mihi videtur Glossema. Davis. cur. sec.

et Editt. Vett. captum dimiserat] Mss. et Editt. Vett. captum ipse dimiserat; quam lectionem meliorem et perspicuam, magis ambigua male commutarunt Scaliger et recentiores. Clark. Addita vocula, lege, captum ipse dim. ut diserte Norvic. et ita Beroald. Gryph. Ursin. aliique bene multi repræsentarunt. Davis. cur. sec. Ex Ms. Ursini, cui etiam videbatur adjecta, vocem ipse delevit Scaliger. Sed et Mss. omnes mei eam agnoscunt; quare restitui.

5 Igili et in Cosano] Ita, sive Igili, quod idem est, et forsan verius, ut alibi dixi, optime restituit Ciacconius, cum Igilium sit insula Cosano litori obposita. Vide ad Rutilii Itin. 1. 325. Inepte olim edebatur Sicilia et Sardinia; sed pro iis Victorius emendaverat jam in Sicilia et in Cosano: quia Cicero ad Atticum scribit, se audisse, Domitium in Cosano degere. Sigili habent præter Urs. Cod. etiam Petav. Cujac. Scalig. Sigilii Leid. pr. Sigilii

Lovan, et Brant, dein in Cosano Urs. Casano Petav. Leid, pr. Casano Brant. Lovan. Voss. Siciliæ et Sardiniæ pr. Bong. et Leid, sec. Præpositio abest perperam etiam ab Edd. Ber. Vasc. Steph. aliisque, in quibus et Edd. pp. coactis, uti et in Bong. sed bene hæc restituit Victorius I. I. Var. Lect. c. 2. uti et libertis, pro quo olim liberis, vel liberisque; ut restat et in recentioribus Mss. sed Cujac. Scal. Petav. Leid, pr. libertis exhibent.

7 Domi nobiles adolescentes Tta legendum conjecit Pet. Ciacconius, quem secuti sunt Jos. Scaliger et recentiores. Mss. et Vett. cusi domum exhibent. Sic c. 35. 'Cujus orationem domum legati referent,' Distingue igitur pramissos etiam legatos Massilienses domum, nobiles adolescentes. Davis. Domum. Ita ex Mss. et Edd. Vett. optime restituit Davisius. Pro qua lectione Scaliger et Recentiores nulla de causa supposuerunt domi. Clark. Domi nobilis frequens est locutio de iis, qui vel municipes vel peregrini erant nobiles. Vide ad Sallust. B. Catil. 17. 'Ad hoc multi ex coloniis et municipiis domi nobiles,' et infra B. Alex. c. 26. 'magnæ nobilitatis domi:' quare si Mss. addicerent, conjecturam Ciacconii nequaquam damnarem; sed omnes mei etiam habent domum. Scilicet legati Massilienses, nobiles adolescentes, erant Romæ. Hos præmisit domum cum mandatis Pompeius. Male idem quoque expungere tentabat legatos.

9 Veterum suorum beneficiorum] Sic reposui ex omnibus Mss. et antiquitus impressis: nihil enim est causæ, cur, repugnantibus Codicibus, veterem cum Jos. Scaligero legamus. Vossius. Sic optime iterum ex Mss. et Edit. Vett. restituit Davisius. Scaliger errore forsan typographico, edidit veterem; longe minus eleganter. Quem tamen fideliter secuti sunt Recentiores. Clark. Non vero Cellarius. Veterem est in Dorvill. sed male, B.

G. 1. 14. 'Veteris contumeliæ memoriam deponere.'

15 Classem portasque refecerunt] Sic e Ms. Carrar, reposuit Scaliger: cum antea editum esset classem et portas reficiebant. Atque ita exhibent Mss. mei, nisi quod ponant cum Carr. portas ante classem. In Lovan, portas et clausim: fors classim, ut alibi et B. Afric, c. 9, hine classi in Ablat, V. Drak, ad Liv. 1v. 34. Leid. pr. portas claustris ref. Voss. clause, Leid. sec. ac portas ref. sine classe: sed optime Petav. et Scalig, muros, classem, portas vel port. cl., reficiebant. Quod exhi-Nam credibile est, eos tunc adhuc in illo opere fuisse occupatos. Certe Carr. Cod. tanti non est, ut ceterorum, qui habent reficiebant, lectionem ideo e textu ejiciamus. Passim cum meis recentissimis libris solet conspirare.

XXXV. 1 Massiliensium XV primos] Πεντεκαίδεκα προεστώτας. Nam ut ex Strabone discimus l. IV. διοικοθνται ἀριστοκρατικώς οἱ Μασσαλιώται πάντων εὐνομώτατα άνδρων χ΄ καταστήσαντες συνέδριον, διά βίου ταύτην έχόντων την τιμήν, ούς Τιμούχους καλούσι πεντεκαίδεκα δ' είσὶ τοῦ συνεδρίου προεστώτες, τούτοις δὲ τὰ πρόχειρα διοικεῖν δίδοται πάλιν δὲ τῶν ιέ προκάθηνται τρεῖς οἱ πλείστον ίσχύοντες. Igitur sexcenti Senatores Massiliensibus, in his xv viri, quos Τιμούσχους vocant, præcellebant: et inter τιμούχους tres præsi-Etiam meminit Lucianus, qui Massiliæ rhetorem egit, in Toxari p. 71. ubi loquitur de Menecrate Massiliensi, et ejusdem urbis judicibus: χρόνω δε δ Μενεκράτης άφηρέθη την οὐσίαν ἐκ καταδίκης, ὅτε περ καὶ ἄτιμος ἐγένετο ὑπὸ τῶν έξακοσίων, ὡς ἀπεφηνάμενος γνώμην παράνομον: quando vero suis facultatibus est multatus Menecrates, et eodem quoque tempore infamis pronunciatus a sexcentis viris, tanquam iniquæ sententiæ autor. Etiam Valerius Maxim. II. 6. ait: Venenum datur ei, qui caussas Sexcentis, (id enim Senatus ejus nomen est.) exhibuit, &c. Vossius.

7 Ex auctoritate hæc Cæsari renunciant] Scilicet publica. Noli cum Ciacconio dicere hic deesse vocem aliquam. Elegantius subticetur. Vossius.

9 Suarum esse virium decernere] Judicare, vel certum statuere. Editt. discernere; sed nos secuti sumus certissimam emendationem summi viri J. Fr. Gronovii, qui de harum vocum discrimine videndus est Observ. III. 13. p. 547. Davis. Mss. tamen omnes mordicus retinent discernere. Sed a Gronovio stant Cellarius, Clarkius aliique. Vide ad B. G. vi. 13. 'Iidem decernunt:' et Cort. ad Sallust. B. Cat. c. 25. ubi contra Mss. quoque exhibet 'Pecuniæ, an famæ minus parceret, haud facile decerneres.'

14 Victas Gallias Non contemnenda videtur Glandorpii conjectura, qui legit victos Salyas. Erant enim hi, populus Massiliensibus vicinus; quos Strabo (citante Cellario) una cum Albicis memorat : Μετά τοὺς Σάλυας, 'Αλβιείς και 'Αλβίοικοι και Οὐοκόντιοι. Quanquam et victas Gallias intelligi possit partem Galliæ ipsis vicinam. Clark. Vehementer placet mihi conjectura Glandorpii Salyas, sive potius, ut eo magis accedat, Sallyas vel Sallies: quo facit Leid. pr. Gallie. De iis vide Comment, ad Flor. 11, 3, 111, 2. Holsten. ad Steph. et Salmas. Plin. Exercit. p. 66. ac nos denique ad Obseq. c. 90, 'Ligures Sallyes trucidati.' Hotom. conjiciebat victa Gallia, ut quos agros Pompeius simpliciter fruendos concesserit, eos Cæsar absolute dono dederit; vel attriverit, licet id beneficium tum nihilo magis ad Massilienses, quam ad universam provinciam pertineret. Attriverit margini adlevit etiam Lipsius, immo ita inveni in Leid, sec. At verisimilior et elegantior multo est Glandorpii conjectura.

XXXVI. 6 Earum clavis, aut materia, atque armamentis instructis] Aliter ut

vett, editt, et Mss. Cuiac. Pet. Pal, Bong, et noster : in quibus constanter legitur: parum clavis materia atque virmamentis instructis. Nisi quod vett. edition. habent, parum clausis. Expendamus. Ait Cæsar, Massilienses naves onerarias, quas deprehendissent, in portum suum deduxisse: subditur, earum clavis aut materia atque armamentis instructis ad reliquas armandas reficiendasque utuntur : hoc est, navium onerariarum clavis, materia, deinde et armamentis, quæ super instructa iis erant, usos Massilienses ad veteres reficiendas. Ergo si ita sumas, necessario vox instructis refertur ad armamenta, quæ navibus inqualia sunt tormenta. struuntur: scorpiones, atque id genus alia. Jam vero si cum Mstis legere placet, parum clavis aut materia atque armamentis instructis, ad reliquas armandas, &c. hoc modo mens sit, Massilienses naves in portum deducunt: sed illis. quæ parum instructæ clavis, materia, aut armamentis, usi sunt ad cæteras reparandas. Ut τὸ instructis referatur ad parum. Sed unum hic obstat, quod navis semper est instructa clavis. Jam vero quid de materie dicemus? Nam Cæsari materies est lignum toto fere opere suo: et quomodo possit navis ligno parum instructa esse, nisi parum instructas illas vocemus, quæ ex tenuioribus lignis sunt? Priorem tamen lectionem, quia Scaligero et aliis placuit, rejicere nolo: sed amplius deliberandum: nam. ut verum dicam, non satis auribus meis placet illud armamentis instructis, et mallem abesse posterius vocabulum. Ciacconius ait vocem juris esse, quod non nego: verum si ita eam hic accipiamus, quomodo accipitur ff. de instruct. et instrum. legato, necessario vox instructis refertur ad earum, ut dicat Cæsar naves armamentis instructas: atque tunc omnino mihi videtur non rejiciendum esse illud parum: imo præferendum. Vossius.

Multum hic loci sudat Vossius: haud tamen se expedit, Mss. Cuiac. Pet. Pal. Bongars, et Voss, parum clavis, materia, atque armamentis instructis. Ms. Norvic. parum clavis aut materia. &c. Editt. Rom. Ven. parum clavis aut materia aut armamentis instructis. Sic et Beroald, nisi quod illa clausis pro clavis perperam exhibeat. Omnino legendum parum clavis, materia, atque armamentis instructi, vel prope ad veteres editos parum clavis, aut materia aut armamentis instructi. Armamenta sunt vela, funes, reliquusque navium apparatus. Noster B. G. 111. 14. ' Quum omnis Gallicis navibus spes in velis armamentisque consisteret.' Vide et 1v. 29. Davis. Parum clavis aut materia atone armamentis instructis, ad reliquas armandas -utuntur. Ita ex Mss. consentientibus restitui. Sensusque perspicuus est: Quæ naves clavis aut materia atque armamentis minus essent instructæ, eis Massilienses ad reliquas armandas reficiendasque utebantur. Quod edidit Scaliger et Recentiores, earum clavis-atque armamentis instructis-utuntur: id valde durum est. ut Clavi aut Materia atque Armamenta dicantur instructa, quod erat scilicet de Navibus ipsis dicendum. niosior est Davisii conjectura Parum clavis-instructi, Massilienses scilicet. Sed et id quoque aliquanto durius, ut Ipsi dicantur clavis-atque armamentis instructi; et vox illa utuntur, casum nullum post se habeat. Sensus, ut dixi, ex Mss. satis est perspicuus: neque ulla omnino opus erat emendatio, Clark, Dele notam meam, proqua repone: Earum clavis aut materia atque armamentis instructis ad reliquas. Codices parum clavis. Lego harum clavis et materia atque armamentis instructi, iis ad reliquas armandas -utuntur. Davis, cur. sec. Parum cum sit in Mss. meis omnibus, numero decem, et Edd. primis, quæ habent clausis, id reposui, jubente etiam Grutero. Ut verum tamen fatear, parum placet mihi instructis: licet seiam proprie dici de navibus instrui. Vide ad v. 2. Sed quomodo naves parum instructæ dici possunt materia, ex qua sive ex ligno totæ constant? ut bene vidit Vossius. Quare Davisii fere conjecturam amplecterer instructi, iis. Instructas a m. pr. est in Leid. pr. Massilienses parum instructi clavis, materia, &c. utebantur iis onerariis navibus ad reliquas armandas. Nunc materiam intelligo non satis firmam, nec idoneam bellicis operibus.

XXXVIII. 4 Alter a saltu Castulonensi] Castulo oppidum, et Castulonenses Quorum meminit præter alios Plin. H. N. 111. 3. 'Ex colonia Salariensi oppidani Latii veteris Castulonenses, qui Cæsari venales appellantur.' Nescio, quid sibi velit per illa verba, qui Cosari venales appellantur. Sed Castulonis nomen passim in Strabone corruptum, et Κασταῶνα sæpius ibi legas: pro quo magnus Casaubonus emendabat Κασταλώνα: malo Καστλώνα, ut Tusculum Græci Τουσκλον, sic Custulonem, dixere Καστλώva. Ita enim potius arbitror scripsisse Strabonem, et dico facilius potuisse A in A abire, quam ut ubique totum A omitteretur. Librarii omisere illud A in Καστλώνα, quia rarum in lingua Græca talis voy. Plutarchus quoque Καστλώνα, ni fallor, vocat, more eodem quo vi mutatur in Λ. Stephanus, libro περί πόλεων, Κασταλώνα vocat ex Artemidoro, ut utrumque scribere liceat. Vide Casaub, ad Strab, notas, et scr. Cluv. Séd Castuloneusis saltus nullam apud autores mentionem legi. Vossius.

Ad Anam] Fluvium, Bæticam finientem. Editi, in indicibus suis, eum lepide oppidum appellant. Clark.

XXXIX. 2 Scutati citerioris provinciæ] In omnibus Codd. est scutatæ, nec audiendus est Jos. Scaliger, qui contra eorum fidem mutavit. Scutatæ autem et cctratæ dicuntur non pro-

vinciæ, ut perperam arbitratus est Fr. Hotomannus, sed cohortes, ab armis quæ gerebant. Davis. Seutatæ restitui cum Davisio, uti et fecit Clarkius, ex Mss. omnibus et Edd. Vett. At Scutati non ortum habet a Scaligero, sed Edd. Plantini, in quibus hoc jam reperi.

6 Qua Non comparet hac vocula in Mss. meis præter Cujac. uti nec in Edd. primis. An fuit milia: Ea?

7 Quem ipse paraverat] Alii petiverat. Faërnus, quam ipse pacaverat. Et sic Ms. Norvic. Davis. Petiverat, præterquam in Editis nonnullis, est quoque in Ms. Brant. pacaverat Scalig. Immo quam pacaverat Cujac. Petav. et Leid. pr. Nibilominus malim cum Hotomanno vulgatum retinere; nam id sequentia declarant. Nec sane opus erat lectorem admoneri a Cæsare se Galliam pacasse.

9 Hinc optimi generis hominum ex Aquitanis montanisque, qui Galliam provinciam attingunt, Audierat Locus est vitiatus. Ms. Norvic. huic optimi: liber Ach. Statii, huc optimi. Codices Carrar, et Ursin, postquam audierat; quam lectionem probat Ciacconius. Lego et distinguo fortissimo quoque evocato; adhuc optimi generis homines (ut habet ed. Vascos, vel potius hominum M.) ex Aquitanis montanisque qui Galliam provinciam attingunt, postquam audierat, &c. Nescio qua Librariorum incuria sæpe factum, ut una aut altera littera omittatur. Apud Cl. Mamertinum Pan. 11. 6. 6. 'Uterque, qualem accipit et reddit, Oceanus.' Sic libri, nullo sensu: Janus Gruterus legit qua lucem, malim qua solem. Ita fere Latinus Pacatus Pan. xII. 2, 1, 'Qua littus Oceani cadentem excipit solem,' et hoc modo passim Poëtæ. Si quæratur, unde sit, ut postquam Galliæ meminerit, Aquitaniæ, quæ ejus pars est, mentionem faciat, facile respondemus, in superioribus verbis Galliam proprie dictam seu

Celticam intelligi. Quin et nonnulli, qui hane distinctionem in animo non habuerunt, Aquitaniam a Gallia separant. Vitruvius II. 1. 'Ex his rebus ædificia constituuntur, ut in Gallia, Hispania, Lusitania, Aquitania, scandulis robusteis aut stramentis.' Hanc etiam rationem observant inferioris ætatis scriptores. ut notavit Chr. Cellarius ad Sexti Rufi Breviar, c. 6, p. 14, Davis, Hinc o. g. homines. Sed Ed. Vascosana. Scaliger, aliique fere omnes, Hinc optimi generis hominum: nulla neque syntaxi, neque sensu. Ceterum cum omnes Mss. habeant hominum, non homines, et pro hinc nonnulli huic vel huc, omnino cum Doctissimo Davisio reponendum existimo adhuc ontimi generis hominum M. scilicet mille. Facile enim excidere potuit litera m post vocem hominum. Dein optime vocem postquam ex Codd. Carrar. et Ursini (repetitur etiam in Ms. Regio) restituendam vidit Davisius: quam magno cum sententiæ detrimento omiserant alii. Clark. Primo pro hine in Carr. legas ad se hine, in Leid. sec. ad se huic. Huic est quoque in Scalig, et Lovan. Nil muto: nam sensus eodem redit. Homines autem ediderunt quoque Strada, R. Steph. Gryph. post. Quod si in Mstis reperiretur, facile admitterem. Alioquin genus hominum et alibi dicit auctor. Vide ad B. G. IV. 3. Omnium Voss. Non displicet Davisii conjectura ut c. 51. Cujusque generis hominum millia VI; nisi malis ἀπδ κοινοῦ rursus subintelligere fortissimo quoque optimi generis hominum evocato. Quidquid sit, in textu nihil interpolare ausus sum; ne quidem adjicere cum Clarkio istud postquam; licet ego quoque invenerim in Bong. et Leid. sec., sed recentissimis Codicibus, et Edd. Florent, ac Beroaldi. Nam de Ursini Codice quod aiunt, falluntur viri docti. Ex variis Bruti lectionibus litteræ F. fecerunt Fulv. cum

indigitetur Ed. Florentina. Potius credendum Grutero conjectanti olim fuisse Audito. Vide ad vii. 52. 'Exposito,' &c. Curtius v. 13. 'Audito, Darium movisse.' Cortium ad Sallust. Histor. I. v. 'Audito, Q. Marcium Regem cum III legionibus in Ciciliam tendere:' et sæpissime. Potest et excidisse simul pro simul ac ob repetitionem sequentis simul.

15 Pignore] Lovan, et Dorvill, pignere. Ut malunt fere ubique scribere quidam viri docti, quia hinc verbum pignero et pigneror. Vide Gifan. Ind. Lucret. V. Porgere. Munker. ad Fulgent. p. 62. Priscian. l. vi. p. 721. ubi e Juvenali citat pignera, e Lucano pignora, ut ostendat utrumque dici. Nihilominus Cl. Cortius pignera edidit ibi l. 11. vs. 370. et ita scribitur in Voss, secundo. Eadem varietas III. 473. &c. Alibi tamen ut 1. 110. vIII. 405. &c. idem retinet pignora. Sed et pignera contra optimum Medic. et alios Codd. edidit in Plin. Ep. 1. 12. 3. pignera etiam exhibet Cl. Drakenb, ex aliquot Mss. in Liv. III. 38.

XL. 7 Hue cum quatidiana consuctudine congressæ pabulatoribus præsidio proprio legiones | Sic in tribus Mstis legitur. Certum tamen mihi ita Cæsarem non scripsisse. Vocem congressæ Scaliger, velut inducendam, uncis incluserat. Si digressæ vel progressæ legas, tolero eam. Quamquam nec congressæ male, pro simul ogressæ: illud proprio, a quo, et quamobrem adjectum sit, divinare nequeo. Emendo propere, Et videtur id innuere Cæsar, cum ait subsecutos postea equites. Sane sensus percommodus est, si legas: cum quotidiana consuetudine congressæ pabulatoribus, propere legiones Fabianæ 11 flumen transissent: impedimentaque et omnis equitatus sequeretur. Vossius. Duabus vocibus expunctis legit Jos. Scaliger, huc quum quotiaiana consuctudine pabulatoribus præsidio legiones ; Vossius,

autem, deleto prasidio, reponit huc quum quotidiana consuetudine congressæ pabulatoribus, propere legiones, &c. Hotomannus autem progressæ loco congressæ ponit. Mihi sana videtur lectio vulgata, si legas hinc quum quotidiana, &c. Proprium, quod fefellit interpretes, hic perpetuum denotat. Sic apud Terentium Andr. act. 1v. sc. 3. 1. 'Nihilne esse proprium cuiquam?' Ubi Donatus, 'proprium,' inquit, 'perpetuum, ut Virgilius, Propria hæc si dona fuissent.' Vide et act. v. sc. 5. 4. Quod Cæsar 'præsidium proprium,' Livius xxxvi. 18. 'præsidium assnetum' vocavit. Davis, Omnino cum Davisio existimo, præsidium proprium esse præsidium adsuetum, item vocem congressæ Verum cur illud Huc sanam esse. in Hinc mutatum velit, equidem non video. Nam, huc quum-congressatransissent, idem est ac, huc quum coissent, et-transissent. Neque sine voce Huc, consistere potest illud congressa; quemadmodum e contrario neque sine voce congressæ, consistere potest istud Huc. Quocirca ferri non potest Scaligerana emendatio, qui omissa congressæ scribit; Hue quum - transissent. Vox enim huc non denotat hoc in loco ulteriorem fluminis partem, quo transissent: sed locum ubi transirent, sive quo coissent ad transcundum, Clark. Recte Clarkins vulgatum defendit. Lipsius malebat hac, quod non opus est: deest hæc vocula in Leid. pr. transgressæ Gruter, male. Congressæ erant huc legiones in præsidium pabulatoribus adsignatum, et perpetuum: uti bene explicat Davisius et confirmant Mss. omnes. Non esse tamen congressæ in aliquibus codicibus, scribit Ursinus, et proprio exsulare a veteri Pinelli libro testatur Manutius.

11 Subito vi jumentorum et aquæ magnitudine] Falsum est pontem jumentorum vi ruptum: ipse Cæsar ait infra; 'Pons qui fuerat tempestate interruptus.' Præterea ratio ipsa ostendit vel illud vi jumentorum. vel hæc, aquæ magnitudine, absurda esse. Nam, si aqua pontem disjecit, non potuere jumenta, quia quanto gravius pondus incumberet ponti, tanto minus aquæ eum disjicere poterant. Rursum si fractus est pondere jumentorum, nihil hic opus addi de aquis: nisi quis dicere velit de aquis addi, ut ostenderetur abrepta flumine esse, quæ pontem perfregerant. Sed hoc extra rem et mentemi Cæsaris. Unde mirari subit, magnum Scaligerum ita edidisse. Nec dubito, quin moverint illum verba reliqua multitudo equitum interclusa. Sed illud reliqua dicitur respectu legionum, quæ jam transierant: quin et demus, transiisse partem equitum, nullus tamen inde collegerit, pondere cæterorum fractum pontem fuisse. In Mstis tribus non legitur illud vi sed åπλωs subito jumentorum: quis dubitat, quin emendemus, vi ventorum. Hæc cogitaveram: nunc video idem placuisse Pantagatho. Nec ultra de veritate dubito: præsertim cum in Orosio quoque legatur subita vi ventorum. Vossius. Editt. nuperæ vi jumentorum; sed, ut nos reposuimus, diserte exhibet Ms. Norvic. et ita rescribendum conjecere Oct. Pantagathus, Pet. Ciacconius, Fr. Hotomannus, et Dionys. Vossius; non enim jumentorum pondere, sed tempestate pons erat interruptus, quemadmodum testatur Cæsar c. 41. Sic etiam legit Orosius, ut dubium esse nequeat, quin proba sit Ms. Norvic. scriptura, ad quam prope accedunt tres Mss. Voss. et editt. Rom. Ven. Beroald, quæ, omissa voce vi, jumentorum solummodo repræsentant. Davis. Merito etiam Clarkius hanc emendationem recepit. Nihil enim frequentius, quam voculam vi a librariis corrumpi in similes litteras. Vide præter alios Gudium ad Phædr. F. XI. Hinc in Frontino III. 17. 6. omnino lego vi vallum detrahere. Vide etiam ad B. G. 1. 46, 'vi dirimere:' et infra c. 48. et B. Afric. c. 47. Mss. omnes, et Edd. Ven. Mediol. Vascos. Steph. aliæque subito jumentorum.

12 A Petreio et Afranio] Has voces Glossematis suspectas habuit Pet. Ciacconius, cujus calculo suum adjecit Jos. Scaliger. Sed nimis erant delicati, ac hoc additamentum fuit necessarium, quia, quamvis uterque pontem fuisse interruptum senserit, solus in expeditionem venit Afranius. Davis.

14 Ponte Afranius] Mss. Reg. Eliens. et Edit. Rom. suo ponte Afranius. Quam vocem cur omiserint Scaliger et Recentiores, causæ nihil est. Clark. Suo abest jam ab Edd. Ven. 1517. Aldi, Manut. et Plantini, sed contra Mstos omnes, qui bene addunt ad differentiam Fabiani pontis, quare restitui: suos Petav.

19 In duas partes] Bong. dat partis. Ciacconius has voces censet esse supposititias, invitis Mstis, et reclamante Cæsaris σαφηνεία. Consule notata ad B. G. 11. 21. Dein Mss. et Edd. Vett. omnes, etiam Scaligeri posset. Quod non mutari debuit. Vide ad B. G. 1. 8. Immo constituit potest esse præteritum. Adi ad v. 10. et ad Cap. sequens.

XLI. 1 Sibi præsidio reliquerat] Mss. Petav. Cujac. Leid. pr. sec. Lovan. Bong. Voss. et Edd. primæ cum Elzev. Ed. ibi. Nihilo minus male. Ubi enim reliquerat? Fabium præmiserat cum legionibus tribus, reliquis subsequi jussis, ut ait c. 37. Hos equites sibi ergo præsidio retinuerat Cæsar, quod verbum adscripsit codicis sui oræ Lipsius. Error natus ex non intellecto verbo reliquerat, i. e. reliquos sibi esse siverat. Vide cum alibi, tum v. 19. 'Dimissis amplioribus copiis, milibus circiter IV essedariorum relictis:' ubi aliqui legunt retentis. Et relinquere præsidio cum alio Dativo sexcenties, ut ita dicam, utitur noster. Confer dicta ad B. Gall. 1. 51. 'Præsidio utrisque castris, quod satis visum est, reliquit.' Immo hic paulo post 'ponti castrisque cohortes relinquit.'

2 Pons, qui fuerat tempestate interruptus, neque erat refectus: hunc nocte perfici jussit] Est ἀνακόλουθον, leges enim Grammaticæ postulant, ut vel pontem initio poneret, vel in fine orationis diceretur noctu perfici jussus Hujusmodi tamen phraseωn συγχύσεις non refugiunt boni anctores. Terentius Hecyr. act. III. sc. 1. 6. 'Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos, Omne quod est interea tempus; priusquam id rescitum est, lucro est.' Ubi Donatus, 'hac,' inquit, 'figura usus est etiam Tullius pro Muræna,' Prætor quoque, ne se pulcrum ac beatum putaret, ei quoque carmen compositum est. Nam ille Dativum casum subjecit, cum præposuisset nominativum. Unde patet frustra esse, ut passim, morosum illum Criticum Fr. Guietum, qui reposuit omnibus nam, quibus est aliunde, &c. Similis etiam est loquendi modus apud Lucam, Act. Apost. vii. 40. Μωσης ούτος-ούκ οίδαμεν τι εγένετο αὐτῷ. Sic et Julius Obsequens de Prodig. c. 56, 'Didius Lælius legatus Pompeii-proxime Pompeio in castris sedenti, accipiter supra caput accesserat.' Sæpe ita loquuntur Ælianus, aliique scriptores Græci. Davisius constructionem hanc ἀνακόλουθον appellat; Grammaticæ enim leges postulare, ut scripsisset Cæsar, Pontem qui, &c. Atque orationis quidem, quam memorat, ἀνακολούθου, occurrunt sane apud bonos Auctores, atque etiam apud ipsum Cæsarem, exempla nonnulla. Verum ista observatio locum hic ut habeat, nihil opus est. Vox enim Pons non necessario refertur ad hunc perfici jussit, sed conjungi potest cum

sequente qui. Illudque, Pons qui, idem plane erit, ac si dixisset Qui Pons. Quemadmodum infra & 69. 'Cæsar, qui milites - venerunt, summa diligentia conquiri et remitti jubet.' Grammatici priorem illam constructionem, Pons qui-; hunc, &c. ineptissime appellant Antiptosin, hoc est, Solæcismum. Quid enim aliud est Solecismus, nisi Casus pro Casu, Numerus pro Numero, Tempus pro Tempore positum? Quæ si ferri posset Antiptosis, licuisset utique Cæsari tam dixisse, Pontis qui vel Ponti qui quam Pons qui. Virgilioque, 'Urbis quam statuo, vestra est,' æque ac Urbem quam. Terentioque, 'quas tecisset fabulis,' æque ac fabulas : quo fingi quid potest ineptius? Revera, Urbem quam nihil est aliud nisi Quam Urbem. Nec Pons qui aliud quidquam quam Qui Pons: Nec quas fecisset fabulas quam quas fabulas fecisset: Quod demum adeo non Antiptosis est, ut e contrario simplicior sit magisque naturalis verborum ordo. quam si dixisset Poëta quas fecisset, fabulæ. Similiter in ista locutione. Idne estis Autores mihi? non ponitur id pro ejus; quod absurde sibi fingunt Grammatici; sed hoc dicitur, Idne ut agam, estis autores (hoc est. suadetis) mihi? Quod longe aliud est ac Ejusne vos ipsi estis Autores? Cujusmodi errorem aliquem et in aliis latere omnibus, quæ afferri solent, Antiptoseos exemplis, paullo attentius rem perpendenti facile apparebit. Clark.

3 Neque erat refectus] Hæc lectio ortum habuit a conjectura Pet. Ciacconii, quem secutus est Jos. Scaliger. Omnes Codices exhibent pæne erat refectus; nec video, cur illa scriptura rejiciatur. Interpunge igitur, pons, qui fuerat tempestate interruptus, pæne erat refectus. Hunc noctu, &c. Si lunc legendi modum probes, nulla erit figura. Davis. Neque erat refectus. Ita ediderunt Scaliger et Recentus. Ita ediderunt Scaliger et Recentare.

tiores. Mss. et Editt. habent, pene erat refectus. Quam lectionem, cum Davisio, restituendam existimo. Quid enim est, quamobrem Fabium, quo minus pontem suom reficere inciperet, moræ sibi quidquam interposuisse fingamus? Clark. Rescripsi, jussu Mstorum et Edd. ante Scalig. pæne, distinctione pleniore posita post refectus. Oratione placide fluente, et sensu perspicuo ac vero.

8 Consistit | Vulgg. constitit. Ego ex Edit. Rom. restitui, consistit: propter præcedentem, proficiscitur; et sequentem, facit. Clark. Lege consistit, ut postulat temporum ratio, quod etiam Clarkius animadvertit, et veram guidem lectionem Rom, Beroald, ac Florent, repræsentant. Davis. cur, sec. Consistit etiam Edd. Mediol. Ven. Flor. Beroaldi, &c. Sed contra Mss. omnes. Pudet me toties monere, Historicos et Cæsarem solum sexcenties in narratione Tempora conjungere Præs. et Præter. Quod ubique Davisius et Clarkius inmutare conati sunt vel jam inmutarunt: ut statim et etiam Cap. præc, item c. 44. et c. 65. Consistit hic magis etiam probabat Hotom.

10 In medio colle sub castris constitit] Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald. habent sub castris constituit; hoc est, collocavit. Velleius Paterculus II. 32. 'Reliquias corum contractas-in certa sede constituit.' Vide et hujusce libri c. 42. Hanc sane lectionem præfero; verbum enim quod antecessit, præsentis est temporis. Davis. Consistit. Vulgg, iterum, constitit. Davisius, ex Ms. Eliensi et Editt. Vett, scribendum censet, constituit; propter præcedentem. præsentis temporis, educit. Ego, ut jam ante, Annot, præc, repono, consistit. Clark. Rectius Davisius scribendum censuit constituit; non ut ratio temporis constet, sed quia ista Cæsari familiaris locutio, eamque hic repræsentant Mss. Cujac. Petav. Scal. Leid. pr. sec. Palat. Voss. Dorvill. et Edd. primæ, item Vasc. Stephani, &c. Cap. præc. 'diversamque aciem in duas partis constituit.' Plura vide ad B. G. II. 19. 'Intra silvas aciem ordinesque constituerant.' B. Hisp. c. 30. 'Acies XIII aquilis constituta.'

19 Acies tertia faciebat] Ms. Reg. Eliens, et Vossii a tertia acie fiebat. Quod idem est. Clark. A tertia acie fiebat etiam Ursin. Cujac. Petav. Scalig. Carrar. et Bongars. a m. pr. a III fiebat Leid. sec. XIII acie Leid. pr. et Voss. quare non potui non a III. acie fiebat reponere, tanto codicum consensu motus.

XLII. 1 Intra hanc fossam legiones reducit] Editt. Rom. Ven. Beroald. legiones deducit. Sic noster cum alibi, tum hujusce libri c. 32. 'Milites in proxima municipia deducit.' Ac hæc quidem lectio mihi videtur revocanda; neque enim Cæsar legiones in fossam prius duxerat. Davis. Deducit quidem ferri potest; suffragaturque Ms. Reg. At ratio, quam adfert vir Doctissimus, quamobrem istud, reducit rejiciat, nihili est. Nam quamvis Cæsar legiones non quidem intra istam fossam prius deduxerat, at eas istum eundem in locum, hoc est, in eadem castra, quibus jam fossa illa præducta erat, antea collocaverat. Clark, Deducit e meis solus Leid, sec. recentissimus et Ed. Mediol. male. Cæsar duxerat antea legiones ultra eum locum, quo fossa fiebat: illa facta, rursus reducit legiones intra illum locum, sive fossam,

XIII. 2 Planities] Scaliger et post eum Jungermannus, Goduin. Montan. Davis. &c. ediderunt hic (et B. Alex. c. 28. ut et B. Afric. c. 51. Hisp. c. 7. 24.) planicies vel planicia ex Ursini Codice et marmore, quod est inter Gruteriana p. 151. N. 7. in quo tamen in planitiam: uti et apud Vitruvium. Sæpius apud Hygin. et Frontinum de Limit. V. Laurenb.

Antiquar. hac Voce. Sic et mollitia: de qua vide ad VII. 77. Sed aliorum meique omnes planities servant, sive planicies: ut B. G. II. 8. VIII. 14. B. Afric. c. 37. B. Hisp. c. 28, 29.

8 Instructa] Prætuli olim, quod est in Lovan, Palat, Bong, Dorvill, et Rom. Ven. ac Mediol. constructa. Sed Petav. et Voss. structa. Bene utrumque. Vide ad Frontin. Strat. 11. 31. cornu validissimis militibus extruxerat.' Malo jam tamen hic structa: quod non probantes librarii, alius con, alius in addidisse videntur. Virgil, Æn. IX. 42. ' Neu struere auderent aciem.' Livius XIII, 51. 'Omnesque armatos in campo struxit.' Tacit, Hist. IV. 24. Civilem stare contra, struere aciem.' x, 11, 'Judæi sub ipsos muros struxere aciem :' immo noster III. 37. 'Copias ante frontem castrorum struit.' Sic enim Mss. et Edd. Vett. Construere magis videtur notare continuam et junctam legionum vel cohortum instructuram: cum hic agatur de simplici aciei constitutione.

Antesignanos præcurrere] Nihil novaturum movent IV Mss. Cujac. Petav. Palat. Bong. quorum auctoritate scribo procurrere. Vossius. Cum iis facit Ms. Norvic. Davis, Mss. Reg. Eliens, et Vossii procurrere. Quæ vox Cæsari usitata. Ut jam infra c. 44. Clark, B. Civ. 11. 34, § 5. 'præcurrit ante omnes.' Sed hic procurrere etiam Mss. mei ad unum omnes et Edd. Vascos. Str. R. Steph, et Gryp. post. Quare id revocavi. Est enim proprium in hac re verbum, et millies ab historicis adhibitum; et præcipue in prœlio, ut mox c. 44. 11. 34. 'Qui una procurrerant.' Restitui id etiam e Mss. Lucano vII. 385. ' Ergo utrimque pari procurrunt agmina motu Irarum:' ubi vide. Idem restituendum Valer. Max. III. 2. & 20. 'Vel solus igitur procurrere paratus sum:' nam et ibi vulgo præc. Adde Bell. Civ. III. 91. 93. 94. Adstipulatur huic lectioni III. Schelius, qui super his Cæsaris antesignanis omnino consulendus, p. 38. in Hygin. progredi ita in Mss. alibi. Vide ad v. 35.

14 Submissis | Mss. et Editi habent submissis subsidiis. Quod posterius vocabulum in Editione Davisiana, errore, ut opinor, typographico, erat omissum. Clark. In erratis quoque monuit Davisins: summis Leid, et Voss. præsidiis Leid. sec. Pal. Bong. et Edd. omnes ante Scaligerum: ut pateat minus accurate evolvisse Editiones Clarkium. Glossam de more putabat Gruterus. Sed male. Submittere subsidia frequens est nostro, ut docni ad B. G. H. 6. 'Nisi subsidium submittatur:' atque ita scio, ex meis habere Petay, Scalig, Cuiac, Leid. pr. sec. et Dorv.

XLIV. 4 Loco exc.] Edd. Romana, Ven. et Mediol. locum: ut sæpe hoc verbum construitur. V. quæ laudat Cl. Drak. ad Liv. 11. 37. 'urbem excederent.' Sed aliter Mss. in Cæsare: ut B. G. 11. 35. IV. 19. &c.

8 Nostros perturbat | Ms. Norvic. habet nostros perturbavit : quod melius convenit cum eo, quod sequitur circumiri enim se aperto latere arbitrabantur. Davis. Editi omnes perturbat. Quod non fert temporum ratio propter sequentem arbitrabantur. Davisio concinit Ms. Reg. perturbavit. Ego propius a Vulgatis perturbabat. Clark. Perperam passim hoc præsens mutare conantur Angli docti. Vide ad c. 41. Hoc tamen loco perturbavit est in Ms. Urs. meisque, Petay, Cujac. Scal. Leid. pr. sec. Lov. Voss. et Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. Vulgare, quod et in Brantii est Cod. elegantius videtur. Perturbabat alioquin est in Palat. et conjecit etiam Ciacconius.

xLv. 4 Supprimit] Reprimit, moratur. Cæsar hujusce libri c. 66. 'Ne ab equitatu Cæsaris in angustiis temerentur, iter supprimunt.' Sic et Hirtius B. G. viii. 42. 'Ea vineis et

aggere suppressa' dixit, quæ ab iis erant retenta, ubi v. Davis.

15 Declivis locus tenui fastigio v.] Sic recte Scaliger ex Ursini codice recepit : cum vulgo exhiberetur declivi fastigio, ceteris omissis. Ursiniano codici consentiunt Cujac. Petav. Scal. Leid. pr. a m. pr. At idem a m. sec. uti et Palat. Bong. Buslid. Leid, sec. Dorvill. Hotom. et Carrar. cum Edd. primis editus locus tenui f. v. in Voss, deditus; adeo, ut hic quoque videatur scribendum declivus. Vide ad vii. 88. Hotomannus, cui sui codicis lectio displicebat, conjecit leni fastigio: quod certe crebro occurrit apud nostrum, Adi modo ad B. G. II. 8. 'frontem leniter fastigatus paullatim ad planitiem redibat.' Verum tum declivi fastigio non opus erat mutare. Sic enim plane Hirtius viii. 14. sed tenui hic est arto, non extenso in latitudinem, ut ex tota loci descriptione patet. Ovid. Heroid. Ep. IV. 106. 'Et tenuis tellus audit útrumque mare.' l. I. Trist. 10. 16. 'Et tenui longum limite fecit iter.' Lucan. II. 614. 'Hinc latus angustum jam se cogentis in artum Hesperiæ tenuem producit in æquora linguam. Ita 'tenue fretum' Floro 11. 8. § 9. Tenuis trames' Vellei. 11. 3. et sic alii crebro.

Augebantur illis copiæ Ms. Norvic. exhibet augebatur illis copia, quam lectionem mutarunt Librarii, quia nesciere copiam pro copiis interdum poni. Auctor de Bell. Hispan. c. 6. 'Ut pedestris copia in statione et in excubitu castris præsidio esse possent.' Ita enim leg. ex Ms. Norvic. cum in vulgg. f pedestres copiæ." Cæsar B. G. 1. 48. 'Quos ex omni copia singuli singulos-delegerant,' ubi vide quæ notavimus. Hirtius Bell. Afric. c. 10. 'Classem sub vesperum cum ea copia conscendit.' Et iterum, ' Parva enim cum copia, et ea Tironum-se expositos videbant.' Adi etiam ejusdem libri c. 80. Davis. Accedunt integerrimi Codices Scalig. et Leid. prim. augebatur copia. Adi Victor. ad Cic. Att. viii. 12. 'Quamprimum huc cum omni copia venias.' Cort. ad Sallust. Catil. c. 56. 'ex omni copia legiones instituit,' et Ind. Wass. ac Fabri Thes. Hoc sensu in Epist. Ovid. xvi. Her. 353. 'Nec minor est Asiæ, quam vestræ copia terræ: Illa viris dives, dives abundat equis.' Adde Cell. ad B. Afric. c. 10. et Davis. ad c. 38.

xLVI. 8 Dejectis aut inf.] Ms. Reg. et Eliens. atque. Clark. Repone dej. atque inf. ut recte Norv. et Ursin. Davis. cur. sec. Atque est in Mss. meis omnibus, et Edd. primis, Vascos. Str. Steph. Gryph., &c. ut debet, salvo sensu, pro more Cæsaris per Synonymiam se explicantis.

13 Ex primo hastato legionis XIV.] Lipsius Dial. II. 8. de militia Romana legendum putat Centurio primi hastati, et errorem ortum putat ex nota, qua designantur Centuriones, quæ flexa ad formam flagelli, quia vitem centuriones gestabant. Exempla in vett. lapp. innumera occurrunt: quale hoc

I. O. M. IVL. PRIMVS. 7 LEG. XIII. GEM. V. S. L. L. M.

Ubi 7 Leg. XIII. Gem. denotat, Centurio legionis XIII Gemella. Ex hac nota 7 putat Lipsius inscitia librarii ortam voculam ex. Equidem acutam conjecturam esse non negaverim: illud ambigo, an, ut in Iapidibus, ita in libris quoque ea nota usurpata reperiatur. Sane nondum eam inveni. In editis libris nonnullis est primus hastatus: quod si autoritate manuscriptorum impressum est, retineo. Nam primus hastatus, et centurio primi hastati, idem est, ut Vegetius docet. At si nulli ita codices habent, relinquendam censeo vulgatam lectionem: nam potuit Fulginius esse in ordine eorum, qui primi hastati nuncupa-

bantur, ut Centurio non fuerit. Atque ita recta sit lectio. Malim tamen centurionem fuisse, quia subdit Cæsar, propter eximiam virtutem. Vossius. In nonnullis editt. (Vasc, Str. Steph. Gryph. post.) contra Mss. fidem est primus hastatus. Justus autem Lipsius Mil. Rom. Dial. II. 8, hic loci reponit Centurio primi hastati, putatque causam corruptioni dedisse notam in modum vitei flagelli curvatam, qua designabantur Centuriones. Hanc sane conjecturam probat Joan, Brantius, ut solet omnes viri maximi divinationes. At, præterquam quod ea nota in solis lapidibus, non in Mss. compareat, non vult Cæsar, primum hastatum tunc fuisse, sed superioribus temporibus, nunc autem inter evocatos esse illum, qui olim primum hastatum duxerat, ut recte notavit J. F. Gronovius Observ. IV. 20. p. 323. 'Fulginius enim ex primo hastato denotat eum, qui primus hastatus fuerit.' Cicero pro Muræna, p. 1781. ' Cum amplissime atque honestissime ex prætura triumphasset,' hoc est, post præturam gestam. Noster hujusce libri c. 23. Provinciam Hispaniam ex prætura habuerat. Sic et iterum c. 31. et 85. Davis. De significatione hac τοῦ ex vide me ad Lucan, IV. 719. 'Incauto ex hoste timeri.'

XLVII. 3 Tamen diu] Mss. Ursini, Petav. Scalig: et Leid. pr. cum Edd. Scaligeri Tam. Optime. Particula enim hæc inservit comparationi, licet non sequatur quam. Scilicet intelligitur quam ante narratum. Adi Ill. Heins. ad Ovidii Epist. III. 67. Burm. ct Voss. ad Vellei. Patere. II. 88. et 89. Tam constanter repulit.' Ita et tantum, de quo vide ad vII. 77.

XLVIII. 4 Nives proluit] In editt. Rom. Ven. Beroald. nix proluit, in aliis nix profluit, unde Gab. Faërnus rescribendum censuit nix profluxit. Lectionem, quam in sua editione secutus est Jos. Scaliger, repræsentavit Codex Fulv. Ursini, qui tamen

perperam arbitratus est nives in nominativo singulari hic antique dici, est enim accusativi pluralis; nam in altero casu non nives, sed nivis usurpant veteres. Vide G. J. Vossium in Etymol. et Art. Grammat. 1. 21. Davis. Legendum puto tum autem ex omnibus montibus nive proluta, summas ripas flumen superavit. Vide c. 40. Idem. cur. sec. Nix proluit etiam videas in Edd. Mediol. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. et Mss. Palat. Bong, Leid, sec. Hot. Dorv. et aliis. Nix profluit Ald. Plant. Cellar. et alii: profluxit, quod cum Faërno Manut. et Hot. malebant, edidit Gryphius A. 1536. Verum etiam optimi Mss. Cujac. Petay, et Lovan. Nives proluit, et Scalig. nives proluitur. In Leid. pr. Nivis pluit: at nivis proluit bene in Vossiano. Quod in accusativo sumendum est, æque ac nives, quæ terminatio non potest esse nominativus. Vide Cl. Burm, ad Quinctil. Decl. vi. 17. Videntur autem librarii, proluit neutraliter sumsisse; atque hinc nix scripsisse. Perperam; licet apud Fulgent. Mythol. c. 1. sit unda proluens pro profluens, et aliis sic præterluere, interluere. Subaudiendum est præcedens tempestas, quæ proluit nives; plane ut apud Virgil. Æn. XII. 685, 'Saxum tarbidus imber Proluit.' De verbo proluere plura vide ad B. G. vi. 21. Fateor tamen tum durius dici tempestas superavit ripas fluminis: unde jam Hotomannus ibi refingere tentavit flumen. Sed plura verba uni substantivo jungere frequens est optimis scriptoribus; et sæpius in ipso Cæsare usu venit, ut alibi pluribus docui. Quod si hic non placeat, posset magna cum verisimilitudine conjici fluminis vis superavit. Adi notata ad c. 40. et B. G. 1. 46. Leid. Codicis lectio itidem non mala est nivis pluit pro defluxit. Passim enim pluere pro fluere, quocum confundi solet, usurpari docuerunt aliquoties viri docti. Sed prius malo: præsertim cum passim Cæsar cum ceteris in plurali adhibeat nives.

5 Pontesque ambos] Rescripsi e membranis primis Leidensibus pontisque ambo. De accusativo in is dictum jam sæpissime, et de altero ambo, duo, consule notata ad vii. 33. Hoc e Mss. restituit jam etiam Cl. Drak. Liv. III. 62. 'Inter ambo exercitus:' ubi vide.

15 Frumenta neque in herbis erant] Sic ex Nicasii Hellebodii conjectura, adstipulantibus Manutio et Ciacconio, ediderunt Scaliger et recentiores: cum Mss. omnes et Edd. ostentent in hibernis. Quod non video, cur mutari debuerit. Nam eo non dicit Cæsar, tempus hibernum fuisse, sed frumenta non amplius in hibernis superfuisse, quæ consumta erant, et jam instabat messis; nam alta jam in segetibus herba, et frumenta non multum a maturitate aberant: quæ verba debuerant viros doctos admonuisse, lectionem in herbis huc non convenire. Etenim non multum a maturitate abesse: et in herbis nondum esse, plane contraria sunt. Nam et quando jam in herbis sunt, multum a maturitate absunt. In herbis est seges. cujus virescit germen, sed nondum surgit ac turget in aristas. Hoc docent omnia loca a viris doctis adlata. Ea, quæso, lector, perpende, uti et quæ citantur ab Heinsio ad Ovid. Epist. v. 263. 'Sed nimium properas, et adhuc tua messis in herba est:' et Viris doctis ad Livium xxv. 15. 'Non ad frumenta modo, quæ jam in hibernis erant, corrumpenda:' ubi rectius in herbis. Hiberna autem hic intelligi debent vel horrea, in quibus frumentum provisum in hiemem condebatur, vel ea loca, ubi hiemaverant hæ legiones, et unde advehebatur frumentum, quamdiu quid supererat. Vide c. 37.

23 Cetrati citerioris Hispania Ergo et quidam Hispania citerioris gerebant cetras, cum vulgo illi scuta habebant; at populi ulterioris Hispaniæ vulgo cetris se muniebant. Vide ipsum Cæsarem supra c. 39. Non enim ideo hic legendum est ulterioris; aut alio ab aspectu citerioris sensum capiendum; ut placebat Lipsio Anal. ad Mil. I. III. D. 1.

25 Sine utribus ad exercitum non eant] Quibus incubantes flumina transnarent. De iis vide quæ collegit vir summus Is. Casaubonus ad Suetonii Jul. c. 57. Davis.

LI. 6 Cum servis libertisque] Ita omnino legendum: ut recte vidit Hotomannus. Sic enim et alibi loquitur Cæsar. Supra c. 34. 'servis, libertis,' &c. Mss. et Editi habent, minus recte, liberisque. Dein pro usi Codd. nonnulli usu. Sed elegantior est vulgata lectio; ut recte notavit Davisius. Clark. Libertisque præfert quoque Gruterus: sed Mss. liberisque constanter retinent, satisque habet ea lectio, quo se defendat.

8 Usi superiorum temporum atque itinerum licentia | Non male; rescribo tamen ex Cujac. et Pet. Msto usu superiorum temporum, atque itinerum licentia. Vossius. Sic recte Ms. Norvic. et ed. Beroald, atque ita edidit Jos. Scaliger. Impressi Rom. Ven. habent usi superiore temporum, &c. Mss. vero Carrar. Cujac, et Petav. usu superiorum temporum, probante Dionys. Vossio; quod equidem miror, quum ea lectio sensum idoneum vix fundat, recepta autem sit elegantissima. Davis. Usu est etiam in Carrar. Leid. pr. Voss. Ed. Florent. et Cellarii: ut sit more, consuetudine: quomodo fere usus provincia c. 31. 85. Britanniæ c. 54. Alibi usus rei, Belgice, na 't gebruik van voorgaende tyden. Superiore est in Dorvill. et Edd. primis.

LII. 1 His tamen omnibus] Nicasius Ellebodius, et Fr. Hotomannus reponunt his tum omnibus. Sed nihil mutandum; nam tamen hic idem denotat ac tandem, cujus significationis exempla dedimus not, ad B. G. VIII. 19. Davis. Sunt qui reponant, His tum omnibus. Quos merito arguit Davisius. Errat tamen et ipse, cum ait tamen hic idem denotare ac tandem. Sensus enim est perspicuus: Quamvis ex comitatu memorato non magnus numerus perierit, tamen et isto et reliquis simul incommodis annona crevit. Vide supra ad B. G. I. 31. et ad viii. 19. Clark. In curis secundis notam suam deleri jussit Davisius. Potes subintelligere etiam, quamvis hoc tempus magnum adtulerit momentum ad salutem, tamen, &c. Tum placebat quoque Grutero, minus bene. Porro res ejici velit Hotomannus, contra Julianum stylum: de quo diximus quædam ad B. G. Iv. 17. Contra post omnibus addunt 70 incommodis Vasc. Str. Steph, Gryph, post. Sed contra Mstos: nisi quod in Carr. Hæc t. omnia incommoda a. crea.

Inopia non solum præsentis Hærent Interpretes. Pet. Ciacconius primam vocem delet, utpote Glossematis suspectam. Nos leniorem multo medicinam invenimus: expuncta enim litterula, scribendum videtur inopia non solum præsenti. Sic paullo post præsentem inopiam dixit noster, ac Justinus 1. 6. 'præsentes epulas' vocavit eas, quæ tum erant institutæ. Davis. Cum locutio hæc durior videretur, expunxerunt nonnulli vocem, inopia. Davisius leniorem multo medicinam se invenisse existimat, scribitque, 'inopia non solum præsenti, sed etiam futuri temporis timore.' Sed adhuc leniorem, multoque etiam elegantiorem medicinam suppeditant Mss. Reg. et Eliens. qui, transposita tantum vocula, habent, non solum inopia præsentis, sed etiam futuri temporis timore. Clark. Attamen cum Norvic. Lovan, aliique nonnulli Codices ordinem verborum mutent, et exhibeant non solum præsentis inopia, sed ctiam futuri temporis timore; hanc

lectionem cum Cl. Clarkio optimam reor, eamque Gryphius repræsentavit. Davis. cur. sec. Vulgaris verborum collocatio est e conjectura Nicasii Ellebodii. Mss. omnes et Edd. Vett. non solum inopia præsentis.

3 Ad denarios L.] Ita bene ediderunt Aldus, Ven. 1517. Manut. Gryph, Plantin, et segg. Edd. In Mss. meis omnibus, item Brantii, Ciaccon, et Edd, primis, ut et Beroaldi, tantum exstat ad XL vel ad quadraginta. Vascos, qui in margine monet vocem denarios non esse in Mss. edidit quoque quadraginta, cum Strada et Gryph. poster. Hinc R. Stephanus exhibuit ad HS quadraginta. parvum est pretium, si sestertios intelligas, nimium vero si sestertia, id est, quadraginta millia sestertium. Recte denarios L. exhibuisse viros doctos puto. Denarii enim nota est x, unde ea est in nummis ipsis Consularibus. XL. ergo sunt denarii quinquaginta, quod non capiebant alii librarii.

LIII. 2 Multa rumor fingebat] Nil temere muto. Sed Mss. nonnihil variant : in Leid. pr multarum rumore orat fingebat, In Scalig. m. rumores fingebant: non male. Passim enim rumores in plurali effert noster. Vide ad B. G. Iv. 5. Infra c. 61. 'exstinctis rumoribus.' Hoc facit et Lovan. Multorum ora fingebant. Placet tamen magis R. Stephani lectio multa rumor affingebat, scilicet iis quæ scribebant Afranius Petreiusque, &c. vII. 1. 'Addunt ipsi et affingunt rumoribus Galli.' Cicero Phil. 1. 3. 'Affingant aliquid, quo faciunt, quod nunciant lætius.'

A Magni domum concursus ad Afranium] Ita et Ms. Petavii habet: Faërnus legebat demum. Non placet. Hotomannus legit, magni ad domum Afranii concursus, magnæ gratulationes fiebant. Subdit, 'nam Romæ videntur bæ gratulationes factæ.' Ne hoc qui-

dem probaverim. An præstet legere domo, vel omnium, aut hominum? Domum etiam in accusativo supra, hoc libro usurpavit, ubi ait: ' præmissos etiam legatos Massilienses domum nobiles adolescentes.' Sed hic illud domum referri potest ad præmissos. Quod puto, quia ait paullo post: cujus orationem domum legatis referunt.' Ut nolim cum Scaligero mutare domi, guomodo nullus codex habet. Sed hoc loco alia ratio est: itaque puto, non affirmo, aliquam ex nostris conjecturis probam esse. Vossius. Turpiter hoc in loco se dederunt viri eruditi. Gabr. Faërnus et Ald. Manutius reponunt magni demum concursus, &c. ac ita habent editt. Rom. Ven. Beroald. Dionysio Vossio placet magni vel domo, vel omnium, vel hominum concursus ad Afranium. Fr. autem Hotomannus emendat magni ad domum Afranii concursus, absque causa sontica: recte tamen vidit vir doctissimus, has gratulationes Romæ factas esse. Sana prorsus et elegans est lectio recepta. Cicero Fam. Epist. III. 8. ' Neque domum unquam ad me litteras mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim.' Terentius Eun. Act. 1, Sc. 2, 125, 'Et is hodie venturum ad me constituit domum,' Idem Adelph. Act. IV. Sc. 4. 19. ' Ad me abducta est domum.' Ubi Donatus ait, ad me domum moraliter dixit, pro ad domum meam. Pari itaque ratione domum ad Afranium idem valet ac ad domum Afranii. Davis. Demum male Dorv. Pal. Bong. et Ed. Med. Domum concursus dicuntur, ut domum reditio, et alia. Vide Davis. ad B. C. 1. 5. Ad Afranium confirmatur unice e B. Civ. 11. 20. ' Domum ad se quisque reciperet.' Terent. sæpe domi apud me.

LIV. 3 Ut naves faciant cujus generis eum superioribus annis usus Britannice docuerat] Carabos intelligit: de quibus Isidor, XIX. 1. Carabus parva scapha ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus navigii præbet.' Papias, 'Carabus navicula discurrens in Pado, id est linter. Est autem ex vimine et corio.' Non dubito, quin Carabus vox sit Britannica, aut Belgica; quibus hodieque Caravelen genus navis est, et quidem fluviatilis. (Anglis Coricle.) Nisi malis a κόραβος deducere carabus: quod alii faciunt. Mihi id non placet. Sane non nisi in sequioris ævi scriptoribus eam reperias, ut in Moschi Prato Spirituali, qui ait c. 76. 'Ecce ego ascendo in carabum.' Vossius.

5 Carinæ primum ac statumina ex levi m. 7 Sic ediderunt Ven. 1517. Aldus, Vascos, ceterique; quæ non male propugnant Rhellic, et Hotom. et confirmant rà statumina Mss. Brant, Cujac, Scalig, Petav. Leid, pr. Lovan. Voss. Verum habent eo ordine Carinæ ac primum statumina levi : et levi Lov. et Voss. In Carr. et Edd. primis, item Beroaldi Carinæ primum stramine et levi m. Quæ vox straminis etiam comparet in Bong, Palat, Busl, Leid. sec. et Dorv. sed ii habent quoque C, ac primum stramine et l. At stramine quomodo carinæ, milites quæ tolerare possint, factæ fuerint, non intelligo. Quare statumina sive costas omnino retineo. Latere tamen quid videtur in illis as primum; quod jam subodorari nequeo, indigitasse satis habens.

11 Transducit] Ita inveni primum in Ed. Plantiniana 1574. Priores omnes trajecit vel transjecit, aut trajicit, ut Vascos. Steph. et alii. Nec secus Carrar. et Mss. mei omnes, quare reposui secure transjicit.

Lv. 3 Quam maximum] Non hoc damnarem, si in Mss. reperiretur. Vide B. G. 1. 7. 42. Sed primum hanc lectionem reperi in Ed. Aldina. Priores, item Steph. Gryphii et Mss. mei omnes 'Magnum: rectissime.'] Vide ad vt. 26. viii. 11. 'Quam magnis itineribus.' In Petav. Scalig. Leid. pr. et Lovan. est jam magnum. Con-

tra Ald. et post eum Scalig. recte ediderunt cetratis, licet in Mss. omnibus, reliquisque Edd. invenerim centuriatis, quasi centuriatim divisis. Sed id contra mentem Cæsaris esse satis declarant seqq. Alibi etiam sic peccarunt in his Commentariis librarii. Adi modo c. 48. 'Cetrati citerioris Hispaniæ,' uti et c. 70.

6 Præsidio] Ita ex Mss. Reg. Eliens, et Vossii et Edd. Vett. restitui. Scaliger et Recentiores omnes subsidio. Quod hoc loco minus convenit. Clark, Recte præsidio restituit Clarkius, atque ita etiam Mss. mei, et Edd. primæ aliæque: subsidio jam est in Ald. Ven. 1517. Manut. Gryph. pr. Plantin, et aliis.

LVI. 1 Massilienses usi L. Domitii consilio] Non est in Petaviano vox usi, et abesse potest. Vossius. Eandem voculam omittit Ms. Norvic. Davis, Sapit enim Cæsaris perspicuitatem. Clark. Gruterus suo more abjicit. Sed vide, quæ notamus ad B. G. I. 5. 'Uti eodem usi consilio.'

3 Quarum erant x1 tectæ] Alibi Cæsar constratas naves appellat. His opponuntur apertæ, quæ scilicet catastromata non habebant, quibus tecti milites pugnarent. Livius l. xxvi. ' Biduum in apparatu morati, tertio die centum navibus, quarum LXX tectæ erant, ceteræ apertæ, Phocæam petiverunt.' Et Hirtius de bello Alex. c. 11. 'Magnoque impetu quatuor ad eam constratæ naves, et complures apertæ contenderunt.' Græce κατάφρακτοι, ut a Polybio, et άφρακτα dicuntur. Infra l. 11. in principio, 'Naves piscatorias contexerant; ut essent ab ictu telorum remiges tuti.' Ciaccon. Vide Joan. Schefferum Mil. Naval. II. 5. Davis. Vide etiam ad B. Civ. II. 15.

11 Hæ—obtinebant] Mss. Reg. et Vossii, Hic obtinebat. Quod perinde est, Clark. Etiam Leid. sec. sed Lovan. et Voss. Hec, ut alibi: quod antique hic quoque posset dictum esse pro ha. Adi etiam Colv. ad Apulei. l. Iv. p. 57.

LVIII. 3 Et, quoad licebat latiore snatiol In Cuiacii et Petay, cod. erat, latiore ut spatio. Ms. Norv. Et coalliciebat atiore ut spatio. Unde conjecto legendum, latiore uti spatio: proba sententia; et puto Cæsarem sic scripsisse. At mire hoc loco corruptus Bongars, codex, qui habet ex quo allicere latiore spatio: nimirum et in ex mutatum: quo ad liceret factum quo alliceret. Quod frequens d in l mutare, putavit librarius, adliceret unam vocem esse. Vossius. In Ms. Urs. et Edd. Vett. quod l. sed uti nunc editur, exhibent quoque Cujac. Petav. Scalig. Leid. pr. Lovan. Dorvill, et alii: nisi quod quatuor priores addant latiore ut, et Voss, habeat latiore aut sp. Ex quo allicere perperam etiam Leid, sec. Ceterum ante τδ producta additur aut in Ms. Ursin. et Palat, unde forsan non male emendabimus latiore aut spatio, aut prod. i. e. vel in latum vel in longum acie extensa. Illa certe ut et aut non videntur esse de nihilo.

5 Remos transcurrentes detergere] Diodoro Siculo l. XI. τους τάρσους παρασύρειν, est remos detergere: sed Græca hic phrasis, ut in multis aliis, plus efficaciæ habet, nam παρασύρειν est distorquere, seu trahere in partem contrariam, aut aliam, quam fieri oportet, quod remis fit, cum impetu transcurrentes naves confringuntur. Alioqui illud detergere ad notandum impetum navis satis appositum est, et notat, quasi uno ictu confractos remos. Sic de vento Horatius ait, ' Albus ut obscuro deterget nubila cœlo Sæpe notus.' Unde tersi dies: quomodo serenos appellasse antiquitatem ex Verrio Festus ait. Putabat Scaliger tergo esse a tero; quia id, quod detergetur, atteritur. Ego cogitabam, an a tergum esset, quatenus ea vox usurpatur pro extremo, seu superficie, uti dixit Prudentius? 'Ut

terga calcans æquoris.' Hine tergere est sordes extrinsecus adhærentes auferre. Unde translatum ad remos, similiaque. Sed aliorum esto judicium. Vossius. Cave mutes hoc in deterere: propria est in hac re locutio. Adi Gland. Hotom. et Scheffer de Mil. Nav. III, 6.

7 Atque artificiis Editt. Rom. Ven. Beroald, habent artificii; Ms. Norvic. Artificium, ut fortasse remiges sint intelligendi: illa enim vox interdum denotat eos, qui singularem aliquam artem exercent. Curtius v. 1. 22. ' Post hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modo, sed etiam artifices cum fidibus sui generis ibant,' ubi Musicos designari manifestum. Idem vi. 2. 5. artifices pro cantoribus posuit. Mihi tamen, ob usum Cæsaris, magis arridet vulgata lectio. Sic B. G. vii. 29. 'Non virtute neque acie vicisse Romanos, sed artificio quodam et scientia oppugnationis.' Et B. C. II. 6. 'artificium gubernatorum' dixit. Davis. Artificis Mss. Ursini et mei plerique pro artificiis. Recte omnino ita edidit Scaliger, cum vulgo exhiberent artificii. Artificio Cod, Hotom, et Ald, Lucan. III. 500. 'Artibus et certas pelagi.' Et ita sæpe de peritia gubernandi navem. Vide Drakenb. ad Silium IV. 715, 'pontum tractare per artem.' Artificium ita viribus obponit Hirtius B. Afric. c. 14.

21 Intereunt novem] Rarius ut interire hoc modo usurpetur: sic infra l. 11. hujus belli: 'Ita multorum mensium labor, hostium perfidia, et vi tempestatis, puncto temporis interiit.' Vossius. Deprimuntur. Proprie autem interire dicantur animalia; hinc ad res inanimas facta est translatio. Sic B. G. 111. 27. 'Naves Rhodias afflixit, ita ut ad unam constratæ omnes numero xvI. eliderentur, et naufragio interirent.' Hirtius Bell. Alex. c. 21. 'Navigium quidem ejus multitudine depressum mi-

litum, una cum hominibus interiit.' Davis. Ita ' usus tormentorum interit spatio propinquo' B. Civ. II, 16.

LIX. 1 Hoc Cæsari ad Ilerdam nunciato] Ita Scaliger edidit. In prioribus editionibus erat, Hoc primum Casari ad Herdam nuntiatur. Palatinus habet. Hoc primum cum Casari ad Herdam nuntiatur. Corrupte quidem, sed veram eruere lectionem arduum non est: non dubito rescribere, Hoc quamprimum Cæsari ad Ilerdam nuntiatur. Scaliger certe audacter nimis vocem illam primum ejecerat. Vossius. Ms. Brant. Hoc primum cum Cæsari ad Ilerdam nunciatur. In aliis Codd, est hoc prælium. Rescribendum puto hoc prælium cum Cæsari ad Ilerdam nunciatur. Mutandi primus auctor fuit Pet. Ciacconius, qui et primum et prælium pro Glossemate habuit. Davis. Restitui priorem lectionem, quam etiam agnoscunt Mss. mei, nisi quod primum cum habeat quoque Dorvil. prælium etiam adscripsit Lipsius: an opportune? sed conjecturis non indulgeo: simul hoc C. nunciato conjecit quoque Ciaccon. de qua repetitione τοῦ simul vide ad IV. 13. Idem in aliis codicibus esse ait prælium. Quum primum stare satis potest. Vide ad B. G. III. 19.

LX. 2 Cum Oscensibus contributi] Ciacconius illud cum putabat delendum. Arbitror retineri posse, ut cum Oscensibus contributi dicatur ea ratione, qua dicimus, cum aliquo conjunctus. Usus Plinius eadem voce III. 3. 'Præter civitates contributas aliis:' ut arbitrer illud contributas esse, quod supra sæpius dixit Cæsar attributas: uti cum ait Suessiones Rhemis attributos esse, hoc est, in eorum ditione positos. Plinius eodem libro et cap. inquit: 'Colonia immunis Illici, unde Illicitanus sinus. In eam contribuuntur Icositani.' Vossius.

3 Et Jacetani] Uti Ursinus e suo codice rescribit, exstat quoque in Petav. Cujac. Bong. Leid. pr. sec. Scalig. Lovan. Dorv. Palat. et aliis, uti et Edd. primis; quare id retinui. Cellarius tamen revocavit aliorum Lacetani, et vide quid adferat Harduinus ad Plin. l. 111. Nota 20. de his et Illurgavonensibus: pro quibus Lurg. Ms. Urs. Mei retinent Illurg. nisi quod Voss. det Barginon. et idem dein cum Leid. pr. et Dorvill. Lurgavonensis præbeat. Ilergavon. legit hic etiam Surita. ad Anton. Itiner. p. 393.

8 Illurgavonenses, qui flumen Iberum attingunt] Nonnulli Codd. Lurgavonenses. Hos Livius XXII. 21. Ilercaonenses vocat, ut falsus sit Fulv. Ursinus, eosdem ac Ilergetas arbitratus. Hujus tamen errorem sequitur Jac. Dalechampius, qui ex ipso Plinio refelli potest: hic enim Hist. Nat. III. 3. Ilergaonum (sic vocat Illurgavonenses) regionem memorat, a qua Illergetum regionem manifeste distinguit. Davis.

9 Celeriter fit] Lovan. celeritate et commutatione rerum. Leid. sec. celeritate fit. Sed fit abest a Petav. Palat. Scalig. Leid. pr. Voss. Dorv. et Edd. primis. Eleganter quasi per admirationem quodammodo Cæsar loquitur, licet simplicissime procedat oratio.

LXI. 4 Altitudinem] Mss. Reg. Eliens. et Vossii, et Editt. Vett. latitudinem. Quæ fortasse et verior lectio. Clark. Altitudinem primus reponi curavit Ursinus: id quod exstat etiam in Leid. pr. Forsan et in aliis, nam hæ voces perpetuo confunduntur. Alioquin, quod sciam, Mss. mei et Edd. priores latitudinem, quod et Hotomannus e suo probat. Non tam, quod major latitudinis ratio habenda fuerit, quam altitudinis, quia fluvius avertendus erat. Nam fossæ quo altiores, eo etiam majores recipere poterant aquas; sed quod non credibile, Cæsarem imperasse militibus tam arduum laborem, fossas xxx pedum in altitudinem effodiendi; quare veterem lectionem restitui.

Quibus partem aliquam Sicoris aver-

teret | Sic Pet. quoque et Bong. Non male Palat, et editt. Rom. Ven. Beroald., probante Fr. Hotemanno, quibus parte aliqua Sicorem averteret, Vossius. Cum alii omnes Mss. retineant, partem aliquam; legerem potius, partem aliquam Sicorim. Quæ est constructio Cæsari familiaris. Clark. Lovan. quoque et Dorvill, parte aliqua Sicorem cum Ed. Mediol. Sicoros Leid, pr. Non male conjicit Clarkius. Vide ad 1. 12. B. G. et IV. 1. Sed et parte in Ablativo usurpat Cæsar. Adi ad vii. 68. Tutius est nihil mutare, et quod plurimi et optimi Codices dant, retinere.

9 Ipsis locis excedere] In aliis ipsi. Ms. Norv. his locis excedere, quam scripturam utraque lectione meliorem arbitror. Ciacconio ex conjectura placuit iis locis, quod eodem redit. Davis. Its locis. Ita optime Ciacconius ex conjectura restituendum vidit. Quam lectionem in Ms. deinceps Eliensi repperit Davisius. Scaliger aliique omnes, ipsis locis, vel, ipsi locis. Quorum utrumque languidum prorsus et ineptum. Clark. Cum tamen Mss. omnes et Edd. vett. exhibeant ipsi. id omnino retinendum judico. Quare rescripsi ipsi iis l. Facillimus lapsus ex ipsius seu is in ipsis. Ipsi jam, cum antea visns esset Cæsar excedere debere illis locis ob incommoda, quæ retulit. Sic c. 9. 'Ipsi exercitus dimittant' et sæpissime. B. Civ. II. 31. 6 Ipse deficiam.' Ipsis locis alioqui explicari posset pro iis ipsis l. V. Gronov. ad Liv. v. 43. Uti etiam aliquoties ipse pro ego ipse occurrit.

12 Imperium absentis timebant] Historiarum periti satis intelligunt Pompeium denotari, qui cum Metello bellum Sertorianum confecit. Vide inter alios Florum 111. 22. Durum tamen est, ut nomen illud hoc in loco subaudiatur, cum de Pompeio proxime non agatur. An, voce transposita, legendum Imperium absentis Pompeii timebant: que in amicitia manserant,

magnis affectæ beneficiis, &c.? Cerțe clarior multo et apertior sit sententia. Davis. Ingeniose quidem. Verum non insolens est etiam optimis Autoribus, in sententia bimembri, Antecedens, quod ad utramque partem pertineat, in posteriorem partem sententiæ rejicere. Clark.

15 Hine magnos equitatus] Rarum hoc, ut equitatus vox in plurali usurpetur. Vossius. Rarum asserit Vossius, ut equitatus vox in plurali usurpetur. Scriptor tamen de Bell. Hispan. c. 36. 'Peditatibus et equitatibus ad persequendum celeriter iter faciens.' Florus III. 11. 8. 'Tum sine mora circumfusi undique equitatus.' Item alii. Davis. Vide ad VI. 7.

18 Conquirere et O. adducil Placet Hotomanno conquiri, quod et oræ sui codicis adlevit Ill. Heinsius, atque ita ediderunt Vascos, Str. Steph, et Gryph. post. Sed invitis omnibus, quod sciam, Mss. Sæpius tum alibi, tum supra habuimus, jubeo construi cum infinitivo Activo, subintellecto milites. V. Indicem. Sed et cum Activo et passivo construi simul vidimus ad Lucan, x. 347. 'ut colla ferire Cæsaris, et socerum jungi tibi, Magne, juberet.' Quomodo idem 1. 589, 'Monstra jubet primum, quæ nullo semine discors Protulerat natura, rapi, sterilique nefandos Ex utero fetus infaustis urere flammis.'

LXII. 3 Rem deduxerat] Ita Manutius, Ciaccon. Brant. conjecerunt, uti aliquoties scribit cum aliis noster; cum in vulgatis esset duxerat: atque ita Dorv. Verum eorum Mss. et mei ceteri habent cum Achillis Statii libro, item Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. huc jam reduxerat rem. Quod forsan non spernendum est. Re sæpe abundat fere in Compositis, ut apud nostrum resarcire, renunciare, retinere, et alia; de quibus suo loco. Sed et verum est, passim educere, deduc. reduc. et ducere in Mss. confundi.

Grutero non displicebat Rem duxerat. Sed ducere rem cum aliis Cæsari est differre; ut vii. 11. et passim ducere bellum. Saltem e Codd. ordinem mutavi et ded. rem reposui. Eadem fere confusio c. 70. 12. Res huc deducitur.

5 Summo pectore exstare] Syntaxews ratio videtur postulare, ut legatur exstarent, quemadmodum repræsentant editt. Rom. Ven. Beroald. Davis. Ut equites, etsi difficulter ---, possent tamen ataue auderent flumen transire. Pedites vero tantummodo humeris ac summo pectore exstabant; ut, quum altitudine aquæ, tum etiam rapiditate fluminis, ad transeundum impedirentur. Mire hoc in loco cæcutierunt omnes Cæsaris Editores, Scaliger et Recentiores ediderunt, pectore exstare; et - ad transeundum non impedirentur. Davisius, ex veteribus Editionibus, postulante Syntaxi, restituendum censet, pectore exstarent, et -- ad transeundum non impedirentur. Omnes autem, cum contra Manuscriptorum fidem; tum etiam contra plane, ac erat mens Autoris. Non enim id vult Cæsar. pedites non fuisse impeditos, sed plane fuisse impeditos. Patet ex Syntaxi. Huc jam, inquit, rem deduxerat, ut equites, etsi difficulter ----, possent tamen atque auderent flumen transire. Pedites vero, tantummodo humeris ac summo pectore exstabant; ut, quum altitudine aquæ, tum etiam rapiditate fluminis, ad transeundum impedirentur, Si dixisset, (ut volunt Editores) non impedirentur; quid (obsecro) est illud, tantummodo humeris ac summo pectore exstabant? Quod enim quis Tantummodo humeris, nec majori corporis parte, ex aqua exstet; ea profecto caussa esse poterit, quamobrem ad transeundum impediatur; nequaquam autem, quamobrem non impediatur. Si rationem hanc attulisset Cæsar, quamobrem non impedirentur; dixisset utique eos Totis humeris, Totoque pectore, nec minori corporis parte, extitisse ex aqua. Porro, mentem hic

fuisse Cæsari ut diceret, Pedites fuisse ad transeundum impeditos, patet ex eo, quod sequitur, c. 63. ' Relinquebatur,' inquit, ' Cæsari nihil, nisi nti Equitatu agmen adversariorum male haberet et carperet.' Qui postquam transissent, tum demum Pedites Cæsarem adire atque obsecrare, c. 64. ' ne labori suo neu periculo parceret; paratos esse sese; posse et audere ea transire flumen, qua transductus esset equitatus.' Atque hoc demum in errorem inductos puto Editores; qui ideo in priore loco scripserant, non impedirentur, quia in hoc posteriore loco dictum est eos posse tandem et audere flumen transire: cum eo contrario ideo in priore loco narrat Cæsar pedites fuisse impeditos, ut in hoc posteriore loco eorum audaciam et fortitudinem ostendat, qui, postquam equitatus transisset, clamarent tandem, posse se quoque et audere ea transire, qua transiri non posse visum fuisset. Pro eo igitur, quod in editis est ad transeundum non impedirentur, rescribo ex Mss. Reg. et Vossii ad transeundum impedirentur. Deinde pro eo, quod in Editis est, exstarent vel exstare et. &c. repono ex Ms. Reg. exstabant. ut, &c. Etenim si attentius perpendes. liquebit vocem præcedentem tantummodo intercedere necessarie, quo minus locum habere hic possit illud extarent. Non enim in flumine avertendo rem huc deduxerat Cæsar; ut pedites tantummodo humeris exstarent. Absurdum hoc, (dicendum enim potius fuisset totis humeris exstarent.) Sed postquam rem eo deduxerat, ut equites possent transire, pedites tamen adhuc tantummodo humeris, nec majoris corporis parte, exstabant, ut, adeo altitudine et rapiditate fluminis etiam adhuc ad transeundum impedirentur. Pons intelligitur ab Afranio constitutus et vadum a Cæsare effectum, Clark, Dele notam; et hanc adde; et quum altitudine aquæ tum etiam rapiditate fluminis ad transeundum non impediren-

tur: Gryphius et Ursinus exhibent Ut cum altitudine aquæ, tum etiam rapiditate fluminis ad transeundum impedirentur. Ac sensui quidem officit particula negans. Ad eos igitur codices refingendus est locus; nec aliter ex aliis libris faciendum judicavit Cl. Clarkius. Is tamen in eo falsus est, quod fide Msti Regii dederit summo pectore extabant, cum extare sit in aliis omnibus præter unum infimæ ætatis: apud Historicos enim hæc infinitiva imperfectorum locum sexcenties obtinent. Davis. cur. sec. Uti Gryph. et Ursin. sic etiam Vascos. Stephan, aliique exhibuerunt, nisi quod pro quum habeant tum; quomodo pro quum est etiam in Lovan. Palat. Leid. sec. Dorv. et Edd. primis. Exstare bene ostendit Davisius cum Grutero non esse mutandum in exstabant, licet ita etiam sit in Bong. et Leid. sec. Exstare et est in Msto Ursini, Petav. Palat. Scalig. et Dorvill, sed exstarent cum Edd, ante Scalig. Lovan. Carrar. et Leid. pr. qui caret et. Ut etiam Lovan, Leid. sec. Palat. Dorv. et Edd. pp. Non sine dubio male inculcant Urs. Hotom. et plerique mei codices. Carent eo tamen Voss. Leid. sec. Ill. Heinsins legebat exstarent, sed tum, &c. ad tr. inpedirentur. Nihil ego muto, nisi quod uncis incluserim non. Dicit Cæsar rem eo deductam esse, ut equites possent et auderent transire, pedites vero possent scilicet tantummodo humeris exstare, et impedirentur adeoque altitudine et rapiditate aquæ transire. Nam ad enallagen Modi hic recurrere non opus est, quæ rarior est in Cæsare, et hic foret in medio sic posita sane durissima. Si quis pro et vel ut malit at, per me licet. Verum non necesse est. Quærendum igitur restat, unde illud non irrepserit in plerosque et vetustissimos Codices. Arridet Vado. vii. 55. 'ex navibus creverat, ut transiri vado non posse videretur.' B. Civ. III. 30. 'Ut vado

transire posset.' c. 37. 'vado transducit.' Adde ad Front. 1. 4. 10.

LXIII. 6 Agmen adversariorum male haberet, et carperet] Vexaret vel attenuaret, ut explicat Nonius. Sic hujusce libri c. 88. 'Equitatu præmisso qui novissimum agmen carperet.' Hirtius Bell. Afric. c. 75. 'Agmen ejus extremum carpere.' Apuleius Metam. l. VIII. p. 157. 'Carpebat animum.' Silius Italicus II. 458. 'Carpebatque dies urbem.' Vide et Ovidium Art. Amand. II. 114. Editt. vett. corrupte exhibent male haberet, et caperet. Davis.

txiv. 2 Cernebatur premi] Ms. Reg. item Pal. Lovan. Dorv. Bong. et Leid. sec. cum Edd. Rom. Med. Ven. cernebantur, et premere Ms. Reg. cum Leid. sec. ut equitatus rursus in plurali dicat. At tamen siquid mutandum, præfero, quod est in Petav. et Eliensi, Cernebant. Quod videtur elegantius.

6 Conversos] Non damno hoc; sed nec temere rejicienda lectio Codicum Petav. Palat. Scalig. Lovan. Dory. converso scilicet inpetu.

Totis vero castris milites circulari] Sic recte reposuerunt jam pridem viri docti, et habet Ms. Cujac. Pet. Palat. Dicuntur enim homines circulari, cum re nova audita conveniunt, et quasi in orbem consistunt. Unde circulatores, homines infames, nomen adepti a circulis, quos convenire faciunt; qualem denotat Tacitus cum Annal. 1. ait, 'miscere cœtus histrionali studio doctus.' 'Αγύρτας Græci vocavere: ab eadem origine, quia άγείρουσι καλ συνάγουσι τον όχλον. Stephanus putabat appellatos ἀπὸ τοῦ περιάγειν, quia circumducunt secum homines per urbes: sed prius simplicius est, et congruit illis circulatoribus. Vossius. Circulos facere, col-Circulus est orbis loquendi causa. fabulantium, unde qui in hujusmodi cœtus conveniunt, circulari dicuntur. Seneca epist. 11. 'Istam vim dicendi

- aptiorem esse circulanti judices. quam agenti rem magnam ac seriam, docentique.' Sic et Epist. 90. si Codici Lipsiano fides. In editt. Rom. Ven. Beroald, est milites conturbari, quam lectionem adversantibus Mss. intruserunt editores, quod vocem paullo rariorem non intelligerent, ut recte vidit P. Victorius Var. Lect. VIII. 13. Davis. Circulari etiam mei. quod recte cum Ursino ex ejus Codice restituit Scaliger. Conturbari est in solo Leid. sec. Vide etjam Brantinm et alios.

7 Bellum necessario longius duci] Sic plerique codices: nec male, si necessario in auferendi casu positum dicas. Non male interea Palatin. bellum non necessario longius duci. Et tum necessario adverbium erit. Vossius. Non addidit Cellarius e Palatino, quo cum faciunt Brant. Lovan. et Dorv. bellumque Ciaccon. Ms. et Leid. sec. cum Bong. Vasc. Mihi etiam magis placet non necessario.

10 Neu periculo parceret] Sic Mss. Reg. et Eliensis elegantius paullo. Vulgg. nec. Clark. Typographico errore neu abiisse puto in nec in Edit. Scaligerana. Mss. et Edd. omnes ante illam neu. Leid. sec. neve. Dein ea abest a Mss. aliquot et Edd. primis, in quibus etiam quo, ut et Mss. duobus. Contra eo, qua Leid. pr. sed vide ad v. 51.

13 Tantæ magnitudinis flumini] In Petav. et Leidensi primo t. magnitudini fluminis. At id simplicitatem Cæsaris excedit. Si quid mutandum, malim tanta magnitudine flumini. Vide ad B. G. iv. 1. 'inmani corporum magnitudine homines.'

14 Judicat] Norvie. judicavit. Quod rectius. Davis. cur. sec. Errat vir doctus, ut sæpius diximus, licet et judicabat sit in Leid. pr.

20 Pauci] Mss. Ursini, Norvic. item Petav. Scalig. Leid. pr. Lovan. Voss. Paucis ex his militibus arma in flumine ab eq. &c. In flumine habent

quoque Pal. Bong. Leid. sec. Dorv. et Edd. primæ. Unde an quid melius vulgato elici possit, videat otiosus lector. Quod tamen non puto. Vi fluminis abiit quoque in $\tau à$ in flumine B. G. IV. 15. 'Timore, lassitudine, vi fluminis obpressi perierunt.' Abripi etiam hac in re frequenter adhibetur.

21 Interiit tamen nemol Media vox huc non convenit; rescribo itaque interiit autem nemo. Fr. Hotomannus legit interiit tamen non nemo: sed hanc conjecturam rejicio, quia de numero mortuorum haud ita loquuntur Historici. Davis. Vox tamen, inquit Davisius, huc non convenit. Rescribit itaque, interiit autem nemo. Sed nihil mutandum. Vox enim tamen optime convenit. . Licet nonnulli ex militibus vi fluminis abrepti essent, tamen nemo interiit, quippe ab equitatu excepti. Vide supra ad 11. 32. et ad viii. 19. Clark.

23 Tantum studium] Petav. Lovan. Scalig. Leid. pr. sec. Voss. Bong. Edd. Vascos. Str. Steph. et Gryph. post. Studii. Quam elegantiam idcirco restitui. Vide Periz. et socerum ad Valer. Max. 11. 9. 'Tantum amplitudinis:' B. G. vI. 35. 'præsidii tantum:' Drak. ad Liv. Iv. 4. 56. 'tantum belli:' B. Civ. II. 7. 'tantum luctus:' III. 1. 'tantum navium.'

Millium vi addito circuitu, magnaque ad vadum fluminis mora interposita]
Hæc lectio non est e Mss. sed ab ingenio Jos. Scaligeri provenit. Omnes exhibent millium vi ad iter addito ad vadum circuitu, magnaque fluminis mora interposita; unde lego millium vi ad iter addito circuitu, magnaque ad vadum fluminis mora interposita; nam vir summus duas voces transpositas suo loco videtur donasse; totidem vero perperam omisit. Davis. Ad iter Ciacconius deleri primus jussit: ad vadum fluminis ut transposuit Scaliger, exstat in ipsius codice. Reliqui

cum Edd. prioribus ad iter addito ad radum circuitu. Davisii correctionem merito probat Clarkius,

LXV. 1 Procul visos Ultima vox abundat, ut Pet, Ciacconio et Jos. Scaligero observatum. Rescribo pro-Justinus 1. 9. ' Quibus ne cul ipsos. ipsis quidem animus — defuit,' Vide et Lactantium Div. Inst. v. 11. extr. Scaliger vocem visos delendam existimat. Davisius emendat. procul ipsos. Sed vocem ipsos hoc modo non usurpant boni Autores, nisi ἐμφατικῶs; quod hic locum non habet. Neque vero abundat illud visos: etenim procul visos, est subito e longinguo apparentes : conspicere autem, hoc in loco est attentius intueri. Clark. Dele rescribo procul ipsos ad finem notæ: sed earum loco hæc pone: cam tamen repræsentant omnes Msti. Forsan legendum prope suos, vel non procul suis. Davis, cur. sec. Nihilominus, si a Codice idoneo abesset. ejicere malim. Nunc in explicatione Clarkii acquiesco: in Leid. pr. quos ubi vidit Afr. &c.

2 Consistit, aciemque instruit] Sic rursus e Ciacconii conjectura edidit Scaliger, et post eum ceteri; contra Vascos. Str. Steph. Gryph. post. constitit, aciemque instruxit. At Mss. et Edd. Vett. constanter constitit aciemque instruit: creberrima conjunctione Præteriti et Præsentis; quam perperam ubique tollunt editores. Vide præter alia ad c. 41. 'Sub castris constitit et facit pugnandi potestatem,'

LXVI. 4 Signum dari jubet, et vasa militari more conclamari] Accuratius hace Frontinus 1. 12. 'C. Cæsar,' inquit, 'per exceptum quendam aquatorem, cum comperisset Afranium Petreiumque castra noctu moturos, ut, citra vexationem suorum, hostilia impediret consilia, in initio statim noctis vasa conclamare milites, et præter adversariorum castra agi mulos cum fremitu, et sonum jussit con-

tinuare, quos retentos volebat arbitrari castra Cæsarem movere.' Putabam ἀνιστορησίαν esse: nam strategemate mulorum ad Gergoviam usus Cæsar, ut supra legimus l. VII. Dicat forsan quis et hic simile aliquid contigisse: idque colligo ex verbis, quæ infra occurrunt: nam erant in castris Afranianis, qui dicerent: 'non posse clam exiri, circumfundi noctu equitatum Cæsaris, atque omnia loca atque itinera obsideri:' sed facile occurritur, cum ipse Cæsar dicata non aliunde eam opinionem profectam, quam quia anteacta nocte conclamari vasa in castris Cæsaris audiissent. De Frontini loco obiter moneo, suspectum mendi videri, et vocem illam milites a librario imperito insertam; nam nullus dixit vasa conclamare milites. Negue id arbitror ab militibus factum: sed puto delectos fuisse præcones, qui id facerent, quomodo Tesserarii fuere, qui tesseram militibus annunciarent. Nec miretur quis, totam me vocem audacter adeo ejicere ex Frontino, qui corruptissimus hodie circumfertur. Sane in Vegetio complura id genus occurrunt: quale hoc quod II. 5. 'Jurant autem milites, omnia se strenue facturos quæ jusserit Imperator, nunquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Romana Republica.' Ubi certe multum vereor ne vox militiam a sciolo aliquo adjecta sit, qui cum nesciret deserere, et desertores dici άπλῶs, putavit addendam vocem militiæ. Certe si id displicet, contra morem Vetustatis scripsit Ve-Prins tamen malo dicere. getius. In Frontino, quin idem usu venerit, non ambigo: imperitus quispiam cum putaret vasa ab aliquo conclamari, inseruit vocem milites. eam expunge, et lege mecum vasa conclamari. Vossius. Grutero suspectæ sunt de Glossa voces militari more. Certe id a Cæsare addi non opus erat, ut III. 37. ' Ne conclama-

tis quidem vasis.' Immo hanc suspicionem non esse vanam, docet variatio, quæ est in Mss.; nam in Leid. pr. Scalig. Petav. Voss. ac Palat. militaria more conclamari: imo more suprascriptum est in Leid, pr. At in Lovan. et Dorvill, militaria, more conclamandi proferre: quod ultimum verbum exstat etiam in Leid, sec. Ex militaria more, si retinemus has voces, commode facere posses militari de Formula enim est frequens de more. Nequaquam enim voces has proscriberem; et ad formulam illam pertinuisse videntur. Sic enim et III. 38. 'Vasis militari more conclamatis:' ubi eadem variatio.

7 Tenerentur] Ne promoverent iter. Quomodo in Mss. constanter. In Ed. quadam tuerentur. Freinsh. Ind. Curt. V. obterere, conjecit tererentur. Frustra, ut jam monuit Cellarius. Infra Montosu ediderunt Rom. Vascos. Str. et Gryph. post. cum Cellario. Sed contra Mss. omnes, et B. C. III. 42. 49. V. ad Front. I. 8. 12. Eadem confusio in monstrosus et monstruosus, et aliis. Ceterum dein rescripsi occupaverit e Mss. præter Dorv. et Edd. omnibus, etiam Scal. Clark. Cellarii, ut debet. Vulgo occupaverat, perperam. Vide ad v. 27.

LXVII. 1 Disputatur in concilio] Legendum in consilio, et postea 'hæc vicit in consilio sententia:' non enim coram tota militum turba hæc agitabantur. Davis. • Consilio rescripsi hic et infra h. cap. autoribus Mss. tantum non omnibus, et Edd. Rom. Mediol. Ven. R. Steph. Vide ad v. 28. et alibi. Dein ab Petreio Leid. pr. item atque Af. uti etiam Voss. et Edd. Vasc. Str. Steph. Gr. post. et ab Af. Dorv. Leid. sec. Edd. primæ. Nec hoc male. Adi ad v. 34. 'ab Duce et a fortuna.'

4 Pridie noctu] Vocem noctu non agnoscit Petavianus. Vossius,

In castris] Deest præpositio in Petav. Leid. pr. Voss. At Lovan. Pal. Bong. Leid. sec. Dorv. et Edd. primæ a castris. Clamor inde ortus esset. Vide ad Front. 1v. 133. 'expostulare a terra.' Gruterus a castris pro hominibus in castris capiebat, vel præpositionem delebat.

5 Argumenti sumebant loco] Pro argumento habebant. Elegans hic vocis loci usus apud nostrum et alios scriptores obtinet. Sic hujusce libri c. 84. 'Datur obsidis loco Cæsari filius Afranii.' Jul. Obsequens de Prodig. c. 63. 'Incendium — prodigii loco habebant.' Vide et c. 68. Hoc cum non intelligerent Librarii, in nonnullis Mss. et antiquitus cusis legitur argumentum sumebant loco. Davis.

8 Timori magis, quam religioni consulere consueverit | Egregie religionem pro sacramento dixit, cujus apud Romanos maxima reverentia. Hinc Seneca epist. 96. 'Primum militiæ vinculum est religio, et signorum amor, deserendi nefas.'. Nam jurabat miles, se signa non deserturum; unde Veget. II. 5. 'Jurant autem milites, omnia se strenue facturos, quæ jusserit Imperator, nunquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Romana Republica.' Unde nunc tanto manifestius quod statim dixi, vocem hane militiam supposititiam esse: nam miles solitus jurare se signa nequaquam deserturum, non militiam. Porro quod hic religionem Cæsar, idem mox officium appellat, cum ait: 'quibus rebus coërceri milites et in officio contineri soleant.' Hoc est in officio, quod signis debebant, ut nunquam ea desererent. Et eodem fere modo religionem pro debito officio posuit Cicero VII. Verrina: 'Nam qui,' inquit, 'sibi hoc sumsit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat: qui huic ignoscat, siqua in re ab religione officii declinarit?' Hoc est a debito officio. Vossius.

10 At lucem multum per se pudorem

omnium oculis | Legit Pet. Ciacconius contra omnia exemplaria at luce multum per se pudorem omnium oculos, non mala guidem, sed haud necessaria conjectura. Pudoris enim sedes in oculis interdum collocatur; ut apud Euripidem, Αίδως έν οφθαλμοΐσι γίγνεται, τέκνον. Quemadmodum autem lux pudorem, ita tenebræ impudentiam dicuntur afferre. Noster B. C. II. 31. 'Hujusmodi res aut pudore aut metu continentur, quibus rebus nox maxime adversaria est.' Hinc est quod tenebras impudentes vocarit Minutius Felix in Oct. p. 29. Davis. Exstat apud Stobæum Serm. 31. Sappho apud Aristotelem Rhetor. 1. 9. 23. Αίδως κέν σε οὐκ εἶχεν ὅμματα. Idem 11. 8. 23. 'Η παροιμία, τὸ ἐν 'Οφθαλμοίς είναι αίδω: hinc όμματα αίδοί κεκοσμημένα memorat Xenophon, 'Aπομν. 11. 1. 22. Theognis v. 85. Οίσιν έπὶ γλώσση τε καὶ ὀφθαλμοῖσιν ἔπεστιν Aibús. Si plura vis, adi sis Apollonium Rhodium III. 93, 1067. Longinum περί ύψους, § 4. et Athenæum 1. XIII. p. 564. B. Davis. cur. sec.

14 Aliquo detrimento] Non puto a librariis profectam esse vocem aliquanto, quam inveni in Leid. pr. Cæsaris ipsius videtur. Vide Wasse in Ind. Sallust. Aliquanto tempore Front. 111. 6. 4. Aliquantus numerus Hirtio B. Afric, c. 21, ubi vide tamen. terum non male Cel. J. F. Gronovius reponit summo exercitu salvo ad Livium, ni fallor. Verum cum Mss. retineant vulgatum, nil temere mutari Summa exercitus, ut summa velim. reip., rerum, &c. dici posse videtur: quod æque adhibetur ac summa respubl, sic summa belli et summum bellum, Vide etiam ad c. 21. Immo eodem modo, uti hic, B. G. vr. 34. 'Non in summa exercitus tuenda:' 'summa victoriæ' 11. 82.

15 Hæc vicit in concilio sententia] Lovan, vincit. Carrar, habet hæc evicit in consilio sententia. Lege hæc evincit in consilio sententia, ut optime

Norvic, et Ursini Codex. Daris, cur. sec. Evicit etiam Scal. et Leid. sec. evincit Leid. pr. et Voss. Consilio Mss. omnes et Edd. Vett. Quæ itaque reposui. Evincere elegans verbum et efficax, et a poëtis adamatum; sed et ab aliis. Vide notas ad Ovid. Fast. III. 681. 'Evicta precibus.' Horat. 'evincit ratio.' Adde et ad Propert. IV. 7. 2. et sæpius alibi.

LXVIII. 3 Namque itinera, quæ] Mss. Eliens. et Voss. 'Nam quæ itinera ad,' &e. Quod idem. Clark. Sic etiam Cod. Ciaccon. et ex meis Petav. Scalig. Leid. pr. et Edd. Vascos. Str. Stephani et Ed. Gryph. post. Idque vulgato non nihil est elegantius. Quare reposui, c. 77. 'Qui milites,' &c.

5 Ipsi erant transcendendæ valles maxima ac difficillima: saxa] Ita Edd. omnes et meliores manu exarati Codices. Nihilominus in Dorvill. scribitur. Ipsa erant transcendenda valles maxima et difficillima saxa, &c. Nec abeunt Leid. sec. Lovan. Pal. et Bong, nisi quod in Leid, sec, sit valle e maxima: in ceteris vallis, et in Lovan. erant non compareat, et etiam, si excerptis meis fides sit, pro saxa sit loca. In singulari valles occurrere vidimus ad vII. 47, sed hic locum non habere arbitror. Per valles difficillimas intelligere potuit Cæsar altissimas, ut ait B. Civ. II. 1. seu profundas. At hinc quæri potest, quid sit transcendere valles, quod verbum adhiberi solet in superandis montibus, muris, navibus, et hinc omnibus rebus ar-Valles et colles in Mss. solent confundi. Ultima vox si hic exstaret, nihil difficultatis superesset. nunc legendum potius alicui videatur ipsi erant transcendenda valle e maxima difficillima loca: id est, post vallem maximam, quam v. m. passuum longam excipiebant loca aspera et montuosa, ut ait auctor c. 66. contra c. 70. 'ex magnis rupibus nactus planitiem: ubi omnino vide Davisium: atque ita ipsas Mstorum litteras, et notissimam vov vallis significationem retinuerimus. Verum nihil temere mutare satius est: nam per valles intelligenda sunt loca inæqualia, ubi nunc descendere in devexa ac profunda, nunc adscendere in alta necesse est. Sic enim clare occurrit B. Civ. 11. 33, 'Erat vallis non ita magno, at difficili et arduo adscensu:' et ibidem 'adeoque erat inpedita vallis, ut in adscensu, nisi sublevati a suis, primi non eniterentur.' In eadem re 'Vallem transgressi' Hirt. B. Alex. c. 76. 'convallem transgredi' B. Afric, c. 50.

7 Inermes] Leid. pr. inermis. Sed Petav. et Voss. inermi. Verissime. Vide ad B. G. I. 40. 'Quos inermos sine caussa timuissent.' Dein frumento solus e meis exhibet Voss. Ceteri cum Edd. primis frumentum. At nusquam, quantum scio, ita loquitur noster. Vulgo quidem ita editur B. Civ. II. 35. 'aditum prohibebant;' sed vide ibi Mss. Quare hic quoque latere quid videtur. An frumentis abiit in frumentu, et inde factum frumentum? Passim adhibet auctor in plurali frumenta.

LXIX. 3 Necessarii victus inopia] Ante vocem primam in Ms. Norvic. est nec non: in edit. Ven. hos. Codex autem Ursin, et impressi Rom. Beroald, nos repræsentant, ut legendum arbitrer; nos necessarii victus inopia; non enim est, cur eam voculam a mala manu adjectam putemus. Davis. Suffragantur Mss. Reg. Hotom. Voss. Leid, sec. Bong, Dorv. Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. In Ed. etiam Mediol. hos: verum in Cujac. et Leid. pr. scribitur nec necess, et in Petaviano nec non nec .: unde sese non extricare ait Gruterus. Petay, Codicis lectio mihi unice placet; quæ non intellecta a librariis eas variantes peperit. Afraniani prosequebantur eos contumeliosis vocibus, nec non

scilicet dicebant inter alia. Crebra verbi dico est Ellipsis. Vide modo ad B. C. H. 3. B. G. I. 31. 'flentes se projecerunt. Non minus.' &c. supple dicentes. c.74, 'agunt gratias, quod,' &c. 'Eorum se beneficio vivere' scilicet aiunt. B. Civ. III. 19, in Adde etiam notata ad B. f. c. 22. Alex. c. 59. 'concurrerunt, ut sibi confligendi potestas daretur.' Hisp. c. 22, 'ei manus intentare cœperunt, illius opera se perisse,' sc. dicentes. Adde Cel. Burm. ad Petron. c. 33. p. 132. Drakenb. ad Liv. 1v. 20. § 7. et Cort. ad Sallust. Catil. 21. § 3. 36. 3. Jug. 70. 5. 71. 5. 109. 3. 'Post diem decimum redire jubet, ac nihil etiam nunc decrevisse' sc. dicit': et ita sæpissime.

11 Animadverterunt] In Leid. sec. et Bong. omnium advert. unde bene subodoratus est Gruterus in antiquis codicibus fuisse animum advert.; nam sic diserte exhibent Lovan. et Leid. primus cum Vossiano. Paullo post idem Leid. pr. eleganter putarent. Vide ad vi. 11. Apul. Met. l. 111. p. 44. 'populus conseptum complevit, aditus etiam stipaverant.'

LXX. 9 Ex magnis rupibus nactus planiciem] Postquam aliquid spatii rupes occuparunt, proxima fuit planicies, ut recte explicat Joan. Fr. Gronovius Obs. IV. 20. Sic Justinus XII. 10. 1. 'Itaque ex magna desperatione tandem saluti redditus.' Velleius Paterculus I. 12. 'Ex provocatione, ipse modicus virium, immanis magnitudinis hostem interemit.' Vide etiam notat. ad hujusce libri c. 46. Davis.

LXXI. 13 Aliquo loco] Prior vox Pet. Ciacconium offendit, qua de causa legendum conjecit æquo loco. Sed Ms. Norvic. exhibet alio loco, et hanc sane scripturam, ni fallor, omnes mecum probabunt. Davis. Sed et aliquo loco idem plane est quod alio loco vel alio aliquo loco; atque etiam elegantius. Clark. Benc. Hinc

etiam non mutandum in Ovid. Met. XIII. 323. 'Aut aliqua producet callidus arte;'id est, quædam alia. Ubivis hæ voces permutantur.

LXXII. 8 Quos interficiendos videbat] Rarum est, ut apud melioris ævi scriptores hujusmodi participia futurum tempus adsignificent, unde Fam. Stradam ob hunc eorum usum notavit Casp. Scioppius Inf. Famiani p. 95. Ita tamen persæpe loquitur Sulpicius Severus. Sic Hist. Sac. 1. 4. 'Se in unum, dispergenda per totum orbem. multitudo contraxit.' Et c. 6. ' Multiplicandumque semen ejus, sicut arenas maris stellasque cœli, spopondit.' Ac iterum c. 8. Majorem minori subdendum esse. Vide etiam II. 18. Davis. Id est, debere interfici, si pugna fieret. Consule Cel. Perizon, ad Sanctii Min. 1. 15, p. 145.

10 A plerisque] Mss. Petav. Leid. pr. Lovan. Voss. Brant. non agnoscunt præpositionem, elegantiusque abesse censet Manut. sed et alibi præpositionem addidit Cæsar, ut observavit Ciacconius, quare nil temere novandum. c. 74. 'consilium a cunctis probabatur.' Adde ad c. 76. Alioquin Dativum hunc amari ab optimis quibusque scriptoribus, non sum nesseins.

16 In montibus] Sic Ms. Reg. In aliis deest in. Clark. Suffragatur Lovan. Quare etiam recepi, postulante id Cæsaris perspicuitate.

LXXIII. 2 Spem amiserant] Mss. mei omnes et Edd. primæ spem dimiserant. Quod perperam mutarunt pro omiserant. Sic dimittere curam, occasionem, &c. V. Ciaccon. et Brant. ad B. G. III. 17. N. Heins. et Burm. ad Ovid. Metam. I. 209. Gebhard. ad Nepot. Milt. c. 3. et passim. Omnino pro omnem male Brutus reponere tentat.

5 Nunciatur] Leid. pr. Lovan. Voss. nunciantur aq. Quod non temere spernas. c. 14. 'falso ejus equites adesse nunciabantur.' B. Afric. c. i. 'Quum nunciarentur adversariorum copiæ, &c. classesque esse complures.' c. 5. 'nunciabantur auxilia magna suppetias venire.' Adde c. 20. et Miscell. Obs. Vol. III. T. 1. p. 138.

LXXIV. 2 Quem plerisque in castris notum atque municipem habebat, conquirit atque vocat Lego omnino: quem quisque in castris notum atque municipem habebat conquirit atque evocat, Sic in Mstis Bongars. Petav. et v. c. legitur. Evocat etiam alii legendum putaverant. Sed Ciacconius opponit iis autoritatem Lucani, qui super his ipsis colloquiis ait: ' Hospitis ille ciet nomen, vocat ille propinquum.' Mirum certe poëtam, quia evocat non licebat, posuisse vocat. Sed omitto hæc. Vossius. Quem quisque. Sic Mss. Bong. Pet. Voss. Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald. Steph. At J. Lipsins et Jos. Scaliger in suis editionibus repræsentarunt quem plerisque in castris, &c. quæ quidem lectio tam sensui, quam Grammaticæ repugnat. Nos igitur veterum scripturam, probante Vossio, reque ipsa clamante, restituimus. Davis. Quisque et evocat recte etiam servant Mss. mei præter unum Palat. qui cum Edd. pp. et Ald. Plant. Gryph. Scalig. aliisque vocat exhibet.

5 Deinde Imperatoris fidem quærunt] Conjecit Pet. Ciacconius, Dein de Imperatoris fide quærunt, quem secutus Jos. Scaliger ita edidit. At alteram lectionem exhibent Codices, eaque omnino est retinenda. Ovidius Met. XIII. 89. 'Si quæritis hujus Fortunam pugnæ, non sum superatus ab illo.' Noster B. G. I. 18. 'Eadem secreto ab aliis quærit.' In Ms. Brantiano absurde legitur Imperatoris fidem queruntur. Davis.

7 Armaque cum] Petav. Arma quod cum et ita Voss. pro var. lect. Arma quo cum Pal. Bong. Arma enim quod cum Dorv. et Leid. sec. Arma id est quod cum Lovan. Scilicet legendum e Codice Ursini Armaque quod cum, repetito τῶ quod, Cæsaris more: dein queruntur exhibui fide Mss. meorum omnium, et Ursini. Ingrata repetitio τοῦ con tertio loco.

14 Invitandi caussa] Ut eos benigne amiceque exciperent; hoc enim in loco illa est vocis invitandi potestas. Vide quæ collegit Joan. Georg. Grævius ad Justini 1. 6. Davis.

24 Gratulatione] In Bongars. et Leid. sec. gratulationum: quasi Cæsar etiam duo varios casus junxerit uni adjectivo plenus: de qua re vide ad VIII. 46. Sed non multum hisce codicibus credo.

26 Pristinæ lenitatis] Pridianæ, quam die proximo exercuerat; ut ex eo patet, quod paullo ante milites Afraniani gratias agant omnes omnibus, 'quod sibi perterritis pridie pepercissent.' Sic B. G. IV. 14. 'Milites nostri, pristini diei perfidia incitati:' (ubi plura.) A. Gellius Noct. Attic. x. 24. Die pristino, id est, priore, quod vulgo pridie dicitar. Davis.

LXXV. 4 Petreius vero non deserit sese; armat familiam] Inquit ad hunc locum Hotomannus: 'Familiæ nomine intelligit, opinor, quos Proconsules ex domesticis convictionibus, aut domesticis apparitionibus secum habere consueverant; qui quasi ex cohorte prætoria appellari solent, ut ait Cicero Epist. ad Q. Fr. In qua nullum aliud genus animadverto, quod ex familia dici possit: nam servos certe ad arma non vocaret. Colonos quidem, de quibus superius diximus, potest etiam hoc verbo significare.' Sed, quod pace summi viri dixerim, plurimum fallitur. Familia bic Cæsari sunt famuli, liberti, coloni: et ne dubites, audi Lucanum de eadem re loquentem, IV. 205. 'nam postquam fædera pacis Cognita Petreio, seque et sua tradita venum

Castra videt, famulas scelerata ad prœlia dextras Excitat.' Neque id hoc bello novum; ait de Domitio supra ipse Cæsar: Profectum item Domitium ad occupandam Massiliam navibus actuariis vii, quas Igili et in Cosano a privatis coactas. servis, libertis, colonis suis compleverat.' Hinc toties infra memorantur, colonicæ cohortes, et vernacula legio, ex colonis nimirum, et servis scripta. Illud quæri possit, an et gladiatores intelligantur: quod non temere dixerim. Scio fuisse postea solutiores sæculi mores. Legimus apud Tacitum 1. Annalium Vibulenum quendam militem gregarium, de interfecto fratre falso querentem, ita Blæsum Legatum compellasse, 'Quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? (lege reddet.) quem missum ad vos a Germanico exercitu communibus commodis, nocte proxima jugulavit per gladiatores suos, quos in exitium militum habet atque armat.' Itaque gladiatores illi solebant comitari Imperatores in provincias, et erant in illorum familia, ut disertim testantur Taciti verba, qui paullo post subdit: 'ut pars militum gladiatores, qui e servitio Blæsi erant, pars cæteram ejusdem familiam vincirent.' Disertim ait, gladiatores e servitio Blæsi fuisse. Sed non arbitror illud tempore Cæsaris obtinuisse. Quamvis enim non ignorem hoc ipso libro memorari de gladiatoribus, quos puæ Cæsar habebat in ludo, eos a Lentulo productos et armatos esse; tamen puto hinc colligi posse, nondum tunc temporis id in usu fuisse: nam gladiatores illi Capuæ erant in ludo, ibique manebant; neque rarum id, ut Romani privati gladiatores in urbibus aut municipiis haberent, ad concilianda eorum studia; itaque hic per familiam intellige servos, libertos, colonos,

atque id genus homines. Vossius.

LXXVI. 5 Postulat, ut jurent omnes] Ita conjecit Pet. Ciacconius, et ita edidit Jos. Scaliger, cum in Codd. quos viderant, legeretur postulant, ut iurent omnes. Antiquissimæ tamen editt. Rom. Ven. Beroald. repræsentant postulat ut jurent omnes; quod manifesto verum; hæc enim verba ad Petreium solum referentur. Davis. Manutius etiam conjecit postulat, quod est in Bong. a m. sec. et Ed. Mediol, aliisque vetustissimis.

7 Jurat. Ipse idem jusjurandum] Elegantius, at arbitror, hoc modo distinguetur oratio: Princeps in hæc verba jurat ipse. Idem jusjurandum adigit Afranium. Et hanc sane Interpunctionem in editt. Rom. Beroald. Steph. postea deprehendi. Davis. Jurat ipse: idem. &c. Ita eleganter admodum ex Editt. Vett. distinxit Davisius. Scaliger et Recentiores, sensu admodum languido et abjecto, jurat ; Ipse idem, &c. Clark. Monuit de ea distinctione in ineditis Gruterus; quam ego e Mss. admisi.

8 Jusiurandum] Sic bene restituerunt Ciacc. Hotom. Brantius, et Scaliger, cum vulgo adderetur Præpositio; ut vII. 67. 'Ad jusjurandum adactis.' Verum Edd. primæ, et Mss. omnes præter unicum Palat. non agnoscunt ad. Quare etiam re-

mota maneat.

11 Ut producatur | Elegantius multo a Petaviani Cod. manu prima, et Palat, uti et Dorvill, abest istud ut. Vide ad B. G. Iv. 16. Ceterum producant est in Palat. Voss. Hotom. qui non male probat, et Edd. primis, item Beroaldin. producat Petav. Leid. sec. Brant. Lov. Bong.

12 Sed plerosque ii quos receperant] Illud ii non satis placet. In Palat. erat plerosque quos receperant. Petav. plerosque hi quos receperant celant. Unde eruo veram lectionem, et sine dubitatione lego, plerisque hi, qui receperant, celant. Vossius. Sic diserte Ms. Norvic. eandemque lectionem in suo Codice invenit, et inventam probavit Fulv. Ursinus. Miror igitur, unde factum, ut Dionys. Vossius ita primus emendasse sibi vide. In vulgg. erat plerosque ii, quos receperant. Ms. Palat. Plerosque quos receperant. Editt. Rom. Ven. Beroald. Steph. Plerique quos ceperant. celant; unde non male legi possit plerique, quos receperant, celant. Davis. Variant Codices. Mss. Eliens. et Ursini exhibent, plerosque hi, qui receperant, celant. Quæ Lectio omnium optima videtur. Ms. Reg. et Editt. aliquot Vett. plerique, quos ceperant, (lege, receperant) celant. Quæ Lectio priore non multo inferior. Ms. unus Vossii, plerosque, quos receperant, celant. Quæ Lectio ferri quoque posset. Pessima autem omnium, et vix Latina, quam secutus est Scaliger, quamque exhibet alius Ms. Vossii; plerosque ii, quos receperant, celant. Clark. Plerosque ii vel hi, qui rec. est etiam in Mss. Scalig. et Leid, primo, Plerosque quos cep. Dorv. et Leid. sec. plerique quos c. Bong. aliique. Non male, si receperant cum aliis et Hotom. ac Brant. Codice legas. Plerique celant eos, quos receperant. Vulgata hodie, ab vetustissimis scriptis confirmata, non rursus movenda tamen est.

13 Sic terror oblatus ducibus In prioribus editt. erat sic terror oblatus a ducibus. Quod nescio, cur Scaliger rejecerit; ego firmam lectionem esse non dubito. In Petav. erat, terrore oblato a ducibus: eodem modo in nostro v. c. (sic et in Norvic. ac editt. Rom, Ven. Beroald.) Palat. terror ablatus a ducibus. Omnes tamen præpositionem agnoscunt. Vossius. Oblatus a ducibus: ita ex Mss. omnibus et Editt. Vett. præeunte Vossio, sensuque ipso manifesto postulante, restitui. Recentiores nonnulli ediderant, oblatus ducibus. Quod Vossius Scaligero attribuit. Sed in Scaligeri

editione est, a ducibus. Clark. Grutero placebat omnino terrore oblato a d. quod invenerat in Petav. Accedunt Scalig. Voss. et Edd. primæ. Leid, pr. etiam terrore ablato. Bong. et Leid, sec. terrore sublato. Putem, a Cæsaris manu esse terrores oblati a ducibus. Qui rarior pluralis, quem tamen in innumeris vocibus amavit Cæsar, fraudi videtur fuisse librariis, præsertim seg, verbo in singulari. Sed vide ad B. G. IV. 11. Si principes ac senatus fidem fecisset.' Terrores passim apud poëtas, et Nep. in Att. cap. 9. 'Magnis terroribus vexari.' Ablatus etiam Dory, debuisset saltem adlatus. Nam adferre terrorem est et apud Front, II. 7. 1. Sed oblatus hic præfero.

taxvii. 5 In honore habuit] Sic, quantum scio, Mss. omnes. et Edd. Vett. In Scal. tamen et Montani Edd. forsan et in aliis non comparet τὸ in; uti B. G. v. 54. 'Quos præcipuo semper honore Cæsar habuit.' Amant tamen Livius, Cicero, alii addere præpositionem. Sed et ita variatur in illa locutione, Habere in numero et numero. Vide ad vi. 6. et 'esse honore' et 'numero' et 'n numero et hom.' Ibid. c. 13.

Centuriones in ampliores ordines, equites Romanos in tribunitium restituit honorem] Prius editum erat centuriones ampliorisque ordinis: in Bongars. centurionesque ampliorisque ordinis : in Vet. Cod. centuriones ampliores ordines; et sic Petavianus. Sed hand male Scaliger edidit ista sequentia: equites Romanos in tribunitium restituit honorem, haud dubie corrupta. Tribuni militum legebantur (ut Lipsius jam pridem observavit) ex equitibus, et plebeiis. Unde et apud Cæsarem III. de bello Gallico legitur, retentio equitum Romanorum, ubi per Equites Romanos designantur Tribuni, nimirum Silius et Velanius, quos antea a Venetis retentos docuerat. cum hic dicatur tribunos militum nonnullos apud Cæsarem remansisse. quis affirmare ausit omnes equites fuisse i si non omnes erant, an ergo qui Tribuni erant ex plebeiis lecti. nullo in honore apud Cæsarem? Aliud ipse dicere videtur, cum ait, quos ille postea magno in honore habuit, quibus verbis universos designat. Quare locum hunc (Lipsius tanquam integrum citat) corruptum esse statuo. lat. codex plurimum juvat, in quo lego et tr. in tribunitium restituit honorem. Optime sane. Et nota originem erroris; scriptum fuerat tr. tribunus. Librarius putavit principem literam esse e, et ex e, r, fecit eq. Roman. Interea ita erravit, ut ex parte verum diceret. Lege igitur hanc periodon lioc pacto, centuriones in primores ordines, tribb. in tribunitium restituit honorem: nam illud ampliores ordines puto depravatum ex in priores. vel primores. Quæ postquam conjectaveram, vidi et Ciacconio placuisse. Vossius. Faërnus jam emendarat et Trib. in trib. Cum Palatino consentit omnino Dorvill. et Tr.: de qua emendatione non est dubitandum. Accedit Leid. pr. in quo equitum in Trib. Fors equidem vel et quidem Trib. aut simile. Pro in ampliores proclive est reponere in priores: nam in non est in Scalig. Leid. pr. Voss. Dorv. qui habet cum Lovan. amplioris ordinis. Bong. et Leid. sec. Centurionesque ampliorisque ordinis. Nil tamen hic mutem. Ampliores sunt honoratiores: unde Ampli honores passim. 'Amplum et gloriosum,' vide Gron. ad Liv. xxvIII. 42. 'Amplius nomen' Suet. Aug. c. 7. Adscripsit Lipsius 'Ulterioris ordinis' et 'ampliori quoque ordini :' at in Dial. de Mil. Rom. II. 9. jam legit Cent. ampliori ordini: ut et hic Cæsar duos casus uni verbo junxerit.

LXXVIII. 3 Dierum XXII ab Ilerda frumentum jussi erant efferre] Ergo falsus Dio, qui ait l. XLI. p. 164. καὶ προσέτι οὕτε τροφὴν εἶχον (αὐθημερὸν

γὰρ τὸν σταθμὸν διατελέσειν προσδοκήσαντες, οὐδὲν ὑπενέγκαντο) οὕτε ὕδατος εὑπόρουν, &c. adhæc neque cibum habuere (neque enim secum quicquam tulerant, quia unicis castris se quo statuerant perventuros speraverant) et ab aqua laborabant, &c. Vossius.

4 Ad parandum] Sine dubio hoc rectum est. Nihilominus ob Mss. consensum notandum duxi, in omnibus meis numero decem scribi ad prandium. Debuisset saltem addi parandum.

8 Herdam] Ms. Reg. ad Herdam: quæ locutio Cæsari familiaris. Clark. Ad habet quoque Bong. L. sec. et Edd. Bas, Ven. Ald. Vasc. Str. Steph. Gryph. Plant. ut aliquoties supra: sed a reliquis Mss. et Edd. primis abest.

10 Explicaturos | Sic bene conjicit legendum esse Ciacconius ex Ms. Achillis Statii et Gryph. Ed. post. nam in prima est expleturos, uti Edd. primi, item Aldus, Basil. Ven. Man. et Plant, aliique ediderant, et in Ms. Brantii aliisque reperitur. Sed constanter mei omnes cum Vascos. et Steph. explicaturos. Vide exempla apud eum. Sic Hirt, viii. 4° explicare opus,' 'rem frumentariam,' 'sumtus' B. Alex. c. 34. 'fidem,' ' pecuniam,' &c. alii. V. Cel. Burm. ad Calpurnii Fl. Declam. xiv. Cort. ad Cicer. cl. 1x. Fam. 25. Socer. ad Valer. Max. H. 9. § 7. et Miscell. Obs. V. III. T. I. p. 131. ad ista Apuleii 'Officiis ferialibus explicatis:' ubi in nonnullis Mss. etiam expletis.

LXXIX. 2 Pluriesque] Sic edidit Jos. Scaliger ex Pet. Ciacconii conjectura; in libris enim est pluresque, ex qua lectione sensus rei congruus exsculpi non potest. Quamvis autem hæc vox apud melioris ævi scriptores alibi non occurrat, ei tamen patrocinatur compluries, quo usi sunt Plautus et Cato, ut ostendit A. Gellius Noct. Attic. v. 21. Davis. Pluries contra Vossium, id apud optimos scriptores

occurrere negantem, hoc loco defendit etiam Vorst. p. 24. de Lat. merito susp. Occurrit apud Trebell. Poll. in Gallienis, cum pluries convenissent, ut notarunt viri docti. Mss. tamen omnes habent pluresque et in Edd. primis et Hotoman. est sustinebant. Unde num alius sensus idoneus elici possit, videant docti: subsistere et sustinere sæpissime in nostro confunduntur: uti etiam c. 64.

5 Suos adscendentes protegebant] Bongars, suos desuper adscendentes protegebant. Sic et Palatinus, nisi quod desideratur in eo τδ suos. Vossius, desuper suos habet quoque Lovan, et Edd. Vasc. St. Steph. Gryph. post, at in Ms. Brantii et Leid. sec. pro suos est desuper. Bene. B. G. I. 52. et desuper vulnerarent. Et sic alii. Quare eam vocem restitui, malens τδ suos ejici. Jungenda autem desuper protegebant.

7 Morantibus opem ferre] Pone sequentibus; morantes enim hic opponuntur iis, qui antecesserant, quæ nova est verbi notio. Pet. Ciacconius hic laborantibus importune reponit. Davis.

7 Ex loco superiore in adversos] Editt. Rom. Ven. Beroald. habent adversarios; sed legendum aversos. Equitatus enim Cæsaris milites Afranianos sequutus, in eos progredientes tela conjiciebat, ac proinde in aversos. Eandem lectionem Fulv. Ursino et Fr. Hotomanno placuisse video, licet rationem non addiderint, ob quam illis ita videretur. Davis. Merito aversos, refragantibus licet Mss. omnibus, ut solent in hac voce, in textum recepit Clarkius. Ante Scalig. edebatur adversarios: sed Mss. omnes adversos: B. G. 11. 26. 'aversi ab hoste circumvenirentur.' Infra II. 4. ' averso's proterere incipit.' Nullus est locus, in quo pro aversus non scribatur in Mss. multis adversus. Vidit id etiam Manutius, Faërnus et afii cum Ill. Schelio ad Hygin. p. 289.

9 Tum inquirebant Locus corruptissimus, nec a quoquam hactenus tentatus præter Hotomannum, qui pro inquirebant emendavit requirebant: male fateor, sed melius quam vulgata. Lego ope codicis Petaviani : tum magno erat in periculo res. Requirebutur, ut cum eiusmodi esset locis appropinquatum, legionum signa consistere juberent. (Cum Petaviano Codice facit Ms. Norvic.) Hac genuina loci lectio, quam non facile unis ingenio adsecutus frisset, nisi opem tulissent codices. Sane Ciacconius depravatum agnovit: cæterum quomodo restitueretur, nihil addidit. Error ortus ex præmissa particula tum, quam librarius imperitus repetendam putavit. Vossius. Requirebatur in textum recepit Clarkius, Mihi tamen aliud quid latere videtur, quod magis sapit stylum Julianum: pro tum in Carrar, est tamen. In Cod. Scalig, est rei tum inquirebatur. In Voss. res rei inquirebatur: at in Leid. primo res relinquirebantur. res. Relinquebatur, ut, &c. Quod verbum sæpissime adhibet auctor simili in negotio, et angustiis B. G. v. 19. ' Relinquebatur, ut neque longius ab agmine legionum discedi pateretur.' B. Civ. 1. 29. 'Relinquebatur, ut ex longinquioribus regionibus naves essent exspectandæ.' H. 44. ' Relinguebatur, ut extremam rationem belli sequens colles occuparet.' c. 109. ' Relinguebatur, ut se suis locis teneret.' Si quis mavuit Tamen rel, per me licet. Ill. Schelius conjiciebat, loco modo citato, in per. erant; res tum requirebat.

11 Incitato cursu] Sic ediderunt primi Plantinus, Scaliger et dein reliqui. Priores cum Mss. omnibus incitati: quomodo Hotom. reponebat etiam B. G. 11. 26. 'Cursu incitato:' alibi 'incitato equo.' B. Civ. H. 14. 'incitant se.' Vide etiam ad B. G. III. 12. Et certe incitati mutari non debuit. Sic enim rursus auctor B.

C. III. 46. 'adversus clivum incitati cursu.' &c.: ut est in Mss. omnibus; ac Hirt. B. Alex. c. 20. 'magno cursu incitati ad naves contenderunt.' Similiter rursus B. Civ. III. 78. 'celeritate et studio incitatus ferebatur.' c. 93. 'Incitati fuga montes peterent.' V. etiam ad B. G. III. 10.

12 Demitterent --- consisterent | Sic ex Mss. Reg. Eliens, et Voss, et Edit. Rom. restitui, postulante et ipsa Latinitate. Editi Recentiores omnes exhibent demittere --- consistere. Quod ferri non potest. Clark. Rescribe sese in valles universi demitterent, atque ita --- consisterent; quam rationem Clarkius in suis codicibus, ipse in Norvic, ac tribus aliis Mstis et in Beroald. Gryph. et Ursin. repertam probamus. Davis. cur. sec. Temere Ursini Cod, lectionent adripuit Scaliger, contra Mss. ceteros et Edd. Nam omnino dependent a præcedente Relinquebatur, ut. finitivum si adhibet ita Cæsar, facit ab initio periodi, rarius tamen. Adi ad vII. 81. Post excipereretur est in Leid. sec. Sed optime rursus membranæ primæ exciperentur. Vide ad VI. 11.

LXXX. 4 Una a fronte | Ita ex conjectura Ciacconii exhibuit Scaliger: ut una sit adverbium. Præcedentes Edd, et Cellar, ac Mss. omnes habent Una fronte: quod mutari non debuit. Intelligit Cæsar, castra non, ut alias, a quatuor partibus esse munita, sed tantum ab una, quæ ad hostem vergebat; ut dum subsisterent, tuti essent; in animo habentes tamen, quam primum procedere. Frons castrorum sæpius occurrit, ut B. C. 111. 37. Front. III. 17. 5. 'fossa in fronte percussa.' Quæ præpositio hic etiam possit subintelligi: πρόσωπον etiam Græcis dicitur.

7 Dimissos equites, pubulandi caussa, animadvertere] Editt. Rom. Ven. Beroald. animadvertunt, quod melius est ob verba præsentis temporis, 2

quæ sequentur. At Ms. Norvic. habet animum advertunt, et hæc vera prorsus est lectio. Vide not. ad B. G. 1. 24. et B. G. v. 18. Davis. nihil opus. Nam et illud animadvertere est præsens. Tempus rei jam perfecta. Quemadmodum in periodo proxime sequente. Qua re animadversa, Cæsar subsequitur, Clark. Animum adverterunt reposui e Leid. pr. et Voss. In reliquis et Edd. pp. item Steph, animadverterunt. Statim dedi Re animum adversa e Petav, et eodem Leidensi; uti et c. 83. e Petaviano. Consule congesta ad B. G. I. 24.

8 Sese subito proripiunt] In Cod. Lovan, exaratur prorumpunt: quod placuit Ill. Heinsio ad Sil. Ital. XII. 437, atque ita 'erumpere se portis' B. Civ. II. 14. et sic forsan emendandus Nepos in Attico c. 21. 'fistula pus se eruperit,' pro putris vel puris. Verum vulgata plurimis et vetustioribus Mss. confirmata non minus elegans est, et celerem abitum seu fugam denotat. Vide Cerdam ad Virgil. Ecl. 3. 19. ' Quo nunc se proripit ille.' Wasse et Cort. In Ind. et ad c. 32. Cat. B. ' Dein se curia domum proripuit,' ubi itidem in Ms. uno est prorupit. Et præsertim Drakenb. ad Liv. 11. 23. ' se undique in publicum proripiunt: ubi etiam Ms. prorumpunt: ut et III. 18. Apul. Met. l. v. in f. 'foras sese proripit infesta:' ubi sola Ed. Florent. prorupit. vi. 'Meque quadrupedi cursu proripio: et alibi sæpius 'cursu se proripere.' Quin ipse Cæsar B. C. II. 12. 'Se porta foras proripiunt:' ubi consule Brantium: ibidem tamen, quod vim denotat, se in urbem inrumperent.

10 Eductis legionibus] Ita ex Faërni conjectura, quam et Hotomannus probavit, ediderunt Scaliger et seqq. Gryph. relictis his leg. cum Ven. 1517. et aliis. Manut. edidit Relictis tis munitionibus. Verum Mss. constanter et Edd. priores exhibent Re-

lictis legionibus i. e. reliquis sibi, ut passim Cæsar loqui amat. Vide omnino notata ad v. 19. 'Dimissis amplioribus copiis, milibus circiter av essedariorum relictis itinera nostra servabat:' et ad c. 41. hujus libri, 'quos sibi præsidio reliquerat:' quibus locis retentis et retinuerat substituerant. Eductis locum habere nequit. Non enim castra vallo erant munita, adeoque non erant portæ, quibus eduxisset. Temere etiam Nicasius Ellebodius ex Ms. habente ora x, ut passim in Codd. exarari, solet effingit omnia auxilia.

txxxt. 5 Prælio non lacessit] Addidi vocem amplius fide Mstorum quinque et Edd. Rom. Mediol. Ven. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. aliarumque, quæ vox non est supervacua: prælio exsulat a Voss. sed lacessere prælio frequens nostro est locutio.

8 Illi animadverso] Leidens, prim. Scalig. Illi enim adverso; quo facit Ursini Codex Illi enim animadverso. Posset conjici fuisse Illi anima adverso, ut cap. præc. sed non opus. Enim valet at vero, autem. Vide ad v. 7. 'Ille enim revocatus resistere:' et supra c. 21. § 5. de verbo advertere adi viii. 16.

9 Castraque castris convertunt | Sic codd, plerique omnes et Mss. Pet. ac Bong, sed hic a manu secunda: a prima manu erat (quantum videtur) convenerunt, et idem quoque in Palatino legitur. Ciacconius legendum putabat conferunt. Quæ phrasis usitata Cæsari, at hoc loco damnanda. Nam conferri dicuntur castra, quando proxime hostem ponuntur. hoc ab Afranio Petreioque factum ait? imo ratio ipsa repugnat, et, siquid judico, castra Afranius aversa parte, quæ longissime a Cæsare aberat, protulit. Quare retineo illud convertunt, quod hic exponendum commutant. Nam ut vertere solum, est mutare solum, vel excedere eo, ut fortuna conversa, et commutata, idem

sunt : sie castra convertere castris, hie Cæsar posuit, pro castris prioribus relictis nova habere castra. Vossius. Ms. Pal. convenerunt. Norvic, conjungunt. Pet. autem Ciacconius conjeeit castraque castris conferunt, et sane ita loqui amat Cæsar; mibi tamen videtur nihil esse prorsus in vulgata lectione, quod jure merito offendat. Locum mire interpretatur Vossius; putat enim phrasin hanc denotare. Afrantanos pro prioribus castris relictis nova habere castra, et quidem a Cæsare magis dissita; cum illos castra sua Cæsaris castris propinquiora fecisse necessario significet: nam hosti ad progrediendum non dari facultatem, hujusce capitis initio testatus est Cæsar, et ex c. 83. constat, breve spacium inter utraque eastra fuisse positum; unde etiam patet eos versus Cæsarem movisse. ut, si prælikm committeretur, propinquitas castrorum celerem superatis ex fuga receptum daret. Apparet etiam ex Hirtii B. G. VIII. 9, et 10, Casarem castra castris hostium contulisse, etiam cum timorem simularet. Davis. Convenerunt etiam Lovan, et Dorv. sed male. Convertunt castra aliis castris; castris factis, rursus castra faciunt, et sic proferunt munitiones, non ad Cæsarem versus, ut cum Davisio putat Clarkius, sed a Cæsare longius: tam prope enim ante fuerat eorum castris Cæsaris exercitus, ut tota nocte et toto postero die non potuerint in ea re laborare. Et quæso, cui bono, ad castra Cæsaris munitiones protulissent, cum aquam quærebant? Vossio accedit quoque Cellarius.

14 Proximo die, prasidio in castris celicto] Verba Casaris invasit Glossa: nam legendum postero die, quemadmodum dant Petavian. Norvic. et Beroald. sexcenties ita locutus est noster, ut et alii. Davis. cur. sec. Non adsentior Davisio, e. 2 Mss. legenti postero. Nam proximus dies,

est de naestvolgende dag. Sic B. Civ. III. 10. 'triduo proximo:'immo jungit, ut hic, nocte et proximo die Sucton. Aug. c. 94. Adde Calig. c. 25.

16 His eos supplices male haberi Cæsar et necessariam] Ita edidit Jos. Scaliger, et sic Ms. Norvic. nisi quod in ea perperam scribatur malle haberi. Sed vitiosa est lectio recepta, non enim Afraniani jam erant supplices. Rescribo his eos suppliciis male haberi. aquæ videlicet ac pabuli inopia. Editt. tamen Rom. Ven. Beroald. Steph. non male exhibent His eos supplices malis Casar necessariam subire deditionem; ant etiam, quoniam sunplices male haberi in aliis Could. legatur, reponi potest his eos supplices malis habere Casar et necessariam, &:. Harum lectionum utramvis eligas: omnes enim vulgatæ præstant. Davis. His eos supplices malis haberi. Scaliger edidit. His eos supplices male haberi. Quod sine dubio vitiosum. Ex Ms. Reg. et Editt. Vett. omnino restituendum, supplices malis haberi. Non autem; quomodo Davisius reponit, supplices malis habere. Illud enim habere, respiciet Cæsarem, minusque conveniet cum eo quod sequitur, subire. Porro, Davisius aliter conjecit legendum. His eos suppliciis male haberi. Quæ emendatio, ut non mala, ita nec necessaria est. Clark. Nec mihi placet lectio, quam Scaliger reposuit, licet ei suffragetur, plane Petav. et alii. Ante ipsum edebatur, His cos supplices malis Cæsar nec. &c. pro quo jam Ciacconius conjecit suppliciis. Vulgaris lectio confirmatur Mss. Lov. Pal. Bong. Leid. sec. Voss. Dorvill. et aliis, nisi quod in plerisque sit enim pro eos. At in Cujac, et Scalig. His eos supplices male habere, et n. Verum in Leid. primo, optimo illo codice exstat plane, ut conjecit Davisius His eos suppliciis male haberi Cæsur et n. ut c. 65. ' agmen hostium male haberet.' At supplicit vox hic minus convenit. Quare arbitror, cam

ortam ex antiquo Accusativo supplicis, et partim ex Cujac. ac Scalig. partim ex ceteris Codd, lego cum Davisio His eos supplices malis habere Cæsur et, &c. Cæsar maluit habere eos supplices, quo cos redigerent hæc mala, et scilicet eos subire necessariam deditionem, quam, &c. Habere supplices eodem dicitur modo, quo apud Ciceron. pro Ligar. in Init. Habere confitentem reum.

18 Circummunire] Ita ex Mss. Reg. et Vossii restitui. Quæ locutio Cæsari valde familiaris. Al. circumvenire. Clark. Circumvenire cum Carrar. et Norvic. habet ex meis Bongars. sed recentissimus. At reliqui omnes cum Edd. primis, Vascos. Steph. Str. Gryph. post. Circummunire. Nihilominus adi notas ad c. 18. 'Reliquis diebus oppidum vallo castellisque circumvenire instituit.' Sic enim ibi Msti edunt.

20 Ibi et inopia pabuli adducti—
omnia sarcinaria jumenta interfici jubent] Multo melius in Ms. Norv. et
editt. Rom. Ven. Beroald. legitur illi
et inopia, &c. Hoc autem eorum facinus memorat Jul. Frontinus Strateg.
1. 1. Davis. Illi. Sic restituendum
optime vidit Davisius, ex Ms. Eliens.
et Editt. quibusdam Vett. Quibuscum faciunt Mss. Reg. et Vossii. Scaliger aliique ediderunt, Ubi. Clark.
Videtur Typothetarum erratum esse
in Ed. Scalig. Mss. cuncti et Edd.
priores illi.

21 Ad iter exped.] Hoc e conjectura Manutii, et Faërni libro in textum recepit Scaliger. Cum in Mss. tum aliorum, tum meis omnibus et Edd. scribatur ad id, scilicet, quo descensuros existimabat Cæsar, nempe eruptionem faciendam. Et ita diserte Frontin. 'Isque exasperatus, interfectis omnibus inpedimentis ad pugnam descendisset.' Mirum etram, si ad iter expeditiores forem, jamentis sarcinares, quae onera potentia portare, interfectis. Crederem ego, in-

peditiores futuros fuisse. Quare veterem lectionem revocavi.

LXXXII. 3 Impediendæ rei caussa? Ms. Norvic. Impediendæ munitionis. quæ fiebat, caussa. Codex vet. Pinelli, Impediendæ muuitionis caussa, quæ fiebat; sic et Faërni liber, unde ille rescribendum putavit impediendæ rei caussa, nam reliqua rei glossema esse videbantur. Acute quidem, nec tamen locum perpurgavit; legendum, omissa voce caussa, impediendæ rei, horæ circiter viii. ut liquet ex vett. impressis, qui veram lectionem et Glossema integrum servarunt; repræsentant enim Editt. Rom. Ven. Beroald. Steph. Rapheleng. Impediendæ rei, quæ munitionis caussa fiebat. Sic Hirtius Bell, Alex. c. 55. 'Quæ dissolvendæ disciplinæ severitatisque essent.' Sallustius Jugurth. c. 88. 'Quæ postquam gloriosa modo, neque belli patrandi cognovit.' Vide et Catil. c. 6. Davis. Edd. omnes ante Scalig. quæ munitionis caussa fiebat e glossa in textu habent receptum, estque in Mss. meis cunctis, nisi quod Leid. pr. det inpedimenti rei quæ munitiones fiebat caussa. Palat. et Dorvill. inpediendæ rei munitionis caussa, aperto indicio munitionis esse e Glossa, adeoque etiam caussa, ut bene hic loci vidit Davisius: suffragante Clarkio. Quam ellipsin habuimus jam supra sæpius. Vide ad IV. 1.

7 Videri prælium diffugisse] Sic edidit Jos. Scaliger, cum omnes Codd. repræsentent prælia diffugisse. Mibi legendum videtur prælium defugisse, quod et Fr. Hotomanno placuit. Defugere enim est recusare, vitare. Cæsar B. G. vi. 12. 'Aditum eorum sermonemquæ defugiunt.' Et B. C. 1. 32. 'Sin timore defugiant, illis se oneri non futurum.' Contra diffugere idem denotat, ac partes diversus cursu petere, dilabi. Hirtius B. G. viii. 35. 'Ii repentino malo perterriti, diffugiunt in sua præsidia.' Cicero Offic. III. 32. 'Non quos in acie cepisset,

aut qui periculo mortis diffugissent.' Vide et de Bell, Afric, c, 3. Davis, E Davisii sententia edidit Clarkins prælium defugisse; quod et ego recepi: nam def. clare inveni in Vossiano; prœlio forsan natum est ex antiquo præliom; nisi prælia malis. Certe prælium diffugere nihil est. Defendi potius posset diffugisse seu defugisse prælio; quasi ab eo fugisse, vitasse prælium, et sie detrectasse. Quare non omnino Mss. lectio a me damnatur. Certe Grat. in Cyneg. 456, ait 'Defugit ab sacris:' ubi fugere et effugere ita quoque construi docet Cel. Burm. Prætuli interim tamen defugisse prælium. Sic defugere auctoritatem. De quo Muret. ad Ter. Eun. II. 3. 98. Apud Varron. de R. Rust. 11. 4. ' Nec tamen defugio, quin dicam quæ scio,' Hinc cum codem Burm. male apud Ovid. Am. 111. 9. 28. ' Defugiunt avidos carmina sola rogos.' Adde Cl. Drak, ad Liv. v. 38.

13 Occupabant] Mss. Eliens. et Voss. exhibent occupabant duæ. Quæ leetio nequaquam mala. Clark. Duæ additur quoque in Carrar. Scalig. Lovan. Dorvill. et aliis, uti et Edd. Florent. ac Gryph. pr. quæ habent occupant duæ. Nilhilo minus adjectitium videtur.

LXXXIII. 1 Acies erat Afraniana duplex: legio v. et III. in subsidiis locum alariæ cohortes obtinebant? Ita Scaliger edidit, non arbitror, veram hanc lectionem ratus, sed quià codices non juvabant, nihil temere mutans. Certissimum est corrupta verba esse. Faërnus legebat ex legione prima et tertia: et leg. I. et tertia quoque habet Palatin. codex. Sed perperam; nam ut recte Ciacconius opservat, prima legio non fuit in Hispania, eratque ea, quam Cæsar Pompeio in Italia transdidit. Idem ait tertiam quoque legionem fuisse apud Pompeium, quia l. III. de B. Civ. ait Cæsar: 'legiones duæ transditæ a Cæ-

sare initio dissensionis ex S. C. quarum una prima, altera tertia appellabatur.' Sed oblitus est Ciacconins ipsum se hoc loco pro tertia ex Lucano rescripsisse quarta. Verum mitto hoc. Emendat itaque Ciacconius hoc modo: 'Acies erat Afraniana duplex legionum quinque. Tertium in subsidiis locum alariæ cohortes obtinebant.' Ne hoc quidem usquequaque rectum. Noli dubitare, quin rescribas : Acies erat Afraniana duplex legionum quinque: in subsidiis l. a. c. obtinebant. Sane in Pet. codice invenio leg. v. tertia ubi cuncta sana, nisi quod tertia factum ex III; hoc depravatum ex in. Atque ita egregie quoque magnus Lipsius l. IV. Mil. Rom. Dial. 8, emendabat. Nam constat v legiones Afranio et Petreio fuisse; et indicant hoc verba Cæsaris, quæ supra leguntur: 'erant legiones Afranii tres, Petreii duæ.' Vossius. Legionum v, et tertium in subsidiis locum, &c. Variant Mss. Scaliger edidit, legio v. et III. in subsidiis, &c. Quod manifesto corrup-Quod edidimus, ex emendatione Ciacconii est; cui suffragatur Vossius, nisi quod vocem tertium delendam existimet. Immerito. Nam illud tertium-locum optime respondet præcedenti acics-duplex. Clark. Pro legio v. est quoque in Ciacconii Cod. leg. v. in Palat. et Dorv. Leg. 1. Desunt in Bong. et Leid, sec. Dein in nullo Cod. est illud et. Optime. si legamus, uti feci, erat duplex legionum quinque, tertium in S. locum, &c. Edd. ante Scalig. duplex Legio quinta et tertia in S. loc. aliar. cohortes obtinebat, uti etiam in Voss, ac Petavian. ex parte, in quo aliæ cnm Lov. et Dorvill. Pro tertia acie, quam ex legionum parte Cæsar instruxit, Afranius alarias cohortes ibi locavit. Lipsius in Analectis ad Milit, suspicabatur etiam scribi posse legionum 11, et III. duarum scilicet Petreii cum ipso et trium Afranii cum ipso.

3 Sed primam aciem quaternæ cohortes ex legione tenebant | Res ipsa clamat mendum latere. Quid enim! quatuor cohortes solum in prima acie fuere? certe exignus is numerus, nec Afraniano par futurus. Lego ex codice Pet. Pal. Bong. et nostro, quaternæ cohortes ex quinque legionibus. Nam quinque tunc Cæsari legiones fuere. Itaque ex quinque legionibus quatuor cohortes in prima acie erant, hoc est, in universum cohortes xx: has pone sequebantur cohortes ternæ, et illas iterum ternæ, ex sua quæque legione; itaque forma agminis Cæsariani talis erat, uti quoque Lipsius observavit, l. IV. Mil. Rom. Dial. 8.

...

Ubi quinque, quas vides, altitudines totidem sunt legiones; primo quaternæ cohortes, deinde ternæ, et iterum ternæ. Clara res est. Interea non displicet emendatio Nicasii Ellebodii, qui legebat, quaternæ cohortes ex quaque legione. Sensus idem erit. Vossius. Ex y legionibus. Ita optime restituit Vossius ex Mss. suis. Quibuscum faciunt Mss. Reg. Eliens. et Is. Vossii. Scaliger ediderat, ex v. legione: quod manifesto vitiosum. Nic. Ellebodius emendaverat; ex quaque legione. Sed præstat lectio, quam secuti sumus. Clark. Legionibus exhibent etiam Scalig. Dorvill. Leid, sec, atque ita restituit loco cit. Lipsius. Adi etiam super hoc loco Salmas. de Re Milit. c. 13.

7 Cingebat] Leidens. pr. cingebant. Recte. Vide Davis. ad c. 61. 'magnos equitatus,' et nos ad B. G. vi. 7. 'Gallorum equitatuum.' Paullo ante e J. F. Gronovii sententia scribendum esset Quæque pro cujusque; sed adi eum et Cl. Duker. ac Drak. ad Liv. III. 22. 'suæ cuique parti:' immo ex vestigiis Mss. (V. varias Lect.) forsan scribi posset suis quæque legionibus.

8 Cæsar ut nisi coactus p. non conmitteret | Sic vulgo edunt omnes, nemine interpretum de varietate aliqua monente. Cum tamen id in nullo codice meo, si Leid. sec. excipias, compareat: ut primo deest in Petav. Pal. Lovan. Leid. pr. Voss. Dorv. non abest a Pal. Lov. Bong. Leid. pr. Dory, committeretur Bong. committere. Optime. Cæsar tenebat propositum non committere prælium, nisi coactus, pro committendi. Uti sæpissime loquitur Cæsar. Consule notata ad vIII. 44. 'Plures rebellare consilia inissent.' Nec obstat, anod non sequatur inpediendi, sed inpediret (sic enim Mss. mei omnes, non in plurali). Nam et hoc est ex Julianis elegantiis, ut variet modos: de ea re dixi ad B. G. 11, 10, ' Constituerunt reverti, et convenirent.'

9 Illi—impedirent] Sic Mss. Reg. Ut intelligantur Afranius et Petreius. Al. ille—impediret; scilicet Afranius. Quod perinde est. Clark.

LKXXIV. 2 Aqua, lignorum, frumenti] Sic e Ms. Ursini bene restituit Scaliger: cum vulgo legeretur aqua ligni et fr. et pejus in Edd. pp. atque ligni et fr. Consentiunt Ursini Cod. Petav. Cuj. Scalig. Leid. pr. aqua ligno fr. Palat. Dorvill. atque aqua Leid. sec. atque ligni Voss. et alii. In nulio est et. Tria jungere solet Casar sine copula. Vide exempla plena manu collecta, ad Iv. 15. 'Timore, lassitudine, vi fluminis obpressi:' et sæpius cum aliis, ac Valer. Max. III. 2. § 7. Ext. ubi vide.

4 Si conloqui] Leid. pr. si quid loqui. Eleganter sane.

6 Delegit] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii. Rectius, quam quod habent editi, deligit. Venitur enim in locum, non quem quis deligit tum cum venitur, sed quem prius delegit. Clark. Censentiunt mei meliores septem et Edd. primæ, item Vascos. Steph. et alii.

7 Non esse aut ipsi aut militibus]

Legendum ex Ms. Norvic. aut ipsis aut militibus; dux enim erat cum Afranio Petreius, cui etiam venia erat precanda. Julius etiam Celsus p. 191. ubi hanc Afranii orationem refert, ait 'nec nobis, Cæsar, nec militibus his irasci debeas.' Davis. Afranio. Sed in Mss. Reg. Eliens, et Vossii est, ipsis: scil. Afranio et Petreio. Quod probat Davisius, Nec immerito. Sic enim jam supra, quod in editis est ille-impediret; in Ms. Reg. est illi impedirent. Clark. Ipsis habent Mss. omnes et Edd. Ven. Ald. Manut. Gryph. pr. Plantin. Male Brutus e Vascos. Steph. cum quibus consentiunt Edd. pp. ipsi præfert. Omnia quæ sequuntur, in plurali efferuntur; et loquitur verbis quoque Petreii: ut minorem invidiam sibi contrahat. Rescribendum ergo omnino ipsis.

11 Pene ut feminas circummunitos] Ita Mss. omnes; nec præter Ciacconium fuit quisquam, cui hic locus suspicionem moverit. Suspicionem dico, nam corrigere non tentavit. emendo, pene ut feras circummunitos. Ait Afranius, se suosque Cæsaris exercitu ita conclusos, ut quasi indagine capti teneantur: hæc vera lectio; et qui de ea dubitat, aurem non habet. Vossius. Non dubitandum de emendatione Vossiana, quam cum Cellario et Clarkio recepi. Nam vulgata lectione excogitari potest nihil ineptius. Scriptum erat feias. Hinc feminas fecerunt nugaces librarii. ventos autem est in Hotom, libro, uti et in Busl, et Edd. Rom, Mediol. Ven, Vide ad c. 18. 81.

12 Prohiberi aqua, prohiberi ingressu] Eodem respicit, quo priora: sed locus item male sanus. Lego egressu: nimirum quia clausi erant. Sed videor melius quid reperisse, et sensus aptior erit, si scribamus congressu. Et huc vere spectant, quæ paullo post Cæsar ait, 'neque corpore dolorem, neque animo ignominiam ferre

posse.' Dolorem, quia fame et siti vexabantur: ignominiam, quod ignava morte perituri essent, quippe quibus negaretur prælium, ad honeste occumbendum. Hæc emendatio non ambigo, quin aliis quoque se probatura sit. Vossius. Quem locum ingressus hic obtinere posset, nequeo equidem divinare, nec, ut opinor, alius quispiam. Ulcus est in verbis, cui sanando solus operam dedit Vossius. Reponit ille prohibere egressu, non prorsus quidem male; sed hanc conjecturam postea deserit, ut prohibere congressu substituat. At pugna eos non prohibuit Cæsar; constituit autem 'signa inferentibus resistere, prior prœlio non lacessere.' Vide c. 82. Omnino scribendum videtur prohibere digressu, id est, discessn; eam lectionem sensui convenire nemo non videt. Davis. Ego, cum Cellario, priorem Vossii conjecturam probo; prohiberi egressu, tanquam feras indagine clausas. Digressus, quod voluit Davisius, est Discessus in diversas partes: quod hic non convenit. Clark. Ingressu pro incessu, progressu, ego non mutem: progredi enim eos vetuerat multos per dies Cæsar. Ingressum præbere Front. 111. 7. 4.

Neque corpore dolorem, neque animo ignominium ferre possel Dolorem vocat molestiam ex aquæ, lignorum et frumenti inopia ortam: iis autem maxima erat ignominia, quod circummuniti tenebantur. Pet. quidem Ciacconius pro dolore rescribit laborem, quia dolorem soli animo competere putavit, ut equidem arbitror: aliam enim rationem comminisci non possum. Utcunque sit, huic certe loco dolor melius congruit. Cicero Tusc. Quæst. 11. 15. 'Interest aliquid inter laborem, et dolorem: sunt finitima omnino, sed tamen differt aliquid. Labor est functio quædam vel animi vel corporis gravioris operis et muneris: dolor autem motus asper in corporc, alienus e sensibus.' Vide et

Offic, III. 5. Davis. Unice hic locus confirmatur ab Hirtio VIII. 44. 'sive indignatione et dolore vinculorum sive timore:' ubi vide. Paullo post edidi siqui auctoribus Mss. Lovan. Scalig, Vossian. Dorvill. Vide ad B. G. 1. 48. 'si qui equo deciderat.'

LXXXV. 7. Quos in sua potestate habuit Lege habuerit, sic omnes Mss. sic L. Latina poscit. Vossius. Vulgg. habuit. Sed lectionem, quam recepimus, in plurimis Mss. inventam probarunt viri eruditi, eamque exhibent editt. Rom. Ven. Beroald, et linguæ Latinæ ratio postulat. Davis. Vulgg. Vossius autem et Davisius ex plurimis Mss. reposuerunt, habuerit: quod et Linguæ Latinæ rationem postulare existimarunt. Sed utrumque recte dicitur. Et illud habuit emphasi sua non caret. Est enim affirmatio Cæsaris, se hostium nonnullos in potestate sua habuisse. Clark. Sic jam Ursinus, Hotom, Brutus e suis legerunt, et ita etiam in meis omnibus præter Voss. qui cum Carr. et Beroaldo, habuerat, solemni errore, exhibet. Sic et dein rescripsi putarint fide Petav. Lovan. Leid. pr. Dorvill. pro putarunt. Palat. putari.

12 Imperitos et per colloquium deceptos] Malim homines imparatos cum Lipsio Bentleioque; vel homines immeritos. Serenus Sammonicus cap. 14. 6. 'Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit.' Juvenalis Satyr. x. 60. - immeritis franguntur crura caballis.' Josephus Iscanus de bell. Troj. 1. 145. 'Lædimur immeriti, patimurque indigna priores.' Vide Ovidium Trist. II. 274. Amm. Marcellinum xxix. 2. p. 613. et Saxonem Grammaticum Præfat. pag. 2. Davis. cur. sec. Conjecit etiam Lipsius inpeditos: quæ vox cum inperito supra sæpius confunditur. Certe hoc convenientius, quam inparatos: siquid innovandum, malim etiam inmeritos. nihil est mutandum. Inperiti Cæsari sunt simplices, εὐαπάτητοι, inprude I- tes, nec satis muniti ad inlecebras: quare suo more ad inlustrationem subjungit, 'et per colloquium deceptos.' B. G. I. 40. 'contra homines barbaros atque inperitos, &c. hac ne ipsum quidem sperare, nostros exercitus capi pesse,' vi. 20, ' barbaros et inperitos homines ad iniquam p. conditionem deduci posse.' c, 20. ' Homines temerarios atque inperitos falsis rumoribus terreri:' ubi Codd. quidam dant inpeditos. Adde Val. Max. III. 8. 6. Liv. 1. 19. Plura aliorum exempla videre lector potest apud J. F. Gronov. l. IV. Observ. c. 3. Hinc peritus non tantum gnaro rerum, sed et stulto, inperitus prudenti opponitur. Phadr, l. 1. Fab. 23. 'Repente liberalis, stultis gratus est; Verum peritis inritos tendit dolos:' unde patet, non opus esse Cel. Bentleii conjectura rerum. Nam rerum periti satis stulti animo esse possunt, et quamquam multarum rerum habeant experientiam, non recte tamen sapere. Sallust. B. Jugurth. c. 49. ' prudentes cum inperitis, rudes cum bello melioribus.' Male inperitos exponit Cl Cortius ignaros; et ideo prudentes per gnaros explicat: plura vide ad Hirt. B. Afric. c. 31.

14 Plerumque hominibus nimia, &c.] Recte quidem; sic enim B. G. 11. 30. ' Plerumque hominibus Gallis brevitas nostra contemtui est.' Verum Ursin. Cujac. Pet. Scal. Leid. pr. Voss. habent hominum: unde suspicatur Gruterus legendum plerisque homi-Mihi vero similius videtur plerumque homini in n. licet sequatur pluralis. Is erim numerus ansam corrumpendo loco potius præbuisse vide-Quamvis ea numeri mutatio sit creberrima, ut alibi plus semel vidimus. Sed et hominum pertinacia jungi potest; et sic manere optimorum Codicum ipsissima lectio.

23 Nihil horum] Bene; sed vide, num præferas, quod servarunt Leid. pr. Lovan. et Dorvill. Nihil quorum: quod a librariorum cerebro alienum videtur.

27 Idem ad portas urbanis præsideat rebus, et duas bellicosissimas provincias absens tot annos obtineat | Pompeium intelligit, qui Africam et Hispaniam obtinebat. Vide Plutarchum in Dat. p. 779. In Ms. autem Norvic. corrupte legitur idem ad portas urbanis masidia rebus: corruptius in editt. Rom. Ven. Beroald, idem apportuns urbanis prasidia rebus, licet antiqua manus Venetæ sanam lectionem restituerit. Ad portas vero dicit, quoniam iis, qui cum imperio erant, in urbem ingredi non liceret. Paullum Manutium de Sen. Rom. cap. 4. Davis. Non damno hanc lectionem: siquidem ex Mss. sit recepta. Interim testari possum, ita esse in nullo meorum, qui constanter legunt ut idem ad portas urbanis præsidia rebus et. &c. obtineat. Nisi quod in Dorvill. Leid. sec. Voss. et Ed. Med. sit adportans, quod ex non perspecto usu Dativi ortum est. Præsidia obtinere urbanis rebus idem est, quod in præsidio esse urbi, ne novi motus fiant, et Resp. quid detrimenti capiat. Sic 'in præsidio urbi esse' apud Frontin. 1. 1. 8. 3. 'Præsidia urbanis rebus' dictum est, ut 'communi saluti auxilium,' et similia multa; de quibus vide ad v. 48. Ovid. Met. m. 349. 'inania morti Munera.' Jam autem obtinere præsidia, obtinere urbem cum præsidiis, &c. locutiones sunt frequentissimæ: quare non dubitavi, quin prasidia revocari debeat. Ad urbem enim l'ompeius erat cum exercitu.

LXXXVI. 2 Aliquid victi incomm. &c.] Victos enim se profitebantur duces ut c. 84. dixit. Non placet tamen admodum ea vox hoc loco, et in vetustissimis libris, ut Petav. Scalig. et Leid. pr. legitur Justi. Incommodum, quod lege belli a victore juste iis inponeretur: vel jussi, ut τφ ultro obponatur. Dein τὸ inde delevi; nam non exstat ea vox in Ms. Ursin. nec

Petav. Scalig. Lovan. Leid. pr. sec. Voss. Bong. Dorv. Palat. nec Edd. Flor. Scal. neque habere locum videtur. Forsan ultroneæ i. non rogatæ scripserit auctor.

6 Neque onni] Ms. Reg. et Edit. Rom. neque enin; sed præstat vulgata lectio. Clark. Enim etiam Carrar. Leid. sec. Bong. et Edd. Mediol. Ven. sed vulgata lectio multo majorem emphasin habet.

7 Firmum esse posse] Rarum id quod de missione ageretur; eam enim respici manifestum est: plane autem dormitavit Fr. Hotomannus, qui hæc verba de fide ducibus data intelligit. Vide c. 76. Davis.

11 Ne quid iis noceretur Bong. codex habet, ne quoi de his noceatur. Editt. Rom. Ven. Beroald. ne cui de his noceatur. Quod probo: hæc autem si vera lectio, ex Mss. Cujac, et Petav. cogatur paullo post legendum. Vossius. Ne cui de eis noceatur, neve quis-sacramento dicere cogatur-, cavetur : ediderunt Scaliger et Recentiores, Ne quid eis noceretur, neve quis-cogeretur-, cavetur. Sed Vossius ex Mss. restituit eam, quam secutus sum, lectionem ; quam et ipsa Temporum ratio postulat. Firmant Mss. Reg. Is. Vossii, et Eliensis; quorum posterior habet, in præsenti tempore, noceatur et cogatur; priores autem integram eam exhibent, quam reposui, lectionem. Clark. Ne cui de his est etiam in Leidens. sec. et Ed. Medic. Sed ceteri Mss. et Edd. Ne quid. Quod movendum non videtur: at noceatur et cogatur est quoque in Leidd. Petavian. Palat. Bongars. Dory, Scalig, Carr, et Edd. Veteribus, item Steph. Gryph. Plant. Nen pro neve etiam reposni auctoritate Mss. omnium et Edd. pp. item Vascos. Steph., &c. ut sæpe.

4 Neve quis invitus sucramento dicere cogeretur] Lego ex Ms. Cujacii et Petavii, neve quis invitus sacramentum dicere cogatur. Vossius. Ex Mss. Pe-

tay, et Cujac, rescribit Vossius sacramentum dicere, ac ita sane Ms. Norvic. Sed alii Mss, et veteres cusi vulgatam lectionem retinent, ac proba est locutio; dixit enim Livius IV. 53. ' auxilioque Tribuni nemo invitus sacramento diceret.' Nihil igitur movendum. Davisius. Ibid. metu ceteri sacramento dixerunt. Adde Tennul. ad Frontin, IV. 1. 4. et J. F. Gron, ad Livium xxIV. 8. 'Quibus sacramento liberi vestri dicant:' ubi vulgo erat sacramenta, uti hic inveni in Vossiano et Leid, sec. Turbant quoque 11, 24, 'ut sacramento dicerent.' tamen præter Cujac, et Petav, etiam Scalig, et Leid, pr. cum Ed. R. Steph. habent Sacramentum: quorum auctoritas certe præponderare debet. Horat. od. II. 17. 'Non ego perfidum Dixi sacramentum.' Tacit. Ann. I. 28. ' Percennione et Vibuleno sacramentum dicturi sumus?' Hist. IV. 31. ' Adigente Flacco, instantibus, tribunis, dixi sacramentum.' Sic enim Mss. illis locis constanter. Immo apud ipsum Cæsarem, c. 23. bujus libri, 'Milites Domitianos sacramentum apud se dicere jubet.' Veget. 11, 5, 'Militiæ sacramenta dicuntur.'

LXXXVII. 7 Ad Cæsarem intus adierunt] Alii introduxerunt. Laudo et ambabus manibus amplector conjecturam Jani Guilielmii, qui c. 11. Quæst. in Aululariam legit in jus adierunt. Observo sic locutum Cicer. in Verrem, Orat. IV. 11. 'Cum ad prætorem in jus adissemus, excogitat sane diligenter, et caute quid decernat. Nam antequam verbum facerem, de sella surrexit "atque abiit." Idem Orat. vii. 11, in eundem Verrem: 'Nam Heraclius tum adfuerat, cum primum dati sunt judices: de hac, qui antequam in jus aditum esset, antequam denique mentio controversiæ facta esset, discessisset, putabant nihil agi posse.' Sed abunde hac ad firmandam Guilielmii emen-

dationem. Vossius. Intus adierunt ex Ursini codice recepit Scaliger, cum vulgo legeretur inepte introduxerunt, quod tamen est quoque in Palat. Bong, Dorvill, et Leid, sec. Reliqui mei quoque intus adierunt præter Leid. pr. qui dat Justius adierunt. Corrupte sine dubio ex in jus, uti bene in textum jam receperunt Cellarius, et Clarkius, et Cort. ad Sall. B. Bat. c. 42. Terent. Phorm. 5. 8. 41. 'In jus ambula.' Vide ad Aurel. Victor, de Vir. Illust. c. 72. 'Ne quis ad eum in ins iret :' et passim, quamquam non nego intus aliquando pro intro sumi : ut III. 26. ' Quo simul atque intus est itum:' si sana est lectio. Vide Fabri Thes, et notas ad Vellei, 11, 25. Sed tamen plerisque locis etiam cum Accusativo notat in loco: ut et ibi patet etiam addita præpositione in. Liv. xxvII. 11. ut est in Mss, a me visis 'Romæ intus in cellam ædis,' &c. Vide et ad Obseq. c. 106. Non possum, quin hac occasione emaculem Virgil, in Cul. 76. 'vallibus imis Semper opaca novis manantia fontibus antra.' Nam Mss. Voss. et Petav. elegantius v. intus.

9 Flagitarentur] Cellarius et Amstælodamenses ediderunt, flagitaretur. Sed longe elegantior lectio est, flagitarentur; ut Stipendium sit casus Accusativi. Clark. In Lexicis jam notatur hujus locutionis testimonio producto, etiam flagitari, ut plura ejus generis verba, retinere accusativum rei. Vereor tamen, ne infirmo tibicine sit fultum hoc testimonium: nam Mss. mei omnes habent flagitaretur cum Edd. primis, uti et Gryphii aliisque. Retinui tamen flagitarentur.

14 Q. Fufum Kalenum] Sic ex Ms. Ursin. et Schedis Pulm. cum Cellario, Davisio, et Clarkio edidi hic et B. Civ. III. 8. 26. 55. 106. e Mss. plurimis, &c. cum olim scriberetur Fusium. Male, ut e nummis patet: quare III. Heinsius quoque Fufum

scribendum esse libri sui oræ adleverat. Mei habent meliores Fuscium vel Fuseium, Fusenum Leid. pr. Suffenum Voss. at omnes Kalenum per C. exarant perperam. Fusius et Fufius confunduntur etiam B. G. VII. 3. ubi vide. Dein præficit exhibui auc-

toritate Petav. Leid. pr. Palat. Bong. Dorv. Voss. mutatione temporum crebra, et singulis, ut ita dicam, paginis occurrente. Item ultimam voculam est delevi, exigente id sermonis elegantia, uti et Leid. pr. a m. pr. et Palatino Codd.

DE BELLO CIVILI.

LIB. II.

Car. 1. 4 Ad partem qua est aditus (ex Gallia atque Hispania ad id mare, quod adigit) ad ostium Rhodanil Ita Scaliger edidit, parenthesi inclusis illis quæ hic vides verbis: quod quando in editione ejus fit, denotat suspecta vel ejicienda esse. Palatinus et Bongarsianus codex habent: aditus ad Galliam atque Hispaniam. Et sic emendabat Faërnus, Alii legunt: Qua est aditus ab eo mari quod vergit ad ostium Rhodani. Sed hoc Fulvius nimium recedere putat a vulgata scriptura. Et ut verum fateamur, parum id ex mente Cæsaris. Quomodo tamen emendandus locus sit, prorsus nescire me confiteor. Œdipo hic opus est. Illud certum arbitror, quædam a librario inserta esse. Vossius. Variæ sunt hunc in locum bariolationes. Gabr. Faërnus scribit, qua est aditus ad Galliam atque Hispaniam, &c. nec male divinavit, ita enim exhibent Mss. Carrar. Palat. et Bongars. ac editt. Rom. Ven. Beroald. Petro Ciacconio placuit qua est aditus ab eo mari, quod vergit ad ostium Rhodani : quam conjecturam, ut nimis audacem, merito rejicit Fulv. · Ursinus. Scaliger reponit qua est aditus ad ostium Rhodani, cetera ex interpretatione nata temere arbitratus. Ingenue au-

tem fatetur Vossius, se prorsus nescire, quomodo emendandus sit locus; cui tamen felicem medicinam tantum non invenit frater eius Isaacus; legit enim not, ad Pomponii Melæ 11.5. 'altera ad partem, qua est aditus ex Gallia atque Hispania, ad id mare quod attingit ostium Rhodani;' aditus enim ex Gallia atque Hispania concise dicitur, pro eo quod est, aditus ad Massiliam, venientibus ex Gallia Hispaniaque. Firmatur ejus sententia ex editt. Steph. et Vascos, in quibus est attingit ad ostium, sic et Ms. Norvic. nisi quod ille attigit; nec forsan male, attigo enim dixerunt veteres. Propertius Eleg. 1. 17. 27. 'Si quando vestras labens Amor attigit undas.' Eadem etiam forma usi sunt Pacuvius, Lucilius et Plantus, ut ostendit Joan. Meursius Exercit. Crit. Part. 1. in Epid. Plant. c. 7. p. 119. Sed, ut hic apxaiouds Cæsari reddatur, non multum contendo. Illud certum, præpositionem ab Is. Vossio rejectam debere retineri; eam quippe exhibent Mss. et veteres cusi. Rescribe igitor attigit, sive attingit, ad ostium Rhodani. Auctor ad Herennium l. IV. fol. 38. B. editt. Lamb. 'Ad hanc rem, quod satis est, attingemus.' Ipsc Mela 1. 4. 'Et

qua ad fluvium attingit, latissima.' Sic etiam loquitur Sulpicius Severus Dial. 111. c. 14. p. 484. Davis, Scaligero fere consentit Gruterus, at cum Is. Vossio facit Clarkius, et quasi ex optimis Mss. ita edidit: nisi quod ad ostium retinuerit. Certe ex G. atque Hispania servant Leid. pr. Voss. Scalig. et Petav. Cujac. Reliqui cum Edd. pp. ad Galliam atque Hisp. Non autem cum Vossio et Clarkio distinguerem post Hispania. Jungenda videntur aditus ad id mare. B. G. IV. 2. ' Mercatoribus est ad eos adi-Dubito tamen. Dein in nullo codice est attingit, sed ita exhibet quoque Ed. Gryph, posterior, et libri sui margini adlevit Lipsius. Carrar, ad non agnoscit Bong, Hotomannus retinet adigit, subintelligens naves. Est vir doctus, cui placet adtinet, i. e. adtiguum est, pertinet. Cum plerisque viris Doctis adridet mihi maxime adtingit, sive, ut alii censent, apxaïkŵs, adtigit ad ostium. De verbo adtigere adi etiam Gifan, in Ind. Lucret, et Fabr, ad Terent, Aud. IV. 5. 50. In Melæ loco a Davisio adlato habet Ms. amici mei Et qua fluvium attigit, ut alibi sæpe, librariorum, puto, errore. Contra eodem capite, quæ in mare attingunt, uti ex Codd. edidit Gronovius. Adtingere cum Præpositione jungunt etiam alii. Vide Heins. ad Ovid. Art. II. 701. Ad Venerem quicumque voles adtingere seram.' Ceterum illa ad partem vehementer offendunt, nisi velis sub una et altera non subaudire partem, sed obpugnationem.

7 Reliqua quarta est, quæ aditum habet a terra] 'Massilia solis mille quingentis passibus terræ cohæret, qua firmissimus et turribus frequens murus opponitur,' ut auctor est Eumenius Paneg. vi. 19. 1. Davis. Faërno, Ursino et Ciacconio suspecta est vox Reliqua: leguntque duo posteriores qua ad. habet vel habeat, ut est in Ursini Codice: Mss. mei omnes

constanter servant reliqua q. est, quæ. Præfero tamen qua, uti et habeut, quod exhibui auctoritate consentientium Codicum Pet. Leidd. Lovan. et 5 aliorum.

II. 4 Asseres enim pedum duodecim cuspidibus præfixi] Inter remedia adversus turres fuere olim trabes, quas incutere solebant, ad infringendas Unde hic per asseres putabat Hotomannus trabes denotari. Sane parum refert, asseres an trabes fuerint: interea temere unum pro altero non accipiendum, docet me autorum gravissimus, qui Histor. IV. ait: 'Eduxerant Batavi turrim duplici tabulato, quam Prætoriæ portæ (is æguissimus locus erat) propinquantem, promoti contra validi asseres et incussæ trabes perfregere.' Neque hic dicat quispiam per asseres et trabes eandem rem denotari: contra morem Taciti hoc, qui supervacuis verbis non utitur. Sed sufficit: neque enim tanti res est, quando loca reperiuntur, quibus asser pro trabe ponatur. Vossius.

5 Per quatuor ordines cratium in terram defigebantur \ Voces eas in terram, ut furcillandas, unco Scaliger inclusit, repugnante tamen re ipsa. Ait enim Cæsar, tanta vi a Massiliensibus adactos asseres, ut quatuor cratium ordinibus perruptis, in ipsam humum penetrarent; quare nullus ambigo genuina hæc verba esse. Fossius. In terra defigebantur. Ferri quidem potest hæc constructio. Sic Livius VIII. 8. 'hasfas subrecta cuspide in terra fixas' dixit. . Cum tamen Petav. Pal. Norvic, et Gryph. habeant, 'in terram difigebantur,' ea potins videtur recipienda. Davis. cur. sec. Bene hæc verba in terra defendit Vossius, eaque agnoscunt Mss. omnes; nisi quod in Petavian. Palatin. Dorvill. Edd. Vascos. Steph. aliisque sit in terram. Nil muto tamen. Vide ad Frontin. 11. 3. § 17. 'Palos in terram defigerent:' ubi docui, apud Livium, Vegetium,

&c. in terra defigere vulgo in Mss. legi. Adde l. hujus c. 10. 'in trabibus columellæ defiguntur.'

7 Inter se porticus interebatur | Nota porticum pro vineis poni: nec alind hodie nostrum galeries. Idque vinearum proprium nomen est. Sed quia olim porticus (hodieque passim videmus) in hortis solent contegi vineis, inde nomen ad militiam transiit. Unde Festus Pompeius: 'Vineæ,' inquit, 'quod vini feraces sint. Etiam militares quædam machinationes a similitudine appellantur.' A similitudine, non vitis ipsius, quæ nulla profecto est, sed quia vineis contegi solent porticus ad amœnitatem. In Gloss. Mss. invenio, 'Vineas, machinamentorum genera, quæ finnt in modum turrium, ac rotis quibus descendant (lege adscendant) milites ac muros expugnant.' Nimirum confudit bonus Glossographus pluteos, ac vineas, ac turres. Nam pluteis rotæ: turres adscensum dant. Vegetius IV. 15. 'Vineas dixerunt veteres, quas nunc militari barbaricoque usu causias vocamus.' Sed mira codicum varietas est, in quibus reperias causias, cautias, caucias, cautibus, cantibus. Sed Vincentius Bellovacensis, qui Vegetium et hic, et passim exscribit, habet: Vineas dixerunt veteres quas nunc cautibulos, alias chartos (lego chattos) vocant. Nec dubito quin chattos illud rectum sit; nam et vinea Græcis quoque appellata nomine testudinis: et hinc in Poliorceticis Apollodorus χελώναι inquit έλαφραί αί καλούνται αμπέλοι. Sic posterioribus quoque cattos, i. e. feles appellatas esse crediderim. Sed priusquam finio: in Mss. omnibus est integebantur, non, ut Scaliger edidit, integebatur. Quare prius retineo, et aio vocem porticus plurali numero hic positam : ut vineæ quoque veteres dixere, non vinea: nam etsi Lucanus dixit, ' Procedit vinea terra;' et Silius, eodem modo, in singulari usurpavit; pueri videant metri caussa factum: qui soluta oratione scripserunt, semper vineas habent. Vossius. Non quidem Scaliger primus edidit integebatur, sed jam ante Beroaldus, aliique. Mss. tamen omnes, si Vossianum excipias, et Edd. primæ, item Vascos. Steph. Gryph. et plures habent pleralem numerum, qui corruptus esse videtur ob præcedens hac, sub qua porticum intellexerunt; sed hac adverbialiter ponitur, ut millies: et pro eo in 4 Codd. scribitur huc.

8 Testudo pedum LX, æquandi loci caussa facta; item ex fortissimis lignis! Noli, quod Scaliger putabat, verba hæc facta item suspecta habere: proba et firma sunt, et respiciunt ad illa. pedalibus lignis inter se conjunctis. Ait Cæsar, Massiliensibus tantam machinarum copiam fuisse, ut crates, aut id genus opera disturbarent: itaque ex validis tignis constructas vineas fuisse: antecessisse autem testudinem item ex fortissimis lignis factam. Vossius. Erravit Pet. Ciacconius, qui hanc machinam ea re factam arbitratur, ut opera Cæsaris loco æquari possent; mihi enim cum Just. Lipsio Pol. l. I. Dial. 8; intelligi videtur testudo ad congestionem fossarum parata, quam describit Vitruvius x. 20. Davis.

9 Ex fortissimis lignis] Fortitudo ad animum proprie refertur; viribus tamen corporeis et rebus inanimis interdum tribuitur. Plinius XVI. 11. 'Rigorem fortissime servat ulmus.' Non multo aliter Corn. Severus in Ætna vs. 404. lapidi molari animos attribuit. Vegetius de re mil. 1. 15. 'Ut arcum scienter teneant, ut fortiter impleant.' Idem c. 20. 'ferrum scienter ac fortiter directum' dixit. Davis. 'fortior pons' B. Alex. c. 19. Veget. 1. 24. 'Sudes lignis fortissimis.'

10 Involuta] Sie vulgo nec male legitur ex emendatione Ciacconii; quum in prioribus Edd, et Mss. exstaret evoluta: quod tamen contrarium, nec huic loco aptum sensum
exhibet. Unde forsan rectius foret
convoluta, ut scribæ pro c i. e. con
exararint e. Immo convoluta restat
plane in Cod. Scalig. et Ed. R. Stephani; atque ita Lipsius et Aicardus
sui libri margini adscripserunt. Nec
enim puto, evolvi sumi posse pro omnino induci: ut evinci pro omnino viuci, et similia.

III. 5 Provehitur | Hoc compositum frequens esse in re navali vidimus iam ad B. Gall. v. 8. 'Leni Africo provectus.' Verum præpositionem pro reperi in solo Vossiano. Nam Petav. Scalig. Leidd. Lovan. Bong. Dorvill. exhibent pervehitur. Quod altero non minus in usu est; ut jam Lexica docent. Vide et Vellei, Paterc. 11. 55. et 75. Melius autem hic convenit, quam pro. Indicat enim Cæsar, eum navibus per fretum vectum esse. Passim autem, ut in ceteris verbis, ita etiam in hoc præpositiones illæ confunduntur: Mela III. 9. ' Per hoc pelagus, ut Nepos adfirmat, Gades usque pervectus est:' ubi Ms. a me visus provectus. Valer. Max. 1. 5. § 4. ' Navicula in Africam pervectus:' et ibi Mss. quidam prov. sed Nep. in Alcib. c. 4. 'Hac (navi) Thunos in Italiam pervectus.' Restituendum hoc etiam Apuleio l. 1. p. 15. ' me usque ad portam non dorso illius. sed meis auribus pervecto.' Sic enim Ms. Bertin. non prov. p. 17. 'equo, qui me strenue pervexit.' Ibid. Scriverius male edidit prov. Hic vero la Palat, est prærchitur: quod cave, cum Grutero admittas. Id enim notat prætervehitur. Vide ad III. 26. · Dyrrhachium prætervehitur,' vel prævehitur; amatque potius casum Accusativum. Nasidius autem 'freto est pervectus,' non pratervectus fretum.

7 Ex navalibus corum unam deducit] Editt. Rom. Ven. Beroald. Ex navibus corum unam deducit,' unde mata

hæc, quæ nunc obtinet, lectio; nam cum Msto Norvic, rescribendum crediderim 'ex navalibus eorum deducit navem.' Sic c. 4. 'Ex navalibus productas naves refecerant.' Hanc sane scripturam Cæsaris ἀφελότης videtur postulare. Davis. Ex navalibus eorum, navem deducit. Hanc lectionem ex Ms. Eliensi intulit Davisius. Eandem exhibet et Ms. Reg. Editt. Vett. habent, Ex navibus eorum, unam de-Quæ lectio tolerari posset. Scaliger et recentiores ediderunt, Ex navalibus eorum, unam deducit. Quod admodum est durum, et vix Latinum. Clark. Ante Scaligerum vulgatam lectionem jam exhibuerunt Ven. 1517. Ald. Vascos. Steph. Gryph. et Cum Ed. Mediol. etiam Ms. Carr, habet ex navibus e, unam d. Ms. Scalig. Navem ex navalibus e. deducit. Petav. ex navalibus e. unam deducit navem. At Leidenses et Voss. Palat. Bong, ex navalibus corum deducit, Vulgatis adstipulantur Lovan. et Dorvill. suspicer potius navem e Glossa intrusam esse, ob incertam eins sedem, malimque sequi Carrar. Msti et Veterum Edd. lectionem. Unam excidisse videtur; quia scriptum fuerit per notam I. Forsan dedit Cæsar, ex navibus eorum navem unam deducit. Interim quia nihil certi extricare potui, vulgatum obtinere sedem suam passus sum. Unam tamen non delerem. III. 23. 'Naves, &c. et unam frumento onustam abducit.'

1v. 3 Remigum gubernatorumque magna copia suppetebat] Ultimam vocem omnes exhibent Codices; eam tamen expungendam censuit Jos. Scaliger. Perperam. Sic B. C. 1. 49. 'Magna copia pabuli suppetebat.' Ita et B. G. 1. 16. Nec etiam dici potest, pro more Cæsaris, naves fuisse armatas remigum gubernatorumque magna copia; eas enim armatas semper vocat, cum velis, funibus, reliquoque apparatu instruantur. Vide B. C. 1. 26. et alibi passim. Quoniam autem

hæc verba cum eo, quod antecedit, aut sequitur, non recte cohæreant, parenthesi sunt includenda. *Davis*. B. G. 1. 3. 'Ut in itinere copia frumenti subpeteret.'

8 Ut ext. tempore c, subvenirent] Vocula ut non comparet in Petay. Leid. pr. Palat. Voss. Dorvill. Et sane elegantius videtur abesse. Vide præter alia, quæ notavi ad B. G. VIII. 20.

11 Invisis latitantibus atque incognitis] Verba mihi suspecta; et vercor, neguid a librario irrepserit. Vossius. Editt. Vett. invisis latitantibusque atque incognitis rebus: Ms. Norvic, latitatis, Ineptit Joan. Mich. Brutus, qui, loco primæ vocis, ex Codice Carrar, reponit immissis, quod interpretatur invito atque nolenti ultro oblatis et obtrusis: nemo enim non videt hanc significationem parum huc convenire: vulgata autem lectio optime congruit. Invisæ res sunt antea non visæ: nt apud Florum IV. 12. 27. 'Invisum atque inaccessum in id tempus Hercynium saltum patefecit.' Etiam Vossius suspecta habuit verba, et veritus est, ne quid a Librario irrepserit: quod miror; cum, optimos scriptores plura fere συνώνυμα conjunxisse, nemini lateat. Cicero offic. III. 13. ' Certe (hominis est) non aperti, non simplicis, non ingenui, &c. versuti potius, obscuri, astuti, fallacis, malitiosi, callidi, veteratoris, vafri.' Minucius Felix Octav. p. 22. 'Magis sunt angusta (templa) numinibus incolis, præsentibus, inquilinis.' Vide et G. J. Vossium Inst. Orat. v. 11. 4. Davis. Synonymia frequens præsertim nostro est, ut aliquoties jam monendum habuimus. Vide ad B. Gall, II. 20. Forsan tamen hic latitantibus e Glossa vocis invisis inrepserit, vel aliud quid lateat. Nam in Petav. Leid. pr. et Lovan, etjam latitatis sine sensu.

15 Tauroenta] Accusativus; a Tauroes, Taupoeis. Editores, in Indicibus suis, inepte Touroenta in Nominativo

usurpant. Clark. Videndus hic omnino Cellarius.

v. 10 Omnesque superioris ætatis] Ætatis provectioris, Seniores. Rarissima est locutio; tamen simili fere modo Apuleius Metam, l. 1. pag. 9. ed. Pricæan. 'Video,' inquit, 'mulieres duas altioris ætatis.' Eodem sensu majorem ætatem dixit Tertullianus in Apolog. c. 9. Daris. Lipsius adleverat libri margini serioris.

11 Qui non in ejus dici casu] Hoc est, eventu, fortuna; et explicat, cum ait: 'quibus urbe capta eadem esset belli fortuna patienda.' Sic infra fortunam dixit pro casu. 'Nostri repentina fortuna permoti, arma, quæ possunt, arripiunt.' Unde miror Ciacconium tamen emendare hoc loco conatum, in ejus dici eventu. Vossius. B. Civ. 11. 14. 'proximi diei casu.'

19 Si superavissent] Lege sin superavissent. Sic enim loqui solet Cæsar, aliique scriptores optimi. Davis. cur. sec. Apud nostrum tamen in Mss. optimis utroque loco passim si repetitur, rarissime sin. Vide quum alibi, tum in variis lectionibus ad B. G. vii. 32: et ita alii. Adi Cort. ad Plin. Ep. 1. 3. p. 11. Drakenb. ad Liv. Iv. 5. § 6. Bentlei. ad Horat. Ep. 1. 1. 5.

VI. 7 Deductis paullatim navibus] Sic vulgo hic locus legitur, nullo vel inepto sensu. Brutus enim tum naves adhuc subductas non habebat, quas paullatim deduceret in mare. Nam jam commissum fuisse ait auctor prælium. Rescripsi igitur fide Mstorum Petav. Lovan. Leid. pr. aliorumque et Edd. Veterum, item Steph, Gryph. Aldi, Plant. diductisque, id est, explicatis, diversis. Adi ad Frontin, 11, 5, § 8. ' Diductis in latera viribus.' Cort, ad Sallust, Jug. c. 25, 'Diducta manu hostium.' 111. 40. 'Ut adversariorum manus diduceret,' c. 3, ' Diductis copiis.'

11 Magna vis eminus missa telorum inferebant] Hac focutione offensus

Delph, ct Var. Clas.

Fr. Hotomannus, ex antiquo Codice reposuit magna vi eminus missa telorum - inferebunt, quam vocem ad Massilienses Albicis conjunctos retulit. Sed, si ut solet, antiquum suum Codicem appellavit editionem Romanam A. D. 1472, mala fide rem gessit; illa quippe cum aliis omnibus vulgatam lectionem exhibet, quæ sana est et integra: nam vis hic numerum significat: nec rarum est, ut nomini multitudinis singulari plurale verbum adjungatur. Sic B. Civ. III. 81. 'Nulla Thessaliæ fuit civitas, quin Cæsari parerent atque imperata facerent :' ita legendum ex Mss. Voss. et Norvic. in vulgatis enim est pareret atque imperata faceret. Auctor de B. Hisp. c. 6. ' Partim ut pedestris copia' (sic Norvic. Vide not. ad B. C. 1. 45.)- castris præsidio esse possent.' Pomp. Melæ III. 4. Gens-non se urbibus tenent-res opesque secum trahens, semper castra habitant.' Ita ex Mss. legendum, non tenet et habitat, ut in editis. Sæpe hanc σύνθεσιν in Livio vitiarunt Librarii, ut ostendit Joan, Frid, Gronovius ad xxxvi. 16. Davis. Vide ad B. Gall. III. 17. et alibi. Immo Liv. II. 5, 3. 'Magna vis hominum simul inmissa corbibus segetem fudere in Tibe-

17 Ex insigni Sic restituit Gabr. Faërnus, et Norvic. in quibus legitur ex igni. Editi vett. ex signo. Nolim autem cum Joan. Brantio et fido illo errorum exscriptore Joan. Goduino παράσημον intelligere; denotari puto signum pra toria navi proprium, quale fuit vexillum purpureum, aut turris, alia item, de quibus vide doctissimum et diligentissimum virum Joannem Schefferum Milit. Nav. 111. 1. p. 175. Davis. Etiam Codd, Brant. Petav. Scalig. Lovan. Voss. ex igni. Cujac. ex igne. Bene, si noctu res gesta esset. Adi Scheffer, ibid. pag. 177. Quo adludit Virg. Æn. II. 256. Flammas quum regia puppis Extulerat.' Sed pugna hæc claro accidit die. Signo Leid. see. Bong. eum. Edd. pp. et Cellarii: ex signis Leid. pr. Sanam lectionem servarunt Palat. et Dorvill. ex insigni.

18 Tantum, re provisa, enisus, ut, &c.] Tolerari satis hæc potest lectio, fulta auctoritate Petav. Leid. pr. Scalig. aliorumque. Notandum tamen in Mss. Carr. Lovan. et 4 aliis, atque Edd. primis, Vascos. Steph. scribi tanta re, i. e. tanti momenti, ut subintelligamus ita, vel adeo ante sequens ut: quomodo cum reliquis auctoribus sæpe loqui amat Cæsar. Vide loca ad B. G. III. 14.

22 Perfracto rostro] Voss. prærupto: at Petav. Leid. pr. Palat. Dorv. et Ed. Elzev. A. 1675. præfracto. Ne dubita, quin vere. Vide, quæ laudo ad vi. 35. Mox animum adversa rescripsi e Petavianis membranis: et confer conlectanea ad B. G. I. 24.

VII. 1 Sed Nasidianæ naves] Miror incogitantiam Ciacconii, qui illud sed alieno hic loco positum putat, et sedecim emendat. Male. Sed hic gratiam habet; et, si tollas, amittit periodus venustatem suam. Vossius.

2 Aut conspectus patriæ | Ms. Carrar. editt. Rom. Ven. Beroald. Vascos. Steph. habent respectus patriæ, quæ yox a nonnullis, velut minus Latina, perperam rejicitur. De illa egerunt Interpretes ad Phædri l. v. Fab. 4. Davis. Respectus etiam in recentissimis Bongars, et Leid, sec. atque Ed. Mediol, forsan pro aspectus. Nam ut respectus satis Latinum sit, hoc loco efficacius est verbum conspectus patria, ut nemo non videt. Errat vero Cl. Clarkius, notans Mss. plerosque habere respectus. Si enim jam nominatos, uti et Hotomani librum, excipias, reliqui noti Codd. conspectus servant.

10 Ad cognoscendum effudit] Cum voces ad cognoscendum non exhibeat Ms. Norvic. eas mihi suspectas esse fateor, et Glossam videri redolere. Davis. cur. sec. Non agnoscunt etiam τὰ ad cognoscendum Scalig. et Leid. pr.

at solet Cæsar ubique copiosus esse, ut singulis liquet paginis.

12 Nihilo sequius | Editt. Rom. Ven. Beroald, habent nihilo segnius, quod etiam probumest. Sallustius Jugurth. c. 75. 'Nihilo segnius bellum parare.' Corn. Nepos Datam. c. 11. 'Nihilo segnius perseveravit;' ut falsus sit Nic. Heinsius, qui ad Ovidii Metam. II. 809. hanc loquendi rationem e bonis auctoribus eliminandam censuit. Davis. Cum Davisio facit Doctiss. V. Staveren ad Nepotis locum, Arntzen, ad Aurel. Vict. de Cæsare c. 40. 'Nihilo segnius solita curaret;' ubi multa hujus locutionis adducit exempla cum Gebhard. ad Nepot. Dat. c.1. Putatque etiam Brantius, segnius hoc loco esse congruentius : at contra judicat Gruterus, qui centenis aliquot locis ait segnius migrasse in sedem genuinæ vocis sequius seu secius. Sed segnius hic etiam R. Stephanus et Gryphius dedere contra Mss. tum aliorum, tum meos plerosque. Nam Ursin, Petay, Cujac, Palat, Bong. Lovan, Dory, Voss, habent secius vel setius. Verum quia tamen Scalig. Leid. pr. et secundus servant segnius, id hoc loco nequaquam damnem, ceterisque locis, ubi de alacritate et studio res est. Nam judicio hæc discernenda, nec a Mss. standum, qui variant ubique. Lucan. vi. 286. 'Qui Cæsaris arma Segnius haud vidit,' &c. Sed male segnius in nonnullis est B. G. 1.49. 'Nihilo secius Cæsar,' &c. et B. Civ. III. 27. 'Nihilo secius sequebantur.'

1x. 1 Altitudo perducta est ad contabulationem, eam instruxerunt ita] Quid velit his verbis Cæsar, satis liquidum est ex sequentibus: quare miror, Ciacconium e mera conjectura scribere voluisse eamque (sic enim quædam Edd. et Lips. Poliorc. 11. 4.) intra parietes incluserunt. Instruere contabulationem in parietes significat, ejus tigna parietibus subponere, ut infra 'tigna item, ut primo, tecta extremis lateribus instruebant.' Rarior tamen est locutio in parietes: et, ut verum fatear, Mss. et Edd. Vett. vulgatæ lectioni non suffragantur. In Editionibus enim priscis, etiam Beroaldina, legas est, id contabulationis caussa in par. inst. Contabulationis caussa habent quoque Mss. omnes; et pro ad, in Petay, Lovan, et Voss, est ut, in Leid, pr. et. In reliquis ad. In non agnoscit Leid. pr. Quare aliud quid latere videtur. Forsan simpliciter reliquerat auctor perd. est ad contabulationem, ejus caussa parietes instruxerunt, &c. De verbo instruere adi notata ad VIII. 41. 'Aggeres instruere copit.' Ceterum pro inhæresceret, quod nescio unde, in Scaligeri Editionem inrepsit, et in segg. retentum est, reposui adhæresceret, jubentibus Mss. omnibus et Edd, prioribus.

9 Directo transversas trabes] Distinguit inter transversa ἀπλῶs et directo transversa: nam transversæ trabes crucis formam habent, quam Burgundicam hodie appellamus, sive literæ X, at directo transversa sunt tali specie Κ. Quod notandum ad intellectum turris, in qua primo duo tigna fuerunt transversa, dein his instratæ trabes directo transversæ, hoc pacto:

Vossius.

10 Easque axibus religaverunt] Ita Ms. Cujac. et Petav. ac v. c. noster, sic et Scaliger edidit: in Palatino etiam est asses. Recte sane: etsi in editt, prioribus et nomullis vv. cc. est asseribus. Nam ut Vitruvius I. Iv. ait, 'in contignationibus tigna et axes.' Et asseres minus hie usui; quippe nequaquam asseribus, sed assibus, tabulata insterni solent. Religandi autem verbo Cæsar infra est usus, cum ait: 'co super tigna bipedalia injiciunt;

eague laminis clavisque religant.' Nam necessario tectum hoc constratum axibus fuit, alioqui nullius esset usus, neque contabulationis nomine (ut fit infra) a Cæsare nuncupari posset. Denique nec lateres cidem insterni possent, quod factum infra Cæsar ait. Vossius. Axibas habent quoque Mss. Brant. Leidensis pr. Scalig. et alii; assibus Dorvill. Vide ad Lucan, 111, 156, 'Stellatis axibus agger Erigitur.' Male asseribus revocavit Cellarius. Pro easque in Mss. Carr. Petav. Leid. pr. sec. Voss. Palat. Bong. Dorv. scribitur eaque. Nec male. Tam enim tigna, quam trabes, axibus religata fuisse, credibile est.

19 Storeus autem] Sie vulgo seri. bunt, at in 1v manuscr. constanter et hic et infra est storias : sed sic quoque in vet, cod, nostro reperio nausia, ut sunt obnoxiæ mutationi i et e. Storea teges est vilior texi e juncis aut talibus selitus; habetque nomen ἀπὸ τοῦ στορείν. Hic tamen Cæsar e funibus anchorariis texit storeas. In Glossis Cyrilli reperio \(\psi \lambda \theta \theta \), Teges, Terratoria, Macta. Quid illud Terratoria? An ψίαθος notat thorum terræ insterni solitum, quomodo, hodieque stramini miles incubat? Depravatum locum nullus ambigo. Quare rescribo ψίαθος. Teges terra, storia, matta. Nam ψίαθος, nt exponit Hesychius, est ή χαμεύνη: sive lectus humi stratus. Cui accurate respondet illud teges terræ, et storia, et matta, quæ vox nobis hodieque patrio sermone storias denotat. Storia per i hic et infra etiam Mss. nostri omnes, et Edd. pp. in quibus et male scorius. Per i jam ante Vossium ediderant Vascos. Steph. Gryph. aliique, quod temere ex Hotomanni placito in storeas mutatum est. De storia vide etiam ad Frontin, IV. 3. 6. 'præter æreum et minutum veru;' ut ibi legendum docui p. 506.

20 Latas pedes IV] Id est, crassas, inquit Hotomannus: 'nam,' ait, 'latitudo cujusque erat pedum xxx,

quantum erat turris spatium quoquo versus.' Sed fœde labitur. Quales enim storiæ illæ, quæ crassæ pedes Iv? quis unquam simile quid audivit? Latitudo storiarum erat pedum Iv. nimirum, ut paullum modo inclinatum protegere virum posset: longitudo pedum xxx. quantum erat turris spatium. Vossius. Eodem modo recte jam vocem latas explicuit Lipsius Poliore, II. 4.

27 Prehensionibus] V. c. pressionibus. Petav. et Bong. presionibus: et sie infra quoque Bong, sed Pet, illic habet prensione. Palatinus, ut in vulgatis est. Sed altera lectio vera est; quamvis et Scaliger et Martinius, doctorumque alii prehensiones genuinum esse vocabulum putaverint. Pressiones sunt ὑπομόχλια, sive ligna illa, quæ vectibus subjiciuntur, ne vectes deprimant terram. Unde Vitruv. x. 8. 'Supposita uti centro, cito porrecta pressione, quod Græci ὑπομόχλιον appellant,' Et videmus hodieque in sublevandis ædificiis talibus uti fabros. Forma hujusmodi est.

A. 'Υπομόχλιον, sire pressio. B. Vectis.

Ab ea origine exprimere est sublevare: unde supra de turribus Cæsar, 'quantum has quotidianus agger expresserat.' Hinc in Glossis quoque Pressorium πιεστήριον, sive torcular, exponitur. Et pressorium τas dixit Columella XII.
18. Hinc etiam pressura, hoc est πιεσμός. At Digest. de serv. præd. urb. l. XVI. aliter ea vox usurpatur. 'Interdum dici potest eum quoque, qui tollit ædificium vel deprimit, luminibus officere; si forte κατὰ ἀντανάκλασιν' (Alciatus ἀνάκλασιν emendat) 'vel pressura quadam lumen in eas ædes devolvatur.' Ubi per pres-

suram intelligitur, id quod hodieque fieri videmus, ut lumen compressum inter muros aut tecta illabatur desuper, nos vocamus vallende lichten. In glossis Cyrilli invenio premo, et prendo, seu prehendo, pro eodem poni: Πιέζω, prendo, presso. Et idem volaisse videtur Philoxenus, cum ait, Prensatio ανγάρεια. Nisi forte vult prensationem fuisse ἀγγάρειαν, quia sæpissime prensatores illi importuni et molesti erant, ac invitis quibusdam extorquerent favorem. Sane in eodem est Prendit, 'Αράσσεται, συλλαμβάνει. Alioqui proprie αράσσεται est collidere, aut tundere. Sed manifestius id videmus alio loco ubi est, deprehensum κατηρεφές. Isam κατηρεφές, quod opacum et tectum est, notat, qualia sunt humilia loca, ac Nam quod Vulcanius ait, depressa. melius hic dici potuisse prehensum, et adstrucre veritatem rei conatur hoc loco Cæsaris, frustra est. Déprehensum in Philoxeno, ponitur pro depressum: ut solent talia confundi. Sic sane de bello Civili III. 101. ubi sermo de classe Cassiana: 'Flamma ab utroque cornu comprehensa.' Legitur in Petaviano codice compressa. Vitione ævi, an librariorum indiligentia, non facile dixerim: illud video, in Mstis quoque Cæsaris codicibus hoc loco legi prensionibus, pressionibus, prehensionibus, promiscue. Et in Mstis codd, aliorum quoque autorum sa pe videas temere n vocibus insertam. Sic thensauri, totiens, quotiens." Vossius. Prensionibus quoque et prensione Lovan. Dorvill. Leid. sec. Vossian, item prensione Palat, habent cum Edd. Rob. Steph. pressionibus Scalig. et Leid. pr. quorum primus mox prensione, alter pensione exhibet. Pressionibus prætulit iisdem argumentis quoque Lipsius loco indicato. Adde Vossium ad VII. 27. 'turres agger expresserat:' i. e. elevarat. Belgice vocatur opvyzelen: pressura liquidorum alia paullo res est. Vide

Gnjet. ad Lucan. IX. 809. 'Corycii pressura croci,' et 'aquam rotis exprimere' Hirt. B. Alex. c. 6. Ceterum nihil tritius esse commutatione ista τῶν prensus et pressus, pansus et passus, Ac. norunt omnes; et n a librariis crebro inculcari clarissime vidimus ad B. G. II. 9.

29 Demissio patiebatur] Hoc est, quanta erat storearum præpendentium longitudo, ad homines inter operandum protegendos. Clark. V. Turneb. Advers. XI. 24.

i. e. grandia missilia e tormentis excutienda. De qua significatione vocis tormenti adi ad III. 51. 'telum tormentumve missum:' alioquin locus in mendo cubare videri posset: nam in Leid. pr. et Voss. est instruenda, unica voce, quasi ad tormenta esset referenda. An vero scribendum inmittenda, scilicet fenestris illis, ut inde missilia exentiantur: Non puto.

x. 5 In solo aque longæ] Interposita virgula, scribendum in solo, æque longæ, ut recte habet ed. Beroald. In Rom. et Ven. perperam legituræque longæ distantes, vc. Davis. In Lovan. et Dorv. invenias æqua lege. Pedum etiam pro pedes est in Lovan. et Leid. pr. qui cum Edd. multis jungit æque longe distantes. Alia ratio est vii. 23. Trabes directæ perpetuæ, paribus intervallis distantes inter se binos pedes, in solo conlocan-

tur.'

6 Inque eis columnellæ] Malo columellæ, ut in optimo codice Petaviano est. Nam dicimus columna, columnula, columella. Vossius. Jos. Scaliger edidit inque eis columnellæ, quam scripturam firmant editt. Ven. Beroald. at rectius Mss. Petav. et Norvic. cum Rom. exhibent inque eis columellæ, ut ostendit G. J. Vossius in Etymol. voce columna. Ac sane, quod non observat vir doctissimus, huic voci fidem non dubiam facit Columel-

læ, celebris de re Rustica scriptoris, nomen. Davis. Columellæ est etiam in Cod. Voss. et Edd. Mediol. Vascos. R. Steph. Gryph. poster. atque id quoque prætulit Gruterus.

T Has inter se capreolis molli fastigio conjungunt] Capreoli sunt συγκόπται, sive ligna in imo divaricata, quorum fastigia committuntur, et canterios sustinent. Nomen sortiti videntur a capreolis, qui adversis cornibus concurrunt: nam tignorum species ita procumbens refert quasi cornibus certantes capros. Nam illorum fœdus errer, qui huic loco applicant capreolos illos, qui vitium cincinni sunt, ne audiendus quidem; nihil enim hic commune cum illis capreolis. Vossius. Adde Ciaccon.

11 Quadratas regulas] Regulæ sunt directa ligna, quæ hodie latas dicimus, notante J. Lipsio Poliorc. l. 1. Dial. 9. ubi totum hunc locum enarrat. Rom. Ven. Beroald. tegulas corrupte repræsentant. Davis. Tegulas etiam Carr. et Ed. Scalig. male. Adi et Bruti notas.

13 Ita fastigato] Sic recte editt, Rom. A. D. 1472. cum in aliis legatur fastigiato, quod verbum non est Latinum. Vide not. ad B. G. II. 8. Davis. Confirmant hanc scripturam Mss. Petav. Lovan. Dorvill. subaudiendum autem videtur esse tecto; nisi similitudine litterarum $\tau o \hat{v}$ structo exciderit.

16 Supra lateres] Ita editum prius invenio in Ed. Plantiniana 1574. Antea edebatur Super: cui lectioni suffragantur libri Mss. omnes: quocirca novari nihil oportuit. In solo Palatino est Super lateribus. Sed Super tam Accusativo, quam Ablativo jungi, docuerunt satis Viri docti. Adi Cl. Burm. ad Nemes. Ecl. 111. 5. 4 Quem super ex tereti pendebat fistula ramo. Ovid. Ep. v. 15. 4 Sæpe super gramen, fænoque jacentibus alto. Front. Iv. 3. 8. 4 Super nudam humum' 111. 9. 9. 4 Super fossam

pontibus injectis: et sic passim.

19. Hoc opus omne tectum vineis ad ipsam turrim perficient | Ait musculum structum intra vineas : quod fieri potuit: nam vineæ, ut ex Vegetio discimus, altæ erant pedes octo: musculi vero columnæ erant altæ pedes quinque: his deinde impositi capreoli, qui necessum est valde inclinati fuerint, alioqui contineri vineis musculus nequisset: nam infra columnas illas trabes jacebant bipedales. Itaque columnæ et trabes fere vii pedes altæ erant, unus superest ad tectum imponendum musculo. Sed credo ego illa verba Vegetii non usquequaque vera esse, et exstructas sæpe ab Romanis vineas, quæ octavi pedis altitudinem excederent. Sed dicere possis, musculum pone vineas exstructum fuisse, et ideo tectum vineis dici. Sane ego non multum pugnare Nihilominus sequitur supra vineas musculum non eminuisse, hoc est, pedum viii altitudinem, aut nihil, aut non multum excessisse: alioqui conspecturi eum Massilienses fuerant. Vossius. Lipsius loco laudato ait, posse et legi tecti. Vulgatum defendunt cuncti codices. Malim autem ego exponere latens post vineas. Sic VII. 27. 'legiones intra vineas in occulto expeditæ.'

21 Machinatione navali, phalangis subjectis] Julius Pollux : τὰ τῶν νεῶν ξύλα, οίς ὑποβληθεῖσιν ἐφέλκονται αί νήες, φάλαγγες, και φάλαγγαι. Varro de vita Pop. Rom. Cum Pœnus in fretum obviam venisset nostris, et quosdam cepisset, crudelissime, pro phalangis, carinis subjecerat, quo metu debilitaret nostros.' Nonius: ' Palangæ dicuntur fustes teretes, qui navibus subjiciuntur, cum attrahuntur ad pelagus, vel cum ad littora subducuntur. Unde etiam nunc Palangarios dicimus, qui aliquid oneris fustibus transvehunt.' Ciaccon. Vide Joan, Schefferum Mil, Nav. III. 3. Davis.

x1. 8 Ab opere removentur] Illa ab opere in v. c. nostro et Pet. (ac Norv.) desiderantur; proba tamen sunt. Ait Casar cupas e muro devolutas in musculum cecidisse: inde fastigato tecto delapsas in terram: ibi ne flamma opus adureretur, longuriis remotas esse. Vossius.

12 Libera muri defendendi facultas] Pet. Ciacconius vocem muri delendam censet, quia non murus, sed turris oppugnabatur. Lenior est medicina, si reponamus non datur libera muro defendendi facultas, ob tela videlicet tormentaque a Romanis missa, Davis. Ineptus est hic Ciacconius, qui vocem muri delendam censet; quia turris scilicet, non murus, oppugnabatur. Quasi vero non jam antea dixisset Cæsar, hostes in muro æque ac in turri, telis tormentisque ex turri lateritia ictos. Murum itaque defendi non potuisse, idem est ac si dixisset, eos, qui in muro essent, se defendere non potuisse. Quare nec Davisii audienda est emendatio, qui reponit; non datur libera muro defendendi facultas. Quod vix Latinum est. Clark. De more Gruterus hæc omnia non datur l. m. d. fac. habet suspecta.

XII. 1 Hostes turris repentina ruina commoti, inopinato malo turbati, Deorum ira perculsi, urbis] In Manuscripto Cujac, et Petav, decem hæ voces desiderantur, et solum est, hostes urbis direptione permoti, (Sic et in Norvic. legitur.) Cæterum quod hic Cæsar ait urbis direptione permoti, id ad metum Massiliensium referendum: nam urbs direpta non erat, sed verebantur Massilienses, ne id contingeret. Vossius. Hæc cuncta desunt etiam in Mss. Leid. pr. Voss. et Lovan. meritoque supposita corum pars major videtur Grutero, qui retinere mallet solum Deorum ira perculsi. Sed et illa Monachorum commentum esse hoc loco opinor, omniagne si quis inducat, non renitentem me habebit: in Leid. sec. scribitur ut urbis d. p.

3 Inermes cum infulis | Nimirum sic antiquitus solebant ad placandos victores, quemadmodum sacerdotes et hostiæ ad propitiandos Deos erant infulis circumdatæ. Unde et infulat in Glossis Isidori exponitur propitiat. De infulis Glossæ Ms. nostræ: 'Infolæ, velamenta de lana in modum vittarum facta.' Festus: 'Infulæ sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes, et hostiæ, templaque velabantur.' De sacerdotibus et hostiis nota res: nam illuc respexit Maro, cum ait Æn. x. 538. 'Infula cui sacra redimibat tempora vitta.' De hostia idem Æn. 11. 156. 'vitta que Deum quas hostia gessi.' Nam vittæ et infulæ, etsi idem non sunt, ponuntur pro eodem, quia vittæ annexæ erant infulis. De hostiis quoque Varro de L. L. vi. ait: 'Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta e lana, quæ adduntur infulæ, intra hostiarum cornua velamenta erant.' Locus mire depravatus: quid illud relamenta prius sibi vult? deinde an vittæ intra cornua hostiarum? Emendo totum locum: Infulas dictas apparet quod filamenta e lana, quæ adduntur infulæ, infra hostiarum cornua velamenta erant. Ut putaverit Varro infulas quasi inferulas dictas ab infra, quod credidit quoque Perottus, nimirum quia vittæ infra cornua pendebant. Scaliger infulas deducit ab infilando, quod putat significare amicire, aut velare, Sed probatum id velim. In Festolegitur: 'Effafilatum, exertum, quod scilicet exerto brachio sunt exfilati, id est, extra vestimentum filo contextum.' Lego Effilatum: x in f abiit, ut exfari, effari. Ergo exfilare est exerere, infilare sit velare: non tamen infulam inde deduci patiar, quippe filum primam habet productam: infula brevem mediam. Scio subinde composita primitivi naturam amittere: sed huc non temere recurrendum. Ego ab Hetruscis petendam vocabuli originem arbitrer, a

quibus pleraque sacra Romani accepere. Interea deducere non male possis a φαλά, quomodo vocant κόσμος της περικεφάλαιας. Aut a φαλιώς quod album notat : nam 'infula,' inquit Isidorus, 'est fasciola sacerdotalis capitis alba in modum diadematis.' Verum ad Festum ut redeamus, de sacerdotibus et hostiis notum eos infulis velari solitos. At templa velari vittis quis prodidit? Profecto nihil unquam tale legi, et sanum locum esse ne ipsa quidem Tyela mihi persuaserit : emendo confidenter hoc modo: Infulæ sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes et hostiæ tempora velabantur. Conferat qui volet verba Festi et Varronis, non dubito quin veritatem conjecturæ facile animadversurus sit: nam tempora vittis velare est familiarissima, et propria veterum phrasis: unde Maro: ' redimibat tempora vitta.' Et sic innumeri autores. In glossis, qua Isidoro vulgo tribuuntur. lego 'Infula sacerdotalis vitta, et administratio judicialis,' Quod miror: hic infulam dici vittam, cum ipse Isidorus XIX. 30. Orig. ait, 'ab infula vittæ ab utraque parte dependent.' Sed excusari potest, si vittam hic generatim dicamus pro diademate aut redimiculo poni. Etiam in Glossis nostris Mss. 'Infola vittæ sacerdotum,' et 'Infola amministratio sacerdotalis.' Quantum ad illa verba judicialis administratio, innuit quoque magistratus et præsides provinciarum infulis solitos ornari. Unde in Novell. Theodos. et Valent. T. de metatis p. 567. ' tam Consularium virorum, quam præfecturæ infulis ornatorum.' Spartianus in vita Hadriani p. 4. ' Post Mauritaniæ præfecturam infulis ornatum Pannoniæ Daciæque præfecit.' Ursinus ad hunc locum Cæsaris ait infulas Græcis vocari ίκετηρίους κλάδους. Sed næ ille Paraphrastem, imo prorsus oblitum interpretis egerit, qui ubi in Græco scriptore occurrat iκετηρίων

κλάδων mentio, vertere velit infulus. Multo præstitisset dicere στέμματα Græcis vocata: nam eæ vere infulæ: et hine in Glossis Philox, Infula. στέμματα. Itaque eodem modo quo hic Massilienses infulis usi dicuntur, ita apud Homerum a Iliad, Chryses sacerdos, Agamemnoni supplicatum venit, Στεμματ' έχων έν χερσίν έκηβόλου Ubi Eustathius ait cum 'Απόλλωνος. corona accessisse, ut majestate et reverentia Apollinis moveretur, cujus coronam habebat Chryses. Quales lædere nefas erat: unde Æn. II. 429, 'nec te tua plurima Panthu Labentem pietas, nec Apollinis infula texit.' Vossius.

10 A defensione] Petav. et Lov. cum Voss. ab def. sed Leid. pr. ad defensionem. Solita scilicet confusione τῶν ab et ad: nisi velis exponere quod ad defensionem. Vide ad B. G. v. 9. 'Ne nocturnis quidem temporibus ad laborem militum intermissis.'

14 Spe prædæ inrumperent Lov. Leid. pr. sec. Voss. Dory. Palat. Bong. Se prædæ. Unde merito Cl. Drakenburgio videtur excidisse τδ se tum ob locutionis insolentiam, tum ob vicinitatem τοῦ spe. Ill. etiam Heinsius margini adleverat leg. se spe prædæ. 'Se inrumpere,' ut c. 14. 'Portis sese foras erumpunt:' ubi vide Comm. Ciacconii, Cellarii, et aliorum, ac laudatos viros ad Silium XII. 437. Quid, si ne quidem necesse est spe retineri? ut prædæ in Genitivo sumatur per ellipsin τοῦ caussa, ἔνεκα: uti jam sæpe in Cæsare habuimus. Dispiciat lector, adeatque conlecta B. Gall, IV. 1. Ego tamen malim se spe prædæ.

16 It ab hominibus doctis magna cum misericordia fletuque pronunciantur] Negat Hotomannus per doctos hic Cæsarem aliud velle, quam edoctos a suis, quid dicerent. Sed luce clarius est, eum per doctos intelligere facundos, nam facundia ad misericordiam movendam nihil utilius. Simile

illud Taciti de Germanico, primo Annal. 'Planci gravem et immeritum casum, simul quantum dedecoris adierit legio, facunde miseratur.' Neque in Massiliensibus id mirum, quo ad declamandum ipsi Romani confluebant. Vossius.

XIV. 5 Arma vero omnia reposita contectaque essent] In Pal. et Bongars. est conjectaque, sed male, (Editt. Rom. Ven. Beroald, corrupte etiam repræsentant contemptaque.) Nam militum arma, siquando otium esset, reponi et contegi solita adversus pulverem, imbres, aliaque id genus. Imo in Tacito legas 1. Histor, 'Aperire deinde armamentarium jussit, capta statim arma sine more et ordine militiæ,' &c. Cæterum id semper non factum videtur: nam haud dubie repentino casu noxium, quando celeriter arma capienda. Itaque credo sua quemque sede militem arma recondi-Tegi vero etiam in itinere solent: unde ipse Cæsar ait B. G. II. 21. 'Temporis tanta fuit exiguitas, hostiumque tam paratus ad dimicandum animus, ut non modo ad insignia accommodanda, sed etiam ad galeas induendas, scutisque tegmenta detrahenda tempus defuerit.' Sed supersedeo claram rem probare: alii exempla collegerunt. Voss. Hinc contra apud Front, IV. 1. § 43. 'detectis armis velut in acie.'

9 Flammam conciperent] Ita Editi omnes recentiores. Edit. Rom. et Ms. Reg. habent, acciperent. Unde legendum existimabam, arrîperent. Sed in Ms. Eliensi plane scriptum est, corriperent. Quam demum veram esse arbitror lectionem. Sic apud Ovidium, 'Corripitur flammis tellus,' &c. Clark. Carrar. aliique nonnulli, Flammam acciperent. Norvic. autem flammam corriperent: quam veram esse lectionem Cl. Clarkius arbitratur. Mihi vero parum Latina videtur illa loquendi ratio; nam Ro-

mani dicevent flamma corriperentur. Notum est illud Ovidii Metam, II. 210. Corripitur flammis, ut quæque altissima tellus.' Receptam sane scripturam omnino retinendam putarim. Lucretius vi. 880. ' stupa jacit flammas concepto protinus igni.' Plinius H. N. II. & 50. ' Ignem habuit. non postea concepit,' Sic iterum loquitur xxiv. § 101. sic etiam Curtius cum alibi, tum IV. 3, 4, et v. 7, 5, Davis, cur. sec. Acciperent legas quoque in Edd. Ven. Mediol. et Leid. sec. qui cum Dorvill. habet flammæ. Bene autem Davisius conciperent defendit. Ignis corripere dicitur materiam, quæ contra concipit flammam. Ovid. Met. 1, 255. 'ne forte sacer tot ab ignibus æther Conciperet flammas.' Adde vii. 17, 108, 1x, 520, x. 582. &c. Livius xxxvII. 11. 'Conceptum ignem præ se portabant.' Seneca Herc. Œt. 1483, 'Cædatur omnis silva, et Œtæum nemus Concipiat ignes,' sive ignis in Accusativo; ut non opus et ibi sit scribi conripiat. Ceterum delevi copulam post tormenta auctoribus Mss. meis omnibus, et e Petaviano rescripsi animum adverti posset: in Leid, pr. tantum erat adverti. Adi conlecta ad B. Gall, 1, 24,

17 Tentaverunt hoc idem Massilienses postero die, candem nacti tempestatem; majorique cum fiducia, Sc. | Pro majori, quod est in Editis omnibus, restitui ex Editt. Vascosani, majorique. Cum tamen illud que in Mss. non reperiatur; quid si, mutata tantum distinctione, ita scribamus? Tentaverunt hoc idem - postero die: eandem nacti tempestatem, majori cum fiducia, &c. Neque vero reticendum, in Ms. Eliensi, omissis quatuor prioribus vocabulis, scriptum esse: Postero die eandem nacti tempestatem, majori cum fiducia, &c. Clark. Majorique ediderunt quoque R. Steph. et Gryph. Ed. post. Ciacconius maluit majorique fiducia, Sed amat magis Cæsar addere præpositionem, ut aliquoties supra notatum. Quare post die majorem posui distinctionem.

20 Sed ut superioris temporis contentionem nostri omnem remiserant, ita proximi dici casul Locus videtur in mendo cubare. Legit Fr. Hotomannus, sed ut superiori die contentionem, Propius ad vestigia receptæ lectionis revonendum arbitror sed ut superiori tempore contentionem. Superius tempus vocat id, quod a ficta Massiliensium deditione fluxerat, qua facta, omnem contentionem remiserant Cæsariani. At hanc sane conjecturam a Pet. Ciacconio præoccupatam esse jam video. Hie autem minus feliciter rem gerit, cum paullo post reponat pristini diei casu; locus enim medicina non indiget. Proximum est, quod proxime præteriit. Terentius Eun. act. II. sc. 3. 39. 'His mensibus sex septem prorsum non vidisse proximis.' Ubi Donatus, 'quia,' inquit, 'non vidisse dixit proximis, præteritis intelligimus: proxima enim nobis aut præterita, aut futura sunt.' Cicero init, Orat. I. in Catilin. p. 1726. 'Quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris.' Noster quidem B. G. IV. 14. dixit 'pristini diei perfidia;' sed hand necesse est, ut scriptores codem modo semper loquantur, quod cum in animum non revocarent Critici, sæpe, contra quam monet paræmia, ἐκίνησαν τὰ ἀκίνητα. Davis. Quanquam ferri posse videtur vulgata Lectio; non tamen dissimulanda est Davisii emendatio, qui reponit, superiori tempore. Clark. Nil muta. Sic c. 40. 'ad superiorem spem addita præsentis temporis opinione.'

22 Omnia ad defensionem] Si conjecturis indulgere liceret, facile fingi posset, in vocem præcedentem omnia (quæ in Mss. scripta est, oia) absorptam esse voculam jam; adeoque legendum, omnia jam ad defensionem, &c.

Quod respondeat scilicet $\tau \hat{\varphi}$ (superioris temporis) in præcedenti commate: sed sine Codicibus nihil audendum. Clark.

xv. 10 Æqua fere latitudine Ita edidit Jos. Scaliger, et sic habent editt. Rom. Ven. Beroald. Sed cum Stephanica legendum altitudine: latitudinem enim sive crassitudinem supra definivit. Fr. quidem Hotomannus reponit æqua fere latitudine atque altitudine, quæ sane conjectura minus placet ob causam jam ante dictam, neque enim ταυτολόγος est Cæsar. Davis. Mire hic errat doctissimus Davisius, qui legendum existimat, altitudine. Latitudinem enim sive crassitudinem supra esse definitam; nec ταυτολόγον esse Cæsarem. At enim nullo modo supra est definita contignationis latitudo. Aliud enim longe est crassitudo murorum, aliud latitudo contignationis sive spatii muris interiecti. 'Agger,' inquit Cæsar, 'erat ex lateritiis duobus muris senum pedum (non sex pedum) crassitudine.' Hoc est: Non totus agger sex erat pedum in latitudinem; quomodo enim is novi generis atque inauditus? sed murorum uterque sex erat pedum crassitudine, præter spatium id omne interjectum, quæ erat contignatio. Atque his tandem rite intellectis, jam latitudo contignationis istius intra muros (vel altitudo ejus, ut est in Stephani Editione, vel magnitudo, ut est in Ms. Regio) æqua erat, ac totus agger ante usitatus. Clark: Recte Clarkius Davisii rationem inpugnat: cur ille præferebat altitudine, quod et habet Vascosanus, et Strada, qui et in margine reliquerunt magnitudine, quod exstat etiam in Leid. sec. Nihilominus altitudine rescribendum judico, nam ut bene observavit Lipsius Polyorc. 11. Dial. 3. supra non memorat latitudinem illius aggeris; sed altitudinem LXXX pedum c. 1. quamvis ibi latitudinem

vir doctus præferre videatur. Perperam; maximum momentum non consistebat in latitudine, sed altitudine: qua mænium hostilium altitudinem possent æquare. Hinc infra c. 16. dicit Auctor, 'quum pene inædificata in muris ab exercitu nostro mænia viderent.' Unde liquido patet altitudinem, non latitudinem, esse scribendam. Ubivis autem in Mss. hæc variare, notissimum est.

Congestus] Mss. Reg. et Eliens. Congestitius. Clurk. Congestitius etiam Mss. Ursini Cujac. Scalig. Petav. et Leid. pr. congestius Voss. Nullus dubito, quin rectum sit congestitius; qua voce usi etiam sunt Vitruvius et Columella, ut docent Lexica. Sic 'inportatitia jumenta' restituimus B. Gall. IV. 2.

11 Ubi autem] Mss. Reg. Eliens. Ubi aut spatium, &c. Clark. Nec secus Mss. mei omnes, et Edd. pp. nec non Vasc. Str. Steph. aliæque. Recte.

19 Virtute militum brevi reconcinna-In v. c. nostro et Cujac. Petav. Pal. ac Bong. est reconciliatur: (sic et Ms. Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald,) guod ob tot codicum consensum dissimulare non debui. Forsan quis meliorem vulgata lectionem inde conjectabit. Vossius, Reconcinnare occurrit apud Plant. et Cicer. pro reficere, resarcire, Quare nihil rursus innovo. Sed Mss. omnes et Edd. primæ dant reconciliatur, metaphora desumta ab amicitia, quæ in tempus dirupta instauratur ac reconciliatur. et reparatur. Quod tamen de detrimento rite non posse dici videtur.

XVI. 6 Qua sit aditus, ab terra] Sic in editt. Scalig. et seqq. At, deleta virgula, scribendum qua sit aditus ab terra, ut bene Rom. Ven. Beroald. Sic autem loquitur noster, quia Massilia tribus partibus mari alluebatur, ut testatus est hujusce libri c. 1. Davis. Ibidem 'quæ aditum habet a terra.' c. 25. 'Aditu a theatro.'

7 Circumveniri] Codices plerique

circumiri, Clark, Quod Cl. Clarkins edidit, et Hotomannus quoque præfert, hie inveni in nullo Codice scripto nec edito practer Edd. Rom. Venet. et Mediolanensem. Aicardus vero, e Ms. ut puto, adlevit fibri sui margini circummuniri. Utrumque adhibuit Cæsar. Adi notas ad B. Civ. I. 18. 'Oppidum vallo castellisque circumvenire rel circummunire instituit.' Hic vero contra Mss. nil mutandum. Circumiri vel circuiri (ut. est in Mss. nonnullis, de quo alibi dictum) idem est, quod circumcingi: quo sensu sexcenties apud Historicos occurrit.

XVII. 7 Qui fiduciariam operam obtineret] Mira inscitia est Hotomanni et Ciacconii, qui ignari, quæ esset opera fiduciaria, corrigunt fiduciarum provinciam. Quasi non ut fiduciaria hæreditas, ita et fiduciaria opera dicere liceat. Idem ait Cæsar sub finem hujus libri: 'amisso exercitu, quem a Cæsare fidei suæ commissum acceperit.' Sed tædet nugarum. Vossius. Provinciam legit Ciacconius, non vero Hotomannus, qui hic adeatur quoque.

9 Ferebat] Sic quidem ex Ursini Msto repositum est: cui accedunt Petav. Scalig. Leid. pr. et Vossian. in plerisque et Edd. Vett. est referebat, quod magis placebat Hotomanno. Freinshemius vero in Ind. Curtii conjiciebat rescribendum serebat: ut 'serere rumores' viii. 9. Vide Zinserling. Prom. Crit. c. 20. At vero id huic loco minus convenire videtur, retineoque ferebat, id est, dictitabat, præ se ferebat, et ubique in ore hæc habebat: quo sensu hoc verbum apud Tacitum frequens est. Sic 'ferre laudibus:' de quo vide Doct. Van Staveren ad Nepot. Lys. c. 4. 'eum fert laudibus.' Si quid mutandum, arrideret magis Dorvilliani Codicis lectio inferebat, id est, inmiscebat, proferebat. 'Inferre sermonem,' 'caussam' et alia sæpe occurrunt, tam

apud nostrum, quam alios. Vide Comment. ad Phædr. Fab. 1. 1.

10 Distincril Codices plerique detineri. Sed parum interest, Clark. Rectius censet Hotomannus, retinendam veterum omnium Codicum scripturam. Distineri enim profluxit ab Ed. Vascos. In prioribus et Mss. aliorum ac meis scribitur detineri. Distineri non habet locum. nisi ubi de distractione in diversas partes, vel diversarum rerum occupatione agatur. Vide quæ notantur ad B. G. 11. 5. 'Manus hostium distineri.' Vulgatæ quidem favet lectio Juntina Justin, vi. 6, 'exercitus sui in Græcia distinerentur:' sed Mss. detin., et duo a me visi in Graciam detin. Idem xxix. 2. 'Ne eodem tempore multis bellis distineretur:' ubi etiam Ms. a me consultus graveretur: vulgo detin., ut ubique variatur. Rectissime ibi magnus Grævius. Detinemur longo bello aut obsidione, quæ remoratur nos; distinemur duobus pluribusve bellis. Quare detineri e Mss. reposui. 111. 75. Novissimos prœlio detinebat:' ubi itidem nonnulli dist. ut et B. Hispan. c. 31. 'dom bic detinetur.'

12 Magna auxilia, convenisse; magna, esse in spe atque exspectatione] In editis omnibus, propter minus accuratam interpunctionem, mira hic illata est sententiæ ambiguitas. Clark. Magna scilicet est Accusativus, et referendus ad auxilia: verum in Mss. non legitur exspectatione: sed exspectari. Optime, ait magna auxilia convenisse; jam ; sed et magna esse in spe atque exspectari brevi. Ita sane exhibent Petav. Palat. Bong. Leidenses, Lovan. Voss. Dorv. quo faciunt Edd. primæ; in quibus exspectare habetur. Neque jungendum magna in spe, ut alibi quidem loquitur Cæsar. Ciacconius dubitat, an sit melius magnam esse spem atque exspectationem.

15 Latius | Codd. nonnulli, elatius.

Clark. Quinam illi Codices sunt, qui elatius habeant, velim edoceri. nullos scio: at Ciacconium malle elatius hic et 111. 76. 'latius inflatiusque fama percrebuerat' ex Cicerone in Rullum II. 'Quibus rebus elati et inflati.' Vulgata non est sollicitanda: et male 1. III. loco elatius vulgo editur; ut patet ex 1.53. 'Hæc Afranius Petreinsque pleniora etiam atque uberiora Romam ad suos perscribebant:' ex quibus verbis simul liquet non audiendum esse P. Fabrum in Semest. 1. 22. præferentem præscribebat, id est, ante; ut est in Ms. Brantii, Leid. sec. et Edd. pp.

XVIII. 5 Complures præterea Hispali faciendas curavit In tribus Mstis est in Hispali, quam voculam Scal. et Lips, expunxerunt: an recte, ambigo: nam sæpe solet Cæsar urbium nominibus addere præpositiones. Sed tamen tale exemplum nondum legi. Vossius. Mss. omnes et vett. editt. in Hispali, præter Norvic, qui corrupte exhibet in Hispania. Præpositionem delevere J. Lipsius et Jos. Scaliger, et sane raræ sunt hujusmodi locutiones. Terentius tamen Eun. act. III. sc. 4. 1. 'Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræeo, in hunc diem ut de Symbolis essemus.' Ubi Donatus ait 'consensimus ac pepigimus, ne sit Solœcismus in Piræo pro in Piræum.' Non me quidem fugit, Ciceronem ad Attic. Epist. VII. 3. ex Terentio laudare 'heri aliquot adolescentuli coimus in Piræeum,' sed memoria lapsus videtur; alteram enim lectionem omnes Codd. repræsentant, eamque necessario retinendam censuit eruditissima fæminarum Anna Daceria. Cum igitur Cæsar soleat urbium nominibus præpositiones addere, vetus lectio non est rejicienda. Davis. Mss. et Editt. vett, in Hispali: quæ locutio a Cæsaris consuetudine non abhorret. Clark. In Hispali etiam agnoscunt mei Codices ad unum. Quo consensu motus prapositionem revocavi. Adi ad B. G. vi. 3. et G. J. Voss. de Constr. c. 46.

15 Se certis] Ursinus monet esse Virum doctum, qui probet secretis n.; quod est in ipsius Cod., uti et in Vossiano. Mihi non placet.

16 Quibus rebus perterritis civibus Romanis] Lego ex Palatino et Bong. perterritos cives Romanos. Et sic quoque in duobus libris repererat Ciaccon. Vossius. Perterritis civibus R. ut Aldus, Gryph. Plantin, et alii dant, defendi posset ex iis, quæ notavimus ad vii. 4. 'Convocatis clientibus, facile incendit,' scilicet eos: ubi vidimus, eam constructionem non raro in Cæsare reperiri. Et certe suffragatur Petay, in Leid, pr. perterritus civis Rom. Perterritus habet quoque Lovan: cives abest a Bong. Malim tamen credere, varietatem ortam ex Accusativo civis. Ut Vossius correxit, exhibitum jam olim a primis Editoribus, item Vascos. Steph. Scalig. aliisque. Atque ita e suis Mss. scribendum monuerunt Ciaccon. Hotom, et Brantius.

17 Ad Remp, administrandam HS. cxc] In Petaviano est cLxxx, etiam Pal. numerum LXXX retinet, quamvis corrupte in eo legatur cohortes LXXX. Et Bongars. cohortes CLXXX. Ortus error ex notis Hs. pro quibus in Petav. quoque scriptum est ch. Unde illi cohortes fecerunt: nam et cohors in veteribus lapidibus scribitur сон. et chohors, et chors, Vossius, Numerum clxxx reposui auctoritate etiam Mss. Leidd. Lovan. Dorv. Scalig. aliorumque. In quorum multis male cohortes LXXX, vel cohortes CLXXX scribitur. Edd. pp. adm. cohortes CLXXXX. Nonagies tantum Var. Lect. Vascos, uti et conjecerat Glareanus, vulgatum tamen retinens. In nonnullis inente additur millia.

19 Coëgit] Sie Mss. et Editt. Vett. Quod et temporum ratio postulat; propter præcedentem, prædicavit; et

sequentem, injungebat. Recentiores habent cogit. Clark. Ex Mss. et Editis Ber. Gryph. aliisque multis rescribendum coëgit, ut etiam Clarkius adnotavit. Davis. cur. sec. Magis Mss. auctoritate et consensu, quam temporum ratione, (quæ sexcenties ita variantur, ut sæpe monitum,) permotus coëgit reposui. Sic enim reperitur in meis omnibus et Edd. primis: in nullo cogit.

21 Verba atque orationem adversus Remp. habuissent-judicia in privatos reddebat] Judicia in privatorum rebus constituere, non modo iniquum non est, sed etiam prætorium. Quare nihilo probabilior Ursini aut Octavii Pantagathi emendatio est, qui legunt edebat: demirorque hoc ab illis non observatum. Locus enim sic emendandus est, ut sine interpunctione continenter legatur, quasi scriptum ita esset: Et judicia in privatos, qui verba atque orationem adversus Rempub. habuissent, reddebat: eorumque bona in publicum addicebat. Edictum scilicet proposuerat: 'Si quis adversus Rempub.' (id est, adversus Pompeium) 'verba fecisset, se judicium eo nomine daturum: damnatique bona in publicum addicturum.' Quare, qui particulam vero interjecerunt ante verba, stultissime illos fecisse apparet. Et similis judicii formula extat apud Livium 1. xxIV. 'Pronuntiarunt, verba orationemque eos adversus Remp. habuisse, quo conjuratio deserendæ Italiæ caussa fieret.' Totus autem locus, qui varie conturbatus est, ita restituendus est: Quas Cæsari esse amicas civitates arbitrabatur, iis graviora onera injungebat, præsidiaque eo deducebat, et judicia in privatos reddebat, qui verba atque orationem adversus Remp. habuissent, eorumque bona in publicum addicebat. (Hæc conjectura mire firmatur ex eo, quod eundem verborum ordinem exhibeat Ms. Norvic. nisi quod in eo omittatur præsidiaque eo deducebat.

Davis.) Cum hæc jampridem scripsissem, animadverti Manutium ex Nicasii doctissimi viri conjectura reponere adversus Pompeium. Quam conjecturam primum Livii locus refellit : deinde quis nescit eos, qui rerum potiuntur, semper Reip. nomine abuti? Hotoman. Optime hunc locum restituit Hotomannus, cui miror a Scaligero et sequentibus non obtemperatum esse: cum tamen Brantius testetur ita legi in suis membranis; quod et liquido confirmatur vetustissimis meorum Petav. Scal, Cujac, Leid, pr. Lovan, et Ed. Gryphii; nisi quod corum, non corumque retineant. Neque etiam pro Cæsaris more conjunctione illa est opus. Immo verba illa quæ desunt in Voss. præsidiaque eo d. et jud. in priv. redd. jam in Edd. Vasc. et R. Steph. exhibentur ante illa qui verba. In illis tamen male additur vero, uti et in Mss. Dorvill. et Leidens. sec. Ratio ipsa verba hoc pacto esse transponenda docet, uti quoque vidit Gruterus. Ursinus e suis Codicibus etiam monnit præsidiaque eo deducebat post injungebat esse ponenda. Recte etiam Hotom. defendit adversus Remp. quæ formula est frequens. Varro enim aiebat eos qui in Pompeium loquebantur, adversus Remp. id agere. Vide notas ad Lucan. v. 14. 'Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.'

Leid. prim. Lovan. Palat. Dorvill. Cordubæ m. Quæ lectio si vera est, (ut tam bonorum Codicum auctoritate credere cogor) patebit, jam optimi ævi scriptores hunc casum Dativum, (non enim Genitivum esse inducere in animum possum) de motu ad locum passim cum nominibus propriis admisisse, ac mitti Romæ, reverti Romæ, &c. bene Latinum esse. B. Civ. 111. 108. Mss. fere omnes tubulæ Romæ erant adlutæ. Vide,

quæ olim notavi ad Lucan. VIII. 845. 'Manes transferre revulsos Ausoniæ:' uti ibi exhibet quoque Cod. Taurin. et 4. Mss. a Cortio consulti. Vide et Cap. seq. In Petav. B. C. III. 100. est 'Brundisio venit.' Quæ si genuina esset lectio, confirmaret vehementer opinionem meam de Dativo.

8 Quin ad diem conveniret] Pal. et Bong, habent quin ad diem statutum conveniret. Quod notare visum, quia etsi abesse poterat vox statutum, tamen Cæsaris simplicitas facit, ut credam ita eum scripsisse: quippe qui alibi dixerit: orientem solem, et terram Galliam, et similia duobus extulerit verbis, quorum alterum sine sensus detrimento commode poterat omitti. Vossius. Mss. Bongars. Palat, ac editt. Rom. Ven. Beroald. habent ad diem statutum. Sic fere Justinus 1. 10. 'Equum pridie constitutam diem ad eundem locum ducit.' Et iterum; 'cum ad statutam horam omnes convenissent.' Illorum quidem Codd, lectionem veram arbitrer, quippe quæ Cæsaris ἀφελότητι maxime conveniat: tantum abest, ut plane repudiandam cum .Fr. Hotomanno censeam. Davis. Mss. plerique et Edd. Vett. ad diem statutum; quæ locutio Cæsaris perspicuitatem sapit, Clark, Idem censet Cellarius, qui ideo statutum in textum revocavit. Estque etiam in Ms. Carr. Brant. Leid. sec. Dorv. et Edd. pp., fateorque Cæsarem frequentius solere locutiones plene efferre, Id tamen adeo perpetuum non est, ut interdum non recedat ab ea consuetudine, præsertim in illis locutionibus, quæ quasi ex formula Romanorum sollemni adhibentur. Ut in movere pro castra movere, solvere pro naves solvere, &c. Vide omnino ad vii. 85. Quare etiam hic, licet statutus dies probæ notæ sit locutio, malim adsensum præbere vetustissimis Codd. Cujac. Scalig. Leid.

pr. Lovan. et aljis, et simpliciter retinere ad diem. Pari enim modo B. G. v. 20. 'Obsides ad numerum miserunt:' ubi potuisset addere dictum, definitum, vel simile. Notæ autem sunt phrases ad diem adesse, ad diem solvere, ad diem decedere, &c.

12 Iisdem diebus Carmonenses Notanda constructio : Carmonenses, qua est firmissima civitas, portas præclusit. Ait Servius, ad Æn. 1, 21. hic illius arma, Hic currus fuit: 'Quotiescumque nomina singularis et pluralis numeri connectuntur, viciniori respondemus,' Non absimiliter infra de bello Civil. 1. 111. 'Nulla Thessaliæ fuit civitas, quin Cæsari parerent, atque imperata facerent.' Nam ita in v. c. nostro legitur: pro quo in vulgatis est pareret, et imperata faceret. Contrarius loquendi mos est l. v. de bello Gall. c. 20. cum ait Cæsar, Interim Trinobantes, prope firmissima earum regionum civitas, legatos ad Cæsarem mittunt:' nimirum quia civitas est collectivum. Vossius.

14 Deductis III in arcem oppidi cohortibus a Varrone præsidio, per se cohortes ejecit | Notat Ciaccon, deductis hic idem valere, quod introductis et inpositis; quum alias significet detractis aut eductis. Et sane plerumque ultimo sensu cum aliis Cæsar adhibere solet. Vide, quæ notamus ad B. Gall. II. 33. ' Præsidia deducturos,' et alibi. Nihilominus nonnullis in locis deducere pro simplici ducere, si Mstis fides est adhibenda, apud nostrum occurrit. Ut IV. 22. 'Exercitum in eos pagos deducendum dedit.' vii. 68. 'Inpedimentis in proximum collem deductis:' quamvis et in illis locis alia quædam ratio inest, ut ibi notavi. Proxime accedit B. Civ. III. 31. 'deductis in locupletissimas urbes in hiberna legionibus.' Sed et lib. luj. c. 18. 'præsidiaque eo (sc. in urbes) deducebat,' Vide tamen, num et hic velit, Carmonenses ejecisse cohortes ex urbe prater 3 cas, quas in arcem, quasi tutum in locum abduxerat Varro, ut apud Auct. B. Hisp. c. 18, ' noctu ex adversariorum conspectu se deducerent ad mare versus.' Certe ita cepisse Editores primos patet ex Ed. Rom. Mediol. et Ven. que dant Deductis tribus cohortibus, positis in arce oppidi a V. præs. Ut deductis sit detractis, exceptis, minus tribus coh. quas in arce præsidio posuerat Var-Quomodo passim deducere de summa partem in rationibus dicitur. Vide Liv. vi. 35. Suet. Cæs. c. 42. 50. 'tertia deducta est,' ibique notas. Diductis est in Leid. pr. At pro ejecit dant injecit. Petav. Lovan, Leid, pr. Voss. Scalig. ut pateat, mendosi quid latere.

XX. 3 Tanta ac tam secunda in Ca. sarem voluntate Provinciæ progresso et, &c.] Restituo ex Ms. Norvic, et editt. Rom. Ven. Beroald. Intercluderetur: tanta ac tam secunda in Casarem voluntas procinciæ reperiebatur. Progresso ei, &c. Eodem etiam modo alii omnes Codices, nisi quod Ursin, voluntate provinciæ reperiebatur, unde Pet. Ciacconius, ultima voce deleta lectionem extudit, quam recipit Jos. Scaliger, merito eam ob causam temeritatis insimulandus, Daris, Merito veterem lectionem jam revocavit in textum Clarkius, quam agnoscunt Mss. mei omnes. Ed. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. voluntate pr. reperiebantur. Quo fiat ἐπιφώνημα generalius vel ad Hispanias utrasque, vel ad alias etiam.

6 Cum Tribunis cohortum] Constat duplices Tribunos fuisse legionum et cohortium; unde sæpe invenias in lapidibus antiquis TRIBUNUS COHORTIS IV. et similia. Nam sex in quaque legione tribunos fuisse jam suo tempore Polybius docet. Tribunos legionum majores, cohortium minores vocat Vegetius 11. 7. 'Tribunus major per epistolam sacram Imperatoris judicio destinatur. Minor tribunus

provenit ex labore.' Ergo illa dignitas beneficii, hæc virtutis præmium. Nec mada Tribunum Græci χιλιάρχην vocant, i posterius ævum respicias: primæ cohortis tribunus milites aliquanto plures millenis habuit: unde teste eodem Vegetio prima cohors miliaria vocata. Itaque vere ille χιλιάρχης. Vossius. Vide Lips. de Milit, Rom. l. n. d. 9.

11 Sibi cons. capt.] Faërn, et Ciaccon. volunt addi se. Verum non opus esse vidimus ad B. Gall, 11. 31.

ibi Leid pr.

15 Hispalim] Ms. Reg. in Hispalim. Quomodo et alibi nonnunquam locutus est Cæsar. Clark. In Hispalim etiam Leid. sec. Voss. et Bong. at Leid. pr. cum Ursin. Palat. alisque et Edd. Ven. Ald. Gryph. Hispali: ut supra 'Cordubæ mittere.' In Hispali Voss. Ego nil mutandum censeo.

19 Pronunciasset] Ita legendum censuit Faernus. Al. Promisisset. Clark. Verum Mss. omnes constantin τφ promisisset. Bene, scilicet ut illos animo confirmaret. Est Vir Doctus, qui libri sui margini adlevit præmisisset.

XXI. 3 Hispanis, quod præsidia expulissent] Perperam in vet. cod. nostro legitur Hispalis. (nec non in Mss. Ciacc. Lov. Scal. Dorv. Leid. sec. Edd. Rom. Ven. et Mediol. Hispaniis Leid. pr.) Nam Cæsar Cordubæ concionem habebat, quo civitatium omnium legati convenerant. Et Hispalenses præsidium non expulerant, sed Carmonenses. Itaque per Hispanos hic intelligit Carmonenses. Vossius.

7 Quas erant in publicum Varroni cives Romani polliciti] Lipsii Codex B. Beroald, et Florent repræsentant quæ (pecuniæ) erant in publicum Varroni a civibus Romanis pollicitæ. Nec sane pollicitus significationem passivam respuit. Ovidius in Epistol. Cydippes v. 140. Exige polliciti debita jura

tori :' et Fast. III. 366. ' Pollicitam dictis, Juppiter, adde fldem.' Igitur vel hanc vel illam lectionem admittit Latinitas; quæ vero fuerit a Cæsaris manu, non nisi vetustissimorum exemplarium fide resciamus. Librarii tamen minus proletarios loquendi modes in magis usitates solent'mutare; quod facit, ut ab ea, cujus exempla posui, scriptura non abhorream. Daris. cur. sec. Adi Ill. Heins. ad Ovid. Ep. vi. 110. 'Cur tua pollicito pondere verba carent.' Atque ita, ut profert Davisius, scribitur in Leid, sec. et Edd, Mediol, Veneta ac Romana, quæ designatur a viro docto, per notam Lb. in Editione, qua ex Celeb. Fabricii humanitate ad curas secundas usus est Davisius. In Voss, legitur quæ er, in p, V, civium R. pollicita. In Lovan, vero et Dorvill. quæ er. in p. V. a civibus R. pollicitus. Sed vetustissimi Mss. retinent vulgatum. Quid si conjicias. post pecunias subjunxisse Cæsarem in Accusativo quæ neutrius generis? Certe post res aliquoties id fit; ut vidimus ad B. Civ. 1. 7. At talia sine Mstorum consensu mihi non facile probantur.

9 Hanc pænam] Quam? quod pecuniam essent polliciti? Nequaquam: sed quod eorum bona in publicum essent addicta, ut patet c. 18. At hoc videtur addi hic debuisse. Quare non sperno lectionem Codd. Lovan. Dorv. et Leid. sec. ac pænam.

nublicis privatisque præmiis, reliquos in posterum bona spe complet] Ita restitui, sensu ipso postulante. Editi habent: cognoverat, tributis quibusdam publicis privatisque præmiis: Reliquos, &c. Qua interpunctione cum pessime turbetur sententia, mentem Auctoris minus recte videntur accepisse Editores. Clark. Bene distinctionem mutavit Clarkius. Quam restituit, jam invenio in Edd. Vasc. Gryph. Steph.

Stradæ. Idem advertit quoque Gruterus.

12 Monumentaque quæ ex fano Herculis] Supra ornamenta vocat: 'omniaque ornamenta ex Fano Herculis in oppidum Gades contulit.' Per ornamenta autem haud dubie intelligit simulachra et dona, quæ pretiosa in templo Herculis reposita erant. Græci vocant ἀναθήματα. Monumentum μνημεῖον est, ut recte in Glossis Philox. exponitur: origo tamen ab sepulchris, unde Festus ait: 'Monumentum est, quod mortui caussa ædificatum est.' Quia nimirum admonebant eæ inscriptiones mortalitatis, ut Varro ait. Vossius.

19 Quibusdam civitatibus] V. c. noster et Petavianus habent quibusque. Vossius. Quibusque Grutero mihique magis placet. Quibusquedam est in Voss, quibusque in Scalig.

20 Pedibusque] Hoc est, non navibus, sed terrestri itinere; sive id pedes, sive in equo. Ut recte adnotavit Hotomannus. Vide infra, de bello Alexandrino, ad c. 26. et c. 33. Clark.

XXII. 4 Panico enim vetere] Quod non multum nutrimenti præbet: eoque durior sors Massiliensium. Panicum Græcis έλυμος, et μελίνη ac μέλινος aliis. Usos eo Gallos, et imprimis Aquitanos, ex Plinio discimus. Idem prodit xxII. 24. Dioclem medicum panicum appellavisse mel frugum: quod miror, cum ex Galeno tradant herbarum curiosi, siccum esse, nec multi alimenti. Sed credere malim corruptum locum, et fortassis rectius emendabat Dalecampius μέλιαν frugem, a nigro colore. Panicum, ut vult Isidorus, dictum, quia multi homines eo panis loco utuntur quasi panivicium. Barbarum vocabulum ex duobus integris more sæculi sui fecit. Sic in glossis ejus legas Togipurium, pro toga pura. Sed veram panici originem deducit Plinius a paniculis: de quibus vide, quæ omnium diligentiam supergres-

sus notavit in Solinum magnus Salmasius p. 125. Vossius.

14 Jussu Bruti] Optimi Petav. Leid. pr. et alii, cum Edd. Ald. Ven. Gryph. Basil. Missu. Id quod magis adridet Grutero. Verum ipse Brutus cum tota classe non longe aberat, ac 2 hæ naves ad ejus classem pertinebant; sed jussæ erant propius portum excubare. Passim hæ voces permutantur. Alibi 'missu Cæsaris venire.' Vide ad B. Gall. v. 27.

21 Educunt | Brantius conjicit legendum deducunt quia passim occur. rit deducere naves. At vero ea est formula perpetua detrahendo naves e sicco vel navalibus in aquam: ut notum est. Hic vero educunt est proferunt, ut Cæsarianis tradant eas. tam in portu jacentes, quam in navalibus stantes; sed et c. 23. 'Naves præsidio operariis navibus ex Sicilia eduxerat:' et c. 26. ' Naves ex portu educit,' Dein pro nomine et vetustate patet esse ev dià duoiv. Qua figura utitur noster frequenter. Non audiendi ergo, qui pro nominis vetustate, auti pro nomine vetustatis cum Edd. Rom. Ven. Mediol. ac Cod. Carr. restituere conentur.

vera est lectio, ut ex eo patet, quod, ut narrat Cæsar hujnsce libri c. 37. 'Curio in Siciliam miserit, ut duæ legiones reliquusque equitatus ad se mitteretur.' Cum igitur B. C. I. 30. dicatur Cæsarem misisse 'in Siciliam Curionem Propræt. cum legionibus III,' reponendum legionibus IV. Davisius.

4 Biduoque et noctibus tribus] Nimium profecto argutatur Ciacconius, cum ait corruptum hunc locum, quia dies noctem etiam includit. Sed scire debebat, diem quidem, etsi noctem includat, et notet spatium illud.xxiv horarum, constringi etiam intra crepusculum et diluculum. Quando ais, jam dies est, nihil aliud vis, quam lucere, Itaque dies pro huce. Sed tædet talia monere. Solum adscribam locum Plinii xiv. 12. quem ne ipse quidem Ciacconius ignoravit. 'Biduo duabusque noctibus perpotationem continuasset,' Vossius.

6 Aquilaria] Leid. pr. Aquillaria. Scalig. Petav. Voss. Anquillaria. Lovan. Palat. Bongars. Dorv. Leid. sec. Anguillaria: atque ita Scholiastes Mss. Lucani IV. 585. 'Inter semirutas magnæ Carthaginis arces, Et Clypeam tenuit stationis litora notæ.' Forsan intelligit Δρακόντιον νῆσον, quæ est apud Ptolemæum IV. 3. Olim putavi ita dictum locum a caduceo Mercurii, cujus illic est promontorium.

6 Hic locus abest a Clupeis passuum XXII millia] Sic editt. Rom. Ven. Beroald, at Ms. Norvic, hic locus est a Clupeis, quæ rara quidem, sed proba est locutio. Supra B. C. 1. 16, 'Qui erat ab oppido millia passuum circiter III;' ubi vide notat, Davis, Quod autem Ciacconio pro Clupcis placet Clupea; in eo lapsus est vir eruditus. Vide J. Fr. Gronovium ad Livii IX. 19. Idem, cur. sec. Est scribitur in solo Petav, a Clupeis legitur etiam in Auct, de Afric. Bello c. 3. ubi tamen variant recentiores Codd. at statim Petav. Codex ad Clupea.

7 Habetque non incommodam æstate stationem | Miror corum arrogantiam, qui contra omnium codicum autoritatem, vocem æstate expungere audent, quia, eam enim caussam esse puto, sequitur vox stationem. Quasi vero non possit eadem statio æstate commoda, hyeme incommoda esse, prout alii aliique flant venti. sius. Primam vocem expungendam censuere Pet. Ciacconius et Jos. Scaliger, quorum arrogantiam miratur D. Vossius, quippe statio esse potest æstate commoda, hieme incommoda, prout alii aliique flant venti; eaque sane ratio valeret, si stati in iis locis essent venti; quia

autem res aliter se habeat, illud vocabulum, per me licet, in spongiam incumbat, præsertim cum a Ms. Norvic. exulare videam. Davis. Vocem æstate supposititiam esse judicavit etiam Gruterus; qui legi voluit milia, non incommoda statione, duobus, Certe incommoda exaratur in Mss. Petav. Leid. pr. Palat. Dorvill. in quorum duobus postremis pro stationem est navigationem. Æstate potest esse commoda statio, cum leniores flant venti, hieme vero incommoda, cum venti fortiores sunt, et maris æstus sævit vehementius. Pro et prætulit Ciaccon, quæ.

14 Profugerat] Præferrem hic lectionem Leid, pr. et Dorvill. ac Lovan. perfugerat sive Adrumetum usque, tamquam in tutum locum et quasi asylum fugerat. Verum præ perpetua variatione hæc incerta adeo sunt, ut nescias, quid certi sit statuendum. Vide supra aliquoties et ad Frontin. III. 3. in f. Cl. Drakenborg. ad Livium IX. 10. Paullo post 'navibus XII longis' vult seribi Ciacconius, quibus obponantur onerariæ. Sed contra Mss. omnes. Longus, ut supra, intelligi debere, satis liquet.

Axiv. 1 Uticam navibus pramitti!] Adjecta vocula, legendum cum navibus, ut Petav. et Norvic. exhibent. Davis. cur. sec. At vide tamen ad B. Civ. 1. 31. 'Venientem Uticam navibus.'

5 Corneliana] Ciaccon. Ms. habet Cornelia, cui adstipulatur Vossian. uti aliis auctoribus vocantur; at c. 25. Mss. omnes retinent Corneliana. Contra c. 37. In castra Cornelia exaratur in Petav. Scalig. Leid. pr. Palat. Voss. et Dorv. Quare ubique etiam malim Cornelia. Adi ad Lucan. Iv. 656. In Scal. hic est Canidiana, in Leid. pr. Candiana.

9 Directo itinere] Alibi recta regione: quod Tacito cominus, ut: 'non Armeniam cominus, sed flexu Mesopotamiam petunt.' Vossius.

10 Hoc itinere est fons, quo mare succedit] Rubenius in Electis 1, 35. emendabat, est pons, quod mare succedit. Sed quis autor de ponte? præsertim cum longe lateque locus restagnet, necessum est ingentem pontem fuisse: nec veterum ullus meminit. Sequentia etiam, 'quem siquis vitare voluerit, vi milium circuitu in oppidum perveniet,' multo commodius ad fontem, vel ad locum referas: si reponas pons, vix sensus erit ullus. Quare probent conjecturam ejus alii, non ego. Vossius. Ciacconii, et mei omnes præter Voss. habent etiam quod, i. e. quia, si Rubenii correctionem admittas, potius quod referendum est ad iter, ut succedere hic rursus jungat quarto casui : de quo egimus ad B. Gall, II. 6. ' portas succedunt.' Quod edidit etiam tacite Cellarius. Ceterum Rubenius ibid, vult et longe, Verum longe lateque, quod vulgo nunc editur, ab interpolatione est Scaligeri; nec damnarem, si in Mss. inveniretur, nam ita sæpe cum reliquis Cæsar. At Codd. omnes, et Edd. Vett, dant a. mare succedit longius; lateque, quod idcirco revocavi. Late solum satis notat longe lateque. Vide me ad Obseq. c. 105. 'Fax late visa;' ubi male vir doctus in Act. Lips, A. 1721. M. Maii reponit alte. Consule etiam Misc. Obs. Vol. 2. p. 64. &c. B. C. 111. 24. 'tam late tueri parva manu non poterat.' Dein reposui si qui auctoritate Pet. et Lov. Vide ad B. G. I. 48. qui vel quis deest Leid. pr. et Voss.

xxv. 3 Bellica] Non Bellicam, sed Beli portam hanc fuisse dictam putat Freinshem. ad Curt. III. 3. § 16.

4 Theatro] In Mss. meis omnibus est a theatro. Recte. Aditus a theatro: ut supra 'aditus a terra.' Vide ad c. 16. 'Qua sit aditus ab terra.'

19 Pronunciari] Non male. Sed Petavian. Leid. pr. Lovan. Voss. Dorvill. habent pronunciare, rectius e Cæsaris stylo. Vide ad B. G. 11. 5. 'Castra munire jubet.'

XXVI. 2 Recepit] Repone recipit: sic enim est in Petay. Pal. ac Norvic. et ita legendum postulant sequentia. Ex iisdem paulo post lege posteroque Davis, cur. sec. Quum ceteri Codices retineant præteritum recepit. nil innovandum est. Imperator adpellatur, postquam se receperat. Præteritum autem cum præsenti tempore jungi, sæpissime in his Commentariis vidimus. Adi ad v. 11. VIII. 1. &c. V. et c. 28. et c. 35. Adde Clark. ad B. Civ. III. 55, 'misit et adjungit.' Quamquam nec recipit damnarem. Posteroque vero reposui, jubentibus iisdem, ac Lovan. Leid. Bong. et Dorv. Mss.

7 E vestigio] Sic quidem omnium primæ Edd. et nuperrimæ Vossii, Cellarii, Davisii, ac Clarkii exhibent, et trita est locutio; ut paullo ante ex vestigio. At vero Mss. mei x. et Edd. reliquæ non agnoscunt hoc loco præpositionem, quam et alibi non adparere docni ad B. Gall. IV. 5. 'E vestigio pænitere.' Quare parum abfait; quin rursus ejecissem.

XXVII. 4 Perferunt] Mss. et Edd. Vett. ad eum perferunt. Clark. Ad eum inserunt mei tantum non omnes, et Edd. primæ item Vasc. Steph. Gryph. post. aliæque. Recte, pro Cæsaris pleno scribendi modo.

8 In conspectu] Sic Mss. optimi. Vide supra ad B. G. 1v. 12. 'Al. in conspectum. Clark. Adde Cort. ad Sall. B. Jug. c. 5. Certe conspectu hic scribitur in Petav. Scalig. Lovan. Leid. pr. sec. Voss. et Dorvill. immo vulgo quoque c. 32. editur quibus in conspectu venerit, et plerique Mss. III. 109. 'In conspectn venissent.' Hæc semper variari supra aliquoties monuimus.

XXVIII. 3 Legionesque eas transduxerat Curio] Vox Curionis in Pal. et Bong. non reperitur: et a suis quoque codicibus abfuisse testatur Ciacconius, unde mendum esse hoc loco putat. Sed constat sensus, si recte perpendas. Ait Cæsar in castris Attii Vari fuisse Quinctilium Varum, quem ipse Corfinii dimiserat. Varum in Africam profectum: at legiones Corfinienses in Africam a Curione transductas fuisse; indeque occasionem Quinctilio eas appellandi. Omnia clara erunt, si interpungas, in Africam venerat : legionesque eas, &c. Petavianus vero codex manifeste corruptus: quippe in eo est: legionesque cas traduxerat : quas Curio. Vossius. Deest vox Curio in quibusdam Codd. sed omnino retinenda est, ut recte vidit D. Vossius. Hoc enim dicit Cæsar: milites utriusque exercitus, inde inter se colloquendi caussam nactos, quod, a Pompeii partibus legiones Corfinio in Africam transduxerat S. Q. Varus, a Casaris autem partibus legiones Corfinio item receptas transduxerat Curio: adeo ut milites utriusque exercitus jam olim inter se noti essent. Clark. Curio exsulat etiam a Carr. Brant. Leid. sec. Voss. et Dorvill, ut et Edd. Vascos. Steph. aliisque. In Leid. pr. transponuntur quoque quas Curio pessime. Sed et errat Cl. Clarkius. S. Q. Varus non transduxit ullas legiones in Africam. Sed Curio transduxit eas legiones in Africam, in quibus sub Domitio Corfinii fuerat Quæstor S. Quinctilius Varus : hinc adpellationis caussam habuit Quinctilius. Adi 1. 22. et c. 25. et hujus c. 23. Has enim legiones Curioni traditas is primum in Siciliam, et inde in Africam transduxit.

S Sacramenti, quod apud Domitium, atque apud se Quæstorem dixissent] Si soli, ut ex Polybio discimus, Tribuni militum sacramentum exigebant; dicere oportet factum illud præsentibus aut consulibus, aut prætoriis, aut denique quæstoribus: nam hoc manifeste indicare hæc verba videntur. Nisi dicamus alium turbis illis et di-

versum a prisco morem inductum; quod non arbitror. Forsan et ex his verbis colligas ab ipso Domitio, et Varo legiones sacramentum adactas. Sane parum abest, quin hoc sentiam. Vossius. Non dixerant sacramentum in verba solius Domitii, sed Pompeii, verum apud Domitium et Varum. Sic c. 18. 'Varro omnem provinciam in sna et Pompeii verba jusjurandum adegit.'

9 Memoriam deponerent] Ita legitur in omnibus exemplaribus, et recte quidem. Sic supra B. G. I. 14. 'Quod Æduos, quod Ambarros, quod Allobroges vexassent, memoriam deponere posset,' ubi frustra est Joan. Brantius, qui memoria deponere longe rectius et venustius dici contendit. Davis. Vide nos eo loci. Apulci. Met. l. v. p. 100, 'Monitionum et promissionum memoriam effudit.'

12 In contumelia] Sic Ms. Reg. Edit. Rom. in contumeliam. Utrumque recte. Scaliger et Recentiores propositionem omiserunt: minus recte. Clark. Id Scaliger fecit e Ms. Ursini, quocum faciunt Petav. Scalig. Leid. pr. Voss. i. e. per vel e contumelia: sic 'consuetudine' vIII. 17. 'silentio' B. Civ. III. 19. 'Amicitia' III. 55. 'fiducia' Apul. Met. I. II. p. 22. Ed. Pric. et similia sæpe. In contumelia est tantum in Leid. sec. et Palat. Reliqui in contumeliam cum Edd. Vett. nisi quod ad contumeliam habeat Lovan, uti c. 32. in f.

13 Addit] Ex Petav. Pal. Lovan. Norv. Beroald. et Ursin. reponendum addidit, ut jubet Latini sermonis ratio. Davis. cur. sec. Latini sermonis ratio facile permitteret τὸ addit, ut dixi ad c. 26. Sed Msta lectio addidit flagitat. Consentiunt enim Leid. pr. Scalig. Dorvill. et Edd. primæ.

xxix. 1 At] Mss. aliorum et mei omnes cum Edd. Vetustis atque: unde Brutus male rursus fecit atqui, et Recentiores, Lips. Scal. et ceteri at: quia præcesserat scilicet atque.

Scd atque pro at, vero nostro frequens est. Adi ad B. G. IV. 25.

Magnus omnium incessit timor ; nam is variis hominum sermonibus augetur] Locus mihi perquam suspectus: offendit tum illud incessit timor omnium: tum imprimis τὸ nam, alieno loco positum. Absterserone mendum si scri-Magnus omnium incessit timor animis. Is variis, &c. Negligentia librarii illud is omissum erat, ut sæpe in syllabis repetitis accidit. Ita remansit animis: hinc primo nimis, postea nam is factum. Vossius. Cellarius interpretatur; omnium rerum, vel casuum, timor: sed id ratio linguæ Latinæ vix patitur. D. Vossius, ex conjectura emendat: magnus omnium incessit timor animis; is, &c. Sed minus elegans videtur ea verborum dis-Ego vulgatam lectionem, licet locutio sit paullo inusitatior, retinendam existimo: Magnus (militum) omnium timor, incessit in castris Curionis. Clark. D. Vossius ex conjectura rescribit, magnus omnium incessit timor animis: is variis, &c. Clarkius autem vulgatam lectionem retinendam existimat, ita etiam Cellarius, et hic rerum vel casuum, ille militum subaudiendum censet. At vero neutrum patitur Latinitas. Quid igitur? pro vetere dicto, 'Quod est ante pedes, nemo spectat, cæli scrutantur Nibil enim facilius quam Cæsaris manum adsequi; quod tamen hand fecerunt editores. Lege magnus omnes incessit timor; nam is variis, &c. Justinus XXII. 6. ' stupor itaque omnes, et admiratio incessit.' Livius xxv. 1. 'Tanta religio --- civitatem incessit:' et xxvIII. 3. 'Timor inde oppidanos incessit.' Absolute quidem dicas licet, magnus incessit timor, ut ex Curtio aliisque constat; sed nemo dixit, magnus omnium incessit timor. Davis. cur. sec. Hotomannus jam olim conjectt omnes, vel omnium mentes. Posses et refingere omnino, vel simile quid. Absolute adhibuit auctor B. Civ. III. 44. 'Magnusque incesserat timor sagittarum:' cap, 101. 'tantusque eo facto timor incessit:' et Hirt. B. Alex. cap. 7. 'tantus incessit timor.' Cum Dativo vero B. C. III. 74. 'Exercitui omni incessit dolor.' Sic hic posset scribi omni militi. Sed nil temere innovandum censeo. III. 13. 'Tantus terror incidit ejus exercitui,' in Mss. optimis exercitus.

5 Alius alii transdiderat] In Carr. Leid. sec. Edd. Rom. et Mediol. scribitur illi aliis ediderant, in Ven. illis ediderant. In Voss. illis alii tradiderant. Forsan scripsit auctor alius alii tradiderant. Vide ad B. G. II. 24. 'Alius alii ferrent auxilium.'

6 Civile bellum] 'Phous est corruptissima, quam J. F. Gronovius in notulis Tacito editt. Blavian. præmissis, hoc modo restituere conatus est : 'Civile bellum: genus hominum, cui liceret libere facere et sequi, quod vellent, legiones eæ, quæ paullo ante anud adversarios fuerant; nam etiam Cæsaris beneficium mutaverat consuetudo: quæ offerrentur municipia diversis partibus conjuncta (utrique enim ex Marsis Pelignisque) videbat; et qui superiore nocte in contuberniis papilionibusque (secum fuissent,) nonnulli graviores sermones militum vulgi durius accipiebantur.' In locis tam mendosis latissima, ut conjiciendi, ita et aberrandi patet area; nos autem quæ verisimillima videntur, paucis proponemus. Davis. Civile bellum; - fingebantur. Hæc, quæ uncis inclusi, corruptissima sunt; et, si conjecturis emendata possint fortasse aliquam in sententiam accipi, at vix in eam (credo) quam voluit Cæsar, nisi codicum meliorum ope prius in integrum aliquando restituta. Clark.

7 Genus nominum, quod liceret libere facere, et sequi quod vellet] Mendum latet: in prioribus erat editt, quod vellent. Male. Ego rescribo: Genus hominum, cui id liceret l. f. et s. quod wellet. More antiquo prius exaratum erat quoi id, hinc inscitia librarii factum quod. Non dubito de veritate huius conjecturæ. Et confirmant hæc, legiones eæ. Vossius. Vellet etiam Ms. Urs. Petav. Leid. pr. Voss. et alii cum Scalig, et seqq. Edd. Ciacconius emendat Civili bello illi generi hominum, quod liberet : licere facere et sequi, quod vellet : quod liberet, licere voluit quoque Ursinus. Ill, etiam Heinsio videbatur legi debere quod liberet licere facere, et sequi, quod vellent legiones hæ: sic enim ille jungit: pro liberet certe licere est in Lovan. Palat. et Dorvil. vellent habent reliqui Mss. cum Edd. Vett. Hæ est in multis Mss. de more, et Edd. Vett. abest a Palat. Verum nil mutandum videtur, nisi quod in cui id vel cui. Reddit rationes Cæsar confusionis, quæ erat in castris Curionis, et enumerat caussas; primo, Civile bellum, dein quod sit genus hominum, quibus licet, quodcumque libet : i. e. milites, præsertim in civili bello; tertio, quod sint illæ legiones, quæ paullo ante sub Pompeio militaverant. Sententiam meam unice firmat Lucanus IV. 694. ' Hac igitur regis trepidat jam Curio fama, Et quod Cæsareis numquam devota juventus Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis Exploratus erat; Corfini captus in arce, Infidusque novis ducibus, dubiusque priori Fas utrumque pu-Sed postquam languida segni tat. Sensit cuncta metu,' &c.

9 Mutaverat consuetudo quæ offerrentur. Municipia etiam adversis partibus conjuncta] Alii Codices qua efferrent municipia, omnes vero etiam diversis partibus, quam lectionem temere mutavit Pet. Ciacconius, eumque
secutus Jos. Scaliger. Sensus erit
aliquis, si, verbis parenthesi inclusis,
scribamus nam etiam Cæsaris beneficium mutaverat consuetudo, qua efferrent municipia etiam diversis partibus

Suctonius August. c. 2. coniuncta. ' Ne enumerem quot et quos diversarum partium venia et incolumitate donatos.' Sulpicius Severus vit. B. Martini c. 9. ' Quo lecto, clamor populi tollitur, pars diversa confunditur.' Vide et J. F. Gronovium ad Senecæ de ira II. 23. Davis. Male e Carr. reposuit Scaliger adversis, quæ est glossa τοῦ diversis, quod exstat constanter in Mss. meis omnibus, et Edd. Vett. Suctonius sæpissime et c. 1. Jul. ' Diversarum partium habebatur.' Front. III. 6. 1. Diversæ partis præsidio obtineri:' ubi vide Tennul, et sexcen-Ceterum minuerat rescribere tentavit Ciacconius. Illa vero qua (Edd. qdd. quæ) offerrentur, &c. me non capere fateor: efferrent Carrar. unde Brutus efferrentur: quomodo habet Leid, sec. offerentur Edd. pp. et Davis. Ill. Heinsius legit Quo se ferrent. Munic. etiam div. p. conj. Ciaccon. ex adversis p.

10 Qua offerrentur] Sic Petavian. Pal. et Bong, ac vet. noster codex. Alii qua efferrent. Utra vera lectio sit, non ante dixero, quam rem ipsam intellexero. Tota enim hæc periodus corruptissima est. Et felicis eum ingenii judicabo, qui absque libris, non dico sensum bonum reponere possit, sed illum, quo Cæsar scripsit. Nam si mutare et transponere libuisset, non difficile alterum id futurum erat. Vossius.

11 Neque enim ex Marsis] Alii codd. Namque enim: si enim tollas, hoc prætulerim: nam quas Curio habebat legiones ex Marsis venerant. Sed obscura res est. Vossius. Intelligit legiones, quas Corfinii captas Curioni tradiderat Cæsar. Cum igitur Codex Carrar. cum aliis nonnullis exhibeat namque enim ex Marsis, ita reponendum arbitror. Sic Plautus Trinum. Act. 1. Sc. 11. 23. 'Namque enim tu, credo, mihi imprudenti obrepseris,' unde patet Pet. Ciacconium et D. Vossium particulam se-

cundam male sustulisse. In Ms. quidem Norvic. omissa prima voce, legitur enim ex Marsis: ac sane ea conjunctio interdum præponitur, ut ostendit inter alios G. J. Vossius Anal. IV. 26. Davis. Namque enim probavit Heinsius, pro ut commode subponens ii: pro veniebant in Lovan. et Dory, est veniebat. Ciacconius porro legit omnes erant, qui superiore (superiori Lov.) nocte centuriones commilitesque, quin et nonnulli, &c. Rhellicanus post commilitesque tantum subintelligit fuissent. Brutus autem conjicit atque s. n. commode commilites n. g. s. m. accipiebant e Carr.

12 Commilitonesque | Commilitesque v. cod. Quæ vox apud Plinium invenitur. Et millena id genus in veteribus lapidibus invenias : ut, conveteranus, contribunus, commanipularis, &c. In Palatino est cum militisque: in Carrariensi cum milites: et pro eo quod statim sequitur graviores, in v. cod, nostro et Pet. est graviora. Vossius. V. c. Commilitesque: Norv. cum militesque: Palat. cum militisque: Carrar. cum milites. In sequentibus Petav. et Norvic. habent nonnulli graviora sermones militum dubii durius accipie-An legendum? comminitantesque nonnulli graviora; sermones militum dubii durius accipiebantur. Parva sane est mutatio, qua recepta, mens erit aliqua, cum in vulgg. sit nulla. Davis. Commilitesque exhibent Mss. omnes et Edd. Vett. quam vocem Ill. Heinsins glossam putat ex verbis in contubernio erant. Sic enim legit. Graviora est etiam in Lovan. Scalig. Leid, pr. Voss. qui Codd, non agnoscunt 70 vulgus cum Petav. et Norv. sed pro eo dubia habent tres priores. at Vossianus duabus. Dein accipiebantur et nonnulli pro nonnulla est in jisdem, uti et Petav. Palat. Dorv. nisi quod Lovan. servet nonnulli. Non displicet autem Davisii conjectura. Ill. Heinsius legebat in confubernio erant. Nonnulli graviore sermone militum durius dubia accipiebant. At præ-

fero Davisii lectionem, nec quam meliorem proponam habeo.

13 Militum vulgo durius accipiebant] Militum dubii durius accipiebantur Petavian. Palatinus vulgatam lectionem retinet, nisi quod accipiebantur quoque agnoscit. Hæc eo accuratius singula notare visum, ut siquis in alios incidat codices, ope omnium veram lectionem eruat : nam desperare me de loco hoc sanando ingenue fateor. Augustinus Urtica Italus interpres Cæsaris, ita totam hanc periodum vertit: Ciascun di sio ragionava: et tali diceano: a che far guerravam Cittadini? seno tutti di una generation: et poi e in nostra liberta seguir chi ne place: altri dubbitavano che le leggioni state con gli aversari se movesseno piu per la antiqua practica, che per li benefitii di Cæsare: tanto piu che eran di diversi loghi: ne veramente vegniano solo dalli Marsi, et Peligni: et cosi se entendea per ogni parte cose dispiacevoli: et alcuni che volean parer piu accorti fingeano altre inventioni. Sed videtur aut non assecutus mentem Cæsaris, aut nimium sibi in transferendo libertatis dare. Vossius.

xxx. 1 Consilio convocato] Editt. concilio: sed legendum, ut restituimus; Cæsar enim c. 32. ait 'Dimisso consilio, concionem advocat militum;' sic enim ibi scribendum, non concilio, nec enim concilium differt a concione; et ridiculus est, ut passim, Gigas iste Joan. Goduinus, qui in concilium paucos convenire affirmat: cum in consilium pauci, in concilium omnes coëant. Davis. Consilio habent Mss. omnes et Edd. primæ. Adi ad v. 28.

4 Quod hujusmodi consiliis militum otium maxime contrarium esse arbitrarentur] Miles Curionis prope seditionem venerat: certe jam fidei infirmior erat. Talibus consiliis otium maxime contrarium: ut mutilatus Cæsar ait. Atqui aliter Alexander ille Magnus, de quo Curtius ait, ' non ignarus otii vitia negotio discuti.'

Nec quisquam aliud unquam sensit, Non tamen hæc verba quemquam Commentatorum offendere præter Hotomannum, cui tamen nihil in eo tentatum. Credo quia codices nihil mutabant. Ego inveteratum errorem tollo, et lego huiusmodi militum consiliis negotium maxime contrarium esse. Aut si non pateris addi aliquid, rescribo, quod hujusmodi consilium, militum otio maxime contrarium esse arbitrarentur. Nisi malis una tantum voce*transposita, quod hujusmodi consiliis, militum otium maxime contrarium esse arbitrarentur. Et sane passim in Cæsaris codicibus videas transpositas voces. Sic infra ubi legitur: ' Multum ad hanc rem probandam adjuvat adolescentia, magnitudo animi, superioris temporis proventus,' &c. Corrupte in Petaviano est magnitudo superioris animi, temporis proventus. Sed jam et tertium succurrit, ut pro otium reponas prælium, Scripserat quis prælium, temporis tractu inferior pars literæ p evanuit; inde nobis otium illud negotium creavit. Certe eam in mentem ipse Curio apud Lucanum: 'variam semper dant otia Eripe consilium pugna: mentem. cum dira voluntas Ense subit prenso, galeæ texere pudorem. Quis conferre duces meminit? quis pendere causas?' Vossius. Locum hunc corruptum putavit Fr. Hotomannus, ei autem sanando solus operam dedit Dionys. Vossius, qui reponit hujusmodi militum consiliis negotium maxime contrarium esse, aut quod hujusmodi consilium otio maxime contrarium, aut hujusmodi consiliis, militum otium maxime, &c. aut denique, vulgata lectione in reliquis servata, loco otii, prælium rescribit. Tot conjecturæ ex eo sunt natæ, quod συνταξιν non intellexerit, si enim vocem consiliis sexto casu accipiamus, nihil erit opus, ut Codicum scripturam sollicitemus. Sensus est, inter hæc militum consilia otium maxime nocere. ut recte etiam vidit. Joan, Freinshemius ad Curtii VII. 1. Davis. Cum

militum tumultuantium consiliis otium manifesto non contrarium, sed maxime opportunum sit; pro voce otium, reponendum existimat Vossius vel negotium vel prælium. ego, unica tantum mutata literula, scripserim potius, Quod (scil, hostium castra oppugnandi propositum;) vel. Quod id (ex Ms. Reg. qui habet, quod ii,) hujusmodi militum consiliis, omnium (quæ vox in Mss. scribi solet onium et parum admodum differt ab otium) maxime contrarium esse arbitrarentur. Sed neque hac conjectura opus erit; et retineri poterit ipsa vulgata lectio; si, cum Freinshemio et Davisio, voces istas, hujusmodi militum consiliis, ita interpreteris, ut dicat Cæsar, in hujusmodi consiliis vel inter huiusmodi consilia, otium maxime noxium esse. Favet nonnihil id, quod in Ms. Eliens. forte repperi; nempe vocabulum in in superiore proxima linea ante vocem castraque loco alieno irrepsisse; adeo ut fingi queat initio scriptum fuisse, in hujusmodi militum consiliis. Judicet lector eruditus. Clark. Destinctione juvi locum, donec certius quid adferant Mss. consiliis militum ot, est in Lovan, Leid, sec. et Dorvill. Forsan quis quærat mendam in v. contrarium, si tamen quid mutandum est; et non potius contrarium explicandum per infesto, noxio; et consiliis, ut bene monent viri docti, in Ablativo sumendum. V. Cl. Burm, ad Phædr. F. 68. 'inveniri contrarios.' Consiliis dicitur sine præpositione, ut imperio, defectione et alia. Vide ad B. G. H. 1.

6 Per virtutem belli fortunam experiri] Male Brutus probat e Carrariensi virtutem belli fortuna e. Experiri fortunam belli locutio est optima et frequens. Vide ad B. G. III. 3. 'rei eventum experiri.' Per virtutem idem est, ac forti animo, pugnando, Hirt. B. Afric. c. 94. 'ut per virtutem interfecti esse viderentur.' Sallust. in Catil. c. 20. 'Nonne emori per virtu-

tem præstat?' ubi vide Comment. Deinceps vero in Petav. et Leid. pr. exaratur subpl. perpeti. Erant, omissa vocula porro: multo elegantius profecto. Item Cornelia Petav. Leid. pr. Scalig. Palat. Voss. et Dorvill. Rectius adi c, 24.

Mediam vocem omisit Jos. Scaliger, quam, omnium Codicum voluntate, revocavimus. Davis. et Clark. Abest tamen vox posse a Codd. Carr. Voss. et Ed. Flor. nec male. Vide præter alia nos ad B. Gall. III. 13.

12 Nam neque prudentes suspicari oportet] Reponunt nonnulli pudentes: ut notet ea vox militem, qui reverentiam sacramenti retinet. Ego etsi sciam pudentem et petulantem opponi: tamen emendationem cam probare nequeo. Ne vulgata quidem satis placent, habent tamen ita omnes codices. Vossius. Ex Msto Ursin. restitui pudentes, probante Pet. Ciacconio. In aliis nullo prorsus sensu legebatur prudentes suspicari. Pudentes interpreter modestos, imperatori morigeros, et sacramenti religionem servantes. E contrario eos paullo post vocat improbos, qui seditiones excitarunt, fidemque datam nihili fecere. Davis. Cum Davisio facit Ms. Regius. D. Vossius non approbat, quia in nullis codicibus reperiri existimavit. Sed in eo falsus est. Vulgg. habent prudentes. Clark. Pudentes confirmatur et a Palat. Cod. Cic. Fam. 11. 6. 'Grave est homini pudenti.' Ceteri servant prudentes vel prudentis, ut est in Leid. pr. et Voss. quod notaret probos; ut observat Manutius. Idem error in Editis et Mss. quibusdam B. C. III. 26. 'Cujus animi aut enjus inpudentiæ est?'

13 Quod illis licentiam timor augeat, nostris studia diminuat] In v. c. nostro et manuscr. Cujac. ac Petav. qui omnes optimæ notæ codices, legitur: quod his licentiam timor augeat noster: his studia diminuat. Recte. Neque opus est scribere, his suspicio studia

diminuat, quippe timoris vox ad utrosque refertur. Nota quoque 7è illis ad proximum, his ad remotius referri, uti a veteribus aliquando factum. Vossius. Vulgg. invenuste repræsentant illis licentiam timor augeat, nostris studia diminuat : tam enim improbi, quam pudentes, Curioniani erant exercitus pars: lectionem vero a me receptam in Msto Norvic. reperi, eandemque, laudante D. Vossio, exhibebant Codd. Voss. Petav. et Cujac. Illis autem improbos, his pudentes significat, cum plerumque hi ad proximum referantur, illi ad remotius. Interdum tamen aliter se res habet. Plinius Ep. 1. 20. p. 19. ed. Oxon. 'Sed non minus non servat modum, qui infra rem quam qui supra, qui adstrictius quam qui effusius dicit. Itaque audis frequenter ut illud immodice et redundanter, ita hoc jejune et infirme. Alius excessisse materiam, alius dicitur non implesse. Æque uterque, sed ille imbecillitate, hic viribus peccat.' Latinus Pacatus Pan. XII. 24. 5. 'Alta licet vulnera -proximus nobis Italus, et contignus ostendat Hispanus-Tyrannidem ille non vidit, hie tyrannicidium vidit.' Plura congessit J. Fred. Gronovius Observ. III. 16. p. 576. seq. Davis. Noster, his. Ita pulcherrime restituerunt, ex tribus Mss. D. Vossius, et ex Ms. Eliensi Davisius. Illis nimirum improbis; his, pudentibus. Ut mirum sit, Cellarium, qui hujus lectionis vetustatem minus intellexit, eam tamen amplexum esse. Illis enim refert vir doctissimus ad hostes : his ad nostros. Quod valde languidum est, et sensum vix ullum exhibet; cum revera utraque et pudentes et improbi intelligantur Curioniani milites. Quam in sententiam si accipiatur, locutio erit venustissima. Scaliger, aliique ediderunt, quod illis licentiam timor augeat ; nostris studia diminuat : qui sensus est nullus. Clark. ter, his diserte scribitur etiam in Leidensi primo, Lovan, et Dorvill, Hic

sæpe ad remotius referri, potest videri quoque in notis Cel. Burm. ad Ovid. Met. III. 205. Vorst. et soceri mei ad Valer. Max. multis in locis; et sic B. C. III. 111. 'Quum ille celerem,' &c. Sed hoc jam tirones sciunt.

17 Dissimulari et occultari] Sic ex Mss. Reg. Eliens, et Vossii, restitui, postulante et ipsa linguæ Latinæ ratione, propter sequentem confirmari. In Editis est dissimulare et occultare. Clark. Petav. Norvic. habent dissimulare ac occultari. Ex Carrar. lege dissimulari et occultari, quod etiam ex suis Codd. animadvertit Clar-Sed et Beroaldus, Gryphius alique sic ediderunt. Davis, cur, sec. Fateor etiam dissimulari et occultari exarari in Mss. Bong. Leid. sec. et Edd. Rom. Med. Ven. Vasc. Str. Steph. aliisque. Quod et placuit Brantio. Sed perperam, licet occultari sit etiam in Leid, pr. librariorum culpa, qui nesciebant, a Cæsare, ut et aliis auctoribus, amari hanc variationem. Vide omuino notata ad B. Civ. 1. 32. Pro præstat vero elegantius dant præstet Petav. Palat. Lovan. Leid. pr. Voss. et Dorv .: quare et id reposui.

19 An non uti corporis vulnera, &c.] Hæc sane lectio me non offendit, si est a Mss. Omnes vero nostri aliter exhibent. Ms. Norvic. An uti corporis vulnera, omissa particula negante. Editt. Rom. Ven. Beroald. An vero uti corporis vulnera, Rescribendum puto at vero uti corporis vulnera? quod si probetur, delenda est interrogationis nota. Davis. Lectio elegans et bona, quam exhibent Scaliger, et Editt. Recentiores. Veruntamen, quoniam omnes fere Mss. habent an vero, uti, &c. non contemnenda videtur Davisii conjectura, qui scribit at vero, uti, &c. sine interrogationis nota, Clark. An vero uti ex meis soli habent Dorvill. et Leid. sec. recentissimi Codd, cum Ed. Med. Reliqui cum Edd. plerisque Vett. servant an non, &c.

26 Ipse def.] Laudabilis est emendatio Aldi Manutii et Ciacconii ut spe, &c. Clark. Non necessaria tamen. Ipse ego dux, nec solum illi, qui tam timoris plenum dent consilum. Vide ad 1. 61. 'Constituunt ipsi, iis locis excedere.' Leid. sec. habet ipse prius d.

XXXII. 1 Dimisso consilio] In prioribus editt. contra rem ipsam legebatur concilio, nos autem veram lectionem ex Beroald. restituimus. Vide not. ad hujusce libri c. 30. Davis.

11 Hortentur] Norvic. hortantur: quod melius: id enim fecerat Quinctilius. Davis. cur. sec. Hortantur etiam Leid. sec. Verum tam adfirmative id dicere non potuit Curio.

20 Quibus in conspectu adversariorum venerit] Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald. habent in conspectum adversariorum, quæ quidem loquendi ratio magis est pervulgata, cum tamen alterius exempla non desint, ut ostendimus ad B. G. VIII. 8. Davis. V. supra ad c. 27. Conspectum tamen est in Lov. Dorv. Voss. nec varietatis quid notavit Gruterus ad Ed. Gryph. in qua etiam ac Steph, Vasc. &c. est Accusativus.

23 Victum] Pompeium. Deinde Desertos enim. Est occupatio ejus quod objici posset: At enim desertos, &c. Clark.

26 Vosne, &c.] In Petaviano et Leid. pr. ac R. Stephani Ed. non comparet ne. Bene. Solet enim in dubiis prius an vel ne omitti. Vide Davis. ad fin. hujus cap. et plura ad vii. 5.

28 Projecit ille? non sibi clam vobis salutem fuga petivit?] Perplacet quod in Palatino legitur: projecit? ille sibi clam non vobis salutem petivit? Vossius. Non fugit Domitius, sed fugiendi consilium cepit; fuga igitur hoc in loco fugam destinatam significat, ut B. C. I. 20. 'Quæ ignorabant, de L. Domitii fuga cognoscunt.' Dionys. autem Vossio perplacet, quod in Palatino legitur projecit? ille sibi clam

non vobis salutem petivit. Hanc etiam scripturam in editt. Rom. Ven. Beroald, invenio, nisi quod illæ salutem fuga petivit. Ipse vulgatam lectionem non moveo, quam retinet Ms. Norvic. et, ut arbitror, nihil recepta venustius. Davis. Projecit ille? non sibi, clam vobis, &c.? Mirus profecto hic Vossius, cui perplacet quod in nonnullis Codicibus est; - projecit? ille sibi clam, non vobis, &c. ? Qua lectione nec invenustius quidquam, nec vulgata potest quidquam esse elegantius. Vulgatam itaque, cum doctissimo Davisio, omnino retinendam censeo. Clark. Sibi clam non vobis reperi etiam in Lov. et Dorvill. in quo non comparet fuga. In Bong. et Leid. sec. non sibi clam, non vobis salutem petivit. Sed male.

36 In me offenditis] Hæc vera lectio ab Alest. Olim Editi et Mss. plerique jam me off. Unde Rivius conjecit jam in me off.: sed Brutus rectius probat in me off.: quod diserte confirmatur ab optimo Petaviano. Offendo sumitur passive, ut bene hic Aldus Manutius ostendit, ejusque pater Paulus ad Cicer. Ep. Fam. v. 14. 'in altera mihi velim obtemperes, in altera non offendas.' In Ms. Ursini simpliciter est me off.

41 Processit] Postulare videtur linguæ Latinæ ratio, ut legamus, processerit. Clark. Cave tamen, quid mutes: sæpe contra Grammaticorum regulam in his utuntur Auctores Indicativo. Quod plurimis exemplis docent doct. Wopkens Lect. Tull. II. 5. et Vir doctus in Miscell. Obs. Vol. III. T. I. p. 257. &c. Val. Max. v. 6. Ext. in f. 'patet, quam profusæ pietatis erga patriam homines extiterunt.' Sic Mss. Harl, et Leid. a me consulti. Vide eumdem viii. 1. 1. et etiam B. Afric. c. 59. Cort. ad Plin. Ep. II. 10.

47 Onerarias adduxerim] Primo notandum in Petav, et Voss, atque Edd. Romana, Ven, et Med. scribi oneratas. Quasi vellet innuere, naves non tantum onerarias, sed copia rerum inpletas fuisse, nti patet ex c. 25. Nam et onerariæ nares poterant esse inanes, quod etiam hic observat Gruterus. Nimis tamen acutum mihi videtur. Rectius Ciacconius e Msto Viterb. reposuit abduxerim. Id quod necessarium existimo, et sæpissime depravatum, ac jam olim restitutum B. C. III. 22, 'naves onerarias nactus incendit, unam frumento onustam abduxit.' Contra III. 40. ' Remulco navem abduxit,' Mss. adduxit: nbi vide: id enim rectius. Sed ibidem naves IV ex iis abduxit, Edd, bene habent contra plerosque Codd. Vide etiam B. Civ. 1, 15, 85, 11, 9, Afr. c. 44.

50 Corfiniensem ignominiam, an Italiæ fugam, an Hispaniarum deditionem, an Africi belli præjudicia sequimini?] Variant Codices. In Editt. Rom. Ven. est Corfiniensem ignominiam in Italiæ fuga, an in Hispaniarum deditione, an in Africi belli præiudicio sequimini? Beroald, cum Mss. Ciacc. et Carr. exhibet Corfiniensem ignominiam in Italiæ fuga, an Hispaniarum deditionem in Africi belli præjudicio sequimini? Ms. Norv. a vulgata lectione non recedit, præterquam quod primam particulam interrogantem omittat: eas autem omnes delendas censuit Pet. Ciacconius, quem in sua editione secutus est Jos. Scaliger. Sana est lectio vulgata. Varro L. L. 1. viii. 'Quæ enim est pars mundi, quæ non innumerabiles habeat analogias? Cœlum, an mare, an terra, an aër, et cætera, quæ sunt in his?' Dictys Cretensis 11. 31. 'Pertinacia animi, an ob amorem captivæ.' Vide et Jac. Perizonii Dissert. de eo scriptore § 40. Davis. Recte defendit vulgatam lectionem Davisius. In Italiæ fuga tamen scribitur in Mss. meis cunctis et Edd. Vasc. Steph. aliisque : dein in H. deditione et in Africa bellum p, Leid. pr. plerique an in H, deditione in vel an in Af, b, præjudicio. Sed deditionem servant Petav. Scalig. ut et Leid. sec. Voss. qui duo habent cum Leid. pr. præjudicia, quibus intelligit adversa Pompeianorum cap. 25. et 26. prælia. Si quis tamen malit an ubique ejicere, auctoribus Mss. plerisque non refragor: quia non obposita hæc sunt, sed exaggerantia; præterquam quod ex Accusativi littera m, natum videatur stud an. De usu vocis militis adi Spanhem. de Num. Diss. x1. p. 318. T. 2.

XXXIII. 6 Consensu summo constituit Curio 1 Ita vulgo edunt e conjectura Hotomanni. Faërnus vero e Msto legebat C. suorum, ut alibi sæpe. Verum Mss. omnes et Edd. Vett. habent suo: unde Glandorpius faciebat cum sensu suo: ut dicimus mecum constituo, &c. Verum nil mutandum. Curio ante non consenserat in prælium; vide cap. præc. Jam vero videns præfectorum et militum mentes prælii copidine flagrare, mutavit sententiam, et constituit prœlio rem committere, suum dans consensum: nam et potuisset eorum desiderio obsequi, licet ipse aliud quid sensisset.

adscensu] Placet Ciacconii emendatio, quam tacitus in textum admisit Clarkius magna e c. 27. 'Una valle non magna interjecta.' Dein istudat e Vincentii Pinelli, et Faërni emendatione, probante Ciacconio, recte receperunt viri docti, confirmaturque Ms. Voss. Reliqui Codd. et Edd. Vett. aut. nisi quod in Bong. a m, sec. sit ut; quod Grutero magis adrisit.

10 Relicti ab iis, qui una procurrerant, levis armaturæ] Equites ad suos
refugerant; qui igitur relicti, ex levi
erant armatura. Scribe cum Ms.
Norvic. Relicti ab iis, qui una procurrerant, levis armatura; et est σχῆμα πρὸς
τὸ σημαψόμενον, velites enim intelliguntur. Non male etiam se habet
vulgata lectio, si levis armaturæ nomi-

nativi pluralis esse statuantur, nam paucis latet, veteres in hujusce formæ adjectivis eum casum aliquando sic terminasse. Leves armaturas dixerunt Hirtius B. Afric, c. 59, et Livius XXI. 55. Davis. Sed neutro opus: subauditur enim, milites, lites levis armaturæ, &c. Clark. quaquam placet levis sumi in numero plurali. Præstat, si quid mutandum, armatura per adpositionem, quod restat in Petav. Leid. pr. sec. Lovan. et Dorvill, nisi et hoc sit e præcedente scriptura codicum levis armatura et interjecti.

20 Præoccupatus animus — cogitabat] Edit. Rom. præoccupatis animis — cogitabant Ms. Reg. præoccupati animi — cogitabant. Quæ forte et verior lectio. Clark. Vulgatum restituit Ursinus e suo Codice, id quod confirmatur Mss. Brantii et meis omnibus præter Leid. sec. qui exhibet præoccupati animis cogitabant. Priorem tamen lectionem propugnat Hotomannus; et vide, quæ notavimus ad vii. 4. Sed Mstis cedendum.

appetit] Hoc est dextrum, qui scuto non tegebatur. Malo enim ita exponere, quam ut dicam apertum hic idem esse atque illud, quod de bello Gall. l. vii. ait Cæsar de Æduis, 'tametsi dextris humeris exertis animadvertebantur.' Neque puto quicquam huic loco commune cum illo fuisse: etsi id, ni fallor, existimabat doctissimus Janus Gruterus. Vossius. Lege appetiit. Davis. cur. sec. At vide ad c. 26.

10 Ac fugientium multitudine ac turba] Lego ex Cujaciano hac fugientium mult. a. t. Voss. Vulgg. ac fugientium: sed lectionem a me receptam in suo Codice invenit Fulv. Ursinus, in Msto Cuj. Vossius, ac ipse in Norv. et manifesto vera est. Davis. Hac. Suffragatur Ms. Regius. In nonnullis Codicibus est, A fugientium, &c. Quæ et ipsa Lectio non mala. Vulgg. habent, Ac fugientium, &c.

Clark. Hac etiam dat Pet. et Voss. et margo Gryph. Af. est in Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. quod sive ab mihi magis adrideret, si faverent Codd. Eo facit quod a turba sit in Mss. Lov. Dorv. Pal. Bong. Leid. sec.

15 Tum munit, cast, aditum prohibebat; quod] Sic vulgo hunc locum edi videas, satis inepte, ni fallor, cum Ms. Carrar. An enim ideo munitio castrorum aditum prohibuit, quia milites necessariis rebus ad obpugnationem carebant? Quis his ratiocinandi modus est? Optime ergo Mss. et Edd. Vascos, Gryph, Stephan, et aliæ et m. cast. aditum prohib, tum quod. Milites prohibebantur castrorum aditu tum propter naturam et munitionem loci, tum quod instrumentis obpugnandi castra indigebant. Prohibebant autem est in Mss. Pal. Carr. Bong. Leid. sec. Dorv. Edd. Rom. Ven. Med. et Steph. Verum optimi Mss. docent quid latere, quod tamen nondum eruere possum. Nam pro aditum prohibebat, tum, in Petaviano scribitur adiri tunc non posset; in Lovan. adiri tum non poterat. At vero in Cujaciano, Leid. Scalig. Voss. adiri tunc vel tum. Verius saltem videtur aditu. Vide ad B. Civ. I. 68. et sæpius : item ad Front. 1. 6. § 2. Quamquam non nego ab aliis prohibere et arcere transitum vel aditum, usurpari. Sic enim Hirt. B. Afric. c. 31. 'Aditum adversariis prohibebant.' Adi insuper ad Front. 1. 4. 6 4. 111. 7. 6 2.

17 Quæ res] Sic Ms. Reg. In aliis deest vox res. Clark. Leid. etiam sec. sed recentissimus addit res, ut sexcenties loquitur auctor. Vide ad B. Gall. II. 18. 'Loci natura erat hæc, quem locum,' &c. ut e Mss. restitui.

20 Ac m vulneratis] In aliis omnibus legitur atque vulneratis, unde Fr. Hotomannus reponendum putavit aut vulneratis, ut vulnerati una cum interfectis numerum illum confecerint. Sed ejus conjecturam evertit Appia-

nus, qui Bell. Civ. l. 11. p. 455. D. Κουρίωνος μεν, inquit, εἶς ἀνὴρ ἔπεσεν, Οὐάρου δὲ ἐξακόσιοι, καὶ κατετρώθησαν ἔτι πλείονες. Verissima igitur videtur Codicis Ursiniani scriptura. Davis. Mss. omnes ac v. nisi quod Voss. habeat ac eo vuln. corrupte sine dubio, ex nota millenaria. Edd. primæ et aliæ utque.

xxxvi. 1 Circummunire] In Leid. pr. legas circummuniri. Adi notata ad c. 31. At in Edd. Rom. Mediol. Ven. aliisque est circumvenire, quod e veteri codice probat Gifanius Observ. Ling. Lat. c. 32. et Hotom. Vide ad B. Civ. 1. 18. 'oppidum vallo castellisque circumvenire instituit.' Pro mænire vide Heins. ad Ovid. Met. IV. 645.

2 Insolens belli] Belli insueta. Cicero de Orat. 1. 48. 'Ea requiruntur a me, quorum sum ignarus atque insolens.' Sallustius Proæm. Bell. Catil. 'Quæ tametsi animus aspernabatur insolens malarum artium.' Brant. Vide Lambinum ad Horatii od. 1. 5. Dwis. Insolenter Leid. pr. habet hic insollers.

4 Amicissimi: conventus, qui ex variis generibus constarct] Non peccavero in perspicuitatem et simplicitatem Cæsaris, si ex Cod. Cujac. Pet. Pal. et Bong, legam: amicissimi erant, conventus is, qui ex variis, &c. In codicibus quos dixi pro is erat si, haud dubie depravatum. Porro nota hic conventum ab Uticensibus ipsis distingui: ut credam conventum constitisse ex parte Uticensium, et civibus Romanis, quomodo Cæsar supra hoc libro dixit de Hispalensibus, ' quod factum adeo conventus ejus cives Romani probaverunt, erat.' Tales autem conventus fere in omnibus provinciis Romanorum fuerunt, Hispania, Gallia, Sicilia, Achaia. arbitror in illis conventibus plerumque multos cives Romanos habitasse, quia illud honorum civitati erat, quod in eam a prætoribus, aut aliis magistratibus convocarentur totius provinciæ Senatores, ad jurisdictionem. Vossius. Ex si, quod etiam in Leid. or. Lovan. Vossiano ac Scalig. invenitur, fecit jam dudum is Gruterus: quod merito probat Clarkius. Cujacius emendabat ii, qui constarent. Verbum sane in plurali est in Lovan. Edd. Vasc. Str. Steph. Gryph. post. Non au."n Vossius inserere debuerat erant, quod non est nisi in Mss. recentioribus Palat. Bong. Leid. sec. Dorvill. Carrar. et Edd. primis; in quibus omnibus legas amicissimi erant cum etiam ex v. Verbum substantivum, ut sæpissime apud nostrum (Vide c. 29.) subintelligitur elegantius.

6 Palam loquebantur In v. c. nostro, Pet. et Pal. est omnes in palam, Lego, omnes jam palam. Voss. Codd. Voss. Pet. Palat, et Norv. habent inpalam, unde Dionys. Vossius rescribit jam palam. At illorum Mstorum lectionem ferri posse arbitror. Glossarium Isidori, Inpalam, aperte. Hilarius adversus Constantium p. 199. 'Pugnaremus enim inpalam et cum fiducia contra negantes.' Non raro sane a veteribus præpositiones inter se componuntur, Cæsar hujusce libri c. 9. 'Hanc insuper contignationem.' Vide et G. J. Vossium de Anal. IV. 23. Davis. Codices nonnulli, invalam. Quod probat Davisius, propter analogiam τοῦ insuper, et ex Auctoritate Recentiorum quorumdam Scriptorum. Sed vox ista nequaquam Cæsarem sapit. Quocirca D. Vossii conjecturæ assentior, qui scribit, jam palam. Clark. Non ausim ego proscribere inpalam tamquam minus Latinum, præsertim cum plura singularia habeat Cæsar. Adstipulantur etiam Mss. Leid, pr. Lovan. Dorvill. Scalig. Sic non raro occurrit inibi, incoram, insimul. Est vir doctus, qui conjecit omnes clam, palam l.

Vox longe Pet. Ciacconio abundare videtur, cujus judicium secutus Jos. Scaliger, eam, utpote delendam, un-

cinis cinxit. Codices autem pertinaciter retinent: ac recte quidem. Hirtins Belli Alex. c. 36. 'Castra posuit longe a Nicopoli circiter millia passuum vii.' Et lib. de Bell. Afric. c. 67. 'Ab ejus castris millia passuum vi longe, trinis castris dispartitis copiis consedit.' Vide et cap. 68. et 77. Davis. Vide ad B. G. v. 47. 'III milia longe a castris consedisse.'

10 Reliquisque equitatus mitteretur] In Bong. est mitterent, at in Palat. Leid. sec. et Dorv. mitterentur. Leid. vero primus dat reliquique equitatus mitterentur. Omnino bene. Adi notata ad B. G. vi. 6.

ac Bongars. assidue est Saburram. Etiam in Appiano B. C. l. II. p. 455. Σαβούρρα. Quare licentia poëtica scripserit Lucanus Iv. 722. 'Ut sibi commissi simulator Sabbura belli.' Non arbitror. Id scio talem formam γημη non admittere duplex R; itaque magis e corrupta locutione Romanorum alterum R est, et recta Lucani scriptura: etiam Cæsaris vulgata. Voss. Saburram Mss. omnes hic et infra, et B. Afric. c. 48. Sed vide ad Lucani locum.

12 Sed Rex omnibus copiis insequebatur] Lege sed. Rex cum omnibus copiis, &c. Sic certe Ms. Norvic, et sic Beroaldus, Gryphius et Ursinus ediderunt. Davis. cur. sec. Accedunt Leid. sec. Voss. Dorvill. et reliqui forsan præter Scalig. ac Leid. primum, uti et Editiones Romanæ, Ven. Med. Vasc. Steph. et aliæ: ut § 1. hujus Cap. et seq. ac sæpissime: sed et sæpe omittit præpositionem. Adi notata ad B. G. H. 7. 'Omnibus copiis ad castra contenderunt;' ubi mire variant docti.

xxxxx. 16 Capti homines equitesque producebantur] Pet. Ciacconius et Fr. Hotomannus ex conjectura reponebant capti homines equique; sed hoc ex eo evenit, quod homines de peditibus κατ' έξοχὴν dici non animadverterent. Livius xxx. 27. 'Omnem

ripam equites virique obtinentes,' Silius Italicus IX. 560. 'Magna voce trahens equitemque, virosque, feræque Turrigeræ molem.' Sic et miles crebro peditem denotat, et equiti opponitur, ut multis ostendit J. F. Gronovius ad Livii xxvIII. 1. Daris. Adde Vossium ad v. 10, et nos ad VIII. 36. 'Germani, equitesque.' Immo alioquin et equites pro equis possent sumi. Adi ad Frontin, IL 5. § 31. 'Equites, ne fremitu eorum, &c. Paullo ante Hotomannus malit proferebantur. Sed non opus est. V. Misc. Observ. A. 1734. Jan. et Febr. p. 135.

23 Ad spem morabatur] Scaliger et Recentiores, ab spe. Sed Mss. Reg. Eliens, et Vossii habent, ad spem: quæ lectio omnino vera est. Est enim locutio Cæsari familiaris. Quæ res, ad insequendum tardabat. Palus, ad insequendum tardabat. Et similia passim. Clark, Ad spem optime post Hotomannum Clarkius, quod præter Carrar. et Edd. Vasc. Str. Steph. Gryphii post. exhibent Mss. et Editiones Vett. Vide ad lib. vi. 1. Ad opinionem Galliæ et alibi sæpius: et de confusione των ad et ab ad viii. 41. Male Ciacconio et Grutero pro more τà ad spem abundare videntur.

RL. 5 Elephantisque RL] Petav. Pal. et Bong. LR habent. Vossius. Nec secus Mss. Brant. Ursini et mei omnes, cum Edd. Beroaldi aliisque: quare reposui, ut et vocem lentius, quæ inmerito exsulabat ab Edd. Lugd. et Amstel.

8 Atque his imperat, ut simulatione timoris paullatim cedant] Frontinus Strateg. 11. 5. hoc consilium non Saburæ, sed regi Jubæ attribuit. Davis.

XLI. 4 Peditatu utitur]. In Leid. sec. est peditum, at in Leid. pr. peditatum. Quasi verbum utor apud Cæsarem quoque jungeretur casui Accusandi: quod tamen non facile admitto. V. Cort. ad. Sall. Jug. c. 12, § 3.

9 Ii erant numero cc. Reliqui in it.

subst. Hi q.] Ita e Ms. Ursini reposuerunt Scaliger et Recentiores, meique plurimi confirmant Codices. Antea edebatur ii numero cc (rel. in it. subst.) quem c. Et sane erunt deest in Voss. quoque, ac Leid. pr. a m. pr. ii abest etiam a Voss. et Dorvill. pro eo est qui in Bong. Leid. sec. et Edd. Rom. Ven. Med. at in Lovan. subst. L. Hi. ex interpolatione.

20 Nostris vires deficiebant] Ita cum Edd. primis ediderunt Scaliger, et Davisius aliique. At Cellarius et Clarkius rescripserunt nostros: ut jam exhibent Vasc. Aldus, Steph. Strada, Gryphius aliique: et confirmatur is casus Mss. Scalig. Petav. Bong. et Voss. ac Leid. sec. qui dat nostro. Vide congesta ad B. Gall. III. 5. 'Vires nostris deficerent:' ut ibi mordicus retinent libri; quo modo hic cum aliis Leid. pr. et Lovan. servant.

XLII. S Prafectus equitum] In Ms. Pet. et Pal. pr. eq. (in Norvic. corrupte pater eques) in Cujac. pr. eque. id est, prafectus equestris: nam præfectus equitum in vet. inscript. semper legitur præf. equit. nec unquam aliter. Vossius. Pr. eque scribitur quoque in Scal. et Leid. pr. Absunt a Lovan. In Voss. pr. huncque. Nil muto. Vide tamen Varias Lect. 111. 38. Asinio Pollioni hoc videtur tribuere Appianus B. Civ. II. p. 456.

xLIII. 3 Reportentur] In Leid. pr. exaratur deportentur. Vide ad B. G. v. 23. 'Duobus commeatibus exercitum deportare instituit.' Hoc tamen loco vulgatum retinere satius est; quia e Sicilia in Africam hi milites venerant. Vide c. 23. hujus libri. In Leid, sec. est transportarentur.

XLIV. 4 Legatorum numero Centurionibus] Pro legatis, legatorum loco, quod cum non intelligerent Librarii in editt. Rom. Ven. Beroald. aliisque nonnullis corrupte legitur legatis cum centurionibus, Noster de Bell, Gall. v. 27. 'Quos Atuatici obsidum numero missos apud se in servitute et catenis tenuissent.' Corn. Nepos Epam. c. 7. 1. 'Erat enim ibi privatus numero militis.' Alia hanc in rem exempla peti possunt ex Joan. Frid. Gronovii Observ. 1. 6. p. 59. Davis. Legatis cum cent. est etiam in Mss. Bong. Leid. sec. et Edd. Mediol. Vascos. Steph. aliisque. Sed perperam. Plura vide ad l. vi. 6. 'hostium numero.'

12 Diebusque] Sic ex Ms. Ursini repositum: cum Vett. Edd. exhiberent diebusque æque. Ursiniano libro suffragantur Dorvill. et Voss. At Reliqui et vetustiores mei diebus æque post p. Recte: nam respicit præcedens paucis diebus. Quare τὸ æque revocavi, auctoritate Mstorum. Vide etiam ad B. Alex. c. 56. Ceterum multa huic libro deesse videntur: de quibus adeas omnino Ciacconium et viros doctos ad III. 3.

DE BELLO CIVILI.

LIB. III.

CAP. I. 2 Julius Cæsar] Suspecta est hæc vox Julius Ursino, quia de se loquens auctor simpliciter scribere solet Cæsar: unde putat olim fuisse creantur ipse et, et a librario substitum Julius Cæsar. Uncis etiam inclusit Scaliger. Vide, quæ dixi ad B. Civ. I. I. 'litteris a Fabio C. Cæsaris redditis.'

3 Ei Consulem fieri liceret In Dativo dixit auctor B. G. vi. 35. 'quibus licet esse fortunatissimis.' Sic enim ibi antiquissimi Codd. et passim optimi quique scriptores. Quare Ill. Heinsius opinatur, hic etiam scribendum esse Consuli. Verum constanter Mss. omnes retinent Consulem: quod non ausim de loco movere; nisi statuamus, veteres numquam in accusativo adhibuisse; omniaque loca, in quibus is casus occurrat, esse refingenda, etiam contra veterrimos Codices: qualia ipse Heinsius Ovidii Epist. xIV. 64. producit, et nihilominus Dativum reponit, etiam

ubi non additur aliud nomen tertii casus, eumque sequitur Claris. Broukhus. ad Propert. 11. 7. 96. ubi codices, adhuc cogniti, dant 'Solus ero, quoniam non licet esse tuum.' Rectius ergo idem tuetur vulgatum apud Tibull. El. XI. 1. 43. 'liceatque caput candescere canis, Temporis et prisci facta referre senem:' quam constructionem pluribus adsertam vide in Miscell. Observ. Vol. v. T. 1. p. 12. &c. Sine Mstorum ope ego mutare non ausim: at ubi illi addicunt, lubentissime amplector Dativum; nam a librariis facilius eum in quartum esse casum mutatum, quam contra, quivis Latinæ linguæ gnarus fateri cogitur. Sic ex Scholiaste Heinsius et Celeb. Bentleius emendant Horat. Serm. 1. 4. 39. 'dederim quibus esse poëtis?' quum in Mss. tamen sit poëtas; at contuli antiquum optimæ notæ Codicem, amicissimi Dorvillii beneficio, in quo i diserte inveni suprascriptum : quod facit, ut de emenda-

tionis ejus veritate non dubitem. Verum Accusativum hie non proscribo: donec aliquis, ut dixi, Codex aliud suadeat. Vide, quos laudat Brookh. ad Tibull. Adde ad Lucan. III. 32. ' mihi genero non esse licebit.' Val-Max. Iv. 75. Ext. 'cui securo vivere licebat;' quibus locis etiam variant Codd. v. 154. 'si tibi incolumem stare fas non erat,' in Mss. omnibus. Infra B. Hisp. c. 22. 'ut ei liceret legatum proficisci.'

5 Per eos fierent æstimationes possessionum | Suetonius in Julio : ' decrevit tandem, ut debitores creditoribus satisfacerent per æstimationem possessionum, quanti quasque ante civile bellum comparassent, deducta summa æris alieni, siquid usuræ nomine numeratum aut perscriptum fuisset.' Deducto eo ait quod usuræ nomine numeratum fuisset, aut perscriptum: nam versura primo unciaria (ut ex Tacito l. vi. Annalium discimus) permissa, deinde ad semuncias redacta, postremo vetita. Miror autem Scaligerum dicere incompertam sibi unciariam legem, cum præter Tacitum disertim ejus meminerit Livius, aliique. Porro addit Dio l. xII. p. 159. hoc tempore Casarem legem tulisse, nequis in auro vel argento possideret plus quam LX. sestertium. Verba sunt: Ἐπειδή τε συχνοί πολλά χρήματά τε έχειν και πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπηγόρευσε, μηδένα πλείον πεντακισχιλίων καλ μυρίων δραχμών έν άργυρίω ή και χρυσίω κεισησθαι. Ait Hotomannus nequaquam se id intelligere: quod miror, cum disertim Tacitus sexto Annalium scribat: 'Interea magna vis accusatorum in eos inrupit, qui pecunias fænore auctitabant, adversum legem dictatoris Cæsaris, qua de modo credendi possidendique intra Italiam cavetur; omissam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur.' D. Vossius.

6 Quæque fuissent] Nomen quisque

in singulari jungi cum verbo plurali notissimum est, et vidimus etiam in Cæsare ad 1. 39. Immo et quaque potest esse pluralis : quare nihil innovo. Sed Codd. optimi Petav. Lovan. Leid, pr. sec. Pal. Bong. dant fuisset. Præfero id quoque : quisque quando plurali jungitur, notat plures simul: hic vero singulæ possessiones separatim æstimabantur, quanti quæque fuisset, et tunc eæ tradebantur creditoribus: dein in Petav. Pal. Bong, et Dorvill, cum Edd, primis scribitur ea in neutro. Pertinet enim tam ad res, quam possessiones. Nec. raro in talibus amant scriptores subjungere genus neutrum. Vide ad B. Civ. 1. 7. In Leid, sec. deest pronomen, in Lovan, est ecce.

8 Timorem novarum tabularum | Novas tabulas Græci χρεών ἀποκοπήν vocant. Piutarchus σεισάχθειαν, quasi oneris excussionem dicas : quia prioribus debitis solvebantur debitores, et novæ conficiebantur tabulæ, Loss,

16 Qui se etc.] Emendat Ciacconius, quod se, &c. quia ratio redditur quare, &c. Sed et qui se, &c. in eandem sententiam accipi potest. Clark. Gruterus e compendio scripturæ quoniam abiisse in qui conjicit. In Lovan. legas quas illi ; quasi fuerit quia se i. Posset et scribi quique se illi. Paullo ante pro in urbe scribitur in Mss. Brantii, Scalig. Ed. Gryph. in urbem sive contra urbem. Alii ediderunt ad Urbem. Sed male. Intelligit enim annum, quo Pompeius solus Consul ob cædem Clodianam in Urbe milites armatos habuit, ut bene exponit Ciacconius, et res est notissima.

18 Perinde] Petav. Leid. pr. Lovan. et 4. alii ex meis dant Proinde. Quod idcirco non potui non recipere. Nepos in Lys. c. 2. ' Proinde ac si iidem solerent,' &c. In Alcib. c. 6. ' proinde ac si solus advenisset.' Sic enim Mss. quidam, et ibid. ' proinde ac si alius populus.' Et ita passim.

Vide Viros doctos, quos laudat Arntzen. ad Aurel. Vict. Ep. xiv. Infra etiam c. 60. 'proinde ac suis satisfacere' in Mss. omnibus, uti et vulgo c. 72. 'proinde ac si vicissent.' Variatur etiam in Valer. Max. v. 1. 5. ext. et Apul. Met. l. v. p. 95. ac p. 106. 'proinde ut merebantur.' Liv. II. 58. III. 41. &c. Adi Cl. Drakenb.

21 In prærijiendo populi beneficio? Editt. Rom. Ven. Beroald. habent in præcipiendo populi beneficio, quod idem valet ac præoccupando, Scriptor. qui sub Daretis Phrygii nomine circumfertur, c. 33. 'Eum continuo Troilus præcipit et sauciat.' Ovidius Trist. El. III. 3. 14. 'Vel præcepisset mors properata fugam.' Eandem vocem ita interpretatur Servius ad Virgilii Eclog. 111. 98. Davis. Præcipiendo exhibent etiam Mss. Voss. Palat. Bong. Dorvill. a m. pr. Edd. Med, Flor, aliæque: sic apud Hirtium viii. 51. 'Ut vel exspectatissimi triumphi lætitia præcipi posset.' Infra c. 31. ' pecuniam insequentis anni præceperat:' ubi ibidem vide Davis. et me ad c. 13. Et ita 'præcipere animo' h. l. c. 78. 'opinione' vii. 9. ubi vide Manut, ac sæpe passimque cum verbo præripere confunditur. Adi not. ad Lucan. 11. 106. et quæ congessit Arntzen. ad Aurel. Vict. Illust. c. 5. Nihilominus cum vetustissimis Codicibus præripiendo præfero. Id enim verbum simul nimiam in ea re cupiditatem, cujus a se suspicionem amoveri volebat Cæsar, ostendit; ut apud Cicer. pro Ligar. c. 1. ' non mediocri cupiditate arripuit imperium.' Adposite idem de Off. III. 20. 'præripere collegis popularem gratiam,' et passim. B. Alex. c. 27. 'præripere subsequentibus victoriæ societatem.'

11. 5 Ut anguste xx. millia legionararum militum et DC equites transportare possent] In prioribus editionibus et Mstis omnibus erat xv milia

legionariorum, Scaliger xx. edidit an ex veteri codice ignarum mihi: illud credo non temere mutasse: præterquam quod historiæ hoc magis congruum videtur. Sed Ciacconio et Ursino assentiri nequeo, qui hic rescribebant vii legiones: Profecto audax emendatio illa est. Movit eos quod scribitur infra cap. 6. 'Impositis, ut supra demonstratum est, legionibus vii.' Verum dicit Cæsar ipse has copias infrequentiores fuisse, quia et Gallicanis bellis, et itinere Hispanico, et valetudine in Italia attritæ erant. Ita ut facile potuerint vii legiones redigi ad millia xx. Imo dubitari possit, an infra, ubi vII legiones nominantur, non præstet reponere quinque: quia tot legiones a Cæsare transductas aiunt Appianus et Plutarchus. Et profecto quinque legiones minus absint xx millium numero, nam efficient millia xxx, si plenæ sint: at Cæsar dicit valde infrequentes fuisse; atque tunc tertia circiter pars desiderata fuerit. Sed nolo temere mutare; quia Appianus addit duas postea legiones supervenisse: et a Cæsare assumtas. Vossius. Primum e consensu omnium Mstorum reposui numerum xv, donec liquidius adpareat vera multitudo. Glandorp. ad c. 6. malit xxv milia. Dein legionarium contracte scribitur in Leid. pr. Lovan. et Dorvill. Tum copulam et delevi Mss. omnium auctoritate, qui cum Editis ante Scalig. tantum habent D. seu quingentos. Verum Mss. Pet. Leidd. Voss, non equites habent, at milites. Corrupte. Scaliger pc rescripsit cum Appiano et Plutarcho, ex Ciacconii correctione.

7 Inopia navium] Suspicatur Hotomannus nec inmerito, voces has e margine in textum inrepsisse. Clark. Idem censent Ciacconius, Scaliger, Gruterus. Ego me hinc non expedio, et majus ulcus latere puto. Nam simul queri de inopia navium, et de infrequentia militum absonum vide-

tur. Tantum navium hic, ut 'tantum prassidii' vi. 35. Ei majorem ipsi fuisse numerum, quam transportare poterat, patet e c. 6. et c. 8.

9 Gallicis tot bellis] Mss. mei omnes Galli tot b. Sed Cæsar loquitur de Romanis militibus legionariis. Adnotatum ad oram libri Fabriciani, H. (forsan Heinsium, nisi sit nota Lovaniensis Codicis ab eo collati,) legere Galliæ. Quod non displicet. V. ad l. vui. init. 'Rerum Gestarum Galliæ.'

1v. 2 Ex Sicilia] At c. 88. 'Ciliciensis legio conjuncta cum cohortibus Hispanis:' unde Ciacconius hic mallet Cilicia; vel illic Siciliensis. Verum eam Ciliciensem Scipio secum adduxit, qui hic non aderat adhuc. Lucan. vii. 223. 'Agmina quæ Cilicum terris deducta tenebat Scipio.' Intelligitur ergo hic legio a Catone ex Sicilia adducta.

6 Quas Lentulus conscribendas curaverat] Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald, hunc locum paullo auctiorem exhibent: in iis enim est quas Lentulus Consul conscribendas curarerat; nec de nihilo est hoc additamentum; nam L. Lentulus A. U. C. DCCV. quo hæ legiones sunt conscriptæ, gerebat consulatum, ut ostendit Dion 1. XII. p. 152. Davis. Mss. Reg. Eliens, et Vossii, et Editt. aliquot Vett. exhibent Lentulus Consul conscribendas. Quæ fortasse verior lectio. Poterat enim media vox in aliis libris excidere, propter similitudinem initii vocis sequentis. Clark. In Lovan. Brant. et Dorvill. scribitur Lentulus consul scribendas: ut et habent Edd. Aldi, Gryphii, &c. in ceteris Mss. meis omnibus Edd. Med. Vasc. Steph. aliisque consul conscribendas: quod ideireo audenter reposui, invito licet Ciacconio; quia eo anno non erat Consul Lentulus. Sed significat Lentulus, quum consul erat i. e. anno superiore.

9 Antonianos] C. Antonii copias

intelligit ad Corcyram opera T. Pulcionis proditas. Vide c. 10., et c. 67. ubi ait auctor supra se id demonstrasse: et hodie id nusquam reperitur. Quod indicio est, ut observant viri docti, qui adeantur, quædam ex libro secundo deesse.

11 Sagittarios etc. III milia Leid. sec. et Edd. Vas. Steph. Str. Gryph. post. Sagittariorum. Sed male: supra H. 18. 'Tritici modios CXII milia pollicetur:' ubi etiam perperam quidam volunt modium, quæ variatio est quoque in B. Afric. c. 36. tritici modium vel modia milia ccc. Plura vide ad Frontin. 1. 6. 6 1. sic statim Mss. et Edd. quædam equites VII milia. B. Hisp. c. 30. 'cum l. armatura milibus vi. 1 c. 41; 6 vivos xiv, milia. Livius XXII. 54. 'Tot milia pedites equitesque.' 111. 20. 3. 'x. milia coissent homines:' ubi V. Duk, atque ita Mss. 4. Leidd.

13 Cohortes VI, mercenarius II] Ab Aldo et Venetis hæc lectio procusa est. Priores Edd. non habent illas voces mercenarias II.; uti nec Mss. Palat. Bong. Dorvill. Leid. sec. : neque etiam habent locum. Si enim distinxit eas Cæsar a præcedentibus funditorum cohortibus, debuisset illis addere vel eas imperio vel gratia fuisse comparatas, ut facit mox: vel si sex omnino habnit, debuisset inseruisse in his vel simile. Verum non sex, multo minus octo funditorum habuit cohortes Pompeius: sed tantum duas. Optime enim Libri Hotomanni, Cujac. Scalig. Petav. Lovan. Leid. prim, Voss. et Edd. Vascos. Steph. Str. Gryph, posterior exhibent coh, sexcenarias II. Ita apud Livium, Curtium, Vegetium, alios, occurrent quadragenariæ, quingenariæ cohortes, in quibus sunt co vel p. milites. Sic sexcenaria, in quibus sexcenti sunt, Hoc ergo composito, augeantur Lexica. Librarii non ceperunt, quid vellet scriptura vicenarias. Adi Cl. Drakenb, ad Liv. vii. 7, et Vir. Doct, in Misc. Observ. V. vII. ad Vegetii II. 7.

Equitum VII milia | Cum non intellexerunt librarii, ut dixi, quid velit vox vicenarias, vacuum locum reliquerunt. Hunc supplerunt alii per vocem delectorum, quam bic addunt Edd. primæ, item Vasc. Steph. Str. et Gryph. post. in Mss. Sambuci, Bong. Dorv. Leid, sec. est et delectorum e. In Palat. et elect. Verum non delectos nominat, sed totum recenset numerum auctor. Retinui autem equitum: quia hic ita scribunt Mss. et Edd. pp. præter Vossianum tamen, qui habet equites cum Edd. Ald. Venet. Man. Gryph. pr. Plant. Scalig. Cellar. et aliis. Bene, si modo ab optimis Mss. confirmaretur, ut paullo ante diximus.

14 Dc Gallos Dejotarus adduxerat] Galatas seu Gallogræcos intelligit, quibus præerat Dejotarus. Eorum regionem Γαλατίαν τὴν έφαν vocat Appianus B. C. l. 11. p. 458. et incolas Γαλάτας τους έφους p. 472. Δηιόταρος μέν, inquit, τετράρχης Γαλατῶν τῶν έφων, 'Αριαράθης δὲ, Καππαδόκων βασιλεύς, quem noster Ariobarzanem nominat. Davis. De Ariobarzane adi Ursin. et Ill. Spanhem. T. I. Præst. Num. pag. 476.

16 Cotus] Ita vulgo hoc nomen efferunt, quasi haberet in Genitivo Coti. Immo eam terminationem propugnat Davis. ad c. 36. 'equitatus regis Coti.' Verum illic esse scribendum Cotyis vel Cotys videbimus ex Mss. integerrimis. Hic ergo reposni Cotys: quamquam u Manutius et Ciaccon, retinere videantur antique pro y, ut in Sulla, Suria, clupeus, inclutus, et alia. At in barbara voce id factum vix credo; licet fatear, Mss. plerumque retinere us, et in Genitivo i. Vide Cl. Duk. ad Flor. IV. 2. 5. ac VV. DD. ad Val. Max. HI. 7 Ext. 7. Liv. 1. 31. et me ad Lucan, v. 54. 'Tunc Sadalem, fortemque Cotyn,' ubi multi Mss. Sadalam vel Sadalan. Hic autem omnes Codd. et Edd. pp. Sasalam. Ciacconius primus Sadalem e Lucano restituit, quod illic olim prætuli. Nunc malim ex Codd. auctoritate Sadalam cum N. Heinsio. Quia inveni apud Plutarch. in vita Anton. p. 944. Κομμαγήνης δὲ Μιθριδάτης, 'Αδάλλας δὲ Θράκης: quo loco non dubitandum est, quin legi debeat Σάδαλας. Dio sæpius meminit, sed semper in Genitivo Σαδάλου: unde manet terminatio Nominativi apud eum incerta.

17 Quibus Rascipolis præerat] Ita Velleius non multum et Lucanus. recedens Rascupolin vocat. Dio 'Paσκύποριν. Tacitus Rhescuporin. Vossius. Rhascypolis, ut in Lucano, ita hic quoque edidi: quia Mss. omnino omnes' consentiunt in littera l licet cuncti nummi r ostentent. Sic Latialis et Latiaris; adi ad Lucan. 1. 198. Palilia et Parilia. V. Cl. Burman. ad Suet. Calig. c. 16. 'Αζίλις et 'Aciois, in Libva. Consule Comm. ad Callim, Apoll, 89. Quamquam Rhascuporis vel Rhescuporis multis viris doctis verius videtur. Vide quæ congessi ad poëtam v. 55. et in Nec non Cl. Wesseling, in Chron. Sims. p. 1595. Spanh. de Præst. Num. T. 1. p. 126. Vaillant. Hist. Achæm. p. 281, &c. In Sueton. Tiber. c. 37. Mstis est Thrascupolim: ubi adi Cel. Burm.

19 A. Gabinius præsidii caussa apud regem Ptolemæum reliquerat] Ptolemæum enim in regnum Ægypti reduxerat Gabinius, ejecto Archelao, quem sibi regem adsciverant, ut docet Epitome Liviana l. cv. Rem totam fuse narrat Dion l. xxxix. p. 116. seq. Davis.

21 Ex servis suis pastorumque suorum coëgerat] Suspicantur Viri Docti, mendum latere; legendumque, ex servis pastoribusque suis, vel aliquid simile. Sic enim alibi Cæsar, servos pastoresque simul memorare solet. Ficri etiam potest, ut aliquod vocabulum

ut, numero, aut simile aliquid, exciderit: Ex servis suis, pastorumque suorum**, coëgerat. Clark. Servis pastoribus suis legit Ciaccon. Sed acutius Lipsius in Anal, de Mil. Rom. l. r. d. 11. 'ex servitiis, pastoribusque suorum.' Nam servi pastoresque jungit cum aliis sæpius auctor, ut 1, 24. Et pastores fuisse servos nemo dubitat : vel ergo per pastores hic intelligere debet pecaris magistros, quibus ministrabant viliores servi pastores: vel locus est corruptus. In Leid, pr. est suarum. Abest id pronomen a Dorvill. Codd. Quid si simpliciter numero restituamus pro suorum? Sed id audax nimium. Perperam autem Ciacconius ex loco B.C. 1.24, ubi dicitur Pompeius e servis et pastoribus congessisse et effecisse ccc equites, hic ccc reponere, vel ibi pccc rescribere tentat. Illic de patre, hic de filio loquitur Cæsar.

22 ccc Tarcundarius Castor et Donilaus ex Gallogræcia dederant] Edit. Rom. pro ccc, habet Tantundem. Ms. Reg. pro, dederant, scriptum est, Tantundem. Unde fortasse legendum; ccc Tarcundarius Castor, et Donilaus ex Gallogræcia tantumdem, dederant. Clark. In Edd, Rom. Ven. et Mediol. est coeg. Tarc. C. et D. ex G. tantundemd. at in Mss. Lovan. Dorv. Leid. sec. coëg. ccc Tarc. C. et D. ex Gallogræcia (Gallogræcis Dorv.) tantundem. Sed meliores non variant, nisi quod Mss. tantum non omnes scribant Tarcondurius C. ut cum Edd. quibusdam reposui. Hic tamen idem non est, qui Tarcondimotus aliis vocatur. Ille enim regulus Ciliciæ erat. Nisi disjungamus Tarcondimotus, Castor, &c. Vide ad Flor, IV. 2. et Lucan, IX. 219. in Add. Verum recte se habere Tarcondarius Castor e sequentibus docemur, unde liquet de duobus tantum, non tribus hic loqui auctorem, nti et e Strabone, l. XII. p. 568. Ed. Par, τὸ τοῦ Κάστορος βασίλειον τοῦ Σαωκονδαρίου generi nempe Dejotari, qui Tarcondarius vel Saocondarius Castor filium habuit Castora, Dejotari nepotem; de quo apud Ciceronem pro Dejotaro, aliosque videri potest.

26 In his plerique Hippotoxotæ] Post ultimam vocem in ed. Veneta additur id est, equestres sugittarii, quæ glossa est, primum margini adscripta, dein, ut fieri solet, in orationis contextum illata; lπποτοξότηs enim vocabulum est Græcum, quod sagitturium equitem significat, prout Latine reddidit Curtius v. 4. 14. Eo utitur et Hirtius Afric. c. 19. Davis.

v. 3 Dyrrachii, Apolloniæ] Dyrrachium est in Petav. et Leid. pr. . In ceteris Mss. cunctis et Edd. primis exaratur Dyrrachio, Apollonia. Vide omnino ad vii. 32. 'Avarico commoratus.'

9 Officio maritimo M. Bibulus præpositus]. Corrupta sunt Appiani exemplaria p. 459. A. ubi sic legitur και ἐπ' αὐτοῖς (ναυάρχοις) Μάρχος Βυβῖνος. Rescribendum Μάρκος Βίβουλος, ut recte hunc nostrum vocat Dion l. XLI. p. 174. Davis. Appiani locum jam emendavit J. Rutgersius, Var. Lect. vi. 14.

VI. 9 Impositis-legionibus VII. Postridie terram attigit Cerauniorum] In Ms. Norvic, legitur imposita-legiones VII. eandemque lectionem in optimo Codice reperit Pet. Victorius, ut ait Var. Lect. XIII. 1. ubi etiam mendum e Cæsare fædissimum sustulit : cum enim in aliis Codd. legeretur terram attigit Germaniorum, vel Germanorum, in aliis Gracorum, vir ille doctissimus egregie reposuit Cerauniorum; nec tamen, nisi fallor, locum perpurgavit; nam mihi etiamnum ab interpunctione videtur laborare. Rescribo terram attigit : Cerauniorum Mirum in modum firmat suxa, &c. Appianus B. C. l. 11. p. 461. Υπό δέ χειμώνων, inquit, είς τὰ ΚΕΡΑΥΝΙΑ 'ΟΡΗ περιαχθείς. Sic et Dion l. XLI. p. 174. Davis. Cum his Mss. in impositæ legiones consentiunt Mss. Reg. et Voss. Clark. In Nominativo non male quoque exhibent Leid. pr. Scalig. Hæc omnia, usque ad postridie, Glossam esse existimat Ald. Manutius: pro vII. ad c. sec. Vossius reponit v. dein Germiniorum Ms. Cuj. Brant. Scalig. Leid. pr. Lovan. Germaniorum Ms. Urs. Petav. et Voss. Reliqui cum Edd. Vett. Græcorum cottuptissime.

10 Terram attigit, &c.] Variis modis interpungi potest hic locus, sententia non mala. Scribi enim potest, vel Terram attigit: Cerauniorum saxa inter, &c. vel Terram attigit Cerauniorum: saxa inter, &c. Vel denique, Terram attigit Cerauniorum, saxa inter—nactus stationem: et portus, &c. Prior est Davisii; proxima Scaligeri et plurimorum; postrema Jo. Goduini. Clark.

11 Saxa inter et alia loca periculosa] Quatuor voces ultimas expungit Janus Rutgersius Var. Lect. Iv. 5. eas ex Glossemate natas arbitratus: cum enim imperitus quidam ad oram libri sui scripserat Italiæ loca periculosa, ea verba alius in textum recepit, et alia loco Italiæ substituit. Sed quæsiverim, unde factum, ut Librarii Italiæ loca periculosa oræ Codicum adscriberent; montes enim Ceraunii, ut notum est, in Epiro sunt siti. Eam igitur conjecturam rejicio, præsertim cum alia loca periculosa possint esse Syrtes et brevia. Vide Virgilium Æn. 1. 115. Davis.

12 Quos teneri] Nil muto. Sed vetustissimi Codices Cujac. Petav. Leid. pr. item Victor. et Brantii habent quod, i. e. quia eos arbitrabatur teneri ab adversariis. Res eodem redit.

13 Ad eum locum, qui appellatur Pharsalus] Profecto etsi ita habent omnes Msti, quibus usi sumus, tamen vix crediderim sanum esse locum: cum Pharsali prope Ceraunios moutes nullus meminerit. Ex Lucano remedium loco huic peti oportebat,

sed in eo legimus hæc verba: 'atque æquora classem Curva sequi, quæ jam vento fluxuque secundo Lapsa Palæstinas uncis confixit arenas.' Sed et hic locus viris magnis suspicionem movit. Verum etsi fuerint, qui in Epiro locum fuisse dicant, cui Palæste nomen fuerit, vix tamen persuaserint mihi. Addunt, nescio quæ, de columbis ex Palæstina in Epirum transgressis, ac Dodonæo oraculo, et alia multa, quæ referre supersedeo. quia frivola videntur. Hugo Grotius sæculorum omninm Phænix, ingeniosissime emendabat Apamestinas : quæ urbs sita est in prominente parte Italiæ; et, ni fallor, statuit huc Cæsarem tempestate rejectum, inde in Epirum pervenisse. Ego etsi decebat acquiescere tanti viri autoritate. cura tamen humani ingenii, cui sæpe ipsa veritas in dubium devocatur, rimando inquirebam, an nihil reperirem, quod pro vulgata Lucani lectione faceret. Nec tamen occurrit quidquam, nisi dicamus Palæstinas arenas Lucano ipsam Epiron vocari. ab urbe cui nomen Phanice: memorat eam Polybius Liviusque, et in Chaonia sita est. Nam quod de Palæste urbe ad Lucanum, alii disserunt, ut dixi, nec asse emerim. Marsus tamen in Cæsaris codice. Chalcide EubϾ a se emto, affirmat se legisse Palæste, eo loco, quo in vulgatis est Pharsalus. Verene an falso ille optime scivit : hoc ego adfirmare ausim, si fuit ea scriptura in codice Cæsariano, non ab alio profectam esse, quam qui Lucanum cum Cæsare contulit, et inde postea in contextum id nomen irrepsit. Causa autem, cur de illo Apamestinas dubitem, est, quod nullus autorum dicat Cæsarem in Italiam tempestate rejectum. Cæsaris vero hunc locum quod attinet nescio quid de eo dicturus sim. In Mstis plerisque lego Pharsalia. Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. habent Pharsalia; Beroald, Pu-

lestina. Sic Lucanus v. 460. ubi de classe Casaris 'Lapsa Palastinas uncis confixit arenas.' Paullus Marsus testatur se in Ms. Chalcidensi reperisse qui appellatur Palæste. Si de Marsi fide constaret, quin ea lectio esset recipienda, nullus dubitarem. Davis. Ex Lucani loco Puleste quoque corrigit Glandorpius, et Marsi fide id in textum recepit Cellarius. Vide quæ super hoc loco commentatus sum ad Lucanum. Interim restitui antiquam lectionem, Pharsalia, a Mss. omnibus, quantum scio, confirmatam, præter unicum, quem laudat Marsus. Eamque etiam Vascos. Steph. et alii-retinuerunt. Ab Aldo est Pharsalus.

vII. 1 Erat] Quamvis lectionem hanc ferat alias linguæ Latinæ ratio, at non tamen (ut opinor) hoc in loco; propter vocem sequentem, præerant. Emenda igitur erant. Clark. Clarkii conjecturam vehementer confirmat Leid. pr. qui dat erant: contra præerat est in Mss. et Edd. Vett. quasi hoc ad solum pertineret Rufum. Sed contrarium patet e sequentibus, et mutatum hoc ob prius singulare erat. Vide ad B. Civ. I. 2. 'Intercedit Antonius et Cassius, Tribuni plebis.'

3 Sed neque ii sibi confisi] Sic recte est: in Petaviano erat sed neque quatuor sibi. Ortus error ex lineis : nam quia primo scriptum fuit hii, mutatum est in IIII. quomodo manifeste in Cujacio et v. c. nostro legitur: similis error infra erat, ubi nunc legitur in quibus erant constratæ IV.: nam imperitia librarii ex 1111. factum erat illæ, et legebatur in manuscr. Cujac. constratæ illæ. In Petaviano, Palatino, et Bongarsiano propius ad veterem scripturam, sed non minus corrupte, constructæ illi. At postea eo usque locus iste degeneraverat, ut nisi opem codices tulissent, desperatus futurus fuerit; nam ille in ipse mutatum erat: quod notare visum. ut caussam videamus cur sæpe corrupti sint codices. Vossius. Si sibi confiderent, e portu prodire ausi fuissent; quare vel neque ad utrumque pertinet, vel deest non aut simile quid. Kohlius in Comment. Criticis p. 43. legit parum sibi c. Mss. Sam. Bong. Leid. sec. et Edd. primæ sed nequaquam hi sibi conf. Leid. pr. et Voss. cum Scalig. Sed neque IIII sibi c. an fuit sed neque ii, non sibi confisi? an potius, ut dixi, non ånd kouvoù repetendum? Vide ad Lucan. III. 373.

6 Constratæ IV. Bibulus] Corruptus est locus. Editt. Rom. Ven. Beroald, habent in quibus erat etiam ipse: illi neque Bibulus. Ms. Norvic. in quibus erant constructæ: illi neque Bibulus. Loco constructæ in aliis Codd. est constratæ. Legendum in quibus erant construtæ 1111. neque Bibulus. Librariorum imperitia nota numeralis IIII facta est illi. In vulgata autem lectione particulam negantem deesse certo est certius, si enim prius ad continentem visus est Cæsar, quam de ejus adventu fama in eas regiones perferretur, quomodo fieri potest, ut illi Bibulus satis mature occurrerit? Davis. etiam ipse illi neque B. est etiam in Mss. Palat. Bong. Leid. sec. Dorvill. et Edd, primis, at Vasc. Steph. Str. &c. erat etiam ipse neque illi B. Ald. Ven. Man. Gryph. erat et ipse; neque B. Sed Ursin. Petav. Scal. Leid. pr. Voss. erant constructæ illi (ille L. pr.) neque B. In Cujac. est constructe illæ neque B. In Lovan, erant illa neque B. Unde patet verissime emendatum esse a Viris doctis, erant constratæ IIII. Neque B. quod merito in textum recepit Clarkius: Neque revocavit quoque Kohlius: idque tantum e recentioribus Edd. excidisse, e variis lectionibus videmus.

VIII. 3 Fufius] Ita cum Viris Doctis rescripsi, suffragantibus Ms. Urs. Scalig. Palat. Voss. Dorv. In Bong. et Leid. sec. est Rufus. Reliqui Fusius, et omnes Cal. Vide ad B. Civ. l. 1. in fine.

. 1

9 In eas indiligentiæ suæ] Odi sane illam libidinem emendandi, qua multi æstuant, et sæpius optimos nobis auctores corrumpunt. Id huic loco accidit; nam Janus Rutgersius, vir alioqui doctus, Var. Lect. 1v. 5, hæc verba depravata esse non dubitans emendat bili gentis suæ. Illam vocem indiligentiæ a viris doctis profectam ait. Imo in v. c. disertim ea legitur; et ex more Cæsaris, qui similiter alibi inscientia dixit. Ipseque locus evincit ita legendum esse; nam paullo post ait Cæsar, custodiisque diligentius dispositis. Nam quod ille ait Calpurniam gentem, ex qua erat Bibulus, iracundam fuisse, et multis id exemplis probatum eat, etiam ex loco quodam Cæsaris, esto illud: at quam valide illud probat hic scriptum fuisse bili gentis suæ? Ego sane vulgatam lectionem mordicus retineo. Vossius. Indiligentiæ e suo Cod. restituit Ursinus, et ante Scaligerum edidit R. Steph. Recte omnino, Adi Brant, et Davis, ad B. Alex. c. 65. 'Indiligentia Tribunorum.' Ita et vii. 71, 'indiligentiores.' B. G. II. 33. 'Indiligentius:' vide et III. 61. Reliqui Mss. et Edd. diligentia, unde Gruterus conjiciebat liventiæ vel licentiæ. Neutrum placet. Ceterum Ciacconius mox legi posse censet dolor ac iracundia: sic ' Indignatio civitatis erupit,' Val. Max. vi. 311. Verum quo tum pertinebit Nominativus nactus? Iracundia est ablativus. Erumpere vel inrumpere, quæ crebro mutantur (vide ad v. 44.) in naves, est de inproviso eas invadere. Adi notata ad Luc, III. 600. ubi vulgo legitur in sociam erumpere puppim. Sed male pro erepere; ut alibi multis monuimus. Non displicet tamen Faërni et Hotomanni emendatio iracundiam. Quam optime Davisius post Gronovium illustrat. Adde Casaub. ad Apol. Apuleii, Broukhus, ad Tibulli Paneg, in Mess. 86. erumpat terra liquores; et Misc.

Obs. V. 5. T. 1. ad illa Aviam rocem erupisse querelis. Nam minus admittenda hic est Hotomanni conjectura iracundiam exspuit. Aliquid vitii latere, suspiceris quoque e Lovan. Codicis scriptura suæ hoc d. iracundiæ erupit.

10 Iracundia er.] Lege, prout Faërnus olim jussit, iracundiam erupit. Cicero ad Attic. l. xvi. Ep. 3. 'Ne in me stomachum erumpant, cum sint tibi irati.' Livius xxxvi. 7. 'Ut erumpere diu coërcitam iram in hostes possit.' Ubi vide J. F. Gronovium. Elegantissima locutio a Librariis est corrupta, quod eam non intellexerint. Daris. cur. sec.

15 Excubabat] Notari meretur, in Mss. omnibus meis, si Vossianum excipias, scribi excubans. An pro excubarit? V. ad B. Civ. III. 63. An potius latet aliquid, quod seq. corruptæ periodo medicinam facere possit?

16 Neque subsidium exspectans, si in Cæsaris complexum venire posset. Sed post discessum Liburnarum? Locus et aliis, et mihi corruptus, adeoque desperatus. Scaliger tamen, quod pace ejus dixerim, magis etiam, quam ante erat, depravatum exhibuit. pro conspectum, quomodo codices editi habent, et in Bongarsiano est, edidit Ciacconius et Ursinus complexum. ita hunc locum restituebant : ne quod subsidium exspectabat Cæsar inconspectum venire posset. Ut inconspectum una voce notet αδρατον, sive invisum. Mihi emendatio illa displicet: nam illud neque mutandum non arbitror; quia eadem vox paullo ante ponitur, et ostendit hanc requiri. Cogitabam, an scribi posset; neque prælium detrectans, si in Cæsaris conspectum venire posset. Fateor audacem esse conjecturam: sed tales sæpe desperatio poscit: tamen ne usque adeo temere mutasse videar, addo scriptum primo, quantum arbitror, fuisse, præsidlum, illud depravatum ex prælium: 'at detrectans potuit mutari in exspectans. Si cui melius quid in mentem venerit, libens amplectar. Illud addo, non dubitare me, quin postrema verba, venire posset. Sed post discessum Liburnicarum, ita scribenda sint, venire posset. Discessu Liburnicarum. Certum est illa Sed vost, facta ex transpositione vocis posset: nam omnes codices, in quibus est Sed post, non habent vocem posset. Contra in quibus est posset, in iis desiderantur illa Sed post. Atque ita ut rescripsi, etiam in Cujaciano codice et Ms. Norvic, legitur. Vossius. Codd, nihil mutant, nisi quod in nonnullis legatur in Cæsaris conspectum veniret. Ulcus est in verbis, cui medicinam invenire nequeo, nisi forte sit reponendum ne qua subsidium exspectatum in Cæsuris complexum venire posset. Bibulus ex iis, quæ ceperat, navigiis intellexit Cæsarem aliud subsidium exspectare, ejus intercipiendi caussa dies noctesque in navibus excubabat. Eodem sensu reponit Pet. Ciacconius, ne quod subsidium exspectabat Cæsar, inconspectum (hoc est, non conspectum) venire posset. Sed hæc emendatio nimium quantum a Codicum lectione recedit. Eodem vitio laborat Dionysii Vossii conjectura, neque prælium detrectans si in Cæsaris conspectum, &c. præterquam quod sensus communis expers fuerit Bibulus, oportet, si, cum Cæsare prælium inire cupiens, in navibus excubaret, cum probe nosset, nullam huic fuisse navium facultatem. Locum mendi suspectum non habet Fr. Hotomannus; interpretatur autem Bibulum nullam misericordiam exspectasse, si in Casaris manus veniret : sed exemplum similis locutionis prolatum oportuit, quod ab Hotomanno non est factum, nec id, ut opinor, præstabit alius quispiam. Daris. Neque-posset. Hæc verba, quæ uncis inclusi, corrupta existimantur: et vix sine codicum meliorum ope restituenda. Notandum tantum, optimos Mstos

pro in Casaris complexum habere in Cæsaris conspectum. Hocque dici videtur, Bibulum neque ullum laborem conditionemve unquam detrectare, neque ullum subsidium plurium navium expectare (ut postea Libo se ei conjunxisse narratur c. 15.) modo cum Cæsare ulla ratione congredi posset. Clark. In nullo Cod. præter Bong, et Palat, adparet 70 conspectum, uti nec in Edd, si excipias Ald. Ven. et Manut, cum Plant, Complexum tamen pro congressu, prœlio accipi, non placet. An scripsit Auctor ne quod s. exspectantis in Cas. comi plexum venire posset?

17 Posset, Post D.] Vulgg, posset, Sed post, de qua lectione ingeniosissi. me observat D. Vossins; certum esse illud Sed post, natum ex transpositione vocis præcedentis, Quippe omnes Codices, in quibus est illud Sed post, carere altera illa posset: in quibus autem contra reperitur posset, in iis omnibus desiderari illud Sed post. Rescribit igitur, ex Ms. uno; posset. Discessu, &c. Quam Lectionem repperit quoque Davisius in Ms. Eliensi; et ipse deinceps inveni in Mss. Reg. et Is. Vossii. Clark. Veniret, sed post d. est in Bong, Leid. sec. Dorv. et Edd. primis aliisque. In Edd. Vasc. Steph. &c. est veniret -discessu. At Mss. optimi Petav. Cuj. Ursin. Leid. pr. Lovan. Voss. et aliorum venire posset. Discessu: quorum auctoritate id restitui. Sic statim discessu eorum, et sæpe. In Scalig, tamen videtur esse venire posset. Post discessu: unde plane non damno post discessum, omisso sed, quod et Ciacconio placebat.

13. 4 Conventum Salonas cum neque pollicitationibus] Hæc Scaligeri emendatio est contra omnium vv. cc. fidem, in quibus legitur conventum Salonis: recte; nam conventus etsi subinde pro ipso oppido ponatur, diversus tamen est. Sic supra l. 11. ubi de Uticensibus Cæsar loquitur, ma-

nifeste eos et conventum distinguit. Sic etiam infra hoc libro 'conventus civium Romanorum, qui Lyssum obtinebat.' Itaque conventus Salonis, sunt cives, qui Salonas obtinent. Vossius. Salonas forte in Scaligeri editione error erat typographicus; quem secuti deinceps sunt alii. Clark. Mss. et Edd. o. ante Scal. Salonis: nisi quod Vascos. Steph. Str. et Ed. Gryph. post. habeant Salonarum: uti et cum Edd. primis ac alia Gryph. conventumque.

6 Loci natura et colle] Quasi dixerit, et in primis colle. Sic 11. 1. 'loci natura et valle altissima mun.' Vide Ciaccon. Sæpissime Cæsar per copulam et, vel Synonyma, explicat clarius prius effatum; ut aliquoties monuimus. Simile ad Melam observavit Cl. Jac. Gronovius in Proæmio.

7 Sed celeriter—Et quum, &c.] Si conjecturis indulgendum esset; legerem equidem, transpositis dnabus voculis, Et celeriter—: Sed quum &c. At sine Codicum auctoritate, nihil temere mutandum. Clark. Ciaccon. conjicit eo cel. sine iis, quæ scilicet vocula non erat in Edd. Vasc. Aldi, Steph. Gryph. et aliis, nec comparet in Palat. aut Dorvill. Verum eam agnoscunt ceteri Mss. mei aliorumque et Edd. primæ: atque ita passim loquitur Auctor, quamvis plane abundet. Alibi de eo pronomine plura.

10 Ad extremum auxilium descenderunt, servosque omnes puberes liberaverunt] Libertate donarunt; quod factitabant, quoties ad arma illos vocarent, quibus aliter militare non licebat. Exstat lex Gratiani, Valentiniani, Theodosii Imperatorum 1. vii. Cod. Theod. tit. 2. 'Ad militiam nullus adspiret, nisi quem penitus liberum aut genere aut vitæ conditione inquisitio cauta deprehenderit.' Alia vii. tit. 13. 'Inter optimas lectissimorum militum turmas neminem e numero servorum dandum esse de-

cernimus.' Florus II. 6. 'Arma,' inquit, 'non erant, detracta sunt templis: deerat juventus, in sacramentum militiæ liberata servitia.' Sic a Scipione Africano majore, ut in ejus vita scribit Plutarchus, post cladem Cannensem trecenti servi bello gerendo idonei manu missi sunt. Brantius. Vide Godesc. Stewechium ad Vegetii I. 7. Davis.

11 Et præsectis mulierum crinibus] In Capitolii obsidione idem factum narrat Vegetius IV. 9. 'Cum nervorum,' inquit, 'copia defecisset, matronæ abscissos crines viris suis obtulere pugnantibus, reparatisque machinis adversariorum impetum repulerunt. Malaerunt enim pudicissimæ fæminæ deformato ad tempus capite libere vivere cum maritis. quam hostibus integro decore servire.' L. Florus II. 15. de Carthaginensibus exire et finibus migrare jussis: 'Qui rebellantium,' inquit, 'fuerit furor, vel hinc intelligi potest, quod in usum novæ classis, tecta domusque resciderunt, in armorum officinis aurum et argentum pro ære ferroque conflatum est: in tormentorum vincula matronæ crines suos contulerunt.' Plura adhibet Lipsius I, III. Poliorcet. dial. 3. Brant. Vide sis et Is. Casaubonum ad Capitolini Maximinum c. 7. Idem Capitolinus in Maximo et Balbino c. 11. 'Non tacenda hoc loco devotio est Aquileiensium pro Romanis, qui etiam crines mulierum pro nervis ad sagittas emittendas totondisse dicuntur.' Eadem repetit c. 16. Davis. cur. sec. Vide Ursin. et Scip. Gent. ad Apul. Apol. p. 42. J. F. Gron. Obs. IV. 22. et ad Florum Comm, atque alibi sæpissime.

13 Quinis castris oppidum circumdedit] Rideo Philippum Rubenium, qui legit Elect. 11. 7. 'quindenis castris.' Profecto aut immensus tumc Octavio exercitus; aut valde infirma præsidia. Movebat illum, quod infra scribitur 'castra altera sunt adorti, inde tertia et quarta, et deinceps reliqua.' Ille reliqua castra putat complura fuisse: erant sola quinta, sed transco. Vossius.

16 Quare missis, &c.] Sic non male rescripserunt Viri Docti. In Mss. tamen nullis aut Edd. primis ea lectio comparet. Habent enim Qui remissis. Vasc. Steph. quique eos secuti sunt Qua de re missis. At Mss. Brant. et Lov. dant Cujus rei scil. caussa vel gratia: de cujus ellipsi adi ad B, Gall, 1v. 1.

20 Nacti occasionem meridiani temporis] A Cæsaris relatione diversus abit Dion l. XLII. p. 190. edit. Hanov. narrat enim, mulieres cum viris erupisse nigris vestibus indutas καl τδ σύμπαν πρός τδ φοβερώτατον σχηματισαμένας, τῷ στρατοπέδῳ τῷ προσμίξαι, cum hæc meridiano tempore accidisse, fæminis in muro dispositis, disertim testetur Imperator. Davis.

23 Nuper manumissos liberaverant] Suffecisset vel manumiserant vel liberaverant. Quamquam utrumque etiam pro Cæsaris genio ferri posset, si Mss. adstipularentur. At manumissos non inveni, nisi in recentissimis. Integriores et vetustiores libri Cujac. Scalig. Petav. Leid. pr. et Voss. habent maximi. Lovan. vero maxime. Quod probo. Nuper maxime notat nuperrime. Sic quum maxime, tunc quum maxime, non raro occurrere notum est.

25 Et deinceps reliqua] Castra scilicet quinta sive ultima. Et ridiculi plane sunt, qui de hac lectione dubitando, nodum in scirpo quærunt; ac si plura fuissent castra quam quina, (pag. præc.) quia post quarta memorat hic Cæsar deinceps et reliqua. Quasi vero reliqua illa castra non possint tam recte intelligi una castra, videlicet quinta illa et ultima; quam illud ipsum una castra vel quinta castra, recte dicitur de unis scilicet castris, non de pluribus. Clark.

28 Jamque hiems appropinguabat] Totum hoc caput alieno loco ponitur. ut aliquatenus etiam vidit Ph. Rubenius Elect. 1. 20. Cæsar enim 'pridie Nonas Jan. naves solvit,' nt testatus est hujusce libri c. 6, quod tempus Dion l. XLI. p. 174. χειμώνα vocat μεσοῦντα. Hæc igitur proximo Antumno sunt gesta, ac proinde, si temporis rationem habuit Cæsar, ad finem libri II. apponenda. Davis. Dele notam, proque ea hanc repone: Jamque hiems appropinguabat. Cæsar pridie Nonas Januarii naves solvit, ut hujusce libri c. 6. testatus est. Hoc tempus Dio libro XII. p. 174. χειμώνα vocat μεσούντα, hiemem mediam Florus IV. 2. 36: sic et alii. Qui fit igitur. ut hiems nunc tandem appropinguare dicatur? Joan. Rhellicanus, ut hunc nodum solvat, per hiemem non tempus hibernum, sed tempestatem intelligit. Sed absurdum prorsus est hoc commentum, ut animadvertit Phil. Rubenius Elect. 1. 20. Is tamen caliginem hic sibi esse confitetur, et omnino putat vel male nec suo loco hæc inserta, vel mendose legi. Neutrum Aqua viris doctis hæsit, quod, qui fuerit eo tempore anni Romani status, in animum non revocarent. Nimirum pro vitiosa, quam nunc sequebantur, ratione Kalendæ Jan. Octobris Juliani undecimo respondebant; adeoque, cum Cæsar "pridie Nonas Januarii naves solverit;' id fecisse censendus est Octobris die decimo quarto, si tempus ad anni a Cæsare nostro reformati modum exigas. Vide doctissimum Usserium Annal, ad annum Mundi MMMDCCCCLVI. Idem, cur. sec.

29 Detrimentis acceptis] Ita Scaliger et post eum reliqui exhibent e Ms. Ursini: immo etiam R. Stephanus sic edidit. Nec male. Nam accipere detrimentum sexcenties, ut ita dicam, scripsit Cæsar. Reliqui tamen Mss. et Edd. habent receptis, Metaphora ducta a Gladiatoribus, qui re-

cipere ictum vel ferrum dicuntur. Consule summum Gronov, ad Senecæ Epist. 7. 'Ferrum nudis et obviis pectoribus recipiunt.' Verum tamen cum animositatem corum hoc notet. vide an etiam fuerit exceptis, ut excipiunt in Mss. est apud Senecam. Ita accipere et excipere vulnus passim commutari vidimus ad Front, IV. 5. 6 73. Adde Petron. c. 1. Liv. 11. 4. 7. ubi vide Comm. Suet. Aug. c. 20. Val. Max. II. 7. 8. Curt. VIII. 7. 5. Sic enim Mss. Quinctil. l. vi. Inst. Orat. c. 3. Accedit lectio Mstorum 4 Leidd, et Nazar, aliorumque in Flori IV. 10. ' Nec minor ex aqua postea quam ex hostibus excepta clades:' vulgo penultimam vocem omittunt.

x. 11 Ab Italia expulsum] Non hanc lectionem proscriberem, si ex antiquis hausta sit Codicibus. Verum nec Mss. Ursini, neque Brantii, neque mei præter recentissimos Bong, et Leid. sec. nec Beroald. agnoscunt præpositionem. Quare exsulare jussi.

12 In Italia atque in Hispania] Rursus præpositiones hic frustra quæras in Mss. aut Edd. Vett. uti nec in Ed. Gryph. comparet. Ab Aldo vel Vascosano est, qui tamen cum Steph. et Scalig. semel modo habet. Glareanus conjecerat ex Italia a. H. Sed facile ex carere possumus: vel etiam legere Italia atque Hispania. Adi congesta ad B. G. III. 7.

15 Militumque deditione ad Corcyram] Intelligit deditionem Antonii, qui, ut Florus disertim ait, Corcyræo littore castra posuerat. Sed ne erres, Corcyram non illam Epiro objectam hic accipe, sed aliam, quæ in sinu Illyrico jacet sub Pharo insula, haud procul Salonis: Μέλαιναν Græci vocant. Tangiteam rem Lucanus Iv. 404. 'Qua maris Hadriaci longas ferit unda Salonas: Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader; Illic bellaci confisus gente Curetum, Quos alit Hadriaco tellus circumflua Ponto,

Clauditur extrema residens Antonins ora,' Philipp. Rubenius in Electis corruptum Cæsaris locum existimans, emendat Curictam, quæ insula est in extremo mari Adriatico, jacetque in sinu eo, quem Flanaticum vocant. Mihi longe falli videtur; nam Curicta immani spatio ab Salonis distat, Quare ergo Lucanus propinquam diceret? quid Curictæ cum Jadro? Nugæ hæ sunt. At objiciat quis, illud Curetum quo tunc spectet? Dicam quod in mentem venit. Curetum prima, si veterum multis credimus, origo ex Creta fuit : ii etiam Ætoliam et Acarnaniam, teste Strabone l. vii. inhabitarunt: neque ego dubito eosdem in hanc Corcyram insulam venisse. Sed nequis temere dictum putet: est in eadem insula urbs Gnidos. Auctor Plin, 111. 24. 'Ab his Corcyra, Melæna cognominata, cum Gnidiorum oppido.' Item Strabo l. VII. ων τοις μεν πλησιάζει νήσος ή Μέλαινα Κέρκυρα καλουμένη, και πόλις Κνιδίων κτίσμα. Vides, ille a Cnidiis conditam dicit; Cnidii sunt Cretes: unde nihil mirum Lucanum quoque Curetes appellasse gentem Creticam. Vossius. V. etiam ad c. 4.

16 Quantum] Sic Mss. Reg. et Eliens. Al. quantumque. Clark. Copula que non comparet quoque in ullo meorum. Quare proscripsi. Pro ipsi vero Lovan. Brant. et Leid. sec. cum Edd. quibusdam dant ipsis, et Ed. Ven. 1517, sibi. Si per Mss. liceret, malim ipsos esse; ut jungatur sequentibus hoc unum esse. Vide ad B. Gall. 1.7. et 42. Ceterum nisi dum explices per donec, quamdiu, melius hic legeretur quum. Adi ad B. Afric. c. 61. 81.

24 Roma a senutu et a Populo] Pet. Leid. pr. et Voss. ab Sen a cum populo non est in Lovan, contra ab etiam in Leid. pr. Sed amat ab et a jungere Cæsar, ut vidimus cum alibi, tum B. G. v. 32. 'ab duce et a fortuna.'

Interea ct. Reip. et ipsis placere opor-

tere] Nihil variant Codd, nisi quod Ms. Norvic. priorem conjunctionem omittat, hic tamen locus viros eruditos offendit, et Fr. Hotomanno sine meliorum librorum ope non videtur sanabilis. Gabr. Faërnus reposuit interea expedire et ipsis placere oportere ; qua conjectura repudiata Pet. Ciacconius substituit interea et Pompeio et ipsi sufficere oportere. Ut verum fatear, nihil video, quod aures tam delicatas jure merito possit lædere: sensus enim est, par esse, ut tum Senatui populoque Romano, tum Pompeio et Cæsari æquum videatur; si uterque juret se ab armis triduo discessurum. Davis.

XI. 1 His expositis a Cæsare Ms. Norvic. Brant. editt. Rom. Venet. Beroald, alique Codd, exhibent his expositis Corcyræ. Ita etiam legit Jul. Celsus, ut patet ex eo quod p. 195. dicat 'hæc cum Vibullio ad Corcyram, ubi eum forte compererat, cum egisset,' &c. Vulgatam tamen lectionem retinendam puto, quod Cæsar, post Italiam relictam, Corcyræ non fuerit; certe nulla hujusce rei apud Historicos memoria. Scitu etiam est difficile, quomodo cum Vibullio data sit colloquendi facultas; eum enim dimiserat Cæsar, cum in ejus potestatem pervenisset, semel ad Confinium, iterum in Hispania, ut testatus est hujusce libri c. 10. At fortasse tertium alicubi captus est; nam Plutarchus in Pompeio pag. 655, tradit Cæsarem, cum hæc agerentur, 'Ιούβιον (sic Vibullium corrupte nominat) alxμάλωτον έχεις σὺν έαυτφ. Davis. Mss. mei omnes quoque, item Edd. Steph. Gryph. aliæque Corcyræ. Quod exponunt viri docti, quasi mandata Cæsaris ibi Pompeius ducibus apernisset. At id nequaquam verosimile, et bene suspectum habuit Glareanus. Videntar potias abrarii Corcyræ scripsisse: quia pro Vibullio, Bibulum in Mss. legebant ubique, ut jam superiori c. et sæpe in libro 1. B. Civ. vidi-

nus: et hic est in omnibus codicibus. Adde c. 15. Nam Bibulus erat Corcyræ, ut docet c. 8., &c. A Cæsare tamen mera esse videtur Aldi conjectura. An ergo recipienda Ciacconii conjectura Is vel potius Vibullius is expositus Corcyræ, ut eo navi pervenerit? Id profecto mihi vero simillimum videtur. Præsertim si pro ideo, inde vel indidem recipias.

4 Ideo] Sic omnes Editi; at vero nullus liber scriptus habet. Msti enim constanter dant eidem, sine sensu, quem eliciemus, rescribentes inde vel potius indidem: a Corcyra. Vocula hæc aliquoties corrupta exsulat inmerito. Restituimus eam aliquando Frontino et ipsi Cæsari e Mss. vII. 62. 'Indidem cum omnibus copiis ad Cæsarem pervenit.'

5 Atque mutatis, &c.] Turbant hic rursus Mss. et Edd. Vett. sive primæ. Exaratur enim in illis atque vel ac omnibus copiis m. ad. c. j. ad P. e. ut (Leid. pr. et) a. Cæsarem nunciaret. Quæ trajectio vocum omnibus copiis facit, ut cum Grutero fere credam, e margine in textum inrepsisse ut adesse Cæsarem omnibus copiis nunciaret. Nam jam dixerat auctor, 'De repentino adventu Cæsaris,' &c.

16 Jubet: Illi autem quum sc, &c.]
Mss. Eliens. et Vossii, quum Græcos—
juberet; illi autem se, &c. Quod eodem
redit. Clark. Perinde esse fateor.
Sed ideo sequendum id, quod optimi
reliquerunt Codices. Ut autem Eliens. et Vossii, sic etiam Ursin. Petav.
Cujac. Scal. Leid. pr. ut et Edd.
Vascos. Steph. aliæque. Quare eum
ordinem restitui.

17 Oppidani autem] Mss. Reg. et Eliens, oppidani etiam: Ms. Vossii oppidani autem etiam. Quæ elegans est lectio. Clark. Etiam est quoque in Lovan. Palat. Dorv. et Bongars. Leid. sec. Sed autem etiam in Petav. Cuj. Leid. primo et aliis. Quod ideirco edidi.

19 Se atque oppidum Cæsari dedit]

Sic legitur in Mstis; et recte quidem. Cicero de Or. 11.70, 'Id quoque toto capite annuit, ut se Crasso daret.' Sulpicins Severus Hist. Sacr. 1. 23. ' Gabaonitæ - ultro se Hebræis dederunt. Hoc cum non intelligerent editor Romanus et Ph. Beroaldus, in illis editionibus legas se atque oppidum Cæsari dedidit; quæ loquendi ratio magis est proletaria. Davis. Fallitur Davisius. Nam dedidit est in Mss. Cuj. Pet. Scal. Bong. Leid. Voss. Brantii, Ciaccon. et aliorum cum Edd. Mediol. Vascos, Steph. Gryph. post. Recte. Vide ad B. G. 11. 15. ' se po. Ro. dedidissent.'

XII. 8 Clam profugit. Apolloniates ad Cæsarem] Mss. Brant. Norvic. editt. Rom. Ven. Beroald. aliæque repræsentant clam profugit Apollonia, vel ab Apollonia, Straberius. Illi ad Cæsarem, &c. Sed Staberius verum est nomen, ut ex antiquis lapidibus constat. Hunc Appianus B. C. II. p. 462. Σταμέριον vocat; Interpres Latinus Tiberium, qui ex Cæsare sunt emendandi. Davis. Quibuscum Mss. consentiunt Mss. Reg. et Voss. Quod eodem recidit. Clark. Rescripsi prof. Apollonia Staberius. Illi auctoritate Mstorum omnium tam meorum, quam quos reliqui Interpretes consuluerunt. Ab Apoll, Ms. Brant. Carr. Pal. Lov. Dorv. et Leid. sec. et Edd. Vasc. Steph. aliaque. De quo adi ad vi. 3.

12 Facturos pollicentur] Urs. Ciacc. Brant. e suis Codd. volunt addi se. Quæ particula invenitur quoque in Lov. Dorv. Leid. sec. et Edd. primis, ac Vasc. Steph. Str. Gr. post. Sed amat eam in hisce omittere Cæsar. Vide ad B. Gall, 1. 31, 32.

NIII. 3 Simul ac C.—tantus terror]
Nonnihil hiulca est hæc Oratio.
Legendum videtur, vel quod in Editione quadam antiqua reperi, cont.
Quo simul ac Cæsar adp. d. tantus, &c.
Vel, ex Ms. Regio tota Periodus hoc modolegenda et interstinguenda est:
At Pompeius, cognitis iis rebus, &c. con-

tendit, simul ac Cæsar app. d. tantusque terror, &c. Clark. Que inserunt Vascos, Steph, Strada et Ed. Gryph. post. Uti in Regio est Cod., emendandum quoque censuerat Ursinus, et confirmatur optimo Petav. item Voss. Leid. sec. et Dorvill. qui duo posteriores pro ac dant et cum Palat, et Bong. Mihi scribendum esse videtur contendit. Simul Casar adp. dicebatur. Tantusque t. Vide 1. 14. Hotomanno placet post gestæ inseri illa hoc modo simul quod C. adp. d. Dyrracchio t. &c. Tantusque, Grutero de more a contendit usque ad tantusque sunt suspecta. Simul pro eodem tempore sæpe occurrit. Nep. Hann. c. 2. 'simul me ad aram adducit.' Infra c. 28. ' parabat: simul de deditione agebat.' V. Cort. ad Sall. B. Cat. c. 43.

4 Incidit exercitui] Quia alibi solet Cæsar dicere incessit, dubitat Ciacconius, num et hoc loco id reponendum sit. Miro sane judicio. Incidere dicuntur mala omnia repentina: unde B. G. 11. 14. 'Si qua bella inciderint.' Consule Cl. Burm. ad Cvid. Met. vii. 513. 'Dira lues ira populis Junonis iniquæ Incidit;' et quem ibi laudat, Broukh, ad Propert. 1, 15, 'Si quid durins inciderit.' Liv. 11. 27. ' Certamen consulibus inciderat.' Metaphora ducta a tempestate et vento, incidentibus in segetem, navem, &c. V. Cerd, ad Virg, Georg, 11, 118. Cicer. pro Lig. cap. 6. ' fatalis quædam calamitas incidisse:' Fam. Ep. l. v. 17. 'Viris tales casus incidisse.' Notandum vero pro exercitui in integerrimis Codicibus Petavian. Lovan. et Leid, pr. relinqui exercitus. Fors. quia ipse Cæsar scripserit exercitu: de quo Dativo adi ad B. G. I. 16. Nisi velis cum terror jungere, ut incidere absolute ponatur; uti fit sæpissime. Quod vehementer confirmaret vulgatam lectionem 11. 29. 4 Magnus omnium incessit timor.'

· 14 Præoccupato itinere] Sic Aldus et Scaliger ac deinceps reliqui edide-

runt, et sic habet Cod. Scalig. si excerptis fides habenda. Quod decompositum sæpe usurpat cum Livio (V. Drak. ad tv. 30.) Noster pro occupare: immo B. G. vii. 26, 'Ne ab equitatu viæ præoccuparentur.' Verum Edd. primæ dant profacto occup. Vascos, et Steph. aliæque perfecto occup. aliæ multæ profecto occup. Unde Achilles Stat. profectus occ. probante Ursino. Hotomannus profectionis occ. Mss. quoque aliorum et mei habent vel profecto o, vel perfecto o, vel præfecto oc. quod est in Leid, pr. ac sec. Solus Petav. Codex exhibet prafuto occ. itinere. Sed vereor, ut passivus ejus participii usus apud aurei ævi scriptores occurrat. Apud Jurisconsultos creber est. De nihilo tamen non videtur tam constans Mstorum additio. Si quid mutandum, cum Ciacconio putem legendum esse pracepto itinere vel præcepto et occupato itinere: nt suo more per posterius explicet prius. Vide ad B. G. 11. 20. VII. 30. supra c. 9. et sæpissime. Nisi potius præcepto occupato in textum simul inmissum sit: cum tamen alterum alterius esset Glossa: de qua re dixi etiam ad B. G. vii. 28. et in Add. ad p. 201, 'proximis primis.' De verbo præcipere hoc sensu adi ad Liv. 111. 46. § 7. et Lucan. vi. 15. ' Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus:' et supra cap. primo.

16 Ut vigiliis castellisque benemeritæ civitates tutæ essent præsidio] Ex his verbis sensum eruere nequierunt viri eruditi, ideoque ad conjecturas descendendum. Emendabat Gabr. Faërnus, ut vigiliis castellisque bene meritæ civitati esset præsidio; Ciacconius autem ut vicis castellisque bene meritæ civitatis esset præsidio. Uterque præter alias mutationes, vocem tutæ ejicit. Ms. Norvic. et edit. Beroald. transposita voce exhibent ut castellis vigiliisque, &c. Antiquissimi ex impressis Rom. Ven. repræsentant ut castellis beneficiisque emeritæ civitates

tutæ essent præsidio. Hi, nisi fallor. veræ lectionis servant vestigia. Rescribo ut castella, vici, beneque meritæ civitates tutæ essent præsidio. Hane conjecturam unice firmat locus ex hujusce libri cap. 32; ubi ait noster, non solum urbibus, sed pene vicis castellisque singulis cum imperio praficiebantur. Bene meritas autem civitates vocat eas, quæ cis Apsum sitæ, se ei tradiderunt. Vice c. 12. Davis. Torsit bic locus interpretes. Mss. plerique habent ut vigiliis castellisque (vel ut castellis, vigiliisque) bene meritæ civitates tutæ essent præsidio. Qui cum sensus vix esset ullus; emendavit Faërnus, ut vigiliis castellisque bene meritæ civitati esset (scil. Cæsar) præsidio. Ciacconius autem, ut vicis castellisque bene meritæ civitatis esset præsidio: uterque, omissa voce tutæ. Cellarins, ut vigiliis castellisque bene meritæ civitates tutæ essent; omissa voce præsidio. Sed retinent duas istas voces Mss. omnes. Rescribit itaque Davisius, ut castella, vici, beneque meritæ civitates tutæ essent præsidio: quam conjecturam mire firmari existimat altero illo loco hujus Libri, ubi ait Casar, 'non solum urbibus, sed pene vicis castellisque singulis,' &c. Verum neque hæc placet emendatio; quoniam, ut civitates intelligantur urbes, id demum non est Cæsareanæ locutionis. Quid si hoc tandem modo scribamus? ut ricis castellisque bene meritæ civitatis, TUTO essent (scil. Cæsaris castra) prasidio. Vel, ut (Cæsaris castra,) castellis vigiliisque (suis,) bene meritæ civitati TUTO essent (habent enim omnes Mss. essent, non esset,) præsidio. Certe hæc conjectura multo propius, quam aliorum omnium, a vestigiis Manuscriptorum abest: et vox tutum tam potest latine ad præsidium referri, quam ad civitatem. Sie enim infra in hoc ipso libro, Portum appellat Cæsar tutissimum. Judicet Lector Eruditus. Clark. Eruditissimo tamen Clarkio conjectura nostra non

arridet, quoniam, ut civitates intelligantur urbes, id demum non est Cæsareanæ locutionis. At Cæsar B. C. III. 20. ait, 'viris fortibus Tolosa, Carcasone, et Narbone, quæ sunt Civitates Galliæ Provinciæ, finitimæ his regionibus, nominatim evocatis.' Ubi per civitates necessario denotantur urbes. Iterum B. C. 1. 1. 'Referunt consules de Republica in Civitate: quod valet in urbe Roma, si modo locus sanus esset et integer. Sin corruptus statuatur; occurrit alter ejusdem libri c. 22. qui in clara luce rem ponet. 'Ut tribunos,' inquit, 'ea re ex Civitate expulsos, in suam dignitatem restitueret.' Ex urbe scilicet Roma profugerant Tribuni timore perterriti, ut docuit noster prædicti libri c. 5. Quin et civitatem pro loco et oppido dici notavit Verrius Flaccus, Augustei sæculi Grammaticus apud Agellium N. A. XVIII. 7. Nihili igitur est ea ratio; emendationique nostræ nonnihil favet Capitolinus in Maximinis c. 15. 'S. P. Q. R .singulis Civitatibus-et Vicis et Castellis salutem dicit.' Vide sis et Livium x. 12. Eam tamen rejicit etiam Cl. Burmannus ad Velleii Paterculi m. 115. 2. quasi licentius recedat a vestigiis scriptorum Codicum, 'Ego,' subjicit vir ille doctus, 'in vulgata lectione nihil incommodi video, nisi vocem tutæ: quæ si cum Faërno et aliis abjiciatur, optimo sensu legi posset, ut vigiliis castellisque bene meritæ civitati essent prasidio: et adscriptam illam pato a Glossatore, qui ut essent præsidio explicuit per ut essent tutæ. Vel, quia non de una Apollonia agitur. mallem, ut vigiliis castellisque bene meritæ civitates tutæ essent ut præsidio.' Hactenus celeberrimus Burmannus; nec intercedo, quin judicio suo fruatur; meum tamen mihi relinguatur integrem. Non autem video, qui Faernus optimo sensu reposuerit bene meritæ civitati; cum de una Apollonia non agatur. Tum enim, Logicam perverse didici; menti Cæsaris omnino repugnat ista hariolatio. Davis. cur. sec. Nihil variant quoque Mss. mei. nisi quod omnes scribant castellis, vigiliisque, ut exhibni. Ed. Mediol. etiam castellis beneficiisque emeritæ c. Ex Virorum doctorum emendationibus eligat Lector pro suo quisque judicio. Tutæ facile potnit nata esse e Syllabis τοῦ civitati postremis: eademque vox intrusa fuit olim nostro in B. G. I. 2. 'loci natura Helvetii continentur:' ubi sine sensu in Mss. quibusdam et Edd. additur tuti. Sed et præsidio potest videri e Glossa natum; et sane, forsan e Mss. olim jam omiserunt eam vocem Aldus Manutius et Plantinus cum Lipsio. Maxime tamen arridet Cel. Burmanni conjectura ut i. e. quasi, tamquam præsidio. Edidit Clarkius ut castella vicique bene m. civitatis tuti e. præsidio. Quo facit, quod pæne oblitus eram, lectio Vossiani Codicis ut cast. vig. bene meritæ tuti e. p. sine voce civit.

20 Facit | Sic Scaliger, et Recentiores omnes. Sed ex Mss. Reg. et Eliens, et Editt. Vett. restituendum fecit: propter id, quod sequitur, conduxit. Clark. Lege fecit cum Patav. Pal. ac Lovan. Daris, cur. sec. Jam Aldus, Gryph. Plantin. &c. ediderunt facit. Vasc. autem, Stephan, et alii facit et conducit : ut tempora convenirent. At hoc non esse necessarium, innumeris locis vidimus. Adi Indicem de Temporum variatione. Fecit tamen hoc loco restitui, auctoritate meorum Codicum omnium et Edd. primarum.

NIV. 1 In naves positis] Lego ex Bongarsiano. cod. in naves impositis, quæ phrasis Livio familiarissima. Imo jam idem reperio in v. c. nostro, et Petav. Vossius. Sic et Mss. Brant. et Norvic. ac editt. Rom. Ven. Beroald. Davis. Impositis. Ita restituit Vossius ex Mss. suis, et Davisius ex Mss. Brant. et Eliens. et Editt. Vett. Quibuscum facit et Ms. Regius. Scaliger

et Recentiores minus eleganter ediderunt, positis, Clark. Inpositis est etiam in Mss. Scal. Palat. Bong. Leidensibus, Voss. Dorvill. Edd. Vasc. Steph. &c. Aldus, Gryph. aliique ante Scaligerum jam dederunt positis: frequenti confusione. Ut videre est in Miscell. Observ. Vol. III. p. 399, et notis Cl. Drakenb, ad Livium l. r. 18. 8. passim autem ibidem cognosces imponere cum Accusandi casu jungi: atque ita Mss. quidam habent B. G. 1. 42. 'in eos (sc. equos) milites inponere:' ubi tamen co retinendum censeo. Nonnulli illic minus bene eis. Liv. 11. 64. 'Cornicines tubicinesque in equos inpositos:' ubi itidem consule Drakenb. Valer. Max. I. 1. § 10. 'In id (sc. plaustrum) virgines et sacra inposita.' Dicitur quidem ponere in aliquid, ut ostendimus ad Hirt. viii. 46. Verum non inde sequitur, rectum esse ponere milites in naves. Proprium huic rei verbum est inponere: ut vel multis locis nostri Cæsaris patet. c. 62. 'Aggerem in scaphas inponit.' c. 103. ' æris pondere in naves inposito.' B. Alexand. c. 9. Afr. c. 2, 54,; ubi plura. Vide etiam Cuper. Obs. 111. 3. et quæ disputabit Clar. Drakenb. ad Livii xxvi. 51. 'Senatoribus in navem inpositis,' Vellei, II, 19, 4, 'Instructum eum viatico in navem imposuerunt.' Vulgata lectio egregie firmari posset loco Catonis apud Nonium V. Putidum. 'Indu navis putidas atque senticosas commeatum ponere volebat.' Si vera est emendatio Lipsii sic legentis Epist. Quæst. v. 2. vulgo inde ignavus et commeatu monere: sed et illic inponere æque substitui posset.

2 Quantum navium facultatem habebat, naves solvit] Lego quantum navium habebat, solvit. Nam illud naves a glossemate esse certum habeo. Quod si facultatis vocem expungi non pateris, emendandum, quantam navium facultatem habebat, solvit. Ciacconius legebat, quamprimum navigandi facultatem

habuit, naves solvit. Metuo ne ingeniose magis, quam vere. Vossius. Gabr. Faërnus reponit quam tum navium, &c. quam emendationem se intelligere negat Fr. Hotomannus. Legit autem Ciacconius, quam primum navigandi facultatem habuit, naves solvit. Jos. Scaliger delet facultatem. Dionys. Vossio placet quantum navium habebat, solvit; aut quantum navium fucultatem habebat, solvit. Audacter nimis omnes. Lego, minima mutatione, quarum navium facultatem habebat, naves solvit. Vehementer fallor, nisi ii, quibus nota est Cæsaris ἀφελότης, hanc emendationem censeant amplectendam. Davis. Ego nullam omnino emendationem opus esse existimo: sed, mutata solummodo distinctione, totam periodum hoc modo scribendam : Kalenus, legionibus-in naves impositis, (ut erat præceptum a Casare,) quantam (vel quantum) navium facultatem habebat; naves solvit. Aptius enim cohærere videntur ista, legiones in naves imposuit, quantum narium facultatem habebat; quam ista, quantum navium facultatem habebat, naves solvit, Clark. Bene distinguit Clarkius, Nec mutatione opus est: nisi quod præferrem quantam, si addicerent Mss. Cæsarem malle addere naves verbo solvit diximus ad B. G. IV. 23. Neque eum anxie vitare crcbram ejusdem vocis repetitionem patet ex congestis ad B. G. 1. 44.

9 A Bibulo expugnata est] Ita edidimus ex Editt. Florent, et Gryphii. Sensusque est, cum esset delata Oricum, a Bibulo expugnata est. Locutio hujusmodi ἀσύνδετος, quam sit Cæsari familiaris, vide supra ad B. G. II. 16. Vulgg, delata Oricum, atque a Bibulo expugnata est. Clark. Ex variis lectionibus Bruti hoc hausit Clarkius. At in Edd. meis Gryphii atque additur. De Florentina nescio, sed autiquiores cam Viss. omnibus servant.

11 Ita exiguo t., magno casu t. ex. salus constitit | Codices nonnulli magnoque casa. Quod sententiam turbat. Clark. Itaque Leid. pr. et Edd. primæ. Ita in exiguo t. Brant. Palat. Bong. Lovan. Dorv. magnoque casu vero exhibent Mss. Urs. Carr. Brant. et mei ad unum omnes cum Edd. primis, uti et Vascos, Steph, aliisque, Quod non video, quomodo sententiam turbet. Ait Auctor salutem exercitus dependisse ab exigno tempore, et magno casu. Sic enim loquitur alibi. B. Civ. II. 5. Qui non in ejus diei casu fortunarum eventum consistere existimabant,' Magnum casum ita adhibuit quoque auctor B. G. VI. 30. contra ' minimum casum' c. 42. Copulam itaque recepi; et post ita distinctionem sustuli. Num vero in sit addendum, dubito. Utrumque videtur dixisse Cæsar consistere re et in re. Vide ad vi. 22. 'Victus in lacte, carne, caseo consistit.'

Xv. 5 Neque aq.] Lovan. Dorv. Palat. aut a. Sed Leid. pr. sec. Voss. atque a. Nec dubito de aliis. Et recte. Non enim tria varia narrat Cæsar, sed duo: lignari et sive vel aquari, immo ne quidem naces ad terram adligare poterant. Vide omnino ad B. G. III. 14.

11 Ex pellibus, quibus erant tectæ naves Notabilis locus. Et forsan. quas alibi sæpe adeo tectas naves Cæsar vocat, solum pellibus tectæ erant; sub quibus miles cen tentoriis agitabat. Atque ita constrata naves a tectis distinguendæ sint, quas perperam confudit Bayfins: constratæ, sunt νηες κατάφρακτοι, ut Græci vocant : tectæ erant revera ἄφρακτοι, sed pelles in iis pro tentoriis. Illæ enim erant constratæ assibus, et hoc vere consternere. Sed incerta hæc. Illud fortassis verum, tectas et constratas naves diversas esse, quod tectae pellibus extrinsecus contectæ erant; constratæ non item. De pellibus docet nos Potlux, 1. 9. Hods δέ τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν, ἀντεσοφίζοντο, βύρτας προσηλούντες πρός τὰ τειχίσματα των νεων, ύπως ὁ σίδηρος ὸλισθάνη πρὸς τὸ ἀντίτυπον, ἀντιλαβὴν οὐκ ἔχων: Contra irruptiones vero fallaciis contendebant, coria affigentes parietibus navium, ut ferrum delaberetur, quando id quod ictum excipit, non recipit. Tectarum quoque scapharum meminit Cæsar de bello Civili III. 100. 'Vatinius qui Brundisio præerat, tectis instratisque scaphis, elicuit naves Lælianas.' Ita Scal. edidit; in priorib. editt. erat instructisque. Vide, an non melius. Si recte Scaliger, diversa sunt genera tectæ et instratæ: nimirum illæ pellibus, hæ, ut puto, ligno. Vossius.

16 Statio Murco] Velleius II. 72. 'Stains Murcus, qui classi et custodiæ maris præfuerat.' Et postea iterum. c. 77. 'Staium autem Murcum, qui adventu suo classisque celeberrimæ, vires duplicaverat.' Miror, ne Lipsium quidem corruptum nomen advertisse: omnino lege Statius, non Staius: nam Murci ex Statia gente Dion quoque et Appianus erant. hunc Στάτιον Μουρκον vocant. Extat denarius, cujus uno latere tropæum erectum, et infra scriptum murcus IMP. altero latere effigies Statii addito tridente: nimirum quia classi præpositus fuit. Idem. V. et ad Vell. 11. 69: et omnino Ill. Spanhem. de Præst. Num. T. 11. p. 31, 32. cum Ursino autem rescripsi M? pro M. Prænomen Aciliæ gentis est Manius. V. Famil. Rom. et Numos. Eadem corruptio ubique in Mss. præsertim in gente Curia. V. ad Front. 1. 8. 4.

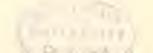
17 Alter oppidi muris, alter præsidiis terrestribus præerat] Præsidia hic proprie accipieuda: nam non aliud intelligit Cæsar, quam unum legatorum castra et militem ante urbem habuisse, alterum murorum custodiæ præpositum. Simili modo supra locutus est Cæsar cum ait: 'omnes suas terrestres urbiumque copias dimissurum.' Ubi per terrestres copias int llige eas, quæ in hostem ducebancur, sive quæ apud nos dicuntur in campum ire, te redae gaen: at urbium copiæ sunt, quæ hodie præsidia, aut garnisoenen appellamus. Vossius.

19 Addunt] Manutius ait in Vett. quibusdam libris esse adsunt. Unde suspicatur legi posse adsunt. Ego tales libros non vidi: et simpliciter addunt in hisce semper, vel alio verbo non tam figurato utitur auctor. V. Ciaccon. Brantius tamen monet in Ed. Basil. esse adsunut.

22 Quod afferebant | Vox est nunciorum et legationum propria. Jos. Scaliger edidit quod asserebant; sed, præterquam quod dubium videatur, an hanc vocem in affirmandi significatione adhibuerint aureæ ætatis scriptores, Ms. Norvic. et edit. Rom. Ven. Beroald, lectionem a me retentam exhibent. Vide Christ, Cellarii cur. poster. p. 104, et Discussionem Append. Danicæ p. 32. seq. Davis. Longe præstat vulgata lectio: firmatque Ms. Regius. Clark. Putem typothetarum esse errorem, licet asserebant etiam sit in Vossiano, et sequantur id recentiores ad Davisium usque. Nam licet adserere usurparent aurei ævi scriptores pro adseverare, adfirmure, quod non faciunt, vel sic tamen istud hic locum habere non posset. Aiebant enim modo, se de magnis rebus cum Cæsare velle loqui.

23 Profectum aliquid Bibuli mandatis existimabatur] Locus depravatus, qui tamen levi mutatiuncula restitui potest: quantum enim discriminis inter nomen Bibuli et Vibullii, seu potius, ut in antiquis codicibus id nomen scribitur, Bibullii, aut Bibulii, Decepit librarium, quod hic sermo de Bibulo est: Cæsar vero respicit ad mandata illa, quæ Vibullio a se data supra memoravit. Viderunt hec quoque, ne quem debita lande fraudem, Guilhelmus Canterus N. L. III. 24. et Ciacconius. Hotomannus tamen ambigit, an legere liceat Vibullii, et inquit, ambigere se, an mandata, quæ Cæsaris passim dicuntur, possint vocari mandata Vibullii. Sed possunt, quatenus ille eorum nuncius erat: addit Hotomannus videri exposita a

Vibullio fuisse mandata: quod libenter fateor: neque Casar ait exposita fuisse: sed suos hoc putasse. Interea non omnino rejicio conjecturam Hotomanni, qui legebat, profectum iri aliquid Bibuli mandatis existimabatur. Vossius. Emendant Viri docti, Canterus, Ciacconius, Vossius, Cellarius, aliique, Vibullii mandatis, quæ mandata supra commemoraverat Cæsar. data Vibullio ad Pompeium perferenda. Hotomannus tamen mavult, perfectum iri aliquid Bibuli mandatis; et in Ms. Regio est profecturum aliquid de Bibuli mandatis. Sed have paullo languidiora sunt. Prior igitur recipienda est emendatio: nisi forte vulgata lectio eam in sententiam accipi possit, ut dicatur aliquid etiam hoc profectum existimari, quod Bibulus mandata omnino huberet ad Casarem perferenda. Clark. Perfecturum de B. est in . Mss. Pal. Bong. Dorvill. et Edd. primis, vel profecturum. Sine præpositione est in Leid. sec. et aliis. Perfectum habet Ms. Brant. Nonnullæ Edd. perfectum iri. Leid, vero primus profectum aliquem B, mandatis existimabant. Ill. Heinsius voluit profectum iri, adscripto loco Dict. Cret. p. 12. profecturus aliquid in oratione; ubi in vulgatis promoturus, in Ms. profuturus. Verum Mss. optimi Petav. Cujac. Scalig. Voss. Lovan. et alii cum Edd. Vascos. Steph. &c. bene servant profectum. Putabant aliquid jam in pacis negotio profectum esse per mandata, quæ a Casare Rufus Vibullius (sic enim legendum cum viris doctis, quibus accedat Gruterus; vel potius antiquorum more Vibulli: ut alibi diximus, Genitivum a nominibus in ius tunc temporis desiisse in i,) ad Pompeium habebat, et hine Libonem et Bibulum jam ulterius colloquium cum Cæsare petere. Profectus passive infustravimas ad B. G. IV. 19. 'Satis profectum arbitratus.' Frustra movet scrupulum Hotomanus, quod non sint mandata Vi-

bullii, sed Cæsaris. Quasi vero non intelligi possint Vibullio data, ut injuriæ populi Romani, quæ populo inlatæ sunt, 1. 30. ubi vide plura, et de similibus Perizon. ad Sanct. Min. 11. 3. § 1. c. 13. § 2. aliosque: quibus innumera exempla æddi possent. Vibullius autem in Mss. ubivis abiisse in Bibulum supra cap. undecimo et sæpius monitum.

xvi. 3 Obpositum Corcyræ] Sic optime restituit Hotomannus; ac jam ante receperat Stephanus, et ad marginem notaverat Vascosanus: atque ita discrte inveni in Leid. primo. Reliqui Mss. tam aliorum quam mei, et Edd. Vett. habent B. oppidum Corc. Falsissime. Sed scribi hinc posset ad Buthrotum, oppidum obpositum Corcyræ. In Scalig. est tantum ad Buthrotum Corcyræ.

7 Atque excusat] Sic est, nisi me fallo, in Leid. primo. Reliqui Mss. omnes et Brant. et Edd. primæ cum Beroald. habent neque. Quod probat Gruterus. Ut velit auctor, eum non excusasse absentiam Bibuli, sed potius indicasse rationem veram, quam neque ipsemet Bibulus dissimulaverit. Mihi potius viderentur quædam deesse, si neque a Cæsare credamus hic scriptum fuisse.

9 Ex ædilitate et pratura conceptus] In ædilitate et consulatu inter Cæsarem et Bibulum non bene convenisse, tradunt Suetonius in Jul. capp. 10. et 20. ac Dion l. xxxvIII. p. 60. Sed de jurgiis, dum una præturam gererent, ortis silent auctores. Edit. quidem Beroald. repræsentat ex ædilitate et consulatu conceptas: cum autem lectionem vulgatam omnes alii Codd. retineant, vereor, ne eam manus Critica temere mutaverit. Davis.

12 Ut componeretur] Lovan. Pal. Bongars. tert. Norvic. et Beroald. recte dant componerentur; res videlicet maximæ spei, quas iracundia Bibuli impedierat. Duvis, cur. sec.

Componerentur exstat etiam in Leid. pr. et sec. Petav. Pal. Bong. item Lovan. Dorvill. et Edd. primis, Aldi, Gryph. Plant. sine dubio vere. Non tantum dicitur bellum, controversiæ, lites componi, sed et res, de quibus agitur. Terent. Adelph. 1v. 7. 17. 'Res composita est.' Phorm. 1v. 3. 17. 'haec cum bona componantur gratia.'

14 Quod de consilii sententia | Malo concilii. Sic et Norvic. Concilium hic Cæsar quasi per contemptum vocat Senatum Romanum: nam quia pars Senatorum Romæ manserat. hunc ille legitimum Senatum; Consules, Pompeiumque et qui in parte Reip, erant, turbidos et factiosos nuncupabat. Vossius. Concilii etiam est in Edd. Vasc. Gryphii, Steph. Plantin, et Clarkii; uti et Mss. a Grutero consultis; si fides excerptis sit: bene pro cœtu quovis. Cerd. ad Virgil. Georg. 1. 25. nov. ad Liv. xLIV. 2. Burm. ad Nemes. Ecl. 1. 54. 'Concilioque deum.' Heins, ad Ovid. Art. III. 117. Semper hæ voces confunduntur ob vicinitatem sensus et litterarum, ut sæpe usui in Cæsare venit.

xvII. 2 Memoriæ prodatur] Legendum prodantur, ut ex Petav. et orationis nexu liquet, idque Ciacconius olim vidit. Davis. cur. sec. Prodantur jam edidit R. Stephanus; ut debuit. Ceterum in margine Leid. primi pro varia lectione est memoria. Adi omnino ad B. G. v. 12. 'Memoria proditum dicunt.'

8 Et si hoc sibi] Deleo particulam et, quæ in v. c. nostro et Palat. ac Pet. non desideratur, quia recte abest. Vossius. Delevi et jubentibus Mss. meis omnibus, et Ed. R. Stephani. Vossio obsecutus jam est Clarkius. Dein etiam Mss. cuncti et Edd. Vet: si illud; quod non mutari debuit in sin. Vide ad VII. 66.

10 Nihilominus tamen agi posse] Vir doctissimus Hotomannus secundam

particulam delendam censuit; quod miror: noster enim hujusce libri c. 18. dixit conatus tamen nihilominus est: et Cicero ad Fam, Epist. Iv. 13. Tamen nihilominus eis conficior curis. Aliæ etiam ejusdem significationis particulæ conjunctim leguntur, ut ostendit Fr. Sanctius Min. 111. 14. p. 572, seqq. Davis. Merito hic miratur Davisius inscitiam Hotomanni, qui vocem tamen contra omnium Mss. fidem delendam censuit; cum phrasis ista nihilominus tamen vel nihilo tamen minus et optimis sit auctoribus et Cæsari ipsi non inusitata, Clark. Abest male ab Edd. Rom. Med. Ven. &c. Vide Lexica.

11 Hanc rem esse impedimenti loco] Ms. Norv. edit. Rom. Ven. Beroald. habent hanc rem illis esse impedimenti loco. Legendum hanc rem illi esse, &c. nimirum compositioni, de qua agebatur. Davis. Cum in Ms. Eliensi, nec non in Ms. Reg. et in Editt. Vett. scriptum sit neque hanc rem illis esse, &c. legendum existimat Davisius (quomodo et in Ms. Vossii scriptum reperi) neque hanc rem illi, scil. compositioni, esse impedimenti loco. Qui quidem sensus satis est bonus. Cæterum attentius libros inspicienti occurrit; quibus in Codicibus scriptum est rem illis esse, vel rem illi esse, in eis omnibus statim, post duo sequentia vocabula, deesse vocem Illi, a qua proxima sententia exorditur. In istis igitur libris ea vox inde transposita solummodo videtur: et proinde quæri potest, annon lectio vulgata potius sit retinenda. Clark. Illis e, inp. l. Neque est in Mss. omnibus et Edd. primis : loco exsulat etiam a Bong. et Dorv. Alind quid latere videtur: ille vero pro illi exhibuit Stephanus, et scribi etiam voluit Ciacconius, quia solus Libo erat in colloquio; et statim pro quos Ciacconius conjecit Quod: ut de B. G. III. 23. 'Quod ubi animadvertit, suas copias non diduci.' c. 68. 'Quod

quum esset animadversum, conjunctum esse flumini,' B. Afric. c. 63. 'Quod postquam animadvertit, animis non resisti posse.' Adde B. Hisp. cap. 20. et sæpius alibi, ita ut abundet quod: simile est c. 63. 'Hoc enim,' &c. At vero Gruterus pronomen omnino deleri volebat. Stephanus edidit Quem cum Ed. Flor. Beroaldo et Vascos, atque ita inveni in Mss. Voss. et Bong. In ceteris omnibus Mss. et Edd. primis, item Ven. Bas. Gryph, est quæ. Ab Aldo profectum est illud Quos, non minus ac Illi: quod eo loco in Mss. non comparere vidimus. Judicet Lector. quid sequi velit. Facile enim pluralis servari potest; quia Libo communi utriusque loquebatur nomine.

XVIII. 5 Redit] Scribendum, rediit vel redit, propter sequentem administrabat. Clark. Rediit est in Leid. sec. sed nil mutandum patet ex sexcentis nostri locis: quæ temere Clarkius et Davisius ubique inmutare conantur.

7 Ubi primum rursus adhibito Libone] Ursino illud rursus abundare videtur. Sed probum est: locus tamen non usquequaque sanus: nam nusquam supra dixit Cæsar Vibullium de mandatis suis cum Pompeio egisse. Quare una litera immutata ex Petav. codice lego ibi primum: sed commode distinguendum est, alioqui ne sic quidem sensus bonus erit: ita interpunge, ibi primum, rursus adhibito Libone: nam Libo paullo ante cum Cæsare de compositione locutus erat: porro pro cum, quod statim sequitur, in Pet, et Palat. est quem: et sic quoque in suo codice reperit Ursinus. Vossius. Ubi primum, rursus adhibito Libone -, agere instituit; eum - Pompeius interpellavit. Merito hic reprehendit Vossius Ursinum, qui vocem Rursus sine causa delendam voluit: nam et prius adhibitus fuerat Libo. V. supra. Sed et ipse Vossius in errorem incidit graviorem.

Nam voces illas, ubi primum; (tanquam si ubi primum instituerat, non ubi primum instituit, scriptum fuisset;) ita interpretatur, ac si significarent jam unte narratam fuisse aliquam Vibnllii cum Pompeio de Casaris mandatis collocutionem. At vero voces ista nihil tale præ se ferunt. Etenim idem plane sonant, ac simul primum vel simul primum ac. Negne locum hic habere potest, ibi primum, quod iste Vir doctissimus reponendum vellet. Neque enim quicquam est, quo illud ibi referatur; nisi ibi primam positum fingatur pro tum primum; quomodo si hoc in loco scriptum fuisset, tunc et in posteriori quidem parte sententiæ, pro cum--Pompeius interpellarit, scribendum fuisset. Quem -Pompeius interpellavit; id quod in duobus se Mss. repperisse testatur Vir doctissimus. Interim vero longe præstat et Latinitate et sensu lectio vulgata. Clark. Quem pro cum est etiam in Leid, pr. Lovan, Voss. Dory, Brant, et Scalig. Non placet tamen: neque eum ad Vibullium, sed ad sermonem cum Ciacconio refero. Simul ac Vibullius de mandatis Cæsaris loqui instituebat, ingressum (sc. Vibullium) in eum sermonem interpellabat Pompeius. B. Civ. 1. 2. 'Marcellus ingressus in eam orationem.' Et sic alii sæpius, quomodo et ingredi in fines, in urbem.

9 Quibus communicare] Aliquando sane huic verbo dandi casum adjungunt posterioris ætatis scriptores, ut ostendit Chr. Cellarius Antib. p. 231. Sæculum vero aureum semper aut absolute utitur, aut cum his vel inter hos communicare dicit. Repono itaque cum Joan. Frid, Gronovio Obs. II. 6. 4 quibuscum communicare: facile enim fit, ut, cum duæ syllabæ inter se non absimiles concurrant, earum una omittatur. Hujusce tamen lectionem vestigia servat Codex Ursinianus, in quo legitur quibusque communicare. Daris. Quibuscum que communicare.

Clarkius edidit: Mss. cuncti præpositionem omittunt, contra aurei seculi usum, et ipsum Cæsaris stylum, qui solet addere præpositionem cum ceteris: ut B. G. vt. 19, 20, vtt. 37, et aliis locis: aliquando tamen absolute ponit, vel præmittit aliud verbum cum Dativo: unde decepti videntur librarii; nisi potius exciderit per seg. com. pro quo sæpe in Mss. cum. B. G. vi. 13. 'Neque iis petentibus jus redditur, neque honos communicatur.' c. 23. 'Iis omnium domus patent, victusque communicatur.' Forsan etiam scripserat Cæsar quicum. Sed Ursinus testatur in suo codice esse Quibuscum commun. ni fallit Ed. Plantin. A. 1574.

15 Reductus existimabor. Bello perfecto, ab, &c.] Duobus modis interpungi potest hic locus; scribi enim potest vel, reductus existimabor. Bello perfecto, ab, &c. vel, reductus existimabor, bello perfecto. Ab, &c. Neutrum male. Pro priore tamen interpungendi ratione facit similis locutio infra, c. 57. 'ut postea, confecto bello, reperiebamus;' et rursum c. 60. 'ut postea, bello confecto, cognitum est.' Pro posteriore facit illud, quod sequitur, nihilo minus. Cum Ursino, Ciacconio, Clark. Clarkio, ante Bello plenam distinctionem poni, rectius judicavi,

16 Dicta] Mss. Urs. Brant. Norvic. Petav. Lovan. Voss. habent facta. Non male pro rem ita actam esse. Atque sic citat Ciaccon. ad v. 6. 'Id factum Cæsar cognovit:' ubi itidem præcedit de sermone, Sæpe facere et dicere confunduntur; Res etiam de verbis et argumentis non raro apud nostrum occurrit; ut alibi vidimus. Et ita χρημα Græce.

XIX. 1 Inter b. &c.] Mss. Petav. Bong. Scalig. Voss. Leid. sec. et primus inter versus cum Edd. prim. addunt Ut inter. Non male si post trajiciebatur parva ponatur distinctio, et sensus fiat. Mittit Vatinium ad

ripas, ut sive postquam prope accesserant, et unum tantum flumen intercrat.

4 Transjiciebatur] In Palatino est jaciebatur: quod non improbo. Vossius. Nec secus in Lovan. et Dorvill.

7 De pace legatos mittere | Constanter in Ms. nostro, Pet. Pal. Bong. est duos legatos mittere. Ita et editt. Rom. Ven. Beroald. Suspicor corruptum ex suos legatos; aut, quod malo, ex tuto: nam sic infra, admodum tuto legati venire. Vossius. Codices habent de pace duos legatos mittere; unde suos legatos fecit J. M. Brutus. Sic etiam Vossius; mavult tamen de pace tuto legatos mittere. Cum vero statim subjiciat Vatinius, præsertim, ut id agerent, ne cives cum civibus armis decertarent; supervacuis vocibus ejectis, reponendum videtur liceretne civibus ad cives legatos mittere? Daris, cur, sec. Mss. ad unum omnes inserunt dues, nec non Edd. primæ: unde jam conjecit suos etiam Gruterus, qui rogat, an non ex inepta interpretatione genuinæ vocis utrimque, quæ mox etiam sequitur, possit esse intrusa. Adscripsit Cl. Heinsius forte quos pro aliquos.

8 Fugitivis ab saltu Pyrenæo pradonibusque licuisset | Ineptit Joan. Rhellicanus, qui Afranianos et Petreianos denotari putat. Hæc autem verba mire illustrat Hieronymus contra Vigilantium l. H. fol. 55, B. edit. Froben, ubi sic loquitur: 'Qui de Latronum et convenarum natus est semine, quos Cn. Pompeius edomita Hispania ad triumphum adire festinans de Pyrenæi jugis deposuit, et in unum oppidum congregavit, unde et Convenarum urbs nomen accepit.' Hinc omissa conjunctione videtur scribendum Fugitivis ab saltu Pyrenao prædonibus licuisset, nisi forte prædonum nomine Cilicas piratas intelligat, qui Pompeio se dediderunt; cos enim latrones vocat Florus, quem vide IH. 6. Davis. De Fugitivis a

saltu Pyrenæo et Convenarum urbe vide omnino H. Valesium Not. Gall. p. 157. Conjecturam autem Davisii optime confirmat Cod. Leid. pr. qui carct τφ que. Ego tamen malim cum Celso retinere, et piratas Cilicas per prædones intelligere. Vide quæ notavi ad Lucan. II. 726. 'Quum super æquore toto Prædonem sequerere maris.' Immo ipse auctor c. 104, hoc vocat 'bellum prædonum.'

9 Ut id agerent] V. c. noster, Mss. Cujac. et Petav. ac Norvic. habent, cum id agerent: quod probo. Vossius. Cum inveni etiam in Leid. pr. et Voss. atque Ed. R. Stephani. Ne habet Bong. An Casar scripsit ubi?

10 Multa suppliciter locutus -- silentioque ab utrisque militibus auditus, responsum est ab altera partel Ab hac lectione non recedit Norvic. quod exhibeat suppliciter locutus est. At Beroald, Gryph, aliique plures editi dant, multa suppliciter locutussilentioque ab utrisque militibus facto auditum responsum est ab altera parte: quod in suo Codice repertum probavit Fr. Hotomannus. Verum nec hoc nec illo recte procedit oratio. Legerim multa suppliciter locuto-silentioque ab utrisque militibus audito, (Vatinio scilicet) responsum est ab altera parte. Ita, minima mutatione, salva fit constructio. Davis. cur. sec. Ut Hotomannus legit sil. ab ut. mil. facto, auditum responsum est, ego quoque inveni in Leidens. sec. Dorv. Edd. primis et Vascos, ac Gr. poster, facto etiam addunt Pal, et Bong. auditum habet Voss, sed primo segni præstat optimos Codd. qui facto non agnoscunt. Silentio audiri, id est per silentium, silenter. Sic sæpe cum aliis noster silentio egredi, progredi. v. ad cap. 50. Sie B. Civ. II. 23. Contumelia pro per contumeliam, ubi etiam videndum. Dein retineo cum iisdem Mss. et plerisque Edd. Auditus, sive posita plena distinctione, ut subintelligatur est, quod fecit R. Stephanus, sive minore, quod præfero, ut sit Anacoluthon, 'Multa locutus et auditus, responsum est:' pro locuto et audito: quod perperam substituere conatur Davisius. Alioquin etiam facillimum foret, reponere auditus est. Responsum ab alt, vel auditus responsum fert ab. At mutatione contra Mstorum auctoritatem non opus est. De hoc Anacolutho sive Nominativo quasi absoluto, qui Græcis est familiarissimus, adi Periz, ad Sanctii Min. p. 725. 26. Cort. ad Sall. Jug. 1. 4. 33. 2. ipsum Davis, ad B. Gall, 1, 18. et ad Hirt. B. Afric. c. 25. 'Rex Juba, &c. non est visum: quos aliosque jam laudavit Cl. Burm ad Phædr. 111. 20. 6, et v. 9. Adde Hirtium B. Afric. c. 19. 'Labienus, &c. his copiis est decertatum,' Cic. Act. in Verr. 1. 18. 'Ut Siculi, quos, &c. eos tum lictores consulum vocent' pro Siculos. Lucan. IX. 777, ut illic monui, si locus sanus est. Certe pluribus confirmare conatur Doct. Arntzen. ad Aurel. Vict. de Cæs. c. 20. 'Qui quamquam exacta ætate mortuum,' &c. pro quem. Apulei. Flor. 14. 'Crates ille Diogenis sectator, &c. nulla domus ei clausa fuit.'

14 Atque una etiam utrimque admodum tuto legati venire, et quæ vellent exponere possent] Verba hæc integra esse nullus mihi persuaserit: in Petaviano pro etiam erat ubi: sed a manu emendatrice; ea tamén, quæ priora scripserat. In v. c. nostro et Palatino est vis. Sed nihil isti iuvant. Fulvius pro possent reponebat posse, nec videt σολοικόν esse hunc modum loquendi: tum legatos, non legati scribendum esset. Mihi legere placet, utque una etiam. Quod refero ad verba illa responsum est. Varronem profiteri se ad colloquium venturum, utque una possent etiam tuto legati venire. Mallem tamen aliam conjecturam. si succurreret. Vossius. D. Vossio nullus persuaserit, verba hæc integra esse. Reponit igitur Utque una etiam.

Atqui id nihil mutat. Nam Aique una etiam (si subintelligatur ut, ut manifesto subintelligitur) idem plane est. quod Utque una etiam. Revera igitur integra sunt hac verba. Nec durior est constructio se venturum, atque etiam tuto legati venire possent, quam. quod proxime præcessit silentio auditus, responsum est, &c. Cujusmodi locutiones apud Ciceronem aliosque optimos Authores interdum reperiuntur. Neque dissimilis constructio est. quæ occurrit infra c. 83. ' placere sibi, ternas tabulas dari,-sententiasque de singulis ferrent.' Clark. Atque una etiam utrinque. D. Vossius reponit utque una etiam utrinque. Clarkius autem vulgatam lectionem tuetur, quod conjunctio perfectiva subintelligi possit. Utraque sane ratio parum videtur Latina; nam nec responsum ut possent, nec profiteri ut possent in legitimis loquendi modis pono. Pal. Lovan, et Voss, habent atque una vis utrimque. Petav. autem ac Norvic. atque una ubi, vel, ibi utrimque. Forsan daturumque uti utrimque, &c. Davis. cur. sec. Impetraturum Hotomannus inserit. Magis simpliciter emendari posset facturumque uti. Manutius Utque una etiam, &c. certum ei rei tempus. Clarkio adstipulatur frequens apud nostrum variatio modorum infinitivi et subjunctivi: quam plurimis exemplis inlustravi ad B. Gall. II. 10. 'Constituerunt, optimum esse domum reverti, et quorum in fines, &c. ad eos defendendos, undique convenirent.' Verum aliud tamen hie velle Mss. videntur, et denotare locum, ubi convenire possent legati, ut ei respondeat sequens quo: nam audacter nimis et locus addit Davisius sequenti periodo. Leid. pr. et Dorvill. accedunt plerisque Mss. in utque una vis utrimque (vel utrumque: sic enim Mss.) admodum, &c. In Leid. sec. et alio est atque una vis vel jus etiam utrumque adm. Vocem admodum non habet R. Stephanus. Nisi de interpolatione Petav. Codicis vererer, maxime ejus lectio simplicissima mihi adrideret atque una, sc. responsum est, ubi utrimque, &c. Tunc enim nullus scrupulus supererit, vel atque una locus, ubi, &c. certumque ei rei tempus const. prius amplexus est quoque Gruterus. Celsus plane conspirat cum vulgatis.

15 Certunque ei rei tempus constituitur] Sequitur, quo cum esset postero die ventum. Hic igitur legendum censuerim, Certunque ei rei tempus, et Locus constituitur. Livius 1. 21. 'Tempus et locus convenit.' Vide sis et VII. 14. Davis. cur. sec.

19 Prodit] Ita scribendum; propter sequentem incipit. In Editis est prodit. Clark. Lege prodit, ut Pet. Pal. Bong. tert. ac Norvic. et sic edidere Gryphius aliique. Dawis. cur. sec. Ob consensum Codicum etiam meorum et Ursini, non aliam ob caussam, prodit recepi, ut jam est in Edd. Vascos. Stephani, &c.

Submissa oratione] Blanda, leni, sine arrogantia, sine contumelia, sed modeste ac pudice: quibus nempe sensibus, præter quod de supplici et humili passim dicatur, hoc Adjectivum adhibetur, si jungatur nominibus vocem denotantibus. Vide omnino Miscell, Obs. Vol. 11. T. 1, p. 35, 36, et Senec. Ep. x1. ac Rob. Tit. Controv. IV. 10. Liv. II. 6. 'ut nihil ex asperitate orationis leniret ac submitteret.' At quomodo hoc convenit cum seq. Altercari, et tam acerbo Labieni dicto in fine hujus Cap. ut bene observat Hotomannus, male tamen putans, submissam orationem dici minus claram, subpressa voce enunciatam? Mihi omnino submissa suspectum est. In Voss, et summissima: at in Leid, sec. et Var. Lect. Bruti legitur summa: quod vero similius videtur, ét a Lipsio etiam adscriptum est suo libro. Verum aliam longe scripturam servavit hic Cod. Lovan. exhibens summissa oratione de pace, altercari cum L. incipit: unde non inconcinne conjecit idem Lipsius sumta oratione, &c. hoc sensu, cum post ingressum sermonis ad rem ipsam venit, et orationem de pace sumsit Labienus, tum altercari modo ccepit. Quid si legamus sed omissa oratione de vace, altercari, &c. ut contractio vocis sed in scribendo per characterem corruptionis fuerit caussa: passim orationes et altercationes opponuntur. Adi Cl. Drak. ad Liv. IV. 6. 'res a perpetuis orationibus in altercationes venisset,' Celsus habet 'cum Vatinio colloqui capit atque contendere, ut qui ingenti odio Casarem odisset.'

22 Quæ ille obtectus armis] Vatinium intelligit. Jul. Celsus p. 197. 'Vatinium armis milites protexerunt,' In edit. Rom. corrupte legitur quæ ille objectis armis militum. Davis. Objectus Ed. Med. Obtectis Bong. prave. At in Leid, pr. legitur intectus: quod notare potest bene protectum. De verbo integere, aliquoties a nostro adhibito, vidimus ad B. G. VII. 73. et B. Civ. 1. 25. Participium intectus pro tecto sumi docet etiam Cl. Burm, ad Calpurn, Ecl. IV. 3, 'Intecta statione sedes.' Lucr. 1. 405. 'intectas frunde quietes.' Sic etiam Apul, l. 11. p. 33. Ed. Pric. lecti aureis vestibus INTECTI. Ita enim Mss. et Edd. Vett. vulgo intexti. p. 39. Juvenem linteis amiculis intectum: pro quo sæpe apud Appulei, quoque iniectus.

xx. 1 Romæ] Hæc vox non comparet in ullo Mstorum meorum numero decem; uti nec in Edd. primis. Suspicor, insertum ab iis, qui metuebant, ne. si Romæ mentio omitteretur, intelligeret quis hæc in castris vel provinciis acta esse. Sed nemo non per se videre facillime potest, a Cæsare hic res urbanas memorari: quare cum Grutero delendam omnino censeo.

2 Initio magistratus] An non præstet, invito magistratu? Nam consules postea eum pepulerunt. Mss. tamen tres habent, ut in vulgata est. Vossius. Hotomannus legit Inito magistratu.

5 Per arbitrum | Sic quidem Mss. Ursini, Petav. Scalig. Leid. pr. et Edd, ante Beroaldum, qui et segg. Edd, ad Scaligerum usque exhibuerunt arbitrium, plurium scil. arbitrorum, qui a debitore et creditore adhiberi debebant a prætore dati. Confer Cap. primum hujus libri, ' Constituit, ut arbitri darentur:' ubi adi Quare fere inducor, ut Ursinum. cum Mss. et Edd. reliquis arbitrium malim, Confer etiam locum Hirtii B. Afric. c. 96, 'Arbitrio a Senatu dato.' Eadem variatio in Apuleio Met. l. I. p. 11. 'Arbitro pepercit:' nam in Palat. Cod. Arbitrio: ut arbitrium pro ipso arbitro sumatur. Sic ut ministerium, serritium et sexcenta alia. Sed potuit anctor sing, numerum adhibuisse, licet plures intelligat, ut miles, Romanus, civis, et innumera similia.

14 Itaque, hoc qui postularet, &c.] Sic Mss. Reg. Eliens. et Vossii; concinnius quam quod in Editis est, Itaque, qui hoc postularet, &c. Clark. Hoc qui Mss. mei omnes et Edd. Vasc. Steph. Str. Gryph. post. Quare eum ordinem restitui.

16 Et ab hoc profectus initio] Pet. Ciacconius reponit sed ab hoc, &c. Malim at ab hoc profectus initio; hæ enim particulæ non raro confunduntur. Sic in præclara illa sententia apud Silium Italicum VII. 88. ' Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia Divum Nascitur, et fumant raræ felicibus aræ:' Reponendum at raræ, &c. Davis. Sed nihil opus. Non enim oppositio est, sed continuata narratio factorum einsdem generis: Durior incentus est Cælius. Et ab hoc profectus initio :legem promulgavit, &c. Clark. Elegantius conjecit Gruterus provectus; sed Mss. refragantur, qui tamen sæpe in hoc participio peccant. Vide ad B. G. V. 8.

17 Sexies seni dies sine usuris creditæ pecuniæ solvantur] Locus tanı certo corruptus, quam splendente sole diem esse constat. In codice suo, quem cum Ms. contulerat, hæc verba scripsit Cujacius, ' Sexagies senis diebus: id est. anno, quem Cæsar instituere jam animo conceperat.' An illud sexagies senis diebus in manuscripto suo repererit, an ipsius emendatio sit, dicere mihi arduum. Hoe si verum est, improbo: quis enim ille modus loquendi, sexagies senis diebus? Si in vet. cod. invenit, ne sic quidem recipio. Sunt, qui rescribant, ut sex pensionibus: male: nam tempus tune nullum additur, quod necessario faciendum. Manutius legebat, ut sexenni die sine usuris persolvantur. Mihi certe illud spatium perquam longum videtur; et in Tacito l. vi. Annal. habemus datum annum et sex menses, queis familiares quisque rationes componerent. Quare emendo ut sex mensium die sine usuris creditæ pecuniæ solvantur. Sic apud Ulpianum Tit, vr. Instit. 'Ita propter majores mores præsentem dotem reddit, propter minores senum mensium die.' Vossius. Glareanus monet 70 seni dies abesse plerisque libris; reliqui sensum esse, ut sine usuris per sex partes solverentur: sed non fert sermo Latinus sexies solvere debitum pro sex æquis partibus. Camerarius suspicatur sexies, senos in dies, ut habuerint sex tempora solutionis, et singulis intervallis sex dierum spatium. Nihilo Latinius. Paullus Manutius, sexenni die; filius ejus Aldus, sex pensionibus. Hotomannus, sexies senis Idibus, quod sit triennio menstruis pensionibus. Præter illud, quod in duabus primis conjecturis notavimus, et istæ et omnes labuntur in idem vitium, ut parum juvent debitores, minus certe quam Cæsaris ratio, quæ dodrante creditores jubebat esse contentos. Ms. Lævini quondam Torrentii, ut se exisseni die; unde

horum, quæ proxime diximus, memori facile est facere ut semisse in dies sine usuris creditæ pecuniæ solvantur: hoc est, ut dimidio crediti restituto sine usuris (iis, quæ solutæ erant, sorti imputatis) satisfacerent debitores; eoque non præsenti, sed in dies, id est, pensionibus, quæ convenissent illis, quorum res agebatur; vel potius annua, bima, trima die, sive triennio æquis pensionibus: quoniam enim multis in contractibus utebantur illa triplici die, seu solutione in tres pensiones, breviter dixit in dies, eos scilicet, quos nemo ignorabat plurimum celebrari et destinari in solutione, quæ partibus sive pensionibus fieret. Hac vir summus J. F. Gronovius de Pec, Vet, IV. 5, p. 635, seq. ex quibus patet frustra esse Jac. Cujacium, qui reponit sexagies senis diebus, id est, ut ipse explicat, anno, quem Cæsar instituere jam animo conceperat; nemo enim unquam ita locutus est. Nauci etiam est Vossii emendatio ut sex mensium die: nam. hac recepta, dici non potest, Rufum debitorum caussam suscepisse, quum iis potior fuerit Cæsaris ratio. Davis. Locus corruptus et plane desperatus, Vossius ex conjectura emendat, ut sex (potius senum) mensium die. J. F. Gronovius, ut semisse in dies, &c. Quæ quidem conjectura paullo melior videtur. Sed nihil incertius. Clark. Se exissem d. est quoque in Dorvill. Cod. sexties semid. Bong. sex pensionibus, quod voluit Manut, edidit R. Stephanus: seni dies absunt ab Edd. Mediol, et Ven. sexies seni a Leid. sec. Sed rectum videtur semisse in dies ; quod et Lipsius libri sui oræ adscripserat.

XXI. 4 Alteram] Petav. Leid. pr. Lovan. Voss. et Edd. Scaligerana, quod sciam, priores habent aliam. Non male. Aliquoties enim alius pro altero ponitur, ut jam e Lexicis notum. Vide et B. G. I. 1. Cl. Burm. ad Phædr. F. Iv. 4. et Scopp. ad

F. 19. aliosque. Sæpius tamen solet noster unus et alter dicere: ubi de duobus agit. Confer notata ad vi. 9. 'duabus de caussis, quarum erat una, &c. altera.'

7 Deturbanit] Sic Mss. meliores et plurimi. Adi ad VII. 81. 'de vallo deturbare.' Lovan. tamen hic quoque proturb. et Palat. cum Dorvill. perturbarit, quod placuit Ill. Heinsio.

13 Atque eo evocato, &c. sibi conjunxit] Hotomannus scripsisse Cæsarem arbitratur eum evocatum, nisi vocem quod tollamus, et, ut in suo libro est, legamus Reliquias, quas habebat. Quas a multis Mss. addi, videre lector potest in variis lectionibus. Sed intrusum a librariis, quia reliquas credebant jungendum esse verbo conjunxit, ex ignorantia styli Juliani, qui amat absoluto ablativo subjicere verbum, subintellecto suo casu. Ut sæpe ostendi. Vide ad vii. 4. convocatis clientibus, facile incendit.

15 Turinum] Cum Ursin, etiam mei, Petav. Scalig. Leid. pr. Lovan. Voss. et alii. Thurinum, et Thurino dein, ac Thurios. Bene: Græci enim vocant Θουρίουs vel Θούριου; atque ita apud alios scriptores Latinos per Th. circumtertur; immo adspirationem jam addidit in sua editione Cellarius.

18 Familia N. visa atque proditio oppidi adpareret Mss. omnes et Edd. Vett. addunt copulam et f. quam idcirco adposui: dein Faërnus legebat visa de proditione opp. In Edd. nonnullis est visa, quæ proditione opp. adpar, ex eo quod in Mss. optimis, ut Petav. Leid. pr. sec. Voss. et aliis nec non Edd. primis, ac Gryphii sit visaque proditione. In Scal, est visa et proditione. In Lovan. proditione vici. In Pal. Bong. Dorv. Beroald. cum Glandorp, vis atque proditio, Placet Faërni conjectura, ut familia visa sit ablativus: vel potius ad Mss. vestigia propius scribe comprchensa, et familia Neapoli; visque proditiove oppidi adpareret. Ut velit auctor Capuæ arma, et Neapoli gladiatores esse comprehensos.

XXII. 2 Quæ mandata ad se per Bibulum delata essent | Lego Vibullium: uti scriptum est in v. c. nostro et Petav. nam Bibulus jam mortuus erat; præterea ille semper in mari. Vossius. Mire hic lapsus est Vir doctissimas Vossius; qui Vibullium reponit. Erat enim Vibullius missus a Cæsare ad Pompeium, non a Pompeio ad Milonem. Omnino igitur retinendum, Bibulus. Quod enim ait Vossius, 'Bibulum jam mortuum esse, et praterea semper in mari fuisse;' praoccupat recte Hotomannus; 'non hæc ad Milonen a Pompeio per Bibulum mandata, paucis illis diebus delata significari, sed jam tum cum per Italiam Bibulus copias cogebat.' Clark. Non tantum Vossius. sed et Ursinus, Canterus, aliique, perperam Vibullium intrudere sunt Bibulum bene defendit Hotomannus et Clarkius. Mss. autem a Vossio landati non Vibullium, sed Bibullium vel Bibullum habent. Leid. sec. est per biduum Bibulum. Quæ vero male tentant, et reponunt a quo. Ad sensum respicit suum Cæsar, non ad verba. Sic 'Luna plena: qui dies' B. G. IV. 29. ubi plura.

5 Cosam in agro Turino Velleius 1. H. ad Compsam Hirpinorum Milonem perisse ait. Vossius. Joan. Glandorpius emendat Cosam in agro Hirpino, quam conjecturam firmat Velleius Paterculus II. 68, ubi ait 'Milo Compsam in Hirpinis oppugnans, ictusque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pænas dedit.' Dubium sane non videtur, quin hæc urbs in Hirpinis fuerit posita, ut ostendit etiam Livius XXIII. 1. Nihil tamen in Cæsare mutarim, cum constet vicinarum gentium terminos sæpius esse confusos, unde factum, ut Ptolemæns etiam hanc civitatem Lucaniæ adscribat. Compsam vero melius repones, quod Cosa urbs fuerit Hetruriæ. Daris. Vide omnino ad Velleium G. Vossium. Dubium quoque, an Cosa, an Compsa scribi debeat in Obseq. c. 76.

6 A. Q. Padio pratore cum legione? Cum Ursinus invenisset in libro Msto suo a P. Pedio proditore cum leg. conjicit de alio quodam Pedio quam Quinto esse sermonem, et legendum a P. Pedio funditore legionis 1, ictus esset. Manutius vero e codice Pinelli, in quo erat cum legione misso, emendat a Q. Pedio Tr. Militum; sed vide Ciacconium. Sciendum autem in nullo meorum Codicum videri 70 esset: unde bene illud verbum delevit Clarkius. Ni majus ulcus lateat, posset ex variis lectionibus Mstorum confici Is vel eo tum a Q. Pædio prætore, cum legione misso, lapide ictus ex muro, periit.

7 Lapide ictus ex, &c.] Sic Mss. Reg. et Eliensis. Vulgg. Lapide ictus esset ex, &c. Quæ vox esset ideo inserta videtur, ut referri posset ad præcedentem Eo quum. Id quod eadem de caussa mutatum est in Is quum. Sed videtur illud eo quum potius initium esse prioris sententiæ, cujus pars posterior interierit. Clark.

9 Quosdum ejus municipii] Pro his Palat. et Dorv. tantum habent constantius. Ejus municipii deest quoque Leid. sec. quosque est in Edd. primis. At in Lovan. legitur cum Cosam ejus sollicitaret. Quid lateat, inquirant, quibus plus otii est. Vellei. 11. 68. 'In agris autem occulte bellicum tumultum movens circa Thurios oppressus est.' Sic enim cum Cel. Burm. legendum.

10 Præsidii canssa] Ita ex Manutii et Faërni conjectura receperunt Ald. Manut. ejus filius, Scaliger et reliqui deinceps. Sed constanter in Mss. omnibus et Edd. Vett. exhibetur prædandi, forte ex præsidiandi: quod verbum restat in Glossis, et adlevit hic Lipsius,

11 Polliceretur] Mss. Reg. et Voss. et Edit. Rom. pollicitaretur. Quod paullo mijorem habet emphasin. Clark. Accedunt Dorv. Leid, sec. et Edd. Med. Ven. Vasc. Steph. Str. Gryph. post. B. G. III. 18. 'præmiis pollicitationibusque.'

12 Itaque magnarum initia rerum, quæ occupatione magistratuum et temporum] Lego ita magnarum ex v. c. nostro ac Palat, et Petaviano, Catera mihi suspecta sunt. In veteri codice nostro est præoccupatione magistratuum, sed illa et temporum, vel corrupta videntur, vel deest vox aliqua. Vossius. Mss. Eliens, et Vossii Ita. Quod forte elegantius. Non contemnenda autem D. Vossii conjectura, qui suspicatur vocem aliquam intercidisse occupatione magistratuum, et temporum ** Clark. delendum esse, e suo Codice jam monuit Ursinus, nec agnoscunt Lovan. Dorvill. aut Leid. prim. Quare induxi.

XXIII. 5 Omnium] Nicas. Ciaccon. Hotom. Lips. volunt omnia, alii exponunt omnium sc. locorum. Ciaccon. insuper non aspernatur custodia classium: ut c. 25. Profecto sine necessitate.

6 Teneri] Hotomannus e suo libro mavult tenere. At in optimis Mss. Cujac. Petav. Leid. pr. Scalig. Lovan. et Edd. primis, item Vascos. Steph. Str. Gryph. post. legitur tueri; quod non inmerito placebat Grutero.

9 In terram expositis] Petav. Leid. pr. Lovan. Voss. habent in terra. Vide notata ad 1. 31. 'exponere in terram patitur.'

Ms. Norvic. habet virtute militum confisus, quod rectius est. Ita enim loqui amat Casar. Sic B. C. 1. 58. 'Celeritate navium et scientia gubernatorum confisi.' Ac c. 75. 'Castrorum propinquitate confisi.' Hirtius B. G. viii. 3. 'Aut privatis hospitiis confisi, aut societate consiliorum.'

Vide et c. 15. Davis. Virtute. In Editis Virtuti. Sed Mss. Reg. Eliens, et Vossii habent virtute. Quam constructionem et Cæsari familiarem esse, exemplis ostendit Davisius. Clark. His adde Mss. Scalig. Dorvill. Edd. Vasc. Steph. Str. Gryph. poster. 111. 83. 'Adfinitate Pompeii confideret: c. 106. 'Confisus fama rerum: et sæpissime in libris de B. Gallico: et Hirt. B. Alex. c. 10, 13, 43. Atque ita alios auctores quoque locutos esse Viri docti sæpius docuerunt. Vide Cl. Burm. ad Sueton. Jul. c. 3. quod et e Mss. et præcipue optimo Bononiensi restituendum Lactant. III. 14. ' Quam confisus fueris philosophiæ veritate:' vulgo veritatem confessus. Diffidere cum sexto casu nostrum usurpasse quoque vidimus ad 1. 12. Fatendum tamen hic in plurimis et vetustissimis Codd. esse virtuti, quare mutare id cum Clarkio nolui. Æque bonum enim est.

9 Adpropinquassent] Non damno id. Sæpissime enim hoc compositum occurrit apud Cæsarem. Monendum tamen in Mss. Petav. Leid. pr. Palat. Voss. Bongars. et Dorvill. scribi simplex propinquassent. Quod nihilo est deterius. In Leid. sec. propugnassent.

11 Jam ex omnibus partibus] Malim, tum ex omnibus partibus. Vossius. Sed Ms. Reg. et Edit. Rom. habent Nam ex, &c. Quæ demum vera fortasse poterit esse Lectio. Est enim Ratio connexa cum præcedente vocabulo, incautius. Quod cum non adverterint Librarii, nec illud Nam connectere potuerint cum præcedente sequebantur, mutarunt id in Jam. Clark. Nam confirmatur a Lovaniensi, Leid. sec. et Ed. Mediol. Quod sequor.

15 Per oram m. Dispositis] Petav. per ora maritima. Vossian. ad oram m. Sed Palat. Leid. pr. sec. Lovan. et Dorvill. ora maritima: quod eodem redit, et sæpe ita loquitur noster. Adi ad B. G. v. 55.

xxv. 1 Multi jam menses transierantl Cæsar ipse supra dixit, se pridie Non, Januar. Brundisio solvisse: hic ait, præcipitasse jam hvemem, et multos interea menses elapsos: quod quomodo fieri possit non video! nam Non. Januariis jam media hvems est, neque ejus mensis unus, aut summum sesquimensis superest. Animadverterat hoc Philippus Rubenius, Elect. 1. 20. itaque rescribit, multum jam mensis transierat : sed repugnantibus codicibus. Ego firmum locum arbitror, et puto Cæsarem, non ut res erat, sed pro desiderio suo scripsisse; nam adventum Antonii ardentissimis votis expetebat: quod non mirum, quia inferior copiis, cum Pompeio confligere nequibat. Simile est illud Juvenalis Satyr. vi. 303. 'Cum bibitur concha, cum jam vertigine tectum Ambulat, et geminis exsurgit mensa lucernis.' Nimirum tectum non ambulat, sed ebriis videtur verti; unde dicit Juvenalis cum bibitur concha: nam id genus vasa solita inferri, ubi jam mero incaluerant convivæ, ut hodieque aureas pateras et similes adhibemus, postquam exemta fames est. Sic dico, et Cæsar scripsit multos menses transisse, quia illius impatienti desiderio multi videbantur. Vossius. Cum Cæsar Brundisio solverit pridie Non. Januarias; hic autem aiat præcipitasse jam hyemem, multosque interea menses transisse; id quod fieri non potest; existimat Vossius Cæsarem, non quod res erat, sed pro suo desiderio scripsisse; multosque menses scilicet transisse ideo dicere, quia suo impatienti desiderio multum videbatur id temporis, quod revera erat paullum. Sed præstat fortasse Cellarii explicatio; qui multos istos menses accipit, non a transitu Cæsaris, sed ab ineunte hyeme. Quanquam et erunt fortasse, quibus, ut duo tresve menses multi dicantur, non adeo dura esse videatur locutio. Clark. Quandoquidem Cæsar prid. Nonas Januarii naves solverit, ut docuit supra c. 6. eoque ipso tempore media fuerit hiems; quærunt interpretes, quomodo fieri possit, ut multi menses transierint, prinsquam præcipitaverit hiems; nam solus, uti censent, supererat Februarius, ut ad ultimam hiemem veniretur. quidem Rubenius mendum suspicatur; ideoque rescribit, multum jam mensis transierat. D. autem Vossius sanum locum arbitratur, putatque, Cæsarem non, ut res erat, sed pro desiderio suo scripsisse. At pridie Nonas Jan. idem est ac decimus quartus in anno Juliano dies Octobris, adeoque multi revera menses transierant, si quidem hiems jam præcipitaverat. Vide nos ad hujusce libri c. 9. et doctissimum Clericum Bibl. Select. Tom. XI. p. 181. seq. Davis. cur. sec. Recte. Pro transierant autem scribitur erant in Petav. Leid. pr. et Voss. supple a transitu. Sic dicimus a morte eius tot anni sunt. Annus est, ex quo non viderim te, &c. similia: simpliciter vero ita poni erant pro dilapsi erant, dubito: sed placuit Grutero.

4 Certe sape fl. venti] Sic habent Mss. omnes. Non spernenda tamen conjectura Gronovii Certi: quod notat, constantes, uno quasi tenore flantes: et ut Lucanus dicit v. 413. 'Fortius hiberni flatus cœlumque fretumque, Quum cepere, tenent, quam quos incumbere certos Perfida nubiferi vetat inconstantia veris.' Hirt. B. Afric. c. 2. 'Ita vento certo, celerique navigio vectus.' Sic 'certus aër' Ovid. Art. Am. II. 318. 'Incerti menses' Virgil. Georg. I. 315.

10 Duriusque quotidie tempus ad transportandum lenioribus ventis exspectabant] Videntur mihi valde errare, qui hoc exspectubant interpretantur sperabant; quia facilius scilicet fuevit vitare custodias sæva tempestate, quain molliori. Illud potius mihi videtur dicere Cæsar; moram suorum idcirco justiorem habuisse reprehensionem, quod durius quotidie tempus, et quo venti ad transportandum leniores rarius flarent, esse jam pro ami tempestate exspectandum. Clark. Quasi diceret Cæsar: Dum exspectabant leniores ventos ad transportandum, exspectando accipiebant quotidie durius tempus. Male Ciacconius conjicit exspectabatur eodem sensu, quo alii per sperabant explicant.

14 Si vel ad litora Apolloniatium cursum dirigerent, quod eo naves ejicere possent | Sive ad littora Apolloniatium cursum dirigere, atque eo naves digere possent: sic Ms. Cujac. et cæteri omnes : nisi quod in Palat. est dicere, in Bong. elicere, in Petav. eligere, et sic quoque in nostro v. c. reperio. Vulgata præstat, Vossius. Edit. Aldin, habet et ad Oricum sire ad littora Apolloniatium cursum, &c. Sic et Amstelodamensis A. D. 1697, sed hanc lectionem rejicio, quia Oricum fere semper adversariorum classibus obsidebatur, præterquam quod eas voces non exhibeant Mss. et veteres cusi, Codex Bongars. et editt. Rom. Ven. Beroald. Dimitterent, sive ad littora Apolloniatium (vel Apolloniatum) cursum dirigere atque eo naves elicere possent. Sic et alii omnes, nisi, quod in Petav. Norvic. et Voss. sit eligere, in Cuiac, digere, in Palat, dicere possent. Rescribendum credo dimitterent, si vel ad littora Apolloniatium cursum dirigere, atque co naves ejicere possent, quam lectionem Fr. etiam Hotomannus in vetere suo inventam probavit. Davis. Si vel ad lictora Apolloniatium cursum dirigere, atque eo naves ejicere possent. Hanc lectionem intulit Hotomannus et Davisius, ex Editt. Vett. et Mss. suis. Quibuscum consentunt Mss. Reg. et Vossii. Nisi quod in Mss. corrupte sit sive pro si vel; et elicere vel eligere, pro ejicere. Edit.

Aldina, et Amstelædamensis nupera. et Cellarii, exhibent; ut -dimitterent; et ad Oricum sive ad littora -dirigerent, quod eo naves, &c. Sed voces istæ, et ad Oricum, in Mss. non comparent; et præterca, (ut recte adnotat Davisius,) Oricum semper fere adversariorum classibus obsidebatur, ut nullo modo probabile sit portum illum appetituros. Scaliger et plerique ediderunt ut dimitterent, si vel ad L. A. C. dirigerent; quod, &c. qua in lectione vitiosum illud, quod dirigerent ponatur vix Latine pro dirigere possent. Clark. Et ad Oricum inserunt etiam Vascos. Steph. Str. Man. Gryph, scilicet quia supplere conati sunt, quæ credebant, præcedere debere illa sive; uti est quoque in Mss. meis omnibus. Vel quidem restituit non male Hotomannus. Quasi dicat. Si aliter non possent, saltem, etiam ad litora, &c. Vide Veget. 1. 13. ad Front. 11. 3. § 16: 1v. 5. 6. Doctiss. Canneg. Dissert. de Aviano p. 263. Plura vide in Sanctii Min. Iv. 7. et ibi Periz. § 15. 16. Quamquam ego potius sive cum Mss. et Edd. Vett. retineo, eodem fere sensu, et pro etiam si. Sic seu semel positum idem notat apud Propert. El. II. 20, 29. 'Seu mare per longum mea cogitet ire puella, Hanc sequar, et fidos una aget aura duos.' Nisi ex atque, quod. uti et dirigere, etiam est in meis Codicibus, velis refingere aut. post sire secundo loco aliquando ponitur aut et vel. Adi Cel. Duker. ad Flor. IV. 2. § 79. Denique pro ejicere est quoque elicere in Lov. Leid, pr. sec. Dorv. et Edd. Mediol. ac Ven. dirigere Voss, sed prave. Vide hic Ciaccon, et v. 10. 'naves in litore ejectas esse.' Infra c. 28. ' navem in terram ejicere cogunt:' et Cl. Burm. ad Ovid. Epist. vii. 89. 'Fluctibus ejectum tuta statione recepi.' Belgice ejicere navem notaret het schip op strand zetten: ut vel sic milites possent exponi, si portum quemdam attingere non possent : uti clare patet e segg.

16 Quod se longius portubus committere non auderent | Contra rem et mentem Cæsaris hoc : qui ait litora ad Apolloniam vacavisse custodiis hostium, quod ii se procul a portubus committere non auderent. Itaque addita literula scribatur, quod se longius a portubus. Nisi forte, ut procul oppido, et procul ab oppido dicitur, ita et dixere veteres longius urbe, et longius ab urbe. Sane exemplum quæro nec reperio. Vossius. Addita literula, Vossius emendat longius a portubus. Recte quidem quoad sensum, sed nihil opus est ut quidquam mutemus. Statius Achilleid, 1. 176, ' Par studiis ævique modis, sed robore longe.' Apuleius Metam. l. viii. p. 169. edit. Pricæan. 'Longe quæsituris firmæ latebræ viderentur.' Editt. Rom. Ven. Beroald, apud nostrum longis portibus male exhibent. Davis. B. Afric. c. 59. 'longius ab adversariorum castris,' in uno Msto etiam deest ab, ut et facile hic excidisse potuerit. Cum Genitivo et Accusativo jungit quoque Apuleius, V. Elmenhorst. Indicem longe radices.

XXVI. 5 Dyrrhachiumque pratervehuntur] Edit. Rom. aliæque veteres exhibent Dyrrhachiumque pervehuntur, unde J. M. Brutus legit D. provehuntur, at Janus Rutgersius Ven. Lect. c. 14. p. 315. reponit Dyrrhachiumque prævehuntur. Retineo autem lectionem receptam, a Ms. Norvic. exhibitam: et illam varietatem ex compendiaria scriptura natam arbitror. Vide c. 30. Davis. Hoc Capite præterrectosque Dyrrhachium. At pervehuntur legas quoque in Edd. Mediol. Ven. et Flor. ac provehuntur maluit etiam Heinsius, adscripto Flori loco III. 8. 3. pranarigare (nbi etiam com-.probat Cl. Dukerus) et Dict. Cret. l. v. p. 139. 'Gentes barbaras prævectus,' nt est in Ms. At in Vulgg. præterrectus. Sane prævehi pro prætervehi sæpissime poni post alios docui etiam ad Lucan. vII. 342, et IX. 1003. 'Asiamque potentem Prævehitur.' Adde Gronov, ad Liv. xxix. 32. et XLIV. 23, uti et Cel. Burm. ad Sueton. Jul. c. 37. 'Velabrum prævehens;' ubi vulgo prætervehens. Verum id ubique contra Mstos inculcare non ausim. Sic Hirt. B. Alex. c. 44. 'civitates prætervehitur.' B. Afr. c. 2. 'Clypeam prætervehitur.' Eadem varietas apud Melam II. 2. § 95. 'prætervectisque Mastusiam:' nam in Ms. quem contuli, et Edd. priscis prævectisque: mutavit Pintian. sed eidem solemne pranavigare, pragredi eo sensu. De verbo perrehi vide ad II. 3. 'freto Siciliæ pervehitur.'

8 Nostri] Hoc ex Urs. et Faërni Cod. recepit Scaliger et seqq. atque ita est quoque in Mss. nonnullis meorum et Edd. primis. Nihilominus perperam, ut puto. Naves Antonianæ non adpropinguabant, sed Coponii naves adpropinquabant Antonianis. Non enim opus est, cum Aldo Vascos, Steph. et aliis reponi adpropinquasset; licet legamus nostris, ut restitui e Cnjac. Petav. et Voss. ac Lovan, quod et vidit Gruterus. Dein nostrisque præsidium fuit non inepte legitur in Lovan. Leid, sec. et Dorvill. Alterum tamen præsidio magis convenit cum Juliano genio. Quare nil illic mutandum temere

16 Qui portus ab Africo tegebatur, ab Austro non erat tutus] At aliter prorsus Lucanus v. 729. 'Nymphæumque tenent: nudas aquilonibus undas, Succedens Boreæ jam portum fecerat Auster.' Nisi Lucani verba aliter ac Cæsariana accipiamus: et illud nudas undas aquilonibus; explicemus, portum, quo quis intrare nequit, flante aquilone. Nam ut nudus et apertus homo telis impeti, qui impeti quit, ctiam prohiberi accessu potest; ita aquilonibus flantibus navibus ingredi non licet: nam aquilo ex Italia Illyricum petentibus ex

parte adversus est. Quid si etiam universe accipiamus de mari Adriatico, ut dicat Lucanus mare concitatum ab Aquilonibus, sed mox flantibus Austris placidum fuisse? Hunc tamen legere malim, 'motas aquilonibus undas Succedens Boreæ iam portum fecerat Auster.' Hæc fortassis ad excusandum Lucanum dici possint. At mihi, ut dicam quod sentio, parum accurate hæc scripsisse videtur, quod disertim ait Cæsar, suos levius tempestatis quam classis periculum æstimavisse. Ubi nota, per classis periculum velle Cæsarem periculum, quod suis ab hostili classe imminebat. Voss. De hac re ita Lucanus v. 720. 'Nymphæumque tenent, nudas Aquilonibus undas. Succedens Boreæ jam portum fecerat Auster.' Unde putat vir summus H. Grotius, aut, quos nos habemus, Cæsaris commentarios non legisse Poëtam, aut non intellexisse. Sed, ut videtur, Lucanus a nostro non abit diversus; nam undas Aquilonibus nudas dixit eas, in quas, flante Aquilone, non intrant naves; at Auster portum facit Nymphæum, quia tum temporis liber classi datur ingressus. liquet operam lusisse Vossium, cui placuit motas Aquilonibus undas. Davis.

18 Quo simul atque intus est itum] Primo notandum in Lovan, ac Dorvill. non reperiri vocem atque. Uti sæpe a nostro omittitur. Adi ad B. G. IV. 26. 'Simul in arido constiterunt.' Dein pro intus, quod est quoque in Edd. primis et Aldi, in Mss. Petay, Pal. Bong, Lovan, Dory, Scalig. et Edd. Vasc. Steph. Gryph, aliisque, exhiberi Intro. De Leid. pr. sec. et Voss. quid dicam, nescio: saltem nihil varietatis enotavi, ut credam lectionem τοῦ intus vel intro illic mihi dubiam fuisse. Quare nil temere definio; præsertim quum intus pro intro ab aliis quoque sit adhibitum. Adi ad B. Civ. I. 1, in f. in jus adicrunt. XXVII. 6 Eliderentur] Scilicetinter scopulos, et undarum inruentium molem. Quomodo ipsæ undæ possent dici elisæ, quæ alioquin sæpissime scopulis inlisæ dicuntur. Sed variant Mss. apud Lucan. VI. 691. et Claudian. l. I. In Rufin. vs. 274. Élisa montem circumtonat unda.' Ut elisi ignes, elisæ herbæ, et alia apud Poëtas. Consule Heins. ad Ovid. Metam. VIII. 339. Fast. IV. 371. et similia passim. Nequaquam ergo hic contra Mstos scribendum adlid. vel inliderentur: ut a viris doctis ad Codicum suorum marginem adlitum vidi.

8 Pars a nostris distraheretur Locus a nemine tentatus, quem tamen sanum esse ne ipsa quidem Tyreia persuaserit. Quærit solummodo Fr. Hotomannus, an verbum ultimum idem denotet, ac sublevaretur, e naufragio eriperetur, nec a quoquam responsum tulit. Sed in veteribus talem vocis notionem frustra indagabis. Codex Ursin, habet a nostris detraheretur; unde, littera mutata, rescripserim a nostris extraheretur, ex aqua scilicet, in quam fractis navibus deciderant. Davis. Hoc est, dispersi caperentur. Quare forte emendatione nihil opus. Si enim distraheretur in eam, quam dixi, sententiam accipi possit, sanus erit hic locus sine manu medica. Clark, Detraher, est etiam in Lovan. Palat, et Dorvill. Quod præfero; nempe a scopulis, quibus inlidebantur.

Duas quidem posteriores voces repræsentant editt. Rom. Ven. Beroald. omittunt autem Mss. Norvic. Brant. et Ciaccon. Integra profecta sententia, abesse possunt, ac inepti hominis additamentum videntur. Hac in opinione fuit vir maximus Jos. Scaliger, in cujus editione uncinis cinguntur. Davis. Voces se compleverat in quibusdam Codicibus desiderantur. Easque recte abesse, utpote inepti cujusdam hominis additamentum,

censuit, post Scaligerum, Davisius, Veruntamen in eam potius partem propendeo, ut eas retinendas existimem; quoniam, etsi ferri quodam modo posse videtur, ut illud paullo minus ducentis referatur ad præcedentem sustulerat : tamen, si id ita esset, crediderim potius scripturum fuisse paullo minus ducentos. Cæsarem. Ejeci audacter voces se Clark. complexerat, quae non comparent in ullo meorum Codicum, ut in Cujac. Petay, Bong, ac Pal, membranis non repertas proscripsit etiam Gruterus. Nam scrupulus, quem injicit Clarkius, Cæsarem potius videri scripturum fuisse ducentos, nihil nos morari potest. Quis enim præstabit, ita eum non scripsisse? nam in Mss. cunctis præter Bong, per notas cc ea vox exaratur; fateorque auctorem ea solere efferre per ellipsin τοῦ quam. Vide ad viii. 10. et Drak. ad Liv. iii. 64. Non id tamen ei ita perpetuum est, ut non et Ablativum usurpet. modo ad IV. 37. Quin potius Ablativus ille videtur ansam dedisse librariis, vel Editoribus primis, istas voces addendi. Immo Mss. apud Hirt. B. Alex. c. 69, habent minus mille hominibus; ubi vulgo hominum.

13 Perducti] Ursin. Petav. Leid. pr. Lovan. Voss. Dorvill. producti. Rectius. Adi ad vii. 13. 'ad Cæsarem produxerunt:' et alibi. Dein in conspectum etiam Petav. Palat. Scal. Voss. Lovan. et Dorv. Quod non displicet hoc loco, nec c. 71. 'Productos in omnium conspectum interfecit: uti est in Petav. V. ad Front. l. 1. 12. § 10. 'In conspectum omnium collisis lapidibus:' et passim apud nostrum hi casus confunduntur, uti et apud omnes Auctores. Vide Indicem.

15 Item] Sæpissime hæc vocula adhibetur a Cæsare, ut monendum habui ad B. G. 1. 36. et statim c. 31. Quare nil temere muto. Hic tamen Mss. Petav. Scal. Leid. pr. Loyan.

Palat. Dorv. dant idem: unde facile amplecti possemus Ill. Heinsii conjecturam Itidem. Nisi malis sumere pro iidem. Mox pro non in Cuj. Pet. Pal. Leid. pr. Lovan. Voss. Dorv. Ed. Florent, neque habetur. Optime pro ne quidem. Quod idcirco restitui. Flor. II. 2. 62. 'Uti nec amplius eam insulam cogitarent.' Sic etiam 4 Mss. Leidd. 11. 8. § 2. Rex prœlium nec spectare poterat:' ubi vide Cel. Duker. et infra c. 37. c. 74. ' Neque satis militibus confidebat, spatiumque,' &c. Apul. l. III. p. 48. 'nec adsistendi solatium perhibuit.' Sic etiam nec ipse et ne ponitur. Vide ad vII. 8.

Et tempestatis et sentinæ vitiis] Sentinæ vitia Latinissime vocaveris fætorem, qui ex ea oritur, sed tempestatis vitia nemo unquam dixit. Sana tamen est lectio vulgata; interdum enim veteres duobus pluribusve vocabulis vocem adjungunt, quæ uni tantum conveniat. Corn. Nepos Alcib. c. III. ' Non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem;' cum timorem in aliquo habere novum prorsus sit et inauditum. Florus III. 21. 'Oenlis, manibus, cruribusque defossis: at eruuntur oculi. non defodiuntur; quam ob causam hunc locum mendi suspectum habuere Lipsius, Freinshemius, alii: sed immerito, ut ostendit vir doctissimus Joan. Georg. Grævius. Adi etiam quæ notavit eruditissima matrona Anna Daceria ad Dictym Cretersem I. 9. Davis.

21 Qui eam partem oræ maritimæ asservabant] Editt. Rom. Ven. Beroald. exhibent eam partem oræ maritimæ observabant; cui lectioni firmandæ erunt, quæ ex Pet. Fabro notavit Joan. Brantius ad B. C. 1. 21. Sic Sulpicius Sever. Hist. Sacr. 1. 33. 7. 'Non imperia exequi, non ordines observare;' quem locum frustra sollicitat Joan. Vorstius, ut fidem faciet Eumenius, qui Paneg. vii. c. 4. 2.

ait; 'Tum demum irrumpendas rebellibus Gallicanis portas reliquerunt, quum fessi observare non possent.' Sic et 'observare ostium' dixit Plautus Mil. Glor. Act. II. Sc. 3. 81. Davisius. Observabant ctiam confirmatur a Leidd. Voss. Bong. et Ed. Med. sed ego nil mutem temere. Vide loco laudato I. 11. 'Muros portasque adservarent.'

XXIX. 5 Expositis copiis] Ita restituendum vidit Faërnus. Vel forte, Expositis omnibus copiis; ut conjecit Ciacconius. Quod habent Mss. et Editi omnes, Ex omnibus copiis; sententia plane est nulla. Clark. Ex mordicus retinent sine sensu Mss. omnes. Quare cum Clarkio alterum reponere non ausus fui. Potuit enim aliud quid excidisse.

6 Veteranorum] Petav. Leid. pr. sec. Lovan. Palat. Dorv. Vossian. dant Veteranarum. De qua lectione non est dubitandum. Cap. præc. 'Ex legione tironum et ex veterana;' ac 'veteranæ legionis.' c. 61. B. Alex. 'habebat veteranas legiones.' Et alibi passim, unde et sæpe Veteranus exercitus. Vide et ad VIII. 8. 'Veteranas legiones.'

9 Pontones, quod est genus navium Gallicarum] Nos hodieque et nomen et genus agnoscimus. Meminit Isidorus, emendandus nobis, xviir. 1. 'Pontonium navigium fluminale tardum et grave, quod non nisi remigio progredi potest.' In v. c. nostro perantiquo, est Poto. Lego Ponto. Etiam apud Gellium x. 25. est Pontones. Vossius.

10 Lissi relinquit] Sic rescripsi ex Mss. Norvic. et Ciaccon. ac editt. Rom. Ven. Beroald. ob verba præsentis temporis, quæ antecedunt et sequuntur. In nuperius impressis erat reliquit. Davis. Relinquit. Ita reposuit Davisius (cum in Vulgatis sit reliquit.) ex Ms. Eliens. et Editt. Vett. Quibuscum faciunt Mss. Reg. et Vossii. Quod et postulare videtur

temporum ratio, propter præcedentem remittit, et sequentem mittit. In eadem tamen periodo usurpantur transjecisset et haberet, quæ scribi potuissent transjecerit et habeat: quæ Temporum mutatio exinde est, quod tanquam præsens narretur res præterita. Clark. Relinquit retinui cum Mss. omnibus et Edd. primis. Aldin. Gryph, Scalig. reliquit.

xx. 4 Quo essent eæ delatæ] Edit. Ven. et Mediol. quo essent eæ quadringentæ delatæ: Rom. Beroald, quo essent eæ quattuorcentæ dela. ta: quæ quidem vox est nihili, sed tamen veteris lectionis nisi fallor, vestigia retinet. Rescribo vi venti. Sic supra c. 26, de his ipsis dixit pratervectosque Dyrrhachium magna vi venti nihilo secius sequebantur. Primo scriptum fuit vi. postea, litteris transpositis, IV. quæ vox, pro nota numerali habita, integris tandem litteris descripta fuit, unde factum quatuor, sequente etiam ob hanc cansam vocabulo mutato, quia librarii pro egregia sua peritia quatuorcentos idem ac quadringentos sunt arbitrati. Davis. Vi venti ingeniosissime Davisius rescribendum existimat. Clark.

7 Et si] Codices nonnulli et sie; sed verior est lectio et si; cujus vis ea est, ac dixisset, et ut videret utrum, &c. Clark. Beroald. Gryph. aliique nonnulli et sie imprudentes. Potius legerem, opponeret, si imprudentes: quod et Lipsius suo Codici adleverat. Conjunctio copulans ex ultima syllaba vocis præcedentis videtur nata. Davis. cur. sec. Et retinent omnes libri. Sie est in Bong. Leid. sec. Voss. Dorv. Edd. Rom. Med. Vasc. Steph. Posses conjicere, sieubi. Sed si est servandum. Vide ad B. Gall. 1. 8. 'si perrumpere possent conati.'

XXXI. 1 Scipio detrimentis quilusdam circa montem Amanum acceptis, sese imperatorem appellarerat] Testantur nummi, quibus inscriptum. Q. ME-TELVS. PIVS. SCIPIO. IMP. Sed

torquet hic locus Ursinum, cui ridiculum videtur, Scipionem sese Imperatorem appellasse, quia detrimentum passus sit. Itaque mendum hic esse putat, et legit emolumentis. Non intellexit mentem Cæsaris, qui Scipionem deridet, quia non ob res præclare gestas, sed detrimenta provinciæ illata, ab exercitu Imperator appellatus sit. Detrimentis acceptis, scilicet a provincia, Vossius. Mendum suspicatur Pet. Ciacconius, unde Fulv. Ursino reponendum videtur emolumentis quibusdam. Sam. autem Petitus Observ. 1. 6. emendat petris mænitis. Hæ conjecturæ ex eo sunt ortæ, quod ridiculum putarint, ut Scipio ob detrimenta sese Imp. appellarit. Hoc guod attinet, recte quidem illi; sed propterea prisca lectio non erat sollicitanda: hostem enim infensissimum Cæsar deridendum propinat, quod sese ob detrimenta Imp. appellaverat, cum alii ob maximas res gestas et insignes victorias hoc nomine fuerint salutati. Sic fere se gessit Antonius, qui teste Velleio Paterenlo II. 82. 'fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat.' Vulgatam scripturam retinet etiam Dionys. Vossius, sed male prorsus interpretatur, dum putat Scipionem a Cæsare derisum esse, quod ob detrimenta provinciæ illata imperator sit appellatus; quem sensum Latinitas non patitur, præterquam quod circa Amanum hostes erant Romanorum sempiterni, ut docet Cicero ad Attic. Ep. v. 20. et alibi. Davis.

6 Præveperat] Anteceperat. Noster c. 87. 'Jam animo victoriam præcipiebant.' Silius Italicus vi. 300. 'De sanguine pænas. Præcepit Tyrio, et præsumta piacula mortis.' Alia hujusce significatus exempla suppeditabit vir elegantissimus Janus Broukhusius ad Propertii El. 1v. 2. 11. Daeis. Vide ad Cap. primum hujus libri.

12 Voces audirentur Petav. et

Norv. habent voces cum aud. Lege nonnullæ militum voces tum audirentur, ut etiam Beroaldus et Gryphius edidere. Davis. cur. sec. Mediam voculam addidi propter perspicuitatem, quam adeo amat auctor, ex Edd. primis, Vascos. Steph. aliisque: quibus adstipulantur membranæ Scal. Leid. pr. et Voss. habentes cum: quod et ipsum retineri posset. Bene autem viri docti, in provinciam exponunt Asiam, per quam iter Scipioni e sua provincia, i. e. Syria, erat in Græciam ad Pompeium.

XXXII, 6 Cuius modo rei nomen] Sic edunt non male quidem, sed contra Mss. Urs. ac meos et Edd, primas, in quibus scribitur cujus modi, pro cujusce modi. In Petay, tamen et Bongars. modi non comparet : unde Gruterus haud inepte conjecit cujuscujus rei nomen pro cujuscumque: de priori cuiuscemodi vide Duker. Flor, III. 4. 2. et Davis, ad Hirt, B. Afric. c. 19, 'Ex cujusque modi genere.' Apulei. Met. l. H. p. 38. ' Raptis cujusquemodi telis.' De posteriori cujuscujus Drak. ad Liv. 11. 2. 'ubiubi regium desiderium esset:' et quos laudat, ac Pearce ad Cicer. de Orat. III. 24, 'Cuicuimodi essent:' nec non Stewech, ad Veget, II. 4. 'Cuicui bello : ' ut legendum esse docent reliquiæ etiam nostrorum Codicum.

10 Erat plena lictorum et imperiorum provincia] Pro imperantium. Sic Spartianus administrationes, pro administrantibus dixit in Pescennio Nigro: cum videret provincias facili administrationum mutatione subverti.' Sic pulsis regnis pro regibus Florus I. 10. et orationes pro oratoribus apud Historiæ Augustæ scriptores: ut notatum a magno Salmasio. . Idem quoque Græcis loquendi mos. Xenophon 1. Cyripæd. p. 4. τὰ παραγγελλόμενα ύπο της μεγίστης αρχής: præceptu a summo magistratu. Denique ipsa vox magistratus eodem prorsus modo usurpatur, pro magistratum fungentibus. Vossius. Huc pertinere videtur Valer. Max. vi. 6. 4. 'Ut Romani imperii potius decepta fides.' Sic enim Mss. optimi pro imperatoris. Vide et v. 4. 2. et ix. 12. Ext. 1. 'In conspectu summi imperii.'

11 Differta præfectis] Primam vocem optimi Mss. præstant; sed altera nusquam, quod scio, in membranis comparet. Illi, tam Ursini, quam mei, nec non Edd. vetustissimæ exhibent præceptis, i. e. edictis, mandatis. De præfectis jam præcesserat. Quidquid sit, Mss. lectionem reducendam censui.

12 Privato compendio | Codices nonnulli, imperio compendio. Al. imperio compendioque. Sed præstat vulgata Lectio. Clark. In Bong. et Leid. sec. atque Edd. primis ad Beroaldum usque legitur p. imperio compendioque. probatque Hotomannus; at Dory, et Edd. Bas. Aldi, &c. imperio compendio. In Voss. est consilio-impendio. In Ciaccon, notis imperio compendiose, In Palat. tantum pr. imperio serviebant. Unde egregie videtur mihi hunc locum sanasse Gruterus, conjiciens in ἀνεκδότοις privato impendio serv. i. e. usuræ sive superpondio. Cicero ad Att. Ep. 1. l. vi. 'Fœnus et impendium recusare; ubi itidem in nonnullis Mss. est imperium, Vide omnino summum J. F. Gron. de pec. Vet. Mantiss. p. 416.

22 Illas ex S. C.] Mss. Reg. Eliens. et Voss. et Edd. Vett. exhibent ex illo S. C. Clark. Immo habent Mss. et Edd. pp. ex illo se consulto. Bong. ex illo a se cons. ut millies S. C. in se corrumpi solet, et jam initio Lib. Gall. vidimus.

23 Uti in sorte fecerant] Gabr. Faërnus et Pet. Ciacconius reponunt uti in Syria fecerant; ac ita sane legitur in edit. Rob. Stephani A. D. 1544. sed contra Codicum manuariorum fidem, qui vulgatam lectionem constanter retinent. Forsan Cæsar Syriam dixit sortem, quia Scipioni sorriam dixit sortem, quia Scipioni sorriam.

tito obvenerat. Davis. In Syria conjecit etiam Glandorpius et Lipsius, et iis adsentitur Cellarius ex c. 31. 'A publicanis pecuniam insequentis anni mutuam sunsit.' Davisium sequitur Clarkius. Sed vide, ne alius hic sortis sensus lateat, in notis DD. VV. ad Liv. vI. 36. 'Ni potius quam sortem creditum solvat.'

Promutuum] In Ms. Reg. et Edit. Rom. est Vectigal pro mutuo, Quod probat Cellarius, ut magis Cæsareanæ ætatis, Clark. In Antiquioribus Edd. uti et Vascos. Steph. et aliis, nec non Leid, sec. est quidem promutuo. Sed optimi quivis libri promutuum i, e, in antecessum repræsentatum, servant; nisi quod Lovan. Pal. et Dorvill, habeant promotum, Adi Cujac. Observ. vIII. 34. Mihi promutuo minus Latinum videtur. Ut dicitur dare, accipere pecuniam mutuam, sic etiam promutuam. Adi Gronov. de Pec. Vet. p. 115. 116. et alios.

XXXIII. 2 Caterasque ejus Dea statuas] In Ms. Cujacii et Pet. invenio: cæteraque ejus diei constituta. Unde Ursinus argute certaque ei rei die constituta. Sed non probo; quia opus non est: nam Dianæ templum plenum donariis pretiosis: vide Strabonem l. xiv. Vossius. Codices nonnulli, cæteraque eius diei constituta, Unde Ursinus legendum conjecit, certaque ei rei die constituta. Sed acutum id magis quam verum. Hotomannus emendat, certasque ejus Dea statuas. Sed neque id opus. Cateræ enim statuæ intelligi possunt cætera donaria pretiosa, inter quæ erant statuæ, &c. Retinenda itaque videtur vulgata lectio. Clark. Norvic. Cujac, Petav. et Ursin, dant ceteraque ejus diei constituta; unde vir ille doctus rescribendum putavit, certaque ejus rei die constituta. Eodem sensu Achilles Statius malebat, certaque ei rei die constituta: Ciacconius autem certaque ejus die constitutu.

Cum vero plurimi Codd. vulgatam lectionem servent, Hotomannus legit certasane cius Dea statuas, ut intelligantur aureæ et argenteæ. Ipse totum locum sic refingo. Præterea Ephesi e fano Dianæ depositas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat, aureasque ejus Dece statuas. Causa enim non erat, cur obscure loqueretur Cæsar, nec disertis verbis indicaret, cujus metalli statuas tolli Scipio jusserit. Davis. cur. sec. Lovan, Codex habet ouoque cum Vossiano ceteraque eius dici constituta. In Dorvill, etiam est diei, in Leid. sec. dei. In Leid. pr. hæc non legas. Notat Gruterus in Cujaciano esse ceterasque eius dici constituta. An constituta potest notare αναθήματα, scribique ceteraque ei dea constituta, scilicet quavis magni pretii donaria? Hæc ornamenta et monumenta alibi vocat Auctor, V. Voss, ad p. 1425. Sed mihi potius videtur Achillis Statii et Salmas, ad jus Attic. p. 565, vel Ursini emendatio esse verissima, hoc modo: jubebat: certaque eius rei die constituta, quum in fanum est. Constituere diem cum Genitivo habuimus etiam B. Gall. 1. 4. 'Die constituta caussæ dictionis:' et vii. 2. 'tempore ejus rei constituto.' Quare de hac correctione amplius non est dubitandum: nisi malit aliquis die ei rei: quod per me licet. De statuis vel donariis nihil locutum esse Cæsarem, e segg. patet : ubi tantum Ephesiæ pecuniæ, non etiam aliarum rerum, (quod fecisset auctor, si de iis supra quid scripserat.) facit mentionem. A vero etiam non mutandum fuit in e. Millies a pro e sumitur, et hæ præpositiones passim confunduntur. Adi ad B. G. 1. 53.

xxxiv. 8 In Thessaliam] Desunt hace verba in Leid. pr. at Petavianus habet in Thessalum ire. Scalig. Vossian. in Thessaliam ire. Lovan. in Th. jubet ire. Dorvill. Palat, in Thess. mandat. At Edd. Rom. et Mediol.

in Th. ire mandat et: Ed. Ven. in Th. ire mandaret, et: legitur quoque et in Leid. sec. Videtur vera esse lectio in Thessaliam ire, sc. misit. Quod non capientes librarii, interpolarunt vel ejecerunt. Mitto ire, ut mitto quærere, scitari et alia: de quibus consule Ill. Heins. ad Ovid. Met. v. 660. 'Per aëra misit Mopsopium juvenem sacros agitare jugales.'

10 Maximeque eos, &c.] Sic Mss. Reg. Al. Maxime eos, &c. Quod hiulcum est. Clark. Que addunt etiam Leid. sec. et Dorv. cum Edd. Flor. Vascos. Steph. Str. Gryph. post. in Mss. illis, uti et in Voss. et Edd. Rom. Ven. Med. est eo. Malim cum Grutero est post hortatus delere, quam hie que inserere.

14 Jussit] Sic Mss. Reg. et Eliens. Quod et postulare videtur temporum ratio. Editi habent jubet. Clark. Hoc perinde esse, præteritumque et præsens tempus in narratione sexcenties jungi, crebro monere debui supra. Hic tamen et Petav. Pal. Lovan. Dorv. et Leid. sec. produnt etiam jussit.

Quæ Libera adpellabatur] Velim scire, quando et quidem ipsius Cæsaris tempore desiit libera vocari. Quarta Macedoniæ pars ex divisione Paulli apud Livium xLv. 29. quæ regionis caput Pelagoniam habebat, adhuc sub Tiberio vocabatur έλευθέρα. Cujus rei locupletes testes sunt Strabo, jam ab aliis adductus, l. vii. p. 326. Ed. Par. Τὰ περὶ Λυγκιστον καὶ Πελαγονίαν, καὶ 'Ορεστιάδα καὶ Αἰμίαν, την άνω Μακεδονίαν εκάλουν, οί δ' ύστερον καὶ ἘΛΕΥΘΕΡΑΝ: ac Plinius IV. 10. 'Et liberi Amantini atque Orestæ.' Solemus etiam describere regiones non a nomine, quod gesserunt, sed quod gerunt. Vel saltem hoc addi oportet. Ita certe semper agit Cæsar. Sic h. libro c. 6. 'locus qui adpellatur Pharsalia.' Ubi etiam in Mss. adpellabatur. cap. 26. ' portum, qui adpellatur Nymphæum.' c, 42.

'loco, qui adpellatur Petra.' Et sic in Bellis Gallicis 1. 17. 'Ejus pagi, qui Urbigenus adpellatur.' v. 53. 'Civitates, quæ Armoricæ adpellantur.' Hirt. quoque B. Alex. c. 10. 'locum, qui adpellatur Chersonesus:' quo loco etiam librarius quidam dedit adpellabatur. Exstat tamen vulgo quoque B. G. 1. 12. 'Is pagus adpellabatur Tigurinus.' Verum, præterquam quod illic etiam Mss. aliqui dent adpellatur, alia ratio eius inperfecti dari potest, scilicet quia eum pagum isto prœlio ita conciderat, ut quasi nomen ejus deleverit Cæsar. Quidquid ejus loci sit, omnino malim hic adpellatur: quod retinuerunt Mss. Lov. Dorvill. et expressit Glandorpius, ac margini adlevit Aicardus. Videtur error librariorum natus ex præcedenti cum legione Tironum, quæ adpellabatur vigesima septima: quomodo observavi locutum auctorem quinquies. Sic B. G. IV. 32. 'legione, quæ adpellabatur vII.' B. Civ. II. 19. ' Cohortes II, quæ Colonicæ adpellabantur.' c. 20. 'altera ex duabus legionibus, quæ Vernacula adpellabatur:' quibus tamen locis tribus optimus Leid, pr. et alii dant adpellatur et adpellantur : atque ita magnus Lipsius omnino legendum locum hujus lib. c. 88. ' Quarum una prima, altera tertia adpellabatur,' vel delendum verbum censet in l. IV. De Mil. Rom. Dial. 8. ubi, uti hic. constanter Inperfectum servant Mss. Nil muto temere. Cæsar enim videtur hos Commentarios demum scripsisse post confectum hoc bellum, sive in ordinem disposuisse Ephemeridas, quas contexuerat in expeditionibus diversas a Commentariis, ut satis constat ex Vossii notis (in init. B. G. Cf. vero Davisii notam ad Fragm. ex Ephemer: ea tamen non obstat meæ sententiæ) et Polyæni, Frontini Strategematicis, ac Servii aliorumque Grammaticorum testimoniis. Interim existimo, rationem et

numerum legionum fuisse immutatum: quia veteranorum legiones jam emeritæ, et in promissos agros deductæ, nec non aliæ dimissæ, novæque conscriptæ erant. Confirmat meam sententiam locus III. 4. 'Veteranam, quam, factam ex duabus, Gemellam adpellabat.'

xxxv. 3 Dejectis] Ita Ciacconius ex antiquo Codice optime restituit. Sic enim et alibi logui solet Cæsar, Mss. plerique et Editt. Vett. relictis. Scaliger et Recentiores, rejectis. Clark. Non ex antiquo libro, sed e conjectura, ita legit Ciacconius, quia Cæsar et alii passim dicunt præsidia dejicere, ut est notissimum. Rejectis primus dedit Vascos, quum antea esset relictis; quod etiam habent Mss. mei, ut et Ed. Gryph, sed tamen Lovan. præbet receptis. Cave, ne mutes rejectis i. e. dejectis ex illis urbibus retrorsus ad Pompeiana castra. Infra c. 46. 'Ne non reducti, sed rejecti viderentur:' ubi tamen dejecti non male Msti plurimi exhibent. Sed sic B. G. I. 24. 'Rejecto nostro equitatu.' 11. 33. 'In oppidum rejecti sunt ;'e i. e. in fugam et ad oppidum conjecti sunt tergis versis. Apposite Cicero Ep. ad Fam. 11. 10. 'feliciter ab Antiochia hostem rejecerat.'

7 Petreius] Nomen hoc Romanum minus convenire Thessalo, recte observatum puto a Ciacconio, in cujus libro est Petreus: non male Lovan. et Dory. Preteus.

XXXVI. 6 Contendit ad Domitium] Leid, pr. Scal, Voss. Lovan, Dorvill. Palat, tendit. At Cujac, et Petav, tetendit. Recte, Vellei, 11. 70. 'Agmen magno cursu ad cum tendentem.' Frontin. 111. 17. § 6. 'præsumta jam victoria, velut ad prædam castrorum tendentes:' et passim apud poëtas.

13 Equitatus regis Coti] Pet. Ciacconius et Aldus Manutius reponunt equitatus regis Cotys; et sane hoc

nomen ita effert Velleius Paterculus 11, 129, aliique. Sed nihil opus est, nt quidquam mutemus. Noster hujusce libri c. 4. 'Ad eundem numerum Cotus ex Thracia dederat;' quem etiam locum temere sollicitant viri eruditi. Cicero in Pisonem p. 2398. Cum tu trecentis talentis regi Coto vendidisses.' Et iterum: 'quorum omnium capita regi Coto vendidisti.' Sic Corn. Nepos in Iphicr. c. 3, 'Menesthea filium reliquit ex Thressa natum, Coti regis filia.' Idem tamen in Timoth. c. 1. Cotym dixit, adeo ut vel hoc vel illo modo scribi possit; licet in contraria opinione fuerit etiam Car. Sigonius ad Livii xLv, 42. Davis. Frustra Coti defendit Davisius. Adi tu potius lector, quæ adfert Cl. Burmannus ad Velleii locum. et diserte Petav. Scalig. Leid. pr. Voss. Cottys vel Cottis hic exhibent. Hic autem usque ad finem c. 87. deficit Ms. Dorvill.

23 Auxilium ferre] In Vossiano inveni Aux. facere. Quod dictum foret, ut facere salutem, medicinam, opem, &c. de quibus vide Misc. Observ. A. 1733. Mai. et Jun. p. 453. ad illa Apuleii Opem facite. Id tamen ego Cæsari non temere adscripserim.

26 Cerneretur et viderentur] Facile alicui unum ex his verbis delendum esse videretur. Sed cave, quid mutes; et vide ad 1. 43. v11. 30. ac Cort. ad Sallust. B. Cat. c. 12. 'haberi, et duci.' Ut hic, ita Lucan. v. 274. 'Jam respice canos, Invalidasque manus, et inanes cerne lacertos:' ubi olim conjeci carne, quod jam damno. Sic 11. 429. 'Gallica rura videt, devexasque adspicit Alpes.'

XXXVII. 1 In castris stativis] Stativorum castrorum supra meminit Cæsar hujusce libri c. 30. Vide et Hirtium Bell. Afric. c. 26. Nomen habent ex eo, quod structa sint, ut in is aliquamdiu maneretur, quemadmodum docet J. Lipsius Mil. Rom. lib. v. dial. 1. Davis. Rectius vulgo,

ut puto, edidi e Leid. pr. Petav. Scalig. Lovan. Biduum castris stativis m. Abest quoque præpositio a Cujac. et Voss. in quo biduo cum Edd. pp. statutis autem pro stativis, ut supra, ita hic etiam in Leid. pr. et Scalig.

4 Instruit] Sic primus Scaliger cum Ciaccon. et Ursino ex ipsius codice ediderunt: iisque adstipulatur recentissimus Leid, sec. Sed reliqui Mss. omnes cum Edd. vetustis constanter habent struit. Bene omnino, ut ostendi ad B. Civ. 1. 41. 'Acie instructa:' ibi enim alii quoque rectius structa.

8 Castris Scipionis aciem suam subjecit In Msto Norv. et editt. Rom. Ven. Beroald, hic locus uno verbo auctior legitur: habent enim ii Codices, Domitius castris Scipionis, &c. Ac hæc est ipsius Cæsaris manus; vocem aut expunxerunt ii, qui nostri simplicitatem in animum non revocabant. Davis. Mss. Reg. et Eliens. et Editt. Vett. exhibent,-vi, Domitius castris, &c. unde, etsi vulgata lectio non est damnanda, tamen hoc modo totam periodum potius interpungendam existimaverim-decertaret. Sed quum esset-passuum vI; Domitius castris Scipionis aciem suam subjecit; ille a vallo non discedere perseveravit. Clark. Atque ita fide Mss. omnium et Edd. primarum, uti et Vascos. Steph. aliarumque, exhibui.

17 Ne conc. quidem vasis] Notandum est, in Mss. Petav. Palat. Lov. Leidd. Voss. et Edd. primis scribi neque. Ut suspiceris quidem fuisse intrusum. Nam neque pro ne quidem poni vidimus c. 29. Nisi forsan etiam dixerint neque quidem, et nec quidem, pro et ne quidem. V. ad B. G. v. 44.

Transit] Legendum transiit; quod sequentia docent. Davis. cur. sec. Transiit est in Leid. pr. Voss. Contra Mss. mei tantum non omnes et Edd. Vasc. Steph. Gr. post. Redit. Quod malim, si quid mutandum est.

XXXVIII. 6 Levis armaturæ] Lectionem hanc nequaquam damno. Sciendum tamen, has voces non reperiri in Petav. Leidd. Pal. Bong. Voss. adeoque in nullis, nam in Lovan. pro iis est exercitus i. e. peditum; ut præcedit omnem exercitum equitatumque. Plura de eo vide ad B. G. VII. 61. 'Exercitus equitatusque transmittitur.'

9 Inlata suspicione] Quum in Lovan. Cod. exaretur in cassa, facilis nascitur conjectura incussa: quod verbum Lipsius et Perizonius hic adscripserunt, imo Ursinus in suo Codice scribi testatur. Mihi vero videtur vox vehementior hoc loco: et inferre spem, metum, et similia, crebro adhibet noster. Adi ad 11. 25. Spe inlata militibus.' Per equos intellige suos ipsorum.

11 Nostri cognitis hostium insidiis] Sic primus Scaliger ex v. c. edidit: de verbis Cæsaris, quod fugitivam vocem restituit, bene, (nam in prioribus editionibus vox hostium desiderabatur) de sensu pessime: nam Domitius posuerat insidias. Scipionis miles advertit, et vix effugit: quomodo ergo suos, sive Domitianos, ait Cæsar insidias hostium cognovisse? Nihil hic congrui sensus, et tamen sic quoque legitur in Pet. Palatin, et Bong. codice. Quare emendo: Nostri, cognitis hosti insidiis, ne frustra reliquos exspectarent, duas turmas exceperunt. Nihil certius, nihil clarius. Corruperat verba Cæsaris librarius, dum hosti insidiis scriptum inveniens, illud in voci hosti conjungit, ac hostium facit. Paullo post in vulgatis legitur duas hostium turmas exceperunt. Ubi omitte vocem hostium, quæ recte abest a v. c. nostro et Petaviano. Vossius. Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald. exhibent, Nostri cognitis hostium insidiis,-duas nacti turmas exceperunt; nec ulli Cod. vocem hostium bis repræsentant, unde, nisi præplaceat Vossii conjectura, reseriberem Nostri, cognitis insidiis (quas ipsi hostibus struxerant)-duus nacti hostium turmus, adeo ut Mss. et veteres editi in eo solo fucrint corrupti. quod Librariorum incuria vocem hostium ex inferiore versu in superiorem transtulerat. Davis. Absurde prorsus Scaliger et l'ecentiores ediderunt, cognitis HOSTIUM insidiis. Non enim hostium erant insidiæ, sed Cæsareanorum. Omnino igitur, aut cum D. Vossio legendum, cognitis hosti insidiis; -duas nacti turmas, &c. aut cum Davisio, cognitis insidiis (quas NOSTRI scilicet collocarant;)-duas nacti hostium turmas, &c. Ut adeo vox hostium. (quod est in Mss. cognitis hostium insidiis,) aut corrupta sit Librariorum inscitia ex hosti; aut ex posteriori parte sententiæ irrepserit, transposita in priorem. Clark. Mss. cuncti et Edd. primæ exhibent, N. cogn. hostium insidiis, n. f. r. e. d. nacti turmas excep. Unde non dubito, quin hostium ante insidiis deleri debeat, ut bene exhibuerunt Vascos, Ald. Steph. Gryph. aliique, et poni ante turmas, nisi et ibi exterminandum censeas: hosti adscripsit etiam Lipsius. Sed cognitis insidiis bene dicitur scilicet suis.

XXXIX. 1 Cæsar, ut supra demonstratum est, III cohortes Orici-reliquit] Nullibi hoc supra est demonstratum, sed narrat Cæsar c. 34. 'Orico deductam fuisse legionem, quam tuendæ oræ maritimæ caussa posuerat;' quamobrem, voce transposita, hic legendum videtur deductis oræ maritimæ præsidiis, ut supra demonstratum est. Cæsar III cohortes, &c. Hanc emendationem res ipsa postulat. Davis. Deductis oræ maritimæ Cæsar præsidiis, ut supra demonstratum est. Ita ex Ms. Reg. restitui: (sic etiam Voss.) qui et concinnus est verborum ordo, (vide supra ad B. G. v. 49.) et sententia sine omni ambiguitate perspi-

cua. Editi omnes, una voce transposita, exhibent, Deductis oræ maritimæ præsidiis, Cæsur, ut supra demonstratum est, &c. Id quod, ambiguum cum esset, quo referretur vox Cæsar, doctissimum Davisium in errorem admodum lepidum induxit. Cum enim periodum hoc modo interstinctam edidisset, Deductis oræ maritimæ præsidiis, Cæsar, ut supra demonstratum est, tres cohortes Orici-reliquit; nullibi (subjicit deinceps in Notis suis) hoc supra est demonstratum, Cæsarem tres cohortes Orici reliquisse: ideoque, voce longius transposita, legendum existimat, deductis oræ maritimæ præsidiis, ut supra demonstratum est: Cæsar tres cohortes, &c. Quæ emendatio, ut veram quidem sententiam exhibet, ita quam non sit necessaria, (si modo recte interstinguatur periodus,) facile (ut opinor) vides; itemque quam exiguo ex errore quantæ non nunquam tenebræ oriantur. Vide supra ad v. 19. et infra, de bello Hisp. ad c. 4. Clark.

5 Præerat Acilius legatus] Sic ipsa poscit historia: testante Dione Acilium, sive ut ille vocat 'Akovikiov, Orico præfuisse: idem supra Cæsar ait; nequeo tamen dissimulare in v. c. nostro legi legatus Caninianus, in Petav. et Bongars. legatus Caninius. Vossius. Præerat postposui cum Mss. et Edd. Vett. Caninius leg. est etiam in Lovan. Leid. sec. Palat. et Edd. pp. item Vasc. Steph. Gryph. &c. Canianus leg. est in Leid. sec. Caniniarius leg. est in Leid. sec. Caniniarius leg. in Voss. sed Cap. seq. Mss. constanter servant Acilio. Sub littera C. ergo latet prænomen.

xL. 1 Cn. Pomp. filius] Ita Scaliger edidit; quia variabant codices, et ille Pompeius, hic Pompeii, habebat: et noluit credo subire aliena judicia, eodem modo, quo olim rogatus a Pompeio Tullius tertium an tertio consul scribendum esset; quia nonnullos hunc, alios illum loquendi modum præ-

ferre sciebat, scribi jussit III cos. Et Cicero quidem recte, non Scaliger: quia utrum Pompeii filius, an Pompeius filius, dicas, haud multum interest: at si Pomp. filius scribas, non Pompeii, verum et Pomponii filius valet. Quare hoc contra vetustatis morem, tu, ut libet, Pompeii vel Pompeius retine. Ego hoc malo. Vossius.

2 Ad Oricum venit | Sic recte Msti, licet reluctante Ciacconio, qui ad expungit. Sed distinguere oportet inter hæc, ad Oricum venire, et Oricum venire. Nam illud tantundem valet, ac si dicas, ad terram venit, in qua Oricum est. Hoc notat, Oricum ingressus est. Atque Pompeius non intravit, sed ad urbem constitit. Idem. Sunt qui præpositionem delendam velint. Sed male. Nam præterquam quod Cæsar locorum nominibus præpositionem sæpe præponat; illud porro notandum, aliud esse hoc in loco, ad Oricum venire; aliud, Oricum venire. Non enim Oricum venit Pompeius filius, sed ad Oricum, hoc est, ad littora et portum prope Oricum, ut recte observavit Vossius. Clark.

3 Navim remulco, multisque contendens funibus abduxit] De remulco multi disseruerunt et contenderunt. Alii funem, alii scapham, aut minus navigium esse volunt. Nomen ipsum a ρυμουλκείν factum, quod est funibus trahere. Isidorus funem esse ait, et C. Valgii versus adducit hos: 'Hic mea me longo succedens prora remulco Lætantem gratis sistit in hospitiis.' Quibus ex verbis colligunt remulcum funem esse. At navem esse probatum eunt ex his Hygini verbis, quæ apud Carisium extant: 'Ibi solent itineris minuendi caussa, remulco, quem Græci πάκτωνα dicunt, navem traducere.' Est autem πάκτων navigium διὰ σκυταλίδων πεπηγός, sive ex virgis contextum, ut Strabo ait. Mihi remulcus et aliud quam funem notare videtur. An navigium notet

nec negare ausim nec dicere : de fune non dubito, quia clara res est, et multorum testimoniis comprobari potest. Sed arbitror remulcum notare etiam machinam, qua funibus attrahitur navis, et denique quicquid navem fune promovet, sive jumenta, seu naves, seu homines sint. Unde legas remulco quadriremis apud Livium l. v. decad. 111. Inde videtur Ausonius dixisse in Mosella: 'Et quum per ripas nunquam cessante remulco, Intendunt collo malorum vincula nautæ.' Ubi quid aliud remulcus nunquam cessans, quam bestia, quæ per ripas decurrens fune attrahit navem? At de machina dicere me, fortasse magis quispiam miretur. Tamen videor id colligere ex veterum quibusdam locis. In his est ille Hygini, quem alii perperam cepisse mihi vi-Expendamus verba: 'Ab dentur. Actio,' inquit, 'navigantes stadia XL, veniunt ad Isthmum Leucadiensium: ibi solent itineris minuendi caussa remulco, quem Græci πάκτωνα dicunt, navem traducere.' Solent remulco naves isthmum traducere, hoc est trochlea, quali hodieque videmus transduci naves; si injectus alveo agger cursum moretur. Nos nautico vocabulo vocamus over-winden, aut Similitudine ab equis over-toomen. sumta, qui freno ducuntur, ubi sessor descendit: ita et navis velut freno proræ alligato protrahitur. nisi machinationem talem intelligas, quæ manus navem moliri queat. Scutulis fortassis dicat aliquis: sed repugnant Hygini verba, qui addit: quem Græci πάκτωνα dicunt, Πάκτων est, exponente Strabone, navigii genus ex virgultis contextum. Sed hoc nullum hic usum habet: neque ullus unquam tam insanus, qui navigio navemper terram protrahi unquam dixerit aut cogitarit. Quare necessario aliud vult Hyginus: quod quale fuerit videor mihi observasse. Πακτοῦν

Græcis est contexere, aut compingere, sed et κλείσαι claudere, ut Pollux explicat, et Suidas; unde Sophocles δῶμα πάκτου in Ajace dixit, h. e. claude domum. Item obstruere, unde Aristophanes dixit ύδροβροάς et όπας πακτοῦν, hoc est injicere aggerem alveo, eumque obstruere. Amplins ab eodem πήγνυμι venit et πάγος, id est collis, vel tumulus, quod Enstathius ad ίωτα Iliadis p. 742. 42. exponit ὀξύτητα ορεινήν; et πάγη, quod laqueum. tendiculam, imo et compedes ac quasi frenum notat. Hinc ego illud πάκτων accipio pro tali machinatione, qualibus hodieque videmus naves traduci per isthmos aut aggeres. Primo enim ea in aggeribus hujusmodi collocatur, qui aquæ injecti sunt. Deinde tum ipsa, tum ille agger, cui imponitur, in altum adsurgit: denique et hic funes sunt, quasi retia, queis naves ducuntur, et trajiciuntur. Hoc nimirum est, quod voluit Hyginus, cum ait minuendi itineris caussa traduci remulco naves; quæ alioqui obstante isthmo, circumnavigare insulam Leucada debuissent: χαμουλκόν Græci vocavere, ut me docuit Pollux. VII. 33. αί δὲ καλουμέναι χαμουλκοί, inquit, μηχαναί δι' ών είλκοντο scilicet ai νηες. Adeo ut χαμουλκός sit remulci species: nam remulcus duplex est, terrestris, aut qui aqua fit: aqua navis attrahit, terra machina qualem dixi, vel jumentum, vel homo. Videtur potius χαμουλκός pars esse talis remulci qualem descripsi: nam scutulæ in remulco complures sunt; et scutula nihil alind quam χαμουλκός. Quod vero ad hunc Cæsaris locum attinet, designat ille machinam non absimilem, quam tamen hodie paullo alia forma ædificari videmus. Nam nisi machinam intelligamus, quare hic Cæsar ait remulco, multisque funibus contendens? Vide ipse hujusmodi machinationes. Infiguntur in terra pali directi duo, quis tertium tignum

transversum incumbit, a quo dependens funis navi alligatur, dein trochlea ea attollitur. Sic etiam hic Pompeius remulcum in portum defixit, et multis contendens funibus demersam navem extraxit. Funium multitudo utilis, quia tanto major vis in attrahendo, quanto a pluribus partibus navis eodem tempore sublevatur. Sed. ut dixi, non solum tales machinas denotat remulcus, verum et omnia quæ fune navem protrahunt. Unde Ausonius alio loco dixit celeris remulci cursum. Sed hæc dicta sufficiant. Vossius. De Remulco vide, quæ notarunt M. Martinius in Lexico et Henr, Valesius ad Amm, Marcellini XVIII. 5. Clark. cur. sec. Adde Hotoman, ad 11, 23, et notas ad B. Alex, c. 11. 'naves remulco (Mss. remulgo) victricibus navibus deduxit' i, e, fune adligatas ad naves victrices.

Funibus abduxit] Hoc si respectu hostilis portus capias, defendi posset ex § 5. et iis quæ notavi ad B. Civ. II. 32. 'Quod ex portu cc naves abduxerim,' quo loco uti et aliis male addux. editur. Verum hic Mss. Petav. Leid. pr. sec. Lovan. Voss. Bongars. cum Scaligerano præbent adduxit. Recte; scilicet ad se adtraxit. B. G. III. 4. 'Funes comprehensi adductique erant.' Vide omnino notas ad Lucan. III. 700. 'Adductum

quoties non senserat anchora funem.

5 In quibus ad libram fecerat turres] Miror mutare Ursinum et Ciacconium alliores fecerat turres. Si uspiam, certe in nave ad libram erigendæ turres, ne in hoc vel illud latus inclinantes, totam navem subvertant. Vossius.

6 Turres: et ex, &c.] Mss. et Editi omnes, turres; ut ex, &c. Mirumque omnes Interpretes locum hunc intactum prætermisisse, cum illud ut sententiam manifesto turbet. Legendum videtur turres: ex, &c. vel turres: et ex, &c. Irrepsit fortasse ut, ex sequente ut—diduceret. Clark. Et jam olim legit Vincentius Pinellus. Ut cape pro utpote, ut supra sæpissime.

10 Defectisque defensoribus | Editt. nuperæ dejectisque: sed lectionem a me receptam exhibent Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald. Sic et constanter alii Codices manu exarati, ut testatur vir eruditissimus Marquardus Gudins ad Phædri Fab. 1.21. quem vide. Apud Sulpicium Severum in eadem voce bis peccarunt Librarii: nam Hist. Sacr. 1. 54. 6 habemus ita defessis inedia defensoribus;' et 11. 30. 'Igitur defessis defensoribus, irrupere Romani.' Utrobique legendum defectis, ut ex ipso sensu liquet. Similiter in Vegetii 1. 28. Codices vulgati repræsentant ' neque enim degeneravit in hominibus Martius calor, nec effætæ sunt terræ, quæ Lacedæmonios, &c. progenuere.' At ex Modesto p. 375. et Ms. Colon. reponendum, ' nec defectæ sunt terra.' Denique Tibullus, poëta suavissimus, El. 1. 5. 9. in editis ait: 'Cum tristi morbo defessa jaceres:' Lego defecta. Sic Gratius Cyneg. vs. 435, 'pecuaria tabe defecta,' et Vitruvius Archit. 1. 6. ' Defectis morbo viribus eorum' dixere. Davis. Dejectisque Mss. et Editt. Vett. defectisque. Quod probat Davisius. U- trumque recte et Latine dicitur. Prius autem Cæsari magis consuctum. Clark. Mss. omnes constant sibi in voce defectis scilicet animo, viribusque: que substantiva præoptat tamen addere Cæsar. Alii tamen simpliciter Defectus hoc sensu non raro adhibent. Vide ad Lucan. II. 560. v. 333. vi. 84.

11 Etiam navem] Faërnus probante Ursino emendavit eam n. Et profecto id inveni in Scalig. Leid. pr. et Lovan. Bene, nisi malis eam etiam nav. etiamque est in Leid. sec,

Ex altera parte molem tenuit naturalem objectam, quæ pene insulam contra oppidum effecerat | Ursinus et Ciacconius, qui plurimum se fatigarunt. ut hunc locum emendarent, nihil intellexerunt. Nam naturalis moles objecta oppido, est Cæsari lingua, quæ in mare procurrit, et a natura, non humana arte, urbi objecta erat: addit autem illud naturale propter opera Acilii legati, qui, ut ante narravit, demersa nave portum obstruxerat; unde ne quis hanc quoque molem ab eodem putaret jactam, addidit naturalem : idque faciebat ad descriptionem loci, in qualibus non alius Cæsare est accuratior. Cæterum ut judicium quisque facere possit, adscribam ipsa verba, quomodo a Fulvio et Ciacconio emendata sunt, Eodemque tempore exteriore parte molis, quæ tenui tramite objecta (sive injecta) peninsulam oppidum efficiebat, &c. Ego certe illud objecta hoc pacto sumi posse nego. Vossius. Naturalis moles, ut naturalis tumulus Hirt, Bell, Alex. c. 72.

13 IV Biremes] Hiulca oratio: quam tamen nemo tetigit Interpretum. Legendum videtur, et IV biremes: vel potius, quod in uno Ms. repperi, qua IV biremes. Clark. Recte advertit Cl. Clarkius, hic deesse vel copulam, vel relativum. Quid reliquerit Cæsar, incertum; sed qua biremis habet Vossianus, et supra pro

quæ Mss. que.

14 Subjectis scutulis impulsas vectibus] Magnus Turnebus (cui vereor, ne quis me arguendi magis quam veritatis studio contradicere putet) Advers. xxvII. 24. locum hunc varie tentans, tandem rutulis (id est rotulis) emendat, et adducit verba Maronis, qui ait, Æn. 11. 235. 'pedibusque rotarum Subjiciunt lapsus.' Sed procul hoc a simplicitate Cæsaris, ut rotulas pro palangis usurpet. Scutula est virga, deductaque vox a Græco σκυτάλη. Unde in glossis Cyrilli σκυτάλη scutula, Alibi Cæsar palangas dixit. Et quia idem est σκυτάλη et φαλάγγη, ideo internodia digitorum, sive teretia illa ossa, quæ inter singulos digitorum nodos intercedunt. et Græcis vocantur σκυταλίδες, Aristophanes vocavit φαλάγγας, teste Polluce. Nimirum quia et φαλάγγη et σκυταλίδες teretes sunt. Quin et Suidas in Σκυτάλη inquit, non modo scuticæ corium ea voce designari, verum et lignum ejus oblongum et politum: quæ ferme rotunda sunt. Porro scutulas quoque χαμουλκούς vocat Pollux vii. 33. αί δὲ καλουμέναι χαμουλκοί, μηχαναί δι' ων είλκοντο scilicet ai v\u00e0ses. Meminit et Ammianus, l. xvII. p. 100. 'Chamulcis impositis (de obelisco loquitur) tractusque lenius per Ostiensem portam, piscinamque publicam, circo illatus est maximo:' in Glossis χαμουλκός traha reperio. Quin et Plauto scutula pro palanga ponitur. Vossius. Vir diligentissimus Joan. Schefferus Mil. Nav. III. 3. p. 193. dubitat, an non legendum sit subjectis scutinis, ut coria denotentur, quibus oleo inunctis ad hanc rem aliquando usos fuisse constat ex Dionis l. L. At, præterquam quod hoc ut singulare prorsus et inauditum notet Historicus, sana est lectio vulgata, ideoque conjecturis nihil opus. Davis.

15 — transduxit. Ita — aggressus, quæ crant deligatæ ad terram, atque in-

anes; IV ex his abduxit] Ms. Reg. et Edit. Rom. — transduxit; ita ut—aggrederetur, quæ erant deligatæ ad terram: atque naves IV ex his abduxit.] Porro Mss. Eliens. et Vossii, pro atque inanes, habent itidem Atque naves. Sed præstare videtur vulgata lectio. Clark. Ut addit quoque Leid. pr. Voss. Carr. Edd. primæ, Vasc. Steph. aliæque. Aggrederetur Bong. Leid. sec. Carr. et Edd. eædem. Naves eædem Edd. et Voss. Leid. sec. in naves Lov.

XLI. 2 Expugnato] Ita ex Mss. Eliens. et Vossii edidi, omissa copula. Vide supra ad B. Gall. II. 13. Editi omnes, et expugnato, &c. Clark. Vel deleta copula, legendum, profectus, expugnato, ut ex duobus Codd. voluit Cl. Clarkius; vel addita vocula, rescribendum, cum exercitu profectus est, et expugnato, &c. Davis. cur. sec. Ejeci rò et auctoritate Codicum etiam Petav. et Leid. pr. atque Edd. Florent.

4 In Macedoniam] Præpositionem non agnoscit Mstorum meorum, quod sciam, ullus, excepto recentissimo Bongars. Vide omnino B. G. 111. 7.

6 Decernendi potestatem | Proliandi. Hirtius Bell. Afric. c. 14. 'Artificio magis quam viribus decernendum videret.' Auctor de B. Hisp. c. 41. 'Inter se decernere.' Silius Italicus xvi. 531. 'Decrevere pares ferro,' Corn. Nepos Hannib. c. 4. 'Cum hoc eodem de Clastidio apud Padum decernit.' Ms. quidem Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald. exhibent devertandi potestatem: quæ vox, explicationis causa, oræ Codicum adscripta, veram lectionem loco suo movit. Sic apud Corn. Nepotem Hannib. c. 10. 4. ubi nonnulli recte edunt Classe paucis diebus crant decreturi, in plurimas editt. decertaturi ex Glossemate irrepsit. Davis. Decertandi etiam Edd. Vascos. Steph. Strad. et aliæ. Vide ad Frontin, III. 6, 1, et Cl. Burm, ad Suet. Ner. c. 26.

20 Durrachium venit | Reponendum ex Msto Norvic. ad Dyrrhachium venit: oppidum enim Cæsar non est ingressus; præterquam quod urbium nominibus præpositiones frequenter adjungat Noster. Davis. Ad Durrhachium. Ita ex Ms. Eliensi recte restituit Davisius. Vide supra ad c. 40. 'Ad Oricum.' Alii præpositionem omittunt. Clark. In nullo meorum reperitur hic præpositio. Vide ad B. Gall, I. 7. 'Ad Genevam pervenit.' Dein parvam partem malit Hotomann, Sed adi notata ad vii. 68.

XLII. 12 L. Canulcium legatum misit] In manuscr. nostro et Petav. est Q. Tillium et L. Canuleium legatum. In Palat. et Bong. Quintilium et L. Canuleium legatum. In Cujaciano Q. Titium. Quod probo; nam Quintilius solum prænomen est. Tilliorum nulla gens aut familia; ut Titiorum nomen notum, et infra L. Titius ab Hirtio lib. de B. Alexand, nominatur Trib, milit, legionis Vernaculæ, Extant etiam denarii, in quibus reperias Q. TITIVS. Quare reddendum hoc nomen Casari, et scribendum: rei frumentariæ caussa Q. Titium et L. Canuleium legatum misit, Vossius, Quintilium et L. C. Leid. sec. Edd. primæ, Vascos. Steph. et aliæ: Quintillum et Lovan. sed Scal. Voss. Q. Tillium et L. quod præfert Gruterus. Malim ego Q. Tullium et L. Can. uti diserte exstat in Leid. primo. Qui enim vulgo Tillius Cimber audit, in emendatioribus libris, Tullius Cimber vocatur. Consule Torrent. et Casaub. ad Sueton. Cæs. c. 82. De Tillio vel Tullio Cimbro, sive potius Atilio, vide ibid. ad Suet. Cl. Burm. mallet etiam Gruterus.

17 Inportato] In Leidensi primo scribitur inportatu. An ergo et hic reponendum est inportatitio? Confer omnino dicta ad B. G. IV. 2. 'Jumentis inportatitiis.'

XLIII. 3 ('astellaque ibi communiit] Sic reposui ex edit. Steph, atque ita legendum conjecit Pet. Ciacconius. In Ms. Norvic, est communicit, quod eodem redit. Vulgg, communit : huic autem lectioni minus bene convenit cum verbis præteriti temporis, quæ sequentur et antecedent. Davis. Mei tamen Codd, habent communit, ut passim iit contracte scribitur per it: atque id amarunt Veteres, uti ex poëtis liquet.

6 Quod-posset | Tribus hisce lineis Parenthesi inclusis, quod neglexerunt Editores: mira accedit Orationi perspicuitas. Clark.

12 Niti | Mss. Reg. et Eliens. uti. Quæ si vera esset lectio; scribendum foret qua ille maxima uti, Clark, Uti invenitur quoque in Petay. Palat. et Leid. sec. Sed frustra, et ex frequenti confusione. Vide ad B. G. IV. 24.

XLIV. 9 Idque accidit] Ms. Norvic. habet id quod accidit. Rectius. Scriptor de B. Hisp. c. 15, 'Id quod in hoc accidit certamine.' Ac c. 29. 'Id quod adversarios existimabamus esse facturos.' Vide et c. 36. Davis. Quæ elegantior locutio, Clark, Immo nostro familiaris; quare auctoritate Cod, Petaviani quod reposui. B. G. IV. 29. 'Id quod necesse erat accidere.' vii. 66. 'Id quod magis futurum confidat.' Hirt. viii. 10. 'Id quod accidere erat necesse.' Vide etiam ad c. 86. 'Id quod facturi confirmaverunt.' B. Afric. c. 44. 'Id quod facere debetis.' c. 51, ' Id quod antea sæpe acciderat.' B. Hispan. c. 8. ' Id auod in hoc contigit bello.' Sic enim Mss. et c. 15. 'Id quod in hoc accidit certamine.' Et ita apud alios. Confer Cort. ad Sallust. B. Cat. c. 30. 'id quod in tali re solet.'

10 Circuitu] Lege, in circuitu: sicque dant Pal. et Bongars, tert. Davis. cur. sec. In addit quoque Leid. sec. Quomodo, vel in circuitum, amat sæpissime loqui auctor. Vide ad v. 43. VIII. 32. : at uti hic amplecti circuitu, ita cap. seq. 'occupare circuitu' oc-

currit. Mela 1, 17, 'Majore circuitu plura complectitur.' De numero passuum adeas Glandorpium et Ciacconium.

12 Intra] Sie Mss. Scaliger et Recentiores ediderunt inter. Quod ferri quoque potest. Clark. Intra cum Edd. Vett. habent etiam omnes Mss. mei, quod ideo restitui.

13 Qui perp. mun. lubebant, perd. ex e. in pr. castella] Have lectio a Scaligero intrusa est sine ulla Codicum ope, nisi quod Hotomannus dicat in suo antiquo esse habebant. Nam Edd. Vett. et Mss. ad unum omnes exhibent nostri perp. munit. videbant: quasi intelligerentur Pompeianæ munitiones. Qui primus jam inculcavit Vascos, eumque secutus Stephanus aliique. Sed contra Mss. Totam hanc periodum ut supervacuam deleri volebat Gruterus: at mihi probabilis maxime videtur Faërni conjectura nostri perp. mun. jungebant, deleto verbo timebant: quod sane abundat, ut e toto contextu liquet. Pro videbant scribi posset quoque agebant, tuebantur, vel simile quid. Perducebant incidit Ciacconio.

21 Totis copiis | Videri posset nata esse vox copiis e Glossa τοῦ viribus, quod restat in Ms. Vossii, et sæpe de copiis adhiberi notum est. Adi ad Front. iv. 7. § 6. quo tamen loco cave, Vlamingio credas in Petronio propugnanti veterem lectionem, 'Danai relaxant claustra et effundunt vires' pro viros: nam repugnat lex pedia, quæ Iambum postulat. Hic autem Copiis retineo: nam librarius potius videtur offensus voce totis pro omnibus : id quod tamen non minus, quam in aliis auctoribus, in hisce quoque commentariis occurrit. B. C. 1.50. 'Ex totis ripis tela jaciebantur.' Hirt. B. Alex. cap. 76. 'Totæ profligantur copiæ regis.'

25 Aut ex coactis, aut ex centonibus, aut ex coriis tunicas fecerant | Tria ait, coacta, centones, et corium. Co-

acta haud dubie sunt cilicia, quorum in bello usus ad tegendas etiam turres. Servius in III. Georg. ad versum 313. 'setasque comantes Usum in castrorum et miseris velamina nautis' ait: 'de ciliciis poliuntur loricæ, et teguntur tabulata turrium; ne jactis facibus ignis possit adhærere.' Ubi confundit centones et cilicia, quæ disertim distinguuntur a Sisenna apud Nonium, Cilicio quoque postera ætas usa, et vestem talem vocarunt cilicinam. Unde Theobaldus in vita S. Wilhelmi Eremitæ, c. 24. 'Cilicinis super loricam vestibus diebus et noctibus utebantur.' Et eodem modo hactenus in Solino legebatur. Mutat tamen magnus Salmasius ex v. c. et pro cilicina re-Ait autem Solinus scribit cilicia. cilicia vocari ab Arabibus velamenta e caprarum pilis texta. Quod negat verum esse Salmasius, quando κιλίκια Græca vox est, et vesti huic nomen ab hircis Cilicibus, qui maxime villosi, Secutus Solinum Isidorus XIX. 26. ait: 'Cilicia Arabes nuncupant velamenta pilis caprarum contexta, ex quibus sibi tentoria faciunt.' Neque profecto vel hic vel ille usque adeo accusandus, quod id dicat. Nam Hebræis קלעים kelagnim, quod a kelag (nam y litera mixta ex g et n est, adeo ut pro g quoque a Judæorum nonnullis subinde ponatur) notat cortinas, imo et tentoria ac vela : ut exponit doctissimus David de Pomis in צמה דיד. Etsi talibus nomen R. Selomoh putaverit ita esse vocatas, qui perforatæ essent in modum cribri. Sed potius accesserim R. David Kimehi qui vocem מקלעות ab eadem radice venientem exponit, צורות שדה היינו עשבים וסעיפים שיכשיטו הסדה figuras campi, cujusmodi sunt herbæ et ramusculi, qui campum ornant. Quod verum putaverim, præsertim cum hodieque obtinere merem videam pingendi id genus figuris tentoria. Certe ut cilicia magnam cum hac voce similitudinem habent; ita in Polluce legimus : Βαίτη προμήκης χιτών ούτω δέ Σοφοκλής και τας σκηνας τας βαρβαρικάς καλεί. Βαίτη, inquit, promissa est tunica: et sic quoque Sophocles tentoria barbarica vocat. Nihil manifestius quam illud Bairn esse ab Hebræo בית baith, quod domum illis denotat. Centonum in bello usum demonstrat Vegetius IV. 15. cum ait ' crudis ac recentibus coriis, vel centonibus operiri vinearum latera.' Etiam naves tegi istis docet disertim Sisenna apud Nonium: ' Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos supra perpetua classi suspensa cilicia obtenduntur.' Ubi egregie emendat magnus Salmasius, perpetua ac laxe suspensa. Quam conjecturam confirmo Ammiani verbis l. xxiv. p. 287. 'Per propugnacula ciliciis undique laxius pansis, quæ telorum impetus cohiberent.' Centones autem sunt βαπτοί, seu vestes ex variis lanis aut pannis consutæ. De coriis nota res est. Vossius. Adi etiam Lips. lib. III. Mil. Dial. 6. et Cujac. Observ. v. 11. Qui e suo Codice coactis restituit, cum vulgo exhiberetur Subcoactis, quod male Cellarius retinuit: vel subactis, ut est in Ms. Ciaccon. Palat, Leid. sec. At in reliquis Mss. meis, item Ursini, legitur ex coactis. In Leid. pr. minus bene excoactis centonibus. Dein exhibui rursus tegimenta auctoritate Mss. Cujac. Petav. Voss. Leid. In tribus aliis erat tegumenta, vulgo tegmenta. Vide ad B. Gall. 11. 21. Scutisque tegimenta detrahenda.'

SLV. 1 Vi uterque utebatur. Cæsar] Scribo ex Mss. Petav. Bong. Cujacii, magna vi uterque nitebatur, Cæsar ut, &c. Vossius. Nitebatur. Ita ex Mss. suis optime restituit Vossius. Quomodo et in Ms. Eliensi scriptum est. Al. utebatur. Quod hoc in loco longe minus est elegans. Clark. Videbatur vitiose scribitur in Leid. pr. Recte

jam Brutus viderat et Ciacconius corrigendum esse nitebatur: et viris doctis merito suffragatur Schelius ad Hygin. p. 296. Vide plura ad B. Gall. IV. 24. 'Eadem alacritate ac studio nitebantur;' vulgo utebantur.

5 Præsidium quoddam occupavisset] Præsidium pro castello seu loco munito hic ponitur. Sic apud Livium XXI. 57. 'Pavore hostibus injecto, defensum egregie præsidium est.' Et paullo post: 'fama impigre defensi ad Placentiam præsidii.' Petr. Ciacconius reposuit præsidio collem occupavisset, quod hanc præsidi significationem in animum non revocaret. Davis. Adi omnino notas ad VI. 33. 34. 'Non oppidum, non præsidium.'

13 Recipere se statuit] Ita quidem Petr. Ciacconius in duobus Mstis reperit, sic edidit Phil. Beroaldus, et sic lectum voluit Gabr. Faërnus; quos secutus est Jos. Scaliger. Sed omnino reponendum, recipere se jussit, ut diserte Norvic. Sic etiam Gryphius et Ursinus edidere. Merito sane; nam pro recepta scribendi ratione Cæsar suæ tantum saluti, neglectis suis, consulere videretur; quod et imperatoris fortissimi moribus et ipsi rei contrarium. Davis, cur. sec. Recte judicat Cl. Davisius. Non tantum statuit Cæsar, se recipere, sed jussit, suos se recipere, quibus timebat. Jussit vero, non statuit, exaratur in Mss. optimis Petav. Cujac. Scal. Leid, pr. Voss, et Edd, Vasc, Basil, Steph. Aldi, Stradæ et aliorum.

19 Legiones] In Leid, pr. est legionum: unde facilis esset emendatio legio nona seu 1x. c. sese recepisset: de qua maxime agitur. Vide § 2. et cap. seq. § 4. Sed ibidem § 2. legiones reduci: ubi Faërnus malebat quoque legionem.

XLVI. 9 Propulerunt, ut fossas transcenderent] Sana est hæc lectio, et nihil opus, ut cum Pet. Ciacconio rescribatur propulerunt et fossas transcenderunt; crates enim eum in finem dejecere, ut iis fossas insternerent æquarentque. Sic de Bell. Gall. vii. 79. 'Proximam fossam cratibus integunt.' Vide et ejusdem libri cap. 86. Davis.

10 Rejecti] Nil muto. Vide enim, quæ notavimus ad c. 35. Verum quum in Ms. Ciacconii, Petav. Palat. Leid. pr. et sec. exaretur dejecti, id damnare non ausim: colle scilicet, quem occupaverant.

14 Constipati pila conjecerunt] Ms. Pal. complicati. Sed noster et Cajacianus ac Pet. conspirati, συνεσπείρα. MEVOL: Seu conglobati. Nam σπείρα, ut Hesychius exponit, quoque est πλήθος, τάγμα, et Suidas πλήθος στρατευμάτων, et φάλαγγα explicat, unde σπείρα στρατηγίς cohors prætoria Anpiano; proprie si vertas globus erit: eaque propria Romanis vox, unde Annalium scriptor lib, 14. 'Donec Carrhenem juteger a tergo globus circumvenit.' Vere hoc σπείρα. Ennius tamen, ut ex Festo discimus, hominum multitudinem ita appellavit, unde hemistichium hoc ejus, 'Spiras legionibus nexunt.' Quod idem quam si dicas conspirati. Plinius de viris illustribus eam vocem proprie usurpavit de serpente, 'Anguis e sedibus ejus elapsus, venerabilis, non horribilis, per mediam urbem cum admiratione omnium perrexit, et, se in Volumnii tabernaculo conspiravit,' Quomodo Maro de Laocoonte, 6 Corripiunt, spirisque ligant ingentibus.' Vossius. Sic edidere Just. Lipsius et Jos. Scaliger ex conjectura Paulli Manutii. Codex Palat. complicati; editt. Rom. Ven. Beroald. conspicati ; Mss. Voss. Petav. Cujac. et Norvic. conspirati, quæ recta est scriptura, ac idem denotat, quod condensati, in globum collecti. Vide Marqu. Gudium ad Phædri Fab. 1. 2. 4. Davis. Conspicati etiam est in Mss. Leidd. et Voss. aliisque et Edd. Med. Vascos. Steph. &c. Ego conspirati, quod et restat in Ursini Codice, recipere non

dubitavi, secutus judicium plurimorum virorum doctorum, uti et Gruteri, aliorumque ad Aurelii locum de Vir. Iil. c. 22. Nec non III. Heinsii, qui adscripsit locum Dict. Cret. l. vr. p. 142. 'Itaque conspirati inter se cum magna manu Mycenas veniunt.' Ita Ms. vulgo conspirato. Adde Cl. Burm. ad Phædri locum. Constipati Faërnus quoque voluit; quia veram e Mss. lectionem non viderat, et conspicati vitiosum esse, recte intelligebat. Pro nonæ vir doctus conjecit sono.

15 Adversus clivum] Hoc quoque a Manutio est emendatum; Faërnus legebat adv. tumulum: cum in Mss. omnibus et Edd. pp. sit a. pilum. Sub quo aliud quid latere videtur: adversum Leid. sec.

XLVII. 13 Secundum cursum haberet] Licet hæc lectio non sit prorsus solœca, malim tamen secundum cursum haberent, quod in Ms. Norvic, et edit. Steph. reperi. Davis. Vocabulum haberent restituit Davisius ex Ms. Eliensi. Scaliger et Recentiores ediderant, huberet; quod cum præcedente supportarent, minus apte cohæret. Erat autem incaute ex iis desumptum Manuscriptis, e quibus si totam periodum desumsissent, nihil fuisset solœcum futurum. Sic enim in Ms. Reg. scriptum est: magnusnavium numerus-, qui commeatum supportaret; neque ullus flare ventus poterat, quin -secundum cursum haberet. Clark. Haberent prætuli cum Leid. pr. et Edd, Vasc. Steph. Str. Gryph. post.

16 Eadem se superiore anno in Hispania perpessos] Ms. Petav. eandem se superiore anno in Hispania inopiam perpessos. Vossius.

18 Magnam se inopiam perpessos, multo etiam majorem ad Avaricum, maximarum se gentium victores discessisse] Licenter, ut solet, Petr. Ciacconius scribendum conjicit, meminerant ad Alesiam magna usos inopia,

multo etiam majore ad Avaricum, maximarum se gentium victores discessisse: nam si, deleto se, legas maximarum gentium victores discessisse; locus sanus erit et integer. Davis. cur. sec. Immo ne opus quidem esse, ut abjiciatur semel τδ se, patet ex notatis ad B. Gall. 1. 35. 'sese, quoniam, &c. se Æduorum injurias non neglecturum.'

20 Non, illis hordeum quum, &c.] Siquis faveret Ms. legerim equidem, Non illi, hordeum quum, &c. vel, Non illi hordeum, quum, &c. Sed leviculum hoc. Clark.

21 Pecus vero] Parum huic loco facere videtur illud pecus, quod tamen mordicus retinent Msti. Mihi vero longe magis adridet lectio Ed. R. Stephani Panicum B. Civ. 11. 22. 'Panico enim vetere et hordeo corrupto omnes alebantur:' ubi vide Vossium. Nil muto tamen propter § 6, c. 49.

XLVIII. 1 Ab iis qui fuerant cum Valerio] Legionem designat xx. Nam illa cum Valerio Flacco in Asia adversas Mithridatem missa: ab eo Valerio, nomen accepit Vuleriana; sed et altera fuit legio vicesima, cui nomen Victricis: nam in vet. lap. quo recensentur nomina legionum, invenio scriptum xx Victrix. Egregius est hac de re locus Dionis l. Lv. p. 564. Οἱ εἰκοστοὶ, οἱ καὶ Οὐαλερίειοι, καὶ νικήτορες ώνομασμένοι, καὶ ἐν Βρεττανία τῆ ἄνω ὄντες, ούστινας αὐτοὺς, ἐμοί δοκείν, μετά των τήν τε τοῦ εἰκοστοῦ ἐπωνυμίαν έχόντων, και έν τη Γερμανία τη άνω χειμασόντων, εί και τὰ μάλιστα μήθ ύφ' απάντων Οὐαλερίειοι ἐπεκλήθησαν, μήτε νῦν ἔτι ταύτη τῆ προσηγορία χρώνται, παραλαβών ετήρησε. Loquitur autem de Augusto atque illud nomen Valeria, jam sua ætate periisse, ut mirum non sit eum in lapp, non me-Fuit autem iste L. Valerius Flaccus in Asia anno u. c. DCLXVIII. a legato suo C. Fimbria interfectus. Atque quia ex eo Fimbria ipse exercitum tenuit, ideo milites eos, qui Dioni Valeriani sunt, Plutarchus Fimbrianos vocat in vita Luculli. Meminit ejus Valerii ipse Cæsar infra, cum ait, c. 53. in eo fuit numero Valerius Flaccus L. filius ejus, qui prætor Asiam obtinuerat. Vossius. Vide etiam Cellar. utroque loco. At Mss. Cujac. Petavian. Leid. pr. Scalig. et Voss. habent qui fuerant Valeribus. Unde non temere Cl. Gruterus judicat hie latere loci nomen. Valeria certe Hispani oppidi nomen est.

2 Quod appellatur charal Disputant docti, quæ hæc radix sit. Lapsana vocatur XIX. 8. 'Nec non olus quoque sylvestre est trium foliorum' (triumphorum alii legunt) ' Divi Julii carminibus præcipue jocisque militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobravere, lapsana se vixisse apud Dyrrhachium, præmiorum parsimoniam cavillantes.' Sed alio loco xIX.5. de generibus brassicarum loquens ait: 'Etiam unum sylvestre Græci cheram vocant, Pontici armon, alii leucen, nostri armoraciam, fronde copiosius quam corpore.' Armoraciam Isidorus xvII. 10. exponit lapsanam. Theophrastus l. 1x, φύεται δὲ παρ' αὐτοῖς (de Arcadibus loquitur) δτε έλλέβορος αμφότερος, και δλευκός και δ μέλας, έτι δὲ δαῦκον δαφνοειδὲς κροκόεν, και ην έκεινοι μέν δάφανον άγρίαν καλουσι, των δ' ιατρών τινές κέραν. Ηίς quoque brassicæ sylvestris nomen facit ceram: quantillum hoc abest a chera? Quare illa chara Cæsaris, et chera ac lapsana Plinii, deinde et cera Theophrasti eadem radix esse videtur. Carolus Clusius ambigebat, an Tataria Hungarica ea esset herba, de qua loquitur Cæsar: an vere, judicare non est meum. Illud dicere audeo, Plinium et armoraciam, et lapsanam, et cheram pro eodem sumsisse. Alii vero, qui ad Dioscoridis κάρον nos remittunt, multum falli videntur, Vossius.

Admixtum lacte] Leid. pr. cum Ed.

R. Steph. lacti: frustra. Nemes. Cyneg. vs. 206. 'Bacchi latices Tritonide oliva Admiscere.' Plura vide ad B. Alex. c. 56. 'Mixtam dolore voluptatem,' nti est in Mss.

4 Ex hoc effectos panes cum in colloquiis Pompeiani, &c.] Contra ca tradit Appianus Bell. Civ. l. 11. p. 465. seq. ^αΟτι αὐτόμολοι Πομπήζε τοιούσδε άρτους (τὴν πόαν ἀρτοποιηθείσαν) προσήνεγκαν, ώς εὐφρανοῦντες ἰδόντα δ δὲ οὐχ ἤσθη, ἀλλ' εἶπεν, Οἴοις θηρίοις μαχόμεθα. Vide et Suetonium in Julio c. 68. At a Cæsaris narratione stat Plutarchus in Cæsare p. 726. Daris.

XLIX. 5 Frequenter etiam] Sic Scaliger Aldum secutus, et reliqui deinceps ediderunt: bene, si ex Mss, auctoritate dignis. Certe mei omnes, et Edd. Vett. reliquæ dant Libenter: quod non video, cur mutari debuerit. Præterea in iis dein scriptis et excusis non comparet τὸ rix: quod tamen ejici temere nolim.

8 Odore tetro ex multitudine cadaverum? Sic reposui ex Mss. Ciaccon, et Norvic, ac ita landat J. F. Gronovius Observ. IV. 17, cum in vulgatis edatur odore tetro, et multitudine cadaverum; inepte prorsus; unde enim teter odor nisi ex multitudine cadaverum? aut cur ob multitudinem cadaverum mala valetudine uterentur Pompeiani, si fœtorem non emittebant mortuorum corpora? Odor ex multitudine cadaverum idem est ac odor multitudinis cadaverum, ut paullo ante corticem ex arboribus pro arborum cortice posuit; nec aliter hujusce libri c. 58. frondem ex arboribus dixit. Davis. Ex est in Mss. cunctis, quos vidi, et Edd. Vascos. Steph. Stradæ, Gryphii post. aliisque: sic 'vulnera ex prœliis' c. 106.

10 Aquæ summa inopia affectos] In Ms. quidem Ciaccon. est afficeret; at reliqui omnes vulgatam lectionem constanter retinent. Hoc tamen non impediit, quo minus Pet. Ciacconius et Jos. Scaliger ultimam vocem ex-

cludendam censerent, quibus succinit J. F. Gronovius Observ. IV. 17. Non accedo; simili enim modo Vitruvius Archit. I. 1. 'Hostes horrescerent timore corum fortitudinis affeçti.' Locutio sane carpi non potest; nam malo affici dixit etiam Phædrus Fab. I. 5. 10. Daris. Afficeret etiam Leidens. sec. Reliqui omnes affectos retinent, et Cæsarem præcipue sapit istiusmodi plenior constructio, ut bene hic notat Clarkius. De ipsa phrasi adi notata ad B. G. vii. 17. 'summa difficultate rei frumentariæ adfectus exercitus.'

21 Melius succedere tempus] V. c. noster subtrere, Ms. Cujac. et Norvic. subterere, Pet. subterire. An corruptum est ex subvenire? Vossius. Sed præstat vulgata lectio. Quam et in Ms. Regio reperi. Clark. Subterere invenitur quoque in Lovan. at subterrere in Leid. pr. et Vossiano. An succurrere? Tempus male Ciacconius tentat delere, uti et legere videbatur. Pompeiani videbant, Cæsarianis quotidie tempus melius succurrere, iisque spem majorem maturitate frumentorum proponi.

L. 3 Silentio adversi universas intra multitudinem sagittas conjiciebant] In aliis codd. erat silentio adgressi. Sed adversi in v. c. nostro et Ms. Cujaciano legitur; qui et pro intra habet inter: et sic quoque Pet. at pro universas in Pal. et Bong, scribitur uni. versam. Vossius. Sic edidit Jos. Scaliger; ac ita sane scribitur in Mss. Voss. Cuiac. Petav. et Norvic. nisi quod illi inter multitudinem exhibeant. Ex hac tamen lectione nihil sani possum exsculpere. Editt. Rom. Ven. Beroald. Silentio aggressi universam intra multitudinem: unde rescribendum crediderim silentio egressi universam intra multitudinem, &c. Sic B. G. VII. 11. 'Silentio ex oppido egressi.' Ac cap. 36. 'Silentio noctis Cæsar ex castris egressus.' Vide et ejusdem libri c. 58. Davis. Silentio adversi

universas intra multitudinem sagittas Locus manifesto corconjiciebant. ruptus. Ms. Reg. et Editt. aliquot veteres, pro adversi, habent adgressi: unde Davisius optima conjectura rescribit, egressi. Hæret tamen sequens vocabulum, universas, sius ex Codicibus quibusdam reponit, universam. Sed et etiamnum paullo languidior erit sententia. Ego. si conjecturæ indulgere liceret, scriberem equidem innumeras. Silentio egressi, innumeras intra (vel inter, ut in quibusdam Codicibus est,) multitudinem sagittus conjiciebant. Adgressi etiam est in Codd. Voss. Petav. Palat. Bong. item Edd. Med. Vascos, Aldi, Steph. Gryph, &c. in quibus præter Mediol. est in mult. ut habent quoque Palat, et Leid, sec. qui dant etiam universam cum Bong. Adgressi universas possent jungi, scilicet cohortes vel munitiones. Sic certe sensus constabit: quare ejeci illud adversi. Universam in multitudinem non dubitat esse verissimum Hotomannus.

6 Ut alio loco ignes facerent, alio excubarent | Postremæ duæ voces ab omnibus Mstis absunt. In v. c. nostro quoque est signum hiatus. nihil certius est quam deesse complura. Desideratur autem, quo abierit Cæsar; et initium irruptionis Pompeianorum: an plura non facile dixerim. Vossius. Verba hæc alio excubarent, uncis inclusi, diversisque characteribus expressi, quia neque in ullo Codice Msto reperiuntur, neque etiam in Edd. primis, uti nec Ven. Vascos. Steph. aliisque. Aldo videntur adtexta, ut lacunam ex parte suppleret.

LI. 9 Aliæ enim sunt legati partes, atque imperatoris] Hanc quidem lectionem retinent editt. vett. præplacet tamen ea, quam in Ms. Norvic. reperi; hic enim habet aliæ sunt legati partes, aliæ imperatoris. Sic etiam in suo Codice videtur legisse Jul. Cel-

sus p. 198. editt. Londin. Davis. Aliæ imperatoris omnino præfero cum Davisio: præsertim cum accedat auctoritas Petaviani Codicis. Ineptissime est in Leid. sec. Non sunt legati partes, atque i.

10 Omnia] Uncis hauc vocem inclusit Scaliger, ut suspectam. Certe abest a Lovan. Palat. Leid. sec. ac Ciacconii.

Alter libere ad summam rerum consulere debet | Nihil agunt Ursinus et Ciacconius, cum locum sanum corrigere nituntur. Ad summam rerum consulere est consulere rebus secundum Tas Teolστάσεις, quod imperatoris est. consulere de summa rerum, quomodo emendatum frustra volebat Ciacconius, est cum aliis communicare consilium de summa rerum. Unde ipse Cæsar, ' neque de summa belli suum judicium, sed imperatoris esse existimat.' Hic judicare de summa belli, et consulere ad summam rerum, unius viri sunt, nimirum solius imperatoris. Miror doctos adeo viros in tam facili re cœcutire et errare potuisse. Vossius. Lipsius margini adleverat frustra ac summæ rerum. Melius tamen quam de summa.

13 Quæ res tamen fortusse aliquem casum] Ciacconius conjicit cum res tanta, vel si res tanta. Sed illud tamen suspectissimum mihi, in Petaviano non reperiri gandeo. Vossius. Abest etiam a Ms. Norvic. Davis. Editi omnes quæ res tamen fortasse, &c. Sed perperam. Jam enim mens authoris tuisset quæ res tamen fortusse bene cecidisset. At vero illud fortasse aliquem reciperet casum neque de felici eventu, potest satis Latine dici; neque, si posset ita accipi, non esset languide admodum dictum; cum jam supra dixisset Cæsar, (quod erat multo fidentius,) plerosque existimare bellum eo die potuisse finiri. Omnino igitur, omissa voce tamen, recipienda ea est lectio, quam in Codice Petaviano Vossius, et in Eliensi Davisius reppe-

rerunt, Quæ res fortasse aliquem reciperet casum. Ut adeo dicat Cæsar, in excusationem Sullæ; quamvis plerique existimarent bellum co die potuisse finiri, tamen sine imperatore Sullam sapienter noluisse prælio decertare, quod ea res fortasse aliter. quam existimatum est, cadere potuisset. Veruntamen, cum plerique Mss. retineant tamen; idque in plerisque corum scriptum sit tū; quæri potest, annon legi queat, Quæ res tum. fortusse, &c. vel, cum in Vossii Ms. uno, pro tamen, scriptum sit ante; suspicetur quis legi posse, quæ res tanta fortusse, &c. Sed præstat ea, quam edidimus, lectio, Clark, Tanta conjecit etiam Ciacconius. Placet mihi tum fortasse. In Leid. sec. et Palat. est q. tamen res.

20 Duxerant] Ita ex Mss. Reg. et Vossii et Edit. Rom. restitui. Al. deduxerant. Clark. Optime reposuit simplex verbum Cl. Clarkius; atque ita inveni in Carrar. Leidensibus, Lov. et Edd. Ven. Flor. Med. Nec dubito, quin sit in aliis. Ducere rem est prolongare, extendere, ut ducere bellum, &c. Vide ad B. G. I. 16. Deducere hic locum non habet.

22 Ut telum tormentumve missum adjici non posset] An tormentum quoque mittitur? Contra mentem Cæsaris hoc, et contra rationem ipsam. Lego ex v. c. nostro ét Palat. ac Bongars. telum tormento missum. Nisi malis, ne iflud ve penitus pereat, legere tormento emissum. Parum certe refert. Vossius. Editt. nullo sensu habent telum tormentumve missum: sed lectionem, quam recepi, diserte exhibet Ms. Norvic. eamque in aliis Codd. inventam probarunt Vossius et Marquard, Gudius ad Phædri Fab. IV. 3. Sic 'tormento missa tela' apud Hirtium B. G. vIII. 14. Seneca de ira 1. 9. 'Tormentis exprimuntur tela;' nemo autem fando accepit, tormenta cum telis simul esse missa. Davis. Ut telum tormento missum adigi

non posset. Ediderat Scaliger, (quod in plerisque Mss. et Editt, veteribus est.) ut telum tormentumve missum, &c. Ad guod D. Vossius, An tormentum, inquit, quoque mittitur? Contra mentem Cæsaris hoc, et contra rationem ipsam. Davisius autem, Editi, inquit, nullo sensu habent, telum tormentumve missum; neminem enim faudo accepisse, tormenta cum telis simul esse missa. Itaque emendant, telum tormento missum. Non infeliciter sane, neque sine auctoritate. Sic enim Vossius scriptum in tribus Mss. Davisius in Eliensi repperit. Addo, in omnibus fere Mss. et Editt, veteribus alterum illum locum, (infra c. 56. l. hujus) scriptum esse, telo tormentove adigi; quod Scaliger et Recentiores ediderunt, telum tormentumve adjici. Id quod eam, quam et in priore loco intulerunt Vossius et Davisins lectionem, haud parum firmat. Nihilo tamen minus, siquis rem attentius perpenderit, videbit (opinor) neque veterem illam, quam secutus est Scaliger, lectionem adeo absonam esse prorsus atque absurdam. Etenim primo, creditu multo facilius est, Librarios ex inusitatiore illa, telum tormentumve missum, usitatiorem excudisse locutionem, telum tormento emissum; quam ut, e contrario, usitatiorem inusitatiore muta-Deinde: quum et Plinio. tormenta dicantur missilia; et apud Ciceronem, emissiones legantur balistarum: quidni et Cæsari tormentum recte dicatur missum? Ut adeo, telum tormentumve missum adigi non posse, ita accipiatur, ut dicat, telum neque Manu neque Tormento missum eo adigi posse. Judicet Lector eruditus. Clark. Nemo negare potest; quin telum tormento missum Latinissime dicatur: eoque facit Lovan. Cod. tormentove m. et Leid. pr. tormentorum m. Nihilominus putem ego telum tormentumve sana esse, et a' librariis, qui non intelligebant, mu-

tata. Optime jam olim Gruterns, qui prius conjecerat quoque tormento emissum, distinxit, telum a Cæsare vocari missile manu, at tormentum machina excussum; adeo ut tormentum apud nostrum non solum machinam, sed etiam telum ea excussum significet, quod idem bene advertit Clarkius. Ex qua observatione patet non esse mutandum quoque c. 56. Uti ne in eam telum tormentumve adigi possit.' B. Gall. IV. 25. ' Atque inde fundis, sagittis, tormentis bostes propelli,' B. Civ. 11, 11, 'Mosculus a nostris ex turri telis tormentisve defenditur.' c. 14. 'E muro sagittis tormentisve fugientes persequi.' Clarius infra c. 63, 'tormentis cujusque generis, telisque terrebant:' et Hirt. B. Alex. c. 19. 'Eos tormentis ex navibus, sagittisque depulerant.' Immo ipsum tormenta mittere adhibet auctor, nec interpretum quisquam scrupulum movet 11. 9. 'Fenestrasque ad tormenta mittenda in struendo reliquerunt.' Immo et aliis auctoribus tormentum hoc sensu in usu fuit. Clar. Wasse in notulis ad me missis notavit Statii locum Theb. IX. 145. 'Non illum inpacta moverent Tormenta:' nec non x. 859. 'Nam jaculis, cœloque vagis spes unde sagittis? Verum avidi et tormenta rotant, et molibus urgent.' Uti et Curt. Iv. 2. & 9. ' Non tormenta, nisi e navibus procul excussa. At summus Gronovius, invitis licet Mss. legit ibi tormento: et apud Livium xxIV. 34. 'Ut non solum missa tormento, sed etiam quæ pondere suo provoluta essent, graviter in hostem inciderent:' ubi olim perperam etiam tormenta edebatur, Rectius e Plinio adfertur missile tormentum, ut loquitur de jaculo serpente viii. 23. Eodem sensu Hispan. B. Auct. c. 13. 'balista missa turrem dejecit.' Dein adigi tam hic, quam infra constanter exhibent Mss. cuncti et Edd. Vett. idque rectum esse docui ad B. G. IV. 24. 'In litus telum adjici posset.'

24 Communit] Ob verba præteriti temporis, quibuscum hoc committitur, lege ex editt. Ven. Steph. communit, vel ex Ms. Norvic. et impressis Rom. Beroald. communicit. Utrum eligas, nihil refert. Davis. Optime postulante ipsa Temporum ratione, et adsentientibus Mss. Reg. et Vossii. Al. communit. Clark. Communit hic prætuli quoque cum Ms. Lovan. aliisque et Edd. Vascos. Gryph., &c. Communivit est in Leidd. Voss, et Ed. Med.

LII. 2 Pariter—tentaverat] Simul, eodem tempore. Justinus xvII. 11. 'Regnum Macedoniæ cum vita pariter amittit.' Sallustius Jug. c. 68. 'Pariter cum occasu solis.' Abest sane vox a Ms. Norvic. quod hanc ejus potestatem non caperet Librarius. Davis.

LIII. 3 Ad II milium numero] Locum hunc non esse corruptum ostendit similis locutio supra, B. G. 11. 33. 'Occisis ad hominum milibus Iv.' Cuiusmodi constructionis exempla et ex aliis bonis auctoribus affert Cellarius. Aut igitur usurpatur ad adverbialiter; sicuti circiter; aut potius subest Ellipsis ad summam hoc in loco; ad numerum in priore illo. Clark. Lovan. Bongars. tert. et Norvic. habent ad duo millia numero, quemadmodum Faërnus etiam reponendum censuit. Carrar, autem, ad duorum millium numerum, nec aliter Gryphius ac Stephanus ediderunt. Movendam tamen haud puto receptam lectionem, nam præter Sicennæ locum, qui legitur apud Nonium in binum millium numero, quemque Ciacconius adduxit; Suetonius in Julio c. 20. ' ad viginti millibus civium' dixit, et 'occisis ad hominum millibus IV,' noster de B. G. 11. 33. Ac 'ad viginti matronis per victorem accitis' Livius vIII. 18. Daris, cur. sec. Numerum est etiam in novitiis nonnullis Edd. Rectius Mss. plerique habent ad duo milia numero. B. Afric. c. 79. 'vim hostium ad IV milia numero sustinere.' Sed Petavianus cum Edd. Vetustissimis servat ad 11 milium numero. Palat, ad corum mil. numero. Plura si vis exempla, vide de præpos. ad et numero ad viii. 4. 'ad ii milia nummum:' et B. G. 1. 49. 'hominum numero xvi milia:' vel etiam ad Hirt, B. Afric. c. 23. 'numero ad 11 milium,' vel ad numerum. Pro haberetur Ciacconius volebat iniretur. Sed vide ad vii. 75. 'frumenti rationem habere possent.' Iniretur si in Mss. esset, sequerer: vide ibid. c. 71.

13 Inventa sunt in eo foramina ccxxx] Sic vulgati et Petavian, codex. Sed Pal. cxx, et Bong. centum xx. Et sic quoque Suetonius centum viginti ictibus, item Celsus. Quare ita emendo, nec sola Plutarchi auctoritas mihi tanti est, ut ideo et Suetonium et Celsum in mendi suspicionem trahi velim, Vossius, Cellarius quoque e Suetonio et Val. Max. III. 2. reposuit cxx. qui cum Manutio docet, a Plutarcho numerari tantum centum et triginta; atque ita esse in Ms. Regio testatur Clarkius, Nec aliter Leid, sec. Verum Scal, et Leid, pr. dant ccxx. Sed bæc incerta. Adi viros doctos ad Suet. c. 68. item Flor. 1v. 2, 41. Barth, ad Stat. Theb. 11. 606. Nam et de sagittarum numero intra vallum invento non constant. Suetonius cxxx milia dicit : unde pro circiter Manutius, Ursinus, et alii hic centum reponunt, vel contra circiter in Suetonio.

14 Donatum m. d. ab oct.] Editi habent donatum millibus ducentis æris; sed vocem illam æris suspectam habent viri docti. Testatur Ciacconius eam ex Codice suo abesse, et Davisius abesse eam ex Codice Eliensi; sed falluntur. Non enim prorsus abest. Sed in istis Codicibus scriptum est atque: id quod alii mutarunt in æris. Ms. Regius plane exhibet donavit

millibus ducentis, atque ab octavis, &c. Quam demum veram esse existimo lectionem. Clark, Cum Regio facit Leid. sec. sed, ut opinor, interpolate. Edd. Vett. usque ad Scaligeranam exhibent donavit milibus ducentis æris (vel ar. duc.) atque ab. Ursinus testatur in suo Codice esse donatum M. ducentis ab oct. ut edidit Clarkius. Sed reliqui Mss. mei præbent donatum m. duc. (solus aris addit Bong.) atque ab oct. ord. An donotum ivit reliquit Cæsar? An vero constructio est pronunciavit donatum, ut et scilicet pronunciavit, se transducere, &c.? sed potius ulcus latere puto in \(\tau\theta\) atque. Videant acutiores.

15 Primipilum | Cum Primus pilus ordo sit, Primipilus is qui ordinem ducit; sermo autem hic sit, non de homine, sed de ordine; merito existimant viri doctissimi Aldus Manutius, et Cellarius, rescribendum hic ex antiquo Codice ad primum vilum. Clark. Sic et Ciaccon. Ipse Centurio vocatur primus pilus, primi pilus, et primipili. Vide ad B. G. H. 25. Sed an Ordo vocari possit primipilus pro primusvilus, dubito. Mei tamen Codices mordicus id retinent. Posset conjici legendum ad primi pili sc. ordinem. Sed fors primipilus pro ipso ordine ponitur, ut princeps et hastatus pro illis ordinibus sumuntur: unde ducere principem apud Ciceronem. Adi Lips. de Mil. l. II. dial. 8.

18 Frumento, vel speciariis militaribusque donis amplissime donavit] Locum depravatum jampridem ingens criticorum turba infeliciter tentavit: Victorius frumento, veste diariis. Cujacius frumento veste cibariis. Ellebodius frumento, vestiariis. Alii, frumento, speciosisque aliis militaribus donis. Omnes tantundem dixere, et Cæsarem ex eorum mente scripsisse nullus affirmare, quod sciam, ausit, certe probare nequibit. Ego primo legebam: frumento, hastis puris, militaribus donis amplissime donavit. Ubi ne

id quidem satis placebat, reposui, frumento, veste, armillis, militar. donis. Nam armillas etiam datas totis cohortibus ex Livio probari potest, qui ait l. x, ' quatuor centuriones, manipulumque hastatorum, armillis aureisque coronis donat.' Sed egregia sunt Zonaræ verba Tom. 11. Annal. qui percursis omnibus militaribus donis, tandem ait, καὶ οὐ κατ' ἄνδοα μόνον αριστεύσαντα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλά καλλόχοις, καλ στρατοπέδοις δλοις παρείχετο: Atque hac non uni tantum militi, qui strenue se gessisset, dabantur, verum et manipulis, ac totis legionibus. Sed jam ne ipse guidem arbitror ita Cæsarem scripsisse: et succurrit conjectura. quam adeo probo, ut non dubitem ipsum Cæsarem ita scripsisse. est: frumento, veste, et aliis militaribus donis amplissime donavit. Pretium autem est literas literis conferre, ne quis audaciæ hic locum esse putet: in vv. cc. erat frumento vespe ciariis militaribusque: Nos mutamus: frumento, veste, et aliis militaribus donis, Nam to que quod voci militaribus adhæret, ortum est ex perturbatione Ita habemus hic duplex stipendium: et frumentum, haud dubie etiam duplex: nam id solitum arguit vetus lapis extra Eboram, cui inscriptum:

D. M. S.
C. ANTONIO. C. F. FLA
VINO. VI. VIRO. IVN.
HAST. LEG. II. AVG. TORQ.
AVR. ET. AN. DVPL. OB. VIRT
DONATO. IVN. VERECVN
DA. FLAM. PERP. MVN. EBOR
MATER. P. C.

Ubi vides torque aureo et annona duplici donatum ob virtutem: et idem est annona duplex, ac frumentum. Veste etiam Cæsar cohortem donavit; nimirum pura. Exempla obvia sunt: inter cætera hoc Livii lib. vii. 'Milites, qui in præsidio simul fuerant, duplici frumento in perpetuum; in præsentia singulis bobus, binisque

tunicis donati.' Per alia militaria dona, intellige armillas, hastas puras, aut, quæ similia, obsidionales coronas, aut torques. Vossius. Locus in Mss. corruptus. Codices antiquissimi habent, frumento, vespe, ciariis, militaribusque donis. Unde Vossius felicissima conjectura extudit. frumento. VESTE, ET ALIIS militaribus donis. Nam illud que, quod voci militaribus adhæsit, ex sententiæ perturbatione ortum non dubitat. Mire firmat Viri doctissimi conjecturam, quod in Ms. Regio reppert; nempe voculam illam que post militaribus abesse; alteram autem voculam et, quam interposuit Vir doctissimus, item in Ms. post frumentove comparere. Clark. Frumentove et speciariis. Sic quidem exhibui, secutus Editiones primas, item Basil. Vascos. Steph. aliasque: quæ lectio invenitur etiam in Lovan, et Leid, sec. ac vindicatur a Jac. Durant. Casellio l. II. Variar. c. 15. Ut speciaria dona sint triticum, lardum, oleum, vinum, &c. quæ a JCtis species dicuntur. Mihi commentum non placet. Potius enim dixisset frumentoque: licet non negem, ve aliquando conjungere, non vero disjungere. Turnebus Advers, xxvII, 24, emendat Veste, pecuniariis militaribus. Ant. August. fr. veste, pecunia aliisque militaribus d, Victorio adsentitur Stewechius ad Veget. II. 7. 'Qui binas consequebantur annonas.' Vossio proxime accedit Faernus fr. veste, vel aliis militaribus donis. De pecunia et veste et aliis donis vide ad Frontin, IV. 7. 6 36. Etiam Mss. mei cum Edd. Beroald. Ven. &c. habent frumentove speciariis militaribusque d. Nisi quod et sp. sit in Lov. ac que absit a Voss. Immo conjectura veste et aliis militaribus donis egregie confirmatur a codice Leid, sec, qui dat frumentove et specialiis militaribus donis. In Leid. pr. est militibusque donis amplissimis. Veste placet: sed insuper videtur Cæsar dicere, se universam cohortem sti-

pendio frumento vesteque duplici, sed speciatim aliquos ex cohorte singularibus donis militaribus donasse. Nec videntur librarii vulgarem vocem aliis tam mire corrupturi fuisse.

LIV. 4 Alteram noctem subnubilam nactus] Ait Ciacconius et Fulvius: 'vel illud alteram abundat, vel aliquid deest, quod de Pompeio dictum sit, qui subnubila nocte aut castra movisset, aut ad munitiones accessisset.' Falsum: nec abundat, nec deest quidquam. Statim enim præmisit Cæsar: 'Pompeius noctu magnis additis munitionibus.' Vossius.

5 Exstructis o. castrorum portis, et ad impediendum objectis | Deesse videtur cratibus aut aliquid simile : et cratibus ad impediendum objectis, &c. Clark, Non magis ego capio, quid sit exstructis portis. Ciaccon, conjicit obstructis o. c. portis et fossis ad imp. objectis ex B. Gall. v. 51. 'obstructis in speciem portis,' ac B. Civ. 1. 27. ' portas obstruit, fossas transversas viis præducit.' Obstructis etiam margini adscripserant Lipsius et Perizon, immo ediderunt jam ita Vascos. Steph. Strada, Gryph. post. et liquido inveni in Scalig. ac Leidensi primo ' portasque obstrui' v. 50. et passim apud alios. Ill. Heins, excidisse putabat terra, ut fuerit exstructis portis et obtectis terra. Verum non potuit Pompeius tum demum exstruxisse portas. Non enim habuit castra sine portis. Nec videtur tunc eas obstruxisse: unde enim tunc egressus est et eduxit exercitum? Forte scribendum destructis portis, et ad inpediendum objectis, sensu clarissimo: et non comparet in Bong. Voss. nec Edd. primis.

LV. 2 Et Q. Sabinum] Non mala videtur Ciacconii conjectura qui rescribit et C. (scil. Calvisium) Sabinum jam supra memoratum, Clark. At melior est Glandorpii conjectura eique Sab. quam et ora libri sui adlevit Lipsius. Caius ab Appiano vocatur et a nostro hujus libri c. 34. Numerum

autem cohortium excidisse non inmerito suspicatur Glareanus.

5 Adjungit] Videri possit legendum, adjunxit; propter præcedentem, misit. Sed hoc (ut dixi) non prorsus necessarium, cum tanquam præsens narretur res præterita. Clark. V. ad II. 26.

7 Isthmum præmunire instituit, ut Achaia Fusium prohiberet | Isthmum Achaicum, hic Corinthiacum intellige, Nam Achaiam temporibus hisce totam Græciam fere vocaverunt, quia cum ea a Romanis vinceretur, principatus Græciæ penes Achæos erat. At quærat quispiam, cur Lupus, Calenum Achaia prohibere cupiens, Isthmum præmuniverit. Nimirum ne in Peloponnesum penetraret: nam et hæc Achaia est: adeoque in illa est etiam Achaia, quam propriam vocat Ptolemæus. Etsi non illuc respexerit Cæsar; sed locutus sit more Romanorum, quibus in Achaia quoque Corinthus et aliæ Peloponnesi urbes censebantur. Absque hoc historiam intelligere nequeas. Vossius.

10 Nonnullas per vim expugnavit] Mss. et impressi vett, exhibent nonnullas urbes per vim expugnavit; sed eam vocem, jubente Pet. Ciacconio, omisit Jos. Scaliger; quod nollem factum: hic enim alind est urbs, alind civitas; illa vox ipsum oppidum denotat, hæc urbium incolas. Davis. Nonnullas per vim expugnavit ; relicuas civifates, &c. Ita ediderunt Scaliger et Recentiores. Davisius ex Mss. et Editt. Vett. omnino restituendum existimat, nonnullas urbes per vim. &c. propterea quod aliud sit urbs, aliud civitas. Quod quidem verissimum est. Et Mss. optimorum lectio sequenda. Defendi tamen potest Scaligerana lectio, quia tam queat ciritas (hoc est, tota regio) expugnari, quam urbs; meliusque etiam cohærebit sequens illud reliquas civitates, si præcedens nonnullas, civitates itidem intelligatur, non urbes. Clark. Urbes e

Glossa fuisse natum, suspicari posses e Lovan. qui habet civitates. Immo abest omnino a Leid. sec. Mihi tamen nequaquam abundare videtur. Civitatum sive civium voluntate nonnullas urbes recepit, nonnullas per vim expugnavit. Reliquas civitates sive regiones per amicitiam Cæsari conciliavit.

11 Amicitiæ Cæsaris conciliare studebatl Ita primus Scaliger edidit, repugnantibus Mstis, in quibus est amicitia. Ego vero veterem lectionem repono, levi correctiuncula ex Petav. et vet. cod. nostro: amicitia Cæsari conciliare studebut, Opponit Cæsar, quod antea dixit, per vim, et amicitiam. Nobis usitatissimus mos loquendi, met goeden wille ende vriendschap: etiam, met goedlyke onderhandelinge: idem hic vult Cæsar. Vossius. Cum in plerisque Mss, sit amicitia, non amicitiæ; mire placet D. Vossii conjectura, qui ex duobus Mss. quibuscum facit et Ms. Eliensis, reponit Amicitia Cæsari conciliare; ut scilicet illud amicitia opponatur præcedenti to per vim. Clark. Amioitiæ Ciacconii et Faërni est conjectura, contra Mss. ni forte excipias Leid. pr. Rectum est Amicitia, i. e. per amicitiam, ut II. 28. Contumelia, i. e. per contumeliam: ubi vide plura. Cæsari itaque merito jam olim conjecit Hotomannus. Sic v. 4. 'eos Cingetorigi conciliavit.' vII. 15. 'Eam civitatem Arvernis conciliat.'

I.VI. 4 Uti ne in eam telum tormentumve adigi posset] Emendo ut supra ex Bongars. telum tormento. Vossius. Sic edidit Jos. Scaliger; at Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald. repræsentant telo tormentore adigi posset, unde reponit Pet. Ciacconius, tela tormentave adigi posset. Sed rescribendum telum tormento adigi posset, ut habet Ms. Bong. probante. D. Vossio. Hanc sane veram esse lectionem res ipsa clamat. Vide notat. ad hujusce libri cap. III. Davis. Telum tormento adigi, edidit quoque

Clarkius. Nimis temere, ut vidimus supra. Mss. tamen omnes reliqui, etiam Ursini et Edd. primitus cusæ habent telo tormentore adigi; nisi quod in Palat. sit telo tormentorio. Quid si hic legamus? uti ne telo tormentore adjici scilicet acies posset. Ut dicatur adjicere vel adigere telum in aliquid et adjicere telo: i. e. tangere et ferire telo. Ampliandum censeo.

7. Omnisque ejus exercitus] Multo elegantius Petav. Scal. Lovan. Pal. et Voss. omnis quidem exerc. quasi dicat at vero omnis. In Leid. sec. est omnis exerc. Leid. pr. hæc a voce Pompeius usque ad finem capitis non agnoscit. Hæc vis voculæ quidem jam in Lexicis notata est.

8 Telis ex vallo adjectis | Sic vulgo e conjectura Manutii nunc edi videas : cum Brutus conjecerit objectis, et in Edd. Vasc. Steph. Gr. post. sit iniectis. Frustra Abiectis habent Mss. omnes et Edd. principes. Optime, quod et bene retinuit Cellarius. Dicit auctor totum exercitum potuisse protegi a telis, quæ temere e vallo jacerentur, si hostis invadere voluisset. Vide ad v. 48. 'Ut tragulam intra munitiones castrorum abjiciat.' Non vult, tela adjici potnisse usque ad exercitum, sed potuisse mitti supra caput militum in quoscumque aggressores.

LVII. 18 Non admittitur. Castigato Scipione a Favonio | Sic quidem interpungunt editt, veteres, quas secuti sunt Just. Lipsius, et Jos. Scaliger, quod mihi sane mirum videtur, cum ipse sensus ostendat eam distinctionem esse vitiosam. Emenda ad colloquium non admittitur, castigato Scipione a Favonio, &c. Objurgarat Scipionem Favonius, quod mandata Cæsaris libenter audisset: quan ob caussam postea Clodius in colloquium non admittitur. Si vulgatam interpunctionem serves, hiulca erit oratio. Davis.

LVIII. 14 Frondes-deficiebant | In

Mss, et Editt. Vett. est fructus: corrupte. Ciacconius emendat, strictus: Quod durum est. Davisius edidit, Frons-deficiebat. Clark, Nimis audacter Cellarius, Amstel. Lugd. et Davis. ediderunt frons deficiebat, conjecturam sequentes Faërni, qui volebat frondes deficiebant. Quum in Vett. Edd. sit fructus deficiebant: quomodo item habent Cujac. Pet. Bong. Leid. sec. Voss. Lovan. et alii. Quod mutare non ausus sum, licet deficiebat sit in Scalig, et Palat. In Leid, pr. tantum legas herbæque deficiebant. Fructus Corruptum esse divinaveram ex antiquo fruns. Hanc conjecturam dein confirmatam deprehendi a Magno Vossio, de Anal. 1. 33. legenti frus deficiebat: cui accedo.

15 Corruptis equis macie] Non multo aliter cap. 64. corruptum timore dixit. Sed et auctores corruptum pro macilento usurpant. Plautus Amphit. Act. v. Sc. 1. 6. 'Corrupta sum, atque absumta sum.' Phædrus Fab. 11. 8. 21. 'Et quia corruptos nuper viderat boves.' Similis est verbi ratio apud Propertium El. 111. 13. 20. Davis.

LIX. 2 Principatum in civitate] Lov. Leid. pr. Scal. Palat. Bong. in civitatem. Quod non haberi debet pro nihilo. Auctor tamen B. G. 1. 3. 'Principatum in civitate obtinebat.' De hoc casu alibi multa congessimus.

12 Stipendiumque equitum fraudubant] Usitatior est loquendi formula stipendio equites fraudabant, at hujusce non desunt exempla. Hyginus Fab. LXXXIX. p. 144. 'Quod et ipsum Laomedon fraudavit;' ubi vide Th. Munckerum. Eodem modo locutus estidem scriptor Fab. CCXXIX. Davis. Vide Cl. Drak. ad Liv. 1v. 12. § 10.

LX. 2 Rem distulit] In Ciaccon. Ms. est dispulit: unde conjicit rem palum dispulit: quasi non crederet veram, se simulans vulgo. Frustra.

4 Ex sua amicitia omnia exspectarent, et ex præteritis suis officiis reliqua sperarent] Ultimam verborum bigam delevit Pet. Ciacconius, cujus judicium secutus Jos. Scaliger, cas voces in sua editione uncinis cinxit. Mihi quidem stat, locum esse corruptum, sed qui leniore medicina sanari possit, si legamus ex sua amicitia omnia sperarent, et ex præteritis suis officiis reliqua spectarent. Elegans hicce spectandi usus videtur in caussa fuisse, cur imperiti Librarii nostrum corruperint. Alioquin hæc verba passim inter se confunduntur, Davis. Ciacconius et Scaliger delent reliqua sperarent. Sed isto modo hiulca fit et inelegans oratio. Davisius emendat, omnia sperarent;reliqua spectarent. Sed nec hoc Cæsarem sapit. Ego, siquid mutandum, scriberem potius; omnia sperarent, -reliqua exspectarent. Nam licet spectarent idem nonnunguam sit ac exspectarent; at non tamen hic videtur satis eleganter convenire. Sed præstat omnibus vulgata Lectio, Nisi hujusmodi forte magis placeat transpositio; ut ex prateritis suis officiis omnia exspectarent, et ex sua amicitia reliqua sperarent. Sed sine Codicibus nihil audendum. Clark,

6 Illis offensionem et contemptionem ad omnes attulit] Editi male distinguunt, illis offensionem, et contemptionem ad omnes; quasi inter se opponerentur illis et omnes. Cum sensus sit, attulit offensionem et contemptionem illis ad omnes. Idem.

16 Id difficilius v.] Mss. Reg. Eliens. et Vossii id tacinus visum est. Ut forte legi debeat id facinus difficilius visum est. Clark. Facinus est quoque in Petav. facilius in Leid. pr. et Scalig. a m. pr.

18 Perinde ac sutisfacere] Sic Ciacconii liber, cujus fidem secutus est Jos. Scaliger. Reliqui omues perinde ac suis satisfacere; quorum consensus non est spernendus, cum huic verbo Dativum casum alibi Cæsar adjunxerit. Sic B. G. I. 14. 'Si Allobrogibus satisfaciant, sese cum iis pacem

facturum.' Et c. 41. 'Egerunt, uti Cæsari satisfacerent.' Ac iterum B. G. vii. 89, 'Morte sua Romanis satisfacere, seu vivum transdere velint.' Vide et scriptorem de Bello Hisp. c. 22. Davis. Reperitur suis in omnibus codicibus. Et in Ciacconii si defuit. Librarii id incurize tribuendum, Clark, Etiam cuncti mei tum Edd. Vett. agnoscunt suis, ut debent, nisi quod in Lovan, sit iis. V. Tenn. ad Front. 1. 9. in f. satisfacere imperatori. Sed et constanter exhibent omnes proinde. Vide ad c. 1. hujus Lib. 'proinde æstimans. ac si usus esset.'

LXI. 5 Omnia s. præsidia circumduxit] Bene Scaliger cum Ursino ejecerunt per, quod addiderant Vascos. Steph. Gryph. Aldus, aliique. Sed in nullo Ms. nec Edd. vetustissimis comparet. Frontin. III. 15. 5. 'Horrea circumduxerunt captivos.' Sæpe præpositionem verbo loco nominis jungi observarunt viri docti. Infra B. Afric. c. 78. 'turmas circumfundi.'

8 Vulgo vero in Ep.] Mss. nonnulli vulgo vero universi in Epiro. Quam vocem universi existimant viri docti interpretamentum esse vov rulgo, et e margine irrepsisse. Clark. Vulgo vero universi exstat in optimis libris Petav. Scalig. Lovan. Leid. pr. sec. Palat. et Edd. Ald. Vasc. Steph. Gryph. aliisque; eamque vocem contra Mss. suos male Manutius et Ciacconius proscripserunt. Vulgo universi dictum, ut plerique omnes, deinceps reliquis diebus: de queis vide ad B. G. 11. 30. v. 40. ' paullatim spatio temporis,' in B. Alex, c. 5, hercule certe, Ter. And. II. 2. 10. universi omnes apud Plant, et Apul, V. Voss. de Constr. c. 59, et 63, curiose sedulo, undique omnifariam, &c. totus universus, totus integer Planto et Gellio. Vide Gronov. ad XIII. 30. et similia multa apud Cæsarem aliosque. Adi Cort, ad Plin. Ep. 11. 17. p. 163.

et Comm. ad Apul. Met. l. 1. p. 13. Ed. Pric.

13 Et custodiarum varia diligentia animadrersal Hæc Scaligeri lectio, quæ in Palat, quoque ac Bong, reperitur. In prioribus editt. erat rera diligentia: pessime. Vera est custodiarum viribus ac diligentia, quomodo disertim in Petaviano, optimo codice (et Msto Norvic,) legitur. V. c. noster viria diligentia; Cujacianus viria diligentia; nimirum riribus ac primo depravatum in viria, postea in vera. Vossius. Viria diligentia exstat quoque in Leid, pr. In reliquis varia præter Lovan, qui habet vera. Viribus ac e Petav. recepit cum Cellario Clarkius. Forsan tamen aliud quid latet; nam pro et cust. in Cujac. Scalig. Lovan. Leid. pr. et Voss. scribitur in custod. quasi fuerit et custodiarum vicibus indiligentia an. Vide ad II. 7. 'Indiligentiæ iracundia:' ubi Mss. plerique etiam perperam diligentia. Tempora rerum sunt obportunitates, occasiones. Mire interpolat Ciacconius et sp. locorum a custodia vacuis diligenter animadversis: præterea ut.

LXIII. 1 Vallus contra hostem in altitudinem pedum x Vallus proprie est Stipes. Servius ad illud Virgilii Georg. 11. 25. 'Quadrifidasque sudes, et acuto robore vallos,' ait 'Bis idem dixit; nam et valli et sudes idem sunt.' Vide et eundem Grammaticum ad Æn. IX. 146, ac x. 120. Vegetius III. 8: 'Supra quem (aggerem) valli, id est, sudes, vel tribuli lignei per ordinem digeruntur.' Hic autem et sæpius hoc in capite munitionem ex stipitibus concinnatam denotat. Davis. Hoc tamen non impedit, quo minus valli pars interior fuerit terra, quam ex fossa eruerant, repleta. Vide Bedam H. E. I. 5. Idem, cur sec. Vallus hic ponitur pro tota munitione, e vallis constante, quæ aliter vallum dicitur: quomodo hic est in Leid. pr. sec. Lovan. Cujac. Palat. Bong. et Edd. ante Aldum. Sed statim sequitur 'conversus'vallus, duplicem vallum 'et' in exteriorem vallum,' &c. Adi Gronov. Obs. III. 18. et Hirt. Bell. Alex. c. 2. 'triplicem vallum obduxerat. Erat exstructus saxo.'

9 Millia passuum-XIIX munitiones erat complexus Sic quidem Ms. Norvic. et editt. Rom. Ven. Beroald. At ex Codice Ciacconiano rescribendum arbitror munitionibus erat complexus; id quod Latinitas videtur postulare. Davis. Munitiones ferri non potest. Ego minori mutatione scribo munitione. Clark. Mihi tota vox suspecta est irrepsisse e margine vel sequentibus: præsertim cum in Mss. plerisque scribatur munitiones XVII. quem numerum interim reposui auctoritate Codicum Ciaccon, Petav. Scalig. Pal. Leidensium, et Voss. Quamquam puto scribendum esse XXXVII cum Lipsio de Mil. l. v. d. 13. ubi vide rationes, et confer etiam c. 44. hujus libri: unde saltem patet, numerum in Mss. et Edd. hic et in Floro nimis parvum exhiberi. Posset et scribi milium: nam in nonnullis Mss. ut solet, exaratur tantum mil. pas. Immo sic alibi loquitur noster. Vide ad v. 42. 'milium x in circuitu munitionem perfecerunt.'

15 Nostræ cohortes] Mss. Ciaccon. et Vossii habent inter c. Scalig. n. coh. Non male conjicit Ciacconius tres. Certe numerum excidisse opinor. Nonæ legiones est in Leid. pr. nova lege in Leid. sec.

16 Excubuerant] Mss. Petav. Leid. pr. sec. Lov. et Ciaccon. Excubaverant. Quod recipiendum arbitror. Adi Cel. Burm. ad Ovidium Art. Am. 11. 319. 'si male firma cubarit;' et supra B. Civ. 11. 7.

Pompeiani exercitus: nocusque eorum adventus e.] Uncis Scaliger inclusit vocem exercitus, ut suspectam. Certe de uno exercitu non solet ita loqui auctor, erratque Cl. Davisius ad c. 97. Verum alibi latere ulcus puto. Nam illa novusque corum, quæ non satis capio, absunt a codicibus Petav. Cujac. Lovan. Leid. pr. et Voss. Forte Pompeiani; exercitusque inopinus adventus exstitit, vel simile quid. De vi verbi exsistere in subita et inopinata re vide ad vi. 5. Dein simul pro simulque exhibui eorumdem Codicum, uti et Palat. Leid. sec. et aliorum auetoritate.

18 In anteriorem vallum tela jaciebant] Alii legunt in interiorem vallum: ego emendaveram exteriorem, quod statim interioris munitionis fit mentio. Postea ita omnino reperi scriptum in meo veteri libro, ait Ciaccon. Hanc lectionem confirmat Joan. Fr. Gronovius Observat. III. 18. Davis. Anteriorem est a conjectura Faërni contra ejus ævi Latinitatem. Vett. Edd. inter, cum Voss. Petav. Bong. sed exteriorem scribendum, res ipsa docet, et confirmant Mss. Leid. pr. sec. Lovan. Palat. et Scaligeranus: uti bene jam recepit Cellarius.

19 Legionarii, interioris munitionis defensores, &c.] Hoc est, legionarii Pompeiani, defensores Cæsareanos, &c. Pessime profecto de Cæsare meriti sunt, qui sine distinctione ediderunt, legionarii interioris munitionis defensores, &c. Unde Rhellicanus aliique munitionem Pompeianam, nescio quam, ineptissime somniarunt. Tormentis. Ex Mss. Reg. et Eliensi. Al. tormentisque. Clark.

LXIV. 8 A viribus deficeretur] Editt. Rom. Ven. Beroald. repræsentant viribus deficeret; sed lectionem a me receptam disertim exhibent Mss. Norvic. et Ursin. eamque in Codice Petav. reperit Marq. Gudius. In eo tamen falsus est vir doctissimus, quod ad Phædri Fab. 1. 21. tradiderit, omnes editiones habere viribus deficeret, cum Jos. Scaliger imprimendum curaverit viribus deficeretur. Davis. Præpositionem addunt etiam Mss. Pal. Bong. Leid. sec. qui habent

deficeret male. Vide ad VIII. 3. Diserte præter Petav. a viribus deficeretur dant Ursin. Lovan. Scalig. Leid. pr. et Voss. Optime Cellarius adduxit Ovidii locum, ut restituit III. Heins. ex Epist. Her. v. 150. 'Deficior prudens artis ab arte mea.'

12 Ut reimilitaris dedecus admittatur] Non damno lectionem. Sed quid, si scribatur, ut rei militaris decus amittatur. Ut decus rei militaris appelletur vexillum. Sane admittatur facile ex amittatur fieri potuit: nam in Mstis hæc promiscue scribuntur admittatur, ammittatur, amiltatur. Sed, ut dixi, non muto vulgata: nam et in Celso invenio: 'cavete dedecus Cæsarianis castris indignum.' Vossius mavult decus amittatur, ut decus rei militaris appelletur vexillum. Eam quidem lectionem exhibet Ms. Norvic, nec tamen probo; vulgatam enim scripturam in suo Codice invenit Jul. Celsus, qui p. 201. de hac re ait 'cavete dedecus Cæsaris castris insolitum, ne forte hostium in manus veniat tanti ducis signum;' præterea, quod rem extra omnem dubitandi ansam ponit, aquila amissa maximæ erat ignominiæ, quippe apud Romanos sacra fuit habita, ideoque delictum mors sequebatur. Adi, si nescis, Just. Lipsium Mil. Rom. l. Iv. d. 5. Davis.

LXVI. 4 Castrorum—omnes erant] Ad perspicuitatem parenthesi includendæ erant lineæ istæ. Quod neglexerunt Editores. Clark.

5 Pompeianis copiis atque opere*]
Dubitem desint aliqua, an depravata, an denique transposita tantum verba sint. In manuscriptis nullum lacunæ vestigiam reperitur. Vossius. Ut demonstravimus supra c. 45. 46. Unde fortasse restitui poterit hic locus collem (vel collem quidem) circummuniret. Clark. Cur ergo non simpliciter opera? quod in Edd. ante Faërnum et Ursinum legebatur, et confirmatura Petavian. Bong. Lovan.

ct Voss. Codicibus: quem Accusativum restitui deletis stellulis. Mire hæc interpolat Ciacconius, qui videri potest.

LXVII. 1 Signo legionis inlato] Ciacconius putat legendum signa inlata. Tu vero, mi Lector, nil muta. Solet Cæsar Ablativum absolutum ponere, subintellecto casu sub verbo addito. Ut hic signo illato, renunciarunt eo sc. signum inlatum. Consule omnino notata ad vii. 4. 'convocatis suis clientibus, facile incendit.' Vide etiam Varias LL. c. 69.

15 Erat objectus portis eritius] Est trabs, cui infixæ pinnæ ferreæ; et sæpe versatilis. Hodie quoque utimur iis nonnunguam ad obstruendas aquas, nisi quod nunc superne tantum aculei infigantur: in illo vetere ex omnibus lateribus. Meminit machinæ Sisenna apud Nonium in Verutum: 'Saxaque ingentia et axe junctæ trabes, per pronum incitabantur: axibusque eminebant, in modum eritii militaris, veruta binum pedum.' Certum est locum corruptum esse. In veteri Veneta editione legebatur; 'Saxaque ingentia, evincti trabe per pronum mutabantur.' Unde faciebam: 'Saxaque ingentia, revincta trabe per pronum incitabantur.' Nam illa violenta vere machina si in lateribus molares, in medio axis verutis confixus. Turnebus scribebat: 'Saxaque ingentia, et orbes axe juncti.' Non damno: si per orbes, ut dixi, intelligas saxa: nam de rotis ligneis si accipias, videtur non magnus impetus esse potuisse. Nomen machinæ ab ericio, seu erinaceo animali. In Pet. et Pal, constanter utroque loco scribitur ericius. In Bongars. bis erycius, quod addo, quia de literis hujus vocis disputare doctos viros video. Vossius. Vide etiam Ciaccon, et Hotom. Per c etiam scribitur in Leid. pr. sec, Lovan. Scalig. et Edd. primis aliisque; quod revocavi.

16 Pugnatum; quum, &c.] Scaliger, errore (ut opinor) typographico, edidit: pugnatum. Quum, &c. Quem absurde secuti sunt Recentiores, sententia plane nulla. Clark.

17 Pulcione] In Mss. Petav. Pal. Ciaccon. et Edd. Rom. Med. scribitur Pulcione vel Pulcone. In Leid. pr. Pulione. Pulfione faciunt Ciacc. et Gruterus. Vide ad v. 44. Narratio autem de proditione exercitus Antoniani, ut supra diximus, periit.

18 E loco] Ms. Eliens. et Edit. Rom. eo loco. Quæ lectio æque bona. Clark. Eo loco habent omnes Editi ante Ursinum, qui e loco e Ms. suo reponi jussit: eique adstipulantur Petav. Leid. pr. oss. et alii: et loco est in Palat. V. ad viii. 19. 'præliante Corbeo ex silvis.'

21 Et, quod eo pulsa legio sese receperat] In Petaviano $\tau\delta$ et desideratur. Palatinus habet et quo pulsa legio sese receperat. Legendum aio, quo pulsa legio sese receperat. Vossius. Perinde esse ait Clarkius. Melioribus tamen Mss. obsequendum. Conjecturam Vossii omnino confirmat Lovaniensis irruperunt, quo pulsa, ut majorem distinctionem ponamus post receperat. Et etiam non comparet in Leid. pr. et Voss.

LXVIII. 3 Munitionem enim] Sic Ms. Reg. et Edit. Rom. In aliis deest enim. Clark. Enim addunt quoque Edd. Med. Ven. Flor. Vascos. Steph. Strad. Gryph. post. Sed non comparet in meorum ullo codice.

4 Pertingere] Rescribendum puto pertinere; altera enim voce nusquam alibi usus est Cæsar, perpetuo autem ea quam dixi. Davis. Recte Davisius suspicatur; confirmantque Codices optimi Leid. pr. et Lovan. qui dant pertinere. Quod et alibi, ut B. Alex. c. 5. 35. in pertingere, quod ne quidem sat bene Latine dicitur, commutatum est. Adi omnino Cl. Burmannum ad Quinctil, Instit. Orat. 11. 4. et quos laudat.

7 Quod, &c.] Lege quam quum esset, &c. nempe munitionem. Davis. cur. sec. Perperam et contra Auctoris stylum. 111. 23. 'Quod ubi animadvertit, suas copias non diduci,' et sæpissime. Adi c. 17.

8 Protinus his munitionibus] Cum in aliis Codicibus scriptum sit, positis; in aliis, prout iis; existimo equidem cum Ciacconio, legendum protutis, vel proruptis, vel perruptis his munitionibus. Firmat hanc conjecturam id, quod mox sequitur, ea parte, qua proruerat. Clark. Prorutis unice verum esse existimo, et favent quoque Lovan. ac Leid. sec. in quibus positis. In Scalig, pro ut. In Petav. abest protinus: rectius defuissent his munitionibus. Vide ad G. B. II. 26. Munitionibus his prorutis.

LXIX. 12 Ex parte, qua proruebat] Vett. editt. ex parte, ex qua proruebat. Ms. Ciaccon, ex parte, quam proruebat: unde vir ille doctissimus reponit ex parte, quam proruerat. Ms. Norvic. vulgatam lectionem servat, ex qua tamen sensum congruum exsculpere nequeo. Credo ea parte (munitionis scilicet) qua proruebat; ut sit Hellenismus, quales in bonis auctoribus non desunt. Hirtius Bell. Afric. cap. 41. 'In eo loco, quo paullo ante commemoravi, ante oppidum constitit,' ubi nos plura. virum clarissimum Jac. Gronovium ad Ciceronis de Fin. l. 1. num. 29. Davis. Ea parte, qua proruerat. Ita recte restituendum vidit Davisius. Editi omnes; ex parte, qua, &c. vel, ex parte, ex qua, &c. Ciacconius emendavit, ex parte, quam proruebat. Sed perperam. Recte enim dicitur, qua proruebat vel proruerat': non quidem Hellenismo, uti existimavit Davisius; (is enim in hujusmodi verbis locum non habet: vide infra de Bello Africano ad c. 41.) sed subintellecta voce munitionem: Ea parte, qua parte munitionem proruerat. Vel forte, proruperat, aut perruperat.

Clark. Mei Codices mordicus vulgatum retinent, nisi quod ex qua det unus cum Edd. Vetustis. Faërnus jam conjecit ea parte, qua perruperat. De perrumpere et prorumpere vide ad B. G. v. 25. 'Per medios audacissime proruperunt.' An leg. ex p. ea, qua proruperat vel perruperat? Quam proruperat firmari posset ex notatis ad B. G. III. 26. 'Munitionibus prorutis.'

18 Eodem quo venerant, receptui consulebant In Mss. Cujac. v. c. nostro, Pet. Palat. ac Bong. est receptui sibi consulebant. Emendo, receptu sibi consuiebant. Nam quod ab Scaligero editum receptui consulebant non probo: nec sic locutum quemquam scio, Vossius. Receptu sibi. Ita emendavit Vossius. Scaliger et Recentiores. omissa voce sibi, ediderunt, receptui consulebant. Quæri potest, annon retineri queat id, quod in omnibus fere Mss. reperitur, Eodem, quo venerant, receptui sibi consulebant. Clark. P. Manut. legebat Eodem, qua ven. receptui cons. Aldus Manut. malebat concinebant. Faërnus emendabat Eadem, qua venerant, receptui cons. Adeo ut omnes ejecerint voculam sibi: quam nihilominus constantissime agnoscunt Mss. et Edd. Vett. omnes. Recessu est in Ms. Ciacconii et Edd. primis. Receptu, quo modo emendavit Vossius, jam ediderunt Vascos, Steph. aliique et in antiquo Pinelli libro reperit Manutius. Receptui, vel si vis receptu in Dativo non ausim damnare; ut sibi pleonastice ponatur.

21 Dimissis e. e. c. conficerent] Dimissis retinent Mss. omnes. Adridet tamen magis Faërni, Ciaccon. et Hotomanni lectio admissis: quo facilius eumdem cursum conficere poterant, calcaribus equo subditis, quam si eum dimitterent, et ipsi pedibus fugerent. Præterea pro conficerent in Mss. Ursin. Petav. Palat, Leidensibus, Voss. scribitur confugerent: quod notan-

SOUTHERN BRANCH UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY LOS ANGELES, CALIF.

